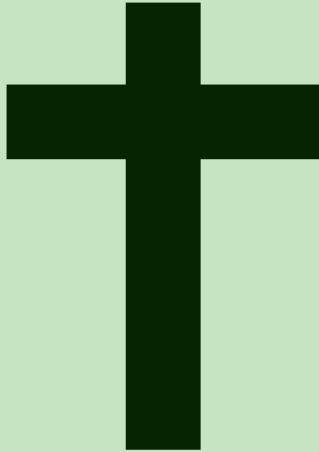


Jesucristo oy oa'pak; Kenda Jesucristoa;  
monigka'uyatenok; Diostaj mo'manopo'yarea'ika'ne



New Testament in Amaraeri (PE:amr:Amaraeri)

# Jesucristo oy oa'pak: Kenda Jesucristoa; monigka'uyatenok; Diostaj mo'manopo'yarea'ika'ne New Testament in Amarakaeri (PE:amr:Amarakaeri)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amarakaeri

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amarakaeri [amr], Peru

## Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

### **The New Testament**

in Amarakaeri

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-11

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022  
86e43144-8403-5994-a826-4a127b2f67da

Contents

SAN MATEO . . . . .	1
SAN MARCOS . . . . .	52
SAN LUCAS . . . . .	82
SAN JUAN . . . . .	140
HECHOS . . . . .	180
ROMANOS . . . . .	226
1 CORINTIOS . . . . .	248
2 CORINTIOS . . . . .	268
GÁLATAS . . . . .	283
EFESIOS . . . . .	292
FILIPENSES . . . . .	301
COLOSENSES . . . . .	306
1 TESALONICENSES . . . . .	312
2 TESALONICENSES . . . . .	317
1 TIMOTEO . . . . .	320
2 TIMOTEO . . . . .	326
TITO . . . . .	331
FILEMÓN . . . . .	334
HEBREOS . . . . .	336
SANTIAGO . . . . .	355
1 PEDRO . . . . .	361
2 PEDRO . . . . .	367
1 JUAN . . . . .	371
2 JUAN . . . . .	376
3 JUAN . . . . .	377
JUDAS . . . . .	378
APOCALIPSIS . . . . .	381

## SAN MATEO

### Mateoa Jesucristoen huadak hua'a o' manigmadoya'uyate.

*Jesucristoen adhueva'pane'.*

*(Lc. 3.23-38)*

<sup>1</sup> Jesucristo Davidkudaken adhueva'si'po kenpa'ti Abrahamkudaken adhueva'si'po o'uyate. In beroba'te do Mateoa on'nigmadoya'ne. Jesucristoen adhueva'pane'dik on'nigmadoya'dene.

<sup>2</sup> A'nennanada Abraham Isaacen huaoj o'uyate. Isaac Jacoben huaoj o'uyate. Jacob Judáen huama'buyereen huaoj o'uyate.

<sup>3</sup> Judá Faresen Zaraereen huaoj o'uyate. Tamar kenomeyen huaoj o'uyate. Fares Esromen huaoj o'uyate. Esrom Aramen huaoj o'uyate.

<sup>4</sup> Aram Aminadaben huaoj o'uyate. Aminadab Naasónen huaoj o'uyate. Naasón Salmónen huaoj o'uyate.

<sup>5</sup> Salmón Boozen huaoj o'uyate. Rahab Boozen huaye o'uyate. Booz Obeden huaoj o'uyate. Rut Obeden huaye o'uyate. Obed Isaíen huaoj o'uyate.

<sup>6</sup> Isaí Huairi Daviden huaoj o'uyate. David Salomónen huaoj o'uyate. Uríasen ayhua Salomónen inag o'uyate.

<sup>7</sup> Salomón Roboamen huaoj o'uyate. Roboam Abíasen huaoj o'uyate. Abías Asaen huaoj o'uyate.

<sup>8</sup> Asa Josafaten huaoj o'uyate. Josafat Joramén huaoj o'uyate. Joram Uzíasen huaoj o'uyate.

<sup>9</sup> Uzías Jotamen huaoj o'uyate. Jotam Acazen huaoj o'uyate. Acaz Ezequíasen huaoj o'uyate.

<sup>10</sup> Ezequías Manasésen huaoj o'uyate. Manasés Amónen huaoj o'uyate. Amón Josíasen huaoj o'uyate.

<sup>11</sup> Josías Jeconíasen huama'buyereen huaoj o'epo kenoka' Israel aratbuttaj Babilonia huadribayo on'batohua'de'uyate.

<sup>12</sup> Nogok Jeconías Salatielen huaoj o'uyate. Salatiel Zorobabelen huaoj o'uyate.

<sup>13</sup> Zorobabel Abiuden huaoj o'uyate. Abiud Eliaquimen huaoj o'uyate. Eliaquim Azoren huaoj o'uyate.

<sup>14</sup> Azor Sadocen huaoj o'uyate. Sadoc Aquimen huaoj o'uyate. Aquim Eliuden huaoj o'uyate.

<sup>15</sup> Eliud Eleazaren huaoj o'uyate. Eleazar Matánen huaoj o'uyate. Matán Jacoben huaoj o'uyate.

<sup>16</sup> Jacob Joséen huaoj o'uyate. José Maríaen huatoe o'uyate. María Jesúsén huaye o'uyate. Jesústaj konogdikda o'dikka'uy Cristo, Diosa o'ta'mona'uyate.

<sup>17</sup> Ken Abraham Davidte catorce Daviden adhueva'pane' o'nuyate. Kenpa'ti David Babilonia huadariyo en'batohuade'te Jeconíaste catorce adhueva'pane' o'nuyate. Kenpa'ti Jesús e'si'poede'te nog catorce adhueva'pane' o'nuyate.

*Jesucristo o'si'poe'uyate.*

*(Lc. 2.1-7)*

<sup>18</sup> In konig Jesucristo o'si'poe'uyate. María Jesúsén huaye Joséere o'toepakapo. Toepakhuedada huaboa'da bogdakhue'da o'e on'tinopoe'uy. Diosen Nokirega o'dapoka'uy.

<sup>19</sup> José Maríaen huatoe huadak huaka'eri e'eada María bogdakhue' o'enok e'huua'ta' pakhue'ada soatayo' huatoe e'enta' o'pakuyng'a.

<sup>20</sup> Kenpa' José e'nopogede'te o'yorokpo Dios Huairien huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—On José i'e. Daviden adhueva'si'po i'e. María e'toepaktaj me'pukehue' yae'. Huasi'po o'toepaonig Dios Nokiregen o'eapo.

<sup>21</sup> Bokereksi'poa' o'si'popakapo. Kentaj i'dikka'apo Jesús. (Jesúsdik Judíoen hua'ate dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'eapo) konigepo ke'nen aratbut Israel aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopo'yarea'apo. —Diosen huata'moneria kenda ona'uyate. Josétaj ona'uyate.

<sup>22</sup> Dios Huairien huamanbatia'pakeria o'manbatia'pakuyng in aya'da o'uy.

<sup>23</sup> Mune'yo katenohued e'eada bogdakhue' o'epo. Huabokereksi'po o'si'popakapo. Kentaj on'dikka'apo Emanuel. Dios Huairia o'mana'uyate.

Emanuel huadik konig Dios oro'ere o'ika'.

<sup>24</sup> José o'mabodepo Dios Huairien huata'moneritaj o'nigpeepo huatoe e'toead

<sup>25</sup> e'si'popakde'te batohuedhue' o'uyate. E'si'popakde'te Jesús o'dikka'uyate.

## 2

*Digāda huanopōe'eria Jesús yobedtaj on'ta'huade'uyate.*

<sup>1</sup> Belén huakka' jakyo Judea huadaribayo Jesús o'si'pōe'uyate. Kenoka' Herodes Roma huag'e'eri Judea gobierno huairi o'uy. Kenoka' Jerusalén huakka' jakyo sue'da huabokerek on'tiakdepo, kenomey digā'da huanopōe'eria nogbaya' niokpo e'behuikyon on'tiakdepo,

<sup>2</sup> —Judío aratbuten huairi o'si'popakdeme'. ¿Meyon ya'e? Keyon niokpo ome' judío Huairi e'si'popakde' huanopōe' siokpo o'tiahuayme'po, judío Huairitaj dakiti Dios aa'ya'po o'tiakdey. —On mana'uyate.

<sup>3</sup> Kenoka' Herodes Huairi kenda o'matipeēdepo o'me'puke'uyate.

<sup>4</sup> Aya' sacerdote huairitaj kenpa'ti aya'da Apagba' huamanmadika'eritaj o'makupopaka'uyate Herodesa. Oqkupopakdepo, “¿Cristo Diosya' o'tiakdepo meya' ya'si'pōeapo?” o'mana'uyate.

<sup>5</sup> —Judeabayo Belén huakka' jakyo o'si'pōeapo. Diosen huamanbatia'pakeria kenpa' o'nigmadoya'uyate:

<sup>6</sup> Judea huadaribayoda Belén huakka' jak suhuigda ee'pi' huakhuairi Cristo o'si'pōe'apo. Belén jakya' huamata'monanhua' Huairi Cristo o'ōrōkapo. Ke'na Israel aratbuttaj o'batiokika'apo. —Judío huairia o'nona'uyate.

<sup>7</sup> Kenoka' digā'da huanopōe'erite o'mata'mona' Herodesa. “Iregireg yan'batotiak.” Herodesa o'mana'uyate. “¿Judío huairien siokpo menok huaboa'da ya'ōrōkuy bo'tiahuayne?” Herodesa digā'da huanopōe'eritaj o'mana'uyate.

<sup>8</sup> O'nopōe'edepo digā'da huanopōe'erite Belényo o'mata'mona'po,

—Ayon yan'huati'. Huasi'potaj daka'yaduk. Kenoka' yan'huahuaydepo do'taj yan'tiakti'. Enade'te do kenpa'ti huahua' dikijjepo kentaj huikudate ijthiadapo, “Urua'da huairi'jene.” Yona'apoy. —Herodesa nama'da o'mana'uyate.

<sup>9</sup> Ken Herodestaj on'peēdepo digā'da huanopōe'eria o'nokhua'uyate. Ken siokpo niokpo ya'behuikyon on'tiahuayde ken siokpo huakkuruyon o'hua'uy. O'hua'po kutaya' kente huasi'po e'huag'e' o'batik.

<sup>10</sup> Digā'da huanopōe'eria siokpo on'tiahuaypo huakka'da on'durugpakuy. Judío aratbuten huairisi'po kente o'e on'nopōepo.

<sup>11</sup> Jakyo on'kuddepo huasi'potaj on'tiahuay'uy. Huasi'po huayē Mariāere on'tiahuay'uyate. Konig gobierno huairitaj huikudate on'huadikuy huasi'po Jesústaj huikudate on'tihuadpo 'uru'da judío aratbuten gobierno huairi o'e on'batia'pakpo. Kenoka' caja' o'nokhuikedepo katetehue' huasi'potaj oro on'yokuyate. 'Urua'da ohuey huasihuaj daka'da e'bakpakte 'uru'huie'ada o'huir'ikika'. Huakka'teda ee'tada Jesústaj on'yokuyate. Nogda konig 'uru'huie'ada e'huir'ikika' kenpa'ti huakka'teda ee'tada on'yokuyate. Katetehue' huasi'po huairitaj on'yokuyate.

<sup>12</sup> Nogok on'yorokdepo “Herodeste onte'ti huahue' yane',” kenda on'peēdepo kenomeyenbayo nog dagtekon on'hua'uyate.

*Nog aratbutenbayo Egiptobayo on'mon'uyate.*

<sup>13</sup> Digā'da huanopōe'eri en'huade'te José o'taypo o'yorokpo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—Herodes Jesússi'potaj a'arakya'po o'ukaponok, yamabo', huasi'po huayēere yabato-hua'po Egipto aratbutenbayo yamatomon'. Keyo yanikati'. Kenok yakumejti' ona'apone. —José e'yorokya' Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>14</sup> Ken José o'peēdepo o'maboduyate. Sikyo huasi'po huayēerea o'tohua'bedpo Egiptobayo o'tohua'uyate.

<sup>15</sup> Egiptoyo o'jka'uyate. Herodes Huairi e'bueyde'te o'jka'uyate. Konig Oseas Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uy konigti o'gka'uyate. “Egiptobaya' ya'ōrōk. Do'hued Huasi'potaj yona'apoy.” Dios Huairia oa'uy.

*“Huasi'potaj yan'batiaraka'.” Herodesa o'mana'uyate.*

<sup>16</sup> Digā'da huanopōe'eria judío huairisi'potaj a'batia'pakya'po tiakhue' ya'neapet. Nama'da me'nona'uyne. Herodes kenda o'nokotdepo digā'da o'diaypo, “Aya'da huabokereksi'po yobed nogbayoktidaere botta' huabayokere en'taetada yan'batiaraka'. Belén huakka' jakyo kenpa'ti Belén meyhue'da huasi'potaj yan'batiaraka'.” O'mana'uyate. Digā'da huanopōe'eria a'nenda botta' huabayok Jesúsen siokpo huaboa'da on'tiahuay'uyate. Kenoka' Herodestaj on'batia'pakuy.

<sup>17</sup> Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Kenda Herodesa o'ka'uy.

<sup>18</sup> Ramá huakka' jak huag'e'eria digā'da on'bahuikonhuahua'. Bidteda on'mapeonhuahua'. Huasi'po on'mabueynok Raquel huasi'potaj on'bahuikonhuahua'apo. Jeremías kenda oa'uyate.

<sup>19</sup> Herodes e' bueyde'te José e'yorkya' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy. Egiptobayo o'epo o'tiahuay'uy.

<sup>20</sup> —Ke'na huasi'potaj e'arakta' o'pakuy o'bueyde, yabo', Israel aratbutenbayo yakumejti'. Huasi'po huayeeretaj yabatohua'. —Diosen huata'moneria Josétaj ona'uyate.

<sup>21</sup> José o'pegedepo o'bodpo huasi'po huayeeere Israel aratbutenbayo o'batohua'uyate.

<sup>22</sup> Herodensensi'po Arquelao Judeabayo gobierno huairi o'ë. José o'pegedepo Judeayo e'hua'ta' o'me'pukpo o'bayorokpo, “Judeayo huahue' yae’,” o'pegedepo Galileabayo o'hua'uyate.

<sup>23</sup> Nazaret huakka' jakyo o'hua'uyate. O'ika'uyate. Jesús Nazaret huag'eri o'ë on'dikka'apo Apagba' huamanbatia'pakeria oa'uyate. Konig Apagba' oa'uyate aratbut Jesústaj on'dikka'uyate.

### 3

*Sue'da aratbut e'nahue'yo Juan bautiza huaka'eria Diosba' o'mana'onhuahua'uyate.*

*(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)*

<sup>1</sup> Nogok Jesús Nazaretyo o'kerekdopo Juan bautiza huaka'eria huaboa'da o'mana'onhuahua'uyate. Sue'da aratbut e'nahue'yo Jordánhueyon o'mana'onhuahua'uyate.

<sup>2</sup> —Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj yan'nigpeika'. Diosen Huairi o'tiakdeapo Diosensi'po mo'ëapone. —Juana aratbut egkupopakya' o'mana'uyate.

<sup>3</sup> Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda Juantaj o'timadoya'uyate, Sue'da aratbut e'nahue'yo kentaj mo'peepo. Utta' ena'pakte mo'peepo. “Huairi e'tiakde'te daka'da ae'ya'po 'urunopo'da yag'kika'. Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj yan'nigpee'. Huairitaj yade'.” Utta'da o'mana'apo. Kenda Isaías a o'timadoya'uyate.

<sup>4</sup> Yudtaj camello huahuijtaj e'ka' Juan Bautista o'otika'po kenpa'ti huasi'dak maka'bij o'tae'uyate. Tiktik o'bakika'uyate. Asjgku o'minika'uyate.

<sup>5</sup> Juantaj e'peeta' on'pakpo huakka'da aratbut Juantaj on'huatiakuyate. Huakka' Jerusalén huakka' jakyo huag'eri kenpa'ti huakka' Judea huadari huag'eri kenpa'ti Jordánhue idbodte huag'eria Juantaj on'huatiakuyate.

<sup>6</sup> “Dakhuea'da ijkika'mey, bekkahuea' Dios.” Enade'te Juana bautiza o'magka'uyate. Jordánhueya' bautiza o'magka'uyate.

<sup>7</sup> Huakka'ada huamanmadika'eri huairi on'bahua'po fariseo huairi saduceo huairiere on'bahua'uyate. Juantaj bautiza megke'po on'huahua'uyate. Juana o'batiahuaydepo:

—Konig dakhue'da bihui o'magkika'. Konigti opudomey dakhuea'da bo'kika'po kenpa'ti opudomey nama'da mo'nopoika'po. Nopo'koreahue'tada bautiza egkade'te Diosa dakhuea'da castiga egka'te yoktitikonapoy. Kenda nama'da mo'nopoene.

<sup>8</sup> 'Urua'da yag'kikati'. Daknopo'da yag'kika'po Diostaj mo'nopo'korea'uynok aya'ada tiahuaydik mo'ëapone.

<sup>9</sup> “Abraham oro'meyen adhuea'pane' o'ënok Diostaj me'pukhue'dik o'ey.” Nopoghue' yanika'. Diosa e'paknayo in huid o'bahuednigtaj Abrahamen huayayoa' magka'dik o'ë.

<sup>10</sup> Nopo'koreahue' ee'nayo ida Diosa castiga mogka'apone. In konig o'ë. Konig ta'bayo huada huatoe'eri o'ëpo. Huada 'uruu'da onhuadhue' o'eonhuahuika'nok daka'da o'tiahuayonhuahua'depo yami'a o'ta'tegpo ta'akyo o'mahuigika'.

<sup>11</sup> Dakhuea' e'kika' mo'nopo'korea'de huamanopoëa' hue'eya do'hua bautiza egka'tada noganayo Cristoanayo o'tiakdepo Diosen Nokirega ta'akerea bautiza o'magka'apo. Kenayo huakhuairinana teynanada e'ëada do'huataj ehue'nanada ijje.

<sup>12</sup> Cristo o'tiakdepo konig aroz huatuga'eri o'ëpo aroz o'tugdepo oktipoa'. Ken oktipoa'depo jakyo o'kudapo. O'kuda'depo huakusi'hue ta'akyo o'huigonhuahuika'po okbithue' o'ëapo. Ken huadak huakid konig Cristotaj huaknopoë'eri o'ne. On'nigpeika'. Huaknopoë'eritaj o'bakuda'apo, Diosen jakyo o'bakuda'apo. Huakusi'hue konig aratbut Diostaj nigpee'huue' o'nika'. Konig castiga e'magka' ta'akyo o'majenapo. —Juana aya'tada o'mana'uyate.

*Juana Jesústaj bautiza ogka'uyate.*

*(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)*

<sup>13</sup> Kenoka' Galilea huadaribaya' Jordánhueyo Juante o'huahua'uyate Jesús. Bautiza megke'po o'huahua'po.

<sup>14</sup> Juan Jesústaj bautiza egka'ta' pakhue' o'ëpo,

—Do'taj bautiza ogka'dik o'ëne o'na. ¿Mena'po bautiza megke'po do'taj i'tiak? —Juana Jesústaj ona'uyate.

<sup>15</sup> —Aya'da Diosa o'paknig e'ka'ta' ijpaknok bautiza megka'. —Jesús a ona'uyate.

—Huadak bautiza ogkai'. —Juana ona'uyate.

<sup>16</sup> Juan bautiza ogka'denok Jesús huahueya' e'behuikde'te ida kurud konig akbogpe okhuikepo Diosen Nokirega daka'damon konig tukku' o'huahuarakpo Jesústaj o'tikot. Jesús a'tiahuayte o'tikotpo.

<sup>17</sup> —On do'hued Huasi'po o'taene. Huadi'da o'taene. Ontaj durugda o'toene. —Kurudya' Diosa ona'uyate.

## 4

*Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj ona'uyate.*

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

<sup>1</sup> Nogok sue'da aratbut e'nahue'yo Diosen Nokirega Jesústaj o'tohua'uyate. Toto'a Jesústaj a'dikdikya'po keyo Jesústaj o'tohua'uyate.

<sup>2</sup> Jesús cuarenta huame'noe cuarenta sikyo bapehue' o'unhuahuika'depo aypota' o'uyate.

<sup>3</sup> Jesús nama'da kake'po toto'a Jesústaj o'huahua'depo,

—On buttida Diosensi'po ee'nayo in huidtaj aypo yae' yana'. —Toto'a Jesústaj ona'uyate.

<sup>4</sup> —Aypoayo'da noikahue'dik o'ne aratbut. Aypo on'bapepo aya'da Apagba' huadikkon nigpeika'dik o'ne. Apagba' kenpa' oa'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>5</sup> Kenoka' toto' Jesústaj o'tohua'po Jerusalényo Diosen huakka' jakyo o'tohua'po Diosen huaboro' jak kutayoda jakkutagpiyo o'tobehukuyate.

<sup>6</sup> —On buttida Diosen Huasi'po ee'nayo barakte yakudaj Apagba' oa'po:

Kanokba huade'po e'kotte Diosa ke'nen huata'moneritaj o'mata'mona'aponok huidbate kothue'dik i'epone. Huaba'a kutate monokba'huadapone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.

—Toto'a ona'uyate.

<sup>7</sup> —Kenpa'ti “Dios Huairitaj nama'da kake'po dikdikhue' yae'.” Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.

<sup>8</sup> Onte'ti toto'a Jesústaj o'tohua'. Kutayoda ote'yo o'tobehukuyate. Nogyo no-gyoda aya' 'urua'da huadaribayo kenpa'ti aya'da huadaribayo gobierno huairi Jesústaj o'tiahuay'ea'uyate.

<sup>9</sup> —Do'taj huikudate be'tihudapdo “Urua'da huairi me'taene,” do'taj ea'nayo aya'da i'tiahuaynig aya'da 'urua'da huadaribayo kenpa'ti huadaribayo huairi huaunhua' o'bayokapone. —Toto'a nama'da Jesústaj ona'uyate.

<sup>10</sup> —Keje', yahuati', toto'. “Dios Huairitajo'da huikudate yan'tihudapdo kentayo'da yan'nigpeika'.” Apagba'a oa'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>11</sup> Ken toto'a okhua'depo Diosen huata'moneria Jesústaj on'huatiakdepo aypo on'yokuyate.

*Galilea judíoen huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.*

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

<sup>12</sup> Juan Bautista huabakuda' jakyo o'e, Jesús a o'tipeedepo Galilea huadaribayo o'hua'uyate.

<sup>13</sup> Nazaret huakka' jakyo e'hua'ada ijhuiti ehue' Capernaum huakka' jakyo o'hua'po Capernaumyo o'jika'uyate. Capernaum huaboro' e'pogte o'e. Zabalón huadaribayo kenpa'ti Neftalí huadaribayo huakka' jak Capernaum kenteda o'e.

<sup>14</sup> Capernaumyo o'jika'po konig Isaiaskudaka a'nenda o'timadoya'uyatenig, Jesús a o'ka'uy.

<sup>15</sup> Zabalón huadarieri kenpa'ti Neftalí huadari onteteyo' e'pogtone' huag'eri Jordánhue akodpeneri Galilea huag'eri Galilea kenteda nog aratbutda judío huag'eri ehue' o'nika.

<sup>16</sup> Inomey aratbut Diostaj oknopogehue' o'nepo konig sikkiregyo o'nika'po huaboa'nayo Diostaj o'noknopodepo konig huaboro'da huakjey huaboa'da on'tiahuayde. Kenomeya dakhuea'da ogkika'po kenpa'da bueydik ya'neapetnig'a huaboa'nayo huakjeytaj on'tiahuayde. Isaiaskudaka o'madoya'uyate.

<sup>17</sup> Kenoka' Jesús a huaboa'da o'mana'po:

—Diosen Huairi o'tiakdenok dakhuea' bokika'nig yan'nopo'korea' Diostaj yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopoe'. —Jesúsa huakka' aratbuttaj o'mana'ika'uyate.

*Botta' botta' huakjene'eritaj: “Doere monhua'.” Jesúsa o'mana'uyate.*

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

<sup>18</sup> Nogok Galilea e'pog akta'bogpete Jesús a o'hua'epo botta' huama'buy o'tiahuay'uy. Simóntaj o'tiahuay. Simón nogdikda o'dikka' Pedro. Andréstakon o'tiahuay'uy. Huakjene'eri o'ne'uy. E'pogyo o'nokjen'epo:

<sup>19</sup> —Doere monhua'. Aratbut Diosensi'po ka'nike'po kan'manopo'kore'po mo'manmadikika'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>20</sup> On'peede'po huakjene' kenpa'da on'maenonpo Jesúserere on'hua'uyate.

<sup>21</sup> Adyonda nog botta' huama'buytaj Jesúsa o'tiahuay'uy. Jacobo Juanere o'tiahuay'uy. Zebedeoen huasi'po o'nuy. Kusi'petone'yo o'nepo huaojere huakjene'taj on'to'ka'po, "Doere monhua'po do'taj me'nigpeika'." Jesúsa o'mana'uy.

<sup>22</sup> On'peede'po kusi'pe huaojtere kenpa'da o'nenonpo Jesústaj a'nigpeikaya'po on'tahua'uyate.

*Huakka'tada o'manmadika'uyate Jesúsa.*

*(Lc. 6.17-19)*

<sup>23</sup> Ken Galilea huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Jesúsa o'hua'epo judío aratbuten huaitake' jakyo nogya' nogya' o'manmadika'onhuahua'po Diosen Huairi o'tiakdepo yan'nopo'korea'po yan'nigpeika' Diosensi'po mo'eapone. O'manmadika'onhuahua'po kenpa'ti aratbut nogpa' nogpa' dakhue'da en'toete o'bayareadhua'uyate.

<sup>24</sup> Jesúsa aratbuttaj o'bayarea' bideda Siria huadaribayo on'tipeede'po aya'da dakhue'da aratbut Jesúste on'batohua'po nogda nogda dakhue' en'toete on'batohua'uyate. Nog e'are', nog e'so'teyye', nog ayhue', nog toto' e'nopo'to'e'taj on'batohua'uy. Jesúsa o'bayareadhua'uyate.

<sup>25</sup> Galilea huadaribaya' aratbut, Decápolis huakka' jakya' aratbut, Jerusalén huakka' jakya' aratbut, Judea huadaribaya' aratbut, kenpa'ti Jordánhue akodpen huaje'eri huakka'ada Jesúserere on'huahuudhuahuika'uyate.

## 5

*Ote'ta' Jesúsa o'manmadikanhua'uy.*

<sup>1</sup> Huakka' aratbut egkupopakte Jesús o'batiahuaypo ote'yo o'behuikpo o'huaduy. Ke'nen huamanigpeika'eri kentaj meyo'hue'da ogkupopakuy.

<sup>2</sup> Huaboa'da o'manmadika'apo:

*Durugda huaje'eri konig o'ne. Jesúsa o'manmadika'uyate.*

*(Lc. 6.20-23)*

<sup>3</sup> —Opudomey huata'da Diosen kikahue'dik ihuey, mo'nopo'epo, "Be'tihuapok Dios," bo'tiona'pakika'po, durugda mo'e. Dios opuden Huairi o'e. Diosensi'po mo'ene.

<sup>4</sup> Opudomey dakhuea' e'ka'de' nama'da ijkamey mo'nopo'ika'denok pai'da mo'enok, Dios opudtaj mo'manoeynoeya'apone. Durugdakon mo'ika'apone.

<sup>5</sup> Opudomey daknopo'da huata'yo'da pakhue' yanika'po Diosen aratbut mo'eapo kenpa'ti Diosere Diosenbayo huaje'eri mo'eapo. Durugda mo'ika'apone.

<sup>6</sup> Opudomey Diosen e'mana' 'urunanada e'kika'ta' bo'eretpakika'nok. Diosa bo'tihuapokaponok daknopo'da mo'taeapone. Durugnada mo'ika'apone.

<sup>7</sup> Nogomeytaj mo'matinepahui'nok Diosa opudtaj mo'matinepahui'po. Durugda mo'ika'apone.

<sup>8</sup> Diosenyo'da huapakeri 'urunanada huanopo'e'eriomey Diosere mo'eapone. Durugda mo'ika'apone.

<sup>9</sup> Opudomey huamanoeynoeyeri do'huedsi'po mo'ene. Diosa mona'apone. Durugda mo'ika'apone.

<sup>10</sup> Diosen e'mana' bo'kika'nok nogomeya' bo'huadiaypo bo'tierikpo mogka'ne. Opud Diosen bo'kika'po Diosensi'po mo'ika'apone. Durugda mo'ika'apone.

<sup>11</sup> Opud do'hued hua'a e'kika'ta' bo'paknok nama'da bo'tidi'kene kenpa'ti nama'da mogka'ne kenpa'ti dakhuea'da bo'huaa'ne. Durugda mo'ika'apone.

<sup>12</sup> A'nenda opud si'popakhued Diosen huamanbatia'pakeritaj kenpa'ti on'magkuyate. Konig premio Diosa 'urua'da mo'to'e'a'apone. Durugda mo'ika'apone.

*Cristoen huanigpeika'eri konigti sal huadak on'manigkika'po konig huakjey Diosen egkika'te aya'ada on'batiahuaypo oknopo'e'dik o'neapo.*

*(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)*

<sup>13</sup> Sal huadakda o'epo aratbuttehuapa'. Konigti do'hued huanigpeika'eri konig salonig huadakda o'nepo aratbuttehuapa' huadakda o'ne. Sal pai' e'titknayo onte'ti huadakda kahue'dik o'eapo. Sal pai' e'titknayo huadaritehuapa' huadak ehue'dik o'eapo. Paichi kahue'dik o'eapo. Kenpa'da en'dik o'e. Batikhue'ada daka' men'pee'. Batikhue'ada daka' me'noknopenka'.



<sup>14</sup> Opu domey konig huakjey mo'ene. Diostaj mo'nigpeepo huadak bo'kika' nok aratbuta tiahuyaydik mo'ene. Konigti be'edpi' huakka' jak ote'yo ee'nayo aya'ada jaktaj tiahuyaydik o'ne. Konigti Diosen bo'kika' nok aya' aratbutada tiahuyaydik mo'ea'pone.

<sup>15</sup> Huakjey e'bakpakde'te ektiok'e'yo jonhuadahue' o'nika'. Aya' on'kudpo tiahuyaydik ka'ne'po kutopa kutapan huakjey o'nonhuadika'. Aya' jakyoda jeyda o'e.

<sup>16</sup> Konigti opud huadak yag'kika'po konig huakjey ya'nepo aya'ada opudtaj tiahuyaydik ka'ne'po kenpa'ti huadakda Dios o'ea' batia'pakdik ka'ne'.

*Moisés e'mana'taj Jesús a o'tia'pakuy.*

<sup>17</sup> "Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'." Ea'ta' o'pakpo o'tiakuy. Kenda nama'da nopgehue' yane'. "Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'." Ahue' a'eya'po aya'tada daka'da e'manopea'taj ijjakpo ijtia'kuy.

<sup>18</sup> Kurud huadari ee'te batikhued kenpa'da Moisésen e'mana' dikenhue' o'ea'po. Suigpi' dikenhue'dik o'ea'po. Kene'huaya' huame'noe e'ede'te aya'da Moisés e'mana' kuhuitdik o'ea'pet. Buttida ijjay.

<sup>19</sup> Be'api' Diosen e'mana'taj kahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen e'mana' kahue'dik yane' e'manmadika'nayo Dios Huairiens'i'po ehue'da o'neapo. Kenpa' Moisésa o'mana'uyate opud bo'ka'po kenpa'ti yag'kika' e'manmadika'nayo Dios Huairiens'i'po mo'ea'pone.

<sup>20</sup> Moisésba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut eretpakhue' e'ea'da Moisésba'taj nama'da on'nigpeika'nig'a. Opu domeynayo huadakada yan'nopepo Diostaj daka' yag'kika'. Huadaknopo' ehue' ee'nayo Diosen aratbut ehue' mo'ea'pone.

*Madiyhue' yanika' Jesús a o'manmadika'uy.*

*(Lc. 12.57-59)*

<sup>21</sup> "Aratbuttaj arakhue' yag'e. I'huadiaypo e'araknayo o'nakon bueydik i'ene." Opuden adhuae'pane' mona'uyate. Kenda opud mo'pee'uy.

<sup>22</sup> Kenda huadak ee'pi' nogda iija'apoy. Be'api' nog aratbuttaj e'huadiaynayo dakhue'da o'ka' nok gobierno huairite castiga kagke'po tohua'dik mo'ene. Nog aratbuttaj o'bahuadiaypo e'batidi'ke'nayo dakhue'da oa'nok mabitbitdik mo'ene. Castiga kagke'po gobierno huairi egkupopakyo tohua'dik mo'ene. "Huasegda i'epo dakhue'a i'kika'ne." Nog aratbuttaj ena'nayo dakhue'da ia'nok ta'akyo huigdik mo'ika'apone. Do'a ijjay.

<sup>23-24</sup> Diostaj a'tiona'pakya'po i'hua'po nog aratbuttaj dakhue'ada ijkamey huaboa'da i'nopgede. Tiona'pakhuedada yahuati'. Kentaj yamanoeynoey. Yamanoeynoeydepo a'tiona'pakya'po yahuati'.

<sup>25</sup> "O'na dakhue'a megka'ne," noga ena'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya'. E'ma'dehue'nayo huakupepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' ee'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotataja bo'yokapone. Sorotataa huabakuda' jakyo bo'kuda'apone.

<sup>26</sup> Keyoda ijhue'da orokhue'dik i'ea'pone. Aya'da dehue'te i'yokde'po orokdik i'ea'pone.

*E'bokerekbo'nayo konig huato'e toehue' o'epo e'bakdej o'e. Kenda Jesús a o'manmadika'uy.*

<sup>27</sup> Nogen bakdejhue' yane'. Kenda mo'pee'uyate.

<sup>28</sup> Kenda buttida ea'pi' be'api' e'bokerekbo'nayo konig huanopoya' o'eretpakpo konigti o'bakdej. Dakhue'da o'ka'. Donayo ijjay.

<sup>29</sup> E'bokerekbo'nayo dakhue'da ijkay yan'nopepo kenpa'da yan'batikti'. Batikhue'da dakhue'da e'kika'nayo Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone.

<sup>30</sup> Dakhue'da huaba'a eka'nayo kenpa'da yan'batikti', dakhue'da e'kika'nayo. Batikhue'da Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone.

*Huato'e konig e'entaj Jesús a o'manmadika'.*

*(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)*

<sup>31</sup> Be'api' huabokerek huato'e e'ennayo ettone'taj e'ende' huanopog' beroba' yokdik o'e. Opuden adhuae'pane' kenda mona'ika'uyne.

<sup>32</sup> Donayo nogda ijjay. Huabokereken huato'e bakdejhued ee'tada e'ennayo ettone'taj dakhue'da ogka'. Ken ettone' e'ende'taj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Kenpa'ti huabokereka nogen huato'e e'entaj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Dioste-huapa' dakhue'da o'e, ijjay.

*"Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa meknopogene." Ken konig aratbut o'dika'nig Jesús a o'manmadika'uy.*

<sup>33</sup> "Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa meknopogene." Diostaj e'huua'nayo da ahue' yag'e, kenda yakati'. Kenda opuden adhuae'pane'a on'mana'uyate mo'peede'uy.

<sup>34</sup> Donayo nogda ijJay. "Ijka'apoy. Buttida ijJay." Ahue' yanika'. "Ijka'apoy," kenyo'da yaa'. Kurud Diosenbayo o'e. Keya' o'mata'mona'ika'. "Ijka'apoy. Buttida ijJay. Kuruda meknopoene da ahue' ijJay." Ken konig ahue' yanika'.

<sup>35</sup> Dios huadarite o'ibonok, "Ijka'apoy, buttida ijJay. Huadaria meknopoene. Da ahue' ijJay." Ken konig ahue' yanika'. Jerusalén Dios Huairien huakka' jak o'énok, "Ijka'apoy, buttida ijJay. Jerusaléna meknopoene. Da ahue' ijJay." Ken konig ahue' yanika'.

<sup>36</sup> Opuđada kuhuirihueahue'dik mo'ene. Diosayo'da kuhuirihuea'dik o'e. "Ijka'apoy, buttida ijJay. Do'hued huaku o'nopo. Da ahue' ijJay." Kention ahue' yanika'.

<sup>37</sup> Kenpa'da buttida yada'. Menokpi' da ahue' yane'. Nogiti nogitinada ea'nayo toto'a mena'nok ia'ne.

*Noga ontaj dakhuea' egka'nayo konigti kahue' yae'. Jesúsa o'manmadika'uy.*  
(Lc. 6.29-30)

<sup>38</sup> Huabokerekapi' nogtaj dakhuea' egka'nayo kenpa'ti huairiakon konigti kentaj ogka'dik o'e. Kenda opud mo'pe'e'uyate.

<sup>39</sup> Nogpa'da donayo ijJay. Noga ontaj dakhuea' egka'nayo diayhue' yaepo kentaj ogkahue' yaeti'. Noga ontaj nogatida egka'nayo diayhue' yaepo ogkahue' yaeti'. Onte'ti egka'nayo onte'ti diayhue' yaepo ogkahue' yae'.

<sup>40</sup> Noga gobierno huairipi' "Opiot beyok," ena'nayo daka'da yayokti'. Kenpa'ti diayhue'ada chompakon yayokti'.

<sup>41</sup> "Do'hued yudtaj adtemon betatohua'." Sorotataapi' ena'nayo diayhue'ada adyoda yatatohuati'.

<sup>42</sup> "Aypo beyok." Noga ena'nayo sue'nopo ehue'ada yabayokti'. Yudtaj bektoyok ena'nayo dakhnopoda yaepo yaktoyokti', ijJay.

*Dig huadiayeritaj konig taka'taj onte'ti diayhue'ada di' yan'maika'.*  
(Lc. 6.27-28, 32-36)

<sup>43</sup> "Huadi'taj di' yamaika'. Ontaj huatinosikeritaj konigti yan'huadiayikati'." Kenda opuden adhuea'pane' on'mana'uyatenig mo'peede'uyne.

<sup>44</sup> Donayo nogpa'da ijJay. Matinosikeritaj di' yan'maika'. Dakhuea'da huaa'eritaj Dios "Kanopo'kore'," yan'tiona'pakikati'. Huadiayeritaj huadakda yakikati'. Huabatidi'keritaj yan'tiona'pakikati'. Huamagkeritaj kenpa'ti yan'tiona'pakikati'.

<sup>45</sup> Kenda bo'kika'po konig Apag Dios Kuruderiensi'po mo'ika'apet. Huadak huaka'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere aypo kan'tojke'po Dios niokpoa kata'teike'po o'kuyate kenpa'ti ehui' mo'nigta'mona'ika'ne.

<sup>46</sup> Di' arabuttago'da di' e'maika'nayo gana e'ka'huayak baehue'dik mo'eapone. Kenda dakhuea' huaka'eria ogkika'. Di' arabuttag di' on'maika'. Dakhuea' huakeritaj kenpa'ti di' maika'dik mo'ika'apone.

<sup>47</sup> O'nen huabettayo'da 'urua'da e'huai'ka'nayo "Huadakda ikJay," nopoehue' yanika'. Dakhuea' huaka'eria kenda ogkika'. Dakhuea' huakeritaj kenpa'ti di' da huaa'dik mo'ika'ne.

<sup>48</sup> Opuden Apag Dios kurudyo aya'tada di' o'maika' kenpa'ti aya'tada huadaka'da o'magkika'. Konigti opuden Apag Dios aya'tada di' yan'maika' kenpa'ti aya'da huadakhnopoda yag'kikati'.

## 6

*Huadakhnopo'ada huadakyo'da yag'kikati'. Jesúsa o'manmadika'uyate.*

<sup>1</sup> Aratbuta men'tiahuaye'poyo'da pai'da arabuttag e'bayoknayo nama'da boka'ne. Ken konig kahue' yanika'. Kenda e'kika'nayo Apag Dios kurudyo huag'eria kenpa' e'ka'huayak bayokhue'dik mo'eapone.

<sup>2-3</sup> Nama'da huanopo'e'eria huakka' arabut men'tiahuaye'po pai'da arabuttag on'bayokika'. Kenpa'ti huaitake' jakya' huakka' arabut men'tiahuaye'po pai'da arabuttag on'bayokika'. Konigepo huadakda ogka' batia'pakika'dik me'nepo. Kenpayo'da on'peika'po. "Huadak ogka'." Dios ahue' mo'eapone. Kenomey nama'da huanopo'e'eria diga'da arabuttago'da on'pakika'. Diostanayo pakhue' o'ne. Konig kenomey ogkika' kakahue' yane'. Iregireg yan'bayokikati'. O'nen huadi'a tiahuyhue'te pai'da arabuttag yan'bayokikati'.

<sup>4</sup> Iregireg arabuttag tiahuyhue' ene'te pai'da arabuttag yan'bayokikati'. Kenda e'kika'nayo Dios iregireg e'bayokika'nayo o'tiahuaypo Diosa nogitida 'uruda bo'yokapone.

*Diostaj konig tiona'pakika'dik Jesúsa o'manmadika'uy.*  
(Lc. 11.2-4)

<sup>5</sup> Do huadakda ijjeý nama'da huamanopoea'eri huaitake' jakyo kenpa'ti jak kurate aratbut egkupopakikaya' on'tiona'pakikati'. "Huadakda o'ne." Aratbuta menhuaik'e'po on'tiona'pakikati'. Kenda dakhuaapa e'eda on'tiona'pakikati'nig'a Diosanayo sigpi'pee'hue'dik mo'eapone.

<sup>6</sup> Opudomeynayo menokapi' e'tiona'pakta' bo'pakpo o'nenbayo dubayapi' nogtia'da Apag Diostaj yan'tiona'pakikati'. Iregrid e'tiona'pakikati'te Apag Diosa tiahuaýdik mo'ene. Mo'pee'ika'apone. Montihuapokika'apone.

<sup>7-8</sup> Diostaj oknopoe' hue' huage'eria konigdikti onte'ti onte'ti ihue'da on'tiona'pakonhua'nig'a Diosa mo'pee'apone nama'da on'nopoenig'a. Kenomeytaj Diosa nigpee'hue'dik o'maika'apo. Konigti kikahue' yane'. Tiona'pakhued ee'ted kenda i'paknig Apag Diosa o'nopoe'.

<sup>9</sup> In konig yan'tiona'pakikati':

Oro'en Apag i'ene, Apag Dios. Kurudyo i'ika'ne. Kenpa'da 'urunanada i'ika'ne. O'nen huadik kenpa'da huadakda o'ika'. Aya'ada ka'dike'.

<sup>10</sup> Huakhuairi i'enok ida aya'ada ontaj mo'nigpeike'. Dios Huairi i'epo aya'da i'pakpo i'manika'. Kurudyo huage'eria mo'nigpeika'po ogkika' konigti iyo huadariyo aya'ada huaka'.

<sup>11</sup> Inme'noete aypo oro'taj a'nigya'po bo'tihuapok.

<sup>12</sup> Oro'taj dakhuea' mogkame'nigtaj oroa o'bakkahueay konigti oro'en dakhuea' e'kika'taj bokkahuea'.

<sup>13</sup> Dakhuea' e'ka' nopoe'hue' kaike'po montihuapok. Nama'da e'ka'ta' e'paknayo kikahue' ka'e'po bo'tihuapok, Apag Dios. Dios Huairinayo aya'enda Huakhuairinada i'epo tey-nananada i'epo kenpa'da huadaknananada i'enok kenda aya'ada kan'manbatia'pakike', ken. Ken konig yan'tiona'pakikati'.

<sup>14</sup> Opudtaj dakhuea' mogkame'nigtaj ekkahuea'nayo o'nen Apaga kurudya' o'nen dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone.

<sup>15</sup> Opudomey nogomeytaj okkahueahue' ee'nayo Diosa opudtaj okkahueahue'dik mo'eapone.

*Diosa kapeunhue'po in konig bapehue' mo'unhua'nig'a Jesús'a o'manmadika'uy.*

<sup>16</sup> Oro' huadakda o'e nama'da huamanopoea'eri, pai'da o'e, nama'da e'manopoea'ta' on'pakpo huakok koyoahue'da ogkokparoka'po "Huadakda o'ne." Aratbuta kan'batia'pake'po aypo bapehue' o'neonhua'nig'a, "Huadakda o'ne." Diosanayo huaahue'dik mo'eapone. Opudomeynayo Diostaj aypo bapehue' mo'unhua'po ken konig kikahue' yane'.

<sup>17-18</sup> Opudnayo e'tiona'pakte aypo bapehue' e'unhua'nayo yag'kokkoyoika' kenpa'ti daka' yag'kuirida'ika'. Kenda eka'nayo aratbut bo'tiahuaýpo aypo bapehue' o'nunhua'nigtaj nokothue'dik o'neapo. Opuden Apag Diosayo'da soatayo' bo'tiahuaýapone. Bo'tiahuaýpo mo'peepo huanoeonhuahuika' mo'bayokapone.

*Diostaj bo'eretpakpo yan'nigpeika'po kenda Diosa okkahuehue' mo'eapone.*

*(Lc. 12.33-34)*

<sup>19</sup> Katepi' 'uru yudtapi' huakka'nada e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Huakka'da matoe'hue' yanikati'. Huakka'da e'matoe'nayo indariyo huithuita ya'bapeapetpi', huakka'da ya'para'apetpi', yan'bereapetpi'.

<sup>20</sup> Dios kurudienyo'da yaderetpakpo yan'nigpeika'. Diosa okkahuehue'dik o'eapo. Kenpa'ti Diosen o'tae' kateapi' bapehue'dik parahue'dik okbereg'hue'dikpi' o'unhuahuika'apo.

<sup>21</sup> Diosen e'kika'nayo Diostaj di'nanada mo'epo Diostaj bo'eretpakikati'apone.

*Opudomey huakpo huaso'en huakjey o'e.*

*(Lc. 11.34-36)*

<sup>22-23</sup> Opudomey huakpo huaso'en huakjey e'dik o'e. Huakpoa katepi' bo'tiahuaýpopi' ontehuapayo'da eretpakdik mo'ene'pi', huadaknopo'da mo'epo nogomey pai'da huage'eritapi' e'bayokta' bo'eretpakpopi'. Katetapi' 'uruda e'tiahuaýada nogomey kan'tamae'po e'paknayo huadaknopo'da mo'epo durugda mo'epo huadakda bo'kika'ne. Konig huakjeyonig mo'ika'. Katetapi' bo'tiahuaýpo ontehuapayo'da bo'eretpakpo dakhue'nopo'da mo'epo durugnopo' ehue' dakhue' bo'kika'. Konig sikkiregyonig mo'ika'ne.

*Dios huairi o'e. Huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo ken konig nogda huairionig mo'tae.*

*(Lc. 16.13)*

<sup>24</sup> Diosyo'da konig huairi o'e. Kentayo'da nigpeika'dik mo'ene. Kentayo'da di'nanada ika'dik mo'ene. Huakka'da katepi' e'eretpakikati'nayo nogda huairi mo'tae. Konigepo

huakka'da katepi' eretpakhue' yanikati'. Diostaj e'nigpeika'nayo huakka'da katetapi' eretpakhue'dik mo'ene.

*Dios ke'nensi'potaj o'batihuapokika'.*  
(Lc. 12.22-31)

<sup>25</sup> Aypota' e'mai'ta'pi' yudtata' mepu'kudhuahuahue' yanikati'. Diosa oro'taj mo'noea'ika'ne kenpa'ti oro'en aypo oro'en yudtaj bo'yokika'ne. Konigepo Diostaj yanoknopounhuahuika'.

<sup>26</sup> Bakoy baahue'tada o'nen Apag Diosa aypo o'bayokika'. Bakoyta' suigda o'pak. Opudtanayo Apag Diosa huakka'da o'pak. Konigepo bo'tihuapokika'apone. Aypota' mepu'kikahue' yanika'.

<sup>27</sup> Huabokerek e'kereka' e'pakada huakka' e'mepu'kudhuahuada nogiti kerekhue'dik o'epo.

<sup>28</sup> ¿Mena'po yudtata' mo'mepu'kika'? Mepu'kehue' yanika'. Mirebayo huakhuen yan'tiahuayika'. Mire huakhuen baahue'ada o'e. Joda o'kere.

<sup>29</sup> Salomónkudak huairitone' o'uyate. Huakka'da o'to'e'uyate. 'Uruda yudtaj o'mato'e'ika'uyate. 'Uruda o'otika'. Huakhuennayo nogitinada 'urunanada Salomónkudak sue'da 'uruda o'otika'uyate.

<sup>30</sup> Diosa huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'nada e'ka'tada idada okhuenkot. Diosa huakunopiada okhuenpaka'ika' kenpa'ti opudtaj huakka'da o'pakpo o'tihuapokapone yudtaj yokika'dik mo'ika'apone.

<sup>31</sup> Konigepo katetapi' mepu'kehue' yanikati'. "¿Kate o'bapeapo?" Nopogehue' yanikati'. "¿Kate o'mayapo?" Nopogehue' yanikati'. "¿Kate ijotapo?" Nopogehue' yanikati'.

<sup>32</sup> Oknopogehue' huag'eri huakka'da yudtaj kenpa'ti huakka'da aypo diga'da on'pakika'. Kenoka' opud togehue'da mo'enok Apag Diosa o'nopogepo bo'tihuapokika'apone.

<sup>33</sup> Nogiti nogiti Dios Huairitaj yan'pakika'. Nogiti nogiti Dios Huairitaj e'nigpeeta' yan'pakika'. Ken konig Diostaj e'pakika'nayo Diosa bo'yokika'apone. Yudtaj aypo huamai' katepi' bo'yokika'apone.

<sup>34</sup> Eme'te katepi' ijotapo, katepi' ijbapeapo katepi' yamayapo kenpa' nopogehue' yanika'. Konig oy Diosa bo'tihuapokpo eme'tepi' nogok nogok Diosa daka' bo'tihuapokika'apone.

## 7

*Nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'," bahuaahue' yanika'.*  
(Lc. 6.37-38, 41-42)

<sup>1</sup> "Dakhuea' o'ka'," Diosa huaahue' mo'e'po nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'," bahuaahue' yanika'.

<sup>2</sup> Konig nogomeytaj bo'huaa'ika'nig konigti Diosa opudtaj bo'huaa'apone. Konig nogomeytaj bo'kika'nig konigti Diosa mogkika'apone.

<sup>3-5</sup> Noga sue'pi' dakhuea' e'ka'tada "dakhuea' ika'," ida onahue' yanika'. Ona'taj dakhuea'nanada i'kuy'etpi'. Kenda nopogehue' mo'ene. In konig o'e' ijbattia'pakapoy. Nogen huakpoyo huata'sujsi'po ekpohuedte o'na i'tiahuaynig'a. O'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'suada bekpohuedne. "Huata'suj huakpoyo oktoki, eg'." Menpa' ina'. Nama'da i'nopogepo ia'. Ken o'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'suada ekpohuedtada tiahuayhue' j'ene. Nama'da huanopog'eri j'ene. Huakkuruda o'nen huakpoyo huaboro'ta'sutaj on huata' yakokpotoken. Ken konig dakhuea' i'ka'uynig yanopo'korea'po yabatik. Kenoka' i'nopo'korea'depo daka' i'tiahuaydepo nogen huata'sujsi'pokon okpotokdik i'epone. Noga nama'da eka'nayo dakhuea' e'ka' kabatike'po batihuapokdik i'epone.

<sup>6</sup> Huatidi'keritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'. Kentaj e'manmadika'nayo dakhuea' magka'dik ya'neapetpi'. Konigti Diostaj pakhue' huag'eritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'. 'Urunanada e'manmadika'nayo opudomeytaj bo'huadiaypo dakhuea'da mogka'apetpi'.

*In konig Diostaj yan'tiona'pakika'.*  
(Lc. 11.9-13; 6.31)

<sup>7</sup> Katepi' bo'pakpo "Beyok" Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa bo'yokikapone. Diostaj bo'ukpo bo'huahuayapone. Menigokhuike' Diosyo ijkudapoy. Yan'tiona'pak. Mo'tiona'pakdepo kuddik mo'epone.

<sup>8</sup> Konigepo beyok o'na ea'nayo Diosa bo'yokapone. Kenpa'ti e'uknayo bo'huahuayapone. Ijkudapoy menigokhuike' ena'nayo kuddik mo'epone.

<sup>9</sup> "Aypo beyok." O'nensi'poa ena'nayo huid yokhueada aypoda yokdik mo'ene.

<sup>10</sup> "Biig beyok." Ena'nayo bihui yokhueada, biigda yokdik mo'ene. Kenda huasi'po o'paknig kenda bo'yokne.

<sup>11</sup> Opud dakhue'da ee'pi' katepi' huadakda mo'bayokika'ne huasi'potaj. Kenpa'da Dios-nayo huadakda o'kika'. Opud Diostaj e'tiona'pakika'nayo Diosa huadakda mogkika'apone kenpa'ti huadakda huakika' bo'tihuapokika'apone.

<sup>12</sup> Konig nogomeya opudtaj huadakda egkika'ta' e'paknayo huadakda ogkikahue' ee'pi' kenomeytaj huadakda yag'kikati'. Konig nogomey opudtaj di'da ee'ta' e'batipaknayo kenomeytakon di'nanada yan'maikati'. Ken konig Moisésa o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Kenpa'ti huamanbatia'pakeria ken konigti on'manbatia'pakonhuahua'uyate.

*Diosyo huahua' suigda akbogpe huakud o'e.*  
(Lc. 13.24)

<sup>13</sup> Diosyo huahua' suig akbogpe huakud o'e. Diosyo huahua' suigdagda o'e. Diosyo bo'hua'po suigdag huakka' bo'pakpo hua'dik mo'jika'pone. Suigdagte huahua' Diostaj mo'nigpeika'po Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apo. Boro'dagte ta'akyo on'hua'ika'. Ta'akyo huahua' dag huaboro'dag o'jika'. Boro'dagtaj huakka'da eretpakdik o'nika'. Katepi' huakka'da e'tamaeta' on'pakika'. Dakhuea'da kika'dik o'nika'. Boro'dagte huakka'nada on'bahua'ika'. Ta'akyo on'bahua'ika'. Ta'akyo mahuidik o'jika'apo.

<sup>14</sup> Diosyo huahua' suigdagda o'e. Dagsi'poda o'e. Suigdagteda huakka'da katepi' togehue'dik mo'jika'apone. Diosenyoda kika'dik mo'jika'pone. Suigdagte bo'hua'po onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone. Suigdagtaj sue'ada on'huahuaypo on'hua'ika'.

*Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymey ee'nayo huadak huada o'toe.*  
(Lc. 6.43-44)

<sup>15</sup> Nama'da huamanmadika'eria opudtaj e'manmadika'ta' on'pakpo yan'tiakapet. Keyoj nama'da monmadikapet. Nama'da e'manopoea'ta' on'pak. Konig oveja ijje. Huadakda ijlikay. Buttida ijjay. Nama'da opudtaj mona'ika'apet. Konig apetpet o'ne. Huiyokda o'ne. Dakhuea'da ogka'dik mo'ea'pone.

<sup>16</sup> Huamanmadika'eria dakhuea'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ene. Konig okposidsi' uruda huada dapakhue'dik o'e. Konigti nama'da huamanmadika'eri huadak kikhue'dik o'ne.

<sup>17</sup> Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymey kenpa'ti huadak huada o'tojika'. Hueymey e'aya huada kenpa'ti o'ay. Dakhue'da o'e.

<sup>18</sup> Hueymey huadakda ee'nayo dakhue' huada togehue'dik o'e. Hueymey e'aya huadak huada togehue'dik o'e.

<sup>19</sup> Aya'da hueymey e'madaayika'nayo ta'tegdik o'ea'po. O'ta'tegpo huigdik o'ea'po ta'akyo.

<sup>20</sup> Nama'da huamanmadika'eria dakhue'da ogkika'. Huamanmadika'eria dakhue'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ene. Kenomeytaj manigpeehue' yaneti'.

*Diosensi'po aya'da ehue'dik o'neapo.*  
(Lc. 13.25-27)

<sup>21</sup> "Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpekay, Huairi." Do'taj huakka'ada o'nona'apet. Sue'da huakka'amon aratbuta huadknopo'da kenda o'nona'po Apag Diostaj mo'nigpeika'nok kenomeynayo Diosensi'po o'ne. "Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpekay, Huairi." Huakka'ada do'taj nama'da o'nona'apet. Apag Diostaj nigpeehue' o'nepo dapita' Diosensi'po ehue'da o'ne.

<sup>22</sup> Kene'huaya' huame'noete aya'ada Diostaj on'toboapo. "Diosa mona'nok Diosba' oro'a o'manbatia'pakika'uy. Diosa mona'nok aratbuttaj o'bayarea'po toto' nokireg o'maoroka'uy. Diosa mona'nok konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e konigti oro' urua'da o'kika'uy." Diostaj on'tobopo huakka'ada ya'nona'apet.

<sup>23</sup> "Opudtaj okiehue' ijjeahudikamey. Dakhuea'da huaka'eri mo'ene. Kenpa'da yanhuati'." Ijmana'apoy.

*Konig jak ogka' Jesús a o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*  
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

<sup>24-25</sup> Aya'ada do'hued hua'ataj mo'nigpeika'po bo'kika' kenpa'da bueyhue'dik mo'jika'apone. Onte'ti doere mo'noeonhuahuika'apone. Konig huadak huanopoe'eri jak huaka'eri o'nepo jak ogka'. Ote'ya' dariteyta' jak ogka'. Adteda iddu ogkudea'. Diga'da o'hui', diga'da kenpa'ti o'bapok. Huekurukon o'tiak. Ote'yo o'enok huekurua jak tohuahue'dik o'e. Bapoka onhuekehue'dik o'e.

<sup>26</sup> Aya'ada do'hued hua'ataj nigpeehue' o'nepo konig nama'da huaka'eri o'ne. Nama'da huaka'eri konig kuhuada' jak huaka'eri o'ne. Adteda iddu kudעהue' o'ne.

<sup>27</sup> Huakka' o'hui' kenpa'ti diga'da o'bapok kenpa'ti huekuru o'huëpokpo jak o'tohua'. Ke'poda o'ka'. Nama'da huaka'eri ken konig ogkika' kenpa'ti do'ed e'manmadika'te nigpeehue' o'nika'. —Kenda Jesús a o'manmadika'ahuaduy.

<sup>28</sup> Jesús a kenda e'manmadikade'te “Kenpihuay 'urua'da o'manmadika'.” Aratbuta on'batia'pakuy.

<sup>29</sup> “'Urua'da o'manmadika'nok nigpeika'dik o'ika'apoy. Moisés enba' huamanmadika'eria konig huairi manmadikahue' o'nika'.” Aratbuta on'batia'pakuy.

## 8

*Huabokerek ke'poda e'so'settaj Jesús a o'yarea'uyate.*

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

<sup>1</sup> Jesús ote'ya' o'huarakpo huakka'ada on'ta'bahua'uy.

<sup>2</sup> Jesús taj huabokereka o'huatiakuy, kena ke'poda e'so'set. Konig a'nenda aratbut gobieno huairitaj ogkika'uynig ke'na Jesús taj huikudate o'tihuadpo:

—O'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Ona'uy.

<sup>3</sup> Jesús a o'tibata'tepo ona'po:

—E'yarea'ta' ijpak. Ijyareapoy. —Jesús a ona'uy. Ena'te idada o'yarud'uy.

<sup>4</sup> —Jesús a be'yarea'ne mantia'pakhue' yae'. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakerite yahuati'. A'yareya'po konig Moisés a o'mana'uyate ken konig yayokti'. Sacerdotea 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi' yayokti'. Ken konig i'ka'po o'yaredepo aratbuta mo'tinopoëapone. —Jesús a ona'uy.

*Roma gobierno capitánen huanaba'taj Jesús a o'yarea'uyate.*

(Lc. 7.1-10)

<sup>5</sup> Huakka' jak Capernaumyo Jesús e'kudonde'te Roma sorotataj Capitána Jesús taj o'huahua'uy. Cien sorotataj o'mata'mona'ika'.

<sup>6</sup> Jesús taj

—Do'hued huanaba' jakyo onpahued. Huaso' dakhue'da o'ëpo konig ayhue'da o'e. Pai'nada o'nopo'e, Huairi. —Capitána diga' o'pakpo ona'uy.

<sup>7</sup> —A'yareaya'po ijhua'apoy. —Jesús a ona'uy.

<sup>8</sup> —O'na 'urua'da Huairi i'e. Donayo nog aratbutda ijje. Ehue'da ijje. Do'hued jakyo kudhue'dik i'ene, Huairi. Kayare' yaa'. Eade'te o'yarudapo.

<sup>9</sup> Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpeikay. Kenpa'ti do'hued sorotataj ijmanikay do'taj men' nigpeika'ne. “Yahuati'.” Do'hued sorotataj enade'te on'hua'ika'. Nogtaj “Yatiak,” ena'te on'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi “Yaka,” ena'nayo o'kika'. —Capitána Jesús taj ona'uyate.

<sup>10</sup> Kenda Jesús a o'pepede,

—Kenpihuay, huakka'da meknopoëne. Israel aratbut Diosen aratbut e'ëada sue'da Diostaj o'noknopoë.

<sup>11</sup> Huakka'da nog aratbutda judío ehue' o'noknopoëapo. Bidta'da on'tiakapo nogya' nogya'. Abrahamere Isaacere Jacobere on'bape'po on'noehnuahuika'apo. Diosensi'po o'neapo.

<sup>12</sup> Huakka'ada judío aratbuta Diosensi'po o'ey nama'da on'nopepo Diostaj oknopoëhue'ada on'nopepok Dios a o'maenapo. Sikkiregyoda on'bahua'apo. Pai'da on'nope'unhuahuika'apo. Kenpa'da on'huikonhuahuika'apo. —Jesús a huanigpeika'eritaj o'mana'uy.

<sup>13</sup> Ona'ti capitántaj ona'po:

—O'nen jakyo yahuati'. Konig do'taj iknopoëni o'nen huanaba' o'yarudde. —Jesús a ona'uy. Kenda ea'te huanaba' o'yarud.

*Pedroen huasu'taj o'yaread'uy Jesús a.*

(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

<sup>14</sup> Pedroen jakyo Jesús o'hua'uy. Pedroen huasu' o'digpakpo onpahued. Jesús e'kudde'te o'tiahuay'uy.

<sup>15</sup> Huaba'ta' o'nejpo o'yaread'uy. Ken Pedroen huasu' o'yaruddepo o'bodpo o'manigmanhuada'uy.

*Jesús a huakka'tada o'bayarea'uy.*

(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

<sup>16</sup> Nogya' nogya' huakka' aratbut o'nepo, dakhue'da o'nepo, noga noga nogda nogda dakhue' on'toëpo on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda dakhue'da o'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta Jesús te on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtati

o'batibata'te'epo o'bayarea'uyate. Nogomey kenpa'ti dakhue'da e'ne'te Jesúsa toto'taj o'makena'uyate. Aya' dakhue' huae'eritaj o'bayarea'uy.

<sup>17</sup> "Oro'taj mo'tinepahui'po bo'yarea'apone." Isaías a'ennada oa'uyate. Kenpa' Isaías Jesústaj o'tia'pakpo oa'uyate. Kenda Jesúsa o'ka'po o'bayarea'uy. Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.

*Nogomeya Jesústaj e'tahuata' on'pakuy.*

*(Lc. 9.57-62)*

<sup>18</sup> Nogok Jesústaj huakka'ada en'tikupopakte Jesúsa o'batiahuaypo, "E'pogtone' mo'dayhua," o'mana'uy.

<sup>19</sup> E'pog ayhuahued Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj o'huatiakuy. Ona'po: —Meyopi' i'huika'apo o'nen huanigpeika'eri ee'ta' ijpaki. Ontaj e'tahuika'ta' ijpaki, Huamanmadika'eri. —Jesústaj ona'uy.

<sup>20</sup> —Nubakuhued huakog o'taika'. Bakoyen kenpa'ti huapak o'taika'. Do huabokerek ijjepe Diosya' ijtia'kuy. Donayo nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. Doere e'hua'nayo meyo'kon yatayapet nopogehue' yae'. —Huamanmadika'eritaj Jesúsa ona'uy.

<sup>21</sup> —Ontaj etahuata' ijpaknig'a huakkuru bueyhued ee'ted huaojtone'taj daka' to'edikijje. —Noga huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

<sup>22</sup> —Huabo oknopogehue' huae'eria nog oknopogehue' huae'eritone'taj daka' kan'toike' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo diga'da yaeretpakpo beta'hua'. —Jesúsa ona'uy.

*Jesúsa e'hueniri'tone'taj bapoka'tere o'batika'uy.*

*(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)*

<sup>23</sup> Jesús huanigpeika'eriere e'pog aktegya'po kusi'petone'yo on'bahuadpo on'hua'uy.

<sup>24</sup> E'pognopoyo ee'te huaboro'bapokada o'bahuatiakuy. Teya'da o'bapoknok huaboro'da o'hueniri'tone'po diga'da o'huakudpo huata'kotdikte o'uy. Jesúsnayo o'tay'uy.

<sup>25</sup> A'maboaya'po Jesústaj on'huahua' huanigpeika'eria:

—Bo'tihuapok, Huairi. Montakotnede. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>26</sup> —Me'pukhue' yane'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosa bo'tiokkika'apo daka' yanoknopoi'ka'. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>27</sup> —Yabatik, bapokhue' yae', huenirihue' yae'," ona'nok o'batikanpo, bapokhue' o'epo kenpa'ti huenirihue' o'uy.

<sup>28</sup> "Kenpihuay. I'na huabokerek 'uru'da o'ka'. Kentaj bapoka o'nigpe'e kenpa'ti e'poga o'nigpe'e." Huanigpeika'eria on'batia'pakuy.

*Botta' huabokerektaj toto' huakka'ada o'manopo'tog'ika'uyate.*

*(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)*

<sup>28</sup> Jesús e'pog akodpen o'be'tuy. Ken huadari Gadarabayo o'e. Jesústaj botta' huabokerek on'huatiakuy. Huakka'ada toto'a o'manopo'tounhuahua'nok kubarakbayo o'nika'uyate. Sorokeyo o'nika'uyate. Huiyokda o'nika'uyate. Huiyokda o'nenok ke'nenbayo aratbut huahue'dik o'nika'uyate.

<sup>29</sup> —Mena'po oro'taj o'huatiak, Jesús? Diosen Huasi'po i'ene. Kene'huaya' castiga huame'noe ehued oro'taj castiga magkahue' moe'. —Utta'da Jesústaj o'nona'uy toto'a.

<sup>30</sup> Kenta'da meyo'hue'da huakka'da huakyari' on'bape'uy.

<sup>31</sup> —Oro'taj e'maoroka'nayo huakyarien huanopo'yo mota'mona'. —Jesústaj diga'da o'nona'uy.

<sup>32</sup> —Yanhuati', huakyarien huanopo'yo yan'bakud. —Jesúsa o'mana'nok, toto' bot-bokerektaj on'maenonpo huakyarien huanopo'yo on'hua'po on'bakud'uy. Ken, aya'da huakyari' huaduk on'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e'pogyo on'bata'ko'tuyate. Toto'ere on'bata'ko'tuy.

<sup>33</sup> Ken huakyari' huamatog'eri kenda on'tiahuaydepo diga'da on'mame'pukonpo kenomeyen huakka' jakyo on'baket'uyate. On'tiakdepo kenda huaboa'da on'tiahuaynig on'batia'pakato'uyate.

<sup>34</sup> Aya'ada huakka' jak huae'eria on'pe'edepo Jesúste on'huahua'uy. Jesústaj on'huahuaydepo, "Oro'enbaya' yahuade'." Jesústaj diga'da o'nona'uyate.

## 9

*Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)*

<sup>1</sup> Ken, Jesús kusi'peyo o'huadpo akodpen okte'gedepo huaen jakyokon o'tiakuy.

<sup>2</sup> Jesúste aratbuta asukte huabokerektaj o'nonpahuada'po on'ngitotiakuyate. Ke'na e'ketpak o'ika'uy. Jesúsanayo o'yareapo o'noknopogepo on'ngitotiakuy. Kenda Jesúsa o'nopogepo.

—Durugda *yāē*. Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a doa yokkahueay. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uy.

<sup>3</sup> “Inbokerek nama'da o'noꝓeꝓo Diostaj dakhuea'da o'huaa'.” Sue'da Moisésenba' huamanmadika'eria huanopoya'da on'noꝓeꝓo.

<sup>4</sup> Kenda huanopoya'da on'noꝓeꝓenig Jesúsa o'noꝓeꝓo o'mana'po:

—Menpa' dakhuea'da on'tinopꝓe.

<sup>5</sup> Diostaj dakhuea' e'ka' huabokerekada okkahueahue'dik o'ne. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik o'e. Huabokerekanayo sigpi' yareahue'dik o'ne. Diosayo'da yarea'dik o'e.

<sup>6</sup> Do huabokerek ijjeꝓo Diosya' ijtiakuy. Diostaj dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik ijjeꝓo opudtaj kenda a'manopꝓeꝓaya'po,

—Yabo', asuk yatoꝓo, o'nen jakyo yahuati'. —Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa ona'uy.

<sup>7</sup> Ke'na o'boddepo jakyo o'hua'uyate.

<sup>8</sup> Huakka'da aratbut ogkupopakpo kenda on'tiahuaypo on'mame'pukpo Dios a'o'tihuapoknok Jesús teyda o'eꝓo konig Diosonigti okkahuea'dik o'e. Yarea'dik o'e. Urua'nanada Dios o'e. On'huaa'uy.

*Jesúsa Mateotaj “menigpeunhuahuika'po beta'huika',” ona'uyate.*

*(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)*

<sup>9</sup> Ken keya' Jesús o'tiakuy. Do Mateotaj Jesúsa be'huahuay'uyne. Jaksi'poya' gobiernoen huakupe ijtabae'ika'uy.

—Do'taj a'nigpeunhuahuikaya'po beta'huika'. —Mena'uynok ijbodpo kenere ijhua'uy.

<sup>10</sup> Ken jakyo Jesúsere Jesúsden huanigpeika'eriere ijbape'po huakka'ada gobiernoen huakupe huatabae'eri on'bakudpo oro'ere on'bapepo kenpa'ti nogomey Moisésenba' daka'peehue' huāē'eri on'bape'uy.

<sup>11</sup> Kenda fariseo huamanmadika'eria on'tiahuaypo:

—¿Mena'po Jesúsa gobiernoen huakupe huatabae'eriere kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere ya'bape'? Dakhuea' huakika'eriere bapehue'dik o'ika'ne. —Fariseoa Jesúsden huanigpeika'eritaj on'huaa'uy.

<sup>12</sup> Jesúsa kenda o'mapeꝓedepo,

—Aratbut dakda eē'nayo huamadakka'eritaj pakhue' o'nika'. Dakhue'da eē'nayo huamadakka'erita' on'pakika'. Opud fariseo huamanmadika'eri huadakda o'eꝓ mo'noꝓeꝓo do'taj pakhue' mo'ene. Gobiernoen huakupe huatabae'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere dakhue'da o'ne on'noꝓeꝓo do'te huamanopo'yarea'eri ijjenok on'pakpo on'batiakika'.

<sup>13</sup> “Nog aratbuttaj di' yan'maeꝓo yan'matinepahuika'. Kenda huakka'da ijpaꝓi. Do'taj 'uhua e'nigarakika' kennayo sue'da ijpaꝓi.” Apagba'a oa'. Kenda daka' yan'nopoika'. Konigepo “Yan'nopo'korea', onte'ti Diostaj yan'nigpeika'.” Dakhuea' huaka'eritaj e'mana'taj ijpaꝓo ijtiakuy. Huadak huaka'eritaj “Yan'nopo'korea',” a'manaya'po Diosya'tiakhue' ijjuꝓy. —Jesúsa o'mana'ya.

*Mena'po o'nen huanigpeika'eria Dios kamapeꝓe'po aꝓo bapehue' ehue'yanika'. Jesústaj on'nona'uyate.*

*(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)*

<sup>14</sup> Juan Bautistaen huanigpeika'eria Jesústaj on'huatiakpo:

—Diosa me'peꝓe'po bapehue' o'ikay oro'. Fariseo huamanmadika'eriakon Diosa me'peꝓe'po bapehue' o'nika'. O'nen huanigpeika'erinayo kenpa'da on'baꝓika'. ¿Mena'po yan'baꝓika'? —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>15</sup> —Huabokerek o'toꝓpakpo ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo on'baꝓika'. Ken huabokerekere o'nepo paí'da ehue'dik o'ne. Do kenpa'ti do'hued huanigpeika'eriere ijika'nok durugda o'nika'. Paí'da ehue' o'nepo on'baꝓika'. Nogok do'taj mo'baktohua'apone. Kenoka' paí'da o'neapo. Nogok nogok Dios kamapeꝓe'po bapehue' o'nika'apo.

<sup>16</sup> Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue' o'ikay oro'omey judío aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huak dakhue'da o'eꝓo. Konigti adhuea'pane'a e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpeehue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpeedik yanika'.

<sup>17</sup> Huatone'si'dak vino huatoꝓe' ayda kenpa'ti kurugada o'eꝓo konigepo huabo vino sine' huebiahued onjoyhue'dik o'ene. Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o'ika'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino enjoynayo o'hueꝓoꝓo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o'eꝓo. Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o'ene. Huasi'dak vinoere huadak o'neapo. —Jesúsa o'mana'uy.



*Jairoen huayq̄butaj o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.*

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

<sup>18</sup> Juan Bautistaen huanigpeika'eritaj Jesúsa e'mana'te judío huairia o'huatiakpo Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotpo:

—Do'hued huayq̄bu huaboa'da e'bueytada on ehua'nayo tanoyhuada'dik i'ene. Bohua'. Yakutibata'te', e'kutibata'te'te o'noyhuadapo. —Jesústaj ona'uy.

<sup>19</sup> Kenda Jesúsa o'peonpo o'bodpo kenere o'hua'uy. Oro' Jesúsen huanigpeika'eriere Jesúsero o'hua'uy.

<sup>20-21</sup> Jesús dagte e'hua'te ettone' huata'piyen o'tatiakpo. Mimi batikhue' o'unhuahuika'po doce huabayok o'unhuahuika'po, "Jesúsen huaok huakubogpita' e'nejnayo ijyareapoy." Huanopoa o'nopoepo huaok huakubogpita' o'ne'uy.

<sup>22</sup> E'nejde'te Jesúsa o'tikorudpo o'tiahuaypo:

—Yadurugpak. Do'taj oknopoenok o'yareaddene, sion. —Jesúsa ona'uy. Kenda eade'te o'yareadpo huadakda o'unhuahuika'uyate.

<sup>23</sup> A'kubarakka'deya'po música huaka'eri on'tiakdepo huairien jakyo o'nedepo kenpa'ti huakka'ada aratbut on'bahuik. Jesús o'tiakdepo o'batiahuaydepo:

<sup>24</sup> —Yan'maorok. Ettone'si'po bueyhuae'ada o'e. O'taypo o'e. —Jesúsa o'mana'uy. Aratbuta kenda on'peepo Jesústaj on'tierikuy.

<sup>25</sup> Jesúsa o'maoroka'depo o'kudpo ettone'si'pobuey e'huedyo o'huahua'po huaba'taj o'toq̄ato'nok o'noyhuadonpo o'boduy.

<sup>26</sup> Jesúsa judío huairien huayq̄busi'potaj o'noyhuada' aratbuta Capernaum aya'bayoda on'batia'pakuyate.

*Botta' ekpobigtaj Jesúsa o'bakpoyarea'uyate.*

<sup>27</sup> Jesús huairien jakya' o'bahua'depo e'pokte botta' ekpobiga' on'tatiakpo:

—Mo'tinepahui', Davidkudaken adhuea' huayayo. —Jesústaj 'utta'da o'nona'uy.

<sup>28</sup> Jakyo e'kudonde'te ekpobiga' on'huahua'nok

—¿Do'a okpoyarea'dik me'ene menpa' mo'nopoq̄? —Jesúsa o'mana'uy.

—Ee', oknopoen, huairi. —O'nona'uy.

<sup>29</sup> Ekponejde'te:

—Bo'tiahuayapone moknopoenok, yan'tiahuay'. —O'mana'uy.

<sup>30</sup> O'nokpoyarudpo on'tiahuayon'uy.

—Bokpoyarea'ne, be'tapi' batia'pakhue' yaneti'. —Huiyoka'da o'mana'uynig'a.

<sup>31</sup> O'norokondepo, Jesúsa bokpoyarea'ne huabada on'batia'pakuyate.

*A'pakhue'da e'ika'tada Jesúsa o'yarea'uy.*

<sup>32</sup> Jesúsomay e'norokonde'te sue'da nogomeya huabokerektaj on'totiakuy. Ken huabokerek a'pakhue'da o'ika'uy, toto'a o'no'toika'nok. Jesússte on'totiakuy.

<sup>33</sup> Jesúsa toto'taj okenonok a'pakhue'da huaḡ'eria idada oa'pakon'uy.

—Kenpihuay, Israel aratbut ken konig tiahuayhued o'neahuadikame'te. —Huakka' aratbut egkupopakte on'batia'pakuy.

<sup>34</sup> —Toto' huairia o'teypaka'nok toto'taj o'maen Jesúsa. —Fariseo huamanmadika'erianayo nama'da on'huaa'uy.

*Jesús aratbuttaj o'matinepahui'uy.*

<sup>35</sup> Kendariyo aya'da huakka' jakyo Jesús o'huae'uy. Nogyo nogyo o'huae'uy. Judíoen huaitake' jakyo o'manmadikika'uy. Dios Huairia me'nopo'toika'po yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopoḡ' yan'nigpeika'. Diosensi'po mo'epone. O'manmadika'uy. E'digpaktaj kenpa'ti nogpa' nogpa' dakhue' ee' en'toq̄'tada o'bayarea'uyate.

<sup>36</sup> Huakka' aratbut egkupopakte o'batiahuaypo o'matinepahui'uy. Kenomey konig oveja 'uhua o'nepo konig huamatoḡ'eri toq̄hue' o'nika'uy. Pai'da o'neonhuahuika'po kate ka'dik nopoḡhue' o'nepo, kenpa'ti Diostaj buttida manmadikahue' o'nenok kenomeytaj Jesúsa o'matinepahui'uy.

<sup>37</sup> —Huakka'ada Diosensi'po ee'ta' e'pakada Dios Huairitaj eknopoḡ'ta' e'pakada sue'ada huadak hua'a huamanmadika'eri o'ne.

<sup>38</sup> Konigepo Diosa huadak hua'a huamanmadika'eritaj yamata'mona', Diosa aratbuttaj kamanopo'yare'po yamata'mona', Diostaj yan'tiona'pakika'. —Jesúsa oro' huanigpeika'eriomeytaj mona'uyne.

## 10

*Docetaj huamata'mona' Jesúsa o'baktie'ea'uy.*

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

<sup>1</sup> Oro'taj doce huanigpeika'eritaj, "Menhuatiak." Jesúsa mona'uayne. E'tiakde'te, "Dakhue' toto'a huamanopo'to'e'eritaj kan'maoroke'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Aya'da dakhue' ee' kan'bayariki'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Bayarea'dik mo'ea'pone." Jesúsa mona'uayne.

<sup>2</sup> Jesúsen doce huamata'mona'eri o'nepo: Simón nogdikda Pedro, Pedroen huama'buy Andrés, nog Jacobo huama'buy Juanere Zebedeoensi'po,

<sup>3</sup> nog Felipe, Bartoloméere, kenpa'ti Tomás do Mateoere huakupe huabae'eri ijikamey, kenpa'ti Jacobo Alfeoensi'po, Lebeo konogdikda o'dikka'uy Tadeo,

<sup>4</sup> Simón cananista jonyo huapakeri, kenpa'ti Judas Iscariote. Judas Iscariote Jesústaj kan'arake'po judío huairitaj bayokdik o'ea'po.

*Doce huanigpeika'eritaj kan'manmadike'po o'mata'mona'uy.  
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)*

<sup>5</sup> Jesúsa oro' doce huanigpeika'eritaj mo'ta'mona'uayne.  
—Judíoenbayoyo'da yanhuati'. Nog aratbutenbayo huahue' yane'. Samaria aratbuten huakka' jakyo kudhue' yaneti'.

<sup>6</sup> Israel aratbut konig oveja Diostaj e'tiyoyahue'taj yanhuati'.

<sup>7</sup> Dios Huairi o'ede. Yanoknopoe'po yan'nigpeika'. Nogyo nogyo yanhua'epo yan'manati'.

<sup>8</sup> Ke'poda e'si'dakpara'tada yan'bayareati'. Dakhue'da ee'tada yan'bayarea'. E'buetyada yan'manoyhuada'. Toto'a e'manopo'toetada yan'maenti'. Katetehue' Diosa bo'tihuapokapone katetehue' yan'batihuapokika'. "Huakupe beyok," manahue' yanika'.

<sup>9</sup> Yan'hua'po oro tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'.

<sup>10</sup> Kutama batohuahue' yane'. Nogtida huaok yan'tohuati'. Huabo zapatos tohuahue' yane'. Oteypapi' tohuahue' yane'. Huakka'da mo'manmadika'aponok kenpa'ti mo'batihuapokapone tobape'dik mo'ea'pone.

<sup>11</sup> Huakka' jakyo bo'kudondepo, "¿Be'a Diostaj bo'pak? ¿Be'a Diostaj e'nigpeeta' bo'pak?" Yan'manati'. Be'a Diostaj ya'pakapet ke'nen jakyo yanikati'. Yanhua'apo keyoda yan'tayikati'.

<sup>12</sup> Jakyo yan'kudondepo, "Opudtaj Diosa mo'manopo'noeye'." Yan'mana'.

<sup>13</sup> Jak huatae'eria opudtaj e'paknayo kenpa'ti e'peenayo Diosa kenomeytaj kamanoe'ye'. Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo yanokhuati'. Diosa jak huatae'eritaj manoe'yahue' kamae'.

<sup>14</sup> Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo kenpa'ti e'peeta' pakhue' ee'nayo ken jakya' huakka' jakya'pi' yan'bakhuati'. Yan'orokdepo Diostaj dakhue'da o'ka'dey aya'ada kan'nopoe'po soroka e'itimabette yan'itihuekeati'.

<sup>15</sup> Ken jaktaj Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak huae'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak huae'eritaj sue'da huakka' castiga o'magka'uy. —Jesúsa oro'taj mona'uayne.

*"Opudtaj dakhue'da mogka'apone." Jesúsa mona'uayne.*

<sup>16</sup> —Opudomeytaj on'ta'mona'ne. Aratbut opudtaj dakhue'da e'magka'ta' on'pakapo. Konig ovejasi'ponig dubakuhuaenbanopoyonig mo'ea'po. Huadaka'da yan'nopoe'po yag'kikati'. Urunopo'da yanika'.

<sup>17</sup> Opudomey do'hued huanigpeika'eritaj huabokereka dakhue'a mogka'aponok "keyoj" ijijay. Castiga kan'magke'po judío huairite bo'tohua'apone. Judíoen huaitake' jakyo mo'batibitapone.

<sup>18</sup> Do'taj moknopoenok nog aratbuten gobierno huairite bo'tohua'apone. Diostaj kenpa'ti do'taj kan'manbatia'pake'po huairite bo'tohua'apone.

<sup>19</sup> Gobierno huairitaj e'yokde'te "Katia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo." Me'pukehue' yane'. Kenoka' a'dik ka'ne'po Diosa mo'nopoe'a'apone.

<sup>20</sup> Huairitaj mo'batia'pakpo Apag Diosen Nokirega' mo'nopoe'a'aponok mo'batia'pakapone.

<sup>21</sup> Nogok oknopoe'hue' huae'eria huaknopoe'eri huama'buytaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopoe'eritaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo.

<sup>22</sup> Do'taj moknopoenok aya'ada bo'huadiayapone. Dakhue'da mogkadhuahuika'apone. Opud batikhue'da eknopounhuahuika'nayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

<sup>23</sup> Huakka' jakya' opudtaj e'huadiaynayo e'batiarakata' e'tipakte idada yan'makmamonti'. Nog huakka' jakyo yan'bakhuati'. Keya' kenpa'ti e'huadiaynayo onte'ti ida yan'bakhuati'. Nog judíoen huakka' jakyo nog judíoen huakka' jakyo e'hua'te konigti dakhue'da mogka'apet. Aya'da judíoen huakka' jakyo huaehued ene'ted do Diosen Huairi ijijepo onte'ti ijitiakapoy.

<sup>24</sup> Opud do'hued huanigpeika'eri mo'ene. Do'taj dakhuea'da egka'nayo opudtakon dakhuea'da mogka'apone.

<sup>25</sup> Do'taj toto' huairia e'tidike'nayo opud do'hued huanigpeika'eritakon diga'da dakhuea'da bo'huua'apone.

*¿Be'taj okme'pukdik ya'ē?*  
(Lc. 12.2-9)

<sup>26</sup> Aratbuttaj me'pukhue' yanika'. Opudtahuanig Diosen huadak hua'a o'nonmadika'ne. Nogok aya'ada on'nokotapo.

<sup>27</sup> Kenda soatayo' o'nonmadika'nig nogok aya'tada yan'manikati'.

<sup>28</sup> Huabokereka huaso'tayo'da barakdik o'ne. Huabokereka nokiregtaj arakhue'dik o'ne. Huabokereketaj mididhue' yanika'. Diosanayo huaso'taj nokiregeretaj ta'akyo en'dik o'e. Onte'ti noyhuadhue'dikda o'ne. Konigepo Diostayo'da yanokme'pukikati'.

<sup>29</sup> Bakoysi'potaj aratbuta suhuigda on'pak. Botta' bakoysi'pote huasigkupati'po bayokdik o'e. Opuden Apag Diosa e'paknayo bakoysi'po bueydik o'e. E'paknayo bueyhue'dik o'e. Opuden Apag Diosa bakoysi'potaj daka' o'matoika'.

<sup>30</sup> Opudtaj kenpa'ti daka' mo'matoika'ne. Opuden huakuhuijtaj mo'dikika'ne.

<sup>31</sup> Diosa bakoxtaj sue'da o'pakpo opudtanayo huakka'da bo'pakne. Daka' mo'matoika'ne. Konigepo aratbuttanayo mididhue' yanikati'.

*“Jesucristotaj huaknopōē'eri ijjej” huaa'eritaj Apag Diostaj Jesúsa huadakda o'bahuua'apo.*  
(Lc. 12.8-9)

<sup>32</sup> “Do Jesucristotaj huaknopōē'eri ijjej.” Aya'ada aratbuttaj e'manika'nayo Dioste kurudyo en'tiakte, “Do'hued huaknopōē'eri o'ne.” Do'hued Apagtaj yona'apoy.

<sup>33</sup> “Do Jesucristotaj oknopōē'eri huagē'eria huagē'eria huabeta huaknopōē'eritaj on'huadiayapo.” Aya'ada be'api' aratbuttaj e'ika'nayo, “Kenomey do'hued huaknopōē'eri ehue' o'ne.” Do'hued Apag Diostaj kurudya' yona'apoy.

*Jesucristotaj oknopōē'eria huagē'eria huabeta huaknopōē'eritaj on'huadiayapo.*  
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

<sup>34</sup> Do'a aya'da aratbuttaj a'manoeyaya'po Diosya' o'tiakuy nopōē'eria huagē'eria huabeta huaknopōē'eritaj on'huadiayapo. Aratbutnog aratbuttaj a'poespakanhuaya'po Diosya' ijtakuy. Nogtaj nogtaj on'bahuadiayika'apo.

<sup>35-36</sup> Diosya' ijtakuy nok huabet nog onaratbuttaj huabettaj yan'mahuadiayika'apet. Oknopōē'eria huagē'eria huaknopōē'eritaj yan'mahuadiayika'apet. Huasi'po huaojtaj yan'mahuadiayikapet. Kenpa'ti huayobua huayetaj yan'mahuadiayika'apet. Kenpa'ti huakabu huasu'taj yan'mahuadiayika'apet.

<sup>37</sup> Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo do'taj huakka'da di'nanada me'nikati'. Apag-tapi, huayetapi' huasi'potapi' huama'buytapi' huakka'da di' ee'nayo do'taj sue'da di' ee'nayo, do'hued huaknopōē'eri ehue'dik o'ne.

<sup>38</sup> “Jesucristoen huaknopōē'eri ijjej.” Nog aratbuttaj e'mana'nayo opudtaj diga' on'huadiayapo mogka'apet. “Jesúsen huaknopōē'eri ijjej.” Aratbuttaj manahue' ee'nayo do'taj huaknopōē'eri ehue'dik mo'ene.

<sup>39</sup> Do'hued huaknopōē'eri mo'enok diga'da mogkadhuahuika'apone. “Jesúsen huaknopōē'eri ehue' ijjej.” Ena'nayo ontaj arakhue'dik mo'eapone. Onte'ti Diosere noeon-huahuikahue' mo'eapone. Do'hued huaknopōē'eri i'enok aratbut diga'da mogkapone. Batikhue'da “Jesúsen huaknopōē'eri ijjej.” I'mana'ika'nok e'arakhnayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

*Diosen huadakda e'ika'nayo Diosa 'urua'da mogkika'apone.*  
(Mr. 9.41)

<sup>40</sup> Aya'ada opudomeytaj on'nigpeepo bo'ika'ne, do'takon me'depo on'nigpeika'. Kenpa'ti aya'ada do'takon on'nigpeika'po Apag Diostakon on'pakpo on'nigpeika'apo. Ke'na do'taj be'ta'mona'uyne.

<sup>41</sup> Diosen huamanbatia'pakeritaj Diosa o'mata'mona'ika'. Diosen huamanbatia'pakeri o'enok kentaj e'nigpeē'nayo konig huamanbatia'pakeritaj huadakuapa Diosa o'bayokapo, ontaj konigti huadakuapa Diosa mo'bayokapone. Diosenba' uruda huanigpeika'eritaj e'de'nayo konig kentaj huadakuapa Diosa o'yokapo konigti ontaj huadakuapa Diosa bo'yokapone.

<sup>42</sup> Huakka' huaknopōē'eri o'ne. Diostaj sue'damon huaknopōē'eritaj huē'eypi' e'yoknayo huadakda bo'ka'nig Diosa okkahuehue'dik o'unhuahuika'apo. Nogok kurudya' huadakuapa mo'bae'apo. —Kenda oro'omey huanigpeika'eritaj monmadikahuady Jesúsa.

## 11

*Juan Bautistaa botta'taj Jesúste o'mata'mona'uyate.*  
(Lc. 7.18-35)

<sup>1</sup> Jesús a oro'taj ke'nen doce huamata'mona'eritaj monmadika'depo oro'taj bokhua'uy. Meyohue'da huakka' jakyo Jesús o'hua'uy. A manmadikaya'po o'hua'uy.

<sup>2</sup> Juan Bautista huabakuda' jakyo o'epo Cristo o'bayarea'po nogda nogda 'uruda o'kika'. Juana kenda o'tipeedepo botta' ke'nen huanigpeika'eritaj Jesúste o'ta'mona'uyate.

<sup>3</sup> —Diosa Cristotaj mo'nigta'mona'apone. Cristo ya'tiakapet oknopoy. “¿O'na menpa' Cristo i'e? ¿Oro'omey menpa' nogtaj nige'dik o'e?” Jesústaj ya'nonati'. —Juana mona'ne. Jesús a Juanen huanigpeika'eritaj o'peedepo,

<sup>4-6</sup> —Huakpobigtaj ijbakpoyareay. Hua'ehue'dik ee'tada ijbayareay. Ke'poda e'si'dakpara'taj ijbayareay. E'peokbettaj ijbayareay. Huakudaka'da e'bueytada ijmanoyhuaday. Do'taj eknopoy'nayo Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apone. Pai'da aratbuttaj ijmanikay. Do'taj o'noknopoyepo okbatikhue' o'nenok kenomeytaj ijmadrugpaka'apoy. Kenda e'ka'te on'tiahuayonhua'nig on'peonhua'nig Juantaj yan'huahua'po yan'nonati'. —Jesús a Juanen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>7</sup> Ken Juan Bautistaen huanigpeika'eri e'nokhuade'te huakka' aratbut egkupopakte Jesús a Juantaj o'tia'pakpo:

—Nogbayo sue'da aratbut e'nahue'yo opudomey bo'hua'uyne. Huabokerek nogpa' nogpa' huaa'eritaj a'peeya'po huahue' mo'uyne.

<sup>8</sup> Huabokerek 'urunada yudtaj e'otika'te kenda a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Aratbut 'uru yudtaj on'otika'po konig huairien 'uru jakyoda o'nika'.

<sup>9</sup> Diosen huamanbatia'pakeritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo bo'hua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo nogiti hueteranada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj a'tiahuaya'po bo'hua'uyne.

<sup>10</sup> Do'taj katia'pake'po huakkuruda Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:

Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy. Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen Huasi'potaj yanoknopoy'. Aratbuttaj o'mana'apo. Apagba'te o'timadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.

<sup>11</sup> Oyedda aya'da huabokerek sue'da huadak o'nika'. Juannayo huadaknada o'e. Diosa oknopoy'. Dios Huairitaj huaknopoy'eri huadaknada o'neapo. Diosa kenomeytanayo huakka' o'baeretpakika'apo. Juantanayo sue'da o'pakapo. Ijjay.

<sup>12-13</sup> Diosen Huairi o'epo Moisés a Apagba'te o'batia'pakuyate. Kenpa'ti Diosen Huairi o'epo Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te on'batia'pakuyate. Juan bautista tiakhued ee'ted on'batia'pakuyate. Juan bautista Diosen Huairitaj huaboa'da e'batia'pakde'te aratbuta Diosen Huairitaj diga'da on'pakika'. Diosensi'potaj e'nigpeeta' on'pak. Nogomeyanayo Diosen Huairitaj on'huadiaypo Cristoen huaknopoy'eritaj eknopoy'batika'ta' on'pakpo, “Yan'batik. Dakhue' ia'ne.” Huaknopoy'eritaj on'manika'nig'a.

<sup>14</sup> Eknopoy'ta' e'paknayo Elías Diosen huamanbatia'pakeri o'e Juan. Diosen Huairi o'tiakde Elías huakkuru o'epo. Apagba'a oa'uyate.

<sup>15</sup> Kenda yonay daka' yan'pee' bo'peokhuadne.

<sup>16-19</sup> Aratbut oy ken konig o'nika' ijbatia'pakapoy. Kenomeytaj be'api' madrug-pakahue'dik o'nika'. Katepi' nogomey on'pakpo ogkika'nig kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'ne. Kenda Juan Bautista o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o'ne. Kenpa'ti do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne konig do ijnika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da o'ne. Juan Bautista katepi' 'uruda aypo bapehue' o'ika'po kenpa'ti vino mayhue' o'ika'po. Kenda Juana o'kika'nok toto'a Juantaj o'nopo'toy kenomeya nama'da on'batia'pakika'nig'a. Nogok do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne opudere katepi' 'uruda aypo ijbapikay kenpa'ti do katepi' ijmay'ikay. Do'takon dakhuea'da menhuaika'ne. “Huakka'da o'bakika' kenpa'ti huakka'da huama'eri o'ika'. Kenpa'ti Jesús a dakhuea' huaka'eritaj di'da o'maika'. Kenpa'ti gobierno huakupe huatabae'eritaj di'da o'maika'.” Do'taj kenpa' menhuaika'ne. Aratbut oy ken konig o'nika' nogda ijbatia'pakapoy. Katepi' nogomey on'pakpo ogka' kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'nika'. Konig huasi'po on'batuerikika'nig aratbut oy konigti o'ne. Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo on'batuerikpo nogtaj nogtaj on'mana'po “Tete'pu'te 'urua'da o'batadi'keay opudnayo oro'ere e'durugpakta' pakhue' mo'ene, baila ee'ta' pakhue' mo'ene. Oro' e'bahuiktada opudnayo huikhue' mo'ene.” Ken konig huasi'poa onda'ika'. Ken konig aratbut oyda ogkika'. Diosa 'urua'da o'nopoika'nok Diostaj huanigpeika'erinayo 'urua'da on'noepenika'po kenomeyo'da durugda o'nika'. —Jesús a mana'uyate.

*Huakka' jakyo huag'eria Diostaj nigpeehue'ada dakhuea'da ogkika'po nopo'koreahue'da o'ne'uy.*

*(Lc. 10.13-15)*

<sup>20</sup> Huakka' jakyo nogyo nogyo Jesúsa o'bayarea'uy. Aratbut nopo'koreahue' o'nenok Diosa ke'poda o'magka'apo. Jesúsa huabo'a da o'manbatia'pakapo:

<sup>21-23</sup> —Huakka' jak Corazín huag'eria pai'da mo'nopo'ëapone. Kenpa'ti huakka' jak Betsaida huag'eria pai'da mo'nopo'ëapone. Opudomeyen jakya' Diosa teyda o'kame'nig'a 'urua'da o'kame'nig'a o'bayareame'nig'a, opudomeynayo nopo'koreahue' mo'eme'ne. Konig Betsaida huakka' jakya' kenpa'ti Corazinya' Diosa 'urua'da o'kame' kenpa'ti teyda o'kame' konigti Tiro nog aratbuten huakka' jakya' Sidón nog aratbuten huakka' jakya'kon Diosa 'urua'da eka'nayo kenomeya ida yan'manopo'korea'aymetnig'a kenpa'ti kenomey pai'da o'nea' aratbuttaj moknopoëpo saconig yan'otay'metnig'a. Nogok kenoka' Diosa aya'tada aratbuttaj dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po Tiro huag'eritaj Sidón huag'erieretaj sue'da castiga o'magka'apo. Opudomeytanayo ke'poda castiga mogka'apone. Opud Capernaum huakka' jakyo huag'eri "Huadakda o'ey. Kurudyo o'hua'apoy." Mo'nopoëenig'a. Kubarakyoda bohuapone. Sodoma huakka' jak huag'eria dakhuea'da ogkikuynok Diosa huakka' jak ta'aka o'mahuig'uyate. Kenomeytaj mahuighued konig opudtaj ijbayarikay konigti Sodomayo e'bayarika'uynayo Diosa ta'akyo mahuighue' ya'ëay'uyetnig'a.

<sup>24</sup> Nogok Diosa castiga egka'te opudtaj ke'poda mogkapet. Sodomataj sue'damon castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'bayareaddepo huakka' jakyo huag'eritaj huiyokada o'mana'uy.

*Do'taj me'noknopoë'po dakhuea' e'ka' on'batika'apone. Jesúsa o'mana'uyate.*

*(Lc. 10.21-22)*

<sup>25</sup> —'Urua'da i'ene, Apag Dios. Kurudyo huag'eried huairi i'ene. Kenpa'ti huadariyo huag'eried huairi i'ene, Apag Dios. Suhue'damon huanopoë'eritaj 'urunopo'tada o'nen huairitaj i'maknopoëa'ne. Huakka' huanopoë'eritaj o'nen huairitaj huaknopoika' men'tiokhueyne.

<sup>26</sup> I'paknok huaknopoika' men'tiokhueyne, kenpa'ti i'paknok menoknopoëne, Apag. —Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.

<sup>27</sup> —Do'hued Apaga be'teypaka'uyne, me'manopoëa'uyne. Aya'da beyokuyne. Do Diosen Huasi'po o'e, Apag Diosayo'da moknopoëa'ne. Konig Apag Dios o'ëpo, konig o'nope, konig Apag Dios o'ka' do'huayo'da ijnopoëy kenpa'ti kenomeytaj do'hua Diosen Huasi'poa ijmaknopoëay.

<sup>28</sup> Opud dakhue'da bo'kikame'te. Diostaj dakhuea' huakeri mo'ene. Dakhuea' e'ka' a'nopo'yareaya'po diga'da nama'da bo'kika'nig'a. Opudtaj e'tihuapokta' ijpaki. Do'taj meknopoënok on'nope'yarea'apone. Dakhuea' e'ka' on'batika'apone.

<sup>29</sup> Diosen ijkikay. Doere bokika'. Do'taj men'nigpeika'po nogiti nogiti yan'noponhuati'. Opudtehuapa' ijhue'da daka'da ijnigikay. Opudtaj ijmatinepahuika'nok onte'ti dakhuea' kikhue'dik mo'ëapone. Ona'ti me'pukehue'dik mo'ëapone.

<sup>30</sup> Doere bo'pakpo Diostaj o'nigpeëne kenpa'ti on'tihuapoknok do'hued e'manmadika'taj nigpeika'dik mo'ëapone. —Jesúsa o'mana'uy.

## 12

*Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesúsen huanigpeika'eri ogkupoktega'uy.*

*(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)*

<sup>1</sup> Nogok judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesústaj huanigpeika'eri Jesúsere o'huae'uy. Ta'bayo o'huae'uy. O'kusitokpo ogkupaya'po o'bape'uy.

<sup>2</sup> Fariseo huamanmadika'eri huairia oro'taj bo'tiahuayo Jesústaj:

—Yatiahuy'. Kenda judíoen okmapie'ahuaddik eë'te kikhue'dik o'enig o'nen huanigpeika'eria ogka'. Dakhuea'da ogka'. —Fariseo Moisésba'taj nama'da huaknopoë'eria Jesústaj o'nona'uy.

<sup>3</sup> —Apagba'te Davidtaj e'batia'pak mo'ba'tiahuay'uyate. David kenere huag'eri ogkusitokuyate.

<sup>4</sup> Diosen carpa jakyo on'kudon'uyate. Pan Diostaj o'nighueda'ika' o'hued'uyate. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeriyo'da ken pan bape'dik o'nika'. David kenere huag'eri ogkusitokpo ken pan o'depo on'pe'uyate.

<sup>5</sup> Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeritaj Moisésenba' o'batia'pak mo'ba'tiahuayde. Judíoen okmapie'ahuaddik eë'te sacerdote 'uhua Diostaj on'nigbarakika'. Judíoen okmapie'ahuaddik eë'te baahue'dik o'e. Moisésa o'madoya'uyate. Opudomeynayo sacerdote dakhuea'da ogka' bahuaahue' mo'ika'ne.

<sup>6</sup> Diosen jak huadakda o'ñig'a do huabokerek ijjepe Diosya' ijtiakey. Do'tataj aya'ada nigpeika'dik o'ne.

<sup>7</sup> "Uhua e'nigbatiarakika' sue'da ijpaki. Aratbuttaj e'matinepahuiataj huakka'da ijpaki," Apagba'a oa'. Kenda e'nopo'e'nayo do'hued huanigpeika'eritaj mo'matinepahui'po dakhuea'da ogka' ahue' mo'e'ayet.

<sup>8</sup> —Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta mona'uyne. Judío aratbuten okmapie'ahuaddik huame'noete huairi ijjepe katapi' yagka' aratbuttaj mana'dik ijikay. —Fariseotaj Jesús a' mana'uyate.

*Eba'po'ketpaktaj Jesús a' o'bayarea'uy.*

*(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)*

<sup>9</sup> Kenda Jesús a' mana'depo o'hua'uy. Judío en huaitake' jakyo o'kudon'uy.

<sup>10</sup> Jakyo huabokerek eba'po'ketpak o'uy.

—¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa' yarea'dik ya'e? —Jesústaj o'nona'po Jesús a' nama'dapi' kae'po Jesústaj dakhue' e'hua'ta' on'pakpo kenpa' Fariseomeya' o'nona'uy.

<sup>11</sup> —Opuden nogtida oveja e'tageada judío en okmapie'ahuaddik huame'noe ee'pi' huabid sorokkogyo' e'takotnayo dapita' ida sorokkogyo' bo'totokika'ne.

<sup>12</sup> Diosa oveja 'uhuatay sue'da o'pak. Aratbuttanayo huakka'da o'pak. Konigepo judío en okmapie'ahuaddik huame'noete aratbuttaj tihuapokdik ijjepe. —Jesús a' mana'uy.

<sup>13</sup> —Yaopite'. —Jesús a' ona'uy. Huabokerek o'opitedepo o'bayaruduy. Dakba'da nogbapenonigti o'un'uy.

<sup>14</sup> Fariseo huamanmadika'eri o'nokbahua'uy. Ogkupopakpo ontatayo on'batia'pakpo, monig Jesústaj o'arakapo, huaboa'da on'batia'pakuyate.

*A'nenda Jesústaj Diosen huamanbatia'pakeria' o'timadoya'uyate.*

<sup>15</sup> Fariseo huairi Jesústaj e'arakta' on'paknok kenok Jesús o'nokotpo keya' o'bakhua'uy. Kenere huakka'da on'hua'uy. Aya'da dakhue' huaje'eritaj o'bayarea'uy.

<sup>16</sup> Jesús a' o'bayarea' nogyo' nogyo' batia'pakhue' yane'. Huiyoka'da o' mana'uy.

<sup>17</sup> Kenda Isaiasa Diosen huamanbatia'pakeri' o'batia'pakuyatenig Jesús a' aya' o'ka'uy. Oa'po:

<sup>18</sup> In do'hued huanaba' me'taene. Do'hued kakike'po ijta'mona'apoy. Kentaj di' ijjepe. Do'taj me'durugpaka'apone. Kentaj ijdurugpakapoy. Do'hued Nokirega' ijnopo'toe'apoy. Aya'tada nog aratbuttakon dakhuea' e'ka' manopo'yarika'dik o'ika'apo.

<sup>19</sup> Nog aratbuttaj maboyhue' o'ika'apo. Aratbuttaj 'utta'da okoyhue' o'e'apo. Jak kuruta' 'utta' mana'pakhue' o'e'apo.

<sup>20</sup> Konig hue'pi sue'pi' tey e'ek daka' tojka'dik o'ne, konigti aratbut sue'da o'noknopoenok daka' o'matojka'apo. Konig kerosenbij aya' e'pakada ida bakayhue'dik o'e. Konigti pai'da aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Do'hued huanaba'a aya' dakhuea' huaka'eritaj castiga' o'magka'depo kenpa'da Diosen huadak hua'a o'mananhua'huika'apo. Ke'nen huaknopoe'eriomeynayo kenere on'neonhua'huika'apo.

<sup>21</sup> Nogbayo nogbayo huaje'eria kentaj yanoknopojka'apet. Isaiasa a'nenda oa'uyate.

*"Toto' huairia Jesústaj o'teyya'." Fariseo huamanmadika'eria nama'da on'hua'uyate.*

*(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)*

<sup>22</sup> Toto' nokirega' dakhue'a o'nono'toenok huabokerek botpenpenda ekpobig o'uy kenpa'ti a'pakhue'dik o'uy. Jesúste on'tohua'uy. Jesús a' yarea'nok o'yarud. Huaboa'da 'urua'da mabo'dik o'uy kenpa'ti huaboa'da a'pakdik o'uy.

<sup>23</sup> —¡Kenpihuay! Diosa huabokerek huairitaj o'ta mona'apo. Kentaj on'maboikay. ¿Menpa' Diosa Jesústaj ya'ta mona'uy? ¿Menpa' Jesús David Huairien adhuea' huayayo ya'e? —Huakka' aratbuta ogkupopakpo o'da'uy.

<sup>24</sup> Fariseo huamanmadika'eria on'pe'edepo,

—Ehue'. Diosa ta'monahue' o'uy. Toto' huairia o'teyya'nok Jesús a' toto' nokiregtaj maendik o'e. —Fariseo a' on'hua'uy.

<sup>25</sup> Kenda fariseo en'huaa'te Jesús a' o'nono'epo,

—Ondariyoyo' huaje'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo gobierno huairi toehue'dik o'neapo. Onyoyo' huaje'eri aratbut e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda o'ne.

<sup>26</sup> Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik ya'neapet.

<sup>27</sup> Toto' huairi do'taj o'teyya'nok nog toto' nokiregtaj o'maena'. Opu' fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'ne. Opu'den huanigpeika'eria toto' nokiregtaj kan'maene'po menpa' toto' huairia ya'bateypaka'po. Ehue'. Nama'da boa'ne. Opu'den huanigpeika'eria mona'apone

<sup>28</sup> Diosen Nokirega be'teyya'nok toto'taj ijmakenikay. Konigepo do Diosen Huairi o'tiakde. Diosa o'ta'mona'uy. Opudere Diosen Huairi o'ede. Kentaj yanoknopog'e.

<sup>29</sup> Huabokereka huairien e'tamaika' ekbakayta' e'paknayo ba'tinuku'dik kenpa'ti itakpi'tinuku'dik o'e. Huairitaj e'tinukude' okbakaydik o'e. Donayo teyda ijje. Toto' huairitaj tinuku'dik ijje. Toto' huairien huanaba' maendik ijje.

<sup>30</sup> Be'api' do'taj pakhue' ee'nayo konig do'hued taka' mo'jka'ne. Be'api' doere e'baktie'ea'ta' tihuapokhue' ee'nayo do'hued huaknopog'eritaj on'baknopogebatika'po dakhuea' ogka'po.

<sup>31</sup> Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Diosen Nokiregtanayo dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e.

<sup>32</sup> Be'api' do'taj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Be'api' Diosen Nokiregtaj dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e. Menokapi' bakkahueahue'dik o'eapo.

*Hueymeyen huada huadakda ee'nayo o'tiahuaypo hueymey huadakda o'e o'nopeene. Konigiti aratbut huadakda e'batia'pakika'nayo huadakda o'ne nopog'e dik o'ene.*

*(Lc. 6.43-45)*

<sup>33</sup> Daknopoda hueymey ee'nayo 'uru huada o'tojka'. Hueymey e'aynayo huadakon o'aypo dakhue' huada o'jka'. Huadakdada enhuadnayo 'uruda ohuey o'e o'nopeene. Do kenpa'ti huadakda ijikika' nok huadakda o'e. Yan'nopog'e.

<sup>34</sup> Konig bihui a'nenda nama'da ona'uyate, opudkon nama'da huaa'eri mo'ene. Opud dakhuea' huag'eri mo'epo huadak sigpi' ahue'dik mo'jka'ne. Katepi' huanopoya'da o'nopepo kenda o'batia'pakika'ne.

<sup>35</sup> Huabokerek huadakonpo'da o'nepo huadakda on'nopejka'po huadaky'o' on'batia'pakika'. Huabokerek dakhue'nope'da o'nepo dakhue'da on'nopejka'po dakhueayo' on'batia'pakika'.

<sup>36</sup> Kene'huaya'me'noete Diosen castiga huame'noete aya'da dakhue'dik oda'ika'uynigtaj castiga o'magka'apo.

<sup>37</sup> Huadaky'o' huaa'eritaj "Huadakda mo'ene." Diosa mona'apet. Dakhuea' huaa'eritaj "Dakhue'da mo'ene." Diosa mona'apet, ken. —Jesusa o'mana'uy.

*—On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeya oknopog'e dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigiti yaka'. —Dakhuea' huaka'eriomeya Jesustaj o'nona'uyate.*

*(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)*

<sup>38</sup> —On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeya oknopog'e dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigiti yaka', huamanmadika'eri. —Sue'da Moisesenba' huamadoya'eria kenpa'ti fariseo huamanmadika'eria o'nona'uy.

<sup>39</sup> —Oy aratbut dakhuea'da o'nika'. Diostaj oknopojkay odanig'a Diostaj nigpeehue'da o'ne. Konig Dios teyda o'kika' konigiti yaka' o'nona'nig'a kahue' ijjeapo. Kenyo'da konig Jonás Diosen huamanbatia'pakiera o'kuyate sue'da konigitiimon ijka'apoy.

<sup>40</sup> Jonás bapa'me'noe bapa' sikyo sikidbi'dapoyo o'unhua'uyate konigiti do bapa'me'noe bapa' sikyoere sorokkogyo ijjeapo.

<sup>41-42</sup> A'ennada huakka' jak Nínive huag'eritaj Jonás Diosen hua'a e'manade'te Nínive aratbut Diostaj on'nope'korea'po huaboa'da Diostaj on'nigpe'uyate. Oy aratbut do'taj mo'peedenig'a nopo'koreahue' mo'epo do'taj oknopogehue' mo'ene. Jonás sue'da huairi o'uyate. Donayo hueretda huairi ijje. Konigepo kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj e'nigbakupobote opudomey oy huag'eri dakhuea'da ogkika'uyate. Nínive huag'eria kenda Diostaj on'bahua'apo. A'ennada huadaribayo ettone'a huairi o'uyate. Ke'nenba bidtenada o'uyate. Salomón Israel aratbuten huairi huakka'nada o'nopepo 'urua'da o'batia'pakika'nok a'peeya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidta'nada o'tiakonhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'tiakonhuahua'uyate. Salomónnayo sue'da 'urua'damon o'nope'uyate. Donayo 'urua'nada ijnopogepo huadaka'da ijmanmadikika'nig'a oy huag'eria sue'ada do'taj mo'pepo o'noknopogene. Konigepo nogok kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey do'taj oknopogehue' huag'eritaj Diostaj dakhue'nada o'ne ettone' huairia Diostaj o'bahua'apo. —Jesusa o'mana'uyate.

*Dakhue' toto' nokirega huabokerektaj ekhua'deada onte'ti o'huakume'uy.*

*(Lc. 11.24-26)*

<sup>43</sup> —Dakhue' toto' nokireg huabokerektaj e'nope'toekonhuahua'de' okhua'depo aratbut ehue' ee'yo o'hua'po meyopi' huajika' e'uktada huahuayhue'da o'epo.

<sup>44</sup> "Keyo ijikamey a'kumeyi." Kenpa' nokirega o'nopepo, ken huabokerektaj o'nope'ojkame', kentaj ekjede'te Diosapi' nopo'togehue'da daknopo'da konig jak e'beroke'yonig 'urua'da o'enk

<sup>45</sup> ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nanadakon nokiregtaj o'bahuahuaydepo o'batotiakpo ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'toenok. Huakkuruda nogtotoatida o'nopo'to'epo sue'da dakhue'mon o'epo ta'pota'taj ochoa dakhuea'nanada toto' on'nopo'to'edenok huabokerek dakhuea'nanada o'e'uy. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Jesúsen huayę Jesúsen huama'buyere on'huatiakuy.*

*(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)*

<sup>46</sup> Jesús e'batia'pakonhua'te Jesúsen huayę Jesúsen huama'buyere o'nokyędepo on'boato'po, "Jesústaj e'batia'pakta' o'paki." Huabokerektaj o'nona'uy.

<sup>47</sup> —Iyo jak kurute o'nen huayę o'nen huama'buyere bo'ukne. Ontaj e'batia'pakta' on'pak. —Huabokereka Jesústaj ona'uy.

<sup>48</sup> —Be do'hued huayę ya'et. Be do'hued huama'buy ya'net. —Jesúsa o'mana'po,

<sup>49</sup> huanigpeika'eritaj o'ba'tohua'ea'po:

—Inomey do'hued huayę do'hued huama'buy o'ne.

<sup>50</sup> Aya'ada kenda do'hued Apag kurudyo huag'eri o'paknok ogkika' kenomeyyo'da do'hued huama'buy o'ne. Kenomey Diosen ogkika' do'hued huidpo o'ne, kenomey Diosen ogkika' do'hued huayę o'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

## 13

*Huabakidena'eri konig ogkika'nig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)*

<sup>1</sup> Kenme'noe Jesús o'orokpo e'pogyo o'hua'po akta'bogpete o'huad'uy.

<sup>2</sup> Huakka'ada aratbut Jesústaj on'tikupopaknok kusi'pe e'betyo o'huadato'po. Aratbut kuhua'dte ogkupopakuy.

<sup>3</sup> Konig Diosen Huairitaj yanoknopo'epet a'manmadikaya'po o'manbatia'pakonhua'po: —Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uy.

<sup>4</sup> Nogyon nogyon o'hua'e'uyate. O'hua'epo o'bakidenea'po dagte sue'da o'kidbakotapo bakoy o'batiakpo o'kidye'kea'uyate.

<sup>5</sup> Huidbate sorok burujte sue'da o'kidbako'tuyate. Kenta'idada o'kereku. Sorok buruj o'epo idada o'kereku.

<sup>6</sup> Ken diga' niokpo o'ta'tedepo eyya' o'pakpo suhue'da hua'ihuit o'epo o'ay'uy.

<sup>7</sup> Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga' o'bakereko huakpitaj o'batibuk'uyate.

<sup>8</sup> Nog huakid huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate. O'batipakbodepo huakka'kidada ogkupahuad'uyate. Noga huakpia cien huakid ogkupae'po. Noga huakpia sesenta huakid ogkupae'po. Noga treinta huakid ogkupae'uyate, ken.

<sup>9</sup> Kenda o'nona'dene daka' yan'pee'. Bo'peokhuadne. —Jesúsa o'mana'uy.

*Jesúsa konig o'e' o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyatenok huakka'a nopoekahue'dik ya'neapet.*

*(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)*

<sup>10</sup> Oro' Jesúsen huanigpeika'eri o'huatiakpo:

—¿Mena'po aratbuttaj nopoekahue'dik e'huag' jonbatia'pak? —Jesústaj ona'uyne.

<sup>11</sup> —Diosen Huakhuairitaj konig aratbuta on'nigpeika'apo opudtanayokon konig e'manopoea'ta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopoea'ta' pakhue' ijje.

<sup>12</sup> Kenomey sue'da huakka' on'nopo'epo e'nigpeika'ta' on'pakpo nogda on'nopo'epo. Nogomey suhuigda on'nopo'eni'g'a nogda e'nopo'eta' pakhue' o'nenok Diosa o'bakkahuea'apo.

<sup>13</sup> Nogomey e'tiahuayada e'peeada nopoekahue'dik e'huag' Diosen huakhuairi konig o'e' ijanbatia'pakpo ijanmadikikay.

<sup>14</sup> Isaías Diosen huamanbatia'pakeria nopoekahue' huag'eri konig o'nika' o'batia'pakuyate:

Opudada mo'peeapetnig'a nopogkahue' mo'epet. Kenpa'ti bo'tiahuayapetnig'a nopogkahue' mo'epet.

<sup>15</sup> Nopo'teyda mo'epo. Diosendiktaj dakhuea'da mo'peeapet. Konig ekposikonig ya'nepo hueretda hua'a tiahuayhue'dik ya'neapet. Peehue' ya'neapet. Nopogkahue' ya'neapet. Kenpa'ti a'nopo'yareaya'po nopo'koreahue' mo'epet. Kenda Isaíasa oa'uyate.

<sup>16</sup> Opudnayo do'hued huanigpeika'erianayo on'tiahuayne on'peeene. Konigepo durugda mo'ika'ne.

<sup>17</sup> A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria kenpa'ti huadaknopoada aratbut do'taj e'tiahuayta' e'pakada tiahuayhue'dik me'nuyate kenpa'ti do'hued e'manmadika'taj e'peeta' e'pakada pee'hue' o'nuyate. Buttida ijje. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.



*Huakidena'eri konig o'e kan'nopoenke'po Jesúsa huanigpejika'eritaj daka' o'manopoeg'uyate.*

*(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)*

<sup>18</sup>—Yan'pee'. Huabakidena'eri konig o'e daka' ijbatiap'apakoy.

<sup>19</sup> Huabakidena'eria o'bakidena'po dagte o'kidbakot. Diosen Huakhuairitaj huadak hua'a konig huakid o'e. Sue'ada aratbut konig dag o'ne. Teynopoda o'ne. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' o'ne. Do'hued e'manmadika' e'peeada nopoenkahue' o'ne. Toto' o'bahuatiakpo huadak hua'ataj o'bakkayika'.

<sup>20-21</sup> Sue'da huidbate o'kidbakot. Sorok burujda o'e. Ken konig aratbut do'hued e'manmadika'taj on'peepo idada o'noknopoeng'a durugda on'peeatunig'a kenpa'da nigpeonhuahuahue' o'nepo sue'da o'nopoenka'po. Sue'da huame'noe o'noknopoehua'. Nogok Jesúsen e'manmadika'taj yoknopoey o'da'nok aratbuta on'batierikpo dig'a on'magka'nok o'noknopoebatikapo.

<sup>22-23</sup> Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut Diosen e'manmadika'taj on'peepo on'peenig'a nogok nogta' on'mame'pukepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti huakka' e'matoe'ta' on'pakpo sig sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti hua'enda e'durugpakta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o'neapo, nigpeehue' o'neapo. Diosen kahue'dik o'neapo. Ken huakid huadak sorokyo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da Diosba'taj on'peeonhuahuika'po on'nigpeeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpeepo batikhue'da huadakda ogkika'apo. Kenomey Diosensi'po o'ne, huakka'ada on'nopeapo. Noga suhuignada on'nigpejika'. Noga huakka'mon on'nigpejika'. Noga huakka'nana on'nigpejika'. —Jesúsa oro' huanigpejika'eritaj mona'uyne.

*A'manmadikaya'po nogdakon Jesúsa o'manbatia'pakuy. Trigo mireere e'tipakbo' konig o'e Jesúsa o'manbatia'pakuy.*

<sup>24</sup> Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeponigtaj on'nigpeeaponigtaj ken konig o'eapo Jesúsa onte'ti o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi in konig o'e. Huairien huanaba' ta'bayo huadakkidda o'batuke'uyate.

<sup>25</sup> Aya'ada en'batayte huairien taka' ta'bayo o'tiakbedpo trigotaj mireokda o'noktibatukbed'uyate. O'noktibatukbedpo on'hua'uyate.

<sup>26</sup> Ken trigo huakpi o'kerekepo trigokid o'magkupapa'kuyate. Mire' trigoere o'bakerekuyate.

<sup>27</sup> Huanaba' mire' on'tiahuaydepo huairite on'hua'po, “Huadakkidyo' o'batu'kemey. ¿Meyo ee' mire' ya'bo, huairi?” O'nona'uyate.

<sup>28</sup> “Takaa ogkame'te.” Huairia ona'nok, “¿Menpa' e'taburuta' i'pak?” Huanaba'a huairitaj o'nona'uy.

<sup>29</sup> “Keje', mire' mo'burupo trigo huakpitaj tionuridikpi' mo'et. Trigoere mireere kenpa'da kae'.

<sup>30</sup> Ogkupayea'hued ee'ted onteteyo' kenpa'da kae'. Huakkuru a'bakpakaya'po mire' yan'burupo yan'kupahua', trigokidnayo aypo jakyo yag'kudati'. Ijmana'apoy.” Huairia oa'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*Mostazakidtaj ken konig o'e o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)*

<sup>31</sup> Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeponigtaj on'nigpeeaponigtaj ken konig o'eapo o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi konig suhuigkidda mostaza huakid o'e. Huabokerek ke'nen ta'bayo mostaza huakidsi'po o'tukpo.

<sup>32</sup> Suhuigkidada e'kerekepo hueymeytonea' o'kerekepo huaboro'nana o'eapo. Hua'opite huakka' bakoya on'pakka'apo. Konigti huakkuruda Dios Huairien huaknopo'e'eri sue'da o'ne. Nogok huakka'ada Dios Huairitaj o'noknopoepo on'nigpeonhuahuika'po huakka'da o'neapo. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*Pan huabia'og ken konig o'ka' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Lc. 13.20-21)*

<sup>33</sup> Ona'ti a'manmadikaya'po Jesúsa o'manbatia'pakpo:

—Ettona' harinaogyo huabia'og o'buk. 'Urua'da o'tiogkuayaga'nok huabada o'kudapo. Aya'da o'bia'apo. Ken konig Diosen Huakhuairitaj huabada yanoknopoepet. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*Huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa Dios Huairitaj huaknopōē'eri o'noknopōē'apo ken konig o'ēapo o'manbatia'pakika'po o'manmadika'uyate.*

(Mr. 4.33-34)

<sup>34</sup> Huakka' aratbut egkupopakte konig Dios Huairitaj yan'nigpeunhuahuika'apet nogda nogda o'manbatia'pakika'po o'manmadika'uy.

<sup>35</sup> Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok aratbut egkupopakte Jesúsa ken konig o'unhuahuika'apo o'manbatia'pakika'uy.

Huadari e'ka'detada kenda aratbut nopōēhued o'nunhuahuika'uy, kenda kan'nopōē'po, ken konig o'ēapo ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy. Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uyate.

*Mire trigoere e'bakerek Jesúsa ken konig o'ē o'manbatia'pakde daka' o'manmadika'uy.*

<sup>36</sup> Huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa o'bakhua'po jakyo o'kudon'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eria o'huatiakondepo,

—Trigo mireere ta'bayo onteteyo' o'bakerek ken konig i'manbatia'paknig daka' mona'. —Oro' Jesúsen huanigpeika'eria ona'uyne.

<sup>37</sup> —Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Ken konig ijmanbatia'paknig. Huairien ta'ba o'taēpo huadakkidda e'batuke'. Ken huairi do ijje.

<sup>38</sup> Huadarite huagē'eri aratbut konig huairien ta'ba o'ne. Aratbut do'taj mo'nigpeika'nig konig huadakkidda o'ne. Aratbut toto'taj on'nigpeika'nig konig mire o'ne.

<sup>39</sup> Taka' mire huabakbatuke'eri konig toto' huairida o'ne. Toto'ada nama'da o'manopōē' nok Cristoen huaknopōē'eri o'ey nama'da ya'manopōē'apet. Nogok kene'huayā huame'noete Diosen huata'moneri aya'tada o'bakbaea'apet

<sup>40</sup> Konig aratbut tajo mire on'bakpakika'nig konigti kene'huayā huame'noe ēē'te Diosa dakhuea' huakka'eritaj huehuea'nanada ta'akyo o'mahuigapo.

<sup>41</sup> Do Diosen huata'moneritaj ijmeta'mona'apoy. Aya'da dakhuea' huaka'eritaj on'bakbe'ea'apo.

<sup>42</sup> Dakhuea' huakka'eritaj ta'akyo on'maenaponok on'bahuikonhuahuika'apo pai'nanada o'neonhuahuika'apo.

<sup>43</sup> Kenoka' Diostaj huanigpeika'eri 'urua'nanada o'neapo. Konig niokpo e'ta'teonig 'urua'nanada o'neapo. Kenda o'nona'nig daka' yan'peikati'. Bo'piokhuadne.

*Huakka'te huapa'da o'ika'nig katepi' o'huahuaypo konig o'ē. Jesúsa o'manbatia'pakuy.*

<sup>44</sup> Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopōē'aponigtaj on'nigpeē'aponigtaj konig e'dik o'ēapo ijmanbatia'pakapoy. Konig huabokereka nogen ta'bayo huakka'te huapa'da o'ika'nig o'huahuaypo kenda huakka'da o'pakpo soroka o'tibukanpo. Ken ta'ba huakupete e'bake'nayo kenda o'huahuayme'nig o'taeonhuahuika'apo. Konigepo ken ta'ba e'baketa' huakka' o'pakpo aya'da o'matoē huakupete o'bahuaya'po, ken huakupe o'tōēdepo ta'ba huakupete durugteda o'bakepo. Kenda 'urunanada o'huahuayme'nig huaboa'da o'taeonhuahuika'apo. Konigti Diosen huakhuairitaj huakka'da pakdik o'nepo kentayo'da nigpeika'dik o'neonhuahuika'apo.

*'Uruda sakbij huakka'tenanada o'ika', konigti Diosen Huakhuairien e'manmadika' o'ika'.*

<sup>45-46</sup> Diosen Huakhuairien e'manmadika' on'nigpeēonhuahuika'aponigtaj konig o'ē ijbatia'paki. Konig yudtaj huabahuaya'eria 'uruda sakbij o'ukika'po 'urunanada o'huahuaydepo kenda sakbijtaj o'pakpo aya'da o'matoēpo huakupete o'bahuaya'po sakbij o'bake. Ken konigti Diosen Huakhuairien e'manmadika' huakka'nada pakdik o'neonhuahuika'apo.

*Dios Huairien huaknopōē'eri konig biigentotok o'ē. Hueretda huaknopōē'eritaj on'baktie'ea'apo. Nogtaj ta'akyo mahuigdik o'neapo.*

<sup>47</sup> Dios Huairien huaknopōē'eri ken konig o'ne. Konig biig huakjenea e'pogya' o'nokene. Nogda nogda biig o'nontotokpo

<sup>48</sup> hueda'da o'ēnok kuhuada'ta' o'nontotok, o'nontotokdepo huadak biigyo' o'noktie'ea'. Nogda biig pehue'dik e'huagē' o'nen.

<sup>49</sup> Diosen kene'huayā huame'noete ken konig Diosa aratbuttaj o'magka'apo. Diostaj hueretda huaknopōē'eritaj Diosen huata'moneria on'baktie'ea'apo.

<sup>50</sup> Dakhuea' huakka'eritaj ta'akyo on'maenapo. Ta'akyo pai'da o'nepo on'bahuikapo. — Jesúsa mona'uyne.

*Moisésen e'mana'ba' huamanmadika'eria Jesústaj eknopōē'nayo huatone'bapi' kenpa'ti Jesúsen huaboda e'manmadika' manmadika'dik o'ne.*

<sup>51</sup> —¿Menpa' o'nonbatia'paknig mo'nopoenkay'? —Jesúsa oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj mona'uyne.

—Eē', o'nopoenkay. —Jesústaj ona'uy.

<sup>52</sup> —Opud Moisésenba' huamanmadika'eri Moisésenba'taj daka' mo'nopog. Kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakerienba' mo'nopog. Oy Diosen Huairitaj ijmanmadika'nig opud moknopogedene. Huatone'ba' kenpa'ti do'hued huaboda e'manmadika' manmadika'dik mo'ene. Konig jak huatae'eri ken konig yag'kikati'. Jak huatae'eria pai'da huage'eritaj on'batiahuayika'. Jakyo katepi' o'tae huatone'pi' huabopi o'batotiakpo pai'da huage'eritaj o'bayokika'. Opud konigti yag'kika'. Apagba' huatone'ba' do'hued huaboda e'manmadika'ere yan'manmadikikati'. —Jesusa o'mana'uy.

*Nazaretyo Jesús o'ika'uy.*

*(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)*

<sup>53</sup> Kenoka' Jesusa ken konig o'manmadikandepo o'batikuy. Keya' on'bakhua'uy.

<sup>54</sup> Hua' enbayokon okye'uy. Judioen huaitake' jakyo huaboda da o'manmadika'uy. Aratbut on'pegedepo e'me'pukeada oknopogehue' o'nepo:

—jKenpihuay! 'Urua' da o'nopog. Menpapi' huakka' da yanopog. Menpapi' yabayarea'.

<sup>55</sup> Huamenhuea'eriensi'po o'eng'a. Ke'nen huaye' Maria' o'e. Jacobo ke'nen huama'buy o'e, José Simón Judas.

<sup>56</sup> Jesúsen huidpopi' oro'ere o'nika', meya' huakka' ya' nopuyet. —Aratbut Jesúsen huakka' jakyo huage'eri huayahuaya on'batia'pakuy.

<sup>57</sup> Konigepo Jesústaj digda on'huano'pog'uy.

—Aya' da nogbayo nogbayo huage'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' on'pakika'. Kenpa'ti huadakda o'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'. Ke'nenbayo huage'erinayo e'peeta' pakhue' o'nika' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri huadak o'ne. E'bahuaa'ta' pakhue' o'ne. —Jesusa ke'nenbayo huage'eritaj o'mana'uy.

<sup>58</sup> Keya' aratbut Jesústaj oknopogehue' o'nenok sue'tada o'bayarea'uy.

## 14

*Juan Bautistataj on'huerenokteg'uyate.*

*(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)*

<sup>1-12</sup> Galilea huadari gobierno huairi Herodes o'uyate. Herodesen huama'buy Felipeen huatoe Herodíastaj o'tog'uyate.

—Felipeen huatoe Herodíastaj togehue'dik i'ene. —Juana Herodestaj ona'ika'nok Herodes Juantaj o'tita'mona'uyate. “Huabakuda' jakyo yag'kuda'.” O'mana'uyate. Herodes Juantaj e'arakta' o'paknig'a arakhue' o'uyate. Aratbuttaj o'mepukpo Juantaj arakhue' o'uyate. Juan Bautista Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta' o'noknopogonok. Herodesen cumpleañote huakka'tada o'batobape'uyate.

Aya'tada Herodíasen huayobua bailela' o'manige'uy. Herodes huakka' da o'durugpakpo “Aya'da katepi' on'pak menati' kenda o'yokapone.” Aya'da en'peete huayobutaj ona'uy. Mune'yoa Herodías huayetaj o'huahuatupo. “¿Ka'tia' yona'apo?” Onatupo. “Juan Bautistaen huaku beyok.” Yanati'. Mune'yoen huaye' ona'uyate. Herodeste o'kumej. “Baegte Juan Bautistaen huaku beyok.” Herodestaj ona'uy. Herodes kenda o'pegedepo pai'da e'no'p'eada “Aya'da katepi' on'pak menati' kenda iyyokapoy.” Aya'ada huabokerek on'peenok sorotatatataj “Huabakuda' jakyo yanhuati', Juantaj yanhuerenokteg. Yag'kutotiak. Herodíasen huayobutaj yan'yok.” Huairia o'mana'uyate. Sorotataj on'nigpeepo huaku on'totiakpo Herodesen huayobutaj on'yokuyate. Ke'na huayetaj o'kutuhua'po o'kuyokuyate. A'timon Juan Bautistaen huanigpeika'eri on'tiakpo huabuey on'tohua'uy. O'gkubarakka'uyate. O'gkubarakka'depo Jesústaj on'hua'po Juantaj on'huerenokteg o'nonbatia'pakato'uy.

Nogok Jesús 'uruada o'kika'nok Herodes huairia o'tipegedepo:

—Ken Juan Bautista o'etaj. Huakudaka' da ee'tada Diosa o'noyhuadame'te. Konigepo 'uruada o'kika'te. —Kenda nama' da o'nopogepo oa'uyate.

*Cinco mil huabokerektaj Jesusa aypo o'bia'po o'batobape'uyate.*

*(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)*

<sup>13</sup> Juan Bautista e'bueyde'te Jesusa o'pegedepo keya' o'bakhua'uy. Kusi'pete o'hua'uy. Kente aratbut ehue' e'nika'yo o'hua'uy. Jesús o'hua'de on'tipeepo huakka' da jakya' o'oronokpono akta'bogpea' on'tahua'e'uy.

<sup>14</sup> Kusi'pe o'betatodepo Jesusa o'kutuy. O'kutdepo huakka' da aratbuttaj o'batiahuay'uy. O'matinepahui'po dakhue' e'ne'taj o'bayarea'uy.

<sup>15</sup> Huaboa' e'sikonyakte oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'huahua'po, —O'sikde. Iyo aratbut ehue' o'ne. Huakka' jakyo aypo kan'bae'po yamata'mona'. —Oro'a Jesústaj ona'uynig'a.

<sup>16</sup> —Huahue'dik o'ne. Opuda aypo yan'bayok. —Jesusa oro'taj mona'uyne.

<sup>17</sup> —Ehue' togehue'da o'ey. Huabaniga' pan botta' biigyo' da o'togey. —Jesústaj ona'uy.

<sup>18</sup>—Jyo do'taj menigtotiak. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>19</sup>“Mirebate yan'bahuaad.” Huakka'da aratbuttaj Jesúsa o'mana'depo, huabaniga' pan botta' biigere o'badpapo kurudyo o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Dakiti oa'depo pannopote o'posakea'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro' huakka' aratbuttaj o'bayoke'uy.

<sup>20</sup>Aya'ada on'bape'bo noteyya' ogka'uy. On'tiokayonpo doce kusogyo hueda'da huata'suj on'dohuea'uy. Huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy.

<sup>21</sup>Cinco mil huabokerek on'bape'uy. Ettone' huasi'pobeta' kenpa'ti on'bape'uy.

*Jesús huahuētiudte o'huae'uy.*

*(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)*

<sup>22</sup>“Huakkuru kusi'pete yan'kudpo yanoktegi.” Jesúsa oro'taj mona'uyne. Enade'te huakka' aratbuttaj jakyoda o'mata mona'uy.

<sup>23</sup>O'mata mona'depo ote'yo o'behuikuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po o'behuikuyate. Osikdenok Jesúsyo'da o'uyate.

<sup>24</sup>Kenok oro' e'pognopoyo o'uy. Diga'da o'badpoko kusi'pete monbosaka'uyne.

<sup>25</sup>Sikyoedda Jesúsa huahuētiudte bo'huatiakuyne.

<sup>26</sup>Jesús huahuētiudte oro' o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

—Nokireg o'e. —O'me'pukonpo o'okoy'uy.

<sup>27</sup>—Me'pukhue' yane'. Do ijje. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>28</sup>—O'na ee'nayo do'taj yatiak. Mena' Huairi. —Pedroa ona'uy.

<sup>29</sup>—Yatiak. —Jesúsa ona'nok Pedro o'kotpo Jesústaj huahuētiudte o'huahua'uy.

<sup>30</sup>Huahuētiudte o'huahua'po e'huahuada diga'da o'badpoko o'nokotpo o'me'pukon'uy. O'me'pukonpo huaboa'da o'ta'kotaypo.

—Be'totok, Huairi, ija'kotdey. —Pedroa Jesústaj o'nokoy'uy.

<sup>31</sup>Jesúsa Pedrotaj o'ba'totokpo,

—¿Mena'po suhuigda meknopog' do'taj? Huahuētiudte i'huatiakpo be'tihuapokapone mena'po oknopogehue' o'e. —Ona'uy.

<sup>32</sup>Jesús Pedroere kusi'peyo en'huadde'te bapoka o'batikon'uy.

<sup>33</sup>Oro' huikudate o'huadpo,

—Kenpihuay, on buttida i'e Diosen Huasi'po. Kurudya' i'tiakuyate. —Oro'a ona'uy.

*Genesaret huadaribayo Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uyate.*

*(Mr. 6.53-56)*

<sup>34</sup>E'pogtone' oktegedepo Genesaret huadaribayo o'betdepo okye'uy.

<sup>35</sup>En'kotde'te Jesús o'e aratbuta o'nokje'depo aya'tada huabada on'mana'uy. Aya'da dakhue' e'huag' Jesúste on'manpatotiakuy.

<sup>36</sup>“O'nen huaok huakubogpi a'neya'po,” Jesústaj diga' o'nona'nok aya'ada on'nejdepo Diosa o'bayaread'uy.

## 15

*Huabokerekapi' dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhue'nopo'da o'ne.*

*(Mr. 7.1-23)*

<sup>1</sup>Nogok sue'da judío huag'eri huairi Jesústaj on'huatiakuy. Jerusalén huakka' jakya' on'huatiakuy. Jesústaj o'nona'po:

<sup>2</sup>—A'nenda oro'en adhueva'pane' huairi huadaknopo' oro'en Diosa moknopogepo bapehued on'ba'koyo'ika'uyate. Mena'po kenda o'nen huanigpeika'eria nigpeehue'ada ba'koyohue'ada yan'bape'ika'. —Judío huairia Jesústaj o'nona'uy.

<sup>3</sup>—Konig opuden adhueva'pane' ogkika'uyate opudakon a'kikaya'po Apag Diostaj nigpeehue' mo'ika'ne.

<sup>4</sup>“Opuden huaojtaj huayetere nigpeika'dik mo'ene kenpa'ti tihuapokika'dik mo'ene.” Diosa oa'uyate. Kenpa'ti “Huaojtaj huayetapi' be'api' dakhuea' e'huaa'ika'nayo bueydik mo'ene.” Diosa oa'uyate.

<sup>5</sup>“Huaojtaj huayetere oyda tihuapokhue'dik o'nene kenpa'ti bayokonhuahue'dik o'nene. Diostaj aya'da mo'tamaika'nigtaj o'bayokde'uy.” Be'api' huaojtaj huayetapi' a'dik o'ne.

<sup>6</sup>Ken konig huaojtaj huayetapi' ea'nayo tihuapokhue'dik o'neapo. Opuda mo'manmadikika'ne. Konig adhueva'pane' nama'da on'manmadikika'uyatenig opuda nama'da mo'manmadikika'nok aratbuta Diostaj nigpeehue'dik o'nika'apo. Bo'ika'ne.

<sup>7</sup>Opud nama'da huanopog'eri mo'ika'ne. Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda 'urua'da bo'timadoya'uyate opudtaj:

<sup>8</sup>In aratbuta Diostaj o'paki nama'da o'dika'nig'a do'taj huanopoya'da eretpakhue' o'ne.

<sup>9</sup>Nama'da do'taj dakiti mo'tiona'pakika'ne. Huabokerekada e'huaa'yo'da on'manmadikika'nig'a. Isaías o'manigmadoya'uyate.

—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>10-11</sup>—Iyon yan'batia. —Jesúsa huakka' aratbuttaj o'mana'depo,  
—Katepi' e'pe'pi' konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenda dakhue'dik ea'nayo konig da ea' Diostaj dakhuea' e'ka' e'dik o'e. In o'nona'nig yan'pee' kenpa'ti yan'nopoenka'.  
—Jesúsa huakka'tada o'mana'uy.

<sup>12</sup>Kenoka' oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'bahuahua'po,  
—Fariseo huamanmadika'eri ontaj mo'pepo bo'huadiayne. ¿Menpa' i'nopo? —Jesústaj ona'uy.

<sup>13</sup>—Konig huakpi do'hued Apaga konig batukehue'da sue'da huamanmadika'eria konigti o'ne. Huakpi do'hued Apag batukehue'taj o'baurua'po o'maenapo. Konigti nogenda huamanmadika'eritaj o'maenapo.

<sup>14</sup>Fariseo huamanmadika'eritaj mepu'kehue' yane'. Kenomey nama'da o'noknopoepo nama'da on'manmadikika'nig'a. Konig ekpobigtaj e'tohuanig o'ne. Kenomey kenpa'ti konig ekpobig o'ne. Fariseo ekpobigyo' e'hua'enayo huabidkogyo kotdik ya'neapet. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

<sup>15</sup>—Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Ia'nig. Nopoenkahue' o'enok daka' mona'. —Pedroa Jesústaj ona'uy.

<sup>16</sup>—Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'e.  
<sup>17</sup>Mo'bape'po hua'aypo o'kudika'. Huaminy'a kon o'orokika'. Kenda Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenpa' mo'nopo.

<sup>18</sup>Dakhue'da ea'nayo huanopo'ada i'nopoepo ia'. Diostaj dakhuea'da i'ene Diosa o'nopo.

<sup>19</sup>Aratbut huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da ogkika'. Huanopoya' on'huadiaypo on'barakika'. Huanopoya' on'eretpakpo nogen huatoe on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo huatoe toehue' huae'eri on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo on'bere'ika'. Huanopoya' on'eretpakpo nama'da on'mahuja'ika'. Huanopoya' on'pakpada on'mahuja'ika'.

<sup>20</sup>Kenpa' ogkika'po dakhue'da o'ne Diosa o'nopo. Ba'koyohue'ada e'bape'nayo "dakhuea' i'ka'," Diosa manahue' o'e. —Jesúsa mona'uyne.

*Esoeri ettone'a Jesústaj oknopo'e'uy.  
(Mr. 7.24-30)*

<sup>21</sup>Keya' Jesús o'hua'po Tiro huakka' jakyo kenpa'ti Sidón huakka' jak huadaribayo o'hua'uy.

<sup>22</sup>Ettone' judío aratbut ehue' keyo o'ika'. Cananea huae'eri o'uy. Jesústaj o'huahua'po,  
—Do'taj me'tinepahui'po be'tihuapok. Do'hued huayobu'taj toto'a o'nopo'toepo dakhue'nanada o'e, Huairi. On Daviden huayayo i'ene. —Ettone'a Jesústaj 'utta'da ona'uy.

<sup>23</sup>Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o'uy.  
—Ettone'taj yata'mona'. Konigepo oro'taj bota'tiakpo 'utta'da o'okoy'onyak. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj diga'da ona'uy.

<sup>24</sup>—Judío aratbuttaj kabatihupoke'po Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbut konig oveja e'titikononig Diostaj nigpeikahue' o'ne. Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosa ta'monahue' me'uyne. —Jesúsa oa'uy.

<sup>25</sup>Ken ettone'nayo Jesústaj o'huahua'po hua'ikudate o'tihuadato'po,  
—Be'tihuapok, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

<sup>26</sup>—Konig huasi'poen aypo kuhuataj e'yok dakhue'da o'e. Konigti judío aratbuttay'o'da tihuapokdik ijje. Nog aratbuttaj tihuapokhue'dik ijje. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

<sup>27</sup>—Buttida ia'ne. Kuhuanyo huasi'poen e'ta'sujkahua' on'banpika', Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

<sup>28</sup>—Huakka'da do'taj iknopo'enok. Kenda ona'nok o'tayarea'ne, ettone'. —Jesúsa ona'uy. Kenpa' ea'te ettone'en huayobu o'yarud'uy.

*Jesúsa aya'pa'da e'ne'taj o'bayarea'uy.*

<sup>29</sup>Keya' Jesús o'hua'po Galilea e'pog akta'bogpete o'hua'e'uy, Nogok ote'yo o'behuikdepo o'huaduy.

<sup>30</sup>Kentaj huamojta'po sododa, ekpobig, a'pakhue'dik aratbut, kenpa'ti huakka' dakhue' nogpa' nogpa' ee' on'batotiakpo Jesústaj huakka'da on'huatiakuy. On'batotiaknok Jesúsa o'bayarea'uy.

<sup>31</sup>—Kenpihuay. A'pakhue'a aratbuta huaboa'da on'a'pak. Huamojta'po sododa huaboa'da 'uruda on'hua'e. Huakpobiga huaboa'da on'tiahuay. —On'batia'pakpo, "Urua'da o'e Israelen Dios. Dakiti Dios." Huaboa'da on'batadi'kea'uy.

*Cuatro mil huabokerektaj ettone' eretaj Jesúsa o' batobape' uy.*

(Mr. 8.1-10)

<sup>32</sup> Oro' huanigpeika' eritaj bo' kupopaka' depo mona' po:

—Iyoda huakka'nada bo' kupopakme' ne. Bapa'me' noea' o' nedepo aypobayo' kate bapehuedikda o' nenok ijmatinepahui' po bapehued en' bahuu' nayo jakyo okyehued dagta' arogdik o' nenok e' mata' mona' ta' pakhue' ijje. —Jesúsa mona' uyne.

<sup>33</sup> —Iyo aratbut ehue' o' nika'. ¿Meyo aypo o' eyapet? —Oro'a Jesúsen huanigpeika' eria Jesústaj o' nona' uyne.

<sup>34</sup> —¿Meniga' pan mo'taę? —Jesúsa mona' uyne oro'taj.

—Siete pan sue'da biigere mo'taęne. —Oro'a ona' uy.

<sup>35</sup> —Barakte yan' bahuad. —Jesúsa o' mana' uy.

<sup>36</sup> Siete pan sue'da biigere o' bapadpo, “Dakiti Dios. Daka' joka' ne.” O' tiona' pakpo o' posakea' po oro'taj ke' nen huanigpeika' eritaj bo' yoke' uyne. Oro'a huakka'da aratbuttaj o' bayoke' uy. Aya'tada o' bayoke' uy.

<sup>37</sup> Aya'ada on' bape' uy. Noteyme' ya'da ogka' uy. Siete kusogyo huaboro' pegda boro'ta' sujmonere on' dohuea' uy. Huedme' ya'da on' dohuea' uy.

<sup>38</sup> Cuatro mil huabokerek on' bape' uy. Ettone' huasi' poere kenpa'ti o' nuyate.

<sup>39</sup> Kenoka' “Opuden jakyo yan' huati.” Jesúsa huakka'da aratbuttaj o' mana' uy. O' mana' depo kus' pete Magdalabayo o' hua' uy.

## 16

*Konig Diosayo'da ka'dik kurudya' katepi' oro' tiahua'yhue' o' ika' uynig mo' nigka'. Judío huairia Jesústaj o' nona' uy.*

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

<sup>1</sup> Judío aratbut huairia Jesústaj on' huatiakuy. Jesúsa nama'da katepi' yaka' apetpi' on' nopogepo, “Katepi' konig Diosayo'da kurudya' ka'dik oro' tiahua'yhue' o' ika' uynig kake' po.” Judío huairia Jesústaj on' dikdikpo o' nona' uy.

<sup>2</sup> —Baysik kurudbed bo' tiahua'ypo “Eme'te 'uru'bada o' eapo.” Opudā boa' ika' ne.

<sup>3</sup> Sikyoedda kurudbed ee' nayo kenpa'ti diga'da e' s'ihui' ee' nayo “Dakhue'bada o' eapo.” Opudā boa' ika' ne. Opud huadakda o' ey huata'da nama'da mo' tinopoika' ne. Dakhue'da mo' ene. Kurud huadakda mo' nopoika' nig'a Diosa o' ta' mona' uy, oknopogehue' o' nene.

<sup>4</sup> In judío aratbut dakhue'nada o' nika'. Diostaj oknopogehue'da o' nika'. “Katepi' kurudyo konig Diosayo'da ka'dik oro' tiahua'yhue' o' ika' uynig yaka'.” Nama'da o' nona' ne. Kenpa'da konig Jonás o' noyhuaduyate do konigti ijnoyhuadapoy, ijjay. —Jesúsa o' mana' po o' bakhua' uy.

*“Fariseo huairi Saduceo huairiere dakhue'dik e' huaę' on' manmadikika'. Kenomeytaj keyoj ijjay.” Jesúsa oa' uyate.*

(Mr. 8.14-21)

<sup>5</sup> Kenoka' oro' Jesúsen huanigpeika' eri e' pog akodpen okteppo pan okkahuudi.

<sup>6</sup> —Eya', judío huairien e' bia' ogtaj keyoj ijjay. —Jesúsa oro'taj mona' uyne.

<sup>7</sup> —Pan okkahuudnok kenda mona' ne. —Oro'a huayahua'ya o' batia' pakuy.

<sup>8</sup> Kenda oro'a o' batia' paknig Jesúsa o' nopogepo,

—¿Menpa' aypota' mo' mepuke? Do' hua daka' toędik o' nene. Suhuigda do'taj o' noknopogene.

<sup>9</sup> Opudā do'taj nopogehue' o' nene. Cinco mil huabokerektaj cinco pan ijmanposakea' uy. Aya'da noteya' on' bapeme'. Menpa' kenda bokkahue'. Doce kusogyo huedme' ya'da o' dohuea' uy.

<sup>10</sup> Kenpa'ti cuatro mil aratbuttaj siete pan sue'da biigere ijmanposakea' me. Noteyme' ya'da on' bapeme'. Siete kusogyo huata' suj huedme' ya'da o' dohueame'.

<sup>11</sup> “Eya', judío huairien e' bia' ogtaj keyoj.” Huaboa'da o' nona' dene. Pantaj o' batia' pak nama'da mo' nopogene. Judío huairien e' bia' ogtaj keyoj o' nona' ne kenti. —Jesúsa oro'taj mona' uyne.

<sup>12</sup> Jesúsa nog konig monbatia' paknig huaboa'da o' nokoti. Pan e' bia' ogtaj batia' pakhue' o' e. Judío huairia dakhue'diken on' manmadika' ika'. Kenomeytaj keyoj. Kenda Jesúsa o' batia' paknig o' nopoenka' uy oro'a.

*Diosen Cristo i' ene. Diosa kurudya' meta' mona' uyne. Pedroa Jesústaj ona' uyate.*

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

<sup>13</sup> Nogok Jesús Cesarea Filipino huadaribayo okyędepo oro' ke' nen huanigpeika' eritaj mona' po:

—¿Be o' eę' do'taj aratbuta menhuua' ika'? —Oro'taj mona' uy Jesúsa.

<sup>14</sup> —Juan Bautista on o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. On Elías o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. On Jeremías o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. Diosen huamanbatia'pakeripi' o'e. Nogomeya bo'huaa'ika'ne. —Oro a Jesústaj ona'uy.

<sup>15</sup> —¿Be o'ea' do'taj opuda on'huaa'ika'? —Oro'taj mona'uyne.

<sup>16</sup> —On Diosen Cristo i'ene. Diosen Huasi'po i'enok Diosa me'ta'mona'uyne. —Pedroa ona'uy.

<sup>17</sup> —Kenda ona'ne aratbuta onahue'tada ona'ne. Apag Dios kurudyo huag'eria men'nopoea'ne, Simón Jonásensi'po. Konigepo durugda i'ika'apone.

<sup>18</sup> O'endik Pedro o'e. Pedro huidtone'dik o'e. On konig huakkuruda huaknopoe'eria judiotaj nog aratbutaere mo'manbatia'pakapone. Ken aya'da ijkika'nig mo'manbatia'pakika'apone. Huakka'ada do'taj o'noknopoeapo. Huakka'tada Diosa o'baktie'ea'apo. Kenomeytaj toto'a kenpa'da engaña magkahue'dik o'eapo. Do'hua ona'ne.

<sup>19</sup> On Pedro mo'manbatia'paknok aratbut Diosen Huairitaj huaboa'da on'nigpeapo Diosensi'po o'neapo. Katepi' aratbut dakhue' kahue'dik e'huag' manmadikika'dik i'ea'apone. Katepi' huadakyo' ka'dik e'huag' manmadikika'dik i'ea'apone. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>20</sup> —“Cristo o'e. Diosa o'ta'mona'uy.” Be'tapi' manahue'yane'. —Oro'taj mona'uyne Jesúsa.

*“Ijbueydeapoy.” Jesúsa o'batia'pakpo oa'uy.*

*(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)*

<sup>21</sup> “Jerusalén gobierno huairien huakka' jakyo hua'dik ijje. Keyo judío huairitone' sacer-dote huairiere Moisésen e'mana'ba' huamanmadika'eriere do'taj pai'da me'nogka'apone. Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada'apone.” Kenoka' Jesúsa huaboa'da kenpa' monbatia'pakuyne. Oro'taj monbatia'pakuyne.

<sup>22</sup> —Kenpa' ahue'yae', Huairi. Dios kenpa' pakhue' o'e. Konig ogkahue'dik mo'ea'apone. —Pedroa adyon o'tohua'depo Jesústaj ona'uyng'a.

<sup>23</sup> Jesúsa Pedrotaj o'tikoretupo,

—Yahuati'. Konig totoniga' ona'ne. Nama'da mena'ne. Konig huabokerekada nama'da on'nopoika'nig o'na konigti i'nopoika'. Diosen e'nopoe' nopoehue'da i'ene. —Pedrotaj ona'uyate.

<sup>24</sup> —Bepi' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo katepi' hua'enda on'pakika' ona'ti eretpakhue' ka'nike'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'. Kenpa'ti do'taj moknopojka'po pai'da nopo'edik mo'ea'apet.

<sup>25</sup> Kenpa'da hua'enda e'paknayo Cristoere kurudyo onte'ti noeonhuahuahue' o'nika'apo. Kenomey kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo, Diostayo'da e'nigpeika'ta' huakka' on'pakpo onte'ti Diosere kenpa'da on'noeonhuahuika'apo.

<sup>26</sup> Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo.

<sup>27</sup> Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Diosen huata'moneriere nogok kurudya' ijtiakapoy. Konig Apag Dios 'urua'da o'e konigti ijjeapoy. Konig Apag Dios huairitone' o'ika' konigti ijika'apoy. Konig daka' on'nigpeika'ngitaj huakka' dakhua'pa ijbayokapoy. Sue'da on'nigpeika'ngitaj sue'da ijbayokapoy.

<sup>28</sup> Sue'da opud iyo doere mo'engig bueyhued ee'te huakka'ada Dios Huairitaj moknopojka'ngitaj mo'nigpeika'ngitaj mo'batiahuayapet. —Jesúsa mona'uyne.

## 17

*Jesús o'eypakatu'uyate.*

*(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)*

<sup>1</sup> Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaere Jacoboen huama'buy Juantaere o'batohua'po huakpua kutayo Jesúsa o'batobehuikuyate.

<sup>2</sup> Kenomey on'tiahuaypo Jesús en huakok konig niokpo o'kokeypakuyate. Yudtakon diga'da o'takereppakatupo konig senogda o'etuyate.

<sup>3</sup> Moiséskudak Elíaseretaj Jesús en'batia'pakte Pedromeya on'batiahuay'uyate.

<sup>4</sup> —Oro' iyoda o'epo huadakda o'ene. O'na e'paknayo bapa' bak o'kay'. Ontehuapa' nogtida Moisés'taj nogtida kenpa'ti Eliástaj nogtida o'kay', Huairi. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.

<sup>5</sup> Pedroa kenpa' enade'te senogada e'sihuija' o'batibuk'uyate. E'sihuija' on'peepo, —In do'hued Huasi'po me'ta'ene. Huadi'da me'ta'ene. Kentaj huakka'da ijdurugpakikay. Kentaj yan'nigpeika'. —Diosa e'sihuija' oa'nok on'pee'uyate.

<sup>6</sup> Kenda on'peepo konig gobierno huairitaj ogkika'nig Diostaj okkubuka' huakka'da on'me'pukpo on'bahuedon'uyate.

<sup>7</sup> Ken Jesúsa Pedromey'taj o'bahuahua'po o'tibata'tepo,

—Yanbo'. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>8</sup> Ona'ti en'tiahuayte Jesústayo'da on'tiahuay'uyate.

<sup>9</sup> Huakupaya' on'huarakdepo,

—Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued kenda huakupayo huaboa'da bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>10</sup> —“Diosen Cristo tiakhued ee'ted Elías huakkuruda tiakdik o'ëapet”. ¿Mena'po Moisésenba' huamanmadika'eria kenda yadika'? —Jesústaj oro'omeya ona'uy.

<sup>11</sup> —Elíasonigti huakkuruda tiakdik o'ëapo. Aya'tada ya'manopo'yareaya'po ya'tiakapet. Buttida oa'uynig'a.

<sup>12</sup> Elías e'tiaktada kentaj okjehue' o'nuy Apagba' huamanmadika'eria. Dakhuea' huaka'eria kentaj dakhuea'da o'nogka'uy. On'pakpo dakhuea'da o'nogka'uyate. Do'taj kenpa'ti dakhuea'da me'nogka'apone. Pai'da men'nopo'ëa'apone. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uy. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'omeytaj mona'uyne.

<sup>13</sup> Jesúsa Juan Bautistataj o'huaa' oro'omeya huaboa'da o'noponde'uy.

*Huasi'po e'ketpakonka'taj Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)*

<sup>14</sup> Huakupaya' e'huarakde'te huakka'da aratbut egkupopakyo oro'omey ekýe'te nogbokerekatida Jesústaj o'huahua'po huikudate o'tihuadato'po,

<sup>15</sup> —Do'huedsí'potaj yatinepahui', huairi. O'ketpakonkika' kenpa'ti pai'nanada o'nopo'ika'. Nogok nogok ta'akyo o'huékika' kenpa'ti huahueyo o'huékika'.

<sup>16</sup> O'nen huanigpeika'eritaj ijtohua'nig'a yareahue'dik o'ne. —Jesústaj ona'uy.

<sup>17</sup> —Opudomey judío aratbut eknopog'e'ta' pakhue' mo'ene. Oknopogehue' huag'eri mo'epo dakhue'da mo'ika'ne. Dios teyda o'epo bayarea'dik o'e' oknopogehue'da mo'ene. Ijhue'ta'da do'taj moknopogene. Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>18</sup> Toto' huasi'potaj e'nopo'togtada Jesúsa huiyokda ona'po o'ta'mona'denok toto' okmonok huasi'po o'yarud'uy.

<sup>19</sup> Nogok oro' Jesúsen huanigpeika'eriyo'da o'epo,

—¿Oro'nayo toto'taj mena'po ta'monahue'dik o'e'? —Jesústaj ona'uy.

<sup>20</sup> —Dios teyda o'epo yarea'dik o'e'. Opudnayo suigda moknopogene. Mostazakid sigkidonig sigda sigda eknopog'e'nayo ote'taj “yahua” ona'dik mo'ënok, ena'te o'hua'apo. Diosnayo aya'da ka'dik o'e' yanoknopog'e'.

<sup>21</sup> Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti e'tiona'pakonhua'nayo in toto'taj ta'mona'dik mo'ene. —Jesúsa mona'uyne.

*“Do'taj me'darakapone.” Onte'ti Jesúsa o'mana'uy.*

*(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)*

<sup>22</sup> Jesús oro' huanigpeika'eriene Galilea huadaribayo o'hua'udhuapo, “Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka do'taj huairitaj men'yokapone.

<sup>23</sup> Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe huakudaka'da e'ëada ijnoyhuadapoy.” Jesúsa mona'uyne. Jesús kenda eade'te pai'da o'mauy.

*Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe on'bayok'uy.*

<sup>24</sup> Capernaum huakka' jakyo Jesús oro'ere o'tiakdenok Diosen jak e'to'ka' huakupe huabae'eria Pedrotaj on'huahua'po,

—¿Huamanmadika'eria Diosen jak e'to'ka' huakupe menpa' yayokika'? —Pedrotaj o'nona'uy.

<sup>25</sup> —Ee'. O'yokikay. —Pedroa o'mana'uy. Jakyo Pedro e'kudonde'te Jesúsa huakkuruda ona'po:

—¿Huadari gobiernu huairitaj be'a huakupe yokdik yanika'? ¿Gobiernoen huadakyereapi' esoeriapi' yokdik yanika'? —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>26</sup> —Esoeriayo'da huakupe yokdik o'nika'. —Pedroa ona'uy.

—Ken gobiernu huairitaj huadakyerenayo yokhue'dik o'nika'. Konigti do Diosen Huasi'po ijjepe Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe yokhue'dik ijjej.

<sup>27</sup> Aratbut be'api' huadiayhue'dik mo'epo ijyokapoy. E'pogyo yahua'. Yanigka'eti'. Huakkuru biig e'taka' i'totokdepo huakitta'yo huakupe i'huahuayapone. Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe huabae'eritaj yayokti'. Onere doerea dakuapa o'ëapo. —Jesúsa ona'uy.

## 18

*“¿Be'a hueret huairida e'dik ya'ëapet?” Huanigpeika'eriomeya Jesústaj o'nona'uyate.*

*(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)*

<sup>1</sup> Kenoka' oro'omey Jesúsen huanigpeika'eri Jesústaj o'huahua'po,



—¿Diosen Huairitaj nogok e'nigpeede'te be'a hueret huairida e'dik ya'eapet? —Oro'a Jesústaj ona'uy.

<sup>2</sup> Jesús kenda o'pepedepo, "yatiak huasi'po," ona'po nopoyo o'boa'po.

<sup>3</sup> —Huasi'potaj 'uru'ada manmadika'dik mo'e kenpa'ti huasi'po 'uru'ada on'nigpeika'. Diostaj nopo'korea'dik mo'e. Konig huasi'po 'uru'ada on'nigpeika'nig yan'nigpeika'. Konig huasi'po on'nigpeika' opud nigpeehue' ee'nayo kenpa'ti nopo'koreahue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'eapone.

<sup>4</sup> In isi'po huairi ijje'y nopoe'hue' o'ika'nig aya'ada konigti yan'nopoika'po Cristoere hueret huairida ya'neapet.

<sup>5</sup> Do'hua ijpaknok aya'ada konig huasi'potaj do'hued huaknopoe'eritaj e'tihuapoknayo daka' e'matoe'nayo do'takon o'dene, do'takon mentoene.

*Keyoj nama'da eka'nayo dakhue'da o'unhuahuika'apo.*

*(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)*

<sup>6</sup> Be'api' do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'ponanada castiga Diosa ogkadhuahuika'apo konigepo do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea' batokahued be'api' huidtone' ke'nen huahuerenta' yan'tiontidukupo ta'kotdik a'eya'po jod yakoyo e'kotnayo kendanayo konig sue'da castiga e'magka' o'e.

<sup>7</sup> Dakhuea'nanada o'epo nogtaj nogtaj dakhuea' huabatoka' o'nika'po dakhue'da o'e. On'batoka'ika'aponok dakhuea' e'ka' huabatoka'eritaj Diosa diga'nanada castiga o'magkadhuahuika'apo.

<sup>8-9</sup> Konigepo huaba'pi' hua'ipi' huakpopi' dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhuea'nanada o'енок Diosa castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Konigepo huabaapi' hua'ia'ipi' huakpoapi' dakhuea' e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o'epo kahue'dik a'eya'po e'boktegnayopi' huadak ya'eapet, tokahue'dik a'eya'po ekpokotoknayopi' huadak ya'eapet. Ken konig yan'nopoe'po dakhuea' kahue' yanika'. Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea'nanada bo'ka'nok castiga mogkadhuahuika'apone.

*Oveja e'titikon ken konig o'e Jesús a o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

*(Lc. 15.3-7)*

<sup>10</sup> Huaboa' huaknopoe'eritaj konig huasi'potaj dakhue'da o'ne matinopoe'hue' yanikati'. Diosen huata'moneria Diosere o'nika'po daka' on'matoika'. Huaboa' huaknopoe'eritaj daka' on'matoika'.

<sup>11</sup> Do Diosen Huasi'po ijenok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbut Diostaj nigpeehue' huae'eritaj a'manopo'yareaya'po ijtiakuy.

<sup>12</sup> Cien oveja on e'toe'nayo nogtida e'tatitikonte nogomey noventa y nuevetaj i'bakhua'apo nogtia'da e'tatitikontaj i'ukapo.

<sup>13</sup> I'huahuaypo durugnada i'eapone. Nog ovejataj sue'pi' durugda i'eapone

<sup>14</sup> Aya'da huaknopoe'eritaj Diosa huadi'da o'maika'. Nogtiapi' huadi'da huaknopoe'eri Diostaj e'yoyahue'ta' Apag Dios kurudya' pakhue' o'e.

*Huaknopoe'eri huama'buytaj okkahuea'ika'dik mo'ene. Ken konig Jesús a o'manmadika'uy.*

*(Lc. 17.3)*

<sup>15</sup> O'nen huaknopoe'eri huama'buy ontaj dakhuea' eka'nayo kentaj nogtia' yan'toe'po nama'da ogka'ne. Yanati'. Ke'na o'peepo e'nopo'korea'nayo onte'ti on'taj huadi'da o'eapo kenpa'ti Diostaj di'da o'eapo.

<sup>16</sup> Ontaj peehue'da ee'nayo nogtida bottatapi' yabatohua'. O'nen huaknopoe'eri huama'buyte yabatohua'. Kenpa' huama'buy ontaj dakhuea' megka'ne kan'huae'po yabatohua'. Huama'buyte yabatohua'.

<sup>17</sup> Kenda enade'te kenomeytakon e'peeta' pakhue' ee'nayo Diostaj huaknopoe'eri egkupopakikaya' daka'yamana'. Ke'na kenpa'ti Diostaj huaknopoe'eritaj manpeehue'da ee'nayo konig oknopoe'hue' huae'eri kae'. Konig huakupe huabae'eri dakhue'da kae'. Kentaj eg' huaahue' yanikati'.

<sup>18</sup> Opudere nogtiapi' huaknopoe'eri o'kupopakika' dakhuea' eka'nayopi' daka'da yan'nopoe'po kentaj okkahuea'dik mo'ene. Ekkahuea'nayo Diosakon okkahuea'apo. Okkahueahue'da e'nika'nayo Diosakon okkahueahue'dikda o'eapo.

<sup>19</sup> Opud botta'da konigti bo'pakpo bo'tiona'paknok Apag Diosa kurudyo mo'nigkika'apone.

<sup>20</sup> Do'hued e'kika'ta' on'pakpo botta'api' bapa'api' on'kupopak. A'tiona'pakya'po on'kupopakpo kenomeynopoyo ijjeapoy. Kenpa'ti ijjay. —Jesús a o'mana'uy.

<sup>21</sup> Ken, Pedroa Jesústaj o'huahua'po,

—¿Do' hued huama' buy do'taj onte'ti onte'ti dakhuea' egka'nayo meniga'a' okkahuea'dik ijje? ¿Menpa' sietea'a' okkahuea'dik ijje, Huairi? —Pedroa Jesústaj ona'uy.

<sup>22</sup> —Sietea' okkahuea'dik ahue' ijje. Cuatro cientos noventa'a' okkahuea'dik mo'ene, ijjay. —Jesúsa ona'uy.

*Huanaba' nogtaj ekkahuea'ta' pakhue' ee'nayo Dios Huairiakon ekkahuea'ta' pakhue' o'ęapo. Ken konig Jesúsa o'manbatia' pakpo o'manmadika'uy.*

<sup>23</sup> —Dios huairitaj e'nigpeika' konig huadari gobierno huairi o'ęe. “Ayaada do'taj dehue' ee'nayo yokdik mo'ene.” Kenpa' huairia o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Kenpa' e'manade'te nogtida huadehue'eritaj on'totiaky. Huairite on'totiaky. Huakka'nanada dehue' o'uyate.

<sup>25</sup> Ken huabokerek huadehue'eri huakupebayo' o'ęepo yokhue'dik o'ęenok. “Ken huanaba' huakupete yabahuayati'. Ke'nen huatoęere huasi'poere kenpa'ti aya'da o'tamaenig yabahuayati'. Kenda huakupe dehue' bae'dik ijje.” Gobierno huairia o'mana'uyate.

<sup>26</sup> Ken huadehue'eria o'peędepo huikudate o'tihuadpo “Do'taj menige'. Do'taj me'tinepahui'po dakuhaapa ijyokapoy, huairi.” Ona'uy.

<sup>27</sup> Ke'nen huairia o'tinepahui'po on'ęepo kenpa'ti aya' dehue' o'titiokahue'uy.

<sup>28</sup> O'titiokahue'nig'a ken huadehue'eri e'hua'te nog huanaba'taj o'deato'po. Ken huanaba' huadehue'eritaj suhuigda dehue' ee'tada huahuerenta' o'huarendapikpo “Kenda huakupe e'dehue'te beyok.” Huiyokda ona'uy.

<sup>29</sup> Ken huanaba' huikudate o'tihuadpo. “Menige'. Me'tinepahui'po. A'ti aya' ijyokapoy,” ena'tada

<sup>30</sup> nogā e'nige'ta' pakhue' o'ęepo huabakuda' jakyo o'kuda'uy. Huakupe yokhued huabakuda' jakyo e'dik o'ęapo.

<sup>31</sup> Kenda nog huanaba' o'ka'nig on'tiahuaypo konig e'tirionig o'nepo. Gobierno huairitaj on'huahua'uy. Aya'da dakhuea' huadehue'eria o'ka'nig o'nonbatia'pakyo.

<sup>32</sup> “Ke'na dehueme'enigtaj yan'totiak.” Huairia o'mana'uy. En'totiakde'te “Dakhue'da huanaba' i'ęene. Pai'da ona'nok o'na dehue' aya' ijitiokahue'mey.

<sup>33</sup> Konig ontaj o'matinepahui'me'ne on konigti nogtaj tinepahui'dik yaika'.” Ken huairia ona'uy.

<sup>34</sup> Ken huairia huakka'da o'huadiaypo, “Huakupe paga kahued ee'te huabakuda' jakyo huamatęe'eritaj yan'yokti'.” Huairia o'mana'uy. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo:

<sup>35</sup> —Nog aratbuttaj okkahueahue' ee'nayo konigti do'hued Apag Dios opudtaj okkahueahue' o'ęepo castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

## 19

*“¿Huabokerek huatoęe'taj menpa' en'dik ya'ne?” Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.  
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)*

<sup>1</sup> Kenpa' Jesúsa o'mana'depo Galilea huadaribaya' o'bakhua'po Jordánhue akodpen Judeabayo o'hua'uy.

<sup>2</sup> Judeabayo o'hua'ęepo kentaj huakka' ogkupopakpo Jesústaj on'ta'hua'uy. Keyā' huakka'tada o'bayarea'uy. Dakhue'taj o'bayarea'uy.

<sup>3</sup> Kenoka' sue'ada fariseo huamanmadika'eria Jesústaj on'huahua'po Jesúsa nama'da kae'po on'pakpo:

—¿Huabokerek huatoęe katapi' dakhuea' e'ka'te menpa' kenpa'da endik ya'ęe? —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>4</sup> —“Huakkuruda Diosa huabokerektaj ettone'takon o'ka'uyate.” Apagba'te kenpa' oa'.

<sup>5</sup> Kenpa'ti oa'po: “Konigepo huabokerek ke'nen huaoj huayeeretaj okhua'po ettone'taj a'toępakya'po. Botta' e'ęada on'toępakdepo konig nogtida o'ne.” Apagba'te kenpa' oa'.

<sup>6</sup> Konigepo huabokerek huatoęere ona'ti botta' ehue'dik nogtida o'ne. Konigepo kenda Diosa o'toępaka'de huabokereka enhue'dikda o'ne. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

<sup>7</sup> —Huabokerek huatoęe'taj e'enta' e'paknayo e'en beroba' madoya'dik o'ęe. Huatoęe'taj iyokdepo 'endik o'ęe. ¿Mena'po Moisésa kenpa' o'mana'uyate? —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>8</sup> —Aratbut Diosen e'ka'ta' pakhue' o'nepo konigepo huatoęe en'dik mo'ene. Moiséskudaka e'mana'tada a'nenda huakkuruda enhue'dik o'nika'uy.

<sup>9</sup> Huatoęe nog huabokereker bakdejhue' ee'nayo ken huabokerek ke'nen huadakda huatoęe e'enada kenpa'ti nog ettone'taj e'toępaknayo Diostaj dakhuea'da o'ka'po konig nogen huatoęe o'bakdej. Kenpa'ti nogen huatoęe e'en beroba' e'yokde'taj on e'toępaknayo konig nogen huatoęe e'bakdeonig o'ęe. Diostaj dakhuea'da i'ka'. Do'hua ijjay. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

<sup>10</sup> —Ken konig huabokerek huatoe'taj enhue'dik ee'nayo toepakhue'dik o'ey. —Oro' Jesúsen huanigpeika'eria ona'uy.

<sup>11</sup> —Sue'damona huabokereka toepakhue'dik o'nika'apo. Kenomeytaj Diosa o'tihuapoknok toepakhue' o'nika'apo.

<sup>12</sup> Sue'da huabokerek dakhue' e'si'poe'a toepakhue'dik o'nika'. Nogomeytaj huabokereken ektegok toepakhue'dik o'nika'. Nogomey Diostayo'da di' e'eta' on'pakpo kenpa'ti Diosenyo'da e'ka'ta' on'pakpo toepakhue' o'nepo Diosenyo'da ogkika'. Kenda pee'dik ee'nayo yan'pee'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

*Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuy.*

*(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)*

<sup>13</sup> Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uy. Jesúsa be'tatibata'te'e'po kenpa'ti me'tationa'pake'po on'pakpo on'batotiakuy. Oro' huanigpeika'erianayo "Keje', nigbatohuahue' yane'." O'mana'uy'nig'a.

<sup>14</sup> —Huasi'po do'te kan'batiake'. "Kaeya'," manahue' yane'. Konigepo konig inomey 'urunopo'da huasi'po q'ne konigti aratbut huaknopqe'eri Diosensi'po q' nepo Dios Huairitaj on'nigpeika'. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>15</sup> Huasi'potaj o'batibata'te'edepo o'mationa'pakdepo keya' o'bakhua'uy.

*Huairi Jesútere on'batia'pakuy.*

*(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)*

<sup>16</sup> Jesústaj huairia o'huatiakdepo:

—¿Kurudyo Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate huadakda kika'dik ijje, huadakda huanmanmadika'eri? —Jesústaj ona'uy.

<sup>17</sup> —Ka'tia'po huadakda i'e ona'. Diosyo'da huadakda o'ika'. Kurudyo Diosere e'noeonhuahuika'ta' e'paknayo Diosen e'mana' yanigpeika'. —Jesúsa huairitaj ona'nok:

<sup>18</sup> —¿Katea' e'mana' nigpeika'dik ijjeapo? —Jesústaj ona'uy huairia.

—Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yaika'. Nogen huatoe'taj bakdejhuue' yaika'. Nogen bakberehue' yaika'. Nama'da bahuaahue' yaika'.

<sup>19</sup> Huaojtaj huayetaere daka'da yanigpeika', kenpa'ti daka'da yamatoika'po, yabayokika'. Konig huata' di'da i'ika' nog aratbuttakon di'nanada yamaika'. —Jesúsa ona'uy.

<sup>20</sup> —Do huasi'poedada aya'da ijnigpeika'uy. ¿Kate nog ka'diken ijjeapo? —Huairia ona'nok:

<sup>21</sup> —Aya'da ka'diken i'epo i'pakpo huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo Diosere huakka'da i'matoeunhuahuika'apone. Do'taj be'tahua'ika'po do'tayo'da menigpeonhuahuika'. —Jesúsa ona'uy.

<sup>22</sup> Ken huairi huakka'nada o'tamaenok suhue'nanada o'unpo okhua'uy.

<sup>23</sup> —Huairi huakka' e'matqe'ta' huaeretpakeri Diostaj oknopqehue'dik o'neapo Diosensi'po ehue'dikda q'ne.

<sup>24</sup> Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'peyo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da on'matoepo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

<sup>25</sup> Kenpa' oro' o'pegedepo,

—¿Kenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po e'dik ya'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik ya'neapo? —Oro'a huayahuaya o'batia'pakuynek.

<sup>26</sup> Jesúsa oro'taj bo'tiahuaypo:

—Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. O'nada on'pakpo noeonhuahuikahue'dik o'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>27</sup> —Oro'nayo aya'da o'matoika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenondemey. ¿Oro' kate matqe'dik o'epet? —Pedroa Jesústaj ona'uy.

<sup>28</sup> —Nogok Diosa konig huaboda aya'da onte'ti o'ka'apo. Kenoka' do huamata'mona'anhua' gobierno huairitone' ijjeapo opud doce huanigpeika'eri Israel tribu aratbuttaj maboroaydik mo'ika'apone.

<sup>29</sup> Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi' o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huatoe'taj huasi'potaj ta'bapi' o'nen. Do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen. Kenomeytaj huakka'nada Diosa o'bayokapo kenpa'ti onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>30</sup> Oy huakka'da huairi e'gada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo. Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy o'nika'nig nogoknayo 'urua'da o'neapo. Konig gobierno huairitone' o'neapo. —Jesúsa mona'uyne.

## 20

*Huakupete huabaa'eri konig o'ne Jesúsá o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

<sup>1</sup> Dios huairitaj e'nigpeika' konig o'ęapo onte'ti Jesúsá o'manbatia'pakpo:

—Ta'ba huairi huaboro'da ta'ba o'toępo uva kan'dake'po sikyoedda ta'ba huabaa'eritaj o'ukuy.

<sup>2</sup> Nogtida denario huakupe ijyokapoy o'mana'depo ke'nen ta'bayo o'mata'mona'uy.

<sup>3</sup> Tokhuada' huadhued eę'ted ona'ti huakka' jak eretnopoyo huabokerektaj o'bahuahuaypo,

<sup>4</sup> “Do'hued ta'bayo yanhuati'. Dakhuapa on'yokapone.” O'mana'nok kenomeykon ta'bayon on'hua'uy.

<sup>5</sup> Tokhuad e'huadte ta'ba huairi onte'ti konigti o'ka'uy kenpa'ti terea' e'huadte konigti o'ka'uy. Onte'ti onte'ti nogbokerek nogbokerek ta'bayo o'mata'mona'uy.

<sup>6</sup> Kenpa'ti baysikdakon jak eretnopoyo o'hua'depo nogda o'bahuahuaypo “¿Opud aya' inme'noete mena'po baahue' mo'e?” Huabokerektaj o'mana'uy.

<sup>7</sup> “Be'api' oro'taj ta'monahue' mo'ęne.” Huairitaj o'nona'uy. “Do'hued ta'bayo yanhua'. Keyo yan'baa'. Dakhuapa on'yokapone.” Huairia o'mana'uy.

<sup>8</sup> O'sikdenok ta'ba huairi ke'nen huakupe huatoę'eritaj ta'bayo o'ta'mona'po, “Huabaa'eritaj yabatotiak. Huakupe yabayoke'. Ta'pota' huahua'eritaj huakkuruda yabayoke'. Kenomey sikyoedda huakkuru on'baa' ta'pota' yabayok.” Huairia ke'nen huakupe huatoę'eritaj ona'uy.

<sup>9</sup> Kenomey bisikda huaboa'da on'baa'nig en'tiakde'te nogtida denario huakupe o'bayoke'.

<sup>10</sup> Nog huakkuruda huabaa'eria a'timon ta'pota' on'tiakdepo nogitimon oro'taj bo'yokapone en'nopoę'tada konigti o'bayoke'uy. Kenomeytakon nogtida denario huakupe o'bayoke'uy.

<sup>11</sup> Huakupe on'toędepo huaboa'da huairitaj dakhuea'da on'huaa'po,

<sup>12</sup> “Ta'pota' huaka'eria sue'da on'baa'nig'a oro'nayo ukka'da e'ta'te'te huame'noea' o'baa'ahuadnig'a konig kenomeytaj o'bayok konigti oro'taj bo'yokne.” Huairitaj en'huaa'te,

<sup>13</sup> nogtitada “Ontaj dakhuea' kahue' ijjeý. Nogtida denario huakupete ijbaa'apoy o'na ia'ne i'baa'ne, huadi'.

<sup>14</sup> O'nen huakupe in i'taęene yahuati'. Ta'pota'da huabaa'eritaj konigti doada e'yokta' ijpakí.

<sup>15</sup> Do'huedda huakupe ijtoępo be'tapi' ijpakpo yokdik ijjeý. Nogtaj ijpakpo huakka'da ijbayoki nama'da o'huadiayne, huadiayhue' mee'.” Huairia ona'uy.

<sup>16</sup> Ken aratbut ta'pota' do'taj o'noknopoęapo konig huakkuruda huaknopoę'eritaj konigti Diosa o'bayokapo. Diosa o'manoeahuahuika'apo. —Jesúsá o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*Nog aratbuta do'taj me'darakapone. Jesúsá onte'ti oa'uyate.*

*(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)*

<sup>17</sup> Jesús Jerusalényo o'hua'depo oro' ke'nen doce huata'moneritaj Jesúsá bo'tohua'uy. Meyohue'da bo'tohua'uy. Oro'taj mona'po:

<sup>18</sup> —Jerusalényo o'hua'ne. Do huabokerek ijjeýo Diosya' ijtiakuy. Jerusalényo huabokereka sacerdote huairiomeytaj men'yokapone. Moisésenba' huamanmadika'eritere men'yokapone. Ken bueydik o'e. Men'huaa'apone.

<sup>19</sup> Nog aratbuttaj judío aratbut ehue'taj do'taj on'bayokapo. Nog aratbuta do'taj men'tierikapone. Huiyokda pidetbi'a men'bitbitapone. Hueypa Cruzte do'taj me'darakapone. Botta'a' e'tisikde'te kubarakyo huakudaka'da e'eme'tada Diosa me'noyhuada'apone. —Jesúsá mona'uyne.

*Jacoboén Juanereén huayęa Jesúsáj huasi'potehuapa' o'niga'uy.*

*(Mr. 10.35-45)*

<sup>20</sup> Zebedeóensi'po Jacobo kenpa'ti Juan o'nepo huayęere Jesúsáj on'huahua'uy. Konig huairitaj huikudate on'tihuadika' ettone'a Jesúsáj huikudate o'tihuaduy.

<sup>21</sup> —¿Kate i'pak? —Jesúsá ona'nok.

—O'na huakhuairi e'ęde'te in do'hued botta'si'po onere ka'nike' kenpa'ti onere huairitone' yan'manpaika'. —Jacoboén Juanereén huayęa Jesúsáj ona'uy.

<sup>22</sup> —Kenpa' onahue' mene'. Do pai'nada ijnopo'ęapoy. ¿Menpa' doere konigti pai'da nopo'e'dik mo'e? —Jesúsá o'mana'uy.

—Eę', onere pai'nada nopo'e'dik o'ęy. —Jesúsáj o'nona'uy Juana Jacoboerea.

<sup>23</sup> —Buttida ijjay, konig do pai'da ijnopo'epoy opud konigti pai'da mo'nopo'epone. Nogok do huakhuairi ijjedepo ijmanika'apoy. Doere huakhuairi ka'ne'po do'huano yahueahue'dik o'nene. Kenomey do'hued Apag Dios a'nenda o'baktie'ea'uynigtaj do'ere huairi o'bayahuea'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>24</sup> Oro'a Jesúsen nog diez huata'mona'eria kenda o'mapepo Juantaj Jacobotaere o'mahuadiay'uy. Kenomey huakhuairi Jesúser e'e'ta' on'paknok oro'a o'mahuadiay'uy.

<sup>25</sup> Inte yan'batiak Jesúsa oro' huanigpejika'eritaj mona'depo:

—Nog aratbuten gobiernu huairitone' kenpa'da teyda on'mana'ika'nok kenomeyen aratbut huairitaj nigpejika'dik o'nika'.

<sup>26</sup> Opudnayo ken konig kihakue'dik mo'ene. Be'api' huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbut-taj kan'batihuapokike'.

<sup>27</sup> Kenpa'ti be'api' do'ere huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuten huanaba' ka'nike'.

<sup>28</sup> Konig do ijkika'nig konigti yag'kika'. “Konig huanaba'a mentihuapok.” A'ikaya'po tiakhue' ijjuy. Aratbuttaj a'tihuapokya'po ijtia'kuy. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po a'manigbueyya'po ijtia'kuy. —Jesúsa oro'taj mona'uynne.

*Botta' ekpobigtaj o'bayarea'uy Jesúsa.*

*(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)*

<sup>29</sup> Jerusalényo o'hua'po huakka' jak Jericóyo e'unhua'de' o'orokdenok huakka'ada aratbut Jesústaj on'tahua'uy.

<sup>30</sup> Dagope botta' ekpobig on'huadpo, “Jesús o'pokde,” aratbuta enhuaa'te huakpobiga on'peepo,

—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Daviden adhuea' huayayo. —Jesústaj o'nonokuy'uy.

<sup>31</sup> —Yan'batikde'. —Aratbuta huiyoka'da en'mana'tada nogiti huakka'a'da o'nonokuye'uy.

—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Davidkudaken adhuea' huayayo. —'Utta'da o'nonokuy'uy.

<sup>32</sup> Ken, Jesúsa e'hua'ada o'boato'po. Ekpobigtaj o'mana'po:

—¿Kate bo'pak? —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>33</sup> —Ekpoyarea'ta' o'paki. Oro'taj boyarea', Huairi. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>34</sup> Ken, Jesúsa o'matinepahui'po e'makpotogade'te huaboa'da on'tiahuaydepo Jesúser e on'hua'uy.

## 21

*Jerusalényo Jesús o'kuduy.*

*(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)*

<sup>1</sup> Jerusalén meyohue'da e'ede'te Betfagé huakka' jakyo o'tiakuy. Olivos ote' kenteda o'e. Jesús botta' huanigpejika'eritaj o'mata'mona'po:

<sup>2</sup> —Ayon Jerusalén dagon huakkuruyon huakka' jakyo yanhuati'. Keyo burra 'uhua burrasipoere enuku' bo'huahuayapone. Yanogkujpo do'taj menigtotiak.

<sup>3</sup> “¿Mena'po bo'tohua'?” Be'api' ena'nayo “Huairia o'paknok o'kay. Huaboa'da onte'ti o'totiakapoy.” Ya'nonati'. —Jesúsa botta' huanigpejika'eritaj o'mana'uy.

<sup>4</sup> Konig Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok Jesúsa burrate kan'totiake'po o'mata'mona'uy. O'madoya'po:

<sup>5</sup> Jerusalén aratbuttaj yana': “Yan'mabo'. O'nen Huairi opudtaj bo'huatiakne. Konig huanaba' huiyoka' ahue' o'epo burrosi'pote o'huadpo o'tiakapo. Burra katepi' huamaba'hui'eri o'e.” Diosen huamanbatia'pakeria kenpa' o'madoya'uyate.

<sup>6</sup> Ken Jesúsen huanigpejika'eria konig Jesúsa o'mana'denig on'hua'depo ogka'uyate.

<sup>7</sup> Burra huasi'poere on'totiakuy. Huanigpejika'eriomeyen huaoka' burrata'pite on'hueda'denok Jesúsa burrata'pite o'huadde'uy.

<sup>8</sup> Jesúser huakka'da aratbut on'kupopakdepo dagte huakkuruyon huaok dagte on'bahueda'po kente Jesús o'pokapo on'nopopo huaok on'bahueda'uy. Huakka' nogomey ohuey'opi ba'kutaj on'baktega'depo dagte on'bahueda'uy.

<sup>9</sup> Huakkurute huae'eria kenpa'ti huata'poeria aya'ada huaboa'da 'utta'da on'da'po:

—Huairitone' Daviden adhuea' huayayo 'urua'nanada o'jika'. Dios Huairia 'urua'da me'ta'mona'uyate. Dakiti Dios. —Aratbuta 'utta'nada o'nokoy'uy.

<sup>10</sup> Jerusalényo Jesúsa e'kudde'te aya' huakka' jakyo huae'eria diga'da on'batia'pakpo:

—¿Be'a in ya'e? —Huakka'ada huayahuaya on'batia'pakuy.

<sup>11</sup> —Galilea huadaribayo huakka' jak Nazaret huae'eri o'e. Jesús o'e. Diosen huamanbatia'pakeri o'e. —Huakka' aratbut egkupopakya' on'batia'pakuy.

*Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uy Jesús.*

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

<sup>12</sup> Jesús Diosen jakyo o'kudondepo aya' 'uhua huabahuaya'eritaj o'maoroka'. Kenpa'ti aya' huabakbae'eritaj o'maoroka'uy. Kenpa'ti huakupe huakabia'erien kutopa o'makmaena'uy. Kenpa'ti tukku' 'uhua huabahuaya'erien huahuadtaj o'makmaena'uy.

<sup>13</sup> O'mana'po:

—Apagba'te o'madoya'uyate. “In do'hued jak o'ē. A'tiona'pakya'po aratbut iyoda on'tiakika'. Konig huabere'erien jakonig opudomeya' mo'toene.” Apagba'te kenpa' oa'. — Jesús huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

<sup>14</sup> Diosen jakyo sue'da huakpobig sue'da huakketkon Jesústaj on'huatiaknok o'bayarea'uy.

<sup>15</sup> Sacerdote huairi kenpa'ti Apagba' huamadoya'eri o'nepo, Jesús e'bayarea'te on'tiahuayepo, Diosen jakyo huasi'po Jesústaj “On 'urua'nanada huairitone' i'ē. Daviden adhuea' huayayo i'ē.” Huasi'poa 'utta'da e'nona'te huairi on'peedepe on'diaypo:

<sup>16</sup> —¿Inomey huasi'poa bo'huaa'nig menpa' i'peē? —Jesústaj o'nona'uy.

—Eē' ijpeēy. A'nenda Apagba'te David o'madoya'uyate opudada bo'tiahuayika'ne. Huasi'po yobederea “'urua'da o'ē,” on'huaa'apo Apagba'te kenpa' oa'uyate.

—Jesús o'mana'uy.

<sup>17</sup> Judío huairitaj o'bakhua'depo huakka' jak Betaniayo o'hua'uy. Keyo o'tay'uy.

*Huemey higerataj “onte'ti dapakhue'dikda i'ēapone,” Jesús ona'uy.*

(Mr. 11.12-14, 20-26)

<sup>18</sup> Sikyoedmon onte'ti Jerusalényo Jesús o'kumejdepo aypota' oē'uy.

<sup>19</sup> Huemey higuera dagte o'tiahuaypo o'huahua'uy. Huakutayo'da o'ēnok,

—Onte'ti dapakhue'dikda i'ēapet. —Jesús higerataj ona'nok idada higuera o'ayon'uy.

<sup>20</sup> Oro' o'tiahuaydepo,

—Kenpihuay. ¿Menpa' idada o'ayon? —Oro'a Jesústaj ona'nok.

<sup>21</sup> —Daka' eknopōē'nayo konig higerataj ijka'dey konigti 'urua'da ka'dik mo'ēapone opudakon. Nog kenpa'ti daka' moknopoēpo “In ote' yatohua', Dios. E'pogyo yaen.” Tiona'pakdik mo'ēapet. Kenpa' e'tiona'pakde'te Diosa o'enapo.

<sup>22</sup> Eknopōē'nayo katēpi' i'pakpo i'tiona'paknok Diosa o'kika'apo. —Jesús oro'taj mona'uyne.

*“Yabayareadhuati'. ¿Be'a mena'uy?” Jesústaj judío huairia o'nona'uy.*

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

<sup>23</sup> Nogok Diosen jakyo Jesús o'kudondepo e'manmadika'te sacerdotē huairi huatone' huairiere Jesústaj on'huatiakpo:

—¿Yabayareadhuati'. Be'a mena'uy? —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>24</sup> —Huakkuru do'taj me'nakonen. Opud ena'nayo ke'na “yabayarea',” mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone.

<sup>25</sup> “Bautiza yamagkika'.” ¿Be'a Juantaj yana'uy, huabokereka Diosapi'? —Jesús o'mana'nok. Ken huairiayo' huayahuaya onpayo' on'batia'pakpo:

—Diosa Juantaj o'ta'mona'uy. Oro'a ea'nayo “¿Kenda Juana do'taj be'tia'ikuy'ni mena'po oknopōēhue' mo'uy?” Oro'taj mona'apone.

<sup>26</sup> “Huabokereka Juantaj ona'uy.” Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj dakhue'da mogka'apet konigepo Diosen huamanbatia'pakkeri Juan o'ē'uy aratbut o'noknopōē. —Judío huairia huayahuaya on'batia'pakdepo:

<sup>27</sup> —Be'a Juantaj yanuyet oro' nopōēhue' o'ey. —Huairia Jesústaj o'nona'uy.

—“Yabayarea'.” Ke'na mena'uyne do kenpa'ti onahue' o'neapone. —Jesús o'mana'uy.

*Jesús botta' isi'potaj o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

<sup>28</sup> —Huabokerek botta' huasi'po o'tōē'uy. Nogtatida huasi'potaj “Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'.” Huaoa ona'uy.

<sup>29</sup> “Ke' baahuey.” E'ada a'timon huadakda o'nopōēpo a'baaya'po o'hua'uyate.

<sup>30</sup> A'ti huaoj nogsi'potaj o'huahua'. Konigti ona'uy. “Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'.” Huaoa ona'uy'ni'ga. “Eē' ijka'apoy.” Ke'na huaojtaj ona'uy. Kenpa' ena'ada huahue' o'uy.

<sup>31-32</sup> ¿Menata huasi'poa huaoj o'paknig ya'ka'uy? —Jesús judío huairitaj o'mana'uy.

—Huakkuru e'huana huasi'po konig huaoj o'paknig o'ka'uy. —Huairia Jesústaj o'nona'uy.

—“Yan'nopo'korea' onte'ti Diosen yag'kikati'.” Juan Bautista opudtaj mona'uy'ni'ga opudā nopo'koreahue' mo'uy. Oknopōēhue'da mo'uy. Gobierno huakupe huabae'eria kenpa'ti huakupete huabakdejeriomeynayo Juana e'manmadika'te on'opo'korea'po o'noknopōē'uyate. Opud kenomeytaj e'batiahuayada eknopōē'taj nopo'koreahue'

mo'uynok. Konigepo gobiernu huakupo huabae'eria kenpa'ti huakupete huabakdejeriere huakkuruda Diosensi'po o'neapo. Opudnayo ta'pote Diosensi'po e'dikpi' moet. Buttida ijjay. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

*Huairien ta'ba huatatoe'eria dakhuea'da on'taka'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

<sup>33</sup> —In ijmanbatia'pakapoy daka' yan'peeti'. Huairien ta'bayo uva huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy. Uva huada huasapa'a' sipana' uruda o'kogka'. Hua'ia a'sapaya'po o'kogka'uy. Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa o'ka'uy.

Kenoka' uva ta'ba huatatoe'eritaj ta'ba o'baktoyokuy. O'yokdepo bidteda nogbayo huairi o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o'uyate.

<sup>34</sup> Kenoka' uva huada o'boyogdenok ta'bayo o'mata'mona'uyate. Huanaba'taj o'mata'mona'uyate. Sue'da huada kan'totiake'po o'mata'mona'uyate.

<sup>35</sup> Ta'bayo en'tiakte huatatoe'eria huairien huanaba'taj on'matoeppo nogta'tida on'bitbituyate. Nogatj o'darakuy. Nogatj on'pa'ea'uy.

<sup>36</sup> Onte'ti nogiti huakka' huanaba'taj o'mata'mona'uy. Huada kan'totiake'po o'mata'mona'uy. Ta'bayo en'tiakde'te huatatoe'eria konig huakkurueri huanaba'taj on'magka'uy konigti kenomeytaj on'barakuyate.

<sup>37</sup> Kene'huaya' huairia huasi'po o'ta'mona'uy. Kentanayo urua'da on'deapet o'nopoepo.

<sup>38</sup> Huasi'pokon e'ta'mona'tada ta'ba huatatoe'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo "Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaojen bae'dik o'eapo. Huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'tae'po huasi'potaj mo'darak." Onpayo' on'batia'pakuy.

<sup>39</sup> Ken huasi'potaj on'toeppo ta'baya' on'toorokpo, o'darakuy, ken. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakuy.

<sup>40</sup> —¿Ta'bayo huairi o'tiakdepo, huatatoe'eritaj menpa' magka'dik ya'e? ¿Menpa' mo'nopo'e? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'nok,

<sup>41</sup> —Matinepahuihue'da dakhuea' huaka'eritaj o'barakapo. Ta'ba nogomey huatatoe'eritaj o'bayokapo. Kenomeyanayo ida ke'nen uva huada on'tatotiakapo. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>42</sup> —In Apagba' bo'tiahuayde'uy:

Huid jak ogka'po jak huaka'eria Diosen uru huidda e'huae'taj pakhue' o'nepo o'nen'uy.

Ken huide Diosnayo o'pak ken huide huaboro' jakda o'ka'apo. Kenda Dios Huairia o'ka'apo urudapita' o'ka', o'nopoey. Apagba'te kenda oa'.

<sup>43</sup> Konigepo Diosen Huairitaj nogomeya o'noknopoepo urua'da on'nigpeika'apo. Diosen uruda huasi'po o'neapo. Opudomeytanayo mo'eneapone.

<sup>44</sup> Konig huide'one'taj o'tikude'po o'nokketogka'apo ken konig e'dik o'neapo. Diosen Huairitaj oknopoehue' o'nepo dakhue'da o'neapo. Huidtone' kutahueya' e'tikotnayo konig huagoga ya'magka'apet. Ehue'da o'neapo. Konigti nopo'koreahue' huae'eritaj Dios castiga o'magka'apo. Kenpa'da ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>45</sup> Sacerdote huairi fariseo huamanmadika'eriere Jesúsen e'manbatia'paktaj on'peede'po, Jesúsa oro'taj bo'tia'pakne on'nokotuy. Oro'a huairien ta'ba huatatoe'eri o'nea' Jesúsa bo'tia'pakne judío huairiomeya o'nokotdepo,

<sup>46</sup> Jesústaj huabakuda' jakyo e'tohuata' on'paknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo to-huahue'dik o'nuy. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta o'noknopo'enok aratbuttaj on'makme'pukuy huairia.

## 22

*Huairia huasi'potaj e'tatoepakte fiesta o'nigka'uyate. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

<sup>1</sup> Ken onte'ti Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo, o'manmadika'uy.

<sup>2</sup> —Dios Huairitaj e'nigpeika' ken konig huairiens'i'po e'tatoepak fiesta o'e. Gobiernu huairiens'i'po o'toepakaponok huairia fiesta o'nigka'uyate.

<sup>3</sup> Huakka'tada kenoka' yan'tiakti' fiesta aypo mon'bape' ikken o'mana'deme'te. Ken aypo e'mahueyde'te huanaba' o'mata'mona'uyate. "Kenomeytaj ijmana'mey kentaj yan'batotiak." O'mana'uyatenok. Huanaba'a "Yan'tiak." Ena'tada tiakhue' o'ne'uyate. E'tiakta' pakhue' o'nepo tiakhue' o'ne'uy.

<sup>4</sup> Nogomeytakon huanaba'taj o'mata'mona'po, "Kenomeytaj yan'tiak ijmana'demey. Vaca huasihuada ijbatiarakamey. Vacasi'po ijbatiarakamey. Vacaere aypoere o'hueyde. Oyedda e'toepak aypotaj yan'tiak. Huairia mona'ne." Yan'manati'.

<sup>5</sup> On'hua'depo on'mana'nig'a. Nigpeehue' o'nepo on'tierikpo ehua'ta' pakhue' o'ne'uy. Sue'ada e'peeada ta'bayo on'hua'uy. Noga huabahuaya' jakyo on'hua'uy.

<sup>6</sup> Nogomey on'peẽdepo huairien huanaba'taj on'mabitbituy. Dakhuea'da on'magka'uy. Nogte on'barakuy.

<sup>7</sup> Huairia kenda o'matipeẽdepo huakka'da o'bahuadiaypo "Yanhuati'. Kenomey huabarakeritaj yan'barak. Kenomeyen huakka' jaktaj yan'makhuig." Hua'en sorotataj o'mana'uyate.

<sup>8</sup> Kenoka' "E'toẽpak fiesta aya'da o'ka'dey aya' aypo e'mahueyde'tada kenomey e'tiakta' pakhue' o'nenok

<sup>9</sup> jak nopoyo kente aratbut on'kupopakika' kente yanhuati'. Aya'tada mo'bahuahuayapetnigtaj, 'Yan'tiak, e'toẽpak aypo mon'bape'.' Yan'manati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate.

<sup>10</sup> Huanaba' on'peẽdepo kurute on'hua'uy. Aya'da on'bahuahuaydepo huairien jakyo on'batotiakpo aypo a'bapeya'po on'batotiakpo huadakda dakhue'daere on'batotiaknok jakyo hueda'da o'uy.

<sup>11</sup> Aya'da on'kuddepo 'uru e'toẽpak huaok on'baenig'a nogbokerekatida othue' o'uyate. Gobierno huairi o'kudondepo othue' o'tiahuay'uyate.

<sup>12</sup> "Uru e'toẽpak huaok othue' ee'ada menpa' jyoda i'kud, huadi'." Huairia ena'tada ke'na a'tokhue'da o'uyate.

<sup>13</sup> "Huamata'koypi' hua'itakpipenkon yan'tinuku'. Sikkiregyo yanen'. Keyo kenpa'da o'huikonhuahua'apo kenpa'ti pai'da o'nopo'unhuahua'apo." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate, ken.

<sup>14</sup> "Do'hued huasi'potaj yanoknoponhuati'." Diosa huakka'tada o'mana'ika'. Sue'ada o'noknopoenok sue'tada Diosa o'baktie'ea'apo. Dios Huairitaj e'nigpeika' in konig fiesta o'e. —Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*"¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e?" On'batia'pakuy.  
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)*

<sup>15</sup> Kenoka' fariseo huamanmadika'eria o'nokhua'depo "Jesusa nama'da kae' kentaj kate ona'dik o'e," huayahuaya on'batia'pakuyate. Jesusa nama'da ea'nayo dakhuea'da oa' huaa'dik o'ea'pone. On'batia'pakuyate.

<sup>16</sup> Konigepo Jesuste on'mata'mona'uyate. Sue'da fariseomey sue'da Herodes huamanmadika'eria Jesuste on'huahua'uy. O'nona'po:

—Buttida ia'ika'. Konig aratbut ka'dik o'nika', kenda Diosa o'pak buttida i'manmadikika'ne. Be'api' aratbut huairiapi' ontaj e'peetada me'pukhue'da i'epo buttida i'manmadikika'.

<sup>17</sup> ¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e? ¿Yokhue'dikpi' o'e, huamanmadika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Herodes huamanmadika'eria Jesustaj o'nona'uy.

<sup>18</sup> Jesusa nama'da yaa'apetpi' nama'da kae'po me'nona'ne. Jesusnayo o'nokotpo, —Huadakda ijyey opudada huata'da nama'da mo'tinopoi'ika'ne. ¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'?

<sup>19</sup> Men huakupe gobierno huairitaj yokdik ya'ika'. Men'tiahuay'ea'. —Jesusa o'mana'uynok.

Ken denario huakupe e'yokte

<sup>20</sup> Jesús o'tiahuaydepo,

—¿Huakupete be'ed huakok ya'e? ¿Huakupete be'ed huadik e'madoya' ya'e? —Jesusa o'mana'uy.

<sup>21</sup> —Romano gobierno huairien huakok huadikere o'e. —Jesustaj o'nona'uy.

—Gobiernoen e'huae' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e'huae' yag'kika'po yan'yokikati'. —Jesusa o'mana'uy.

<sup>22</sup> Kenpa' on'peẽdepo, kenpihuay, 'urua'da oa' on'nopoẽpo Jesustaj o'nokhua'uy.

*¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya'neapet?  
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)*

<sup>23</sup> Saduceo huamanmadika'eria aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o'neapo on'batia'pakika'uy. Kenme'noete Saduceoa Jesustaj on'huahua'po o'nona'po:

<sup>24</sup> —"Huabokerek e'toẽpakada huasi'po toẽhuedada e'buenayo ke'nen huama'buy ayhuataj toẽpakdik o'epo huama'buykudaktaj huasi'po kanigtõe'." Moisésa a'nenda o'mana'uyate.

<sup>25</sup> Ken oro'ere siete huama'buy o'nuy. Huakkurueria o'toẽpakdepo nogok okbuey'uyate. Sigi' huasi'po toẽhue'ada okbuey'uy. Nog huama'buya ekbuey ayhuataj o'toẽpakuy.

<sup>26</sup> Konigti huakkuruerien ayhua o'toẽpo huasi'po toẽhue'ada okbuey'uy. Konigti aya'ada huama'buy ogka'uy. Aya'da huama'buya huakkuruerien ayhuataj on'toẽpakdepo on'timabuey'uy. Sietea' huama'buya ayhuataj on'toẽpakdepo on'mabuey'uy.



<sup>27</sup> Ta'pota' ayhuakon o'buey'uy.

<sup>28</sup> ¿Nogok aratbut kubarakya' onte'ti en'noyhuadde'te ke'na ayhua be'ed huatoq̄ej'taj ya'eapet? Aya'ada huama'buya on'tq̄e'uy, huamanmadika'eri. —Saduceoa Jesústaj o'nona'uy.

<sup>29</sup> —Opud Apagba' nopq̄ehue'da mo'ene. Kenpa'ti Dios teyda q̄'e oknopq̄ehue'da mo'epo nama'da mo'nopjika'ne.

<sup>30</sup> Aratbut on'bueydepo onte'ti kubarakya' on'noyhuaddepo tq̄epakhue'dik q̄'neapo kenpa'ti huayobu katq̄epake'po bayokhue'dik q̄'neapo. Aratbut kubarakya' onte'ti on'noyhuaddepo konig Diosen huata'moneri kurudyq̄ q̄'ne konigti q̄'neapo. Diosen huata'moneri tq̄epakhue' q̄'nika'.

<sup>31</sup> Aratbut kubarakya' onte'ti on'manoyhuadapo nopq̄e'dik mo'ene. Apagba'te Diosa kenpa' oa'uyate. Moisésenba'te konig bo'tiahuayika'.

<sup>32</sup> “Abrahamen Dios ijjeý. Isaacen Dios ijjeý. Jacoben Dios ijjeý.” Diosa oa'uyate. Kenpa' ea'te inomey huabokerek a'nenda on'bueyon'uyate. Diosere on'noehuahuika'. E'bueyen Dios ehue'da q̄'e. Dios aratbut huanoika'erien Dios q̄'e. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>33</sup> Jesústaj on'p̄ēdepo 'urua'nada oa' huakka'ada aratbuta on'tinopq̄e'uy.

*Diosen e'mana' menata hueretda inigpēepo kika'dik ya'e.*

*(Mr. 12.28-34)*

<sup>34-36</sup> Jesúsa 'urua'da oa' nok Saduceo aratbut onte'ti onahue' q̄'nuy Jesústaj. Kenpa' fariseo huamanmadika'eria on'nopoendepo oq̄kupopakpo Jesúsa nama'da yaa'apetpi' ¿katea' ona'dik q̄'eapo? On'nopq̄epo,

—¿Diosen e'mana' menata hueretda inigpēepo kika'dik ya'e, Huamanmadika'eri? — Fariseo huamanmadika'eria Jesústaj ona'uy.

<sup>37</sup> —“Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huasq̄'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanok̄iregabeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopjika'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'.”

<sup>38</sup> Kenda Diosen hueretda e'mana' inigpēika'po kika'dik q̄'e. Huakkuruda kenda e'mana' q̄'e.

<sup>39</sup> Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon q̄'e. “Konig huata' di'da mo'jka'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'.”

<sup>40</sup> Kenda ijja'nig Moisésen e'mana'pi' konigti aya'da q̄'e. Kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri e'manmadika'pi' konigti aya'da q̄'e. —Jesúsa o'mana'uy.

*¿Be'ed adhuea' huayayo q̄'e Cristo?*

*(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)*

<sup>41</sup> Fariseo huamanmadika'eri Jesústaj egkupopakte,

<sup>42</sup> —¿Cristotaj katia' mo'tinopq̄e'? ¿Be'ed adhuea' huayayo q̄'e? —Jesúsa o'mana'uy.

—Daviden adhuea' huayayo q̄'e. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>43</sup> —Davidtaj Diosen Nokirega o'nopo'tq̄edenok, “Cristo do'hued Huairi me'taene.”

¿Mena'po Davida kenpa' yaa'uyate?

<sup>44</sup> “Doere teyda yamana'ika'. Aya'da q̄'nen taka' oknopq̄ehue' huaj'erikon nogoka'da huaboa'da ontaj nigpēika'dik q̄'neapo.” Do'hued Huairi Cristotaj Diosa ona'uy, a'ennada Davida oa'uyate.

<sup>45</sup> “¿Do'hued Huairi Cristo q̄'e,” David ea'nayo Cristo Daviden adhuea' huayayo menpa' e'dik ya'e? —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>46</sup> Fariseo on'p̄ēdepo konig a'tokhue'dikda q̄'nepo kate ona'dik q̄'e nopq̄ehue'da q̄'nuy. Ona'ti onahue' q̄'nuy.

## 23

*Fariseo huamanmadika'eritaj kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eritaj Jesúsa o'batia'pakuy.*

*(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

<sup>1</sup> Huakka' aratbut Jesústaj en'tikupopakte kenpa'ti Jesúsen huanigpēika'eribeta' q̄'nenok aya'tada Jesúsa o'mana'po:

<sup>2</sup> —Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere Moisésenba' manmadika'dik q̄'nika'apo.

<sup>3</sup> Konigepo kenomeytaj yan'manigpēika' kenpa'ti kenda ka'dik ena'te kennayo yag'kikati'. Konig huamanmadika'eria ogkika'nignayo kikahue' yanikati'. Kenda on'manika'nignayo kikahue' q̄'nepo dakhue'da ogkika'.

<sup>4</sup> Nogda nogda huakka'da yag'kika' opudtaj mona'ika'nig'a. Aya'da menpa' kikahue'dik mo'ene. Huamanmadika'erianayo kenda on'mana'ika'nig'a katepi' sigpi' kahue'dikda q̄'nika'.

<sup>5</sup> Aratbuta men'tiahuaye'po huamanmadika'eria aya'da ogkika'. Aratbuta men'tiahuaye'po Apagba'si'po huanoyte on'beta'ika' kenpa'ti hua'opite on'beta'ika'. Kenpa'ti aratbuta men'tiahuaye'po huabidada ogkubogpiokdea'ika' huaoktaj.

<sup>6</sup> Fiesta aypo e'bape'nayo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika' kenpa'ti judioen huaitake' jakyo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika'.

<sup>7</sup> Huakka' jak eretnopoyo e'huae'te, "I'tiak huairi," kenpa'ti "I'tiak huamanmadika'eri," ena'ta' on'eretpakika'. Apagba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eri kenpa' e'pejka'ta' on'eretpakika'.

<sup>8</sup> "Huamanmadika'eri, menona'," manahue' yanika'. Aya'da huama'buy mo'maene kenpa'ti nogtida Huamanmadika'eri mo'taene. Cristoyo'da mo'taene.

<sup>9</sup> Kenpa'ti in huadariyo nogbokerektaj "pag," manahue' yanika'. Nogtida Pag mo'taene. Kurudyo o'e.

<sup>10</sup> "Huairi menona'," manahue' yanika' Cristoyo'da Huairi o'enok.

<sup>11</sup> Nogtaj huabatihuapoke'eri ke'na opuden huairi o'ne. Huabatihuapoke'eritaj Diosa o'pak.

<sup>12</sup> Kenomey "huairitone' ijje," huata'da huatinopog'eri ehue'dikda o'neapo. Kenomey "huairi ehue'da ijje," huanopog'eria konig huairi o'neapo.

<sup>13</sup> Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopog'po kenpa'da bo'eretpakika'ne. Nama'da huanopog'eri mo'jka'ne. Dakhuea'da bo'kika'nok aratbut Diosensi'po ee'ta' e'pakada Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Opudkon Diosensi'po ehue'dik mo'eapo.

<sup>14</sup> Moisésenba' huamanmadika'eri Fariseo huamanmadika'eriere opud pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Nama'da mo'manopog'e'ika'ne. Ayhuataj huakka' huakupe dehuea' nama'da mona'po ayhuataj huid jak katepi' en'tae' mo'bakkay'ika'ne, nogok aratbut e'tiahuayte Diostaj ijhue'nada bo'tiona'pakika'ne. Nama'da bo'kika'ne. Ke'poda Diosa castiga mogka'apone.

<sup>15</sup> Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Nama'da mo'manopog'e'ika'ne. Nama'da huaka'eri mo'ene. Opuden e'manmadika'taj nogtia' kanopo'kore' opudtaj mo'nigpeike'po nogta'tipi' bo'ukonhuahua'po dig'a da bo'hua'udhuahua'po. Huadarite kenpa'ti e'pogte bidteda bo'hua'udhuahua'po. Nogtiada o'pegdepo e'nopo'korea'de' konig opud dakhue'da mo'ene ke'nanayo dakhue'nanada o'yahueapo.

<sup>16</sup> "Diosen jaka meknopog'enok katepi' Diosenpi' ijkika'apoy buttida ijjay." Be'api' kenpa' ea'ada kahue'dik e'eadada oa'. "Diosen jak oro huakupea meknopog'enok katepi' ijkika'apoy buttida ijjay." Be'api' ea'nayo kenda ka'dik mo'ene. Opuda nama'da boa'ika'ne. Opud huamanmadika'eri ekpobiga huabatohua'erionig pai'da mo'nopo'eapone.

<sup>17</sup> Nama'da mo'nopoika'ne. Ekpobigonig mo'ene. Diostaj oknopogehue' mo'ene. Diosen jak o'enok oroa e'tihuit Diostaj 'uruda o'e. Diosen jaktanayo Diosa huaka' o'pak.

<sup>18</sup> "Ijka'apoy, buttida ijjay. Diosen 'uhuataj e'nigbakpaka kutopa meknopogene," kenda ea'ada kahue' mo'jka'ne. "Ijka'apoy, buttida ijjay. 'Uhuataj e'nigbakpaka kutopate 'uhua o'huedpo meknopogene ea'nayo ka'dik mo'ene." Opuda nama'da boa'ika'ne

<sup>19</sup> Konig huakpobigonig Diostaj oknopogehue' mo'jka'ne. Diosen kutopa o'enok 'uhua Diostaj huadak o'e. Kutopatanayo Diosa huakka' o'pak.

<sup>20</sup> Ijka'apoy, kutopa meknopogene buttida ijjay ea'nayo kutopayo'da oknopogehue' mo'ene. Kutopa 'uhuaerea moknopogene. Ka'dik mo'ene.

<sup>21</sup> Kenpa'ti Diosen jaka meknopog'enok ijka'apoy ea'nayo ka'dik mo'ene. Dios jakyo o'jka'.

<sup>22</sup> Kenpa'ti kenda ijka'aponig, kurudapi' meknopogene buttida ijjay. Kenpa' ea'nayo Diosen huahuada Diosakon moknopog'enok kenda ka'dik mo'ene.

<sup>23</sup> Opud Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere Apagba' huakka' mo'nopog'ni'g'a nama'da mo'nopoika'po bo'kika'ne. Opud pai'da mo'nopo'eapone. Menta anis cominoere aypo huatokbuk Diostaj sig sig bo'yokika'nig'a Diosen e'manmadika' kenda Dios huakka' o'pak kennayo kahue' mo'jka'ne. Opudnayo butukda huadik kikhue' mo'ene. Nog aratbuttaj matinepahuhue' mo'jka'ne. Kenpa'ti Diostaj oknopogehue'da mo'jka'ne. Aya' Diosen 'uru e'manmadika' kika'dik mo'epo, nogomeytaj butuk huadikyo' kika'dik mo'epo, aya'tada yan'matinepahui'ka'po, kenpa'ti aypo huatokbukkon Diostaj yokdik mo'jka'apone.

<sup>24</sup> Kenda Diosa pakhue' o'jka'nig bo'kika'ne. Kenda Diosa huakka' o'pak opudnayo kahue' mo'jka'ne. Opud konig ekpobiga e'batohua'nig mo'jka'ne.

<sup>25</sup> Opud huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopog'po kenda bo'eretpakika'. Huaso'tayo'da

bo'koyoa'ika'ne. Huanopo'nayo dakhue'nopo'nada mo'ika'po huakka'tada katetapi' bo'eretpakika'po kenpa'ti mo'bakkay'ika'ne.

<sup>26</sup> Fariseo Diostaj konig ekpobigonig mo'ika'ne. Konig vaso huakiregpenkon koyodik mo'ika'ne, ken konig e'nopo'koyoa' yanika'. Huakkuruda nopo'koyoa'dik mo'ene. Mo'nopo'koyoa'depo huaso'kon'uruda o'epo.

<sup>27</sup> Opud huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'epone. Huadakda o'ne. 'Uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbut opudtaj men'tinopog'e'po kenpa'da bo'eretpakika'ne. Konig kubaraktone'onig mo'ene. Huid huanokbettaj yereda e'tihuitde'te 'uruda e'eadada sorokya'nayo pagda o'epo e'bueyen hua'ay huakka'da o'nika'.

<sup>28</sup> Ken konig mo'ika'ne. Opuden huaso'uruda mo'enig'a dakhue'nopo' mo'ika'po kenpa'da nama'da mo'nopo'ika'po dakhue'da bo'kika'ne.

<sup>29</sup> Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere pai'nada mo'nopo'epone. Huadakda o'ne. Aratbuta men'tinopog'e'po nama'da mo'nopo'ika'po bo'kika'ne. Apagba' huamanbatia'pakerikudaken kubarakta' konig okkahuehue'dik hid jaksi'po bo'kika'nig'a. Kenpa'ti huadak huaka'erien kubarak huanokbet'urua'da boto'kika'nig'a.

<sup>30</sup> "Oro'en adhueya'pane' kudaka Diosen huamanbatia'pakeritaj on'batiarakika'uy. Oro' kenoka' ee'nayo batiarakuhue' o'eyay'uyet." Opuda' nama'da mo'mana'ika'ne.

<sup>31</sup> Diosen huamanbatia'pakeritaj oro'en huaoj on'batiaraka'uyate. Opuda' huata'da bo'huaa'ika'ne.

<sup>32</sup> Kenda opuden huaoj huaboa'da ogkika'uyatenig kenpa'da yagka'po yan'batikti'.

<sup>33</sup> Opud konig bihui mo'ene. Konig bihuien aratbut mo'ene. Nama'da huaa'eri mo'ika'ne. Kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'po kenpa'da ta'akyo mo'eonhuahuikapone.

<sup>34</sup> Opudtaj Diosen huamanbatia'pakeritaj ijmata'mona'apoy. Diosen huanopog'eritaj ijmata'mona'apoy. Kenpa'ti huadak hua'a huamanmadika'eritaj ijinigta'mona'apoy. Dakhue'da mo'epo opuda' sue'da huakka'mon mo'baarakapone. Hueypa cruzte nogtaj mo'baarakapone. Nogtaj opuden huaitake' jakya' huiyokbiada mo'mabitbitapone. Nogtaj huakka' jakyo nog huakka' jakyo mo'bahuahua'po dakhue'ada mo'magka'apone.

<sup>35</sup> Konig opud judío aratbuten adhuea'pane' huairi dakhue'da mo'nigkika'uyatenok opudomeyakon konigti bo'kika'. Huakkuru mo'diaypo Abeltaj o'darakuyate. Abel'urua'da Diostaj o'nigpeika'uyate. Nogok nogda nogda Diosen huamanbatia'pakeritaj on'huadiaypo o'darakuyate. Ta'pote Zacarias Berequiasensi'potaj Diosen jak kuruta' o'darakuyate.

<sup>36</sup> Opuden adhuea'pane' dakhue'da mo'nigkika'uyenok opudkon dakhue'da bo'kika'nok Diosa diga'da castiga mogka'apone, buttida ijjay. —Jesúsa judío huairitaj ighua'nanada o'mana'uy.

*Jerusalén huakka' jakyo huag'eritaj Jesúsa o'matinepahui'uyate.*

*(Lc. 13.34-35)*

<sup>37</sup> —Opud Jerusalén huakka' jakyo huag'eritaj di' o'nika'nig'a. Diosen huamanbatia'pakeritaj kenpa'ti Diosen huata'mona'eritaj opuda' mo'batiarakika'uyate kenpa'ti a'araka'po huida' mo'bapa'ea'uyate. Konig huatahuaj huayea huasi'potaj okajpea o'batioka'ika' konigti menigaa' opudomeytaj a'batiokaya'po e'kupopakata' ijpakika'uyinig'a opudnayo konig Diosensi'po ee'ta' pakhue' mo'ika'uyne.

<sup>38</sup> Opudomeytaj Diosa bokhua'nede. Opuden huakka' jaktaj Diosa onte'ti tiokahue' mo'epo. Jak ehue'da o'taeapone.

<sup>39</sup> Onte'ti do'taj tiahuayhue' o'neonhuahua'apone. Kenoka' "Kentaj Diosa o'ta'mona'uyate 'urunanada o'e. Kentaj o'paki." Opudomeya eade'te onte'ti do'taj on'tiahuayapone, ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

## 24

*Diosen hid jak aya'nada on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'epo.*

*(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)*

<sup>1</sup> Diosen jakya' Jesúsa o'orokdepo jak kurute e'huae'te, "Diosen huakka' jak yatiahuyay', 'uruda o'e." Oro'a Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

<sup>2</sup> —In hid jak bo'tiahuaydenigtaj nogok aya'da hid on'sakapo. Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue' o'epo. Diosen jak ehue'da o'epo. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

*Cristo onte'ti tiakhued ee'ted kenpa'ti kene'huayay' huame'noe tiakhued ee'ted in konig aratbuta on'magkika'aponig Jesúsa o'manopoea'uyate.*

*(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)*

<sup>3</sup> Ken Olivos ote'yo o'hua'de'uy Jesús e'huadte oroayo'da kentaj o'huahua'po ona'po:

—¿Menoka' Diosen huid jak yansakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti kene'huaya' huame'noe menoka' ya'eapet? ¿Oro'omey a'nopoeya'po kate huakkuru o'tiahuayapet? — Jesústaj ona'uy.

<sup>4</sup>—Keyoj, huakka'ada opudtaj nama'da ena'te pēghue' yanikati'.

<sup>5</sup>Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. "Cristo ijjeý." Nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da on'manigpēeapo.

<sup>6</sup>Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'. Kene'huaya' huame'noe tiakhued eē'ted.

<sup>7</sup>Nogbaya' nogbaya' gobierno sorotataj yan'barakeonhuahua'apet. Diga'da yan'barakeonhua'apet. Nogyā' nogyā' aratbut aypobayo' o'nepo yan'mabueyonhua'apet, huakka'da dakhue'da yan'mamaeapet, kenpa'ti nogbaya' nogbaya' huadari ya'iyegapet.

<sup>8</sup>Kenpa' huaboa' dakhuea'da o'edepo pai'nanada yan'nopo'eapet.

<sup>9</sup>Nogok do'taj mognopika'nok opudtaj diga'da mogka'apet. Opudtaj bo'arakapet. Nogba nogbaya' huabada opud huaknopōe'eritaj bo'huadiayika'apet.

<sup>10</sup>Kenoka' huakka'ada yanoknopōebatikapet. Nog huaknopōe'eritaj dakhuea'da yan'magka'apet yan'bakudea'apet kenpa'ti huayahuaya yan'bahuatitotia'keapet.

<sup>11</sup>Kenpa'ti huakka'da huamanbatia'pakera ya'neapet. Diosen huamanmadika'eri ijjeý nama'da yada'apet. Kenpa' on'mona'nok huakka'ada nama'da yanoknopōeapet. Ona'ti Diostaj pakhue' ya'neapet.

<sup>12</sup>Diga'da dakhuea' on'magka'aponok huaknopōe'eria di' on'maepo sigda sigda yan'batikapet. Onte'ti nog huaknopōe'eritaj huayahuaya suepi' di' yan'maeapet.

<sup>13</sup>Kenomey Diostaj daka'da on'nigpēepo o'noknopoeonhuahuika'po batikhue'da huayahuaya di' on'mae'ika'nignayo on'bueydepo batikhue'da onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'po.

<sup>14</sup>Konig ijmanmadika'nig, Dios Huairitaj huaknopōe'eri Diosensi'po ya'neapet. Kenda nogbaya' nogbaya' huabada yan'manbatia'pakika'apet. Aya'ada yan'mapeapet. Aya'ada en'mapegedeika'te kene'huaya' huame'noe ya'eapet.

<sup>15</sup>Kenda Diostaj konig tãhũiregnanada o'epo Diosen jakyo ya'eapet. Daniela a'nenda o'madoya'uyate. Yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'. Kenda Diosen jakyo e'ēde'te yan'tiahuaydepo

<sup>16</sup>aya'da aratbut Judea huadaribayo o'nepo ote'yon ida ken'mamone'.

<sup>17</sup>Huabarakeri idada on'batiaknok jak kurute opud eē'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po kudhue'yaneti'. Idada yan'mamonti'.

<sup>18</sup>Kenomey ta'bayo o'nepo jakyo huaoktaj a'etuya'po kumejhue' yane'. Idada yan'mamonti'.

<sup>19</sup>Ettone' bogdakhue' ya'nepo kenpa'ti ettone' yōbed yan'tōepo on'minognok ida monhue'dik o'nenok kenomeytaj dakhue'nanada ya'eapet. Pai'da yan'nopo'eapet.

<sup>20</sup>Yan'tiona'pakikati'. Huahui'okpi' uu'ok eē'tepi' monhue'dikpi' a'ēya'po, okmapie'ahuaddikte monhue'dikpi' a'ēya'po, yan'tiona'pakikati'.

<sup>21</sup>Huakka'nada pai'da yan'nopo'eonhuahua'apetnok. Ke'ponanada ya'neonhuahua'apet. A'nenda sue'da pai'damon on'nopo'e'uyate. Kenpa'ti nogok onte'ti sue'da dakhue'mon yan'nopo'eapet.

<sup>22</sup>Aya'ada mabueyhue'dik ka'ne'po kenpa'ti Diostaj huaknopōe'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj Diosa o'matinepahui'po "sue'da huame'noe aratbut pai'nananada kan'nopo'unhuahuike'." Diosa ya'aapet. Konigepo yan'tiona'pakikati'.

<sup>23</sup>Kenoka' pai'da e'nopo'unhuahuade'te "Yan'tiahuay' in Cristo o'e." "Yan'tiahuay' ayo Cristo o'e." Be'api' ena'nayo pēghue'yaneti'.

<sup>24</sup>Nogok "Cristo ijjeý," huabokerekapi' nama'da yan'mana'apet. Noga "Diosen huamanbatia'pakera ijjeý," nama'da nogok nogok yan'mana'apet. Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kagke'po nama'da yan'mana'apet. Kenpa'ti 'uruu'da konig Diosayo'da ka'dik o'ēnig ya'gka'apet kenpa'ti yan'bayarea'apet.

<sup>25</sup>Nama'da huaa'eria nama'da yan'batia'pakapet. Nama'da huaa'eri tiakhued daka'da opudtaj on'nopoēa'ne.

<sup>26</sup>"Aratbut ehue' e'nahue'yo Cristo o'e." Aratbuta e'na'nayo huahue'yaneti'. "Iyo Cristo o'e jakyo." Be'api' ena'nayo pēghue'yaneti'.

<sup>27</sup>Konig ojbēdtonē' adteda kurudya' e'eypak o'huaika' aya'ada aratbuta nogbaya' nobaya' onokteyo' on'tiahuayika'. Ken konig do onte'ti e'tiakte aratbut nogbaya' nobaya' onokteyo' on'tiahuayapet. Do'taj Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne.

<sup>28</sup>Huasō' o'bueypo ida pagda o'e. Matuk ida on'batiakika'. Konigti nogok aratbut dakhuea'da ogkika'deaponok doere Diosen huata'moneriere ijhuarakapoy. Dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy.

*In konig ijtiakapoy Jesús a o'batia'pakuyate.*

*(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

<sup>29</sup> Kenoka' pai'da en'nopo'unhuahuade'te diga' e'magkadhuahua' en'batikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda ya'eapet konigti puug jeyhue'da ya'eapet. Kurudya' siokpo yakahuapet. Kurudyo huag'e eri huairinig yan'kiriga' apet.

<sup>30</sup> Kenoka' kurudyo do Diosen Huasi'pota' bo'tiahuayapet, 'urua'nanada ee'te aya'ada bo'tiahuayapet. Diostaj dakhue'da ogkika'po on'manokotdepo on'mame'pukpo diga'da on'bahuikapo. Do e'tiakte bo'tiahuayapet. Teynanada ijje'po 'urunanada ijje'po ijhuarakapoy.

<sup>31</sup> 'Utta'da huato'ka'pu' e'to'ka'te do'hued huata'moneri ijmata'mona'apoy. Nogyon nogyon do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo. Aya'baya'da on'bakupopaka'apo.

<sup>32</sup> Higuera hueymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka' yan'nopo'e'. Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakonyak mo'nopoika'.

<sup>33</sup> Kenda kenpa' huaboda ijmanay e'ede'te opud bo'tiahuaydepo kurudya' o'tiakdeapo nopo'e'dik mo'ene.

<sup>34</sup> Aya' opud aratbut bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataj ke'poda mogka apet.

<sup>35</sup> Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'eapo. Huadari batikdik kurud batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o'eapo.

<sup>36</sup> Ken huame'noe o'tiakapo kente niokpo e'huadte aya'ada be'api' nopoehue'da o'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya' nopoehue' o'ne. Do, Diosen Huasi'po itipi' nopoehue' ijje'y. Apag Diosayo'da o'nopo'e'.

<sup>37</sup> Konig a'nenda Noékudak ee'te aratbut huahue e'pogtaj onmabohue' o'nuy. Do e'tiakte konigti o'eapo. Aratbut do'taj onmaboikahue' o'neapo.

<sup>38</sup> A'nenda Noé'enoete huekurutone' tiakhued ee'ted aratbut on'bapeika', on'mamay'ika', on'toepakika', kenpa'da ogkika'uy. Diostaj nopo'koreahue'da Noéomey kusi'petone'yo egkudde'te

<sup>39</sup> kenpa'ti huekurutone' o'tiakapo oknopoehue' o'nuy. E'tiakte enta'kotde'te huaboa'da on'nokotuyate. Kenoka' huekurua aya'da o'batohua'uyate. Do e'tiakte konigti ya'neapet.

<sup>40</sup> Do e'tiakte ta'bayo botta' huabokerek ya'neapet. Diosen huata'moneria nogtatida yanoktohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

<sup>41</sup> Botta' ettone'a yan'atarua'apet. Diosen huata'moneria nogtatida yan'tohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

<sup>42</sup> Kenoka' do opuden Huairi o'tiakdeapo nopoehue' mo'epo, daka' ekpoe' menigikati' opudanayo.

<sup>43</sup> Jak huata'e'eri e'tayte huabere'eri a'bereya'po on'tiakika'. Ken horate huabere'eri o'tiakapo jak huata'e'eri e'nopo'e'nayo tayhue' o'epo huabere'eritaj o'mabonok berehue'dik o'eapo.

<sup>44</sup> Konigti opud kenpa'ti do'taj daka' maboika'dik mo'ika'ne. Kenoka' Huairi o'tiakapo nopoehue' e'ne'te ijtiakapoy.

*Huairien huanaba' huamatog'e'eri daka' huakika'eri konig o'ne. Huairien huanaba' huamatog'e'eri daka' kikahue' huag'e'eri konig o'ne.*

*(Lc. 12.41-48)*

<sup>45</sup> Huaknopo'e'eritaj 'urua'nanada huatamatog'e'erita' Diosa o'pakika'. 'Urua'nanada huatamatog'e'eria huaknopo'e'eritaj daka' on'manmadikika' kenpa'ti daka' on'matoika'.

<sup>46</sup> Do e'tiakte huatamatog'e'eri daka'da on'nigpeika'po huadakda e'manmadikika'nayo kenpa'ti 'uruda nog huaknopo'e'eritaj e'tihuapokika'nayo durugda o'neapo.

<sup>47</sup> Daka'da Diosen ogkika'po aya'da Diosen e'tamae' on'toika'apo.

<sup>48</sup> Do'hued huairi ijhue'da ya'epo yatiakapet nama'da e'nopo'e'nayo kenpa'ti

<sup>49</sup> Diosen huaknopo'e'eritaj e'mabitbitnayo kenpa'ti sine' huakkuda'eriere e'bape'ika'nayo kenpa'ti kenomeyere e'mamay'ika'nayo

<sup>50</sup> kenoka' Huairitaj mabohue' ene'te ijtiakapoy. Kenme'noete nopoehue' ee'te ijtiakapoy.

<sup>51</sup> Kenomeytaj diga'da o'nogka'apone. Nama'da huaa'eri dakhuea'da o'nenok kenomeyere o'nogka'apone. Keyoda aratbut pai'da on'nopo'ika' kenpa'ti diga'da on'bahuikika' keyo kenomeytaj ijmaenapoy.

## 25

*Diez mune'yo konig ogka'uyate.*

<sup>1</sup> Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiens'po o'nepo daka' ekpoe' on'nigonhuahuika'depo durugda Diosyo on'bakudapo. Ken konig o'e' ijmanbatia'pakapoy. Konig opud judío aratbut ogkika' huabokerek a'toepakya'po sikyo huata'e'

ae'ya'po o'tiakapo. Kentaj a'deatuya'po diez mune'yoa sikyo on'huahua'uy. Huasihua'j huakjeysi'po o'nontog'e'po on'huahua'uy. Mune'yo konig Jesusen huaknopog'e'eri o'ne.

<sup>2</sup> Huabaniga' daka' nopogehue'ada o'nuy. Nog huabaniga' daka'da on'nopogepo huadakda ogkika'uy.

<sup>3</sup> Daka' manopog'e' ehue'ada mune'yo sue'da huasihua'j o'nontohua'uy. Nog huasihua'j ontohuae'ue' o'nuyate.

<sup>4</sup> Nog mune'yoanayo nog huasihua'j o'nontohuae'uyate. Diosen Nokirega o'manopo'tojka'nok Diosen 'urua'da ogkika'po huabokerektaj keyoda on'niguyate. Huasihua'j konig Diosen Nokireg o'e.

<sup>5</sup> Huabokerek a'toepakya'po ijhue'ta'da o'tiaknok aya'da o'nokbatai'uyate.

<sup>6</sup> Ken sikyo nopoka' "Ken huabokerek a'toepakya'po o'tiakde. Kentaj yan'dej." 'Utta'da aya'ada on'peede'uyate.

<sup>7</sup> Aya'ada mune'yo on'mamabo'uyate. Huakjeysi'potaj a'bakpakaya'po ogka'uyate.

<sup>8</sup> Daka' manopog'e' ehue'ada huae'eria mune'yo nog mune'yo'taj on'mana'po: "Sue'da huasihua'j beyok. Oro'en huakjey o'bakayde." On'mana'uyate.

<sup>9</sup> "Keje' sue'da mo'taene. Yokhue'dik o'nene. Huabahuaya'erite yanhua'. Keyo ya'detu.'" Daka'da huanopog'e'eri mune'yoa on'mana'uyate.

<sup>10</sup> Nog huabaniga' daka' nopogehue'ada huae'eri mune'yo huasihuete enhuade'te huabokerekakon o'tiakuy. Ke'na a'toepakya'po o'tiakuy. Kenere huabaniga' mune'yo Diosen Nokirega o'manopo'tojka'nok daka'da Diostaj on'nigpeika'po jakyo e'toepak fiestate on'kuduyate. On'kuddepo akbogpe o'nokhuikuy.

<sup>11</sup> A'timon huabaniga' daka' nopogehue'ada huae'eri mune'yo on'tiakuy. "Monigokhuike', Huairi." O'nona'uyng'a.

<sup>12</sup> "Opudtaj okiehue' o'nene. Buttida ijjay." Huairia o'mana'uy. Ken konig ya'eapet. — Jesusa o'manbatia'pakuy.

<sup>13</sup> —Konigepo Diosen daka'da yag'kikati'. Batikhue'da do e'tiakapote ekpog'e' yanikati'. — Jesusa mona'uyne.

*Huairien huadak huanigpee'eria huairien huakupe daka' o'taepo nog huakupe gana o'taka'apo. Ken konig Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*

<sup>14</sup> —Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiensi'po o'nepo kirigayo' Diosen ogkika'. Konig huairi huanaba' o'matogepo nogbayo a'ti o'hua'depo huanaba'taj ke'nen huakupe o'baktoyoke'uyate. Gana men'takadhuahue'po o'baktoyoke'uyate.

<sup>15</sup> Nogtatida huabaniga' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj botta' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj nogtida mil huakupe oktoyokuyate. Konig gana men'take'po huakka' huanopog'e'eritaj huakka'mon o'baktoyokuyate. Sue'da huanopog'e'eritaj huakkahue' o'baktoyokuyate. O'bayokdepo nogbayo o'bakhua'uyate.

<sup>16</sup> Ke'na huanaba' huabaniga' mil huakupe o'edepo nogok nogok o'bae' kenpa'ti o'bahuaya'. Daka'da o'kika'depo nog huabaniga' mil huakupe o'itaka'uyate.

<sup>17</sup> Konigti o'ka'po noga botta' mil o'toepo nog botta' mil huakupe o'itaka'uyate.

<sup>18</sup> Kennayo nogtida mil o'edepo sorokyo o'ma'irega'uyate.

<sup>19</sup> Huairi ijhue'da o'edepo onte'ti o'tiakuyate. "Yan'tiak." Huakupe huatoe'eritaj o'mana'po en'tiakte, "Men do'hued huakupe mo'tog," o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Ke'na huabaniga' mil huakupe oe'uy huakkuru o'huatiakuy. Huairitaj botbaniga' mil huakupekon o'tabahua'uyate. "Huabaniga' mil huakupe bekyune. Nog huabaniga' mil ijitaka'mey. In botbaniga' mil huakupe i'tamaene, Huairi." Ona'uyate.

<sup>21</sup> "Huadakda huanaba' o'taene o'na. Daka'da i'kika'nok. Batikhue'da i'kika'. Sue'da do'hued me'taeme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued me'taepone. Doere i'durugpakapone." Huairia ona'uy.

<sup>22</sup> Nogakon huanaba' botta' mil huakupe oe'uyate huairite o'huatiakpo "Botta' mil huakupe bekyokuyne. Nog botta' mil huakupe ijitaka'mey. In botta' botta' mil huakupe i'taene, Huairi." Ke'na huanaba'a ona'uyate.

<sup>23</sup> "Huadakda huanaba' me'taene. Daka'da i'kikate. Sue'da do'hued me'taeme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued me'taepone. Doere i'durugpakapone." Huairia ona'uy.

<sup>24</sup> Ke'na nogtida mil huakupe oe'uy huairitaj o'huatiakdepo "Q'na ba'tey o'epi, ijnopogepo o'nen huanaba' diga'da en'baa'tada aya'da i'bakbae'ika'. Huanaba'en ehue'da o'e. Huakid batukhue'ada i'bakbakayika'.

<sup>25</sup> Konigepo ijme'pukpo o'nen huakupe sorokyo ijmairega'uy. In o'nen i'taene." Ken huanaba'a ona'uy.

<sup>26</sup> "On huanaba' dakhue'da i'ene. Baahue' huae'eri i'ene. Do baahue'da o'bakbaika' kenpa'ti batukhue' e'eda huakid o'bakbaika' i'nopogepo

<sup>27</sup> konigepo do'hued huakupe bancoyo e'kudame'nayo do e'tiakde'te do'hued huakupe nogiti huakupe men'tahuayetnig'a." Huanaba'taj huairia ona'uyate.

<sup>28</sup> Nogomey kenteda e'ne'te "Ken mil huakupe huanaba' o'to'e ya'nokkay'. Ke'na diez mil o'toenigtaj yan'yok.

<sup>29</sup> Aya'ada sue'da huakka' on'to'epo daka'da e'to'ika'nayo daka'da e'kika'nayo kenomeyen huairia o'pakpo nogiti o'bayokapo. Nogomey sue'da on'to'epo daka'da to'ehue' ee'nayo daka'da kikahue' ee'nayo kenpa'ti nogda itakahue' ee'nayo kenomeyen huairi kenda sue'da on'toenigtaj o'baktiparatapo.

<sup>30</sup> Ken dakhue' huanaba'taj keyoda sikkiregda o'ika', keyoda kenpa'da pai'da on'nopo'ika', keyoda ya'nen'." Huairia o'mana'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

*Jesús Huairi onte'ti e'tiakde'te ke'nen hueretda huanigpeika'eritaj daka' o'baeapo. Oknopohue' huae'eritanayo Diosen castiga e'kadhuahuika'yo o'maenapo.*

<sup>31</sup> —Diosa do'taj me'ta mona'uyne. Nogok do onte'ti ijtiakapoy. Onte'ti konig huairitone' 'urua'da ijjepe doere aya'da Diosen huata' moneriere o'tiakapoy. Kenoka' Dios Huairien 'urua'da huahuadte konig huamata'mona' huairi ijhuadapoy.

<sup>32</sup> Aya'ada nogbayo nogbayo huae'eria do'taj menhuatiakapone. Do'taj egkupopakte ijbaktie'ea'apoy. Konig oveja huato'e'eria ovejataj cabra 'uhua o'bakupopaka'ika' ken konig ijka'apoy.

<sup>33</sup> Oveja konig Diosen huabaktie'ea'eri 'uruda Diosen hua'a huanigpee'eri do'hued huada'kopen ijcupopaka'apoy. Cabra konig Diosen huabaktie'ea'eri ehue'da nama'da huaka'eritaj do'hued ope'topen ijcupopaka'apoy.

<sup>34</sup> Ijbakupopaka'depo do'hued huada'kopen huae'eritaj "Yan'tiak. Opudtaj do'hued Apaga o'madurugpaka'uyate. Huadari kurud Diosa a'nenda o'ka'po do'huedsip'o o'neapo Diosa o'nopog'uyate. Oyda Diosensi'po mo'ene.

<sup>35</sup> Aypota' e'kusitokte aypo on'yokuyne. Maymaya' ea'te hue'ey on'yokuyne. Nogbayo e'huae'te huata'y on'yokuyne.

<sup>36</sup> Yudtaj to'ehue' ee'te on'yokuyne. Dakhue', ee'te on'ta huade'uyne. Huabakuda' jakyo ee'te do'taj on'ta huade'uyne." Do Diosen Huairi huada'kopen huae'eritaj ijmana'apoy.

<sup>37</sup> "Menok kenpa' kahue' o'uy ontaj. O'na aypota' e'kusitokte aypo yokhue' o'uyne. Maymaya' ea'te hue'ey yokhue' o'uy.

<sup>38</sup> O'na nogbayo e'huae'te oro'en jakyo kataye'po kudahue' o'uy. Yudtaj to'ehue' ee'te menok yokhue' o'uyne.

<sup>39</sup> Dakhue' ee'te kenpa'ti huabakuda' jakyo ee'te on'taj ta'huadehue' o'uyne, Huairi." Huadak huaka'eria do'taj kenpa' boa'apone.

<sup>40</sup> "Kenoka' inomey do'hued huama'buytaj bo'ka'uyate kenda do'taj hueretda bo'ka'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

<sup>41</sup> Aratbut ope'topen Diosen huabaktie'ea'eri ehue' e'huae'taj "Menokbahua'. Opudtaj Diosa diga' castiga magka'dik mo'ea'pone. Bakpak batikhue'da e'ika'yo yanhuati'. Ken ta'akyo castiga a'magkaya'po toto'taj kenpa'ti toto'en huata' moneritaj Diosa o'nigka'de.

<sup>42</sup> Aypota' ee'tada yokhue' o'ne'uyne. Maymaya' ea'tada yokhue' o'ne'uyne.

<sup>43</sup> Nogbayo e'huae'te huata'y yokhue' o'ne'uyne. Yudtaj to'ehue' ee'te yokhue' o'ne'uyne. Dakhue' ee'te kenpa'ti huabakuda' jakyo ee'te do'taj ta'huadehue' o'ne'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

<sup>44</sup> "Ehue' ontaj e'kusitokte tiahuyhue'da maymaya' ea'te tiahuyhue'da o'na nogbayo e'huae'te kenpa'ti yudtaj to'ehue' ee'te kenpa'ti dakhue'da ee'te huabakuda' jakyo ee'te tiahuyhue' o'ne'uyne. Konigepo ontaj tihuapokhue' o'ne'uy, Huairi." Ope'topen huakupopakeria do'taj mona'apone.

<sup>45</sup> "Inomey do'hued huama'buy do'hued huaknopog'eri huairihue'da kenpa'ti konig pai'da e'ne'tada batihuapokhue'da mo'ika'uynok konigepo do'tada konig tihuapokhue' o'nyune. Buttida ijjay." Ijmana'apoy.

<sup>46</sup> Kenomey ope'topen huakupobo'eri Diosen castigayo kenpa'da o'nokbahua'apo. Kenpa'da pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Diosen 'uruda huakika'eri kenpa'da Diosere on'noenhuahuika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

## 26

*Jesústaj a'arakya'po monig o'totia'kapo judío huairiomey on'batia'pakuyate.  
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)*

<sup>1</sup> Kenpa' aya'da Jesúsa oro'taj mona'apo depa' depa' nogdakon mona'apo:

<sup>2</sup> —Eme'tekenta' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'ëapo, mo'nopoene. Do'taj cruzte kan'arake'po judío huairitaj nogbokereka'tida me'bahuaya'apone —Jesúsa mona'uyne.

<sup>3</sup> Jesúsa kenpa' ea'te sacerdote, Moisésenba' huamanmadika'eri, judío huairitone', Caifás sacerdoté huairin jak kurute on'kupopakuyate.

<sup>4</sup> Keya' monig Jesústaj iregireg o'totiakapet kenpa'ti monig o'arakapet on'batia'pakuyate.

<sup>5</sup> —Fiesta ee'te arakhue'dik o'ene. Kenoka' e'araknayo aratbut mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'ëapone. —Judío huairia on'batia'pakuyate.

*Ettone' uru'huieqda huasihua'a Jesústaj o'kutioy'uy.*

*(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)*

<sup>6</sup> E'si'dakseta' Simóntaj on'dikka'uyate. O'si'dakare'uyate. Betania huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús ee'te

<sup>7</sup> ettone'a Jesústaj o'huahua'po huid yerepu'te 'uru'huieqda huasihua' huakka'teda ee'tada o'tohua'uy. Jesús huabape' kutopate e'huadte 'uru'huieqda huasihua' o'kutioy'uy.

<sup>8</sup> Sue'ada Jesúsén huanigpeika'eria e'kutioy on'tiahuaydepo on'huadiayonpo,

—Mena'po huakka'teda ee'tada nama'da injoy.

<sup>9</sup> Onjoyhued ee'nayo huakka'teda bahuaya'dik huakupe pai'da aratbuttaj bayokdik o'ëay'nig'a. —Huanigpeika'eria nopoehue' o'nepo on'da'uy.

<sup>10</sup> —In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. 'Urua'da megka'ne.

<sup>11</sup> Opuđere pai'da aratbut o'nika'apo. Donayo opuđere ehue' ijika'apoy.

<sup>12</sup> In huasihua' be'tioyne do'hued huasq' e'kubarakka' ikkenda be'sihuaka'ne.

<sup>13</sup> Do aratbuttaj a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy. Meyapi' aya'da huadaribaya' kenpa' on'manbatia'pakika'apo kenda in ettone' megka'nigkon on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj okkahuehue' o'nika'apo. —Jesúsa mona'uyne.

*Huakupete Judasa Jesústaj o'huatitotia'kapo judío huairitaj.*

*(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)*

<sup>14</sup> Doce Jesúsén huata'moneri o'nepo nogtida Judas Iscariote e'ëada o'bakhua'uy. Judío sacerdoté huairitaj a'batia'pakya'po o'bahuahua'uyate.

<sup>15</sup> —¿Jesús opuđtaj e'yoknayo meniga' huakupe do'taj yokdik o'ne? —Judasa sacerdoté huairitaj o'mana'uy. Ken Judastaj treinta plata huakupe on'yokuyate.

<sup>16</sup> Huaboa'da Jesústaj sacerdoté huairitaj monig ijbayokapet Judasa o'nopo'e'uyate.

*Kene'huaya' Jesúser on'bape'uyate.*

*(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

<sup>17</sup> Ken huame'noe judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta huakkuru huame'noe o'uy. Oro' Jesústaj o'huahua'po,

—¿Meya' fiesta aypo manhuada'dik o'ëapo? —Jesústaj ona'uy.

<sup>18</sup> —Jerusalényo yanhua'. Huabokerektaj bo'huahuayapet, "A'ti ijbueyapoy. O'nen jakyo do'hued huanigpeika'erie' fiesta aypo o'bape'apoy. Huamanmadika'eria oa'." Ken huabokerektaj ya'nonati'. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>19</sup> Kenda Jesúsa mona'nig oro'a o'ka'po fiesta aypo o'manhuada'uy.

<sup>20</sup> Esikde'te Jesús doce huanigpeika'erie' kutopate o'ëpo

<sup>21</sup> o'bape'po,

—Judío huairia do'taj kdarake'po opud nogtiada do'taj mo'bayokapone. Buttida ijjay. —Oro'taj Jesúsa mona'uyne.

<sup>22</sup> Ken huaboa'da suhue'nada o'uy oro'. Noga noga Jesústaj ona'po:

—Doapi' o'yokapetpi', Huairi. —Oro'a noga noga ona'uy.

<sup>23</sup> —Ke'na doere aypo huabape'te o'bape'denig'a ke'nada judío huairitaj me'bahuaya'apone.

<sup>24</sup> Konig Apagba'te oa'ika' do'taj ogka'aponiga ke'na me'bahuaya'apone. Kentaj ke'ponada o'ëapo. Pai'nada o'nopo'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen si'poehue' e'uyunayo huadakda o'ëaynig'a. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

<sup>25</sup> —Do'huapi' o'bahuaya'apetpi'. —Jesústaj Judasa nama'da ona'nig'a ke'na judío huairitaj o'yokapo.

—Ee' o'na o'bahuaya'apone. —Jesúsa Judastaj ona'uy.

<sup>26</sup> O'bape'po Jesúsa pan o'bapadpo, "dakiti Dios" oa'depo o'posakea'po oro'taj bo'yoke'po, —Yan'bape'. In pan do'hued huasq' o'e. —Oro'taj mona'uyne.

<sup>27</sup> A'timon vino huamai'pu' o'toepo "dakiti Dios" ona'depo oro'taj bo'yokpo,

—Opud aya'ada yan'mai'



<sup>28</sup> Do'hued mimi o'e. Aratbuten dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Huaboa'da ijJay. Opuđtaj a'nopoęaya'po ijbueydepo do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten dakhuea' e'ka' akkahueaya'po do'hued mimi o'manighua'apo.

<sup>29</sup> A'ti in vino mayhue' jįjika'apoy. Nogok do'hued Apag Dios Huairitaj aya'da huanopęę'eria huaboa'da en nigpeikade'te onte'ti vino ijmayapoy. —Jesůsa mona'uyne.

*"Jesůstaj jokįahue'ya ijJey."* Ia'apone Pedro. Jesůsa ona'uy.

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

<sup>30</sup> Diostaj e'batadi'kea'de' huakka' jak Jerusalęnya' o'norękdepo ote' Olivosyo sikyo o'hua'uy.

<sup>31</sup> —In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabiradapone. Do'taj o'nokmamonapone. "Oveja huamatoę'eritaj ekarakte oveja o'nokmamonapo." Apagba'te kenpa'oa'.

<sup>32</sup> Nogok huakudaka'da eęada ijnoyhuaddeapoy Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. Opuđ ta'pota'bo'tiakapone. —Jesůsa oro'taj mona'uyne.

<sup>33</sup> —Nogomey bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' ijJęapoy. —Pedroa Jesůstaj ona'uy.

<sup>34</sup> —Oyda in sikyo huatahuaj sipoghued "Jesůstaj jokįahue'ya ijJey." Bapa'a' ia'apone. Buttida ijJay. —Jesůsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>35</sup> —Ehue' onere bueydik eę'pi' "Jesůstaj jokįahue'ya ijJey," ahue' ijJęapoy. —Pedroa ona'uy. Oro' Jesůsen huanigpeika'eria konigti aya'ada ona'uy.

*Getsemani ta'baya' Jesůsa Diostaj o'tiona'pakuy.*

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

<sup>36</sup> Ken sikyoda Getsemani ta'bayo Jesůs oro' ke'nen huanigpeika'eriere okye'uy.

—Inteda yan'bahuađti'. Ayo a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesůsa oro'taj mona'uyne.

<sup>37</sup> Pedrotaj kenpa'ti Zebedeoen botta' huasi'po Juan Jacobotaj o'batohua'depo Jesůs huaboa'da suhue'nanada oęęo kenpa'ti pai'nanada o'nopo'ępo,

<sup>38</sup> —Konig ijbueyapopo pai'nanada ijnopo'ey. Iyęda men'nige'. Doere yanokpoehue'. —Jesůsa o'mana'uyate.

<sup>39</sup> Ken Jesůs nogiti adyonda o'hua'depo okkubuka' o'huedpo o'tiona'pakpo:

—Do pai'da nopo'ehue' kaę'po tihuapokdik eę'nayo konig do ijpaknig kahue'yaę'. Konig kenda on i'pakpo megka', do'hued pag. —Jesůsa o'tiona'pakuyate.

<sup>40</sup> Ken Pedromeytaj o'bahuahua'po en'batayte o'bahuahua'uy.

—Nogoratipi' mena'po doere okpoehuehue'dik mo'ęne.

<sup>41</sup> Nama'da kahue' a'ęya'po yanokpoehue' yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta' bo'eretpaknig'a kahue'dik mo'ęne. —Jesůsa o'mana'uyate.

<sup>42</sup> Onte'ti a'tiona'pakya'po adyonda o'bakhua'uy.

—Do'huada pai'da e'nopo'ęta' pakhue' ijJey. Kenpa'ti e'bueyta' pakhue' ijJęnok konig kenda on ipaknok bueydik a'ęy', do'hued pag. —Jesůsa o'tiona'pakondepo

<sup>43</sup> onte'ti huanigpeika'eritaj o'bahuađtiakuy. Entayte o'bahuahuađyato'uy. Taytaya' ijJay. Huakka' o'da'nok.

<sup>44</sup> O'bakhua'depo bapa'a' o'tiona'pakuyate. Konigti o'tiona'pakuyate.

<sup>45</sup> Ken o'tiona'pakondepo huanigpeika'eritaj o'bahuađtiakpo,

—Oyitięyo yan'huedti', yan'tayti'. Oy dakhuea' huaka'eritaj do'taj men'bahuađya'ne.

<sup>46</sup> Yan'mabo' monhua'. Ke'na men'bahuađya'dene o'tiakde. —Jesůsa o'mana'uyate.

*Jesůstaj on'tohua'uyate.*

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

<sup>47</sup> Jesůsa kenpa' e'mana'ted Judas o'tiakde'uy. Jesůsen doce huanigpeika'eri Judas nogđta o'uy. Judasere huakka'da on'batiađbeduyate. Sorotataen sironpa noga hueypa on'totiakpo on'batiađbeduyate. Sacerdote huairi judio huairitone'a on'mata'mona'nok on'batiađbeduyate.

<sup>48</sup> —Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy yan'tohuađti'. —Kenpa' Judas huabahuaya'eri tiađhued oęęo o'mana'uyate. Jesůstaj ka'nokię'po kenpa' o'mana'uyate.

<sup>49</sup> Ken Judas Jesůstaj o'huahuato'po,

—Ijtiaki, Huamanmadika'eri, —ona'depo o'buyukuy.

<sup>50</sup> —Ĵkatete i'tiak huadi'? —Jesůsa ona'uy.

Nogomeya Jesůstaj on'ta'koyato' on'tohua'uy.

<sup>51</sup> Ken nogđtiada huanigpeika'eria sironpa o'toępo sacerdote huairien huanaba'taj o'pesodoktegy.

<sup>52</sup> —Siro yakudą'. Kenomey kenpa'ti siroa oęka'po siroa mabueydik oęęapo.

<sup>53-54</sup> Setenta mil Diosen huata'moneri sorotataj menigta'mona', pag. Oyedda do'hued Apag Diostaj tiona'pakdik ijJęayetnig'a, kenda e'tiona'paknayo įđada

menigta'monayetnig'a inomey do'taj tohua'dik o'ne. Apagba'te oa'ika'nok kenpa'tiona'pakhue'dik ijjeý. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>55</sup> Kenoka' huakka' aratbuttaj:

—Konig huiyokda huabere'eritaj a'tohuaya'po mo'bahua'huika'. Konigti do'taj on'huatiakbedne. Siroenpa mo'toepo hueypa mo'toepo do'taj on'huatiakbedne. ¿Mena'po? Diosen jakyo aya'da huame'noe ijhuadpo ijmanmadika'ikay. Kenoka' do'taj tohuahue' o'nika'ne.

<sup>56</sup> Konig Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te mentimadoya'uyate. Konigda opud do'taj ka'dik o'nene. —Jesúsa o'mana'uy. Eade'te oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj okmamon'uy.

*Judío huairi egkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.*

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

<sup>57</sup> Caifáste on'tohua'uyate. Caifás sacerdote huairitone' o'ika'uy. Caifásen jakyo aya' judío huairi on'kupopakbeduy.

<sup>58</sup> Pedronayo adteda Jesústaj o'ta'hua'uyate. Sacerdote huairien kurute o'tiakdepo e'tiokpaka'yo o'kudpo sorotataere o'huadonhua'po, Jesústaj menpa' yanogka'apet o'nopoepo a'tiahuaya'po o'huadonhua'uyate.

<sup>59</sup> Sacerdote huairiere huatone' huairiere kenpa'ti aya'da nog judío huairi ogkupopakpo, "Jesúsa dakhuea'da o'ka'." "Jesúsa nama'da oa'." Be'api' kenpa'a' huaaya'po o'dikuk. Nogpa'nogpa' nama'da a'huaaya'po kenpa'ti on'dikukpo Jesús kabueye', ea'ta' o'deretpakuy.

<sup>60</sup> Huakka'da nama'da huaa'eria da on'huaa'nig'a "Dakhuea' o'kika', bueydik o'e." Ahue'dik o'nuy. Ta'pote botta' nama'da huaa'eria on'huaa'po,

<sup>61</sup> —"Diosen huid jaktone'taj sakdik ijjeý. Bapa' huame'noe onte'ti ka'dik ijjeý." Jesúsa oa'uy. —Kenpa' nama'da huaa'eria on'huaa'uyate.

<sup>62</sup> Kenoka' sacerdote huairi o'bodpo Jesústaj

—¿O'na menpa' baa'tokhue' i'e? ¿Kenda inomey ontaj bo'huaa'ne buttida menpa'yada? —Sacerdote huairia Jesústaj ona'uyate.

<sup>63</sup> Jesúsnayo sohuata' a'tokhue'da o'uyate.

—Diosnayo o'noeonhuahuka'. Diosa mepeika'ne do'taj buttida ona'dik mo'ene. ¿O'na menpa' Cristo i'e? ¿Mempa' Diosen Huasi'po i'e? Mena'. —Sacerdote huairia ona'uyate.

<sup>64</sup> —E'e', Cristo ijjeý. Diosen Huasi'po ijjeý. Do'taj Diosa me'ta'mona'uyne. Kurudyo do'taj on'tiahuayapone. Dios teyda o'e. Ke'nen huada'kopen ijjeýo kurudya' e'sihuiya' e'tiakte on'tiahuayapone. —Jesúsa huairitaj o'mana'uyate.

<sup>65</sup> Konig judío aratbua ogkika'uyate on'diaypo yudtaj on'huisika'. Ke'na sacerdote huairi Jesústaj o'pegedepo o'huadiayonpo yudtaj o'huis'uyate.

—In huabokereka Dios ijjeý nama'da o'nopoepo dakhuea'da oa'. Nogiti dakhuea' huaa'eritaj e'peeta' pakhue' o'ey. Diostaj dakhuea'da oa'nigtaj opuda mo'peene.

<sup>66</sup> ¿Mempa' mo'nopo? —Sacerdote huairia nog judío huairitaj o'mana'uyate.

—Dakhuea'da oa'. Bueydik ka'e'. —O'nona'uyate.

<sup>67</sup> Jesúsen huakoktaj on'tisupue'uy kenpa'ti Jesústaj on'tuktukuy kenpa'ti Jesúsen huakoktaj on'pebas'uy.

<sup>68</sup> —¿Ontaj Diosa e'ta'monuy'nayo be'a huaboa'da betuktuk ke'na yaa? —Jesústaj o'nona'uyate.

*"Jesústaj jokiahue'ya ijjeý." Pedroa bapa'a' oa'uyate.*

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

<sup>69</sup> Kenoka' jak kurute Pedro e'huadte mune'yo huanaba'a o'huahua'depo,

—Jesús Galileayo huae'eriere i'huae'ika'uyate. —Pedrotaj mune'yoa' ona'uyate.

<sup>70</sup> Aya'ada enpe'e'te,

—Ehue'. Katea' i'et nopoehue' ijjeý. —Pedroa oa'uyate.

<sup>71</sup> E'tiokpaka' akbogpeyo e'huade'te noga ettone'a o'tiahuayadepo,

—Jesús Nazareteriere ken kenpa'ti o'huae'ika'uyate. —Pedrotaj o'huaa'uyate.

<sup>72</sup> —Ehue'. Kenbokerektaj jokiahue'ya ijjeý. Buttida ijjay Diosapi' o'nopo'e. —Onte'ti Pedroa oa'uyate.

<sup>73</sup> A'timon nogomey meyhue'da o'nepo Pedrotaj on'huatiakpo,

—O'na Jesúsen huanigpeika'eri i'epo konig Galilea huae'erien hua'a ia'ne. —Pedrotaj o'nona'uyate.

<sup>74</sup> —Kentaj jokiahue'ya ijjeý. Buttida ijjay. Buttida ahue' ee'nayo dakhuea'da do'taj kagke'. —Pedroa o'mana'uyate.

Kenpa' ea'te huatahuaa o'sipogde'uyate.

<sup>75</sup> E'sipogde'te "Oyda in sikyo huatahuuaa sipoghued, 'Jesústaj jokiahue'ya ijje'y, bapa'a'ia'apo." Jesúsa mename'nig. Pedro huaboa'da okkahuehue'da onte'ti o'noponpo o'orokdepo pai'nanada o'huikuyate.

## 27

*Jesústaj Pilato gobierno huairitaj on'yokuyate.*

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

<sup>1</sup> Emede'te monig Jesús bueydik o'ëapo aya' sacerdote huairia aya' judío huatone' huairia on'batia'pakdepo on'nope'uyate.

<sup>2</sup> Jesústaj on'tinukupo on'tohua'po Poncio Pilato Romano gobierno huairitaj on'yokuyate.

*Judas o'bu'euyate.*

<sup>3</sup> Judas huakupete Jesústaj judío huairitaj o'bahuayame'te. Jesús bueydik o'ëapo Judas huaboa'da o'nope'depo huaboa'da o'nopo'korea'uyate. Treinta plata huakupe sacerdote huairitaj kenpa'ti huatone' huairitaj onte'ti a'batahuaya'po o'tohua'po,

<sup>4</sup> —In huabokerek dakhuea' kahue' o'uy. Kenpa'da huadak o'kika'uy. Opuda kan'arake'po on'yokme'ne. Kenpa' ijka'po dakhuea'da ijka'mey. —Judasa huairitaj o'mana'uyate.

—Kenda e'peeta' pakhue' o'ey oro'nayo. —Huairia Judastaj o'nona'uyate.

<sup>5</sup> Diosen jakyo Judas plata huakupe barakte o'endepo o'orokuyate. O'hua'depo e'bia o'huerenpitanukupo huata' o'oro'po o'bu'euy.

<sup>6</sup> Sacerdote huairi huakupe on'edepo,

—Huabokerektaj e'arak huakupe o'enok Diosen huakupe huantog'yo in huakupe kudahue'dik o'ene. —Huairia o'da'uyate.

<sup>7</sup> Nogok huayahuaya on'batia'pakpo,

—Mamasot huadari in huakupete mon'bake. Keyoda esoeritayo'da bakubarakka'dik o'nika'apo. —Huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>8</sup> Ken huakupe Jesústaj kan'arake'po o'bahuaya'uynig ken huadari on'bake'uy. Mimi huadari o'e. Aratbuta on'batia'pakika'apo.

<sup>9-10</sup> Konig Jeremias Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Judío Huairia konigda ogka'de'uy. "Ken treinta plata e'huatitotiak huakupe konig Dios Huairia oa'uynig mamasot huadari yan'bakeapet." Jeremias o'madoya'uyate. Kenda judío huairi ogka'uyate.

*Pilato gobierno huairitaj Jesúsa huakpote o'nigbo'uyate.*

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

<sup>11</sup> Kenoka' Pilato gobierno huairite Jesústaj on'tohua'depo,

—¿Judíoen gobierno huairi menpa' i'e? —Pilatoa ona'uy Jesústaj.

—E'e' kenda ia' kenda ijje'y. —Jesúsa ona'uy.

<sup>12</sup> —Jesús dakhue'da o'e. Nogda nogda dakhuea' o'ka'. —Judío huairia Pilatotaj on'huaa'uynig'a. Jesúsanan baa'tokhue' o'uy.

<sup>13</sup> —Ontaj dakhuea'da bo'huaa'ne. Q'na soata' i'ene. ¿Menpa' i'pee? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.

<sup>14</sup> Jesúsananay sigpi' a'tokhue' o'uy. Pilato kenpihuay Jesústaj huakka' oknopen'uy.

*Jesústaj yan'arakti' Pilatoa ta'pota'da o'mana'uy.*

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

<sup>15</sup> Ken fiestate gobierno huairia nogtatida huabakuda' jakyo huaj'eritaj o'maoroka'ika'. Kentaj aratbuta o'noktie'ea' gobierno huairia o'oroka'ika'.

<sup>16</sup> Kenoka' Barrabás huabakuda' jakyo o'uyate. Dakhuea'da huaka'eri o'e aya'ada on'nope'uy.

<sup>17</sup> Huakka'da en'bakupopakde'te,

—¿Huabakuda' jakya' e'orokata' be'taj bo'pak Barrabástaj Jesústapi'? Jesús opuden Cristo o'e. —Pilatoa o'mana'uy.

<sup>18</sup> Judío huairi Jesústaj digda on'huahuaypo menigtotiakne. Pilatoa kenpa' o'nopondepo o'mana'uy.

<sup>19</sup> Kenoka' Pilato huairi apon huahuadte o'huadde "Jesús huadakda o'e. Bueydik o'e. Ahue' yae'. E'bayorokte kentaj pai'da yoknopo'unhuahuay." Pilatotaj behuati' Pilatoen huatoea' o'mana'uyate.

<sup>20</sup> —"Barrabástaj yaoroka'. Jesústaj ya'darak." Pilatotaj ya'nona'. —Sacerdote huairia kenpa'ti huatone' huairia huakka' aratbut egkupopakte on'eretpakpo on'mana'uy.

<sup>21</sup> —Botta' o'nenok. ¿Be'tataj ijjo'roka'apo? —Pilatoa onte'ti o'mana'uy.

—Barrabástaj. —O'nona'uy.

<sup>22</sup> —¿Jesús opuden Cristotaj monig ijka'apo? —Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Aya'ada o'nona'uy.

<sup>23</sup> —¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Nogiti nogiti 'utta'da o'nona'uy.

<sup>24</sup> Do'taj pehuae' o'nepo kenpa'ti aratbut diga'da o'nokoynok. Pilato o'nopondepo, “Hue'ey yatotiak,” ona'po aya'ada en'tiahuae' o'ba'koyopo,

—In huadak huabokerektaj e'arakta' pakhue' ijjeey. Donayo dakhuea' kahue' ijjeey. Opud bo'paknok ijjarakapoy. —Pilatoa o'mana'uy.

<sup>25</sup> —Kentaj ya'darak nama'da ea'nayo oro' kenpa'ti oro'ensi'po pai'da o'nopo'eapo. —Aya'ada o'nona'uy.

<sup>26</sup> Kenoka' Pilato Barrabástaj o'oroka'uy. Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a en'bitbitde'te Pilatoa sorotata' taj o'bayokuy. Hueypa cruzte kan'arake'po o'bayokuy.

<sup>27</sup> Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da sorotataj Jesústaj on'tikupopakuyate.

<sup>28</sup> Ken Jesús en huaok o'nokkiroka'po ayagdakon huaok on'ota'po. (Ken konig gobierno huairiayo'da on'otika'nig.)

<sup>29</sup> Kenpa'ti e'pid huakiok ogkuotta'po kenpa'ti hueypa huada'kopen on'ba'pada'uyate. Kenpa' o'nogka'depo huikudate on'tihua'depo,

—I'tiak judioen gobierno huairi. —Nama'da sorotata'a on'tierikpo o'nona'uyate.

<sup>30</sup> Kenpa'ti on'tisupu'uyate. Hueypa on'to'epo ogkubitbituyate.

<sup>31</sup> Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokiroka'po ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo hueypa cruzte a'araka'po Jesústaj on'tohua'uyate.

*Hueypa cruzte on'arakuyate.*

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

<sup>32</sup> Jerusalén huakka' jakya' on'to'orokdepo Cirene huakka' jak huae'eri Simóntaj on'de'uyate. Sorotataa o'nona' nok Jesús en hueypa cruz Simóna o'tohua'uyate.

<sup>33</sup> Ken Gólgota ote' onokye'uyate. Gólgota aratbutenjate huakuai' ote'.

<sup>34</sup> Keyo sorotataj Jesústaj vino pai' on'yokuyate. Monigti ya'etapo suhuigda o'maypo nogiti mayhue' o'uyate.

<sup>35</sup> Sorotataj Jesústaj hueypa cruzte on'betandepo be'a ke'nen yudtaj ya'deyapet a'no'poe'ya'po huid okmo o'nene'uy. Kenda Dios en huamanbatia'pakeria oa'uyatenig kenda ogka'uy.

<sup>36</sup> Kenoka' Jesús en huaso' a'tiokaya'po on'huad'uyate.

<sup>37</sup> Huaku kutapen hueymeyente “In Jesús o'e. Judío aratbuten gobierno Huairi o'e.” On'madoya'uyate. Konigepo bueydik o'e on'no'poe'uyate.

<sup>38</sup> Kenoka' botta' huabere'eritakon hueypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen no'gtaj ope'topen on'mabeta'uyate.

<sup>39</sup> Judío aratbut on'pokpo Jesústaj dakhuea'da on'tidi'keonhua'uy. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,

<sup>40</sup> —“Dios en huaboro' jak ijsakapoy, bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy.” Iame'ne. O'na bueyhue' a'eya'po huata' yatihuapok. O'na Dios en Huasi'po ee'nayo cruzya' yahuarak. —Judío aratbuta on'hapokpo Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>41</sup> Sacerdote huairia Apagha' huamanmadika'eria fariseo huamanmadika'eria huatone' huairierea kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da o'nona'po:

<sup>42</sup> —Nogomeytaj o'bayarea'ika'uyatenig'a huata'nayo bueyhue' a'eya'po tihuapokhue'dik o'e. Israel aratbuten huairi ee'nayo hueypa cruzya' kahuarake'. E'huaraknayo kentaj oknopoi'ka'dik o'e'apoy.

<sup>43</sup> Diostaj oknopoenok kenpa'ti “Dios en Huasi'po ijjeey.” Jesús a oa'uynok Dios a daka' Jesústaj e'paknayo bueyhue'dik ka'e'po katihuapoke'. —Judío huairia Jesústaj on'huaa'uyate.

<sup>44</sup> Huabere'eriere Jesús onteteyo' hueypa cruzte on'betpo kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da ona'uyate.

*Konig Jesús o'buey'uyate.*

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

<sup>45</sup> Tokhuada' e'huadte huadari huabada o'sikon'uy. Sikkiregda o'uyate. Terea' e'huadde'te onte'ti o'ta'tuduyate.

<sup>46</sup> Kenteda niokpo e'huadte,

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —Jesús a 'utta'da o'okoyon'uyate. Ken aratbuten hua'ate:

—¿Mena'po do'taj me'enonne, do'hued Dios? —Jesús a 'utta'da o'okoyon'uyate.

<sup>47</sup> Sue'da huakka'mona on'tikupobopo on'pe'edepo,

—In huabokerek Elías kudaktaj o'nokoy. —On'mana'uyate.

<sup>48</sup> Nogbokerektida ida o'ketpo apon esponja o'totiakdepo vino pai'yo o'ta'buta'po hueypate o'beta'po kenpa'ti huakitta'te o'nigoktea'uyate. Kabuyuke'po o'nigoktea'uyate.

<sup>49</sup> —A'ti, Elías a'tihuapokya'po yatiakapetpi' a'tiahuaya'po mon'nige. —Nogomeya on'mana'uyate.

<sup>50</sup> Onte'ti Jesús 'utta'da o'okoyondepo o'notitikon'uyate.

<sup>51</sup> E'bueyonde'te Diosen huid jakyo konig tela pegtone' e'oroya'da kutapen nopote o'huison'uyate. Huadari o'iyig'uy. Huidtone' o'sakuy.

<sup>52</sup> Huakka' kubarak o'bakhuiead'uy. Huakka' Diosen huaknopog'erikudak on'manoyhuadon'uyate.

<sup>53</sup> Bapa'me'noe e'pokonde' Jesús e'noyhuadde'te huaknopog'erikudakkon kubarakya' on'maorokon'uyate. Diosen huakka' jakyo Jerusalényo on'kudon'uyate. Keyoda huakka'da on'batiahuay'uyate.

<sup>54</sup> Kenta' sorotataj sorotataj capitánere Jesústaj huatioka'eri huadari e'iyeg kenpa'ti nogpa' nogpa' ee'te on'tiahuaydepo huakka'da on'me'pukpo,  
—In huabokerek buttida Diosen Huasi'po o'e. —On'batia'pakuy.

<sup>55</sup> Kenpa'ti keyoda huakka' ettone' on'nepo bidta'da on'tiahuayanhua'uyate. Ettone' Galilea huadaribaya' Jesústaj on'ta'hua'ika'po kenpa'ti on'tihuapokika'uy.

<sup>56</sup> María Magdalena kenpa'ti María Jacoboen Joséeren huaye kenpa'ti Zebedeoen huasi'poed huaye keyoda o'ne'uyate.

*Jesústaj on'kubarakka'uyate.*

*(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

<sup>57</sup> Ken e'sikonyakte José huakka'da huamatog'eri huairi o'tiakuyate. José huakka' jak Arimatea huag'eri kenpa'ti Jesústaj huanigpeika'eri o'epo

<sup>58</sup> Pilatotaj o'huahua'depo, “Jesúsenso' beyok.” Ona'nok “Jesúsenso' Josétaj yan'yok.” Pilatoa o'mana'uyate.

<sup>59</sup> José o'so'togepo yereda telaa o'so'tihuiyigdepo

<sup>60</sup> Joséen huabo sipana'kogyo o'so'huedan'uyate. Ken kubarak akbogpete huaboro' huid o'tinokbetandepo o'hua'uyate.

<sup>61</sup> Joséen kubarak meyhue'da María Magdalena nog Maríaere on'huadpo on'tiahuay'uyate.

*Jesús kubaraktaj sorotataj on'tioka'uyate.*

<sup>62</sup> Eme'te sábadote sacerdoté huairi kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriére Pilatotaj on'huahua'po,

<sup>63</sup> —“Bapa' huame'noe e'pokte onte'ti ijnoyhuadapoy.” Ke'na da huaa'eria bueyhued o'epo oame', okkahuehue' o'ey, huairi.

<sup>64</sup> Ke'nen huanigpeika'eri yan'huahua'po yan'so'bereapetdapi' “E'bueytada Jesús o'noyhuadde.” Aratbuttaj yan'mana'apet. Kenpa' egka'nayo dakhue'da e'dik o'epo. Diga'da aratbut nama'da yanoknopog'apetpi'. Konigepo bapa'a' huame'noea' kubaraktaj daka' yan'tioka' yamana'. —Judío huairia Pilatotaj o'nona'uyate.

<sup>65</sup> —Inomey sorotataj yan'batohuati'. Daka'nada kubaraktaj yan'tioka' yan'manati'. —Pilatoa o'mana'uyate.

<sup>66</sup> Ken on'bahua'uyate. Kubaraktaj a'tiokaya'po, huaboro' huid teyda o'nokbettinuku'uyate. Kenpa'ti sorotataj kan'tioke'po sacerdoté huairi kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriére on'maenonpo on'bahua'uyate.

## 28

*Jesúsa huakudaka'da, e'eda o'noyhuaduyate.*

*(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

<sup>1</sup> Judío aratbuten okmapie'ahuaddik huame'noe e'pokonde'te domingo emede'te María Magdalena nog Maríaere kubarakyo a'tiahuaya'po on'hua'uyate.

<sup>2</sup> Kenoka' diga'da huadari o'iyeg. Diosen huata'moneri kurudya' o'huarakonpo kubarakyo o'hua'po boro' huid huanokbet okpokorea'depo huaboro' huidte o'huaduyate.

<sup>3</sup> Ke'na jeynada konig ojbéd. Ke'nen yudtaj keregnanada o'uy.

<sup>4</sup> Sorotataj on'tiahuaypo diga'da on'me'pukuyate. Konig e'bueyonig on'bahued'uyate.

<sup>5</sup> Ettone'taj:

—Okme'pukhue' mene'. Jesústaj bo'ukne ijnopogey kentaj hueypa cruzte o'darakme'te.

<sup>6</sup> Iyo ehue' o'e. O'noyhuadonde. Ken konig mona'uyne. Yan'tiak. Kente on'huedame'te yan'tiahuay'.

<sup>7</sup> En'tiahuayde'te ida yanhuati'. Jesúsen huaknopog'eritaj yan'bahua'huati', “Huabueya'da o'eme'nig'a o'noyhuadonde. Huakkuruda Galileayo o'hua'apo opud

huahued. Keya' bo'tiahuayapone." Kenpa' huaknopoe'eritaj yan'manati'. Kenpa'da ijjay. —Diosen huata' moneria ettone'taj o'mana'uyate.

<sup>8</sup> Ken ettone' kubarakya' idada on'hua'po on'duruggakonpo kenpa'ti on'me'pukudpo on'bahua'uyate. Huaknopoe'eritaj a'mana'toya'po on'baketonhua'uyate.

<sup>9</sup> Ida Jesusa o'madejpakuyate. "Ijtiaki." Oa'uyate. Ettone' Jesustaj on'huahua'depo Jesusen hua'itaj di'da o'nepo on'bapaduyate kenpa'ti

—'Urua'nanada Diosen Huasi'po ijika'. —O'nona'uyate.

<sup>10</sup> —Me'pukhue' yane'. Do'hued huama'buyte yanhua'. "Galileayo yanhuati'. Keyoda Jesustaj bo'tiahuayapone." Yan'manati'. —Jesusa ettone'taj o'mana'uyate.

*Kenda sorotataj on'batia'pakato'uyate.*

<sup>11</sup> Ettone' en'huade'te sue'da sorotataj kubarak huatioka'eria Jerusalén huakka' jakyo on'hua'uyate. Ayoda judío sacerdote huairitaj aya'da kenda on'tiahuaydepo on'manbatia'pakato'uyate.

<sup>12</sup> Kate o'kapoy e'nopoe'ta' on'pakpo huatone' huairitere on'batia'pakuyate. On'nopodepo huakka' huakupe sorotataj on'bayokpo,

<sup>13</sup> —Sikyo e'tayte Jesusen huaknopoe'eria on'tiakpo Jesusen huaso' on'berepo on'tohuate. Nama'da yan'batia'pakati'.

<sup>14</sup> Kenda gobierno huairi e'peenayo oro' opudtaj o'tihuapokpo huairitaj o'batia'pakapoy. Opudtaj menpa' ogkahue'dik mo'eapone. —Judío huairia sorotata'taj on'mana'uyate.

<sup>15</sup> Ken sorotataj huakupe on'baedepo on'hua'uyate. Kenpa' huairia on'mana'nig on'batia'pakonhua'uyate. Konigepo oy kenpa'ti Jesusenso'taj Jesusen huaknopoe'eria on'bere'uyate. Judío nama'da on'batia'pakika'.

*Once huaknopoe'eritaj Jesusa o'mana'uy.*

*(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

<sup>16</sup> Ken ote' Galileayo Jesusa o'dikkame' oro'a Jesusen once huaknopoe'eri o'hua'uy.

<sup>17</sup> Jesustaj o'tiahuaydepo "Urua'da i'e. Diosen Huasi'po i'e." Jesustaj o'nona'uy'nig'a nogte Jesustaj okiogkahue' o'nuy.

<sup>18</sup> Jesusa oro'taj o'huatiakdepo, —Diosa mena' nok aya'tada kurudyopi' huadarieretapi' mata'mona'dik ijjey. Aya'ada do'taj nigpeedik me'nika'apone.

<sup>19</sup> Yanhuati'. Aya' aratbuten huadaribayo yanhuati'. Do'taj kanoknopoe'po daka' yan'manmadikikati' kenpa'ti Apag Diosa o'paknok do'ijpaknok Diosen Nokireg o'paknok bautiza yan'magkikati'.

<sup>20</sup> Aya'da ijmana'nig nigpejka'dik mo'ene yan'manikati'. Kenpa'da opudere aya'da huame'noe ijjeonhuahuika'apoy. Kene huaya' huame'noete onte'ti opudere ijjeonhuahuika'apoy. —Jesusa mona'uyne, ken.

## SAN MARCOS

### Marcosa Jesucristoen huadak hua'a o' manigmadoya'uyate.

*Sue'da aratbut e'nahue'yo Juan Bautistaa Diosen huadak hua'a o'mana'onhuahua'uyate.  
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)*

<sup>1</sup> Jesucristoen huadak hua'a huaboa'da on'nigmadoya'ne. Jesucristo Diosen Huasi'po o'e.  
<sup>2</sup> A'nennada Isaías Diosen huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate:  
Ontaj onkopog'e dik ka'ne'po onte huakkuruda do'hued huata'moneritaj ijta'mona'apoy sion. Diosa ona'uyate.

<sup>3</sup> Sue'da aratbut e'nahue'yo o'jika'apo. "Yan'nopo'korea'. Huairi e'tiakde'te daka'da a'eya'po 'urunopo'da yag'kika'. Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj yan'nigpeika'." Utta'da o'mana'apo.

Kenda o'madoya'uyate Isaías. Juan Bautistataj o'timadoya'uyate.

<sup>4</sup> Ken sue'da aratbut e'nahue'yo Juana bautiza o'magkika'po, "Diosa dakhuea' e'ka' kakkahue'po yan'nopo'korea' Diostaj bautiza megke'." Juana aratbuttaj o'manika'uyate.

<sup>5</sup> Juantaj e'peeta' on'pakpo huakka'nanada aratbut on'huahua'uyate. Huakka' Judea huadari huag'eri huakka' Jerusalényo huag'eriere Juantaj on'huahua'uyate. "Dakhuea'da ijkikamey. Bekkahuea' Dios." Enade'te Jordánhueya' Juana bautiza o'magka'uyate.

<sup>6</sup> Yudtaj camello huahuijtaj e'ka' Juan Bautista o'tika'po kenpa'ti huasi'dak baka'bij o'ta'e'uyate. Tiktik o'hapika'uyate. Asigku o'minika'uyate.

<sup>7</sup> O'mana'po:

—A'ti Diosen Huairi bo'huatiakdeapone. Do'hua e'manikade'te bo'huatiakapone. Ken nayo huakhuairinada teynanada e'eada do'huataj ehue'da ijjej. Huairinada o'enok ke'nen huanaba' ehue'dikda ijjej.

<sup>8</sup> Hue'eya opudtaj bautiza o'nogka'ne. Ke'nanayo Diosen Nokirega' bautiza mogka'apone. —Juan Bautista o'mana'uyate.

*Jesústaj bautiza ogka'uyate.*

*(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)*

<sup>9</sup> Kenoka' Galilea huadarihaya' Nazaret huakka' jakya' Jesús o'tiakuyate, Jordánhueya' Juana bautiza ogka'uyate.

<sup>10</sup> Jesús huahueya' e'behuikde'te jda kurud konig akbogpe okhuikepo, Diosen Nokirega' daka'damon konig tukku' o'huahuarakpo Jesústaj o'tikot Jesúsá Diosen Nokiregtaj e'tiahua'ye o'tikotpo:

<sup>11</sup> —On do'hued huasi'po o'ta'ene. Huadi'da o'ta'ene. Ontaj durugda o'to'ene. —Kurudya' Diosa ona'uyate.

*Jesústaj toto'a o'dikdikuyate.*

*(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)*

<sup>12</sup> Ken sue'da aratbut e'nahue'yo Dios Nokirega' Jesústaj o'ta'mona'uyate.

<sup>13</sup> Ken, sue'da aratbut e'nahue'yo cuarenta huame'noe o'eonhua'po dubayo huag'eriere o'nepo. Toto' huairia Jesústaj o'dikdikuyate dakhuea' kake'po. E'dikdikde'te Diosen huata'moneri aypo on'yokuyate.

*Galileayo huaboa'da huadak hua'a Jesúsá o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)*

<sup>14</sup> Ken Herodes huairia Juantaj huabakuda' jakyo e'kudade'te, Galilea huadariyo Jesús o'hua'uyate. Dios Huairitaj huadak hua'a huaboa'da o'manmadika'uyate.

<sup>15</sup> —Oyedda Dios huairi o'tiakdenok, dakhuea' bokika'nig yan'nopo'korea', Diosen huamanopo'yarea'eritaj yanoknopoika'. —Jesúsá o'manika'uyate.

*Botta' botta' huakjene'eritaj: "Doere monhua'." Jesúsá o'mana'uyate.*

*(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)*

<sup>16</sup> Jesús huaboro' e'pog Galilea akta'bogpete o'hua'epo Simón huama'buy Andréstere o'batiahua'uyate. O'nokjene'uyate. Huakjene'eri o'ne'uy. E'nokjene'te o'batiahua'uyate.

<sup>17</sup> —Doere monhua'. Aratbut Diosensi'po ka'nike'po kan'manopo'kore'po mo'manmadikika'apone. —Jesúsá o'mana'uyate.

<sup>18</sup> Idada huakjene' kenpa'da o'nenanpo Jesúsere on'hua'uyate.

<sup>19</sup> Adyonda o'hua'edepo Jacobotaj huama'buy Juantere Jesúsá o'batiahua'uyate. Jacobo huama'buyere Zebedeoen huasi'po o'nuyate. Kusi'petone'yo o'nepo huakjene'taj on'to'ka'po,

<sup>20</sup> “Monhua’, do’taj me’nigpeika.’” Jesúsa e’manade’tē huaoj Zebedeo huanaba’tere o’nenonpo Jesústaj a’nigpeikaya’po on’tahua’uyate.

*Dakhue’ nokirega huabokerektaj o’nopo’tog’uyate.*  
(Lc. 4.31-37)

<sup>21</sup> Ken Capernaum huakka’ jakyo o’nokye’uyate. Okmapie’ahuaddik huame’noete judío aratbuten huaitake’ jakyo Jesús o’kuddepo, o’manmadika’uyate.

<sup>22</sup> Moisésenba’ huamanmadika’eri konig huairi daka’ manmadikahue’ o’nika’nig’a Jesúsnayo konig huairitone’ urua’nanada o’manmadika’uyatenok, “kenpihuay” aratbut o’da’po on’mepuke’uyate.

<sup>23</sup> Judíoen huaitake’ jakyo dakhue’ nokirega huabokerektaj o’nopo’toenok ‘utta’da ona’po:

<sup>24</sup> —Mena’po oro’taj dakhue’a’ egka’ta’ i’pak Jesús Nazaret huaje’eri. Mena’po oro’taj a’maenya’po o’huatiak. Ontaj okja’ne Diosen huadakda nogsi’potida i’ene. O’nopoey. —Kenbokereka Jesústaj ‘utta’da ona’uyate.

<sup>25</sup> —A’pakhue’ yae’. Huabokerektaj yakorok, nokireg. —Jesúsa ona’uyate.

<sup>26</sup> Nokirega o’iriga’po o’sagkia’depo okhua’uyate.

<sup>27</sup> Aya’ada on’tiahuaypo,

—Kenpihuay on’nopoepo ‘urua’nanada o’manmadika’. Konig huairitone’ ighua’da o’mana’nok dakhue’ nokireg on’nigpeepo o’nokorok. —Huayahuaya on’batia’pakuyate.

<sup>28</sup> Idada Galilea huadaribayo nogyo nogyo Jesúsa ‘urua’da o’kika’ on’manbatia’pakika’uyate.

*Simón Pedroen huasu’taj o’yaread’uy Jesúsa.*

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

<sup>29</sup> Ken judíoen huaitake’ jakya’ o’norokdepo Jesús Simónen Andréenere jakyo Jacobo Juanere o’hua’uy.

<sup>30</sup> Simónen huasu’ o’digpakpo, onpahueduyate. “Simónen huasu’ o’digpak.” Jesústaj o’nona’nok.

<sup>31</sup> Jesús Simónen huasu’taj o’huahua’po, o’ta’kuypo o’boda’uyate. E’digpak o’ta’huitato’po aypo o’manigmanhuada’uy.

*Huakka’ aratbut dakhue’da e’ne’tē Jesúsa o’bayarea’uyate.*

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

<sup>32</sup> E’sikde’tē huakka’da dakhue’ o’nenok aya’tada Jesúste on’batohua’uy. Nogomeytaj dakhue’ nokirega on’manopo’toenok Jesústaj on’batohua’uy.

<sup>33</sup> Huakka’ jakya’ aya’ada akbopete on’kupopakuy.

<sup>34</sup> Huakka’tada Jesúsa o’bayarea’uy. Huakka’ toto’taj o’maken’uy. Toto’ Jesústaj okja’nok “Diosen Cristo o’e ahue’ yane’.” Jesúsa toto’taj o’mana’uyate.

*Galilea huadaribaya’ Jesúsa o’manbatia’pakonhuahua’uyate.*

(Lc. 4.42-44)

<sup>35</sup> Ken, meahuedda o’mabo’uyate. Sue’da aratbut e’nahue’yō Jesús o’hua’uyate. Keya’ Diostaj o’tiona’pakuyate.

<sup>36</sup> Simónomey on’tahua’po,

<sup>37</sup> on’huahuaydepo,

—Aya’ada bo’ukne. —O’nona’uyate.

<sup>38</sup> —Nog huakka’ jakyo nogyo nogyo huadak hua’a a’manbatia’pakya’po ijtiakpo nogyo nogyo monhua’. —Jesúsa o’mana’uyate.

<sup>39</sup> Galilea huadaribayo nogyo nogyo o’hua’unhuahua’po judío aratbuten huaitake’ jakyo o’manmadikika’po kenpa’ti toto’ nokiregtaj o’maenika’uyate.

*Huabokerek ke’poda e’so’settaj Jesúsa o’yarea’uyate.*

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

<sup>40</sup> Huabokerek ke’poda o’so’setpo, Jesústaj o’huatiakuyate. Huikudate o’tihuadpo,

—E’paknayo yarea’dik o’ene. —Jesústaj ona’nok.

<sup>41</sup> Jesús o’tinepahuiudpo, o’tibata’tepo, ona’po:

—E’yarea’ta’ o’pakne. O’yareapone. —Ona’uyate.

<sup>42</sup> Ena’tē idada o’yaread’uyate. ‘Uruda huaso’ o’uyate.

<sup>43</sup> Jesúsa o’ta’mona’po,

<sup>44</sup> —Keyoj, Jesúsa be’yarea’ne mantia’pakhue’ yae’. Huaso’ e’yarea’ ka’tiahuaye’po sacerdotete yahuati’. A’yareya’po konig Moisésa o’mana’uyatenig ken konig yayokti’. ‘Uhuapi’ yayokti’. O’yarede aratbuta mo’tinopoeapone. —Jesúsa ighua’da ona’uyate.



<sup>45</sup> Ke'nanayo o'hua'po Jesúsá be'yarea'ne aya'tada huaboa'da o'mantia'pak'uyate. Konigepo Jesús huakka' jak eretnopoyo mankuhue'dik o'epo sue'da aratbut e'nahue'yo o'ika'uy. Nogyá' nogyá' on'bahuatiakika'uyate.

## 2

*Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsá o'yarea'uyate.*

*(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)*

<sup>1</sup> Sue'da huame'noe e'pokde'te Capernaum huakka' jakyo onte'ti Jesús e'tiakde'te "Jesús jakyo o'e." Huakka' jak huag'eria on'tipe'epo,

<sup>2</sup> huakka'ada aratbut on'kupopakpo, jakyo ogkupopakpo kurutekon ogkupopakuyate. Akbogpete mente boahue' o'ne'uyate. Apag Diosen huadak hua'a Jesúsá o'manmadika'uyate.

<sup>3</sup> Botta' botta' huabokereka huabokerek e'ketpaktaj o'nonokba'huadonpo on'totiakyate.

<sup>4</sup> Huakka'ada ogkupopaknok, menpa' ibodte huatotiakhue'dik o'nepo, jak kutayo on'tobehuikepo jakonpid on'tiokendepo huabokerek e'ketpak asukte enpahuedte aratbutnopote Jesúsá huakokpen o'nonhuaraka'uyate.

<sup>5</sup> Jesúsá o'yarea'apo o'noknopoenok Jesúsá o'nopo'epo,

—Aya' Diostaj dakhuea' i'kika'uyatenig'a yokkahuea'po o'nopo'tihueke'ne, sion. —Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsá ona'uyate.

<sup>6-7</sup> Kenteyo sue'da Moisésenba' huamanmadika'eri on'bahuadpo, "Menpa' in huabokerek Diostaj dakhuea' oa'. Be'a dakhuea' e'ka' ya'nopo'tihueke'. Diosayo'da nopo'tihueke'dik o'e." Kenda huanopoya'da on'nopog'uyate.

<sup>8</sup> Kenda Moisésenba' huamanmadika'eri huanopoya'da on'nopoenigtaj Jesúsá o'nopo'epo, —Mena'po huanopoya' kenpa' do'taj on'tinopog'.

<sup>9</sup> Diostaj dakhuea' e'ka' huabokereka okkahueahue'dik o'e. Diosayo'da okkahuea'dik o'e. Huabokerekano yo yareahue'dik o'epo, "Yabod, atisuk yatohua' yahuati," onahue'dik o'e. Diosayo'da yarea'dik o'e.

<sup>10</sup> Do huabokerek ijje'epo Diosya' i'tiakuy. Diostaj dakhuea' e'ka' nopo'tihueke'dik ijje'epo opudtaj a'manopog'aya'po, e'ketpaktaj ijyareapoy. —Jesúsá Moisésenba' huamanmadika'eritaj o'mana'po,

<sup>11</sup> —Yabo', asuk yatog'epo, o'nen jakyo yahuati' ona'ne. —Jesúsá e'ketpaktaj ona'uyate.

<sup>12</sup> Aya'ada en'tiahuayte o'bodpo asuk o'udpo o'makog'okon'uyate. Konigepo aya'ada, —Kenpihuay, Dios huadakda o'e. 'Urunanada o'ka'. Ken konig a'nenda tiahuayhue' o'nika'yunig o'tiahuaydey. —Aratbuta on'tiahuaydepo on'batia'pakuy.

*Jesúsá Mateotaj "menigpe'epo beta'hua'," ona'uyate.*

*(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)*

<sup>13</sup> Ken onte'ti Jesús o'hua'po, e'pog akta'bogpete o'hua'uyate. Huakka'ada aratbut kentaj egkupopakde'te o'manmadikanhua'uyate.

<sup>14</sup> O'pokonpo, Levitaj o'tiahuay'uyate. (Leví Mateo botta'dik on'dikka'uyate.) Leví Alfeoen huasi'po gobiernoen huakupe huatabae' jakyo o'huaduyate,

—Menigpe'epo beta'hua'. —Levitaj ona'uyatenok Leví o'bodpo, Jesúsere o'hua'uyate.

<sup>15</sup> Ken Levien jakyo Jesúsere huakka'mon on'bape'po huakka' gobiernoen huakupe huatabae'eri huakka' dakhuea' huaka'erikon on'bape'uyate. Huakka'da ken konig Jesúsá on'tahua'ika'uyate.

<sup>16</sup> Dakhuea' huaka'eriere, Jesús o'bape' Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere on'tiahuaydepo,

—¿Mena'po huakupe huatabae'eri dakhuea' huaka'eriere o'bape'po Jesús? —Fariseoa Jesúsén huanigpe'ika'eritaj on'huaa'uyate.

<sup>17</sup> Kenda Jesúsá o'mapegedepo,

—Aratbut dakda ee'nayo huamadakka'eritaj pakhue' o'nika'. Dakhue'da ee'nayo huamadakka'eritaj on'pakika'. Huadak huakika'eritaj "yan'nopo'korea'," a'manaya'po tiakhue' ijje'uy. "Yan'nopo'korea'po do'taj men'nigpe'ika'." Dakhuea' huaka'eritaj e'mana'ta' ijpakpo i'tiakuy. —Jesúsá o'mana'uyate.

*"¿Mena'po o'nen huanigpe'ika'eria Dios kamape'epo aypo bapehue' ehue'yanika'?" Jesúsá on'nona'uyate.*

*(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)*

<sup>18</sup> Nogok Juanen huanigpe'ika'eri Dios kamape'epo aypo bapehue' e'nika'te, fariseo aratbutkon Dios kamape'epo bapehue' e'nika'te sue'da aratbut Jesúsá on'huatiakpo,

—Juanen huanigpe'ika'eri fariseokon Dios kamape'epo bapehue' o'nika'. ¿O'nen huanigpe'ika'erinayo mena'po yan'bakika'? —O'nona'uyate.

<sup>19</sup> —Huabokerekere o'toepakapo, ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo on'bapika'. Ken huabokerekere e'ne'te huadi'a bapika'dik o'nika'.

<sup>20</sup> Nogok ken huabokerekertaj en'baktohuade'te huadi'a pai'da e'dik o'nepo Dios kamape'po bapehue' o'nika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>21</sup> —Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue' o'jka'ne oro'omey aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da o'eapo. Konigti adhuea'pane'a e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpeghue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpegedik yanika'. Konigti konig adhuea'pane' ogkika' uynig nogiti kika'dik manahue' ijje'po huabo e'manmadikayo'da on'madika'ika'ne.

<sup>22</sup> Huatone'si'dak vino huato'e ayda kenpa'ti kurugada o'epo konigepo huabo vino sine' huebiahued onjoyhue'dik o'ene. Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o'jka'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino enjornayo o'huepoagpo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o'eapo. Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o'ene. Huasi'dak vinoere huadak o'eapo. Konigti adhuea'pane' ogkika'nig kahue'dik yanika'. Do'hued huabo e'manmadikayo'da yan'nigpejka'po yag'kika'. Konigti konig adhuea'pane' ogkika' uynig nogiti kika'dik manahue' ijje'po huabo e'manmadikayo'da on'madikika'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete Jesúsen huanigpejka'eria o'nogkupoktega'uyate. (Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)*

<sup>23</sup> Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete ta'bayo Jesús o'hua'epo huanigpejka'eriere o'huae'uyate. Jesúsen huanigpejka'eria ogkusitokpo trigo o'nogkupaya'uyate.

<sup>24</sup> —Yatiahuay'. ¿Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete ogkupayahue'dik o'eng'iga mena'po o'nen huanigpejka'eria yagka'? Dakhuea'da ogka'. —Fariseoa Jesústaj on'nona'uyate.

<sup>25</sup> —A'nennada David kenere huag'eri aypotaj o'nepo ogkusitokuyate.

<sup>26</sup> Diosen carpa jakyo on'kudonpo, Abiatar sacerdote huairi e'jka'te Diostaj e'nighueda' pan on'tabapeduyate. Kenda pan be'api' bapehue'dik ee'tada ogka'uyate. Sacerdoteyo'da bape'dik o'nyuate. Menpa' kenda Apagba'te tiahuayhue' o'jka'.

<sup>27</sup> Huabokerekerehuapa' okmapie'ahuaddik ka'nike'po Diosa okmapie'ahuaddik huame'noe o'dikka'uyate. Huabokereka katepi' nogda nogda kikahue'dik yanika' a'manaya'po okmapie'ahuaddik huame'noe Diosa dikkahue' o'uyate.

<sup>28</sup> Do huabokerekere ijje'po Diosya' ijtia'kuy. Okmapie'ahuaddik huame'noe Huairi ijje'. —Fariseotaj Jesúsa o'mana'uyate.

### 3

*Jesúsa eba'po'ketpaktaj o'ba'yarea'uyate.*

*(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)*

<sup>1</sup> Onte'ti okmapie'ahuaddik huame'noete judíoen huaitake' jakyo Jesúsa o'kuduyate. Keyo huabokerekere eba'po'ketpak o'uyate.

<sup>2</sup> “¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa' Jesúsa ya'yareapo?” Fariseo on'nopo'epo, e'yarea'nayo, “Jesúsa dakhuea' o'ka'.” Huaa'dik o'ey on'nopo'e'uyate. Konigepo fariseo Jesústaj on'tiahuaya'uyate.

<sup>3</sup> —Yabo', iyo eretnopoyo yaboato'. —Jesúsa eba'po'ketpaktaj ona'uyate.

<sup>4</sup> —¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa' huadak ka'dik ya'ne? ¿Menpa' dakhuea' ka'dik ya'ne? ¿Menpa' yarea'dik ya'ne? ¿Menpa' arakdik ya'ne? —Jesúsa o'mana'nig'a. Fariseomeya' sohuata' a'tokhue'da o'noke'uyate.

<sup>5</sup> E'nopoenka'ta' pakhue' o'nenok Jesúsa o'bahuadiayonpo suhue'da o'epo nogta nogta o'batiahuaypo,

—Yabate'. —Jesúsa ona'uyate.

Ken o'ba'tepo o'ba'yarud'uyate.

<sup>6</sup> Fariseomey o'noro'kpo jda Herodestaj huapakeriere ogkupopakdepo, menpa' Jesústaj arakdik o'e, on'batia'pakuyate.

*E'pog akta'bogpete Jesústaj huakka'da ogkupopakuyate.*

<sup>7</sup> Huaboro' e'pog akta'bogpeyo Jesús huanigpejka'eriere on'hua'uyate. Huakka' Galilea huadaribaya' huag'erikon on'tahua'uyate.

<sup>8</sup> Judeaya' Jerusalénya' Idumea huadariya' Jordánhue adpenya' Tiro huakka' jakya' Sidón huakka' jakya' huakka'da on'huatiakpo, Jesúsa 'urunanada o'kika' on'tipe'edepo, on'tiakuyate.

<sup>9-10</sup> Huakka'tada o'bayareaduynok aya'ada dakhue' huag'eria a'yareya'po ken'taj e'nejta' on'pakpo diga'da on'kupopakpo Jesússo'taj sapajdikte e'nenok,

—Ibodteda kusi'pe mo'nigtog'. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>11</sup> Kenoka' toto'a huanopo'tog'eria Jesústaj on'tiahuaydepo on'tihuekpo,

—Diosen Huasi'po j'ene. —'Útta'da o'nona'uyate.

<sup>12</sup> —Keje' matiokiahue' yane'. —Ighua'da o'mana'uyate Jesúsa.

*Jesúsa docetaj huamata'mona' o'baktie'ea'uyate.*

*(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)*

<sup>13</sup> Ote'yo o'behuikuyate. Kenomeytaj e'baktie'ea'ta' o'pakpo “Yan'tiak,” o'mana'nok on'huatiakuyate.

<sup>14</sup> Jesúsera ka'nike'po huadak hua'a kan'manmadikike'po docetaj o'baktie'ea'uyate.

<sup>15</sup> “Do ijpaknok dakhue' ee' bayarea'dik mo'eapo kenpa'ti dakhue' nokiregtaj maoroka'dik mo'eapone.” O'mana'uyate.

<sup>16</sup> Jesúsen doce huamata'moneri o'nepo: Simón Pedro,

<sup>17</sup> Jacobo, Jacoboen huama'buy Juan Zebedeoen huasi'po, kenomeytaj o'dikka' Boanerges (kurud ea'ensi'po),

<sup>18</sup> Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo Alfeoen huasi'po, Tadeo, Simón cananista huakupopakeri,

<sup>19</sup> kenpa'ti Judas Iscariote Jesúsen huamata'moneri o'nuyate. Judas Iscariote huakupete Jesústaj kanarake'po ya'bahuatitotiakapet.

*“Toto' huairia Jesústaj o'teyya.” Fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'uyate.*

*(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)*

Nogok huanigpeika'eri Jesúsera jakyo on'kuduyate.

<sup>20</sup> Onte'ti huakka'da aratbut ogkupopaknok menpa' bapehue'dik o'ne'uyate.

<sup>21</sup> “O'segpakpo o'kika'.” Aratbuta on'batia'paknok Jesúsen huabeta kenda on'nopoedepo a'tohuaya'po on'huatiakuyate.

<sup>22</sup> —Beelzebú toto' huairi o'nopo'togepo o'teyya'nok Jesúsa toto' nokiregtaj o'makenika'. —Moisésenba' huamanmadika'eria on'batia'pakuy. Jerusalénya' on'tiakde uyate.

<sup>23</sup> “Nama'da on'nopoenig Moisésenba' huamanmadika'eritaj a'manopoeyaya'po menhuatiakpo men'pee',” Jesúsa o'mana' depo konig o'e o'manbatia'pakpo:

—Menpa' toto'a huata' toto'taj en'dik ya'et. Ehue', enhue'dik o'e.

<sup>24</sup> Ondariyoyo' huag'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo gobierno huairi toghue'dik o'neapo.

<sup>25</sup> Kenpa'ti onyoyo' huag'eri e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda o'ne.

<sup>26</sup> Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik ya'neapet.

<sup>27</sup> Huabokereka huairien e'tamaika' jekbakayta' e'paknayo ba'tinuku'dik kenpa'ti itakpi'tinuku'dik o'e. Huairitaj o'tinukudepo okbakaydik o'e. Donayo teyda ijjej. Toto' huairitaj tinuku'dik ijjej. Toto' huairien huanaba' maendik ijjej.

<sup>28</sup> Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da e'huaa'nayo nopo'tihueke'dik o'e Diosa.

<sup>29</sup> Diosen Nokiregtanayo dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahueahue'dik o'e. Menokapi' bokkahueahue' o'eapo Diosa. Diosen Nokiregtaj dakhuea'da o'huaa'uyate Diosa okkahuehue' o'unhuahuika'apo. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>30</sup> “Dakhuea' nokirega' Jesústaj o'nopo'tog'.” Moisésenba' huamanmadika'eria nama'da on'huaa'nok Jesúsa kenpa' o'mana'uyate.

*Jesúsen huaye Jesúsen huama'buyere on'huatiakuyate.*

*(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)*

<sup>31</sup> Kenoka' huaye Jesúsen huama'buyere on'huatiakuyainig'a huakka'nada ogkupopaknok bidtemon on'boato'po “bo'huatiakne. Yana',” ona'nok

<sup>32</sup> huakka'da aratbut on'tikupohuadpo,

—O'nen huaye o'nen huama'buyere aratbuttiokpeyon mo'nigbone. On'taj bo'ukne. —O'nona'uyate.

<sup>33</sup> —Be do'hued huaye ya'et. Do'hued huama'buy be ya'net. —Jesúsa o'mana'po,

<sup>34</sup> kenomey en'tikupohuadtaj o'tiokpokubere'po,

—Inomey do'hued huaye do'hued huama'buy o'ne.

<sup>35</sup> Kenda Dios o'paknok aya'ada ogkika'po do'hued huama'buy do'hued huaidpo do'hued huaye o'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 4

*Huabakidena'eri a'manopoeyaya'po o'manbatia'pakuyate.*

*(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)*

<sup>1</sup> Onte'ti huaboa'da Jesúsa o'manmadika'po e'pog akta'bogpete o'manmadika'uyate. Huakka'ada aratbut ogkupopaknok kusi'pe e'betyo o'huadato'po huakka' aratbutnayo akta'bogpete ogkupopakuyate.

<sup>2</sup> Konig Diosen Huairitaj yanoknopoe'apet a'manopoe'ya'po o'manbatia'pakonhua'po o'manmadika'po nogda nogda o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

<sup>3</sup>—Yan'pee': Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uyate.

<sup>4</sup> Nogyon nogyon o'bakidena'po sue'da dagte o'kidbakotapo, bakoy o'batiakpo o'kidye'kea'uyate.

<sup>5</sup> Sorok buruj huidbate sue'da o'kidbakotuyate. Kenta' idada o'kerekyu. Sorok buruj o'epo idada o'kerekyu.

<sup>6</sup>Ken diga' o'ta tedepo eyya' o'pakpo sue'da hua'ihuit o'epo o'ay'uy.

<sup>7</sup> Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbakotea'po sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga' o'bakerekpo huakpitaj o'batibuk'uyate.

<sup>8</sup> Nog huakid huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate. O'batipakbodepo o'bakerekdepo huakka'kidada ogkupahuad'uyate. Noga huakpia treinta huakid ogkupae'po noga huakpia sesenta huakid ogkupae'po nogda cien huakid ogkupae'uyate. —Jesúsa kenda o'manbatia'pakdepo,

<sup>9</sup>—Be'api' e'nope'ta' e'paknayo daka' yan'pee'. Bo'peokhuadne. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Huakka'ada nopoenkahue'dik ka'ne'po Dios Huairi konig o'e, Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadikika'uyate.*

*(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)*

<sup>10</sup> Huakka'ada aratbut en'bakuade'te Jesúsen huanigpeika'eri doce huanigpeika'eriereyo'da o'nepo, "Ken huabakidena'eri ken konig o'e huaboa'da on'manbatia'paknigtaj nopogkahue' o'ey. Oro'taj daka' mo'nope'a'." Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>11</sup>—Dios huairitaj konig aratbuta yan'nigpeika'apet opudtanayo daka' e'manopoe'a'ta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopoe'a'ta' pakhue' ijje'po ken konig o'e ijmanbatia'pakikay.

<sup>12</sup> En'tiahuayada daka' tiahuayhue' o'neapo. En'pee'ada nopogkahue' o'neapo. Nopo'koreahue' ka'ne'po Diosa bakkahuahue'dik kama'ge'po Dios Huairi konig o'e ijmanbatia'pakikay. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Huabakidena'eri konig o'e kan'noepenke'po Jesúsa huanigpeika'eritaj daka' o'manopoe'a'uyate.*

*(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)*

<sup>13</sup>—Huabakidena'eri konig o'e nopogkahue' ee'nayo nogdakon e'manbatia'paknayo menpa' nopogka'dik mo'epet.

<sup>14</sup>Ken huakid huabakidena'eri o'bakidenea'nig Diosen huadak hua'a o'e.

<sup>15</sup> Kenda huakid dagte o'kidbakot konig aratbuta Diosen huadak hua'a on'pee'ato'nig'a idada toto'a huahua' huanopoya' Diosen hua'ataj o'bakkaynok kenpa'da o'noknopoe'batikapo.

<sup>16</sup> Huakid huidbayo on'kidbakot konig aratbuta Diosen huadak hua'ataj durugda on'pee'ato'nig'a.

<sup>17</sup> Konig sigda hua'ihuit huadak hua'a sigda o'noknopoe'depo daka' nigpeonhuahued o'nepo on'nigpee'ato'nig'a. Nogok Diosen huadak hua'a huaknopoe'eri o'nenok aratbut on'batieriknok kenpa'ti castiga on'magka'nok ida o'noknopoe'batikapo.

<sup>18</sup> Nog okpota'pidsi'bayo o'kidbakot. Ken konig aratbuta huadak hua'a on'pee'po on'peenig'a.

<sup>19</sup> Nogok nogta' nogta' on'mamepuke'po kenpa'ti katepi' on'tiahuayika'nigtaj nogiti nogiti on'pakpo huakka' e'matoge'ta' on'pakpo, huakka' e'matoge'nayo durugda ijje'apoy nama'da on'nope'nis'g'a nogta' nogta' on'eretpakpo onte'ti Diosen kahue' o'nika'apo. Sigda sigda Diostaj o'noknopoe'batikapo.

<sup>20</sup> Huakid huadak sorokyo o'kidbakot konig aratbut huadaknopo'da huadak hua'a daka' on'nigpeonhuahuika'po Diosen batikhue'da huadakda ogkadhuahuika'po Diosensi'po o'ne. Noga suhuignada on'nigpeika'. Noga huakka'mon on'nigpeika'. Noga huakka'nanada on'nigpeika'apo. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'manmadika'uyate.

*Jakkiregya' huakjeytaj o'batia'pakpo Jesúsa o'manmadika'uyate.*

*(Lc. 8.16-18)*

<sup>21</sup> Nog Jesúsa o'mana'po:

—Sikyo jakkiregya' huakjey e'bakpakte kosoa huakjeyte tiokkubukhue'dik o'nika'. Kenpa'ti huataytoyo huakjey huadahue'dik o'nika'. Kutopate huakjey on'huada'ika'.

<sup>22</sup> Ken konig Diostaj eknopoe' oy konig e'iregireg nogok aya'ada on'nope'apo, aya'ada on'tiahuayapo.

<sup>23</sup> Kenda o'nona'ne daka' yan'pee'.

<sup>24</sup> Huadak hua'atayo'da daka' yan'nigpejka'. Sigda e'bayoknayo sigda Diosa bo'yokapone. Huakka' e'bayokikana'yo Diosa huakka' bo'yokapone. Konigti Diosen huadak hua'ataj daka' e'nigpejka'nayo Diostaj'urunanada moknopoeapo.

<sup>25</sup> Sue'da e'peenayo sue'da eknopoe'nayo Diosa kaknopoe'po bo'tihuapokapone nogiti nogiti Diostaj moknopoeapo. Daka' peehue' ee'nayo Diosen huadak hua'ataj oknopoehue' ee'nayo kenda mo'nopoenigtaj Diosa bokkayapone. Onte'ti oknopoehue'dikada mo'ea'pone. —Jesusa o'mana'uyate.

*Dios Huairitaj huaknopoe'eri ken konig huakid o'tipakbopo o'kerekapo.*

<sup>26</sup> Nogiti Jesusa o'mana'po:

—Dios Huairitaj huaknopoe'eri ken konig o'e: Huabokerekpi' e'borute o'bakidena'po  
<sup>27</sup> ken o'taybedpo nogok o'taybedpo nogok huakid o'tibopo o'kere'k. Monig tibodik ya'et nopoehue' o'e.

<sup>28</sup> Sorokyo o'enok o'tipakbopo o'kere'k. Huabokerek tihuapokhue' ee'tada o'kere'k. Huakkuru huakpi, huametpikon o'kere'k konig huakka' huakid o'magkupapakpo

<sup>29</sup> e'maboyogde'te agkupaeaya'po ta'bayo o'hua'apo o'boyognok ogkupaeaya'apo. —Jesusa o'manmadika'uyate.

*Konig mostaza huakid o'tipakbopo huaboro'nanada o'kere'kika'. Ken konig huakka'nanada Dios Huairitaj huaknopoe'eri o'neapo.*

*(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)*

<sup>30</sup> Onte'ti Jesusa o'manmadika'po:

—Dios Huairitaj huaknopoe'eri ken konig o'neapo ijmanbatia'pakapoy.

<sup>31</sup> Dios Huairitaj huaknopoe'eri konig mostaza huakid o'ne. Mostaza huakid suhuigkidda o'epo ta'bayo on'tukika'.

<sup>32</sup> E'batukde'te nogok o'tipakbopo huaboro'nanada o'kere'kika'. Huaboro'nanada o'enok hua'opite huakka' bakoya on'pakka'ika'. Ta'huiokte ika'dik o'ne. Ken konig oy sue'da Dios Huairitaj huaknopoe'eri o'ne. Nogoknayo huakka'nanada huaknopoe'eri o'neapo. —Jesusa o'manmadika'uyate.

*Huakka' aratbut egkupopakte Dios Huairitaj huaknopoe'eri o'noknopoeapo ken konig o'ea'po Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 13.34-35)*

<sup>33</sup> Ken konig Jesusa o'manmadika'po konig Dios Huairitaj yan'nigpeunhuahuika'apet nogda nogda o'manbatia'pakika'po. Keniga'da eanopoikapa' pee'dik yanet o'manbatia'pakika'uyate.

<sup>34</sup> Huakka' aratbut egkupopakte Dios Huairitaj ken konig o'ea'po yan'nigpeunhuahuika'apet o'manbatia'pakika'po ke'nen huanigpejka'eritanayo daka' o'manopoea'ika'uyate.

*Jesusa e'hueniri'tone'taj bapoka'tere o'batika'uyate.*

*(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)*

<sup>35</sup> Ken huame'noe baysik huanigpejka'eritaj o'mana'po:

—E'pog monokteg. —Jesusa o'mana'uyate.

<sup>36</sup> Ken huakka' aratbut egkupopakya' o'nokbahua'po kusi'petone'yo Jesustaj o'nontohua'po nog kusi'petone'ere on'hua'uyate.

<sup>37</sup> E'pognopoyo enhua'te huaboro'bapokada o'bahuatikuy. Teya'da o'bapoknok huaboro'da o'hueniri'tone'po diga'da o'hu'ekudpo huata'kotdikte o'uyate.

<sup>38</sup> Jesusnayo huata'pakte colchonte o'tay'uyate. On'maboa'po,

—Huata'kotdikte o'ene, Huamanmadika'eri. ¿Menpa' mepu'kehue' i'e? —Jesustaj o'nona'uyate.

<sup>39</sup> Ken Jesus o'mabodpo, “Yabatik, bapokhue' ya'e'. Huenirihue' ya'e'.” Jesusa ona'nok o'batikanpo bapokhue' o'epo kenpa'ti huenirihue' o'uyate.

<sup>40</sup> —Mena'po diga' mome'puk. Mena'po do'taj oknopoehue' mo'e. —Jesusa huanigpejka'eritaj o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Huakka'da on'mepu'kepo,

—¿Kenpihuay, in huabokerek be ya'e'? Kentaj bapoka o'nigpee' kenpa'ti e'poga o'nigpee'. —Huanigpejka'eria huayahuaya on'batia'pakuyate.

## 5

*Huabokerektaj huakka'ada toto' nokirega' on'nopo'toe'uyate.*

*(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)*

<sup>1</sup> Ken akodpen Gadara huadaribayo o'betato'uyate.

<sup>2</sup> Jesús e'kotde'te kubarakbaya' nogbokerektida o'huatiakuyate. Kentaj dakhue'da nokirega o'nopo'tounhuahuika'uyate.

<sup>3</sup> Kubarakbaya o'noika'uyate. Kentaj sirobijtone'a tinukuhue'dik o'nuyate.

<sup>4</sup> Nogok nogok sirobijtone'a huaba'ta'koypi' kenpa'ti hua'itakpi on'tinuku'ea'nig'a teyda o'epo sirobijtone'taj o'tipukpukika' kenpa'ti o'bakpukika'uyate. Kentaj toghue'dik o'nuyate.

<sup>5</sup> Huame'noe kenpa'ti sikyo o'hua'epo ote'yo kenpa'ti kubarakya' o'sagkia'ika'po huida huata' o'bitakpo o'ayagsikatoka'po o'kika'uyate.

<sup>6</sup> Jesústaj o'tiahuaypo huikudate o'tisakotuyate.

<sup>7-8</sup> —Ken huabokerektaj yakorok, dakhue'da nokireg. —Jesúsa ona'nok huabokereka 'utta'da oa'tokpo:

—¿Mena'po do'taj o'huatiak, Jesús? Dios kutayo huag'erien Huasi'po i'ene. Diosa be'tihuapoke' kenpa'da castiga ogkahue' mee'. —Jesústaj 'utta'da ona'uyate.

<sup>9</sup> —¿Katedik i'e? —Jesúsa ona'uy. Huakka'da nokireg o'nenok,

—Do'hued huadik o'e "Huakka,"

<sup>10</sup> adyonda oro'taj ta'monahue' moe'. —Jesústaj digá' o'nona'uyate.

<sup>11</sup> Kente ote'te huakka'da huakyari' on'pe'nok,

<sup>12</sup> —Huakyariere a'eya'po yan'kud, oro'taj yamana'. —Jesústaj dakhue'da nokirega o'nona'nok,

<sup>13</sup> —Yan'kud. —Jesúsa e'mana'te nokirega huabokerektaj o'nenonpo dos mil huak-yaritaj on'huankudonnok aya'da huaduk on'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e'pogyo on'bata'ko'tuyate.

<sup>14</sup> Huakyari' huamatog'eriomeya kenda on'tiahuaydepo on'mepuke'po a'manbatia'pakya'po huakka' jakyo on'bake'tuyate. Ta'bayo kenpa'ti a'manbatia'pakya'po on'hua'uyate. Kenda Jesúsa o'ka' on'pegedepo Jesústaj on'huahua'po

<sup>15</sup> o'nokyepo ken huabokerektaj huakka' dakhue'da nokirega huaboa'da en'maorokonde' on'tiahuay'uyate. Ken huabokereka daka' e'huadpo yudtaj o'otpo huadakda o'epo huadakda o'nopoepo. Kentaj on'tiahuaydepo on'me'pukuyate.

<sup>16</sup> Aratbut keyo Jesúsere e'huaga on'tiahuaydepo kenda Jesúsa o'ka'de eatiahuay'a huakka' jakyo huag'eritaj on'manbatia'pakpo, Jesúsa dakhue'da nokiregtaj o'maoroka'de kenpa'ti huakyariyo en'huankudonde'te huakyari' huaduk on'bahuarakpo e'pogyo on'bata'kotnig on'manbatia'pakuyate.

<sup>17</sup> Kenda on'pegedepo "Oro'enbaya' yahuade'." Jesústaj digá'da o'nona'uyate.

<sup>18</sup> Jesús kusi'petone'yo a'huaya'po e'huadde'te ken huabokereky'a dakhue'da nokireg okoroka'niga "onere e'hua'ta' ijipaki," Jesústaj ona'nok,

<sup>19</sup> —Doere huahue' yag'. O'nen jakyo yahuati'. O'nen huabettaj yamanbatia'pak. "Dios Huairi me'tinepahui'po be'yarea'dene." Daka' yamanbatia'pakti'. —Jesúsa ken huabokerektaj ona'uyate.

<sup>20</sup> Ken huabokereka a'manbatia'pakhuaya'po o'hua'po Decápolis huadribayo huakka' jakyo huaboa'da o'manbatia'pakonhuahua'po "Jesúsa dakhue'da nokiregtaj mekmae-name'ne, be'yareame'ne," o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Aya'ada on'pegedepo "Kempihuay, 'urunanada Jesús Huairia o'kame'te," on'batia'pakuyate.

*Jairoen huayobutaj o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.*

*(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)*

<sup>21</sup> Onte'ti akodpen kusi'petone'yo Jesús e'kumejde'te akta'bogpete huakka'ada aratbuta on'tikupopakuyate.

<sup>22</sup> Jairo judioen huaitake' jak huairi o'uyate. Jesústaj o'huatiakpo o'tiahuaydepo hua'ite huikudate o'tisakotpo,

<sup>23</sup> —Do'hued huayetsi'po huabueydikte mekene. Betayare'po kanoe'po huaba'a be'tatibata'tepo doere bohua'. —Jesústaj digá'da ona'uyatenok.

<sup>24</sup> Jairoere Jesús o'hua'uyate. E'hua'te huakka'ada on'tahua'po aratbutpoya' a'daya'po o'nogka'uyate.

<sup>25</sup> Huakka' aratbut egkupopakyo ettone' o'epo dakhue'da o'epo doce huabayok o'tipokde mimi batikhue' o'unhuahuika'uyate.

<sup>26</sup> Nogtaj nogtaj huamadakka'eritaj o'bahuahuae'ika'uynig'a aya'da ke'nen huakupe e'yoktada yareahue' o'epo nogiti nogiti o'dakhue'pakika'uyate.

<sup>27</sup> Jesúsa huakka'tada o'bayarea'ika' aratbuta on'batia'paknok o'pegedepo Jesústa'piyen o'huatiakpo egkupopakyo Jesúsen yudtaj o'nejpo,

<sup>28</sup> "Ke'nen yudtaj e'nejnayo ijyareapoy." Huanopo'ada o'nopoepo,

<sup>29</sup> o'nejpo mimi o'batikonpo "ijyarudi" o'nopo'e'uyate.

<sup>30</sup> Betapi' huaboa'da ijyareadi Jesúsá o'nopopepo huakka' aratbutyo huata'piyon o'korudpo,

—¿Be'a me'nej? —O'mana'nok.

<sup>31</sup> —Huakka'ada aratbutpoya' monda'ene a'daya'po mogka'ne. “¿Be'a me'nej?” ¿Mena'po ia'? —Jesúsen huanigpeika'eria o'nona'uyate.

<sup>32</sup> Jesúsánayo be'a me'nejne o'nopopepo o'tiokpokubere'uyate.

<sup>33</sup> Ken Jesúsá be'yareadne ettone'a o'nopodepo diga'da o'me'pukpo Jesúsáj o'huahua'po hua'ite huikudate o'tisakotpo, “o'nejne idada ijyarudi,” Jesúsáj buttida ona'uyate.

<sup>34</sup> —Do'taj oknopoenok o'yareaddene. Dakda i'epo daka'da yahuati', sion. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>35</sup> Jesúsá ettone'taj e'batia'pakte Jairoen jakya' huabokerekakon okyeyakpo,

—O'nen huayetsi'po o'bueyde. Huamanmadika'eritaj totiakhue' yae'. —Jairotaj o'nona'uyate.

<sup>36</sup> Jesúsánayo kenda o'peepo nigpeehue' o'epo,

—Me'pukhue' yae'. Do'hua o'yarea'apo meknopoe'. —Jesúsa Jairotaj ona'uyate.

<sup>37</sup> —Pedro Jacobo Juanereyo'da do Jairoere hua'dik o'ne. —O'mana'po o'hua'po

<sup>38</sup> huairien jakyo okyeyakdepo huakka' aratbuttaj o'batiahuay'uyate. Ettone'si'po e'bueyta' diga'da on'bahuikpo on'sagkia'uyate.

<sup>39</sup> O'kuddepo,

—Mena'po bo'sagkia'po diga'da mo'bahuik. Ettone'si'po bueyhue' o'e. O'taypo o'e. —Jesúsa o'mana'nok,

<sup>40</sup> Jesúsáj on'tierikuynig'a aya'tada o'maoroka'depo ettone'si'poen hua'oj huaye ke'nen huatahua'eretere ettone'si'pobuey e'huedyo o'batokudpo,

<sup>41</sup> mune'yoen huaba'ta' o'ba'padpo,

—“Talita, cumi.” Yabo', mune'yosi'po, ona'ne. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>42</sup> Idada mune'yosi'po o'bodpo o'huae'uyate. Doce huabayok o'toe'uyate. Diga'da on'mepuke'po “kenpihuay” oda'uyate.

<sup>43</sup> “Ken bo'tiahuaynig betapi' manbatia'pakhue' yane'.” Ighua'da o'mana'po, “mune'yosi'potaj ayopipi' yan'yok,” o'mana'uyate.

## 6

*Nazaretyo Jesús o'ika'uyate.*

*(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)*

<sup>1</sup> Ken, keya' on'bakhua'po huanigpeika'eriere Jesús huaenbayokon okye'uyate.

<sup>2</sup> Okmapie'ahuaddik huame'noe e'ede'te judíoen huaitake' jakyo huaboa'da o'manmadika'uyate. Urua'nanada o'manmadika'nok judío aratbut on'peedepepo on'mepuke'po,

—¡Kenpihuay! Urua'da o'nopope. Menpapi' huakka'da yanopoe'. Meyopi' huaboa'da huakka' yanopoe'. Ka'bayare'po be'a yateyya'.

<sup>3</sup> Huamenhuae'eri o'enig'a, Mariáensi'po o'enig'a. Jacobo ke'nen huama'buy o'e José Simón Judas. Jesúsén huidpopi' oro'ere o'nika'. —Qda'po onte'ti e'peeta' pakhue' o'nepo konig diga'da on'huano'pe'uyate.

<sup>4</sup> —Nogbayo huae'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' on'pakika'. Huadakda o'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'. Ke'nenbayo huae'erinayo e'peeta' pakhue' o'nika'. Huadakda o'e. E'bahuaa'ta' pakhue' o'nika'. Konigti ke'nen huabet ke'nen jakyo huae'erikon e'peeta' pakhue' o'nika'. —Jesúsa Nazareteritaj o'mana'uyate.

<sup>5</sup> Keya' Jesúsáj eknopoe'ta' pakhue' o'nenok konig Dios teyda ka'dik o'enig Jesúsá kahue'dik o'enig'a kenyo'da sue'da dakhue'da o'tibata'tea'po o'bayare'uyate.

<sup>6</sup> Ke'nenbayo huae'eri eknopoe'ta' pakhue' o'nenok Jesúsá kenpihuay o'nopope'uyate. Nogok nogda nogda huakka' jakyo meyhue'da o'manmadika'uyate.

*Huanigpeika'eritaj kanmanmadike'po o'mata'mona'uyate.*

*(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)*

<sup>7</sup> “Menhuatiak.” Jesúsá doce huanigpeika'eritaj o'mana'depo nogda nogda botta' nogyo nogyo o'mata'mona'po,

—Doa o'nona'nok dakhue'da nokiregtaj maoroka'dik mo'ea'pone.

<sup>8</sup> Dagte bo'huahuudhuahuika'po katepi' tohuahue' yanikati'. Oteypaj nogtiyo'da yan'tohua'. Huenpu aypo huakupepi' tohuahue' yane'.

<sup>9</sup> Hua'iot yan'otpo, nogtida 'opiot yan'otpo nogda tohuahue' yane'.

<sup>10</sup> Jakyo bo'kuddepo keyoyo'da yanikati'. Huakka' jakya' yan'hua'epo keyo yan'tayikati'.

<sup>11</sup> Jak huata'eria opudtaj pakhue' ee'nayo kenpa'ti e'peeta' pakhue' ee'nayo ken jakya' huakka' jakya'pi' yan'bahuati'. Yan'orokdepo Diostaj dakhue'da o'ka'dey aya'ada

kan'no<sup>pe</sup>po soroka e'itimabette yan'itihuekeadti'. Kenomeytaj Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak huag'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak huag'eritaj sue'da castiga o'magka'apo. —Jesúsa doce huanigpeika'eritaj o'mata'mona'po o'mana'uyate.

<sup>12</sup> Ken doce huanigpeika'eria on'bahua'udhuahuika'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'po huadak hua'a on'manbatia'pakpo “yan'nopo'korea', Dios Huairitaj yanokno<sup>pe</sup>,” on'mana'po

<sup>13</sup> dakhue'da nokiregtaj on'maoro<sup>ka</sup>'po kenpa'ti dakhue'taj huasihuaa on'batikubata'tepo on'bayareaduyate.

*Juan bautista o'buey'uyate.*

*(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)*

<sup>14</sup> Jesúsa 'urua'nanada o'kika'nig huabada aratbut on'batia'pakika'nok Herodes huairia o'tipe<sup>de</sup>po,

—Ken Juan bautista o'etaj. Huakudaka'da ee'tada Diosa o'noyhuadame'tenok 'urua'da o'kika'te. —Herodes nama'da o'nopo<sup>pe</sup>po Jesústaj o'tia'pakuyate.

<sup>15</sup> —Elías Diosen huamanbatia'pakerikudak o'noyhuadme'te Jesús o'etaj. —Nogomeya on'batia'pakuyate.

—Diosen a'neneri huamanbatia'pakeri Jesús o'etaj. —Nogomeya on'batia'pakuyate.

<sup>16</sup> Herodes kenda o'pe<sup>de</sup>po,

—Ke'na Juan o'etaj. Juantaj yan'huerenokteg i'mana'meynig'a o'noyhuaddepo Jesús o'etaj. —Herodesa oa'uyate.

<sup>17</sup> Herodías o'paknok Herodes huairi Juantaj huabakuda' jakyo o'kudame'te. Herodías Herodesen huama'buy Felipeen huato<sup>pe</sup> ee'tada Herodesa o'koreame'tenok.

<sup>18</sup> —Huama'buyen huato<sup>pe</sup> koreahue'dik i'ene. —Juana ona'nok

<sup>19</sup> Herodíasa Juantaj diga' o'huadiaypo e'arakta' o'paknig'a arakhue'dik o'eme'te.

<sup>20</sup> Juan huadaky'o'da o'kika' kenpa'ti Diosenyo'da o'kika' Herodesa o'nopo<sup>pe</sup>po Juantaj daka' o'tiokikame'nok Herodíasa arakhue'dik o'eme'te. Juantaj o'pe<sup>pe</sup>po nopoekahue' ee'pi' durugda o'pe<sup>me</sup>te.

<sup>21</sup> Herodesen cumpleaños fiestate Juantaj aradik ijey Herodíasnayo o'nopo<sup>me</sup>te. Fiestate Herodesen huairi Galilea huairitaj o'batobapeme'te.

<sup>22-23</sup> Herodíasen huayobu o'bahuakudpo baile e'nige'te huairi Herodesere huakka'da on'durugpakpo,

—Katepi' i'paknig mena' o'yokapone. Huakka'pi' i'paknig o'yokapone. Buttida ijay. —Herodesa Herodíasen huayobutaj ona'uyate.

<sup>24</sup> Huayetaj o'huahuatupo,

—¿Katepi' ona'dik ijey? —Oname'te.

—Juan Bautistaen huaku beyok. Yana'. —Oname'te.

<sup>25</sup> Herodes huairitaj o'huahua'depo,

—Oyedda baegte Juan Bautistaen huaku beyok. —Mune'yo<sup>a</sup> oname'te.

<sup>26</sup> Herodes kenda o'pe<sup>de</sup>po pai'da eknopo<sup>ca</sup>da “Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda ijyokapoy. Buttida ijay.” Oa'nig. Aya'ada on'pe<sup>en</sup>ok nogda ea'ta' pakhue' o'epo

<sup>27</sup> “Huabakuda' jakyo yahuati'. Juantaj yahuerenokteg. Yagkutotiak. Herodíasen huayobutaj yayok.” Herodesa sorotata<sup>taj</sup> oname'tenok

<sup>28</sup> huabakuda' jakyo Juantaj o'huerenokte<sup>gpo</sup> baegte o'totiakpo Herodíasen huayobutaj o'yokme'nok ke'na huayetaj o'yokme'te.

<sup>29</sup> Kenda Juanen huanigpeika'eria o'nokno<sup>pe</sup>depo on'tiakpo huabuey on'tohua'po o<sup>g</sup>kubarakka'uyate.

*Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypo o'bia'po*

*o'batobape'uyate.*

*(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)*

<sup>30</sup> Nogok Jesúste doce huamata'moneria on'koredepo kenda o'kadhuahua'mey Jesústaj o'nonbatia'pakuyate. Aya'da o'manmadikika'mey o'nonbatia'pakuyate.

<sup>31</sup> Huakka'nada on'batiakika'nok on'bahua'ika'nok menokapi' bapehue'dikda o'nepo, —Monhua'. Kente aratbut ehue' e'nika'yo okmapie'ahuadidik a'eya'po monhua'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>32</sup> Kente aratbut ehue' e'nika'yo kusi'pete Jesús ke'nen doce huamata'moneriere on'bahua'uynig'a.

<sup>33</sup> En'hua'te huakka'ada on'batiahuaypo Jesústaj on'nokie'po aya' huakka' jakya' keyo yan'betapet on'nopo<sup>pe</sup>po on'baketonhua'po huakkuruda on'baky'e'uyatenok.



<sup>34</sup> Jesús o'kotpo huakka'tada o'batiahuaypo kenomey konig oveja o'nepo huabet toehue'onig o'nenok Jesúsa o'matinepahui'po huaboa'da o'manmadika'uyate.

<sup>35</sup> Huaboa' e'sikonyakte Jesústaj on'huatiakpo,

—O'sikde. Iyo aratbut ehue' o'ne.

<sup>36</sup> Aypo toehue' o'nenok nog jakyo nog jakyo huakka' jakyo meyhue'da aypo kan'baepo yamata'mona'. —Huanigpeika'eria o'nona'uynig'a,

<sup>37</sup> —Opudá aypo yan'bayok. —Jesúsa o'mana'nok,

—¿Aypo a'bayokya'po docientos denario huakupea pan kabae'po menpa' hua'dik o'e oro'? —Huanigpeika'eria o'nona'uyate.

<sup>38</sup> —¿Meniga' pan mo'toé? Yan'hua'po yan'tiahuay'. —Jesúsa o'mana'uyate.

On'nopoedepo,

—Huabaniga' pan botta' biigyo'da o'toey. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>39</sup> “Huakupo huakupoa' mirebate yan'bahuad.” Jesúsa o'mana'nok

<sup>40</sup> cien kenpa'ti cincuenta huakupo huakupoa' on'bahuaduyate.

<sup>41</sup> Ken Jesús huaba'te cinco pan botta' biigere o'bapadpo kurudyo o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakdepo pannopote o'posakea'po huanigpeika'eritaj kan'bayoke'po o'bayoke'uyate. Botta' biigkon okpukpukpo aya'tada o'bayoke'uyate.

<sup>42</sup> Aya'ada on'bape'po noteyya' ogka'uyate.

<sup>43</sup> On'tiokayonpo doce kusogyo huedá'da huata'suj on'dohuea'uyate. Pan biig huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'tihuedá'uyate.

<sup>44</sup> Cinco mil huabokerek ken pan on'bape'uyate.

*Jesús huahuetiudte o'huae'uyate.*

*(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)*

<sup>45</sup> “Kusi'peyo yan'kudpo Betsaidayo akudpen huakkuru yanoktegti.” Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'depo huakka' aratbuttaj jakyoda o'mata'mona'uyate.

<sup>46</sup> O'mata'mona'depo Diostaj a'tiona'pakya'po Jesús ote'yo o'behuikpo ijhue'da o'tiona'pak'uyate.

<sup>47</sup> E'sikde'te kusi'petone' e'pognopoyo o'enig'a Jesúsyoda huadarite o'uyate.

<sup>48</sup> E'pognopoyo diga' o'bapoknok e'nokhuayaga'tada huahue' o'nuyate. Sikyoodda Jesúsa huahuetiudte o'bahuatiakpo meyhue'da o'batipokaynig'a,

<sup>49-50</sup> huahuetiudte e'huae'taj huanigpeika'eria on'tiahuaypo aratbuten nokireg o'e on'nopoepo huakka'da on'mepukpo on'sagkia'uyate.

—Me'pukhue' yane'. Do ijjeý. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>51</sup> Kusi'petone'yo o'kudpo huanigpeika'eriére on'huaduyate. E'kudte bapoka o'batikon'uy. Huakka'nanada on'mepuke'po “kenpihuay” o'da'uyate.

<sup>52</sup> Jesús o'paknok Diosa pan o'biame' nopoenkahued kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopohued o'nenok diga'nanada on'mepukuyate.

*Genesaretyo Jesúsa o'bayarea'uyate.*

*(Mt. 14.34-36)*

<sup>53</sup> E'pogtone' o'noktegedepo Genesaret huadaribayo on'betdepo o'nokye'uy.

<sup>54</sup> En'kotde'te Jesús o'e aratbut o'nokje'depo,

<sup>55</sup> Jesúste dakhue' e'huae' a'manpatotiakya'po nogyon nogyon on'baketpo huaboa'da Jesúste asukte on'manpatotiakuyate.

<sup>56</sup> Meyopi' Jesús o'hua'epo jak kuruyo huakka' jakyopi' dagte dakhue' e'huae' on'manpahuedá'po “Q'nen huaok huakubogpi kan'nejatue'po,” Jesústaj diga' o'nona'nok aya'ada on'nejdepo Diosa o'bayaread'uy.

## 7

*Huanopoya'da dakhuea'da on'nopoepo Diostaj dakhuea' ogkika'.*

*(Mt. 15.1-20)*

<sup>1</sup> Nogok Jerusalénya' fariseo huairi Moisésenba' huamanmadika'eriére on'tiakdepo Jesústaj on'huahua'uyate.

<sup>2</sup> Konig adhuae'pane' bapehued on'bakoyo'ika'uyatenig sue'ada Jesúsen huanigpeika'eria konig kahue' o'nika'po ba'koyohue'ada on'bapika'nig judío huairia on'batiahuaypo “dakhuea'da ogkika',” on'huaa'uyate.

<sup>3</sup> (Konig adhuae'pane' ogkika'uyatenig aya' judíomey fariseoere ogkika'po aypo bapehued huakka'da on'ba'koyo'ika'.

<sup>4</sup> Kenpa'ti aypo huabae' jakya' on'tiakpo bapehued on'ba'koyo'ika'. Vasos, platos, ollas, kutopatak on'ba'koyoa'ika'uyate.)

<sup>5</sup> Konigepo fariseoa Moisésenba' huamanmadika'eriérea Jesústaj o'nona'po:

—A'nenda oro'en adhuea'pane' huadaknopo'da Diosa meknopoe'po bapehued on'ba'koyoika'uyate. Mena'po kenda o'nen huanigpeika'eria nigpeehue'ada ba'koyohue'ada yan'bape'ika'. —O'nona'uyate.

<sup>6</sup> —Diosen huamanbatia'pakeri Isaiás opud nama'da huanopoe'eritaj daka' bo'timadoya'uyate:

In aratbuta Diostaj o'paki nama'da o'dika'nig'a do'taj huanopoya'da eretpakhue' o'ne.

<sup>7</sup> Nama'da do'taj dakiti mo'tiona'pakika'ne. Huabokerekada e'huaa'yo'da on'manmadikika'nig'a.

Isaiása o'madoya'uyate.

<sup>8</sup> Kenda opudomey bo'kika'po Diosen e'mana'ba' nigpeehue'ada konig opuden adhuea'pane' ogkika'nig bo'kika'po vasos platos nogtaj nogtaj bo'koyoa'ika'po nogda nogdakon bo'kika'nig'a.

<sup>9</sup> Konig opuden adhuea'pane' on'pakpo ogkika'uyatenig a'kikaya'po Diosenba'taj nigpeehue'ada bo'kika'ne.

<sup>10</sup> “Q'nen huaojtaj huayetere nigpeika'dik mo'ene kenpa'ti tihuapokika'dik mo'ene. Pai'da ee'nayo bayokika'dik mo'ene,” kenpa'ti “Huaojtaj huayetapi' huasi'poa dakhuea' e'huaa'ika'nayo bueydik mo'ene.” Moisésa o'mana'uyate.

<sup>11</sup> “Huaojtehuapa' huayere'tehuapa' aya'da Diostaj o'bayokde'po opudtaj bayokhue'dik o'nene.” Kenpa' be'api' huaojtaj huayetere ona'dik o'ne.

<sup>12</sup> Kenpa' ena'nayo huaojtaj huayetere tihuapokhue'dik o'nepo bayokikahue'dik o'nepo nama'da mo'manmadikika'po

<sup>13</sup> ken konig adhuea'pane' ogkika'nig bo'kika'po Diosen hua'ataj nigpeehue' mo'ika'po, ken konig nogda nogda nama'da bo'kika'nig'a. —Jesúsa judío huairiomeytaj o'mana'uyate.

<sup>14</sup> “Iyon yan'batia.” Huakka' aratbuttaj Jesúsa o'mana'po,

—Do'taj menigpeepo yan'nopoenka'.

<sup>15</sup> Katepi' e'pe'pi' Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Dakhue'dik ea'nayo, da ea'nayopi' Diostaj dakhuea' e'ka' e'dik o'e.

<sup>16</sup> Do'taj daka' menigpee'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>17</sup> Huakka'da aratbut egkupopakya' Jesúsa e'bakhuae' jakyo e'kudde'te “Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Ia'nig. Nopoenkahue' o'nepo daka' mona'.” Huanigpeika'eria Jesústaj o'mona'uyate.

<sup>18-19</sup> —Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'e. Katepi' mo'bape'po hua'aypoyo o'kudika'po huaminyo o'hua'po huaminy'a' ken o'g'rokika'. Huanopo'yo kudhueada Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. —Jesúsa o'mana'uyate.

Kenda oa'nok katepi' aypo huaenpi' bape'dik o'ene. Aya'da bape'dik o'ene, huaboa'da on'nopoe'uy.

<sup>20</sup> —Huanopoya'da dakhuea'da e'nopoe'nayo dakhuea'da bo'ka'apone, dakhuea'da bo'a'apone. Kennayo Diostaj dakhuea'da o'e.

<sup>21</sup> Huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da on'nopoika'po, huanopoya'da on'eretpakpo nogen huatoe on'bakdejpo, nogtaj nogtaj on'bakdeika'po, on'huadiaypo on'barakika'po,

<sup>22</sup> huanopoya'da on'pakpo on'bereika'po, huanopoya'da nogen en'tamaeta' on'eretpakpo, huanopoya'da dakhuea' ogkika'po, huanopoya'da nama'da on'manika'po, huanopoya'da aya'da diga'da on'eretpakika'po, huanopoya'da diga on'bahuahuyika'po, huanopoya'da on'bahuae'ika'po, huanopoya'da huata'tada on'pakika'po huanopoya'da konig nopoe'hue'ada ogkika'po.

<sup>23</sup> Ken konig huanopoya'da aratbut ogkika'nok Diostaj dakhuea'da o'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Esoeri ettone'a Jesústaj oknopoe'uyate.*

(Mt. 15.21-28)

<sup>24</sup> Keya' Jesús o'hua'po Tiro Sidónere huadaribayo o'hua'uyate. Jakyo o'kudpo iregireg e'kudta' e'paktada sue'ada on'tiahuaynok

<sup>25</sup> ettone'si'poen huayé idada o'nopoe'po Jesúsen hua'ite huikudate o'tihua'duyate. Ke'nen huayobutaj toto' nokirega o'nopo'toenok dakhue'da o'uyate.

<sup>26</sup> Ettone' esoeri o'epo sirofenicia huae'eri o'uy. “Do'hued huayobutaj toto' nokiregtaj yakoroka'.” Jesústaj ona'uyate.

<sup>27</sup> —Hueretda judío huasi'po huakkuruda bape'dik o'nika'. Huasi'poen aypo yokhue'dik kuhuataj. —Jesúsa esoeri ettone'taj ona'nok,

<sup>28</sup> —Ee', Huairi. Kuhuanayo kutopatopen huasi'poen e'ta'sujkahua' on'hapika'. —Ettone'a ona'nok,

<sup>29</sup> —Huadaknada mena'nok hua'dik i'e. Toto' nokireg huayobutaj o'takorokonde. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>30</sup> Jakyo o'kumejdepo huayobu huatayte dak e'unde'te o'huednig o'huahuay'uyate. Toto' nokireg o'orokde'uyate.

*Huabokerek a'pakhue'dik kenpa'ti e'peokbettaj Jesúsa o'yarea'uyate.*

<sup>31</sup> Jesús Tiro huadaribaya' o'hua'po Sidónyo o'pokpo Decápolis huadaribayo nog jakyo o'pokpo e'pog Galileayo o'tiakuyate.

<sup>32</sup> Keyo huabokerektaj on'huatotiakpo e'peokbet kenpa'ti a'pakhue'dik e'huag', "yati-bata'te." Jesústaj o'nona'nok

<sup>33</sup> huakka' aratbutya' o'baktohua'depo o'peokba' kudpo o'bapitisupupo o'no'deya'po,

<sup>34</sup> kurudyo o'tiahuaypo, "aaj" oa'po, "yapeokbete," oa'uyate.

<sup>35</sup> Idada o'peokbeteonpo o'noyarudpo huadakda a'pakdik o'uyate.

<sup>36</sup> "Kenda ijka'dey nogomeytaj batia'pakhue' yane'." Jesúsa o'mana'nig'a ighua'mon e'mana'tada nogiti huakka'mon kenda on'batia'pakonhua'po.

<sup>37</sup> Kenpa'ti Jesústaj on'mepuke'po,

—Aya'tada 'urua'nanada o'kika'po e'peokbettaj o'mapee'a'apo kenpa'ti a'pakhue'dik huaboa'da a'pakdik o'ne. —Aratbuta on'batia'pakuyate.

## 8

*Cuatro miltaj Jesúsa e'batobape'uyate.*

*(Mt. 15.32-39)*

<sup>1</sup> Nogok onte'ti huakka'nanada egkupopakte kenpa'ti aypopi' ehue'da o'uyate. Jesús kenda o'nopoepo huanigpeika'eritaj o'mana'po:

<sup>2</sup> —Inomey aratbut bapa'me'noea' iyoda doere o'nedepo aypobayo' o'nenok ijmatinepahui'po.

<sup>3</sup> Jakyoda mata'monahue'dik ijjeý. Huakka'mon bidteda on'tiakme'tenok e'mata'mona'nayo dagta' arogdik o'nenok. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>4</sup> —Iyo aratbut ehue' o'nika'. ¿Meyo aypo o'eyapet? —Jesúsen huanigpeika'eria o'nona'uyate.

<sup>5</sup> —¿Meniga' pan mo'toq? —Jesúsa o'mana'nok.

—Siete. —O'nona'uyate.

<sup>6</sup> "Barakte yan'bahua'd." Jesúsa o'mana'uyate. Siete pan o'ba'padpo, "Dakiti Dios, daka' joka'ne," o'tiona'pakdepo o'posakea'po huanigpeika'eritaj o'bayoke'uyatenok aratbuttaj on'bayoke'uyate.

<sup>7</sup> Sue'da biigkon on'toenok "Dakiti Dios" ona'depo "yan'bayoke'," o'mana'uyate.

<sup>8</sup> Noteymeýa'da aya'ada on'bape'uyate. Noteymeýa'da en'bapepi' siete kusogyo huta'suj huadmeyá'da on'dohuea'uyate.

<sup>9</sup> Konig cuatro mil on'bape'uyate. "Jakyoda yan'huati'," Jesúsa o'mana'depo,

<sup>10</sup> huanigpeika'eriere kusi'petone'yo o'kuddepo Dalmanuta huadariyo o'hua'uyate.

*Konig Diosayo'da ka'dik kurudya' katapi' oro' tiahuahue' o'ika'uynig mo'nigka'. Fariseo huairia Jesústaj o'nona'uyate.*

*(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)*

<sup>11</sup> A'ti fariseomey Jesústaj on'huatiakdepo huaboa'da on'batia'pakpo a'dikdikya'po, "konig Diosayo'da ka'dik kurudya' katapi' oro' tiahuahue' o'ika'uynig mo'nigka'," Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>12</sup> Huanopoya'da "aaaj" oa'depo,

—"Konig Diosayo'da ka'dik kurudya' katapi' oro' tiahuahue' o'ika'uynig mo'nigka'." Nama'da o'nona'ne. Konig mona'nig opudtehuapa' kahue' ijjeapoy, buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>13</sup> Jesús o'bakhua'po kusi'petone'yo o'kudpo akodpen o'hua'uyate.

*"Fariseo huairi dakhue'dik e'huag' on'manmadikika'. Keyoj ijjay." Jesúsa oa'uyate.*

*(Mt. 16.5-12)*

<sup>14</sup> Kusi'pete on'hua'po pan e'tohua'ta' o'nokkahuduyate. Nogtiyo'da on'toq'uyate kusi'peyo.

<sup>15</sup> —Eya', fariseoen e'bia'ontaj keyoj ijjay. Herodesen e'bia'ontaj keyoj ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>16</sup> —Pan toghue' o'énok kenda mona'ne. —Jesúsen huanigpeika'eria huaboa'da huayahuaýa on'batia'pakuyate.

<sup>17</sup> —Pan toghue' o'ey mena'po mo'batia'pak. Pantaj mepu'kehue'dik mo'ika'ne. Kenda ka'dik ijjeý nopoehued mo'e kenpa'ti nopoekahued mo'ene. Menpa' huanopoya'da oknopoehue'dikda mo'ika'ne.

<sup>18</sup> Huakpoa mokpoenig'a menpa' tiahuahue' mo'e. Huapeok bo'peokjene menpa' peghue' mo'e. Pan ijbiamey menpa' bokkahue' de.

<sup>19</sup> Cinco mil huabokerektaj cinco pan ijbayokemey. ¿Meniga' kusogyo huata'suj huedmeya'da yan'ohueame'? —Jesúsa o'mana'uyate.

—Doce. —O'nona'uyate.

<sup>20</sup> —Cuatro mil aratbuttaj siete pan ijbayokemey. ¿Meniga' kusogyo huedmeya'da yan'ohueame'? —Jesúsa o'mana'nok,

—Siete. —Huanigpeika'eria o'nona'uyate.

<sup>21</sup> —Menpa' kenda nopoehued mo'e. —Onte'ti o'mana'uyate.

*Huakka' jak Betsaidaya' Jesúsa ekpobigtaj o'yareadyate.*

<sup>22</sup> Nogok Betsaida huakka' jakyo on'tiakuyate. Jesúste ekpobigtaj on'totiakpo "yakpotibata'te'," o'nona'uyatenok

<sup>23</sup> ekpobigtaj o'ta'koypo huakka' jakya' o'baktohua'po igkusi'huea okpotihueke'po o'tibata'tepo,

—¿Menpa' sigpi' tiahuaydik i'e'? —Ona'uyate.

<sup>24</sup> Ekpobig o'tiahuayatupo,

—Huabokerektaj ijtiahuaypo konig ohuey on'hua'e. —Jesústaj ona'uyatenok,

<sup>25</sup> onte'ti Jesúsa okpotibata'tenok huaboa'da 'urunanada aya'tada o'tiahuay'uyate.

<sup>26</sup> —O'nen jakyo yahuati'. Huakka' jakyo huahue' yae'. Kenda o'nigka'ne batia'pakhue' yae'. —Jesúsa ona'uyate.

*Diosen Cristo i'ene. Diosa kurudya' me'ta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj ona'uyate.*

*(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)*

<sup>27</sup> Cesarea de Filipino huadaribayo nog jakyo nog jakyo huanigpeika'eri Jesúsero on'hua'epo dagte,

—¿Be o'ea' do'taj aratbuta menhuua'ika'? —Huanigpeika'eritaj Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>28</sup> —Juan Bautista on o'e. Noga bo'huua'ika'ne. On Elías o'e. Noga bo'huua'ika'ne. Diosen huamanbatia'pakero o'e. Nogomeya' bo'huua'ika'ne. —Huanigpeika'eria o'nona'nok,

<sup>29</sup> —¿Be o'ea' do'taj opuda on'huua'ika'? —Jesúsa o'mana'uyate.

—On Diosen Cristo i'ene. Diosen Huasi'po i'enok Diosa me'ta'mona'uyne. —Pedroa ona'uyate.

<sup>30</sup> —Kenda ona'ne be'tapi' manahue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

*"Ijbueydeapoy." Jesúsa o'batia'pakpo oa'uyate.*

*(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)*

<sup>31</sup> Jesúsa huaboa'da o'manmadika'po:

—Do huabokerek ijjepe Diosya' ijtiakuy. Pai'nanada ijnopo'epoy. Judío huairitone', sacerdote huairi, kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eriere a do'taj ekpope'ta' pakhue' o'nepo men'arakapone. Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada'apone.

<sup>32</sup> —Jesúsa daka' o'mana'uyatenok Pedroa o'tohua'depo, "kenpa' ahue' yae', Huairi," ona'uyng'a

<sup>33</sup> Jesúsa o'batikorudpo ke'nen huanigpeika'eritaj o'tiahuaypo Pedrotaj ona'po:

—Konig huabokerekada nama'da on'nopeika'nig o'na konigti i'nopeika'po Diosen e'nope' nopeohue'da i'ene. Konig totonig ia'ne yahuati'. —Jesúsa ihgua'da ona'uyate.

<sup>34</sup> Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noehnuahuikahue'dik o'neapo.

<sup>35</sup> Kenpa'da hua'enda e'paknayo Cristoere kurudyo onte'ti nounhuahuahue' o'nika'apo. Do'taj e'nigpeika'ta' on'pakpo huadak hua'a huakka' on'pakpo kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo onte'ti Diosere kenpa'da on'noehnuahuika'apo.

<sup>36</sup> Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noehnuahuikahue'dik o'neapo.

<sup>37</sup> Diosere a'noehnuahuikaya'po katepi' Diostaj yokhue'dik mo'epo kenpa'da do'taj pee'dik mo'ika'ne.

<sup>38</sup> In aratbut dakhuea'da ogkika'po Diostaj nigpeehue' o'nika'po inomey be'api' do'taj e'nokbira'nayo do'hued e'manmadika'taj en'tobira'nayo nogok do huabokerek ijjepe onte'ti ijtiakdepo kenomeytakon ijbakbira'apoy. Diosya' kurudya' ihhuarakpo Diosa 'urua'nanada megka'nok Diosen huata' moneriere 'urua'nanada ijjepe ijtiakapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 9

<sup>1</sup>—Huakka'nanada Diosen Nokireg on'opo'toepo Dios Huairitaj daka' on'nigpeika'apo. Kenpa' opudomey huakka'mon bueyhued mo'epo bo'tiahuayapo. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Jesús o'eypakatuyate.*

*(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)*

<sup>2</sup> Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaj Juantere o'batohua'po huakupa kutayo Jesúsa o'batobehukuyate. En'tiahuayte Jesúsen huakok konig niokpo o'kokeypakuyate.

<sup>3</sup> Yudtakon diga'da o'takeregpakatupo konig senogda o'etuyate. Aratbutnayo konig keregda kahue'dik o'nika'.

<sup>4</sup> Eliástaj Moiséstaj Jesúserere en'batia'pakte on'batiahuay'uyate.

<sup>5</sup> —Oro' iyoda o'epo huadakda o'ene. Bapa' bak o'kay'. Ontehuapa' nogtida Moiséstaj nogtida Eliástaj nogtida o'kay', Huairi. —Pedroa ona'poda ona'uyate.

<sup>6</sup> Pedromey diga'da on'mepuke'po koniga' a'ay' Pedroa nopogehue'ada oa'uyate.

<sup>7</sup> Kenpa' ena'te e'sihuaja' o'batibuk'uyate. E'sihuaja' on'peepo:

—In do'hued Huasi'po me'taene. Huadi'da me'taene. Kentaj yan'nigpeika'. —Diosa o'mana'uyate.

<sup>8</sup> A'tida en'tiahuayte Jesústayo'da on'tiahuay'uyate.

<sup>9</sup> Huakupaya' en'huarakde'te

—Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued ee'ted kenda huakupayo huaboa'da bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>10</sup> Konigepo kenda batia'pakhue' o'ne'uynig'a huayahuyayo'da kate'e'noyhuadtaj Jesúsa ya'batia'pak on'batia'pakuyate.

<sup>11</sup> Konigepo Jesústaj:

—“Cristo tiakhued ee'ted Elías huakkuruda tiakdik ya'eapet.” ¿Mena'po Moisés huamanmadika'eri kenda yadika'? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>12</sup> —Elíasonigti huakkuruda tiakdik o'eapo. Aya'tada a'manopo'yareaya'po yatiakapet. Diosen Huasi'po pai'nada ya'nopo'eapet. Kentaj yan'tibirae'apet. Kenda huaojba'te on'madoya'uyate.

<sup>13</sup> Elíasonigti e'tiaktada on'tibirae'po konigti on'pakpo dakhuea' ogkame'te. Konig Apagba'a oa'nig ogkame'te. —Jesúsa Pedromeytaj o'mana'uyate.

*Huasi'po toto' nokirega e'nopo'toetada Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)*

<sup>14</sup> Jesúsen huanigpeika'erite on'bahua'po okyehued ee'ted huakka'nada e'kupopakada Moisésenba' huamanmadika'eria Jesúsen huanigpeika'eritaj en'maboyste Jesúsomey on'batiahuayato'uyate.

<sup>15</sup> Jesústaj on'tiahuaydepo on'mepu'kepo on'huaketonyakpo durugteda on'baaka'uyate.

<sup>16</sup> —¿Katea' yan'batia'pak? —O'mana'nok

<sup>17</sup> nogtiada oa'tokpo,

—Do'hued huasi'potaj dakhuea' toto' nokirega o'nopo'toenok a'pakhue'dik o'e.

<sup>18</sup> Kenpa'ti menokapi' e'nopo'toete o'ketpakonpo barakte o'huekika'po kutajpoo' o'orokika'po hua'id o'idta'peteye'po diga'da o'arognok ontaj o'totiakne. “Dakhue' nokiregtaj ya'noroka,” o'nen huanigpeika'eritaj e'mana'tada orokahue' o'ne, Huamanmadika'eri. —Nogtiada ona'uyate.

<sup>19</sup> —Opudomey judío aratbut do'taj eknopoe'ta' pakhue' mo'ene. Oknopogehue' huage'eri mo'ene. Dios teyda o'epo bayarea'dik o'e oknopogehue'da mo'ene. Ijhue'ta'da do'taj moknopogene. Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Huasi'potaj on'totiaknok dakhuea' nokirega Jesústaj o'tiahuaydepo huasi'potaj o'ketpakonka'nok sorokte o'huekpo, o'pokore'epo o'tiokkutajorokuyate.

<sup>21</sup> —¿Meniga' huabayoka' dakhuea' nokirega ya'nopo'toika'po ya'ketpakonka'ika'? —Jesúsa ona'uyate.

<sup>22</sup> —Si'nog ee'ted nogok nogok huakka'da dakhue' nokirega a'arakya'po ta'akyo huahueyopi' o'enika'. Ka'dik ee'nayo oro'taj mo'matinepahui'po bo'tihuapok. —Ke'nen paga ona'uyate.

<sup>23</sup> —Do'taj eknopoe'nayo aya'tada ka'dik ijje'po yarea'dik ijje'. —Jesúsa ona'nok,

<sup>24</sup> —Yoknopoe'y, nogiti nogiti eknopoe' be'tihuapok. —'Utta'da ona'uyate.

<sup>25</sup> Huakka' aratbut on'kupopaknok Jesúsa o'tiahuaypo,

—E'peokbet a'pakhue'dikere nokireg ya'orokpo huasi'poya' yakhuati' onte'ti a'kudya'po tiakhue' yae'. —Jesúsa dakhue' nokiregtaj huiyokda ona'nok,

<sup>26</sup> dakhue' nokirega o'sagkiadpo o'ketpakogka'po e'bueyonig o'orokpo o'enon'uyate. Konigepo “e'buey o'e,” huakka'mon on'batia'pakuynig'a

<sup>27</sup> Jesús nayo o'ta'koypo o'boa'uyate. Huasi'po o'bodyate.

<sup>28</sup> Jesús jakyo o'kudyate. Huanigpeika'eriyo'da kenere o'nepo,  
—¿Oro'nayo dakhue' nokiregtaj mena'po orokahue' o'e? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>29</sup> —Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti mo'tiona'pakonhua'po dakhue' nokiregtaj ta'mona'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uyate.

*“Do'taj me'darakapone.” Onte'ti Jesúsa o'mana'uyate.*

*(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)*

<sup>30</sup> Keya' o'hua'po Galileayo konig iregiregteda o'pokonhua'po.

<sup>31</sup> Huanigpeika'eritaj o'manmadika'po iregiregteda o'hua'onhua'po. “Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka men'bahuatitotiakapet. Men'arakapone. Bapa'me'noe huakudaka'da e'eada ijnoyhuadapoy.” Jesúsa o'manmadika'uyate.

<sup>32</sup> Huanigpeika'erinayo kenpa' nopoenkahue' o'nepo on'me'pakpo “¿monig ya'e?” onahue' o'nuyate.

*“¿Be'a hueret huairida e'dik ya'et?” Huanigpeika'eria on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)*

<sup>33</sup> Capernaumyo on'tiakdepo jakyoda o'eato'po,

—¿Dagte o'tiakpo katetaj mo'batia'pak? —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>34</sup> “¿Be'a hueret huairida e'dik ya'et?” on'batia'pakpo a'tokhue' o'nuyate.

<sup>35</sup> Jesús huanigpeika'eritaj a'manmadikaya'po o'huadpo “yan'kupopak,” o'mana'po,  
—Bepi' doere huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuten huanaba'nig ka'nike' konig nogtaj kan'tihuapokike'. —O'mana'po

<sup>36</sup> huasi'potaj o'ta'koypo nopoyo o'totiakpo hua'opite o'doko'uyate.

<sup>37</sup> —Do ijpaknok be'api' in huasi'potaj di'da o'depo o'tihuapokika'po konigda do'takon o'de do'hued Apagtakon o'de. Ke'na me'ta'mona'uyne. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Ken aratbut opudomeytaj dakhuea' egka'ta' pakhue' o'nepo daka' bo'tihuapokika'ne.*

*(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)*

<sup>38</sup> —Nogbokereka o'nendik o'dikka'po toto'taj o'maenika'. O'tiahuaypo oro'ere huahue' o'ika'nok, “Keje', kahue' ya'e.” Ona'mey, huamanmadika'eri. —Juana ona'uyate.

<sup>39</sup> —Kentaj “kahue' ya'e,” onahue' yane'. Be'api' konig tiahuayhued o'ika'nig do'hued huadik o'dikka'po eka'nayo onte'ti do'taj dakhue' huahue'dik o'eapo.

<sup>40</sup> Ken aratbuta oro'omeytaj dakhuea' egka'ta' pakhue' o'nepo oro'omeytaj bo'tihuapokne.

<sup>41</sup> Cristoen huanigpeika'eri mo'enek do ijpaknok be'api' huamai' hue'ey e'yoknayo dapi' Diosa dakhua'po bayokapo. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'po.

*Keyoj nama'da e'toka'nayo dakhue'da o'unhuahuika'apo.*

*(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)*

<sup>42</sup> —Be'api' do'hued 'uru huaknopoe'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'ponanada castiga Diosa ogkadhuahuika'apo. Konigepo do'hued 'uru huaknopoe'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea' batokahued huidtone' ke'nen huahuerenta'yan'tiontidukuppo ta'kotdik a'eya'po jod yakoyo e'kotnayo kenda konig sue'da castiga e'magka' o'e.

<sup>43-48</sup> Huaba'pi' hua'ipi' huakpopi' dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhue'nanada o'enek Diosa castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Ta'ak o'bakpakonhuahuika'apo bakayhue' o'eapo. Konigepo huabaapi' hua'ipi' huakpoapi' dakhuea' e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o'epo kahue'dik a'eya'po e'boktegnayopi' huadak ya'eapet, dakhuea' kahue'dik a'eya'po ekpokotoknayopi' huadak ya'eapet. Ken konig yan'nopoe'po dakhuea' kahue' yanika'. Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea' boka'nok castiga mogkadhuahuika'apone. Ta'akyo mo'bakpakonhuahuika'apone. Bakayhue'dik o'unhuahuika'apo.

<sup>49</sup> Sal pai' e'eada huadakda o'kika'nig konigti pai'da mo'nopo'epo huadakda mo'eapone.

<sup>50</sup> Sal huadakda o'epo o'kika'. Pai' ehue' ee'nayo huadak kahue'dikda en'dik o'ene. Konig salonig ya'nepo huadaknopoda huayahuaya di' yan'maepo yan'manoeyika'. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

## 10

*“¿Huabokerek huato'e'taj menpa' en'dik ya'ne?” Jesústaj nama'da kae'po fariseoa o'nona'uyate.*

*(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)*

<sup>1</sup> Keya' Jesúsa o'bakhua'po Judeayo kenpa'ti Jordán akodpen huadariyo o'hua'uyate. E'tiakte onte'ti huakka'nanada ogkupopakuyate. Konig o'kika'po o'manmadika'uyate.

<sup>2</sup> Jesústaj a'dikdikya'po sue'da fariseo on'huahua'po, “¿Huabokerek huato'e'taj menpa' kenpa'da endik ya'e?” Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>3</sup> —¿Kate yamana'uyate Moisésa? —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>4</sup> —“Huaṭoḡe e'en beroba' madoya'dik mo'epo huaṭoḡe endik mo'e.” Moisésa o'mana'uyate. —O'nona'uyate.

<sup>5</sup> —Konig nopoteyda mo'ika'po Diostaj e'nigpeika'ta' pakhue' mo'ika'nok Moisésa kenda o'madoya'uynig'a.

<sup>6</sup> Huakkuruteda Diosa aya'tada o'ka'uypo huabokerek ettone'ere o'ka'uyate.

<sup>7</sup> “Konigepo huabokerek ke'nen huaoj huayeretaj okroḡkpo ettone'taj a'toḡepakya'po.

<sup>8</sup> Botta' e'eḡada on'toḡepakdepo konig nogtida o'nede.” Apagba'te kenpa' oa'. Botta' e'eḡada nogtida o'nede.

<sup>9</sup> Kenda Diosa o'toḡepaka'denok huabokereka enhue'dikda o'ne. —Jesúsa fariseomeytaj o'mana'uyate.

<sup>10</sup> Nogok huanigpeika'eriere jakyoda o'nepo, “¿Huaṭoḡe menpa' en'dik o'e?” Jesúsen huanigpeika'eria o'nona'nok,

<sup>11</sup> —Be'api' huabokerek huaṭoḡe'taj e'ennayo nogtaj o'toḡepakpo huakkuru huaṭoḡe'taj dakhuea'da oḡka'.

<sup>12</sup> Kenpa'ti ettone'a huaṭoḡe'taj e'ennayo nogtaj o'toḡepakpo dakhuea'da o'ka'. Diostaj dakhuea'da o'ka'. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuyate.*

*(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)*

<sup>13</sup> Jesúsa daka' kan'bake'po huasi'po kentaj en'batotiaktada ke'nen huanigpeika'eria “keje', batotiakhue' yane',” on'mana'uyate.

<sup>14</sup> Kenda Jesús o'tiahuaypo o'diayatupo.

—Huasi'po do'te kan'batiake'. “Kaḡya',” manahue' yane'. Konig inomey 'urunopo'da huasi'po o'ne konigti aratbut huaknopḡe'eri Diosensi'po o'nepo Dios Huairitaj on'nigpeika'apo.

<sup>15</sup> Huasi'po do'taj 'urunopo'da menoknopḡepo men'nigpeika'ne. Konig huasi'po Dios Huairitaj daka' o'noknopḡenig konigti opudomey oknopḡehue' e'e'nayo Dios Huairiensi'po ehue'dik mo'eapone. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>16</sup> Huasi'potaj o'badokoe'po o'batibata'te'epo Diosa daka' kabake'po o'mationa'pakuyate.

*Huabokerek huairi Jesúsero on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)*

<sup>17</sup> Dagte Jesúsa huaboa'da o'hua'depo huabokereka o'huaketonyakpo huikudate o'tihuadpo,

—¿Kurudyo Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate huadakda kika'dik ijje, huadakda huanmadika'eri? —Jesústaj ona'uyate.

<sup>18</sup> —Ka'tia'po huadakda i'ene ona'. Diosyo'da huadakda o'jika'.

<sup>19</sup> Diosen e'mana' i'nopḡe. Nogen huaṭoḡe'taj bakdejhue' yaika'. Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yaika'. Nogen bakbrehue' yaika'. Nama'da bahuaahue' yaika'. Da ahue' yaika'. Huaojtaj huayetere daka'da yanigpeika'po daka' yamatoika'po yabayokika'. Kenpa' Diosa o'mana'uyate i'nopḡene. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>20</sup> —Do huasi'poedanda kenda aya'da ijnigpeika'uy, Huamanmadika'eri. —Huabokereka ona'uyate.

<sup>21</sup> Jesúsa di' o'epo o'tiahuayatupo,

—Nogitid ka'diken i'ene. Huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo Diosere huakka'da i'matounhuahuika'apone. Do'taj behuatiakpo beta'hua'ika' e'bueypi' beta'hua'ika'. —Jesúsa huairitaj ona'uyate.

<sup>22</sup> Huairia kenda o'peḡepo nohue' o'unpo huakka'nanada o'tamaenok suhue'nanada o'epo okhua'uyate.

<sup>23</sup> Huanigpeika'eritaj okpokuberudpo,

—Bepi' huairi huakka'nada e'matoḡe'ta' huaeretpakeri Dios Huairitaj oknopḡehue'dik o'neapo, Diosensi'po ehue'dikda o'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Huanigpeika'eria Jesúsen hua'ataj o'peḡepo on'mepuke'nok onte'ti Jesúsa o'mana'po:

—Huakka'da e'matoḡe'ta' huapakeria Dios Huairitaj oknopḡehue'dik o'neapo. Diosensi'po ehue'dikda o'ne.

<sup>25</sup> Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'peyo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da on'matoḡepo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>26</sup> Huanigpeika'eria kenda on'peḡepo huakka'da on'mepu'kepo huayahuaa on'batia'pakpo:

—¿Jenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po e'dik ya'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik ya'neapo? —On'batia'pakuyate.

<sup>27</sup> Jesús a o'batiahuaypo o'mana'po:

—Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. O'nada on'pakpo noeon-huahuikahue'dik o'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —O'mana'uyate.

<sup>28</sup> —Oro'nayo aya'da o'matojika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenon'demey. —Pedroa ona'uyate.

<sup>29</sup> —Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi' o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huaotaj huasi'potaj ta'bapi' o'nen. Huadak hua'a o'deretpakpo kenpa'ti do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen.

<sup>30</sup> O'nennok Diosa oy huakka'nanada o'bayokapo. Jak, huama'buy, huidpo, huaye huasi'po, ta'bakon o'bayokapo. Pai'da e'nopo'ebet o'bayokapo. Nogok Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>31</sup> Oy huakka'da huairi e'cada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo. Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy o'nika'nig. Nogok-nayo 'urua'da o'neapo. Konig huairitone' o'neapo. —Jesús a o'mana'uyate.

*“Do'taj me'darakapone.” Jesús a onte'ti oa'uyate.*

*(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)*

<sup>32</sup> Jerusalényo dagte Jesús huanigpeika'eriere on'behuikpo Jesús huakkuruda o'hua'enok huanigpeika'eri on'mepuke'po nogomey on'tahua'po on'mepukuyate. Doce huanigpeika'eritaj nogyonda o'batohua'po konig megka'apone o'mana'po:

<sup>33</sup> —Jerusalényo o'hua'ne. Do huabokerek ijjepe Diosya' ijtikuy. Jerusalényo huabokereka sacerdote huairiomeytaj men'yokapone. Moisésenba' huamanmadika'eritere men'yokapone. Ken bueydik o'e men'huaa'apone. Nog aratbuttaj judío ehue'taj do'taj menyokapone.

<sup>34</sup> Nog aratbuta do'taj men'tierikapone. Huiyokda pidetbi'a men'bitbitapone. Mentisupu'eapone. Me'darakapone. Botta'a' e'tisikde'te kubarakyo huakudaka'da e'eme'tada Diosa me'noyhuada'apone. —Jesús a o'mana'uyate.

*Jacobo a Juanerea huairi bo'yahuea' o'nona'uyate.*

*(Mt. 20.20-28)*

<sup>35</sup> Zebedeoen huasi'po Jacobo Juanere Jesús taj on'huahua'po,

—Kenda ona'nig oro'taj mogka', huamanmadika'eri. —Juan Jacoboere o'nona'uyate.

<sup>36</sup> —¿Kate bo'pak? —Jesús a o'mana'nok.

<sup>37</sup> —O'na 'urua'nanada huakhuairi e'ede'te konig huairi e'huae' onte da'kopen ope'topen bohuada'. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>38</sup> —Kenpa' onahue' mene'. Do pai'da ijnopo'epoy. ¿Menpa' doere konigti pai'da nopo'e'dik mo'e? —Jesús a o'mana'uyate.

<sup>39</sup> —Ee', onere pai'da nopo'e'dik o'ey. —Jesústaj o'nona'uyate.

—Buttida ijjay, konig pai'da ijnopo'epoy opud konigti pai'da nopo'e'dik mo'epone.

<sup>40</sup> Nogok do huakhuairi ijjedepo ijmana'ika'apoy. Doere huakhuairi ka'ne'po do'huanayo yahueahue'dik o'nene. Kenomey do'hued Apag Dios a'nennada o'baktie'ea'uyngitaj doere huairi o'bahuea'apoy. —Jesús a o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Nog diez huamata'moneria kenda on'mapeepo Jacobotaj Juantere on'mahuadiay'uyate.

<sup>42</sup> —Inte yan'batiaak —Jesús a o'mana'po— Nog aratbuten gobierno huairitone' kenpa'da teyda on'mana'ika'nok kenomeyen aratbut huairitaj nigpeika'dik o'nika'.

<sup>43</sup> Opudnayo ken konig kihakue'dik mo'ene. Be'api' huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbut-taj kan'batihuapokike'.

<sup>44</sup> Kenpa'ti be'api' doere huairi ee'ta' e'paknayo konig nog aratbuten huanaba' ka'nike'.

<sup>45</sup> Konig do ijkika'nig konigti yag'kika'. “Konig huanaba' mentihuapok.” A'ikaya'po tiakhue' ijjuy. Aratbuttaj a'tihuapokya'po ijtiakuy. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po a'manigbueyya'po Apag Diosya' ijtikuy. —Jesús a o'mana'uyate.

*Bartimeotaj okpoyarea'uyate.*

*(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)*

<sup>46</sup> Ken Jericó huakka' jakyo on'batiaakuyate. Huakka' jakya' on'pokondepo Jesús huanigpeika'eriere huakka'nanada aratbutere e'norokte Bartimeo ekpobig Timeoen huasi'po dagte o'huadpo “huakupe beyok,” o'mana'uyate.

<sup>47</sup> “Jesús Nazaret huae'eri o'pokde,” aratbuta enhuaa'te o'peepo 'utta'da ona'po,

—Metinepahui', Jesús Daviden adhuea' huasi'po. —Ekpobiga' 'utta'da ona'uyate.

<sup>48</sup> —Yabatikde'. —Aratbuta huiyokda e'nona'tada nogiti huakka'a'da o'nokoye'uyate.

—Metinepahui', Jesús Daviden adhuea' huasi'po. —'Uta'da ona'uyate.



- <sup>49</sup> Ken Jesús e'hua'ada o'boato'po,  
 —Yan'totiak. —Jesúsa o'mana'nok on'huahua'depo,  
 —Yadurugpakpo yabod. Jesúsa “Yatiak” mena'ne. —O'nona'uyate.  
<sup>50</sup> Huaok o'empo o'bodpo Jesústaj o'huatiakuyate.  
<sup>51</sup> —¿Kate i'pak? —Jesúsa ona'uyate.  
 —Ekpoyarea'ta' ijpaki, Huamanmadika'eri. —Ekpobiga ona'uyate.  
<sup>52</sup> —Do'taj meknoppepo yayarudpo yahuati'. —Jesúsa ona'uyak ekpobig huaboa'da  
 o'tiahuaypo Jesústaj dagte o'tahua'uyate.

## 11

*Jerusalényo Jesúsa o'kuduyate.*

*(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)*

- <sup>1</sup> Jerusalén meyhue'da e'ede'te Betfagéte kenpa'ti Betaniate kenpa'ti ote' Olivoste  
 o'nedepo, botta' huanigpeika'eritaj:  
<sup>2</sup> —Butukda yan'huati'. Huakka' jakyo yan'huati'. Keyo burro 'uhua enuku'  
 bo'huahuayapone. Ken burrote bepi' huadhued o'ne. Yanogkujpo do'taj menigtotiak.  
<sup>3</sup> “¿Mana'po bo'tohua?” Be'api' ena'nayo “Huairia o'paknok o'kay. Huaboa'da onte'ti  
 o'totiakapoy.” Ya'nonati'. —Jesúsa botta' huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.  
<sup>4</sup> Ken on'hua'po dagte akbopete burro 'uhua enuku' on'huahuaypo o'nogkujuyate.  
<sup>5</sup> Egkujte huabokerek kenteda o'nepo,  
 —¿Kate boka'? ¿Mena'po burrotaj mogkuj? —On'mana'uyate.  
<sup>6</sup> Konig Jesúsa o'mana'nig kenda on'mana'nok “tohua'dik mo'e,” on'mana'uyate.  
<sup>7</sup> Jesúste burrotaj on'tohua'po kenomeyen huaoka' burrotaj'pite on'hueda'nok Jesús  
 o'huaduyate.  
<sup>8</sup> Kente Jesús o'pokapo on'noppepo dagte huakka'da kenomeyen yudtaj on'bahueda'po  
 nogomeya'ohuey'opi ba'kutaj on'baktega'depo dagte on'bahueda'uyate.  
<sup>9</sup> Huakkurute huae'eria kenpa'ti huata'poeria aya'ada huaboa'da 'utta'da on'da'po:  
 —Urunanada Jesús, Diosen huamanopo'yarea'eri, mon'durugpak, huakka'  
 mon'durugpak. Kentaj Apag Diosa mo'nigta'mona'uyne.  
<sup>10</sup> Oro'en adhuae'pane' David huairionig hueretda huakhuairi o'tiakde, Jesús Huairi  
 o'tiakde. Dakiti Dios, mon'durugpak, huakka' mon'durugpak. —Aratbuta 'utta'nanada  
 o'nokoy'uyate.  
<sup>11</sup> Ken konig Jerusalényo Jesús o'kudpo kenpa'ti Diosen jakyo o'kudpo, aya'tada daka'  
 o'tiahuaypo osikdenok Betaniayo doce huamata'moneriere o'hua'uyate.

*Huymey higerataj “onte'ti dapakhue'dikda i'ea'pone,” Jesúsa ona'uyate.*

*(Mt. 21.18-19)*

- <sup>12</sup> Eme'te Betaniaya' o'norokdepo Jesús aypota' o'epo  
<sup>13</sup> adteda huymey higerataj o'tiahuaynig'a huada o'pakpo o'huahua'nig'a huaku-  
 tayo'da o'uyate. Huadajok ehued o'uyate.  
<sup>14</sup> Konigepo higerataj ona'po:  
 —On'te'ti dapakhue'dikda i'ea'pet. Bepi' o'nenda bapehue' ya'neapet. —Jesúsa ona'uyate.  
 Kenda huanigpeika'eria on'pee'uyate.

*Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uyate Jesúsa.*

*(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)*

- <sup>15</sup> On'te'ti Jerusalényo on'tiakdepo Jesús Diosen jakyo o'kuddepo huaboa'da 'uhua  
 huabahuaya'eritaj huabakbae'erieretaj o'maoroka'po huakupe huakabia'erien kutopa  
 o'makmaena'po tukku' 'uhua huabahuaya'erien huahuadaj o'makmaena'uyate.  
<sup>16</sup> “Konig dag ekapa' Diosen jakyo katapi' topokhue'dik mo'ene.” Jesúsa ighua'da  
 o'mana'uyate.  
<sup>17</sup> O'manmadika'po:  
 —Do'hued jak aya' huadarieri aratbuten huationa'pak jak on'tae. Apagba' e'mana'tada  
 konig huabereerien jakonig opudomeya' mo'toene. —Jesúsa huabahuaya'eritaj  
 o'mana'uyate.  
<sup>18</sup> Kenda sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eriere on'peepo Jesústaj  
 on'mepukuyate. Jesúsa e'manmadika'te huakka'nanada aratbut on'peepo 'urunanada  
 o'e on'mepuke'nok huairia Jesústaj on'mepukpo huaboa'da e'arakta' on'pakpo monig  
 e'arakta' o'duknig'a.  
<sup>19</sup> Esikde'te Jesúsa huakka' jakya' o'orokuyate.

*Huymey higuera o'ay'uyate.*

*(Mt. 21.20-22)*

<sup>20</sup> Eme'te sikyoedda onte'ti on'hua'depo higuera hua'ihuitya' aya'da e'ayde' on'tiahuay'uyate.

<sup>21</sup> Pedro onte'ti okkahuehue' o'epo,

—Ken higuertaj “onte'ti dapakhue'dikda” iname'nig o'ayde, yatiahuay', huamanmadika'eri. —Ona'uyate.

<sup>22</sup> —Diostaj daka' yanoknopog'e'.

<sup>23</sup> “In ote' yatohua', Dios. E'poggyo yaen.” Be'api' ena'nayo Diosa yaka'apet daka' eknopog'e'nayo o'ka'apo. Konig ona'nig o'epo.

<sup>24</sup> Eknopog'e'nayo aya'tada katepi' bo'pakpo bo'tiona'paknok Diosa bo'yokapone.

<sup>25</sup> Apag Diostaj yan'tiona'pakpo be'api' ontaj dakhuea' egkame'nayo yakkahuea'. O'nen Apag Dios kurudyo o'ika'po ke'na opudtaj dakhuea' e'ka' bokkahueapone kenpa'ti.

<sup>26</sup> Nogtaj okkahueahue' ee'nayo o'nen Apag Diosakon opudtaj okkahueahue' mo'epone. —Jesúsa o'mana'uyate.

*¿Be'a Jesústaj ya'ta'mona'uyate?*

*(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)*

<sup>27</sup> Onte'ti Jerusalényo on'tiakdepo Jesúsa Diosen jakyo e'huae'te sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eri judío huairitone'ere on'huahua'depo,

<sup>28</sup> —¿Yabayareadhuati'. Be'a mena'uy? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>29</sup> —Huakkuru do'taj me'nakonen. Opud ena'nayo ke'na “yabayarea',” mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone.

<sup>30</sup> “Bautiza yamagkadhuati'.” ¿Be'a Juantaj yana'uyate, Diosa huabokerekapi'? Mena'tok. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>31</sup> Menpa' o'apo huairia huayahuaya on'batia'pakpo:

—“Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate.” Oro'a ena'nayo “¿kenda Juana do'taj be'tia'pakikuynig mena'po oknopogehue' mo'uy?” oro'taj mona'apone.

<sup>32</sup> “Huabokereka Juantaj on'ta'mona'uyate.” Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj dakhue'da mogka'apet konigepo Diosen huamanbatia'pakeri Juan o'e'uy aratbut o'noknopog'enok. —Judío huairia huayahuaya on'batia'pakpo,

<sup>33</sup> —Be'a Juantaj yanuyet oro' nopogehue' o'ey. —Huairia Jesústaj o'nona'uyate.

—“Yabayarea'.” Ke'na mena'uyne do kenpa'ti onahue' o'neapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 12

*Huairien ta'ba huatatoq'eria dakhuea'da on'taka'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)*

<sup>1</sup> Jesúsa konig o'e' o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Huairien ta'bayo uva huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy. Uva huada huasapa'a' sipana' uruda o'kogka'uy. Hua'ia asapaiya'po o'kogka'uy. Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa o'ka'uy. Uva ta'ba huatatoq'eritaj ta'ba o'baktoyokdepo bidteda nogbayo huairi o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o'uyate.

<sup>2</sup> Kenoka' uva huada o'boyogdenok ta'bayo ke'nen huanaba' o'ta'mona'uyate. Sue'da huada ka'totiake'po o'ta'mona'uyate.

<sup>3</sup> E'tiakde'te ta'ba huatatoq'eria huairien huanaba'taj on'toepo on'bitbitpo uvabayo' on'ta'mona'uyate.

<sup>4</sup> Onte'ti huairia nog huanaba'taj o'ta'mona'uyate. Ta'bayo e'tiakde'te on'pa'ea'po huakutaj on'bitbitpo on'tidike'uyate.

<sup>5</sup> Huairia nogtakon o'ta'mona'uyate. Kentaj o'darakuyate. Nogok nogomey huakka'montaj o'mata'mona'uyate. Nogtaj on'mabitbitpo konogtada on'batiarakuyate.

<sup>6</sup> Huairien huasi'poyo'da o'taepo kentaj di'nanada o'ika'uyate. Ta'poteda huasi'po o'ta'mona'uyate. Kentanayo 'uru' da yan'deapet o'nopogepo.

<sup>7</sup> Ta'ba huatatoq'erinayo dakhuea'da on'nopogepo, “Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaoen o'baeapo. On'nopogepo huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'taepo huasi'potaj mon'arak.” Onpayo' on'batia'pakuyate.

<sup>8</sup> Ken huasi'potaj on'toepo o'darakpo ta'baya' huaso' o'nen'uyate. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

<sup>9</sup> —Huairi o'tiakdepo huatatoq'eritaj menpa' ya'magka'apet mo'nopog'e'. Huatatoq'eritaj o'barakpo ta'ba nogomeytaj o'bayokapo.

<sup>10</sup> Apagba'kon tiahuayhue' mo'ika'.

Huid jak ogka'po jak huaka'eria Diosen 'uru huidda e'huag'taj pakhue' o'nepo o'nen'uy. Ken huida' Diosnayo o'pak ken huidte huaboro' jakda o'ka'apo.

<sup>11</sup> Kenda Dios Huairia o'ka'apo 'urudapita' o'ka', o'nopogene. Apagba'te kenda oa'.

—Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>12</sup> Judío sacerdote huairi nog judío huairiere Jesústaj on'pēdepo oro'omeytaj bo'tia'pakne. Oro' konig huairien ta'ba huatatōē'eri o'nea' bo'tia'pakne on'nokotdepo Jesústaj huabakudā' jakyo e'tohua'ta' on'tipaknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue' o'nuyate. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'ē. Aratbuta o'noknopōenok on'makme'pukpo on'bakhua'uyate.

*¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokdik o'ē? Fariseoa o'nona'uyate.  
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)*

<sup>13</sup> Jesúsa nama'da kae'po dakhue'da oa' aa'ya'po judío huairia Jesúste fariseotaj kenpa'ti Herodesen huapakeritere on'mata'mona'uyatenok

<sup>14</sup> on'huatiakpo,

—Konig aratbata yan'pakapet mentia'pakapetpi' nopōehue' i'ēpo buttida i'mana'ika', huamanmadika'eri. Aya'tada konigti i'pakika'. Huairi huanaba'pi' konigti i'pakika'. Diosen e'kika'nig buttida i'manmadikika'. ¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokkika'dik o'ē? ¿Yokhue'dikpi' o'ē? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>15</sup> Nama'da me'nona'ne Jesúsa o'nopōēpo,

—¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'? Men huakupe, mentiahuay'ea'. — Jesúsa o'mana'uynok,

<sup>16</sup> ken denario huakupe e'yokte o'tiahuaypo,

—¿Huakupete be'ed huakok ya'ē? ¿Be'ed huadik e'mandoya' ya'ē? —Jesúsa o'mana'uyate.

—Romano gobierno huairien huakok huadikere o'ē. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>17</sup> —Gobiernoen e'huāē' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e'huāē' yag'kika'po yan'yokikati'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Kenpa' on'pēdepo, “kenpihuay,” 'urua'da oa' on'nopōēpo.

*¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya'neapet?  
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)*

<sup>18</sup> Saduceo huamanmadika'eri aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o'neapo on'batia'pakika'uy. Saduceomey Jesústaj on'huahua'po o'nona'po:

<sup>19</sup> —“Huabokerek e'tōepakada huasi'po tōehuedada e'bueynayo ke'nen huama'buy ayhuataj tōepakdik o'ēpo huama'buykudakendik huasi'po diktoēdik o'ē.” Moisésa o'manigmadoya'uyate.

<sup>20</sup> Oro'ere siete huama'buy o'nuy. Huakkurueria o'tōepakdepo nogok sigpi' huasi'po tōehue'ada okbuey'uy.

<sup>21</sup> Nog huama'buy ayhuataj o'tōepakuy. Ke'nakon huasi'po tōehue'ada o'buey'uy. Nogakon konigti o'ka'uy.

<sup>22</sup> Ken konig aya'ada siete huama'buy kentaj on'tōepakuy. Huasi'po tōehue'ada on'timabuey'uy. Ta'pota' ayhuakon o'buey'uy.

<sup>23</sup> ¿Nogok aratbut kubarakya' onte'ti en'noyhuadde'te ke'na ayhua be'ed huatoēa'taj ya'eapet? Aya'ada huama'buya on'tōē'uy, huamanmadika'eri. —Saduceomeya Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>24</sup> —Nama'da mo'nopōjika'ne. Apagba' nopōehue' mo'ene kenpa'ti Dios teyda o'ē nopōehue' mo'ene.

<sup>25</sup> Aratbutkudak kubarakya' on'noyhuaddepo tōepakhue'dik o'neapo kenpa'ti huayōbu katoēpake'po bayokhue'dik o'neapo. Konig Diosen huata'moneri kurudyo o'ne konigti o'neapo. Diosen huata'moneri tōepakhue' o'nika'.

<sup>26</sup> Aratbut e'buey onte'ti kubarakya' noyhuadhue' ya'neapet opud nama'da on'batia'pakika'nig'a kubarakya' onte'ti on'noyhuadapo nopōedik mo'ene. Moisésenba'te bo'tiahuaypo kenpa' nopōedik mo'ene. Kente Moisésenba'te hueymey e'bakpakte Moisésa Diostaj o'tiahuay'uy o'timadoya'uyate. “Abrahamen Dios ijje'y. Isaacen Dios ijje'y. Jacoben Dios ijje'y.” Diosa ona'uyate.

<sup>27</sup> E'bueyen Dios ehue' eē'tada huanoe'erien Dios o'ika'. Aratbut noyhuadhue' o'neapo opud nama'da mo'nopōjika'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Diosen e'mana' menata hueretda inigpēepo kika'dik ya'ē.  
(Mt. 22.34-40)*

<sup>28</sup> Jesús saduceo huairiere en'batia'pakte Moisésenba' huamanmadika'eri o'bahuatiaakpo o'mapepo Jesúsa 'uruda o'mana' o'nopōdepo,

—Diosen e'mana' menata hueretda inigpēepo kika'dik ya'ē. —Jesústaj Moisésenba' huamanmadika'eria ona'uyate.

<sup>29</sup> —Huairi oro'en Dios kenyo'nanada Dios o'ē. Yan'pēē', Israel aratbut.

<sup>30</sup> Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huaso'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanokiregabeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopoika'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'. Kenda Diosen e'mana' menata hueretda inigpeepo kika'dik ya'e.

<sup>31</sup> Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon o'e. "Konig huata' di'da mo'ika'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'." Kenda e'mana' Diosa huakka'nanada o'pakika' nogda sue'da o'pakika'. —Jesusa ona'uyate.

<sup>32</sup> —Urunanada ona'ne, huamanmadika'eri. Buttida ona'ne. Nogtiyo'da Dios o'e. Nogda ehue' o'e.

<sup>33</sup> Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopoika'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'. Huaso'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanokiregabeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Kenpa'ti konig huata' di'da mo'ika'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'. Kenda Diosa huakka'nanada o'pakika'. "Uhua Diostaj on'yokika'po Diostaj kutopate on'mahuigika' Diosa sue'da o'pak. —Moisesenba' huamanmadika'eria ona'uyate.

<sup>34</sup> Moisesenba' huamanmadika'eria daka' oa'nig Jesusa o'peepo, —Dios Huairitaj oknopog'dik i'ene. Diosensi'po e'dik i'ene. —Jesusa ona'uyate. Kenda enade'te onte'ti Jesustaj onahue' o'nyuate.

*¿Be'ed adhuea' huayayo ya'e Cristo?*

*(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)*

<sup>35</sup> Diosen jakyo Jesusa o'manmadika'po:

—Cristo Daviden adhuea' huayayo o'e. Mena'po Moisesenba' huamanmadika'eria yada'ika'.

<sup>36</sup> Doere teyda yamanika'. Aya'da o'nen taka' oknopogehue' huag'erikon nogokda huaboa'da ontaj nigpeika'dik o'neapo. Do'hued huairi Cristotaj Dios Huairia ona'uy. A'nennada Davida Diosen Nokireg o'nopo'toepo oa'uyate.

<sup>37</sup> "¿Do'hued Huairi Cristo o'e?" David ea'nayo Cristo Daviden adhuea' huayayo menpa' e'dik ya'e? —Jesusa o'mana'uyate.

Ken huakka'ada aratbut ogkupopakpo durugnanada on'pee'uyate.

*Moisesenba' huamanmadika'eritaj Jesusa o'batia'pakuyate.*

*(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

<sup>38</sup> Jesusa nogiti o'manmadika'po:

—Moisesenba' huamanmadika'eritaj keyoj ijjay. Huata'da on'eretpakpo nama'da ogkika' daka' yan'nopoika'. Konig huairi kirigayo' huabidokda e'otta' on'pakika'po kenpa'ti huakka' jak eretnopoyo e'huae'te "I'tiak, huairi," ena'te e'peeta' on'pakika'.

<sup>39</sup> Kenpa'ti judioen huaitake' jakyo huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'. Kenpa'ti fiestate konig huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'.

<sup>40</sup> Kenpa'ti ayhuaen huakupe jakpi' katepi' en'tae'te konig engaña ogka'po on'bakkayika'. Kenda ogkika'po onokteteyo' Diostaj ijhue'da on'tiona'pakonhuahuika'. Aratbuta men'tiahuaye'po huadakda o'ne men'tinopog'po kirigayo' on'tiona'pakonhuahuika'. Kenda ogkika'nok Diosa daka' o'nopogepo huakka' castiga o'magka'apo. —Jesusa o'mana'uyate.

*Ayhua pai'da e'eqada Diostaj botta' sigkupe o'yokuyate.*

*(Lc. 21.1-4)*

<sup>41</sup> Diosen jakyo huakupe huabae' cajate meyo'hue'da Jesusa o'huadpo huakka' aratbut huakupe en'kuda'te o'batiahuay'uyate. Huairia huakka'da on'kuda'uyate.

<sup>42</sup> Pai'da ayhua o'tiakdepo botta' sigkupe o'bakuda'uyate.

<sup>43-44</sup> Huanigpeika'eritaj "yan'tiak" o'mana'po,

—In ayhua suhuigda e'togada konig huakka'da o'kuda'. Judio huairinayo huakka'da e'tamaetada suigda on'kuda'. Konigepo ayhua aya'da Diostaj o'yok. Buttida ijjay. —Jesusa o'mana'uyate.

## 13

*Diosen huid jak aya'nada on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'eqapo.*

*(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)*

<sup>1</sup> Diosen jakya' Jesusa e'orokde'te,

—Diosen jak yatiahuay', huamanmadika'eri, 'urunanada huid, 'urunanada jak. —Nogtida huanigpeika'eria Jesustaj ona'uyate.

<sup>2</sup>—In Diosen huid jak bo'tiahuaynig nogok aya'da huid on'sakapo. Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue' o'ëapo. Diosen jak ehue'da o'ëapo. —Jesusa ona'uyate.

*Cristo onte'ti tiakhued ee'ted kenpa'ti kene'huayya' huame'noe tiakhued ee'ted in konig aratbuta on'magkika'aponig Jesusa o'manopoëa'uyate.*

*(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)*

<sup>3</sup> Ken Olivos ote'yo Diosen jakya' butukada on'hua'uyate. Jesús e'huadte Pedro Jacobo Juanereyo'da on'huahua'po,

<sup>4</sup> —¿Menoka' Diosen huid jak yan'sakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti kene'huayya' huame'noe menoka' ya'ëapet? ¿Oro'omey a'nopoëya'po kate huakkuru o'tiahuayapet? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>5</sup>—Keyoj huakka'ada opudtaj nama'da ena'te peehue' yanikati'.

<sup>6</sup> Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. “Cristo ijjeý.” Do'hued huadik nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da on'manigpeëapo.

<sup>7</sup> Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'. Kene'huayya' huame'noe tiakhued ee'ted.

<sup>8</sup> Nogbaya' nogbaya' gobierno sorotataj yan'barakonhuahua'apet. Diga'da yan'barakonhuahua'apet. Nogbaya' nogbaya' huadari ya'iyegapet. Nogyá' nogyá' aratbut ayopbayo' o'nepo yan'mabueyohua'apet. Kenpa' huaboa'da dakhuea'da o'ëdepo pai'nanada yan'nopo'ëapet.

<sup>9</sup> Huata'da daka' yan'nopoëpo do'taj batikhue'da yanoknopoika'. Judío huairi egkupopakyo mo'batohua'apone. Judíoen huaitake' jakyo mo'bitapone. Do'taj moknopoënok do'hued gobierno huairitaj manbatia'pakdik mo'ëapone.

<sup>10</sup> Kene'huayya' huame'noe ehued ee'ted aya'da huadaribayo huae'eritaj e'noeanhuahuika' hua'a huadak hua'a manbatia'pakdik ya'neapet.

<sup>11</sup> Gobierno huairitaj e'yokde'te “kattia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo,” me'pukhue' yane'. Kenoka' Diosen Nokirega mo'nopoëa'aponok kenda huairitaj mo'mana'apone.

<sup>12</sup> Nogok oknopoëhue' huae'eria huaknopoë'eri huama'buytaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopoë'eritaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo.

<sup>13</sup> Do'taj moknopoika'nok nogba nogbaya' huabada opudtaj bo'huadiayika'apet. Kenomey batikhue'ada Diostaj daka' on'nigpeika'po Diosere on'noeonhuahuika'apone.

<sup>14</sup> Ken dakhue'da Diostaj konig Diosen jakyo ya'kudapet. Daniela a'nenannda o'madoya'uyatenig Diosen jakyo e'ede'te bo'tiahuaydepo aya' Judea huadaribayo huae'eria huakupayo yan'mamonti'. Beroba' yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'.

<sup>15</sup> Huabarakeri idada on'batiaknok jak kurute ee'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po kudhue' yaneti'. Idada yan'mamonti'.

<sup>16</sup> Ta'bayo e'ne'nayo yudtaj a'udya'po jakyo huahue' yaneti'.

<sup>17</sup> Ettone' bogdakhue' kenpa'ti ettone' yobed on'toëpo idada monhue'dik o'nepo pai'da yan'nopo'ëapet.

<sup>18</sup> Uu'ok ee'te monhue'dik o'ey Diostaj yan'tiona'pakikati'.

<sup>19</sup> Huakka'nanada pai'nanada yan'nopo'eonhuahua'apet. Ke'ponanada ya'neonhuahua'apet. Huakkuruda Diosa huadari e'ka'deya' sue'da pai'damon on'nopo'e'uyate. Kenpa' ehue' ya'neapet.

<sup>20</sup> Aya'da mabueyhue'dik ka'ne'po, kenpa'ti Diostaj huaknopoë'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj o'matinepahui'po “sue'da huame'noe aratbut pai'nananada kan'nopo'unhuahuike'.” Diosa ya'aapet.

<sup>21</sup> Kenoka' “yan'tiahuay', in Cristo o'ë,” “yan'tiahuay', ayo Cristo o'ë.” Be'api' ena'nayo peehue' yaneti'.

<sup>22</sup> Kenpa'ti “Cristo ijjeý,” huabokerekpi' nama'da yan'mana'apet. “Diosen huamanbatia'pakeri ijjeý,” nogok nogok nama'da yan'mana'apet. Kenpa'ti 'urua'da konig Diosayo'da ka'dik o'ëniç yagka'apet. Kenpa'ti yan'bayarea'apet. Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kagke'po yan'eretpakpo nama'da yan'mana'apet.

<sup>23</sup> Nama'da huaa'eritaj keyoj ijjeý. Engaña huaa'eri tiakhued ene'ted daka' on'nopoëa'ne.

*Kurudyá Jesucristo o'huarakapo.*

*(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)*

<sup>24</sup> Kenpa'ti nogok pai'da en'nopo'ebatikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda ya'ëapet konigti puugkon jeyhue'da ya'ëapet.

<sup>25</sup> Kurudyá' siokpo ya'kahuapet. Kurudyó huae'eri huairinig yan'iriga'apet.

<sup>26</sup>Do e'tiakte men'tiahuayapet. Kurudya' e'sihuiya' teynanada ijjepo 'urua'nanada ijjepo ijhuarakapoy.

<sup>27</sup>Do'hued ángeltaj ijmata'mona'apoy. Nogyon nogyon do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo. Aya'baya'da aya' kurudbaya'da on'bakupopaka'apo.

<sup>28</sup>Higuera hueymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka' yan'nopogé'. Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakde mo'nopoika'.

<sup>29</sup>Kenda kenpa' huaboa'da iija'nig e'ede'te bo'tiahuaydepo do Diosen Huairi kurudya' o'tiakdeapo nopogé'dik mo'ene.

<sup>30</sup>Opud aratbut aya' bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataa ke'poda mogka'apet.

<sup>31</sup>Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'ëapo. Huadarinayo batikdik kurudkon batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o'ëapo.

<sup>32</sup>Ken huame'noe o'tiakapo, kente niokpo e'huadte o'tiakapo aya'ada be'api' nopogehue'da o'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya' nopogehue' o'ne. Do Diosen huasi'po itipi' nopogehue' ijje. Apag Diosayo'da o'nopogé'.

<sup>33</sup>Keyoj Diosen daka' yag'kikati'. Kenoka' o'tiakapo nopogehue' mo'ënok batikhue'da do e'tiakapote ekpogé' yanikati'.

<sup>34</sup>Konig huairi nogbayo a'ti o'hua'deapopo ke'nenda huanaba'taj daka' o'mana'po, "jak daka' mentatojka', daka'da yag'kikati', akbogpe huatoe'eri daka' ekpogé' yanikati'.

<sup>35</sup>Kenoka' jak huairi o'tiakapo nopogehue' mo'ëpo baysik nopote sikyo meahued sikyoed-dapi' yatiakapetpi' yan'nopogépo daka' ekpogé' yanikati'.

<sup>36</sup>E'tayde'tepi' yatiakapet yan'nopogépo daka' ekpogé' yanikati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uy.

<sup>37</sup>Opudomeytaj ken konigti aya'tada ijmanay. Daka' ekpogé' yanikati' ijmanay. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 14

*Jesústaj a'arakya'po monig o'totiakapo judío huairia on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)*

<sup>1</sup>Eme'tekentaj' biahue' pan huape' fiesta o'ëapo. Jesústaj monig iregireg a'arakya'po huatotiak on'ukpo,

<sup>2</sup>—Fiesta eë'te arakhue'dik o'ëne. Kenoka' e'arakanayo aratbut mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'ëapone. —Huairia on'batia'pakuyate.

*Ettone'a' uru'hujeqda huasihua'a Jesústaj o'kutioy'uyate.*

*(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)*

<sup>3</sup>E'si'dakset Simóntaj on'dikka'uyate. O'sidakyare'uyate. Betania huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús mesate e'huadte ettone' o'kudonpo huid yerepu'te 'uru'hujeqda huasihua'a huakka'teda eë'tada o'totiakpo Jesústaj o'kutioy'uyate.

<sup>4</sup>Sue'ada on'tiahuaydepo on'huadiayonpo,

—Mena'po huakka'teda eë'tada nama'da injoy.

<sup>5</sup>Pai'da aratbuttaj kabayoke'po onjoyhued eë'ted huakka'teda bahuaya'dik o'ëay'nig'a. —Huayahuaya on'batia'pakpo.

—Nama'da i'ka'. —Ettone'taj o'nona'uyate.

<sup>6</sup>—In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. 'Urua'da megka'ne.

<sup>7</sup>Opudere pai'da aratbut o'nika'apo. Menokapi' huadaka'da kika'dik mo'ëapone. Batihuapokika'dik mo'ika'apone. Bayokika'dik mo'ika'apone. Donayo opudere ehue' ijika'apoy.

<sup>8</sup>In ettone'a' uru'hujeqda huasihua' e'toëqda be'kutioyne. Do'taj huasq' e'kubarakka' ikkenda be'sihuaka'ne.

<sup>9</sup>Do'hua aratbuttaj a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy. Meyapi' aya'da huadaribaya' kenpa' on'manbatia'pakika'apo kenda in ettone' megka'nigkon on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj okkahuehue' o'nika'apo, buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Huakupete Judasa Jesústaj o'huatitotiakapo judío huairitaj.*

*(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)*

<sup>10</sup>Doce Jesúsén huamata'moneri o'nepo nogtiada Judas Iscariotea o'bakhua'uyate. Huakupete Jesústaj huatitotiak judío huairitaj a'batia'pakya'po o'bahuahua'uyate.

<sup>11</sup>Judas Iscariote huakupete Jesústaj e'huatitotia' o'paknok judío huairia kenda on'nopondepo on'durugpakpo, "huakupe bo'yokapone," o'nona'uyate. Judas kenda o'pëqdepo huaboa'da sacerdoté huairitaj monig ijbayokapet o'nopogé'uyate.

*Kene'huaya' Jesúsere on'bape'uyate.*

*(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

<sup>12</sup> Pan biahue' fiesta huakkuru huame'noe ee'te kenme'noe oveja 'uhua Diostaj on'nigbatarakika'uyate.

—¿Fiesta aypo a'bapeya'po meya' fiesta aypo manhuada'dik o'epo? —Jesúsen huanigpeika'eria o'nona'uyate.

<sup>13</sup> Botta' huanigpeika'eritaj o'mana'po:

—Jerusalényo yan'hua'. Huabokereka hue'ey kosote e'tohua'te bo'huahuayapet. Yan'tahuati'.

<sup>14</sup> Keyoda e'kudte jak huata'e'eritaj "Meya' adkorepen pan biahue' fiesta aypo doere do'hued huanigpeika'eri o'bapeapoy. Huamanmadika'eria oa'."

<sup>15</sup> Ken jak huata'e'eri o'peedepo jak kutayo huaboro' kiregyo bo'tohua'apone. Kutopa huabidda huahuadere bo'huahuayapone. Keya' fiesta aypo yan'manhuada'd. —Jesúsa o'mana'uyatenok.

<sup>16</sup> Botta'a o'nokhua'po Jerusalényo on'hua'po kenda Jesúsa o'mana'nig on'huahuay'uyate. Ken jakyo o'nehua'po fiesta aypo on'manhuada'uyate.

<sup>17</sup> E'sikde'te Jesús doce huanigpeika'eriere ken jakyo o'nokyepo

<sup>18</sup> kutopate o'nepo on'bapepo,

—Judío huairia do'taj kdarake'po opud nogtiada do'taj mo'bayokapone. Ke'na oro'ere o'bapenig'a. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'nok

<sup>19</sup> suhue'nada o'nunpo huaboa'da Jesústaj:

—Doapi' ijbayokapetpi'. —Noga noga o'nona'uyate.

<sup>20</sup> —Doceya' nogtiada doere pan o'oye'epo konigti plato' o'oye'e. Ke'na me'bahuaya'apone.

<sup>21</sup> Konig Apagba'te men'timadoya'uyatenig do'taj mogka'apone. Ke'nanayo do'taj huair-itaj o'bayokapo kentataj ke'ponada o'epo. Pai'nanada o'nopo'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen si'poehue' e'uyunayo huadakda o'eynig'a. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>22</sup> Ken on'bape'po Jesúsa pan o'babadpo, "dakiti Dios" ona'depo o'posakea'po o'bayoke'po,

—Yan'bape'. In pan do'hued huaso' o'e. —Doce huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>23</sup> A'timon vino huamai'pu' o'toepo "dakiti Dios" ona'depo o'bayoke'nok aya'ada on'may'uyate.

<sup>24</sup> —In do'hued mimi o'e. Aratbuten dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy, huaboa'da ijjay. Opuatja a'manopogeya'po ijbueydepo do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten dakhuea' e'ka' akkahueaya'po do'hued mimi o'manighua'apo.

<sup>25</sup> Ona'ti vino mayhue' ijika'apoy. Nogok kene'huaya' do'hued Apag Dios Huairitaj aya'da huaknopog'eri huaboa'da Diosyo en'bahuade'te onte'ti vino ijmayapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

*"Jesústaj jokiahue'ya ijjey." Bapa' ia'apone Pedro, Jesúsa ona'uyate.*

*(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)*

<sup>26</sup> Diostaj e'bata'dikea'de' Jerusalénya' o'norokdepo Olivos ote'yokon sikyo on'hua'uyate.

<sup>27</sup> —In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabiradapone. Do'taj o'nokmamonapone. Apagba'te kenpa' oa'nig konig: "Oveja huamatog'eritaj ekarakte oveja o'nokmamonapo."

<sup>28</sup> Nogok huakudaka'da e'eadá ijnoyhuaddepo opudte Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>29</sup> —Nogomeya' bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' o'epone. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.

<sup>30</sup> —Oyda in sikyo huatahuaj botta'a' sipoghued "Jesústaj jokiahue'ya ijjey." Bapa'a' ia'apone. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uyate.

<sup>31</sup> —Ehue' onere bueydik ee'pi' "Jesústaj jokiahue'ya ijjey," ahue' ijjeapoy. —Pedroa ighua' ona'uyate. Aya'ada huanigpeika'eria konigti o'nona'uyate.

*Getsemani ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuyate.*

*(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)*

<sup>32</sup> Ken sikyoda Getsemani ta'bayo Jesús huanigpeika'eriere o'noky'e'uyate.

—Inteda yan'bahuadi'. Ayo a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>33</sup> Pedrotaj Jacobotaj Juantere o'batohua'po huaboa'da suhue'nanada o'epo kenpa'ti pai'nanada o'nopo'epo,

<sup>34</sup> —Konig ijbueyapopo pai'nanada ijnopo'ey. Iyoda men'nige', doere yanokpoehue'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>35</sup> Nogiti adyonda o'hua'depo okkubuka' o'huedpo o'tiona'pakpo:

<sup>36</sup> —Do pai'da nopo'ehue' kae'po tihuapokdik ee'nayo konig do ijpaknig kahue' yae'. Konig kenda on i'pak megka', do' hued pag. —Jesúsa o'tiona'pakuyate.

<sup>37</sup> Huanigpejka'eritaj o'bahuahuapo en'batayte o'bahuahuay'uyate.

—Menpa' i'tay, Simón. Nogoratipi' mena'po doere okpoehuehue'dik mo'ene.

<sup>38</sup> Dakhuea' kahue' a'eya'po yanokpoehue' yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta' bo'eretpaknig'a kahue'dik mo'ene. —Pedrotaj ona'uyate.

<sup>39</sup> Onte'ti Jesús o'hua'po konigti huadik Diostaj o'tiona'pakpo

<sup>40</sup> a'timon onte'ti once huanigpejka'eritaj o'bahuatiak'uyate. En'taytetion o'bahuahuayate'uyate. Taytaya' huakka' o'dapo kate a'tokhue'dik o'nuyate.

<sup>41</sup> Onte'ti o'bakhua'po o'tiona'pakdepo bapa'a' o'bahuatiakdepo,

—Oyitiyeyo yan'huedti' yan'tayti'. Kenpa'da yan'tayde' oyda dakhuea' huaka'eritaj do'taj me'bahuaya'ne.

<sup>42</sup> Yan'mabo', mon'hua'. Ke'na me'bahuaya'dene o'tiakde. —Jesúsa once huanigpejka'eritaj o'mana'uyate.

*Jesústaj on'tohua'uyate.*

*(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)*

<sup>43</sup> Ida Jesúsa kenpa' e'mana'ted Judas okye'uyate. Jesúsen doce huanigpejka'eri Judas nogtida o'uy. Judasere huakka'da on'batiakbed'uyate. Sorotata'en siro on'totiakpo noga hueypa on'totiakpo on'batiakbed'uyate. Sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eri judío huairitone'a on'mata'mona'nok on'batiakbed'uyate.

<sup>44</sup> —Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy yan'tohuati'. —Kenpa' Judas huabahuaya'eria tiakhued o'epo o'mana'uyate. Jesústaj ka'nokje'po kenpa' o'mana'uyate.

<sup>45</sup> Judas o'tiakdepo Jesústaj o'huahuato'po,

—Ijtiaki, Huamanmadika'eri. —Ona'depo o'buyukuyatenok

<sup>46</sup> Jesústaj onta'koyato'po on'tohua'uyate.

<sup>47</sup> Ken nogtiada huanigpejka'eri siro o'toepo sacerdote huairien huanaba'taj o'pesodokteg'uyate.

<sup>48</sup> —Konig dakhuea' huabakbereeritaj a'tohuaya'po mo'bahuahuika' konigti do'taj on'huatiakbedne. Siro mo'toepo hueypa mo'toepo do'taj on'huatiakbedne.

<sup>49</sup> Diosen jakyo aya' huame'noeda ijhuadpo ijmanmadika'ikay. Kenoka' do'taj tohuahue' o'nika'ne. Konig Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te mentimadoya'uyate konigda opuda do'taj ka'dik o'nene. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>50</sup> Kenda eade'te Jesúsen huanigpejka'eri aya'ada Jesústaj o'nokmamon'uyate.

*Huabokerek e'eqada okmon'uyate.*

<sup>51</sup> Huabokerek o'tahua'po yudtayo'da nogtida kuperina o'kudopo o'tahua'nok on'ta'koyato'nig'a

<sup>52</sup> kuperina o'matienonpo o'makmon'uyate.

*Judío huairi egkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.*

*(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)*

<sup>53</sup> Jesústaj on'tohua'po sacerdote huairitone'te on'tohua'uyate. Nog sacerdote huairi, huairitone', Moisésenba' huamanmadika'eri ogkupopakuyate.

<sup>54</sup> Pedronayo adteda Jesústaj o'tahua'uyate. Sacerdote huairitone'en kurute o'tiakdepo e'tiokpaka'yo o'kudpo policíasere o'huadonhua'po ta'ak o'tihuadonhua'uyate.

<sup>55</sup> Sacerdote huairi nog judío huairiere ogkupakdepo “Jesúsa dakhuea'da o'ka'uy.” “Jesúsa nama'da oa'uy.” Be'api' kenpa' a'huaaya'po on'dikuk. Nogpa' nogpa' nama'da a'huaaya'po kenpa'ti on'dikukpo Jesús kabueye', ea'ta' o'deretpakuyate. On'dikuknig'a dikhuahuayhue' o'nuyate.

<sup>56</sup> Huakka'ada Jesústaj da on'huaa'nig'a jondikyo' huaahue' o'nuyate.

<sup>57</sup> Sue'ada on'bopo da on'huaa'po:

<sup>58</sup> —“Diosen huid jaktone'taj sakkik ijje. Ken jak huabokereka ogka'uyatenig. Bapa' huame'noe onte'ti ka'dik ijje huabokerekapi' kahue'tada.” Oro'omeya' kenda o'peemey.

<sup>59</sup> —Noga kenpa' o'da'nig'a ondikyo' huaahue' o'nuyate.

<sup>60</sup> Kenoka' nopoya'da sacerdote huairitone' o'bodpo,

—¿O'na menpa' baa'tokhue' ie? ¿Kenda inomeya' ontaj bohuaa'ne buttida menpa' yada? —Sacerdote huairitone'a Jesústaj ona'uyate.

<sup>61</sup> Jesúsnayo soata' a'tokhue'da o'uyate. Sacerdote huairitone' onte'ti ona'po:

—¿O'na menpa' Cristo Diosen Huasi'po i'e? —Jesústaj ona'uyate.

<sup>62</sup> —Ee', Cristo ijje. Diosen Huasi'po ijje. Diosa me'ta'mona'uyne. Dios teynanada o'jka'po kenere e'huadte kurudya' e'sihuia' e'tiakde on'tiahuayapone. —Jesúsa sacerdote huairitone'taj ona'uyate.



<sup>63-64</sup> Konig judío aratbuta on'diaypo ogkika'nig sacerdote huairi Jesústaj o'peedeпо o'huadiayonpo yudtaj o'huis'uyate. Noga huairitaj o'mana'po:

—Dios ijjej. Dakhuea'da oa'nok nog dakhuea' huaa'eritaj peehue'dik o'ey. Opuda mo'peede. ¿Menpa' mo'nopog? —O'mana'nok,

—Dakhuea' oa'. Bueydik kae'. —Aya'ada o'nona'uyate.

<sup>65</sup> Jesúsen huakoktaj on'tisupu'e'uyate. O'nokpotidoka'po on'tuktukpo, —Yamadikka'. Yanopog' be'a be'tuktuk. —O'nona'uyate. Policiakon huakokta' on'tuktukuyate.

*“Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Pedroa bapa'a' oa'uyate.*

*(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-29)*

<sup>66</sup> Ken jak kurute Pedro e'huadte sacerdote huairien mune'yo huanaba'a o'tiakpo

<sup>67</sup> ta'ak e'tihuadte o'tiahuaypo,

—Jesús Nazaret huag'eriere i'huae'ika'uy. —Mune'yoa Pedrotaj ona'uyate.

<sup>68</sup> —Ehue' jokiahue'ya ijjej. Katea' i'et nopogehue' ijjej. —Pedroa oa'uyate. E'tiokpaka' akhogpeyo e'huade'te huatahuuaa o'sipoguyate.

<sup>69</sup> Mune'yo huanaba' onte'ti o'tiahuaypo,

—In huabokerek Jesúsen huanigpeika'eri nogtida o'e. —O'mana'uyate.

<sup>70</sup> —Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjej. —Pedroa onte'ti o'mana'uyate. A'timon Pedrotaj onte'ti nogomeyakon o'nona'po:

—O'na Jesúsen huanigpeika'eri i'epo Galilea huag'erien hua'a ia'ne. —O'nona'uyate.

<sup>71</sup> —Kentaj jokiahue'ya ijjej. Buttida ijjay. Buttida ahue' ee'nayo dakhuea'da do'taj kagke'. —Pedroa o'mana'uyate.

<sup>72</sup> Kenpa' ea'te huatahuuaa onte'ti o'sipog'uyate. E'sipogde'te “Huatahuuaa botta'a' sipoghued ee'ted do'taj jokiahue'ya ijjej bapa'a' ia'apo.” Mename'nig Pedro huaboa'da onte'ti o'nononpo pai'nanada o'huikuyate.

## 15

*Jesústaj Pilato gobierno huairitaj on'yokuyate.*

*(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)*

<sup>1</sup> Emede'te monig Jesústaj ka'dik o'ey sacerdote huairi huairitone' Moisésenba' huamanmadika'eriere on'batia'pakdepo Jesústaj on'tinukupo Romano gobierno huairi Pilatotaj on'tohua'uyate. On'yokuyate.

<sup>2</sup> —¿Judíoen gobierno huairi menpa' i'e? —Jesústaj Pilatoa ona'uyate.

—Ee' kenda ia' kenda ijjej. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>3</sup> —Jesús dakhue'da o'e. Nogda nogda dakhuea' o'kame'. Nogda nogda dakhuea' o'ka'uy. —Sacerdote huairia o'nona'uyate.

<sup>4</sup> —¿Menpa' a'tokhue' i'e? Ontaj huakka' dakhuea'da bo'huua'ne. —Pilatoa Jesústaj onte'ti ona'uyate.

<sup>5</sup> Jesúsanayo sigpi' baa'tokhue'da o'mauyatenok Pilato “kenpihuay” Jesústaj oknopog'uyate.

*Jesústaj yanarakti' Pilatoa ta'pota da o'mana'uyate.*

*(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)*

<sup>6</sup> Ken fiestate Pilatoa nogtatida huabakudá' jakyo huag'eritaj o'maorokika'. Kentaj aratbuta o'baktie'ea'po o'orokika'.

<sup>7</sup> Huabakudá' jakyo dakhuea' huaka'eri Barrabásere o'nepo gobierno huairitaj a'maenya'po on'barakme'te.

<sup>8</sup> “Nogok nogok fiestate nogtatida i'maorokika'nig nogtatida yaoroka'.” Aratbuta Pilatotaj o'nona'nok,

<sup>9</sup> —¿Judíoen Huairitaj e'nigoroka'ta' menpa' bo'pak? —Pilatoa o'mana'uyate.

<sup>10</sup> Sacerdote huairi Jesústaj digda on'huahuaypo men'ngtotiakne. Pilatoa kenpa' o'nonondepo o'mana'uyate.

<sup>11</sup> “Barrabástaj yaoroka'. Barrabástaj yaoroka'.” Pilatotaj ya'nona'. Sacerdote huairia huakka' aratbuttaj diga'da on'mana'uyate.

<sup>12</sup> —¿Judíoen Huairi opudomeya' on'dikka'ika'nigtaj monig ijka'apo? —Pilatoa onte'ti o'mana'uyate.

<sup>13</sup> —Hueypa cruzte yaarak. —'Utta'nada o'nona'uyate.

<sup>14</sup> —¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uyate.

—Hueypa cruzte yaarak. —Nogiti nogiti 'utta'da o'nona'uyate.

<sup>15</sup> Ken aratbuttaj o'manigpeepo o'pakpo Barrabástaj o'oroka'uyate. “Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a yan'bitbit” o'mana'depo hueypa cruzte kan'arake'po Pilatoa sorotata'taj o'bayokuyate.

<sup>16</sup> Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da sorotataj Jesústaj on'tikupopakuyate.

<sup>17</sup> Jesústaj ayagda huaok on'ota'po (ken konig gobierno huairiayo'da on'otika'nig) kenpa'ti e'pid huakiok ogkuotta'po,

<sup>18</sup> —I'tiak, judío aratbuten gobierno huairi. —Sorotata'a dakhue'dikda on'nopopepo 'utta'nanada o'nona'uyate.

<sup>19</sup> Kenpa'ti hueypa ogkubitbitpo on'tisupu'epo huikudate on'tihuaduyate.

<sup>20</sup> Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokiroka'po ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo hueypa cruzte a'arakya'po Jesústaj on'tohua'uyate.

*Hueypa cruzte on'arakuyate.*

(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

<sup>21</sup> Simón Cirene huakka' jak huae'eri Alejandron Rufoenero huaoj ta'baya' o'tiakpo kenteda o'poknok "Jesúsen cruz tohua'dik i'ene," o'nona'uyate.

<sup>22</sup> Ken Gólgota ote'te on'tohua'uyate. Gólgota aratbutenate huakuai' ote'te on'tohua'uyate.

<sup>23</sup> Keya' sorotataj vino pai' on'yokuyatenig'a mayhue' o'uyate.

<sup>24</sup> Sorotata'a Jesústaj cruzte on'betandepo be'ati ke'nen yudtaj ya'deyapet a'nopopeya'po huid okmo o'nene'uyate.

<sup>25</sup> Sikyoedda nuevete cruzte on'beta'uyate.

<sup>26</sup> Huaku kutapen hueymeyen "In judío aratbuten gobierno huairi o'e." On'madoya'uyate. Konigepo bueydik o'e on'nopope'uyate.

<sup>27</sup> Botta' huabere'eritakon hueypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen noga ope'topen on'mabetuyate.

<sup>28</sup> "Dakhuea' huaka'eriere ya'bueyapet." Ken konig Apagba' oa'uyatenig Jesús o'bu'uyate.

<sup>29</sup> Judío aratbuta on'bapokpo Jesústaj dakhuea'da on'tidi'keonhua'uyate. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,

—"Diosen huaboro' jak ijsakapoy, bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy." Iame'ne.

<sup>30</sup> O'na bueyhue' a'eya'po huata'da yatihuapokpo cruzya' yahuarak. —O'nona'uyate.

<sup>31</sup> Ken kenpa'ti sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eriere huayahuaya dakhuea'da on'huaa'po:

—Nogomeytaj o'bayarea'ika'uyatenig'a huata'nayo bueyhue' a'eya'po tihuapokhue'dik o'e.

<sup>32</sup> Cristo judío aratbuten huairi kahuarake'. Kenda e'tiahuaynayo oknopoika'dik o'epoy. Huabereeriere Jesús onteteyo' hueypa cruzte on'betpo kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da ona'uyate.

*In konig Jesús o'bu'uyate.*

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

<sup>33</sup> Tokhuad e'huadte huadari huabada o'sikon'uy. Sikkiregda o'uyate. Terea' e'huadde'te onte'ti o'ta'tuduyate.

<sup>34</sup> Kenteda niokpo e'huadted,

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —Jesusa 'utta'da o'okoyon'uyate. Ken aratbuten hua'ate: "¿Mena'po do'taj me'enonne? Do'hued Dios, do'hued Dios."

<sup>35</sup> Sue'da huakka'mona on'tikupobopo on'pegedepo,

—In huabokerek Elíaskudaktaj onokoy. —On'mana'uyate.

<sup>36</sup> Nogtida huabokerek o'ketonhua'po apon esponja vino pai'yo o'ta'buta'po hueypate o'beta'po kenpa'ti huakitta'te o'nigoktea'uyate. Kabuyuke'po o'nigoktea'uyate.

<sup>37</sup> Ken Jesús 'utta'da o'okoyondepo o'notitikon'uyate.

<sup>38</sup> E'bu'eyonte Diosen huid jakyo konig tela pegtone' e'oroya'da kutapen nopote o'huison'uyate.

<sup>39</sup> Ken sorotataj capitána romanoa Jesúsokopen o'bopo o'tiahuaypo konig Jesús o'okoyonpo o'bu'eyonnigtaj o'tiahuaypo,

—In huabokerek buttida Diosen Huasi'po o'e. —O'da'uyate.

<sup>40</sup> Kenpa'ti ettene' o'nepo bidta'da on'tiahuayanhua'uyate. María Magdalena o'epo kenpa'ti María Jacobo huasueden huaye José Saloméreen huaye o'nepo.

<sup>41</sup> Jesús Galileayo ee'te on'tahua'ika'po kenpa'ti on'manigmanhuada'ika'uyate. Kenpa'ti nogomey ettone' huakka'mon bidta'da on'tiahuayanhua'uyate. Ke'na Jesúsere Jerusalényo on'huame'te.

*Jesústaj on'kubarakka'uyate.*

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

<sup>42</sup> Ken o'sikonyakuyate. Eme'te judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe o'epaponk

<sup>43</sup> José o'tiakpo me'pukhue' o'epo Pilatotaj o'huahua'po "Jesúsensō' beyok." Ona'uyate. José Arimateayo huaē'eri o'epo kenpa'ti judío huairi huakupopakyo huaē'eri o'uyate. Kenpa'ti Dios Huairitaj daka' o'nigika'uyate.

<sup>44</sup> Josétaj Pilatoa o'pēdepo Jesús o'bueyde o'mepuke'po "¿menpa' ya'bueyonde?" capitántaj ona'uyate.

<sup>45</sup> "Eē', o'bueyde," capitána ona'denok Jesúsensō' Josétaj o'yokuyate.

<sup>46</sup> 'Uruda tela huakupete oe'po o'sō'huarakapo o'sō'tihuyij'g'uyate. A'timon huabo sipana'kogyo o'sō'huedan'uyate. Kenpa'ti kubarak akbogpete huaboro' huida o'tinokbetan'uyate.

<sup>47</sup> María Magdalena Joséen huaēyē Maríaere keyō o'sō'hueda' on'tiahuay'uyate.

## 16

*Jesús a huakudaka' da e'eqda o'noyhuaduyate.*

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

<sup>1</sup> Judío aratbuten okmapij'ahuaddik huame'noe epokonde'te domingo emede'te María Magdalena Salomé Maríaere Jacoboen huaēyē 'uru'hujēda huasihuaj huakupete o'depo Jesúsensō' asō'huekeya'po o'de'uyate.

<sup>2</sup> Domingo emede'te kubarakyo on'tiakdepo,

<sup>3</sup> —¿Be'a kubarak huid huanokbet yakpokorea'apet? —Huayahuaya on'batia'pakuyatenig'a

<sup>4</sup> on'tiahuayato'po kubarak huid huanokbet onokbetahue' on'tiahuaypo,

<sup>5</sup> kubarakyo on'kuddepo da'kopente huaboa bokerek huabid huaok yerenanada e'ottaj on'tiahuaypo on'mepuke'uyate.

<sup>6</sup> Okme'pukhue' mene'. Jesús Nazaret huaē'eri kentaj cruzte o'darakme' bo'ukne. O'noyhuadde. Iyo ehue' o'e. Iyo on'huedame'te. Ehue' o'e. Yan'tiahuay'.

<sup>7</sup> Yan'huati', ke'nen huanigpeika'eritaj kenpa'ti Pedrotaj ya'nona', "Galileayo huakkuru o'hua'apo. Ayōda kentaj bo'tiahuayapone. Kenda ijjay bo'tiahuayapone." —Kenda huabo huabokereka ettone'taj o'mana'uyate.

<sup>8</sup> Ken ettone' kubarakya' o'nokmonpo diga'da onme'pukpo be'tapi' onbatia'pakhue' o'nuyate.

*Jesús María Magdalenataj o'tiahuay'ea'uyate.*

(Jn. 20.11-18)

<sup>9</sup> Domingo sikyoedda Jesús a o'noyhuaddepo huakkuruda María Magdalenataj o'sō'tiahuay'ea'uyate. A'nen Jesús a siete nokiregtaj okmaena'uyate.

<sup>10</sup> María o'hua'po Jesús en huanigpeika'eritaj o'huahua'depo Jesús taj ijtiahuaydey o'batia'pakuyate. Kenomey suhue'nanada o'nepo on'bahuikpo.

<sup>11</sup> Jesús onte'ti o'noe kenpa'ti María e'tiahuaydetada oknopoēhue' o'nuyate.

*Jesús botta' huanigpeika'eritaj o'batiahuay'uyate.*

(Lc. 24.13-35)

<sup>12</sup> Nogok botta' Jesús en huanigpeika'eri dagte on'hua'uyate. Jesús konig nogkokada o'epo botta'taj o'batiahuaydenok

<sup>13</sup> Jesús o'e o'nokide'po nog huanigpeika'eritaj on'bahuahua'po "Jesús o'noe," e'mana'tada Jesús o'noe nopoēhue' da o'nuyate.

*Jesús en once huamata' moneritaj o'mata'mona'uyate.*

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

<sup>14</sup> Nogok once huanigpeika'eri aypo kutopate en'huadte Jesús o'manokyon'uyate. "Do e'noyhuadte huakka'mon do'taj mentiahuaydete kenda e'tia'paktada o'noyhuad oknopoēhue' mo'ene. Dakhue'da mo'ene." O'mana'uyate.

<sup>15</sup> —Aya'bayoda aya' aratbutte yan'huati'. Huadak hua'a yan'manbatia'pakikati'.

<sup>16</sup> Huaknopōē'eritaj bautiza egka'te Diosa o'manopo'yarea'apo o'manoanhuahuika'apo, aya' oknopoēhue' huaē'eritaj Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo.

<sup>17</sup> Do ijpaknok do'hued huadik ea'te huaknopōē'eria toto' nokiregtaj on'makmaorōka'ika'apo. Nog aratbuten hua'ate ona'pakapo.

<sup>18</sup> Bihuitaj on'paytoēapo. Mabokhue'dik o'ēapo. E'bueyuruhue' e'maypi' bueyhue'dik o'neapo. Dakhue' aratbuttaj huaba'a on'tibata'teaponok on'bayarika'apo. —Jesús a o'mana'uyate.

*Kurudyo Jesús o'behuikuyate.*

(Lc. 24.50-53)

<sup>19</sup> Ken Jesús<sup>a</sup> kenda e'manade'te Diosa Jesús Huairitaj o'baktobehaikuyate. Diosen huada'kopen o'huaduyate.

<sup>20</sup> Huanigpeika'eria on'bahua'po nogyo nogyo aya'bayoda Jesús<sup>en</sup> huadak hua'a on'manbatia'pakonhuahuika'uyate. Jesús Huairia huakka' o'batihuapokika'po Jesús<sup>en</sup> huadak hua'a e'manbatia'pakte teyda o'batihuapoknok on'bayarea'po nogda nogda ogkika'po konig Diosyo'da ka'dik o'énig ogkika'uyate, ken.

## SAN LUCAS

### Jesucristoen huadak hua'a Lucasa mo'nigmadoya'uyate.

*Huakkuruda Lucasa Teófilotaj o'nigmadoya'uyate.*

<sup>1-2</sup> O'nigmadoya'ne, huadi'da Teófilo. Kenda Jesús o'kadhuahua'uyate kenpa'ti o'manmadika'onhuahua'uyate. Ken sue'da huakka'a on'tiahuayonhuahua'uyate. Ken Jesús huaboa'da o'ka'uyate on'tiahuay'uyate. Kenpa'ti Diosba' on'manmadika'uyate. Nogomey on'peonhuahua'uypa on'timadoya'uyate. Aya' kenda Jesús o'kadhuahua'uyate on'timadoya'uyate.

<sup>3</sup> Kenda Jesús o'kadhuahua'uyate kenpa'ti Jesústaj on'timadoya'uyate a'nennada huakkuruda ijba'tiahuayonhuahua'uy. Daka'nada yoknopoeonhuahua'uy. Konigepo do'huakon Jesústaj daka' e'timadoya'onhuahua'ta' ijpaki, Teófilo.

<sup>4</sup> Kenda Jesústaj i'nigpeedeme'te buttida o'e kanopo'e'po daka'da on'nigmadoya'onhuahua'ne.

*Juan bautiza huamagka' o'si'po'e'po. Ken Diosen huata'moneria nogtiada ona'uyate.*

<sup>5</sup> A'nennada Romano gobierno huairi Herodes Judea huadaribayo o'uyate. Kenoka' sacerdot o'e'po sacerdot Diostaj kenda on'baa'po 'uhua on'nigbatiarakika'uyate. Zacarías sacerdot o'uyate. Zacaríasere nogomey sacerdot on'baa'ika'po onteteyo' on'baa'ika'po kenomeyendik on'madikka'uy Abías. Zacaríasen huatoen huadik Elisabet. Elisabeten adhuea'pane' Aarón o'uyate. Aarón huakkuruda sacerdot huairi o'uyate.

<sup>6</sup> Zacarías huato'e' Elisabetere Diostehuapa' urunopo'da o'nika'uyate. Aya'da Diosen e'mana' on'nigpeika'uyate. Dakhuea'da ogka' be'api' bahuahue'dik o'ne.

<sup>7</sup> Elisabet si'popakhue'dik o'uyate kenpa'ti tone'nanada o'nepo huasi'po to'e'hue' o'nuyate.

<sup>8</sup> Nogme'noetida Zacaríasomey konig sacerdot Diosen jakyo baa'dik o'ne'uyate.

<sup>9</sup> Konig sacerdot ogkika' huidsi'po o'nendepo on'tiahuaydepo Zacaríasyo'da Diosen jakyo kuddik o'uyate. Konig 'uru'huje'ada vela a'bakpakaya'po Dios Huairitaj Zacarías kuddik o'uyate.

<sup>10</sup> Ken Zacarías Dios Huairien jakyo o'e'po vela 'uru'huje'ada o'bakpaka'depo jakkurute huakka'da aratbut ogkupopakdepo on'tiona'pakuyate.

<sup>11</sup> Kenoka' Zacarías Dios Huairien huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Ken kutopate 'uru'huje'ada vela e'bakpakte huada'kopen o'bo'uyate. Dios huairien huata'moneri kente o'bo'uyate.

<sup>12</sup> Zacarías o'tiahuaypo huakka' o'me'pu'kuyate.

<sup>13</sup> —Me'pukhue' yae', Zacarías. Kenda Diostaj i'tiona'pakuynok Dios mepe'e'uyate. O'nen huato'e' Elisabet bokereksi'poa' o'si'popakapo kenpa'ti kentaj i'dikka'apone Juan.

<sup>14-15</sup> O'nensi'poa Diostaj 'uru'ada o'nigpe'e'apo konigepo durugnanada i'e'apone. Kenpa'ti e'si'po'e'te huakka'ada on'durugpakapo. Vino mayhue' i'tae'apone. Kenpa'ti pisco'pi' mayhue' i'tae'apone. Si'popakhued ee'ted Diosen Nokirega o'nopo'toe'apo.

<sup>16</sup> Huakka'tada Israel aratbuttaj Dios Huairitaj huaknop'e' Juana o'manopo'korea'apo.

<sup>17</sup> Cristo Huairitaj Juan huakkuruda o'e'apo. Cristo tiakhued o'nensi'poa Juan huakkuruda o'e'apo. Elíasen nokirega o'nopo'toe'po konig Elías teyda o'uyate konigti Juan teyda ka'dik o'e'apo. Hua'j huasi'potaj on'bakkahuea'po on'manoeynoeyapo. Ken huayahuaya huaoa huasi'poa huadi'da on'mae'apo. Kenda Juana o'ka'apo. Kenpa'ti nigpe'e'hue' huaj'eritaj o'manopo'korea'apo onte'ti on'nigpe'e'apo. 'Uru'ada on'nopo'e'po huadakda ogka'apo. Ken Cristo Huairitaj kanoknop'e'po Juana aratbuttaj 'uru'nopoa'da o'magka'apo. —Diosen huata'moneria Zacarías'taj ona'uyate.

<sup>18</sup> —Kenda ona'nig buttia' oknop'e'hue'dik ijje'y. Huatone'da ijje'y, do'hued huato'e'kon huatone'da o'e'. —Zacarías Diosen huata'moneritaj ona'uyate.

<sup>19</sup> —Do Gabriel ijje'y. Diosen huanaba' ijje'y. Dios me'ta'mona'ne. Ontaj kan'batia'pake'po Dios me'ta'mona'ne. Huadak hua'a kan'batia'pake'po Dios me'ta'mona'ne.

<sup>20</sup> Kenda ona'denig'a buttia' oknop'e'hue' o'enok a'pakhue'dik i'e'apone. O'nensi'po e'si'po'e'de'te onte'ti a'pakdik i'e'apone. Kenoka' Dios o'pak kenda yona'dey o'e'apo. — Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>21</sup> Kenoka' jakkurute aratbut ogkupopakpo Zacarías'taj on'nigepo ijhue'da Diosen jakyo o'enok aratbut on'me'puke'uyate.

<sup>22</sup> Ken kenoka' Zacarías o'orokdepo a'pakhue'dik o'uyate. Diosen jakyo konig e'yorokyanig Diosa Zacariástaj o'tiahuaya' kenomey aratbut on'nokotuyate. Ken Zacarías huaba'a o'tohua'yadhua'uyate. Ken a'pakhue'dik o'uyate.

<sup>23</sup> Ken ken huame'noete Diosen jakya' konig sacerdote o'baa'onhuahua'po o'kuhuitdepo hua'en jakyokon o'hua'uyate.

<sup>24</sup> Nogok ke'nen huatoq Elisabet huaboa'da bogdakhue' o'uyate. Konig o'iregunhuahua'po cinco puug jakkurute orokhue' o'uyate.

<sup>25</sup> "Dakhue'da o'e. Si'popakhue'dik o'e." Ken aratbut huaahue' me'neapone. Dios Huairia me'tinepahui'po in megka'ne. Elisabet o'nopoq'uyate.

*Jesússi po i'toqapone. Ken Diosen huata'moneria Mariátaj ona'uyate.*

<sup>26</sup> Ken Elisabet seis puug bogdakhue' e'ede'te Diosen huata'moneri Gabrieltaj Diosa o'ta'mona'uyate. Nazaret huakka' jakyo Galilea huadaribayo o'ta'mona'uyate.

<sup>27</sup> Mune'yo Mariátaj o'huahua'uyate. María katenohued o'uyate. Katqepake'po Mariaen huaoa o'yokuy Josétaj. José Davidkudak huairien onaratbutyo' konig huayayo o'uyate. María hueretda toqepakhued Gabriel o'huahua'uyate.

<sup>28</sup> Mariátaj o'huahua'depo,

—Ijtiaki, María, Diosa 'urua'da megka'ne, onere o'e. Nog ettone'taj Dios sue'da huadak o'magka'nig'a ontanayo huadaka'da megka'ne. —Mariátaj ona'uyate.

<sup>29</sup> Ken, Diosen huata'moneritaj o'tiahuaydepo o'peedepo ke'nen hua'ataj o'me'pukatupo, ¿Mena'po ken konig mena'ne? o'nopoqo María.

<sup>30</sup> —Me'pukhue' ya'e, María. Diosa metinepahui'po 'urua'da megka'ne.

<sup>31</sup> Bogdakhue' i'qapone. Huabokereksi'poa' i'si'popakapone. I'dikka'apone JESÚS.

<sup>32</sup> Huairi o'qapo. Kentaj huakka'da o'noknopoqapopo on'ngipeqapo. Diosen Huasi'po on'dikka'apo. Dios Kuruderiensi'po on'dikka'apo. Konig Davidkudak huairitone' huakka'da aratbuttaj o'mana'ika'uyate. Konigti Dios Huairi Jesústaj huairitone' o'yahuea'apo. Ken aya'da Israel aratbuttaj o'mana'onhuahuika'apo.

<sup>33</sup> Ken Israel aratbuttaj o'mana'onhuahuika'apopo, batikhue' o'eonhuahuika'apo. —Diosen huata'moneri Gabriela Mariátaj ona'uyate.

<sup>34</sup> —¿Menpa' do ijsi'popakapo? Huabokerekere huedhued ijje. —María Diosen huata'moneritaj ona'uyate.

<sup>35</sup> —Diosen Nokireg betihuarakapone. Kenpa'ti Dios teynanada o'epo konig e'sihuia betibukapone, ontaj betibukapone. Konigepo kensi'po o'si'poqapo Diosya' o'tiakapo. Diosenyo'da o'kika'apo. Diosen Huasi'po o'e. Aratbuta on'batia'pakika'apo.

<sup>36</sup> Kenpa'ti o'nen huabet Elisabet huabokereksi'po o'si'popakapo. Ke'na huatone'nanada o'enok si'popakhue'dik on'batia'pakikame'te. Ke'na seis puug bogdakhue' o'ede.

<sup>37</sup> Diosnayo aya'da ka'dik o'e. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>38</sup> —Dios Huairien huanaba' ijje. Ken konig ona'nig kenda Diosa megke'. —María ona'uyate.

Ken konig ona'depo Diosen huata'moneria okhua'uyate.

*María Elisabettaj bapa' puuga' o'toksike'uyate.*

<sup>39</sup> Kenoka' María atoksikeya'po o'huahua'uyate. Idada o'hua'po Judea ote'bayo o'hua'uyate. Ote' huakka' jakyo o'hua'uyate.

<sup>40</sup> Zacaríasen jakyo o'kudondepo Elisabettaj "Ijtiaki," ona'uyate.

<sup>41</sup> Kenoka' Elisabet Mariátaj o'peedepo yobeda huakiokoya' o'tiarud'uy. Diosen Nokirega o'nopo'tq'e'uyate. Elisabettaj o'nopo'tq'e'uyate.

<sup>42</sup> —Diosa aya' ettone'taj daka' mogkika'ne. Ontanayo 'urua'da megka'ne. Kenpa'ti o'nensi'potaj 'urua'da ogka'apo.

<sup>43</sup> ¿Be'a ijje do do'hued Huairied huayea' o'huatiakne? ¿Menpa' Diosa 'urua'da megka'?

<sup>44</sup> Ken huaboa'da ontaj "Ijtiaki," ea'te ijpeedepo yobeda huakiokoya' o'durugpakpo be'tiarudne.

<sup>45</sup> Dios Huairitaj iknopoqo durugda i'e konigepo kenda Diosa mename'ne kenda megka'apone. —Ken Elisabeta Mariátaj 'utta'da ona'uyate.

<sup>46</sup> Dios Huairi 'urua'da o'e huanopoya'da yoknopoq.

<sup>47</sup> Do'hued Dios Huairi do'taj huanopo'yarea'eritaj durugnopo'da ijje.

<sup>48</sup> Konigepo do'taj be'tiahuayne. Pai'da huanaba' ee'pi' daka' be'tiahuayne. Kenda nogok nogok aratbuta mo'batia'pakika'apone. Diosa 'urua'da megka'nig. Kenda mo'batia'pakapone.

<sup>49</sup> Ke'nendik 'uruda o'epo aya'da ka'dik o'epo konigepo 'urua'da do'taj megka'ne.

<sup>50</sup> Diostaj huakme'pukeritaj nogok nogok o'matinepahuika'po, Diosa o'matinepahuika'.

<sup>51</sup> Diosa teyda o'kika'. Nama'da 'uruda ijje huanopoq'eritaj kenpa'da o'maenapo.

<sup>52</sup> Huairitone'taj o'maenpo pai'da aratbuttaj huairi o'bayahuea'.

<sup>53</sup> Ken pai'da huaḡ'eritaj huadakda o'bayokika'. Huakka'da huatoḡ'eritaj o'mata'mona'. Katepi toḡehue'da o'mata'mona'.

<sup>54</sup> Israel aratbut konig Diosen huanaba' e'huḡ'e'taj Diosa daka' o'matojka'po, okkahuehue' o'maepo o'matinepahui'ika'po.

<sup>55</sup> Oro'en huapanē kudakomeytaj kenpa'ti Abrahamkudaktaj kenpa'ti aya'da ke'nensi'po ke'nen huayayo nogok nogok aya'tada "Ijmatinepahui'apoy" ona'uyate Diosa. Kenda o'kika'. Kenda Mariaa Elisabettaj ona'uyate.

<sup>56</sup> Ken Elisabeterē o'unhuahua'uyate. Bapa' puug María o'unhuahua'uyate. Bapa' puug o'edepo hua'en jakyo o'kume'uyate.

*Juan Bautista o'si'poe'uyate.*

<sup>57</sup> Ken, kenoka' Elisabet huasi'popak o'edenok huabokereksi'po o'si'popakuyate.

<sup>58</sup> Onteteyo' huahuaderi kenpa'ti Elisabeten huabet huaḡ'eri on'mapeeundepo ken Dios Elisabettaj o'tinepahui'po yobed o'yoknok on'peḡedepo Elisabeterē on'madurugpakuyate.

<sup>59</sup> Yobed ocho huame'noe eḡ'te huabokereksi'poensi'dak kakteḡ'po konig judío aratbut oḡkika'uyate, akteḡya'po on'batiakuyate. Si'nontaj huaoendik Zacarias e'dikkata' on'pakuyaniḡ'a.

<sup>60</sup> —Kaḡ'. Ke'nendik Juan o'e. —Ke'nen huayea o'mana'uyate.

<sup>61</sup> —¿Menapo? O'nen huabet ken huadik ehue' o'ne. —O'nona'uyate.

<sup>62</sup> “¿Ke'nendik katedik i'pak?” Konig Zacarias peḡehue'dik o'enok huaba'a on'tohua'ya'uyate.

<sup>63</sup> Kamadoye'po huaen tablataj me'nigtotiak o'mana'uy. En'totiakde'te “Ke'nendik Juan o'e.” Zacarias o'madoya'uyate. Aya'da on'tiahuaydepo kenpihuay on'batia'pakuyate.

<sup>64</sup> Juanendik o'madoya'depo Zacarias onte'ti huaboa'da a'pakdik o'uy. Dios Huairi 'urua'da o'ḡepo teyda o'kika' Zacarias o'batia'pakuyate.

<sup>65</sup> Aya'da aratbut keyoda meyoḡhue'da kenpihuay on'nopoḡ'uyate. Kenda Zacarias o'ka' kenpa'ti Juantaj huabada on'batia'pake'uy. Judea ote'yo huabada kenda on'batia'pake'uyate.

<sup>66</sup> Ken aya'ada on'tipeḡedepo kenda on'tinopoeonhuahua'po nogtaj nogtaj on'batia'pakonhua'po:

—Ke'na huasi'po Juana Diostaj kate 'urua'da ya'nigkapet. —Diosa 'urua'da oḡkame'nok on'batia'pakuyate.

*Zacarias konig o'mana'uyate o'batadi'kea'uy.*

<sup>67</sup> Juansi'poen huaoj Zacarias o'ḡepo Diosen Nokireḡa o'nopo'toḡenok Zacarias o'mana'pakpo:

<sup>68</sup> Dios Huairitaj Israel aratbuta o'noknopoika'. Dios Huairi 'urua'da o'e. Kan'batia'pakike'po. Oro'omey Israel aratbuttaj bo'huatiakdepo mo'nopo'yarea'ne.

<sup>69</sup> Kenpa'ti Diosen huanaba' Davidkudak huakka'da huayayo o'mataḡ'nig'a nogtada bo'yokdene. Dios Huairia oro'omeytaj bo'yokdene. Ke'na Davidkudaken adhuea' huayayo o'ḡepo teynanada huamanopo'yarea'eri o'e.

<sup>70-75</sup> Oro'en taka'taj akkaenya'po Dios Huairia o'mata'mona'apo. Oro'omeytaj huahuadiayeritaj Dios Huairia bo'tioka'po o'maenapo. Kenpa'ti oro'meyen adhuea'pane'taj a'matinepahuiya'po, “Me'pukhue'ada o'na o'nen huayayoere Diostaj 'urunopo'da kan'nigpeike'po kenpa'ti Diostayo'da kan'nigpeike'po opudomeyen taka'taj bo'tioka'apone.” Ken oro'en huaoj Abrahamtaj kenda Diosa ona'uyate. Kenda Diosa okkahuehue' o'ika'. Ken Diosa oa'uyate. Kenda a'ennada Diosen 'urua'da huamanbatia'pakeria o'mana'uyate.

<sup>76</sup> Kenpa'ti, o'na do'huedsi'po, Dios Kuruderien huamanbatia'pakeri mo'dikka'apone konigepo Cristo Huairia manmadikahued o'na huaboa'da i'manmadika'apo. Konig Cristo Huairi o'ḡepo huakkuruda i'manmadika'apone. Kenda i'manmadika'depo aratbuttaj i'manopo'korea'apone. Cristotaj i'maknopoḡa'apone.

<sup>77</sup> Aratbut Cristotaj o'noknopoḡedepo on'nigpeika'po dakhuea' e'ka' Diosa o'bakkahuea'apo kenpa'ti o'manopo'korea'apo. I'manmadika'aponok o'noknopoḡeapo.

<sup>78</sup> Ken oro'en Diosa di' mo'ḡepo mo'matinepahui'po konig niokpo o'ta'tika'nig kutaya' Cristo konigti o'huarakapo.

<sup>79</sup> Sikkireḡyo huaḡ'eritaj ke'na konig huakjey o'maepo. Aratbut e'bueytaj huame'pukeritaj konig huakjey o'maepo. Diostaj o'maknopoḡa'apo. 'Uruda huakadhua' mon'madika'apone. Kenda ena'te on'nopo'noeyapone. Zacarias oa'uyate, ken.

<sup>80</sup> Ken Zacariasensi'po o'kereḡpo kenpa'ti Diostaj daka'da oknopoḡepo nogiti nogiti oknopoḡepo aratbut ehue' e'ne'te o'eonhuahuika'po Israel aratbuttaj a'manbatia'pakya'po huahued aratbut ehue' e'ne'te o'eonhuahuika'po. Nogok Israel aratbuttaj o'manbatia'pakuyate.

## 2

*Jesús o'si'poë'uyate*  
(Mt. 1.18-25)

<sup>1</sup> Kenoka' Romano huairitone' o'ika'po ke'nendik Augusto o'e'uyate. "Aya' huabokerekdik kan'matimadoye'." Huairia Augustoa o'mana'uyate.

<sup>2</sup> Ken konig huabokerekdik on'matimadoya'uyate, ken konig Romano huairi o'paknok huakkuruda aya' huabokerekdiktaj on'matimadoya'uyate. Kenoka' Siria aratbut gobiernu huairi Cireniotaj on'nigpejka'uyate.

<sup>3</sup> Ken aya'da aratbut kenomeyen adhuea'pane'en huakka' jakyo hua'dik o'nepo huadik gobiernoen beroba'te a'timadoyaya'po on'bahua'uyate.

<sup>4</sup> Konigepo Nazaret huakka' jakya' José o'hua'uyate. Nazaret Galilea huadaribayo o'e. Nog huadaribayo o'hua'uyate. Judea huadaribayo José o'hua'uyate. Huakka' jakyo Belényo o'hua'uyate. Belényo Davidkudak o'si'poë'uyate. José Davidkudaken adhuea' huayayo o'uyate.

<sup>5</sup> Belényo huadik ijje' a'timadoyaya'po o'hua'po Maríaere on'hua'uyate. Maríaen huaoj Mariataj o'toepakanpo Joséere on'hua'po María bogdakhue' o'uyate.

<sup>6</sup> Ken Belényo o'nede'po kenoka' si'popakdik o'epo

<sup>7</sup> huakkuru huabokereksi'po o'si'popakuyate. Aratbuten huataj jakyo huakka'da o'nede'po kudhue'dik o'nepo vaca 'uhuaen jakyo o'si'popakuyate. Konig atisuksi'po yobedtaj on'tidoka'po vacaen huabape' aypo cajayo on'hueda'uyate.

*Diosen huata'moneritaj on'tiahuaypo oveja huamatog'eria on'tiahuaypo kenpa'ti on'mape'e'uyate.*

<sup>8</sup> Belén huakka' jakyo meyohue'da oveja huamatog'eri o'nebedpo kenomeyen oveja on'matog'ebedpo mire huadaribayo on'matog'ebeduyate.

<sup>9</sup> Idada Dios Huairien huata'moneritaj on'tiahuay'uyate. Oveja huamatog'eria on'tiahuaypo Dios Huairi eyanada nogyen nogyen o'batita'tenok huakka'da on'me'puke'uyate.

<sup>10</sup> —Me'pukhue' yane' konigepo huadak hua'a o'nigtotiakne. Ken aya'ada on'mape'edepo on'madurugpakapo.

<sup>11</sup> Davidkudaken jakyo oy Diosen Huamanopo'yarea'eri o'manigsi'poede. Ke'na Cristo Huairi o'e.

<sup>12</sup> Kan'nopog'po huasi'po atisuksi'po e'tidoka' vacaen huabape' aypo cajayo e'huedte bo'huahuayapone. —Ken Diosen huata'moneria o'mana'uyate.

<sup>13</sup> Kenoka' ken Diosen huakkuru huata'moneri ee'ted nog huakka'nanada huata'moneri kurudya' on'huahuarakdepo,

<sup>14</sup> —Dios kutayo o'ika'po 'urua'da o'epo o'ka'de, iyo huadariyo aratbuttaj Diosa o'pakpo o'manoeya'. —Diosen huata'mona'eriomeya' 'urua'nanada on'mana'uyate.

<sup>15</sup> Kurudyo Diosen huata'moneriomey en'behuikde'te, "Belényo monhua". Kenda Diosa o'ka'de Dios Huairia mo'nopog'edene mon'tiahuay." Oveja huamatog'eriomeya huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>16</sup> Idada on'bahua'uyate. María Joséere kenpa'ti yobedtaj on'bahuhay'uyate. Yobed vacaen mire huabape' caya'poyo e'huedte on'huahuay'uyate.

<sup>17</sup> Jesús yobedtaj on'tiahuaydepo kenda Diosen huata'moneria huasi'potaj o'hua'nig aya'da Josétaj Mariataere o'on'batia'pakuyate.

<sup>18</sup> Ken, aya'da on'pe'edepo José Maríaere kenpihuay on'nopog'uyate. Kenda oveja huamatog'eriomeya e'batia'pakde'te on'mepuke'uyate.

<sup>19</sup> Maríanayo kenda oveja huamatog'eriomeya en'batia'pakde'te kenda okkahuehue' o'epo o'nopoeonhuahua'uy.

<sup>20</sup> Ken oveja huamatog'eriomeynayo ogkume'uyate. Ovejate ogkume'uyate. Ogkumejpo "Diosen huata'moneria buttida mona'nig. Konig mona'nig Diosa o'ka', konig o'peenig konigti o'tiahuaydey. Dios 'urua'da o'epo huadaknada o'kika'. Huadakda mogka'ne. Dakiti Dios." Ken oveja huamatog'eriomeya on'batia'pakuyate.

*Diosen jakyo Jesús yobedtaj on'tohua'uyate. Diosa ka'tiahuayepo on'tohua'uyate.*

<sup>21</sup> Ken e'si'popakte ocho huame'noe e'ede'te huabokereksi'poensi'dak o'nokteg'uyate. O'noktegdepo on'dikka'uyate Jesús. Ken huadik Diosen huata'moneria a'nenda o'dikyok'uyate. María bogdakhue' ehue' ee'ted o'dikyok'uyate. Kenda o'dikka'uyate Jesús.

<sup>22-24</sup> Huabokereksi'po e'si'popakde'te cuarenta huame'noe e'pokde'te ke'nen huaoj huayere botta' apoyerepi' botta' tukkupi' e'nigarak Diostaj yokdik yane'. Kenda judío aratbuttaj Moisésa o'mana'uyate. Kenpa'ti ettone'en huakkurueri huabokereksi'po



e'si'popakde'te "Diosen o'taq̃." Kenda aratbuta kan'batia'pake'. Judío aratbuttaj Moisésa o'mana'uyate. Ken Jesús e'si'poq̃te cuarenta huame'noe e'pokde'te José Mariáere Jesúsataj on'tohua'uyate. Jerusalényo on'tohua'uyate. Aya' Moisésa o'mana'uyatenig kenda a'kaya'po Jerusalényo on'tohua'uyate.

<sup>25-27</sup> Ken Jerusalényo o'nokyedepo Diosen jakyo on'kud'uyate. Diosenba' Moisésa o'nigmadoya'uyatenig a'nigpeeya'po on'kud'uyate. Jesúsataj e'nigka' a'nigpeeya'po on'kud'uyate. On'kuddepo Simeón keyoda o'q̃'uyate. Simeón Jerusalén huakka' jakyo huq̃'eri o'uy. 'Urunopo'da o'q̃'epo Diostaj huakka'da o'pakika'uyate. Diosen Nokĩrega o'nopo'toq̃'uyate. Cristoa pai'da Israel aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Kentaj Simeóna o'nigunhuahuika'po Cristotaj Dios Huairia o'ta'mona'apo Cristotaj ijtiahuayapoy, do bueyhued ijjeipo ijtiahuayapoy. Ken Diosa Simeóntaj o'nopoq̃'uyate. Yobed Jesús huaojere huayeere Diosen jakyo e'kudte Diosen Nokĩrega Simeóntaj o'tokud'uyate

<sup>28</sup> Simeón Jesússi'potaj o'dokopo, 'urua'nada o'tia'pakpo:  
<sup>29-30</sup> Konig mena'uyne megka'dene. Konig mena'uyne o'nen Huamanoeahuahuika'eritaj ijtiahuaydey, Dios Huairi oyda menopo'noeyanpo kabueye' meknopq̃'.

<sup>31</sup> Kentaj aya'tada Diosa o'bayokdenok aya'ada aratbuta tiahuyaydik o'ne.  
<sup>32</sup> Insi'poa konig huakjey o'q̃'epo Dios konig o'enig judío ehue' aratbuttaj o'maknopq̃'apo kenpa'ti Israel aratbut 'uruda o'ne ke'na aya'tada o'manopoq̃'apo. Ken konig Diostaj Simeóna oa'uyate.

<sup>33</sup> Simeón Jesúsataj 'urua'da o'batia'paknok Jesúsen huaoj huayeere kenpihuay on'nopoq̃'uy.

<sup>34</sup> "Diosa daka' mogka'ne." Simeóna o'mana'uyate Mariataj Josétaere.  
 —Eya' Diosa o'paknok insi'potaj huakka' Israel aratbut oknopq̃'hue'da o'nepo Diosere ehue' o'neapo nog Israel aratbuta o'noknopq̃'epo Diosere kenpa'da on'noehnuahuika'apo. Diosen hua'a oa'ika'nok kenpa'ti konig Dios o'pak o'kika'aponok huakka'ada kentaj dakhue'ada on'huaa'po on'huamahuj'ia'apo.

<sup>35</sup> On'huamahuj'ia'po dakhuea' huanopoya' on'nopoq̃'niq̃ kenda aya'ada on'nopoq̃'apo. O'nakon María pai'da i'q̃'apone. Konig siro e'nopo'huekonig suhue'nanada i'q̃'apone. —Ken Simeóna Mariataj ona'uyate. María Jesúsen huayq̃ o'uyate.

<sup>36</sup> Keyoda Diosen jakyoda Ana o'uyate. Ana Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'uyate. Ana Fanuelen huayobu kenpa'ti Aser aratbut o'uy. Huatone'nanada o'uyate. Konig mune'yo sue'da huabayok e'taq̃'etada o'toq̃'epakuyate. Siete huabayok huatoq̃'ere on'uyate.

<sup>37</sup> Kenoka' Jesús Diosen jakyo q̃'ete konig ayhua ochenta y cuatro huabayok o'ehnuahuika'de'uy. Diosen jakyo o'ika'po jakya' huahue' o'ika'uyate. Diostaj o'nigpeika'po nogok nogok Diostaj o'pakpo bapehue'da o'q̃'epo, Diostayo'da o'tiona'pakahudika'uyate. Kenpa'ti o'tiona'pakbedika'uyate.

<sup>38</sup> Kenoka' Simeón enade'te Ana Jesúsataj o'huahua'uyate. Ana'a Diostaj dakiti oa'depo ken Jesúsataj pai'da en'nopo'ete Jerusalén aratbuttaj o'madurugpakapo. Kentaj huakka'da o'nonmabonok Ana'a Jesúsataj o'manbatia'pak ken.

*Nazaret huakka' jakyo on'kume'uyate.*

<sup>39</sup> Ken Dios Huairienba' e'mana'te aya'da on'nigpeq̃'epo José Mariáere Galilea huadarib-ayo on'kume'uy. Kenomeyen jakyo Nazaretjo on'kume'uyate.

<sup>40</sup> Ken Jesússi'po o'kereq̃'po, o'teyyepo kenpa'ti Diosen e'ka' konig 'urua'da e'ka' nogiti nogiti o'nopoq̃'uyate. Kenpa'ti Diosa daka' o'toika'uyate.

*Diosen Jakyo Jesús huabosi'po o'uyate.*

<sup>41</sup> Nogbayok nogbayok aya' huabayokda Jerusalényo Jesúsen huaoj huayeere Jerusalényo on'hua'ika'uyate. Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' q̃' okkahuehue' fiestate on'hua'ika'uyate.

<sup>42</sup> Ken Jesús doce huabayok e'toq̃'ede'te aya'da Jerusalényo on'hua'uyate. María Joséere Jesúsero on'hua'uyate. Konig ken fiestate on'huika'po on'hua'uyate.

<sup>43</sup> Ken fiesta e'pokde'te on'kumejdepó José Jesúsen huayeere nopq̃'ehue' o'nepo Jesús huahue'da Jerusalényo o'q̃'uyate.

<sup>44</sup> Jesús nog aratbutere yatiaket nama'da on'nopoq̃'epo nogme'noetida o'nokhua'uyate, huabet e'tahue'yo kenpa'ti nog aratbutjo Jesúsataj on'ukpo

<sup>45</sup> huahuayhue' o'nepo Jerusalényo onte'ti on'kume'uyate. A'ukya'po on'kume'uyate.

<sup>46</sup> Ken, bapa' huame'noe on'ukdepo on'huahuay'uy, Jesús Diosen jakyo o'q̃'epo Diosba' huamanmadika'eriere o'huadpo o'batia'pakpo kenomeyere o'batia'pakpo.

<sup>47</sup> Ken aya'da Jesúsataj on'peq̃'epo 'urua'da o'batia'pak on'nopoq̃'epo kenpihuay huakka' Jesús o'nopoq̃' Jesúsataj huapeq̃'eria on'nopoq̃'uyate.

<sup>48</sup> Ke'nen huayq̃ Joséere on'tiahuyaydepo on'mepuke'uyate.

—¿Mena'po konig i'e oro'taj? Ontaj huakka' o'me'puke'po o'ukne. Q'nen huaoj doere o'ukne. —Jesúsen huayeꝥ Jesústaj ona'uyate.

<sup>49</sup>—¿Mena'po do'taj o'duk? Kenda do'hued Apag Dios o'paknok ka'dikijjey. ¿Menpa'kenda nopogehue' mo'e? —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>50</sup>José huayeere kenda Jesúsa o'mana' nopouloskahue' o'nuyate.

<sup>51</sup>Ken Nazaretyo on'kumejpo onte'ti Josétaj huayeetaere Jesúsa o'nigpeika'uyate. Kenda Jesús o'ka'depo Jerusalényo María okkahuehue' o'epo huanopoya' o'nopoeonhuahua'ika'uyate.

<sup>52</sup>Ken Jesús o'kerekepo kenpa'ti nogiti nogiti o'nopounhuahua'uyate. Jesús 'urua'da o'kika'. Kenda Dios aratbutakon on'nopog'uyate.

### 3

*Aratbut ehue' e'ika'te Juan Bautista o'manbatia'pakonhuahuika'uyate.*

*(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)*

<sup>1</sup>Huakka' huabayok e'pokde'te Tiberio Roma huag'ería gobierno Huairi o'uyate. Ke'na quince huabayok o'mana'de'ika'uyate. Kenokti Poncio Pilato Judeayo gobierno huairi o'uyate. Herodes Galilea huadaribayo Romayo huag'ería gobierno huairi o'uyate. Kenoka'ti Herodesen huama'buy Felipe Iturea huadaribayo gobierno huairi o'epo kenpa'ti Felipe Traconite huadaribayo huairi o'uyate. Kenoka'ti Lisanas Abilinia huadaribayo gobierno huairi o'uyate.

<sup>2</sup>Kenoka'ti Anás Caifásere konig huakkuru sacerdote huairi o'nuyate. Diosen jakyo ogkika'uyate. Kenokti Diosa Juantaj ona'po Diosen hua'a ijmanbatia'pakapoy Diosa Juantaj o'nopogea'uyate. Juan Zacaríasensi'po o'epo aratbut huakka' ehue' ee'yo o'ikame'te.

<sup>3</sup>Jordánhue'te nogyon nogyon o'hua'epo aratbuttaj o'manbatia'pakpo,

—Dios opudomeyen dakhuea' e'ka' kabakkahue'po yan'nopo'korea'po bautiza yagka'. —Aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>4</sup>Konig Isaías Diosen huamanbatia'pakeri o'timadoya'uyate. Konigti Juana o'ka'uyate. Isaías o'timadoya'po,

Keyo aratbut ehue' e'ika'yo huabokerek 'utta'da e'mana'te a'peeya'po aratbut on'bahuahua'apo. “Dios Huairien dag kente huahuae' daka' dag yan'nigka'.

Butukda yan'nigka'. Konig yan'manopo'korea'po.

<sup>5</sup>Huatota'po yanokbuk. Konig ote' yanoktibutuka'. Sondoda dag e'epok yanoktibutuka'. Kente ekkotatuka' dag yan'tinokdejpaka'.

<sup>6</sup>Kenpa'ti konig Dios aratbuttaj o'manopo'yarea' aya'ya'da huadariya' aya'ada aratbut on'tiahuayapo.” Kenda Isaías o'madoya'uyate. A'nennada o'madoya'uyate.

<sup>7</sup>Ken huakka'ada Juantaj on'huahua'uyate. Juantaj bautiza megke'po on'huahua'uyate.

—Konig dakhue'da bihui o'magkika'. Konigti opudomey dakhuea'da bo'kika'po kenpa'ti opudomey nama'da mo'nopoika'po. Nopo'koreahue'tada bautiza egka'te Diosa dakhuea'da castiga egka'te yoktitikonapoy. Kenda nama'da mo'nopogene.

<sup>8</sup>'Urua'da yag'kikati'. Daknopo'da yag'kika'po Diostaj mo'nopo'korea'uynok aya'ada tiahuaydik mo'epone. “Abraham oro'omeyen adhuea'pane' o'epo Diostaj me'pukhue'dik o'ey.” Nopogehue' yane'. Diosa e'paknayo huid in o'bahuednigtaj Abrahamen huayayo magka'dik o'e.

<sup>9</sup>Nopo'koreahue' ee'nayo jda Diosa castiga mogka'apone. In konig o'e. Konig ta'bayo huada huatoq'eri o'epo. Huada 'urua'da onhuadhue' o'eonhuahuika'nok daka'da o'tiahuayonhuahua'depo huateya o'ta'tegpo ta'akyo o'mahuigika'. —Juana o'mana'uyate.

<sup>10</sup>—¿Diosa castiga kahue' mo'e'po oro' kate ka'dik o'e? —Juantaj o'nona'uyate.

<sup>11</sup>—Botta' opiot e'tae'nayo kentaj opiotbayo' e'huag'taj nogtida yan'bayokika'. Q'na aypo e'tog'nayo kentaj aypobayo' e'huag'taj yan'bayokikati'. —Juana o'mana'uyate.

<sup>12</sup>Juana bautiza megke'po sue'da gobierno huakupe huabae'ería Juantaj on'huahua'depo engaña e'kikada huakka'da huakupe e'bakikada,

—¿Oro' kate ka'dik o'e, huamanmadika'eri? —Juantaj o'nona'po,

<sup>13</sup>—Kenyo'da ken huakupe Roma gobierno o'mana'uyng kenyo'da yan'bae'. Nogda baehue' yane'. —Gobierno huakupe huabae'eritaj Juana o'mana'uyate.

<sup>14</sup>—¿Oro' kate ka'dik o'e? —Roma sorotataj Juantaj o'nona'uy.

—Be'tapi' katepi' bakkayhue' yanika'. Katepi' a'bakkayya'po huiyoka'da manahue' yanika'. Nama'da yan'bahuaa'po bakkayhue' yane'. Kenpa'ti ken huakupe gobierno bo'yokika'ne konig sorotatayo ee'te huakupe bo'yokika'ne. Kenpa'da dakhuapa me'tene, nogiti pakhue' a'e'i' yan'nopoika'. —Ken Juana sorotataj o'mana'uyate.

<sup>15</sup>Diosa Cristotaj o'ta'monapo kenda huakka'ada aratbut on'nopogepo Juante ogkupopakdepo Cristotaj huakka' o'nonmabopo, Juantaj Cristo o'epi' on'tinopogepo.

<sup>16</sup> —Cristo ehue' ijjeý. Donayo hué'eya bautiza ijmagkikay. Cristonayo o'tiakde opudomeytaj bautiza o'magka'apo. Diosen Nokirega bautiza o'magka'apo kenpa'ti ta'ak e'bakpakya' bautiza o'magka'apo. Ke'na huakhuairi o'epo mata'mona'dik o'epo. Donayo huairi ehue'da ijjeý. Cristo 'urua'da o'epo Diostaj huadaknada o'e. Donayo suhue'da huadak ijjeý.

<sup>17</sup> Cristo o'tiakdepo konig aroz huatuga'eri o'epo aroz o'tugdepo oktipoa'. Ken oktipoa'depo jakyo o'kudapo. O'kuda'depo huakusi'hue ta'akyo o'huigonhuahuika'po okbithue' o'epo. Ken huadak huakid konig Cristotaj huaknopoe'eri o'ne. On'nigpejka'. Huaknopoe'eritaj o'bakuda'apo, Diosen jakyo o'bakuda'apo. Huakusi'hue konig aratbut Diostaj nigpeehue' o'nika'. Konig castiga e'magka' ta'akyo o'maenapo. —Juana aya'tada o'mana'uyate.

<sup>18</sup> Ken konig nogda nogda Juana o'mana'onhuahua'po judío aratbuttaj huadak hua'a o'manbatia'pakpo Jesucristotaj ken Juana o'manbatia'pakuyate.

<sup>19</sup> Herodes Roma huaje'eri gobierno huairi o'epo Galilea huadaribayo gobierno huairi o'epo, “Dakhuea' o'ka'.” Juana o'huaa'de'uy. Herodes huama'buyen huatoe' o'toepo kenpa'ti nogda nogda dakhuea' o'kame'nok, “Dakhuea' o'ka'.” Juana o'huaa'de'uy.

<sup>20</sup> Juana kenpa' e'huaa'de'te Herodes nigpeehue' o'edepo nogda dakhuea' o'ka'po huabakuda' jakyo Juantaj o'kuda'uyate.

*Jesústaj bautiza ogka'uyate.*

*(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)*

<sup>21</sup> Ken 'ikken Juantaj kudahued Juan bautiza o'magka'po, huakka'da aratbuttaj bautiza o'magka'depo Jesústakon bautiza ogka'uyate. Ken Jesústaj bautiza egkade'te Jesús Diostaj e'tiona'pakde'te konig kurudya' akbogpe okhuike'uyate.

<sup>22</sup> Diosen Nokireg o'huahuarakpo konig tukku' o'huarakpo Jesústaj o'tikotpo,

—On do'hued Huasi'po o'taene. Huadi'da o'taene. Ontaj durugda o'toene. —Kurudya' Diosa ona'uyate.

*Jesucristoen adhuea'pane' o'nika'uyate.*

*(Mt. 1.1-17)*

<sup>23</sup> Jesús konig treinta huabayok o'epo huaboa'da judío aratbuttaj o'manmadika'onhuahua'po. Josénsi'po o'e aratbut on'nopojka'pi'. José Eliénsi'po o'uyate.

<sup>24</sup> Elí Mataténsi'po o'uyate. Matat Leviénsi'po o'uyate. Leví Melquiénsi'po o'uyate. Melqui Janaénsi'po o'uyate. Jana Josénsi'po o'uyate.

<sup>25</sup> José Matatíasénsi'po o'uyate. Matatías Amósénsi'po o'uyate. Amós Nahuménsi'po o'uyate. Nahum Eslieénsi'po o'uyate. Eslí Nagaiénsi'po o'uyate.

<sup>26</sup> Nagai Maaténsi'po o'uyate. Maat Matatíasénsi'po o'uyate. Matatías Semeiénsi'po o'uyate. Semei Joséénsi'po o'uyate. José Judáénsi'po o'uyate.

<sup>27</sup> Judá Joanaénsi'po o'uyate. Joana Resaénsi'po o'uyate. Resa Zorobabelénsi'po o'uyate. Zorobabel Salatielénsi'po o'uyate. Salatiel Neriénsi'po o'uyate.

<sup>28</sup> Neri Melquiénsi'po o'uyate. Melqui Adiénsi'po o'uyate. Adi Cosaménsi'po o'uyate. Cosam Elmodaménsi'po o'uyate. Elmodam Erensi'po o'uyate.

<sup>29</sup> Er Josuéénsi'po o'uyate. Josué Eliezerénsi'po o'uyate. Eliezer Joriménsi'po o'uyate. Jorim Mataténsi'po o'uyate.

<sup>30</sup> Matat Leviénsi'po o'uyate. Leví Simeónénsi'po o'uyate. Simeón Judáénsi'po o'uyate. Judá Joséénsi'po o'uyate. José Jonánénsi'po o'uyate. Jonán Eliaquiménsi'po o'uyate.

<sup>31</sup> Eliaquim Meleaénsi'po o'uyate. Melea Mainánénsi'po o'uyate. Mainán Matataénsi'po o'uyate. Matata Natánénsi'po o'uyate.

<sup>32</sup> Natán Davidénsi'po o'uyate. David Isaíénsi'po o'uyate. Isaí Obedénsi'po o'uyate. Obed Boozénsi'po o'uyate. Booz Salmónénsi'po o'uyate. Salmón Naasónénsi'po o'uyate.

<sup>33</sup> Naasón Aminadabénsi'po o'uyate. Aminadab Araménsi'po o'uyate. Aram Esroménsi'po o'uyate. Esrom Faresénsi'po o'uyate. Fares Judáénsi'po o'uyate.

<sup>34</sup> Judá Jacobénsi'po o'uyate. Jacob Isaacénsi'po o'uyate. Isaac Abrahaménsi'po o'uyate. Abraham Taréénsi'po o'uyate. Taré Nacorensi'po o'uyate.

<sup>35</sup> Nacor Serugénsi'po o'uyate. Serug Ragauénsi'po o'uyate. Ragau Pelegénsi'po o'uyate. Peleg Heberénsi'po o'uyate. Heber Salaénsi'po o'uyate.

<sup>36</sup> Sala Cainánénsi'po o'uyate. Cainán Arfaxadénsi'po o'uyate. Arfaxad Seménsi'po o'uyate. Sem Noéénsi'po o'uyate. Noé Lamecénsi'po o'uyate.

<sup>37</sup> Lemec Matusalénénsi'po o'uyate. Matusalén Enocénsi'po o'uyate. Enoc Jaredénsi'po o'uyate. Jared Mahalaleelénsi'po o'uyate. Mahalaleel Cainánénsi'po o'uyate.

<sup>38</sup> Cainán Enósénsi'po o'uyate. Enós Seténsi'po o'uyate. Set Adánénsi'po o'uyate. Adán Diosénsi'po o'uyate.

## 4

*Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj da ona'uyate.*

*(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)*

<sup>1</sup> Diosen Nokireg o'nopo'toenok Jesús Diostaj o'nigpeika'po Jordánhueya' o'kume'uyate. Diosen Nokirega aratbut ehue' e'ika'yo Jesústaj o'tohua'uyate.

<sup>2</sup> Keyoda cuarenta huame'noe o'eonhuahuika'po. Keyoda toto'a Jesústaj o'dikdikuyate dakhuea' kake'po. Cuarenta huame'noe bapehue' o'unhua'po kenpa'ti cuarentaa' sikyo bapehue' o'eonhuahua'po depa kenoka' aypota' o'e'uyate.

<sup>3</sup>—On buttida Diosen Huasi'po ee'nayo in huidtaj aypo yaeen. —Jesústaj toto'a ona'uyate.

<sup>4</sup>—Aypoayo'da noikahue'dik o'ne aratbut. Aypo on'bape'po aya'da Apagba' huadik nigpeika'dik o'ne. Apagba'a kenpa' oa'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>5</sup> Kenoka' toto'a o'tohua'po Jesústaj o'tohua'po kutayoda ote'yo o'tobehaikpo. Ken ijhuiti ehue' nogyo nogyoda adteda aya' huadaribayo gobierno huairi Jesústaj o'batiahuay'ea'uyate.

<sup>6-7</sup> —Aya'da 'urua'da huadaribayo kenpa'ti huadariyo huairi huag' o'bayokapone konigepo do'huedda me'tamaenok. Betapi' e'yokta' ijpakpo yokdik ijje. Do'taj huikudate e'tihudnayo "Uruda huairi me'taene." Do'taj ena'nayo aya'da i'tiahuaynig o'bayokapone. —Toto'a Jesústaj nama'da ona'uyate.

<sup>8</sup> —Bekhua', toto', konigepo "Dios Huairitayo'da huikudate yanighuadpo yan'nigpee'." Apagba'a kenpa' oa'. —Kenpa' Jesúsa toto'taj ona'uyate.

<sup>9</sup> Kenoka' Jerusalényo Diosen jakyo o'tohua'po toto'a o'tohua'po Diosen huaboro' jak jakkutagpiyo o'tobehaikuyate.

—On Diosen Huasi'po ee'nayo barakte yakudaj.

<sup>10-11</sup> Apagba' oa'po:

Ka'nonokba huade'po e'kudajte Diosa ke'nen huata'moneritaj o'mata'mona'aponok huidbate kothue'dik i'ea'pone. Huaba'a kutate monokba huadapone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.

—Toto'a nama'da ona'uyate.

<sup>12</sup> —"Dios Huairi nama'da kake'po nama'da ahue' yae'." Apagba' kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.

<sup>13</sup> Jesús nama'da kake'po toto' huairia nogda nogda da ona'depo nogda nama'da huana' nopohue' o'edepo o'batikpo okhua'uyate. Nogokpi' da anaya'po yakumeapetdapi'.

*Galilea huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)*

<sup>14</sup> Galilea huadaribayo Jesús o'kume'uyate. Diosen Nokirega o'nopo'toenok Jesús teyda o'e'uyate. 'Urua'da o'manmadika'nok Jesústaj on'batia'paknok huabada adta'da nogya' nogya' on'batia'pakuyate.

<sup>15</sup> Judío aratbuten huaitake' jakya' o'manmadika'po nogda nogda nogyo nogyo judío aratbuten huaitake' jakya' o'manmadika'ika'uyate. "'Urua'da o'manmadika' Jesúsa." Aya'ada on'batia'pakuyate.

*Nazaretyo Jesúsa o'ika'uyate.*

*(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)*

<sup>16</sup> Ken, Nazaret huakka' jakyo Jesús o'hua'uyate. Keya' Jesús o'kerekuayate. Okmapie'ahuaddik huame'noete judío aratbuten huaitake' jakyo o'kud'uyate. Kenda o'kika'po o'kud'uyate. O'kudondepo Apagba' o'tiahuaypo Apagba' abona'pakya'po o'bo'uyate.

<sup>17</sup> Apagba' ken Isaiás huamanbatia'pakeria o'manigmadoya'uy. Kenda beroba' Jesústaj on'yokuyate. O'ukpo in o'huahuaydepo, o'mona'pakuyate:

<sup>18</sup> Dios Huairien Nokireg me'nopo'toene konigepo pai'da aratbuttaj huadak hua'a a'manbatia'pakya'po bektie'ea'me'ne. Pai'da huag'eri aratbuttaj kamadurug-pake'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne. Huairien huanaba' kenpa'da bahua'dik ka'ne'po kamane'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne. Ekpobigtaj kabakpoyare'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne. Kenomeytaj dakhuea'da on'magkika'nok kabaktohue'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne.

<sup>19</sup> In huadak huabayokte Dios Huairia o'matinepahui'po kamabatia'pake'po Diosa me'ta'mona'uyne. Ken Jesús Isaiásba' o'mona'pakpo o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Ken Jesús Apagba' o'bokhuikdepo judío aratbuten huaitake' jak huato'geritaj o'ba'yokdepo o'huaduyate. Ken aya' aratbut huaitake' jakyoda o'nepo Jesústaj on'tiahuaya'nok,

<sup>21</sup> —Ken Apagba' huaboa'da mo'peedene oy konig Isaías oa'uyate oy kenda ijkay. Oy ijka'nig bo'tiahuayne. —Ken Jesúsua huaboa'da o'mana'uyate.

<sup>22</sup> Jesústaj "kenpihuay," on'batia'pakpo "huadakda oa'," "buttida oa'," "urua'da hua'a o'batia'pak," aya'ada on'batia'pakuyate.

—In Joséénsi'po o'énig'a. —On'batia'pakuyate. Nopogehue' o'nepo on'batia'pakuyate.

<sup>23</sup> —Konig aratbut oa'ika', "Huamadakka'eri i'epo huata'da yayarea'." Do'taj ena'ta' bo'pakne ijnopogey, "Konig Capernaum huakka' jakyo o'bayareame'te o'pepe ijyokon o'nen huadaribaya' konigti yaka'." O'nona'apone. —Jesúsa Nazaret aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Jesúsa nogiti o'manbatia'pakpo,

—Be'api' Diosen huamanbatia'pakeria nogbayo e'hua'nayo Diosen huamanbatia'pakeri o'e aratbuta o'noknopogepo on'nigpoeapo. Ke'nen huakka' jakya' yakerekya'da kentaj Diosen huamanbatia'pakeritaj aratbuta pakhue' o'nika'apo. Buttida ijjay.

<sup>25</sup> A'nennada Eliaskudak o'jika'uyate. Eliaskudak Diosen huamanbatia'pakeri o'uyate. Keyo Israel aratbut o'nika' bapa' huabayok nogiti nog seis puug hui'hue' o'uyate. Aypo ehue'da o'uyate. Israel aratbut aypo togehue' o'nyuayate. Kenoka' huakka'ada Israel' ayhua ee'tada

<sup>26</sup> Israel aratbut 'ayhuataj Eliaskudaktaj nigta'monahue' o'uyate. Israel aratbuta oknopogehue'da o'nenok Israel' ayhuataj aypo kabayokike'po nigta'monahue' o'uyate. Dios nog aratbut 'ayhuataj o'nigta'mona'uyate. Ken Sarepta jak 'ayhuataj o'ta'mona'uyate. Serepta jak meyhue'da Sidón huakka' jak o'e. Sarepta jak 'ayhua nog aratbutda o'uyate. Nog aratbut 'ayhua aypo kabayokike'po o'nigta'mona'uyate.

<sup>27</sup> Kenpa'ti Israel aratbut huadaribayo huag'eri Eliseokudak o'uyate. Eliseo Diosen huamanbatia'pakeri o'uyate. Kenoka' huakka' Israel aratbut ke'poda on'maso'set'uyate. E'so'set Israel aratbuttaj bayareahue' o'mauyate Diosa. Nogtapi' bayareahue' Israeltanayo e'eadá Naamantayo'da o'yarea'uyate. Naaman nog aratbutda Siria huadaribayo huag'eri aratbut o'uyate. —Jesúsa huag'embaya'da Nazaretyo o'mana'uyate.

<sup>28</sup> Judío aratbuten huaitake' jakya' aya'ada Israel aratbut o'nepo on'pepedepo diga'da Jesústaj on'huadiay'uyate.

<sup>29</sup> On'bopo huakka' jakya' on'toqorokpo Jesústaj on'toqorokpo huakupakunojpoyo on'tohua'po ken huakupate kenomeyen huakka' jak o'e'uy. Ken huakupakunojpoya' andaya'yo on'tohua'uyinig'a.

<sup>30</sup> Jesúsua huakupakunojpote huakka' aratbut egkupopakte o'bakpokonpo o'bakhua'uyate.

*Dakhue'da nokirega bokerektaj o'nopo'tog'uyate.*

*(Mr. 1.21-28)*

<sup>31</sup> Ken Capernaum huakka' jakyo Jesúsua o'hua'uyate. Capernaum Galilea huadaribayo o'e. Capernaumyo Jesús o'epo aratbuttaj o'manmadika'po judío aratbuten huaitake' jakya' okmapie'ahuaddik huame'noete o'manmadika'uyate.

<sup>32</sup> "Kenpihuay 'urua'da o'manmadika', konig huairitone' o'manmadika'." Aratbuta on'tinopog'uyate.

<sup>33</sup> Huaitake' jakyo nogbokerektatida dakhue' nokirega o'nopo'toenok'utta'da o'okoypo,

<sup>34</sup> —Oro'omeytaj ogkahue' moe'. ¿Mena'po oro'omeytaj ogka', Jesús Nazaret huag'eri? ¿Oro'taj kenpa'da a'enya'po menpa' o'huatiak? Ontaj okeq'ne. Diosenyo'da j'ene. —Dakhue' nokirega'utta'da o'okoyuyate.

<sup>35</sup> —A'pakhue' yae'. Huabokerekyaya' yakhua', nokireg. —Jesúsa ona'uyate.

Ken huabokerektaj dakhue' nokirega sorokte o'en'uyate. Aya' okpoda sorokte o'en'uyate. O'endepo okorokon'uyate. Huabokerektaj dakhuea' ogkadhue'ada dakhue' nokirega okhua'uyate.

<sup>36</sup> Aya'ada on'tiahuaypo on'mepuke'uyate. Huayahuaya on'manbatia'pakpo,

—'Urua'da huadik oa'. Konig huairitone' ona'po ighua'da o'mana'nok nigpeedik o'nepo o'makoroka', dakhue' nokireg o'makoroka'. —Huayahuaya on'manbatia'pakuyate.

<sup>37</sup> Ken huadaribayo nogyon nogyon Jesústaj on'manbatia'pakonhuahuika'uyate.

*Simón Pedroen huasu'taj Jesúsua o'yarea'uyate.*

*(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)*

<sup>38</sup> Ken Jesús o'orokonpo judío aratbuten huaitake' jakya' o'orokondepo Simónen jakyo o'kudon'uyate. Keyo Simónen huasu' huakka'da o'digpaknok, "Oro'en huasu'taj yayarea'." Jesústaj o'nona'nok

<sup>39</sup> enpahuedte Jesúsua o'tiboato'po o'yarea'nok ke'na o'ta'huitato'depo ida o'bodpo o'manigmanhuada'uyate.

*Huakka' aratbut dakhue'da e'ne'te Jesúsua o'bayarea'uyate.*

*(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)*

<sup>40</sup> Nogyo nogyo huakka' aratbut o'nepo, dakhue'da o'nepo, noga noga dakhue'da o'nepo, on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda dakhue'da o'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta on'batotiakpo Jesúste on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtatia' o'batibata'tepo o'bayarea'uyate.

<sup>41</sup> Nogomey kenpa'ti dakhue'da e'ne'te Jesúsa toto'taj o'makena'uyate. Toto'a o'makorokpo 'utta'da o'dokoypo,

—Diosen Huasi'po i'ene. —Toto'a on'mana'uyate.

Jesús Diosen Cristo Diosa o'ta'mona'de'uy toto'a o'noknopoenok,

—Keje', ahue' yane'. —Jesúsanayo toto'taj o'mana'uy.

*Galilea huadaribaya' Jesúsa o'manbatia'pakonhuahua'uyate.*

(Mr. 1.35-39)

<sup>42</sup> E'munyakte Jesúsa huakka' jakya' o'orokonpo aratbut ehue' ee'yo o'hua'uyate. Aratbuta o'dukpo Jesústaj on'huahuay'uyate.

—Oro'omeytaj okhuahue' moe'. —Jesústaj o'nona'nig'a,

<sup>43</sup> —Huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj oknopoi'ka'dik o'neapo. Ken nog huakka' jakyo nogyo nogyo huadak hua'a manbatia'pakdik ka'e'po konigepo Diosa me'ta'mona'uyne. —Jesúsa aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>44</sup> Ken nogda nogda judío aratbuten huaitake' jakyo Galilea huadaribayo Jesúsa huadak hua'a o'manbatia'pakika'uyate.

## 5

*Jesúsa ena'te Simónomey o'nokenedepo huakka'nanada biig o'nontotokuyate.*

(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

<sup>1</sup> Nogok Genesaret e'pog akta'bogpete Jesús o'bo'uyate. Diosen hua'a a'peeya'po huakka'nada aratbut on'batiakpo o'nonda'epo Diosen hua'a e'peeta' on'pakpo Jesústaj o'nonda'e'uy.

<sup>2</sup> Botta' kusi'petone' meyhue'da akta'bogpete e'bette Jesúsa o'tiahuaypo sigpi' huadhue' o'nuy. Huakjene'eriomey kusi'petaj o'nokhua'depo huakjene' on'koyoa'uyate.

<sup>3</sup> Nogtida kusi'petone'yo Jesús o'kudpo o'bo'uyate, Simónen kusi'peyo o'bopo.

—Sue'pi' e'pognopo'te be'tohuatu', Simón. —Jesúsa Simóntaj ona'uyate. Keyo kusi'peyo o'huaddepo huaboa'da huakka'nada aratbuttaj o'manmadika'uyate. Kusi'peya'da o'manmadika'uyate.

<sup>4</sup> O'manmadika'batikdepo,

—E'pog jodyoda yanhua'po biigtaj yanokjene'. —Simóntaj ona'uyate.

<sup>5</sup> —Aya' sikyoda oro'omey okjene'bednig'a biig ehue'da o'e, Huamanmadika'eri. O'na ona'nok yokjene'apoy. —Simóna Jesústaj ona'uyate.

<sup>6</sup> Ken o'nokjene'depo huakka'nada biig on'kuda'denok en'totokte huakjene' huaboa'da okputukonpo nogyen nogyen okputukonpo.

<sup>7</sup> Nog huakjene'eri nog kusi'petaj Simóna huaba'a ba'ba' o'manenok. Ken on'tiakdepo kenomeyen botta' kusi'peyo biig on'bahueda'po huakka'nada o'epo kusi'pe o'ta'kotay'uyate.

<sup>8</sup> Kenda Simón Pedro o'tiahuaypo Jesúsen hua'ite huikudate o'tihuadpo,

—Bekhua', Huairi, donayo dakhuea' huaka'eri ijje. —Jesústaj Simóna ona'uyate.

<sup>9</sup> Biig huakka'da o'nenok Simón omepuke'po kenpa'ti nogomey Simónere huakka'da on'mepuke'uy.

<sup>10</sup> Kenpa'ti Jacobo Juanere Zebedeoensi'po Simónere huakjene'eri o'nuyate. Kenomeykon on'mepuke'uyate.

—Mepu'kehue' ya'e'. Oy huaboa'da do'taj kanoknopoe'po aratbuttaj i'bae'apo. —Jesúsa Simóntaj ona'uyate.

<sup>11</sup> Ken kusi'pe on'betandepo huakjene'eria aya'da on'maenanpo kenpa'da on'maenanpo Jesústaj a'nigpeikaya'po on'tahua'uyate.

*Huabokerek ke'poda e'so'set Jesúsa o'yarea'uyate.*

(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

<sup>12</sup> Keyo huakka' jakyo Jesús o'edenok huabokereka o'huatiak'uyate. Ke'na ke'poda o'so'seta' Jesústaj o'tiahuaydepo huikudate o'huadpo sorokyo o'kuta'boy'uyate. (Ken konig gobierno huairitaj ogkika'uyate.)

—O'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Jesústaj ona'uyate.

<sup>13</sup> Jesúsa o'tibata'tepo

—E'yarea'ta' ijpaki, "o'yareay'." —Jesúsa ona'uyate.

Ena'te idada o'yarud'uyate.

<sup>14</sup> —“Jesúsa be'yarea'ne,” mantia'pakhue' yae'. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakerite sacerdotete yahuati'. I'yaredene betiahuayye'. A'yareya'po konig Moisésa o'mana'uyate konig yayokti'. Sacerdote 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi' yayokti'. Ken konig i'ka'po i'yaredepo huadak'i'enok aratbut tiahuaydik o'neapo. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>15</sup> 'Urua'da Jesúsa o'bayarea' huadaknada o'manmadika' nogya' nogya' on'tipepo nogiti nogiti huakka'da on'tipepo huakka'da aratbut Jesústaj ogkupopakpo a'peeya'po kenpa'ti be'yare'po ogkupopakuyate.

<sup>16</sup> Egkupopaktada Jesúsnayo o'bakhua'ika'po keyo aratbut ehue' huage'yo o'bakhua'ika'uyate. Keyoda o'tiona'pakonhua'uyate.

*Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)*

<sup>17</sup> Nogoka' Jesúsa e'manmadika'te keyo fariseo aratbut on'bahuadpo fariseo Moisésenba' on'nigpeika'uyate. Kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eri on'bahuadpo Galileaya' Judeaya' kenpa'ti Jerusalénya' on'huatiakde'uyate. Kabayare'po Diosa Jesústaj o'tihuapokpo

<sup>18</sup> ken Jesústaj huabokerek asukte enpahuedte on'nigtotiakpo sue'ada huabokerek on'nigtotiakuyate. Ken huabokereka asukte e'ketpak onpahuedika'uyate. Jakyo e'kuda'ta' on'pakpo Jesústaj a'nighuedaya'po e'kuda'ta' on'paknig'a

<sup>19</sup> huakka'nanada o'nenok meya' kudahue' o'ne'uy. Konigepo jak kutayo on'tobehuiupo jakonpid on'tiokendepo huabokerek asukte enpahuedte o'nonhuaraka'po aratbutnopote Jesústaj huakokpen o'nonhuaraka'uyate.

<sup>20</sup> Jesúsanayo o'yarea'apo on'nopoe'uy. Kenda Jesúsa oknokot. Huabokerek e'ketpaktaj, —Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a do'a yokkahueay, huabokerek. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uyate.

<sup>21</sup> Ken Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut Jesústaj on'pepedepo huaboa'da on'nopoe'po “Diostaj dakhuea' Jesúsa oa'. Nama'da o'nopoe'po dakhuea'da Jesúsa oa'. Huabokerekanayo okkahueahue'dik o'e. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik o'e.” Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere huaboa'da huanopoya'da on'nopoe'po.

<sup>22</sup> Kenda fariseomey huanopoya'da on'nopoenig Jesúsa o'nopoe'uyate.

—Menpa' ken konig dakhuea' on'tinopoe.

<sup>23</sup> Diostaj dakhuea' e'ka' huabokereka okkahueahue'dik o'e. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik o'e. Huabokerekanayo sigpi'yareahue'dik o'e. Diosayo'da yarea'dik o'e.

<sup>24</sup> Do huabokerek ijje'po Diosya' i'jtakuy. Diostaj dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik ijje' opudtaj a'manopoe'ya'po e'ketpaktaj ijyareapoy. —Jesúsa o'mana'po,

—Yabo', asuk ya'udpo, o'nen jakyo yahuati'. —Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa ona'uyate.

<sup>25</sup> Huaboa'da ena'te ke'na o'bod'uyate. Huamanmadika'eri fariseoere en'tiahuayte o'bodpo, asuk o'udpo ke'nen jakyo o'hua'po Diostaj dakiti o'tiona'pakpo Dios 'uruu'da megka'ne o'batia'pakuyate.

<sup>26</sup> Aya'ada on'tiahuaydepo on'mepuke'po Dios 'uruu'da o'ka' on'batia'pakuyate. On'mepu'kudpo,

—Oy konig a'nenda tiahuayhue' o'nika'uyng o'tiahuaydey. Diosa 'uruu'da o'ka' o'tiahuay. —Aratbuta on'tiahuaydepo on'batia'pakuyate.

*—Diostaj aknopoe'ya'po do'taj menigpeepo be'tahua'. —Jesúsa Levítaj ona'uyate. (Leví konogda o'dikka'uy Mateo)*

*(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)*

<sup>27</sup> Nogoka' Jesúsa o'orokpo Levítaj o'tiahuay'uyate. Leví huabokerek o'epo gobiernotaj huakupe o'tabae'ika'po gobierno huakupe huatabae' jakyo o'huad'uyate.

—Diostaj aknopoe'ya'po do'taj menigpeunhuahuika'. —Jesúsa Levítaj ona'uyate.

<sup>28</sup> Ken Leví o'bodpo aya'da kenpa'da o'maenanpo Jesúsero o'hua'uyate.

<sup>29</sup> Nogok Jesústaj huakka'da aypo on'manigmanhuada'po Levien huanaba'a on'nigmanhuada'uyate. Levien jakya' on'nigmanhuada'uyate. Kutopate Jesúsero Leviere huakka'da on'bahuadpo, gobiernotaj huakupe huatabae'eri on'bahuadpo kenpa'ti nogomey on'bahuadpo gobierno huakupe huatabae'eria engaña ogkika'uyate.

<sup>30</sup> Fariseo aratbut kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eri o'nepo huaboa'da on'bahuua'po Jesúsen huanigpeika'eritaj on'bahuua'po,

—¿Gobierno huakupe huatabae'eriere kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere mena'po opudomeya mo'bape'? Kenomeyere bapehue' yane'. Dakhuea'da boka'ne. —On'mana'uyate.

<sup>31</sup> —Aratbut huadakda ee'nayo huamadakka'eriyu huahue' o'nika'. Dakhue'da ee'nayo huamadakka'eriyu on'hua'ika'.

<sup>32</sup> Konigepo “Huadak huaka’eri ijje.” Aratbut kenda huata’ huatinopog’eritaj “Yan’nopo’korea. Diostaj yan’nigpee,” a’manaya’po Diosya’ bahuatiakhue’ ijje’uy. “Dakhuea’ huaka’eri ijje.” Aratbut kenda huata’ huatinopog’eritaj “Yan’nopo’korea. Diostaj yan’nigpee,” a’manaya’po Diosya’ jbbahuatiakuy. —Jesúsa o’mana’uyate.

*Diosa kamapee’po bapehue’ o’nunhua’depo on’tiona’pakika’.*  
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

<sup>33</sup> —Juan bautiza huaka’erien huanigpeika’eri kenpa’ti fariseoen huanigpeika’eri Diosa me’pee’po bapehue’ o’nunhua’po on’tiona’pakika’. ¿Menpa’ o’nen huanigpeika’eriat aypo on’bape’ika’? —Fariseomey kenpa’ti Moisésenba’ huamanmadika’erimeya nama’da on’nopogepo Jesústaj o’nona’uyate.

<sup>34</sup> —Do konig huabokerek e’toepak konig ijjenok. Kenoka’ huabokerek o’toepakapo huakka’ huadi a’durugpakya’po kenere a’bapeya’po on’bahuatiakika’. Kenoka’ huadi kenere o’nepo “Bapehue’ ya’nunhua,” manahue’dik o’nenig’a

<sup>35</sup> kenoka’ do’taj kadarake’po boktohua’denok huadi’ aratbuta bapehue’ o’nunhua’po on’tiona’pakonhua’apo. —Jesúsa o’mana’uyate.

<sup>36</sup> —Huatone’ok ke’poda e’para’te akbetya’po huabo huaoktaj okteghue’ monika’ oro’omey judío aratbut. Huaboenpa huatone’oktaj ekbetnayo onte’ti ke’poda o’para’apo kenpa’ti huabo huaok dakhue’da o’epo. Konigti adhuae’pane’a e’manmadika’ huatone’dik onte’ti nigpeehue’dik yane’. Do’hued huabodikyo’da e’manmadika’ nigpeedik yanika’.

<sup>37</sup> Huatone’si’dak vino huatoe’ ayda kenpa’ti kurugada o’epo konigepo huabo vino sine’ huebiahued onjoyhue’dik o’ene. Huatone’si’dakyo huabo vino onjoyhue’dik o’ika’ne. Huatone’si’dakyo huabo vino onjoyneyo o’huepogapo huasi’dak on’titagonapo. Vino o’surukapo kenpa’ti huasi’dak ke’poda o’su’huitonapo, dakhue’da o’epo.

<sup>38</sup> Huabo vino huabosi’dakyo onjoydik o’ene. Konigti adhuae’pane’ogkika’ kahue’dik yanika’. Do’hued huabo e’manmadikayo’da yan’nigpeika’po, yag’kika’.

<sup>39</sup> Be’api’ vinotone’ on’mamay’ikame’te huabo vino pakhue’ o’nepo. “Vinotone’yo’da huadakda o’e.” O’da’. Ken konig adhuae’pane’ogkika’ be’api’ogkadhuauika’depo do’hued huabo e’manmadika’ e’ka’ta’ pakhue’ o’ne. —Jesúsa o’mana’uyate.

## 6

*Judíoen okmapie’ahuaddikte Jesúsen huanigpeika’eria o’nogkupoktega’uyate.*  
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

<sup>1</sup> Nogok judío aratbuten okmapie’ahuaddik huame’noete Jesús ta’bayo o’hua’epo huanigpeika’eriere o’hua’e’uyate. Jesúsen huanigpeika’eri trigo o’nogkupaya’po huaba’a on’tipita’po on’bape’uyate.

<sup>2</sup> Ken sue’da fariseo huamanmadika’eri o’nepo,

—Kenda Judíoen okmapie’ahuaddik huame’noete ogkupayahue’dik o’enig’a. ¿Mena’po bo’ka’? Dakhuea’da bo’ka’ne. —Fariseo huamanmadika’erimey Jesúsen huanigpeika’eritaj on’mana’uyate.

<sup>3</sup> —Apagba’te Davidtaj e’batia’pak mo’ba’tiahuay’uyate. David kenere huag’eri ogkusitokuyate.

<sup>4</sup> Diosen carpa jakyo ogkud’uyate. Pan Diostaj on’nighueda’ika’ o’hued’uyate. Sacerdote Diostaj ’uhua huanigbatiarakeriyo’da ken pan bape’dik o’nika’. David kenere huag’eri ogkusitokpo ken pan o’depo on’bape’uyate. —Jesúsa fariseomeytaj o’mana’uyate.

<sup>5</sup> Nogdakon Jesúsa o’mana’po,

—Do huabokerek ijjenok Diosa me’ta’mona’uyn. Judío aratbuten okmapie’ahuaddik huame’noete huairi ijje’po katapi’ yagka’ aratbuttaj mana’dik ijje. —Jesúsa o’mana’uyate.

*Eba’po’ketpaktaj Jesúsa o’ba’yarea’uyate.*  
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

<sup>6</sup> Nog okmapie’ahuaddik huame’noete judíoen huaitake’ jakyo Jesús o’kuddepo huaboa’da o’manmadika’uyate. Keyo huabokerek huada’kopen eba’po’ketpak o’uyate.

<sup>7</sup> Moisésenba’ huamanmadika’eri fariseomeyere Jesústaj on’tiahuaya’po okmapie’ahuaddik huame’noete menpa’ o’yareapopi’ kenda e’tiahuayta’ on’pakpo. Okmapie’ahuaddik huame’noete e’yarea’nayo “Dakhuea’ o’ka.” huaa’dik o’ey on’nopogepo.

<sup>8</sup> Kenda fariseomey en’nopog’te Jesúsnayo o’maknokotuy. Huabokerek eba’po’ketpaktaj —Yabo’, iyo eretnopoyo yaboato’. —Jesúsa ona’uyate.

Ken huabokerek o’bopo eretnopoyo o’boato’uyate.



<sup>9</sup> —Okmapie'ahuaddik huame'noete huadak ka'dik o'ene. Dakhuea' kahue'dik o'ene. Okmapie'ahuaddik huame'noete dakhue'taj yarea'dik o'ene. Barakhue'dik o'ene. Menpa' kenpa' mo'nopoꝝ opuda. —Jesúsa o'mana'nig'a fariseomey soata'a tokhue'da o'nok'e'uyate.

<sup>10</sup> Konigepo Jesús nogta nogta o'batiahuaypo,  
—Yabate'. —Jesúsa huabokerek eba'po ketpaktaj ona'uyate.

O'ba'tedepo o'ba'yarudpo huadakba'da o'ean'uyate.

<sup>11</sup> Fariseomeynayo Jesústaj huakka'da on'huadiaydepo a'arakya'po monig ka'dik o'e, on'batia'pakuyate.

*Jesúsen doce huamata'mona'eritaj Jesúsa o'baktie'ea'uyate*

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

<sup>12</sup> Nog huame'noete Jesús a'tiona'pakya'po ote'yo o'behuikpo aya' sikyoda o'tiona'pakbedpo Diostaj o'tiona'pakbeduyate.

<sup>13</sup> Emede'te ke'nen huanigpeika'eritaj o'magkupopaka'depo doceyo'da o'baktie'ea'uyate. Opuda doce do'hued huamata'mona'eri mo'eapone. Jesús a o'madikka'uyate.

<sup>14</sup> Simóntaj oktie'ea'uyate. Simón konogda o'dikka'uy Pedro. Simónen huama'buy Andréstaj oktie'ea'uyate. Jacobotaj Juantaj, Felipetaj, Bartolométaj,

<sup>15</sup> Mateotaj, Tomástaj o'baktie'ea'uyate. Alfeoeni'po Jacobo o'epo Jacobotakon oktie'ea'uyate. Kenpa'ti Simón Zelote oktie'ea'uyate.

<sup>16</sup> Kenpa'ti Jacoboen huama'buy Judastaj oktie'ea'uyate, kenpa'ti Judas Iscariotetaj oktie'ea'uyate. Ke'na Judas Iscariote Jesústaj judío huairitaj nogok o'bayokuyate. Kadarakepo o'bayokuyate.

*Jesúsa huakka'tada o'manmadika'uyate.*

(Mt. 4.23-25)

<sup>17</sup> Ken Jesús ote'ya' o'huarakpo doce huamata'mona'eriere huatota'yo on'huarakuyate. Jesúsen huanigpeika'eri huakka'nada o'nepo kenpa'ti nogomey huakka' on'batia'kdepo Judea huadariya' Jerusalénya' e'pogya' huakka' jak Tiroya' kenpa'ti e'pogya' huakka' jak Sidónya' on'batia'kde'uyate. Jesústaj a'pēya'po on'batia'kpo Jesús be'yare' on'nopoꝝpo on'batia'kuyate.

<sup>18</sup> Kenomeytaj toto'a dakhuea' e'magka'tada Jesús a'bayarea'uyate.

<sup>19</sup> Jesús aya'tada o'bayarea'ika'nok aya'ada a'yareya'po Jesústaj e'nejta' on'pakuyate.

*Durugda aratbut o'nika'apo kenpa'ti nogā suhue' o'nika'apo. Jesúsa o'mana'uyate.*

(Mt. 5.1-12)

<sup>20</sup> Ken Jesús huanigpeika'eritaj o'batiahuaypo, o'manmadika'po,  
—Opudomey pai'da mo'epo katepi' togehue' mo'e. Dios opuden Huairi o'e. Diosa mo'nopo'teꝝnok Diostaj mo'nigpeika'. Durugda mo'ika'ne.

<sup>21</sup> Opudomey aypotaj e'eada durugda mo'ika'apo dapotey mo'ika'apone. Opudomey oy suhue' mo'edepo bo'huikdepo durugda mo'epo bo'erikapone.

<sup>22</sup> Opudomeytaj on'huadiayapo. Do'taj bo'paknok on'huadiayapo. Do huabokerek ijjeꝝpo Diosya' ijtiakuy. E'huadiaytada durugda mo'ika'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok mo'enapone. E'entada durugda mo'ika'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok e'tidi'ke'tada durugda mo'ika'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok "dakhue'da o'ne," e'huaa'tada durugda mo'ika'apone.

<sup>23</sup> Nogok ken konig egka'tada huakka'da yan'madurugpakti'. Dios kurudya' 'uruu'da mo'nigka'apone. Kenomey aratbuta opudomeytaj dakhue'da mogka'apone. Kenomeyen adhuae'pane' Diosen huamanbatia'pakeritaj dakhue'da on'magka'uyate.

<sup>24</sup> Opudomey oy huakka'da mo'teꝝpo mo'durugpakne. Nogok pai'da mo'eapone.

<sup>25</sup> Huakka'da aypopi' mo'teꝝpo konig oy dapotey e'ika'ada nogokda pai'da mo'eapopone bo'kusitokapone.

Oy durugteda e'erikada pai'da mo'epo bo'huikapone.

<sup>26</sup> Huadakda o'ne. Aya'ada opudtaj mo'tinopoꝝpo on'batia'pakika'nig'a nogokda pai'da mo'nopo'eapone. Konigti a'nennada da huamanbatia'pakeritaj on'tinopoꝝ'uyate, huadakda o'ne nama'da on'tinopoꝝ'uyate. Huadakda o'ne nama'da on'batia'pakuyate.

*Dig huabahuayay'eritaj konig taka'taj onte'ti diayhue'ada di'yan'mae'.*

(Mt. 5.38-48; 7.12)

<sup>27</sup> Do'taj on'peene opudomeytaj o'nona'ne. Opudtaj dig bo'huahuayika'ne konig taka' o'nepo dakhuea' mogkika'ne. Kenomeytaj di'yan'maika'po huadak yan'magkika'.

<sup>28</sup> Opudtehuapa' dakhue'da kaꝝ huahuaa'eritaj Diostaj daka'yamagka' ya'nona'. "Kenomeytaj Diosa kamanopo'kore'." Yan'tiona'pakti'. Kenpa'ti kenomeya' dakhue'da mogka'ne, kenomeytaj yan'tiona'pakti'.

<sup>29</sup> Noga opudtaj e'tuktuknayo diayhue'ada kentaj daka' yana'. Onte'ti e'batuktuknayo onte'ti daka' yana'. Noga opiot e'kai'nayo diayhue'ada chompakon yayokti'.

<sup>30</sup> "Aypo beyok." Noga ena'nayo sue'nopo ehue' yaepo yabayokti'. Yudtaj bektoyok ena'nayo dakhue'ada yaepo yaktoyokti'. Onte'ti "Betahua'," ahue' yae'.

<sup>31</sup> Konigti huadakda nogomey opudtaj e'nigka'ta' bo'paknok kenomeytaj konigti huadakda yan'manigkikati'.

<sup>32</sup> Sue'ada opudomeytaj di' mo'ene kenomeytayo'da di' ee'nayo kenda sue'da huadak o'e. Kenda dakhuea' huaka'eria ogkika'nigtaj. Nogomeya di'da ee'nayo di' on'mae'. Dihue' huag'eritakon di' yan'mae'. Kenda huadakda o'e.

<sup>33</sup> Sue'ada opudomeytaj huadakda mogkika'po montihuapokika'ne. Kenomeytayo'da e'tihuapoknayo sue'da huadak o'e. Kenonig dakhuea' huaka'eri ogkika'. Nogomey dakhue' huag'eri huadak egka'nayo e'tihuapoknayo kenomeytaj dakhue' huag'eria huadak ogkika'po on'tihuapokika'. Opudomeytaj huadakda kahue' huag'eritaj kenpa'ti tihuapokhue' huag'eritaj huadakda yag'kikati'. Kenda e'kika'nayo huadaknanada o'e.

<sup>34</sup> Kenomeyanayo kenpa'ti be'tahuapone, yan'nopope kenomeytayo'da ektoyoknayo sue'da huadak o'e. Kenda konig dakhuea' huaka'eria ogkika'. Nog dakhuea' huaka'eritaj on'baktoyokika'. Kenpa'ti be'tahuapone on'nopope. Nogomeyanayo onte'ti tahuahue' me'taeapone nopogehue'ada opudomeynayo kenomeytaj yan'baktoyokika'. Kenda huadaknanada o'e.

<sup>35</sup> Opudtaj huahuadiayeritaj kenpa'ti taka'taj di' yan'maika'. Huadakda yan'magkika'. Taka'taj huadakda yan'magkika'. Kenomeytaj yan'baktoyokika'. Kenpa'ti tahuahue' me'taeapone nopogehue'ada yan'baktoyokika'. Kenonig e'kika'nayo Dios kurudyo 'urua'da bo'yokapone. Opudomey kenpa'ti Dios Huairi kuruderiensi'po mo'eaapone. Dios kuruderi teynanada o'e. Konigepo dakiti ahue' huag'eritaj kenpa'ti dakhuea' huaka'eritaj Diosa huadakda o'manigkika'.

<sup>36</sup> Konig opuden Apag Dios o'matinepahuika' konigti yan'matinepahuika'.

*Nog aratbuttaj dakhuea' o'ka', e'nopog'ada bahuahue'dik yane'.*

*(Mt. 7.1-5)*

<sup>37</sup> Nogtaj "Dakhuea' o'ka'," huaahue' yanika'. "Dakhuea' o'ka'," huaahue' e'ika'nayo "Dakhuea' o'ka'," Dios opudtakon huaahue' mo'ika'apone. Kenpa'ti nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'nok mabitbitdik o'ey," ahue' yanika'. Kenonig ahue' ee'nayo "Dakhuea' o'ka'nok mabitbitdik ijjej." Diosa opudtakon onahue' mo'eaapone. Nogomeytaj bakkahuea'nayo Diosa opudtakon bokkahuea'apone.

<sup>38</sup> Nogomeytaj yan'bayokti', konig en'pakte huakka' yan'bayokti'. Huakka' e'bayoknayo opudtakon huakka'nanada Diosa mo'bayokapone. Nogomeytaj sue'da e'bayoknayo kenpa'ti Diosa sue'da bo'yokapone. Nogomeytaj huakka'da e'bayoknayo Diosa opudtakon huakka'da mo'bayokapone. —Jesusa kenda o'manmadika'uyate.

<sup>39</sup> Konig huamanbatia'pakonhua' Jesusa o'manmadika'po,

—Huabot ekpobiga' batohuahue'dik o'ne. Konigepo huakogtone'yon bakotdik o'ne. Kenonig be'api' huamanmadika'eritaj daka' peehued e'gada Diosenba' daka' kikahued e'gada Diosba' nogtaj manmadikahue'dik o'ne.

<sup>40</sup> Huamanmadika'erien huanigpejika'erinayo sue'da on'nopogenga' ke'nen huamanmadika'erinayo huakka'da on'nopojika'. Nogok e'nigpeehuahuae'te konigti kenomey huamanmadika'eri o'manmadika'ika' nogomeytakon manmadika'dik o'neapo.

<sup>41</sup> Noga suepi' dakhuea' eka'nayo "Dakhuea' o'ka'," ida huaahue' yane'. Onnayo dakhuea'nanada i'kuy'etpi'. Kenda nopogehue' i'e. In konig o'e ijbatiapakapoy. Nog aratbuten huakpoyo huata'sujsi'po ekpohuedte o'na i'tiahuaynig'a. O'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'sua bekpohuedne.

<sup>42</sup> "Huata'suj huakpoyo oktoki, eg'." Menpa'ina'. Nama'da ia'. Kenon'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'sua bekpohuednig'a tiahuayhue' i'ene. Nama'da huanopog'eri i'ene. Huakku-ruda on'nen huakpoya' huaboro'ta'sutaj on huata' yakokpotoken. "Kenonig dakhuea' i'ka'ne yanopo'korea'po yabatik. Kenoka' i'batikde'po daka' i'tiahuaydepo nogen ta'sujkon okpotokdik i'eaapone. Noga nama'da eka'nayo dakhuea' e'huaka' kabatike'po tihuapokdik i'eaapone.

*Hueymeyen huada huadakda ee'nayo o'tiahuaypo hueymey huadakda o'e o'nopogene. Konigti aratbut huadakda e'batia'pakika'nayo huadakda o'ne o'nopogene.*

*(Mt. 7.17-20; 12.34-35)*

<sup>43</sup> Aratbut konig hueymey o'ne. Huadak hueymey ee'nayo dakhue'daa' huada dapakhue'dik o'e. Huadakdayo' o'dapakika'. Kenpa'ti dakhue' hueymey o'epo huadak huada dapakhue'dik o'e. Dakhue'ayo' huada o'dapakika'.

<sup>44</sup> Hueymeyen huada huadak ee'nayo o'tiahuaydepo hueymey huadakda o'e o'nopoene. Hueymeyen huada dakhue' ee'nayo hueymey dakhue'da o'e o'nopoene.

<sup>45</sup> Konigti bepi' huabokerek huadakda ee'nayo huadaky'o' oa'ika'. Huadaknopo'da o'epo huadaky'o' o'batia'pakika'. Kenpa'ti bepi' dakhue'da o'epo dakhue'yo' oa'ika'. Dakhue'nopo'da o'epo dakhuea'da o'batia'pakika'. Konig huanopo'a o'e, konig o'nopoika'po ken konig o'batia'pakika'ne.

*Jesústaj huanigpeika'eri konig jak huaka'eri o'ne. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 7.24-27)*

<sup>46</sup> "Do'hued Huairi o'taene. Do'hued Huairi o'taene." Nama'da do'taj o'nonika'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ika'ne. Kenda o'nonika'ne kahue' mo'ika'ne.

<sup>47-48</sup> Aya'da do'taj menhuatiakpo do'taj menigpeika'po do'hued hua'a bo'kika', konig 'urua'da jak huaka'eri daka' jak o'ka'po dariteyya' o'ka'po iddu boro'da adteda o'kudyapo jak o'ka'. Huekuru o'tiakdepo jakta o'pokpo daka' jak o'ka' nok tohuahue'dik o'e. Huekuru tohuahue'dik o'e. Ken konig do'taj huanigpeika'eri o'nepo, oknopobatikhue'dik o'neapo.

<sup>49</sup> Nogomeya' do'taj nama'da menpeenig'a kenda ijmanay nigpeahue' o'nika'po konig dakhue' jak huaka'eri o'ne. Dakhue' jak huaka'eri kuhuadta' jak o'ka'po, iddu adteda kudyahue'ada jak o'ka'po. Nogok huekuru o'huetiakdepo ken jak o'huekedepo huekuru jakta o'tohua'po. Aya'da o'tohua'. Dakhue' jak huaka'erien jak ehue'da o'tae. Ken konig do'taj nigpeehue' huae'eri o'neapo. Ken konig e'dik o'neapo. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

## 7

*Roma gobierno sorotataj capitánen huanaba'taj Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mt. 8.5-13)*

<sup>1</sup> Jesúsa huakka'da o'manmadikandepo o'batikdepo huakka' jak Capernaumyo o'hua'uyate.

<sup>2</sup> Capernaumyo o'kudondepo Roma gobierno sorotataj capitán o'e'uyate. Capitán cien sorotataj o'mata'mona'ika'. Huadi'da huanaba' o'taepo kentaj huakka' o'pakika'uyate. Ken huanaba' dakhue'da o'epo ehue' huae'dikte o'uyate.

<sup>3</sup> Jesúsa o'bayarea'deme'te o'tipeedepo sue'da judío huairitone'taj o'mata'mona'po Jesúste o'mata'mona'po. "Do'hued huanaba'taj betayarea'." Jesústaj ya'nonati'. O'mana'uyate.

<sup>4-5</sup> Jesústaj onhuahua'depo diga'da on'pakpo,

—Roma sorotataj capitána oro'omey judío aratbutaj huakka'da o'pak. Oro'omeytaj di'da o'e. Oro'en huaitake' jak o'ka'uy. Konigepo capitánen huanaba'taj yayarea'. —Judío huiritone'a' ighua'da Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>6</sup> Ken huairitone'ere Jesús o'hua'uyate. Capitánte o'hua'po capitánen jak meyhue'da en'tikayopakte capitána huadi' aratbuttaj o'mata'mona'uyate. Jesúste yanhua' o'mana'po,

—Iyo do'hued jakyo kudhue' kae' konigepo o'na 'urua'da i'e. Huairi i'ene. Donayo huairi ehue'da ijje.

<sup>7</sup> Do'huada ijpakpo ontaj huahuahue' o'ene. "Kayare'," yaa'. Kenda o'na ea'te do'hued huanaba' o'yarudapo.

<sup>8</sup> Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpeikay. Kenpa'ti do'hued sorotataj ijmanikay do'taj mennigpeika'ne. "Yahuati'," do'hued sorotataj e'nade'te o'hua'ika'. Nogtaj "Yatiak," ena'te o'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi' "Yaka," ena'nayo o'ka'ika'. Kenpa' Jesústaj ya'nonati'. —Capitána huadi'taj o'mana'uyate.

<sup>9</sup> Kenda Jesús o'peedepo "Kempihuay, huakka'da capitána meknopoene." Jesúsa o'nopoepo. Huakka' aratbut huatahua'eritaj Jesúsa o'batiahuay'epo,

—Ken capitána huakka'da meknopoene. Huakka'da Diostaj oknopoe'. Judío aratbutnayo Diostaj sue'da o'noknopoe' ijnopoe'. Diostaj sue'da o'noknopoe'. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>10</sup> Jakyo e'kumejde'te kenomeytaj capitán o'mata'mona'denig ogkumejdepo capitánen huanaba' e'yarede' huadakda e'ede' on'huahuayato'uyate.

*'Ayhuaensi'po huabokerek huaboa'da e'bueytada Jesúsa o'noyhuada'uyate.*

<sup>11</sup> Nogoka'da Nain huakka' jakyo Jesús o'hua'uyate. Jesús huanigpeika'eriene kenpa'ti nogomey huakka'ada on'hua'uyate.

<sup>12</sup> Huakka' jak huakye'dikte o'huahua'depo huabokudak huaboa'da e'bueyde'te a'kubarakkaya'po qhuey cajónpote e'rontohua'te Jesúsa o'tiahuay'uyate. Ken huabokerekudak 'ayhuaere nohtida huabosi'po o'tajka'uyate. 'Ayhuaere huakka'da aratbut on'hua'uyate.

<sup>13</sup> Jesús Huairia 'ayhuataj o'tiahuaydepo o'tinepahui'po,

—Huikhue' yae'. —Ona'uyate.

<sup>14</sup> Ken Jesús o'huahua'po ohuey cajónpota' o'tibata'tenok huantohua'eriomeya o'nontoboato'uyate.

—Yanoyhuad, huabo, do'hua ijJay. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>15</sup> Ken huaboa o'huadato'po huaboa'da aratbuttaj o'mana'pakato'uyate. Ken huabotaj huayetaj o'yokuyate.

<sup>16</sup> Huakka'ada aratbut keyo o'nepo on'tiahuaypo huakka'ada on'mamepu'kudpo Diosa 'urua'nanada o'epo huadaknanada o'kika'. On'batia'pakpo,

—Diosen huamanbatia'pakeri teyda o'epo orote o'tiakde. —Onda'po, kenpa'ti,

—Diosa iyo ke'nen aratbutte o'tiakde. Oro'omeytaj mantihuapokya'pone. —Onda'uyate.

<sup>17</sup> Kenda Jesúsa o'ka'denig on'batia'pakpo, nogya' nogya' adta'da on'batia'pakpo, Judea huadaribayo kenpa'ti Judea huadaribaya' nogya' nogya' on'batia'pakuyate.

*Jesúste Juan Bautista botta'taj o'mata'mona'uyate.*

*(Mt. 11.2-19)*

<sup>18-19</sup> Kenda Jesúsa o'ka'denig Juan Bautistaen huanigpejka'eria on'batia'pakdenok kenda Juana o'tipeedepo botta' huanigpejka'eritaj o'mata'mona'po, Jesúste o'mata'mona'po, "Diosa Cristotaj mo'ta'mona'apone. Cristo o'tiakapo oknopoe. ¿Menpa' o'na Cristoda i'e? ¿Oro'omey menpa' nogtaj nige'dik o'e?" Jesús Huairitaj ya'nonati'. Juana o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Kenomey Juanen huanigpejka'eri botta'a Jesústaj on'huatiakdepo,

—“¿Menpa' o'na Cristoda i'e? ¿On Cristo ehue' ee'nayo menpa' nogtaj on'mabodik o'epo oro'omeya?” Ontaj kenpa' kanone'po Juana bo'ta'mona'ne. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>21</sup> Kenoka' botta' en'tiakde'te Jesúsa huakka'tada o'bayarea'po, dakhue'taj o'bayarea'po, pai'da e'nopo'ete kenomeytaj o'bayarea'uyate. Nogomeytaj toto'a e'manopo'toetada toto'taj o'maen'uyate. Kenpa'ti Jesúsa huakka' ekpobigtaj o'makpoan'uyate.

<sup>22-23</sup> —Ekpobigtaj ijmakpoani, huakkettaj ijhua'eadí, ke'poda e'so'para'taj ijbayareay, e'peokbettaj ijbayareay, huakudaka'da e'bueytada ijmanoyhuaday. “Do'taj eknopoe'nayo Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apone.” Pai'da huag'eriomeytaj ijmanikay. Do'taj okbirahue' huag'eriomeytaj ijmadrugpaka'apoy. Kenda e'ka'te on'tiahuayne on'peedene Juantaj yanhuahua'po yan'batia'pakti'. —Jesúsa Juanen huanigpejka'eritaj o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Ken Juan Bautistaen huanigpejka'eri e'nokhuade'te huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa Juantaj o'tia'pakpo,

—Nogbayo jakbahue'yo aratbut ehue' e'ika'yo opudomey bohua'uyne. Huabokerek konig teyda ehue' konig dakhue' ka'huey ahue' huag'eri konig huihuipi e'bapokte o'ika' kentaj konig a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne

<sup>25</sup> Huabokerek 'urunada yudtaj e'otte a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Aratbut 'uru yudtaj on'otika'po konig katetapi' o'deretpakika'po huairien 'uru jakyoda o'nika'.

<sup>26</sup> Diosen huamanbatia'pakeri riritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo bohua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo nogiti hueretnanada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj a'tiahuaya'po bohua'uyne.

<sup>27</sup> Do'taj katiapake'po huakkuruda Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:

Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy. Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen Huasi'potaj yanoknopoe'. Aratbuttaj o'mana'apo. Apagba'te o'nigmadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.

<sup>28</sup> Aya'da huabokerek sue'da huadak o'nenok Juannayo huadaknada o'enok Diosa huakka' Juantaj o'pak. Dios Huairitaj e'nigpejka'te Diosen Huasi'potaj huaknopoe'eri huadakda o'neapo. Diosa kenomeytataj huakka'nada o'baeretpakapo. Juantaj sue'damon o'pakapo. IjJay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>29</sup> Aya' aratbuttaj kenpa'ti gobiernotaj huakupe huanigbae'eritaj Juana bautiza o'magkame'nok kenomeya Jesústaj e'peede'te “Diosa huadakda o'ka'.” On'batia'pakuyate.

<sup>30</sup> Moisésenba' huamanmadika'erinayo kenpa'ti fariseomeynayo konig huairi o'nepo Diostaj e'nopo'korea'ta' pakhue' o'nepo bautiza megke'po Juantaj huahuahue' o'ne'uyate. Juana konigepo kenomeytaj bautiza magkahue' o'mae'uyate.

<sup>31-34</sup> Jesúsa nogiti o'mana'po:

—Aratbut oy ken konig o'nika' ijbatia'pakapoy. Kenomeytaj be'api' madurugpakahue'dik o'ne. Katepi' nogomey on'pakpo ogkika'nig kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'ne. Kenda Juan Bautista o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o'ne. Kenpa'ti do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne konig do ijkika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da o'ne. Juan

bautista katepi 'urua'da aypo bapehue' o'ika'po kenpa'ti vino konig sine' pai' may-hue' o'ika'po. Kenda Juana o'kika'nok toto'a Juantaj o'nopo'to'e kenomeya nama'da on'batia'pakika'nig'a. Nogok do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne opudere katepi 'uruda aypo ijhapikay kenpa'ti do katepi' ijmay'ikay. Do'takon dakhuea'da men-hua'pakika'ne. "Huakka'da o'bapika' kenpa'ti huakka'da huamai'eri o'ika'. Kenpa'ti Jesúsa dakhuea' huaka'eritaj di'da o'maika'. Kenpa'ti gobierno huakupe huanigbae'eritaj di'da o'maika'." Do'taj kenpa' menhuua'ika'ne. Aratbut oy ken konig o'nika' nogda ijbatia'pakapoy. Katepi' nogomey on'pakpo ogka' kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'nika'. Konig huasi'po on'batuerikika'nig aratbut oy konigti o'ne. Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo on'batuerikpo nogtaj nogtaj on'mana'po, "Tete'pu'te 'urua'da o'batadi'key opudnayo oro'ere e'durugpakta' pakhue' mo'ene baila ee'ta' pakhue' mo'ene. Oro' e'bahuiktada opudnayo huikhue' mo'ene." Ken konig huasi'poa onda'ika'. Ken konig aratbut oyda ogkika'.

<sup>35</sup> Diosa 'urua'da o'nopo'ika'nok Diostaj huanigpe'ika'erinayo 'urua'da on'nopoenkika'. Kenomeyyo'da durugda o'ne. —Jesús Huairia o'mana'uyate.

*Jesús Simónen jakyo o'bape'uyate. Simón fariseo aratbut o'uyate.*

<sup>36</sup> "Do'hued jakya' mobape'." Nogtiada fariseo aratbut Jesústaj ona'uyate. Jesús ke'nen jakyo o'hua'po kutopate o'huadpo o'bape'uyate.

<sup>37</sup> Ken ettone' o'epo huakka' jakyo huag'eri o'epo dakhuea' huaka'eri o'uyate. Jesús fariseoen jakyo o'bape' o'nopo'epo Jesústaj o'huahua'po 'uruda yereda huidpu' 'uru'huje'ada huasihujaj o'tohua'uyate.

<sup>38</sup> Jesústaj hua'ita'pote o'tihuadpo o'huikpo diga'da huakpota'huag'eri Jesúsen hua'ita' o'itisuruka'po ken o'ikoyopo o'itidukutpo ettone'a huakuhui'a o'itidukutpo hua'ita' o'ibuyukepo, Jesústaj di'da o'epo o'ibuyukepo kenpa'ti di' o'epo hua'ita' 'uru'huje'ada huasi-hua'a o'ihueke'uyate.

<sup>39</sup> Ken fariseo Jesústaj o'tobape'po kenda ettone' egkade'te o'tiahuaydepo "Diosen huamanbatia'pakeri Jesús ehue'dik o'e, yoknopo'epo Diosen huamanbatia'pakeri ee'nayo in ettone' dakhuea' huaka'eri o'e, ya'nopo'eyet." Kenda fariseoa huanopoya' nama'da o'nopo'epo'uyate.

<sup>40</sup> Jesúsa kenda joknokotpo,

—Ontaj e'batia'pakta' ijpaki, Simón. —Jesúsa fariseotaj ona'uyate.

—Mena', Huamanmadika'eri. —Fariseoa ona'uyate.

<sup>41</sup> —Huakupe huabaktoyokeritaj botta' huabokereka huakupe dehuea' o'nuyate. Nogtiada quinientos denario huakupe dehuea' o'uyate. Noga cincuenta denario huakupe dehuea' o'uyate.

<sup>42</sup> Huakupebayo' o'nepo tahuahue'dik o'nenok huakupe huabaktoyokeria huabokerek botta'taj huakupetaj betahua' e'manata' pakhue' o'epo o'batiokkahue'uyate. Oy, ¿mena'taj di'da e'dik ya'e? —Jesúsa fariseotaj ona'uyate.

<sup>43</sup> —Ke'na huakka'da dehuea' o'epo kentaj huakka'da o'batiokkahue'uyate, ke'na huakka' di' o'e, ijnopo'epo. —Simóna ona'uyate.

—Buttida ia'ne. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>44</sup> Ken Jesúsa ettone'taj huatiahuaya'a, Simóntaj,

—In ettone'taj yatiahuay'. O'nen jakyo ijjudondey. Hua'ita' a'ikoyoya'po huag'ey yokhue' me'ene. In ettone'nayo huakpota'huag'eri be'ikoyoya'po kenpa'ti huakuhui'a be'itidukutne.

<sup>45</sup> O'nanayo buyukhue' o'ene. Ettone'anayo huaboa'da do e'kudte be'ibuyukene.

<sup>46</sup> E'kudonde'te huakuta' do'taj huasihujaj kutioyhue' o'ene. Ettone'anayo 'uru'huje'ada huasihujaj be'itioyene.

<sup>47</sup> Ettone' huakka' dakhuea' e'ka' Diosa okkahuea'nok ettone' huakka' di' me'edene. Kentaj Diosa sue'da okkahuea'nok sue'da di' me'ene. —Jesúsa Simóntaj ona'uyate.

<sup>48</sup> Ettone'taj,

—On dakhuea' i'ka'uyatenig okkahuea'ne. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>49</sup> Nogomeya kutopata' on'batobape'po huayahuaya on'batia'pakpo,

—Ken huabokereka dakhuea' e'ka' okkahuea'de. Konig Diosa okkahuea' ke'na dakhuea' e'ka'taj okkahuea'. ¿Be ya'e? —Aypo huatobape'eria on'batia'pakuyate.

<sup>50</sup> Ettone'taj,

—Do'taj oknopoenok Diosa ontaj bekkahuea'po me'nopo'yarea'ne. Daknopo'da ya'epo yahua'ti. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

## 8

*Ettone'a Jesúsomey huag'eritaj on'tihuapokuyate.*

<sup>1</sup> Nogok nogyo nogyo huakka' jakyo Jesús o'hua'epo huakka' jakyo huadak hua'a Diosen huairi okyeyakde Dios huairitaj yanoknopoe'po yan'nigpeika', o'manmadikika'uyate. Jesúsén doce huamata'mona'eri kenere on'hua'udhua'po.

<sup>2</sup> Ettone'ere o'hua'epo toto'a e'manopo'togetada Jesúsá o'manopo'yareame'te toto' o'makenme'te. Nogomey ettone'taj o'bayareame'te. María Magdalena Jesúsere o'ika'uyate. Jesúsá Mariataj siete toto' okmaename'te.

<sup>3</sup> Juanakon Jesúsere o'ika'uyate. Juana Chuzaen huatoqe'uyate. Chuza Huairi Herodesen jak huatoqe'eri o'uyate. Kenpa'ti Susana Jesúsere o'ika'uyate. Nogomey ettone' sue'da huakka' Jesúsere o'nepo Jesúsóme' huag'eritaj katepi' on'paknok on'bayokika'uyate. Ay-popi' yudtapi' on'bayokika'po kenpa'ti on'tihuapokika'uyate.

*Huabakidena'eri ken konig ogkika' o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*  
(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

<sup>4</sup> Huakka'ada aratbuta Jesússtaj on'huahua'uyate. Nog jak nog jakya' on'huahua'po Jesússtaj on'tikupopaknok huabakidena'eri ken konig ogkika' Jesúsá o'manbatia'pakpo o'manmadikanhua'uyate.

<sup>5</sup> —A'bakidenaya'po huabakidena'eri o'hua'uyate. O'hua'epo o'bakidena'po dagte sue'da o'kidkahuapo hua'ia o'bakidtugeta'po kenpa'ti nogte bakoya o'kidye'kuyate.

<sup>6</sup> Huidbate kuhuadonokparede sue'da o'kidkahuad. Ida o'kereknig'a. Kuhuadonokparede dariayda o'enok jda o'ay'uyate.

<sup>7</sup> Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidkahu'uyate. Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga'da o'bakerepo huakpitaj o'batibuk'uyate.

<sup>8</sup> Nog huakid huadak sorokte o'kidkahu'uyate. O'batipakbodepo huakka'da huakid ogkupapakuyate. Sue'da huakpi cien huakid ogkupapakpo noga sue'da huakid ogkupapakuyate. —Jesúsá kenda e'mana'te,

—Huadakpeok e'huag'a daka' men'pee'. —Jesúsá 'utta'da o'mana'uyate.

*Jesúsá o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyatenok huakka'a nopoekahue'dik ya'neapet.*  
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

<sup>9</sup> —Ken huakidena'eri ken konig o'ka' huaboa'da oro'taj on'batia'paknig nopoekahue'da o'ey. Oro'taj daka' mo'nopoea'. —Jesúsén huanigpeika'eria Jesússtaj o'nona'uyate.

<sup>10</sup> —Opudomey do'hued huanigpeika'eri mo'enok konig aratbut Diosen Huakhuairitaj on'nigpeika'apo, konig buttida o'epo Diosa opudomeytanayo e'manopoea'ta' o'pak. Nogomeytaj do'hued huanigpeika'eri ehue'taj nogda ken konig o'e'ijmanbatia'pakikay. Kenda e'mapeg'ada nopoekahue' o'neapo. —Jesúsá huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

*Huakidena'eri konig o'e' a'nopoekaya'po Jesúsá huanigpeika'eritaj daka' o'manopoea'uyate.*

(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

<sup>11</sup> —Ken huakidena'eri ijmanopoea'apoy. Ken huakid konig Diosen hua'a o'e.

<sup>12</sup> Dagte sue'da o'kidkahu'uyate. Ken huakid dagte o'kidkahu'uyate konig sue'da aratbut Diosen e'manmadika'taj on'peenig'a jda toto'a o'huahua'po huanopoya' Diosen hua'a o'bakkaynok onte'ti Diostaj oknopoe'hue'dik o'neapo onte'ti nopo'yareahue'dikda o'neapo.

<sup>13</sup> Huidbate sue'da o'kidkahu'uyate. Ken konig aratbut Apagba' en'peeatu'te durugda on'peeatunig'a konigepo daka' nigpeonhuahuahue' o'nepo sue'da on'nopeuka'po sue'da huame'noe o'noknopoeonhua'po toto'a nama'da e'manade'te onte'ti Diostaj nigpeehue' o'nepo kenpa'da okkahu'dik o'neapo.

<sup>14</sup> Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidkahu'uyate. Ken konig aratbut Diosen e'manmadika'taj on'peepo on'peenig'a nogok nogta' nogta' on'mamepu'kepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopoe'batikapo. Kenpa'ti huakka' e'ta'maeta' on'pakpo sig sig Diostaj o'noknopoe'batikapo. Kenpa'ti huata'da e'durugpaka'ta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o'neapo, nigpeehue' o'neapo. Diosen kahue' o'neapo.

<sup>15</sup> Ken huakid huadak sorokyo o'kidkahu'uyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da Diosba'taj on'peenhuahuika'po on'nigpeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpeepo batikhue'da huadakda ogkika'apo. Kenomey Diosensi'po o'ne, huakka'ada on'nopeapo.

*Jakkiregya' huakjeytaj o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.*  
(Mr. 4.21-25)

<sup>16</sup> Sikyo jakkiregya' huakjey e'bakpakte kosoa tiokkubukhue'dik o'nika'. Kenpa'ti huakjey e'bakpakte huataytoyo huadahue'dik o'nika'. Kutopate huakjey on'huada'ika'. Jakyoda aya'ada on'kuddepo tiahuaydik ka'ne'po.

<sup>17</sup> Ken konigti Diosen e'nopqe' oy konig e'ireg ee'tada nogok aya'ada on'nopqeapo, aya'ada on'tiahuayapo.

<sup>18</sup> Ken, daka' Apagba'taj yan'pee' konigepo sue'da e'pee'nayo sue'da eknopqe'nayo Diosa bo'tihuapokapone nogiti nogiti Diostaj moknopqeapo, nogiti nogiti Diostaj mo'nigpeeapo. Daka' peehue' ee'nayo Diosba'taj oknopqehue' ee'nayo kenda mo'nopqe Diosa bokkayapone onte'ti oknopqehue'dikada mo'epone. —Jesusa o'manmadika'uyate.

*Jesusen huaye Jesusen huama'buyere Jesustaj on'huatiakuyiniga'.*

*(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)*

<sup>19</sup> Kenoka' Jesusen huaye Jesusen huama'buyere Jesustaj onhuatiakuyiniga' huakka'nanada ogkupopaknok kentaj huatiakhue'dik o'ne'uyate.

<sup>20</sup> —O'nen huaye o'nen huama'buyere aratbutiokpeyon mo'nigbone. Ontaj e'batia'pakta' on'pak. —Noga Jesustaj o'nonatu'uyate.

<sup>21</sup> —Be'api' Diosen hua'a on'peepo on'nigpeepo konig ogkika' ke'na do'hued huaye o'ne, do'hued huama'buy o'ne ijnopoy. —Jesusa aya' huakupopakeritaj o'mana'uyate.

*Jesusa e'hueniri'tone'taj bapoka'tere o'batikan'uyate.*

*(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)*

<sup>22</sup> Nogok Jesus huanigpeika' eriere huaboa'da kusi'petone'yo on'bahuadpo,

—E'pog monokteg. —Jesusa o'mana'nok huaboa'da o'nonhua'uyate.

<sup>23</sup> Ken e'nonoktegte kusi'peya' Jesus o'tay'uyate. E'pognopoya' ida huaboro'bapokada o'bahuatiakpo. Teya'da o'bapoknok huaboro' o'hueniri'tone'po diga'da o'huekudpo o'tihuedpo huata'kotdikte o'uyate.

<sup>24</sup> Jesustaj on'huahua'po a'maboaya'po,

—Huamanmadika'eri, Huamanmadika'eri, montakotnede. —Jesustaj o'nona'uyate.

Ken Jesus o'mabodpo, “Yabatik, bapokhue' yae'.” Kenpa'ti, “Yabatik, huenirihue' yae'.” Jesusa ona'nok o'batikanpo bapokhue' o'uyate kenpa'ti huenirihue' o'uyate.

<sup>25</sup> —Mena'po do'taj oknopqehue' mo'e, —Jesusa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

Kenomeynayo Jesustaj on'tome'pukepo huayahua,

—¿Kenpihuay, be in huabokerek ya'e? Bapokataj ona'nok o'nigpee kenpa'ti e'pogtaj ona'nok e'pogakon o'nigpee. ¿Kenpihuay, be ya'e? —Huanigpeika'eria huayahua on'manbatia'pakuyate.

*Gadara huadaribayo nogbokerekatida huakka' toto'a on'nopo'to'e'uyate.*

*(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)*

<sup>26</sup> Ken akodpen Gadara huadaribayo on'tiakpo on'be'tuyate. Gadara e'dea' akudpen Galilea o'e.

<sup>27</sup> Jesus e'kotde'te Jesustaj nogbokerekatida huakka' jakya' o'huatiakonpo. Ken huabokerekataj huakka' toto'a on'nopo'tounhuahua'uyate. Yudtaj othue' o'unhuahua'uyate. Jakyo ehue' o'ikame'te. Kubarakbayo on'unhuahua'ika'uyate.

<sup>28</sup> O'tiahuaydepo Jesustaj huikudate o'tisakotuyate. O'okoypo,

—¿Mena'po do'taj o'huatiak, Jesus? Dios kutayo huae'erien Huasi'po i'e. Do'taj ogkahue' mee'. Diga'da ona'ne. —Huabokereka 'utta'da Jesustaj ona'uyate.

<sup>29</sup> Kenpa' enade'te Jesusa toto'taj huamaena'dikte o'uyate. Nogok nogok huakka' toto'a on'nopo'to'ikame'te. Aratbuta kentaj sirobia huaba' kenpa'ti hua'i on'tinukupo daka' a'toeya'po. On'tinukuniga' ken huabokereka o'tipukpukanika'uy. Aratbut ehue' e'ika'yo toto'omeya on'tohua'uyate.

<sup>30</sup> —¿Katedik i'e? —Jesusa huabokerekataj ona'nok,

—Do'hued huadik “Huakka'” ijje. —Ona'uyate.

Kenda ona'nigtaj huakka' toto' kentaj on'nopo'to'ika'uyate.

<sup>31</sup> —Sorokkogyo adyonda dakhuea' toto'omeya pai'da on'nopo'eunhuahuika'apo. Keyo oro'omeytaj mata'monahue' moe'. —Toto'omeya Jesustaj o'nona'uyate.

<sup>32</sup> Kente ote'te huakka'da huakyari' on'pe'nok,

—Huakyariere a'eya'po yan'kud. Mona'. —Jesustaj diga'da o'nona'nok,

—Yan'kud. —Jesusa toto'taj o'mana'uyate.

<sup>33</sup> Ken toto'a huabokerekataj o'nenonpo o'nokhua'po huakyaritaj on'huankudonpo ken huakyari' aya'da huaduk o'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e'pogyo o'bata'ko'tuyate. Toto'ere on'bata'ko'tuyate.

<sup>34</sup> Ken huakyari' huato'e'eri kenda on'tiahuaydepo on'mame'puke'po kenda a'manbatia'pakya'po huakka' jakyo on'bake'tuyate. Kenpa'ti ta'baya' a'manbatia'pakya'po on'hua'uyate.

<sup>35</sup> Kenda on'peede'po monig Jesusa yaka' a'tiahuaya'po huakka' jakya' huakka'ada on'maorokondepo Jesustaj on'huahua'po on'huatiakdepo ken huabokerekataj huakka' toto'

huaboa'da e'nokbahua'de' on'tiahuaypo, ken huabokereka Jesúsen hua'ite o'huadpo, yudtaj o'otpo, kenpa'ti oyda huadakda o'e. Ken huabokerektaj on'tiahuaydepo on'me'puke'uyate.

<sup>36</sup> Aratbut keyo Jesúser e'huagea on'tiahuaydepo kenda Jesús a o'ka'de eatiahuay'a on'manbatia'pakpo huakka' jakyo huage'eritaj on'manbatia'pakpo, konig kentaj huakka' toto'a e'nopo'tounhuahuika'de'te Jesús a'yarea'denig, on'manbatia'pakuyate.

<sup>37</sup> Kenda on'pegedepo aya' aratbut Gadara huadaribayo huage'eri keyo ogkupopakdepo huakka'da onme'pukpo,

—Oro'edbaya' yahuade'. —Jesústaj ighua'da o'nona'nok. Jesús kusi'petone'yo o'huadpo huahua'dikte o'enig'a

<sup>38</sup> huahued ee'ted ken huabokerekya' toto'a huaboa'da o'nokhua'de ke'na Jesúser e'hua'ta' o'pakpo,

—Onere e'hua'ta' ijpaki. —Jesústaj ona'nok.

—Doere huahue' yae'.

<sup>39</sup> O'nen jakyo yahuati'. Ayo o'nenbaya' yamanbatia'pak. Aya'da Diosa menigka'dene yamanbatia'pakuati'. —Jesúsa ken huabokerektaj ona'uyate. Kenpa' ona'depo Jesús a o'hua'uyate.

Ken huabokerek a'manbatia'pakuaya'po o'hua'po ke'nen jak huage'eritaj Jesús a huakka' toto'taj mekmaename'ne, be'yareame'ne o'manbatia'pakuaya'uyate.

*Jairoen huayobutaj o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.*

*(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)*

<sup>40</sup> Jesús akudpen onte'ti o'kumejdepo huakka'ada aratbuta o'nonmabopo ogkupopakpo durugteda huabada on'de'uyate.

<sup>41-42</sup> Ken huabokerek Jairodik o'tiakuyate. Jairo judíoen huaitake' jak huairi o'uyate. Jairo Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotpo,

—Nogtida huayetsi'po me'taene. Doce años o'epo ke'poda o'epo huabueydikte mekene. Betayarea', do'hued jakyo yahua'. —Jesústaj ighua'da ona'uyate. Ken Jesús e'hua'te huakka'ada aratbut ogkupopakpo Jesústaj huakka'ada aratbutpoya' andaya'po o'nogka'uyate.

<sup>43</sup> Ettone' o'epo huakka' aratbutere o'epo ke'na dakhue'da o'epo mimi batikhue' o'unhuahuika'po doce huabayok o'tipokde batikhue'da o'unhuahuika'uyate. Nogtaj nogtaj huamadakka'eritaj o'bahuahuae'ika'uyate. Huamadakka'eritaj aya'da ke'nen huakupe gasta o'tika'onhuahua'uyate. Huamadakka'eritaj e'yoktada yareahue' o'uyate.

<sup>44</sup> Jesús a'piyen o'huatiakpo, yudta'jok huakubogpita' o'nejpo, o'nejdepo mimi o'batikonpo o'yarud'uyate.

<sup>45</sup> —¿Be'a me'nej? —Jesúsa oa'uyate.

Ehue' be'a nejhue' meene, aya'ada on'batia'pakpo

—Huakka'ada aratbutpoya' ontaj monda'ene andaya'po mogka'ne. “¿Be'a me'nej?” ¿Mena'po ia'? —Pedro nogomeyere Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>46</sup> —Be'api' me'nejne ijnopoe'y konigepo betapi' iyyarea'dey huanopo'ada ijnopoe'y. —Jesúsa o'mana'nok.

<sup>47</sup> Do'taj be'yareadne Jesús a me'tinopoene ettone' o'nokotdepo ome'pukpo o'iriga'po Jesústaj o'huahua'po Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotuyate. Huakka' aratbuttaj kan'pe'e'po kena'po Jesústaj ijnej kenpa'ti konig idada be'yareaddene ettone'a o'batia'pakuyate.

<sup>48</sup> —Do'taj oknopoenok o'yareaddene. Dakda yahuati'. —Jesúsa ettone'taj ona'po.

<sup>49</sup> Jesús a ettone'taj e'batia'pakde'te Jairo huaitake' jak huairien jakya' huabokerekakon okyeyakpo,

—O'nen huayetsi'po o'bueyde. Huamanmadika'eritaj totiakhue' yae'. —Jairotaj ona'uyate.

<sup>50</sup> Jesús kenda o'peepo,

—Me'pukehue' yae'. Do'hua o'yarea'apo meknopoe'. O'nen huayobu o'yarudapo. —Jesúsa Jairotaj ona'uyate.

<sup>51</sup> Jesús jakyo okyedepo, “Ettone'si'poen huaye huaojere Pedroere Jacoboere Juanereyo'da kuddik o'ne. Nogomeynayo kudhue'dik mo'ene.” Jesús a mana'uyate.

<sup>52</sup> Huakka' aratbut on'kupopakdepo ettone'si'po e'bueyta' en'bahuikte,

—Huikhue' yane'. Mune'yosi'po bueyhue' o'e. O'taypo o'e. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>53</sup> Jesústaj on'peepo on'tierikpo ettone'si'po kenpa'da o'bueydenig'a oa' on'nopoe'uy.

<sup>54</sup> Jesús nayo mune'yoen huaba'ta' o'ba'padpo,

—Yabo', mune'yosi'po. —Jesúsa 'utta'da ona'uyate.



<sup>55</sup> Ke'na o'noyhuaddepo ida o'bod'uyate.

—Aypo yan'yok. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>56</sup> —Kenpihuay. —Mune'yoen huaoj huaygereaa o'da'uyate.

—Kenda ijkay manbatia'pakhue' yane'. Betapi' manbatia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 9

*Doce huanigpeika'eritaj Jesúsa o'ta'mona'uyate.*

*(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)*

<sup>1</sup> Doce huanigpeika'eritaj Jesúsa “Inta' mogkupopak,” o'mana'po. On'kupopakdepo, “Doa o'nona'nok nogda nogda dakhue' toto' nokiregtaj maendik mo'eapone kenpa'ti aya' aratbut dakhue' e'e' bayarea'dik mo'eapone.” Kenda Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>2</sup> Docetaj Jesúsa o'mata'mona'po huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj o'noknopoeapone on'nigpeika'apone. Kenda doce kan'manmadike'po kenpa'ti dakhue'taj kan'bayare'po docetaj Jesúsa o'mata'mona'uyate.

<sup>3</sup> —Yanhuaahuudhuahuika'po dagte ka'tepi' tohuahue' yanikati'. Oteypaj tohuahue' yane'. Cuperina yudtaj mantoahue' yane'. Huenpu tohuahue' yane'. Aypo tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'. Nogtida 'opiot yan'ot. Botta' 'opiot tohuahue' yane'.

<sup>4</sup> Huakka' jakyo bo'kuddepo ken jakyo huaboa'da bo'tayapet keyoyo'da yanikati'. Nogen jakyo huahue' yane'. Ken huakka' jakya' en'bahua'de te keyoda yanikati'.

<sup>5</sup> Ken huakka' jakyo opudomeytaj e'peeta' pakhue' e'ne'te ken huakka' jakya' yan'bakhua'. Bohua'depo soroka e'itimabette yan'itihuekead. Ken huakka' jak huae'eriome on'tiahuaydepo on'nopoeapo kenda ogka'de dakhuea'da Diostaj o'enok ogka' on'nopoeapo. —Jesúsa docetaj o'mana'uyate.

<sup>6</sup> Ken doce huanigpeika'eri on'bahua'udhuahuika'po, nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'po huadak hua'a on'manbatia'pakpo dakhue' huae'eritaj on'bayarea'uyate.

*Konig Juan Bautista o'buey'uyate.*

*(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)*

<sup>7</sup> Herodes Roma huae'eri gobierno huairi o'epo Jesústaj tiahuayhued o'epo kenda Jesús o'kika'nig o'tipeedepo huaboa'da o'nopoeapo o'mepu'kepo Herodes Juantaj on'huerenokteg'uy. Juan e'bueyada o'noyhuadme'te sue'ada on'batia'paknok, Juan o'e Jesústaj o'tinopoeapo o'mepu'ke'uy Herodes.

<sup>8</sup> “Diosen huamanbatia'pakeri Eliaskudak kurudya' o'huarakdenok kentaj o'tiahuayikay Jesús o'etaj.” Nogomeya on'batia'pakpo, “Diosen huamanbatia'pakerikudak nogtida o'noyhuadme'te Jesús o'etaj.” Nogomeya on'batia'paknok Herodes o'mepu'kepo,

<sup>9</sup> —Juantaj yan'huerenokteg'ijmana'mey. Jesústaj e'manbatia'pak ijpeey. Jesús be ya'e. —Herodesa oa'po. Jesústaj a'tiahuaya'po Herodesa o'uk'uyate.

*Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypotaj o'bia'po o'batobape'uyate.*

*(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)*

<sup>10</sup> Jesúsen doce huata'mona'eri on'kumejdepo kenda o'ka'mey Jesústaj o'nonbatia'pakuyate. Ken doce huamata'mona'eritaj o'batohua'uyate. Huakka' jak Betsaidayon on'bahua'po kente aratbut ehue'yo on'bahua'uyate.

<sup>11</sup> Jesús o'pokonde on'tipeepo huakka' aratbut huakka' jakya' on'nokotondepo Jesústaj on'tahua'uyate. Jesúsa o'baedpo kenpa'ti huadak hua'a konig aratbut Dios huairitaj o'noknopoeapone mo'nigpeepone Jesúsa o'manmadika'po kenpa'ti aratbut dakhue' e'ne'te o'bayarea'uyate.

<sup>12</sup> Huaboa' e'sikonyakte Jesúsen doce huata'mona'eria Jesústaj on'huahua'po

—Iyo katepi' jak ehue' o'e, aratbut ehue' o'ne, aypo ehue' o'e, konigepo huakka' aratbut egkupopakte kan'taye'po kan'bape'po huakka' jakyo meyhue'da yamata'mona'. —Jesúsen doce huata'mona'eria Jesústaj o'nona'nig'a,

<sup>13</sup> —Opudomeya aypo yan'bayok. —Jesúsa docetaj o'mana'uyate.

—Ehue'da tgehue'da o'ey. Cinco panes dos biigyo'da o'toey. Biig aypoere kanokayatie'po menpa'oro'taj e'ta'mona'ta' o'tipak. —Docea Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>14</sup> Ken, cinco mil huabokerek o'ne'uyatepi'.

—Yan'bahua'd. Yan'mana'. Cincuenta huakupo huakupoa' yan'bahua'd yan'mana'. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>15</sup> Kenda on'mana'nok aya'da on'bahua'd'uyate.

<sup>16</sup> Ken, Jesús huaba'te cinco panes botta' biigere o'babapdo kurudyo o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakdepo panes o'posakea'po biigkon okpukpukpo huanigpeika'eritaj o'bayokenok huanigpeika'eriomeya huakka'da aratbuttaj on'bayoke'uyate.

<sup>17</sup> Aya'ada on'bape'po dapoteymeya' ogka'uyate. On'bape' depo doce kusogyo huata'suj hueda'da on'dohuea', huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'tihueda'uyate.

*Diosen Cristo i'ene. Diosa kurudya' meta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj ona'uyate.*  
(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)

<sup>18</sup> Nogok nogme'noete aratbut bahue'yo huanigpeika'eriereyo'da Jesúsere o'nepo Jesús a o'tiona'pakpo, o'tiona'pakdepo huanigpeika'eritaj

—¿Be'a ijje do? ¿Katia' do'taj aratbuta menhuaika'? —Jesús a o'mana'uyate.

<sup>19</sup> —Juan Bautista ke'na o'e. Sue'ada bo'huaa'ika'ne. Noga Elías ke'na o'e. Bo'huaa'ika'ne. Nogomeya' nogtida Diosen huamanbatia'pakerikudak a'ennada o'uyatenig, o'noyhuadde, kena o'e. Bo'huaa'ika'ne. —Huanigpeika'eria Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>20</sup> —¿Opuda' katedik o'e do'taj on'tinopo'e? —Jesús a huanigpeika'eritaj o'mana'nok.

—Diosen Cristo i'ene. Diosa kurudya' ontaj meta'mona'uyne. —Pedroa ona'uyate.

*"Ijbueyapoy." Jesús a o'mana'uyate.*

(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

<sup>21</sup> —Kenda Pedroa huaboa'da mena'nig manahue' yane'. —Jesús a i'ghua'da o'mana'uyate. Kenpa'ti

<sup>22</sup> —Do huabokerek ijjepe Diosya' ijtia'kuy. Huakka'da pai'da ijnopo'eapoy. Judío huairitone', sacerdote huairi, kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eriere do'taj pakhue' o'nepo men'arakapone. Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada'apone. —Jesús a o'mana'uyate.

<sup>23</sup> Aya'tada o'mana'po,

—Be'api' do'hued e'manmadika' e'ka'ta' e'paknayo katepi' hua'enda on'pak ona'ti eretpakhue' ka'ne'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'. Konig cruzte pai'da ijnopo'eapoy konigti kenomeyakon pai'da kan'nopo'e'. Kenpa'ti do'taj do'hued en'mana'taj men'nigpeike'.

<sup>24</sup> Kenomey kenpa'da hua'enda on'pakpo Cristoere kurudyo onte'ti noeonhuahuikahue' o'neapo. Kenomey kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo, Diostayo'da e'nigpeeta' huakka' on'pakpo onte'ti Diosere o'neonhuahuika'apo.

<sup>25</sup> Be'api' huabokerek katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Diosyo noeonhuahuahue' o'neapo. Huakka' on'matogepe Diosyo huahue'dik o'neapo.

<sup>26</sup> Do'taj e'nokbira'nayo kenpa'ti do'hued e'manmadika'taj en'tobira'nayo nogok do ijtia'kdepo kenomeytakon ijbakbira'apoy. Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne konig Apag Dios huakhuairionig ijjepe, 'urua'da ijjepe, Diosya' kurudya' ijhuarakdepo kenomeytakon ijbakbira'apoy. Kenpa'ti ijhuarakdepo konig Diosen huata'monerionig 'urua'da ijjeapoy.

<sup>27</sup> Opudomey sue'da iyo mo'enig'a bueyhued mo'epo huakka'tada Dios Huairitaj e'noknopika'te en'nigpeika'te mo'batiahuayapet. Buttida ijjay. —Jesús a aya'tada o'mana'uyate.

*Jesús a o'jeypakatu'uyate.*

(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

<sup>28</sup> Jesús a kenda eade'te ochopi' huame'noe e'pokde'te Jesús ote'yo o'behuikpo a'tiona'pakya'po o'behuikpo Pedroere Jacoboere Juanere on'behuik'uyate.

<sup>29</sup> Jesús a o'tiona'pakdepo Jesús en huakok kokeyda o'etuy kenpa'ti yudtaj keregnada o'etuy kenpa'ti senogda o'etuyate.

<sup>30</sup> Ken kenta' Jesústaj botta' huabokereka on'bopo on'batia'pakpo adhuae'pane' Moiséskudak kenpa'ti adhuae'pane' Elíaskudakere on'batia'pakpo

<sup>31</sup> 'urua'da konig jeynanada o'nepo ken konig Jesús pai'da o'nopo'eapo Jerusalénya' kenpa'ti ken konig o'bueyapo on'batia'pakuyate.

<sup>32</sup> Pedromey diga'da taytaya' e'ada tayhue' o'nepo Jesústaj on'tiahuaypo Jesústaj 'urua'da jeynanada on'tiahuaypo. Kenpa'ti nog botta' huabokerektaj on'tiahuaypo Jesúsere e'ne'te on'batiahuay'uyate.

<sup>33</sup> Huabokereka Jesústaj e'nokhua'de'te

—Oro' iyo o'epo huadakda o'e. Bapa' bak o'kai'. Ontehuapa' nogtida Moisés'taj nogtida kenpa'ti Elíastaj nogtida bak o'kai', Huamanmadika'eri. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.

Pedroa koniga' oa' nopoehue'ada oa'uyate.

<sup>34</sup> Pedro kenda eade'te e'sihui'a kenomeytaj o'batibuk'uyate, E'batibukte on'me'pukpo.

<sup>35</sup> E'sihuiya' on'peepo,

—In do'hued Huasi'po me'taene. Huadi'da me'taene kentaj yan'pee'. Ken e'sihuiya' on'pee'uyate.

<sup>36</sup> Kenda Diosa eade'te Jesústayo'da on'tiahuay'uyate. Soatayo' o'nepo kenda huaboa'da on'tiahuaydenig batia'pakhue' o'neonhuahua'uyate.

*Huasi'potaj toto' nokirega' o'nopo'toenok dakhue'da ee'tada Jesúsa o'yarea'uyate.*

*(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)*

<sup>37</sup> Eme'te ote'ya' Jesúsomey e'huarakde'te huakka'ada aratbut Jesústaj on'huahua'uyate.

<sup>38</sup> Huakka'ada aratbut egkupopakyo nogtiada huabokereka 'utta'da ona'po:

—In do'hued nogsi'potida me'taenig yatiahuay'.

<sup>39</sup> Toto'a o'nopo'toenok o'sagkia'ika', o'iriga'ika', huakittaya' kutajpoa' o'orokika'po, kenpa'ti huasi'potaj diga'da ogkadhuahuika'po e'enonta' pakhue' o'e.

<sup>40</sup> “Toto'taj yanta mona'.” O'nen huanigpeika'eritaj ijmana'denig'a okenhue'dik o'neme', Huamanmadika'eri. —Huabokereka 'utta'da Jesústaj ona'uyate.

<sup>41</sup> —Opudomey aratbut oknopoghue' huag'eri mo'epo, dakhuea'da mo'ika'ne. Opudere huakka'da huame'noe ikahue'dik ijjeapoy. Opudomeytaj nogok nogok peehue'dik ijjeonhuahuika'apoy. O'nensi'potaj yatotiak. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>42</sup> Huasi'poa Jesústaj e'huahuade'te toto'a barakte o'huekanpo o'iriga'uyate. Toto'taj, —Keje', kenpa'da yakhuati'. —Jesúsa toto'taj enade'te huasi'potaj o'yaread'uyate. Huasi'po huadakda e'unde'te ke'nen huajtaj o'yokuyate.

<sup>43</sup> —Kenpihuay ijjay, Dios kutayo huaboro'da o'epo 'urua'da o'epo konig teyda o'kika'. —Aya'ada on'batia'pak'uyate.

*“Do'taj me'darakapone.” Onte'ti Jesúsa o'batia'pak'uy.*

*(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)*

Ken 'urua'da Jesúsa o'kika'nok aya'ada, “Kenpihuay,” en'batia'pakte huanigpeika'eritaj,

<sup>44</sup> —Daka'yan'pee'. Okkahuehue' yane'. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj huairiomeytaj menyokapone. Huairiomeya' do'taj dakhuea'da ka'nogke'po menyokapone. —Jesúsa huanigpeika'eriomeytaj o'mana'nig'a

<sup>45</sup> huanigpeika'eri nopoekahue' o'nenok konig Diosa o'makirega'po manopoenkahue' o'maea'nok. “¿Monig ya'e?” Anai' e'nopogada onme'pukpo onahue' o'ne'uyate.

*“¿Be'a hueret huairida e'dik ya'eapet?” Huanigpeika'eriomey on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)*

<sup>46</sup> “¿Oro'omeya' be'ata hueret huairida e'dik ya'eapo?” Ken huanigpeika'eria huayahua'ya on'batia'paknig'a

<sup>47</sup> kenda huanigpeika'eri huanopoya' on'nopoenig Jesúsa o'nopo'e. Huasi'potaj o'to'epo o'boa'po

<sup>48</sup> o'mana'po,

—In huasi'po ehue' o'e moknopogene. In huasi'potaj be'api' ee'nayo do ijpaknok ee'nayo konigti do'taj e'dik mo'ene kenpa'ti be'api' do'taj o'deapet doere do'hued Apageretaj o'deapone. Do'hued Apaga' me'ta'mona'uyne. Huasi'potaj huatihuapokeri konig hueret huairida o'ne Diosnayo o'nopo'e. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

*Ken aratbuta opudomeytaj dakhuea' egka'ta' pakhue' o'nepo opudomeytaj on'tihuapokika'.*

*(Mr. 9.38-40)*

<sup>49</sup> —Huabokerektaj e'tiahuayde'te, ke'na o'nendik o'dikka'po toto'taj o'maenika', “Keje', kahue' ya'e'.” Oro'a ona'nok kenbokereka oro'ere huahue' o'ika'nok. —Juana Jesústaj ona'nig'a.

<sup>50</sup> —Ken huabokerektaj “Kahue' ya'e',” onahue' yane'. Ken aratbuta oro'omeytaj dakhuea' egka'ta' pakhue' o'nepo oro'omeytaj bo'tihuapokne. —Jesúsa ona'uyate.

*“Kenda ahue' yane'.” Jacobotaj Juaneretaj Jesúsa o'mana'uyate.*

<sup>51</sup> A'ti kurudyō ijhua'apoy Jesús o'nopo'epo “Jerusalényō ijhua'apoy,” me'pukhue'ada 'urua'da o'nopo'edepo

<sup>52</sup> huakkuruda menigtayo'da o'mata'mona'uyate. Samaria huadaribayo huakka' jakyo o'mata'mona'uyate huatay jak kan'uke'po.

<sup>53</sup> Jesús Jerusalényō o'hua'nok Samaria huakka' jakyo huag'eria Jesústaj iyō yataya' manahue' o'ne'uyate.

<sup>54</sup> Jacobo Juanere Jesús en huanigpeika'eri kenda on'pe'edepo,

—¿Konig Eliaskudak Diosen huamanbatia'pakeria o'ka'uyate, kenomeytaj Samariayo huag'eritaj konigti kan'mameyye'po ta'ak kurudya' kakote' oro'omeya' ena'ta' menpa' on i'pak, Huairi? —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>55</sup> Jesúsa o'batiahuayatupo Jacobotaj Juaneretaj o'mana'po,

—Nama'da mo'nopoene, ken konig nopoehue' yane'.

<sup>56</sup> Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbuttaj a'barakya'po tiakhue' ijje'uy. Aratbuttaj a'manopo'yareaya'po ijtiakuy. —Jesusa o'mana'uyate.

Ken nog huakka' jakyokon onhua'uyate.

*Nogomey Jesustaj e'nigpeika'ta' on'pakuyate.*

*(Mt. 8.19-22)*

<sup>57</sup> Ken dagte on'hua'po Jesustaj

—Meyopi' i'huaika'apo o'nen huanigpeika'eri ee'ta' ijpaki. Eta'hua'ika'ta' ijpaki, Huairi. —Huabokereka Jesustaj ona'uyate.

<sup>58</sup> —Nubakuhued huakog o'taika'. Bakoyen kenpa'ti huapak o'taika'. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo donayo jak toehue' ijikay. Nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. —Jesusa huabokerektaj ona'uyate.

<sup>59</sup> —Beta'hua'. —Jesusa nogtaj ona'nig'a,

—A'ti, huakkuru huoajtone'taj daka' toen'dik ijjeapoy. Kenpa'ti e'bueyde'te kubarakka'dik ijjeapoy. —Jesustaj ona'uyate.

<sup>60</sup> —Keje'. Huabot oknopoehue'ya' huage'eria nog oknopoehue' huage'eritone'taj daka' kan'tojke' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo yahuati'. Huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj oknopo'e'dik kenpa'ti nigpeedik ka'ne'po yamanbatia'pakika'. —Jesusa ona'uyate.

<sup>61</sup> —Huaboa'da ontaj eta'hua'ta' e'pakada, Huairi huakkuru huabettaj "Ijhuay," a'mana'tuya'po jakyo e'hua'tuta' ijpaki. —Noga Jesustaj ona'uyate.

<sup>62</sup> —Aratbut huaboa'da Diostaj o'noknopoepo on'nigpeepo batikhue'da nigpee'dik o'ne. Ken konig 'ikken ogkika'uy onte'ti ken konig nopoehue'dik o'nika'apo. Diostaj o'noknopoepo on'nigpeepo e'batiknayo konig ogkika'uy onte'ti e'nopoika'nayo nogomey Dios Huairitaj huaknopo'e' kenpa'ti huanigpee' tihuapokhue'dik o'neapo. —Jesusa ona'uyate.

## 10

*Setenta huanigpeika'eritaj Jesusa o'mata'mona'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok Jesus Huairia o'baktie'ea'po nog setenta huanigpeika'eritaj o'baktie'ea'po huakkuru botta' botta'taj o'mata'monea'uyate. Nog huakka' jak nog huakka' jakyo o'mata'monea'po a'ti Jesusakon ta'pota' o'hua'apo.

<sup>2</sup> —Huakka'ada Diostaj yanoknopoepet yan'nigpeika'apet sue'ada huabokereka Dios Huairitaj huamaknopo'e'a'eri o'ne. Dios Huairitaj yan'tiona'pakika'. Dios Huairia huamaknopo'e'a'eritaj kamata'mone' yan'tiona'pakikati'.

<sup>3</sup> Yanhuati'. Opudomey konig ovejasi'ponig mo'enok konig dubakuhuaenbanopoyonig mo'epo. Konig dubakuhuaa ovejasi'potaj on'arakika' kenpa'ti aratbuta opudomeytaj konigti mogka'apetdapi'.

<sup>4</sup> Yudtaj kutamate tohuahue' yane'. Huakupe huamantoe'pi' tohuahue' yane'. Nogda hua'iotpi' tohuahue' yane'. Aratbuta dagte e'deppi' batia'pakonhue' yane'.

<sup>5</sup> Ken jakyo bo'kuddepo huakkuruda "Opudomeytaj Diosa mo'nopo'yare'," yan'tiona'pakti'.

<sup>6</sup> Ken jakya' aratbut en'nopo'yareata' en'paknayo kan'nopo'yare'. E'nopo'yareata' pakhue' e'ne'nayo kenda huaboa'da yan'tiona'pakde'po keje' yan'manati'.

<sup>7</sup> Ken jakyo bo'kudapet keyoyo'da yanikati'. Kenda aypo bo'yokapetnig yan'hapikati'. Kenda hue'ey bo'yokapetnig yan'mayikati'. Nogen e'baa'nayo dakhuaapa aypopi' bayokika'dik mo'ika'apone. Ken nog jakyo nog jakyo hua'ehue' yanikati'. Ken jakyo huakkuru bo'kudapet, keyoda yanikati'.

<sup>8</sup> Huakka' jakyo e'kudde'te aratbuta opudtaj bo'eddepo kenda aypo bo'yokapet, yan'hapikati'.

<sup>9</sup> Keyo huakka' jakyo e'kudde'te dakhue' e'huage'taj yan'bayarea'ikati'. "Huadak hua'a konig Dios Huairi meyoehue'da o'edenok opudomeya'oy yanoknopo'e'." Yan'manati'.

<sup>10</sup> Kenoka' huakka' jakyo e'kudde'te opudomeytaj ee'ta' pakhue' ee'nayo yanbakuati'. Jakya' yan'bakhua'depo,

<sup>11</sup> "Oro'omeytaj pakhue' mo'enok opudomeyen huakka' jak kuruta' sorok oro'en hua'ita' e'tibette oro'a o'tihuekeay. Huadak hua'a konig Dios Huairi meyoehue'da o'edenok oyedda yanoknopo'e'." Yanhua'depo yan'manati'.

<sup>12</sup> Nogok dakhuea' huakka'eri aya'tada Diosa ke'poda castiga o'magka'apo. Kenoka' ken jak huage'eria opudomeytaj ehue' moe'uyngitaj kenomeytataj ke'ponanada castiga o'magka'apo. Sodomatanayo sue'da castiga o'magka'uyate. —Jesusa setenta huaknopo'e'eritaj o'mana'uyate.

*Huakka' jak huag'eria Diostaj nigpeehue'ada dakhuea'da ogkika'po nopo'koreahue' o'ne'uyate.*

*(Mt. 11.20-24)*

<sup>13</sup>—Huakka' jak Corazín huag'eria pai'da mo'nopo'eapone. Kenpa'ti huakka' jak Betsaida huag'eria pai'da mo'nopo'eapone. Opudomeyen jakya' Diosa teyda o'kame'nig'a 'urua'da o'kame'nig'a o'bayareame'nig'a, opudomeynayo nopo'koreahue' mo'eme'ne. Konig Betsaida huakka' jakya' kenpa'ti Corazín'ya' Diosa 'urua'da o'kame' kenpa'ti teyda o'kame' konigti Tiro huakka' jakya' Sidón huakka' jakya'kon Diosa 'urua'da egka'nayo kenomeya jda yan'manopo'korea'uyyetnig'a kenpa'ti pai'da o'nea' aratbuttaj moknopopepo saconig yan'otay'uyyetnig'a.

<sup>14</sup> Nogok kenoka' Diosa aya'tada aratbuttaj dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po Tiro huag'eritaj Sidón huag'erieretaj sue'da castiga o'magka'apo. Opudomeytanayo diga'da castiga mogka'apone.

<sup>15</sup> Opud Capernaum huakka' jakyo huag'eri "Huadakda o'ey." Mo'nopo'oenig'a, "Kurudyo o'hua'apoy." Mo'nopo'oenig'a. Kubarakyoyo'da bo'hua'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>16</sup> —Aya'ada opudomeytaj e'nigpe'e'nayo do'taj on'nigpe'e'apo. Aya'da opudomeytaj pakhue' ee'nayo do'taj pakhue' o'ne. Kenpa'ti aya'da do'taj pakhue' ee'nayo Diostaj pakhue' o'ne. Diosa me'ta'mona'uyne. —Jesúsa setentataj o'mana'denok setentaakon o'nokbahua'uyate.

*Setenta onte'ti on'kume'uyate.*

<sup>17</sup> Nogok setenta huanigpeika'eri on'kumejdepo durugteda on'kumejpo,

—O'na bo'teypaka'nok toto'a oro'taj mo'nigpe'e'po bokbahua'ame'ne, Huairi. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>18</sup> —Diosa toto' huairitaj o'enme' kurudya', ijtiahua'yemey. Konig ojbed idada kurudya' o'kotonme'. Toto' kurudya' barakyo okotme'te.

<sup>19</sup> Do'hua yona'nok bihuitaj tugdik kenpa'ti to'tidtaj tugdik kenpa'ti toto'taj gana ogka'dik mo'epo bihua'to'tidapi' toto'api' opudomeytaj sigpi' diga' noeyanhue'dik mo'ene.

<sup>20</sup> Kenda huadakda o'enig'a toto' opudomeytaj mo'nigpe'e'me'tenok durugpakhue' yane'. Diosensi'po mo'enok kurudya' opudendik Diosa e'timadoya'de' mo'tene Diosere o'noehuahuika'apoy. Kenda yan'nopo'epo yan'durugpak. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Jesús o'durugpakuyate.*

*(Mt. 11.25-27; 13.16-17)*

<sup>21</sup> Diosen Nokirega o'nopo'toenok Jesúsa o'durugpakpo Diostaj,

—Kurudyo huag'eri Huairi i'ene kenpa'ti huadariyo huag'eri Huairi i'ene, Apag Dios. Huaboa'da setentataj i'bateypakame'nig kenda suhue'da huanopoe'eritaj i'ma'nopo'e'ne Apag Dios. Kenda huakka' huanopoe'eritanayo manopoe'ahue' i'ene. Kenda i'pakpo 'urua'da i'ka'de. —Apag Diostaj Jesúsa o'tiona'pakpo,

<sup>22</sup> —Do'hued Apaga be'teypaka'uyne, me'nopo'e'uyne. Aya'da beyokuyne. Do Diosen Huasi'po o'e, Apag Diosayo'da moknopoe'ne. Konig Apag Dios o'epo, konig o'nopo'e, konig Apag Dios o'ka' do'huayo'da i'jnopoe'y kenpa'ti kenomeytaj do'hua Diosen Huasi'poa ijmaknopoe'ay. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>23</sup> Huanigpeika'eritaj o'batiahua'y'epo,

—Opudomey do'hued huanigpeika'eri mo'epo do'taj Diosen Huasi'potaj on'tiahua'yopo durugda mo'ene.

<sup>24</sup> A'nenda huakka' Diosen huamanbatia'pakeria kenpa'ti huadaribayo huairierea do Diosen Huasi'potaj e'tiahua'ya'ta men'pakuyatenig'a tiahua'yue' me'nuyne. Kenpa'ti do'hued e'manmadika' e'peeta' on'pakuyatenig'a peehue' me'nuyne. —Jesúsa huanigpeika'eritayo'da o'mana'uyate.

*Konig Samaria huadaribayo huag'eria 'urua'da o'ka'uyate, konigti yag'kikati'.*

<sup>25</sup> Ken Moisésenba' e'mana' huamanmadika'eri o'bodpo, Jesústaj o'huahua'po Jesúsa nama'dapi' kae'po,

—¿Diosere a'noehuahui'kaya'po kate ka'dik ijje? —Jesústaj ona'uyate.

<sup>26</sup> —¿Katea' Moisésba' ya'madoya'uyate? ¿Monig i'tiahua'y? —Jesúsa ona'uyate. Moisésenba' huamanmadika'eritaj ona'uyate.

<sup>27</sup> —Dios Huairitaj di' yanika'. Huanopo'a huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Nokirega huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huaso'a teyda ya'nepo Diostaj di' yanika'. E'nopoika' ya'deretpakpo Diostaj di' yanika'. Kenpa'ti konig huata' di' i'e konigti nog aratbuttaj di' yan'maika'. —Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'uyate.

<sup>28</sup> —Buttida ia'. Kenda eka'nayo Diosere i'noehuahuika'apone. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>29</sup> Huadakda ona' aratbut kan'nopo'ede'po Jesústaj ona',

—¿Betataj di' mae'dik ijje? —Moisésenba' huamanmadika'eria ona'nok.

<sup>30</sup> —Nogbokerekta Jericó huakka' jakyo dagte o'huae'uyate. Judío aratbut o'epo Jerusalénya' Jericóyon o'huarakpo dagte e'hua'ete sue'da huabereeria on'huahua'po, o'nogka'po, on'bitbitpo, aya'da o'nokbakaya'po yudtakon o'nokbakaya'po dagte ken huabokerektaj o'nenonpo o'nokbahua'uyate. Ke'na judío huabuey'dikte dagte onpahue-duyate.

<sup>31</sup> A'ti judío sacerdote ken dagte o'hua'epo judío huabokerek enpahuedtaj e'tiahuayada dagte adpenda okpokon'uyate.

<sup>32</sup> Nog huabokerekkon o'hua'epo ke'na Leví aratbut ee'tada, o'hua'epo kente enpahuedte e'tiahuayada ke'nakon okpokon'uyate. Leví aratbut Diosen jakya' on'baa'ika'uyate. Ken enpahuedte e'tiahuayada okpokon'uyate.

<sup>33</sup> Nog huabokereknayo judío ehue' Samaria huag'eri o'epo Samaria huag'eri judío huag'eritaj di' maehue' o'nika'. Ken Samaria huag'eri dagte o'hua'epo judío enpahuedte o'tiahuayato'po o'tinepahui'po

<sup>34</sup> o'huahua'po, huaentaj 'urusihuada vinoere okhueke'edepo huakbetakon o'tinuku'depo ke'nen mulayo o'behuika'po huatay jakyo o'tohua'de'uyate. Keyo daka' o'tog'uyate.

<sup>35</sup> Eme'te ken Samaria huag'eri ahua'deyapo botta' huakupe kutamayo o'tokdepo jak huatog'eritaj o'yokpo "In judío huabokerektaj daka' yatog'. Nogda huakupe e'paknayo a'ti ijkumejdep o'yokapone." Samaria huag'eria ona'uyate.

<sup>36</sup> Ken huabokerektaj huabereeria o'nogka'uyate, bapa' huabokereka on'tiahuay'uyatenig'a, ¿Be'ata di' o'uyate? —Jesúsa Moisésenba' huamanmadika'eritaj ona'uyate.

<sup>37</sup> —Ke'na o'tinepahui'po okbetbetpo o'tinuku'uyate. Ke'na di' o'uyate. —Ken Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'nok,

—Yahuati'. Konigti yakikati'. —Jesúsa ona'uyate.

*Marta Maríaenere jakyo Jesús o'ika'uyate.*

<sup>38</sup> Jesúsa onte'ti o'hua'udhuahua'po huanigpeika'eriere o'hua'uyate. Huakka' jakyo o'kuddepo ettone' o'dikka' Martaa ke'nen jakyo kataye'po o'ed'uyate Jesústaj.

<sup>39</sup> Martaen huama'buy María Jesústaj daka' a'nigpeeya'po Jesúsen hua'ita'pote o'huad'uy.

<sup>40</sup> Martanayo huakka' o'baa'po kenpa'ti huakka'da ka'dik ijje' o'noppepo o'mepu'kepo Jesústaj o'huahua'po,

—Do'hued huama'buya do'taj tihuapokhue' me'ene. Nogtia'da aya'da ijkay. Do'hued huama'buya do'taj tihuapokdik o'e. Kenpa' i'nopoet. "Martataj yatihuapok." Mariataj yana', Huairi. —Martaa Jesústaj ona'uyate.

<sup>41</sup> —Nogda nogda huakka'da i'ka'po i'mepu'ke'nig'a, Marta.

<sup>42</sup> Kenyo'da do'taj e'nigpee' huadaknada o'e. Kenda o'nen huama'buy María o'pak. Do'taj e'peeta' o'pak. Kenda huadaknada o'e. Be'api' do'hueddik okdikkayhue'dik o'ne. —Jesúsa ona'uyate.

## 11

*Jesúsa konig tiona'pakdik o'e o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 6.9-15; 7.7-11)*

<sup>1</sup> Nogok bebahueya' Jesúsa o'tiona'pakonhua' dep o'batikdenok,

—Juan Bautista ke'nen huanigpeika'eritaj o'manmadika'po huationa'pak o'manmadika'uyate. Konig Juan o'manmadika'uyate konigti oro'omeytaj mon'madika', Huairi. —Nogtiada Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uyate.

<sup>2</sup> —In konig yan'tiona'pakti': Oro'en Apag i'ene, Apag Dios. Kurudyo i'ika'po kenpa'da huadakda i'ika'ne. O'nendik kenpa'da huadakda o'e. Huairi i'enok ida aya'ada ontaj mo'nigpeike'. Dios Huairi i'epo aya'da i'pakpo i'manika'. Kurudyo huag'eria mo'nigpeika'po ogkika' konigti iyo huadariyo aya'ada huaka'.

<sup>3</sup> Inme'noete aypo oro'taj a'nigya'po bo'tihuapok.

<sup>4</sup> Oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea' kenda oro'taj dakhuea' mogkame'nigtaj oro'akon o'bakkahuea'demey. Keya' dakhuea'da ogkika' keyo toahue' moe'. Oro' nama'da e'ka'ta' e'paknayo dakhuea' kahue' oei' bo'tihuapok, Apag Dios, ken.

—Jesúsa e'tiona'pak o'manmadika'po.

<sup>5-6</sup> Jesúsa nogiti o'manmadika'po,

—Opudomey nogtipi' sikyo nopoka' huadi'en jakyo e'hua'nayopi'. "Do'hued jakyo bidta'da do'hued huadi' okyedenig'a aypobayo' ijje'po aypo yokhue'dik ijje'po sue'da aypo beyok." Ke'na ena'nayo

<sup>7</sup> ke'nen huadi' jakyo o'epo, "Aypo beyok. Onnahue' mee'. Yokhuikdey. Do'huedsi'poere doere o'tay'i. Aypo a'yokya'po e'mabota' pakhue' ijjejey." Ke'na yaapetpi'.

<sup>8</sup> Oro'en huadi' e'uada sikyo nopoka' aypo yokhue' me'ene. "Aypo beyok" oro'omeya batikhue'da ona'bednok kan'batike'po sikyo nopoka' aypo bo'yokapone. Katepi' aypo o'paki bo'yokapone.

<sup>9</sup> In o'nona'ng e'tiona'pak o'nonmadika'ne. Katepi' bo'pakpo, "Beyok." Diostaj yan'tiona'pakika'. Diosa bo'yokapone. Katepi' bo'pakpo, yan'tiona'pakika'po yaduk, batikhue'da bo'ukpo bo'huahuaypo, mo'to'epone. Ijtiaki, menigokhuike' konig Diostaj e'tiona'pak o'енок Diosa mo'nigokhuike'apone.

<sup>10</sup> Konig bo'pakpo, "Beyok." Diostaj e'tiona'paknayo Diosa bo'yokapone. Katepi' bo'pakpo bo'tiona'pakpo e'uknayo batikhue'da e'uknayo bo'huahuaypo mo'to'epone. "Ijtiaki, menigokhuike'," e'tiona'pakika'nayo Diosa mo'nigokhuike'apone.

<sup>11</sup> Apag Diostaj e'tiona'pak in konig o'e. Huasi'po katetapi' on'pakpo huaojtaj "beyok" o'nona'ika'. Kenda ea'te bo'yokika'apone. "Pan beyok," huasi'poa ena'nayo huaoa huid yokhue' o'epo. Panda beyokapone. "Biig beyok," huasi'poa ena'nayo huaoa bihui yokhue' o'epo biigda beyokapone.

<sup>12</sup> "Huatahuaokda beyok," huasi'poa ena'nayo huaoa to'tid yokhue' o'epo huatahuaokda beyokapone.

<sup>13</sup> Dakhuea' huaka'eri ee'pi' huasi'potaj katepi' huadaknada mo'bayokika'ne. Opuden Apag Dios kurudyo o'ika' huadaknada o'epo 'urua'da bo'yokapone. "Diosen Nokireg beyok." E'tiona'paknayo bo'yokapone. —Kenda Jesusa huationa'pakonhua' o'manmadika'uyate.

*"Toto' huairia Jesustaj o'teyya'." Sue'ada nama'da on'huaa'uyate.*

*(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)*

<sup>14</sup> Nogok huabokerek o'e'uyate. Toto'a o'nopo'toenok a'pakhue'dik o'uyate. Jesusa toto'taj okendenok huaboa'da oa'pakon'uyate. Kenda aratbut on'tiahuaydepo kenpa'ti on'peedepo, "Kenpihuay," o'da'uyate.

<sup>15</sup> —Toto' huairia Jesustaj o'teyya'nok toto'taj o'makenika'. —Sue'ada oknopoe'ue' huae'eria on'huaa'uyate.

<sup>16</sup> —Diosa ontaj e'ta'mona'uyunayo konig Dios kuruderia teyda o'kika'ng konigti yaka'. —Nogomeya nama'da Jesustaj o'nona'uyate.

<sup>17</sup> Kenda kenomey judio huairia on'nopoenig Jesusnayo kenda o'nopo'epo, —Huadari gobierno huairi huakka'da aratbuttaj huamana'ika'eria huayahuaaya e'magkika'nayo aya'da ken aratbuten gobierno huairi ehue'da o'neapo. Kenpa'ti huabet huabetera nogtaj nogtaj e'batuktuknayo ehue'da o'neapo.

<sup>18</sup> Konigti toto' huairiomey egka'nayo toto' nog toto'taj e'magka'nayo toto' huairi ehue'dik o'neapo. "Toto'taj a'makenya'po toto' huairia Jesustaj o'teyya'." Nama'da mo'batia'pakne.

<sup>19</sup> Toto'taj ka'makene'po toto' huairia do'taj o'teyya' opudomey nama'da mo'tinopoenig'a. Oro'en huanigpejka'eritaj toto' huairia o'manopo'teypaka'ika' toto'taj kamakmaene'po opuda kenpa' ea'nayo "Da boa'ne." Opudomeyen huanigpejka'eria mona'apone.

<sup>20</sup> Dios teyda o'epo do'taj be'teypaka'nok toto'taj ijmakenikay. Do Diosen Huairi ijtiakdey aya'ada nopoe'dik o'neapo kenpa'ti nigpejka'dik o'neapo. Opudomeyere ijjejey. Do'taj menoknopojka'.

<sup>21</sup> Huabokerekpi' teyda o'epo konig huairi o'epo huakka' piya' o'mato'epo ke'nen jak daka' o'tato'epo. Do'hued jakyo katepi' me'ta'eng daka' ijto'enk bep'i kudhue'dik o'epo o'nopoenig'a,

<sup>22</sup> nogapi' huamagka'eria nogiti teyda o'epo kentaj e'huatiaknayo ogka'po jobbakaya'po piya' kenpa'ti aya'da okbatohua'apo.

<sup>23</sup> Be'api' do'taj pakhue' ee'nayo konig do'taj dakhue'da mo'ene. Sue'ada do'taj on'pakpo daka' moknopoe'po mo'nigpe'epo huakka'tada Diostaj moknopoe'a'ne do'taj mo'nigpe'a'ne. Nogomeynayo do'taj batotiakhue' o'nepo huakka'tada maknopoa'hue' on'maea'. —Jesusa o'mana'uyate.

*Dakhue' toto' nokirega huabokerektaj ekhua' deada onte'ti o'kumej.*

*(Mt. 12.43-45)*

<sup>24</sup> —Dakhuea' toto' huabokerektaj e'nopo'toehuahua' de' okhua' depo aratbut ehue' ee'yo o'hua'po meyopi' huajka' e'uktada huahuayhue' o'epo "Keyo ijikamey a'kumej'." Ken nokirega o'nopo'epo,

<sup>25</sup> ken huabokerektaj o'nopo'tojkame', kentaj ekyede'te Diosapi' nopo'toehue'tada dknopo'da konig jak e'beroke'yong 'urua'da o'енок

<sup>26</sup> ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nada nokiregtaj o'bahuahuaydepo o'batotiakpo dakhuea'da o'nepo ke'nanayo sue'da dakhue' o'epo ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'toenok. Huakkuruda nogtoto'tida o'nopo'toepo sue'da dakhue'da o'epo ta'pota' ocho dakhuea' toto' on'nopo'toedepo huabokerek dakhuea'da o'eapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Diosa ea' huanigpeika'eri durugda o'nika'apo.*

<sup>27</sup> Jesúsa kenda e'manade'te,  
—Ken ettone' o'nen huayea ontaj besi'popakuypo kenpa'ti ontaj meminogan-huahua'uyyo durugnada kijke'. —Ettone'a aratbut egkupopakyo o'epo 'utta'nada ona'uyate.

<sup>28</sup> —Do'hued huayenayo sue'da durugmon o'enig'a aya'da Diosba'taj on'peedepo on'nigpeepo ogkika'po kenata'taj nogiti durugda o'nika'apo. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

*—On Diosya' o'tiakuyate. Oro'omeya oknopog'dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigti yaka'. —Dakhuea' huaka'eriomeya Jesústaj o'nona'uyate.*

*(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)*

<sup>29-32</sup> Huakka'ananada Jesústaj en'tikupopakte,

—Opudomey aratbut oy mo'noika'. Dakhuea'da huae'eri mo'ika'. Konig Dios teyda ka'dik o'e konig e'bayarea' konigti oro'taj mogke' mo'nopo'oenig'a. Konig Jonás o'e'uyate, konigti Diosa do'taj me'ea'apone. Jonás 'urua'da o'e'uyatenok Nínive huakka' jak aratbut on'nigpeepo Diostaj on'manopo'korea'uyate. Konigti do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne 'urua'da ijjeaponok aratbuta men'tiahuayyo oknopog'dik ya'neapet, Diosa o'ta'mona'uy oknopog'dik ya'neapet. A'ennada huakka' jak Nínive huae'eritaj Jonás Diosba' e'mana'de'te Nínive aratbut Diostaj on'nopo'korea'po huaboa'da Diostaj on'nigpee'uyate. Oy aratbut do'taj mo'peedenig'a nopo'koreahue' o'nepo do'taj oknopog'hue' mo'ene. Jonás sue'da huairi o'uyate. Donayo huahuak huairi ijje'po, konigepo kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj on'nigbakupobopo kenoka' opudomey oy huae'eri a'neneri Nínive huae'eri Diostaj onteteyo' bo'ta'bopo. Opudomey oy huae'eri dakhuea'da mo'epo do'taj e'tiahuayada e'peedeada nopo'korehue' mo'uyatenok. Nínive huae'eria kenda Diostaj on'bahuua'apo. A'ennada huadaribayo ettone'a huairi o'uyate. Ke'nendari adtenada o'uyate. Salomón Israel aratbuten huairi huakka'nada o'nopo'epo 'urua'da o'batia'pakika'nok a'peeya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidtenada o'hua'onhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'hua'onhuahua'uyate. Salomóna sue'da 'urua'da o'nopo'uyate. Donayo 'urua'nanada ijjenepo huakka'da ijjenepo'oenig'a oy huae'eria sue'ada do'taj mo'peepo moknopog'ene. Konigepo nogok kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey oy huae'eri dakhuea'da mo'e do'taj nigpeehue'ada oknopog'hue' mo'uyenok, ettone' huairia Diostaj o'bahuua'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Oro'omeyen huakpo konig huaso'en huakjey o'e.*

*(Mt. 5.15; 6.22-23)*

<sup>33</sup> —Huakjey e'bakpakde'te ektioke'yo huadahue' o'nika'. Sorokkosotone'toyo huadahue' o'nika'. Huakjey e'bakpakte kutopa kutapen on'huada'ika'. Kente jeyda o'enek aya'da on'kudpo batiahuaya'dik o'ne.

<sup>34-35</sup> Aratbuten huakpo konig huaso'en huakjey o'ne. Aratbuten huakpo huadakda ee'nayo huaso'a jeyonigti o'e. Konigti huakjey jeyda ee'te aratbut katepi' e'ka' tiahuaydik o'ne. Aratbuten huakpo dakhue'da ee'nayo daka' tiahuayhue'dik o'ne. Konig sikkiregyo huaso' o'nepo katepi' kahue'dik o'ne. Konigti aratbuten huanopo' o'e konig huakjey aratbutenso'yo o'e. Huadaknopo'da ee'nayo huadaky'o on'nopo'ika'. Konig 'urua'da Diosa o'nopo'epo kenpa'ti Diosa o'pak aratbutkon o'nopo'epo kenpa'ti ogka'. Aratbutenopo' dakhue'da ee'nayo katepi' dakhue' e'nopo'epo nayo aratbuttaj 'uruda e'nopo'epo Diosa manopog'hue'dik o'mae. Aratbut dakhue'nopo'da ee'nayo konig sikkiregyo o'ne. Meyon huahue'dikda o'ne. Konigepo keyoj, dakyo' yag'kikati'. Huanopoya' huadaky'o yan'nopo'epo, batikhue' yane'. E'batiknayo konig sikkiregyo mo'ika'apone.

<sup>36</sup> Huanopoya' huadakda e'nopo'epo nayo Dios konig huakjey ke'nen dag bo'tiahuaya'ne kenpa'ti huadak e'ka' mo'nopo'epo'ne. Sikkiregyo ehue' mo'eapone. Konig huakjey o'bakpakpo 'urua'da o'ta'te tiahuaydik mo'epo kenpa'ti Diosen e'ka' mo'nopo'epo. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

*Fariseo huairitaj kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eritaj Jesúsa o'bahuua'uyate.*

*(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)*

<sup>37</sup> Jesúsa e'manmadika'de'te, "Doere mo'bape'." Jesústaj fariseoa ona'uyate. Jesús ke'nen jakyo o'kuddepo kutopate o'huaduyate.



<sup>38</sup> Judío aratbut bapehued huaba' on'bakoyo'ika'. Jesús ba'koyohue' kutopayo o'huadnok fariseoa o'tiahuaydepo, "Kenpihuay, ba'koyohue'ada o'bapeapo," fariseoa o'tinopöe'uyate.

<sup>39</sup> —Opudomey fariseo huairi konig plato' taza huabakoyoa'eri mo'ëpo huaso'ensi'dakyo'da daka' bo'koyoa'ika'ne. Aratbut kan'tiahuaye'po 'urua'da huaso'si'dak bo'koyoa'nig'a huanopo'nayo dakhue'da mo'ëne. Nogen on'tae' bo'eretpakpo mo'bakkay'ika'ne kenpa'ti katepi' dakhuea' bo'kika'.

<sup>40</sup> Nama'da mo'nopo'ika'. Diosa huaso'si'dak o'ka'uyate. Ken Diosa kenpa'ti huaso'en huanopo' o'ka'uyate. Kenda nopöe'dik mo'ëne.

<sup>41</sup> Huanopoya' yan'matinepahui'po pai'da aratbuttaj yan'bayokikati' kenda e'kika'nayo aya'da huaso'en 'uruda mo'ëapone.

<sup>42</sup> Pai'nada mo'nopo'ëapone, opudomey fariseo huairi. Aypo huatokbuk sue'da Diostaj bo'yokika'nig'a nog aypo huatokbukba'a 'uruda Diostaj sue'da bo'yokika'nig'a aratbut-tanayo huadakda kahue' mo'ika'po kenpa'ti Diostaj di' ehue' mo'ëne. Aypo huatokbuk Diostaj yokdik mo'ëpo kenpa'ti aratbuttaj huadakda kika'dik mo'ëpo kenpa'ti Diostaj di' e'dik mo'ëne.

<sup>43</sup> Huanopo'a pai'nada mo'nopo'ëapone, opudomey fariseo huairi. Judío en huaitake' jakyo 'uruda huairien huahuadte ehua'da' bo'eretpakika'ne. Huakka' jakte e'hua'e'te "T'tiak huairi." "T'tiak huamanmadika'eri." Kenpa' enayo'da e'peeta' bo'eretpakika'ne.

<sup>44</sup> Opudomey fariseo huairi kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eri pai'nada mo'nopo'ëapone. "Oro'omey huadakda o'ey." Nama'da mo'nopo'ëika'nig'a konig tahuirigda dakhue'nada mo'ëne. Dakhue'da e'ne'tada aratbuta nokothue' o'ne. Opud konig kubaraktone'onig mo'ëne. Kubaraktone'taj aratbut tiahuayhue' o'nepo kente on'huae'ika'. Aratbut sorokyo e'para' ee'tada tiahuayhue'da o'nepo on'huae'ika'. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>45</sup> —Oro'omeytakon dakhuea'da o'huaa'ne, huamanmadika'eri. —Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'uyate.

<sup>46</sup> —Pai'nada mo'nopo'ëapone opudomey Moisésenba' huamanmadika'eri. Nogda nogda huakka'da yag'kika', be'api' kenda kahue'dik ee'tada opudomey aratbuttaj mo'mana'ika'ne. Opudnayo sigpi' kenda kahue' mo'ika'ne.

<sup>47</sup> Pai'nada mo'nopo'ëapone opudomey. Opudomeyen adhuea'pane'kudak Diosba' huamanbatia'pakeritaj on'barakuyate. E'bueykudaken kubarakta' huid jaksi'po konig okkahuehue'dik huid jaksi'po bo'kika'ne.

<sup>48</sup> Diosba' huamanbatia'pakeritaj opudomeyen adhuea'pane'a on'batiaraka'uy. Opudomeyen adhuea'pane' huadakda ogka'uyate opudomeyakon mo'nopo'ëpo, kubarakta' okkahuehue'dik huid jaksi'po bo'kika'.

<sup>49</sup> Konigepo, "Diosba' huamanbatia'pakeri ijmata'mona'apoy kenpa'ti huanigpeika'eri ijmata'mona'apoy. Sue'tada on'barakapo nogomeytaj onhuadiaypo diga' on'magka'apo." Diosa huakka' o'nopo'ëpo kenda o'mana'uyate.

<sup>50-51</sup> Konigepo opudomey aratbut oyda mo'noenig, opudomeytaj Diosa diga' mogka'apone. Opudomeyen adhuea'pane' Diosba' huamanbatia'pakeritaj on'barakuyate. Diosa huadari e'ka'de'te huakkuruda Abeltaj o'arakpo o'buey'uyate. Nogok nogok nogtaj nogtaj on'barakpo, ta'pota' Zacariastaj o'darakuyate. Diosen 'uru jak kurute 'uhua e'arakika'ta' Diostaj e'nigbakpakika' kutopa o'e. Kutopa Diosen jaknopoya' Zacariastaj o'darakuyate. Diosba' huamanbatia'pakeritaj opudomeyen adhuea'pane' on'barakuyonok opudomeynayo barakhue' e'yupi' Diosa diga' mogka'apone.

<sup>52</sup> Opudomey Moisésenba' huamanmadika'eri pai'nada mo'nopo'ëapone. Aratbuttaj daka' Diosba' nopöe'ahue'dik mo'ëne. Konig Diosensi'po ee' nopöe'ehue' o'nepo. Opudomeykon Diosensi'po ehue' mo'ëapone kenpa'ti nogomey Diosensi'po ehue'dik o'neapo oknopöehue'ada bo'ka'po. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>53</sup> Jesúsa kenda e'mana'de'te Moisésenba' huamanmadika'eriomeya fariseoera Jesústaj diga'da on'huadiaypo nogpa' nogpa' kirigayo' o'nona'uyate.

<sup>54</sup> Jesúsa nama'da kae'popi' yaapetpi' on'nopo'ëpo on'peenig'a dakhuea' ea' e'peeta' on'paknig'a. Jesúsa dakhuea' oa' e'huaa'ta' on'pakpo.

## 12

*"Oro' huadakda o'ey." Fariseomeya nogomeytaj nama'da on'manopo'ëa'ika'nig'a fariseo-taj keyoj daka' yan'peika'.*

<sup>1-2</sup> Jesúsa daka' o'manmadika'onhuahua'po huakka'nanada aratbut ogkupopakdepo huakka'ada aratbut o'nepo batugon ogka'uyate. Huakkuruda huanigpeika'eritaj o'mana'po:

—“Oro’omey huadakda o’ey.” Fariseo huairia aya’tada e’manopoea’ta on’paknig’a dakhuea’da o’ne. Konig pan e’bia’og’ fariseo o’ne. Huakkuruda pan e’ka’ta e’bia’og’ tiahuayhued mo’epo a’ti e’biade’ta e’bia’og’ o’e mo’nopoe. Huakkuruda fariseo huairi huadakda o’ne nama’da mo’nopoeng’a nogok kenda ogkika’ bo’tiahuaaydepo dakhuea’da o’ne nopoe’dik mo’eapone. Konigepo fariseomey huairitaj keyoj, ijjay.

<sup>3</sup> Katepi’ konig soatayo’ sikkiregya’ boa’ika’nig, kenda boa’ika’nig nogok konig huame’noete aya’ada on’poeapo. Konigti jakya’da nog aratbut ehue’ ee’ya’ kenpa’ti jakhui’kay ekhuikya’ utaka’ boa’ika’nig kenda nogok huakka’ jak eretnopote jakkutagpite on’bopo ’utta’da o’da’apo, aya’ada kan’poe’po o’da’apo.

*¿Be’taj okme’pukdik mo’e’?*

*(Mt. 10.28-31)*

<sup>4-5</sup> Huabokerek huaso’taj arakdik o’ne. Kenyo’da aratbutso’taj arakdik o’ne. Nokiregtanayo arakhue’dik o’ne. Konigepo aratbuttaj mididhue’ yanika’. Be’ta’taj okme’pukdik moe’ daka’ o’nona’ne. Diostayo’da yanokme’pukika’. Diosnayo arakdik o’e kenpa’ti e’bueyde’ta nokiregtaj pai’da kan’nopo’e’po ta’akyo en’dik o’e. Kentaj yanokme’puk, ijjay. Do’hued huadi’taj ijjay.

<sup>6</sup> Bakoyta’ aratbut suhuigda on’pakika’. Cinco bakoy a’bakaya’po botta’ sigkupe bayokdik o’ne. Diosnayo bakoytaj o’pakpo nogtatipi’ okkahuehue’ o’e.

<sup>7</sup> Opudomeytaj Diosa huakka’da o’pakpo daka’ mo’matoika’ne. Opuden huakuhuitapi’ mo’dikika’ne. Bakoytaj konig sue’da o’pak. Diosa sue’da o’pak. Opudomeytaj huakka’ o’paknok me’pukhue’ yanika’.

*“Jesucristotaj huaknopoe’eri ijje.” Huaa’eritaj Jesúsa o’batia’pak.*

*(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

<sup>8</sup> “Jesucristotaj huaknopoe’eri ijje.” Aya’ada aratbuttaj on’mana’aponig do huabokerek ijjenok Diosa me’ta’mona’uyme, “Kenomey kenda e’manade’ta do’hued huaknopoe’eri o’ne.” Diosen huata’moneritaj ijmana’apoy.

<sup>9</sup> “Jesucristotaj oknopoe’hue’ya ijje.” Aratbuttaj on’mana’po “Do’hued huaknopoe’eri ehue’ o’ne.” Diosen huata’moneritaj ijmana’apoy ijjay.

<sup>10</sup> Do huabokerek ijjenok Diosa me’ta’mona’uyme, do’taj be’api’ dakhuea’ e’huaa’nayo Diosa bakkahuea’dik o’e. Diosen Nokiregtaj dakhuea’ e’huaa’nayo Diosa bakkahueahue’dik o’eapo.

<sup>11</sup> Nogok judío huaitake’ jak huairitaj bo’tohua’apone. Dakhuea’ boka’ne mona’po judíoen huaitake’ jakyo bo’tohua’apone. Kenpa’ti gobierno huairite bo’tohua’apone. “¿Ka’tia’pi’ huairitaj ijanbatia’pakapo?” Yan’nopoe’po me’pukehue’ yane’.

<sup>12</sup> Huairitaj manbatia’pakdik ee’ta Apag Diosen Nokirega’ mo’nopoea’aponok ’urua’da batia’pakdik mo’eapo. —Jesúsa o’mana’uyate.

*Huakka’da katapi’ e’matoe’ta’ eretpakhue’ yane’. Jesúsa o’manmadika’uyate.*

<sup>13</sup> —Kenda oro’en huaojkudak o’matoe’uyate kenda do’taj jonposakea’dik o’enek, do’taj yabayokti’. Do’hued huama’buytaj yanati’, Huamanmadika’eri. —Huakka’ Jesústaj en’tikupopakya’ nogtiada Jestústaj ona’uyate.

<sup>14</sup> —“O’nen huama’buytaj yabayokti’.” Onahue’dik ijjeapoy. —Jesúsa huabokerektaj ona’uyate.

<sup>15</sup> —iKeyoj! Huakka’nada e’matoe’ta’ eretpakhue’ yanika’. Durugnada a’eya’po huakka’da katapi’ toehue’dik yanika’. Sue’da e’taepi’ durugda e’dik mo’ene. —Jesúsa o’mana’uyate.

<sup>16</sup> Jesúsa a’manmadikaya’po o’manbatia’pakpo, —A’nenda huabokerek o’uyate. Konig huairi o’epo huakka’da o’matoe’uyate. Ke’nen ta’batone’ huakka’da aypo o’kerekepo konig aroz huakka’da o’taboyog’uyate.

<sup>17</sup> “Menpa’ ijka’apo. Do’hued aroz do’hued aypo huatoe’ jak suhuigda o’e. Aypo huakka’da o’enek meyo kudahue’dik o’e.” Kenpa’ huairia o’nopoepo.

<sup>18</sup> Ken, “Oy konig ijka’apoy ijnopoe. Do’hued aypo huatoe’ jaksi’po ijjayogapoy. Nogda huaboroa’da aypo huamatoe’ jak ijka’apoy ijjakka’depo aya’da aypo arozere keyoj ijkada’apoy. Aya’da katapi’ ijmatoenig ijbakuda’apoy.

<sup>19</sup> Kenoka’ ijbakuda’depo do’hued huamatoe’ jakyo huakka’da ijtoe’apoy. Huakka’da huabayok ijtoe’apoy. Baahue’ada bape’dik ijjeapoy. Mai’dik ijjeapoy. Durugda ijjeapoy.” Ken huabokerek nama’da o’nopoeng’a.

<sup>20</sup> “Nama’da i’nopoeng’a. In sikyo i’bueyapone. Aya’ aypopi’ arozpi’ nogda nogda huakka’da i’matoe’po huaboro’ jakyo i’bakuda’depo noga on’matoe’apo. Diosa ken huairitaj ona’uyate.”

<sup>21</sup> Ken konig o’epo aratbut ke’nen huata’ huakka’da nogiti nogiti on’matoe’po, huakka’da e’matoe’ada Diostehuapa’nayo pai’da on’e. —Jesúsa o’manmadika’po o’mana’uyate.

*Diosa huaknopog'e eritaj daka' o'matojika'.*

*(Mt. 6.25-34)*

<sup>22</sup> Nogok huanigpeika'eritaj,

—Aypota' mepu'kehue' yanika'. Kenpa'ti yudtata' mepu'kehue' yanika'.

<sup>23</sup> Diosa teyda o'epo oro'omeytaj mo'manoea'ika'ne. Oro'omeytaj aypo yudtakon bayokdik mo'ika'apone.

<sup>24</sup> Surujpig konig o'e yan'nopepo. Batukehue' o'nika'. Okgupaeahue' o'nika'. Aypo huamatog'e jak toehue' o'nenig'a Diosayo'da surujpigtaj aypo o'bayokika'. Diosa bakoytaj sue'da o'pak. Opudomeytanayo Diosa huakka'da bo'pakika'ne. Aya'da katapi' bayokdik mo'ika'apone. Mepu'kehue' yanika'.

<sup>25</sup> Aratbut nogiti huabidda ee'ta' on'pakpo, huakka'da e'mepu'keada nogiti huabidda ehue'dik o'neapo.

<sup>26</sup> Kenda mo'mepukepo ehue'dik mo'ea'pone. Nogta' nogta' katetapi' mepu'kehue' yanika'.

<sup>27</sup> Huakhuen 'urunada o'ne. Baahue'ada o'nika' kenpa'ti batiokhuihuihue' o'nika' mo'nope'et. Salomónkudak huairitone' o'uyate. Huakka'da o'matog'uyate. 'Uruda yudtaj o'matog'po o'utika'uyate. Huakhuen 'urunanada o'nika', Salomónnayo sue'da 'uruda o'utika'uyate.

<sup>28</sup> Diosa huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'da o'ka'. Ida okhuenkot. Ida o'taset. Diosa huakunopia okhuenpakika' kenpa'ti opudomeytaj huakka'da o'pakpo bo'tihuapokika'apone yudtaj mo'matojika'apone. Sue'da moknopopepo nogiti Diostaj daka' yanoknopog'e.

<sup>29</sup> Katetapi' mepu'kehue' yanika'. ¿Kate o'bape'apo? Nopogehue' yanika'. ¿Kate' o'mamay'a? Nopogehue' yanika'.

<sup>30</sup> Oknopogehue' huag'eria yudtata' kenpa'ti aypota' kenpa'da on'eretpakika'. Opudnayo aypopi' yudtapi' toehue' mo'enig Apag Diosa kenda o'nojika'.

<sup>31</sup> Kenpa'da Dios Huairitaj yan'pakika'po yan'nigpeika'. Ken konig Dios Huairitaj e'paknayo Diosa bo'yokika'apone. Katapi' bo'pak yudtapi' aypopi' Apag Diosa bo'yokika'apone. —Jesusa ke'nen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

*Kenda Dios Huairitaj mo'nigpeonhuahua'po bo'kika'nok Diosa kurudya' okkahuehue'dik o'ea'po. Kurudya' Diosere huakka'da mo'matog'ea'pone.*

*(Mt. 6.19-21)*

<sup>32</sup> —Do'hued huanigpeika'eri mo'epo sue'da mo'ene. Me'pukhue' yane'. Opudomeyen Apag Dios o'paknok kenoka' aya'ada Diostaj on'nigpe'edepo opudomeykon Apag Diosere huairida mo'ea'pone.

<sup>33</sup> Kenda mo'matog'enig yan'bahuaya'. Yan'bahuaya'depo pai'da aratbuttaj ken huakupe yan'bayoketi'. Kenda e'ka'te Diosa kurudya' bo'tiahuayapone. Okkahuehue'dik o'ea'po. Kenda bo'ka'po kurudyo Diosere huakka'da mo'tog'ea'pone. Kenda matone'pakhue' o'ea'po. Okkayhue'dik mo'ea'pone. Huabereeria berehue'dik o'neapo. Kenpa'ti kenda kurudya' mo'tog'ea'ponig sukka'poapi' bapehue'dik o'ea'po.

<sup>34</sup> Huakka'tada katetapi' e'paknayo Diostaj sue'da bo'pakapo. Diostaj mo'nigpe'epo pai'da aratbuttaj e'bayokika'nayo Diostaj huakka'da bo'pakapone. —Jesusa o'mana'uyate.

*Jesús Huairitaj ekpog'e yan'nige'ika'.*

<sup>35-36</sup> —Onte'ti indariyo ijtiakapoy. Do huairitaj ekpog'e mennige'ikati'. Konig en'toepak fiestayay' huairi ekye'taj ke'nen huanaba'a ekpog'e on'nige'ika'. Ken ekye'te huairitaj ida nigokhuike'dik o'neapo. Konigti do'taj ekpog'e mennige'ikati'.

<sup>37</sup> Konig huairi o'tiakpo ke'nen huanaba'a ekpog'e en'nige'te o'bahuahuayatonok durugda o'neapo. Ken huairi nog yudtaj o'tiokotdepo yan'bahuad huanaba'taj o'mana'depo aypo o'bayokeapo. Huanaba'taj o'bayokeaponok durugda o'neapo.

<sup>38</sup> Huairi nopotesikyo o'tiakapopi' sikyoeddapi' o'tiakapopi'. Huanaba'a ekpog'e on'nige'po huairi e'tiakte durugda o'neapo. Huanaba' durugda o'neapo.

<sup>39</sup> Kenpa'ti nogdakon yan'nope'. Konig huabereeri a'bereya'po ken horate o'tiakapo jak huata'eria e'nope'nayo tayhue' o'enok huabereeria jakyo kudhue'dik o'ea'po. Kenpa'ti berehue'dik o'ea'po.

<sup>40</sup> Do kurudya' ijtiakaponok ekpog'e mennige'ikati'. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne kenoka' huame'noe sikyopi' o'tiakapo nopogehue'da ene'te kenoka' ijtiakapoy. —Kenda Jesusa o'manmadika'uyate.

*Huairien huanaba' huamatog'eri daka' huakika'eri konig o'ne. Huairien huanaba' huamatog'eri daka' kikahue' huag'eri konig o'ne.*

*(Mt. 24.45-51)*

<sup>41</sup> —¿Oro'omeytayo'da menpa' kenda onmadika', Huairi? ¿Menpa' nogomeytakon i'manmadika'? —Pedroa ona'uyate.

<sup>42</sup> —Huanaba' huamatog'e'eri daka' huakika'eri kenpa'ti huanaba' huamatog'e'eri 'urua'da huaknopog'e'eri konig o'ne ijmanmadikay. Ken huairien jak huanaba' huamatog'eritaj "Do'hued huanaba'taj aypo yamabayokikati'. Nogbayo ijhua'apoy. A'ti ijtiakapoy." Onanpo.

<sup>43</sup> Huairi o'tiakdepo konig huiria onanme'nig huanaba' huamatog'eria daka' aypo e'bayokika'nayo durugda o'e'apo.

<sup>44</sup> "Aya'da do'hued ijmatog'enig daka' me'tamatog'e'." Huairia ken huanaba'taj onanpo. Buttida ijjay.

<sup>45</sup> "Do'hued huairi ijhue'da ya'epo yatiakapet." Huanaba'a e'nopog'e'nayo nog huanaba'taj huabokerekere ettone'eretaj huaboa'da o'mabitbitpo kenpa'ti huaboa'da huakka' o'badudhua'po huakka' o'mai'onhua'po kenpa'ti konig sine' o'siborudhua'po

<sup>46</sup> Kenda huanaba' huamatog'eria e'ka'te kenoka' ken huanaba' ekpog'e'nigehue' ee'te kenpa'ti kenme'noete o'tiakapo nopogehue'da ee'te huairi o'tiakapo. Ken huanaba' huamatog'eritaj castiga diga'da ogka'apo kenpa'ti oknopogehue' huae'eriere kenpa'da o'maenapo.

<sup>47</sup> Huanaba' ke'nen huairi o'paknig en'nopog'ada kahue' o'nepo dakhue'en ogka' kenpa'ti huairi e'tiakapote ekpog'e'nigehue' o'nenok kenomeyen huairia huakka'da castiga o'magka'apo. Konigti aratbut kenda ijmanika'nig e'nopog'ada nigpeehue' o'nepo kenpa'ti do e'tiakapote ekpog'e'nigehue' mene'apetnigtaj Diosa castiga diga'da ya'magka'apet.

<sup>48</sup> Nog huanaba'a kenda huairi o'paknig nopogehue' o'nepo kenda huairi pakhue'tada ogka'nok huairia sue'da castiga o'magka'apo. Dakhuea' ogka'nok sue'da castiga o'magka'apo. Konigti aratbut kenda ijpa'ki nopogehue'ada kenda pakhue' ijje'nig egka'nayo Diosa sue'da castiga o'magka'apo. Diosapi' huairiapi' aratbuttaj huakka' katepi' e'bayoknayo daka' nigpejika'dik ka'ne' Diosa 'urua'da e'nopog'e'nayo daka' nigpejika'dik o'neapo. Diosa huakka' e'tihuapoknayo nogomeytakon huakka'da tihuapokdik o'neapo. —Ken konig Jesúsa o'manmadika'uyate.

*Jesústaj sue'ada o'noknopog'apo nogomeya sue'ada oknopogehue' o'neapopo huaknopog'eritaj on'bahua'iyapoy.*

(Mt. 10.34-36)

<sup>49</sup> —In huadariyo aratbut abakpoespakaya'po ijtiakuy. Aratbut on'poespakpo konig ta'ak e'bakpak o'e. Ken ta'ak a'bakpakaya'po ijtiakuy. Ken oyda e'bakpakte ijjeretpa'ki.

<sup>50</sup> Konig bautiza egka'te o'e konigti pai'da nopog'e'dik ijje'apoy. Pai'da ijnopo'e'apopo ijje'pukey.

<sup>51</sup> Aratbut nog aratbuttaj a'manoeyyaya'po o'tiakuy opudomey nama'da mo'nopog'ene. Aratbut nog aratbuttaj a'manoeyyaya'po Diosya' tiakhue' ijje'uy. Aratbut nog aratbuttaj a'poespakaya'po Diosya' ijtiakuy.

<sup>52</sup> Huaboa'da nogjakyotida huabet nog huabettaj dakhuea' on'bahua'pakapo. Cinco o'nepo tresa dostaj dakhuea' on'bahua'pakapo kenpa'ti dosa trestaj huadak hua'a on'batia'pakapo.

<sup>53</sup> Sue'da do'taj on'pakapo nogomeyanayo do'taj pakhue' o'nepo konigepo oknopogehue' huae'eria dakhuea' on'bahua'pakapo. Huaoapi' do'taj oknopogehue'da me'epo huasi'potaj huaknopog'eritaj ya'huadiyapet. Mune'yo huaknopog'eritaj huayea' huadiyadik ya'e'apet. Huakabua huasu'taj huadiyadik ya'e'apet. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

*Kurudtaj on'tiahuaypo hame'noe huadak o'e'apopi' dakhue'me'noe o'e'apopi' aratbuta on'nopog'e'ika'.*

(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

<sup>54</sup> —Opudomey indariyo mo'epo kurudyo e'sihui' sika e'bia'te niokpo yakudyon bo'tiahuaypo "Ohui'apo," boa'ika'nig a'ti o'hui'apo.

<sup>55</sup> Kenpa'ti indariyo mo'epo toyed e'bakpnayo "juknanada o'e'apo," boa'ika'nig ida juknanada o'e'apo.

<sup>56</sup> Opudomey nama'da huanopog'e'eri mo'ene. Kurud bo'tiahuaypo o'hui'apo kenpa'ti juknanada o'ta'teapo e'nopoika'ada inok do'tanayo Diosen Cristo o'e' oknopogehue' o'nene. —Jesúsa o'mana'po.

*Nog aratbuta gobierno huairitaj e'tohua'nayo ida yan'noeya'.*

(Mt. 5.25-26)

<sup>57</sup> —Kenda huadak e'ka' o'e. Kenyo'da 'uruda o'e. Opudomeya onda nopog'e'dik mo'ene.

<sup>58</sup> "O'na dakhuea' ika'ne," noga' ena'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya'. E'madehue'nayo huakupepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' ee'nayo

gobierno huairitaj bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotataj bo'yokapone. Sorotataa huabakuda' jakyo bo'kuda'apone.

<sup>59</sup> Keyoda ijhue'da orokhue'dik i'epone. Aya'da dehue'te i'yokde'po orokdik i'epone. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 13

*Aya'da dakhuea' ogka'depo nopo'korea'dik ya'nepo onte'ti Diostaj nigpeika'dik yane'. Jesúsa o'mana'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' sue'ada Jesústaj o'nonbatia'pakpo. Sue'da huabokerek Galilea huadaribayo huag'eri Diostaj oveja 'uhua on'nigbatiaraka'depo Pilato gobierno huairien sorotataa Galileayo huag'eri huabokerektaj on'batiaraka'po 'uhua mimi huabokereken mimiere jontayo' o'mimihua'uyate. Jesústaj o'nonbatia'pak'uyate.

<sup>2-3</sup> —Kenomey huabokerek Galileayo huag'eria dakhuea'da ogkika'po on'mabuey'uy. Nogomeynayo sue'da dakhuea' huaka'eri o'nepo mabueyhue' o'ne. Kenpa' nopog'hue' yane', ijjay. Opudomey aya'da nopo'koreahue' ee'nayo kenpa'ti mo'mabueyapone.

<sup>4-5</sup> Kenpa'ti Jerusalén huakka' jakyo huabid jaktone' o'huékpo o'manbetuyate. Dieciocho huabokerektaj o'manbetuyate. Kenomey huabokereka on'mabuey'uyate dakhuea'da huaka'eri o'nepo konigepo on'mabuey'uyate. Nogomey Jerusalén huag'eri sue'da dakhuea' huaka'eri o'nepo bueyhue' o'ne'uyate. Kenpa' nopog'hue' yane', ijjay. Opudomey nopo'koreahue' ee'nayo kenpa'ti aya'da mo'mabueyapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Higuera huemey dapakhue'da o'e. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>6</sup> Jesúsa ken konig o'e o'manbatia'pakpo o'manmadika'po, —Nogtida huabokereka ta'ba o'togpo menpa'ti higuera huada yanhuadmet o'nopogepo ta'bayo o'hua'po huadataj o'tiahuaynig'a onhuadhue' o'enok

<sup>7</sup> ta'ba huatoe'eritaj, “Eya' bapa' huabayok in ta'bayo ijtiakdeme'nig'a higuera huemey huada onhuadhue' o'eme'. Yata'teg. In sorok huadak o'enig'a nama'da o'kereka.” Ta'ba huatoe'eritaj ona'uyate. <sup>8</sup> “In huabayoknayo ta'teghue' ijjeapoy, huemeyta'po ijtoruapoy kenpa'ti 'uhua ovejadohua'a ijta'potibukapoy.

<sup>9</sup> Nog manhua'ata' ya'dapaketpi'. Dapakhue' ee'nayo ijta'tegapoy.” Ta'ba huatoe'eria ona'uyate. —Ken konig Israel oknopog'hue' huag'eri o'ne Jesúsa o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.

*Kenme'noe okmapie'ahuaddikte ettone' dakhue' e'ika'te Jesúsa o'yarea'uyate.*

<sup>10</sup> Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete judío aratbut baahue'dik e'nika'te judiöen huaitake' jakya' Jesúsa o'manmadika'po.

<sup>11</sup> Keyo huaitake' jakyo ettone' o'epo dakhue'da o'eonhuahuika'uyate. Dieciocho huabayok dakhue'da o'eonhuahuika'uyate. Dakhuea' toto'a ken ettone'taj ogka'nok sodoa' o'boika'po butuka' bohue'dik o'ika'uyate.

<sup>12</sup> Jesúsa o'tiahuaydepo —I'yaredene, ettone'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>13</sup> Ken Jesúsa o'tibata'tenok ida ken ettone' butuka'da o'bodpo huaboa'da “Dios 'ururanada o'e,” kenpa'ti “dakiti Dios” oa'uyate.

<sup>14</sup> Huaitake' jak huairianayo o'huadiay'uyate. Judiöen okmapie'ahuaddik huame'noete Jesúsa o'yarea'denok o'huadiaypo,

—Seis huame'noe baa'dik mo'ene. Ken seis huame'noe e'yarea'ta' e'paknayo yan'tiakti'. Judiöen okmapie'ahuaddik huame'noete be'yare'po tiakhue' yanika'. —Huaitake' jak huairia o'mana'uyate.

<sup>15</sup> —Nama'da huanopog'eri mo'ene. Okmapie'ahuaddik huame'noete opudomey aya'da opudomeyen vacatapi' burrotapi' hue'ey kan maye'po bo'tikujpo hue'eyte bo'tohua'ika'ne.

<sup>16</sup> In ettone' Abrahamen adhuea' huayayo ee'tada toto' huairia dakhuea' ogkadhuahuika'nok ettone' dakhue'da o'eonhuahuika'po dieciocho huabayok dakhue'da o'eonhuahuika'uyate. Okmapie'ahuaddik huame'noete e'yarea' huadak o'e. Dapi' huadakda o'e yan'nopog'. —Jesús Huairia judiöen huaitake' jak huairitaj ona'uyate.

<sup>17</sup> Jesúsa kenda enade'te kenomey Jesústaj on'huadiayika'nig'a on'mabira'uyate. Nogomeynayo aya'ada Jesústaj durugda o'nepo, kenda 'urua'da Jesúsa o'kika' on'tiahuaydepo kentaj durugda o'nuyate.

*Mostazakidtaj ken konig o'e o'man'batia'pakpo o'manmadika'uyate.  
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)*

<sup>18</sup>—Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeaponigtaj on'nigpeeaponigtaj ken konig o'epo ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy.

<sup>19</sup> Konig huabokereka suigkidda mostaza huakid o'tuk. Kenkida o'kereke de po nogok huaboro'da o'edepo hua'opite huakka' bakoya o'pakka'. Konigti huakkuru Dios Huairien huaknopoe'eri sue'da o'ne. Nogok huakka'ada Dios Huairitaj o'noknopoeapo on'nigpeonhuahuika'po huakka'nada huaknopoe'eri o'neapo. —Jesusa o'mana'uyate.

*Pan e'bia'og'a ken konig o'ka' Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 13.33)*

<sup>20</sup>—Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeaponigtaj on'nigpeeaponigtaj ken konig o'epo ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy.

<sup>21</sup> Konig sigda pan e'bia'og'a ettone'a huakka' harinaogyo o'tokbuk. Harinaogyo e'bia'og' o'tokbukdepo daka' ogkuayaga'. Huabada o'kudapo. Aya'da o'bia'apo. E'bia'og'a o'bia'po konig Dios Huairien huadak hua'a on'manmadika'nok huakka'ada nogya' nogya' huabada o'noknopoeapo. —Jesusa o'mana'uyate.

*Diosyo huahua' konig suigda akbogpe huakud o'e.*

*(Mt. 7.13-14, 21-23)*

<sup>22</sup> Jerusalényon Jesusa o'hua'udhua'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'pokandepo o'manmadika'uyate.

<sup>23</sup>—¿Menpa' Diosa sue'tada ya'manopo'yarea'apo? —Nogtiada Jesustaj ona'nok,

<sup>24</sup>—Diosyo huahua' konig suigda akbogpe huakud o'enok huakka' yan'pakpo yan'kud. Huakka'ada egkudta' on'pakpo onhuahua'niga' kudhue'dik o'neapo Diosenbayo a'kudya'po konig o'e ijmanbatia'pakapoy.

<sup>25</sup> Jak huatoe'eri huairi nogok e'mabode'te akbogpe jokhuikdepo opudomey dakhuea' huakka'eri jak kuruta mo'epo "Mo'nigokhuike', Huairi." Mona'aponig'a. "Opudomey meyo huae'eri mo'et. Okjehue'ya o'nene." Huairia o'mana'apo.

<sup>26</sup> "Onere o'bape'ikay kenpa'ti onere o'may'ikay kenpa'ti oro'omeyen jak kuruta' onmadika'onhuahua'uyne." Opudomeya huaboa'da mona'apone.

<sup>27</sup> "Opudomey meyo huae'eri mo'et o'nona'dene. Do'taj me'nokhua'. Dakhuea' huaka'eri mo'ene." Huairia mona'apone. Kenda konigti Diosa mona'apone.

<sup>28</sup> Keyon dakhuea' huaka'eria bokbahua'depo pai'da mo'manopo'epet. Kenpa'da Diosyo huahue'dik mo'epopoy. Abraham Isaacere Jacobere Diosen huamanbatia'pakeriere Dios Huairiere adyoda ee'ne'te mo'batiahuaydepo. Diga'da mo'bahuikonhuahuika'apo. Pai'da mo'nopo'epo bo'idokboke'apo.

<sup>29</sup> Kenpa'ti aratbut Dios Huairitaj on'batia'kapoy. Niokpo e'orokyen on'tiakapo. Niokpo e'huakudyen on'tiakapo. Toya' kenpa'ti kutaya' on'tiakapo. Nogya' nogya' Dios huairitaj on'huatiakapo. Dios Huairiere konig ke'nen'si'po on'bape'ika'apo.

<sup>30</sup> Huakka'ada oy konig Diosen aratbut ehue'da o'ne. Judio aratbut ehue'da o'ne. Nogok Diosa o'matinepahuinok Diosere o'neapo. Nogomey judio aratbuti' oy Diosen aratbut o'ey on'nopo'enis'a nogok Dostaj oknopoghue' o'neapoyonok Diosa matinepahuihue' o'maeapo. Diosere ehue'da o'neapo. —Jesusa o'mana'uyate.

*Jerusalén huae'eritaj Jesusa o'matinepahui'uyate.*

*(Mt. 23.37-39)*

<sup>31</sup> Kenoka' sue'da fariseo aratbut o'nokyo'epo,

—Iya' yabakhua'. Herodes gobierno huairia ontaj e'arakta' o'pak. —Fariseoa Jesustaj on'nona'uyate.

<sup>32</sup>—Yanhuati'. "Eya', oy eme'tekon sue'da huame'noe toto'taj ijmaenapoy kenpa'ti ijbayarea'apoy dakhue'taj ijbayarea'apoy. Eme'te kenta' aya'da ijkuhuitapoy, oa'," Herodestaj ya'nona'. Herodes nama'da huaa'eri konig engaña huaa'eri o'e. Fariseomeytaj o'mana'po.

<sup>33</sup> Ken oy eme'te adme'ta' nog adme'ta' nog adme'ta' Jerusalényo hua'dik ijje. Jerusalényo' Diosen huamanbatia'pakeri bueydik o'nika'. —Jesusa o'mana'uyate.

<sup>34</sup>—Jerusalényo huae'eritaj o'nona'ne. Diosen huamanbatia'pakeritaj mo'mabatiarakika'uyate. Kenpa'ti Diosa o'mata'mona'uyatenigtaj, kenomeytaj huida mo'bapa'ea'po mo'mabatiarakika'uyate. Konig huatahuaj huaye' huasi'potaj okajpea o'batio'ka'ika' konigti opudomeytaj a'batio'kaya'po e'kupopakata' ijpakuynig'a, nogok nogok a'batio'kaya'po e'kupopakata' ijpakuynig'a opudomeynayo pakhue'da mo'e'uyne.

<sup>35</sup> Opudomeyen jakya' Diosa o'bakhua'de. Opudomeytaj tiokahue' mo'epoye. Ti-huapokhue' mo'epoye. Kenpa'ti nopo'yareahue' mo'epoye yan'nopoe'. Nogok do'taj tiahuayhue' o'neonhuahuika'apoye. "Dios Huairia in huabokerektaj o'ta'mona'uyate. Huadakda o'e." Nogoknada mona'deapoye kenda onte'ti do'taj bo'tiahuayapoye. —Jesusa o'mana'uyate.

## 14

*Huabokereka dakhue'da o'epo, huabopij hua'opiere ke'poda o'iyokuyate. Jesúsa o'yarea'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete a'bapeya'po Jesús o'hua'uyate. Fariseo huairien jakyo o'hua'po, nog fariseo huairi o'nepo menpa' Jesús okmapie'ahuaddik huame'noete ya'yareapetpi' on'nopepo Jesústaj daka' on'tiahuay'uyate.

<sup>2</sup> Jesús huakkuruyon huabokerektaj okpepo dakhue'da o'epo huabopij hua'opiere diga'da o'iyokuyate.

<sup>3</sup> —¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa' yarea'dik ya'e? ¿Menpa' yareahue'dikpi' ya'e? —Jesúsa o'mana'po, Moisésenba' huamanmadika'eritaj kenpa'ti fariseotaj o'mana'nok.

<sup>4</sup> Huamanmadika'eri fariseoere a'tokhue'da o'nenok Jesúsa dakhue'taj o'yareadpo o'ta'mona'uyate.

<sup>5</sup> Onte'ti fariseomeytaj,

—Opudomey o'nen burropi' vacapi' hué'ey huabid sorokkogyo okmapie'ahuaddik huame'noete ee'pi' e'takotnayo dapita' ida sorokkogyo bo'totokatu'ika'. Opudomey kenda daka' mo'nope. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>6</sup> Kenda Jesúsa eade'te buttida o'e on'nopepo nogda a'tokhue' o'nepo sohuata'da o'noke'uyate.

*E'toepak fiesta menata huahuad ya'huad Jesúsa o'manmadika'uyate.*

<sup>7</sup> Ken fiestayo on'batiakpo kutopate on'bahuadpo kente huairi on'huadika' ken huahuad-taj on'ukpo on'huaduyate. Jesúsa kenda o'tiahuaydepo o'manmadika'po:

<sup>8</sup> —E'toepak fiestate yatiakti' enade'te on'hua'depo huairi o'e aratbuta me'noknopoe'po kente huaboro' huairi on'huadika' kente huadhue' yanika'. Huairien huahuadte e'huadnayo nogda huakhuairi o'tiakatoapopi'.

<sup>9</sup> Fiesta huaka'eria ontaj behuatiakaponepi'. “Yakbo' in huabokerek kente o'huadapo,” mena'apetpi'. Ken nogyon kente huanaba' on'huadika'nig kente huaddik i'eapo. I'birapo nogtekon i'huadapone.

<sup>10</sup> E'toepak fiestayo yanhua'po kente huiri ehue'a on'huadika' kente yanhuadatoti'. Kente e'huadte fiesta huaka'eria o'tiakdepo, “Nogyon kente huairi on'huadika'nig kente yahuad, huadi'.” Ontaj ona'dik mo'epet. Kenoka' huadakda i'epo konig huairi i'e aya'ada kutopate on'huadpo on'nopeapo.

<sup>11</sup> “Huairi ijjej,” aratbut huata'da nama'da e'tinopoe'nayo “Huairi ehue' i'e,” Diosa o'batia'pakapo. “Huairi ehue' ijjej.” Aratbuta huata'da e'tinopoe'nayo “huairi i'e.” Diosa o'batia'pakapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>12</sup> “E'toepak fiestate yatiakti' Jesús.” Fariseoa oname'nigtaj kentaj Jesúsa ona'po, —Nogok onte'ti fiesta i'ka'po huakka' ayipo i'manhuada'po, huadi'taj, huama'buytaj, huaotaj, huayetaj, huairitaj “Yan'tiakti', ayipo doere mon'bape.” Kenomeytaj manahue' yaika'. Kenomeytaj e'tobape'nayo onte'ti kenomeyere i'bape'apetpi' kenpa'ti dehuehue' mo'epone.

<sup>13</sup> Fiesta eka'nayo huakka' ayipo e'manhuada'nayo “Yan'tiakti' doere ayipo mon'bape.” Pai'da huae'eritaj, dakhue'so'taj, huakkettaj, ekpobigtaj yamana'ika'.

<sup>14</sup> Kenda e'mana'ika'nayo durugda i'epone kenomeya kenpa'ti ontaj tobapehue'dik mo'epone Diostaj daka' huanigpeika'eri kurudyo Diosyo en'huade'te Diosa huadakda mo'nigka'apone. —Jesúsa ona'uyate.

*“Doere mon'bape' yan'tiak.” Dios Huairia huakka'tada o'mana'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>15</sup> Nogtida huabokereka kutopate o'thuadpo Jesústaj kenda o'pegedepo Jesústaj —In huadarioy Dios Huairiere Diosen aratbutere durugteda on'bape'apo. —Kenbokereka Jesústaj ona'uyate.

<sup>16</sup> Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

—Huairia a'ti huakka'tada ayipo kan'manigmanhuadje'po o'mana'apo. Huanaba'taj o'mata'mona'po, “Huairia be'tobape'po a'ti aypote yan'tiakti'.” Yan'mana'. Huakka'tada yan'manati'.

<sup>17</sup> Ken ayipo e'mahueyde'te, onte'ti huanaba'taj o'mata'mona'po, kenomeytaj 'ikken mo'maname'te “Oyda yan'tiak. Ayipo o'mahueyde yan'tiak.” Yan'manati'.

<sup>18</sup> Kenda e'pegdeada “Aypote huahue'dik ijjej.” Aya'ada huaboa'da konigti on'mana'po, “Ta'ba huakupete ekkai'me'tenok tiahuayatudik ijjej. Konigepo aypote huahue'dik ijjej. Huairia do'taj huadiayhue' ke'e'.” Huakkuruda huanaba'taj ona'uyate.

<sup>19</sup> Noga “Diez toros konig ‘uhua vaca konig tronco huatotokeri huakupete ijbae’dey. Menpa’ti huadakda totokdik ya’eta’po tiahuyaydik ijje. Aypote huahue’dik ijje. Huairia do’taj huadiayhue’ ke’e.” Noga huanaba’taj ona’uyate.

<sup>20</sup> Noga “Ijtoepakdey. Konigepo aypote huahue’dik ijje.” Nogakon ona’uyate.

<sup>21</sup> Huanaba’ huairitaj on’kumejdepo kenda aratbuta on’mana’denig huairitaj o’nona’tuayate. Kenoka’ huairi o’diayonpo, “Huakka’ jak kurute yanhuati’. Aya’ jak kurute yanhua’eti’. Iyo pai’da huag’eritaj yan’batotiakti’. Dakhue’ huaso’ huag’eritaj yan’batotiakti’. Huakkettaj yan’batotiakti’. Kenpa’ti huakpobigtaj yan’batotiakti’.” Huairia huanaba’taj o’mana’uyate.

<sup>22</sup> Nogok huanaba’ onte’ti on’tiakdepo, “Konig o’na oname’nig konigti o’kay, huairi, huakked huahud o’enok nogda tiakdik o’ne.” Huanaba’a o’nona’nok

<sup>23</sup> “Nogyon nogyon dagtepi’ huahuetepi’ meypoi’ aratbut e’ne’te, huairien aypote yan’tiakti’ jghua’da yan’manati’. Huakka’da do’hued jakyo e’taeta’ ijpaki.

<sup>24</sup> Konigepo aya’da huakkureritaj yan’tiak, doere yan’bape’ ijmana’nig’a aya’ada do’ere huakka’ aypo bapehue’ o’neapo.” Huairia huanaba’taj o’mana’uyate. —Ken konig Dios Huairia o’ka’apo Jesúsa o’manbatia’pakpo o’manmadika’uyate.

*Cristotaj e’nigpeika’ta’ e’paknayo huakkuruda monig ka’dik ijje nopog’dik ya’ne.*

<sup>25</sup> Jesústaj huakka’ada aratbut on’tahua’enok o’batikorudpo, o’mana’po:

<sup>26</sup> —Be’api’ do’taj e’nigpeika’ta’ e’paknayo do’taj huakka’da di’ e’dik me’nika’. Huaojtapi’ huayetapi’ huatoe’tapi’ huasi’potapi’ huama’buytapi’ huidpotapi’ huata’dapi’ sue’da di’ yanika’. Do’tanayo huakka’da di’ e’dik yanika’. Beapi’ do’taj huakka’da di’ ehue’ ee’nayo do’taj nigpeikahue’dik mo’epone. Do’hued huanigpeika’eri ehue’dik mo’epone.

<sup>27</sup> Konig hueypa cruzte pai’da on’nopoe’po konigti do’taj a’nigpeikaya’po pai’da e’nopoe’ta’ pakhue’ ee’nayo do’hued huanigpeika’eri ehue’dik mo’epone. Kenpa’de huag’enda e’paknayo do’hued huanigpeika’eri ehue’dik mo’epone.

<sup>28</sup> Menpuru do’huedda katepi’ ijeretpakika’nig Jesústaj a’nigpeikaya’po onte’ti do’huedda eretpakhue’ ijjeapo, kenpa’ huakkuruda daka’ yan’nopoe’po. Kenpa’da huag’enda e’paknayo do’hued huanigpeika’eri ehue’dik mo’epone. Do’hued huanigpeika’eri ee’ta’ e’paknayo huakkuruda monig ka’dik ijje daka’ yan’nopoe’po. Pai’da ijnopo’epetpi’, nogpi’ aya’ ijmatoenig pai’da huag’eritaj bayokdik ijjeapetpi’, kenpa’ huakkuruda daka’ yan’nopoe’po. Konig huabokereki’ huaboro’ jak e’ka’ta’ o’pakpo huakkuruda menigte e’dik ya’et daka’ o’nopoe’po. Sue’da e’toe’nayo jak huaboa’da kahue’ o’epo.

<sup>29</sup> Daka’ nopog’huedada eka’nayo jak ‘iddu o’ka’denig’a siro jaktaj huakupebayo’ o’epo dakeahue’dik o’enok aya’ada kentaj on’tierikapo.

<sup>30</sup> “Ken huabokereka’ huaboro’ jak e’ka’ta’ o’paknig’a jak dakeahued huakupe o’dakea’po jaknayo dakeahue’dik o’epo.” Huayahuaya kenda on’mana’po on’tierikapo.

<sup>31</sup> Konigti gobierno huairipi’ diez mil sorotataj o’matoe’po nog gobierno huairipi’ ke’nen taka’ veinte mil sorotataj o’matoe’po on’tiak. Tiakhuedaded gobierno huairi diez mil sorotataj o’matoe’po daka’ nopounhua’dik o’epo. “Do’hued diez mil sorotataj menpa’ gana ka’dik ya’net.” Nopog’dik o’epo.

<sup>32</sup> Gana kahue’dik o’neapo. E’nopog’nayo sue’da huabokerektaj taka’ huairitaj o’mata’mona’apo. “E’manoeya’ta’ o’paki.” Taka’ huairitaj ya’nona’. O’mana’apo.

<sup>33</sup> Ken konig, “Jesústaj a’nigpeikaya’po Dios Huairia e’paknayo do’huedda eretpakhue’ ijje’po aya’da ijmatoenig kenpa’da ijmaenapoy.” Kenpa’ nopog’hue’ ee’nayo do’hued huanigpeika’eri ehue’dik mo’epone.

*Sal konig Cristoen huanigpeika’eri o’ne. Sal pai’ ehue’ ee’nayo kenpa’da en’dik o’e.*  
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

<sup>34</sup> Sal huadakda o’epo aratbuttehuapa’. Konigti do’hued huanigpeika’eri konig sal huadakda o’nepo aratbuttehuapa’ huadakda o’ne. Sal huadak ehue’ ee’nayo onte’ti huadak kahue’dik o’epo.

<sup>35</sup> Sal huadak ehue’ ee’nayo huadaritehuapa’ huadak ehue’dik o’epo. Paichi kahue’dik o’epo. Kenpa’da en’dik o’e. Daka’ men’pee’. Daka’ me’noknopoenka’. —Kenda Jesúsa o’manmadika’uyate.

## 15

*Oveja e’titikon ken konig o’e Jesúsa o’manbatia’pakpo o’manmadika’uyate.*  
(Mt. 18.10-14)

<sup>1</sup> Jesústaj a’peeya’po aya’ada gobierno huakupe huabae’eri dakhuea’ huaka’eriere Jesústaj on’huahua’po. Ken gobierno huakupe huabae’eri engaña huaka’eri o’nika’po dakhuea’ huaka’eriere Jesústaj on’huahua’uyate.



<sup>2</sup> —Dakhuea' huaka'eritaj o'bae'. In huabokereka dakhuea' huaka'eritaj o'baepo o'batobape'. —Fariseo huaje'eri Moisesenba' huamanmadika'eriarea Jesustaj dakhuea' on'huaa'uyate.

<sup>3</sup> Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

<sup>4</sup> —Cien oveja on e'to'e'nayo nogtida e'titikonnayo nogomey noventa y nueve mirebate oveja en'mae'te i'bakhua'apo ken nogtida ovejataj i'ukpo. E'huahuayta'da i'pakpo i'ukpo.

<sup>5</sup> I'huahuaydepo i'kume'pepo durugda i'ea'pone. Jakyo i'hua'po.

<sup>6</sup> Jakyo i'tiakdepo aya'tada huadi'taj i'bakupopaka'po, "Do'hued oveja o'titikonme'tenig ken ijhuahuaydey. Konigepo doere mo'durugpak," o'na i'mana'apone.

<sup>7</sup> Konigti nogtida dakhuea' huaka'eri Diostaj o'nopo'korea'depo onte'ti Diostaj ijnigpeepoy o'nopodepo kurudyo durugnanada o'neapo. Nogomey noventa y nueve'epi sue'da huadak o'nepo Diostaj nopo'koreahue'dik o'ey on'nopoenok kenomeytaj kuruderia durugda matoe'hue' o'neapo. Ijjay. —Jesusa o'manmadika'uyate.

*Ettone'en huakupe e'titikon konig o'e, Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>8</sup> —Bepi' ettone' diez oro huakupe e'tae'ada nogtida e'titikonnayo huakjey o'bakpakapo kenpa'ti o'ukpo jonberokeapo, jakyo jonberokeapo, jakyo daka' o'ukonhua'po e'huahuayta'da o'pakpo o'ukonhua'apo.

<sup>9</sup> Ken huakupe o'huahuaydepo ettone' huadi'taj kenpa'ti nogomey meyhue'da jakyo huaje'eritaj o'bakupopakapo, "Ken huakupe be'tatitikonme'nig ijhuahuaydey doere mo'durugpak." Ettone'a o'mana'apo.

<sup>10</sup> Konigti nogtida dakhuea' huaka'eri e'nopo'korea'nayo kurudyo Diosere Diosen huata'moneri durugnada o'neapo, ijay. —Ken konig Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

*Huabokereksi'poa nama'da o'kadhuahua'depo o'nopo'korea'uyate. Ken konig Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>11</sup> —A'nenda huabokerek o'uyate. Botsi'poa' huabokerek huasi'po o'to'epo,

<sup>12</sup> huasueda huaojtaj, "Konig huaoj e'bueyte huasi'potaj on'bayokika' oyda ijpaknok o'na bueyhuedaded katepi' huakupepi' beyok, pag." Huasueda huaojtaj ona'uyate. Ken huaoj ke'nen botta'si'potaj ke'nen o'tamae'uy o'bayoke'. Huakka'da o'tamaenok o'bayoke'uyate.

<sup>13</sup> Sue'da huame'noe e'pokde'te huasueda huasi'poa aya'da huaboa'da huaojen o'to'edepo nog huadaribayo bidteda o'hua'uyate. Keya' dakhuea' o'kadhuahua'po aya'da ke'nen huakupe gasta o'ka'po dakhuea' o'ka'po gasta o'ka'uyate.

<sup>14</sup> Kenoka' aya'da gasta o'ka'po dakhuea' o'ka'po gasta o'ka'uyate. O'edepo ken huadaribayo hui'hue'da o'epo aypobayo' o'nenok ke'na huaboa'da o'kusitokpo.

<sup>15</sup> Konigepo ken huadari huato'e'eritaj o'huahua'uyate. Ke'nen a'tabaaya'po o'huahua'uyate. Ken huadari huato'e'eria ke'nen huakyaritaj metamato'e'po o'ta'mona'uyate.

<sup>16</sup> Ke'na diga'da o'kusitokpo huakyarien aypo e'paktada nog huakyari' huato'e'eria yokhue' o'nuyate.

<sup>17</sup> Konigepo huaboa'da daka' o'nopo'epo "Do'hued huaojen jakyo huakka'da huanaba' e'eadada huakka'da aypo on'to'epo aya' bapehue'dik o'nika'. Donayo iyo aypota' bueydik ijjeapoy.

<sup>18</sup> Do'hued huaojenbayo ijkumejapoy. 'Diostaj dakhuea'da ijkadhuahua'mey kenpa'ti ontaj dakhuea'da ijka'mey.

<sup>19</sup> Onte'ti huasi'poa' onahue' meeti'. O'nen huanaba' ee'ta' ijpaki, pag.' Ken do'hued huaojtaj anay', o'nopo'e'uyate.

<sup>20</sup> Ken ke'nen huaojen jakyo huaboa'da ona'ti o'kume'uyate.

Ken jakyo ibotada ee'de'te kentaj ke'nen huaoa o'tiahuaydepo o'tinepahui'po huasi'potaj o'huaketpo di' o'epo o'dokopo kenpa'ti o'buyukuyate.

<sup>21</sup> Huaojtaj "Diostaj dakhuea'da ijkadhuahua'mey. Ontakon dakhue'da ijka'mey. Onte'ti siona' onahue'dik meeti', pag." Huasi'poa ona'uyate.

<sup>22</sup> Huanaba'taj "Uruda huaot yan'totiakpo yanotta'. Kenpa'ti huabapiokot yanotta'. Hua'iotkon yanotta'.

<sup>23</sup> Kenpa'ti ken huabo vaca sihuada e'huaje' yan'totiakpo yan'arak. Fiesta mogka'. Huakka' aypo mon'bape'.

<sup>24</sup> Do'hued huasi'poa konig ekbueyonig me'jka'nig'a oy onte'ti o'noe. A'nen o'titikon'uyng oy huaboa'da o'huahuaydey." Huaoa huanaba'taj o'mana'uynok huaboa'da fiesta ogka'de'uyate.

<sup>25</sup> Kenoka' huatone'ma'buy ta'bayo o'epo o'baa'po jakyo o'tiakdepo musica o'peepo kenpa'ti e'huak o'pee'uyate.

<sup>26</sup> Huaojen huanaba'taj "¿Katia'po yagka'?" ona'uyate.

<sup>27</sup> “O’nen huama’buy o’tiakdenok kenpa’ti dakda okyeyaknok o’nen huaoj huabo vaca e’huage’ sihuada huanaba’taj yaarak o’mana’.” Huanaba’a ona’uyate.

<sup>28</sup> Huatone’ma’buya o’diaypo “Jakyo kudhue’ ijjeapoy.” Oa’. Ke’nen huaoa o’huagorokonpo, “Yakud ijJay,” ena’tada

<sup>29</sup> “Huakka’da huabayok o’nen ijbaa’onhuahua’ika’nig’a, ontaj o’nigpejka’nig’a, fiesta do’hued huadi’taj kabatoke’po do’taj sigpi’ yokhue’ o’jka’ne. Cabrito konig’uhua sue’pi’ yokhue’ o’jka’ne.

<sup>30</sup> O’nensi’ponayo huakka’da o’nen huakupe o’bae’uynig potajtaj o’bayokuyate. Oy e’kumejde’ta huabo vaca e’huage’ sihuada i’nigarakdene.” Huaotaj ona’uyate.

<sup>31</sup> “Onnayo doereda i’jka’ne, aya’da ijmatoenig o’nen kenpa’ti i’taene.

<sup>32</sup> Oy durugpakdik o’ene kenpa’ti fiesta ka’dik o’ene konigepo o’nen huama’buy konig e’bueyda o’eme’nig’a oy onte’ti o’noe. Konig o’yoyahue’uyatenig’a oy o’huahuaydey, sion.” Huaoa ona’uyate. —Kenda Jesusa o’manbatia’pakpo ken konig e’nopo’korea’nayo dakhuea’ huaka’eritaj Apag Diosa o’matinepahui’po o’bakkahuea’ika’apo o’manmadika’uyate.

## 16

*Huairien huatamatog’eri nama’da o’ka’po konig huairien e’tamatig’ada nama’da o’bayokenok kenpa’da huairia o’en’uyate. Jesusa ken konig o’manbatia’pakpo o’manmadika’uyate.*

<sup>1</sup> Huanigpejka’eritaj o’manbatia’pakpo o’manmadika’po,

—Huairi o’uyate. Huakka’da o’tamaenok huatamatog’eria o’tamatog’epo, “O’nen huatamatog’eri huabokerek o’nen i’tamaenig daka’ tamatog’ehue’ada dakhuea’ i’takika’ne.” Aratbuta on’huaa’nok,

<sup>2</sup> “Yatiak.” Huatamatog’eritaj ona’uyate. E’tiakde’ta “Do’hued e’tamatog’ada nama’da o’bayokika’. Nogomeya menona’ne. Onte’ti do’hued huatamatog’eri ehue’da i’egapone. Aya’da e’bahuaya’ba’ kenpa’ti aya’da e’bae’ba’ menigtotiak.” Huairia huatamatog’eritaj ona’uyate.

<sup>3</sup> “Oy huairia me’endene ke’nen huatamatog’eri onte’ti ehue’da ijjeapoy. ¿Kate ijka’apet? Teyhue’da ijjepe ta’ba kahue’dik ijje. Konig aratbuttaj huakupe beyok e’manika’ta’ pahue’ ijjepe, ijbira’i.” Kenda huairien huatamatog’eria huanopoya’da o’nopog’epo.

<sup>4</sup> “Oyda kenda ijka’apoy ijnopogey. Nogok jak toghue’ e’ede’ta, huakupe toghue’ e’ede’ta, aypobayo’ e’ede’ta aratbuta kenomeyen jakyo do’taj medeapetpi’ kenda ijka’apoy ijnopogey.” Kenpa’ huanopoya’da o’nopog’uyate.

<sup>5</sup> Kenomey do’hued huairitaj dehuea’ e’nahue’taj kenomeytaj nogti nogtia’ menigtotiak ona’nok. Huakkuru huatiakeritaj “¿Do’hued huairitaj meniga’ dehuea’ i’eg’?” Huakkuru dehuea’ huage’eritaj ona’uyate.

<sup>6</sup> “Cien kajapotone’ta huasihuaj dehuea’ ijje.” Huakkuru huabokereka ona’nok “In o’nen dehuea’ e’huage’ba’ i’tene, ida yahuadpo yamadoya’, cincuentayo’da yamadoya’. Ken onte’ti huairitaj cincuentayo’da dehuea’ i’unapone.” Huairien huatamatog’eria ona’uyate.

<sup>7</sup> Nogakon e’tiakde’ta “¿O’na meniga’ dehuea’ i’eg’?” Nogtaj ona’nok, “Cien huaboro’ saco trigo dehuea’ ijje.” Noga ona’uyate. “In o’nen dehuea’ e’huage’ba’ i’tene, kente ochenta huaboro’ sacoyo’da yamadoya’. Ken onte’ti huairitaj ochenta huaboro’ sacoyo’da dehuea’ i’unapone.” Huairien huatamatog’eria ona’uyate. Kenda konigti nogtaj dehuea’ huage’eritaj o’mana’uyate. Konigepo nogok dehuea’ huage’eria huairien huatamatog’eritaj ya’deapetpi’.

<sup>8</sup> Huairien huatamatog’eri ken konig o’ka’de huairi o’nokotdepo, “In dakhuea’ huatamatog’eria dakhuea’ be’taka’ aratbuta kentaj nogok mentihuapoke’po daka’ akaya’ o’nopog’epo. In huadariyo Diostaj oknopog’hue’ huage’eri aratbut nogtaj nogtaj ’urua’da akaya’ on’nopog’epo, nogok kenpa’ti mentihuapoke’po. Diostaj huaknopog’erinayo sue’da ’urua’da akaya’ on’nopojka’, nogok sue’da mentihuapokedepo.”

<sup>9</sup> Konigepo huakupepi’ nog katepi’ mo’tog’epo nama’da gasta ka’dik mo’jka’pi’. Huata’da bo’pakpo Diostaj nigpeehue’da mo’epo gasta ka’dik mo’jka’pi’. Huata’da bo’eretpakpo nama’da bae’ika’dik mo’epi’. Diostaj daka’ yan’nigpeepo aratbuttaj yan’tihuapokikati’, yan’bayokikati’, pai’da huage’eritaj yan’bayokikati’, ijJay. Nogok opudomey e’bueyde’ta katepi’ huakupepi’ toghue’ mo’edenok o’nen huadi’a Dioserea kurudya’ mo’baedapone.

<sup>10</sup> Nogen sue’da e’tamaetaj daka’ e’tamatig’ika’nayo konigti nogenkon nogitinada daka’ mo’tamatig’ika’apo. Kenpa’ti nogen sue’da e’tamaetaj daka’ matig’hue’ ee’nayo konigti nogen nogitinada daka’ tamatig’hue’dik mo’egapo.

<sup>11</sup> Huakupe katepi’ mo’tog’epo daka’ yan’nopog’epo yanikati’. Huakupe gana e’ka’ta’ bo’pakpo engaña ka’dikpi’ mo’ene. Diosa o’paknok huakupe mo’tojka’ne. Huakupe daka’

toꝥhue' eꝥ'nayo pai'da aratbuttaj daka' bayokhue' eꝥ'nayo Dios huadaknanada huaun-huahuika' yokhue'dik mo'eapone. Kenpa'ti Diosa 'uruda huaknopꝥe' tihuapokhue'dik mo'eapone.

<sup>12</sup> Nogen daka' tamatiꝥhue' e'ika'nayo o'nenda huatamae' Diosapi' bayokhue' mo'eapone.

<sup>13</sup> Botta' huairi toꝥhue'dik mo'ene. Diosyo'da Huairi o'e. Katepi' huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo konig nog huairi huanopoya' toꝥ'dik o'e. Kenpa'ti huakka' huakupe e'taꝥ'ta' e'eretpaknayo konig nog huairi huanopoyoda toꝥ'dik o'e. Dios Huairitayo'da nigꝥedik mo'ene. Diostayo'da di' e'dik mo'ene. Huakka'ta'da katepi' huakupepi' e'eretpaknayo Diostaj pakhue'dik mo'ene. Diostaj e'paknayo huakka'da katepi' huakupepi' pakhue'dik mo'ene. Diostaj e'nigꝥeenayo huakka'da katepi' huakupepi' pakhue'dik mo'ene. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

<sup>14</sup> Fariseoa huakka'da huakupeta' on'deretpakika'po Jesústaj on'ꝥeꝥdepo Jesústaj on'tierikpo nama'da oa' on'huaa'uyate.

<sup>15</sup> —Opudomey fariseo “Huadakda o'ne,” nog aratbuttaj mo'manopꝥe'ika'nig'a Diosanayo opudomeyennopo'taj dakhue' o'ne moknopꝥene. Be'api engaña oꝥka'po “Huadakda o'ne,” aratbuttaj e'manopꝥe'a'ta' on'eretpakika'. Diosnayo kenda e'ka' dakhue'da o'e o'nopoꝥika'. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Moisésenba'taj kenpa'ti konig Dios Huairitaj o'noknopꝥeꝥo on'nigꝥeika'apone Jesúsa o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>16</sup> —Juan Bautista tiakhued eꝥ'te Moisésba'taj mo'nigꝥeika'uyate, kenpa'ti Juan Bautista tiakhued eꝥ'te Diosen huamanbatia'pakerien beroba' monmadika'uyate. Juan Bautista e'tiakde'te huadak hua'a konig Dios Huairitaj yanoknopꝥe' yan'nigꝥe' kenda on'manbatia'pakonhuahua'po oy huakka'da on'eretpakpo Dios Huairitaj huaboa'da on'nigꝥeꝥdepo.

<sup>17</sup> Kurud huadariere jda batikhue'dik o'neapo konigti Moisésenba' kenpa'da o'jka'apo. Dikenhue'dik o'eapo. Nogtipi' huadik dikenhue'dik o'eapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Huatꝥe'taj kenpa'da enhue' yane'. Jesúsa o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)*

<sup>18</sup> —Be'api' huabokerek huatoꝥ kenpa'da e'ennayo kenpa'ti nog ettone'taj e'toꝥpaknayo huakkuru huatoꝥ'taj dakhuea' o'ka'. Kenpa'ti konig e'bakdeꝥ o'ꝥnok dakhuea' o'ka'. Kenpa' Diosa oa'. Nog huabokereken huatoꝥe e'enonde'te kentaj be'api' e'toꝥpaknayo kenpa' dakhuea' oꝥka'. Kenpa' Diosa oa'. —Ken Jesúsa o'manmadika'uyate.

*Huabokerek huairitaj kenpa'ti pai'da Lázarotaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>19</sup> —Huabokerek huairi o'uyate. Huakka'da o'matꝥe'uyate. 'Uruda yudtaj huakka'teda ekkai' o'taꝥnok o'otika'po aya' huame'noe huakka'tada o'matobapepo konig fiesta o'kika'po 'urua'da o'bape'ika'uyate.

<sup>20</sup> Nog huabokerek Lázaro pai'nanada o'jka'po huasi'dak huabada o'basetika'po huairien akbꝥpete o'huadika'po sorokte o'huadika'uyate.

<sup>21</sup> Huairia en'bape'te sue'da aypota'suj barakte en'bakotate ken aypota'suj pai'da Lázaro e'bape'ta' o'pakika'uyate. Kenpa'ti Lázarotaj kuhua on'huatiakpo huasi'dak e'settaj on'timinika'uyate.

<sup>22</sup> Nogok Lázaro pai'da huag'e'eri o'buey'uyate. Ken Diosen huata'moneria Lázarotaj on'tohua'po kente Abraham e'huag'e'yo on'tohua'uyate. Kente 'uruda o'jka'. Huairikon e'bueyde'te on'kubarakka'uyate.

<sup>23</sup> Keyo oknopꝥehue' huag'e'rikudak nokireꝥ e'nika'yo ken huairia pai'da o'nopo'eꝥo kutayo bidteda Abrahamtaj o'tiahuaypo Lázarotaj Abrahameretaj o'batiahuay'uyate.

<sup>24</sup> “Do'taj yatinepahui’, pag Abraham. Do'te Lázarotaj menigta'mona'. Ke'na huaba'pikunote hue'eyyo yaba'pisotpo do'hued huano'taj kano'pohue'po in ta'akyo pai'da ijnopo'ey.” Kenpa' huairikudaka Abrahamtaj o'nokoypo ona'uyate.

<sup>25</sup> “Okkahuehue' yaꝥ', sion. On i'noepo huakka'nanada i'matꝥe'ika'uyate. Huadaknada i'jka'uyate, Lázaronayo pai'nada o'jka'uyate. Oy iyo doere Lázaro huadakda o'e. Durugda o'jka'. Onnayo pai'nada i'nopo'ene.

<sup>26</sup> Kenpa'ti iyo konig kubog o'e. Mente huahue'dik o'e. Iya' opudomeytaj huahuhue'dik o'ey. Kenpa'ti iyo oro'omeytaj huatiakhue'dik mo'ene.” Abraham huairikudaktaj ona'uyate.

<sup>27</sup> “Ken do'hued huaojen jakyo Lázarotaj yata'mona'.

<sup>28</sup> Do'hued cinco huama'buytaj yamana'tu' Lázarotaj yana'. Do'hued huama'buy iyo tiakhue' ka'ne'po, iya' pai'da on'nopo'eapo. Konig do nama'da ijnika'mey konigti kahue' ka'ne'po. Lázaroa kamane', pag Abraham." Huairia Abrahamtaj ona'uyate.

<sup>29</sup> "O'nen huama'buy kenda Moisésa o'nigmadoya'uyate, Moisésenba' on'ba'toq kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakerienba' on'ba'toq. Kan'nigpge'." Abrahama ona'uyate.

<sup>30</sup> "Ehue', Moisésenba'taj nigpgehue' o'neapo, pag Abraham. Be'api' kubarakya' o'noyhuadpo e'huatiakato'nayo do'hued huama'buya yan'nopo'korea'apet." Huairia ona'uyate.

<sup>31</sup> "Moisésenba'taj kenpa'ti huamanbatia'pakeriba'taj e'nigpgeeta' pakhue' ee'nayo be'api' kubarakya' e'huatiakato'nayo kentaj kenpa'ti nigpgehue' o'neapo." Abrahama ona'uyate. —Kenda Jesús a'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

## 17

*Keyoj nama'da eka'nayo dakhuea'da o'unhuahuika'apo.*

*(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)*

<sup>1</sup> Jesús a huanigpeika'eritaj,

—Katetapi' e'tiahuayapi' e'huirikapi' e'pee'api' konigepo aratbut kirigayo' dakhuea' e'ka'ta' o'bpaka'ika'. Ken o'na nogtaj dakhuea' e'batoka'nayo konigepo ontaj Diosa ke'poda castiga megka'apone.

<sup>2</sup> Do'hued huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' i'pakpopi' dakhuea' batokahued be'api' huidtone' o'nen huahuerenta' yan'tiontidukupo a'ta'kotia'po odda yakoyo e'ennayo kenda sue'da castiga o'e.

<sup>3</sup> Keyoj, opudomey, aya'da daka' yan'nopoepo yan'manika'.

Huaknopo'e'eri huama'buyapi' ontaj dakhuea' egka'nayo "Dakhuea'da ogka'ne. Kenpa'da yabatik." O'nen huama'buytaj ighua'da yaboroay. E'nopo'korea'nayo o'nen huama'buytaj yakkahuea'.

<sup>4</sup> Nogme'noetida ontaj dakhuea' egka'nayo konig sietea'pi' ontaj dakhuea' egka'nayo ontaj "Nama'da ontaj ogka'ne, ijnopo'koreay, onte'ti konigti kahue' o'epone," sietea'pi' ena'nayo o'nen huama'buytaj sietea'a' yakkahuea'. Nogok nogok konigti o'nen huama'buya ena'nayo onte'ti yakkahuea'. —Ken Jesús a huanigpeika'eritaj o'manmadika'po o'mana'uyate.

*Daka' eknopo'e'nayo Huairi Jesús a teyda 'urua'da o'ka'apo.*

<sup>5</sup> —Ontaj sue'da oro' oknopoey, nogiti ontaj huaknopo'e' bo'tihuapok. —Huairi Jesús taj doce huamata'mona'eria o'nona'uyate.

<sup>6</sup> —Mostaza huakid sigda o'e. Do'taj sue'da eknopo'e'nayo mostazakid konig suigda eknopo'e' o'e "In hueymey o'dikka' sicómoro yauru, e'pogyo yatohua'po yatuk." Suigda iknopoepo enapi' Diosa o'ka'apo. —Jesús a mana'uyate.

*Diostaj huaknopo'e'eri konig huairien huanaba' daka' nigpeika'dik o'ne.*

<sup>7</sup> —O'nen huanaba' ta'baya' o'baa'popi' campoduyte oveja o'tioka'popi' bisik jakyo e'tiakde'te "Yakud, yabape'." Ken konig onahue' mo'ika'ne.

<sup>8</sup> "Menigmanhuada' do'taj kabape'po kenpa'ti koya' menigtotiak. Do e'bape'de'te a'ti yabapedti' kenpa'ti koya' yamayenti'." Ken konig mo'mana'ika'ne.

<sup>9</sup> Huanaba' e' nigpeika'tada "dakiti" onahue' mo'ika'ne.

<sup>10</sup> Konigti opudomey kenoka' aya'da Diosa o'mana'uyate boka'depo, "O'nen huanaba' o'ey, 'Huadaka'da boka'ne.' Kenpa'ti 'Dakiti' oro'taj onahue'dik o'ene. Kenyo'da ka'dik o'epo o'kay." Diostaj ya'nona'. —Kenda Jesús a'manmadika'uyate.

*Diez huabokerek en'si dakpara'ta Jesús a bayarea'uyate.*

<sup>11</sup> Jerusalényo Jesús o'huae'onhuahua'po Samaria huadaribayo Galilea huadaribayo ondariyonyo' e'ne'te o'hua'epo.

<sup>12</sup> Huakka' jakyo Jesús ekyede'te diez huabokerek e'si dakpara'a sue'da bidteda on'nigbopo,

<sup>13</sup> —Oro'omeytaj mo'tinepahui' Jesús Huairi. —Utta'da Jesús taj o'nonokoy'uyate.

<sup>14</sup> Jesús a o'batiahuaydepo,

—Yanhuati'. Judío sacerdotetaj yanhuahuati'. Sacerdotea bo'tiahuaye'. —Jesús a diez huabokerek e'si dakpara'taj o'mana'uyate.

En'bahuade'te Diosa o'bayaread'uyate.

<sup>15</sup> Kenoka' nogtiada ijyaredey huaboa'da o'nopoedepo o'kumejpo, "Diosa 'urua'da o'kika'. Huadaknana o'e Dios. Dakiti Dios." Utta'da o'kooypo,

<sup>16</sup> Jesús taj huikudate o'tihuadpo "Dakiti Jesús Huairi." Ona'uyate. Ke'na Samaria huadaribayo huaje'eri o'uyate.

17 —Dieztaj ijbayarea'nig, ¿Nog nueve meyon ya'ne?

18 In nogbayo huag'eriyo'da “dakiti Dios” aa'ya'po o'kumej. Ka'tia'po nogda nueve kumejhue' ya'ne. —Jesúsa oa'uyate.

19 —Ya'upakpo yabodpo yahuati'. Do'taj oknopoenok konigepo o'yareaddene. —Jesúsa ona'uyate.

*¿Dios Huairi o'tiakpo monigya'epo?*

*(Mt. 24.23-28, 36-41)*

20 —¿Menoka' Dios Huairi yatiakapet? —Fariseo aratbuta Jesústaj o'nona'nok,

—Dios Huairitaj huadak hua'a moknopoika'nig kenpa'ti mo'nigpeika'nig tiahuyahue'dik mo'ene.

21 Oy opudomey sue'ada Dios Huairitaj moknopoedenok e'nigpeedepi' “In o'e.” “An o'e.” Be'api' ahue'dik o'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

22 Ke'nen huanigpeika'eritaj,

—Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, nogok do'taj e'tiahuyata' bo'pakaponig'a. Nogtida huame'noeyo'dapi' do'taj e'tiahuyata' bo'pakaponig'a kenoka' do'taj tiahuyahue'dik o'neapone. Aratbutere ehue' ijjeapoy.

23 ‘Ayo o'e.’ ‘Keyo o'e.’ Yan'batia'pakapetnig'a. Kenomeytaj manpeehue' yane'. Do'taj a'ukya'po huahue' yane'.

24 Nogok do e'tiakte aya' huadariya' nogdari nogdariya' do'taj bo'tiahuyayapone. Konig ojbed o'ika' kurudya' huabada jeyda o'енок aya' huadariya' do'taj tiahuyaydik o'neapo.

25 Huakkurunayo pai'da huakka' ijnopo'epoy. Kenpa'ti huakka' aratbuta oy do'taj eknopoe'ta' pakhue' me'neapone.

26-27 Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Nogoka' do kurudya' e'tiakte aratbut on'bape'ika'apo vinopi' on'mamay'ika'apo kenpa'ti on'toepakika'apo. Konigepo do'taj ekpoe' nighue' o'neapo. A'nennada Noékudak ee'te konigti ogkika'uyate. Diostaj pakhue'da o'neapo, on'bape'ika'po, on'mamay'ika'po, on'toepakika'po. Noé huaboro' kusi'petone'yo en'bakudde'te aratbut kenda egkika'te huekurua o'huepokdepo aya'da on'mabuey'uyate.

28 Konigti a'nennada Lotkudak e'huag'oka' aratbut Diostaj pakhue' o'neapo on'bapika'po on'mamay'ika'po kenpa'ti huakupete on'bae'ika'po on'bahuaya'ika'po, kenpa'ti ta'bayo on'batuke'ika'po kenpa'ti jak ogkika'po.

29 Kenda aratbut ogkika'uyin'g'a Lot Sodoma huakka' jakya' en'makorokde'te Diosa castiga o'magka'po konig ta'akoniga kurudya' e'hui'a aya'tada o'mahuig'uyate. Kenpa'ti azufre konig huidjeyada kurudya' o'batikahuapo aya'tada o'barakuyate.

30 Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyate, do onte'ti kurudya' e'tiakte konigti aratbut ogkika'po, do'taj ekpoe' nighue' o'nika'apo.

31 Katepi' e'matoge'ta' me'pukehue' yanikati'. Do kurudya' e'tiakte jakkurute opud ee'nayo katepi' jakyo e'tamae'nayo a'baetuya'po jakyo kudhue' yaneti'. Kenpa'ti do e'tiakte ta'bayo opud ee'nayo jakyo katepi' a'baetuya'po huahue' yane'. Konigepo do'taj daka' ekpoe' nige'dik mo'eaponok.

32 Loten huatoge'taj okkahuehue' yane'. Ettone'a katepi' do'hued jakyo me'tamaene o'nopopepo ta'nia' o'mabo'udpo konigepo kenteda o'buey'uyate.

33 Opudomey kenpa'da huata'da bo'pakpo doere kurudyo onte'ti noeonhuahuikahue'dik mo'epone. Opudomey kenpa'da huata' pakhue' mo'ika'po Diostaj e'nigpeeta' huakka' bo'pakika'po onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

34 Ken nogok do e'tiakte sikyopi' botta' jogkutopayoyo' en'tayte nogtiada do'taj ekpoe' o'nigenok Diosen huata'moneria o'tohua'apo. Nogtaj tohuahue' o'epo.

35 Konigti botta' ettone' aros on'tugpo nogtatida Diosen huata'moneria o'tohua'apo nogtaj tohuahue' o'epo.

36 Konigti ta'bayo botta' huabokerek o'neapo. Diosen huata'moneria nogtatida o'tohua'apo nogtaj tohuahue' o'epo, ijjay. —Ken Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

37 Huanigpeika'eri kenda on'peedepo,

—¿Kenda ia'nig meya' ya'epet? —Huanigpeika'eria Jesústaj o'nona'uyate.

—Kente e'bueyen huaso' o'huednok, kente huakka' matuk on'tiakpo. Ken konig e'ne'te dakhuea' huaka'eri'taj Diosen huata'mona'eriomeya' castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 18

*Juey yamanoeya' huamana'eri o'epo yamanoeya' huamana'eritaj kenpa'ti 'ayhuataj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>1</sup> Kirigayo' yan'tiona'pakika'po batikhue' yanika'. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

<sup>2</sup> —A'nenda huakka' jakyo juez yamanoeya' huamana'eri o'epo, Diostapi' me'pukhue' o'epo kenpa'ti aratbuttaj manpeehue'da o'ika'uyate.

<sup>3</sup> Ken huakka' jakyo 'ayhuakon o'epo yamanoeya' huamana'erite o'huahua'ika'po, "Noga dakhuea' menogkame'ne mentihuapok, huairi." 'Ayhua ona'ika'po nogok nogok kirigayo' konigti ona'ika'uyate.

<sup>4</sup> Keje' keje' yamanoeya' manahue' ijjeapoy nogok nogok yamanoeya' huamana'eria e'nopog'e'ada nogok "Diostaj okme'pukhue' ijje' kenpa'ti aratbuttaj peehue' ijikay.

<sup>5</sup> In 'ayhua kiriga'da be'huatiakika'nok kentaj ijtipeonapoy. Onpeunhue' ee'nayo do'taj kirigayo' be'huatiakika'nok do'hua huadiaydik ijjeapoy." Huanopoda o'tinopog'e'uy. —Kenda kirigayo' yan'tiona'pakika'po batikhue' yanika', Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate:

<sup>6</sup> Onte'ti Jesús Huairia o'mana'po,

—Kenda dakhue'a yamanoeya' huamana'eri huanopoya' o'tinopog'e'uyate. Yan'nopog'e'.

<sup>7-8</sup> "Be'tihuapak, Dios." "Be'tihuapok, Dios." "Taka' dakhuea' megka'ne, Dios." Diosen huabaktie'ea'eria Diostaj huame'noe kenpa'ti sikyo e'tiona'pakika'te Diosa idada o'batihuapokapo, Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Kurudya' ijhuarakapoy. ¿Huabaktie'ea'eritaj a'batikaya'po e'tiakde'te meniga' do'taj yanoknopog'e'apet? —Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

*Fariseo huag'eritaj kenpa'ti gobiernoen huakupe huabae'eritaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>9</sup> "Huadakda ijje. Huadakda ijikay." "Nogomeynayo dakhue'da o'nepo dakhuea' ogkika'." Sue'ada nama'da on'matinopojika' nigtaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

<sup>10</sup> —Diosen jakyo a'tiona'pakya'po botta' huabokerek on'hua'uyate. Nogtida fariseo huag'eri o'epo nogda gobiernoen huakupe huatabae'eri o'uyate.

<sup>11</sup> Huakkuru fariseo huag'eria o'bopo, o'tiona'pakpo, "Konig nog aratbut dakhuea' huaka'eri o'nika'nig konig donayo ehue' ijje. Huadakda ijje, Dios. Konigepo dakiti ijjay. Huabereeri konig ehue' ijje. Dakhuea' huaka'eri konig ehue' ijje. Nogen huatoe'taj huabakdejeri konig ehue' ijje. Kenpa'ti in gobiernoen huakupe huabae'eri konig ehue' ijje.

<sup>12</sup> Nogsemanatida ee'te Diostaj iknopogepo botta'a huame'noete bapehue' ijikay. Kenpa'ti huakupepi' aypopi' katapi' ijbae'dey. Diostaj sue'da ijyokikay." Ken fariseo huag'eria o'bopo Diostaj o'tiona'pak'uyatenig'a.

<sup>13</sup> Gobiernoen huakupe huatabae'erinayo Diosen jakte sue'da bidte o'bopo dakhuea' huaka'eri ijje o'nopogepo kurudyo mabohue'da o'epo o'tiona'pakpo, kenpa'ti konig pai'da o'epo huata' o'kagkatuktukpo o'tiona'pakpo, "Do'taj me'tinepahui', dahuea' huaka'eri ijje, Dios." O'tiona'pakuyate.

<sup>14</sup> Gobiernoen huakupe huatabae'eri ke'nen jakyo e'kumejde'te Diosa okkahuea'depo huadaknopo'da o'ean'uyate. Fariseo huag'eritaj okkahueahue' o'uyate. "Huadakda ijje. Huairi ijje." Aya'da kenda huanopog'eritaj "Do'tehuapa' dakhue'da mo'ene." Diosa o'mana'apo. "Huairi ehue' ijje. Huadakda ehue' ijje." Aya'da kenda, huanopog'eritaj "Huadakda mo'ene." Diosa o'mana'apo. —Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

*Jesúsa huasi'potaj huadakda Diosa kamagke'po o'batibata'te'e'uyate.*

*(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)*

<sup>15</sup> Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uyate. Jesúsa kabatiba'ta'te'e'po on'batohua'uyate. "Keje' batohuahue' yane'." Huanigpeika'eria en'mana'tada

<sup>16</sup> "Men'huatiake," Jesúsa o'mana'po, "Huasi'po do'te en'huatiakte, kageya' manahue' yane'. Konigepo konig inomey 'urunopo'da huasi'po o'ne konigti aratbut huaknopog'eri Dios Huairitaj on'nigpeika'po Diosensi'po o'ne.

<sup>17</sup> Huasi'po do'taj 'urunopo'da me'noknopogepo men'nigpeika'ne. Konig huasi'po Dios Huairitaj o'noknopog'eri konigti opud oknopogehue' ee'nayo Dios Huairiens'i'po ehue'dik mo'eapone. Buttida ijjay." Jesúsa o'mana'uyate.

*Huairia Jesúsere on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)*

<sup>18</sup> —¿Kurudyo Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate kika'dik ijje, huadak huamanmadika'eri? —Nogtia'da judío huairia Jesústaj ona'uyate.

<sup>19</sup> —Ka'tia'po huadakda i'e'ona'. Diosyo'da huadakda o'e'.

<sup>20</sup> Nogen huatoꝑ'taj bakdejhue' yane'. Nog aratbuttaj e'huadiayte arakhue' yan'maika'. Nogen bakberehue' yanika'. Nog aratbuttaj dakhuea'da bahuahue' yanika'. Huaoj-taj huayetaere yanigpeika'po daka' yan'matojka'po yan'bayokika'. Ken Diosen e'mana' yanopꝑe'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>21</sup> —Do huasi'poedada kenda aya'da ijnigpeika'uy. —Jesústaj ona'nok.

<sup>22</sup> Jesúsa o'peꝑeꝑo,  
—Nogitied ka'diken i'ene. Aya'da katepi' i'matꝑenig huakupete yabahuaya'. Ken huakupe yabaꝑeꝑo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyꝑ Diosere huakka'da i'matoeunhuahuika'apone, do'taj behuatiakpo do'tayo'da menigpeonhuahuika'. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>23</sup> Kenda huairi o'peꝑeꝑo huakka'nanada o'matoꝑeꝑo huaboa'da suhue'nanada o'uyate.

<sup>24</sup> Suhue'nada o'ꝑenok Jesúsa o'tiahuayꝑeꝑo,  
—Huairi ke'nenda huakka' e'matoꝑe'ta' e'eretpaknayo Diostaj oknopꝑehue'dik o'neapo Diosensi'po ehue'dikda o'ne.

<sup>25</sup> Konig camello huaboro' uhuha sakpi'peꝑo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da e'matoꝑe'nayo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>26</sup> —¿Be'a manopo'yarea'dik ya'ne? ¿Be'a Diosere noeonhuahuika'dik ya'ne? —Nogomeꝑa Jesústaj on'peꝑeꝑo o'nona'uynok,

<sup>27</sup> —Huabokerek huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. Huata'da on'pakpo noeonhuahuikahue'dik o'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti noeonhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>28</sup> —Oro'omeynayo aya'da o'matoꝑeika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenondemey, huairi. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.

<sup>29</sup> —Aya'da ke'nen jakpi', ke'nen huaojpi', ke'nen huayepi', ke'nen huama'buypi', ke'nen huidpopi', ke'nen huatoꝑepi', ke'nen huasi'popi' Dios Huairitaj a'nigpeꝑeya'po e'maenon'nayo indariyo

<sup>30</sup> durugda on'noeonhuahuika'apo huakka'da nogda on'matoꝑeꝑo kenpa'ti onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Nog aratbuta do'taj me'darakapone. Jesúsa onte'ti o'batia'pakuyate.*

*(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)*

<sup>31</sup> Doce huamata'mona'eritaj Jesúsa meꝑohue'da o'batohua'ꝑeꝑo,  
—Oy Jerusalényꝑo o'hua'deapone. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria do'taj kenda men'timadoya'uyatenig huabokereka do'taj me'nogka'apone.

<sup>32</sup> Nog aratbuttada menyokapone. Do'taj nog aratbuta men'tierikapone, dakhuea'da men'tidi'keapone, do'taj mentisupu'eapone,

<sup>33</sup> pidetbi'a kenpa'ti men'bitbitapone, me'darakapone, botta'a' kubarakyo eksikonde'te kubarakya' Diosa me'noyhuada'apone. —Jesúsa doce huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>34</sup> Doce huanigpeika'erinayo nopoenkahue' o'nyuate. Kenda Jesúsa e'mana'tada nopoenkahue' o'nepo konig e'ireꝑ o'ꝑenok nopoenkahue' o'ne'uyate.

*Jericó huakka' jak huag'eri ekpobigtaj Jesúsa okpoyarea'uyate.*

*(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)*

<sup>35</sup> Huakka' jak Jericóyo Jesúsa e'tikayopakte dagte huabokerek o'huadpo ekpobig o'ꝑeꝑo huakupepi' aypopi' men'yok oa'ika'.

<sup>36</sup> Huakka'da aratbut on'poknok ekpobiga' o'peꝑeꝑo, “¿Katete mo'e?” o'mana'uyate.

<sup>37</sup> “Jesús Nazareteri o'pok.” O'nona'uyate.

<sup>38</sup> —Metinepahui', Jesús. Daviden adhuea' huayayo i'ene. —O'okoy'uyate.

<sup>39</sup> “Yabatik, soata' ya'e.” Huakkuru aratbuta Jesúsere huahua'eria e'nona'tada onte'ti onte'ti o'okoypo,

—Metinepahui', Jesús. Daviden adhuea' huayayo i'ene. —O'okoy'uyate.

<sup>40</sup> Jesús ehuada o'boato'po, “Men'nigtotiak,” huanigpeika'eritaj o'mana'uyate. O'tikayopakonyakdenok,

<sup>41</sup> —¿Katetaj i'pak? —Jesúsa ona'uyate.

—Ekpoyarea'ta' ijpaki, huairi. —Ekpobiga' ona'uyate.

<sup>42</sup> —Yatiahuay'. Do'taj oknopꝑenok okpoyareaddene. —Jesúsa ekpobigtaj ona'uyate.

<sup>43</sup> Jesúsa kenpa' eade'te huaboa'da ekpobig tiahuaydik o'ꝑeꝑo, Jesústaj o'tahua'po “Dios kurudyꝑ uruda o'jka'po huadaknanada o'kika',” o'batia'paknok, aya'ada Jesústaj on'tahua'po on'tiahuaypo on'peꝑo kenpa'ti “Dios kurudyꝑ uruda o'jka'po huadaknanada o'kika',” on'batia'pakuyate.

## 19

*Jesúsa Zaqueo taj o'nopo'yarea'uyate.*

<sup>1</sup> Ken, Jericó huakka' jakyo Jesús o'kudonpo o'huae'po dagte o'huae'uyate.

<sup>2</sup> Ayo huairi o'epo o'dikka' Zaqueo. Ke'na gobierno huakupe huabae'eri huairi o'uyate.

<sup>3</sup> Jesústaj e'tiahuayta' e'pakada huakka'ada Jesústaj on'tikupopakika'nok ke'na jontojyo'da o'epo tiahuayhue'dik o'epo,

<sup>4</sup> Konigepo huakkuruyon o'ketonhua'po kente Jesús o'pokapo o'nopoepo hueymeyyo sicómoroyo o'behuikato'po Jesústaj a'tiahuaya'po hueymeyyo o'behuikato'uyate.

<sup>5</sup> Ken hueymeyte Jesús o'pokpo kutayo o'maboatopo,

—Ida yahuarak, Zaqueo. Oy o'nen jakyo tahuade'dik ijje. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>6</sup> Konigepo Zaqueo o'huarakonpo ida o'huarakpo durugda o'toepo ke'nen jakyo Jesústaj o'tohua'uyate.

<sup>7</sup> Huakka'da aratbuta Jesústaj Zaqueoere e'hua'te on'tiahuaydepo, “Dakhuea' huaka'erien jakyo o'hua'depo keyo o'tay'apo,” dakhuea' onpapayo' on'huaa'uyate.

<sup>8</sup> Ken Zaqueo hua'ite o'bodpo,

—Eya', Huairi, huakka'da do ijmatoenig ijposakapoy pai'da aratbut huae'eritaj ijbayoke'apoy. Pai'da aratbuttaj huakka'da ijbayoke'apoy. Aratbuttaj engaña e'magkikame'nayo kenomeyen huakupe botta' botta' ijbatahua'apoy. —Zaqueo Jesús Huairitaj ona'uyate.

<sup>9-10</sup> —Do huabokerek ijjeпо Abrahamen adhuea' huayayo judío dakhuea' huakka'eritaj a'ukya'po a'bakkahueaya'po a'manopo'yareaya'po ijtiakpo Abrahamen adhuea' huayayo j'enok, Zaqueo, ontaj o'nen huabettakon dakhuea' o'bakkahuea'po o'manopo'yarea'ne. Diosere mo'noeonhuahuika'apone. —Jesúsa ona'uyate.

*Diez huakupetaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>11</sup> Jesús Jerusalényo o'hua'po meyhue'da o'enk a'ti Dios Huairitaj o'huahuayapoy aratbut on'nopeñok huakka'da e'peede'te Jesúsa o'manbatia'pakpo,

<sup>12</sup> —Uruda huabokerek o'epo, huadakda ke'nen huabet o'nepo ke'na nogbayo o'hua'uyate. “O'nenbayo gobierno huairi j'e.” Nogbayo huae'eri huairi kayahue'po o'hua'uyate. Nogok gobierno huairi o'edepo o'kumejapo.

<sup>13</sup> Ke'na 'uruda huabokerek huahued diez huanaba'taj o'magkupopaka'depo nogtitaj nogtitaj nogtida huakupe huakka'teda ee' konig oro huakupetone' o'baktoyoke'uyate. “Ijhue'da ijjeonhuahuika'depo ijtiakapoy. Do ayoda huakka'a'da e'unhuahua'te in huakupete yudtapi' yan'bae'ikati' kenpa'ti yan'bahuayika' huakupe gana yag'kikati'.” O'mana'uyate. Diez huanaba'taj o'mana'uyate. Kenpa' o'mana'depo nogbayo o'hua'uyate.

<sup>14</sup> Ke'nenbayo huae'erinayo ken huairitaj on'huadiaypo sue'tada aratbut on'mata'mona'po 'uruda huabokerek taj ta'pote on'mata'mona'po, “In huabokerek taj konig oro'omeyen huairi e'taeta' pakhue' o'ey.” Nogbayo huae'eri huairitaj yan'mana'. Ke'nenbayo huae'erimeya' on'mana'uyatenig'a.

<sup>15</sup> Ken nogbayo 'uruda huabokerek ee'te “Gobierno huairi j'ene.” E'nonade'te o'kume'uyate. Ke'nenbayo o'kumejdepó kenomeytaj huakupe a'nenda e'baktoyo'ke'me'taj “yan'tiak,” o'mana'uyate. Konig ke'nen huakupe yudtaj on'baepo kenpa'ti on'bahuaya'po meniga' gana yagka'met e'nopoeta' o'pakuyate. Nogtiaj nogtiaj meniga' gana yagka'met e'nopoeta' o'pakuyate.

<sup>16</sup> Ken huakkurueria huanaba'a huairitaj o'huahua'depo, “O'nen huakupe oktoyokuyinig nog diez gana ijka'demey, huairi.” Kenda huakkurueri huanaba'a ona'uyate.

<sup>17</sup> “Huadakda i'kame'te. Huadakda huanaba' o'taene. Konigepo sue'da do'hued e'nigtoeunhuahua'te daka' o'nigtoeunhuahuame'nok diez huakka' jaktaj gobierno huairi j'epo.” Huairia ona'uyate, huakkurueri huanaba'taj ona'uyate.

<sup>18</sup> Nog huanaba'a huairitaj o'huahua'depo, “O'nen huakupe oktoyokuyinig nog cinco huakupe gana ijka'demey, huairi.” Ken huanaba'a ona'uy.

<sup>19</sup> “Cinco huakka' jaktaj gobierno huairi j'epo.” Huairia ona'uyate.

<sup>20</sup> Ken noga huanaba' gobierno huairitaj o'huahua'depo, “In o'nen huakupe pañuelote ijtoeunhuahua'mey, huairi.

<sup>21</sup> Huakupe gana eka'nayo o'na bektiparatapetpi' ijnopoepo ijme'pukpo. Kenpa'ti aya'da o'nen huanaba' gana on'ka' ken aya'tada i'baktiparatika'. Kenpa'ti ta'ba nogomey on'batuke'uyate. Ken katetehue' i'bakbae'ika'ne.” Ken huanaba'a ona'uyate.

<sup>22</sup> “On huanaba' dakhuea'da j'ene. Kenda huaboa'da ona'ne o'peedene dakhue'ada j'ene ijnopoey. Do'hua o'noktiparatika'ne kenpa'ti do batukehue'da nogen ta'baya' katetehue' o'nokbae'ika'ne o'na e'nopoeme'nayo

<sup>23</sup> mena'po do'hued huakupe bancoyo kudahue' j'eme'te. Huakupe bancoyo e'unhuahua'nayo nog huakupe huakka' itakdik o'ikay'nig'a. Do'hued huakupe bancoyo



a'nenda e'kudame'nayo do e'tiakte do'hued huakupe do'taj yokdik o'epo kenpa'ti nogiti huakupe do'taj yokdik me'neaynig'a." Huairia ona'uyate.

<sup>24</sup> Nogomey kentaj meyo'hue'da o'bonigtaj "Ken huakupe o'toenig yanoktiparatpo, ken diez o'toenigtaj yan'yokti." Huairia o'mana'uyate.

<sup>25</sup> "Mena'po ia', huairi, diez huakupe o'tae." Kenomey huairitaj o'nona'uyate.

<sup>26</sup> "Konigepo aya' huag'eria huairien sue'da huakka'mon on'nigto'epo huairitaj daka' e'nigto'enayo daka' huairitaj nogda e'nigitaka'nayo kenomeyen huairia o'pakpo nogdakon o'bayokeapo. Nogomey huairien sue'da on'nigto'epo huairitaj daka' nigto'ehue' ee'nayo kenpa'ti huairitaj nogda nigitakahue' ee'nayo kenomeyen huairi kenda sue'da e'huato'etaj o'baktiparatapo. Kenpa'ti konig Diostaj sue'da huakka'mon moknop'epo, Diostaj 'urua'da e'nigp'ee'nayo nog aratbuttaj huadakda e'tihuapoknayo nogiti Diostaj moknop'epo. Sue'da Diostaj moknop'epo, Diostaj sue'da e'nigp'ee'nayo aratbuttaj sue'da e'tihuapoknayo kenda moknop'oenig'a bokkahueapo, injay.

<sup>27</sup> Inomey aratbut do'huedbayo huag'eri do'taj menhuadiaypo do konig kenomeyen gobierno huairita' pakhue' o'nenig'a, yan'totiakpo yan'darak. Iyo do'hua e'tiahuayte yan'darak." Huairia ke'nen huanaba'taj o'mana'uyate. —Kenda Jesusa o'mana'uyate.

*Jerusalényo Jesús o'kuduyate.*

*(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)*

<sup>28</sup> Kenda e'manade'te Jerusalényo Jesús onte'ti o'hua'po.

<sup>29</sup> Ken o'hua'po huakka' jak Betfagé kenpa'ti huakka' jak Betania meyo'hue'da ee'te kenpa'ti ote' huadik on'dikkika' Olivos meyo'hue'da ee'te botta' huanigpeika'eritaj o'mana'po,

<sup>30</sup> —Keyon huakka' jakyo meyo'hue'da ee'te yanhuati'. Bo'kudonde'po burro 'uhua e'tinuku' bo'huahuayapone. Huabo burrote bepi' huadhued o'ne. Yan'tikujpo yan'totiakti'.

<sup>31</sup> "¿Mena'po bo'tikuj?" Be'api' ena'nayo, "Huairia o'paknok o'kay." Ya'nona'ti'. —Botta' huanigpeika'eritaj Jesús a'mana'uyate.

<sup>32</sup> Ken botta' huanigpeika'eri on'hua'po, kenda Jesús a'mana'nig konigti on'huahuaypo burrotaj on'huahuay'uyate.

<sup>33</sup> Burrotaj huaboa' e'tikujte burro huato'eria on'mana'po,

—¿Burrotaj mena'po bo'tikuj? —On'mana'uyate.

<sup>34</sup> —Huairi o'paknok o'kay. —Huanigpeika'eria on'mana'uyate.

<sup>35</sup> Ken Jesús on'tohua'po, ekyede'te huanigpeika'eriomey kenomeyen yudta'a burrota'pita on'hueda' de'po Jesús burrota'pita o'huadde'uyate.

<sup>36</sup> Jesús burrote o'hua' de'po aratbut keyo'ti o'nepo dagte huakkuruyon huak on'bahueda'po, kente Jesús o'pokapo on'nop'epo huaok on'bahueda'uyate.

<sup>37</sup> Olivos ote'yo o'nepo huaduk on'tikayo'pakpo Jerusalén meyo'hue'da keyo on'tibehaikapo. Huakka'da huanigpeika'eriomeya on'durugpakpo "Uruda Dios o'e." "Huadakda Diosa o'kika'. Huakka'tada Diosa o'bayareadde o'tiahuaymey. 'Urua'da Diosa o'kika'." Utta'da o'nokoy'uyate.

<sup>38</sup> —In Gobierno Huairi o'tiakde Dios Huairia o'pakpo o'ta'mona'uyate. Dios Huairia daka' katog'e. Kurudya' kentaj on'durugpak. Dios 'uruda o'e. —Huakka'da aratbut ogkupopakpo o'nona'uyate.

<sup>39</sup> Huakka'da aratbut ogkupopakpo huakka'da aratbutere sue'da fariseo keyo'ti o'nepo,

—"Soata' yane'." O'nen huanigpeika'eritaj yamana'. —Fariseo Jesús taj o'nona'uyunig'a.

<sup>40</sup> —Do'hued huanigpeika'eria 'utta' okoyhue' ee'nayo soata' e'ne'nayo huidapi' o'dokoyapo. —Jesusa o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Jerusalényo meyo'hue'da o'edepo Jerusalén huakka' jaktaj o'tiahuaypo Jesús a'Jerusalén aratbuttaj o'matinepahui'po o'batohuikuyate.

<sup>42</sup> O'mana'po,

—Opudomeytaj Diosa kamanopo'noeye'po kate ka'dik mo'e oy opudomey e'manopoenka'ta' huakka'da on'tipaknig'a oy konig e'ireg o'enok suigpi' nopoenkahue' mo'ene.

<sup>43</sup> Dios Huairitaj oki'ehue' mo'enok nogok opudomeytaj dakhue'nanada o'epo. Opudomeytaj taka' on'huatiakdeapo. Huakka' jak kurute ke'na huakti'oke' huakbirik taka'a o'nokbirikpo on'tiokkudej'epo nogyen nogyen bo'huatiakpo bo'batiarakapone.

<sup>44</sup> Opudomenen jak sorokte mokmaena'apone. Opudomey huakka' jak aratbuttaj bo'batiarakapone. Aya'da jak huidtaj barakte on'maenapo. Kenoka' Diosen Huasi'po a'manopo'noeyaya'po o'tiakme' opudomey oknop'ehue' mo'eme'nok. —Jerusalényo huag'erimeytaj Jesús a'mana'uyate.

*Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uyate.*

*(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)*

<sup>45</sup> Ken Diosen jakyo Jesús o' kudonpo huabahuaya' eriomeytaj huaboa' da o' makmaena' po huabae' eriomeytakon o' makmaena' uyate.

<sup>46</sup> —“In do' hued jak o'e. A'tiona' pakya' po aratbut iyoda on' kudika'. Konig huabereerien jak opudomeya mo'togene.” Apagba'a kenpa' oa'. —Jesúsa huabahuaya'eritaj o'mana'uyate.

<sup>47</sup> Diosen jakyo Jesús a o'manmadika' ika' po aya'me'noeda o'manmadika' ika' uyate. Sacerdote huairi, Moisésenba' huamanmadika'eriere, nog huakka' jak huairiere Jesúsaj on'huadiaypo e'arakta' on'tipakpo monig arakdik o'ëapo on'nopoëpo o'duknig'a.

<sup>48</sup> Aya'ada aratbut on'peonhua'po Jesúsaj on'pakpo daka' on'peonhuahua'uyatenok Jesúsaj konig arakdik nopenkahue' o'nuyate.

## 20

*“Yabayareati. ¿Be'a menuy?” Jesúsaj judío huairia o'nona'uyate.*

*(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)*

<sup>1</sup> Nogok nog huame'noete Diosen jakyo konig Dios aratbuttaj o'manopo'yarika'nig kenda Jesús a e'manmadika'te Jesúsaj sacerdote huairia on'huatiakpo, Moisésenba' huamanmadika'eria on'huatiakpo, huatone' huairierea on'huatiakuyate.

<sup>2</sup> —“Yamanmadika'. Yabayarea'.” ¿Be'a menuy? —Judío huairiomeya Jesúsaj o'nona'uyate.

<sup>3-4</sup> —Huakkuru do'taj me'nakonen. Bautiza yamagkadhuati'. ¿Be'a Juantaj yanuyate, huabokereka Diosapi? ¿Mempa' Juan onda ya'pakpo bautiza yamagkika'uyate? —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>5</sup> Huayahuaya onpayo' judío huairiomey on'batia'pakpo, —¿Jesústaj katia' ona'apet? Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Oro'omeya Jesúsaj ena'nayo “¿Juantaj mena'po oknopöehue' mo'e'uy? ¿Mena'po nigpeehue' mo'e'uy?” Jesús a mona'apone oro'omeytaj.

<sup>6</sup> “Juantaj Diosa ta'monahue' o'e'uy.” Jesúsaj ena'nayo aratbut oro'omeytaj huida bo'pa'ea'apone. Bo'pa'ea'po oro'omeytaj bo'arakapone. Kenda Juan Diosen huamanbatia'pakeri o'uyate. Aya'ada aratbut o'noknopöenok. —Ken konig judío huairia on'batia'pakpo konig huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>7</sup> —Bautiza kama'ge'po be'a Juantaj ya'ta'mona'uyet nopöehue' o'ey. —Jesústaj huairiomeya o'nona'uy.

<sup>8</sup> —Do kenpa'ti, “Yamanmadika'. Yabayarea'.” Ke'na do'taj mena'uyne, kenda onahue' o'neapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Huairien ta'ba huatatoë'eria dakhuea'da on'magka'uyate. Kenda Jesús a o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

*(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)*

<sup>9</sup> Nogok huakka'da aratbuttaj Jesús a onte'ti o'manbatia'pakpo o'manmadika'po, —Huabokerek o'ëpo, ta'ba huatoë'eri o'ëpo uva o'batuke'uyate. Kenoka' uva ta'ba huatatoë'eritaj o'baktoyokdepo nogbayo adteda o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o'e'uyate.

<sup>10</sup> Nogok uva huada o'boyogdenok huanaba'taj o'ta'mona'po ta'bayo o'ta'mona'po ta'ba mentatoë'nigtaj, “Sue'da uva huada boyok.” Yamana'. Ken huanaba' o'hua'uyate. Ta'bayo o'tiakdepo “Sue'da uva huada boyok,” e'mana'tada huatatoë'eria nigpeehue' o'nepo huanaba'taj on'tuktukpo uva huada yokhue'ada on'ta'mona'uyate.

<sup>11</sup> Ken ta'ba huatoë'eria nog huanaba'takon o'ta'mona'uyate. Kentakon on'tidi'ke'po on'bitbitdepo uva huada yokhue'ada on'ta'mona'uyate.

<sup>12</sup> Ta'ba huatoë'eria nog huanaba' o'ta'mona'uyate. Ta'ba huatatoë'eria kentaj dighuea' sirona on'tuka'po tabaya' on'en'uyate.

<sup>13</sup> Kenoka' “¿Kate ijka'apo?” Ta'ba huatoë'eria o'nopoëpo, “Do'hued huasi'po huadi'nanada ijta'mona'apoy. Kentanayopi' on'tiahuaydepo dakhuea' onahue' ya'neapetpi.” O'nopoë'uyate. Ken huasi'potaj o'ta'mona'uyate.

<sup>14</sup> Ta'ba huatatoë'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo huayahuaya on'batia'pakpo “In ta'ba huatoë'eriansi'po o'e. Ke'nen huaoj e'bueyde'te huaojen ta'ba ke'nakon o'toëapo. Huasi'potaj mon'arak. Ke'nen huaojen ta'ba oro'omeyen mo'taë'po mo'darak.” Kenda ta'ba huatatoë'eriomeya on'batia'pakuyate.

<sup>15-16</sup> Ken uva ta'bokpeyo on'tohua'depo on'darakuyate. —Jesúsa o'mana'po. —Ta'ba huatoë'eria huatatoë'eriomeytaj o'bahuatiakapo. Huatatoë'eritaj o'baarakapo. Ta'ba nog aratbuttaj o'bayokapo. —Jesúsa o'manbatia'pakuyate.

Kenda huakka'da aratbut on'pegedepo,

—Keje' kenda kahue'dik kaë'. —O'da'uyate.

<sup>17</sup> Jesús a aratbuttaj o'batiahuaypo,

—Apagba' yan'no poenka'. Kenpa' Apagba'a oa',  
 Huid jak huaka'eria jak ogka'po Diosen 'uru huid pakhue' o'nuy. Ken hueretda huida  
 Diosen jak jon'ta'tihuada'apo. Nogok huaknopog'erien Huairi ijjeapoy.  
 Konig huid jak huaka'erimey ogka'po huidtaj pakhue'da o'nepo o'nen'uyate konigti do'taj  
 pakhue'ada o'nepo kenpa'ti do'taj me'nenapone.  
 18 Konig huidtone'taj o'tikude'po o'nokketogka'apo konigti Diosen Huairitaj oknopogehue'  
 o'nepo dakhue'da o'neapo. Huidtone' kutahueya'e'tikotnayo konig huagoga'da yam-  
 agkapet. Ehue'da o'neapo. Konigti kenomey Diosen Huasi'potaj pakhue' o'nepo  
 nopo'koreahue' o'nepo. Diosa castiga o'magka'apo. Ehue'da o'neapo. —Kenda Jesús a  
 o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

*¿Menpa' Romano aratbuten gobierno huairitaj huakupe yokdik o'e'?*  
 (Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Ken sacerdote huairiomey, Moisésenba' huamanmadika'eriere Jesús taj  
 on'peonhua'depo Jesús a oro'omeytaj bo'tia'pakne, oro'a konig huairien ta'ba  
 huatatog'erionig o'nea', bo'tia'pakne. Judío huairiomeya on'nokotdepo Jesús taj  
 huabakuda' jakyo e'tohua'ta' on'tipaknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue'dik  
 o'nuyate. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'e'. Aratbuta o'noknopog'enok huairia  
 aratbuttaj on'makme'pukuyate.

20 Konigepo Jesús te nama'da huaa'erimeytaj on'tita'mona'po sacerdote huairia  
 on'tita'mona'po nama'da huaa'eritaj konig huadaknoponigda on'nigepo Jesús taj  
 on'peepo nama'da Jesús a yaa'apetdapi'. Jesús a nama'da ea'nayo gobierno huairite  
 tohua'dik ya'neapet. Jesús nayo nama'da ahue'dik o'ika'uyate.

21 Konigepo Jesús taj o'nona'po,  
 —Buttida i'manmadika'ika'. Buttida Dios a o'pak buttida  
 i'manmadika'ika'. Be'api' aratbut huairipi' ontaj e'pee'nayo me'pukhue'ada i'epo buttida  
 i'manmadika'ika'.

22 ¿Romano gobierno huairitaj menpa' huakupe yokdik o'e'? ¿Yokhue'dikpi' o'e', huaman-  
 madika'eri? Jesús taj o'nona'uyate. —Kenda nama'da huaa'eria o'nona'uyate.

23 Jesús a nama'da ya'mana'apetpi' nama'da huaa'eria nama'da o'nona'denok Jesús  
 o'nokotonpo,

—¿Mena'po nama'da do'taj o'nona'?

24 Men huakupe. ¿Be'ed huakok huakupete ya'e'? ¿Be'ed huadik huakupete e'madoya'  
 ya'e'? —O'mana'nok,

—Romano gobierno huairi o'e'. —Onte'ti Jesús taj o'nona'nok.

25 —Gobierno huairien huakupe huairitaj yan'yokti'. Kenpa'ti Diostaj yanoknopogepo  
 yan'nigpeika'. —Jesús a o'mana'uyate.

26 Aratbuta en'peea'te Jesús a nama'da ahue' o'neapo on'nopog'e'uy. Jesús a 'urua'da oa'ika'  
 on'nopogepo nama'da huaa'eri soata' o'ne'uyate.

*¿Menpa' aratbut kubarakya' yan'noyhuadapetpi'?*  
 (Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

27 Nogok Jesús taj on'huahua'po sue'ada saduceo aratbut on'huahua'uyate. Aratbut  
 kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o'neapo saduceo on'nopogepo kenpa'ti on'batia'pakika'po,  
 28 —“Huabokerek huatoeere e'eada suigpi' okhuij ehue'ada e'bueynayo ke'nen  
 huama'buy 'ayhuataj toepakdik o'neapo. Huakkuru e'tasi'pog'e' kentaj ka'dikke'  
 huama'buy kudakendik ka'e'.” Moisés a a'ennada o'mana'uyate.

29 Ken siete huama'buy o'nuy. Huakkurueria o'toepakdepo nogok okbuey'uyate. Sigpi'  
 okhuij ehue'ada okbuey'uyate.

30 Nog huama'buyakon 'ayhuataj o'toepakpo nogok ke'nakon sigpi' okhuij ehue'ada  
 okbuey'uyate.

31 Konogada 'ayhuataj o'toepakpo ke'nakon sigpi' okhuij ehue'ada okbuey'uy. Konigti  
 nog huama'buy ogka'uyate. Aya'da huama'buy seis huama'buy huakkurueria 'ayhuataj  
 on'toepakdepo sigpi' onpapayo' okhuijhue'ada on'buey'uyate.

32 Ken nogok 'ayhuakon on'timabuey'uyate.

33 Nogok aratbut kubarakya' onte'ti Diosere en'manoyhuadde'te, ¿Ke'na 'ayhua be'ed  
 huatoe ya'eapo? Aya'da siete huama'buy on'toe'uyate, huamanmadika'eri. —Saduceo  
 o'nona'uyate.

34 —Oy aratbut indariya' on'toepakika'.

35 Kenomeynayo Diostaj daknopoda o'nepo Diostaj o'noknopog'enok nogok  
 on'manoyhuaddepo Diosere o'nedepo onte'ti toepakhue' o'neapo. Kenpa'ti huayobu  
 kattoepake'po bayokhue' o'neapo.

<sup>36</sup> Onte'ti bueyhue'dik o'neapo. Ken konig Diosen huamata'moneri kurudyo o'ne konigti o'neapo. Kubarakya' Diosa o'manoyhuada'nok Diosensi'po o'neapo.

<sup>37</sup> Aratbut kubarakya' on'noyhuadapo Moisésa o'madoya'po Diosba' o'madoya'po o'manopogə'uyate. Kente Moisésenba'te huəymey e'bakpakte Moisés o'timadoya'uyate kente Dios Huairi Abrahamen Dios o'ə. Dios Huairi Isaacen Dios o'ə. Kenpa'ti Dios Huairi Jacoben Dios o'ə. Apagba'a kenpa' oa'.

<sup>38</sup> Abrahamkudak Isaackudak Jacobkudakere huaknopogə'eri o'ne'uynok konig nokireg on'noe Diosa o'matinopogəpo. Aya'da Diostaj huaknopogə'eri en'bueypi' on'noe Diosa o'matinopogəpo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>39</sup> —Huadakda i'mana', huamanmadika'eri. —Sue'da Moisésenba' huamanmadika'eria o'nona'uyate.

<sup>40</sup> Onte'ti Jesústaj on'me'pukpo onahue' o'nyuate.

*Cristotaj Diosa o'ta'mona'apo. Kenpa' Diosba' oa'uyate. Cristo Daviden Dios Huairi o'ə kenoka'ti kenpa'ti Daviden adhuea' huayayo o'ə.*

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

<sup>41</sup> —“Cristo Davidkudaken adhuea' huayayo o'əapo.” Mena'po kenpa' on'da'ika'.

<sup>42-43</sup> Salmosba' Apagba'te Cristotaj o'batia'pakpo, Cristo do'hued Huairi me'təgne, Davida oa'uyate.

“Doere teyada kenpa'da yamana'ika'. Aya'da o'nen taka' konig toto' kenpa'ti oknopogəhue' huəg'eri nogoka'da huaboa'da ontaj nigpeedik o'neapo.” Cristo do'hued huairitaj Dios Huairia ona'uy. Davida Salmosba'te oa'uyate.

<sup>44</sup> “Do'hued Huairi me'təgne.” Cristo si'popakhued Davida oa'uyate. Cristo Huairi e'si'pogə'dete Davidkudaken adhuea' huayayo kenpa'ti o'ə'uy. Kenda dapi' mo'nopogə. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Moisésenba' huamanmadika'eri nama'da ogkika'. Jesúsa o'bahuaa'uyate.*

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

<sup>45</sup> Aya'da aratbut Jesústaj on'pegedepo,

<sup>46</sup> —Moisésba' huamanmadika'eriomey huata'da on'eretpakpo nama'da ogkika' daka' yan'no'poika'. Konigti huairi kirigayo' huabidokda e'otta' on'pakika'po, kenpa'ti huakka' jak eretnopoyo e'huəg'te “Ttiak, huairi.” Ena'te e'peeta' on'pakika'. Kenpa'ti judioen huaitake' jakyo huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'. Kenpa'ti fiestate konig huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'po.

<sup>47</sup> Kenpa'ti 'ayhuae' huakupepi' jakpi' katepi' en'təg'te konig engaña ogka'po on'bakkayika'po. Kenda ogkika'po onoktetyo' Diostaj ijhue'da on'tiona'pakonhuahuika'po aratbuta men'tiahuaye'po huadakda o'ne men'tinopogə'po konigepo kirigayo' on'tiona'pakonhuahuika'po. Kenda ogkika'nok Diosa daka' o'nopogəpo huakka' castiga o'magka'apo. Huakka' pai'da on'no'po'əapo. Konig kenomey nama'da ogkika' konigti kahue' yane'. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

## 21

*'Ayhuua pai'da e'əada Diostaj botta' sigkupe aya'da o'yokuyate.*

(Mr. 12.41-44)

<sup>1</sup> Diosen jakyo o'nepo, judío huairi huakka'da on'matogəpo Diosen jakyo huakupe cajayo on'kuda'po Jesúsa o'tiahuay'uyate.

<sup>2</sup> Kenpa'ti pai'da 'ayhua e'əada botta' sigkupe jeyda e'kudate Jesúsa o'tiahuaypo,

<sup>3-4</sup> —In 'ayhua suigda e'toəada konig huakka'da o'kuda'. Judío huairinayo huakka'da e'təgətada konig suigda on'kuda'. 'Ayhuanayo sue'da e'təgətada Diostaj daka' oknopogəpo aya'da Diostaj o'yok. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Diosen jak ekbirik huidtaj aya'da sorokte on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'əapo. Jesúsa oa'uyate.*

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

<sup>5</sup> Ken Diosen jak 'uruda o'ə. Sue'da on'batia'pakpo. 'Uruda huid kenpa'ti Diostaj 'uruda katepi' katetehue' on'yokuyate. Kendakon on'nigbetuyate. Diosen jak 'uruda o'ə. Kenda on'tiahuaypo on'batia'pakuyate.

<sup>6</sup> —Nogok in 'uruda jak bo'tiahuayika'nig ekbirik huid on'majenapo. Aya'da huid sorokte nog aratbuta on'baksaka'apo. Huid kupahuihue'da o'əapo. Diosen jak ehue' o'əapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Diosen kene'huayg' huame'noe tiakhued eə'ted kenpa' aratbut ogkika'aponig Jesúsa o'manopogə'uyate.*

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

7 —¿Kenda oro'omeytaj ona'dene menoka' ya'eapet? ¿Oro'omey a'nopqeya'po kate huakkuru tiahuaydik o'eapet? Huamanmadika'eri. —Jesúsen huanigpejka'eria Jesústaj o'nona'uyate.

8 —Keyoj nama'da mona'apey. Opudomeytaj huakka'ada bohuiatiakapone, “Diosa me'ta'mona'uyne', Cristo ijjej.” Nama'da on'batia'pakapo. “Oy opudtaj ijhuatiakpo, do Cristo ijjej.” Nama'da on'batia'pakapo. Kenomeytaj keyoj kenomeytaj manigpeehue' yane'.

9 Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhuahua', on'batia'pakdeapo mo'peedeapet, me'pukehue' yane'. Ken huakkuruda gobierno sorotataj barakonhuahua'dik o'neapo. A'ti nogok Diosen kene'huaya' huame'noete do onte'ti ijtiakapoy. —Jesúsa huanigpejka'eriomeytaj o'mana'po.

10 —Huadaribayoeri nog huadaribayoeri sorotataa yan'barakapet. Kenpa'ti huadaribayo gobierno sorotataj nog huadaribayo gobierno sorotataj diga'da yan'barakapet.

11 Nogyá' nogyá' huadaribaya' diga'da ya'iyegapet. Nogyá' nogyá' aypo ehue'da ya'eapet. Aypota' yan'mabueyohua'apet. Kenpa'ti nogyá' nogyá' aratbut dakhue'da o'nepo huakka'da yan'mabueyapet. Kurudyó huiyoknanada on'tiahuaypo diga'da yan'mame'pukapet. Konig tiahuayhue'ya on'tiahuaypo yan'me'pukapet.

12 Kenda kahued ee'ted opudomey huaknopq'e'eritaj mo'baea'po mo'batohua'apone. Opudomey huaknopq'e'eritaj bo'huadiayapone. Judío aratbuten huaitake' jakyo mo'batohua'apone. Opudomeyá dakhuea'da bo'kame'ne, bo'huadiaypo nama'da bo'huaa'apone. Huabakudá' jakyo bo'kudá'apone. Kenpa'ti do'taj moknopoenok gobierno huairite mo'batohua'apone, opudomey huaknopq'e'eri dakhuea' ogkame' a'huaaya'po huairite mo'batohua'apone. Gobierno huairite huakkurute mo'nigboa'apone.

13 Do Cristotaj huaknopq'e'eri ijjejo Cristoen ijjej, Diosensi'po ijjej. Dios aratbuttaj o'matinepahui'po o'manopo'yareadhuahuika'. Batia'pakdik mo'eapone.

14 Huairite huahuahued “Katia' kentaj yona'apet,” nopqehue' yane'.

15 Kenok huairitaj huana'dikte huadadik kenpa'ti 'uru e'nopq'e' do'hua on'nopqea'apone. 'Urunanada mona'apet opudomeyen taka' oknopqehue' huae'eria onte'ti katia'pi' sigpi' opudtaj huaahue'dik ya'neapet.

16 Opudomeyen huaoapi' huayepi' huama'buyapi' huidpoapi' kenpa'ti nog huabetapi' kenpa'ti huadi'da aratbutapi' dakhuea'da opudomeytaj mogka'apone. Castiga kagke'po gobierno huairitaj bo'yokapone. Opudomeytaj sue'tada bo'arakapone.

17 Do'taj o'noknopoenok do'hued huadik men'diktojka'nok konigepo aya'da aratbuta bo'huadiayapone.

18 Me'pukehue' yane'. Daka' Diosa mo'matqejka'apone. Opudomey kenpa'da bueyhue' mo'eapone. Diosere mo'neonhuahuika'apo. Aya' opudensotaj Diosa daka' mo'matqea'apone. Huakuhij opuden nogtipi' ehue' ehue'dik o'eapo.

19 Daka'da do'taj eknopoeonhuahuika'nayo batikhue'ada eknopoeonhuahuika'nayo Diosere mo'neonhuahuika'apone.

20 Jerusalén jakkuru huanig taka' sorotataj e'nede'te opudomeyá e'tiahuayde' Jerusalén huakka' jakyo ida on'barakapo kenpa'ti jak on'maenapo. Huakka' jak ehue'da o'eapo, yan'nopqeti'.

21 Kenoka' aya'da aratbut Judea huadaribayo o'nepo ote'yon ida kan'mamone'po, aya'da Jerusalényo huae'eri ida ka'norokone'po, kenpa'ti kenoka' ta'bayo o'nepo huakka' jakyo onte'ti kumehue' ka'ne'.

22 Kenoka' Dios ke'nen Israel aratbuttaj castiga o'magka'apo. Kenpa' Diosba'a oa'uyate. Kenda Diosa o'ka'apo.

23 Kenoka' Diosa ke'poda castiga yamagka'apet. Ettone' bogdakhue' ya'neapet kenpa'ti nog ettone' yobed on'toqepo yan'minoga'deapet kenpihuay ke'ponada ya'eapet. Pai'nanada on'nopo'eapo. Huadarite in judío aratbuttaj Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo, pai'da on'nopo'eapo.

24 Sorotataa judiotaj yan'barakapet huakka' yan'mabueyapet nogomeytaj noybayo nog gobiernoenbayo nogyon nogyon yan'batohua'apet. Nog aratbut Jerusalényo ya'neonhuahuika'apet, nog aratbutda huairi Jerusalényo ya'neonhuahuika'apet. Kenoka' Diosa o'pakpo judío onte'ti Jerusalényo ya'nika'apet. Gobierno huairi hua'enda yan'toqepet. —Jesúsa o'mana'po.

*Kurudyá' ijhuarakapet. Jesúsa o'mana'uyate.*

*(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)*

25 —Diosa castiga o'magka'apo huanopqea' niokpo puug siokpo nogpa'da ya'neapetnok nogoknanada nogbaya' nogbaya' aratbuta en'tiahuayada kate Diosa yaka'apet

yanokkahueapet. Kenpa'ti e'poga 'utta'da yaa'apet kenpa'ti huiyokda e'poga diga'da ya'bosakapetnok diga'da yan'mame'pukapet.

<sup>26</sup> Ken niokpo siokpoere konig huiyokda o'jyegaponok konigepo kate Dios yaka'apet aratbut on'nopopeo huakka'nanada on'me'pukpo konig on'mabueynoatu'apo.

<sup>27</sup> Kenoka' do e'tiakte on'tiahuayapo. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne kurudya' e'sihu'i'ya' ijhuarakapoy. Teynanda kenpa'ti konig senogda jeynanda ijhuarakapoy. Ken konig do'taj bo'tiahuayapone.

<sup>28</sup> Kenoka' huaboa'da o'edeapo konig kurud e'jyegde'te kenoka' yan'durugpakpo kutayo yan'mabo'. Opudomeytaj Diosa o'manopo'yarea'deapo. —Kenda Jesús a o'manmadika'uyate.

<sup>29</sup> Onte'ti Jesús a o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

—Higuera hueymey kenpa'ti nog hueymeytapi' yan'tiahuay'.

<sup>30</sup> Kenoka' huakutaj o'bakutapakde huabayokok a'ti o'e'apo, mo'nopoe.

<sup>31</sup> Kenda huaboa'da o'nona'denig kenda huaboa'da bo'tiahuaydepo Dios Huairi a'ti o'tiakapo nopoe'dik mo'ene.

<sup>32</sup> Kenda huaboa'da iija'nig opuden huakka' jaktaj taka' sorotataa ke'poda ogka'apo. Jak ehue' o'e'apo. Aya' aratbut oyda on'noepo bueyhued o'nepo on'tiahuayapo. Buttida ijjay.

<sup>33</sup> Kurud ehue' o'e'apo. Kenpa'ti huadari ehue' o'e'apo. Do'hued buttida huadiknayo batikhue'dik o'eonhuahuika'apo.

<sup>34-35</sup> Keyoj ijjay. Daka' yan'nopoika'. Kenpa'da huadakda yag'kika', huadakda yan'nopoika'. Katepi' fiestapi' e'ka'ta' me'pukehue' yanika'. Huakka'da e'mamay'ta' eretpakhue' yanika'. Katetapi' huakka' mepu'kehue' yanika'. Ken konig nama'da e'kika'nayo kenoka' do'taj ekpoe' nige'hue' e'ne'te do huabokerek ijjepeo kurudya' ida ijhuarakapoy. Castiga a'magkaya'po ijtiaikapoy. Konig trampa idada o'kotika' konig ekpoe' nige'hue' e'ne'te idada kurudya' ijhuarakapoy. Castiga e'magka' ijtiaikapoy. Aya'tada aratbut nogya' nogya' nog huadari nog huadariyo aya'tada castiga a'magkaya'po ijbahuatiaikapoy.

<sup>36</sup> Konigepo do'taj e'tiaktaj ekpoe' men'nige'ika'. Kenpa'ti kenoka' konig kenda huaboa'da iija'nig konig sorotataj nogbayo sorotataj on'barakika'po kenpa'ti kenoka' opudomeytaj diga' bo'huadiaypo ke'poda mogka'apone. Konigepo opudomeya daka' Diostaj yanoknopoika' Diostaj yan'tiona'pakika'. Do huabokerek ijjepeo, do'hua e'tiakte daknopo'da e'dik yanika'. —Jesús a o'manmadika'po o'mana'uyate.

<sup>37</sup> Ken huame'noete Diosen jakyo o'manmadika'ika'po Jesús a o'manmadika'ika'uyate. Sikyo Jerusalénya' o'orokika'po ote' Olivoste o'hua'ika'po keyoj jakyo o'tayika'uyate.

<sup>38</sup> Sikyoedda huakka'da aratbut Diosen jakyo o'nehua'po Jesús taj a'peeya'po on'kudika'uyate.

## 22

*Jesústaj a'arakya'po monig yan'totiakapo judío huairiomey on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 26.1-5, 14-16; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)*

<sup>1</sup> A'ti judío en fiesta o'e'apo. Ken fiestate biahue' pan on'bape'ika'. E'bia'og' okbukhue' o'nepo pan biahue' o'ika'. Ken fiesta huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta on'dikkuyate.

<sup>2</sup> Kenoka' sacerdote Diosen jakyo huabaa'eri huairi, Moisés enba' huamanmadika'eriere sue'da keyoti o'nepo Jesús taj monig arakdik o'e'apoy. Kenomey on'nopopeo Jesús taj e'tohua'te huakka' aratbuta oro'taj en'tiahuay'nayo aratbuta bo'huadiayapey on'nopopeo on'makme'pukuy.

<sup>3</sup> Judas Iscariote Jesús en doce huamata'mona'eri nogtida o'uyate. Judastaj toto' huairia o'nopo'toedenok,

<sup>4</sup> Sacerdote huairitaj kenpa'ti Diosen jak huatoqe'eri huairitaj o'bahuahua'po monig Jesús taj ijbayokapo o'batia'pakuyate.

<sup>5</sup> Ken sacerdote huairi Diosen jak huatoqe'eriere Judastaj on'peedepeo durugda o'nepo, "Huakka'da huakupe bo'yokapone." Judastaj o'nona'uyate.

<sup>6</sup> "Huakka' huakupe on'yokaponok Jesús te on'tohua'apone." Judasa o'mana'uyate. "Kente huakka' aratbut ehue' e'ne'yo menpeeta' sacerdotetaj ijbathua'a." Huaboa'da Judasa o'nopoe'uy.

*Doce huanigpeika'eriere Jesús Huairiere on'bape'uyate.*

*(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

<sup>7</sup> Ken huame'noe pan e'bia'og'a okbukhue'ada on'bape'ika'nig fiesta o'ede. Kenoka' ovejasi'po on'darakika'.

<sup>8</sup> Pedrotaj Juaneretaj o'mata'mona'uyate Jesús a.

—Yanhuati'. Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta aypo yan'manhuada'. —Jesúsa o'mana'nok,

<sup>9</sup>—¿Meya' fiesta aypo o'manhuada'apo? —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>10</sup>—Jerusalényo yanhua'. Huakka' jakyo yan'kudondepo, huabokerek hue'ey huaegpu'te hueda' e'tohua'te bo'huahuayapone. Kentaj yan'tahuati'. Ken jakyo o'kudapo. Ken jak kurute yan'huahuati'.

<sup>11</sup>“¿Do huanigpeika'eriere o'nen jakyo meya' o'bape'apo?” oro'en huamanmadika'eria mena'ne. Ken konig jak huata'e'eritaj ya'nonati'.

<sup>12</sup>Ken jak huata'e'eri opudomeytaj o'peede'po jak kutayo huaboro'kiregyo o'batohua'nok kutopa huabidda huahuadere mon'tiahuayatu. Keya' aypo yan'manhuada'. —Jesúsa Pedrotaj Juaneretaj o'mana'uyate.

<sup>13</sup>Ken Juan Pedroere o'nokhua'po, huakka' jak Jerusalényo on'hua'po kenda Jesúsa o'mana'nig on'huahuay'uyate. Ken jakyo o'nehua'po fiesta aypo on'manhuada'uyate.

<sup>14</sup>Kenoka' aypo e'mahueyde'te kutopate Jesús Jesúsen huamata'moneriue on'huaddepo,

<sup>15</sup>—Do bueyhued ijje'po in judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' ka'ne'po fiesta opudomeyere e'tobape'ta' huakka' ijpaki.

<sup>16</sup>Onte'ti in fiesta aypo bapehue' ijjeonhuahuika'apoyo. Nogok aya'da Diosen Huairitaj en'ngipeede'te kenpa'ti do Diosen Huasi'uyde'te do'taj okkahuehue'ada aypo mo'bape'ika'apone. Kenoka' nogoknada onte'ti in okkahuehue'ada aypo ijbape'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>17</sup>Ken huaba'te huamai'pu' o'to'epo, Diostaj dakiti ona'depo,

—Aya'ada yan'mai'e'.

<sup>18</sup>Konigepo uva huada hue'ey mayhue' ijjeonhuahuika'apoy. Nogokda Dios Huairitaj aya'ada en'ngipeede'te onte'ti ijmayapoy. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>19</sup>Kenpa' oa'depo pan o'babapdo Diostaj dakiti oa'depo o'po'sakea'po doce huanigpeika'eritaj o'bayoke'po,

—In pan do'hued huaso'nigti o'e. Aya'tada kamannigbueye'po Diosa me'ta'mona'uyne. In pan yan'bape'. Do e'buey okkahuehue' huajka' yan'bape'. —O'mana'uyate.

<sup>20</sup>Ken on'bape'depo onte'ti huamai'pu' o'bayokpo,

—In vino konig Diosen huaboa' huamanopo'yarea' e'mana' huadik o'e. Buttida o'e a'manopo'eya'po do'taj bo'arakapone. Do'hued mimi o'mimihua'apo.

<sup>21</sup>Oynayo ken huabokerek oro'ere o'bape'nig'a konig huadi'da o'bapenig'a do'taj taka'taj be'yokapone.

<sup>22</sup>Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Ijbueyapoy. Konig Diosa o'pakpo a'nnanada o'nopo'uyatenok, ijbueyapoy. Ke'na taka'taj be'yokapone. Kentaj Diosa diga' castiga ogka'apo. Pai'nada o'nopo'unhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>23</sup>Ken, huaboa'da on'batia'pakepo Jesúsén huata'mona'eriomey huayahuaa on'batia'pakepo, ¿be'auru Jesústaj taka'taj ya'bayokapo? on'batia'pake'uyate.

*¿Oro'omey be'aturu hueretda huairi o'epet? Huayahuaa on'batia'pakuyate.*

<sup>24</sup>Kenoka' on'batia'pakpo. ¿Oro'omey be'aturu hueretda huairi o'epet? Huayahuaa huamata'mona'eriomeya on'batia'pakuyate.

<sup>25</sup>—Nog aratbuten gobierno huairi teyda on'mana'ika' kenpa'ti on'mata'monea'ika'. “Huadakda ogkika'.” Nog aratbuta kenomeyen huairitaj huaa'dik o'nika'.

<sup>26</sup>Opudomeynayo konig nog aratbut gobierno huairi ehue'dik yane'. Opudomeya hueretda huairi ee'ta' e'paknayo teyda e'mata'mona'ika'ta' pakhue'yaneti' konig huasue-donig yaneti'. Kenpa'ti opudomey huairi ee'ta' e'paknayo konig huanaba'yanikati'.

<sup>27</sup>Ke'na kutopate o'bape'. Ke'na huairi o'e. Ke'na aypo o'ngitotiakika'nig ke'nataj huanaba' o'e. Donayo opudomeyere konig opudomeyen huabatihuapokika'eri ijje'y. Ken konig Diosa o'pak.

<sup>28</sup>Kenoka' judío huairi do'taj engaña egka'ta' on'eretpakpo nama'da ena'ta' mentipakikame'ne kenoka' do'ere mo'ikame'ne.

<sup>29</sup>Konig do'hued Apag Diosa hueretda huairitone' me'ea'uyne. Konig aya'tada mana'dik ijje'po kenpa'ti mata'mona'dik ka'e'po huairi me'ea'uyne. Konigti huairi opudomeytakon o'nea'ne.

<sup>30</sup>Nogok do gobierno huairitone' ee'te doeretaj mo'tobape'apone. Kenpa'ti doere mo'mayapone. Dios Huairien huahuad huahuadte bo'huadapone. Aya'da Israel aratbut-taj, doce tribus aratbuttaj konig huamanoeya'eri huairionigti mo'epone. Kenda katepi' Israel aratbut ogkika'uyate, kenda mo'peedeapone. Dakhuae' ogka'ngitaj mo'nopo'nek Diosa castiga o'magka'apo. —Jesúsa doce huamata'mona'eriomeytaj o'mana'uyate.

*“Jesústaj jokiahue'ya ijje'y.” Simón Pedroa ia'apone. Jesúsa ona'uyate.*

*(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)*

<sup>31</sup>—Yapee' Simón, yapee' Simón. “Beyok Jesúsen huanigpeika' eri konig trigotaj ektipoapa' o'nen huata'mona'eritaj e'magka'ta' ijpaki. Jesúsen huata'mona'eritaj menpa'ti daka' yanoknopoenuahuiketapo batikhue'ada e'noknopoenuahuikate nama'da e'magka'ta' ijbati'paki, Dios.” Toto' huairia ona'uyatenig'a.

<sup>32</sup> Donayo ontaj Simón o'tiona'pakne. “Simón Diostaj do'takon daka' kaknopoike' batikhue'ada kaknopoike' kenpa'ti ona'ti do'taj e'nopo'korea'de'te huama'buy huanoknopo'e'eritaj teyda eknopo'e' kabatihupokike'.” Kenda o'tiona'pakne. —Jesúsa Simón Pedrotaj ona'uyate.

<sup>33</sup>—On huabakuda' jakyo egkuda'nayo kuddiktion ijje. Onere a'bueyya'po hua'diktion ijje, ijnopoey, Huairi. —Simón Pedroa Jesústaj ona'uyate.

<sup>34</sup>—Oyedda in sikyo huatahuaj sipoghued “Jesústaj jokiahue'ya ijje,” bapa'a' ia'apo, Pedro. —Jesúsa Pedrotaj ona'uyate.

*A'ti Jesús pai'da o'nopo'epo.*

<sup>35</sup>—A'nenda opudomeytaj do'hua on'mata'mona'uyne. Kutamabayo', huakupebayo' nog hua'iotbayo' on'mata'mona'uyne. Enhua'de'te konig aya'da e'tamae'onig mo'eme'ne. —Jesúsa o'mana'nok,

—Ee', katapi' aya'da o'paknig o'matog'uy. —O'nona'uyate.

<sup>36</sup>—Oynayo huakupe e'tag'nayo yan'tohua'. Kutama e'tag'nayo yan'tohua'. Sorotataen siro toehue' ee'nayo huako yan'bahuaya'po siro yadeti'.

<sup>37</sup> Konigepo “Ke'na dakhuea' huaka'eri o'e. On'batia'pakapo.” Apagba'a oa'. Kenda Apagba'a oa'nig do'taj a'ti men'huaa'deapone ijjay. Aya'da Apagba'te me'nigbatia'pakuyatenig do'taj a'ti me'nogka'apone. Pai'da ijnopo'epoy. A'ti ehue'da ijjeapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>38</sup>—In botta' sorotataen siro o'e, Huairi. —O'nona'denok.

—Kenyo'da kag'. —Jesúsa o'mana'uyate.

*Getsemani ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuyate.*

*(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)*

<sup>39</sup> Ken Jesús huakka' jakya' Jerusalén'ya' o'oro'konpo ote' Olivosyo o'hua'ika'po ote' Olivosyon o'hua'beduyate. Kenere huanigpeika'eriomeyere on'hua'uyate.

<sup>40</sup> Keyo o'tiona'pakika'nigyo jokyedepo,

—Dakhuea' kahue' huag'te yan'tiona'pak. Konig Diosa bo'tihuapoke'po dakhuea' kahue' huag'te yan'tiona'pak. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Ken Jesús meyhue'da o'bakuato'po a'tiona'pakya'po huikudate ohuadpo.

<sup>42</sup>—“Pai'da yanopo'epo bueyhue'dik yag'ti sion.” On e'paknayo mena', Dios. Do konig ijpaknig kahue' yag'. Konig kenda on i'pak megka', do'hued pag. —Jesúsa o'tionapakuyate.

<sup>43</sup> Ken kurudya' Diosen huata'moneri o'huarakondepo Jesústaj ateypakaya'po o'huarakonde'uyate.

<sup>44</sup> Konigepo cruze ijbueyapoy diga'da o'nopo'epo nogiti huakka'a'da o'tiona'pakpo diga'da o'ukpakpo konig mimi e'ukpaku'e huakka' barakte o'surukuyate.

<sup>45</sup> Ken o'tiona'pakonhua'depo o'bopo huanigpeika'eriomeytaj o'bahuahua'po e'tayte o'bahuahuay'uyate. Sue'nanada o'nepo on'batay'uyate.

<sup>46</sup> —¿Mena'po bo'tai'? Yan'mabo'. Yan'tiona'pak. Onte'ti dakhuea' kahue' huag'te yan'tiona'pak. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

*Jesústaj huakka'ada a'tohuaya'po on'huatiakuyate.*

*(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)*

<sup>47</sup> Jesús huanigpeika'eritaj e'manbatia'pakonhua'te huakka'ada on'huatiakde'uyate. Huakkuru Judasa o'huatiakpo. Ke'na Jesúsen doce huanigpeika'eri nogtia' o'uy. Judas huakka' aratbut o'batotiakdepo Jesústaj a'buyukya'po o'huahua'uyate.

<sup>48</sup> —Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj inomey do'hued taka'taj a'yokya'po do'taj o'buyukne. —Judastaj Jesúsa ona'uyate.

<sup>49</sup> Huakka' aratbut on'huatiakdepo Jesústaj on'tohua'apo. Jesúsen huanigpeika'eria on'batiahuayondepo,

—¿Sorotataen siro menpa' o'magka'apo, Huairi? —Huanigpeika'eriomeya' o'nona'uyate.

<sup>50</sup> Nogtida huanigpeika'eria sacerdoten huanaba'taj huada'kopen huapesod okteg'uyate.

<sup>51</sup> —Keje' kennigda yamagka'. —Jesúsa o'mana'po,

Ken huanaba'en huapesod Jesúsa o'tibata'tepo o'yarea'uyate.

<sup>52-53</sup> —Konig huabere'eritaj egkapa' siroa huaypaerea on'huatiakbedne. Ka'tia'po kenpa' o'nogka'. Diosen jakyo opudomeyere nog huame'noe nog huame'noe nogok nogok ijika'niga do'taj sigpi' opuda' tohuahue'da o'nikame'ne. Oynayo sikyoda toto'a



mo'togonok o'nogka'bedne. —Sacerdote huairitaj Diosen jak huairitaj huatone' huairitaj Jesúsa o'mana'uyate. Kenomey Jesústaj a'tohuaya'po on'huatiakbeduyate.

*Jesústaj jokiahue'ya ijje. Pedroa bapa'a' oa'uyate.*

*(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)*

<sup>54</sup> Ken Jesústaj on'toepo on'tohua'beduyate. Sacerdote huairitone'en jakyo on'tohua'beduyate. Pedroa ta'pote hueytemon o'tahua'po.

<sup>55</sup> Sacerdote huairitone'en jakyo o'noky'e'epo jakkurunopote ta'ak on'bakpaka'po ta'akope huabirika' on'tibahuadpo Pedro keyoti kenomeyere o'huaduyate.

<sup>56</sup> Pedro ta'akopete e'huadte huanaba' ettone' o'boato'po Pedrotaj o'tiahuaypo daka'da o'tiahuaydepo,

—In huabokerekkon Jesúsere o'ika'uyate. —Huanaba' ettone'a o'mana'uyate.

<sup>57</sup> —Ehue', ettone'. Jesústaj jokiahue'ya ijje, —Pedroa ona'uyate.

<sup>58</sup> A'timon nogakon Pedrotaj o'tiahuaydepo,

—O'nakon Jesúsen huanigpeika'eri i'ene. —Ona'uyate.

—Ehue', huabokerek, Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijje. —Pedroa ona'uyate.

<sup>59</sup> A'ti noghoratida nogakon o'mana',

—In huabokerek Jesúsere o'ika'uyate, buttida ijay. Konigepo Galilea huadaribayo huae'eri o'e. —O'mana'uyate.

<sup>60</sup> —Ehue', ka'tia' ia' nopogehue' ijje, huabokerek. —Pedroa ona'uyate.

Kenoka' kenpa' Pedroa ea'te huatahuua o'sipogde'uyate.

<sup>61</sup> Jesúsa Pedrotaj o'huakorudpo o'tiahuaynok, kenda Jesús Huairia ona' Pedro okkahuehue' o'epo huaboa'da o'nopog. “Oyedda in sikyo huatahuaj sipoghued 'Jesústaj jokiahue'ya ijje, bapa'a' ia'apo, Pedro.” Huairia mename'nig Pedro okkahuehue'da huaboa'da onte'ti o'nonon'uyate.

<sup>62</sup> Jak kuruyo o'makorokdepo pai'nada o'huikuyate.

*Jesústaj on'tierikpo on'tidi'ke'uyate.*

*(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)*

<sup>63</sup> Huabokereka Jesústaj on'toepo on'tierikonhua'po on'bititonhua'po

<sup>64</sup> huakpotaj tela o'nokpotidoka'po huakokta' on'pebasbasdepo, “Diosa mennopog'e, ¿Be'a ontaj bo'kokbasbas? oro'taj mona'.” Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>65</sup> Ken nogda nogda dakhuea'da Jesústaj on'tidi'keunhua'uyate.

*Judío huairi egkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.*

*(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)*

<sup>66</sup> Emede'te judío aratbut huatone' huairi ogkupopakpo, sacerdote huairiere ogkupopakpo kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eriere ogkupopakpo, Jesústaj on'manigtotiakdepo,

<sup>67</sup> —¿Menpa' Cristo i'è? ¿Menpa' Diosa meta'mona'uy? Oro'omeytaj kenda mona'. —Judío huairiomey ogkupopakpo Jesústaj o'nona'uyate.

—E'e', do'hua e'mana'nayo, Cristo ijje do'hua e'mana'nayo oknopogehue' mo'eapone. Da oa'mo'nopogepone.

<sup>68</sup> “Do Cristo ijje. Diosa me'ta'mona'uyne. ¿Kenda menpa' mo'nopog?” Opudomeytaj e'mana'nayo do'taj onte'ti a'tokhue' o'neapone. Kenpa'ti “Yahua'.” Onahue'dik o'neapone.

<sup>69</sup> Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. A'ti Diosere ihuadapoy. Dios teyda o'epo aya'da ka'dik o'енок Dioste huada kopen konig Dios teyda ijjeapoy. Aya'da ka'dik ijjeapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>70</sup> —¿Menpa' o'na Diosen Huasi'poda i'è? —Aya'ada Jesústaj o'nona'uyate.

—E'e', Diosen Huasi'po ijje konig opudada o'nona'ne, Diosen Huasi'po ijje. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>71</sup> —“Diosen Huasi'po ijje.” Jesúsa oa'nok oroada o'peene. Dakhuea'da oa'po o'ka', o'nopogene. Konigepo castiga ogka'dik o'eapone. “Jesús dakhuea' oa'uy.” “Dakhuea' o'ka'uy.” Noga en'dapi' peehue'dik o'eapone. —Huatone' huairiomeya'oda'uyate.

## 23

*Pilato Romano gobierno huairitaj e'koka' Jesúsa o'nigbo'uyate.*

*(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)*

<sup>1</sup> Kenoka' aya'ada judío huairi egkupopakpo on'maboddepo Jesústaj Pilato Romano gobierno huairite on'tohua'uyate. Judío huairinayo Jesústaj arakhue'dik o'nenok Romano huairiayo'da yan'arak a'dik o'nenok.

<sup>2</sup> Ayo Jesústaj Pilatotaj huaboa'da nama'da on'huaa'po,

—Oro'omeyen judío aratbuttaj in huabokerek nama'da o'manmadikika'uy. Romano gobiernotaj yan'magka' nama'da o'manmadikika' oro'a o'pē'uy. Kenpa'ti Romano gobierno huairitaj huakupe bayokhue'dik yanika'. Nama'da o'manmadika'. Kenpa'ti “Cristo ijjej,” oa'. Cristo konig gobierno huairi huadik o'e. —Jesústaj Pilatotaj nama'da on'huaa'uyate.

<sup>3</sup>—¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa' i'e? —Pilatoa Jesústaj ona'uyate.

—E'e', konig o'na ia'nig ijjej. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>4</sup>—In huabokerek dakhuea' kahue' o'ika'. Castiga ogkahue'dik ijjej. —Pilatoa sacerdote huairitaj huakka' aratbutomeytaj o'mana'uyate.

<sup>5</sup>—Romano gobierno huairi dakhuea'da o'ne. Yan'maen. Ken konig Jesúsa nama'da o'manmadikika'. Judío aratbut aya'tada nama'da o'manmadikika'po adyonda Galileayo huakkuruda nama'da o'manmadikika'po nogyo nogyo konigti o'kika'po ta'pota' iyokon konigti o'kika'po nama'da o'manmadikika'. —Kenpa' judío huairia ighua'da on'tihuaa'po Jesústaj, Pilatotaj nama'da on'tihuaa'uyate.

*Herodes nog Romano gobierno huairi o'epo Galilea huadaribayo huairi o'enok Herodeste Jesústaj Pilatoa o'ta'mona'uyate.*

<sup>6</sup>Jesús Galileayo o'manmadika'uyate. Pilatoa o'pēdepo “¿Galilea huā'eri menpa' Jesús ya'e'?” O'mana'uyate.

<sup>7</sup>“E'e', Galilea huadaribayo huā'eri Jesús o'e.” Pilatotaj o'nona'de'uyate. Kenda Pilato o'pēdepo Jesústaj Herodeste o'ta'mona'po, Herodes Galilea gobernador o'enok kenpa'ti nenoka' Herodes Jerusalényo o'uyate.

<sup>8</sup>Herodes nogok nogok Jesústaj o'tipeeonhuahua'po konigepo Jesústaj e'tiahuayta' o'pakpo Jesús katepi' 'urua'da e'ka' konig e'bayarea'te e'tiahuayta' o'pakpo konigepo Jesústaj e'tiakte o'tiahuaydepo Herodes huakka' o'durugpakuyate.

<sup>9</sup>Nogiti nogiti ena'tada Jesúsanayo a'tokhue' o'uyate.

<sup>10</sup>Keyo sacerdote huairi kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eri o'nepo Jesústaj ighua'da on'huaa'nok

<sup>11</sup>Herodes sorotataere Jesústaj a'tierikya'po 'uruda huaok on'ota'po konig gobiernoen huairien yudtaj on'ota'depo onte'ti Pilatote o'ta'mona'uyate.

<sup>12</sup>Kenme'noete Pilato Herodesere huaboa'da huayahuaya di'da on'mae'uyate. A'nenda huayahuaya on'bahuaadiay'ika'uyate. Huaboa'da di'da on'mae'uy.

*“Jesústaj arakdik mo'ene.” Pilatoa o'mana'uyate.*

*(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)*

<sup>13</sup>Sacerdote huairitaj aratbuten huairitaj kenpa'ti nog aratbuteretaj “Yan'batiak, do'taj menhuatiak.” Pilatoa o'mana'po egkupopakde'te,

<sup>14</sup>—In huabokerekta' opudomeya on'ngitotiakne. “In huabokerek nama'da o'manmadikika'. Romano gobiernotaj yan'magka' nama'da o'manmadikika'.” Opudomeya o'nona'nig'a opudomey on'tiahuaypo Jesústaj ijbatia'pakdepo Jesúsa nogda nogda dakhuea' o'ka' bo'huaa'nig'a kenda nama'da bo'huaa'nig'a Jesúsnayo sigpi' dakhuea' kahue' o'ika'te. Ijnopoye.

<sup>15</sup>Herodes kenpa'ti Jesústaj o'pēdepo dakhuea' kahue' o'ika'te. Herodesakon o'nopoepo oro'omeytaj onte'ti bo'tokumejne. Yan'pē'. Jesúsa sigpi' dakhuea' kahue' o'ika'tenok Jesústaj yadarak. Ahue'dik ijjej.

<sup>16</sup>Castiga yogka'depo yahuati' yona'apoy. —Pilatoa judío huairiomeytaj o'mana'uyate.

<sup>17</sup>Fiestate nogtida huabakuda' jakyo huā'eritaj jakya' o'oro'kika' konigepo Pilato nogtatida oro'ka'dik o'uyate.

<sup>18</sup>Onokteteyo' aya'ada 'utta'da o'nokoypo,

—Jesústaj yadarak. Barrabástanayo ya'oro'ka'. —Onokteteyo' aya'ada 'utta'da o'nokoy'uyate.

<sup>19</sup>Jerusalényo Barrabás huakka'da aratbut o'bakupopaka'depo gobierno huairitaj a'mabatiarakaya'po e'batoahua'ta' o'pakuyatenig'a. Kenpa'ti nogtatida o'arakuyate. Konigepo huabakuda' jakyo o'enok.

<sup>20</sup>Jesústaj Pilatoa e'oro'ka'ta' o'pakpo, “Jesústaj e'oro'ka'ta' ijpak.” O'mana'nig'a.

<sup>21</sup>—Hueypa cruzte yadarak. Hueypa cruzte yadarak. —Huakka'ada judío aratbut e'kupopakya' 'utta'da o'nokoypo. Onte'ti onte'ti o'nokoy'uyate.

<sup>22</sup>—In sigpi' dakhuea' kahue' o'ika'tenok keje' arakhue'dik ijjej. Konigepo Jesústaj castiga yogka'depo Jesústaj ijporokapoy. —Bapa'a' Pilatoa o'mana'nig'a.

<sup>23</sup>—Hueypa cruzte Jesústaj yadarak. Hueypa cruzte yadarak. —Huakka'ada aratbuta ogkupopakpo sacerdote huairierea dig'a da o'nokoypo, nogok Pilato ta'pota'taj e'nokoyte o'manigpē'uyate.

<sup>24</sup>“Kenda on'paknok ijka'apoy.” Pilatoa o'nopoetupo, o'mana'uyate.

<sup>25</sup> Pilato huakka' aratbuttaj o'manigpepo, Barrabástaj o'oro'ka'uyate. A'nenda Barrabás huakka' aratbuttaj o'bakupopaka' depo gobierno huairitaj a'mabatiarakaya'po e'bahuatoahua'ta' o'pakuyatenig'a. Kenpa'ti Barrabása o'arakuyate. "Barrabástaj ya'oro'ka'." Huakka'ada o'nokoynok o'oro'ka'uyate. Ken judío aratbuta Jesústaj e'arakta' oneretpaknok, Jesústaj Pilato Romano sorotataj ka'darakepo o'bayokuyate.

*Hueypa cruzte Jesústaj on'arakuyate.*

*(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)*

<sup>26</sup> Ken sorotataj Jesústaj on'tohua' depo Simóntaj on'dejdepo, Simón Cirene huakka' jak hua'e'eri o'epo ta'baya' e'tiakde'te Simóntaj on'to'epo hueypa cruz katohue'po sorotataa o'nona'nok Jesúsen ta'pota' Simóna cruz o'tohua'uyate.

<sup>27</sup> Huakka'nanada aratbut on'batahua'po kenpa'ti huakka'da ettone' on'batahua'po Jesústaj on'tinepahui'po diga'da on'bahuikonhua'po utta'da on'bahuikonhua'uyate.

<sup>28</sup> Jesúsa ettone'taj o'batiahuaypo,

—Dota' huikhue' yane', Jerusalén ettone', huata'da yan'tohuik, opudomeyensi'pota' yan'tohuik.

<sup>29</sup> Konigepo opudta'taj nogok ke'poda dakhuea'nada o'e'apo. Aratbuta pai'nanada on'nopo'e'apo. "Ettone' si'popakhue'dik o'nepo durugda o'neapo, ettone' bogdakhue' ehue'dik o'nepo durugda o'neapo, ettone' huasi'potaj huau'te minonhue' o'nepo durugda o'neapo." Nogok ke'ponada ee'te kenda on'batia'pakapo.

<sup>30</sup> Kenoka' nogokda aratbut diga'da pai'nada on'nopo'e'aponok e'bueyta' on'pakapo. "Oro'omeytaj monbet," huakupataj o'nona'apo. "Pendaka bo'tiyurak," o'nona'apo.

<sup>31</sup> Donayo konig o'hueyburanig ijje'po huadakda ee'tada do'taj dakhuea'da me'nogka'ne. Opudomeynayo dakhuea'da mo'epo konig o'huey e'ay'onig opudomeytaj nogiti ke'poda dakhuea'nada on'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>32</sup> Kenpa'ti nog botta'taj dakhuea' huakka'eritaj on'batahua'po Jesústaere a'arakya'po on'batahua'uyate.

<sup>33</sup> Ote'te o'nokyedepo Jesústaj hueypa cruzte on'beta'uyate. Kenpa'ti botta' dakhuea' huakka'eriere hueypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesúsen huada'kopen nogtaj on'beta'po nogtaj Jesúsen ope'topen on'beta'uyate. Ote' huadik o'e' La Calavera.

<sup>34</sup> Jesústaj en'beta'dete,

—Dakhuea' e'ka' yabakkahuea', Pag. Kenda menogka'ne nopoe'hue' o'nepo. —Jesúsa ona'uyate.

Ken sorotataj Jesúsen yudtaj be'ati ya'deyapet a'nopo'ya'po huid okmo o'nene'uyate.

<sup>35</sup> Huakka'da aratbut o'nepo Jesústaj on'tiahuaya'po judío huairiomeyakon Jesústaj on'tierikpo,

—Jesús nogomeytaj o'batihuapokikame'te. Ken Diosen Cristo ee'nayo Diosa ektie'ea' ee'nayo huata' katihuapoke'. —Judío huairiomeya' Jesústaj dakhuea'da on'tierikpo on'batia'pakuyate.

<sup>36</sup> Sorotataa kenpa'ti Jesústaj on'tierikpo, Jesústaj on'huahua'po, vino pai' kamaye'po on'yokuyate.

<sup>37</sup> —On judío'en gobierno Huairi ee'nayo huata' yatihuapokpo hueypa cruzya' yahuarak. —Sorotataa Jesústaj on'tierikpo o'nona'uyate.

<sup>38</sup> Jesúsen huaku kutapen huaensi'pote bapa'en hua'ate on'madoya'uyate, griego hua'a, latin hua'a, hebreo hua'a on'madoya'po "In judío aratbuten gobierno Huairi o'e." On'madoya'uyate.

<sup>39</sup> Botta' dakhuea' huaka'eri cruzte on'betonhua'po Jesústaj nogtiada o'tierikpo,

—Q'na Cristo ee'nayo Diosa e'ta'mona'wynayo huata'da cruzya' yahuarak kenpa'ti oro'omeytaj bo'tihuapokpo bohuaraka'. —Nogtiada dakhuea' huaka'eria Jesústaj nama'da ona'uyate.

<sup>40</sup> —Dakhuea' ia'. Menpa' Diostaj okme'pakhue'ada ia'ne. Jesús pai'da o'nopo'e' konigti pai'da i'nopo'ene castiga ontaj mogka'ne.

<sup>41</sup> Oro'omeynayo dakhuea'da o'kika'nok oro'omeytanayo castiga mogka'ne. Inbokerek-nayo sigpi' dakhuea' kahue' o'jika'. —Noga' dakhuea' huaka'eria huakkuru huaa'eritaj ona'uyate.

<sup>42</sup> —Nogok Dios Huairi on i'edepo do'taj okkahuehue' ya'epo do'taj metinepahuiti', Jesús. —Jesústaj huatodiayeria ona'uyate.

<sup>43</sup> —Oy doere paraísoyo i'e'apone. Paraísoyo durugda i'eonhuahuika'apone. Buttida ijjay. —Huatodiayeritaj Jesúsa ona'uyate.

*Jesús o'bueyonde'uyate.*

*(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)*

<sup>44</sup> Niokpo tokhuada' ekpohuadte huadari huabada o'ta'sikon'uyate. Sikkiregda o'uyate. Huaduknopoyo e'huadte onte'ti niokpo o'tieyhuaduyate.

<sup>45</sup> Niokpo jey ee' e'batikonte sikkiregda ee'te Diosen jakyo huahuakda cuperina eretnopoyo e'oroya'da huanopota'da o'huison'uyate. Kenoka',

<sup>46</sup> —Ontaj Apag Dios do'hued nokireg o'yokne, Pag. —Jesusa'utta'da ona'uyate. Kenpa'oa'depo o'bueyon'uyate.

<sup>47</sup> Capitán sorotataj Romano o'epo sorotataj huairi o'epo kenoka' kenda aya'da o'tiahuaydepo, “Apag Dios 'uruda o'e. Huadaknanada o'e,” o'batia'pakpo,

—In huabokerek dakhuea' kahue' o'ika'te, buttida ijjay. —Capitán sorotataa oa'uyate.

<sup>48</sup> Aya'da aratbut kente o'nepo on'tiahuaydepo o'nokbahua'po suhue'nanada o'nepo o'nokbahua'uyate.

<sup>49</sup> Nogomeynayo Jesustaj huakie'eri o'nepo huahue' o'ne'uyate. Ettone'ere o'nepo ettone' Galileaya' Jesustaj huatahua'eri o'nepo huahuedda o'nepo sue'da bidte on'kupobopo Jesustaj e'darakte on'batiahuaya'uyate.

*Jesusbueytaj on'kubarakka'uyate.*

*(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)*

<sup>50</sup> Ken huabokerek o'epo ke'nen huadik o'e José. José huadakda o'epo Diosenba' daka' o'nigpeika'uyate. Judea huadaribayo huag'eri o'epo huakka' jak Arimateayo o'si'poepo o'kerekyate. Ke'na judío huairiere on'kupopakika'uyate.

<sup>51</sup> José Dios Huairitaj e'mabo' o'nigikyate. Kenda judío huairiomey Jesustaj o'nogka'denig kenda pakhue' o'uyate.

<sup>52</sup> Ken José Pilatotaj o'huahua'po, “Jesusbuey beyok.” Ona'uyate.

<sup>53</sup> “Ee', yatohuati,” Pilatoa e'nade'te Jesusbueytaj o'huaraka'depo o'bueytoepo Jesusbueytaj o'tihuyigpo 'uruada telaa konig sávana o'tihuyigdepo sipana' huidkogyo huabokogyoda o'bueyhueda'uyate. Ken kubarak huabokogda o'epo keyo' nogtaj kubarakkahuedda o'e'uyate.

<sup>54</sup> Ken huame'noe konig e'manhuada' huame'noe o'enok a'ti huaboa'da okmapie'ahuaddik huame'noe o'e'apo.

<sup>55</sup> Kenomey ettone' huaboa'da Jesúsere Galileaya' on'tiakme'te kente Jesusbueyte on'huahua'po kubaraktaj on'tiahuaypo kenpa'ti konig ke'nenbuey e'huedte on'tiahuayon'uyate.

<sup>56</sup> Ettone' jakyo ogkumejdepo 'uru'huajeda hue'ey e'ka'deada okmapie'ahuaddik huame'noete kahue' o'nuyate. Konig Moisés e'mana' oa'uyatenok kenomey on'nigpee'uyate.

## 24

*Jesús huakudaka'da e'bueyada o'noyhuadon'uyate.*

*(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)*

<sup>1</sup> Judío aratbuten okmapie'ahuaddik huame'noe e'pokonde'te domingo emede'te siky- oednada kubarakyo ettone' on'hua'po 'uru'huajeda hue'ey adikken e'ka'de' on'tenok on'tohua'po, nog ettone'ere on'huahua'uyate.

<sup>2</sup> Ettone' kubarakyo o'nokyedepo huaboro' huid huanokbet kubaraktaj o'nonokbetame'te onokbethue'kon on'huahuayuyate.

<sup>3</sup> On'kudondenig'a Huairi Jesusbueytaj huahuayhue' o'nuyate.

<sup>4</sup> Kenpihuay, Jesusbuey huedhue' o'e' menpapi' ya'eate en'nope'te. Ida botta' huabokerek on'tibopo meyhue'da on'tibopo yudtaj senogda e'ot o'nuyate.

<sup>5</sup> Huabokerektaj on'batiahuaydepo diga'da on'me'pukpo sorokyon on'kuboyon'uyate.

—Kubarakyo kente aratbutbueyyo'da o'nika'nig'a katia'po huabokerektaj o'noedenig'a bo'uk.

<sup>6-7</sup> Jesús iyoda ehue' o'e. Diosa o'noyhuadande. Jesús Galileayo o'epo “Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj dakhuea' huaka'eritaj beyokapone. Dakhuea' huaka'eriomey men'tohua'apone. Hueypa cruze do'taj men'arakapone. Bapaa' huame'noe kubarakyo ijjedepo a'ti ijnoyhuadapoy.” Jesusa mona'uyne, okkahuehue' mo'et. —Botta'a Diosen huata'moneria ettone'taj on'mana'uyate.

<sup>8</sup> Ken, kenda Jesusa o'mana'uyate ettone' huaboa'da onte'ti on'nope'uyate.

<sup>9</sup> Ken kubarakya' on'kumejdepo aya'da on'tiahuaydepo on'peedenig on'manbatia'pakuyate. Once huamata'mona'eritaj kenpa'ti aya'tada nogomeytaj aya'da on'manbatia'pakuyate.

<sup>10</sup> María Magdalena, Juana, María Jacoboen huaye, nog ettone'ere once huamata'mona'eritaj aya'da e'manbatia'pakato'tada

<sup>11</sup> nama'da mona'ne once huata'mona'eria on'nopo<sup>o</sup>epo butti o'da' maknopo<sup>o</sup>ehue' o'ne'uyate.

<sup>12</sup> Pedronayo o'oro<sup>o</sup>kondepo o'ketonhua'po kubarakyo o'ketonhua'po okyede<sup>o</sup>epo kubarakyo o'tiahuayat'o'po uru tela konig sávana adkorepen e'hued o'tiahuayondepo onte'ti jakyo o'hua'po, "Kenpihuay, kate yaka' Diosa," o'noponpo o'hua'uyate.

*Emaús huakka' jakyo dagte on'hua'uyate.*

*(Mr. 16.12-13)*

<sup>13</sup> Kenme'noete botta' Jesúsen huanigpeika'eri Emaús huakka' jakyo on'hua'po, Jerusalénya' Emaús sue'da bidte o'e. Once kilómetros o'uy.

<sup>14</sup> Huahua'a' on'batia'pakonhua'po aya'da huaboa'da on'tiahuayme'nig aya'da on'peeme'nig aya'da Jesústaj o'nogkame'nig aya'da on'batia'pakonhua'po,

<sup>15</sup> e'batia'pakde'te Jesús a o'bata'dea'po kenoka' kenomeyere on'hua'epo.

<sup>16</sup> Jesústaj on'tiahuaynig'a ken Jesús o'e nopo<sup>o</sup>ehue' o'ne'uy. Kenpa' Diosa o'paknok okjehue'dik o'ne'uyate.

<sup>17</sup> Botta' huanigpeika'eritaj

—¿Huahua'a' kate'taj mo'batia'pakonyak? ¿Mena'po sue' mo'e? —Jesúsa o'mana'nok,

<sup>18</sup> —Kenda huaboa'da Jesústaj o'nogkame' Jerusalényo huaboa'da o'nogkame' aya'ada aratbut on'nopo<sup>o</sup>. O'na Jerusalényo i'ika'nig'a menpa' onyo'da nopo<sup>o</sup>ehue' i'e. —Nogtiada Jesústaj ona'uyate. Ke'nen huadik Cleofas o'uy.

<sup>19</sup> —¿Kate yagkame'? —Jesúsa o'mana'uyate.

—Kenda Jesús Nazareteritaj o'nogkame'. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'epo huakka'tada o'bayarea'uy kenpa'ti ighua'da oa'ika'uy. Kenda Diosa daka'da o'nopo<sup>o</sup>. Konigti aya' aratbutere Jesús a huadakda o'kika' on'nopo<sup>o</sup>enig'a

<sup>20</sup> oro'omeyen sacerdote huairia kenpa'ti judío huairia Romano gobierno huairitaj on'yokme'. Hueypa cruzte kan'arake'po on'yokme'.

<sup>21</sup> Jesúsa Romano gobierno huairitaj ya'maenapetpi'. Romano sorotatataj ya'maenapetpi'. Oro'omeyen Israel aratbuttaj o'batihuapokapo oro'omeya o'nopo<sup>o</sup>enig'a. Jesús o'bueyme'nig bapa' huame'noe o'tipokde.

<sup>22</sup> Kenpa'ti oro'omeyere sue'da ettone' oro'taj on'mame'puke'po konigepo sikyoedda kubarakyo on'hua'.

<sup>23</sup> Jesúsenbuey huahuayhue' o'nepo on'kumejdepo "Diosen huata'moneritaj o'tiahuay. Jesús o'noe, mona'ne." Ettone'a on'batia'pak.

<sup>24</sup> A'timon nogomey oro'omeyere o'nika'po on'hua', kubarakyo on'hua'. Konigti ettone'a on'batia'pak on'huahuaynig'a Jesústaj tiahuhayhue' o'neate. —Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>25</sup> —Nopoenkahue'da mo'e. Ijhue'ta'da moknopo<sup>o</sup>. Aya'da Diosen huamanbatia'pakeria e'mana'uytada ijhue'ta'da moknopo<sup>o</sup>.

<sup>26</sup> Cristo 'uruda o'e. 'Urua'da o'kika'uy. Aya'ada on'batia'pakapo. Huakkuruda Cristo pai'da nopo'e'dik o'e. —Jesúsa botta'taj o'mana'uyate.

<sup>27</sup> Moisésenba' Cristotaj o'batia'pak, konig Cristo o'eapo kenpa'ti kenda Cristo o'ka'apo o'batia'pakpo kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri Cristotaj o'batia'paknok Jesús a huakkuru Moisésenba' Cristotaj e'batia'pakte o'manopo<sup>o</sup>ea'po. Kenpa'ti Cristotaj e'batia'pakte Diosen huamanbatia'pakeriomey ona'uyate Jesús a manopo<sup>o</sup>ea'uyate.

<sup>28</sup> Emaús huakka' jakyo onhua'po o'nokyede<sup>o</sup>epo, Jesús yapokonapetdapi' o'hua'nig.

<sup>29</sup> —Keje' huahue' yae'. Oro'en jakyo yaksik. Osikde. Sikkirega' o'ede. —Jesústaj daka'da o'nona'po.

Ken Jesús keyo jaksikya'po o'kore'uyate.

<sup>30</sup> Kutopate botta'taj Jesús onteteyo' o'bata'huaddepo pan o'badapdo "Dakiti, Dios," oa'depo o'posakea'depo o'bayoke'uyate.

<sup>31</sup> Huaboa'da Jesústaj o'nokje'de. Jesús o'e on'nopoendenok onte'ti Jesústaj tiahuhayhue'dik o'nuyate.

<sup>32</sup> —Dagte e'tiakte Jesúser e'tiakte Jesús Apagba'taj mo'nopoenka'depo oro'ennopo' digá' o'nopo'durugpak. —Huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>33</sup> Ken ijhuiti ehue' jakya' o'noro<sup>o</sup>konpo Jerusalényo on'kumejpo Jerusalényo once huanigpeika'eri nogomeyere onteteyo' on'bahuahuayat'o'po,

<sup>34</sup> —Jesús Huairi o'noyhuadate, buttida o'ay. Simónakon Huairitaj o'tiahuayate. —Botta'a on'mana'uyate.

<sup>35</sup> Konig dagte on'hua'po Jesúser e' on'batia'pakpo kenpa'ti konig jakyo kutopata' pan e'posakea'te Jesústaj huaboa'da o'nokje'po, kenda on'batia'pakuyate.

*Huanigpeika'eriomeytaj Jesúsa o'manokyon'uyate.*

*(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)*

<sup>36</sup> Kenda botta'a en'batia'pakte Jesús huaboa'da o'manokyondepo kenomeyere onteteyo' o'batobopo,

—Yan'manopo'noey'. Mame'pukhue' yane'. —Jesús a o'bopo o'mana'uyate.

<sup>37</sup> Ken huakka'nada on'me'pukpo o'mididpo nokiregtaj o'tiahuay nama'da on'nopoqnok.

<sup>38</sup> —Me'pukhue' yane'. Do Jesús ijjeý opuden huanopoya' daka' menoknopog'.

<sup>39</sup> Do'hued huaba'taj daka' men'tiahuay'. Do'hued hua'itakon men'tiahuay'. Jesúsda do ijjeý. Do'taj men'so'toqa'. Kenpa'ti do'taj men'tiahuay'. Nokiregnayo huaen huaay' toghue' o'nika'. Donayo huaen huaay' ijtoqy konigda do'taj on'tiahuay'. —Jesús a o'mana'uy.

<sup>40</sup> Kenda Jesús a o'mana'depo ke'nen huaba' o'batiahuay'ea'po ke'nen hua'i o'batiahuay'ea'uyate.

<sup>41</sup> On'durugpakpo kenpa'ti on'me'puke'po oknopoghued o'nenok.

—¿Aypo menpa' ya'e? —Jesús a huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

<sup>42</sup> Ken biig e'tiaya' on'yokpo ai'moro'huekon on'yoknok

<sup>43</sup> Jesús o'toqpo o'bape'uyate. Huanigpeika'eriomey Jesúsaj e'bape'te on'tiahuaya'uyate.

<sup>44</sup> —E'mana' beroba'te Apagba'te aya' Moisés do'taj be'timadoya'uyate. Aya'da humanbatia'pakeria do'taj mentimadoya'uyate. David salmos Apagba'te do'taj be'timadoya'uyate. Kenda ka'dik ijika'po ijkika'uy. Kenda ogka'dik me'nepo me'nogka'uyne. Bueyhued opudomeyere ijika'uy. Kenda menogka'apone opudomeytaj daka' o'nona'ika'uyne. —Jesús a huanigpeika'eriomeytaj o'mana'uyate.

<sup>45</sup> Kenoka' o'manopoenka'po kenda Apagba'te Jesúsaj on'timadoya'uyate Jesús a huanigpeika'eriomeytaj o'manopoenka'po,

<sup>46</sup> —Apagba'te on'timadoya'po, Cristo bueydik o'eo. Bapa'a' huame'noete noyhuaddik o'eo. Kubarakya' noyhuaddik o'eo.

<sup>47</sup> Huakkuru Jerusalén aratbuttaj huadak hua'a manbatia'pakdik yanikati'. Nogok aya'tada aratbuttaj aya' huadaribayo huadak hua'a manbatia'pakonhuahua'dik yanika'. Diosa bekkahue'po manopo'korea'dik yane'. Mana'dik mo'eo. Apagba'te kenpa' on'timadoya'uyate.

<sup>48</sup> Opudomey aya'da bo'tiahuayikame'ne. Kenda aya'tada mo'manbatia'pakapone.

<sup>49</sup> Eya'. Konig Apag Diosa o'mana'uyate, opudomeytaj Diosen Nokireg do'hua o'nigta'mona'apone. Diosen Nokireg tiakhued oy Jerusalényo yan'nigika'. Diosen Nokiregtaj yan'nigikati'. Diosen Nokirega opudomeytaj e'nopo'toqede'te konig Diosya' teyda mo'edeapet. Daka' manbatia'pakika'dik mo'ika'apone. —Jesús a huanigpeika'eriomeytaj o'mana'uyate.

*Kurudyo Jesús o'behuikuyate.*

*(Mr. 16.19-20)*

<sup>50</sup> Ken Jerusalénya' o'oroqonpo Betaniayo o'batohua'po huanigpeika'eriomeytaj o'batohua'uyate. O'ba'tepo, “Do'hued huanigpeika'eriomeytaj 'urua'da yamatog', Apag Dios.” O'tiona'pakondepo,

<sup>51</sup> kurudyo Diosa o'baktobehuikuyate.

<sup>52</sup> Jesús huadakkanada o'e. 'Urua'da o'kika'. Diosen Huasi'po o'e. On'batia'pakdepo durugnanada Jerusalényo on'kume'uyate.

<sup>53</sup> Diosen jakyo o'nika'po Dios 'urua'da o'e. Dios huadakda o'e. On'batia'pakika'uyate, ken.

## SAN JUAN

### Jesucristoen huadak hua'a Juana o'manigmadoya'uyate.

*Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo o'si'poe'uyate.*

<sup>1</sup> A'nennanada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate. Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Cristo Diosda o'ika'.

<sup>2</sup> A'nennada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate, Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Diosere o'ika'uyate.

<sup>3</sup> Cristoa aya'tada o'tiahuayika'nig o'ka'uyate. Konig Diosda o'paknok aya'tada o'ka'uyate. Noga sigpi' kahue' o'uyate. Cristoayo'da aya'tada o'ka'uyate.

<sup>4</sup> Cristo Diosen hua'a o'noika'po huamanoea'eri o'ika'uyate. Cristokon konig Diosen Huakjey o'e. Huakjey o'ta'tepo katetapi' tiahuaydik o'ene, katetapi' nopoe'dik o'ene. Konigti Cristo konig Diosen huakjey o'epo Diostaj moknopoea'ne kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosda o'pak mo'nopoea'ne.

<sup>5</sup> In huadariyo aratbut Diostaj pakhue' o'nika'. Dakhuea' ogkika'. Konig sikkiregyo o'nepo Diostaj oknopoehue' o'nika' kenpa'ti Diostaj pakhue' o'nika'. Cristo Diosen Huakjey in huadari aratbuttaj o'ta'tepo Diostaj moknopoea'ne. Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosda o'pak mo'nopoea'ne. Huakka'da Cristotaj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo kenpa'da e'enta' on'paknig'a enhue'dik o'nuyate. Cristo konig Diosen Huakjey 'urua'da o'bata'teonhuahuika'po o'maknopoeanhuahuika'apo.

<sup>6-7</sup> Diosda aratbuttaj Juan Bautistataj o'mata'mona'uyate. Cristotaj kamanbatia'pakike'po Juantaj o'mata'mona'uyate. Aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po Juana Cristotaj o'manbatia'pakuyate. Diosen Huakjeytaj o'manbatia'pakuyate.

<sup>8</sup> Juan Diosen Huakjey ehue' o'uyate. Cristonayo Huakjey o'uyate. Cristotaj kamanbatia'pake'po Juantaj o'mata'mona'uyate.

<sup>9</sup> Ken Juana Cristotaj o'manbatia'pakonhuahua'depo indariyo huage'eriomeytaj Diosen Huakjeytaj o'manokija'uyate. Cristo Diosen hueretda Huakjeytaj a'maknopoeaya'po o'bahuatiakdepo, Juana o'manbatia'pakuyate.

<sup>10</sup> Cristo aya' huadari o'ka'uyate. Huadariyo o'ika'nig'a huadari huage'eria oknopoehue' o'nuyate. Huadari huaka'eritaj oknopoehue' o'nuyate.

<sup>11</sup> Diosya' o'tiakdepo ke'nen judio aratbutere o'noika'uyunig'a Jesucristotaj e'nigpeeta' pakhue' o'nuyate. A'nenda Diosda judio aratbuten adhuea'pane'taj o'baktie'ea'uyatenig'a Cristo Diosen hua'ataj eknopoe'ta' pakhue' o'nuyate. Judio aratbuta eknopoe'ta' pakhue' o'nuyate.

<sup>12</sup> Sue'ada Jesucristotaj e'nigpeika'ta' on'pakpo o'noknopoe'uyate. O'noknopoe'epo Diosen on'si'poe'po Diosensi'po o'ne'uyate.

<sup>13</sup> Kena'po ettone'pi' huabokerekpi' e'si'popakta' on'pakika'nok Diosensi'po ehue' o'ne. Diosen Cristotaj o'noknopoe'epo Diosen on'si'poe'po Diosensi'po o'nuyate.

<sup>14</sup> Ken Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo Diosere o'unhuahuika'depo nogok Diosda o'pakpo o'si'poe'uyate. Oro'omeyere o'ika'uy. Jesucristo kenyo'da huadaknanada o'kika'uy. Huakka'nanada di' o'maika'uy. Huakka'nanada o'matinepahuika'po buttida oa'ika'uy. Diosonig 'urua'nanada o'kika'nok konigti Dios o'epo Diosya' o'tiakpo Diosen Huasi'po o'e o'nopoe'ne.

<sup>15</sup> —A'ti Cristoa o'tiakde. Ke'na oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ijje. Do si'popakhued ijje, Jesús Diosere o'uyate. Ikkenda kentaj ijanbatia'pakmey. —Juana o'manbatia'pakuyate.

<sup>16</sup> Jesucristo huakka'da di' mo'ene. Oro'taj nogda nogda daka' mo'matinoea'ne.

<sup>17</sup> A'nennada Diosen hua'a Moisésa mo'nigmadoya'uyate. Jesucristonayo di'nanada bo'huatiakpo mo'matinepahu'po, oro'omeytaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po bo'huatiakuyate.

<sup>18</sup> Be'api' aratbuta Diostaj tiahuayhue' o'nika'uyate. Cristonayo Diosensi'po o'epo di' o'maunhuahuika'po Diosere o'unhuahuika'po konig Dios o'e 'urua'nanada o'nopoe'po oro'omeytaj 'urua'nanada moknopoea'uyne.

*Juan bautiza huaka'eria Jesucristotaj 'uruda o'manbatia'pakuyate.*

*(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)*

<sup>19</sup> Judio aratbut huairi Jerusalén huakka' jakyo o'nuyate. Juante on'mata'mona'uyate. Sacerdote Diostaj huanigtiona'pakeritaj on'mata'mona'uyate. Kenpa'ti levita aratbuttaj Juante on'mata'mona'uyate. On'huatiakdepo,

—Nogbokerektida ijta'mona'apoy. Cristo ijta'mona'apoy. Diosa o'mana'uyate. ¿Menpa' Cristoda i'e? Kenda mona'. —Juantaj o'nona'uyate.

<sup>20</sup> —Ehue', Cristo ehue' ijje. Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo. Oro'taj kabatihuapoke'po o'ta'mona'apo. —Juana buttida o'mana'uy. Dahue'da oa'uy.

<sup>21</sup> —¿Be'a i'e? ¿Elíaskudak Diosen huamanbatia'pakeri menpa' i'e? —O'nona'uyate.

—Elíaskudak ehue' ijje. —Juana o'mana'uyate.

—¿Diosen huamanbatia'pakeritaj o'maboy, menpa' Diosen huamanbatia'pakeri i'e? —O'nona'po,

—Ehue' ijje. —Juana o'mana'uyate.

<sup>22</sup> —Judío huairi oro'taj bo'ta'mona'ne kenomeytaj batia'pakdik o'enok, “¿Be'a i'e?” “¿Kenda kamanbatia'pakike'po be'a meta'monuy?” —Sacerdoteomeya onte'ti Juantaj o'nona'uy.

<sup>23</sup> —Aratbut ehue' e'ika'yo nogtia'da 'utta'da ijmanay, Dios Huairi o'tiakde, yan'no'po'korea'. Ke'na o'tiakdepo kentaj a'nigpeeya'po, yan'no'po'korea'. Aknoppeya'po yan'no'po'korea'. Ijmana'ika'po. Konig Isaiaskudak Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeria oa'uyate. —Juana o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Kenomeya Juantaj on'huatiakpo, fariseo aratbut huairia on'ta'mona'uyatenok.

<sup>25</sup> —¿O'na Cristo ehue' ee'nayo, Elíaskudak ehue' ee'nayo, Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri ehue' ee'nayo, mena'po bautiza imagkika? —Fariseo Juantaj o'nona'uyate. (Diosa Juantaj o'mata'mona'uyate. Kenda fariseo huairiomeya oknoppehuhue' o'nika'.)

<sup>26</sup> —Do hue'eya bautiza ijkikay. Nogtida huabokerek opudenbayo o'ede, Cristo o'ede. Kentaj okjahue' mo'e.

<sup>27</sup> Diosa o'ta'mona'nok a'ti Cristoa Diosen hua'a o'manmadika'apo. Ke'na huadakda o'enok ke'nen huanaba' ehue'dik ijje, ijnoppey. —Juana o'mana'uyate.

<sup>28</sup> Juan bautiza o'ka'po, Betábara huakka' jakyo kenpa' on'batia'pakuyate. Betábara jak Jordánhue akodpen o'e.

*Jesús konig Diosen ovejasi'ponig o'e, Juana o'mana'uyate.*

<sup>29</sup> Eme'te Jesús Juantaj o'huahua'nok Jesús e'tiakte Juana o'tiahuaydepo, o'mana'pakpo, —Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. Konig aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po oveja 'uhuataj on'nigarakika' konigti aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesús konig ovejasi'po 'uhua o'manigbueyapo.

<sup>30</sup> Kentaj ijbata'pakmey, “Jesústaj Diosa o'ta'mona'nok a'ti Diosen hua'a o'manmadika'apo. Oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ihuey. Do si'popakhued ee'te Jesús Diosere o'uyate.” Ijbata'pakmey.

<sup>31</sup> Ikken Jesústaj do'hua okjahued e'eada, Israel aratbuta Cristotaj kanoknoppe'po hue'eya bautiza o'nogka'pone. —Juana o'mana'uy.

<sup>32-34</sup> Juana kenpa'ti o'mana'po,

—Ken huabokerekte Apag Diosen Nokireg o'kotpo, o'ika'po, kentaj bo'tiahuayapone. Ken Huabokereka Diosen Nokireg aratbuttaj o'manopo'toepo. Diosa mename'ne. Hue'eya bautiza kamagke'po, Diosa me'ta'mona'uyne. Ken kurudya' Diosen Nokireg konig tukku' o'kotpo, Jesúste o'kotpo, keyo Diosen Nokireg o'ika'. Kenda ijtiahuaymey. Kena'po “Jesús Diosen Huasi'po o'e.” Ijjay. —Juana o'mana'uyate.

*Jesúsen huakkuruda huanigpeika'eria on'tahua'uyate.*

<sup>35</sup> Ken onte'ti eme'te Juanere oro' Juanen botta' huanigpeika'eriere o'bopo,

<sup>36</sup> Jesús e'pokte Juana o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo, —Yan'tiahuay'. Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. —Juana mona'uyne.

<sup>37</sup> Oro' Juanen botta' huanigpeika'eri o'peede, Jesústaj o'tahua'uy.

<sup>38</sup> Jesús bo'huakorudpo, e'ta'tiakte oro'taj bo'tiahuayme'ne.

—¿Kate bo'pak? —Moname'ne.

—Ontaj e'nigpeika'ta' o'paki. ¿Meyo i'ika', Huamanmadika'eri? —Ona'uy.

<sup>39</sup> —Yan'tiak. Yan'tiahuay'. —Jesúsa moname'ne. Ken o'hua'po, keyo e'huai'ka'yo o'tiahuay'uy. Kenme'noete Jesúsere o'unhua'mey. Baysikmon o'eme'.

<sup>40</sup> Doere Andrésere Juantaj o'nigpee'uy. Andrés Simón Pedroen huama'buy o'epo Jesústaj o'tahua'uy.

<sup>41</sup> Idada ke'nen huama'buya Simóntaj o'ukpo, o'huahuay'uy. Simóntaj o'huahuaydepo ona'po,

—Cristotaj o'huahuayi, “Cristotaj ijta'mona'apoy.” A'nenda Diosa oa'uyatenig. —Andrésa ona'uy—. Jesús Diosen Cristo o'e.

<sup>42</sup> Jesúste o'tiakuyate. Jesúsa o'tiahuaypo,



—Simón i'e, Jonásensi'po i'e. O'nen huadik Cefas o'epo. —Ona'uy. Cefas konigdik Pedro o'e. Cefas huiddik o'e. Ken konig Cefas Jesústaj huaboa'da o'nigpeika'uyate.

*Felipe Natanaelere konig Jesúsén huanigpeika'eri huaboa'da on'tahua'uyate.*

<sup>43</sup> Eme'te Jesús Galilea huadariyo a'huaya' o'nopoepo Felipetaj o'huahuay'uy. O'huahuaydepo,

—Menigpeika'po beta'huaka'. —Jesúsa ona'uy.

<sup>44</sup> Ken Felipe huakka' jak Betsaidayo o'ika'uyate. Keyoti Andrésere Pedroere o'nika'uyate.

<sup>45</sup> Ken Felipe Jesústaj o'peedeпо oknopodepo Natanaeltaj o'ukdepo o'huahuay'uy.

—Diosa huabokerek mo'nigta'mona'apone. Moiséskudak ken huabokerektaj o'timadoya'uyate. Konigti Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri on'timadoya'uyate. Ken huabokerek bo'huatiakdenok o'huahuaydene. Ke'nendik Jesús o'e. Joséensi'po o'e. Nazaret huakka' jak huag'eri o'e. —Felipea Natanaeltaj ona'uy.

<sup>46</sup> —Nazaret huakka' jakyo huadakda aratbut ehue' o'nika'. —Natanaela oa'uy.

—Yatiak. Yatiahuay'. —Felipea ona'uy.

<sup>47</sup> Natanael e'tiakde'te Jesús Natanaeltaj o'tiahuaypo,

—Yan'tiahuay'. Ke'na o'tiakdepo hueretda Israel aratbut o'e. Ke'na 'urunopo'da da ahue' o'ika'. Buttida o'ika'. —Jesúsa o'huua'uy.

<sup>48</sup> Natanael Jesústaj o'peedeпо,

—¿Menpa'pi' do'taj okje'?' —Natanaela ona'uy.

—Felipea ontaj totiakhued higuera ohueyta'pote on'taj ijtiahuayi. —Jesúsa Natanaeltaj ona'uy.

<sup>49</sup> Natanaela Jesústaj o'peedeпо oknoponpo,

—Diosen Huasi'po i'e. Israel aratbuten Huairi i'e, Huamanmadika'eri. —Natanaela ona'uy.

<sup>50</sup> —Kena'po higuera ohueyta'pote on tiakhued ee'te ontaj ijtiahuayi. Kenda ona'nok do'taj oknoponne. Kennayo sigda ijjay. Do'taj nogiti meknopoe'po teynanada ijka'apoy. —Jesúsa Natanaeltaj ona'po,

<sup>51</sup> —Do Huabokerek ijjeпо, Diosya' ijtiakuy, Diosa me'ta'mona'uyne. Kurud Diosenbaya' ekhuike' do'te Diosen huata'moneria mentihuarakatupo menokbehuikonapone, opudomeya' bo'tiahuayapone, buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

## 2

*Galilea huadaribayo huakka' jakya' e'toepak aypo o'uyate.*

<sup>1-2</sup> Oro' huanigpeika'eri Jesúsere Galilea huadaribayo o'hua'uy. Botta'a' eksik o'uy. “E'toepak aypo o'batobapeapoy, Caná huakka' jakya' o'batobapeapoy. O'nen huanigpeika'eri ere yatiak.” Aypo huairia Jesústaj ona'nok Jesúsere o'hua'uy. Jesúsén huayekon o'uy.

<sup>3</sup> Huakka'nada o'nepo e'toepak aypo on'bape'po aya'da vino on'mai'depo,

—Vino ehue' o'e. —Jesúsen huayea'ona', Jesústaj ona'uy.

<sup>4</sup> —¿Menapo do'taj ona', nag? Ken konig 'uruda ijrika'apoy, aratbuttaj tihuapokhued ijjeпо. —Jesúsa ona'uy.

<sup>5</sup> —Katepi' Jesúsya yagka' ena'te yagka'. —Ken Jesúsén huayea'vino huahueto'hua'eritaj o'mana'uyate.

<sup>6</sup> Huaboro' huiddikoso judío aratbut on'toika'po, hu'e'ey onjoypo on'bakoyo'ika'. Kenda eka'nayo Diostaj 'uru'nopo'da o'epo'po o'noknopoika'uy, ken. Kenteda seis boro'huiddikoso o'bahuad'uy.

<sup>7</sup> —Huiddikosoyo hu'e'ey ya'nonjoi'. —Jesúsa o'mana'uy.

Huakka' hu'e'ey on'toegonpo hueda'da o'nonjoy'uyate. On'oydepo,

<sup>8</sup> —Huiddikosoyo sigpi' yatoegpo. Aypo huairite yan'tohua'. —Jesúsa o'mana'uyate. Ken on'tohua'uyate.

<sup>9</sup> Hu'e'ey ee'tada huaboa'da vino o'eanuy. Aypo huairi o'mai'depo 'urunanada vino o'e o'nopoepo keyan on'totiak nopoe'hu'e' o'uy. Vino huahueto'hua'eriyada on'nope'uy.

—Yatiak. —Ken huabokerek huatoepakeritaj ona'po,

<sup>10</sup> —In vino huadaknanada o'e. Aya' huabokerek vino on'matomay'ika'depo huakkuru huadak vino on'bayokika'. Kenoka' huakka'a'da on'mamay'depo, sue'da huadak vino on'bayokika'. O'nanayo huakkuru sue'da huadak vino i'matomaydenig'a, huaboa'da huadak vino i'totiakne. —Aypo huairia ona'uyate.

<sup>11</sup> Ken Galileadariyo huakka' jak Canáte Jesúsya kenda o'ka'uy. Aratbuta Jesústaj oknopoe'dik ka'ne'po Diosa Jesúsere o'epo o'tihuapokpo kenda huakkuru 'urua'da o'ka'uy. Vino o'ka'uy. Konig Diosyo'da 'urua'nanada ka'dik, konig teyda o'ka'nok oro'omey ke'nen huanigpeika'eri o'tiahuaypo Jesús Diosen Huasi'po o'e nogiti oknopoe'uy.

<sup>12</sup> Nogok Jesús Capernaum huakka' jakyo o'hua'po, huayere huama'buyere oro'omey huanigpejka'eriere o'hua'uy. Capernaum huakka' jakyo o'ika'uy. Sue'da huame'noe o'uy.

*Apag Diosen jakya' Jesús a huabahuaya'eritaj o'maoroka'uy.*

*(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)*

<sup>13</sup> A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'edeapo. Jerusalén huakka' jak o'te'yo Jesús a o'behuikuy. Oro'omey ke'nen huanigpejka'eriere o'behuikuy.

<sup>14</sup> Diosen jakkiregyo o'kudonpo, vaca 'uhua oveja 'uhua tukku' 'uhua huabahuaya'eritaj o'batiahuayato'uy. Huakupe huakabia'eritakon o'batiahuay'uy. Konig engaña huaka'eri o'nepo jakkireg akbogpete on'bahuaud.

<sup>15</sup> E'bia o'batinukupo huiokda huabitbitbia o'kedpo, Jesús a Apag Diosen jakya' aya'tada o'maoroka'uy. Oveja vacakon o'maoroka'uy. Huakabia'erien huakupe onkuta'tog'uy. Mesa o'bakkubuka'uy.

<sup>16</sup> —Aya'da yan'tohua'. Do'hued Apagen jak huationa'pak jak o'e. Huabahuaya' jak ehue' o'e. Uhuaretaj huakupeeretaj yan'batorok. Iya' bahuayahue' yane'. —Tukku' huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

<sup>17</sup> “O'nen jak ijjeretpaki, Dios. O'nen jaktaj ijpaknok huakka' menhuadiayapone.” Apagba'te a'nennada o'madoya'uyate. Apagba' o'tiahuay'uy oro' Jesús en huanigpejka'eria huaboa'da o'nopoen'uy. Jesústaj Apagba'a o'tia'pakuy nok o'notokuy.

<sup>18</sup> —“Huakupete huabahuaya'eritaj yamaoroka'.” Dios a ena'nayo oro'omey kan'tiahuaye'po konig Diosyo'da ka'dik o'e konigti yaka'. —Oknopogehue' huag'eri judío huairia Jesústaj nama'da o'nona'uy.

<sup>19</sup> —In jak yan'sak. Bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy. —O'mana'uy Jesús a.

<sup>20</sup> —In jak cuarenta y seis huabayok on'kadhuahua'uy. Bapa' huame'noe Diosen jak e'sakte kahue'dik i'eapo. —Judío huairia o'nona'uy.

<sup>21</sup> Jesús nayo Diosen huid jaktaj tia'pakhue' o'uy, Jesús en o'taj o'tia'pakuy, “Do'taj menarakapone. Bapa'me'noe ijnoyhuadapoy.” O'tia'pakuy.

<sup>22</sup> Nogok Dios a Jesústaj Jesús en o'noyhuadade'te kenda Jesús a o'mana'uy onte'ti kenda o'nopoen'uy. Kenpa'ti oro'omey huanigpejka'eri Diosba' Jesústaj buttida on'nigmadoya'uyate, oknopog'uy. Jesucristo pai'da o'nopo'eapo, o'bueyapo, o'noyhuadapo Diosba' buttida o'batia'pak oknopog'uy. Kenpa'ti Jesús a buttida oa' oknopog'uy.

*Jesús aya'tada huanopoya'da o'makie'.*

<sup>23</sup> Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'e'uy. Jerusalén huakka' jakyo huakka' nanada okkupopakpo Jesús kon o'epo, konig Diosyo'da ka'dik o'e konig teyda Jesús a o'ka'uyate. On'tiahuaypo, huakka'da kentaj o'noknopog'uyate. Jesús Diosen Cristo ya'etpi' o'noknopog'uyate.

<sup>24</sup> Jesús nayo aya' aratbuttaj huanopoya'da o'makie'po inomey huaboa'da moknopogene, sue'da moknopogene, hueretda huaknopog'eri ehue' o'ne, Jesús nayo o'makie'uy. “Inomey hueretda huaknopog'eri ehue' o'ne.” Be'api' ahue'dik o'e.

<sup>25</sup> Jesús a aya'tada huanopoya'da o'makie'. Kena'po nogomeytaj, “¿Monig ya'ne in aratbut?” Ahue'dik o'e. Kena'po aya'tada aratbut huanopoya'da o'makie'uy.

### 3

*Jesúsere Nicodemo o'batia'pakuyate.*

<sup>1</sup> Huabokerek o'uyate. Ke'na fariseo Moisés enba' huaknopog'eri huairi o'uyate. Fariseonayo Diosen hua'a e'kika'ta' on'pakika'po kenpa'ti adhuae'pane'en hua'a e'kika'ta' on'eretpakuyatenig'a Diostaj 'urunopo' nighue' o'nuyate. Ken huabokerek fariseo huairi o'epo ke'nen huadik Nicodemo o'uyate. Nicodemo judío huairi kenpa'ti o'uyate.

<sup>2</sup> Sikyo Jesús en a'batia'pakya'po o'huatiakbed'uyate.

—Huamanmadika'eri i'epo, oro'omeytaj a'manmadikaya'po Apag Diosya' i'tiakuy, oro' o'nopogey. Kenda konig kahued o'neonhuahuika'uyatenig'a oyda i'kika'. Kena'po Apag Dios be'tihuapoknok 'urua'da i'kika', Huamanmadika'eri. —Nicodemo Jesús at ona'uy.

<sup>3</sup> —Be'api' onte'ti si'pog'eta' e'paknayo Dios Huairitaj oknopog'dik o'neapo. Diosensi'po e'dik o'neapo. Onte'ti si'pogehue' ee'nayo Dios Huairitaj oknopogehue'dik o'neapo. Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Buttida ijjay. —Jesús a ona'uy.

<sup>4</sup> —¿Monig huabokerek ettone'endapoya' si'popakdik ya'et? Huabokerek huayeendapoyo onte'ti kudhue'dik o'e. Onte'ti si'pogehue'dik o'e. —Nicodemo nopoenkahue' o'epo ona'uy.

<sup>5</sup> —Urunopo' a'nopo'toeya'po, kenpa'ti konig Diosensi'ponig a'eya'po dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik mo'epo, hu'e'eya' bautiza ogka'dik mo'epo, kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'togedik mo'epo. Kena'po nopo'koreahue' ee'nayo hu'e'eya' bautiza ogkahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen Nokireg nopo'togehue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'eapo. Buttida ijjay.

<sup>6</sup> Ettone'so'ya' on'si'popakpo, aratbutda o'ne. Diosen Nokireg o'manopo'toepo, 'urunaada on'noeonhuahuika'.

<sup>7</sup> "Kutaya' Diosen Nokiregya' si'po'e'dik i'e." Ijja'denok, me'pukehue' yae'.

<sup>8</sup> Bapoka o'adyak. I'p'e'nig'a, meya' yatiak, meyon yahua' nopogehue' i'e. Aya'da Diosen Nokiregya' on'si'po'e konigti o'ne. Onte'ti 'urua'nanada ogkika'. Monig Diosa monigka' nopogehue' i'e. —Jesusa Nicodemotaj ona'uy.

<sup>9</sup> —¿Monig Diosen Nokiregya' si'po'e'dik ya'e? —Nicodemoa ona'uy.

<sup>10</sup> —Israel aratbuten huamanmadika'eri i'e, ¿Mena'po kenda ona'dene nopogehue' i'e?

<sup>11</sup> Do ijnopoepo, ijbati'a'paki. Ijtiahuaypo, ijbati'a'paki. Do ijmana'nig'a, opud judio huairi do'taj eknopog'ta' pakhue' mo'e. Buttida ijjay.

<sup>12</sup> Iyoda konig aratbut ogkika' do'a on'batia'pakdenig'a oknopogehue' o'ene. Konig Diosa mo'nigkika'ne ontaj e'batia'paknayo dapi' oknopogehue'dik me'ene.

<sup>13</sup> Diosenbayo kurudyo opud behuikhued mo'ene. Diosere ehue' mo'ika'uyne. Donayo huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Diosere ijika'po Diostaj daka' ijnopoey. Diosya' ijtiakuy.

<sup>14</sup> Aratbut ehue' e'ika'yo Moiséskudak siro bihui e'ketka' o'beta'uyate. 'Iddute kutayo o'beta'uyate. Kenomeynayo Diostaj o'noknopoepo, bihuitaj on'tiahuaynok, Diosa o'bayarea'uyate. Konigti do'taj ogka'apo. Doa Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, do'taj 'iddute kutayo men'betapone. Cruzte men'betapone.

<sup>15</sup> Do'taj cruzte e'beta'deme'te aya'da do'taj o'noknopoepo kenpa'da bueyhue' o'neapo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesusa ona'uyate.

*Dakhuea' huaka'eritaj a'manopo'yareaya'po Diosa huakka'nada di' o'mae'uyate.*

<sup>16</sup> —Aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa huakka'da di' o'maepo ke'nen nogtiyo'da huasi'po o'manigta'mona'uyatenok, kamanopo'yare'po o'manigta'mona'uyatenok. Aya'ada Diosen Huasi'potaj e'noknopog'nayo kenpa'da bueyhue' o'nepo, Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>17</sup> Dakhuea'da bokikate aratbuttaj kamane'po Diosa ke'nensi'potaj ta'monahue' o'uyate. Aratbuttaj kamanopo'yare'po Diosa o'manigta'mona'uynok.

<sup>18</sup> Be'api' Diosen Huasi'potaj o'noknopogede, "Dakhuea' ogka'." Diosa bahuaahue' o'e. Be'api' Huasi'potaj oknopogehue'da mentaenok, "Dakhuea' o'ka'." Diosa oa'de kena'po Diosen nogtiyo'da huasi'potaj oknopogehue' o'ne.

<sup>19</sup> Diosen Huasi'po konig Diosen huakjey o'epo Diostaj o'maknopogea'. Indariyo aratbuttaj o'bahuatiakuyng'a aratbuta Diostaj eknopog'ta' pakhue' o'nepo dakhuea' ogkika'po sikkiregyo e'ika'ta' o'deretpakika'nok. Konigepo "Dakhuea' ogkika'." Diosa o'mana'apo.

<sup>20</sup> Aya'ada dakhuea' egka'te nogomeytaj e'tiahuayata' pakhue' o'ne. Kena'po Diosen huakjeyta' pakhue' o'ne. Do'taj nigpeehue' o'ne.

<sup>21</sup> Hueretda huaknopog'erinayo Diosen buttida hua'a ogkika'po Diosen huakjeytaj on'pakpo Diosen Huasi'potaj o'noknopog'enok, Diosa o'batihuapokdenok aya'ada tiahuaydik o'ne. —Jesusa o'mana'uy.

*Onte'ti Juan bautiza huaka'eria Jesúsen o'manbatia'pakuyate.*

<sup>22</sup> Nogok Judea huadariyo Jesús oro' ke'nen huanigpeika'eriere o'hua'uy. Jesús oro'ere o'jika'po, bautiza o'magkika'uy.

<sup>23</sup> Enón huakka' jakte kenpa'ti Salim huakka' jak ibodteda Juan kenpa'ti bautiza o'magka'uyate, keyo huakka' hue'ey o'nenok. Aratbut huakka' en'tiakte Juana bautiza o'magka'uyate.

<sup>24</sup> Huabakuda' jakyo Juantaj kudahued o'nenok, bautiza o'magkika'uyate.

<sup>25</sup> "Be'aen bautiza e'magka' Diostaj 'urunopo' ka'dik ya'mae, Jesúsenpi' Juanenpi'." Juanen huanigpeika'eri judio aratbutere on'batia'pakdepo,

<sup>26</sup> Juante on'huatiakonpo,

—Jordánhue akodpen Jesús onere o'ikame'ne. Jesústaj 'uruda i'manbatia'pakme'ne. Oy bautiza megke'po aya'da Jesústaj on'huahua', huamanmadika'eri. —Juanen huanigpeika'eria Juantaj o'nona'uyate.

<sup>27</sup> —Be' huabokerektapi' aratbuttaj e'manmadika' Diosa o'pakpo ta'mona'dik o'e kenpa'ti tihuapokika'dik o'e. Jesústaj o'ta'mona'uyatepo Jesústaj o'tihuapokika'. Aratbuta Jesústaj on'huahua'denok.

<sup>28</sup> "Do Cristo ehue' ee'tada Cristo tiakhued ee'te Diosa do'taj huakkuruda me'ta'mona'uyne." Opudtaj o'noname'ne. Kenda do'taj on'peeme'ne.

<sup>29</sup> Huabokerek huaboa'da o'toepakpo huatoe o'toedepo durugda o'e. Noga ken huabokerektaj di' o'epo, kenpa'ti durugda o'e. Ken konig do Jesústaj di' ijjepeo durugda ijjepe. Huakka'ada Jesústaj on'pakpo huaboa'da on'nigpeika'. Kenda duruga'da ijmatipeey.

<sup>30</sup> Jesústanayo huakka'ada nigpeika'dik o'nika'apo. Do'taj huaboa'da sue'da nigpe'e'dik mo'epone. —Juana o'mana'uyate.

*Jesús Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakuyate.*

<sup>31</sup> Ke'na Diosya' o'tiakme'po Diosen huairitone' o'ē. Aya'tada mata'mona'ika'dik o'ē. Aratbutnayo indari huag'eri o'nenig'a indaritaj on'nopepo on'batia'pakika'. Jesúsnaoyo Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakpo 'urunopo'da o'epo aya'enda huairi o'ē.

<sup>32</sup> Katepi' Diosyo o'batiahuayonhuahuika'nig, katepi' o'mapeonhuahuika'nig, kenda o'manbatia'pakika'nig'a, suhue'ada Jesústaj o'noknopoika'.

<sup>33</sup> Kenomey Jesúsen hua'a o'noknopoēpo, Diosa buttida oa'ika' o'noknopoēnok.

<sup>34</sup> Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate. Diosa ke'nen nokiregda o'yok. Jesústaj o'yok. Dakhuapa ke'nen nokireg o'yoknok. Diosen hua'a o'mana'ika'.

<sup>35</sup> Apag Huasi'potaj di' o'ē. Aya'en huairida kaē'po o'ta'mona'uy.

<sup>36</sup> Kenomey Diosen Huasi'potaj o'noknopoēpo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Kenomey Huasi'potaj oknopoēhue' o'nepo onte'ti Diosere noeonhuahuahue' o'neapo. Diosa kenomeytaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

## 4

*Jesús Samaria huadariyo huag'eri ettone'ere on'batia'pakuyate.*

<sup>1-2</sup> Ken, Jesústaj huakka'ada on'peēdepo huaboa'da on'tahua'uyate. Huaboa'da on'nigpeika'uyate. Bautiza e'magkade'te Jesústaj on'nigpeika'uy. Jesúsnaoyo bautiza kahue' e'ēada oro'omeya huanigpeika'eria bautiza o'magkika'uy. Juantaj sue'ada o'noknopoē'uyate. Kenda fariseo huairia on'tipeēdeme'te, Jesúsna o'maknokotuy.

<sup>3</sup> Ken o'maknokotpo, Judeaya' o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'kume'uy.

<sup>4</sup> Ken Galilea huadariyo o'hua'po, Samaria huadariyo pokdik o'uy.

<sup>5</sup> Samaria huadariyo huakka' jak Sicarte o'tiakuy. Sicar Jacobkudaken ta'bate ibodteda o'ē. Ta'ba Jacobkudaken huasi'po Josékudaktaj o'yokuyate.

<sup>6</sup> Kenteda Jacobkudaken huē'ey sorokkogyā' hua'eg o'uyate. Jesús bidteda o'hua'epo o'arogpo, o'huaduy. Tokhuada' e'huadte o'huaduyate. Huē'ey sorokkogte o'manighuad'uy.

<sup>7-8</sup> Oro' Jesúsēn huanigpeika'eri aypo a'baetuya'po, huakka' jakyo o'hua'demey. Samariaeri ettone' huē'ey a'egatuya'po o'tiakuyate.

—Huē'ey beyok. —Jesúsna ona'uyate.

<sup>9</sup> Judío aratbuta Samaria huag'eritaj batia'pakhue' o'ika'nig'a Jesústaj ettone'a o'peēdepo, —O'na judío aratbut i'ēnig'a, Samaria huag'eri do ijje. —Menpa' huē'ey beyoka' do'taj mena'? —Samaria ettone'a Jesústaj ona'uyate.

<sup>10</sup> —Diosa huanounhuahuika' huē'ey e'yokta' be'tipakne. “Huē'ey beyok.” Ontaj ona'nig'a, “Huanounhuahuika' huē'ey beyok.” Do'taj meknopoēpo ena'nayo huanounhuahuika' huē'ey o'yokapone. —Jesúsna ettone'taj ona'uyate.

<sup>11</sup> —Hua'eg toēhue' i'ēne. Sorokkog huabidkogyoda huē'ey o'ē. —Meyā' huanoeanhuahuika' huē'ey i'ēgapo, huari?

<sup>12</sup> Oro'en adhuea'pane'a Jacobkudak in sorokkog bo'yokuyne. Ke'nada o'mayika'uyatenig. Ke'nen huasi'po kenpa'ti on'mamay'ika'uyate. Ke'nen vacakon o'mamay'ika'uyate. Oro'omeytaj in sorokkog bo'yokon'uyne. —Menpa' Jacobkudakitipi sigda huairi oē'uyng'a, o'na huahuak huairi i'ē? —Ettone'a ona'po,

<sup>13</sup> —Be'api' in sorokkog huē'ey o'maypo, onte'ti maymaya' o'da'ikanig'a,

<sup>14</sup> aya'ada do'taj moknopoēpo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konig huanoeanhuahuika' huē'ey o'yoknok on'may'po, huanopoyo o'unhuahuika'apo, onte'ti “maymaya ijay” ahue' o'neonhuahuika'apo. Do'taj moknopoēpo Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsna ona'uyate.

<sup>15</sup> —Ken huē'ey beyok. Onte'ti maymaya ahue'dik a'ēya'po, iyo sorokkogyo huē'ey a'ēya'po tiakhue'dik a'ikaya'po o'nen huē'ey ijmayapoy, huairi. —Ettone'a ona'po, Jesúsen hua'ataj nopoenkahue'da kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'ē oknopoēhue' o'epo kenda Jesústaj ona'uyate.

<sup>16</sup> —Yahuati'. O'nen huatoē'taj yatotiak. —Jesúsna ona'uyate.

<sup>17</sup> —Huatoē toēhue' ijje. —Ettone'a ona'uyate.

—Huatoē toēhue' ijje. Buttida ia'.

<sup>18</sup> Huabaniga' i'tae'uyng'a. Oyda kentaj e'dipakada o'nen huatoē ehue' o'ē. Kenda buttida ia'. —Jesúsna ona'uyate.

<sup>19</sup> —Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'ē, o'tinopoēne, huairi.

<sup>20</sup> In o'te'yo “Huaboro'da i'ē, Apag Dios.” Oro' onaratbutyo' adhuea'pane'kudak Samaria huadari huag'erimeya on'tiona'pakika'uyate. Jerusalén huakka' jakyo “Huaboro'da i'ē, Apag Dios.” Tiona'pakdik mo'ēne. Opudā judío aratbut on'mana'ika'. —Ettone'a ona'uyate.

<sup>21</sup> —Men'pee', ettone'. A'ti meyopi' mo'epo Apag Diostaj tiona'pakdik mo'ene. Apag Diostaj a'tiona'pakya'po in ote'te tiakhue'dik mo'ea'pone. Kenpa'ti a'tiona'pakya'po Jerusalényo huahue'dik mo'ea'pone.

<sup>22</sup> Opu'd Samaria huag'eria Diostaj nopog'hue'da nama'da mo'tiona'paknig'a, oro'omeynayo judío aratbut o'epo Diostaj oknopog'epo daka' o'tiona'pakikay. Diosen huamanopo'korea'eri aratbut aratbut o'e.

<sup>23-24</sup> Apag Dios nokireg o'epo buttida oa'ika'. Apag Diosen hua'a buttida o'e. Oy kenpa'ti nogokkon aratbut huadaknopo'da Diosen buttida hua'ataj o'noknopog'epo Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Diosen Nokirega o'manopo'tgenok Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Kenda Apag Diosa o'pak. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

<sup>25</sup> —Nogok Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo, yoknopog'ey. E'tiakde'te aya'da o'manmadika'apo. —Ettone'a ona'uyate.

<sup>26</sup> —Cristo do ijje'y. Doa on'batia'paknig' Cristo ijje'y. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>27</sup> Jesúsa ettone'taj kenda e'nade'te oro'omey Jesús en huanig'peika'eri Jesúste o'tiakuy. Jesúsa ettone'taj o'batia'paknok oro'a o'tiahuaypo o'me'puke'uy. (A'nennada judío huamanmadika'eri ettone'taj batia'pakhue' o'nika'uy.) “¿Ka'tia'po ettone'taj ina'pak?” “¿Kate i'pakpo ia'?” Jesústaj onahue' o'uy.

<sup>28</sup> Ettone' sorokkoso o'huadano okhua'uyate. Ke'nen huakka' jakyo Sicar okhua'uyate. Huakka' jakyo o'kudondepo, huakka' jak huag'eritaj o'mana'po,

<sup>29</sup> —Sorokkogte huabokereka behuatiakpo do'taj 'urua'da menbatia'pakne. Nog huadarihayoeri o'enig'a aya'da nogok nogok ijkikame'nig kenda mena'ne. Aya'da o'nopog'epo mena'ne. Ke'na Cristo ya'etpi'. —Ettone'a ke'nen aya' huakka' jak huag'eritaj o'mana'uyate.

<sup>30</sup> Ken huakka' jakya' huakka'ada on'maorokonpo, Jesústaj on'huatiakuyate.

<sup>31</sup> Huakka'da aratbut tiakhued e'ne'te,

—Yabape', Huamanmadika'eri. —Oro' ke'nen huanig'peika'eria ona'uyne.

<sup>32</sup> —Bapeahue' ijje'y. Noga aypo ijtoenig opud nopog'hue' mo'ene. —Mona'uyne.

<sup>33</sup> —Be'api' kentaj aypo yanigtotia'etpi', o'nopog'epo oro'omey huanig'peika'eria huayahua'ya o'batia'pakuy.

<sup>34</sup> —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Katepi' Dios o'pak kenda ijkikay. Aya'da ke'nen ijkuhuitapoy. Ke'nen ijjeretpakpo ijkika'po, do'hued aypo konig o'e.

<sup>35</sup> Opu'domey aypotaj huakka' mo'nopog'epo, “Aypopi' boyoghued ee'te a'ti botta' botta' puug o'boyogaponok jakyo totiakdik o'ea'poy.” Mo'batia'pakika'nig. Oy konig e'boyog a'eya'po huakka' aratbut on'batiakdenok, yan'tiahuay'. Oy huakka'ada e'nopo'korea'ta' on'pak. Huakka'ada Diostaj eknopog'epo' on'pak.

<sup>36-37</sup> “Nogtiada o'batuke'. Noga aypo o'totiak.” Ken buttida on'batia'pakika'uy. Konig huabatuke'eri ijje'po konig huakkuruda Diosen hua'a daka' i'jmanmadikay. Opu'domey konig aypo huatotiakeri mo'epo do'hued hua'a mo'manmadikika'aponok huakka'ada do'taj mo'nig'peika'apone. Doere Diosere mo'noe'nhuahua'ika'apone. Konig dakuha'ya opudomeya' doere mo'durugpakonhuahuika'apone.

<sup>38</sup> Nogomeya' on'manmadikadhua'de'uy. Aratbut idada oknopog'hue' o'nuyyo kanoknopog'epo opudomeya' kan'manmadike'po do'a on'ta'mona'uyne. Opu'domey huakkuru huamanmadika'erie'ere mo'manmadika'nok mo'maknopog'epo'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

<sup>39</sup> Ken jakte huakka' Samaria huag'eri o'nika'po, “Aya' nogok nogok ijkika'uy'ngida.” Mena'ne. Ettone'a o'manbatia'paknok, huakka'ada Samariayo huag'eria Jesústaj o'noknopog'uy.

<sup>40</sup> Samaria huag'eri on'huatiakde. “Oro'omeytaj bota'huadunhua'.” Jesústaj o'nona'uy. Kente botta' huame'noe o'uy'nyok.

<sup>41</sup> Jesús en hua'ataj on'peepo nogiti huakka'ada o'noknopog'uy.

<sup>42</sup> —Ontayo'da on'peepo oknopog'hue' o'e'nig'a oy Jesústakon on'pe'edepo oknopog'ey. Jesús Diosen Cristo o'e. Diosa mo'nig'ta'mona'uyne. Aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po, huamanopo'yareadhua' o'e monoknopog'ey. —Ettone'taj o'nona'uy.

*Jesúsa gobierno huairiens'i'potaj o'yarea'uy.*

<sup>43</sup> Botme'noe Sicar huakka' jakyo o'edepo oro'omeyere Jesús o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'hua'uy. Galilea huadariyo Jesús o'kerekuayate.

<sup>44</sup> Diosen hua'a huamanbatia'pakieren jak huag'erimeynayo Diosen huamanbatia'pakieritaj e'peeta'pakhue' o'nika'. Jesús Galilea huag'eritaj o'manbatia'pakuy'ng'a.

<sup>45</sup> Galilea huadari huag'eri Jerusalényo aypo fiestate o'neme'te. Jerusalényo Jesús a'urua'nanada konig Dios ekapa' o'kame'nok on'tiahuay'uyate, Galilea huag'eria. Jesús a'teynanada o'kame'nok Galileayo e'kumejde'te durugteda Jesústaj o'de'uy.

<sup>46</sup> Ken, Caná huakka' jak Galilea huadariyo keyo hue'eytaj vino o'kame' onte'ti Jesús o'tiakuy. Capernaum huakka' jak meyo hue' da o'epo Capernaum gobierno huairiensi'po o'digpakuyate.

<sup>47</sup> Judea huadariya' Jesús a o'tiakdepo, Galilea huadariyo Jesús o'ika'. Kenda Capernaum huairi o'tipegedepo Jesús taj o'huahua' depo, "Capernaum huakka' jakya' do'huetsi'po o'bueyapo. Bohua'. Betayarea'." Diga' da ona'uy.

<sup>48</sup> —Opud Galilea huage'eri do'hued hua'a eknopog'eta' pakhue' mo'e. 'Urua' da eka'nayo konig e'bayarea'nayo do'hued hua'ataj yanoknopog'epetpi'. —Jesús a Capernaum huairitaj ona'uy.

<sup>49</sup> —Bueyhued ee'te do'huetsi'pote bohua', huairi. —Jesús taj ona'uy.

<sup>50</sup> —Yahuati'. O'nensi'po o'yarede o'noe. —Jesús a ona'uy. Jesús en hua'ataj buttida oknoponpo jakyo o'kume'uyate.

<sup>51</sup> Jakyo e'kumejte dagte ke'nen huanaba'a on'huatiakpo, on'deppo,

—O'nensi'po o'yarede, o'noe. —Ke'nen huanaba'a o'nona'uyate.

<sup>52</sup> —¿Menoka' ya'yarud? —O'mana'uy.

—Ikken niokpo tokhuad e'huadte o'yareme'. —Huanaba'a o'nona'uyate.

<sup>53</sup> Kente niokpo e'huadte "O'nensi'po o'yarede o'noe." Jesús a mename'ne. Huasi'poed huaoa o'noponpo. Ke'nen huabetomeya Jesús Diosen Huasi'po Diosya' o'tiakuyate, o'noknopog'uyate.

<sup>54</sup> Judea huadariya' Jesús o'kumejdepote Galilea huadariyo o'tiakuy. Galilea huadariyo hue'eytaj vino o'ka'uy. Kenpa'ti gobierno huairiensi'po o'yarea'uy.

## 5

*Ken yakote huabokerektaj dakhue' o'eonhuahua'uyate. Jesús a o'yarea'uy.*

<sup>1</sup> Nogok judío aratbut onte'ti on'mabape'apo, Jerusalén ya' on'mabape'apo kenpa'ti on'tiona'pakapo. Jesús Jerusalén huakka' jakyo onte'ti o'behuikon'uy.

<sup>2</sup> Jerusalén huakka' jak kurupen huidā e'tiokpaka' akbogpe o'e. Akbogpedik o'dikka'uy oveja. Oveja akbogpete yako o'e. Yakodik o'dikka' Betesda. Betesda yako akta'bogpete huabaniga' ba'ak o'e.

<sup>3</sup> Ba'akyo huakka' da o'nonpabahuedika'. On'digpakpo o'nonpabahuedika', ekpobig o'nonpabahuedika', huakket o'nonpabahuedika', e'huetihuarotaj o'nonmaboika'.

<sup>4</sup> Yakote nogok Diosen huata' moneri on'huarakatuika'. O'tiakdepo yakotaj o'tihuaroa' uynok. Yako karogda e'tihuaroyo be'api' huakkuruda yakudontaj o'bayarea'ika'uyate. Katepi' dakhue' e'ne'te o'bayarea'ika'uyate.

<sup>5</sup> Kente treinta y ocho huabayok nogbokerektida dakhue' enpahued o'unhuahua'uyate.

<sup>6</sup> Jesús okmapije'ahuaddik huame'noete yakote o'tiakdepo, enpahuedika'taj o'tiahuaydepo onpahuedunhuahuika' oknopogepo,

—¿E'yarea'ta' menpa' i'pak? —Ona'uy.

<sup>7</sup> —Yako e'tihuarote be'api' do'taj tohuahue'dik me'nene. Do'a daka'da ijhua'nok, noga huakkuruda o'kudika', Huairi. —Jesús taj ona'uy.

<sup>8</sup> —Yabo'. Colchón ya'udpo, yahuae'. —Jesús a ona'uy.

<sup>9</sup> Ijhuiti ehue' o'yaread'uy. Colchón o'udpo o'hua'ud'uy. Okmapije'ahuaddik huame'noete o'yarea'uy.

<sup>10</sup> Okmapije'ahuaddik huame'noete sigpi' kahue'dik mo'ene. Judío en adhuea'pane' nama' da on'manika' uynok,

—Okmapije'ahuaddik huame'noe o'енок colchón tohuahue'dik o'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

<sup>11</sup> —Kenbokereka do'taj be'yarea'ne. "Colchón ya'udpo yahuae'." Ke'na mena'nok ijkay. —Judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>12</sup> —"Ya'udpo yahuae'." ¿Be'a on'taj mena'? —Judío huairia o'nona'uy. Jesús a dakhue' da ona' on'nopogepo o'nona'uy.

<sup>13</sup> Jesús endik nopogehued o'epo kenpa'ti ke'na be'yareadne nopogehue' o'uy. Kenpa'ti huakka' ada aratbut o'nenok Jesús a okhua'nok Jesús taj tiahua'y hue'dik o'epo.

<sup>14</sup> Nogok Jesús a Diosen jakyo o'huahuay'uy. Huayareritaj o'huahuay'uy.

—Eya', o'yaraddene. Dakhuea' onte'ti kahue' yag'. Onte'ti dakhuea' eka'nayo nogiti dakhue' da i'ea'pone. —Jesús a ona'uy.

<sup>15</sup> Kenoka' judío huairite o'hua'uyate. "Jesús a be'yareadne." Huabokereka o'batia'pakuy.

<sup>16</sup> Okmapije'ahuaddik huame'noete Jesús kenda o'ka'nok Judío huairia Jesús taj huaboa' da diga' da on'huadiaypo dakhuea' on'huaadhuahuika'po, kenpa'ti e'arakta' on'tipakonhuahuika'uyate.

<sup>17</sup> —Oy kenpa'ti do'hued Apag Dios o'kika' doakon ijkikay. —Jesús a o'mana'uy.

<sup>18</sup> Okmapie'ahuaddik huame'noete judío aratbut kahue'dik yane', kenda judío huairien adhuea'pane'a on'manika'uynig'a. Jesúsa manigpeehue' o'epo okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'po. Kenpa'ti Dios do'hued Apag me'taene, oa'po. "Konigti Dios ijjejey." Jesúsa oa'nok, judío huairia on'nopepo nogiti dig'a da e'arakta' o'deretpakuyate.

*Katepi' Apag Diosa kenda o'paknok Diosen Huasi'poa o'ka'.*

<sup>19</sup> —Do Diosen Huasi'po ijjejo do'huedda kahue'dik ijjejey. Katepi' Apaga o'paknok kenda do Diosen Huasi'po ijjejo ijkikay. Konig do'hued Apag o'ka' konigti ijkay. Buttida ijjay.

<sup>20</sup> Kenpa'ti Diosen Huasi'po ijenok do'taj di' me'ene. Aya'da Diosa o'kika'po kenda do'takon me'nopea'ne. Huabokerektaj ijyarea'dey. Nogiti 'urua'da ijka'apoy. ¡Kenpihuay! A'dik mo'eapone.

<sup>21</sup> Aratbut en'bueyde'te onte'ti Diosa manoea'dik o'e. Konigti do Diosen Huasi'po ijjejo e'bueytapi' e'manoea'ta' ijpakpo ijmanoea'apoy.

<sup>22</sup> "Dakhuea' i'ka'." Apagayo'da aratbuttaj ahue' o'e. Apaga o'paknok, "Dakhuea' i'ka'." Doa Apagen Huasi'po ijjejo a'dik ijjeapoy.

<sup>23</sup> Kenda Apaga o'paknok, "Diosen Huasi'po huadakda o'e." Aya'ada do'taj on'tia'pakapone. Konig Apagtaj huadak on'tia'pakpo, konigti do'taj huadak on'tia'pakapone. "Huasi'po huadakda o'e." Be'api' do'taj tia'pakhue' ee'nayo konigti "Apag Dios huadakda o'e," tia'pakhue'da o'ne. Apaga do'taj me'ta'mona'uyne.

<sup>24</sup> Aya'ada do'taj daka' on'peepo kenpa'ti Apaga me'ta'mona'uyne, o'noknoppepo doere kurudyo on'noeonhuahuika'apo. "Dakhuea' boka'ne." Diosa onahue' mo'eapone. Konig Diostaj en'nopo'bueyde on'nige'nig'a Diosa mo'manoeanhuahuika'apone. Buttida ijjay.

<sup>25</sup> Nogok kenpa'ti oyda kenomeya konig Diostaj on'nopo'bueydenig'a Apag Diosen Huasi'potaj on'peepo. On'nigpeepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Buttida ijjay.

<sup>26</sup> Apag Dios o'noeonhuahuika'po onte'ti manoeanhuahuika'dik mo'ene. Diosa o'paknok do Diosen Huasi'po kenpa'ti aratbuttaj onte'ti manoeanhuahuika'dik ijjejey.

<sup>27</sup> Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo, "Dakhuea' i'ka'ne." Aratbuttaj mana'dik ijjejey.

<sup>28</sup> Kenda mepu'kehue' yane'. Kena'po nogok aya' huabueyeri kubarakya' do'taj on'peepo.

<sup>29</sup> On'maorokonka'apo. Huadak huakika'eri onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Dakhuea' huakika'eri pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

*Jesústaj kanoknoppe'po "Jesús Diosen Huasi'po o'enok Diosa o'ta'mona'uyate." Juana o'mana'uy. Kenpa'ti Jesústaj kanoknoppe'po konig Dioseryo da ka'dik o'epo Jesúsa o'ka'uy.*

<sup>30</sup> —Do'huada ijnoppepo kahue'dik ijjejey. Konigti Apag Diosa mena'nok ijjay. Buttida ijja'ikay. Kena'po katepi' do ijpakpo kahue' ijkikay. Kenda Apag Dios o'paknok ijkikay. Apag Diosa me'ta'mona'uynek.

<sup>31</sup> Do'a Diosen Huasi'po ijjejey. Do'huayo'da ijnoppepo ea'nayo kenpa' ahue' ijjeaynig'a konig buttida do'hued hua'a peehue'dik o'nene.

<sup>32</sup> "Do'hued Huasi'po me'taene." Diosa be'huaa'ne. Do'taj buttida be'huaa'nok do'taj pee'dik o'nene ijnoppejey.

<sup>33</sup> "Jesús be'ati ya'eta'po." Juantaj opudomeya mo'ta'moname'. "Jesús Diosen Huasi'po o'e." Juana buttida do'taj be'huaame'ne.

<sup>34</sup> "Jesús Diosen Huasi'po o'e." Huabokereka e'huaate donayo peehue'dik ijjejey. Opudomeyanayo Juantaj nigpeedik mo'epo do'taj oknoppe'dik mo'ene Diosere a'noeonhuahuikaya'po do'taj oknoppe'dik o'nene. O'nona'ne.

<sup>35</sup> Juan konig jeyda huakjey 'uruda o'ta'te, Juana 'uruda o'manmadikikame'po. Opudomey judío aratbuttaj mon'madikikame'ne. Opudomey huakjeytaj mo'durugpakatume'ne. Juantaj mon'peepo mo'durugpakatume'ne.

<sup>36</sup> Dios do'hued Apag o'epo do'taj me'ta'mona'uyne. Kenda Juana buttida behuaame'ne, opudomeytaj moname'nok do'taj oknoppe'dik mo'enok. Kenpa'ti konigepo katepi' 'urua'da Diosayo'da ka'dik o'e, doakon ijkika'nok Diosa o'ta'mona'uy oknoppe'dik mo'ene.

<sup>37</sup> Kenpa'ti Apaga Apagba'te do'taj be'tia'pakuytig'a opudomey judío huairinayo Diostaj tiahuahue' mo'jka'po kenpa'ti nigpeehue' mo'jka'po,

<sup>38</sup> ke'nen hua'a e'peeta'pakhue' mo'e. Diosa o'ta'mona'uy. Do'taj oknoppehue' mo'ene.

<sup>39</sup> Apagba'a do'taj be'tia'pakne. Opudomeynayo do'taj oknoppehue' mo'ene. Diosya' o'tiakuy oknoppehue' mo'epo Apagba'tayo'da mo'mona'pakika'po, Diosere o'noeonhuahuika'apoy nama'da mo'nope'ne. Do'taj oknoppehue' mo'enok Diosere noeonhuahuikahue' mo'eapone.

<sup>40</sup> Aya'ada do'taj o'noknoppepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Opud judío huairinayo do'taj oknoppe'ta'pakhue' mo'ene.

<sup>41</sup> "Huadak o'e." Huabokereka do'taj e'huaa'ta'pakhue' ijjejey.

<sup>42</sup> Opud judío huairia Diostaj di' ehue' o'ne doa on'tinopogene.

<sup>43</sup> Apag Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Opudomeyanayo do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nene. Nog huabokerektaj Diosa ta'monahue' ee'tada opudte e'bahuatiaknayo kentanayo mo'nigpeepo.

<sup>44</sup> "Huadakda mo'ene." Aratbuta enata' e'peeta' bo'pakika'. "Huadakda mo'ene." Diosa enata' e'peeta' pakhue' mo'ene. Kena'po Diosya' o'tiakuy oknopoghue'dik o'nene.

<sup>45</sup> Opudtaj, "dakhuea' ogkika'." Apag Diostaj Jesúsa be'huaa'apone. Nopogehue' yane'. "Opudaj dakhuea' bokika'uynig." Moisésanayo kenda bo'huaa'apone. Moisésstaj nama'da bo'ika'.

<sup>46</sup> Moisésa do'taj o'timadoya'uyate. Opudaj Moisésstaj hueretda oknopogehue' mo'epo kena'po do'taj oknopogehue' o'nene.

<sup>47</sup> Kenda Moisés kudaka o'madoya'uyate oknopogehue' ee'nayo, do'hued hua'ataj kenpa'ti oknopogehue' mo'epone. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uyate.

## 6

*Jesúsa cinco mil huabokerektaj o'batobape'uyate.*

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

<sup>1</sup> Ken, Galilea e'pog konogda o'dikka' Tiberias. Nogok Galilea e'pog Jesús okteg'uy. Oro'omeyere oktegy.

<sup>2</sup> Jesús e'hua'te huakka'ada aratbut on'tahua'po, kena'po konig Diosyo'da ka'dik o'e, konigti Jesúsa nogok nogok o'ka'po, dakhue' e'netaj o'bayarea'uy. Konigepo huakka'ada on'tahua'uy.

<sup>3</sup> A'ti huakupayo o'behuikuy. Oro'omey Jesúsen huanigpeika'eriere mo'batohuaduyn.

<sup>4</sup> A'ti judío huakrueri is'i'po mabueyhue' ee' okkahuehue' aypo fiesta o'epo. Konigepo huakka'da aratbut o'ny.

<sup>5</sup> Huakka'da aratbut ogkupopakdepo en'batiate Jesús a o'batiahuay'uy. Felipetaj

—¿Huakka'da on'batiate kan'bape'po meya' pan o'baeyapet? —Jesúsa Felipetaj ona'uy.

<sup>6</sup> Menpa'ti Felipea oa'apo e'nopog'ta' o'pakpo ona'uy. Kenda ijka'apoy soatayo' Jesúsa o'nopog'uy.

<sup>7</sup> —Pan huabae' doscientos denarios huakupe ee'nayo aya'ada aratbuta sue'pi' pan bapehue'dik o'ne. —Felipea ona'uy.

<sup>8-9</sup> —Huabokereksi'poa nogmanigtida cebadaog' pan botta' biigere o'toenig'a kenniga aratbuta kate bapehue'dik o'nenok. —Andrésa, Simón Pedroen huama'buy o'epo ona'uy. Jesústaj ona'uy.

<sup>10</sup> —"Yan'bahuad." Yan'mana'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Kenteda huakka'da mire' o'uyate. Ken aya'da on'bahuaduy. Cinco mil huabokerek o'nuy.

<sup>11</sup> Jesúsa pan o'toepo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Oro'omey ke'nen huanigpeika'eritaj o'posakea'po bo'yoke'po aratbut en'bahuadte oro'omeya' o'bayoke'uy. Konigti biig o'manokpukpukpo bo'yoke'nok oro'omeya' o'bayoke'uy. Noga huakka' enpakok huakka' o'bayoke'uy. Dapoteya'da on'bape'uy.

<sup>12</sup> Kenoka' aya'da dapotey e'nede'te,

—Pan huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere bapehue' ene' yan'baea'. Ken sigpi' parahue'dik ka'e'po. —Oro'taj mona'uyne.

<sup>13</sup> Ken o'baea'uy. Doce kusogyo cebada pan boro'ta'sujmon hueda'hueda'da o'kuda'uy.

<sup>14</sup> Kenda konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesús konigti o'ka'nok aratbuta on'tiahuaypo,

—Diosen hua'a huamanbatia'pakeri oro'omeytaj mo'nigtiakapone, Apag Diosba'a oa'. Kentaj ekpog'e' o'nigunhuahuika'uy. Dapi' Jesús Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'e. —Judío aratbuta on'batia'pakuy.

<sup>15</sup> Jesústaj mon'tohua'. Oro'omeyen gobiernu huairi ka'e'. Huakka' aratbut egkupopakte huanopoya'da on'nopog'uy. Jesúsa o'nokotpo, o'bakhua'po nogtia'da ote'yo o'bakbehuikuyate.

*Jesús huahuetiudte o'huae'uyate.*

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

<sup>16</sup> Ken osikdenok oro' Jesúsen huanigpeika'eri e'pogte o'hua'uy.

<sup>17</sup> Kusi'peyo o'bakudpo, Capernaum huakka' jakyo e'pog o'nokteppo ektegte o'baksikpo, Jesús tiakhued ee'te

<sup>18</sup> diga'da o'bakpo e'pog huakka'da o'kuta'huaropakuy.

<sup>19</sup> Bidteda e'huade'te, e'pog huahuetiudte Jesús o'huae'po kusi'peyo Jesúsa e'huatiakte oro' o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

<sup>20</sup> —Do ihuey. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa mona'uyne.



<sup>21</sup> “Kusi'peyo yakud.” Durugteda ona'depo, e'kudde'te ijhuiti ehue' akodpen o'hua'depo on'betuy.

*Aratbuta Jesústaj o'dukuy.*

<sup>22</sup> Ken eme'te akodpen huakka'da aratbut o'nuyate. Kente cinco miltaj o'batobape'uy. 'Ikken nogkusi'petida o'eme'. Ken kusi'peyo Jesús kudhue' o'eme'nok Jesús en huanigpeika'eriomeynayo on'bakudpo o'nokbahuame'nok on'batiahuaya'uy.

<sup>23</sup> Tiberias huakka' jakya' kusi'pe o'batiahuaya'uy. Huakka'da aratbut on'batiahuaya'uy. Kente Jesús Huairi pantaj dakiti o'tiona'pakme'. Pankon on'papeme' kente ibodteda kusi'pe o'batiahuaya'uy.

<sup>24</sup> Kente Jesústaj huahuayhue'da ke'nen huanigpeika'eritaj huahuayhue'da huakka'da aratbut kusi'peyo on'kudonpo Jesústaj o'dukpo Capernaumyo on'hua'uyate.

*Jesús konig aypo huamanoeanhuahuika'eri o'e.*

<sup>25</sup> Ken akodpen kusi'pete on'betdepo Capernaumyo Jesústaj o'dukpo, onhuahuaydepo, —¿Menoka' iyoda i'tiak, Huamanmadika'eri? —O'nona'uy.

<sup>26</sup> —Konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e, do konigti ijka'deme'nig'a kenda do'taj oknopohue' o'nene. Pan ijbiame'nok opudomey dapoteya'da mo'bapeme'po, kena'po do'taj o'dukne. Aypoyo'da bo'pakne. Buttida o'nona'ne.

<sup>27</sup> Aypo kenpa'ti katetapi' bo'eretpakpi', a'baeya'po mo'baa'popi', bo'kika'nig'a aypo kenpa'ti nogda a'ti ehue' o'eapo. Konigepo aypoyo'da kenpa'ti katetapi' eretpakhue' yane'. Kikahue' yane'. Aypoanayo mo'manoteypakpo sue'pi' mo'noea'ne. Doanayo Diosere manoeanhuahuika'dik o'nene. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj mederetpakpo me'noknopoe'. Diosa be'tihuapoknok ijbayarea'mey kenpa'ti konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e, konigti ijkamey. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>28</sup> —Diosen e'ka'ta' o'paki. ¿Diosen hua'a a'kaya'po kate ka'dik o'ey oro'? —Jesústaj nama'da o'nona'uy.

<sup>29</sup> —Opudte Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj me'noknopoe'. Kenda Diosa o'pak. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>30</sup> —Oro'omeya ontaj me'noknopoe'po konig Diosyo'da o'kika', konigti yaka'. Konig Diosa 'urua'nanada o'kika' o'na konigti eka'nayo oknopoe'apoy. Diosya' o'tiakuyate oknopoe'apoy.

<sup>31</sup> A'nennada oro'omeyen adhuea'pane'taj Moisésa o'batohuae'ika'uyate. Aratbut ehue' e'huae'ika'yo o'batohuae'ika'uyate. “Maná aypo kurudya' o'batobape'ika'uyate.” Apagba' oa'. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>32-33</sup> —A'nennada kurudya' maná aypo Moisésa o'bayokika'uyate nama'da mo'nopoenig'a Moisésa bayokhue' o'uyate. Kurudya' Diosa maná aypo o'bayokonhuahua'ika'uyate. Maná ayponayo manoeanhuahuikahue'dik o'e. Kurudya' do'hued Apag Dios me'ta'mona'uyne. Konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijje'y. Aratbuttaj a'manoeanhuahuikaya'po ijtiakuy. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>34</sup> —Kenda aypo bo'yokika'ne, huairi. —Jesústaj nopoenkahue' e'e'ada o'nona'uy.

<sup>35</sup> —Konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijje'po aratbuttaj manoeanhuahuika'dik ijje'y. Aya'ada on'nopo'korepo do'taj moknopoe'po mo'nigpeika'po konig noteyda durugnopo'da o'neonhuahuika'apo. On'nopo'noeyonhuahuika'apo.

<sup>36</sup> Opudomeynayo do'taj pakhue' o'nepo do'taj oknopohue' o'nene. Konig huaboa'da o'nona'po, do'taj e'tiahuayme'pi' oknopohue' o'nene.

<sup>37</sup> Apag Diosa do'te aya'tada mo'ta'mona'ne do'taj moknopoe'apone kenpa'ti do'taj mo'nigpeika'apone. Kenomeya do'taj me'noknopoenok ijbae'apoy, maenhue'dik ijje'apoy.

<sup>38</sup> Kena'po kurudya' ijtiakuy Diosa me'ta'mona'uynok. Ke'nen e'ka'ta' ijpakpo ijtiakuy. Do huata'da e'ka'ta' pakhue' ijje'po ijtiakuy.

<sup>39</sup> Huakka' Diosataj huaknopoe'eri me'bayokuyne nogtipi' titikhue' mo'eapone. Kene'huaya' huame'noete aya'tada ijmanoyhuada'apoy. Kenda o'pakpo Diosa me'ta'mona'uyne.

<sup>40</sup> Diosa o'pakpo kenomey do'taj o'noknopoe'ne, do Diosen Huasi'po o'e o'noknopoe'po kenda mo'batia'pakpo Diosere on'neonhuahuika'po kene'huaya' huame'noete onte'ti kenomeytaj ijmanoea'apoy. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>41</sup> “Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijje'y. Kurudya' do'hued Apag Diosa me'ta'mona'uyne.” Jesúsa oa'nok judío huairia Jesústaj on'huadiaypo on'huamahui'ia'po,

<sup>42</sup> —In huabokerek Jesús o'e. Joséensi'po o'e. Ke'nen huaoj ke'nen huayekon okie'y. “Kurudya' Diosa me'ta'mona'uyne.” ¿Mena'po kenpa' a'dik ya'e? —Judío huairia onpapayo' on'batia'pakuy.

<sup>43</sup> —Onpapayo' huaahue' mene'.

<sup>44</sup> Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Huakka'tada Diosa o'batihuapokpo, do'taj huaknoponhua' o'batihuapok. Kenomey huaknopoe'eritaj ijmanoyhuada'apoy. Kene'huaya' huame'noete ijmanoyhuada'apoy. Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>45</sup> "Diosa aya'tada o'manopoe'a'apo." Diosen hua'a huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate. Konigepo aya'ada Apagtaj on'peepo o'noknopoe'po do'takon mo'nigpeika'apone.

<sup>46</sup> Apag Diosya' ijtia'kuy, do'ayo'da Apagtaj ijtiahuayika'uy. Nogomeynayo Apagtaj tiahua'yhue' o'nikame'te.

<sup>47</sup> Kenomey do'taj o'noknopoe'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. Buttida ijjay.

<sup>48</sup> Do konig ayyo huamanoeanhuahuika'eri ijjey. Aratbuttaj ijmanoeanhuahuika'apoy.

<sup>49</sup> Aratbut ehue' e'ika'yo opuden adhuea'pane' o'neonhuahuika'uyate. Diosa maná ayyo e'bayokika'tada Diosere noeonhuahuikahue' o'nuyate. On'mabuey'uyate.

<sup>50</sup> Nog ayyo o'e. Huamanoeanhuahuika' ayyo o'e. Donayo konig huamanoeanhuahuika' ayyonig ijjey. Kurudya' ijtia'kuy. Konig huamanoeanhuahuika' ayyo en'bape'nayo, bueyhue' on'noeonhuahuika'apo. Kenda huamanoeanhuahuika' ayyonig ijjey.

<sup>51</sup> Ayyo huamanoeanhuahuika' do konig ayyo ijjey. Kurudya' Diosenbaya' ijtia'kuy, aya'ada in ayyo e'bape'nayo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Ken huamanoeanhuahuika' ayyo konig do'hued huaso' o'e. Aratbut kan'noeonhuahuika'po ijmanigbueyapoy. Do'taj oknopoe'dik mo'ene. —O'manbatia'pakpo kenda Jesúsa o'mana'uy.

<sup>52</sup> Huayahuaya judío huairia on'batia'pakpo,

—Menpa' ke'nen huaso' pe'dik o'enek yaa'. —On'batia'pakuy.

<sup>53</sup> —Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne do'hued huaso' bapehue' ee'nayo, do'hued mimi mayhue' ee'nayo onte'ti Diosere noeonhuahuikahue' mo'ea'pone.

<sup>54</sup> Kenomey do'hued huaso' on'bape'po kenpa'ti do'hued mimi on'mai'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostehuapa' kene'huaya' huame'noete kenomeytaj ijmanoea'apoy.

<sup>55-56</sup> Kenda o'nona'nig do'hued huaso' huamanoeanhuahuika' ayyo o'e. Do'hued mimi buttida huamai' mimi o'e. Aya'ada do'hued huaso' on'bape'po do'hued mimi on'mai'po doyo'yo' o'nika'. Do kenpa'ti kenomeyere ijjay.

<sup>57</sup> Do'hued Paga me'ta'mona'uyne. Apaga o'noeonhuahuika'po do'takon me'noeonhuahuika'ne. Aya'ada konig do'taj mo'bape'po do'taj moknopoe'po doere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>58</sup> Do konig ayyo huamanoeanhuahuika'eri ka'e'po kurudya' Diosa me'ta'mona'uyne. A'nennada adhuea'pane'taj Diosa maná ayyo kurudya' o'bayokika'uyate. E'bape'ika'ada nogok on'mabuey'uyate. Aya'da do'taj moknopoe'po konig huamanoeanhuahuika' ayyo on'bape'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>59</sup> Capernaum huakka' jakyo judío aratbuten huaitake' jakyo Jesúsa o'manmadika'po kenda o'mana'uy.

*Jesús en hua'a o'manoanhuahuika'apo.*

<sup>60</sup> Sue'da huakka'mon Jesús en huanigpeikaeria on'peondepo,

—Jesúsa o'manmadika' kenda kahue'dik o'ene. Menpa' be'api nigpee'dik ya'net. —Kenomeya on'batia'pak'uy.

<sup>61</sup> Ke'nen huanigpeika'eri kenda on'batia'pakpo Jesúsa o'nopoe'po,

—¿Do'hued hua'ataj menpa' nigpeehue'dik mo'e'?

<sup>62</sup> ¿Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne keyo kurudyo ijika'uy e'behuikte opuda on'tiahuaydepo menpa' do'taj moknopoe'apet'?

<sup>63</sup> Diosen Nokirega o'manoanhuahuika'. Aratbuten huaso'anayo manoeanhuahuikahue' o'e. Do'hued hua'a ijmanay konig Diosen Nokireg o'manoanhuahuika'apo. Do'hued hua'ataj moknopojika'po mo'nigpeika'po Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

<sup>64</sup> Kenda ijja'denig'a opudomey sue'ada oknopoe'hue' o'nene. —Jesúsa o'mana'uy.

Ken huakkuruda Jesúsa a'manmadikaya'po tiakhued o'epoed be'ati do'taj oknopoe'hue' me'neapone Jesúsa o'nopojika'uyate. Kenpa'ti Judasa kadarake'po be'titotiakapone Jesúsa o'nopoe'uyate.

<sup>65</sup> —Do Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj kanoknopoe'po Diosa e'tihuapokenayo oknopoe'dik mo'ene. Do'taj kanoknopoe'po Diosa tihuapokhue' ee'nayo oknopoe'hue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>66</sup> Kenda e'manade'te huakka'ada ke'nen huanigpeika'erimeya' o'noknopoe'batikuy. Onte'ti kenere ta'huahue' o'ne'uy.

<sup>67</sup> —¿Opud kenpa'ti menpa' eknopoe'batikta' bo'pak? —Jesúsa oro' doce huamata'mona'eritaj mona'uyne.

<sup>68</sup> —Ehue', Huairi, o'na huanoeonhuahuika' hua'a ona'ika'ne.

<sup>69</sup> Cristo j'epo, Diosen Huasi'po j'epo ontaj Diosa bektie'ea'uyate, Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

<sup>70</sup> —Opud, doce huamata'mona'eri ijbaktie'ea'uynig'a, opuda nogtatida toto' huairia mo'nopo'to'epone. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>71</sup> Simónensi'po Judas Iscariotetaj o'batia'pakpo kena'po ken doce huanigpejka'eriya' kadarake'po o'batotiakapo Jesúsa o'nopo'uy.

## 7

*Jesúsen huama'buya Diosen Huasi'po o'e oknopounkahue' o'nuy.*

<sup>1</sup> Nogok Galilea huadaribayo Jesúsa nogiti o'manmadikadhua'huika'uy. Nogyo nogyo o'hua'epo o'manmadikadhua'huika'uy. Kenoka' Judea huadaribayo nogyo nogyo e'manmadika'ta' pakhue' o'uy Jesúsa. Judeayo judío huairia e'arakta' on'tipaknok.

<sup>2</sup> A'timon judíoen baak fiesta o'epo, Jerusalénya' o'epo. Siete huame'noe fiesta o'epo. Aya'da judío huabokerek on'bahua'apo.

<sup>3</sup> Kenoka' Jesúsen huama'buy Jesúste on'huatiakdepo, o'nona'po,

—Iyo Galileayo ikahue' yae', eg'. Fiestate Judeayo monhua'. Huakka'da o'nen huanigpejka'eri Judeayo o'ne, kenpa'ti 'urua'da Diosen i'kika'nig kan'tiahuaye'po. Konigepo Judeayo monhua'.

<sup>4</sup> Ontaj huakka'ada eknopoe'ta' e'paknayo, ontaj huakka'ada e'nigpejka'ta' e'paknayo iyo sue'da aratbut e'nahue'yo ehue'dik'i'ene. Keyo huakka'da aratbut e'nahue'yo hua'dik'i'ene. Huairi o'e aratbuta me'noknopoe'po huakka' aratbut egkupopakya' 'urua'nanada yamanigkika', konig Diosayo'da ka'dik o'e yamanigkika', yabayarea'. —Jesúsen huama'buya Jesústaj o'nona'uyate.

<sup>5</sup> Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e Jesúsen huama'buy oknopoe'hued e'gada kenpa' o'nona'uyate. Jesúsere ehua'ta' on'pakpoda kenpa' o'nona'uy.

<sup>6</sup> —Oy huame'noenayo fiesta Jerusalényo huahue'dik ijje. Opudnayo menokapi' bo'pakpo hua'dik mo'ene.

<sup>7</sup> Huakka' aratbuta do'taj oknopoe'hué' o'ne. Konigti oknopoe'hué' o'nene do'taj. Konigepo kenomeya opudtaj huadiayhue' mo'ene. “Diostaj dakhuea' bo'kika'ne. Diostaj nigpe'hué' mo'ika'ne.” Kenomey oknopoe'hué' huae'eritaj ijmanika'nok konigepo do'taj diga'da menhuadiayika'ne.

<sup>8</sup> Fiestayo yan'bahuatí'. Donayo huahued ijje. Oy huahue'dik ijje. —Jesúsa huama'buytaj o'mana'uy.

<sup>9</sup> Kenda Jesúsa e'nade'te huama'buya o'nokhua'uy. Jesúsnayo Galileayo o'jka'uy.

*Nogok baak fiestayo Jesús o'hua'uy. Judío aratbuttaj o'manmadikanhua'uy.*

<sup>10</sup> Jesúsen huama'buy kenpa'ti aya' huabokerekomey fiestate Jerusalényo on'hua'depo dagte aratbutbahue' o'nenok Jesúskon Jerusalényo o'hua'uy. Aratbut Jesústaj tiahuahue' o'maepo Jesús o'hua'uy.

<sup>11</sup> Jesús Jerusalényo okyehued ee'te judío huairiomeya Jesústaj o'nonmabopo,

—¿Kenbokerek meyon ya'e? —Judío huairia on'hua'po.

<sup>12</sup> Jesústaj huakka'ada on'tia'pakpo, “Huadakda o'e.” Huakka'ada on'tia'pakpo, “Dakhue'da o'e. Nama'da o'manmadika'. Aratbuttaj engaña o'magka'.” Nogomey huakka'ada on'tia'pakuy.

<sup>13</sup> Huayahua'ya utak utaka' on'batia'pakpo judío huairitaj on'me'pakpo huakka' aratbuttaj 'utta' batia'pakhue' o'nuy. Uta' Jesústaj batia'pakhue' o'nuy.

<sup>14</sup> Fiesta bapa'me'noe ogka'depo konig fiesta nopote ee'te Diosen jakyo Jesús o'hua'po okyede'po huaboa'da o'manmadika'uy. Huakka'da aratbut egkupopakde'te o'manmadika'uy. 'Urua'nada o'manmadika'uy.

<sup>15</sup> Ken judío huairi Jesústaj on'pe'edepo on'mepu'kepo on'huadiaypo,

—Oro'en escuelaya' Diosba' madoyahue' o'jka'uy Jesús. Kentaj onmadikahue' o'jka'uy. Konigepo sigpi' nopoe'hué' o'e. Buttida o'nona'ne. —Judío huairia Jesústaj oknopoe'hué' o'nepo huakka' aratbutaj nama'da on'mana'uy.

<sup>16</sup> —Do'huedda ijpakpo manmadikahue' ijje. Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Diosa me'nopo'e'a' nok ijmanmadikikay. Diosen buttida hua'a ijmanmadikikay.

<sup>17</sup> Do'taj on'pe'epo aya'ada Diostaj e'nigpejka'ta' on'pakpo kenda Diosa me'nopo'e'a'nig ijmanmadikikay daka' kenda on'no'po'epo. Do'huedda ijnopoe'epo manmadikahue' ijje kenomeya kenpa'ti on'no'po'epo.

<sup>18</sup> Nogomey huakka'ada onda on'no'po'epo on'manmadikika'. “Ke'na huadakda huanmadika'eri o'e.” “Huadakda o'e.” “Huairi o'e.” Aratbuta e'hua'te e'peeta' on'pakpo on'manmadikika'. Do'tanayo Diosa me'ta'mona'uyne. “Huadkanada o'e Dios.”

“Huaboro nanada huairi o’ē Dios.” Opudā e’huaa’tē e’pēeta’ ijpakpo buttida hua’ayo’da ijmnamdikikay. Sigpi’ da ahue’ ijkay.

<sup>19</sup> Moisésa Diosen hua’a o’mana’uyate. Diosen hua’a buttida o’ē. Moisésba’ mo’ba’tōika’ne. Kenda e’nopōēada aya’ada nigpēehue’ mo’ika’ne. Moisésba’taj nigpēehue’ mo’ika’ne. ¿Do’taj mena’po e’arakta’ on’tipak? —Jesúsa judío huairitaj o’mana’uy.

<sup>20</sup> —Dakhue’ nokirega me’nopo’tōenok huasegda i’ēpo ia’ne. Be’api’ ontaj e’arakta’ pakhue’ o’ne. —Aratbuta Jesústaj nama’da o’nona’uy.

<sup>21</sup> —Huabokerek treinta y ocho huabayok dakhue’da o’ēpo onpahuedonhuahuika’uyate. Okmapie’ahuaddik huame’noete iyyareame’nok huakka’ mo’mepu’ke’po do’taj on’huadiayne.

<sup>22</sup> Huabokereksi’potaj yobedtaj huasi’dak oktegdik yanikati’, opudomeyen adhua’pane’ā mona’uyate. Moisésa konigti mona’uyate. Konigepo Moiséstaj mo’nigpēepo huabokereksi’potaj ocho huame’noe e’noede’tē huasi’dak boktegika’. Okmapie’ahuaddik huame’noe e’ē’pi’ boktegika’ne.

<sup>23</sup> Okmapie’ahuaddik huame’noete kahue’dik mo’ē opudomey mo’mana’ika’nig’a okmapie’ahuaddik huame’noe e’ē’pi’ Moiséstaj mo’pēepo huabokereksi’poensi’dak boktegika’ne. Huabokerek dakhue’da o’ēpo treinta y ocho huabayok enpahuedonhuahuikade’tē okmapie’ahuaddik huame’noete iyyareame’nok do’taj onhuadiayme’ne. ¿Mena’po onhuadiayme’? Nama’nanada onhuadiayme’ne.

<sup>24</sup> Do’a e’yarea’tē on’tiahuayme’po dakhue’a o’ka’ nama’da on’tinopōepo on’huadiaypo do’taj e’arakta’ on’tipakne. Konigepo Dios ken huabokerektaj o’matinepahui’po di’ o’ēnok iyyarea’mey. Opudomey kenda nokotdik mo’ē. Okmapie’ahuaddik huame’noete e’bayarea’ huadakda o’ē yan’nopōē. —Jesúsa o’mana’uy.

*Diosa buttida oa’ika’. Diosya’ ijtikuy. Jesúsa oa’uy.*

<sup>25</sup> —In huabokerektaj judío huairia a’arakya’po o’deretpakpo

<sup>26</sup> iyo Diosen jakyo e’manmadika’tē judío huairinayo tohuahue’ o’ne. Diosa o’ta’mona’uy, Diosen Cristo o’ē. Dapi’ judío huairia kenda oknopōehue’ o’ne.

<sup>27</sup> Ke’na Cristo ehue’ o’ē. Konigepo Jesús Galileayo huā’eri o’ē o’nopōey. Cristo e’tiakde’tē meya’ ya’tiaket nopōehue’dik o’ēapoy. —Sue’da Jerusalényo huā’eria huaboa’da nama’da huayahuaya on’manbatia’pakuy.

<sup>28</sup> Kenda aratbuta nama’da on’batia’pakpo Jesúsa o’nopōepo huakka’ aratbut egkupopakte o’manmadika’po ‘utta’da o’mana’po,

—Do’taj okīehue’ o’nene kenpa’ti keya’ o’tiakuy opudomeya oknopōehue’ o’nene. Do huata’da ijpakpo tiakhue’ iije’uy. Dios kurudyo, hueretda Diosa o’pakpo me’ta’mona’uyne. Opudomeynayo hueretda Diostaj oknopōehue’ mo’ēne.

<sup>29</sup> Hueretda Diosa me’ta’mona’uynok Diosya’ ijtikuy. Konigepo Diostaj yoknopōikay. Diostaj yokīey. Buttida a’dik iijeey. —Jesúsa ‘utta’da o’mana’uy.

<sup>30</sup> Jesústaj judío huairia on’huadiaypo e’bakuda’ jakyo en’tohua’ta’ en’tipaktada Diosa Jesústaj o’tioka’nok tohuahue’dik o’nuy. Jesús kenok huabuey ehued o’tāenok.

<sup>31</sup> Nogomey huakka’ judío aratbut ogkupopakpo Jesústaj on’pēepo Jesústaj o’noknopōē’uy.

—Kenyo’da Diosen Cristo ‘urua’da kika’dik o’ēapo. In huabokerek kenda o’kika’po. In huabokereka aratbuttaj o’bayarea’. Dapi’ Diosen Cristo o’ē Jesús. —Aratbuta on’batia’pakuy.

*Diosen jakyo kente Jesúsa e’manmadika’tē fariseo huairia sorotataj on’mata’mona’uyate. Jesústaj kan’tohue’po on’mata’mona’uyate.*

<sup>32</sup> Jesús Diosen Cristo o’ē. Aratbuta on’batia’pakpo fariseo huairi kenpa’ti sacerdotē huamationa’pakika’eri huairiomeya on’tipeēdepo on’huadiaypo Jesústaj kan’tohue’po kenomeyen sorotataj on’mata’mona’uyate.

<sup>33</sup> Kenoka’ huakka’ aratbut egkupopakte Jesúsa o’mana’po,

—Opudomeyere sue’da puug iijeapoy. Kenoka’ Diosyo ijkumejapoy. Diosa me’ta’mona’uynig keyōda ijhua’apoy.

<sup>34</sup> Nogok do’taj o’dukaponig’a huahuayhue’dik o’neapone. Do’taj oknopōehue’ o’nepo konigepo do’taj huatiakhue’dik o’neapone. —Jesúsa o’mana’uy.

<sup>35</sup> Judío aratbuta on’pēēdepo huayahuaya on’batia’pakpo,

—¿In huabokerek ka’tia’ yaa’? ¿Meyon yahua’apet oro’ huahuayhue’dik o’ēapone? Nog huadaribayo keyō judío aratbut on’mamon’uyate nog aratbuttaj kamanmadike’po yahua’apetdapi’.

<sup>36</sup> “Do’taj o’dukaponig’a huahuayhue’dik o’neapone.” “Do’taj oknopōehue’ o’neapo konigepo do’taj huatiakhue’dik o’neapone.” Jesúsa o’mana’. ¿Ka’tia’ yaa’? —Judío aratbut huayahuaya on’batia’pakpo.

*Diosen Nokirega huaknopog'eriennopo'taj o'manopo'tog'apo. Diosa o'manoanhuaahuika'apo. Diosere on'noehuaahuika'apo.*

<sup>37</sup> Fiesta kene'huaya' huame'noete 'urua'da ogkika'uyate. 'Urume'noe o'ika'uyate. Kenme'noete Jesús'a o'bopo huakka' aratbuttaj 'utta'da o'mana'po,

—Be'api' durugnopo' ee'ta' e'paknayo do'taj kan'noknopog' do'taj kan'nigpeg' iijmanopo'durugpakika'apoy. Konigti be'api' maymaya' ea'nayo hue'ey ijbayoknok on'durugpakapo.

<sup>38</sup> Konig Diosba' oa'po, konig huakka' hue'ey on'mayika'po durugda o'neonhuaahuika'po konigti kenomey do'taj beknopog'epo durugnanada on'neonhuaahuika'apo, Diosere durugteda on'noehuaahuika'apo. Nogomeytakon on'manoanhuaahuika'apo. —Jesús'a o'mana'uy.

<sup>39</sup> Jesús'en huaknopog'eritaj Diosen Nokirega o'manopo'tog'apo. Diosen durugteda ogkika'apo. Jesús'a kenpa' o'batia'pakuy. En'batia'pakte Diosa ke'nen Nokireg huaknopog'eritaj manigta'monahued o'epo konigepo Jesús'bueyhued o'epo, kurudyo huahued o'epo, Diosere ehued o'epo.

*Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'g'e. Huakka' o'noknopog'epo. Diosa o'ta'mona'uyate, Diosen Cristo o'g'e. Nogomeya o'noknopog'epo. Diosa ta'monahue' o'g'e. Konigepo Cristo ehue' o'g'e. Nogomeya o'noknopog'epo.*

<sup>40</sup> Kenda Jesús'a eade'te,

—Kentaj o'nonmabodhuaahuika'uy Diosen huamanbatia'pakeri Jesús o'g'e. —Huakka'ada o'da'uy.

<sup>41</sup> —Diosa o'ta'mona'uyate. Cristo o'g'e. —Nogomeya o'da'uy.

—Ehue'. Cristo ehue' o'g'e. Galilea huag'eri o'g'e. Galileayo huag'eria Cristo ehue'dik o'epo.

<sup>42</sup> Cristo David huairien adhuea' huayayo o'epo. Belényo o'si'pog'apo kentada David o'si'pog'uyate. —Nogomeya o'da'uy.

<sup>43</sup> Huakka'ada Jesús'taj o'noknopog'uy. Nogomeya oknopog'ehue' o'nuy.

<sup>44</sup> Huakka'ada kan'kude'po e'tohua'ta' e'pakada tohuahue' o'nuy.

*Diosa Jesús'taj o'ta'mona'uyate kenda judío huairia oknopog'ehue' o'nuyate.*

<sup>45</sup> Fariseo huairitaj kenpa'ti sacerdote huairitaj kenomeyen sorotataa on'kume'uy. Jesús'taj totiakhue'ada on'kume'uy.

—Jesús'taj yan'totiak. O'nona'ne. ¿Mena'po totiakhue' mo'e? —Huairia on'mana'uyate.

<sup>46</sup> —In huabokerek 'urua'nanada o'mana'. Ken konig manahue' o'ika'uy. 'Urua'nanada o'manmadika'. —Sorotataa on'mana'uyate.

<sup>47</sup> —Menpa' Jesús'a opudomeytakon engaña mogka'de.

<sup>48</sup> Oro'omey aya' huairiada oknopog'ehue' o'ey. —Fariseo huairikon oknopog'ehue' o'ne.

<sup>49</sup> Jesús'en huaknopog'eria Moisés'en hua'ataj nopog'ehue' o'ne. Diosa castiga kamagke'. —Fariseo huairi on'huadiaypo sorotataj huairitaj on'mana'uyate.

<sup>50</sup> Nicodemo fariseo huairi o'epo a'nenda sikyo Jesús'taj a'batia'pakya'po o'ta'huadbed'uyate. Nicodemoa nogomey fariseo huairitaj o'mana'po,

<sup>51</sup> —Betapi', "Dakhuea' o'ka', castiga kagke'po." Kenpa' ahued kenbokerektaj peg'dik mo'e. Katepi' dakhuea'pi' o'ka' huakkuruda nopog'dik mo'e. Kenpa' Moisés'en e'mana' o'g'e. Kenda opudomey mo'nopog'te. —Nicodemoa o'mana'uy. Nog fariseo huairitaj o'mana'uy.

<sup>52</sup> —Ka'tia', o'nakon Galilea huag'eri i'epo ia'. Apagba' yatiahuy'. Galilea huag'eri Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o'epo. Cristo Galileaya' tiakhue'dik o'epo. Apagba'taj i'tiahuyapo kenda nopog'dik i'g'e. —Judío huairia on'diaypo nama'da o'nona'uy. Nicodemotaj o'nona'uyate.

*Ettone' nobokerekereda o'bakde'uyate.*

<sup>53</sup> Jak e'tahuag'eyo aya'da on'bahua'uyate.

## 8

<sup>1</sup> Jesús'nayo ote' Olivosyo o'hua'uy.

<sup>2</sup> Eme'te Diosen jakyo o'kume'uy. Huakka'da en'tikupopakte Jesús o'huadpo huaboa'da o'manmadika'po.

<sup>3</sup> A'timon sue'da Moisés'enba' huamanmadika'eri sue'da fariseo huairi huag'eriere Jesús'te on'huatiakuy. Ettone'taj on'huatotiakpo, ken ettone' nobokerekereda e'bakdejte be'api' huaboa'da on'huahuaydepo aratbutnopoyoda on'boa'po,

<sup>4</sup> —In ettone' nobokerekereda e'bakdejte on'huahuayate.

<sup>5</sup> Ettone' nobokerekereda e'bakdejnayo kabueye'po huida yan'bapa'ika'. Moisés'ba' kenpa' mona'ne, huamanmadika'eri. ¿Menpa' ka'dik o'g'e oro'? ¿Menpa' i'nopog' o'na'? —Moisés'ba' huamanmadika'eri fariseoere Jesús'taj nama'da kae'po o'nona'uy.

<sup>6</sup> Kenda nama'da Jesús a kae'po nama'da o'nona'uy. Jesús taj nama'da ena'tadapi' kae'po o'nona'uy. Kenoka' kenda e'nona'te Jesús 'ikutagpíte o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'uy.

<sup>7</sup> “¿Menpa' ka'dik o'e oro'?” “¿Menpa' i'nopo'e?” Onte'ti Jesús taj nama'da o'nona'po, —Be'api' dakhuea' kahue' e'huajika'a huakkuru huida' kapa'e'. —Jesús a judío huairitaj o'mana'po.

<sup>8</sup> Onte'ti 'ikutagpíte o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'po.

<sup>9</sup> Ettone' dakhuea' o'ka'. Aya'ada kenda enade' nogtia' nogtia' huaboa'da o'nokbahuuka'po oro'omeykon Diostaj dakhuea' o'ka'uy on'nono'po o'nokhua'uy. Huakkuruda huatone'a o'nokbahuu'po nogti nogtia' o'nokbahuuka'po aya'ada o'nokbahuu'denok ettone'yo'da o'yahue'uy. Ettone'ere Jesús ereyo'da o'nun'uy.

<sup>10</sup> Jesús a o'bopo ona'po,

—¿Dakhuea' o'ka' bo'huua'nig men ya'ne? Sigpi' castiga ogkay huaahue' mo'ene, ettone'. —Jesús a ona'uy.

<sup>11</sup> —Aya' menokbahuu'ne. Sigpi' castiga ogkay huaahue' me'nene, Huairi. —Ettone'a Jesús taj ona'uy.

—Castiga kanogke' dokon huaahue'dik ijje'y. Yahua'ti. Onte'ti dakhuea' kahue' ya'e'. —Jesús a ettone'taj ona'uy.

*Jesús konig Diosen huakjey o'e. Diostaj o'maknopoea'ika'. Jesús en huanigpeika'eri Diosere on'noehuahauka'apo.*

<sup>12</sup> Diosen jakyo huakka' aratbut ogkupopakuy. Onte'ti Jesús a o'manmadika'apo,

—Diostaj huamaknopoea'eri konig Diosen huakjey ijje'y. Konig Diosen huakjey ijje'po aratbuttaj ijmaknopoea'ikay. Konig o'e Dios huano'po'e ijmaknopoea'ikay. Do'taj aya'ada moknopoe'po mo'nigpeika'po Diostakon o'noknopoe'apo. Huadakda ogkika'po Diosere on'noehuahauka'apo. Huakjeyyo o'neonhuahuika'apo. Dakhuea' kakahue'da sikkiregyo ehue' o'neonhuahuika'apo. —Jesús a o'mana'uy.

<sup>13</sup> —Onda i'nopo'po huata' i'tia'pakne noga konigti kenda ia' tia'pakhue' o'nenok nama'dapi' ia' nok ontaj nigpeehue'dik o'ey. —Fariseo huairiomeya Jesús taj o'nona'uy.

<sup>14</sup> —Do huata'da ijtia'paknig buttida o'e. Do'taj nigpeedik mo'e konigepo Apag Diosere ijika'uy, Apag Diosya' ijtia'kuy ijnopo'e'y. Onte'ti Diosyo ijhua'apoy ijnopo'nok konigepo do'hued hua'a buttida o'e oknopoe'dik mo'e kenpa'ti do'taj nigpeika'dik mo'ene. Opu-domeynayo keya' o'tiakuy nopoe'hue' mo'e. Keyo' o'hua'apo nopoe'hue' mo'ene.

<sup>15</sup> Konig aratbuta on'no'po'ika' opuda mo'nopo'e. Diosya' o'tiakuy nopoe'hue' mo'ene. Da oa' o'noknopoe'ika'ne. “Dakhuea' bo'kika'po bueydik mo'ene,” kamanike'po Dios a ta'monahue' me'uyne.

<sup>16</sup> Aratbut oknopoe'hue' e'ne'nayo nopo'koreahue' e'ne'nayopi' “Dakhuea' bo'ka' nok Dios a castiga kamagke'.” A'dik ijje'apoy. Konigepo nogtia'da ahue' ijje'y. Apag Dios doere konigti o'mana'ika'. Buttida oa' aya'ada nopo'e'dik o'ne.

<sup>17</sup> A'nennada Diosen hua'a Moisés a o'manigmadoya'uyate. Opu-domey Moisés ba' mo'togene. Huabokerekpi' dakhuea' eka'nayo dakhuea' o'ka' botta'bokereka konigti e'huua'nayo buttida on'huua' mo'nopo'po dakhuea' huaka'eritaj castiga ogka'dik mo'ene. Moisés a oa'uyate.

<sup>18</sup> Ken do konig Diosen huakjey ijje'po Diostaj huamaknopoea'eri ijje'po ijtia'kuy. Dios a me'ta mona'uyne. Kenda huata' ijhua'ikay. Do'hued Apaga Dios a konigti be'huua'ika'ne. Konigepo buttida oa' oknopoe'dik mo'ene. —Fariseo huairitaj Jesús a o'mana'uy'ni' a Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopoe'hue'da o'nuy.

<sup>19</sup> —Ka'tia' ia', ¿O'nen Apag men itae? —Fariseo a o'nona'uy.

—Diosen Cristo o'e oknopoe'hue' mo'ene. Aratbuten dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'e nopoe'hue' mo'ene. Kenpa'ti Apag Diostaj konigti oknopoe'hue' mo'ene. —Jesús a o'mana'uy.

<sup>20</sup> Diosen jakyo kenteda Diostaj huakupe huanigkuda' caja'po o'huadika', keyo Jesús a kenoka' e'manmadika'te Jesús bueyhue' kae' Dios a o'nopo'pok tohuahue'dik o'nuy.

*Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'ea'pone. Jesús a o'mana'uy.*

<sup>21</sup> —Kenpa'da o'nokhua'apone. Do'taj o'dukaponig'a oknopoe'hue'da mo'epo kenpa'da mo'buayapone. Nopo'koreahue'da dakhuea' e'ka' mo'to'epo mo'buayapone. Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'ea'pone. —Judío oknopoe'hue' huae'eritaj Jesús a o'mana'uy.

<sup>22</sup> —“Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'ea'pone.” Jesús a mona'ne. Menpa' huata'da arakdikpi' ya'epo ya'et. —Judío meya' nopoe'hue' o'nepo on'batia'pakuy.

<sup>23</sup> —Huadario huag'eri mo'epo konig dakhuea' huaka'eri aratbut mo'epo, konig opudda bo'pakpo mo'nopo'ika'po, konigti bo'kika'. Donayo kurudya' ijhuarakuy. Apag Diosya' ijtia'kuy. Indariyo huajika'eri ehue' ijje'y.

<sup>24</sup> Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta mona'uyne. Do Diosen Huasi'po ee'tada do'taj oknopogehue' ee'nayo dakhuea' e'ka' mo'toepo kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'apone. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>25</sup> —¿Be'a i'e on? —Kenda e'nopog'e'ta' pakhue' o'nepo nama'da o'nona'uy.

—Kenda huakkuruda o'nona'uyne. Mena'po onte'ti ena'ta' bo'pak.

<sup>26</sup> “Inomey huairia dakhuea'da ogkika', ontaj oknopogehue' mo'ene.” Diostaj huaa'dik e'eada oynayo huahue'dik o'nene. Ke'na me'ta mona'uyne buttida oa'ika'. Kenda Diosen ijpeepo aratbuttaj ijmanikay. —Jesúsa oknopogehue' huag'eri judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>27</sup> Jesúsa Apag Diostaj o'manmadikika'. Judío huairianayo nopenkahue' o'nuy. Kenpa'ti Apag Diosa o'ta mona'uyate judíomey nopogehue' o'nuynok,

<sup>28</sup> —Cruzte do'taj en'darakde'te Diosa o'ta mona'uyate mo'nopogepone. Do'huedda sigpi' kahue' ijikay. Kenda Diosa me'nopogea'ne kenda ijmanikay.

<sup>29</sup> Do'hued Apag Diosa me'ta mona'uyne. Nogtia'da eahue' me'ika'ne. Doerey kenpa'da o'jka'. Kenda Diosa o'pak ijikay. —Jesúsa Judío huairitaj o'mana'uy. Kenomey Jesústaj on'huadiaypo e'arakta' on'tipakuy.

<sup>30</sup> Kenda Jesúsa e'manade'te huakka'ada Jesústaj o'noknopog'uy.

*Diosensi'pomey Jesústaj di' o'ne. Aratbut Jesústaj nigpeehue' o'nepo konig toto'en huanaba' o'nepo dakhuea' ogkika'.*

<sup>31-32</sup> —Aya'ada do'hued hua'a mo'nigpeika'po do'hued hueretda huanigpeika'eri mo'ene. Do'hued hua'a buttida o'e' moknopogepo onte'ti toto'taj konig huanaba' nigpeehue' mo'ika'po onte'ti dakhuea' kikhue'dik mo'eapone. —Judío huaknopog'eritaj Jesúsa o'mana'uy.

<sup>33</sup> —Oro'omey Abrahamen adhuea' huayayo o'ey. Nog aratbuten huanaba' ehue'da o'jka'. Konig dakhuea' huaka'eri huanaba' ehue'da o'jka'. Onte'ti konig huanaba' dakhuea' kikhue'dik o'e'apoy. Nama'da oro'taj kenpa' ona'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>34</sup> —Aya'ada dakhuea' ogkika'po, batikhue'da dakhuea' ogkika'po dakhuea' huakika'eri huanaba' o'ne.

<sup>35</sup> Huabokereken huasi'po huaoyoda o'nika'apo. Huanaba'nayo huairiyoda ikahue' o'neapo. Nogok meyopi' kenpa'da hua'dik o'nika'.

<sup>36</sup> Do Diosen Huasi'po ijje. Konig toto'en huanaba' dakhuea' bo'kika'ne. Do'hua dakhuea' e'ka' e'manopo'yarea'nayo Diostaj nigpeika'dik mo'eapone.

<sup>37</sup> Buttida boa'ne Abrahamen adhuea' huayayo mo'ene ijnopogey. Abrahamen adhuea' huayayo e'gada do'hued hua'a pakhue' mo'epo do'taj e'arakta' on'tipakne.

<sup>38</sup> Kurudyo do'hued Apagere ijika'uy. Apagtaj ijtiahuayika'uy. Ijpeika'uy. Kenda ijti-ahuayika'uy ijpeika'po opudomeytaj o'nona'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. O'nen huaojtaj mo'nigpeika'po dakhuea' bo'kika'ne. —Judíotaj Jesúsa o'mana'uy.

<sup>39</sup> —Ehue', dakhuea' huaka'eri ehue' o'ey. Huadakda o'ey. Huadakda o'ey. Huadakda o'ey. —Jesústaj o'nona'uy.

—Abraham Diostaj o'nigpeika'uyate. Abrahamen hueretda huasi'po ehue' mo'ene. Abrahamensi'po ee'nayo Diostaj mo'nigpeika'yet. Kenpa'ti Diosen hua'a bo'pakika'yet.

<sup>40</sup> Diosa me'ta'nona'uyne. Diosya' ijtiakuy. Buttida hua'a Diosa me'nopogea'uyne. Diosen buttida hua'a e'nona'tada do'taj on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne. Ken konig Abrahamahue' kahue' o'uy. Abraham Diostaj oknopogepo Diosen huata'moneritaj o'manigpeika'uyate.

<sup>41</sup> Konig opuden huaoj dakhue'yo'da o'kika' opudomeykon dakhuea' bo'kika'. —Jesúsa judíotaj o'mana'uy.

—Oro' kate bahueta' e'si'pog' ehue' o'ey. Abrahamen hueretda adhuea' huayayo o'ey. Nogtia'da Apag Dios o'tene. Diostaj o'nigpeikay. —Judíoa Jesústaj o'nona'uy.

<sup>42</sup> —Dios opuden huaoj ee'nayo do'taj di' mo'eayet konigepo Diosya' ijtiakuy. Doda ijpakpo tiakhue' ijje'uy. Diosa o'pakpo me'ta mona'uyne. Opudnayo do'taj di' ehue' o'nene.

<sup>43</sup> Dakhue'da mo'epo Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. Huadak e'ka'ta' pakhue' mo'ene. Konigepo do'hued hua'a e'peeta' pakhue' mo'ene. Kenpa'ti do'hued hua'a e'nopoenka'ta' pakhue' mo'ene.

<sup>44</sup> Katapi' opudomeyen huaoj o'paknok kenda bo'kika'ne. Opudomeyen huaoj toto' mo'taene. Kentayo'da mo'nigpeika'. Huakkuruda toto'a o'bahuadiayika'po huakka'tada o'manopo'arakika'po. Diosen buttida hua'a toto'a e'nopog'e'ta' pakhue' o'jka'. Buttida hua'a nopogehue' o'epo ahue' o'jka'. Da oa'ika'. Da huaa'eri o'e. Aratbuttaj da huaa'eri o'maea'ika'. Aratbuttaj enga'ña huaka'eri o'e.

<sup>45</sup> Konigepo o'nen huaoj toto' da hua'ayo'da e'peeta' bo'pakika'po Diosen buttida hua'a e'mana'te e'peeta' pakhue' mo'ika'ne. Diosen Huasi'po ijjenok do'taj eknopog'e'ta' pakhue' o'nene.

<sup>46</sup> Nama' da oame'. Huaahue'dik o'nene. Dakhuea' o'kame'. Huaahue'dik o'nene. Buttida o'ika'. Do'taj oknopoghue' o'nene.

<sup>47</sup> Diostaj oknopoghue' mo'epo konigepo do'taj oknopoghue' o'nene. Diosen aratbut Diosen huanigpeika'erimey Diostaj on'nigpeika'. Opudomeynayo Diosen huanigpeika'eri ehue' mo'ene. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. —Jesusa judío aratbuttaj o'mana'uy.

*A'nennanada Abraham o'si'poe'uyate. Abraham si'poghued ee'te Cristo o'ika'uy.*

<sup>48</sup> —Dapita' dakhue' nanada i'ene. Samaria huae'eri i'ene. Toto'a menopo'toene. Buttida ona'ne. —Judío huairia huakka' on'huadiaypo Jesústaj on'tidi'kepo o'nona'uy.

<sup>49</sup> —Do'taj toto'a nopo'toghue' me'ene. Diostaj di'nanada ijikay. Ijnigpeikay. Dios huadakanada o'ika' ijbata'pakikay. Diostaj pakhue' mo'epo do'taj on'huadiaypo dakhuea'da on'huaa'ne.

<sup>50</sup> “Jesús huadakda o'e.” Menhuaika'. Manahue' ijikay. Apag Diosnayo do'taj buttida be'tinopoepo, “Huadakda o'ika'.” Be'huaika'ne.

<sup>51</sup> Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo, Diosere on'noehuahuka'apo. —Judío huairitaj Jesusa o'mana'uy.

<sup>52</sup> —Toto' o'nopo'toey. Oynayo buttida o'nopoey. Oro'omeyen adhuae'pane' Abraham Diostaj e'nigpeikada o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakeriakon Diostaj e'nigpeikada on'mabuey'uyate. “Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo.” Nama'da ia'.

<sup>53</sup> Oro'en huaoj Abraham teyda huairitone' o'uy. Abraham o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakerikon on'mabuey'uyate. Menpa' Abrahamtaj nogiti hueretda huairitone' o'kehue'dik i'ene. Diosen huamanbatia'pakeritaj o'nayo'da teyda huairitone' makehue'dik i'ene. “Huairi ijje,” nama'da i'nopepo, da ia', huairi ehue' i'e. —Judío huairia oknopoghue'da o'nepo Jesústaj o'nona'uy.

<sup>54</sup> —“Aratbuttaj manoeanhuaika'dik ijje.” Doda ijpakpo manahue' ijikay. “Jesús huadakda o'e,” aratbuta men'batia'pake'po manahue' ijikay. Diosa o'paknok kenda ijanikay. “Huairitone' i'ene. Do'hued Huasi'po i'ene.” Diosa mena'ika'ne. “Oro'en Dios o'e,” nama'da boa'ika'ne.

<sup>55</sup> Diostaj oknopoghue' mo'ene. “Diostaj yoknopoey.” Buttida ijje. “Diostaj oknopoghue' ijje.” Doa ea'nayo opud konigti da huaa'eri ijje'ayey. Dapita' Diostaj yoknopoepo ijnigpeikay.

<sup>56</sup> Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj Diosa ona'uyate. “O'nen huayayo huaboro' huairitone' o'epo.” Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj ona'uyate. Diostaj Abraham kenda oknopoepo do'ijjeaponok durugnanada o'uyate. —Judío huairitaj Jesusa o'nana'uy.

<sup>57</sup> —Ehue'. Abraham a'nennanada o'ika'uyate. Onnayo huatone' ehue' i'ene. Menpa' Abrahamtaj i'tiahuay'uy. Ehue'. Abrahamtaj tiahuahue' i'e'uy. Da ia'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>58</sup> —Abraham si'poghued Diosere ijikay. Buttida ijje. —Jesusa o'mana'uy.

<sup>59</sup> On'peedepo Jesústaj kdarake'po huid on'bae'eadpo Jesústaj kan'pa'e'po huid on'bae'eadnig'a. Jesusa o'makiregpo Diosen jakya' o'bakhua'uy.

## 9

*Huabokerek ekpobig o'si'poe'uyate. Jesusa kentaj okpoyarea'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús o'hua'epo Jerusalényo o'hua'epo huabokerek ekpobigtaj o'tiahuay'uy. Ke'na ekpobig o'si'poe'uy ekpobig o'e'uy.

<sup>2</sup> —¿Mena'po inbokerek ekpobig yasi'poe'uyate? ¿Be'a dakhuea' yakuyet? ¿Huaoapi' huayeapi' ke'nadapi' dakhuea' yakuyetpi' huamanmadika'eri? —Oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

<sup>3</sup> —Ehue', ke'na dakhuea' kahue' o'uy. Ke'nen huaoa huaye'erea dakhuea' kahue' o'nuyate. Konigepo dakhuea' ogkuyepo ekpobig ehue' o'e. Diosa teyda kika'dik kae'po bakpoyarea'dik kae'po aratbuta kan'tiahuaye'po kan'nope'po konigepo ekpobig o'si'poe'uyate.

<sup>4</sup> Kenda Diosa o'pak kakike'po kenpa'ti Diostaj kanigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo oyedda Diosen kika'dik ijje. Sue'da huame'noe mekenok oyda Diosen kika'dik ijje. A'ti nogok kahue'dik ijjeapoy. Konig sikyonig o'epo kahue'dik ijjeapoy.

<sup>5</sup> In huadario ijjedepo konig Diosen huakjey ijje'po Diostaj ijmaknopoea'dey, Diosen hua'a ijanopoea'dey. —Jesusa oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj mona'uyne.

<sup>6</sup> Kenda oa'depo barakte o'supupo igkusi'hue' o'dukuta'po soroka ekpobigtaj okpodukuta'uy.



<sup>7</sup> –Yahuati'. Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'. –Ekpobigtaj ona'uy. (Siloé judíoén huadik e'dikta'mona' o'ë.)

Ken, o'hua'po okpokoyodepo okpoyarud'uy. O'tiakpo daka' o'mabo'uy.

<sup>8</sup>Yareahued ekpobig jak eretnopoyoda o'huadika'po “huakupe men'yok,” o'mana'ika'uy. Aya'ada kentaj on'no'kijé'uy. Ekpobig o'jika' aya'ada on'tiahuayika'uy.

–Dapi' inbokerek o'huadpo “huakupe men'yok,” o'mana'ika'uynig. –Sue'ada o'da'uy.

<sup>9</sup>–Eë', ke'na o'ë. –Nogomeya' o'da'uy.

–Ehue', nogda o'ë. Konigti o'ë. –Nogomeya' o'da'uy.

–Do ekpobig ijika'uynig ijje. –Kenbokerek okpoyaredepo o'mana'uy.

<sup>10</sup>–¿Monig ikpoyarudme'? ¿Moniga' i'mabodme'? –O'nona'uy.

<sup>11</sup>–Jesúsa barakte o'supupo o'dukuta'po soroka bekpodukuta'po, “Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'.” Mena'ne. Ken ijhua'depo yokpokoyodepo huaboa'da ijmabodi. –O'mana'uy.

<sup>12</sup>–¿Men ya'e kenbokerek? –O'nona'uy.

–Nopøehue' ijje. –O'mana'uy.

*¿Menpa' i'epo ikpoyarud? Fariseo judío huairia ekpobigtaj o'nona'uy.*

<sup>13-14</sup> Okmapié'ahuaddikte huame'noete Jesúsa soroka o'dukuta'po okpoyareadnok kenbokerek ekpoyareadtaj on'tohua'po judío huaitake' jak huairitaj on'tohua'po fariseo huairitaj on'tohua'uyate.

<sup>15</sup> –Ekpobig i'unhuahuika'uy. ¿Monig oyda huaboa'da i'tiahuay? –Fariseo huairia o'nona'uy.

–Soroka samibia bekpodukuta'po yokpokoyopo huaboa'da ijtiahuayoni. –Fariseo huairitaj o'mana'uy.

<sup>16</sup> –Okmapié'ahuaddik huame'noete aratbut katépi' kahue'dik o'ne. O'manmadikikay. Inbokerek nigpeehue'da o'epo okmapié'ahuaddik huame'noete o'yarea'nok ke'na Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o'ë, o'nopøey. –Sue'ada on'batia'pakuy.

–Dakhuea' huaka'eri eë'nayo bayareahue'dik o'ë. Ke'na o'yarea'de dakhuea' huaka'eri ehue'dik o'ë, o'nopøey. –Noga on'batia'pakuy.

*Noga nogpa' nogpa' on'batia'pakpo konigti ahue' o'ne'uyate.*

<sup>17</sup> –¿On menpa' i'nopøe ken huabokerek huakpo beyareatenigtaj? –Huabokerek huakpoyarritaj judío huairia o'nona'uy.

–Diosen huamanbatia'pakeri o'ë, o'nona'ne. –O'mana'uy.

<sup>18</sup> A'nenda ekpobig o'jika'uy. Oyda okpoyaredepo tiahuaydik o'ë. Kenda Judío huairia oknopøehue'dik o'nepo, “Ke'nen huaoj huayetere yan'totiak.” On'mana'uy. En'tiakde'te.

<sup>19</sup>–¿In huabokerek menpa' o'nensi'po ya'e? ¿Menpa' ekpobig o'si'poë'uy, bo'tia'pakika'? ¿Mena'po oyda tiahuaydik ya'e? –Judío huairia ke'nen huaojtaj huayetere on'mana'uy.

<sup>20</sup>–Eë', ke'na oro'ensi'po o'ë. Ekpobig o'si'poë'uy o'nopøey.

<sup>21</sup> Mena'po oyda tiahuaydik o'ë oro'nayo nopøehue' o'ey. Kenpa'ti be'a yakpoyaret nopøehue' o'ey. “¿Be'a bekpoyarea'?” Ya'nona'. Huabokerek o'ë. Ke'nada a'dik o'ë. –Ke'nen huaoa huayerearea on'mana'uy.

<sup>22</sup> Judío huairitaj on'makme'pukpo huaojerea huayerearea kenda nama'da huairitaj on'mana'uy. “Jesús Diosen Cristo o'ë. Diosa o'ta'mona'uyate.” Be'api' ea'nayo Apagba'taj a'peya'po judíoén huaitake' jakyo onte'ti kudhue'dik o'neapo. Judío huairia onpapay' onda'po. Konigepo huabokereken huaojere huayere on'me'pukpo, nama'da on'mana'uy.

<sup>23</sup> “Huabokerek o'ë. Ke'na a'dik o'ë. Kentaj ya'nona'.” Judío huairitaj nama'da on'mana'uy.

<sup>24</sup> “Ke'na huabokerek ekpobig o'si'poë'uy. Kentaj yan'totiak.” Judío huairia on'mana'uy. E'tiakde'te o'nona'po,

–Buttida yaa'. “Diosa be'yarea'ne.” Yaa'. Jesús dakhuea' huaka'eri o'ë, o'tinopøikay. Bayareahue'dik o'ë. Oro' o'nopøikay. –Judío huairia o'nona'uy.

<sup>25</sup> –Dakhuea' huaka'eripi' o'epi' uruda huaka'eri o'epi' nopøehue' ijje. Nogtida ijnopøey. Ikken ekpobig ijjemey. Oynayo ijtiahuay. –O'mana'uy.

<sup>26</sup>–¿Ontaj moniga' megka'? ¿Monig bekpoyarea'? –Onte'ti judío huairia o'nona'uy.

<sup>27</sup> –Kenda huaboa'da o'nona'dene. ¿Mena'po onte'ti e'peeta' bo'pak? ¿Jesúsen huanigpeika'eri eë'ta' menpa' bo'pak? –O'mana'uy.

<sup>28</sup>–O'na kentaj huanigpeika'eri i'ë. Oro'nayo Moisésen huanigpeika'eri o'ey.

<sup>29</sup> Moiséstaj Diosa ona'ika'uyate oknopøikay. In huabokereknayo meya' ya'tiakuyet nopøehue' o'ey. –Fariseo huairiomeya' diga'da on'huadiaypo i'ghua'da o'nona'uy.

<sup>30</sup> –¿Kenpihuay! Kentaj mena'po oknopøehue' mo'ë. Ken huabokereka bekpoyarea'ne. Keya' o'tiakuy nopøehue' mo'ëne.

<sup>31</sup> Dakhuea' huaka'eritaj Dios a manigpēehue' o'ika'. Diostaj huanigpeika'eritaj Dios a o'manigpeika'. Katepi' on'paknok Dios a o'manigkika'.

<sup>32</sup> A' nennanadapi' huakkuruda ekspobigtaj e'si'poē' okpoyarea'uy tipeehue' o'ikay.

<sup>33</sup> Dapita' Diosya' o'tiakuyate. Diosya' tiakhue' e'uyayno in huabokereka kenda sigpi' kahue'dik o'e. Bakpoyareahue'dik o'e. —Judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>34</sup> —Dakhuea' e'eretka' i'si'poē'uy. Dakhuea' i'kika'uy. Oro'taj onmandikahue'dik o'ene. —Judío huairia on'huadiaypo o'nona'uy.

Judío aratbuten huaitake' jakya' o'nen'uy.

*Diostaj oknopōehue' huaē'eri konig ekspobig o'ne.*

<sup>35</sup> Huabokerek ekspoyare'taj huaitake' jakya' o'nende Jesús a o'nopōepo o'deatopo, —¿Diosen Huasi'po, ken huabokerektaj Dios a o'ta'mona'uyate menpa' oknopōē'? —Jesús a ona'uy.

<sup>36</sup> —¿Be'a ya'e, huairi? Eknope'ta' ijpaki. —Jesústaj ona'uy.

<sup>37</sup> —Kentaj i'tiahuayne. Dios a me'ta'mona'uyne. In do ijje. Diosen Huasi'po ijjepe ona'ne. —Jesús a ona'uy.

<sup>38</sup> Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopōepo huikudate o'tihuadpo,

—Diosen huata'mona'eri i'e. Diosen Huasi'po i'e. Yoknopōey, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

<sup>39</sup> —Huakka'ada konig tiahuayhue'dik o'nepo konig ekspobig o'nepo Diostaj oknopōehue'd o'nepo do'taj o'noknopōepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Nogomeya "Ekpobig ehue' o'ey. Tiahuaydik o'ey. Diostaj huadakda oknopōikay." Nama'da on'batia'pakpo hueretda huaknopōe'eri ehue' o'nepo konig ekspobig o'nenok Dios a castiga magka'dik o'ika'apo. Konigepo Dios a indariyo me'ta'mona'uyne. —Jesús a oa'uy.

<sup>40</sup> Ken, sue'ada fariseo huairi kenteda o'nepo Jesústaj on'pēdepo,

—Dapi'oro'omeynayo Diostaj oknopōehue' huaē'eri ehue' o'ey. Oro'omey ekspobig ehue' o'ey. Diostaj oknopōey. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>41</sup> —"Diostaj oknopōehue' huaē'eri o'ey," ea'nayo o'nen dakhuea' e'ka' Dios a bakkahuea'dik mo'eynig'a "Diostaj oknopōehue' huaē'eri ehue' o'ey," nama'da boa'nok Dios a bakkahueahue'dik mo'ene. —Jesús a fariseo huairitaj o'mana'uy.

## 10

*Ovejaen huakpa ekbiriktaj Jesús a o'manbatia'pakuy.*

<sup>1</sup> Diosen huanigpēe'eriomeytaj hueretda huamatōe'eri doa ijikay. Jesús a o'manbatia'pakpo,

—Buttida ijjay. Ovejataj kabatiokē'po oveja huamatōe'eria huakpa ekbirikyo o'bakuda'ika'. Bisik o'bakuda'ika'. O'bakuda' depō akbogpe huatoe'eria teya'da okhuikika'. Oveja huabereeri on'tiakdepo akbogpeya' kudhue'dik o'nika'. Nogya'da ogkudika'. Huakpakuya' on'behuikpo on'kudika'.

<sup>2-3</sup> Hueretda oveja huamatōe'eria ovejataj o'matiokika'po o'matoika'po sikyoedda ovejataj a'baeya'po akbogpete o'huahua' depō kentaj akbogpe huatoe'eria okiē'po o'nigokhuike. Ken hueretda oveja huamatōe'eri o'kudde ke'nen ovejaa on'nigpēe. Aya' ovejaen huadik o'madikka' depō o'maoroka'po.

<sup>4</sup> Aya'tada o'maorokandepo huakkuru o'manighua'ika'. Oveja hueretda huamatōe'eritaj on'pēpo o'nokiē'po konigepo on'tahua'ika'.

<sup>5</sup> Nogada e'huatiakē oveja o'nokmamono. Ke'na men'tahua' ena'te on'pēpo okiēhue' on'epo o'nokmamono. —Ken konig oveja huamatōe'eritaj Jesús a o'manbatia'pakuy.

<sup>6</sup> Jesús a kenda o'manbatia'paknig'a judío aratbuta e'pēēda nopogkahue' o'ne'uy.

*Jesús konig oveja huamatōe'eri o'epo huanigpeika'eritaj daka' o'matoika'.*

<sup>7</sup> Onte'ti Jesús a o'manbatia'pakpo,

—Buttida ijjay. Do konig ovejaen akbogpe ijje. Do konig oveja ijbatokudi. Aya'da huaknopōe'eri do'taj o'noknopōepo doere kuddik o'ne.

<sup>8</sup> Huakka'ada konig huamanbatia'pakeri do tiakhued eē'ted kenomey konig huabereeri engaña huaka'eri o'ne'uyate. Hueretda ovejaa ta'huahue' o'nika'uyate.

<sup>9</sup> Do oveja e'tiokpaka' akbogpe konig ijje. Aya'ada do'taj o'noknopōepo konig on'kudpo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostaj daka' kan'nigpeike'po ijbatihuapokikay. Dakhuea' kahue' ka'ne'po kenomeytaj ijbatiokika'apoy.

<sup>10</sup> Nama'da huamanmadika'eri konig huabereeri o'ne. On'berika'. On'barakika'. On'bakbasakika'. Donayo ijmanoeanhuahuikay. Hueretda huaknopōe'eritaj ijmanoeanhuahuikay. Huakka'da ijmatinepahui'po 'urua'nanada ijmanoeanhuahuikay.

<sup>11</sup> Do konig oveja huamatōe'eri ijje. Huadaka'da huamatōe'eri ijje. Huanigpeika'eritaj daka'nanada ijmatōikay. Ovejataj a'batokaya'po, ovejataj a'manoeanhuahuikaya'po ijmanigbueyapoy.

<sup>12-13</sup> Sue'ada huakupeta' huakka' o'deretpakpo nogen ovejataj on'matamatōika'. Nubakuhuaa e'huatiake on'matiokmonika'. Oveja nogen on'taenok huakupeyo'da o'deretpakpo ovejataj pakhue' o'nepo on'matiokmonika'. Nubakuhua on'bahuatiakpo o'maboke'po o'mamona'ika'.

<sup>14-15</sup> Doa konig ovejataj daka' huamatōe'eri ijje. Apag Diosa do'taj meki'e'ne konigti Apag Diostaj doa yokiey. Kenpa'ti do'hued huanigpeika'eritaj ijmaki'e konigti do'hued huanigpeika'eria do'taj me'nokie'ne. Dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po huanigpeika'eritaj ijanigbueyapoy.

<sup>16</sup> Nog huanigpeika'eritakon ijmato'eika'apoy. Judío aratbut ehue' o'ne. Nog aratbut o'ne. Ken aratbuttakon manopo'korea'dik ijje. Do'taj on'nigpeika'apo. Kenomeyere judíomeyere konig nogaratbuttida o'neapo. Kenpa'ti do'kenomeytaj nogtiada huamatōe'eri ijjeapoy.

<sup>17-18</sup> Diostaj ijanigpeenok, do'taj men'tohua' do'taj men'arake' ijanopo'e. Ken ijbuey-deapoy onte'ti ijanoyhuadapoy onte'ti ijanoeapoy. Konigepo Apag Diosa di' me'ene. Huabokereka do'taj e'arakta' on'pakpo arakhue'dik me'neapone. Konigepo doada e'nigbueyta' ijpakpo ijanigbueyapoy. E'nigbueyta' ijpakpo bueydik ijjeapoy. Onte'ti e'noyhuadta' ijpakpo noyhuaddik ijjeapoy. Kenda do'hued Apag Diosa mena'uyne. —Jesúsa o'mana'uyate.

<sup>19</sup> Judíomeya Jesústaj on'pe'e'epo nogpa' nogpa' on'no'pepo nogpa' nogpa' on'batia'pakuy.

<sup>20</sup> —Toto'a o'nopo'tōe'nok Jesús huasegda o'e' Katia'po kentaj mo'nigpe'e. —Huakka'ada kenpa' on'batia'pakuy.

<sup>21</sup> —'Urua'nanada o'manbatia'pak. Toto'a nopo'tōehue' o'e. Toto'a e'nopo'tōe'nayo 'uruda batia'pakhue' ya'e'ayet. Kenpa'ti ekpobigtaj okpoyareahue'dik o'e toto'a. —Nogomeya on'batia'pakuy.

*Judío huairia Jesústaj eknopōe'ta' pakhue' o'nuy.*

<sup>22</sup> Nogok Jerusalényo Diosen jak on'to'ka'depo fiesta okkahuehue' hua'e' o'uy. Huahui'ok o'uy.

<sup>23</sup> Diosen jak kurute Salomóna dagtaj jaka' o'tika'uyate. Ken dagte Jesús e'hua'ete

<sup>24</sup> Judío huairia Jesústaj on'tikupobopo,

—¿Meniga' puug oro'omey niginhuahua'dik o'e? Diosa e'ta'monuy'nayo buttida oyedda mona'. Cristo buttida ee'nayo mona'. —Jesústaj o'nona'uy.

<sup>25</sup> —Kenda o'noname'niga' do'taj oknopōehue' o'nene. Opudomeya do'taj daka' kanoknopōe'po konig Diosyo'da ka'dik o'e' ijkikamey. Diosa kenda be'tihuapoknok 'urua'da ijkikamey. Konigda e'bayarea' ijkikamey. Cristo o'e' do'taj daka' oknopōe'dik 'urua'da ijkikamey.

<sup>26</sup> Konig Dios 'urua'nanada o'kika' konigti ijkika'nig'a opuda' do'taj oknopōehue' o'nika'ne. Do'hued oveja huanigpeika'eri ehue' mo'epo, do'taj eknopōe'ta' pakhue' o'nene.

<sup>27</sup> Do'hued oveja huanigpeika'eria do'taj mena' okia'po on'nigpeika'. Do'hued huanigpeika'eri do'a ijmata'e'po daka' ijmaki'kay. Do'taj o'noknopōe'po on'nigpeika'.

<sup>28</sup> Diosere durugnada ijanoeanhuahuika'apoy. Kenpa'da bueyhue'dik o'neapo. Daka' ijbatioka'nok be'api' sigpi' okkayhue'dik me'neapone.

<sup>29</sup> Oveja huanigpeika'eri me'bayokuyne. Do'hued Apag Diosa me'bayokuyne. Teynanada o'e. Diosyo'da teynanada o'e. Nogapi' konig teyti ehue' o'nepo okkayhue'dik o'nika'.

<sup>30</sup> Apagere doere nogtida o'ey. —Jesúsa huairitaj o'mana'uy.

<sup>31</sup> Judío huairia huida Jesústaj a'pa'ea'ya'po on'baea'uy.

<sup>32</sup> —Opuda' on'tiahuayika'ne nogda 'urua'nanada ijkikay. Apaga be'tihuapoknok konig Diosyo'da ka'dik o'e' ijkikay. ¿Katea'po menapoata do'taj onpa'eapo? —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>33</sup> —Ehue'. Huadakda i'kika'nok pa'eahue' o'e'apoy. Diostaj dakhuea'nada ia'nok huida o'pa'ea'apoy. Huabokerek e'e'ada Dios ijje ia'nok huida o'pa'ea'apoy. —Judíoa o'nona'uy.

<sup>34</sup> —“Oy opudomey Diostaj huanigpeika'eri mo'epo diosdik mo'tōene.” Diosa o'mana'uyate. Kenpa' opudomey Diosba'te o'madoya'uyate.

<sup>35</sup> Diosba'nayo nama'da ahue'dik o'e. Kenpa'da buttida o'ika'. “Oy opudomey Diostaj huanigpeika'eri mo'epo diosdik mo'tōene.” Apagba'a buttida o'mana'uyate.

<sup>36</sup> Apagtaj me'nigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Dakhuea' huaka'erite me'ta'mona'uyne. Konigepo “Diosen Huasi'po ijje,” a'dik ijkikay. Konigepo “Diostaj dakhue'da o'tia'pak.” Do'taj huaahue' ya'nika'.

<sup>37</sup> Kenda do'hued Apaga menika'nig ijkikay. Do Diosen kakahue' ee'nayo do'taj oknopōehue'dik mo'ene.

<sup>38</sup> Do'a Diosen e'kika'tada opudomeya do'taj oknopogehue' ee'pi' kenda do ijkika'nigeyo kenda yanoknopogē'. Diosensi'po o'e nopogē'dik mo'e. Konig Diosa o'nopogē konigti ijnopogey. Konig do ijjeý konigti Dios o'e. Konig do'a ijnopogey konigti Diosa o'nopogē. Kenda nopojka'dik mo'eapo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>39</sup> Onte'ti Jesústaj kan'kude'po e'tohua'ta' en'paktada Jesúsa o'makmon'uy.

<sup>40</sup> Onte'ti Jordánhue akodpen Jesúsa o'hua'uy. Kenteda Juana huakkuruda bautiza o'magkadhua'uyatenig. Kenteda Jesús o'unhuahua'po.

<sup>41</sup> Jesúste huakka'ada on'huatiakuy.

—Konig tiahuahued o'jka' konig Diosayo'da ka'dik o'e Juananayo kahue' o'uy. Aya'da inbokerektaý o'tia'pakika'uy, buttida oa'ika'te. —Aratbuta on'huaa'uy.

<sup>42</sup> Keya' Jesústaj huakka'ada o'noknopogē'uy.

## 11

*Lázaro o'buey'uyate.*

<sup>1-3</sup> Lázaro huabokerek o'uy. Jesúsa Lázarotaj di'da o'jka'uy. Betania huakka' jakyo huae'eri o'jka'uy. Betaniayo huidpo Maríaere Martaere o'nika'uy. Lázaro dakhue'da o'enok María Martaere Jesúste on'ta'mona'uy.

—Lázarotaj di'da i'jka'ne. Dakhue'da o'e, Huairi. Jesústaj yanati'. —O'nona'uy. María Jesús huairien hua'itaj huasihuaj 'uru'hujeada 'itioyhued kenpa'ti huakuhui'a 'itidukuthued o'uy.

<sup>4</sup> Jesúsa kenda o'pegedepo,

—Dakhue'da o'enig'a kenpa'da bueyhue' o'eapo. “Diosa 'urua'da o'ka'. Huadakanada o'e,” aratbuta kan'nopogē'po ke'na dakhue' o'e. Kenpa'ti “Diosen Huasi'poa huadakanada o'kika'. 'Urunanada o'e.” Aratbuta kan'huae'po ke'na dakhue'da o'e. —Jesúsa o'pegedepo o'mana'uy.

<sup>5-7</sup> Ken Martataý Martaeen huama'buytaj kenpa'ti Lázarotaj di'da o'maepo Jesús keyada nog botta' me'noe o'e'ahuaado Lázaro dakhue'da o'e e'pegedeada botta' huame'noe o'edepo, —Judea huadarihayo monhua'. —Oro' huanigpejka'eritaj mona'uy.

<sup>8</sup> —Huaboa'da huida on'taj e'pa'ea'ta' bo'tipakme'ne judío huairia Judeaya'. ¿Keyo menpa' onte'ti i'hua'apo, huamanmadika'eri? —Oro' huanigpejka'eria ona'uy.

<sup>9</sup> —Huame'noe jeyda o'enok aratbuta katepi' kahuaddik o'nika'. Diostaj nigpejka'dik o'ne. Nogme'noetida doce horas o'ta'tenok kahuaddik o'nika'. Do'taj huaarak huame'noe ehued o'enok do'taj arakhue'dik me'nene. Nogok ken horate huabuey Diosa baktie'ea'uyne aya' Diosen e'kade'te e'kuhuitde'te do'taj araddik me'neapone.

<sup>10</sup> Sikyo ta'tehue' o'enok katepi' kahue'dik o'nika'. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>11</sup> —Do'hued huadi' Lázaro o'taynig'a, monhua', ijmaboa'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>12</sup> —E'taynayo o'yareapo o'nopogey, Huairi. —Oro' huanigpejka'eria Jesústaj ona'uy.

<sup>13</sup> O'arogpo o'tay oro'omeya o'nopogeyo Jesústaj oknopogē'kahue' o'uy. E'bueytada “O'tay,” oa'po Jesúsa o'batia'pakuy.

<sup>14</sup> Konigepo,

—Lázaro o'bueyme'te.

<sup>15</sup> Opud nogiti do'taj menoknopogē'po Lázarote ida ikken huahuahue' ijjeýmey. Konigepo durugda ijjeý. Lázarote monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>16</sup> —Oro'omeykon monhua'. Jesúsere a'bueyya'po monhua'. —Oro'omey huanigpejka'eritaj Tomás mona'uyne. Tomás konogda o'dikka' Gemelo.

*Jesúsa aratbuttaj huamanoyhuada'eri o'epo aratbuttaj durugteda o'manoeanhuahuika'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo.*

<sup>17</sup> Ken Jesúsere o'hua'uy. Betaniayo ekyede'te “Botta'botta' huame'noe Lázaro kubarakyo o'huedde.” Jesústaj o'nona'uy.

<sup>18</sup> Betaniayo Jerusalén meyhue'da o'e. Konig dos kilómetros y medio o'enok

<sup>19</sup> María Martaeretaj a'bata'huadeya'po huakka' judío huairi Betaniayo on'tiakdepo, Jerusalénya' on'tiakdepo, a'manoeynoeyá'po on'tiakuyate. Huidpoa o'bakbueynok e'manoeynoeyta' on'pakuyate.

<sup>20</sup> Jesús o'tiakde Marta o'peeondepo a'eya'po o'orok'uy. Maríanayo jakyo orokhue' o'uy.

<sup>21</sup> —A'nen botta'botta' huame'noete o'na' iyo ehue' i'eme'ne. On iyo e'eme'nayo do'hued huido Lázaro bueyhue' o'eayme', Huairi.

<sup>22</sup> Oy kenpa'ti katepi' i'pakpo Diostaj e'tiona'paknayo beyokapone, ijnopogey. —Martaa Jesústaj ona'uy.

<sup>23</sup> —Q'nen huido o'noyhuadapo. —Jesúsa ona'uy.

<sup>24</sup> —Nogok kene'huaya' huame'noete aya'ada on'noyhuadapo. Ke'nakon o'noyhuadapo ijnopogey. —Martaa ona'uy.

<sup>25-26</sup>—Huamanoyhuada'eri ijjeppo aratbut e'buye'uytaj ijmanoyhuada'apoy. Diosere aratbuttaj durugda ijmanoeanhuauika'apoy. Aya'ada do'taj me'noknopoeppo en'buye'nayo onte'ti kurudyō Diosere on'noeonhuahuika'apo. Durugda on'noeonhuahuika'apo. Do'taj me'noknopoeppo on'noeonhuahuika'apo. Onte'ti buyehue'dik o'neapo. ¿Kenda menpa' i'nopoe, Marta? —Jesúsa ona'uy.

<sup>27</sup>—E'e', kenda do'ijnopoe, Huairi. “Aratbuttaj kamanopo'kore'po Cristotaj ijta'mona'apoy. Do'hued Huasi'po ijta'mona'apoy.” A'nennada Diosa o'mana'uyate. Diosya' o'tiakuyate. O'na Cristo o'e. Diosen Huasi'po o'e, ijnopoe, Huairi. —Martaa Jesústaj ona'uy, ken.

*Kubarakyo Lázaro buye e'huedta da Jesúsa o'huikon'uy.*

<sup>28</sup> Kenda Martaa ona'depo huama'buy Mariataj atotiakya'po Mariate o'huahua'uyate. —Huamanmadika'eri o'tiakdepo ontaj katiake' behuaa'ne. —Jutaka' Martaa ona'uyate.

<sup>29</sup> María o'peundepo ida o'bodpo Jesústaj o'huahua'uyate.

<sup>30</sup> Huakka' jakyo Jesús kudhued o'uy. Kenteda Martataj o'batia'pakpo kenteda o'epo.

<sup>31</sup> Ken María ida o'bodpo ida o'orokonpo. Judío huairi on'bata'huadpo, on'manoeynoeypo Mariataj on'tiahuaydepo kubarakya' a'huikya'po o'hua' on'nopoeppo on'ta'hua'uyate.

<sup>32</sup> Jesústaj o'huatiakdepo Jesús en hua'ita'pote huikudate o'tihuadpo.

—A'nen botta' botta' huame'noete o'na iyo ehue' i'eme'ne on iyo e'eme'nayo do'hued huidpo Lázaro buyehue' o'eayme', Huairi. —María Jesústaj ona'uy.

<sup>33</sup> Kenda María ona'depo o'huik. Lázarotaj o'huikuy. Judío huairi kenere on'huatiakdepo kenere on'bahuikpo. Maríaomey enhuikte Jesúsa o'batiahuaydepo sue'ēada o'epo o'mepu'ketu'uy.

<sup>34</sup> —¿Lázarotaj meyo yagkubarakkame'? —Jesúsa o'mana'uy.

—Yatiak. Yatiahuay', Huairi. —María Martaerea o'nona'uy.

<sup>35</sup> Ken Jesús kon o'huikon'uy.

<sup>36</sup> —Dapita' Lázarotaj di'nanada o'unhuahuika'. —Judíoa on'huua'uy.

<sup>37</sup> —Huabokerek ekpobigtaj okpoyareame'. ¿Lázarotaj buyehue' ka'e'po menpa' Jesúsa yareahue'dik o'eme'te? —Sue'ada judíoa on'batia'pakuy.

*Lázaro o'noyhuaduy.*

<sup>38</sup> Onte'ti Jesúsa huanopoya'da sue'nanada o'epo kubarakte o'huatiakonpo Lázarotaj kubarakyo on'huedame'te. Huaboro'huidada kubarak on'tinokbeta'uyate.

<sup>39</sup> —Huaboro'huid yanokpokorea'. —Jesúsa o'mana'uy.

—A'nenda botta' botta' huame'noe o'buyeyme'po oyda pagda o'edeta, Huairi. —E'buyen huidpoa Martaa ona'uy.

<sup>40</sup> —“Eknopoe'nayo Diosa 'urua'nanada o'ka'apo. Dios 'urunanada o'e aya'ada on'tiahuaypo on'nopoeapo,” ona'dene. —Jesúsa Martataj ona'uy.

<sup>41</sup> Ken huaboro'huid e'tinokbeta' o'nokpokorea'uy. Jesúsa kurudyon o'mabopo,

—Do'taj o'nigpeenok, Apag, dakiti ona'ne.

<sup>42-43</sup> Do'taj kirigayo' menigpeene, ijnopoe. Do'taj o'ta'mona'uyne in aratbuta kanoknopoe'po “dakiti, Apag” ona'ne. —Jesúsa o'tiona'pakdepo,

—Yaorok, Lázaro. —Utta'da ona'uy.

<sup>44</sup> E'buyeyme'ada o'noyhuaddepo o'orokpo hua'itaj huaba'taj huakoktakon huabid telaa e'tihuyig o'orokon'uy. Ken konig Lázaroa o'orokuy.

—Yan'tikuj, kahua'e'. —Jesúsa o'mana'uy.

*Jesústaj a'arakya'po monig o'ka'apo sacerdote huairiere fariseo huairiomeya on'batia'pakuyate.*

*(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)*

<sup>45</sup> Judíomey Mariataj a'ta'huadgya'po on'huatiakme'tenig'a kenda Jesúsa o'ka' on'tiahuaydepo huakka'ada o'noknopoe'uy.

<sup>46</sup> Sue'ada fariseo huairitaj on'bahuahua'po, kenda Jesúsa o'ka'de fariseo huairiomeytaj on'batia'pakuyate.

<sup>47</sup> Ken fariseoere sacerdote huairiere nog judío huairiere on'kupopakdepo,

—¿Kate o'ka'apo? Ken huabokerek konig Diosayo'da ka'dik o'ēnig o'ka'. O'bayarea'. Kenpa'ti o'noyhuada'.

<sup>48</sup> Kentaj batikahue' ee'nayo aya'ada kentaj o'noknopoeapo, kentaj aya'ada on'nigpeika'apo. Jesús oro'en huairi o'e. Aratbuta on'batia'pakapo Roma huairia kenda on'tipeedete bo'huadiayapone, sorotataj mo'tita'mona'apone. Oro'taj mogka'apone. Kenpa'ti oro'en Diosen jak on'saka'apo. —Judío huairi huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>49-50</sup> —Opudomeya sigpi' nopoꝥhue'da mo'ene. Aratbuttaj nogtiada e'manigbueynayo oro'tehuapa' huadakda o'epo. Aya'da judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada manigbueydik o'epo. Kenda nopoꝥhue' mo'ene. —Caifása o'mana'uyate. Caifás kenbayokte huaboro' sacerdote huairi o'uyate.

<sup>51-52</sup> Caifásada o'nopoꝥpo kenda manahue' o'uynig'a kenbayok sacerdote huairi eꝥ'te Dios a o'nopoꝥa' nok "Aya'tada judío aratbuttaj Jesús a o'manigbueyapo. Kenpa'ti Diosen aratbut, judío aratbut kenpa'ti nog aratbuttaj kamanopo'kore'po Diostaj konigti kanoknopꝥ'po Jesús a o'manigbueyapo." Kenda sacerdote huairia o'batia'pakuy.

<sup>53</sup> Caifás kenda e'manade'te "Jesústaj monig o'arakapo." Judío huairia huaboa'da on'batia'pakuyate.

<sup>54</sup> Judío huairia e'arakta' on'tipaknok keyo huakka' judío aratbut egkupopakyo onte'ti Jesús huahue' o'uy. Nogyo o'hua'uy. Efraín huakka' jakyo o'hua'uy. Oro' huanigpeika'eriere o'hua'uy. Efraíno sue'da aratbut o'ne'uy. Kenpa'ti Efraín kurute sue'ada aratbut o'nuy. Oro'omeyere o'ika'uy.

<sup>55</sup> A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' eꝥ' okkahuehue' fiesta o'epo. Nogya' nogya' nog huakka' jakya' nog huakka' jakya' Jerusalényo huakka'da judío aratbut on'bahua'uy. Fiesta ehued on'bahua'uyate. Fiestaya' a'bapeya'po a'maya'po Diostaj 'uru' uhua e'huage' on'nigbatiarakuyate 'urunopo'da Diostaj a'nigeyapo. Konigepo fiesta kahued konig huakkuruda on'hua'uyate.

<sup>56</sup> Jerusalényo o'nedepo on'hua'epo Jesústaj o'nonmabopo. Diosen jakyo o'nedepo. —¿Menpa' mo'nopoꝥ? ¿Menpa' Jesús fiestate yatiakapet? ¿Tiakhue' ya'eapetpi? —Judío aratbuta huayahuaa on'payo' on'batia'pakuy.

<sup>57</sup> "Be'api' Jesústaj e'tiahuaynayo oro'taj monati'." Sacerdote huairiomey fariseo huairiere on'mana'uyate. Jesústaj huabakuda' jakyo kan'tohue'po kenda on'mana'uyate.

## 12

*Ettone' Jesúsen hua'itaj huasihua'j 'uru'huieꝥda o'itioy'uyate.*  
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

<sup>1</sup> A'timon seis huame'noe e'pokde'te judío aratbuten huakkurueri isi'po mabueyhue' eꝥ' okkahuehue' fiesta o'epo, Jesús Betania huakka' jakyo o'tiakuy. Keyo Lázaro o'ika'uy. Jesús a Lázaro'taj e'bueyme'tada o'noyhuada'uy.

<sup>2</sup> Jesústaj 'uru' aypo on'nigmanhuada'uy. Martaa aypo o'mabayoke'uy. Jesúsere Lázaro o'bape'uy.

<sup>3</sup> Ken on'bape'depo 'uru'huieꝥda huasihua'j María o'totiakpo, konig medio litro o'totiakpo nardo huasihua'j huakka'teda eꝥ'tada o'totiakpo Jesústaj huakka' o'pakpo María Jesúsen'itaj o'itioypo o'ihuekedepo, huakuhui'akon o'itidukut'uy. Jakya' aya'ada huasihua'j 'uru'huieꝥ'taj on'huiriku'uy.

<sup>4-5</sup> —¿Mena'po kenda yaka'? ¿Mena'po ken 'urusihua bahuayahue' ya'eme'? Pai'da aratbuttaj kan'yoke'po ¿Mena'po bahuayahue' ya'uy? Huakka'teda eꝥ'tada o'e. Konig trescientos denarios huapa huakupe eꝥ'tada o'e. —Judasa o'mana'uy. Judas Simónensi'po o'uy. Judas Jesúsen huanigpeika'eri e'eada Judío huairia kdarake'po Judasa o'bayokapo.

<sup>6</sup> Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'ada huabereeri o'epo e'bereta' o'pakpo kenda o'mana'uy. Huabereeri o'e kenda oro'omeya Jesúsen huanigpeika'eria nopoꝥhue' o'uy. Judas oro'en huakupe huamatꝥ'eri o'ika'nig'a oro'en huakupe o'berika'uyate.

<sup>7</sup> —Keje', dakhue' huahue' yaꝥ' Mariataj. A'ti o'bueyapo María o'nopoꝥpo 'uru'huieꝥda huasihua'j me'nigtoeonhuahuika'po be'itihuekene. 'Uruso'da kan'kubarakke'po me'so'tihuekene.

<sup>8</sup> Pai'da aratbuttanayo mo'matojika'apone. Do'tanayo toꝥhue' o'nunhuahuika'apone. — Jesús a ona'uy.

*Judío huairia Lázaro'takon e'arakta' on'pakuyate.*

<sup>9</sup> Jesús Betania huakka' jakyo o'ea', huakka' judío aratbuta on'tipeꝥpo Betaniayo Jerusalénya' on'bahua'po. Jesústayo'da a'tiahuaya'po huahue' o'nuy kenpa'ti Lázaro'tabeta' e'tiahuayta' on'pakpo Betaniayo on'hua'uy. Lázaro'taj o'noyhuadame'te Jesús a.

<sup>10-11</sup> Huakka'ada judío aratbuta onte'ti judío huairitaj e'nigpeika'ta' pakhue' o'nepo on'bakhua'po Jesústaj o'noknopꝥ'uy. Konigepo judío sacerdote huairi Lázaro'takon on'huadiayo "Lázaro'taj mo'darak," konigti on'payo' on'nopoꝥ'uyate.

*Jesús a konig judío aratbuten gobiernonig huairitone' Jerusalényo o'bahuhua'po o'kud'uy.*  
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

<sup>12</sup> Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' eꝥ' okkahuehue' fiesta a'bapeya'po huakka'ada aratbut Jerusalényo on'bahua'depo o'nokyedepo. Eme'te "Jerusalényo Jesús a o'tiakonyakde," huakka'ada on'tipeꝥdepo

<sup>13</sup> huabotod on baktegandepo Jesúste on torqkonpo on nigtohua'po,

—Oro'omeytaj kabatioke'po Diosa mo'nigta'mona'uyate. Dios huairia mo'nigta'mona'uyate. Huadaknanada o'e. Israel aratbuten gobierno huairitone' o'e. Dakiti Dios. —Jesústaj on huahua'po 'utta'nanada on'da'uy.

<sup>14</sup> Jesús burrotaj o'huahuaypo kenta'pite o'huaduy. Jesús si'poehued ee'te Apagba'te kenpa' o'epo oa'uyate.

<sup>15</sup> Jerusalényo huae'eria mo'epo opuden huairi e'tiakte me'pukhue'dik mo'e. Burrote o'huadpo opudomeyen huairi o'tiakapo.

Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate.

<sup>16</sup> Jesús burrote e'huadde'te kenda Apagba'te Jesústaj o'tia'pakuyin oro'omey Jesúsén huanigpeika'eria nopoekahue' o'uy. Nogoknayo Jesús kurudyo o'behuikdepo kenpa'ti Diosen Nokireg mo'nopo'toedenok kenda Jesústaj Apagba'te o'timadoya'uyate konigti Jesúsá kenda o'ka'uyinok huaboa'da o'nopoenka'uy.

<sup>17</sup> Kenoka' Jesúsá Lázartaj e'bueyta' e'noyhuada'te kenpa'ti “Yaorok, Lázaro,” ena'te huakka'ada judío aratbuta on'tiahuay'uy. 'Urua'nanada Jesúsá o'ka'nok kenda Jerusalényo diga'da on'manbatia'pakuyate.

<sup>18</sup> Konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesúsá o'ka'denok huakka'ada aratbuta on'nopoedepo Jesústaj on'huahua'uyate.

<sup>19</sup> —Paj, kentaj batikahue'dik o'ey oro'. Yan'tiahuay', aya'ada kentaj on'pakpo on'nigpeika'. —Fariseo huairia huayahuaya on'batia'pakuyate.

*Sue'da griego hua'a huaa'pakeria Jesústaj o'dukuy.*

<sup>20</sup> Fiestate Jerusalényo huakka'da on'batiakuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po on'batiakuyate. Judíoere griego hua'a huaa'pakeri on'batiakuyate.

<sup>21</sup> Felipe Jesúsén huata'mona'eri o'epo Betsaida huakka' jak huae'eri kenpa'ti Galilea huadarieri o'énok sue'da griego hua'a huaa'pakeria Felipetaj on'huatiakpo,

—Jesústaj e'batia'pakta' o'paki, huairi. —Felipetaj o'nona'uy.

<sup>22</sup> Felipe Andréste o'bakhua'po kenda griego hua'a huaa'pakeria o'nona'de Andréstaj ona'uy. Felipe Andrésere onokteyo' Jesúséte on'hua'uy. Kenda griegoa o'nona' Jesúséstakon o'nona'uy.

<sup>23</sup> —A'ti Diosa o'ta'mona'uy aya'ada on'nopoepo. Aya'tada ijmanigbueyapoy. Aya'tada ijmanignoyhuadapoy. Konig Huairitone' Apag Diosere ijjeunhuahuika'apoy.

<sup>24</sup> Do'a aya'tada manigbueyue' ee'nayo kenpa'ti kubarakyo kudhue' ee'nayo Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo. Ken konig toketkid o'e, ijmanbatia'paki. Toketkid batukehue' ee'nayo konig kidpoaghue' ee'nayo tipakbohue' o'epo, huakka' toket boyoghue'dik o'epo. Sorokyo 'uruada e'batuke'nayo nogok huakka' toket o'boyogapo. Huakka'da toket o'epo.

<sup>25</sup> Do'taj kenpa'ti Apag Diostaj pakhue' o'nepo aya'ada hua'enda on'eretpakpo, katetapi' o'deretpakpo, aratbuttaj o'deretpakpo, huabettaj o'deretpakpo kenpa'da on'mabueyapo. Nogomeynayo aya'tada huata'da pakhue' o'nepo, kateta'pi' eretpakhue' o'nepo do'tayo'da on'pakpo do'tayo'da on'nigpeika'po Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>26</sup> Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo konig ijikay konigti kan'kike', konig do pai'da ijnopo'ikay konigti pai'da kan'nopo'ike', konig do huata'da ijpakpo kahue' ijikay konigti huata'da kan'pakpo kahue' ka'nike' kenoka' doere do'hued Apagere kurudyo o'neonhuahuika'apo. Kenomey do'taj on'nigpeika' kenomeytaj Diosa o'bakkahuea'apo, “Huadakda mo'ene.” Diosa o'mana'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

*“Cruzte men'behuika'apone. Cruzte ijbuayapoy.” Jesúsá o'batia'pakuyate.*

<sup>27</sup> Huakka'tada pai'da ijmanignopo'epo. Huakka'tada ijmanigbueyapoy. Huakka'da e'me'pukeada “Bueyhue' a'eya'po be'tioka', Apag' onahue' o'ene. A'manigbueyya'po kurudya' ijtiakuy.

<sup>28</sup> Ontaj ijnigpeika'po ijmanigbueynok “Huadaknanada o'e Dios. Huakka' di'da o'maika'. Huakka' o'matinepahui'ika'.” Aya'ada aratbuta kenda kan'batia'pakike'po. Jesúsá kenpa' o'tiona'pakuy.

—Do'taj me'nigpeika'nok “Huadaknanada o'e Dios.” Aya' aratbutada kan'nopoike' nogok ona'ti konigti kan'nopoike'. —Kurudya' Diosa 'utta'da ona'nok Jesúsá o'pe'e'uy.

<sup>29</sup> Huakka'ada aratbuta ogkupobopo on'peedepo, “Kuruda oa',” on'batia'pakpo. “Diosen huata'moneria o'da'.” Nogomeya on'batia'pakuy.

<sup>30</sup> —Do'tayo'da kenda Diosa onahue' me'ene. Opudomey do'taj ka'noknopoe'po kenda mena'ne.

<sup>31</sup> Do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo a'ti do'taj en'arakde'te “Dakhuea'nanada bo'ka'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. Castiga ogka'dik

o'neapone." Diosa o'mana'apo. Kenpa'ti toto'taj Diosa konigti ogka'apo onte'ti huairitone' ehue' o'epo. Aya'tada onte'ti nama'da manahue'dik o'epo.

<sup>32</sup> Do cruzte ijbueyapoy. Cruzte ijbueydepo ijnoyhuadapoy. Kurudyo Dioste ijhua'apoy. Aya' aratbuta do'taj e'noknopode' Diosensi'ponig o'neapo. Kurudyo ijabatobehuiikapoy. — Jesús a o'mana'uy.

<sup>33</sup> Cruzte ijbueyapoy Jesús daka' o'manbatia'pakuy.

<sup>34</sup> —Oro'en Apagba' e'mona'pakte o'pepo Dios Cristotaj o'ta'mona'aponok oro'taj bo'tiokadhuahuika'apone. Kenpa'da Cristo bueyhue' o'epo o'noehuahuiika'apo. Diosa ontaj e'ta'mona'nayo, "Cruzte ijbueyapoy." ¿Mena'po ia' kenpa'? Diosa huabokerektaj o'ta'mona'apo. ¿Be'a ya'epo? —Aratbuta ogkupopakpo nogtiada Jesús taj kenpa' ona'uy.

<sup>35</sup> —Sue'da huame'noe opudomeyere ijjeapoy. Konig huakjey ijjeapo Diostaj kanoknopode'po o'nonmadika'ne. Konig Diostaj eknopode' kenpa'ti e'nigpee' on'tiahuaya'ne. Sue'da huame'noe opudere ijjeaponok opudere ee'te do'taj daka' men'pee' kenpa'ti daka' Diostaj yanoknopode'. Do'taj daka' nigpeehue' ee'nayo konig sikkiregyoda mo'epone. Diostaj menpa' oknopohue'dik mo'epone. Diosen dag huahuayhue'dik mo'epone.

<sup>36</sup> Do opudomeyere e'ede'te do'taj me'noknopode'. Diosen aratbut a'eya'po do'taj me'noknopode'. —Jesús a o'mana'uy.

Kenda o'mana'depo Jesús o'bakhua'po o'irege'uy.

*Mena'po huakka' judío aratbuta Jesús taj oknopohue' o'nika'. Juana o'batia'pakuyate.*

<sup>37</sup> Konig Diosayo'da ka'dik o'e aratbut kan'tiahuaye'po Jesús a nogda nogda o'kika'uynig'a aratbuta en'tiahuaye o'bayarea'uy. Nogtaj o'noyhuada'uynig'a Jesús taj oknopohue' o'nuyate. Huakka' judío aratbuta oknopohue' o'nuyate.

<sup>38</sup> Konig Diosen huamanigbatia'pakeri Isaiása oa'uyate, a'ennenada oa'uyate konigti ogka'uy. Jesús taj oknopohue' o'nuy. Isaiás o'madoya'po, Q'nen hua'a on'pejka'nig'a konig huabokereknayo kahue'dik o'nika' konig teyda i'kika'nig on'tiahuayika'nig'a oknopohue' o'nika'. Q'nen hua'a o'mana'nig'a oknopohue' o'ne, Dios Huairi. Isaiás a'ennenada o'manigadoya'uyate.

<sup>39</sup> Mena'po oknopohue'dik o'ne onte'ti Isaiás o'madoya'uyate,

<sup>40</sup> Diostaj pakhue' o'nenok Diosa o'bakpobiga'uy. Kenpa'ti nopenkahue' e'huae' o'magka'nok onte'ti 'uruda Diosen e'ka' menpa' tiahuayhue'dik ya'neapet. Diosen hua'a menpa' nopenkahue'dik ya'neapet. Dakhuea' e'ka' a'nopo'koreaya'po Diostaj menpa' nopo'koreahue'dik ya'neapet. Isaiása o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Jesús pai'nanada o'manignopode'po o'manigbueypo o'noyhuadpo Diosyo o'behuikpo kenda Diosa Isaiástaj o'nopode'uyate. Konigepo judío aratbuta Jesús, Diosen Huasi'potaj eknopode'ta' pakhue' ya'neapet. Kenpa'ti e'nigpeeta' pakhue' ya'neapet. Isaiása a'ennenada o'mana'uyate.

<sup>42</sup> Huakka'amon judío aratbut Jesús taj o'noknopode'uynig'a sue'da huakka' huairiakon o'noknopode'uyatenig'a Jesús taj yoknopodey aratbuta kan'pee'po batia'pakhue'da fariseo huairitag on'me'pukpo batia'pakhue' o'ne'uyate. Jesús taj yoknopodey aratbuta ea'paknayo onte'ti judioen huaitake' jakyo kudhue'dik o'neapo. Fariseo huairia on'mana'uy nok.

<sup>43</sup> Kenpa'ti "Huadakda i'ene." "Uruda huairi i'e." Aratbuta ea'tada ekpeeta' o'deretpakpo Diosa kenda ea'ta' ekpeeta' pakhue' o'nepo Jesús taj yoknopodey ahue' o'nuy.

*Jesús taj pakhue' huae'eria dakhuea' ogkika'. Jesús en hua'a oa'nok Diosa castiga o'magka'apo.*

<sup>44</sup> —Apag Diosa o'ta'mona'uy. Aya'ada do'taj eknopoenayo Diostaere oknoponhua'dik mo'ene.

<sup>45</sup> Kenpa'ti aya'ada do'taj mentiahuaypo Diostakon on'tiahuay. Ke'na me'ta'mona'uy nigtaj.

<sup>46</sup> Huadariyo aratbutte ijtiakuy. Konig huakjey Diostaj a'maknopode'aya'po ijtiakuy. Do'taj huaknopode'eria Diostakon o'noknopode'apo. 'Uruda kika'dik o'neapo. Konig sikkiregyo ehue' o'nika'apo. Dakhuea' onte'ti kikhue' o'neapo.

<sup>47</sup> Sue'da huakka' do'hued hua'ataj nigpeehue' mo'epone. "Dakhuea' boka'ne," manahue'dik ijjeapoy. "Dakhuea' i'ka'ne," a'manaya'po tiakhue' ijje'uy. Aratbuttaj a'manopo'koreaya'po ijtiakuy. Aratbuttaj a'manoehuahuiakaya'po ijtiakuy.

<sup>48</sup> Do'taj pakhue' huae'eritaj kenpa'ti do'hued hua'ataj nigpeehue' huae'eritaj "Dakhuea' bo'kika'uyne." Kene'huaya' huame'noete do'hued hua'a'a o'mana'apo. Diosa castiga o'magka'apo.

<sup>49</sup> Konig doada ijnopodepo konig doada ijpakpo manahue' ijikay. Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Apaga mena'uynig ijmanmadikika'po o'nona'ne.



<sup>50</sup> Diosen hua'a o'nona'ika'nig ke'na mo'noeanhuahuika'apone. Do'taj eknopog'e'nayo mo'noeanhuahuika'apone. Apag Diosen hua'a o'nona'ika'ne. —Jesusa judio aratbuttaj 'utta da o'mana'uy.

### 13

*Huanigpeika'eritaj hua'i Jesusa o'ba'ikoyoa'uy.*

<sup>1</sup> A'ti judio huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta ogka'apo. Fiesta aypo on'bape'apo. Bapehued e'ne'te, "Indaritaj yokhua'apoy. Do'hued Apagtaj onte'ti ijkumejapoy." Jesusa o'nopog'e'uy. Oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj di' mo'ika'po oynayo huakka'nada di' mo'epo mo'nigbueydeapone.

<sup>2-4</sup> Oro'omey Jesusen huanigpeika'eri Jesusere judio huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta aypo huaboa'da o'bape'deapoy. Toto'a Judas Iscariotetaj engaña ogka'depo, o'nopo'toepo Jesustaj judio huairitaj a'bayoki o'nopog'e'uy toto'a. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy. Jesusere Judas Iscariote o'bape'po. Kenoka' Diosya' ijtiaukuy. Diosyo ijhua'apoy. Diosen aya'da ijtamatog'e'apoy. Aya'ada do'taj nigpeedik o'neapo. Jesusa o'nopog'e'uy. Ken Jesús oro'ere o'bape'po o'bopo, huaok o'kiroka'po o'hueda'po huaso'tidukuta o'teyiga'uy.

<sup>5</sup> Hua'ikoyoa' hu'e'ey kosoyo onoydepo huaboa'da oro'en hua'i bo'ikoyoa'po bo'ikoyoa'depo huaso'tidukuta e'teyiga'a bo'itidukuta'uyne.

<sup>6</sup> Simón Pedrotakon e'huatiakte a'ikoyoya'po  
—Huairi i'ene. Do'hued hua'i menpa' i'ikoyoa'apo, do'hued Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

<sup>7</sup> —Kenda ij kay oyda noponkahue' i'enig'a nogoknayo i'nopog'e'apo. —Jesusa ona'uy.

<sup>8</sup> —Keje'. Menokapi' do'hued i'ikoyoa'hue'dik o'ene. —Pedroa ona'uy.  
—O'nen i'ikoyoa'hue' ee'nayo doere Apag Diosere ehue'dik i'unhuahuika'apone. —Jesusa Pedrotaj ona'uy.

<sup>9</sup> —Kenda mena'ne. Huaso' aya'da bekoyo'. Hua'i, huaba', huakukon bekoyo', Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

<sup>10</sup> —Huaboa'da e'og'de'te aya'da e'koyode' onte'ti koyohue'dik mo'epo. Jakyo e'tiakde'te hua'iyoda sorokda o'enok hua'iyoda koyoa'dik mo'ene. Opu domeytaj Diosa mo'bakkahuea'depo 'urunopoda mo'enig'a nogtiada dakhue'da o'e. —Jesusa ona'uy.

<sup>11</sup> —Nogtiada dakhue'da o'e. —Ona'uy. Nogtiada dakhuea' o'ka'apo. Judio huairitaj me'bahuaya'apone Jesusa o'nopog'e'uy.

<sup>12</sup> Oro'en hua'i bo'ikoyoa'depo o'kuhuitdepo Jesús onte'ti huaok o'otpo oro'omeyere kutopate o'huad'uy. O'huaddepo,

—Kenda opudtaj huaboa'da o'nogka'depo opudtaj e'nopoenka'ta' ijpaki.

<sup>13</sup> "Huamanmadika'eri" do'taj o'nonika'ne, kenpa'ti "Huairi" o'nonika'ne. Kenda buttida o'nonika'ne. Kenda ij jey.

<sup>14</sup> Ken do opuden Huairi ij jeyo opuden Huamanmadika'eri ij jeyo konig huanaba' opuden hua'itaj on'ikoyoa'denok opudomeyakon konigti huayahuaya ba'ikoyoa'dik yanikati'. Huayahuaya batihuapokika'dik yanikati'.

<sup>15</sup> Opuden hua'i konig huanaba'niga on'ikoyoa'ne do'taj on'tiahuaydene. Konig do ij kay konigti yag'kika'. Konig huanaba'niga huayahuaya yan'batiahuapokika'.

<sup>16</sup> Opud huanaba' e'eadā "Huaboro' huairi ij jey." Nopogehue' yane'. "Do'hued huairinayo sue'da huairi o'e." Nopogehue' yane'. Huamata'mona'erinayo huairi o'ne. Huahua'erinayo huairionig ehue' o'ne. Yan' nopog'e'. Buttida ij jay.

<sup>17</sup> Kenda huaboa'da o'nona'nig opud e'nopog'e'nayo kenpa'ti daka' menigpeika'nayo durugnanada mo'epone.

<sup>18</sup> Opudomey do'taj mo'peepo durugda mo'epone'g'a nogtiada durugda ehue'dik o'epo. Opudomeytaj o'noktie'ea'uynig'a nogtiada dakhuea' megka'apone. Kentaj Apagba'a o'huaa'. "Ke'na doere o'bape'ika' do'taj dakhuea' megka'apone." Kenpa' Apagba'a oa'.

<sup>19</sup> Dakhuea' megka'apone. Dakhuea' ogkahued ee'te o'nona'ne. Egkade'te do'taj o'noknopoeonhuahua'po batikhue' mo'epo Diosa o'ta'mona'uy, kenda kanoknopoeonhuahuike'po konigepo oyda o'nona'ne. Konig huakkuruteda o'nona'ne.

<sup>20</sup> Huadak hua'a kan'manbatia'pake'po opudomeytaj on'ta'mona'ne. Nogomeytakon ij mata'mona'apoy. Opudomeya e'manmadika'te eknopog'e'nayo do'taj ee'pa'ti unhua'dik o'neapo. Kenpa'ti Diostaj ee'pa'ti unhua'dik o'neapo. Diosa me'ta'mona'uynigtaj. Buttida ij jay. —Jesusa mona'uyne.

*Judasa do'taj me'bahuayapone. Jesusa o'mana'uy.*

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

<sup>21</sup> Jesusa kenda mona'depo huakka'da o'nopome'pukatupo,

—Opuda nogtiada me'bahuayapone. Judío huairitaj men'yokapone. Buttida o'nona'ne. —Jesúsa oro' doce huanigpeika'eriomeytaj daka' mona'uyne.

<sup>22</sup> Betaj Jesúsa ya'huaet oro' nopogehue' o'epo huayahuaya o'batiahuaye'uy.

<sup>23</sup> Jesús di'nanada me'ene do'taj Jesúsere onokteteyo' ijbape'nok,

<sup>24</sup> do'taj Simón Pedroa ba'ba' menepo, “¿Be'taj ya'huaet? Kenda mena'.” Simóna mena'uyne.

<sup>25</sup> Ken Jesústaj ijtipebetpo,

—¿Be'a ontaj dakhuea' mogka'apone, Huairi? —Jesústaj yona'uy.

<sup>26</sup> —Pan hue'eyyo ijta'butapo iyokapoy. Ke'na dakhuea' megka'apone. —Jesúsa mena'uyne.

Ken pan o'ta'buta'depo Judas Iscariotetaj o'yokuy. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy.

<sup>27</sup> Ken Judas pan onba'pokdepo o'bape'po e'bape'de' toto'a Judastaj o'nopo'tog'po Jesústaj dakhuea'da kagke'po nama'da o'nopogea'uy. Ken Judasa nama'da o'nopogeng kenda Jesús o'nopogepo,

—Kenda do'taj megka'aponig ida megkati'. —Jesúsa Judastaj ona'uy.

<sup>28</sup> Oro'omey kutopate Jesúsere Judasere o'bape'po kenda Jesúsa Judastaj ena'te nopogkahue' o'uy.

<sup>29</sup> Judas oro'en huakupe huatog'eri o'enok, “Fiesta aypo nogiti yabae'.” Jesúsa ona'. Sue'ada on'nopog'uy. “Pai'da aratbuttaj huakupe yayokti'.” Ona'. Nogte on'nopog'uy.

<sup>30</sup> Judas pan o'hapokdepo o'bape'po o'orokonpo o'bakhua'bed'uy.

*“Huayahuaya di' yan'mae'.” Jesúsa huaboa'da o'mana'uy.*

<sup>31</sup> Judas ehuae'te,

—Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, Diostaj daka' ijnigpeepo oyda huakka'da aratbuten dakhuea' e'ka'taj ijmanigbueyapoy. Konigepo huadaknanada ijka'denok huakka'ada on'nopogepo, “Dakiti, Dios,” kenpa'ti “Huadaknanada o'e Dios,” huakka'ada on'batia'pakapo.

<sup>32</sup> Do Diosen Huasi'po Diostaj ijnigpeepo huakka'tada ijmanigbueypo Dios huadaknanada o'e, huakka'tada ijmanopogey Diosakon huakka'tada o'manopogea'. Ke'nen Huasi'po huadaknanada o'kika', huadaknanada o'jka', o'manopogea'. Ida o'manopogea'apo.

<sup>33</sup> Huadi'nanada on'taene, do'huedsi'po. Opudere sue'da hora ijjeapoy. Onte'ti do'taj huahuayhue' o'neapone. E'ukada huahuayhue' o'neapone. Ijhua'apoy. “Keyoda ijhua'apoy tiakhue'dik mo'ene.” A'nen kenda judío huairitaj ijmana'mey konigti opudomeytakon o'nona'ne.

<sup>34</sup> Konig huabodikda e'manmadika' e'mana'ta' ijpaki. Huayahuaya di' yan'maika'. Konig do'a di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'.

<sup>35</sup> Huayahuaya di' e'maika'nayo Jesúsén huaknopoika'eri o'ne aya'ada aratbuta on'nopogepo. —Jesúsa oro'omey huanigpeika'eritaj mona'uyne.

*Jesústaj okia'hue'yaj ijje. Ia'apo. Pedrotaj Jesúsa ona'uy.*

*(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)*

<sup>36</sup> —¿Meyon i'hua'apo, Huairi? —Jesústaj Simón Pedroa ona'uy.

—Keyo ijhua'apoy oyda ta'huahue'dik o'ene. Nogoknayo do'taj o'tahu'a'apone. —Jesúsa ona'uy.

<sup>37</sup> —¿Mena'po oy ta'huahue'dik o'e, Huairi? Ontaj a'tahuaya'po bueydik ijje. —Pedroa ona'uy.

<sup>38</sup> —Onere e'bueyta' ijpaki ia'nig'a. Huatahuaj sipoghued “Jesústaj okia'hue'yaj ijje.” Bapa'a ia'apone. Bapa' eade'te huaboa'da huatahuaj o'sipogapo. Buttida ijje. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

## 14

*Jesúsa Diosyo huabathua' dag o'e.*

<sup>1-2</sup> —Do'hued Apagenbayo ijhua'apoy. O'nokhua'apone. Onte'ti opudomeyere ehue' ijika'apoy. Do e'huade'te mepu'kehue'yanikati'. Mididhue'yanikati'. Mepu'kehue'ya'nepo Diostaj daka' yanoknopoika'. Diosa bo'tihuapokapone. Do'takon daka' yanoknopoikati'. On'tihuapokapone. Daka' huaknopoika' on'tihuapokika'apone. Diosenbayo Diosen jakyo huaboro'da o'epo aya'ada huaknopo'e'eriomey noehnuahuika'dik o'neapo. Diosen huakka' jakyo ijhua'apoy. Dios e'jka'yo kenteda Diosen huakka' jakyo opudomeytaj huakka' jak on'nigka'apone, buttida ijje.

<sup>3</sup> Opudomeytaj aya'da on'nigka'depo aya'da ijkuhuitdepo opudomeytakon a'baeya'po ijkumejapoy. Doere on'batohua'apone. Doere ka'nunhuahuike'po on'batohua'apone.

<sup>4</sup> Kente ijhua'apoy mo'nopog. Ken dagte ijhua'apoy mo'nopog. Kenteda ijika'apoy mo'nopog. —Oro' Jesúsén huanigpeika'eritaj mona'uyne Jesúsa.

<sup>5</sup>—Kenteda i'hua'aponig nopōehue' o'ey. Ken dag okiehue' o'ey, Huairi. —Tomása Jesústaj ona'uy.

<sup>6</sup>—Konig buttida huaa'eri do ijjepe Diosyo huabatohua' dag ijje. Doa konig huamanoeahuahuika'eri ijjepe aratbuttaj ijmanoeanhuahuika'nok Diosere on'noehonhuahuika'apo. Konig Apag Diosyo huaodhua' dagōnig ijje. Do'tayo'da o'noknoehonok Apag Diosyo hua'dik mo'ēapone.

<sup>7</sup> Do'taj daka' e'kie'nayo do'hued Apagtakon mokie'apone. Oyda kenpa'ti nogok mokie'onhuahuika'apone. Apag Diostaj mokie'onhuahuika'apone. Oyda kenpa'ti nogok Apagtaj bo'tiahuayapone. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>8</sup>—Apag Diostaj e'tiahuayta' o'paki. Apag Diostaj bo'tiahuay'ea'. E'tiahuaynayo durugnanada o'ēapoy, Huairi. —Felipea ona'uy.

<sup>9</sup>—Ijhue'nanada opudomeyere ijjunhuahuika'nig'a menpa' do'taj okiehue' o'e, Felipe. Be'api' do'taj mentiahuaypo, do'taj me'nokie'po Apagtakon o'nokie'de. “Apagtaj bo'tiahuay'ea'.” ¿Mena'po ona'?

<sup>10</sup> Doere Apag Diosere nogtida o'ey. Apag Diosyo ijikay. Kenpa'ti Apag Dios doyo o'ika', dapita' yaknopōe'. Diosen hua'ayo'da ijmanikay. Do'huada ijnopōepo ahue' ijikay. Apag Dios doyo o'ika'po konig Diosa o'paknok Apag Diosen ijikay.

<sup>11</sup> Do Apag Diosere nogtida o'ey. Apag Diosyo ijikay kenpa'ti Apag Dios doyo o'ika', kenda daka' yanoknopōe'. Kenda oknopōehue'dik e'e'nayo Diosen ijikika'nigeyo do'taj yanoknopōe'.

<sup>12</sup> Diosen ijikay. Konig Diosayo'da ka'dik o'e konigti ijikay. Konig aratbut tiahuayhued o'ika'uyinig kenda ijikay. Teyda ijikay. Aya'ada do'taj o'noknopōepo konig ijikay konigti ogka'apo. Do'hued Apag Dioste ijhua'aponok huaknopōe'eria nogdakon 'urua'nanada ogka'apo. Buttida ijjay.

<sup>13-14</sup> Kenpa'ti katepi' ijpakika'nig opudomey konigti yan'pakpo do'taj yan'tiona'pakika', do'hueddikte yan'tiona'pakika'. Ken konig e'tiona'pakte “Apag Dios huadakda o'epo 'urua'nanada o'kika',” arbuta kan'batia'pake'po kenda mentiona'pakika'nig on'nigka'apone. —Jesúsa mona'uy.

*Diosen Nokirega opudtaj kamanopo'toe'po ijmanigta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uy.*

<sup>15</sup>—Do'taj di' ee'nayo do'hued hua'atakon nigpeika'dik mo'ēapone.

<sup>16</sup> Diosen Nokirega kabatihuapokike'po. Do'hued hua'a huanigpee' kabatihuapokike'po Diosen Nokireg opudomeyere ka'nike'po kenpa'ti kamanopo'toike'po “Q'nen Huatihuapokeri yabayokti', Apag,” ijnigtiona'pakapoy.

<sup>17</sup> Diosen Nokirega buttida hua'a mo'nopōe'apone. Diostaj monokia'apone. Diostaj oknopōehue' hua'e'eriomey Diosen Nokirega nopo'tōehue'dik mo'ēapone konigepo Diosen Nokiregtaj okiehue' o'nenok. Diosen Nokireg opudere o'ika'aponok kenpa'ti o'nopo'tōeaponok opudomeynayo Diosen Huatihuapokeritaj mokie'apone.

<sup>18</sup> Opudomeytaj kenpa'da maenhue' ijjeapoy. Konig do'hued ayhuayo ehue' mo'ēapone. Opudte nokiregada ijtiakapoy.

<sup>19</sup> A'timon do'taj pakhue' ijje huaa'eria tiahuayhue'dik me'neapone, doere ehue'dik o'neapo. Opudomeynayo do'taj moknopōika'po doere mo'ika'apone. Konigepo ijnoehonhuahuika'aponok doere mo'noehonhuahuika'apone.

<sup>20</sup> A'ti Diosen Nokirega e'nopo'tōede'te do'hued Apagere o'ika' mo'nopōe'apone. Do'hued Apag do'ere konig nogtida o'e mo'nopōe'apone. Kenpa'ti do'taj moknopōepo konig do'huedso' doere mo'ika'ne kenpa'ti opudere ijjenok me'nopo'toika'ne mo'nopōe'apo.

<sup>21</sup> Aya'ada do'hued hua'ataj on'peika'po do'taj hueretda di' mo'ene. Aya'ada do'ta di' mo'енок do'hued Apagakon di' mo'maeapone. Do'huakon di' o'neapone. Do konig o'e on'nopōe'apone. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>22</sup> —¿Mena'po on konig o'e oro'omeyyo'da on'nopōe'apo? ¿Mena'po nogomey on konig o'e nopōehue' o'neapo? —Nog Judasa Jesústaj ona'uy. (Judas Iscariotea ahue' nog Judasa ona'uy.)

<sup>23</sup>—Aya'ada do'taj di' o'nika'niga do'hued hua'ataj on'nigpeika'apo. Kenomeytaj do'hued Apaga di' o'maika'apo. Do'hued Apag doere kenomeyennopo'yo o'ika'apoy.

<sup>24</sup> Aya'ada do'taj di' ehue' mo'epo do'hued hua'ataj peehue' o'nika'. Ken hua'a mo'peedenig do'huedda ehue' o'енок Apaga me'ta'mona'uyne ke'nen hua'a o'nona'ika'ne. Konigepo aya'da o'nona'de'uy, aya'da o'nonmadika'de'uy daka' yan'nigpeika'.

<sup>25</sup> Opudomeyere e'ikade'te huakka'da o'nonmadikanhuahuika'denig'a suhue'da huadak mo'nopōe'.

<sup>26</sup> Do Apagyo ijhua'depo do ijpaknok Diosa ke'nen Nokireg mo'nigta'mona'apone. Opudtehuapa' mo'nigta'mona'apone. Diosen Nokirega do'hued hua'ataj daka'

mo'nopoeanhua'apone. Mo'maboroayonhua'apone. Do'hued hua'a okkahuehue' kika'nike'po bo'tihuapokika'apone. Do'hued e'manmadika'ona'ti mo'nopoqea'apone.

<sup>27</sup> Opudomeytaj on'nopo'noeynoeyonpo o'nokhua'apone. Do'huayo'da on'manopo'noeyika'ne. Aratbutnayo konigti manopo'noeyahue'dik mo'ika'ne. Do e'huade'te mepu'kehue' ya'nepo mididhue' ya'nika'.

<sup>28</sup> "Do'hued Apagte kurudyoy ihua'apoy. Nogok onte'ti ijtiakapoy. Opudere a'ikaya'po ijkumejapoy." Kenda do'taj opuda e'peete o'nona'dene. Diosnayo nogiti teynanada Huairi o'e. Donayo suhue'da tey huairi ijje. Konigepo nogiti di' mene'. Nogiti di' e'ede'te Apagyo o'hua'apo mo'nopoqepo durugnanada mo'eapone.

<sup>29</sup> Kenda ijka'apoy kahued ijjenig o'nona'ne. Nogok kenda do e'kade'te opudomey o'tiahuaydepo do'taj daka' moknopoeapo, konigepo kenda kahued ijjenig o'nona'ne.

<sup>30</sup> Toto' huairia bo'huatiakdeaponok oy nogiti huakka'batia'pakhue'ijjeapoy. Toto'anayo do'taj dakhuea'ogkahue'dik ee'tada

<sup>31</sup> doda ijpakpo aya'tada a'manigbueyya'po Apagtaj ijnigpeenok medarakapone. Kenda e'nogkade'te Apag Diostaj di' o'ika' aya'ada nopoe'dik o'neapo. Yanbo', monhua'. —Jesusa mona'uyne.

## 15

*Konig uva huakpi ijje kenpa'ti huanigpeika'eri konig uva hua'opi o'ne. Jesusa kenda o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

<sup>1</sup> Onte'ti oro' ke'nen huanigpeika'eriomeytaj Jesusa monbatia'pakpo monmadika'uy. Jesusen huaknopoe'eriomey Diosen 'urua'da kagkike'po konig ka'dik yanika' oro'taj mona'po,

—Diosen aratbuta Diosen 'urua'da kagkike'po doayo'da tihuapokdik o'nene. Ken Diosen hueretda uva huakpi konig ijjeapo kenpa'ti do'hued aratbut konig uva hua'opi o'nepo do'hued hua'ataj on'nigpeika'po do'taj o'noknopoi'ka'apo. Do'hued Apagata konig uva huakpi huatoq'eri o'ika'. Do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'matoika'.

<sup>2</sup> Uva huakpi huatoq'eria huakutataj daka' o'tiahuayika'. Huakutaa uva huada onhuadhue' e'ika'nayo ken huakutataj o'kutegepo o'en. Ken huakutataj huada onhuadika'nok daka' o'toepo huakka'da onhuadapo. Ken konigti do'hued Apaga do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'batiahuaypo do'hued hua'ataj onte'ti pakhue' e'ne'nayo Diosen onte'ti daka' kahue' e'nika'nayo o'maenapo. Nogomeynayo do'hued hua'a on'nigpeika'po, Diosen daka' on'kika'po, Diosa o'manopo'koyoika'nok daka' o'manopo'toika'nok nogiti 'urua'da Diosen kika'dik o'neapo.

<sup>3</sup> Opudomeytaj o'nonmadikika'nok do'hued hua'a mo'nigpeika'depo 'urunopo'da mo'edepo Diosen daka' kika'dik mo'eapone.

<sup>4</sup> Uva huati'oj ontiokteghue' ee'nayo huada onhuadik o'ika'apo, en'tiokteg ee'nayo huada onhuadhue'dik o'eapo. Konigti do'hued hua'ataj daka' nigpeikahue' ee'nayo kenpa'ti do'taj daka' oknopoi'kahue' ee'nayo Diosen 'uruda kikahue'dik mo'eapone. Konigepo do'hued hua'ataj daka' yan'nigpeika', do'taj daka' yanoknopoi'ka', kenda bo'kika'nok opudomeyere ijika'apoy on'nopo'toika'apone. Kenoka' Diosen 'urua'nanada kika'dik mo'eapone.

<sup>5</sup> Do konig uva huakpi ijjeapo opudomey konig uva huanti'oj mo'ene. Opudomey Diosen 'urua'nanada kagkike'po on'tihuapokika'ne. Aya'ada do'hued hua'ataj on'nigpeika'po do'taj daka' moknopoi'ka'ne kenpa'ti kenomeyere ijika'po ijanapo'toika'nok Diosen daka' kika'dik o'neapo. Do'hua tihuapokhue' ee'nayopi' do'hua nopo'teypakahue' ee'nayo dapita' Diosen 'uruda kikahue'dik o'neapo.

<sup>6</sup> Kenomeya do'taj oknopoi'kahue' o'nepo, do'hued hua'ataj nigpeikahue' o'nenok kenomeytaj ijmaenapoy. Castiga ijmagkadhuahuika'aponok pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. Kenomey konig uva huanti'oj huada onhuadhue' ee'te huatoq'eria o'kutegepo, o'maenapo, e'baayde'te ta'akyo o'maenpo o'bakpaka'apo.

<sup>7</sup> Do'taj moknopoi'ka'po, do'hued hua'ataj mo'nigpeika'po katepi' bo'pakpo mo'tiona'pakika'nok Diosa mo'nigka'apone.

<sup>8</sup> Do'taj daka' eknopoi'ka'te do'hued hua'ataj e'nigpeika'te ken konig Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok do'hued hueretda huanigpeika'eri mo'enok kenpa'ti aratbut opudomeytaj bo'tiahuaypo "Dios 'urunanada o'epo huadakananada o'kika'," on'batia'pakapo.

<sup>9-10</sup> Apaga do'taj huakka' di' me'ika'ne. Konigti doa di' o'nika'ne. Do'taj o'noknopoi'ka'nok on'nigpeika'nok opudomeytaj daka' di' o'nika'ne. Do konigti Apagtaj ijnigpeika'nok do'taj di' me'ika'ne.

<sup>11</sup> Kenda o'nona'denok do'taj monigpeika'po durugnanada mo'ika'apone.

<sup>12</sup> Huayahuaya di' yan'maika', huayahuaya huakka' di' yan'maika'. Konig do'a huakka' di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika' kenpa' do'hued e'mana' o'e.

<sup>13</sup> Do'hued huadi'taj huakka'nanada di' ijmaepo ijmanigbueyapoy. Konig do huakka' di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'.

<sup>14</sup> Do'hued hua'ataj e'nigpejika'nayo do'hued huadi' mo'ika'apone.

<sup>15</sup> Do'hued huanaba'ehue' mo'epone. Do'hued huadi' mo'epone. Kenda ke'nen huairi o'nopoika' huanaba'nayo nopogehue' o'nika'. Do'hued huadi' mo'енок aya'da do'hued Apaga menanhuaahuika'ne kenda opudomeytakon o'nonanhuaahuika'ne.

<sup>16</sup> Konig opuden huamanmadika'eri huairi huatae' do'taj oktie'eahue' o'ne'uyne. Diosen hua'a' urunanada kagkike'po, huadakda kagkike'po huayahuaya di' kan'maika'po kenpa'ti huakka'tada Diosen huadak hua'a' kan'manmadikanhuaahuika'po huakka'tada kan'manopo'kore'po opudomeytaj on'baktie'ea'uyne. Aratbut Diostaj kanoknopounhuaahuika'po o'nokbatie'ea'uynok. Ken konig bo'kika'po konig do ijpaki mo'tiona'pakika'nok Apaga mo'nigpejika'apone bo'tihuapokika'apone.

<sup>17</sup> Konigepo huayahuaya di' yan'maika' onte'ti o'nona'ne, ken. —Jesúsa oro' huanigpejika'eriomeytaj mona'uyne.

*Oknopogehue' huae'eri aratbuta Jesústaj on'huadiaypo Jesúsen huanigpejika'eritakon yan'bahuadiayapet.*

<sup>18</sup> —Do'taj moknopoenok do'hued huanigpejika'eri mo'енок oknopogehue' huae'eriomeya mo'huadiayapone me'pukehue' yane'. Do'taj huakkuruda menhuadiay'uyne kenda okkahuehue' yanika'.

<sup>19</sup> Konig dakhuea' huaka'eriomey on'nopoepo ogkika' opudomey nopogehue' mo'epo kikhue' mo'енок dakhue'da e'nopog'ayopi' e'kika'nayopi' dakhuea' huaka'eria di' mae'dik mo'ene. Opudomeytanayo Diosa boktie'ea'uyne. Dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yarea'denok dakhuea' huakika'eriomeya bo'huadiayne. Oyda Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok bo'huadiayne.

<sup>20</sup> Huanaba' huata' huairionig yahue'eahue'dik o'e. O'nona'nig okkahuehue' yanika'. Oknopogehue' huae'eria do'taj on'huadiaypo dakhuea' me'nogka'apone. Opudomeytakon bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'taj nigpeehue' me'nikame'nig'a opudomeytakon nigpeehue'dik mo'epone.

<sup>21</sup> Cristo ijjenok moknopopopo mo'manbatia'paknok oknopogehue' huae'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'hued Apaga me'ta'mona'uynigtaj okjahue' o'nepo bo'huadiayapone.

<sup>22</sup> Do tiakhue' ee'uyunayo do'taj oknopogehue' huae'eria dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik o'nene. Do ijtiakde'uypo ijmanmadika'de'uypo dakhuea' me'nogkame'ne huaa'dik o'nene.

<sup>23</sup> Do Apag Diosere nogtida o'енок be'api' do'taj on'huadiaypo konigti Apagtakon on'huadiay.

<sup>24</sup> Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua kahue' ee'uyunayo oknopogehue' huae'eria dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik o'nene. Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua ijka'de'uynok oknopogehue' huae'eria kenda e'ka'te mentiahuaydepo menhuadiaypo Apagtakon on'huadiay.

<sup>25</sup> Kenda ogka'apo adhuea'pane'a huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate konigti ogka'. "Dakhuea' kahue'da ee'tada menhuadiayapone." Apagba'a oa'uyate.

<sup>26</sup> Oknopogehue' huae'eriomeya opudomeytaj e'huadiayte mepu'kehue' ya'nepo Apag Dios o'paknok Diosen Nokireg on'nigta'mona'apone. Diosen Nokireg buttida do'taj moknopoea'apone. Opudomeya huadak hua'a' kan'batia'pakike'po Diosen Nokirega bo'tihuapokika'apone.

<sup>27</sup> Huakkurunada doere mo'ika'uyne. Aya'da ijkikamey bo'tiahuayikame'ne. Aya'da ijmanmadika'uyng mo'pejika'uypo do'hued hua'a' mo'batia'pakika'apone.

## 16

<sup>1-4</sup> Do'hued huanigpejika'eri mo'енок judio huairiomeya dakhue'nanada mogka'apone. Opudtaj diga' bo'huadiaypo judioen huaitake' jakya' mokenapone. Kenpa'da mo'enanapone. Nogokkon bo'arakapone. Diostaj oknopogehue' o'nika'po, do'takon oknopogehue' o'nika'po, on'arako Diostaj daka' o'nigpeey nama'da on'nopogepo. Kenpa' huaboa'da o'nona'po egkade'te me'pukehue' ka'ne'po kenpa'ti daka' moknopopopo oknopogebatikhue' ka'ne'po kenpa' o'nona'ne. Kenoka' opudtaj e'huadiayte diga' egka'te kenda o'nona'nig mo'nonapapet.

*Huaknopog'eritaj Diosen Nokireg ijta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uyate.*

A'nenda opudere ijikame'po kenda onahue' o'nika'uyne.

<sup>5-6</sup> Oynayo do'taj me'ta'mona'uyngite ijhuahua'deapoy. Do'hued Apag Diostaj ijhuahua'deapoy. Kenda mo'pe'edepo suhue' e'e'ada ¿Meyon i'hua'apo? onahue' o'nene.

<sup>7</sup> Opudomeytaj huadakanada a'kikaya'po e'e'ada kenpa'ti a'tihuapokikaya'po e'e'ada do'hued huaojtaj ijhua'apoy. Do huahue' ee'nayo kabatihupoke'po Diosen Nokiregtaj mata'monahue' o'neaynig'a. Apagtaj ijhua'apopo Diosen Nokireg opudomeytaj on'ngita'mona'apone.

<sup>8-11</sup> Diosen Nokireg on'ngita'monapone. Opudomeytaj o'tiakpo o'manopo'to'eo'apo. 'Urua'nanada bo'kika'nok dakhuea' huaka'erimey bo'tiahuaydepo dakhuea' huakka'eri o'ey on'nopo'apo. Kenpa'ti huadak hua'a mo'manika'nig'a on'peedenig'a do'taj oknopoe'hue' o'nepo dakhuea' huakka'eri o'ey on'nopo'eo'apo. Diosen Nokirega o'manopo'eo'apo. Kenpa'ti do Apagyo e'huade'te Diosen 'uru'nanada o'kika'uy dakhuea' huaka'erimeya on'nopo'eo'apo. Diosen Nokirega o'manopo'eo'apo. Diosyo do e'huade'te on'te'ti tiahuyhue' o'neapone. Toto' huairi dakhuea' huaka'eretaj nama'da on'ngipe'epo do'taj medarakapone. Dakhuea' o'nogka'de'uyok Diosa castiga o'magka'apo. Diosen Nokirega kenda o'manopo'eo'apo. Konigepo toto' dakhuea' o'ka' Diosa oa'depo castiga ogka'apo, kenda on'nopo'eo'apo. Ken konig Diosen Nokirega o'ka'apo. Buttida ijay.

<sup>12</sup> Nogiti huakka' huadak hua'a opudomeytaj e'manmadika'ta' ijpaknig'a oynayo nogiti manmadikahue'dik o'nene konigepo oy nogiti menpa' nopogkahue'dikda mo'ene.

<sup>13</sup> Diosen Nokirega opudomeytaj bo'huatiakapone. Diosen Nokireg buttida huaa'eri o'ika'. E'huatiakde'te do'taj huanopoe' do'hued hua'a buttida monmadikika'apone. O'nenda o'nopo'eo' onahue' mo'eo'apone. Kenda Diosa oa' mona'apone. Kenda o'eo'aponig o'manopo'eo'apo.

<sup>14</sup> Do'hued huadak hua'a opudomeytaj mo'nopo'eo'aponek do huadakda ijika'nig huadakda ijkika'nig Diosen Nokirega o'manopo'eo'apo.

<sup>15</sup> Aya'da Apaga o'nopo'eo' do'huakon ijnopoe'y. Aya'da Apaga o'to'ika'nig do'huakon ijto'ikay. Aya'da Apaga o'kika'nig do'huakon ijkikay. Konigepo Diosen Nokirega do'hued e'nopo'eo' mo'nopo'eo'apone. Dios konig o'e' mo'nopo'eo'apone. —Jesusa oro'taj mona'po.

*Jesusen huanigpeika'eri suhue' e'ika' a'ti mo'madurugpakapo. Jesusa o'batia'pakuy.*

<sup>16</sup> —Apag Diosyo ijhua'aponek a'timon do'taj on'te'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda on'te'ti on'tiahuayapone. —Jesusa mona'uyne.

<sup>17</sup> —¿Katia' yaa'. Be'a mo'nopoenka'? "A'timon do'taj on'te'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda a'timon on'te'ti on'tiahuayapone, Apag Diosyo ijhua'aponek." Oro'taj kenpa'mona'ne.

<sup>18</sup> "A'timon do'taj tiahuyhue' o'neapone," mona'ne kenda nopogkahue' o'ey. —Jesusen huanigpeika'eria suhue'ada huayahuaya on'batia'pakuy.

<sup>19</sup> Kenda oro' huayahuaya o'batia'pak'uyngit Jesusa moknopoe'po mona'po, —A'timon do'taj on'te'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda a'timon on'te'ti on'tiahuayapone. O'nona'dene. ¿Katia' yaa'? ¿Be'a mo'nopoenka'? Kenda e'nopo'eo'ta' bo'pakpo huayahuaya mo'batia'paknig'a.

<sup>20</sup> Do e'bueyde'te suhue'nada mo'eo'apone. Pai'nada mo'bahuikapone. Oknopoe'hue' huae'erinayo durugda o'neapo. Pai'nanada e'e'ada on'te'ti durugnanada mo'eo'apone. E'noyhuadde'te do'taj on'tiahuayapo durugnanada mo'eo'apone.

<sup>21</sup> Ettone' on'si'popakpo pai'nanada on'nopo'enig'a on'si'popakdepo pai'nanada e'nopo'ende' o'nokkahue'apo. Yobed on'to'edepo on'durugpak.

<sup>22</sup> Ken konig mo'ene. A'ti ijbueyapoy mo'nopo'edepo pai'nanada mo'eo'aponig'a on'te'ti ijnoyhuaddepo do'taj bo'tiahuayapopo durugnanada mo'eo'apone. Durugnapo'da mo'eo'apone. Be'api' durugnapo' e'ika' batikahue'dik mo'eo'apone. Buttida ijay. —Jesusa mona'po.

<sup>23</sup> —Nogok Diosen Nokirega mo'nopo'to'edenok do'hued hua'a 'uruanada mo'nopo'eo'apo. O'nona'nig, ¿katia' ia'? do'taj onahue'dik o'neapone kenoka'. Do'hued huanigpeika'eri mo'epo do'taj moknopoe'po katepi' bo'pakpo Apagtaj e'tiona'pakde'te bo'yokika'apone. Buttida ijay.

<sup>24</sup> Do'hueddiktaj daka' yanoknopoe'po, konig do ijpaknig Apagtaj tiona'pakhued mo'edepo, do'hueddiktaj daka' yanoknopoe'po konig ijpaknok Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa mo'peika'po mo'nigka'apone. Durugnanada ka'nike'po Diosa mo'peika'po mogka'apone.

*Jesucristo toto' huairitaj kenpa'ti oknopoe'hue' huae'eritaj nigpeehue' o'ika'uy. Konig huayakhue' huaka'eri o'uyate.*

<sup>25</sup> A'nen konig o'e' o'nonbatia'pakpo o'nonmadikikame'ne. A'tinayo on'te'ti ken konig onmadikahue' o'neaponig'a Apagtaj daka'da o'noknopoe'apone.

<sup>26</sup> Nogok do' hueddik daka' moknopopepo do konig ijpaknok Apagtaj mo'tiona'pakika'apo. Donayo Apagtaj nigtiona'pakhue'dik ijika'apoy.

<sup>27</sup> Apag Diosada di' mo'epo. Do'taj di' o'nenok do'taj o'noknopoenok Apag Diosya' o'tiakuy o'noknopoenok Apagada di' mo'epo mo'peika'apone.

<sup>28</sup> Apagere ijika'uy. Apag Diosya' ijjorokpo aratbutte ijtiakuy. Aratbutere ijmaun-huahuika'depo onte'ti aratbutya' ijbakhua'apoy. Apagte ijhua'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>29</sup> —Oynayo daka'da ona'ne. Nopoenka'dik o'ey. A'nen konig o'e on'batia'pakikame'nig noponkahue'dik o'ika'uy oro'. Oynayo konig o'e onbatia'pakhue' o'ene.

<sup>30</sup> Aya'da o'nopoe oro'omey oynayo o'nopoe. Huanopoya'da kateapi' o'nopeikay soatayo' o'nopeika'nig aya'da kenda i'nopeika'nok Diosya' o'tiakuyate o'nopoe. —Oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria ona'uy.

<sup>31</sup> —Menpa'oy do'taj hueretda yoknopoe ea'ada

<sup>32</sup> oyda nogyon nogyon o'nokbahua'apone. Aya'ada o'nokbahua'apone. Opu domeyen jakyoda o'nokbahua'apone. Nogtia'da o'nenonaponig'a nogtia'da ehue' ijje do'hued Apagere ijjeapoy.

<sup>33</sup> Kenda o'nona'denok Diostaj 'urunopo'da mo'ika'apone kenpa'ti Diostaj mo'nopo'noeyapone. Oknopoehue' huage'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea' mogka'aponig'a yan'nope'teypakpo do'taj daka' yanoknopoika'. Doa toto' huairitaj kenpa'ti oknopoehue' huage'eritaj nigpeehue' ijika'uy. Toto'taj huayakhue' huaka'eri ijje. —Jesúsa oro' huanigpeika'eritaj mona'uyne.

## 17

*Jesúsa huaknopoe'eritaj o'nigtiona'pakuyate.*

<sup>1</sup> Oro'omeytaj Jesúsa kenda mona'depo kurudyo o'mabopo Apag Diostaj o'tiona'pakpo, —Q'ensi'po ijje, Apag. Oy o'ensi'poa kamanigbueye'po, kamanignoyhuade'po, kurudyo onere kabehuike'po, onere teyda kamanike'po kenpa'ti "huadakda o'ka," aya'ada kan'batia'pakike'. Kenda do e'kade'te "Dios 'urua'nanada o'kika," aya'ada kan'batia'pakike'.

<sup>2</sup> Q'na o'pakpo aya'tada me'bayokne. Diosere kamanoeanhuauike'po. Teya'da megka'nok aya'tada mana'dik ijenok konigepo aya'ada aratbut nigpeika'dik mo'ika'apone.

<sup>3</sup> Hueretda Dios ijika', aya'en huairida ijika'ne, aya'tada di' i'maika'ne, buttida i'ika'ne, aya'ada ontaj daka' moknopopepo, do Jesucristotakon moknopopepo oro'ere durugda mo'noeonhuahuika'apone. Do'taj me'ta mona'uyne.

<sup>4</sup> In huadariyo aratbutere ijjunhuahuika'depo o'nen hua'a ijkadhuauika'depo ontaj ijnigpeunhuahuika'depo aya'da i'paknig kenda ijkuhuitdenok konigepo "Apag Dios huadaknanada o'e. 'Urua'nanada o'kika'," aratbuta on'batia'pakapo.

<sup>5</sup> Oyedda o'nenbayo onte be'tobehua. Onere metoika'. Durugtenanada metoika'. Konig a'nenanada onere ijika'po teynanada ijanika'nig onte'ti konigti megka'.

<sup>6</sup> Huakka' huadariyo huage'eri me'nigbaktie'ea'uyne, Pag. Q'nen o'nenok "do'hued huadak hua'a daka' yamanmadikikati," ona'uyne. Q'nen huadak hua'a ijanmadikad-huahua'dey, ontaj ijmaknopoea'denok o'nen huadak hua'a on'nigpeede.

<sup>7</sup> Aya'da ijikika'nig, be'tihuapokika'nok ijikay kenpa'ti be'teypakika'nok 'urua'nanada ijikay. Q'nen huadak hua'a me'nopea'ika'nok. Kenda do'hued huaknopoe'eriomeya on'nopeede.

<sup>8</sup> Q'nen huaktie'ea'eriomeytaj o'nen huadak hua'a do'hua ijanmanhuahuika'denok on'pakpo on'nigpeika'de. Me'ta mona'uyne kenpa'ti Diosya' o'tiakuy on'nope.

<sup>9</sup> Do'hued huaknopoe'eritaj imationa'pakpo, nog aratbuttaj mationa'pakhue' ijje. Q'nendation o'nenok daka' yamatoika'.

<sup>10</sup> Q'nen huaknopoe'eri do'taj me'bayokuyne. Do'hued onmaenig o'nenkon i'tamaika'ne. Q'nen daka' mo'nigpeika'nok o'nen 'urua'da ogkika'nok huadakda o'e kenpa'ti Diosen Huasi'po o'e aratbuta on'nopepo 'Dakiti Dios' on'batia'pakika'.

<sup>11</sup> In huadariyo noikahue' ijjeapopo o'nen huaknopoe'eritaj ijbakhua'apopo onte ijbaktiakapoy. Q'nen indariyo o'nika'ponok huadaknanada ijika'po teynanada ijika'po o'nen huaknopoe'eritaj daka' yabatihuapokika'. Daka' kagkike'po yabatihuapokika'. Dakhuea' kahue' ka'nike'po yabatiokika'. Q'nen huaknopoe'eri daka' kanoknopoike'po yabati-huapokika'. Kenpa'ti huayahuaya di' kan'maika'po yabatihuapokika', Pag. Oro' onpapayo' ondikyo' o'pakikay kenomeykon konigti kan'pake'po yabatihuapokika'.

<sup>12</sup> Indariyo o'nen huanigpeika'erie ijika'po do'taj teyda o'yoknok o'nen huabaktie'ea'eritaj huadaky'o' kagkike'po ijbatihuapokika'po, ijbatiokika'po, daka' ijmatoika'uy.

Okbatikhue'da aya'ada daka' o'noknopoika' depo nogtia'da oknopogebatikdepo kenpa'da o'bueyapo. Diosyo huahue'dik o'epapo. Kenda Apagba'a oa'uy.

<sup>13</sup> Oy onte ijbakbehuikapoy. O'nen huabaktie'ea'eri huakka' kan'durugpake'po konig do ontaj ijinigpeika'po durugnanada ijkay kenomey konigti durugnanada ka'nike'po konigepo ontaj daka' ijtiona'pakonhua'po, onte huahued ijtiona'pakonhuay.

<sup>14</sup> O'nen hua'a ijmanmadikadhuahuika'uy. O'nen hua'a huakka' on'pakpo on'nigpeika'po, konig oknopogehue' huae'eriomey ogkika'nig onte'ti kahue' o'nika'po kenpa'ti do'hua konig oknopogehue' huae'eri ogkika'nig kahue' ijkay. Do konig ijkikay konigti o'nen huaknopoika'eria ogkika'nok konigepo oknopogehue' huae'eria diga' on'bahuadiaypo.

<sup>15</sup> O'nen huabaktie'ea'eritaj ijmatoika'po in huadariyo dakhuea' huakka'eriomeyere o'nika'. Oknopogehue' huae'eriya' yamaktorok tiona'pakhue' ijenok toto' engaña huaka'eritaj yabatiokika'. Toto' engaña kahue'dik kamae'po, ijtiona'paki.

<sup>16</sup> Konig oknopogehue' huae'eriomey ogkika'nig konigti kahue' ijkay. O'nen huaknopogehue'eriomey kenpa'ti dakhuea'kakahue' o'nika'po.

<sup>17</sup> O'nen hua'a buttida o'ika'. Buttida hua'a on'peenok 'urunopoa'da yamagkika'. O'nen buttida hua'a kan'nigpeike'po yabatihuapokika'. Ontayo'da kan'pakike'po yabatihuapokika'.

<sup>18</sup> Oknopogehue' huae'eriomeyte me'ta'mona'uyne. Konig do'taj me'ta'mona'uyne konigti o'nen huabaktie'ea'eritaj oknopogehue' huae'eriomeyte ijmeta'mona'dey.

<sup>19</sup> O'nen buttida hua'ayo'da kan'nigpeike'po, do konig huakkurueria o'nen hua'ayo'da ijinigpeikay.

<sup>20</sup> Inomey o'nen huabaktie'ea'eriomey do'hued huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuika'apone. Nogok nogok do'taj huakka'ananada moknopogepone. Huakka'ananada do'taj mo'nigpeika'apone. Kenomeytakon ijmatona'paki.

<sup>21</sup> Do'huednopo'yo i'ika'ne. On konig i'pakika' konigti do'ijpakikay. On konig di' i'maika' konigti do'ijmaikay, onpapayo' o'ika'ne. Konigti aya'ada oro'en huaknopogehue'eri oro'omeytaj konigti kanoknopojke'po, konig oro' di' o'maikay konigti di' kan'maika'po, konig oro' konigti o'pakikay kenomeyakon konigti kan'pakike'po ijmatona'paki, Pag. Ken, aya'ada kenomeytaj on'batiahuaydepo on'peede'po do'taj Apag Diosa o'ta'mona'uy nopog'dik ya'neapet.

<sup>22-23</sup> Do'huednopo'yo i'ika'ne, me'nopo'tojika'ne. Konig nogtida o'ene. Konigyo' o'pakika'ne. Konigyo' o'nopoika'ne. Oro' konig nogtida kan'pakike'po, oro' konig di' kan'maika'po, oro' konig nogtida ka'nike'po ijmanopo'tojikay. Ontaj konigti kanoknopojke'po, konigti kan'nigpeike'po do'taj me'ta'mona'uyne, do'taj di' me'ika'ne, konigti huaknopogehue'eri'itaj di' mo'ika'ne, aya'aratbuta nopog'dik ya'neapetpi'.

<sup>24</sup> Aya' do'hued huaknopogehue' do'taj me'bayokuyne, huakkurunada di' o'енок doere ka'nike'po on huakkuruda i'paknok do'hua onere huaboro' huairi i'jika'po, onere 'urunanada i'jika'po, onere teynanada i'jika'nok tiahuyaydik me'nike'po, Pag.

<sup>25</sup> Aya' oknopogehue' huae'eriomey ontaj okiehue' mo'eni'g'a do'huanayo ontaj okie'ne kenpa'ti do'taj o'ta'mona'uy do'hued huanigpeika'eria moknopogene, Pag. Kenpa'da huadakanada i'jika'ne, Pag.

<sup>26</sup> O'na konig o'e, do'hued huanigpeika'eri'itaj ijmanopogehue' demey. Kenpa'ti nogiti nogiti ijmanopogehue'apoy. Do'taj huakka' di'da o'ika'ne. Kenomeykon konigti huakka' di' kan'maika' kenpa'ti do'hua kamanopo'tojike'po nogiti nogiti ijmanopogehue'apoy, Pag. —Jesúsa Apagtaj o'tiona'pakuy.

## 18

*Jesústaj sorotataj on'tohua'uyate.*

*(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)*

<sup>1</sup> Jesús kenda o'tiona'pakdepo o'hua'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eri'ere o'hua'uy. O'hua'po Cedrón huatota'pote o'pokonpo ta'bayo o'kudon'uy. Jesús huanigpeika'eri'ere on'kudon'uy.

<sup>2</sup> Judas judío huairitaj Jesústaj nama'da o'bayokapopo, ken ta'bayo o'etaj o'nopogehue'uy. Nogok nogok oro' huanigpeika'eri'ere Jesús keyo' o'kupopakika'uypo kena'po Jesús keyo' o'etaj o'nopogehue'uy.

<sup>3</sup> Ken ta'bayo Judas o'hua'po, huakka' sorotataj o'batohua'po, Diosen jak huato'ehue'eri sorotatatakon o'batohua'uyate. Diosen jak huato'ehue'eri sorotatatakon fariseo huairia sacerdote huairiere on'mata'mona'uyate. Siro kenpa'ti hueypa on'tohua'po. Sikyo o'енок huakjey on'tohua'bed'uyate. Ta'bayo Jesúste on'huatiakbed'uyate.

<sup>4</sup> O'nokyede'po Jesús aya'da kenda me'nogka'apone e'nopogehue'ada o'madejpo,



—¿Be'taj bo'uk? —Jesús o'mana'uy.

<sup>5</sup> —Jesús Nazareteritaj o'uki. —O'nona'uy.

—In do ijjeý. —Jesúsa o'mana'uy.

Judas judío huairitaj Jesústaj nama'da o'bayokpo sorotataere on'tobo'uy.

<sup>6</sup> “In do ijjeý.” Jesúsa e'mana'te on'mididonpo on'ta'nionpo on'huëkon'uy.

<sup>7</sup> —¿Be'taj bo'uk? —Onte'ti o'mana'uy.

—Jesús Nazareteritaj o'uki. —O'nona'uy.

<sup>8</sup> —In do ijjeý. Huaboa'da o'nona'dene. Do'taj e'uknayo inomey do'hued huanigpeika'eritaj magkahue' ya'nepo kentaj batohuahue'yane'. —Jesúsa o'mana'uy.

<sup>9</sup> Kenda huaboa'da oa'me'nig magkahue' ka'ne'po kenda o'mana'. “Kenomeytaj Diosa do'taj beyokuyne nogtipi' ehue' okbatikhue' o'neapone.” Huaboa'da Jesúsa moname'ne.

<sup>10</sup> Kenoka' Simón Pedroa siroa e'tae' o'edpo o'bapadenpo sacerdoten huanaba'taj huapesod huada'kopen o'pesodokhue'uy. Ke'nendik Malco o'uy.

<sup>11</sup> —Keje', kahue' ya'e'. Siro huato'e'yo yakuda'. Kenda Apag Diosa o'paknok pai'nanada nopo'edik ijjeapoy. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

*Sacerdote huairite Jesústaj on'tohua'uy.*

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

<sup>12</sup> Ken huakka' sorotataj sorotataj huairiere, Diosen jak huato'e'eria sorotataj Jesústaj on'ta'kuypo, huaba' on'ba'tinuku'uy.

<sup>13</sup> Huakkuruda Anástaj on'huatohua'uy. Anás Caifásen huahueyhuey o'ënok, on'huatohua'po, Caifás kenbayokte sacerdoten huairi o'uyate.

<sup>14</sup> Aya' judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada e'manigbueynayo oro'taj huadakda o'ëapo. Kenpa' Caifás judío huairitaj o'batia'pakme'te.

*“Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjeý.” Pedroa oa'uy.*

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

<sup>15</sup> Simón Pedro doere Jesústaj o'tahua'uy. Sacerdote huairi do'taj huadak mekië'nok sacerdoten huairien jak e'tiokpaka'yo Jesúsere ijkudon'uy.

<sup>16</sup> E'tiokpaka' kurute akbogpete Pedro o'boato'nok, do mune'yo'taj akbogpe huato'e'eritaj ijhuahua'po, “Yakuda',” yona'po Pedrotaj ijtukudon'uy.

<sup>17</sup> —¿Ken huabokereken huanigpeika'eri o'na menpa' i'e'? —Mune'yo akbogpe huato'e'eria Pedrotaj ona'uy.

—Do ehue' ijjeý. —Pedroa ona'uy.

<sup>18</sup> Jujú' o'ënok, huanaba'ere Diosen jak huato'e'eriere ta'ak ogka'uy. Aso'ukkaya'po on'timabo'uy. Pedrokon kenomeyere aso'ukkaya'po ta'akte o'bo'uy.

*Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.*

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

<sup>19</sup> “¿O'nen huanigpeika'eri meniga' i'tae? ¿Kate i'manmadikika'?” Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.

<sup>20</sup> —Aya' aratbuta men'peepo ijmanmadikanhuahua'mey. Judío'en huaitake' jakyo ijmanmadikika'mey. Kenpa'ti Diosen jakyo ijmanmadikika'mey. Judío ogkupopakika' keya'ti ijmanmadikika'mey. Iregireg manmadikahue' ijika'mey.

<sup>21</sup> “¿Kate i'manmadikika'?” ¿Mena'po do'taj ona'? Aya'ada do'taj men'peepika'ne, “¿Jesúsa katea' monmadikame'?” Kenomeytaj yamana'. Kenda ijmana'mey kenomeya on'nopeo. —Jesúsa sacerdoten huairitaj ona'uy.

<sup>22</sup> Kenda ea'te nogtida Diosen jak huato'e'eria sorotataj Jesústaj huaba'a o'pebaspo,

—Sacerdote huairitaj dakhuea' ia'. —Jesústaj kame'pukone'po ona'uy.

<sup>23</sup> —Nama'da onahue' ijjeýnig'a, nama'da doa ena'nayo kenda nama'da ia'ne mena'. Huadakda doa yona'nig'a mena'po o'pebas. —Jesús ona'uy.

<sup>24</sup> Caifás sacerdoten huairite Anása o'ta'mona'uy. On'tinukupo o'ta'mona'uy.

*Onte'ti botta'a'te “Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjeý.” Pedroa ona'uy.*

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

<sup>25</sup> Kenoka' Pedro ta'akte aso'ukkaya'po e'bote,

—¿Jesúsen huanigpeika'eri menpa' i'e'? —O'nona'uy.

—Ehue', Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjeý. —Pedroa o'mana'uy.

<sup>26</sup> Ken, nogtida sacerdoten huairien huanaba' o'ëpo. Ke'nen huabettaj Pedroa o'pesod'oktegnig. Ke'nakon Pedrotaj ona'po,

—¿Jesúsere ta'bayo on'taj o'tiahuaynig menpa' i'e'? —Ona'uy.

<sup>27</sup> —Ehue'. —Onte'ti Pedroa ona'uy. Kenpa' eade'te huatahuaja o'sipog'uy.

*Jesústaj Pilatotekon on'tohua'uy.*

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

<sup>28</sup> Caifásen jakya' Jesústaj on'tohua'po, Roma huairien jakyo on'tohua'. Judío huairi e'arakta' o'deretpakpo on'tohua'uy. Sikyoednada o'uy. Roma huairien jakyo judío aratbut kudhue'dik o'ne'uy. Judío aratbut nog aratbuten jakyo kudhue'dik o'ne'uy, judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta aypo e'bape'ta' on'pakpo, Roma huairien jakyo kudhue'dik o'ne, e'kudnayo, judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy fiesta aypo bapehue'dik o'ne'uy.

<sup>29</sup> Jakyo kudhue'dik o'ne' nok jak kurute Pilato o'mahuəqorokonpo,  
—¿In huabokerek kate dakhuea' yaka'? ¿Katia' bo'huaa'? —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>30</sup> —Dakhuea' huaka'eri o'енок onte o'totiaki. Dakhuea' kahue' ee'nayo ontaj yokhue' o'eaynig'a. —Judío huairia o'nona'uy.

<sup>31</sup> —Yan'tohua'. Konig opuden adhuea'pane' on'mana'uyate castiga yag'kati'. —Pilatoa o'mana'uy.

—Dakhuea' huaka'eritaj oro'nayo arakhue'dik o'ey. Opuda Roma jak huə'eria dakhuea' huaka'eritaj cruzte arakdik mo'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

<sup>32</sup> “Cruz hueypate nog aratbut me'darakapone.” Jesúsa oame'nig. Konigepo “Cruzte kabueye'po,” Judío huairia o'deretpakpo kenpayo' Pilatotaj o'nona'uy.

<sup>33</sup> Roma huairien jakyo Pilato o'kudonpo onte'ti. Jesústaj o'tokudpo ona'po,  
—¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa' i'e'? —Jesústaj ona'uyate.

<sup>34</sup> —¿Menpa' onda i'nopopepo do'taj mena'? ¿Menpa' nogomey kenpa' mona'nok mena'? —Jesúsa Pilatotaj ona'uyate.

<sup>35</sup> —Ehue', kenda e'nopoe'ta' pakhue' ijjepe judío aratbut ehue' ijje. O'nen aratbuta sacerdoté huairiere a do'taj mennigtotiakne. ¿Kate i'kame'? —Pilatoa ona'uyate.

<sup>36</sup> —In huadariyo aratbuten gobierno huairi ehue' ijje. In huadariyo gobierno huairi doa ee'nayo judío huairia do'taj en'tohua'te do'hued huanigpeika'eria do'taj men'tioka'po yan'magkaymet. In huadariyo gobierno huairi ehue' ijje. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>37</sup> —¿Huairi i'e on'? —Ken Pilatoa ona'uyate.

—Ee', doa huairi ijje. Kenda ia'ne. Huaknopoe'erien huairi a'eya'po kurudya' ijhuarakpo isi'poe'uy. Konig Dios o'e aratbuttaj buttida a'manopoeaya'po Diosya' ijhuarak'uy. Diostaj buttida hua'a aya'ada e'peeta' on'pakpo do'taj on'nigpeika'. Nogomey buttida hua'a pakhue' o'nepo do'taj pgehue' me'nika'ne. —Jesúsa ona'uyate.

<sup>38</sup> —¿Kate buttida hua'a ya'e'? —Pilatoa ona'uyate.

*Jesústaj cruzte yadarakti' Pilatoa o'mana'uyate.*

*(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)*

Kenda ea'te judío aratbuttaj o'mahuəqorokonpo,

—Jesúsa katepi' dakhuea' kahue'da o'ikame'te, yoknopoe.

<sup>39</sup> Ken konig opuda bo'kika' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiestate opud bo'paknok nogtida huabakuda' jakya' o'nigoroka'ika'ne. ¿Judío huairi huə' menpa' e'nigoroka'ta' bo'pak'? —Pilatoa o'mana'uy.

<sup>40</sup> —Ehue', kentaj pakhue' o'ey. Barrabástaj mo'nigoroka'. —Ayada o'nokoy'uy. Barrabás huabere'eri o'uyate.

## 19

<sup>1</sup> Kenoka' “Jesústaj yan'tohua', yan'bitbitti'.” O'mana'po Pilatoa sorotataja o'mata'mona'uy.

<sup>2</sup> Sorotataj on'bitbitdepo e'pidonbij on'kuokka'po Jesústaj on'kuota'uyate. Okayagda huaok on'ota'uy. Okayag huaok gobierno huairiayo'da on'otika'konig.

<sup>3</sup> On'huahua'po,

—¿Yanoemhuahuikati', judío gobierno huairi! —Sorotataj on'tierikpo o'nona'po, huaba'a on'pebas'uyate.

<sup>4</sup> Onte'ti Pilato o'mahuəqorokonpo,

—Eya', opudte Jesústaj ijtorokdey. Dakhuea' sigpi' kahue' o'ika', yan'nopoe'. —Judío aratbuttaj o'mana'uy.

<sup>5</sup> Ken, e'pidonbij huakuok o'kuotdepo okayag o'otdepo, Jesúsa o'orok'uy.

—¿In huabokerek o'e! Yan'tiahuay'. —Pilatoa o'mana'uy.

<sup>6</sup> Sacerdote huairiere Diosen jak huatoq'eri Jesústaj on'tiahuaydepo, o'dokoy'uy.

—Opuda yan'pakpo yan'tohua'. Hueypa cruzte yan'pakpo yadarak. Ke'na dakhuea' sigpi' kahue' o'ika' ijnopoe. —Pilatoa o'mana'uy.

<sup>7</sup> —Oro'en huadik e'mana' o'toey. Ke'na bueydik o'e, oa'. “Diosen Huasi'po ijje.” Oa'nok bueydik o'e. —Judío huairia o'nona'uy.

- <sup>8</sup> Kenpa' o'pepedepo Pilato nogiti o'mididpo  
<sup>9</sup> onte'ti gobierno huairien jakyo o'kudonpo,  
 —¿Meyo huag'e'eri i'e? ¿Be'a i'e? —Jesústaj ena'tada Jesús a'tokhue'da o'uyate.  
<sup>10</sup> —¿Menapa' do'taj a'tokhue' oke? Do gobierno huairi ijjepe, ontaj oroka'dik me'ene.  
 Kenpa'ti hueyapa cruzte arakdik me'ene. ¿Menpa' i'nopog'e? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.  
<sup>11</sup> —Diosa o'paknok gobierno huairi i'epo do'taj hueyapa cruzte arakdik o'ene. Judío huabokereka on'taj bo'yokne kena'taj dakhuea'da me'nogka'ne. Q'nanayo suhue'da dakhuea'ogka'ne. —Jesúsa ona'uyate.  
<sup>12</sup> Kenda Pilato o'pepedepo e'oroka'ta' o'pakpo, monig oroka'dik ijjepe o'nopogepo o'uk'uyunig'a, judíoa o'dokoypo,  
 —Kentaj orokahue' yag'e, kentaj e'orokanayo Roma gobierno huantopa huairia ontaj onte'ti pakhue' o'epo o'enapo. César o'nen huantopa o'enok. Be'api' "Do huairi ijjepe," huata'da e'huaa'nayo César en taka' o'enok arakdik o'e. —Judío huairia 'utta'da o'dokoy'uy.  
<sup>13</sup> Kenda Pilato o'pepedepo Jesústaj o'torokonpo huantopa huahuade o'huadato'uy.  
 Kenda judío en hua'a' o'dikka' Gabata. Huid'aytate o'uy.  
<sup>14</sup> A'ti tokhuada' o'huadapo kenpa'ti eme'te judío en okmapie'ahuaddik huame'noe o'eaponok,  
 —In o'nen huairi mo'taene. —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.  
<sup>15</sup> —Yaarak. Yaarak. Ohueyen cruzte yabeta'. —Judío huairia o'dokoy'uy.  
 —¿Opuden huairitaj menpa' ohueyen cruzte doa e'beta'ta' bo'pak? —Pilatoa o'mana'uy.  
 —Roma huantopa César kenyo'da motaene. —Sacerdote huairiomeya' o'nona'uy.  
<sup>16</sup> Kenoka' Pilato kenomeytaj o'manigpeepo ohueyen cruzte kan'arake'po o'mana'uy.

*Roma sorotataj hueyapa cruzte siropia on'tiogko'ea'po on'beta'uy.*

*(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)*

- <sup>17</sup> Ken Jesústaj on'tohua'uy. Ke'nen hueyapa cruz Jesús o'tohua'uy. Ote' huadik Huakuai'te o'tohua'uy. Ken ote' judío en huadik o'e Gólgota.  
<sup>18</sup> Kente ek'yede'te Roma sorotataj hueyapa cruzte siropia on'tiogko'ea'po on'beta'uy. Kenpa'ti nog botta' huabokerektaj hueyapa cruzte on'mabeta'po, nogkore' nogkore'pen on'mabeta'uy. Jesústaj nopoyo cruzte on'beta'uy.  
<sup>19</sup> "Jesús Nazareteri judío en gobierno huairi o'e." Huante yan'madoya'po, cruz kutapen yan'beta', Pilatoa o'mana'nok on'madoya'po on'beta'uy.  
<sup>20</sup> Huakka'ada judíoa e'madoya' on'tiahuay'uy. Ken hueyapa cruzte en'beta'te huakka' jak Jerusalén 'ibodteda o'enok, kena'po huakka'ada judíoa e'madoya' on'tiahuay'uy. Judío en hua'ate on'madoya'po, Roma huag'e'erien hua'ate on'madoya'po, kenpa'ti griego hua'ate on'madoya'uy.  
<sup>21</sup> —"Judío en huairi o'e," madoyahue' yag'e. "Judío en huairi ijjepe," in huabokerek oame'te. Kenpa' yamadoya'. —Judío sacerdote huairia Pilatotaj o'nona'uy.  
<sup>22</sup> —Keje', kenda ijmadoyay kenpa'da ijmadoya'dey. —Pilatoa o'mana'uy.  
<sup>23</sup> Sorotataj Jesústaj on'beta'depo botta' botta'a ke'nen yudtaj nogti nogti on'de'e'uy. Kenpa'ti ke'nen huaok tiokhuihuihue' nogtida huaok o'enok,  
<sup>24</sup> —Huishue' mo'ne. Be'a e'dik a'nopogeya'po huid okmo mo'nen'e. —Onpapayo' sorotataj o'dadpo, ken konig Apagba'te oa'uyate, "Do'hued yudtaj nogti nogti yan'de'eapet. Do'hued huaoktaj be'a ya'eyapet a'nopogeya'po huid okmo ya'nen'eapet." Kenda Apagba' oa'uyatenig kenda ogka'uy.  
<sup>25</sup> Onteyo' Jesús en cruzte o'nepo, Jesús en huaye, huama'buyere o'nepo, kenpa'ti María, Cleofasen huato'e o'epo kenpa'ti María Magdalena o'e'uy.  
<sup>26</sup> Jesús en huaye doere o'bonok Jesús a bo'tiahuaypo,  
 —In o'nen huasi'po i'taene ettone'. —Huayetaj ona'uy.  
<sup>27</sup> —In o'nen huaye i'taene. —Do Juantaj mena'uyne. Kenoka' Jesús en huayetaj do'hued jakyo ijtohua'uy, do'hued jakyo ijtojka'uy.

*Konig Jesús o'buey'uyate.*

*(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)*

- <sup>28</sup> Kenda Jesús a oa'depo, aya'da Diosen hua'a ijkuhuitdey Jesús a o'nopogepo,  
 —Maymaya' ijjay. —Jesúsa oa'uy. Kenda Apagba'a o'batia'pakuyunig Jesús a oa'uy.  
<sup>29</sup> Kosoyo vino pai' hueda'da onhuad'uy. Apon esponja o'nigoye'epo, hueypate on'beta'po huakitta'te o'nigoktea'uy.  
<sup>30</sup> Vino pai' o'mai'depo,  
 —Aya'da Diosa o'paknig ijka'depo ijkuhuiti. —Jesúsa oa'depo, o'kuta'boypo o'buey'uy.

*Siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy.*

<sup>31</sup> Eme'te okmapie'ahuaddik o'eapo kenpa'ti judio huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta o'eapo, Diostaj 'urume'noe o'eaponok kena'po hueypa cruzte huaso' eahue'dik o'nepo "Hueypa cruzte huabeterien huabopi yan'mabopiokketekpo yan'bahuaraka' kenpa'ti yan'batohua'." Judio huairia Pilatotaj o'nona'uy.

<sup>32</sup> O'nona'nok sorotataj on'hua'po huakkuru huabokrekertaj huabopi o'nokketekpo, nog-takon Jesúsero cruzte e'beta'taj huabopi o'nokketek'uy.

<sup>33</sup> Ken on'bakketekdepo Jesústekon on'huahua'po e'bueyonde' on'tiahuayato'po ke'nen huabopi okketekhue' o'ne'uy.

<sup>34</sup> Okketekhue'ada sorotataj nogtiada ke'nen siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy. Enpid-tuka'te ida mimi hue'eyere o'mimihua'uy.

<sup>35</sup> Do Juan aya'tada ijtiahuay'uy, buttida ijjay, ijnopogey. Opudomey daka' Jesústaj oknopog'e'dik mo'ika'aponok buttida ijtimadoday.

<sup>36</sup> "Ke'nen hua'ay nogay'tipi' okketekhue' o'neapo." Apagba'a oa'uyatenok Jesúsen huabopi okketekhue' o'nuy.

<sup>37</sup> "Kentaj on'pidtukapo kenda on'tiahuayapo." Nogyá' Apagba'te on'timadoya'uyate.

*Jesústaj ogkubarakka'uy.*

*(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)*

<sup>38</sup> Jesústaj enpidtuka'de'te,

—Huaso' kakubarakke'po beyok. —Pilatotaj José Arimatea huakka' jakyo hue'eria ona'uy. José Jesústaj huaknopog'eri o'epo judio huairitaj o'mididpo soatayo' Jesústaj huaknopog'eri o'uyate.

—Yatohua'. —Pilatoa ona'uynok cruzte o'hua'po, huaso' o'huaraka'po o'tohua'uy.

<sup>39</sup> Nicodemo kenpa'ti o'hua'uy. Ke'na a'nenda sikyo Jesústaj a'batia'pakya'po o'huahua'uyate. Ken mirraere áloesere o'tohua'po, mirra kenpa'ti áloes konig'uru'huieda e'ekok treinta kilos o'tohua'po,

<sup>40</sup> Joséere Nicodemoere Jesúseno' on'tohua'po konig mirra áloesere 'uru'huieda yudta'bia on'tihuijgonpo. Ken konig judio on'bakubarakkika'nig konigti Jesústaj on'kubarakka'uy.

<sup>41</sup> Kenteda Jesústaj yaarakteda ta'ba o'uy. Kenteda ta'bayo huaboda kubarak hue' e'kogka' o'epo keyo sigpi' bakubarakkahued e'e'yo.

<sup>42</sup> Jesústaj on'kubarakka'uy. Kena'po eme'te judioen okmapie'ahuaddik huame'noe o'eapo kenpa'ti kubarak e'kogka' ibodteda o'enkenteda Jesústaj on'kubarakka'uy.

## 20

*Kubarakya' Jesús o'noyhuad'uyate.*

*(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)*

<sup>1</sup> Domingote e'meunyakte sikkiregenteda kubarak e'kogka'yo María Magdalena o'hua'po, huakogyo huakhuida e'tinokbeta'me'yo e'pkokorea' o'tiahuay'uyate.

<sup>2</sup> O'tiahuaydepo o'ketonyakpo Simón Pedrotaj doeretaj bo'huatiakuyne.

—Kubarak huakogyá' Huairitaj on'tohua'te. Keyo on'hueda'taj nopogehue' o'ey. —María mona'uyne.

<sup>3-4</sup> Pedroere doere o'hua'po kubarakyo o'hua'po oro' botta' o'ketpo donayo ida ijketo huakkuruda kubarakyo ijjiato'uy.

<sup>5</sup> Yonoktoato'po ijtiahuay'uy. Yudta'bijyo'da e'hued ijtiahuaypo Jesúsbueytaj tiahuayhue' ijjepe kudhue' ijjuy.

<sup>6</sup> Ta'pota' Simón Pedro o'tiakatopo kubarakkogyo o'kudonpo yudta'bijyo'da e'bahued o'tiahuaypo

<sup>7</sup> yudta'bia on'kutihuijig'uyng huata' o'hued'uyate.

<sup>8</sup> Doa huakkuru e'eatoada ta'pote ijkudonpo ijtiahuaypo kenpa'ti yoknopog'uy. Jesús onte'ti o'noyhuadde yoknopog'uy.

<sup>9</sup> E'bueyada onte'ti noyhuaddik o'eapo konig Apagba' oa' oro' nopogehued o'e'uyng'a huaboa'da oknopog'uy.

<sup>10</sup> O'tiahuaydepo oro'en jakyo o'hua'uy.

*María Magdalenataj Jesúsada o'tiahuay'ea'uyate.*

*(Mr. 16.9-11)*

<sup>11</sup> Kubarakkogte kurute María onte'ti o'tiakdepo o'bopo o'huikuyate. O'huikpo kubarak e'kogka'yo o'kubuypo o'noktoato'po o'tiahuay'uyate.

<sup>12</sup> Botta' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Yereda on'otpo kente Jesúsbuey o'huedme'te on'huad. Nogtida huakupen o'huad'uy. Nogtida hua'ipen o'huad'uy.

<sup>13</sup> —¿Mena'po i'huik, ettone'? —O'nona'uy.

—Do'hued Huairitaj on'tohua'tenok ijjay. Keyon on'hueda' nopogehue' ijjepe. —María o'mana'uyate.

<sup>14</sup> Kenda o'mana' depo o'batipekorudpo Jesús e'bote o'tiahuay' uynig'a, Jesús o' e' okiēhue' o'uyate.

<sup>15</sup> —¿Mena' po i'huik, ettone? ¿Be'taj i'uk? —Jesús a ona'uyate.

—O'na e'tohua'nayo keyo ijhueday mena'. Do'hua ijtohua'apoy. —María ona'uyate. Ta'ba huatoē'eri ke'na o'e nama'da o'nopoēpo kenda Jesústaj ona'uyate.

<sup>16</sup> —¡María! —Jesús a ona'uyate.

Kentaj o'tikorudpo, okiē' depō,

—Huamanmadika'eri. —María ona'po o'dokoato'uyate.

<sup>17</sup> —Do'taj so'toēahue' mee'. Apag Diosyo behuikhued ijje. Do'hued huama'buyte yahuati'. "Do'hued Apag Dioste kenpa'ti opuden Dioste ijbehuikapoy," oa', yamana'. —Jesús a Mariataj ona'uyate.

<sup>18</sup> Ken María Magdalena oro' huanigpeika'eriomeytaj bo'huatiakdepo, "Huairitaj ijti-ahuay." Oro'taj mona'po kenda Jesús a Mariataj en'batia'pak María monbatia'paku. —

*Oro'taj huanigpeika'eritaj Jesús a huaso'da bo'tiahuay'ea'uyne.*

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

<sup>19</sup> Kenda huame'noe, domingo sikyo oro' huanigpeika'eri jakyoda o'kupopakpo judío huairitaj o'mididpo akbogpe o'yahueka'po. Jesús ihuiti ehue' oro' e'kupopaknopoyo o'bopo,

—Me'pukhue' yane'. —Jesús a mona'uyne.

<sup>20</sup> Kenda eade'te ke'nen huaba' e'batjogkoa' bo'tiahuay'ea'uyne. Ke'nen huapid e'pidtuka' bo'tiahuay'ea'uyne. Huairitaj o'tiahuaypo o'nokia' depō o'durugpakuy.

<sup>21</sup> —Yan' nopo'noey' me'pukhue' yane'. Konig do'hued Apag do'taj me'ta'mona'uyne, aya'tada huadak hua'a kamane'po ijmata'mona'apoy. —Onte'ti mona'uyne.

<sup>22</sup> Kenpa' oa'po oro'taj bo'tipoapo,

—Diosen Nokiregā mo'nopo'toē'.

<sup>23</sup> Opudā nogen dakhuea' e'ka' e'bakkahuea'nayo Diosakon kenomeyen dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'deapo. Nogen dakhuea' e'ka' opudomeyā okkahueahue' eē'nayo Diosakon okkahueahue' o'maepo. —Jesús a mona'uyne.

*Tomás Jesús Huairi e'noyhuadde'te o'tiahuay'uyate.*

<sup>24</sup> Tomás, nogtiada doce huanigpeika'eri o'ēpo, nogdikda Gemelo. Jesús huakkuruda oro'ere e'bote Tomás ehue' o'uy.

—Jesús Huairitaj o'tiahuay. —Nog huanigpeika'eria Tomás taj ona'uy.

—Huaba'ta' siropi on'batjogkoame'te tiahuayhue' eē'nayo kenpa'ti siropia e'tjogkoa'eyo do'hued huaba'pi' kudhue' eē'nayo kenpa'ti do'hued huaba' ke'nen huapidte e'pidtuka'yo bakudhue' eē'nayo Huairi o'noyhuadme'te oknopōehue'dik ijjeapoy. —Tomás a oro'taj mona'uyne.

<sup>26</sup> Ocho huame'noe e'pokde'te oro' huanigpeika'eri onte'ti jakyo e'kupopakte Tomásere o'ēpo akbogpe okyahue'ka'nig'a Jesús a'kudonpo oro' nopoyo o'boato'uy.

—Me'pukhue' yane', yan'manopo'noey'. —Mona'uyne.

<sup>27</sup> —Inta' menej. Do'hued huaba' yatiahuay'. Huapidyo mebakud. Oknopōehue' eē' yabatikpo do'taj meknopōē'. —Tomás taj ona'uy.

<sup>28</sup> —Do'hued Huairi o'taene. Do'hued Dios o'taene. —Tomás a ona'uy.

<sup>29</sup> —Do'taj be'tiahuaypo kena'po do'taj meknopōene. Do Diosen Huasi'po o'e meknopōene. Nogomeyā do'taj tiahuayhue' e'ēada me'noknopōepo durugda o'neapo. —Jesús a ona'uy.

*Juana in o'madoya'nok huakka'ada Jesucristotaj oknopōē'dik ya'neapet.*

<sup>30</sup> Jesús a huakka'da o'bayarea'uy. Kenpa'ti konig Diosayo'da ka'dik o'ēnig Jesús a oro'ere huakka' o'kika'uy. In beroba'te aya' madoyahue' ijje. In beroba'te suhue'da ijmadoyay.

<sup>31</sup> In ijmadoya'nok Jesús Diosen Huasi'po o'e kenpa'ti Cristo o'ēpo Diosya' o'tiak'uyate oknopōē'dik mo'ene. Aya'ada kenda o'noknopōepo onte'ti Diosere on'noehuahuiaka'apo.

## 21

*Jesús a huaso'da siete huanigpeika'eritaj o'batiahuay'ea'uy.*

<sup>1</sup> Nogok onte'ti Jesús a huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'uyne. E'pog Tiberi-aste Jesús a huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'po.

<sup>2</sup> Simón Pedroere Tomásere, Natanaelere, doere, do'en huama'buyere, kenpa'ti botta' nog huanigpeika'eri onteteyo' o'uy. (Tomás konogda o'dikka' Gemelo.) (Natanael Caná Galileaeri o'uy.) (Doere do'en huama'buyere Zebedeoen huasi'po o'ey.) Oro' onteteyo' o'uy.

<sup>3</sup> —Biig yogka'apoy. —Simón Pedroa mona'uyne.

—Oro'tion o'hua'apoy. —Ona'uy.

Ken, o'hua'po kusi'peyo o'kudpo, e'pog nopote oken'ebedpo sigpi' biig ontotokhue'da o'ebed'uy.

<sup>4</sup> Huaboa'da e'meunyakte akta'bogpete Jesústaj e'huahuayada Jesús o'e okiehue' o'uy.

<sup>5</sup> —¿Menpa' biig bo'kuda', huadi? —Jesúsa mona'nok

—Kudahue' o'ey. —Ona'uy oro'a.

<sup>6</sup> —Nogkorepen huada'kopen yanoken, huakka'da montotokapone. —Jesúsa mona'uyne.

Keyon okenpo, huakka'da biig o'kudpo ontotokhue'dik o'e'uy.

<sup>7</sup> —¡Huairi o'e! —Do'a Pedrotaj yona'uynok othue' o'epo biig okenepo, ken Huairi o'e, Simón Pedro o'peonpo o'otonpo huahueyo oa'uy.

<sup>8</sup> Oro' kusi'pete o'hua'uy. Akta'bogpeyo o'hua'uy. Huakene'yo biig hueda'da on'totok'uy. Akta'bogpe meyo'hue'da o'uy.

<sup>9</sup> O'betanpo ta'ak o'tiahuaypo, biigere panere ta'akte e'tiaya' oro' o'tiahuayato'uy.

<sup>10</sup> —Suhue'da biig huaboa'da huakene'yo montotoknig yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

<sup>11</sup> Simón Pedro kusi'peyo o'hua'po akta'bogpete huakene' on'totok'uyate. Hueda'da on'totokpo ciento cincuenta y tres boro'biig e'eada huakka'da e'eada huakene' onokpukonhue' o'uyate.

<sup>12</sup> —Yan'tiak. Yan'bape'. —Jesúsa mona'uyne.

Huairi o'e e'noqada. “¿Be'a i'e?” Anay' e'noqada oro' o'me'pukpo ahue' o'uy.

<sup>13</sup> Ken Jesúsa ta'akyo o'tiakpo pan o'etupo bo'yoke'uyne. Kenpa'ti biig o'etupo, bo'yoke'uyne.

<sup>14</sup> Jesúsa o'noyhuaddepo oro' huanigpeika'eritaj kenoka' bapa'a' bohuhauay'uyne.

*Simón Pedrotaj Jesúsa o'batia'pakuyate.*

<sup>15</sup> Ken on'bapuddepo,

—¿Menpa' inomeya do'taj sue'da di' me'nene. Menpa' o'nanayo do'taj nogiti huaka'da di' o'ene, Simón, Jonásensi'po? —Jesúsa ona'uy.

—Ee', Huairi. On'taj di'da ijje, kenda i'noqene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri konig oveja o'nenok daka'yabatiokika'. —Jesúsa ona'uy.

<sup>16</sup> —¿Menpa' do'taj di'da o'e, Simón Jonásensi'po? —Onte'ti Jesúsa ona'uy.

—Ee', Huairi. Ontaj di'da ijje. Kenda i'noqene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri daka'yamotoika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>17</sup> —¿Menpa' di' o'e, Simón, Jonásensi'po? —Bapa'a' Jesúsa ona'uy. “¿Menpa' di' o'e?” Bapa'a' Jesúsa jenak Pedro huaboa'da suhue' o'unpo,

—On aya'da i'noqe, Huairi. On'taj di'da o'ene i'noqe. —Simóna ona'uy.

—Do'hued huanigpeika'eritaj daka'yamotoika'.

<sup>18</sup> Huabo i'epo konig i'pakpo i'otika'uy, meyo'pi' ehua'ta' i'pakpo i'huae'ika'uy. Nogok tone'da e'ede'te huaba' bo'osaddaapo noga mo'tinuku'apet. Keyo ehua'ta' pakhue' ee'tada bo'tohua'apet. Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.

<sup>19</sup> Ken konig o'bueyapo. Jesúsa mo'nopoenka'uy. Kenpa'ti Pedro o'bueydepo Dios'uruda o'e o'manopoqa'apo. Jesúsa o'batia'pak'uy. Kenpa'ti ona'po,

—Do'taj menigpeika'. —Jesúsa ona'uy.

*Jesúsa Juantaj di'da o'uyate.*

<sup>20</sup> Jesúsa do'taj di'nanada me'ika'uyne. A'nen Jesúsere o'bape'po Jesústaj ijtiipebetpo, “¿Be'a ontaj judío huairitaj ya'bayokapet, Huairi?” Do'hua yona'mey. Ken o'hua'depo do'taj Pedro o'korepo huata'pipen be'tiahuay'uyne.

<sup>21</sup> Pedroa be'tiahuaydepo,

—¿Juanataj monig bueydik ya'e, Huairi? —Pedroa ona'uy.

<sup>22</sup> —Do'a kurudyo ijhua'apoy. Do'hua e'paknayo do'hua nogoknanada onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue'ada do'taj menigpeika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>23</sup> Juan bueyhue' o'epo. Nog huanigpeika'eria nama'da on'batia'pakuy, “Juan bueyhue' o'epo.” Jesúsa ahue' o'uynig'a, “Do'a e'paknayo kurudya' onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue' yae'.” Kenpa' Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

<sup>24</sup> Doa Juan aya'da ijtiahuayika'po, ijpeika'po kenpa'ti ijnoqepo on'nigmadoya'ne. Buttida ijmadoyay, buttida o'noqey.

<sup>25</sup> Jesúsa huakka'da nogda nogda o'ka'uyate. Kenpa'ti huakka'da o'manmadikika'uyate. Kenda aya'da e'madoyadhuahuika'nayo in huadari aya' beroba' dakhuaapa toehue'dik o'e, ijnoqey, ken.

## LOS HECHOS

### Kenda Jesús en huamata moneria ogkadhuahuika'uyate.

*Diosen Nokireg opudtaj ijta mona'apoy mo manopo to'ea'pone. Jesús a o mana'uyate.*

<sup>1-2</sup> Huadi da Teófilo, do Lucas a nenda o nigmadoya'uyne. Kenda Jesús a o'kadhuahuika'uyne o manmadikadhuahuika'uyne aya da o nigmadoya'uyne. Kenpa ti kurudyo huahued ee ted ke nen huamata moneri e baktie ea uide te Diosen Nokiregere o mana'uyate, kenpa ti kenme noeteda kurudyo o hua'uyate, o nigmadoya'uyne.

<sup>3</sup> Jesús o bueydepo nogok nogok once huamata moneritaj Jesús a o batiahuay'ea'uyate. Cuarenta huame noe e pokte nogok nogok o batiahuay'ea'po kenomeytaj "doada ijje" o mana nok daka o manopoea'po kenpa ti Dios Huairitaj yan nigpeika kenpa ti Diosensi po mo'ea'pone. Jesús a o manbatia pakuyate.

<sup>4</sup> Kenoka Jesús en once huamata moneri Jesúsere o nepo, nogiti Jesús a o mana'po, —Jerusalénya huahue' yane ti. Iyo yan nige'. Diosen Nokireg ijta monapoy. —Diosa ennak.

<sup>5</sup> Juana hue'eya bautiza o kika'uyne a a ti Diosen Nokirega bautiza mogka'po opudtaj o manopo to'ea'po. Jesús a ke nen once huamata moneritaj o mana'uyate.

*Jesús kurudyo o behuikuyate.*

<sup>6</sup> Onte ti Jesúsere o nepo,

—¿Menpa Romano gobierno huairitaj i maenapo? ¿Menpa oy onte ti judío gobierno huairi to'edik o'ea'pet, Huairi? —Jesústaj o nona'uyate.

<sup>7</sup> —Diosayo da kurudyo aya da ka dik o'e. Kenoka o pakpo, o ka apo. Opudtaj kenme noe nopoeahue dik o'e Diosa.

<sup>8</sup> Diosen Nokireg opudtaj o huatiakpo opudtaj mo nopo to'ea'pone bo teypaka'apone. Opudtaj urua da montihuapokika'apone. Diosen huaka montihuapokika'apone. Jerusalén huakka jak huag'eritaj konig ijkikame nig konig ijbueyme nig ijnoyhuadme nig manbatia pakika dik mo'ika'apone. Judeabayo konigti batia pakdik mo'ika'apone. Kenpa ti Samariabayo konigti batia pakdik mo'ika'apone. Kenpa ti huehuea da aya bayoda aya aratbuttaj konigti mana dik mo'ika'apone. —Jesús a o mana'uyate.

<sup>9</sup> Kenda eade te huanigpeika'eria en tiahuyate Diosa kurudyo Jesús taj o tobehuikuyate. E'sihu'yo e kudonte onte ti Jesús taj tiahuyahue dik o'ne'uyate.

<sup>10</sup> Kurudyo e behuikde te Jesús en huanigpeika'eri kurudyo en tiahuyate ida onteteyo' botta huabokerek on bata boato'po yudtaj keregda on otuyate.

<sup>11</sup> —¿Mena'po kurud bo tiahuyaya? Jesús kurudyo o behuikonde, opud e'eya Jesús e behuikte, bo tiahuyaynig konigti ya huarakapet, Galilea huadarieri. —Diosen huata moneria on mana'uyate.

*Jesús en huaknopoe'eri Matias taj on de'uyate.*

<sup>12</sup> Ote Olivosya on bahua'uy. Jerusalénya meyhue da on bahua'uyate.

<sup>13</sup> Huakka jak Jerusalénya on tiakdepo jak aya kutayo kente on tai'ika on behuikuy. Huakka da o nepo, Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo, Simón cananista kenpa ti Judas o nepo. Jacobo Alfeoensi po o'uyate. Judas Jacoboen huama buy o'uyate.

<sup>14</sup> Aya ada on pakpo kirigayo Diostaj on tiona pakika. Sue da ettone beta on tiona pakonhua'uyate. María, Jesús en inag kenpa ti Jesús en huama buy, o nuyate.

<sup>15</sup> Kenoka on tiona pakonhua'po huama buynopoyo Pedro o bo'uyate. Jesús en huanigpeika'eri huama buy o'uyate. Ciento veinte huama buy en kupopakte:

<sup>16</sup> —A nenda David Apagba te oa po kenda Judas o kame nig oa'uyate. Konig Jesús taj taka taj yan yokapet David taj Diosen Nokirega o nopo to'enok, David oa'uy. Buttida Apagba te o'uyate konigti o'eme te.

<sup>17</sup> Judas oro ere o'ika'po, oro ere o kikame nig a

<sup>18</sup> dakhuea e ka huakupe o'enk Sacerdote huairitaj o bahaume te huadarisi po on bakeme te. Huakupen o nennok o dapopotagonpo huamin aya da o'orokon'uyate.

<sup>19</sup> Ida aya Jerusalén huag'eria on tipeen'uyate. Ken huadarisi potaj Acéldama on dikkame te. Kendik Acéldama mimidari o'e.

<sup>20</sup> Ken konig Davida Judastaj Salmos ba te o timadoya'uyate: Konig jak ekhua nig ikahue o'ea'po.

Kenpa ti:

Nogbokerekda ke na e kika kake'.

David e batadi kea ba te o timadoya'uyate.

21-22 Oy Judas ehue da o'énok noga oro'ere "Jesús o'noyhuadme'te," manbatia'pakika'dik ya'ëpet. Nogtatida e'dik o'ey. Ke'na oro'ere kenpa'ti Jesúsere o'ika'uy. Jesústaj Juan bautiza egka'te o'ika'uy, kenpa'ti Jesús a'e manmadika'te o'ika'uy kenpa'ti Jesús e'noyhuadde'te oro'ere o'ika'. Nogtatida e'dik o'ey. —Pedroa o'mana'uyate.

23 Botta'taj eretnopoyo on'totiakuyate José Matíaseretaj. Josétaj botta'dik o'dikka'uy Barsabás Justo.

24-25 Inpa' on'tiona'pakpo:

—On aya'en huanopo'da i'maknokotika'ne, Huairi. Judas dakhuea' o'ka'po nogyoda hua'dik o'ëpo o'huame'. ¿Be'a ke'na ee'pa'ti ya'ëapo? Botta' huabokerekeryo o'ne. ¿Be'tataj i'pak? ¿Be'tataj i'ëapo? —On'tiona'pakuyate.

26 Konig huanopog'e huid okmo on'en'uyate. O'nendepo on'tiahuaypo, Matías oro'ere Jesústaj huadak hua'a o'manbatia'pakapo, on'nopog'euy. Jesúsen huamata'moneri Matíasere doce onte'ti o'uyate.

## 2

*Diosen Nokirega o'bahuatikdepo Jesúsen huanigpeika'eritaj o'manopo'tog'euyate.*

1 Pentecostés fiesta kenoka' o'me'de'uy. Jesús e'bueyte cincuenta huame'noe o'pokondepo, Jesúsen huanigpeika'eri egkupopakte

2 ida konig huaboro' bapoka eapa' e'adyakte on'pee'uy. Kurudya' e'adyakte on'peepo, aya'ada ken jakyo on'bahuadpo on'pee'uyate.

3 Kenoka' konig ta'ak e'bakpakonig aya'tada o'bakutikotepo, o'pijboepo.

4 Huabada Diosen Nokirega o'manopo'toepo, nogen nogen aratbuten hua'a nopog'hue' e'ikada huaboa'da on'baa'pakuyate. Konig Diosen Nokirega o'manopog'e'uyate nogen nogen aratbuten hua'ate on'baa'pakuyate.

5 Ken fiestate Jerusalényo huakka'da judío aratbut o'nuyate. Diosen e'ka'ta' on'pakpo nog jak nog jakya' nogbaya' nogbaya' on'batiake'uyate.

6 Kenda e'bapokpa' 'utta'da o'adyaknigtaj huakka'ada on'peedepo on'kupopakonpo, nogen nogen hua'a on'baa'pakte aya'da nogda nogda ke'nenda hua'a on'mapeepo diga'da on'mamepuke'uyate.

7 On'mamepu'kepo, huayahuaya on'batia'pakpo:

—¿Oro'taj mona'nig menpa' Galilea huag'eri aya'da ya'ne?

8 ¿Oro'en hua'ate menpapi' ya'nanopog'e?

9 Partia huadrieri o'ey. Media huadrieri o'ey. Elam aratbut o'ey. Mesopotamia huadrieri o'ey. Judea huag'eri, Capadocia huag'eri, Ponto huag'eri, Asia huag'eri,

10 Frigia kenpa'ti Panfilia huag'eri, Egipto huag'eri, Africabayo idbodte Cirene huag'eri, kenpa'ti esoeri Roma huag'eri o'ey. Esoeri Romaya' judío aratbut o'nepo kenpa'ti nog aratbut e'ëada judío aratbut Diostaj on'kika'nig konigti on'kika'uyate.

11 Kenpa'ti Creta huag'eri, Arabia huag'eri o'ey. Konig huaboro'da Dios o'e. Konig huakka'da o'ka' Dios e'batia'pakte oro'en hua'ate ona'nok o'peey. —Huayahuaya on'batia'pake'uy.

12 Aya'ada diga'da on'mamepuke'po huayahuaya on'batia'pakpo:

—¿In kate ya'et? —On'batia'pakuyate.

13 Nogomey on'tierikpo,

—O'nokkuda'po, onda'. —On'mana'nig'a ken.

*Pedroa o'manbatia'pakuyate.*

14 Kenoka' Pedro nog once Jesúsen huamata'moneriere o'bopo 'utta'da o'mana'po:

—Daka' do'taj men'peg'e. Judea huadrieri kenpa'ti Jerusalén huakka' jak huag'eri.

15 Inomey o'nokkuda' nama'da mo'nopog'ene. Okkudahue' o'ne. Sikyoedda o'e. Oro' sikyoedda okkudahue' o'ika'ne.

16 Opu domey o'mapeedenig kenpa'ti oro'taj o'batiahuaydenig a'nenda Diosenba' huanmanbatia'pakeri Joela oa'uyate:

17 Nogok Diosen kene'huaya' huame'noete do'hued Nokirega huakka' aratbuttaj ijbayo'keapoy. Opuden huasi'po, huabokerekere ettone'ere Diosen hua'a on'manmadikika'apo. Huaboa' e'bayorokte Diostaj on'tiahuayapo. Huatone'taj e'bayorokte ijanopog'e'apoy.

18 Kenoka' do'hued huakika'eri huabokerekere ettone'eretaj do'hued Nokirega ijbayo'keapoy. Do'hued Nokirega o'manopo'tog'nok do'huedyo'da on'manika'apo.

19 Kurudyo konig tiahuayhued moe onhuahuika'uy ijka'apoy. Huadarioyo nogda ijka'aponok aratbut on'tiahuaypo teyda Dios o'e nopog'e'dik o'neapo. Konig e'barak mimi on'tiahuayapo. Konig huakka' jak e'mey on'tiahuayapo. E'sihui'tone' on'tiahuayapo.



<sup>20</sup> Nogok Cristo oro'en Huairi tiakhued ee'ted huakka' on'me'pukapo. Niokpo yata'sikonapet. Ta'tehue' ya'eapet. Puug konig mimi bedda o'eapo. Cristo Huairi e'tiakte Dios huaboro'da o'e yan'nopoeapet. 'Urua'nanada huame'noe ya'eapet.

<sup>21</sup> Do'taj meknopoeapo, "Betioka', me'nopo'yarea', do'taj me'noeanhuahuika', Huairi." Aya'ada kenda mena'nok kennayo bueyhue' o'neonhuahuika'apo.

Kenda Joela Diosenba' huamana'eri o'madoya'uyate.

<sup>22</sup> Onte'ti men'pee'. Opuda Israel aratbut do'taj men'pee'. Jesús Nazaret huakka' jak huae'eri o'eme'te. Konig huabokerekada kahue'dik ee'tada 'uruda Jesús'a o'kikame'te. Konig kahued o'neonhuahuika'uy Jesús'anayo Diosa o'tiahuapokpo o'kame'te. Opudada mo'nopogone Jesús'a o'ka'uyunig.

<sup>23</sup> Jesústaj bo'tohua'po cruzte kadarake'po dakhuea' huaka'eritaj bo'yokme'nig'a. Kenda ogka'apo Diosa a'nennanada o'nopog'uyate.

<sup>24</sup> Huabueytaj e'togonig ee'tada Diosnayo teynananada o'epo o'noyhuadame'te. Jesústaj huabueyada kae'po kenpa'da toehue'dik o'eme'.

<sup>25</sup> Kenpa'ti a'nenda Jesústaj Davida in konig o'tia'pakpo:

Do'hued Huairi Dios ontaj ijtiahuayikay. Do'ere o'jka'ne. Do'taj o'tihuapokika'nok me'pukhue' ijikay.

<sup>26</sup> Kena'po huakka'da ijdurugpakpo, kentaj durugda ijbatadi'kikay. Konigepo kenpa'ti e'buye'de'te kubarakya' onte'ti ijnoyhuadapoy daka'yoknopoey.

<sup>27</sup> Konigepo on Dios do'taj kenpa'da huabueya'da kae'po enhue' o'eapone. Keyo e'buye nokireg o'nika' do'taj enhue' o'eapone. Kenpa'ti do'taj o'nen huadi'taj so'parahue'dik o'ja'apone.

<sup>28</sup> O'nen kakadhuahuike'po i'pakpo a'noeanhuahuikaya'po do'taj o'nopogea'nede. Kenpa'ti doere ijika'po do'taj huakka' o'durugpaka'ika'apone.

Kenda Davida a'nennada Jesústaj o'tia'pakpo, o'madoya'uyate.

<sup>29</sup> Oro'en adhuea'pane'kudak David a'nenda e'buye'te on'kubarakka'uyate. Oy huame'noete kubarak o'tiahuay'ikay oro'. Buttida ijjay, egomey.

<sup>30-31</sup> David Diosen huamanbatia'pakeri o'epo kenpa'ti "O'nen adhuea' huayayo nogok Cristo o'eapo. Cristo Israel Huairi o'eapo." Diosa buttida ona'uyate. David kenda o'nopog'uyate. Konigepo kenda Diosa o'ka'apo o'nopoeapo, o'batia'pakuyate. Cristo e'buye'de'te Diosa kenpa'da enhue' o'eapone, kenpa'ti so'parahue' o'eapone. Kenpa' David o'batia'pakuyatenig konigda o'eme'.

<sup>32</sup> David Jesústaj o'batia'pakuyate. Diosa Jesústaj aya'ada o'tiahuaymey o'noyhuadame'te, kenda oro' opudtaj huaa'dik o'ene.

<sup>33</sup> Kurudyo Jesúsere a'huadikaya'po Diosa Jesústaj o'behuikame'te. Kente ee'te aya'ada Jesústaj nigpeika'dik o'neapo. Jesústaj Diosen Nokireg o'yokuyate. Konig Diosa oa'uyatenigda. Kenda huaboa'da opuda bo'tiahuaynig kenpa'ti mo'peenig. Diosen Nokirega o'ka'. Jesús'a Diosen Nokireg mo'nigta'mona'dene.

<sup>34-35</sup> David huata' tia'pakhue' o'epo kurudyo huahue' o'uyate. Jesús Diosyo o'hua'apo Davida oa'uyate.

"Diosen huada'kopen yahua'd, Huairi. Taka'taj gana yogka'deaponok. Nogok aya'da o'nen takaa mo'nigpeika'apone." Do'hued Huairitaj Diosa oa'uy. Davida oa'uyate.

<sup>36</sup> Opud Israelen adhuea' huayayo Jesústaj hueypa cruzte mo'beta'po bo'arakme'nig'a Diosanayo Huairikon Cristotaj o'yahueame'te. Kenda daka' yan'nopoikati'. —Pedroa 'utta'da o'mana'uyate.

<sup>37</sup> Pedrotaj Israelen adhuea' huayayoa on'mapepedepo, kenda nama'da o'kamey on'nopoe'depo, pai'da on'manopo'uy. Pai'nanada o'nepo,

—¿Kate kika'dik o'e, eg'? —Jesúsen doce huamata'moneritaj Pedrotakon on'mana'uy.

<sup>38</sup> —Diostaj yan'nopo'korea'. Diostaj huaboa'da yan'nigpeika'. Jesucristoa o'paknok bautiza yag'kati'. Jesústaj moknopogon Diosa o'nen dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihueke'apone, bokkahuea'apone. Kenpa'ti Diosen Nokirega mo'nopo'toeapone.

<sup>39</sup> Do'hued Nokireg ijbayokapoy Diosa oa'uyatepo opudtaj bo'yokapone, opuden huasi'potaj, kenpa'ti bidteda huae'erita' kenpa'ti nogbayo nogbayo huae'erita' Diosa o'pakpo, ke'nen Nokireg o'bayoke'apo. —Pedroa o'mana'uy.

<sup>40</sup> Kenda o'mana'depo nogiti nogdakon o'mana'po o'maboroaypo:

—In aratbut oyda o'nika'nig'a oknopoghue' huae'eri o'nepo dakhuea' ogkika'. Opudnayo konigti kikahue'ada yan'nopo'korea'. —Pedroa o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Ken, huakka'da Pedrotaj on'pe'depo, o'noknopoeapo, bautiza ogka'uyate. Kenme'noeda tres mil Jesústaj huaboa'da o'noknopoeapo, Jesús'a huata'moneriere on'nigpeika'uyate. Diostaj on'nigpeika'po on'batadi'kika'uyate.

<sup>42</sup> Jesús'en doce huamata'moneria on'manmadikika'nok kenomey o'noknopoe'depo aya'da huame'noeda daka' on'mapeika'uyate. Aya'da ontatayo' on'bapika'uyate.

Jesús e'buéy'uy okkahuehue' o'nepo, on'hapika'uyate. Kenpa'ti Diostaj ontatayo' on'tiona'pakika'uyate.

*Konig huaboa' huaknopog'ería ogkika'uyate.*

<sup>43</sup> Jesúsén doce huamata' moneria kenda tiahua'yhued o'neonhuahuika' on'kika'po, Diosa o'batihuapoknok huakka'tada on'bayarea'ika'. Aya' aratbutada on'mamepu'keonhua'uyate.

<sup>44</sup> Aya'da kenomey Jesucristotaj o'noknopogepo, onteteyo' o'nika'po, huayahuaya on'batihuapokika'uyate. Kenomey katepi' on'toepo nogtaj nogtaj on'bayokika'uyate.

<sup>45</sup> Kenomey katepi' on'toepo, ta'ba jakpi' nogda nogda on'bahuay'ea'uyate. Pai'da aratbuttaj huakupe on'bayoke'uyate.

<sup>46</sup> Aya'da huame'noe Diosen jakyo on'kupopakika'uyate. Kenomeyen jakya' huayahuaya on'batobapika'po, durugda on'bape'po huanopo'ada huadak o'noknopogepo on'hapika'po,

<sup>47</sup> Diostaj durugda o'nepo, dakiti o'nona'ika'uyate. Jesústaj huanigpeika'ería huadak o'ne. Aya'ada huakka' jak huag'ería on'bahuaa'ika'uyate. Aya'me'noe Diosa o'batihuapokika'nok Jesucristotaj nogomeya huaboa'da o'noknopogepo, huanigpeika'eriere o'noknopog'e'ika'uyate.

### 3

*E'ketpaktaj Jesucristoa o'paknok Pedroa o'yarea'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok terea' e'huadte Pedroere Juanere Diosen jakyo on'hua'uyate. Kente niokpo e'huadte aratbut on'tiona'pakika'uyate.

<sup>2</sup> Diosen jak kurute huabokerek e'ketpak o'ika'po, kenda e'si'pog'e' ketpak o'ika'uyate. Diosen akboggpete aya'me'noeda e'ketpaktaj on'totiakika'uyate. Ken akboggpete o'dikka'ika' "Uruda." Aratbut Diosen jakyo en'kudde'te "Huakupe beyok," kae'po on'totiakika'uyate.

<sup>3</sup> Diosen jakyo huakuddikte ene'te Pedro Juaneretaj, "Huakupe men'yok," o'mana'uy.

<sup>4</sup> Pedro Juanere e'ketpaktaj on'tiahuaypo,

—Oro'taj bo'tiahuai'. —O'nona'uy.

<sup>5</sup> Kenda ea'te o'batiahuaypo, o'manig'e'uy. Huakupepi' men'yokapone o'nopogepo.

<sup>6</sup> —Huakupebayo' ijje'y oropi' togehue' ijje'y kenda ka'dik o'epo o'ka'apoy. Jesucristo Nazaret huag'ería o'paknok yaupakonpo yabo', yahuae'. —Pedroa e'ketpaktaj ona'uy.

<sup>7</sup> Huada'kopen o'ta'koypo o'boa'. E'bode'te hua'i huabopiere o'yareudpo, o'teypakan'uyate.

<sup>8</sup> Kenoka' o'kudajpo, o'boato'po o'hua'e. Diosen jakyo Juan Pedroere o'kudpo. O'hua'epo, o'kudajpo, "Dakiti, Dios, huadakda megka'ne," ona'uyate.

<sup>9</sup> O'hua'epo Diostaj dakiti ea'te aya'ada on'tiahuay'uyate.

<sup>10</sup> Kentaj on'nokije'po. Uruda akboggpete "Huakupe beyok" o'mana'ika'nok, kentaj on'nokije'po on'mepu'kepo, "Kenpihuay Diosa 'urua'da o'ka'," oda'uyate.

*Diosen jak kurute o'dikka'uyate Salomón. Kenta' Pedroa o'manmadika'onhua'uyate.*

<sup>11</sup> Diosen jak kurute o'dikka'uyate Salomón. Kente Juantaj Pedrotare e'dakka'a o'bata'bodhua'po ekhua'ta' pakhue' o'mae'uy. Aya' aratbuta e'dakka'taj on'tipeepo on'mepu'kepo on'baketonyakpo Diosen jak kurute on'kupopakuyate.

<sup>12</sup> Huakka'da kenomeytaj en'kupopakte Pedroa o'batiahuaydepo, o'manmadika'po:

—¿Mena'po e'yarea'taj mo'mamepu'ke? ¿Menapo oro'taj bo'tiahuaya'? Oro'taj teyda o'nepo on'yarea' nama'da mo'nopogene. Oro' huadakda o'nepo e'ketpaktaj on'yarea' nama'da mo'nopogene, Israel aratbut.

<sup>13</sup> Oro'en Diostaj Abraham o'nigpeika'uyate. Isaac Jacobere on'nigpeika'uyate. Ken Diosa ke'nensi'potaj 'urua'nanada o'ka'po Jesústaj huaboro' huairia o'yahueame'te. Opu-danayo kadarake'po Pilatotaj bo'yokme'te. Pilato e'oro'ka'ta' e'paktada o'pudomeya "Keje" moname'ne.

<sup>14</sup> Jesús Diosenyo'da, o'pakpo, 'urua'da Diosenyo'da o'kadhuahuikame'te. Kenpa'da huadkananada o'ikame'te. "Jesústaj pakhue' o'ey. Dakhuea' huakka'eritaj ya'oro'ka'." Opu-domey Pilatotaj moname'ne.

<sup>15</sup> Ken konig Diosen huamanoeanhuahuika'eritaj opuda bo'arakme'nig'a. Huabueyada ee'tada Diosa o'noyhuadame'te oro'ada o'tiahuayme'po oay.

<sup>16</sup> Opuda e'ketpaktaj bo'tiahuayikame'ne daka' mokije'ika'ne. Jesústaj oro' oknopogepo o'yareadde. Kenda bo'tiahuayne.

<sup>17</sup> Opuden huairiereada Jesústaj nopogehue' mo'epo nama'da bo'arakme'ne, ijnopogey egomey.

<sup>18</sup> Cristo pai'da nopo'edik o'epo Diosen huamanbatia'pakeria o'da'uyatenig kenda Diosa ogkame'. Jesús pai'da o'nopo'epo o'buemye'.

<sup>19</sup> Dakhuea' e'ka' yan'batik yan'nopo'korea' Diostaj yanoknopogē'. E'nopo'korea'nayo Diosa dakhuea' e'ka' o'nopo'tihueke'apo kenpa'ti Diosa mo'manopo'durugpaka'apone. Kenpa'ti mo'manopo'teypaka'apone.

<sup>20</sup> Kenpa'ti Dios onte'ti opudte Jesústaj mo'nigta'mona'apone. Ke'na Cristo o'ēpo opuded huairi o'ē.

<sup>21</sup> Oy Jesús kurudyo e'dik o'ika'. Nogok Diosa aya'da huaboa'da e'kade'te onte'ti Jesús o'tiakapo. Kenda Diosa oa'uy. Ke'nen huadak huamanbatia'pakeria kenpa' o'da'uyate:

<sup>22</sup> "Dios Huairia huamanbatia'pakeritaj o'ta'mona'apo. Opudtaj mo'nigta'mona'apone. Ke'na onaratbutyo' judío o'ēapo. Konigti do'taj me'nigta'mona'uyne opudtaj mo'nigta'mona'apone. Aya'da mo'nika'apetnig yan'nigpeikati'.

<sup>23</sup> Aya'ada Diosba' huamanbatia'pakeritaj peehue' ee'nayo Diosa kenpa'da o'maenapo. Diosen aratbut ehue'dik o'neapo." Kenpa' oa'uyate Moisésa.

<sup>24</sup> Kenpa' oy oro' o'batiahuayde aya'da Diosenba' huamanbatia'pakeri on'batia'pakuyate. Samuela Diosen huamanbatia'pakeria huakkuruda kenpa' oa'uyate. Kenpa'ti nogok nogok nogda nogda Diosenba' huamanbatia'pakeri kenpa' on'da'uyate.

<sup>25</sup> Opudomey Diosen huamanbatia'pakerien adhuea' huayayo mo'ēpo aya' aratbuttaj huadaknada mo'manigka'apone. Kenda Diosen huamanbatia'pakeriomeya o'manbatia'pakuyate. "O'nen adhuea' huayaya aya' aratbuttaj 'urua'nanada ya manigka'apet." Diosa Abrahamtaj ona'uyate.

<sup>26</sup> Kena'po Diosa Huasi'po o'noyhuada'depo opudtakon daka' kagkike'po o'ta'mona'uyate. Opuda aya'ada dakhuea' e'ka' kan'manopo'kore'po mo'nigta'mona'uyate. —Pedroa kenda o'mananhua'uyate.

## 4

*Pedro Juanere huakka' judío huairitaj on'batiboa'uyate.*

<sup>1</sup> Pedro Juanere huakka' aratbut e'mananhua'te judío sacerdotea on'huatiakuyate. Sacerdote Diosen jak huatoq'eri sorotataj huairi on'huatiakuyate. Saduceoa aratbut on'bueypo noyhuadhue'dik o'ne on'batia'pakika'uyate.

<sup>2</sup> Pedro Juanere aratbuttaj on'manmadika'nok kenpa'ti Jesús e'bueyada o'noyhuadme'tenok aratbut e'bueyada noyhuaddik o'neapo. Kenpa' on'manmadika'nok Saduceomeya on'bahuadiay'uyate.

<sup>3</sup> On'mahuadiaypo Juantaj Pedrotaj on'batohua'po, o'sikaponok sorotataen huabakuda' jakyo on'bakuda'uyate.

<sup>4</sup> Huakka'ada Pedrotaj Juantaere on'mapegedepo Huairi Jesústaj o'noknopogē'uy. Kenoka' cinco mil huabokerek Jesústaj o'noknopogē'uy. Kenoka' cinco mil huabokerek Jesústaj o'noknopogē'uyate.

<sup>5</sup> Emede'te judío aratbuten huairi ogkupopakpo, huatone' huairi, Apagba' huamadoya'eriere Jerusalényo ogkupopakuyate.

<sup>6</sup> Kenpa'ti sacerdotea huairi Anás o'uyate. Kenpa'ti Anás Caifás huabetere, Juan, kenpa'ti Alejandro ogkupopakuyate.

<sup>7</sup> "Pedrotaj Juantaere yan'totia. Nopote yan'maboa'." On'mana'uyate. On'maboadeipo, —¿Monig bayarea'dik mo'ē? ¿Be'ed hua'ate boka'? Yada'. —On'mana'uy.

<sup>8-12</sup> —Huabokerek e'ketpaktaj huadakda o'ka'mey. ¿Be'a ya'yareame'? ¿Be'ed hua'ate o'kay? Kenda e'nopoeta' e'paknayo daka' yan'pee'. Yan'nopogē'. Aya' Israel aratbut kanoknopogē'. Jesús Nazareteri o'paknok o'yarudme' kenbokerek e'yarede' huadaksog'da iyoda o'bo. Ke'na e'ketpak o'ika'uyate. Jesucristotaj hueypa cruzte opuda bo'arakme'ne. Diosa e'bueyde'te o'noyhuadamē'te. Jesús konig jak huaka' huid o'ē. Huidte jak onhuad. Opud Jesústaj nigpeehue' mo'ikame'po jak huaka' huid mo'enme'te. Jesúste aya' jakda o'bahua'. Aratbutanayo oroan dakhuea' e'ka' nopo'tihuekehue'dik mo'ika'ne. Aratbutanayo onte'ti Diosere noanhuahuikahue'dik mo'ika'ne. Jesucristoayo'da nopo'tihueke'dik mo'ēne. Jesucristoayo'da onte'ti Diosere noanhuahuika'dik mo'ēne. Huakka' jak huairitaj kenpa'ti huatone' huairitaj ijjay. —Diosen Nokiregā Pedrotaj o'nopogē' nok Pedroa o'mana'uyate.

<sup>13</sup> Pedro Juanere me'pukhue' o'nepo 'urua'da on'mana'nok huakka' huairi on'peepo, on'batiahuaypo, "Kenpihuay, ¿Menpapi' 'urua'da yanahua'? Beroba' nopogēhue' kenpa'ti huairi konig ehue' o'ne." O'nopogēpo, Jesútere o'nika'uy on'nokigē'uy.

<sup>14</sup> Kenpa'ti e'ketpak on'yareme'te kenteda Pedro Juanere o'bata'bonok, on'tiahuaypo, "dakhuea' ogkame'te," ahue'dik o'nuyate.

<sup>15</sup> Pedrotaj Juantaere on'maorokandepo huairi huaboa'da huayahuaya on'batia'pakpo,

<sup>16</sup> —Inomey huabokerekta kate ka'dik o'ē oro'. Konig tiahuayhued o'neonhuahuika' ogka'deme'te aya'da Jerusalén huagē'eri on'nopogē. Kahue' o'neme', ahue'dik o'ēy oro'.

<sup>17</sup> Kenda e'ketpaktaj onka'deme'te huabada nogtaj nogtaj batia'pakhue'dik ka'ne' ighua'da mana'dik mo'ne. "Jesucristotaj batia'pakhue' yane'." Juantaj Pedrotiare mo'nona'nok. —Huairia huayahuaya on'batia'pakuyate.

<sup>18</sup> Onte'ti Pedrotaj Juantaere en'batotiakde'te, "Jesústaj batia'pakhue' yane'. Kenpa'ti Jesús en hua'a manmadikahue' yane'." On'mana'uyate.

<sup>19</sup> —¿Kate ya'pak Diosa? ¿Be'taj nigpēe'dik opudtaj Diostapi'? ¿Menpa' mo'nopōe opud?

<sup>20</sup> Kenda o'tiahuayikamey. Kenda oro' o'peikamey manika'dik o'ey. —Pedro Juanerea huairitaj on'mana'uy.

<sup>21</sup> Onte'ti yan'batik ighua'da huairia on'mana'depo, Juantaj Pedrotiare on'maoroka'uyate. Aratbuttaj on'makme'pukpo mabitbithue'ada on'maoroka'uyate. E'ketpaktaj o'yarea'nok "Dios huadakda o'e." Aya'ada aratbuta ona'nok.

<sup>22</sup> Ken e'ketpaktaj Diosa o'yareame' cuarenta huabayok yareahued o'noeonhuahuika'uyate.

*Teynopo'da me'pukhue'ada Diosen huadak hua'a a'manaya'po Diostaj on'tiona'pakuyate.*

<sup>23</sup> Kenoka' Pedrotaj Juantaere e'norōka'dete Pedro Juanere Jesús en huanigpeika'eritaj on'bahuahua'uyate. Sacerdoteere huatone' huairiere aya' on'mana'nig on'batia'pakuyate.

<sup>24</sup> Aya'ada huanigpeika'eria on'pēdepo, onteteyo' Diostaj on'tiona'pakpo:

—Dios Huairi i'ene. Kurud i'ka'uy. Ote' huadari i'ka'uy. Huañue huaboro' e'pog i'ka'uy. Kenpa'ti aya'da kurudyo huaē'eri i'ka'uy. Aya'da ote'yo huaē'eri aya'da huadarioy, huañueyo, e'pogyo huaē'eri i'ka'uyate. Oro'en Huairi Dios aya'da ika'uyate.

<sup>25</sup> O'nenba'te Davida o'nen huanaba'a oa'uy. O'nen Nokireg, Dios Nokireg Davidtaj o'nopōeā'nok, o'madoya'uyate:

¿Nog aratbut mena'po Diostaj yan'huadiayika'po yan'maboyika'. Mena'po Israel aratbut nama'da huadik yan'nopeika'?

<sup>26</sup> Nogbaya' nogbaya' huairi on'tiakpo on'kupopakpo, nogda nogda jak huairiere on'kupopakpo, Dios Huairitaj kenpa'ti Diosen Cristotaj dakhuea'da e'magka'ta' on'eretpakpo.

Kenda Davida o'madoya'uyate.

<sup>27</sup> In huakka' jakyo konig Davida oa'uyatenigda Jesucristotaj a'magkaya'po ogkupopakme'. O'nen huadakda huasi'po Jesús, kentaj Cristo i'yahuea'po i'ta'mona'uyate. Herodes Huairi, Poncio Pilato Huairiere, nog aratbut, Israel aratbut Jesústaj a'arakya'po ogkupopakme'.

<sup>28</sup> Kenda ogkame'nig kenda ogka'apo a'nenda i'nopōe'uyate.

<sup>29</sup> Oy huiyokda orotaj mona'dene, yamapee', Dios Huairi. Oro' o'nen huanaba'taj bo'tihuapok, mo'nopo'teypaka', o'nen huadak hua'a me'pukhue'ada o'mana'apoy.

<sup>30</sup> Jesús o'nen Huasi'poa 'urua'da kabayere', nogda nogda 'urua'da kake'po aratbut on'tiahuaypo teyda o'e Dios o'noknopoēapo, oro'en Huairi Dios. —Huanigpeika'eria on'tiona'pakuyate.

<sup>31</sup> En'tiona'pakde'te ken jakyo egkupopakte o'iyig'uy. Aya'tada Diosen Nokirega o'manopo'tōe'uyate. Aya'ada me'pukhue' o'nepo Diosen huadak hua'a on'manika'uy.

*Katepi' entae' ayedda on'tajka'uyate.*

<sup>32</sup> Aya'da Jesústaj huaknopōe'eri konig katepi' nogtiada aratbut konigti on'pakika'uy, konigti on'nopeika'uy, konigti ogkika'uy. "In do'hued me'taene." Ahue' o'nepo katepi' entae' ayedda on'tajka'uyate.

<sup>33</sup> Jesús en huata'moneria me'pukhue'ada Huairi Jesús e'bueyada o'noyhuadme'te on'batia'pakika'uyate. Diosa o'batihuapoknok nogiti o'noknopoēpo huayahuaya nogitinada di' on'maika'uyate.

<sup>34</sup> Pai'da huaknopōe'eri ehue' o'nuy ta'ba huatoē'eria on'bahuaya'po noga jak on'bahuaya'po huakupe on'totiakpo

<sup>35</sup> Jesús en doce huamata'moneritaj huakupe on'bayoknok huakupe on'baedepo pai'da huaē'eritaj on'bayoke'ika'uynok nogtiapi' pai'da ehue' o'nika'uyate.

<sup>36</sup> Kenpa' José o'ka'uyate. Josétaj nogdikkon o'dikka' Bernabé. (Bernabé e'batihuapok huadik o'e.) José levita aratbut o'uy. Chipre huagkuta'mejyo huaē'eri o'uy.

<sup>37</sup> Ta'ba o'bahuaya'uy. Jesús en doce huamata'moneritaj huakupe o'tohua'po, o'bayokuyate.

## 5

*Ananías Safiraere dakhuea' ogka'uyate.*

<sup>1</sup> Nog huabokereknayo o'uyate. Ke'nendik Ananías o'uy. Ke'nen huatoē o'taūyate huadik Safira. Huatoēere ta'ba on'bahuaya'po,

<sup>2</sup> huatoeereada on'nopopepo sue'da huakupe nogte o'iregapo o'tiokhueypo "In aya' huakupe o'e," da oa'po Jesúsen doce huamata' moneritaj o'bayokuyate.

<sup>3</sup> —¿Toto'taj mena'po i'nigpeepo Diosen Nokiregtaj da ina'ne? Ta'ba e'bahuaya' huakupe i'posaka'po i'iregapo i'tiokhueyne.

<sup>4</sup> Bahuayahued o'nen ta'ba i'taikame'. E'bahuaya'de huakupe o'nen o'e. ¿Mena'po kenpa' nama'da i'nopoe? "Ken aya'da huakupe ijyoki," nama'da ia'. Huabokerekaj da onahue' i'ene. Diostaj da ina'ne, Ananías. —Pedroa ona'uy.

<sup>5</sup> Ananías Pedrotaj kenda o'peeondepo o'bueyonpo o'hue'kuy. Aya'ada kenda huaboa'da on'nokotdepo huakka'da on'mame'puke'uy.

<sup>6</sup> Ken huabo on'huatiakpo asuk o'nogkuta'doka'po, on'tohua'po, on'kubarakka'uyate.

<sup>7</sup> Bapa' hora e'pokde'te ke'nen huatoe o'kudon'uy. Huatoe bekbueydene nopoehue' o'epo o'kudon'uyate.

<sup>8</sup> —¿Ta'bataj meniga' huakupete mo'bahuaya'? ¿O'nen huatoe oa'de menpa' kenniga'teda huakupete mo'bahuaya'? —Pedroa ona'nok,

—Ee', konig do'hued huatoe menetnig kenda oro'taj bo'yokne. —Ettone'a ona'uy.

<sup>9</sup> —Huatoeere Diosen Nokiregtaj da mena'po onpapayo' mo'nopopepo, mona'. Yapee'. Kenomey o'nen huatoe'taj on'kubarakkadpo akbogpete o'nokye'depo ontakon on'tohua'apo. —Pedroa ona'uy.

<sup>10</sup> Ida ettone' Pedroen hua'ite o'bueyonpo o'hue'kuy. Huabo on'kudpo e'bueytaj on'tiahuaypo, on'bueytohua'po, huatoeere ontatayo' on'kubarakka'uyate.

<sup>11</sup> Kenda aya' Jesústaj huaknopoe'eria on'peedeipo, huakka' on'mididuyate. Aya'ada aratbut on'peedeipo, huakka'da on'mame'pukuyate.

*Konig tiahuayhued o'neonhuahuika'uyate Pedromey ogka'po dakhue'taj on'bayarea'uyate.*

<sup>12</sup> Ken Jesúsen huata'moneritaj Diosa o'tihuapokpo o'bateypaka'nok 'urua'da ogkika'uyate. Konig tiahuayhued o'neonhuahuika'uyate ogkika'uyate. Kenpa'ti dakhue'taj on'bayarea'ika'uyate. Aya' huaknopoe'eri Diosen jak kurute Salomónte ogkupopakika'.

<sup>13</sup> Nogomeynayo oknopoehue' huae'eria on'me'pukpo huaknopoe'eri kupopakhue' e'gada Jesúsen huanigpeika'eri huadakda o'ne on'nopejka'uyate.

<sup>14</sup> Huakka' huabokerek huakka' ettone'ere Jesús Huairitaj huaboa'da o'noknopoe'uyate.

<sup>15</sup> Ken, 'urua'da Jesúsen huata'moneria ogkika'nok dagte e'digpak e'ketpak nogda nogda on'batohua'po, asukte on'bahueda'uy. Pedro huapokdikte ke'nen huanokirega' e'tipokte yan'yareapet.

<sup>16</sup> Huakka' jakya' Jerusalén huakka' jak ibodte Jerusalényo on'batia'kpo, nogda nogda huakka' jakya' on'batia'kpo, aratbut e'digpaktaj on'totiakpo, aratbut toto'a huamanopo'toe'eritaj on'totiakuyate. Diosa aya'tada on'bayarea'uyate. Kenpa'ti toto'taj on'maen'uyate.

*Pedrotaj Juantaere diga' on'magka'uyate.*

<sup>17</sup> Kenoka' sacerdote huairi kenpa'ti saduceo huaknopoe'eri aya'ada digda on'bahuahuaypo, Jesúsen doce huamata'moneritaj digda on'bahuahuaypo,

<sup>18</sup> huabakuda' jakyo on'bakuda'uyate.

<sup>19</sup> Sikyonayo Diosen huamata'moneria huabakuda' akbogpe okhuikepo o'maoroka'po Jesúsen huamata'moneritaj o'maoroka'po.

<sup>20</sup> —Yan'huati'. Diosen jakyo yan'huati'. Ayoda yan'bopo, huaboda huadikkon huanoeanhuahuika' yan'manmadikika'. —Diosen huata'moneria o'mana'uyate.

<sup>21</sup> On'peedeipo Diosen jakyo on'kudpo, sikyoedda eme'te on'kudpo, huaboa'da on'manmadika'uyate. Egkupopakya' on'manmadika'uyate.

Nog jakyo kenteda huairi ogkupopakika' nogomeyere sacerdote huairi on'tiakdepo, aya'da Israel huairitaj kenpa'ti Israel huatone' huairitaj ogkupopakdepo, huabakuda' jakya' Jesúsen huamata'moneritaj kan'batotiake'po on'mata'mona'uynig'a,

<sup>22</sup> sorotataj onhua'niga, Jesúsen huamata'moneri huabakuda' jakyo bahuahuayhue' o'nedepo, on'tiakuyate.

<sup>23</sup> —Huabakuda' jakyo o'tiakdepo huakiregya' e'tiokkasa' e'jika'. Jak huatoe'eria sorotataj on'tibopo, akbogpe on'tioka'. Akbogpe ekhuike'te ehue' o'ne jakyo. Jesúsen huamata'moneri ehue'da o'ne. —Sorotataj on'mana'uyate.

<sup>24</sup> Diosen jak sorotataj huairi kenpa'ti sacerdote huairi sorotataj on'peedeipo, "monig ya'eapet" on'batia'pakuy.

<sup>25</sup> Kenda en'batia'pakte nogtida huabokerek o'tiakato'po,

—Kenomeytaj huabakuda' jakyo mo'bakudame'ne Diosen jakyo on'bopo, onte'ti aratbut-taj on'manmadika'. —Ken huabokereka o'mana'uyate.

<sup>26</sup> Sorotataj huairi kenda o'pēdepo ke'nen sorotataj o'batohua'. Jesúsen huamata'moneritaj o'batotiakuyate. Daka'da on'batotiakpo dakhue'da egka'nayo aratbut huida menpa'jiput, on'nopoēpo.

<sup>27</sup> Israel huairi egkupopakyo on'bahuatotiakpo, eretnopoyo on'mabo'uyate. Sacerdote huairi o'mana'nok:

<sup>28</sup> —Jesúsen hua'a manmadikahue' yane'. Ighua'da oame'nig'a nigpēhue' mo'ēpo, huabada Jerusalén huaē'eritaj mo'manmadika'deme'ne kenpa'ti oro'taj Jesústaj bo'arakme' mo'batia'pakme'. —Sacerdote huairia on'mana'uy.

<sup>29</sup> —Diostayo'da nigpeika'dik o'ey oro'. Huabokereka nogda eda' manigpēhue'dik o'ey.

<sup>30</sup> Opuda Jesústaj hueypa cruzte mo'beta'po bo'arakme'nig'a, oro'en huapane'kudaken Diosa e'bueytada o'noyhuadame'te.

<sup>31</sup> Kenpa'ti Diosa kurudyo o'tobehuikpo huada'kopen o'huadame'te. Jesústaj huaboro' huairi o'yahueame'te. Jesús huaboro' huairi o'ēnok aya'ada kentayo'da nigpeika'dik o'ne. Jesúsa Diosere onteteyo' huamanopo'yarea'eri o'ēpo huabokereken dakhuea' e'ka' nopo'tihueke'dik o'jka'apo. Konigēpo Israel aratbut dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik ya'nepo kenpa'ti Diosa nopo'tihueke'dik ya'maeapet.

<sup>32</sup> Aya'da Jesúsa e'ka'te o'tiahuayikamey. Buttida o'ay Diosen Nokirega kenpa'ti Jesústaj buttida o'huaa'. Ke'na Jesústaj on'nigpeika' Diosa ke'nen Nokireg o'bayoke'. —Nog Jesúsen huamata'moneri Pedroerea on'mana'uyate.

<sup>33</sup> Huakka' huairi on'kupopakpo Pedromeytaj on'pēdepo, huakka'da on'huadiaypo, e'barakta' on'paknig'a.

<sup>34</sup> Nogtida fariseo huairi nog huairiomeyere o'uy. Ke'nen huadik o'uy Gamaliel. Gamaliel Moisés e'mana'ba' huamanmadika'eri o'uyate. Ken huadakda o'e'aya'ada aratbut on'tinopoē'uy. Ke'na o'bodpo jak kurute Jesúsen huamata'moneritaj o'maoroka'uyate. Judío huairitaj o'mana'po:

<sup>35</sup> —Daka' yan'nopoēpo, Jesúsen huamata'moneritaj kate o'nogka'apet, Israel aratbut, o'nona'ne.

<sup>36</sup> A'nenda Teudas o'ēpo “Huaboro' huairi ijje,” nama'da o'mana'nok huakka'ada kentaj on'nigpeikame'. Cuatrocientosa on'nigpeikame'nig'a nogok Teudastaj o'darakdeme'nok aya'da ke'nen huanigpeika'eri on'bahuame'te. Kenpa'da on'batikuyate.

<sup>37</sup> Nogok gobierno huairi aratbuttaj e'madika'te Judas Galileayo huaē'eri o'uyate. Huakka'ada on'nigpeika' kenpa'ti Judastaj o'darakdenok aya' ke'nen huanigpeika'eri on'bahua'uyate.

<sup>38</sup> Kena'po in huabokerektaj magkahue' yane'. Yan'maoroka'. Huabokerekada on'pakpo egka'nayo ehue'dik o'neapo. Batikdik o'neapo.

<sup>39</sup> Diosen en'mana'nayo mabatikahue'dik mo'ene. Kenpa'ti opudomeya Diostaj dakhue'da mogka'apet. —Gamaliela judío huairitaj o'mana'uyate.

<sup>40</sup> Kentaj daka'da on'nigpēdepo jakyo onte'ti Jesúsen doce huamata'moneritaj on'batokuddepo, on'mabitbitdepo, ona'ti Jesúsa o'kika'nig tia'pakhue' yane' ighua'da on'mana'depo, on'maoroka'uyate.

<sup>41</sup> Jesúsen doce huata'moneri judío huairi egkupopakya' durugteda on'bakhua'po “oro' Jesústaj o'huaa'nok huairia mo'bitbitne Diosa o'paknok.” Durugda on'batia'pakuyate.

<sup>42</sup> Diosen jakyo aratbuten jakyokon Jesucristotaj on'batia'pakonhuahuika'po, on'manmadika'onhuahuika'uyate.

## 6

*Aypo ayhuataj kan'bayokike'po sietea kan'batihuapokike'po on'baktie'ea'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' Jesústaj huaknopō'eri o'nitakpo griego huaknopō'eria hebreo huaknopō'eritaj on'bahuaa'po “Aypo e'bayokete oro'omeyen ayhua sue'da aypo on'bae'ika' hebreo ayhuanayo huakka'da on'bae'ika',” griego huaknopō'eria on'bahuaa'uyate.

<sup>2</sup> Kena'po doce Jesúsen huata'moneria aya' huaknopō'eritaj on'kupopaka'po,

—Apagba' oro' manmadikika'dik o'ēpo aypo ayhuataj kirigayo' bayokikahue'dik o'ene.

<sup>3</sup> Siete huama'buy huaknopō'eritaj yan'baktie'ea'. Kenomey huadak huaka'eri o'ne aya'ada on'matinopōē kenpa'ti kenomeytaj Diosen Nokirega 'urua'da o'manopo'toika' kenpa'ti kenomey huadakda Diosen hua'a on'nopoē, kenomeytaj yan'baktie'ea' ayhuataj aypo kan'bayokike'po.

<sup>4</sup> Ayhua aypo kan'bayokike'po, opuda sietetaj e'baktie'ea'nayo oroataj Diostaj o'tiona'pakika'apoy kenpa'ti Diosba' o'manmadikika'apoy. —Jesúsen huamata'moneria on'mana'uy.

<sup>5</sup> Kenda Jesús en huamata' moneria on' mana' nok aya' da on' pakpo Estebantaj on' depo, Esteban Diosen Nokireg huakka' da o' nopo' to'e' uy kenpa' ti Diostaj huakka' da oknopoe' uyate. Kenpa' ti Felipetaj on' de' uyate. Prócorotaj Nicanortaj, Timóntaj, Parmenastaj Nicolástaj on' bae' uyate. Nicolás nogbaya' Antioquíaya' o' tiakuyate. A' nenda judío en e' manmadika' o' nigpeika' uyate.

<sup>6</sup> A' ti Jesús en huamata' moneriyo on' batotiaknok, on' bakutibata' tepo daka' Diosa kabati-huapoke' po on' tiona' pakuyate.

<sup>7</sup> Nogiti huakka' da Jesús Huairitaj on' manmadika' uyate. Huaknopoe' eri Jerusalényo huakka' da on' nitakuyate. Huakka' da sacerdote kenpa' ti Jesústaj o' noknopoe' po, on' nigpeika' uyate.

*Estebantaj dakhue' a' huaaya' po judío huairi egkupopakte on' tohua' uyate.*

<sup>8</sup> Konig Diosayo' da ka' dik kake' po Diosa Estebantaj ' urua' da o' nopo' to'e' po o' teypaka' nok Esteban teyda o' kika' uyate. Kenda aratbut tiahua'yhued on' neonhuahuika' o' kika' uyate. Aratbut en' tiahua'yte o' bayarika' uyate.

<sup>9</sup> Esteban nama' da i' manmadikika' ne sue' ada huabokerek on' boypo o' nona' uy. Judío en huaitake' jakya', o' dikka' uy Esclavos Libertadosyo on' bahuatiakdepo, Cirenebayo hua'e' eri Alejandriabayo hua'e' eri Ciliciabayo hua'e' eri kenpa' ti Asiabayo hua'e' eri Estebantaj on' boy' uyate.

<sup>10</sup> Diosen Nokirega Estebantaj o' nopo' to'e' nok huakka' da o' nopoe' po ' urua' da o' manbatia' paknok nogbayo hua'e' eria onte' ti katia' onahue' dik o' ne.

<sup>11</sup> Konigepo da huaa' eretaj da kadepo huakupe on' bayokpo, "Moisés kudaktaj dakhue' da o' batia' pak Estebana. Diostaj dakhue' ada o' huaa' me'. O' pe'emey." Kenpa' yanhuua' da huaa' eritaj judío esoeria on' mana' uy.

<sup>12</sup> Ken konig nama' da Estebantaj da huaa' eria on' mahua' nok, huabada Estebantaj on' huadiaypo judío huatone' ere Diosba' huamanmadika' eriere on' huadiaypo, Estebantaj on' huahua' po, on' to'e' po, judío huairi egkupopakyo on' tohua' uyate.

<sup>13</sup> Estebantaj da kan' huaa' e' po da huaa' eritaj on' batotiak. Nama' da on' mana' po:  
—Esteban Diosen jaktaj dakhue' da o' huaa' ika'. Diosba' Moisés kudak e' madoya' taj dakhue' da o' huaa' ika'.

<sup>14</sup> Diosen jak o' sakapo Jesús Nazareteria. Ke' na ea' te o' pe'emey. Kenpa' ti konig Moisésa o' manmadikadhuahuika' uynig oro' o' kika' nig kenda Jesús a' kenpa' da o' maenapo. Moisés en e' manmadika' o' enapo. Kenpa' Esteban e' batia' pakte oro' o' pe'emey. —Da huaa' eria on' huaa' uy.

<sup>15</sup> Aya' da huairi egkupopakya' Estebantaj on' tiahua'ypo, Diosen huata' monerienkokonig on' tiahua'y uyate.

## 7

*Estebana o' mana' onhua' uyate.*

<sup>1</sup> —¿Buttida menpa' yada'? —Sacerdote huairia Estebantaj ona' uynok,

<sup>2</sup> —Men' pee', eg', men' pee', huairitone'. Oro' en Dios teyda o' kika'. Diosa oro' en onarat-butyo' adhuea' pane' kudak Abrahamtaj o' batia' pakuyate. Abraham Haránbayo huahued Mesopotamiabayo e' ika' te Diosa Abrahamtaj o' batia' pakuyate.

<sup>3</sup> "Q' nen huadribaya' o' nen huabetya' yabakhua' nogbayo yahuati' ijtohua' apopo huadari o' tiahua'yapone." Diosa Abrahamtaj ona' uyate.

<sup>4</sup> Ken, Caldea aratbutenbaya' Abrahamomey on' bakhua' uy. Harán huakka' jakyo Abraham o' ika' uyate. Nogok ke' nen apag e' bueyde' te inbayo oro' o' i' kay Diosa Abrahamtaj o' totiakuyate.

<sup>5</sup> Iyo konig ke' nen huadari katæ' po yokhued o' uy Diosa. Ta' basi' popi' yokhued o' e' po, "Huadari katæ' po i'yokapoy. On e' bueyte o' nen huasi' potaj o' nen huayayotaj huayayo en huayayotaj huadari i'yokapoy." Diosa ea' te Abraham ke' nen huasi' po to'e' hued o' e' uyate.

<sup>6</sup> "Q' nen adhuea' huayayo nogaratbutenbayo on' maeonhuahuika' apo. Nogarabuta dakhue' da on' magkadhuahuika' apet. Nog aratbuten huanaba' ya' neapet." Dios Abrahamtaj ona' uyate. Cuatrocientos huabayok dakhue' da on' magkadhuahuika' uyate.

<sup>7</sup> "Kenomeytakon castiga ijmagka' apoy. Castiga egkade' te onte' ti on' maoroka' apo. Iyo on' batiakdepo do' hued ogkika' apo." Diosa Abrahamtaj ona' uyate.

<sup>8</sup> Kenda ona' nig eknopoe' nayo huabokereksi' daktaj yabaktega' ika'. Abrahamtaj ona' uynok Abrahamensi' potaj Isaac e' si' poe' de ocho huame' noe' e' te osi' dakokteg' uyate. Isaac kenpa' ti ke' nensi' po Jacobtaj osi' dakokteg' uyate. Jacob en doce huasi' potaj o' basi' dakoktega' uyate, Kenomey oro' en Israel aratbut adhuea' pane' o' nuayate.

<sup>9</sup> Kenomey Jacobensi'po oro'en adhuea'pane' o'nepo kenomeyen huama'buy huasued-taj on'huadiay'uyate. Josétaj on'huadiaypo Egiptobayo kan'tohue'po huabahuayeritaj huakupete on'bayokuyate. Ayo huanaba' ee'te huadakda Diosa Joséere o'ika'uyate.

<sup>10</sup> José pai'da e'nopo'ete Diosa o'tihuapokpo o'oroka'uyate. Diosa daka' o'tihuapokika'nok kenpa'ti 'uruda o'nopogea'nok Faraón Egipto huairia Josétaj o'pakpo Egiptobayo huairi o'yahuea'uy. Kenpa'ti ke'nen jak huairi o'yahuea'uyate.

<sup>11</sup> Nogoknada Egiptobayoere Canaánbayoere ta'ba tibohue' o'énok aypobayo' o'nepo huabada diga'da on'kusitokuyate. Oro'en adhuea'pane'kon aypobayo' o'nedepo.

<sup>12</sup> Egiptoyo aypo on'matqe Jacob o'pepedepo oro'en adhuea'pane' o'epo huasi'potaj o'mata'mona'uyate. Ken huakkuruda aypote on'hua'uyate.

<sup>13</sup> Nogok onte'ti aypote Egiptoyo on'hua'uyate. José huama'buytaj o'makje'po, "Do opuden huama'buy ijjej." O'mana'uyate. Kenoka' Faraón Egipto huairi Joséen onaratbutyo' huaboa'da o'makje'uyate.

<sup>14</sup> Jacob ke'nen apagtaj kenpa'ti aya'da ke'nen onaratbutyo', "Yan'tiak," Joséa o'mana'uy. Ke'nen onaratbutyo' setenta y cinco aratbut o'nuyate.

<sup>15</sup> Ken Egiptoyo Jacobomey on'hua'uyate. Keyo ke'naere ke'nensi'poere on'matone'pakdepo on'mabuey'uyate.

<sup>16</sup> Nogoknada e'bueyen huaaytaj adtenanada on'totiakonhuahua'depo Siquemyo on'baaybukuyate. Ken kubarakkog a'ennada Abrahamama Hamorensi'potaj huakupete o'bake'uyate.

<sup>17</sup> Huakka' huabayok o'neonhuahuika'po Jacobkudaken aratbut huakka'da o'nitakpo, huakka'nada o'ne'uyate. E'nitakde'te Abrahamtaj Diosa ona'uyatenigda a'ti o'ka'apo.

<sup>18</sup> Kenoka' nog huabokerek Egipto huairi o'e'uyate. Huaboa'da huairi o'epo Josékudak 'uruda o'kika'uyate nopogehue' o'uy.

<sup>19</sup> Oro'en onaratbutkudaktaj nama' o'magka'po, dakhue'da o'magka'depo, kenomeyen huabokereksi'po yobed kabueye'po en'dik mo'ene. Ken konig o'mana'uyate. Dakhuea'da o'magka'uyate huabo huairia.

<sup>20</sup> Kenoka' Moisés o'si'poqe'uyate. 'Urusi'poda Diosa o'tiahuay'uyate. Apagere inagere huasi'po on'toika'po, bapa' puug on'toe'uyate.

<sup>21</sup> Kenoka' en'dik ee'te on'eandepo Faraón huairien huayobua o'huahuaydepo, o'tohua'po ke'nen jakyo o'toeonhuahuika'uyate. Konig ke'nen huasi'ponig o'toeonhuahuika'uyate.

<sup>22</sup> Aya' Egipto aratbuten e'nopqe' Moiséstaj on'manmadika'uyate. Moisés 'urua'da o'manbatia'pakika'po kenpa'ti 'urua'da o'kika'uyate.

<sup>23</sup> Moisés cuarenta huabayok o'tqedepo ke'nen onaratbutyo' Israel aratbuttaj e'batiahuayta' o'pakpo, o'bahuahua'uyate.

<sup>24</sup> Egiptoeri huabokereka Israel huabokerektaj dakhuea' egka'te Moisésa o'tiahuaypo Egiptoeritaj o'tihuapokpo o'arakuyate.

<sup>25</sup> Egiptobaya' ka'batohue'po Diosa o'ta'mona'uy. Do'hued onaratbutyo' yan'nopogepet. Moisésa nama'da o'nopqenig'a ke'nen onaratbutyo' nopogehue' o'nuyate.

<sup>26</sup> Eme'te botta' ke'nen onaratbutyo' o'tiahuaypo, en'batuktukte o'batiahuay'uy. Moisésa e'manoeya'ta' o'pakpo, "Opud huama'buy mo'ene, mo'batuktukapete," o'mana'uyate.

<sup>27</sup> Ke'na nog huabokerektaj dakhuea'da ogka'po Moiséstakon ondajpo, "¿Oro'en huairi kenpa'ti oro'en huamanoeya'eri ee'taj be'a mena'uy bokapetea' huamananhua'?"

<sup>28</sup> ¿Konig 'ikken Egiptoeritaj i'arakme'te do'takon e'arakt' i'pak?" Moiséstaj ona'uy.

<sup>29</sup> Kenda Moisés o'pepedepo, nogbayo o'hua'uyate. Nog aratbutenbayo Madiánbayo esoeri o'eonhuahuika'uyate. Keya' botsi'poa' o'si'popakuyate.

<sup>30</sup> Nogoknada cuarenta huabayok e'pokde'te aratbut ehue' e'ika'yo Moisés o'eonhuahuika'depo ote' Sinaí 'ibodte Moisés Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Mahuai'huia o'bakpakuyate. Mahuai'hui e'bakpakyo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate.

<sup>31</sup> Moisés o'tiahuaypo, o'mepuke'uy. 'Uruda a'tiahuaya'po adte o'huahua'po Huairi Diostaj o'pee'uyate.

<sup>32</sup> "Dios ijjej. 'Nen adhuea'pane'en Dios ijjej. Abrahamkudak do'taj menigpeika'uyne Isaackudak Jacobkudakere men'nigpeika'uyne." Diosa oa'nok Moisés o'me'pukonpo huakpisi'potaj tiahua'yhue'dik o'uyate.

<sup>33</sup> "Iyoda do Dios ijjej. In do'eddari o'énok o'nen hua'iot yakiroka'.

<sup>34</sup> Do'hued aratbut Egiptoyo o'nepo, huadigda dakhuea' on'magka'nok Egipto aratbuta on'magka'nok e'bahuikonhuahua'te ijmapeey. A'baktohua'ya'po ijhwaraki. Yatiakpo Egiptobayo o'ta'monapone." Dios Huairia Moiséstaj ona'uyate.

<sup>35</sup> Moisésta' pakhue' o'nepo "¿Oro'en huairi kenpa'ti oro'en huamanoeya'eri ee'taj be'a mena'uy bokapetea' huamananhua'?" Ona'uyate. Moisés kenomeyen huairi huaje'



Diosanayo o'ta'mona'uy. Moisésa ka bakbatohue'po o'ta'mona'uy. Diosen huata'moneria huakpisi'po e'bakpakya' o'ta'mona'uyate.

<sup>36</sup> Egiptoayo kenpa'ti e'pogte o'dikkika' e'pog huabed konig Diosyo'da ka'dik o'engig konig tiahua'yhued o'neonhuahuika'nig Moisésa o'kika'uyate. O'kika'depo Egiptoaya' oro'en aratbut o'bakbatohua'uyate. Aratbut ehue' e'ika'yo cuarenta huabayok o'matounhuahuika'uyate. Keya'kon konig Diosyo'da ka'dik o'engig o'kika'uyate.

<sup>37</sup> "Konig Diosa be'ta'mona'uyne konigti opud e'huai'kaya' notgatida Diosa o'ta'mona'apo. Kentaj yan'nigpe'ikati'." Kenda Moisésa Israel aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>38</sup> Aratbut ehue' e'ika'yo Israel aratbutere Moisés o'ika'uyate. Ote' Sinaíte Diosen huata'moneria kentaj o'batia'pakonhuahua'nig, kenda Moisésa o'nigpe'edepo oro'en adhuea'pane'takon o'mana'uyate. Diosen huanounhuahuika' hua'a oro'en adhuea'pane'taj o'mana'uyate.

<sup>39</sup> Oro'en adhuea'pane'kudaknayo Moisés'taj e'nigpe'eta' pakhue' e'ne'tada Egiptoayo e'kume'ja' on'pakuyate.

<sup>40</sup> Moisés ote'te o'unhuahuika'nok Moisésen huama'buy Aaróntaj o'nona'po: "Moisés meyon ya'e' nopo'ehue' o'ey oro'. Moisésa mo'batotiakme'ne Egiptobaya'. Oro'taj siro e'ketka' dios monigka', huakkuru oro'taj bo'tohue'po." Aaróntaj o'nona'uy oro'en adhuea'pane'.

<sup>41</sup> Kenoka' oro vacapa' diostaj e'ketka' ogka'uyate. Ogka'depo kenomeyen 'uhua konig oveja on'nigbatiaraka'po oro e'ketka' vacataj on'bayokuyate. 'Uruda o'kay nama'da on'nopo'epo on'durugpakuyate.

<sup>42</sup> Siokpo oro'en dios mo'tag' on'da'nok kenpa'ti siokpotaj o'deretpaknok Diosa o'bakhua'uyate. Diosen huamanbatia'pakeria o'madoya'uyatenig bo'tiahua'yika':

A'nenda aratbut ehue' e'ika'yo bohua'epo, cuarenta huabayok mo'unhuahuika'uy. Huakka' 'uhua mo'batiaraka'po mo'bakpakika'uy'nig'a. ¿Be'taj monigkiket? Kenda do'taj kahue' mo'ika'ne.

<sup>43</sup> Konig nog aratbuten e'ketka' dios boka'uyate. Ke'nendik Moloc. Kentaj a'tiona'pakikaya'po boka'uyate. Kenpa'ti nog siokpo e'ketka' dios boka'uyate. Ke'nendik Renfán. Kentaj a'tiona'pakikaya'po boka'uyate. E'ketka' dios Molocen jaksi'poyo opuda bo'tohua'ika'uy'nig'a. Kenpa'ti siokpo e'ketka' dios Renfántaj opuda bo'tohua'ika'uy'nig'a. Oro'en dios j'ene o'eretpaki mona'ika'po kena'po Diostaj kurudyo nigpe'ehue'da nama'da bo'kika'uyate. Konigepo opuden jakya' Babilonia huakka' jakyo adteda opudtaj ijmeta'mona'apoy. Opudtaj Babiloniayo on'batohua'apo.

Opud Israel aratbuttaj Apagba' huamanbatia'pakeria kenpa' o'madoya'uyate.

<sup>44</sup> Aratbut ehue' e'ika'yo oro'en adhuea'pane' o'neonhuahuika'po huasi'dak jak Diostaj on'nigto'e'ika'uyate. Diosa huidte o'manigmadoya'uyate. Jakyo ken huid on'tounhuahuika'uyate. Konig Diosa o'nopo'ea'uy'nig Moisésa jak o'ka'uyate. Huasi'dak jakya' sacerdote Diostaj on'tiona'pakika'uyate.

<sup>45</sup> Nogok Moisés e'bueyde'te adhuea'pane'en huabatohua' huairi Josué o'uyate. Diosen huasi'dak jak on'tohua'po, kenda huadari Diosa o'bayoknok on'bahua'uyate. Diosa nog aratbutaj Israel aratbut ehue'taj o'maen'uyate. Indariya' on'hua'po huasi'dak jak on'tohuae'ika'uyate. Nogok nogok on'toeonhuahua'uyate. David huairi hua'e'ok huasidak jak on'to'e'ika'uyate.

<sup>46</sup> David Diostaj o'nigpe'ika'nok Davidtaj o'pakuy Diosa. Huaboro' jak Diostaj e'nigkata' o'pakuy. David Jacoben Diostaj e'nigkata' e'pakada,

<sup>47</sup> kahue' o'uyate. Davidensi'poa Salomón Diosen jak o'ka'uyate.

<sup>48</sup> Dios Huairi kurudyo hua'e'eri huabokerekada huaboro' jak e'ka'yo, ikahue' o'ika'. Kenpa' Diosba' huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate:

<sup>49</sup> Kurudyo huairien huahuadte ijhuadikay. Huadariyo do'hued hua'ibo o'e. Jak do'taj nigkahue'dik mo'ene. Jakyo tayhue' ijikay.

<sup>50</sup> Aya'da ijka'uy'nig. ¿Menpa' mo'nopo'e'?

Kenpa' oa'uyate. Diosba'te o'madoya'uyate.

<sup>51</sup> Diosen e'ka'ta' pakhue' mo'ika' opudomey. Konig aratbut Diostaj oknopo'ehue'da o'nika' konig opuden huanopo' mo'ika'ne. Diosenba'taj pe'ehue'dik mo'ika'ne. Diosen Nokiregtaj e'pe'eta' pakhue' mo'ika'ne. Konig opuden adhuea'pane' o'nuyate konigti opuda mo'ika'ne.

<sup>52</sup> Opuden adhuea'pane' aya'tada Diosenba' huamanbatia'pakeritaj dakhuea'da on'magkika'uyate. "Diosen 'urunanada o'tiakde," en'mana'tada huamanbatia'pakeritaj on'barakika'uyate. Oykon Diosen 'urunanada huairi e'tiakdetada bo'kupopakpo da bo'huaa'po bo'titohua'po bo'arakme'ne opuda.

<sup>53</sup> Diosen huata'moneria Diosba' mo'ba'yokuyatenig'a Diosenba' opuda mo'bae'de'uy'nig'a nigpe'ehue' mo'ika'ne. —Estebana judío huairiomeytaj o'mana'uyate.

*Esteban o' buey' uyate.*

<sup>54</sup> Kenomey judío huairi Estebantaj on'peedeпо huakka'nada on'huadiayпо Estebantaj diga'da on'huadiay' uyate.

<sup>55</sup> Estebannayo Diosen Nokireg o'nopo'toenok kurudyo o'tiahuayпо Dios 'urueyda o'tiahuayпо Jesús Diosere onteteyo' e'bote o'tiahuay' uyate.

<sup>56</sup> —Men'pee', kurud ekhuike' o'e. Ken Huabokerek Diosa o'ta'mona'uyate, Diosen Huasi'по o'epo Diosere e'bote ijtiahuay. —Estebana o'mana'uyate.

<sup>57</sup> 'Utta'da on'basagkea'udpo on'peokba'tepo, on'huakupopakonpo,

<sup>58</sup> huakka' jakya' Estebantaj on'toorokdeпо, on'pa'ea'uyate. Huida huapa'ea'eria huak Saulotaj me'tatopeпо on'bayoka'uyate. Saulo tone'bokerek o'uy.

<sup>59</sup> En'pa'ea'te Estebana o'tiona'pakpo:

—Do'hued nokiregtaj bee', Huairi Jesús. —Ona'uyate.

<sup>60</sup> O'ikudata'tepo,

—Ine dakhuea' me'nogka'nigtaj yabakkahuea', Huairi. —'Utta'da o'tiona'pakdeпо o'bueyon'uyate.

## 8

*Saulo Jesúsén huanigpeika'eritaj o'magkadhuahua'.*

<sup>1</sup> Saulokon kan'arake' o'nopo'e'uyate. Kenme'noeteda huaboa'da Jesúsén huanigpeika'eritaj diga'da on'magkadhuahua'uyate Jerusalényo. Huanigpeika'eri nogyon nogyon on'mamon'uyate. Judea huadaribayo kenpa'ti Samaria huadaribayo on'mamon'uyate. Jesúsén doce huamata'moneriyo'da mamonhue' o'ne'uyate.

<sup>2</sup> Diostaj huapakeria Estebantaj on'kubarakka'uyate. Huakka'da on'bahuikpo on'kubarakka'uy.

<sup>3</sup> Jesúsén huanigpeika'eritaj dakhuea'da o'magka'po Sauloa, nog jakyo nog jakyo o'kudpo, huabokerek ettone'ere huanigpeika'eritaj o'batohua'ika'uyate. Huabakuda' jakyo o'bakuda'ika'uyate.

*Samaria huakka' jakyo Jesucristotaj huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>4</sup> Jerusalénya' on'bakmonpo, nogyon nogyon on'bahua'po, Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.

<sup>5</sup> Samaria huakka' jakyo Felipe o'hua'uyate. Konig Cristo o'ka'onhuahua'uyate kenda o'manbatia'pakpo,

<sup>6</sup> aratbut ogkupopakpo daka'da on'mapeonhua'uyate. Konig aratbut tiahuayhued o'neonhuahuika' Felipe o'ka'nok on'tiahuay'uyate.

<sup>7</sup> Huakka'tada toto'a aratbuttaj e'manopo'toetada Felipe toto'taj o'maoroka'po o'manopo'yarea'nok 'utta'da on'baokoyonpo on'mamon'uyate. E'ketpaktaj kenpa'ti huakkettaj o'bayarea'onhua'uyate.

<sup>8</sup> Keya' huakka' jakyo huakka'da on'durugpakuyate.

<sup>9</sup> Kenda huakka' jakte huabokerek o'uyate. O'dikka' Simón. A'nenda tidig o'kika'nok aya'ada on'tomepuke'ika'uyate Samaria huae'eri. "Huairi ijjej," nama'da oa'nok,

<sup>10</sup> aya'ada huanaba'uanieria on'peepo,

—Kenbokerek konigti Dios, teyda o'e. —Aya'ada on'batia'pakika'uyate.

<sup>11</sup> Simón tidig ogkika'po nama'da o'manopo'e'a' nok kentaj on'nigpeunhuahuika' uynig'a.

<sup>12</sup> Aya'da Dios Huairitaj e'peede'te kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'a Felipe e'manbatia'pakte aratbut on'noknopodeпо huabokerekere ettone'ere bautiza ogka'uyate.

<sup>13</sup> Simón kenpa'ti oknopoe'uyate. Simóntaj bautiza egkade'te Felipeere o'huae'ika'uy. Konig kahued o'eonhuahuika'uyate Felipe e'kika'te o'tiahuayпо, o'mepuke'uyate.

<sup>14</sup> Samaria huae'eri Diosen huadak hua'a e'nigpeede'te Jerusalényo Jesúsén doce huamata'moneri on'matipeedeпо Pedrotaj Juantaere Samariayo on'mata'mona'uyate.

<sup>15</sup> Samaria huakka' jakyo Samariaeri huanigpeika'eritaj on'mationa'pakpo "Diosen Nokirega yamanopo'toe'." On'mationa'pakuyate.

<sup>16</sup> Kenomeytaj Diosen Nokirega nopo'toehued bautiza ogka'de'uyatenig'a.

<sup>17</sup> Ken on'tiona'pakdeпо Pedro Juanere on'batibata'tepo Samariaeritaj Diosen Nokirega o'manopo'toe'uyate.

<sup>18-19</sup> Jesúsén doce huamata'moneria e'tiba'ta'tete Diosen Nokirega e'manopo'toete, Simóna kenda o'tiahuaydeпо,

—Doa e'tiba'ta'te betapi' Diosen Nokirega huamanopo'toehua' kenda do'taj e'yoknayo huakupe on'yokapone. —Simóna o'mana'nok.

<sup>20</sup> —Nama'da i'nopo'eni o'nen huakupeere on'ere ehue'dikka j'ene. Diosen Nokireg huakupete yokdik me'ene nama'da i'nopo'e.

<sup>21</sup> Diostehuapa' o'nennopo' dakhue'da j'epo oro'ere in o'kikay kikhue'dik j'ene.

<sup>22</sup> Dakhuea' e'ka' yanopo'korea', Diostaj daka' yationa'pak, "Do'huednopoa dakhuea'da ijnopoi kay. Menopo'tihueke'. Bekkahuea'." Yationa'pakti'.

<sup>23</sup> Konig huahuj' pai'onignanada i'ene. Dakhuea' i'kika'po batikhue'dik i'ene. Ijnopoej. —Pedroa ona'uyate.

<sup>24</sup> —Dakhue' Diosa megka'apone o'nona'ne. Diosa kenda kahue' ka'e'po. Diostaj me'tiona'pak. —Simóna ona'uyate.

<sup>25</sup> Ken, Juan Pedroere konig Jesucristo o'kikuyatenig on'manbatia'pakonhua'depo kenpa'ti Diosba' on'mananhua'depo Jerusalényo huaboa'da on'hua'uy. On'hua'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Samariabayo on'mata'unhua'po kenda Jesucristoa o'ka'onhua'uyatenig on'manbatia'pakonhua'uyate.

*Huabokerek Etiopía huadari huqe'eri Felipetaj o'pe'edepo Jesucristotaj o'nopo'korea'uyate.*

<sup>26</sup> Nogok Felipetaj Diosen huata'moneria ona'po,  
—Yabodpo Gaza huakka' jakyon yahuati'. Jerusalénya' Gaza huakka' jak dagte yahuati'. —Diosen huata'moneria ona'uy. Ken dagte sue'da aratbut e'nahue'yo.

<sup>27</sup> Ken Felipe o'bodpo o'hua'. Ken dagte o'hua' Etiopía huadari huqe'eri huabokerek ode'uy. Ke'na bakdejhue'dik o'uy. Ke'na Etiopía ettone' huairien huakupe huatoqe'eri o'uyate. Diostaj a'tiona'pakya'po Jerusalényo o'hua'udhuahua'uyate.

<sup>28</sup> O'kumejdepote dagte uru carro caballoa huatohua'te o'huadpo Isaíasa o'madoya'uyatenig Diosba' o'bona'pakuyate.

<sup>29</sup> —Uru carro caballoa huatohua'te yahuahua'. Carrote yahua'. —Diosen Nokirega Felipetaj ona'uy.

<sup>30</sup> Ken Etiopiataj o'huaketdepote Isaíasba' e'bona'pakte Felipea o'pe'edepo,  
—Beroba' i'tiahuaynig menpa' i'nopoenka'. —Felipea ona'uyate.

<sup>31</sup> —Ehue', noponkahue' ijjej. Do'taj konig o'e onahue' ee'nayo nopoenkahue'dik ijjej. Doere carroyo yahua'. —Felipetaj ona'uy.

<sup>32</sup> In Diosba'te o'bona'pakpo,  
Konig ovejataj a'arakya'po on'tohua'ika' konigti kentaj a'arakya'po yan'tohua'apet. Konig oveja e'kupie'te sagkiahue' o'e. In huabokerek konigti oveja konig soata'da ya'eapet.  
<sup>33</sup> Ke'na dakhuea' kahue' ee'pi' kentaj yan'tierekapet yan'tisupu'eapet kenpa'ti yanarakapet. Kentaj huakka'ananada o'noknopoeapo, be'a sigpi' ya'nopoeapet. Kentaj yan'arakapet.

Kenda Diosba' o'bona'pakuyate.

<sup>34</sup> —¿Betaj o'tia'pakuyate Isaías Diosen huamanbatia'pakeria? ¿Huata'dapi' ya'tia'pakuyet? ¿Nogtadapi' yaa'uyetpi'? —Kenpa' Etiopía huairia Felipetaj ona'uy.

<sup>35</sup> Kenda Diosba'te huaboa'da e'bonapakde'te Felipea o'nopoeapo kenda Jesús a o'kika'uyng daka' onmadika'po

<sup>36</sup> dagte on'hua'po mayakote on'edepo,  
—In hue'ey o'e. ¿Do'taj bautiza ogkahue'dik o'e? —Etiopía huakupe huairia ona'uy Felipetaj.

<sup>37</sup> —Jesucristotaj daka' eknopoe'nayo bautiza ogka'dik o'ene. —Felipea ona'nok,  
—Jesucristo Diosen Huasi'po o'e, yoknopoej. —Huairia ona'uy.

<sup>38</sup> Carrotaj yabatika'. Huairia ona'po, mayakoyo Felipeere huairiere on'kotpo. Felipea huairitaj bautiza ogka'uyate.

<sup>39</sup> Ken en'behuikde'te Diosen Nokirega Felipetaj o'tohua'uyate. Diosen Nokireg o'tohua'nok huairi Felipetaj onte'ti tiahuayhue'da o'e'uy. Durugnada o'hua'uyate.

<sup>40</sup> Huakka' jakyo Azoto Felipetaj o'enuyate. Felipe nogyo nogyo huakka' jakyo o'hua'epo kenda Jesucristo o'kikuyate kenda huadak hua'a o'manmadika'uyate. Cesarea huakka' jak dagte o'hua'depo nog jakyo nog jakyo huadak hua'a o'manmadikanhua'uyate. Nogok Cesarea huakka' jakyo o'tiakuyate.

## 9

*Saulo huaboa'da o'nopo'korea'uyate.*  
(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

<sup>1</sup> Saulonayo Jesús en huanigpeika'eritaj o'bahuadiaypo, "Oknopoe'batiakhue' ee'nayo ijbaarakapoy," o'ika'po sacerdotte huairitaj o'hua'po,

<sup>2</sup> "Damasco huakka' jakyo ijhua'apoy Damasco huaitake' jak huairitaj menigmadoya', Jesús en huanigpeika'eritaj kabae'po be'tihuapoke' Jerusalényo ka'batohue'po." Sacerdotte huairitaj Sauloa ona'uyate.

<sup>3</sup> Ken, Damascoyo o'hua'depo, Damasco meyo'hue'da e'ede'te kurudya' Saulotaj huakjej jdada huabada o'ta'teon'uyate.

<sup>4</sup> Barakte o'koton'uyate.

—Saulo, Saulo, dakhuea' megkadhua'ne. —Saulo o'peepo,

<sup>5</sup> —¿Be'a i'e Huairi? —Saulo ona'uyate.

—Jesús ijjeý. Do'taj dakhuea' da megkadhua'ne. Huata'da pai'da i'nopo'ea'ne.

<sup>6</sup> Saulo o'me'pukpo o'iriga'po,

—¿Do kate kake' i'nopoé, Huairi?

—Yabo'. Huakka' jakyo yakudpo keyoda yanige'. Kenda ka'dik i'eaapo mona'apone. —Jesús Huairia Saulotaj ona'uyate.

<sup>7</sup> Sauloere huabokerek on'hua'uynig'a digá'da on'me'pukuy. Hua'anayo e'peeada Jesúsen huaso' tiahuahue' o'nuyate.

<sup>8</sup> Ken Saulo o'bodepo ekpoeada o'mabopo tiahuahue'dik o'uyate. On'ta'koypoda Damascoyo on'tohua'uyate.

<sup>9</sup> Bapa' huame'noe o'uy keyo. Mayhue' bapehue' o'eonhua'uyate.

<sup>10</sup> Ken Damascoyo huabokerek o'ika'uyate. Jesúsen huanigpeika'eri o'epo ke'nen huadik Ananías o'uy. E'yorokya' Jesús Huairia ona'po,

—Ananías. —Ona'uy.

—In ijjeý, Huairi. —Ananías ona'uy.

<sup>11</sup> —Yabo'. Ken dag on'dikkika' Butukda yahuati'. Keyo, Judasen jakyo, “¿Meyon ya'e Saulo, Tarsoyo huage'eri?” Yanati'. Keya' Saulo Diostaj o'tiona'pakonhua'.

<sup>12</sup> Ananías o'kudonpo kakpoyare'po be'tibata'tepo, Saulo ontaj o'bayorokpo be'tiahuydene. —Jesús Huairia Ananías taj ona'uyate.

<sup>13</sup> —Jerusalényo Saulo o'nen 'urunanada huanigpeika'eritaj dakhuea'da o'magkadhuahume'te. Huakka'ada kenda monbatia'pakme'ne, Huairi.

<sup>14</sup> Kenpa'ti iyó sacerdote huairien beroba' ya'totiakmetpo aya'da Jesústaj huanigpeika'eritaj batohua'dik o'e. —Ananiasa ona'uyate Jesús Huairitaj.

<sup>15</sup> —Yahuahuati'. Nog huadaribayo nog aratbuttaj nog huadiri huairitaj kenpa'ti Israel aratbuttaj kenda ijkadhuhauka'mey ka'manbatia'pakonhuahue'po kentaj ijjemey.

<sup>16</sup> Kenda aratbut Saulotaj dakhuea'da o'nogkadhuahua'aponig Saulotaj ijnopoea'apoy. Konigepo yahuahuati'. —Jesús ona'uyate.

<sup>17</sup> Ken Ananías o'peedeipo Saulotaj o'huahua'uyate. Ken jakyo Saulo ee'te o'kuddepo Saulotaj o'tibata'tepo,

—Saulo huama'buy, dagte e'tiakte Huairi Jesús behuatiakme'te ke'na on'taj kakpoyare'po me'ta'mona'ne kenpa'ti Diosen Nokireg on'taj kanopo'toe'po me'ta'mona'ne. —Ananiasa ona'uyate.

<sup>18</sup> Ananías kenda enade'te idada onte'ti tiahuydik o'un'uyate. O'bodpo o'hua'po bautiza ogka'uyate.

<sup>19</sup> Ken o'bape'depo onte'ti notey o'uy. Kenteda Damascoyo huanigpeika'eriere sue'da huame'noe o'ika'uyate.

*Damascoya' Saulo o'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>20</sup> Ken judío en huaitake' jakya' Jesucristotaj o'manbatia'pakonhua'uyate. Jesús Diosen Huasi'po o'e. O'mana'ika'uyate.

<sup>21</sup> Aya'da kentaj on'peedeipo on'mepu'kepo,

—¡Kenpihuay! ¿Menpa' Jerusalényo in huabokerek Jesúsen huanigpeika'eritaj digá'da o'magka'ikame'te? ¿Menpa' in huabokerek kenpa'ti iyokon ya'tiakme'te Jesúsen huanigpeika'eritaj a'batohuaya'po Jerusalényo sacerdote huairitaj a'bayokya'po huabakudá' jakyo a'kudá'yapo? —On'hua'uyate.

<sup>22</sup> Saulonayo nogiti nogiti 'urua'da o'manbatia'pakpo judío aratbuttaj daka' o'manopoea'po, Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate daka'da o'manopoea'uyate. Saulo 'urua'da Jesústaj o'manbatia'paknok judío Damascoya' onte'ti kateapi' ena' nopoehue'da o'nuyate.

*Judío aratbuta e'arakta' e'tipaktada Saulo o'bakmon'uyate.*

<sup>23</sup> Huakka' huame'noe e'pokde'te, “Saulotaj mon'arak.” Judío aratbuta soatayo' on'batia'pakuy.

<sup>24</sup> Judío aratbut Saulotaj e'arakta' on'paknig be'api' Saulotaj o'nona'uyate. A'arakya'po huame'noe kenpa'ti sikyo huakka' jakta e'tiokbirik akbogpete judíomey o'nokboika'nig'a.

<sup>25</sup> Ken sikyo Jesúsen huanigpeika'eria jak e'tiokbirikyo on'tohua'po Saulo oktigtone'yo jak e'tiokbirik kurute ojkuya' o'nonhuaraka'po kamone'po o'nonhuaraka'uyate. Ken konig Saulo Damascoya' o'makmon'uyate.

*Saulo Jerusalényo o'unhuahua'uyate.*

<sup>26</sup> Ken, Saulo Jerusalényo okyedeipo Jesúsen huanigpeika'eriere ee'ta' e'paktada aya'da on'mididpo Jesúsen huanigpeika'eri ehue' o'e o'noknopoe'uy.

<sup>27</sup> Bernabénayo Saulotaj me'pukhue' o'epo Jesúsen huata'moneritaj o'tohua'uyate. Damasco dagte Saulo o'hua'po Jesús Huairitaj o'tiahuayme'te. Kenpa'ti konig Jesúsá Saulotaj o'batia'pakme'te. Kenpa'ti konig Damascoyo 'urua'da Jesústaj o'manbatia'pakonhuame'te. Kenda daka'da Bernabéa o'manbatia'pakuy.

<sup>28</sup> Ken, Saulo Jesúsen huata'moneriere o'ika'po. Jerusalényo on'hua'epo 'urua'da Jesústaj o'manbatia'pakonhua'uyate.

<sup>29</sup> Kenpa'ti judío aratbut o'nepo griego hua'a huaa'eri o'nenok kenomeytaj kenpa'ti Saulo Jesúsen huadak hua'a o'manbatia'pakuynok Saulotaj e'arakta' on'pakuyng'a.

<sup>30</sup> Kenda huaknopog'eri huama'buy on'pegedepo Cesarea huakka' jakyo on'tohua'uyate. Keya' Tarso huakka' jakyo Saulotaj on'ta'mona'uyate.

<sup>31</sup> Kenoka' huabada Judea huadaribayo Galilea huadaribayo Samaria huadaribayo Jesúsen huanigpeika'eritaj onte'ti dakhuea' magkikahue' o'nuyate. Nogitinada 'urua'da Jesústaj o'noknopoeonhuahua'uyate. Dios Huairitaj on'pakpo daka'da Diosen ogkika'uyate. Diosen Nokirega o'batihuapoknok huakka'da Jesúsen huanigpeika'eri o'nitakuyate.

*Jesucristo Eneastaj o'yarea'uyate.*

<sup>32</sup> Kenoka' nogyo nogyo Pedro o'bata'huade'onhua'uyate. Jesústaj huaknopog'eri huama'buyte o'hua'uyate. Kenpa'ti Lida huakka' jakyo o'hua'uy. Lidayo huaknopog'eri huama'buytaj o'mata'e'uyate.

<sup>33</sup> Keyo Eneastaj o'huahuay'uyate. Eneas huabokerek e'ketpak o'unhuahua'uyate. Ocho huabayok aytate onpahuedonhuahuika'uyate.

<sup>34</sup> —Jesucristoa be'yarea'ne. Yabodpo, asuk yaudpo yahua', Eneas. —Pedroa ona'uyate.

Eneas kenda o'pegedepo idada o'bodyuete.

<sup>35</sup> Ken aya'da Lida huag'eri kenpa'ti aya'da Sarón huakka' jak huag'eri e'ketpak e'yarea'te on'tiahuaypo Jesústaj on'nopo'korea'po toto'taj huagueritaj kenpa'ti tidigtaj kenpa'da o'nenonpo Jesús Huairitayo'da on'nigpeika'uyate.

*Pedroa o'tiona'paknok Dorcas e'buey e'qada o'noyhuaduyate.*

<sup>36</sup> Kenoka' Jope huakka' jakyo ettone' o'uyate. Huanigpeika'eri o'epo ke'nen huadik Tabita o'uy. Griego hua'a on'dikkika' Dorcas. Ke'na kenpa'da huadakda o'kika'po nog aratbuttaj o'tihuapokika'uyate.

<sup>37</sup> Kenoka' Dorcas dakhue' o'epo o'buey'uyate. On'so'koyoa'depo jak kutahueta' e'bakariyo on'sohueda'uyate.

<sup>38</sup> Lidaya' Jope meyhue'mon o'uy. Pedro Lidayo o'e Jesúsen huanigpeika'eria on'tipegedepo botta' huabokerek on'ta'mona'po:

—Ida Jopeyo yatiak. —O'nona'uyate.

<sup>39</sup> Ken Pedro kenomeyere o'tiakpo okyedepo jak kutahueta' e'bakariyo on'tobehuiuyate. Kenteda e'buey e'huedyo on'tohua'uyate. Aya'da ayyha on'bahuikpo ogkupopakpo ettone'en huaok Dorcasa o'manigkika'nig Pedrotaj on'tiahuaya'po kenpa'ti ettone' opiot o'manigkika'nig Pedrotaj on'tiahuaya'po. Dorcas bueyhued o'epo huakka' yudtaj o'nigkikame'te.

<sup>40</sup> Pedro aya'tada jak kurute o'maoroka'depo huikudate o'huadpo o'tiona'pakuyate. Ettone'bueytaj o'tiahuaypo,

—Yabo', Tabita. —Pedroa ona'uyate.

Ken Tabita o'mabodpo, Pedrotaj o'tiahuaypo o'upakon'uyate.

<sup>41</sup> Huabata' o'ta'kuypo o'boa'uyate. "Yan'bakud." Ayyhuataj Jesúsen huanigpeika'eritakon Pedroa o'mana'nok, on'bakuddepo ettone' e'noe'kon o'batiahuaya'uyate.

<sup>42</sup> Jope huakka' jakya' aya'ada huabada kenda on'pegedepo huakka'ada Jesús Huairitaj o'noknopog'uyate.

<sup>43</sup> Simón si'dak jabukka' huakka'eriere Pedro o'ika'po sue'da huame'noe o'ika'uyate Jope huakka' jakyo.

## 10

*Cornelio nog aratbut ee'pi' Jesucristoen huadak hua'a Pedroa e'manbatia'pakde'te Diosen Nokirega o'manopo'tog'uyate.*

<sup>1</sup> Ken Cesarea huakka' jakyo Cornelio o'ika'po sorotataj huairi o'uyate. Cornelio huakka' sorotataj o'mata'mona'ika'uyate. Ke'nen sorotata'a on'dikkika' Italiano.

<sup>2</sup> Ken Diosta' o'pakika'po Diostaj o'nigpeika'po kenere ke'nen huatoeere ke'nen huama'buyere ke'nen huatiore ke'nen huaidpoere ke'nen inagere Diostaj on'nigpeika'uyate. Pai'da judío aratbuttaj o'bayokika'uy. Diostaj o'tiona'pakika'uyate. Kenda Cornelia o'kika'uyate.

<sup>3</sup> Huame'noe huadukyo e'huadte konig e'yorokyanig Diosen huata'moneria e'huakudte Cornelioa e'tiahuayde'te.

—Cornelio. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>4</sup> Cornelio Diosen huata'moneritaj okpoepo huakka' o'me'pukpo,

—¿Kate, Huairi? —Cornelioa ona'uyate.

—Daka'da Diostaj i'tiona'pakika'. Pai'da aratbuttaj i'bayokika'nok Diosa on'taj okkahuehue' meene.

<sup>5</sup> Jope huakka' jakyo o'nen huanaba'yamata'mona'. Simón Pedrotaj kan'totiake'.

<sup>6</sup> Nog Simón huasi'dak jabukka' huaka'eriere o'jika'. Ke'nen jak e'pog ope o'jika'. Kenda ka'dik i'epo Simón Pedroa mena'apone. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>7</sup> Kenoka' Diosen huata'moneri e'huade'te botta' ke'nen huanaba'taj nogtida ke'nen huadi'da sorotataj “Yan'tiak,” o'mana'uyate. Ken sorotataj Diostaj huaknopog'eri o'uy.

<sup>8</sup> Ken aya'da o'tiahuaydenig o'peedenig o'mana'depo huakka' jakyo Jopeyo o'mata'mona'uyate.

<sup>9</sup> Eme'te dagte on'hua'po Jopeyo on'huatiakpo sue'da bidtemon ene'te Pedro jak ojokute o'behuikpo tokhuad e'huadte a'tiona'pakya'po o'behuikuyate.

<sup>10</sup> Keya' aypota' o'epo e'bape'ta' e'pakte noga e'nigmanhuadanig

<sup>11</sup> kurudya' cuperinatone' huakubogpita' e'tinuku'e' huabite on'huarakuyate Pedroa o'tiahuay'uyate.

<sup>12</sup> Cuperinatone'yo dubayo huae'eri huadariyo huae'eri botta' botta' hua'i huatoe'eri o'nepo barakyo huae'eri o'nepo bihuibeta' o'nepo bakoy kenpa'ti o'nepo, kenomey judío aratbut bapehue'dik o'nyuate.

<sup>13</sup> —Yabo', Pedro, yaarak, yaarakpo yape'. Kurudya' ena'te o'pe'e'uy.

<sup>14</sup> —Keje', Huairi, ken huaen bapehue'dik ijje'y. Moisésa o'mana'uyatenok, bapehue' ijikamey. —Pedroa ona'uyate.

<sup>15</sup> —“Ken huaen bape'dik mo'ene.” Diosa huaboa'da oa'nig “Bapehue'dik ijje'y.” Ahue'yae'. Onte'ti kurudya' ena'te Pedroa o'pe'e'uyate.

<sup>16</sup> Bapa'a' konigti Pedro e'peede'te cuperina onte'ti kurudyo on'behuikuyate.

<sup>17</sup> Ken en'tobehuikonde'te, mena'po cuperinataj Diosa be'tiahuaya'ne, Pedroa e'nopoete Cornelioen huanaba' o'mata'moname'tenig o'nokyedepo, Simónen jakyo o'nokyedepo, “¿Meyon ya'e Simónen jak?” Simónen jak kurute on'bopo on'mana'uyate.

<sup>18</sup> Huanaba' o'nokyedepo “¿Mena' in jakyo ya'jika' Simón Pedro?” utta'da onda'uyate.

<sup>19</sup> Kenda Pedro e'yorokyanig o'tiahuayde o'nopoedepo Diosen Nokirega ona'po,

—Yape'e', bapa' huabokereka bo'ukne.

<sup>20</sup> Yabodpo, yahuarak, me'pukhue' ya'epo kenomeyere yahuati' on'te ijabatotiakmey. —Diosen Nokirega Pedrotaj ona'uyate.

<sup>21</sup> Ken Pedro huabokerek e'nahue'yo o'huarakonpo,

—Do'taj on'ukne. ¿Mena'po bo'tiak? —Pedroa o'mana'uyate.

<sup>22</sup> —Cornelio capitána mo'ta'moname'ne. Ke'na huadakda o'e. Diostaj o'nigpejika'. Ke'na huadakda o'e aya'ada judío aratbuta o'noknopog'ika'. “Pedrotaj o'nen jakyo yatotiak kenda e'manmadika' a'peeya'po yatotiak.” Diosen huata'moneria Corneliotaj oname'te. —Cornelioen huanaba'a o'nona'uyate.

<sup>23</sup> Pedro huanaba'taj o'batokudnok keyo on'tay'uyate. Eme'te kenomeyere Pedro o'hua'po kenpa'ti Jopeyo huae'eri huama'buy kenere onhua'uyate.

<sup>24</sup> Eme'te Cesarea huakka' jakyo on'tiakuyate. Keya' Cornelioere Cornelioen onaratbutyo ke'nen huabek kenpa'ti ke'nen huadi' ogkupopakpo Pedrotaj o'nonmabopo.

<sup>25</sup> Kenoka' Pedro Cornelioen jakyo ekye'te Cornelio o'huagorokpo Pedrotaj o'ikudata'tepo konig Diostaj on'ikudata'tika'nig konig o'ka'uyate.

<sup>26</sup> Pedroa ona'po:

—Yabo'. Dios ehue' ijje'y. Huabokerek on onigti ijje'y. —Pedroa ona'uyate.

<sup>27</sup> Ken o'boddepo on'batia'pakondepo jakyo o'kudpo huakka' aratbut egkupopakpo o'bahuahuay'uyate.

<sup>28</sup> O'bahuahuaydepo Pedro o'mana'po:

—Do judío aratbut ijje'y. Judío aratbuttaj Moisésa mona'nok nog aratbutere kupopakhue'dik mo'ene. Kenomeyen jakyo kudhue'dik mo'ene. Nog aratbutere kupopakdik mo'ene. Ikken Diosa e'yorokyanig huaboa'da me'nopoegame'ne.

<sup>29</sup> Kena'po o'nen huanaba' “Yatiak,” menoname'nok sigpi' mana'pakhue'ada ijtiakmey. Mena'po men'totiak, mena'. —Pedroa Corneliotaj ona'uyate.

<sup>30</sup> —Nog adikken terea' e'huadte konig oy terea' e'huadte konig Diostaj ijtiona'pakikay ijtiona'pakmey. Idada huabokereka be'tibome'ne. Senogda o'otpo,

<sup>31</sup> “Cornelio Diosa e'tiona'pak me'pejka'ne. Kenpa'ti pai'da aratbuttaj i'bayokikame'tenok Diosa okkahuehue' o'epo.

<sup>32</sup> Jopeyo huanaba' yamata'mona', Simón Pedrotaj kan'duke'po Simón si'dak jabukka' huaka'erien jakyo o'ika'. Ke'nen jak e'pogtone'te o'e." Senogda yudtaj o'otpo huabokereka ennak

<sup>33</sup> Ida on'taj kan'totiake'po ijmata'mona'mey. 'Urua'da kenda i'nigpeepo on i'tiakdenok oy iyoda oro' o'ene. Diosa e'tiahuyate aya'da Diosa menuyetnig e'peeta' o'paki. —Cornelio Pedrotaj ona'uyate.

*Cornelioen jakya' Pedroa o'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>34</sup> —Aya'da aratbuttaj konigti Diosa o'pakika'po e'bae'ta' o'pakika'. Judío aratbuttaj nog aratbuteretaj o'pak huaboa'da ijnopoy.

<sup>35</sup> Nogbayo nogbayo aratbut Diostaj e'nigpeenayo kenpa'ti huadakda ogkika'nok Diosa kenomeytaj o'pakpo bae'dik o'e.

<sup>36</sup> Jesucristotaj huadak hua'a Diosa Israelen adhuea' huayayotaj o'manopoea'uyate. Jesucristotaj huaknopoe'eritaj o'manopo'noeya'ika'. Jesucristo aya'enda Huairi o'ika'.

<sup>37</sup> Juana yan'nopo'korea', bautiza yagka' e'manbatia'pakika'de'te Jesucristoen huadak hua'akon huakkurda Galilea huadaribaya' on'topakono nogok aya' Judeabayo on'manbatia'pakika'uyate. Opudomeya kenda daka' mo'nopone.

<sup>38</sup> Jesús Nazareteria aya'da kakike'po Diosen Nokireg Jesústaj o'yokuy Diosa, Diosen Nokireg Jesústaj o'teypaka'uyate. Opuda mo'nopone. Jesús huadakda o'kika'po o'bayarea'ika'po kenomeytaj toto'a o'manopo'tenok toto'taj o'maenika', Diosa o'tihuapoknok Jesús a'kadhuahuika'nig opuda mo'nopone.

<sup>39</sup> Judeabaya' kenpa'ti Jerusalénya' aya'da Jesús a'kikame'nig oro'a o'tiahuayikamey kenpa'ti judío aratbuta Jesústaj hueypa cruzte on'beta'po on'darakme'nig'a

<sup>40</sup> bapa' huame'noe eme'te Diosa Jesústaj o'noyhuadame'te. Oro'taj Jesús bo'tiahuay'eame'ne.

<sup>41</sup> Jesús aya' aratbuttaj batiahuay'eahue' o'eme'. Oro'tayo'da bo'tiahuay'eame'ne. Oro'taj Jesús en a'manbatia'pakaya'po Diosa boktie'ea'uyne. Jesús e'noyhuadde'te kenere oro' o'bape'mey kenpa'ti hue'ey o'mai'mey.

<sup>42</sup> Huabueyeria huanoe'eria huadak dakhue'pi' ogkika'uyate. Dakhuea' huaka'eritaj castiga kamagke'po, huadak huaka'eritaj Diosere kamanoeanhuahuike'po Diosa Jesústaj oe'uyate. Kenda yan'manbatia'pakonhuahuikati' Diosa mona'uyne oro'taj.

<sup>43</sup> Aya'tada Jesústaj o'noknopopo on'nigpeika'nok Diosa dakhuea' e'ka' ya'bakkahuea'apet. Kenpa' aya'ada Diosen huamanbatia'pakeria on'batia'pakuyate. —Pedroa Corneliomeytaj o'manbatia'pakuyate.

*Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosen Nokirega o'manopo'toe'uyate.*

<sup>44</sup> Pedroa aratbuttaj e'manbatia'pakte Pedrotaj daka' huapee'eritaj Diosen Nokirega ida o'manopo'toe'uyate.

<sup>45-46</sup> Nog aratbut judío ehue'taj Diosen Nokirega o'manopo'tenok kenpa'ti nogda nogda hua'a o'da'pakpo 'uruu'da o'e Dios, huaboro'da o'e Dios, huadakda o'kika' Dios on'batia'paknok judío huanigpeika'eri Pedroere on'tiakdenig'a kenda on'peepo on'mepuke'uyate.

<sup>47</sup> —Konig oro'taj Diosen Nokirega mo'manopo'toe'po inomey nog aratbuttaj Diosen Nokirega o'manopo'toedenok. Inomeytaj bautiza ogkahue' yae', ahue'dik mo'ene. —Pedroa o'mana'depo.

<sup>48</sup> —Jesucristoa o'paknok bautiza mogke'. —Pedroa o'mana'uyate. Bautiza e'magkade'te "Iyo sue'da huame'noe yae'ika'." Pedrotaj Corneliomeya' o'nona'nok kenteda Pedro o'unhua'uyate.

## 11

*Nog aratbuta Jesucristotaj huaboa'da o'noknopoe'me' Jerusalényo judío huaknopoe'eritaj Pedroa o'manbatia'pakuyate.*

<sup>1</sup> Judío aratbutnayo Apagba'taj o'nigpeonhuahuikame'te. Oyda nog aratbutada Diosen huadak hua'a huaboa'da o'noknopopo on'nigpeedeme'te. Kenda Jesús en doce huamata'moneria aya'da huama'buyere Judeaya' on'matipee'uyate.

<sup>2</sup> Jerusalényo onte'ti Pedro ekyede'te sue'ada judío aratbut Pedrotaj kenda dakhue'dikda o'nona'uyate. Nog aratbuttaj huasi'dak oktegdik o'nika' huanopoe'eria.

<sup>3</sup> —¿Mena'po nog aratbuttaj i'bahuahume' i'mata'unhuame' kenpa'ti nog aratbutere i'bapudhuame'? —Dakhuea'da i'kame'te Pedrotaj o'nona'uyate.

<sup>4</sup> Kenomeytaj aya'da konig o'eme' Pedroa o'manbatia'pakpo:

<sup>5</sup> —Jope huakka' jakyo ijjepe e'tiona'pakte konig e'bayorokonig ijtiahuaymey kurudya' cuperinatone' huakubogpita' e'tinuku'e' huabite on'huarakme'. Do ehuaete meyhue'da on'huarakame'. Ken konig e'yorokonig ijtiahuaymey.

<sup>6</sup> Daka' ijtiahuaypo dubayo huag'eri botta' botta' hua'i o'neme' barakyo huag'eri o'neme' bakoy o'neme' bihui-beta' o'neme' ijbatiahuaymey.

<sup>7</sup> "Yabo' Pedro, yaarakpo yabape'." Kurudya' ena'te ijpeemey.

<sup>8</sup> "Keje', Huairi, ken huaen bapehue'dik o'ene. Pehue'da jikamey." Yona'mey.

<sup>9</sup> Onte'ti kurudya' Jesús'a mena'po: Ken huaen "bape'dik mo'ene." Diosa huaboa'da oa'nok "bapehue'dik o'ene," ahue' yag'. Kurudya' mename'ne.

<sup>10</sup> Ona'ti ona'ti bapa'a' kurudya' konigti ijpeemey. Ijpeedepo kurudyo onte'ti aya'da on'behuikonme'te.

<sup>11</sup> Aya'da en'behuikonde'te ken jakte jijjunhua'uy bapa' huabokerek o'nokyedeme'. Cesare huakka' jakya' huairia o'mata moname'te.

<sup>12</sup> "Me'pukhue'ada yahuati'. Kenomeyere yahuati'." Diosen Nokirega me'ta moname'ne. In seis huama'buy Jesús'en huanigpejka'eri doere o'huamey. Huairien jakyo o'kudmey.

<sup>13</sup> Ken huairia ke'nen jakya' Diosen huata'moneritaj o'tiahuayme'te. "Jopeyo yamata'mona'. Simón Pedrotaj kan'totiake'.

<sup>14</sup> Ontaj o'nen huabeteretaj o'batia'pakapo. Opu'd dakhuea' e'ka'taj Diosa nopo'tihueke'dik mo'epo o'manopo'yarea'po onte'ti Diosere mo'noeahuahuika'apone. Pedroa opudtaj o'batia'pakapo." Diosen huata'moneria huairitaj o'bopo oname'te.

<sup>15</sup> Ken, do'hua huaboa'da e'manbatia'pakde'te Diosen Nokirega o'batikotepo o'manopo'toeme' konigti oro'taj huakkuruda mo'nopo'tog'uyne.

<sup>16</sup> "Hue'eya' Juan bautiza egkapi' opudtanayo Diosen Nokirega mo'nopo'tog'apone." Kenda Jesús Huairia moname'ne, kenda ona'ti ijnopounmey.

<sup>17</sup> Kenoka' Jesús Huairitaj oro' o'nigpejka'demey Dios Diosen Nokireg bo'yokdeme'ne. Konigti Diosa o'pakpo nog aratbuttaj Diosen Nokireg o'bayokme'te, "O'nen Nokireg bayokhue' yag', Dios." Ahue'dik ijjemey. —Pedroa o'mana'uyate.

<sup>18</sup> Kenda judío aratbut on'peedepo dakhue' hua'a o'nokbatikon'uy.

—Huadakda i'e, Dios. Nog aratbut kenpa'ti Diostaj nopo'korea'dik o'ne kenpa'ti Diosere onte'ti noeahuahuika'dik o'neapo. —Judío huaknopog'eri huama'buya o'da'uyate.

*Antioquia huakka' jakya' nog aratbut huakka'ada Jesús'taj huaboa'da o'noknopog'uyate.*

<sup>19</sup> Kenoka' judío aratbuta Estebantaj on'arakdepo huaboa'da Jesús'en nog huanigpejka'eritakon on'magka'nok on'mamon'uyate. Jesús'taj huaknopog'eri nogyon nogyon on'bahua'uyate. Fenicia huadariyo on'hua'uyate. Chipre huagkuta'mejyo on'hua'uyate. Antioquia huakka' jakyo on'hua'uyate. Keyo aya'da Jesús'a o'kadhuahua'uyate. Kenda on'manbatia'pakika'uyate. Judío aratbuttayo'da on'manbatia'pakika'uyate.

<sup>20</sup> Jesús'en huaknopog'eri Chipre huagkuta'mej huag'eri kenpa'ti Cirene huakka' jak huaknopog'eriere Antioquia jakyo on'hua'uyate. Kenda Jesús o'kadhuahua'uy kenda on'manbatia'pakonhua'uyate. Aya'tada on'manbatia'pakonhua'uyate. Judío aratbuttaj nog aratbuttak kenda Jesús'a o'kadhuahua'uy on'manbatia'pakonhua'uyate. Kan'nopo'yare'po on'manbatia'pakika'uyate.

<sup>21</sup> Huaknopog'eria on'manbatia'pakonhua'nok Diosa teyda o'batihuapoknok huakka'ada Jesús'taj huaboa'da on'nopo'korea'depo o'noknopog'uyate. Nog aratbutadakon Jesús'taj on'nigpej'uyate. Huabokereken eknopojka'nayo o'nenonpo Jesús Huairienkon o'noknopojka'uy.

<sup>22</sup> Kenda Jerusalénya' huanigpejka'eri on'peedepo Antioquiayo Bernabétaj on'ta'mona'uyate.

<sup>23</sup> Ken okyedepo Diosa 'urua'da o'manopo'tihuekea'depo o'manopo'durugpakame'te. Kenda Bernabé o'tiahuaydepo durugnada o'epo "Jesús Huairitaj daka'da yan'nigpeehuahuhukati'," Antioquia huaknopog'eritaj o'mana'uyate.

<sup>24</sup> Bernabé huadakda o'epo Diosen Nokirega huakka'da o'nopo'tog'nok Jesús'taj daka'da o'nigpejka'po o'manbatia'pakonhuahua'nok huakka'ada Jesús'taj huaboa'da o'noknopog'uyate.

<sup>25</sup> Nogok Bernabé Saulotaj a'ukya'po Tarso jakyo o'hua'uyate. O'huahuaypo Antioquiayo o'tohua'uyate.

<sup>26</sup> Jesús'en huanigpejka'eriere o'neonhuahua'po huakka' huaknopog'eritaj on'manmadika'onhuahua'uyate, nogbayoktida on'manmadika'onhuahua'po. Keya' Antioquiaya' huakkuruda Jesús'en huaknopog'eritaj cristianos on'madikka'uyate.

<sup>27</sup> Kenoka' Jerusalénya' Antioquiayo sue'ada Diosen huamanbatia'pakeri on'hua'uyate.

<sup>28</sup> Agabo o'bodpo, o'manbatia'pakpo, "Aya' huadariya'da aypo ojpai'ere ehue'da o'epo." Diosen Nokirega o'nopog'ok Agaboa o'manbatia'pakuyate. Kenoka' Claudio Roma huairi e'e'te huabada aypo ojpai'ere ehue' o'uyate.



<sup>29</sup> Judea huama'buytaj huakupe mon'manigta'mona' Antioquía huaknopog'eri o'da'po ke'na sue'da o'toepo sue'da kata'mone', ke'na huakka' o'toepo huakka' kata'mone'.

<sup>30</sup> Huakupe on'huedeaj' depo kan'tohue'po Saulotaj Bernabétaj on'mata'mona'po, Judea huanigpeika'eri huairitaj kan'bayoke'po huakupe on'ta'mona'uyate.

## 12

*Jacobotaj on'arakuyate kenpa'ti Pedrotaj ogkudaj'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' Antioquía huanigpeika'eria Judea huama'buytaj huakupe on'ta'mona'uyate. Kenoka' Herodes Roma huairi Jerusalényo q'epo ke'nen sorotataj Jesúsén huanigpeika'eritaj huaboa'da dakhuea'da on'magka'po, sue'tada on'magka'uyate.

<sup>2</sup> Jacobotaj kan'arake'po sorotataj o'mata'mona'nok siroa Jacobotaj on'arakuyate. Jacobo Juanen huama'buy o'uyate.

<sup>3</sup> Jacobotaj en'arakte judío huairi durugda o'nenok Herodes kenda o'pēdepo Pedrotak'on kudaj'uyate. Biahue' pan huape' fiesta ee'te Pedrotaj ogkudaj'uyate.

<sup>4</sup> Pedrotaj en'kudade'te meyahuedda botta' botta' sorotataj on'tiokika'po, sikyoed nog kupoada on'tiokika'po, bisik nog kupoakon on'tiokika'po, sikyo nog kupoakon on'tiokika'po. Judío'en fiesta e'pokde'te a'arakya'po aratbutpoya' ijto'og'okapoy Herodesa o'nopog'uy.

<sup>5</sup> Huabakudaj' jakyo sorotataj Pedrotaj daka'da en'tiokikapi' Jesúsén huanigpeika'erianayo on'pakpo on'tiona'pakonhua'po. Pedrotaj ka'tihuapoke'po Diostaj on'tiona'pakonhua'uyate.

*Huabakudaj' jakya' Diosa o'oroka'uyate Pedrotaj.*

<sup>6</sup> Ken sikyo q'epo, eme'te aratbut kan'tiahuaye'po Herodes Pedrotaj oroka'dik ee'tada botta' sorotataa Pedrotaj nopoyo onhueda'po on'totaj. Botta' sirobia on'ba'tidukupo Pedrotaj. Kenpa'ti akbogpete nogomey sorotataj huatioka'eri o'nepo.

<sup>7</sup> Jakyo ijhuiti ehue' Diosen huata'moneri o'bo. Huabakudaj' jakyo jeyda q'epo Diosen huata'moneri Pedrotaj huapidta' o'deydeypo o'maboa'po, —Idada yabo'. —Ona'nok.

Ken sirobia e'ba'tiduku' oktikuonka'uy.

<sup>8</sup> —Baka'bia teya' yatagpotinuku', hua'iot yaoton. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

Pedroa e'otde'te,

—Huaot yaotonpo, do'taj betahua'. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

<sup>9</sup> Ken Diosen huata'moneritaj o'tahua'po huabakudaj' jakya' Pedro o'orokpo. Diosen huata'moneria me'oroketpi' buttidapi' ijjet nopogehue' q'epo ijyorokidapi' Pedro o'nopogepo.

<sup>10</sup> Huakkuru sorotataj huatioka'eritaj o'timononpo nogta'kon o'matimononpo siro jakhui'kayte o'neato'uy. Siro jakhui'kay adpen huakka' jak q'e. Onda ekhuike'te o'norokuyate. Kurute o'tohua'po adta'mon Diosen huata'moneria Pedrotaj okhua'uyate.

<sup>11</sup> —Huabakudaj' jakya' Diosen huata'moneria do'taj me'oroka'dene, huaboa'da Pedroa o'nokotdepo, Herodes Huairitaj kenpa'ti judío aratbuta do'taj menarakapeya'po do'taj katioke'po Diosa ke'nen huata'moneri menigta'mona'dene, buttida q'e. —Pedroa huanopoya'da o'nopog'uyate.

<sup>12</sup> Kenda Pedro o'noponhua'po Maríaen jakyo o'hua'uyate. María Juan Marcosen huayē o'uy. Maríaen jakyo huakka'da on'kupopak Diostaj on'tiona'pakonhua'po.

<sup>13</sup> Akbogpetaj' Pedroa o'mana'po Rode mune'yoaj akbogpete o'huatiakpo beati yaetapo o'huatiakuy.

<sup>14</sup> Pedroa oa' okia'po huakka'da o'durugpakonpo okhuikehue'ada o'korudpo o'ketpo, "Kurute Pedro q'e," o'mana'uyate.

<sup>15</sup> —Nama'da ia'. —E'nona'te "buttida ijjay," Rode o'mana'uyate.

—Pedro ehue' q'e. Ke'nen huata'moneri o'eta. —Ona'ti o'nona'uy.

<sup>16</sup> Ken konig en'batia'pakte Pedroa menigokhuike' o'mananhua'uy. Kenoka' o'nokhuike' depo Pedrotaj on'tiahuaypo on'mame'pukeonuyate.

<sup>17</sup> Pedroa o'batepo yan'batik o'mana'po. Diosa huabakudaj' jakya' me'oroka'ne, Pedroa o'manbatia'pakpo,

—Jacobotaj kenpa'ti huama'buytaj konig ijmanbatia'paki kenda yan'manbatia'pakti'. —Pedroa o'mana' depo nogyon o'bakhua'uyate.

<sup>18</sup> Emede'te, "¿Pedro men ya'e? ¿Be'a yatikuj?" Huayahuaya huabakudaj' jakya' sorotataj on'me'pukpo diga'da on'batia'pakuyate.

<sup>19</sup> "Pedrotaj yan'ukpo yan'totiak." Herodesa e'mana'te huahuayhue' q'nenok, "¿Menpa' ya'monate?" Sorotataj o'mana'po, "Sorotataj yan'arak." Herodesa o'mana'uyate. Nogok Herodes Judea huadariya' o'hua'uyate. Cesarea huakka' jakyo a'ikaya'po o'hua'uyate.

*Herodestaj ida o'bueya'uyate.*

<sup>20</sup> Kenoka' Tiro huakka' jak aratbuttaj kenpa'ti Sidón huakka' jak aratbuttaj Herodes o'mahuadiay'uyate. Herodes huairien huadariya' Sidón aratbuttaj Tiro aratbuttere aypo o'bayokika'uyatenok. Sidón aratbuttere Tiro aratbuttere Herodeste on'bahuahua'nig'a, huairitaj kudhued Blastotaj on'huahuaypo on'batia'pakuyate. Blasto huairien jak huatoq'eri o'uyate "Oro'taj mo'tinoeye'." Huairitaj monigbatia'pak. Tiro aratbuttere Sidón aratbuttere o'nona'uyate.

<sup>21</sup> Ken huame'noete mene'batia'pak. Herodesa oa'me'po ken huame'noete Herodes huairien 'uruda huako o'otpo huairien huahuadte o'huaddepo. Tiro aratbuttaj Sidón aratbuttere o'manbatia'pakuyate.

<sup>22</sup> —Ke'na o'manbatia'paknig "Huabokerek ehue' o'e. Ke'na Dios Huairi o'e." —Utta'da on'mana'uyate.

<sup>23</sup> "Diosyo'da huadakda o'ika'." Herodesa ahue' o'énok ijhuiti ehue' Diosen huata' moneria dakhue' o'ean'uy. Morokdu'ada o'pe'po o'bueya'uyate.

<sup>24</sup> Nogyá' nogyá' Jesús Huairitaj on'manbatia'pakonhua'nok huakka'ada huaboa'da on'nigpee'uyate.

<sup>25</sup> Ken, Bernabé Sauloere Jerusalényo pai'da aratbuttaj huakupe on'bayoke'depo dakhuapa ogkaddepo Juantaj on'tohua'po Jerusalénya' on'kumejdep. Antioquiayo on-hua'uyate. Juan on'dikka'uyate Marcos.

## 13

*Bernabé Sauloere nogbayo nogbayo Jesúsén huadak hua'a a'manbatia'pakikaya'po huaboa'da on'bahuae'uyate.*

<sup>1</sup> Ken Antioquiayo Jesússtaj huaknopq'e'eri ogkupopakika'po Diosen huamanbatia'pakikeri o'nuyate. Kenpa'ti huamanmadika'eri o'nuyate, Bernabé o'epo, Simón o'epo, Lucio o'epo, Manaénere Sauloere o'nepo. Simón on'dikka'uyate Negro. Lucio Cirene huakka' jak huae'eri o'uy. Herodes Galilea huadaribayo huairiere Manaénere on'kerekuayate.

<sup>2</sup> Diostaj on'batadi'kea'po Diosa e'tiona'pakte me'pee'po bapehue' o'nunhua'nok, —Bernabé Saulotaere yan'mata'mona'. Nogyá' nogyá' Jesucristoen huadak hua'a kan'manbatia'pakonhuahuike'po yan'mata'mona'. —Diosen Nokirega o'mana'uyate.

<sup>3</sup> Diostaj aya' on'tiona'pakdepo kenpa'ti bapehue' ee' on'batikdepo Bernabétaj Saulotaere on'batibata'tepo Jesucristoen huadak hua'a kan'manbatia'pakike'po on'mata'mona'uyate.

*Chipre huagkuta'mejoya' Bernabé Sauloere Jesúsén huadak hua'a on'manbatia'pakuyate.*

<sup>4</sup> Ken Diosen Nokirega Bernabétaj Saulotere o'mata'mona'denok Seleucia huakka' jak e'pogte o'nokye'uyate. Keya' Chipreyokon huagkuta'mejoyo kusi'pete o'nokteg'uyate.

<sup>5</sup> Salamina huakka' jakyo e'pog dagkotte on'betdepo judíoén huaitake' jakyo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakato'uyate. Juana huatihuapokonhua' on'tohua'uyate.

<sup>6</sup> Huaboro' huagkuta'mejoyo huabada on'huae'depo Pafos huakka' jakyo o'nokye'uyate. Keya' Barjesús judío aratbuttaj on'huahuay'uyate. Barjesús tidig huakika'eri o'epo da huamanbatia'pakikeri o'epo Diosen huamanbatia'pakikeri ijje' nama'da oa'ika'uyate.

<sup>7</sup> Barjesús gobernador huairiere o'ika'po gobernador huairi Sergio Paulo huakka'da o'nopo'ika'uyate. Apagba' e'peeta' o'pakpo "Bernabé Saulotere yan'totiak." O'mana'uyate.

<sup>8</sup> Tidig huaka'eritaj on'dikka'uyate Elimas. Saulotaj Bernabétaere manigpeehue' yae'. Nama'da on'mana'. Gobernador huairitaj ona'uyate. Kenda oknopqehue' yae'. Ona'uy.

<sup>9</sup> Ken Saulotaj on'dikka'uyate Pablo Diosen Nokirega huakka'da o'nopo'toenok Barjesústaj buttidá daka'da o'tiahuaypo,

<sup>10</sup> —Nama'da huaa'eri i'ene. Dakhuea' i'kika'ne. Toto'ensi'po i'ene. Huadak e'kika' eretpakhue' i'ika'ne. "Diostaj e'nigpee' dakhue'da o'e." Nama'da i'ika'ne.

<sup>11</sup> Oy Dios Huairia ontaj sue'pi' dakhuea' megka'apone. Ekpobig i'ea'pone. Sue'da huame'noe niokpo tiahuayhue'dik i'etuapone. —Pablo Barjesústaj ena'te kenokda okpobig o'unpo sikkiregda o'mabodpo tiahuayhue'dikda o'unpo be'api' men'ta'koypo men'tohue'po o'baukuy.

<sup>12</sup> Kenda gobierno huairi o'tiahuaydepo, Dios Huairied e'manmadika'taj o'me'pukepo Dios Huairitaj huaboa'da oknopq'e'uyate.

*Pablo Bernabéere Pisidia huadariyo Antioquia jakyo o'nunhua'uyate.*

<sup>13</sup> Pablo Pafos jakyo kusi'petone'yo on'bakudpo huaboro' e'pog o'nokte'pog Perge jakyo o'nokye'uyate. Perge Panfilia huadariyo o'e. Juannayo Pergeya' o'bakkorepo Jerusalényo o'hua'uyate.

<sup>14</sup> Nogok Perge jakya' o'norokpo, Pisidia huadariyo on'hua'po. Pisidia huadariyo nog Antioquia jakyo o'nokye'uyate. Keyo okmapie'ahuaddikte judío aratbuten huaitake' jakyo on'kudpo on'huaduyate.

<sup>15</sup> Ken Moisésba' o'bona'pakdepo kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakba' o'bona'pakdepo huaitake' jak huairia Pablotaj Bernabétere on'mana'po:

—Aratbut egkuppokakte e'manmadika'ta' e'paknayo monmadika', eg'. —Huaitake' jak huairia on'mana'uyate.

<sup>16</sup> Ken Pablo o'bodpo eda'te yan'batik o'batepo,

—Yan'pee', Israel aratbut. Kenpa'ti yan'pee' nog aratbutada Diostaj huanigpeika'eri.

<sup>17</sup> Israel aratbuten Dios oro'en adhuea'pane'taj o'baktie'ea'uyate. Egipto huadrib-ayo nog aratbutenbayo oro'en adhuea'pane' e'neonhuahuikaya' Diosa o'maitaka'uyate. Kenpa'ti Egipto aratbuten huadriya' Diosa teynanada o'epo o'maoroka'uyate.

<sup>18</sup> Nog huadario on'bahuae'onhuahua'uyate. Sue'da aratbut e'nahue'yo cuarenta huabayok on'bahuae'onhuahua'po keyoda Diosa daka'da o'matqe'unhuahua'uyate.

<sup>19</sup> Ken, Canaán huadario nogda nogda aratbut o'neonhuahua'ika'po, ken huadario siete gobierno en'matqe'ika'te Diosa oro'en adhuea'pane'taj Canaán huadari a'bayokya'po Canaán huadrieri aratbuttaj Diosa o'tihuapoknok oro'en adhuea'pane'a on'baarakpo aya'tada on'baarak'uyate.

<sup>20</sup> Ken cuatrocientos cincuenta huabayok ee'ted noga noga huamanoeya'eri huairi on'kudika'po Israel aratbuttaj on'matoeonhuahuika'uyate. Ta'pote Samuel Diosen huamanbatia'pakeri huairi o'uyate.

<sup>21</sup> Kenoka' oro'en adhuea'pane'a gobierno huairi on'eretpakpo “Beyok.” Diostaj o'nona'uyatenok. Diosa Saúl, Israel huairi o'manigyahuea'uyate. Saúl Cisensi'po o'uyate. Benjamín aratbut o'uyate. Cuarenta huabayok Saúl Israel aratbuten huairi o'unhuahuika'uyate.

<sup>22</sup> Nogok Diosa Saúl huairi ee' okkaypo o'enzo Davidtaj Israelen huairi o'yahuea'uyate. “David Isaiensi'po huadakda o'kika'. Do'taj be'nopo'durugpaka'ne. Aya'da ijpakika'nig o'kika'apo.” Diosa Davidtaj o'tia'pakuyate.

<sup>23</sup> Nogtiada David adhuea' huasi'poed huayayo huasi'poed huayayoa Israel aratbuttaj o'manopo'yarea'apo on'ti Diosere o'manoeanhuahuika'apo. Diosa o'mana'uyate. Jesús kenda huabokerek o'e.

<sup>24</sup> Jesús a manmadikahued ee'ted Juana aya'da Israel aratbuttaj o'mana'po: “Yan'nopo'korea' yan'nopo'korea'po bautiza yagka'.” Juana o'mana'uyate.

<sup>25</sup> Juana o'mananhuahuika' deo, o'kuhuitdeapo nogiti o'mana'po: “Diosen Cristo o'e. Do'taj moknopoeng'a Cristo ehue' ijje'y. A'ti o'epo a'ti bo'huatiakapone. Ke'na huadakanada o'e. Donayo dakhue'da ijje'y.”

<sup>26</sup> Opuđtaj o'nona'ne, egomey. Opuđ Abrahamen adhuea' huasi'poed huayayo huasi'poed huayayo mo'ene. Kenpa'ti opudomey Diostaj huame'pukeriomeytaj o'nona'ne. Diosa mo'nopo'yarea'apone on'te'ti kurudyo mo'noeanhuahuika'apone, opudtehuapa' yanoknopoikati'.

<sup>27</sup> Ken Jerusalén jak huag'eri kenpa'ti kenomeyen huairi Jesústaj oknopoehue' o'neonhuahuika'uyate. Dios Jesústaj o'ta'mona'uyate oknopoehue' o'ne'uyate. Okmapie'ahuaddik huame'noete Diosen huamanbatia'pakerienba' on'mona'pakpo oro'en judío huairia on'peika'nig'a nopoenkahue'da o'nika'uyate. Konig Diosen huamanbatia'pakeria onda'ika'uyatenig konigda Jerusalén jak huag'eria huairiere dakhuea' o'nogka'uyate. Kan'arake'po Jesústaj on'bayokuyate.

<sup>28</sup> Jesús kenpa'da huadagnada o'ika'po sigpi' dakhuea' kahue' o'ika'nok “dakhuea' o'kika',” huahuua' nopoehue' ee'pi' “Yaarak, yaarak.” Pilatotaj o'nona'uyate.

<sup>29</sup> Jesústaj aya'da yagkapetnigtaj Apagba'te on'timadoya'uyate. Aya'da kenda ogka'depo e'bueyde'te hueyapa cruzya' on'huaraka'po on'tohua'po kubarakyo on'hueda' uynig'a

<sup>30</sup> Diosa e'bueytada o'noyhuada'uyate.

<sup>31</sup> Galileaya' Jerusalén jakyo Jesús en huanigpeika'eria Jesúsere on'huae'ika'uyate. Jesús e'noyhuadde'te kenomeytaj Jesús o'bahuahuayonhua'uyate. Nog huame'noe nog huame'noe Jesús a men'tiahuayde'po o'bahuahua'uyate. Oy Jesústaj aratbuttaj on'manmadikika'.

<sup>32</sup> Opuđ kan'nopo'durugpake'po oro'a on'nigbatia'pakne. “Do'hued Huasi'potaj ijnoy-huadap'apoy.” Diosa oro'en adhuea'pane'taj o'mana' uynok oro'a o'nonbatia'pakne.

<sup>33</sup> Kenda Diosa o'mana'uyatenig oy oro'taj mo'nigka'deme'te Jesústaj o'noyhuadame'te. Oro' kenomeyen a'neneriensi'po o'ene. “On do'hued Huasi'po me'taene. Oy o'noyhuada'ne.” Apagba' salmo botta'a'te kenda o'madoya'uyate.

<sup>34</sup> “Konig 'urunanada o'ka'apone” Jesústaj e'huaada Davidtaj Diosa ona'uyate. Kenda oa'uyyo Jesús buey parahue'dik ka'e'po o'noyhuadame'te.

<sup>35</sup> Kenpa'tion nog salmote oa'po: “Q'nen 'urusi'poda huadi'nanada o'enek so' parahue'dik ka'e', Apag Dios.” Apagba'te kenpa' oa'.

<sup>36</sup> Ken a'ennada David Diostaj o'nigpeika'po Israel aratbuten gobierno huairi o'unhuahuika'uyate. Nogok o'buey'uyate. Ke'nen apagkudakere ontayo' ogkubarakka'uyate. Kubarakya' David o'para'uyate.

<sup>37</sup> Jesústanayo Diosa o'noyhuada' nok parahue' o'eme'te.

<sup>38</sup> Jesústaj opudomeya' eknopoe'nayo Diosa dakhuea' e'ka' okkahuea'dik mo'ene yan'nopojkati', egomeya.

<sup>39</sup> Moiséstaj opuda' mo'nigpeika' nok Diosa nopo'tihuekehue' mo'ika'ne. Oynayo aya'ada be'api' Jesústaj o'noknopoenok Diosa kenomeyen dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'apo.

<sup>40-41</sup> Diostaj huatierikeria yan'tiahuay'. Diga'da mo'mame'pukpo mo'mabueyapone. Opud e'manoete konig tiahuayhued o'neonhuahuika'uyate 'urua'da ijka'apoy. Kenda opuda' oknopoe'hue' mo'epone. Kenda e'manbatia'pakika'tada oknopoe'hue' mo'epone.

Kenda Apagba' huamanbatia'pakeria a'nenda o'mana'po, keyoj, daka'da yan'nopoe'po konigti kahue' yane'. —Kenda Pabloa o'mana'uyate.

<sup>42</sup> Ken Pablomey judíoen huaitake' jakya' e'norokde'te “Nog okmapie'ahuaddik huame'noete iyo onte'ti yan'kumej nogiti konigti Jesústaj monbatia'pak.” Pablota' o'nona'uyate. Judío ehue' nog aratbuta kenpa' o'nona'uyate.

<sup>43</sup> Ken judíoen huaitake' jakya' aratbut o'norokde'po huakka'mon Pablota' Bernabéetaere on'batahua'po, judío aratbut o'nepo kenpa'ti nog aratbut konigti judío aratbut e'dik o'nepo Diostaj on'nigpeika'po on'tiona'pakika'po. “Dios huadi'da mo'enok daka'da yan'nigpeika'. Jesústaj yanoknopoe'po batikhue' yanika'.” Pablo Bernabéere on'mana'uyate.

<sup>44</sup> Nog semanakon okmapie'ahuaddik ee'te aya' huakka' jakyo huae'eria ogkupopakuyate. Diosen huadak hua'a Jesústaj e'peeta' on'pakpo on'kupopakuyate.

<sup>45</sup> Kenoka' huakka' aratbut Pablota' a'peeya'po egkupopakte judío aratbuta on'tiahuaydepo, digda on'bahuahuaypo, “Nama'da o'mana'.” Pablota' on'huaa'po, Pablota' dakhuea'da on'bahuaa'uyate.

<sup>46</sup> Pablo Bernabéere me'pukhue'ada 'urua'da on'mana'po:

—Opud judío aratbutta' huakkuru Diosen huadak hua'a Jesústaj manmadika'dik o'nenig'a opudnayo e'peeta' pakhue' mo'epo onte'ti Diosere e'neonhuahuika'ta' pakhue' mo'enok nog aratbutta' Jesúsen huadak hua'a o'manmadika'apoy.

<sup>47</sup> In konig Dios Huairia oro'taj mo'ta'mona'uyne:

Judío aratbut ehue' huae'erite on'ta'monapone. Konig huakjey onyahuea'dene mona'po.

Aya' aratbutta' aya' huadariyo huadak hua'a kan'manopoe'a'e'po onte'ti Diosere manoeanhuahuika'dik kan'manopoe'a'e'po on'ta'monapone.

—Pabloa o'mana'uyate.

<sup>48</sup> Kenda nog aratbuta on'peepo on'durugpakpo kenda Diosen e'manmadika' 'uruda o'e. On'batia'pakuy. Kenomeytaj onte'ti Diosere o'manoeanhuahuika'apopo Diosa o'baktie'ea'uyate. Jesústakon o'noknopoe'uyate.

<sup>49</sup> Ken huadaribayo huabada Diosen huadak hua'a Jesústaj on'manbatia'pakonhua'uyate.

<sup>50</sup> Kenoka' judío aratbut Pablota' Bernabéeretaj diga'da on'mahuadiaypo ettone' huairi Diostaj huatona'pakika'eritaj kenpa'ti huakka' jak huabokerek huairitaj judíomey on'huamahu'ja'uyate. Pablo Bernabéere dakhue'da ogka' on'bahuaa' nok aratbut Pablota' Bernabéeretaj on'magka'po kenomeyenbaya' on'maen'uyate.

<sup>51</sup> Pablo Bernabéere on'bakhua'depo hua'i sorok on'nonokbitbitan'uyate. Aratbut huakka' jakya' dakhuea'da ogka'denok kan'nokote'po on'nonokbitbitan'uyate. Huakka' jakyo Iconioyo on'hua'uyate.

<sup>52</sup> Ken, Jesústaj huaknopoe'eri Antioquíaya' Diosen Nokirega huakka'da o'manopo'toenok durugda o'nika'uyate.

## 14

*Pablo Bernabéere Iconio huakka' jakya' Jesústaj huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>1</sup> Ken Iconio huakka' jakyo Pablo Bernabéere o'nepo judíoen huaitake' jakyo onokteyo' on'kudonpo Jesúsen huadak hua'a 'urua'da on'manbatia'paknok huakka'da Jesústaj huaboa'da o'noknopoenka'po, o'noknopoe'uyate. Huakka'da judío aratbut kenpa'ti huakka'da nog aratbutada Jesústaj o'noknopoe'uyate.

<sup>2</sup> Judío oknopoe'hue'da o'nepo nog aratbutta' nama'da on'manmahuja'po dakhue'dikda a'manopoe'aya'po.

<sup>3</sup> Konigepo Pablo Bernabéere keyo o'neonhuahua'po Dios di'da o'epo Jesústaj mo'nigta'mona'uyate. Kenda me'pukhue'ada on'manbatia'pakonhua'uyate. Jesús Huairia

o'paknok aratbuttaj Pablomeya on'bayarea'onhua'uyate. E'bayarea'te on'tiahuaypo buttida on'batia'pak aratbuta on'nopog'uyate.

<sup>4</sup> Iconioya' sue'da huakka' Pablotaj Bernabéaere on'pakuy. Nog sue'da huakka'mon aratbut kenomeytaj pakhue' o'nepo judío huairitaj on'pakuyate.

<sup>5</sup> Kenoka' judío aratbutere nog aratbutere huakka' jak huairiomeya Pablotaj Bernabétere mon'batidi'ke kenpa'ti mon'bapa'ea' soatayo' on'bahuaa'uyate.

<sup>6</sup> Kenda Pablo Bernabéere huaboa'da on'péepo on'mon'uyate. Licaonia huadaribayo on'mon'uyate. Keyo Listra huakka' jakyo kenpa'ti Derbe huakka' jakyo on'mon'uyate,

<sup>7</sup> Keya' Jesúsén huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.

*Listra huakka' jakya' Pablotaj on'pa'ea'uyate.*

<sup>8</sup> Listra huakka' jakyo huabokerek huakket o'huadika'po hua'ehue'dik o'uyate. Kenda e'si'pog' o'epo kenteda o'huadonhuahuikame'te. Hua'ehue'da o'ika'uyate.

<sup>9</sup> Pablo e'mana'te huabokerek huakket o'péepo oknopogepo. Diosa yarea'dik me'ene oknopogedenig Pabla oknokotpo Diosa o'yarea'apo on'nopogepo

<sup>10</sup> 'utta'da ona'po,

—Yabo'. Huada'kobopipen butuka' yabo'. —Pabla ona'uyate. Ken huabokerek e'yareadte idada o'bodpo huaboa'da o'hua'uduyate.

<sup>11</sup> Pabla huakketaj o'yarea'nok Licaonia aratbut on'tiahuaydepo kenomeyen hua'ate 'utta'da on'basagkia'udpo:

—Kenomey dios o'ne. Aratbuten huaso' o'nunpo kurudya' oro'omeytaj mo'nighuarakdene. —Licaonia aratbut 'utta'da on'basagkia'uyate.

<sup>12</sup> Licaonia aratbuten dios Júpiter kenpa'ti Mercurio. Bernabé dios Júpiter o'e, on'batia'pakuy. Pabla huamana'eri o'epo dios Mercurio o'e. On'batia'pakuyate.

<sup>13</sup> Listra huakka' jak huakudte eatiokye'da dios Júpiteren jak o'uyate. Júpiter jak sacerdote vaca huakhuenere o'batotiadepo Pablotaj Bernabéaere a'yokya'po e'nigarakta' e'pakada.

<sup>14</sup> Jesúsén huata'moneri Bernabé Pabloere kenoka' kenda sacerdote nama'da yaka'apet on'nopogepo kena'po opiot on'huis'uyate. Aratbut egkupopakyo on'kudonpo 'utta'da o'mana'po:

<sup>15</sup> —¿Mena'po opuda kenpa' boka'? Huabokerek opudonigti o'ey. Dios ehue' o'ey. Kenda bokika'nig dakhue'nanada o'e. Batikdik mo'ene. Dios Huanoeonhuahuikeritayo'da yan'no'porea'po yan'nigpejka'. Diosa kurud o'ka'uyate. Ote' huadariere e'pog o'ka'uyate. Aya'da kurudyo huaje'eri e'pog huaje'eri oka'uyate.

<sup>16</sup> A'nenda aya'da a'neneria katapi' on'pakpo ogkika'uyate. Diosa “Kahue'dik yanika'” manahue' o'uyate.

<sup>17</sup> Dios huadakda o'e. Aratbuta kan'nopoike'po 'urua'da Diosa oro'taj bo'tihuapokonhuahuika'ne. Oro'taj ehui' mo'nigta'mona'ika'ne aypo mo'nigkerekaka'ika'ne, aypo bo'yokika'ne kenpa'ti oro'taj mo'nopo'durugpaka'ika'ne. —Pabla Bernabéerea 'utta'da on'mana'uyate.

<sup>18</sup> Kenpa' en'mana'pi' kenomey dios o'ne Listra aratbuta nama'da on'nopogepo vaca e'nigarakta' o'deretpakpo o'darakay'uyng'a.

<sup>19</sup> Ken Antioquia huakka' jakya' kenpa'ti Iconio huakka' jakya' sue'da judío aratbut on'batiakdepo nama'da huaa'eri o'epo Pablotaj yan'darak on'mana'nok huakka' aratbuta Pablotaj huida on'pa'ea'depo o'bueyde on'nopogepo huakka' jak kurute on'totokuyate. Kenteda o'nen'uyate.

<sup>20</sup> Jesústaj huaknopog'eria Pablote en'tikupopakte Pablo o'bodpo onte'ti huakka' jakyo o'kuduyate. Eme'te Bernabéere on'bakhua'po Derbe huakka' jakyo on'hua'uyate.

<sup>21</sup> Derbe huakka' jakyo, “Jesusa nopo'tihueke'dik mo'ene, onte'ti kurudyo noeanhuahuika'dik mo'ene,” on'manbatia'paknok huakka'da huaboa'da Jesucristotaj o'noknopog'epo on'nigpee'uyate. Nogok Listra Iconio kenpa'ti Antioquia'yo on'kume'uyate.

<sup>22</sup> Listra Iconio Antioquia'yo Pablo Bernabéere huanigpejka'eritaj daka'da yan'nigpejka' on'mana'po. “Jesústaj daka'da yan'nigpeeonhuahuika'. Batikhue' yanika'. Nogiti nogiti opudtaj Jesústaj oknopogehue' huaje'eria dakhuea' o'magka'aponok pai'nanada mo'nopo'unhuahua'po Dios Huairiens'po mo'ea'pone. Diosere mo'ika'apone.” On'manmadika'uyate.

<sup>23</sup> Nogyo nogyo Jesúsén huanigpejka'eriyo' ogkupopakpo huanigpejka'eritaj huamatog' huairi on'baktie'ea'uyate. Kenpa'ti Dios ka'pee'po bapehue' o'nepo on'manigtiona'pakpo: “Inomey huanigpejka'eritaj huamatog'eri huairitaj daka' yamatog', Dios Huairi.” On'manigtiona'pakuyate.

*Antioquia Siriabayo ona'ti Pablo Bernabéere on'kume'uyate.*

<sup>24</sup> Nogok Pisia huadaribayo onpokonhua'po Panfilia huadaribayo o'nokyepo.

<sup>25</sup> Perge huakka' jakyo Jesúsén huadak hua'a on'manbatia'pakdepo Atalia huakka' jakyo on'hua'uyate.

<sup>26</sup> Keya' kusi'petone'yo on'kuddepo onte'ti Siriabayo Antioquíayo o'nokteppo. Keya' a'nenda Jesúsén huaknopog'eria Pablota Bernabéeretaj on'mata'mona'uyate. On'mata'mona'po, "Jesúsén huadak hua'a aratbuttaj on'manbatia'pakapo. Kenomeytaj daka'yamatojka', Dios." on'tiona'pakuyate. Pablo Bernabéere aya'da on'kuhuitdepo ona'ti on'kume'uyate.

<sup>27</sup> Antioquía huakka' jakyo o'nokyedepo Jesúsén huanigpejika'eritaj on'kupopaka'depo, "Oro' nog jak nog jakyo Jesúsén huadak hua'a o'manbatia'pakika'po Diosa 'urua'da bo'tihuapokika'ne. Diosa nog aratbut Jesúsétaj huaknopog' o'batihuapokikame'." Pablo Bernabéerea kenda on'manbatia'pakuyate.

<sup>28</sup> Pablo Bernabéere huanigpejika'eriére huakka' puug o'nunhua'uyate.

## 15

*Jerusalén huakka' jakyo Jesúsén huaknopog'eri huairi ogkupopakuyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' Judea huadari huag'eri Judeaya' Antioquía jakyo on'batikuyate. Huama'buy huanigpejika'eritaj huaboa'da on'manmadika'po, konig Moisésa o'mana'uyate huabokereken huasi'dak oktegdik mo'ene. Okteghue' eē'nayo Diosa nopo'koreahue' mo'ēapone. Huaboa'da on'manmadika'uyate.

<sup>2</sup> Kenda on'manmadika'nok Pablo Bernabéere Judea huamanmadika'eriére huayahuaaya nogpa' nogpa' e'ka'taj ighua'da on'mana'uyate. Be'a buttida yaa' nopogehue' o'nenok Jerusalén huakka' jakyo Jesúsén huata'moneritaj kenpa'ti huanigpejika'eri huairitaj kenda kan'batia'pake'po Pablota Bernabéeretaj kenpa'ti sue'da Antioquía huanigpejika'eritaj on'mata'mona'uyate.

<sup>3</sup> Ken Antioquía huanigpejika'eri on'mata'mona'nok on'hua'uyate. Fenicia huadaribayo kenpa'ti Samaria huadaribayo on'pokonhua'depo on'manbatia'pakonhua'uyate. Nog aratbuta konig kenomeyen adhuea'pane' nama'da ogkika'uyng konigti ogkika'po, Diostakon a'nigpejkaya'po kenpa'da on'batikuyate. Kenda 'urua'da on'manbatia'pakonhua'nok huama'buya on'peedepo huakka'da on'durugpakuyate.

<sup>4</sup> Pablo Bernabéere Jerusalényo e'nokyede'te aya' huaknopog'eri Jesúsén doce huamata'moneri huanigpejika'eri huairiere durugda on'matogepo on'madokoe'uyate. Ken nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Diosa o'tihuapoknok Jesúsétaj on'manmadika'onhua'nok huakka'da on'nigpeeme'. Pablomeya on'batia'paknig'a,

<sup>5</sup> sue'da fariseo aratbut Jesúsétaj o'noknopogeme'po on'bodpo on'mana'po:

—Nog aratbutada huanigpejika'eritaj huabokereken huasi'dak oktegdik o'nika'. Kenpa'ti Moisésenba' nigpejika'dik o'ne. —Fariseo aratbut huanigpejika'eria on'mana'uyate.

<sup>6</sup> ¿Diostaj kan'nopo'kore'po menpa' nog aratbuta Moisésén e'mana'taj nigpejika'dik ya'ne? Jesúsén doce huamata'moneri huanigpejika'eri huairierea ogkupopakpo huayahuaaya on'mananhua'po.

<sup>7</sup> Ken huakka'da en'batia'pakonhuade'te Pedro o'bodpo o'mana'po:

—Nog aratbut judío ehue'taj Jesúsétaj kanoknopog'po "Jesúsétaj huadak hua'a nog aratbut-taj yamanbatia'pak," a'nenda Diosa do'taj bektie'eapo mename'ne. Kenda mo'nopogene, egomey.

<sup>8</sup> Diosa aya' aratbuten huanopo' o'makie'ika'. Nog aratbuttaj o'bae'po oro'taj o'manopog'uyne. Konig oro'taj a'nenda Diosen Nokireg boyo'keme'ne konigti nog aratbuttakon o'bayokeme'.

<sup>9</sup> Konig Diosa oro'taj di' mo'ene konigti nog aratbuttaj di' o'maepo. Nogomey Diostaj o'noknopog'ok Diosa o'manopo'tihuekeme'.

<sup>10</sup> Diosa nog aratbuttaj o'manopo'tihuekeme', mena'po opudata oknopogehue'dik mo'ika'. Ken Moisésa o'mana'po o'madoya'uyate. Kenda oro'en adhuea'pane' kakahue'dik o'nika'uyate. Oro'kon kakahue'dik o'ene. Konigepo kenda Moisésa o'mana'uyate nog aratbuttaj manikahue'yanka'.

<sup>11</sup> Dios oro'taj di' mo'epo, katetehue'da mo'nopo'tihuekepo onte'ti kurudyo mo'noeahuahuika'apone konigti Dios nog aratbuttaj di' o'maepo katetehue'da o'manopo'tihuekepo, onte'ti kurudyo o'manoeahuahuika'apo. —Pedroa o'mana'uyate.

<sup>12</sup> Ken aya'da egkupopakada on'tia'pakbatikon'uy. Bernabétaj Pablotaere on'mapee'uyate. Konig tiahuahued o'neonhuahuika'nig Diosa oro'taj o'tihuapokpo nog aratbuttaj o'kadhuahua'po kenpa'ti o'bayareamey. Pablo Bernabéerea on'manbatia'pakonhua'uyate.

<sup>13</sup> Kenoka' en'manbatia'pakbatikde'te Jacoboa o'mana'po:

—Do'taj men'pee' egomey.

<sup>14</sup> Diosa nog aratbuttaj judío ehue'taj huaboa'da o'manopo'tihuekedeme'te Diostaj men'nigpeike'po Diosa o'baeme'te. Simón Pedroa kenda monbatia'paldene.

<sup>15</sup> Ken konig ya'eapet Diosen huamanbatia'pakeria on'mana'uyate:

<sup>16</sup> A'nenda David huairien aratbut Diostaj daka'da on'nigpeika'uyate. Nogok Daviden adhuea' huayayoa Diostaj nigpeehue'da o'nuyate. Nogok ijkumejapoy, Diosa o'mana'po, Daviden aratbuttaj ijmanopo'korea'aponok. Onte'ti Diostaj on'nigpeika'apo.

<sup>17</sup> Aya'ada nog aratbuta Diostaj ukdik ka'nike'po Daviden aratbuttaj ijmanopo'korea'apoy. Nog aratbuta do'taj oknopoika'dik menika'.

<sup>18</sup> Ken konig Dios Huairia o'manopo'ea'uyate.

Kenda Diosba'te o'madoya'uyate.

<sup>19</sup> Inomey nog aratbut Diostaj on'nopo'korea'depo Diostaj on'nigpeika'nok, "Moisés Diosba'e'mana' nigpeika'dik mo'ge." Oro' ahue'dik o'ey. Ijyay.

<sup>20</sup> "E'ketka' diostaj pakhue' yanika'po kenpa'ti vacaen e'ketka' diostaj e'yokde' ken huaen bapehue' yane'. Nogen huato'e'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'ti e'huerenonuku'po e'buay huaen bapehue' yanika'po huahueya' e'ta'kot huaen bapehue' yanika'. Huamimipi' bapehue' yanika'." Kenyo'da nog aratbut huaknopoe'eritaj monigmadoya'.

<sup>21</sup> A'nenda kenpa'ti oyda nogya' nogya' huakka' jakya' Moisésenba' on'bonapakika' okmapie'ahuaddikte huaitake' jakya'. —Jacoboa o'mana'uyate.

<sup>22</sup> Ken Jesús en doce huamata'moneri huanigpe'e'eri huairiere aya'da huanigpeika'eriere 'urua'da Jacobo oa' on'nopo'epo, "sue'da oro'en huanigpeika'eritaj mon'mata'mona'. Antioquiayo Pablo Bernabéere botta' mon'mata'mona'." O'nuyate. Judas Barsabástaj on'ta'mona'uyate. Silastaj kenpa'ti on'ta'mona'uyate. Silas Barsabásere huairi o'ne'uyate.

<sup>23</sup> Ken beroba' e'madoya' on'manigta'mona'uyate.

"Oro' Jesús en doce huamata'moneri huanigpeika'eri huairiere kenpa'ti huama'buyere opudtaj on'dikta'mona'ne, on'nigmadoya'ne. Opud nog aratbut Judío ehue' huama'buy mo'ene. Antioquia huakka' jak huakka'eri mo'ene. Kenpa'ti Siria huadaribayo huajka'eri mo'ene. Kenpa'ti Cilicia huadaribayo huajka'eri mo'ene.

<sup>24</sup> Sue'da oro'en huama'buy huabokereka bo'huahuame'te opudtaj nama'da huadik monmadikame'te. Huabokerekeni'dak oktegdik mo'ene. Konig Moisés o'mana'uyate nigpeika'dik mo'ene. Kenpa' yan'manmadika' manahue' o'emey oro'.

<sup>25</sup> Botta' oro'en huaknopoe'eri huadi'da huama'buytaj Bernabéere Pabloere opudomeytaj e'ta'mona'ta' o'pakpo onokteteyo' Silastaj Judastere o'baktie'ea'de.

<sup>26</sup> Pablo Bernabéere Jesucristotaj on'nigpe'epo nog huakka' jakya' nog huakka' jakya' keya' aratbut on'huadiaypo e'barakta' on'pakpo Jesús en huadak hua'a on'manmadikame'te.

<sup>27</sup> Ken, Judas Silaseretaj o'mata'monay. Kenda opudtaj o'nigmadoya'ne konigti kenomey 'urua'da mona'apone.

<sup>28</sup> Aya'da Moisésa o'mana'uyate oro'nayo manahue' o'nene. Kenda opud kika'dik mo'ene oro'ere Diosen Nokiregere o'nopo'epo oro'a o'nona'ne.

<sup>29</sup> Huaen e'ketka' diostaj e'yokde' ken huaen bapehue' yanika'. Konigti mimi bapehue' yanikati'. Kenpa'ti e'huerenonuku'po e'buay huaen bapehue' yanika'. Nogen huato'e'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'da o'nona'ne. Kenda e'nigpeika'nayo huadakda bo'kika'po. Kenpa'da o'nigmadoya'ne."

<sup>30</sup> Antioquiayo on'mata'mona'denok on'hua'uyate. Aya'tada huanigpeika'eritaj on'bakupopakandepo beroba' e'nigmadoya' on'bayokuyate.

<sup>31</sup> Kenoka' huama'buy beroba' on'tiahuaypo on'bona'pakdepo beroba'te 'urua'da on'maboroayme'tenok huakka'da on'madurugpakuyate.

<sup>32</sup> Judas Silasere Diosen huamanbatia'pakeri o'nepo huama'buytaj 'urua'da on'maboroaypo on'manmadika'onhua'nok ken huama'buya Diosen daka'da ogkika'uyate.

<sup>33</sup> Ijhue'mon keyyda o'neonhuahua'depo Antioquia huama'buya. Jerusalén huaknopoe'eritaj on'mata'mona'uyate.

<sup>34</sup> Silasnayo ehua'ta' pakhue' o'epo huahue' o'uyate.

<sup>35</sup> Pablo Bernabéekon huahue'da Antioquia huakka' jakyo o'nepo nogomeyere Jesús Huairien huadak hua'a on'manbatia'pakonhuahua'po on'manmadika'onhua'uyate.

*Jesús en huaknopoe'eritaj a'maboroaya'po Pablomey onte'ti huaboa'da on'hua'uyate.*

<sup>36</sup> Nogok Pabla Bernabétaj ona'po:

—Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo aya' jakya' oro' o'manmadika'uynig keyo bohua'. Mobata huade. Jesús en huadak hua'a menpa'ti daka' yan'nigpeiket kenda monopo'e. —Pabla ona'uyate.

<sup>37</sup> Juan Marcostaj Bernabéa e'tohua'ta' e'paktada

<sup>38</sup> Pablonoayo e'tohua'ta' pakhue' o'epo. Panfilia huakka' jakya' o'bakkumejme'nok Juana Pablomeyere nogyo nogyo Jesúsén huadak hua'a a'manbatia'pakya'po huahue' o'eme'nok Pabla e'tohua'ta' pakhue' o'uy.

<sup>39</sup> Huakka'da huayahuaya on'mahuadiayudpo konigti pakhue' o'nepo nogyon nogyon on'bakhua'uyate. Bernabé Marcostaj o'tohua'po huaboro' kusi'peyo Chipre huagkuta'mejyo o'noktegyate.

<sup>40</sup> Pablonoayo Silastaj oe'uyate. Diosa kabatihuapoke' huama'buya on'tiona'pakdepo on'mata'mona'denok on'bakhua'uyate.

<sup>41</sup> Pablo Siria huadaribayo ohua'epo Cilicia huadaribayokon o'hua'epo, "Jesucristotaj daka'da yan'nigpeika'." Noga' noga' huanigpeika'eritaj on'maboroay'uyate.

## 16

*Pabloere Silasere Timoteo o'huae'uyate.*

<sup>1</sup> Pablo Silasere huakkuru Derbe huakka' jakyo on'hua'depo konogyonda Listra huakka' jakyo on'hua'uyate. Timoteo Jesússtaj huaknopog'eri o'epo Listrayo o'ika'uyate. Ke'nen inag Jesússtaj oknopogepo judío aratbut o'uyate. Timoteoen apag judío aratbut ehue' o'uyate.

<sup>2</sup> Listra huakka' jakyo huanigpeika'eria kenpa'ti Iconio huanigpeika'eria Timoteo huadakda o'e on'batia'pakika'uyate.

<sup>3</sup> Pablo Timoteotaj nogyon nogyon e'tohua'ta' o'pakpo keyo Timoteoen apag nog aratbutda o'e judío aratbut on'nopoenok huadiayhue' me'nepo Pabla Timoteotaj huasi'dak oktegyate.

<sup>4</sup> Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'epo kenda Jerusalén huaknopog'eri huairi Jesúsén huata'moneriere on'maname'nigda Pablomeya on'mananhua'uyate.

<sup>5</sup> Ken huanigpeika'eri ogkupopakika'po nogiti nogiti Jesússtaj daka'da on'nigpeepo aya'da huame'neoda nogakon Jesússtaj huaboada o'noknopounhua'uyate.

*Pabla Macedoniabayo huag'eritaj konig e'yorokea'nig o'tiahuay'uyate.*

<sup>6</sup> Asia huadaribayo Jesúsén huadak hua'a manbatia'pakhue' yane'. Diosen Nokirega Pablotalaj ona'nok Frigia huadaribayo kenpa'ti Galacia huadaribayo on'hua'epo

<sup>7</sup> Misia huadaribayo o'nedepo Bitinia huadaribayo ehua'ta' on'pakuyunig'a "Huahue'dik mo'ene." Jesúsén Nokirega o'manopogea'uyate.

<sup>8</sup> Konigepo Misia on'pokonpo huaboro' e'pogte Troas huakka' jakyo on'huarakuyate.

<sup>9</sup> Keya'da sikyo Pablo konig e'yorokyanig huabokerektaj o'tiahuaynig, ken huabokerek Macedonia huadaribayo huag'ereri o'bopo, ona'po:

"Oro'edbayo Macedoniayo yatiak. Oro'taj bo'tihuapok." Ona'uyate.

<sup>10</sup> Konigepo Macedoniayo aktegya'po oro' o'bahuede'uy. Jesúsén huadak hua'a kan'manbatia'pake'po Diosa mo'ta'mona'ne oro' o'nopog'uy.

*Filipos huakka' jakyo Pablo Silasere o'nika'uyate.*

<sup>11</sup> Troas huakka' jakyo kusi'petone'yo o'kudondepo Samotracia huagkuta'mejyo o'hua'uy. Eme'te Neápolis huakka' jakyo oktegedepo okye'uy.

<sup>12</sup> Keya' Filipos huakka' jakyo o'hua'uy. Kenteda huakka' Roma aratbut o'nika'uy. Kenteyo Macedonia huadaribayo Filipos hueretda huakka'da jak o'uyate. Keyoda sue'da huame'noe o'unhua'uy.

<sup>13</sup> Okmapje'ahuaddik huame'noete huakka' jak kurute o'orokpo, huahuekubog aratbut keyoda on'tiona'pakika' keyo o'hua'uy. Ettone'ere egkupopakte oro' o'huadpo ettone'taj Jesúsén huadak hua'a o'manbatia'pakonhua'uy.

<sup>14</sup> Nogtida ettone' Lidia o'uyate. Lidia huakka' jak Tiaturayo huag'ereri o'uyate. Ke'na tela huabed huabahuaya'eri o'ika'uyate. Kenpa'ti Diostaj o'pakpo o'tiona'pakika'uyate. Pablo Jesúsén huadak hua'a o'manbatia'paknok Diosa Lidiataj o'nopogea'nok Lidia huaboada Jesússtaj oknopog'uy.

<sup>15</sup> Lidiataj kenpa'ti aya'da Lidiaen jak huag'eritaj bautiza o'magka'uy. Bautiza egkade'te oro'taj mona'po:

—Do Jesús Huairien huanigpeika'eri o'e o'na daka' e'nopog'nayo do'hued jakyo yan'tiakpo yanika'. —Lidia moname'ne. Konigepo ke'nen jakyo o'ika'uy.

<sup>16</sup> Nogok kenteyo huakka' jak kurute huague'te en'tiona'pakika'yo o'hua'po mune'yotaj o'dejmey. Mune'yo nog aratbuten huanaba' o'uyate. Toto'a mune'yotaj o'nopo'tog'nok mune'yo huanopoda o'nokotika'uy. Konig o'eapo mune'yoa e'batia'paknayo mune'yo huairien huata'tog'taj aratbut huakupe on'yokika'po konig o'neapo e'nopoeta' on'pakpo huakupe on'yokika'uy.

<sup>17</sup> Pablotalaj oro'eretaj bo'tahua'po,

—Inomey huabokerek Dios kuruderien huanaba' o'nepo onte'ti kurudyo noeon-huahuika'dik mo'ene on'manbatia'pak. —Mune'yoa 'utta'da o'mana'uyate.



<sup>18</sup> Huakka' huame'noe konigti 'utta'da o'manika'nok nogok Pabla o'diyatupo o'huakorudpo,

—Jesucristo o'paknok mune'yoya' yakorok, toto', yonay. —Pabla ona'nok toto' o'orokuy.

<sup>19</sup> Huakka' huakupe onte'ti ehue'dik me'taepone mune'yoen huairi on'nopodepo Pablota Silastaere on'bata'kuypo huakka' jak eretnopoyo Roma huairite on'batohua'uy.

<sup>20</sup> Huakka' jakyo huairitaj on'totiadepo,

—Oro'en huakka' jakyo huag'eritaj inomey judío huabokerek dakhuea'da on'magka'po

<sup>21</sup> kenda on'manmadika'nig oro' Roma aratbut o'epo peehue'dik kenpa'ti kikhue'dik o'ey. —Mune'yoen huairia nama'da on'mana'uy.

<sup>22</sup> Ken huakka' aratbut egkupopakya' on'pepedepo Pablota Silaseretaj ighua'da on'bahuua'po "Huaot yan'bakkiroka'. Hueypia yan'mabitbit." Huairia on'mana'uy.

<sup>23</sup> Ken, diga'da on'mabitbitdepo huabakuda' jakyo on'bakuda'depo, "Daka' yan'matogeti." Huabakuda' jak huatog'eri huairitaj o'nona'uy.

<sup>24</sup> Kenda huabakuda' jak huairi o'pepedepo adyonda o'bakuda'uyate. Monhue'dika' hueymeyente o'baibeta'uyate.

<sup>25</sup> Nopote sikyo Pablo Silasere on'tiona'pakonhua'po en'batadi'keadhua'te nog e'bakuda' on'mapee'uyate.

<sup>26</sup> Ijhuiti ehue' huakka'da o'iyegpo. Huabakuda' jak diga'da o'iyegpo aya'da o'bakhuea'uy. Aya'da sirobia huabakuderitaj e'tiduku' o'bakujuyate.

<sup>27</sup> Huabakuda' jak huairi o'mabodepo aya'da jak e'bakhuea' o'tiahuaypo aya'da ebakuda' on'mamonate o'nopoepo huata' a'arakya'po siro o'utukon'uy.

<sup>28</sup> —Keje' huata' arakhue' yae'. Aya'da iyoda o'ey. —Pabla 'utta'da ona'uyate.

<sup>29</sup> Ken huabakuda' jak huairia "huakjey e'beta' menigtotiak," o'mana'po, ida o'kudonpo. Huakka' o'me'pukepo o'iriga'po Pablota Silastere huikudate o'batihuaduyate.

<sup>30</sup> Kenoka' Pablota Silaseretaj o'matorokpo,

—Dakhuea' ijkamey, a'nopo'yareaya'po kate ka'dik ijje, huairiomey. —Huabakuda' jak huairia o'mana'uyate.

<sup>31</sup> —Jesucristo Huairitaj yaknopoe'. Onere o'nen huabetere on'nigpeenok Diosa o'manopo'yarea'apo. —Pablo Silaserea o'nona'uy.

<sup>32</sup> Jesucristo Huairien huadak hua'a huairitaj ke'nen huabetterekon o'manbatia'pakbed'uy.

<sup>33</sup> Sikyo o'epo huabakuda' jak huairi hueypia mimia e'mabitbitme' o'batihuekea'uy. Pablo Silasere huairitaj ke'nen huabetta' ken sikyoda bautiza o'magka'uyate.

<sup>34</sup> Bautiza e'magkade'te jakyo huairia o'batokudpo Pablota Silastaere aypo o'batobape'uyate. Huairi ke'nen huabetere Diostaj on'nigpepedepo durugda o'ne'uyate.

<sup>35</sup> Sikyoedda huakka' jak huairi sorotata' huabakuda' jakyo on'mata'mona'po, "Pablota Silastere yan'maoroka'." Huabakuda' jak huairitaj ya'nona'.

<sup>36</sup> Kenda e'nona'te huabakuda' jak huairi o'pepedepo Pablota o'mona'po,

—Opudtaj kan'oroke'. Huakka' jak huairia mena'ne. Konigepo opuda dakteda hua'dik mo'ene. E'mana'tada.

<sup>37</sup> —Romano huag'eri ee'tada huairia oro'taj peehued huakka' aratbut bakpote sorotata' hueypia mo'bitbitme'ne. Huabakuda' jakyo bo'kudame'ne. Oyda iregireg e'oroka'ta' mena'po bo'tipak. Keje', ke'nada kan'tiakpo aratbut bakpote mo'oroke'. —Pabla huakka' jak huairien sorotata' o'mana'uyate.

<sup>38</sup> Konig Pablo sorotata' o'mana'nig sorotata' huakka' jak huairitaj on'hua'depo konigda on'mana'uy. Pablo Silasere Roma huag'eri o'nenok huakka' jak huairi kenda on'pepedepo on'mepukpo

<sup>39</sup> huabakuda' jakyo on'hua'uy. "Nama'da ogkame'ne, motinoey' oro'taj." Pablota Silastaere on'mana'po on'matoporokonpo, "Huakka' jakya' yanhuati." On'mana'uyate.

<sup>40</sup> Huabakuda' jakya' o'norokdepo Lidiaen jakyo on'hua'uy. Jesúsen huanigpeika'eritaj on'manbatia'pakpo on'maboroaydepo on'bakhua'uyate.

## 17

*Tesalónica huakka' jakyo huakka'da dakhuea' huaka'eria egkupopakya' Pablota Silastere dakhuea' on'hua'po ighua'da on'bahuua'uy.*

<sup>1</sup> Ken Pablo Silasere on'hua'po, Anfípolis huakka' jakyo on'pokonpo kenpa'ti Apolonia huakka' jakyo on'pokonpo on'hua'po Tesalónica huakka' jakyo o'nokye'uyate. Tesalónicayo judío huaitake' jak o'uyate.

<sup>2</sup> Konig Pablo o'kika'nig judío huaitake' jakyo o'kuduyate. Okmapie'ahuaddik huame'noete bapaa'tea' Apagba' o'manmadika'uyate. Judío aratbuttata' nog aratbuttaere o'manmadika'uyate.

<sup>3</sup> Pablo Apagba' o'bona'pakpo, Cristo buey'dik o'epo kenpa'ti nogok noyhuaddik o'epo o'manmadika'po,

—Jesústaj kenda o'tia'pak. Jesústaj on'arakuyate. Diosa o'noyhuada'uyate. Jesús Diosen Cristo o'enok Diosa kurudya' o'ta'mona'uyate. —Pabloa o'mana'uyate.

<sup>4</sup> Ken, huakka'amon judío aratbut on'pegedepo huaboa'da Jesucristotaj o'noknopopepo Pablomeyere o'nika'uyate. Kenpa'ti nog aratbutada huakka'ada Diostaj huapakari on'pegedepo Jesústaj huaboa'da on'nigpeika'po Pabloere o'nika'uyate. Kenpa'ti huakka'ettone' konig huairi on'nopopepo huaboa'da Jesústaj on'nigpeika'po Pabloere o'nika'uyate.

<sup>5</sup> Nog judío aratbut Jesucristotaj oknopogehue' huae'erinayo Jesús en huanigpeika'eritaj dig on'bahuahuaypo dakhuea' huaka'eri dagte baahue' huae'eritaj on'batotiakdepo on'kupopaka'depo “Pablota Silaseretaj ighua'da yan'bahuua'po dakhuea'da ogkika'utta'da yan'dokoy.” Digda on'bahuahuaypo on'bahua'uyate. Kenda ondadhua'po huakka'da aratbuta on'pegedepo on'bahua'po. Huakka' aratbuttaj a'bayokya'po Pablota Silaseretaj o'dukpo Jasónen jakyo on'kudon'nig'a.

<sup>6</sup> Keyo bahuahuayhue' o'nepo Jasóntaj nog huanigpeika'erieretaj on'bata'koypo huakka' jakyo huairitaj on'batohua'uy. Uta'da o'nona'po:

—Nogbayo nogbayo Pablo Silasere aya' aratbuttada on'manmadika'nok nogded on'maknopogea'. Kenpa'ti iyodakon on'tiakme'.

<sup>7</sup> Jasón ke'nen jakyo o'matogeme'te. Roma huairi e'mana' kenomey pakhue' o'nepo, nog gobiernu huairitone' o'ge on'batia'pakpo ke'nen huadik Jesús o'ge on'batia'pakpo. —Judío aratbuta digda on'bahuahuaypo utta'da oda'uyate.

<sup>8</sup> Huakka' aratbut huakka' jak huairiere kenda on'mapegedepo diga'da on'mahuadiay'uyate.

<sup>9</sup> Jasónere nog aratbutere huairitaj huakupe on'bayoknok huakka' jak huairia Jasónomeytaj on'maenon'uyate.

*Pablo Silasere Berea huakka' jakyo Jesús en huadak hua'a on'manbatia'pakuyate.*

<sup>10</sup> Sikyo Jesústaj huanigpeika'eria Pablota Silaseretaj idada on'mata'mona'po Berea huakka' jakyo on'mata'mana'uyate. O'nokyedepo daka' a'manbatia'pakya'po judío en hua'itake' jakyo on'hua'uyate.

<sup>11</sup> Bereaya' judío aratbut huadaknopo'da o'nepo huadak hua'ataj e'peeta' on'pakuyate. Tesalónica aratbutnayo huadak hua'ataj e'peeta' pakhue'da o'nyate. Pablota Silastaere daka'da on'mapeonhuahua'po aya' huame'noeda kenda on'manmadikika'nig menpa'ti buttida hua'a ya'etapo a'nopogeya'po Apagba' e'madoya' on'bonapakika'uy.

<sup>12</sup> Konigda o'enok huakka'da Jesústaj o'noknopogeyate. Kenpa'ti nog aratbutada griego Jesústaj o'noknopogeyate. Huakka'ada on'nigpeepo huakka' konig huairi ettone'akon Jesústaj on'nigpee'uy. Kenpa'ti huakka' huabokereka on'nigpee'uyate.

<sup>13</sup> Ken judío aratbut Tesalónica huakka' jakyo on'tipeepo, Bereayo Pablo Diosen huadak hua'a o'manbatia'pak on'tipepedepo keyoda on'tiakuyate. On'tiakdepo Pablota Silaseretaj dakhuea'da ighua'da on'bahuua'po huakka' aratbuttaj on'mamame'pukea'uy.

<sup>14</sup> Ken idada Jesústaj huanigpeika'eria Pablota e'pogyo on'ta'mona'uyate. Berea huakka' jakyo Silas Timoteoere on'yahue'uyate.

<sup>15</sup> Nog huabokerek huama'buya Pablota Atenas huakka' jakyo on'tohua'po o'nokyedepo onte'ti Berea huakka' jakyo on'kume'uyate. Silastaj Timoteoeretaj ida kan'tiake'. Pabloa o'manigdikta'monen'uyate.

*Atenas huakka' jakyo Pabloa Jesús en huadak hua'a o'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>16</sup> Kenoka' Pabloa Silastaj Timoteoeretaj o'manigunhuahua'po Atenas huakka' jakyo. Keyo huakka'da e'ketka' dios on'toenok o'tiahuaypo, o'mepuke'uy.

<sup>17</sup> Konigepo judío en hua'itake' jakyo o'manbatia'pakpo, judío aratbut nog aratbutere Diostaj on'paknok kenomeytaj Pabloa huadak hua'a o'manbatia'pakuyate. Huakka' jak eretnopoya' aratbut e'ne'ya' Pabloa o'manbatia'pakuyate.

<sup>18</sup> Epicúreos huamanmadika'erien huanigpeika'eri o'nepo kenpa'ti estoicos huamanmadika'erien huanigpeika'eri o'nepo Pablota huaboa'da on'hua'po,

—In huabokerek katea' monet. —Sue'ada on'hua'uy.

—Nog aratbuten diostaj o'batatia'pak o'nopogey. —Nogomeya on'batia'pakuy.

Pabloa Jesústaj o'manbatia'pak kenpa'ti Diosa aratbuttaj onte'ti kurudyo o'manoanhuahuika'apo. Pabloa o'manbatia'paknok kenda on'batia'pakuy.

<sup>19</sup> Ote' Areópagote Pablota on'tohua'uy. Kenteda huairi on'kupopakika'po Pablota o'nona'po:

—¿Kate huabodik onmadika'oro'taj? ¿Menpa'oro' kenda nopog'dik o'ge?

<sup>20</sup> Nogpa'da on'batia'pakne. Konig o'ge oro'tehuapa' e'nopogeta' o'paki. —Pablota o'nona'uyate.

<sup>21</sup> Aya'da Atenas huakka' jakyo huaꝑ'eri kenpa'ti nog aratbutabeta' keyoda o'nika'uy. Katepi' huabodik e'batia'pakte diga'da e'mapeeta' on'eretpakika'po kenda o'nona'nok.

<sup>22</sup> Ote' Areópago y huakka' huabokerek egkupopaknopoyo Pablo o'bopo o'mana'po:

—Opuden dios e'ketka'taj huakka' bo'pakne ijnopꝑey, Atenas huairiomey.

<sup>23</sup> Kenoka' ijhua'epo nogyo nogyo opuden e'ketka' dios ijtiahuayikay. Opud e'ketka' diostaj bo'pakpo bo'huahua'ika'. Nogyon dios e'ketka' huanhuada' ijtiahuaymey, “dios okjahue'ya o'enigta huanhuada'.” Ken huanhuada'te e'madoya' ijhuahuaymey. Kenda Diostaj opuda bo'paknig okjahue' mo'енок ka'noknopꝑe'po ijbatia'pakapoy.

<sup>24</sup> Dios aya'da huadari ote'ere o'kuyate. Aya'da huadarite huaꝑ', aya'da ote'yo huaꝑ', huahuayo huaꝑ' Diosa o'kuyate. Dios kurud huairi o'e. Dios huadari huairi o'e. Dios aratbuta jak e'nigka'yo ikahue' o'ika'.

<sup>25</sup> Diosa aya'da o'toenok Diostaj oro'a sigpi' tihuapokhue'dik o'ene. Diosanayo aya'tada aratbuttaj o'manoea'ika'. Aya'tada o'mahuꝑ'poa'ika'. Kenpa'ti aya'tada katepi' o'bayokika'. Kenda Diosayo'da o'kika'.

<sup>26</sup> Huakkuruda Dios nogtida huabokerek o'ka'uyate. Nogok Diosa o'itaka'depo aya'da aratbut nogtideda mimi o'ne. Nogyon nogyon o'mata'mona'uyate. Kendariyoda huaika' o'mata'monea'uyate. Ken huabayok aratbut yan'noeapet a'nenda Diosa o'mana'uyate.

<sup>27</sup> Aratbut Diostaj kadukike'po kenpa'ti Diostaj kanoknopꝑike'po Diosa aya'tada mogkuyate. Dios oro'taj ibodteda o'ika'.

<sup>28</sup> Diosa oro'taj mo'noea'ika'ne. Diosa oro'taj bo'tihuapoknok o'hua'e'ikay. Diosa oro'taj mo'toenok o'ikay. “Oro' Diosensi'po o'ey.” Opuden huanopꝑe'eria o'da'uyate.

<sup>29</sup> Oro' Diosensi'po, ee'nayo oro'en Dios dios e'ketka' ehue'dik o'e. Oro huaba'a e'ketka' dios Dios ehue'dikda o'e. Siro e'ketka' huid e'ketka' dios Dios ehue'dikda o'e. Huabokerekada konig on'nopꝑe'po on'pakpo dios e'ketka' ogkika'.

<sup>30</sup> A'nenda aratbut Diostaj noppehue'da o'nepo nama'da ogkika'uyate. Diosa diga' castiga ogkahue' o'maika'uy. Oynayo aya'tada nogyā' nogyā' dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik yane'. Diosa o'mana'de.

<sup>31</sup> Diosayo'da ken huame'noe ya'eapetnigtaj oknopꝑe'uyate. Kenme'noete aya'tada Cristoa daka' o'mapeꝑedepo castiga o'magka'apo. Nogtida huabokerek Cristotaj Diosa oktie'uyate. Diosen Huasi'po buttida o'e a'nopꝑeya'po Diosa o'noyhuada'uyate. —Pabloa o'mana'uyate.

<sup>32</sup> Huabokerek e'bueyte Diosa o'noyhuada'uyate Pabloa e'manade'te kenda on'peꝑedepo, sue'ada en'tierektada nogomeya' o'nona'po:

—Kenda i'manbatia'paknig e'peeta' nogok o'paki. —Noga Pablota'j o'nona'uyate.

<sup>33</sup> Ken Pablo o'bakhua'uy.

<sup>34</sup> Sue'ada Pablota'j on'peꝑedepo Jesústaj o'noknopꝑe'po Pablota'j on'tahua'uy. Nogtia'da ken huadika Dionisio Pablota'j o'tahua'uy. Dionisio Areópago huaꝑ'eri o'uy. Kenpa'ti ettone' ken huadik Dámaris Pablota'j o'tahua'uy. Kenpa'ti nogomeya' Pablota'j on'tahua'uy.

## 18

*Pablo Corinto huakka' jakyo o'ika'onhua'po Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakonhua'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok Atenas huakka' jakya' Pablo o'bakhua'uyate. Corinto huakka' jakyo o'hua'uyate.

<sup>2</sup> Okyꝑedepo judío huabokerek o'huahuay'uyate. Ke'nen huadik Aquila o'uy. Nogbayo Ponto huadaribayo Aquila o'si'poꝑe'uyate. Huaboa'da huaꝑ'geere Italia huadaribaya' on'tiakme'te. Ke'nen huaꝑ'geere huadik Priscila o'uyate. Roma Huairia Romaya' o'maorokame'te. Judío aratbuttaj o'maorokame'tenok Aquila Priscilaere Romaya' on'tiakdeme'te. Ken a'tahuadeya'po Pablo o'huahua'uyate.

<sup>3</sup> Aquila huaꝑ'geere jaka huaka' huasi'dak huaka'eri o'nyuayate. Pablo konigti jaka huaka' huasi'dak huaka'eri o'epo kenomeyere onyayo' ogkika'uyate.

<sup>4</sup> Aya'da okmapie'ahuaddik huame'noete judíoen huaꝑ'itake' jakyo Pablo o'hua'ika'uyate. Keyo judío aratbuttaj nog aratbuteretaj huadak hua'a o'manbatia'pakpo o'manmadikika'uyate. Jesucristo buttida o'e o'maknopꝑe'uyate.

<sup>5</sup> Macedonia huadaribaya' Silas Timoteoere en'tiakde'te Pablo huasi'dak jaka e'ka' kenpa'da o'batikuy. Aya' huame'noeda Pabloa Jesúsen huadak hua'a kenpa'da o'manmadikika'uyate. “Jesús o'e Cristo, Diosa kurudya' o'ta'mona'uyate.” Pablo judío aratbuttaj daka'dakon o'mana'ika'uyate.

<sup>6</sup> Kenoka' judío aratbuta huaboa'da Pablota'j e'batikata' on'pakpo dakhue'dikda on'huaa'nok Pablo huaok on'todtodon'uyate kenpa'da o'hua'apo a'manopꝑe'aya'po,

—Kenda opuda bo'kika'po kenpa'da mo'bueyapet. Do nama'da ahue' e'ika'tada pēhue' mo'ika'po kenpa'da mo'bueyapet. Oyda nog aratbutteda ihua'apoy. —Pabloa judío aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>7</sup> Huaitake' jakya' o'orokdepo Justoen jakyo o'hua'uyate. Huabokerek nog aratbutda o'ēpo Diostaj di'da o'ika'uy. Justoen jak judíoen huaitake' jak onteteyo' o'tajka'uyate.

<sup>8</sup> Kenpa'ti Crispo Judíoen huaitake' jak huairia Jesústaj huaboa'da oknopō'uyate. Ke'nen huabeta aya'ada Jesústaj o'noknopō'uyate. Kenpa'ti huakka'da Corinto huakka' jak huag'eri Jesúsen huadak hua'a on'pēpo huaboa'da Jesústaj o'noknopōdepo bautiza on'magka'uyate.

<sup>9</sup> Ken sikyo e'yorokte Jesús Huairia Pablota'ona'po:

—Mididhue' yag'. Batikhue'da nogiti huadak hua'a yamanbatia'pakonhuahuika'.

<sup>10</sup> Onere ijjenok, aratbut ontaj dakhuea' ogkahue'dik mo'ene kenpa'ti huakka'da in huakka' jakya' do'taj o'noknopōepo. —Jesús Huairia on'uyate.

<sup>11</sup> Ken Corintoyo nogbayoktida o'ēpo seis puugkon Pablo o'unhuahuika'po Corinto aratbuttaj Diosen hua'a o'manmadika'onhuahua'uyate.

<sup>12</sup> Kenoka' Acaya huadaribayo Galión gobierno huairi o'uyate. Corinto jak Acaya huadaribayo o'uyate. Judío aratbuta ogkupopakdepo Pablota' digda onhuahuaypo huairite on'tohua'uyate.

<sup>13</sup> —Konig Moisésa o'mana'uyatenig opudomey judío Diostaj nigpeikahue'dik mo'ene. Nogda Diostaj nigpeika'dik mo'ene. Pabloa nama'da o'mana'ika'. —Judío aratbuta gobierno huairitaj nama'da on'huua'uyate.

<sup>14</sup> Pabloa batia'pakhued Galión huairia o'mana'po:

—Yan'pēg', opud judío aratbut. In huabokerek o'bere o'barakpi' do'taj ena'nayo nigpēg'dik o'nene.

<sup>15</sup> O'nen huadik o'nen e'manmadika' e'pēeta' pakhue' o'nene. Opudada yan'nopōepo yagka'. Doa kahue'dik ijje. —Galión huairia o'mana'uyate.

<sup>16</sup> Huairien jakya' huairia o'maen'uyate.

<sup>17</sup> Roma huairien jak kurute Sóstenes judíoen huaitake' jak huairitaj nog aratbuta on'bitituyate. Galión Roma gobierno huairia e'tiahuayada suhuata' o'uyate.

*Antioquia huakka' jakyo Pablo onte'ti o'kumejdepo, onte'ti a'manmadikaya'po o'hua'uyate.*

<sup>18</sup> Corinto huakka' jakyo Jesúsen huanigpeika'eriēre Pablo o'ika'po, sue'da huakka' huame'noe o'ika'depo, huanigpeika'eritaj ihuaya' o'mana'depo Priscila Aquilaere o'bakhua'po Siria huadaribayo kusi'petone'te on'bakhua'uyate. Cencrea huakka' jakyo e'hua'te kusi'petone'yo huahued o'nepo, “Diostaj ijnigka'apoy,” oa'po kuserena'da Pablo o'kupiud'uyate.

<sup>19</sup> Efeso huakka' jakyo o'nokyēdepo Priscila Aquilaere keyo o'maenondepo. Judío huaitake' jakyo Pablo o'kudpo judío aratbuttaj 'uruda o'manmadika'nok,

<sup>20</sup> “Huahue' yag'. Oro'ere huakka' huame'noe yaunhua'.” Enna'tada Pabloanayo, “ehue', hua'dik ijje,” o'mana'uy.

<sup>21</sup> A'hua'deya'po o'mana'po:

—Jerusalényo Apag Diostaj fiesta on'nigka'apo. Keyo fiestayoy e'dik ijje. Diosa e'paknayo opudtaj kumejdik ijjeapoy. —Pabloa Efeso aratbuttaj o'mana'uyate.

Ken kusi'petone'yo o'kuddepo Efeso huakka' jakya' okhua'uyate.

<sup>22</sup> Cesarea huakka' jakyo o'betdepo Pablo Jerusalényo dagte o'hua'uyate. Jesúsen huaknopō'eritaj egkupopakte o'mabaaka'epo Antioquia huakka' jakyo o'hua'uyate.

<sup>23</sup> Antioquia sue'da huakka' huame'noe o'ēdepo onte'ti o'hua'uyate. Onte'ti Galacia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po kenpa'ti Frigia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po, Jesúsen huaknopō'eritaj daka' o'manopoeanhua'uyate. O'maboroaypo nogiti nogiti eknopō' o'batihuapokuyate.

*Efeso huakka' jakyo Apolos Apagba' o'manbatia'pakonhuahua'uyate.*

<sup>24</sup> Kenoka' Efeso huakka' jakyo judío huabokerek okye'uyate. Ke'nen huadik Apolos o'uy. Alejandria huakka' jak huag'eri o'uy. Apagba' 'urua'da huamanbatia'pakera' o'uyate kenpa'ti Apagba'taj huadakda o'nopoika'uyate.

<sup>25</sup> Apolosa Jesús Huairitaj ya'tipegeteda oknopōepo o'eretpakpo Jesústaj durugteda o'manbatia'pakonhua'uyate. Kenda Jesúsa o'ka'uyate daka'da o'manmadika'uyate. Aya'da nopōehue' o'uyinig'a kenyo'da Juana kenda Jesústaj o'manmadika'uyate kenpa'ti konig Juan bautiza ogka'uyatenig kenyo'da o'nopō'uy.

<sup>26</sup> Apolos judío en huaitake' jakyo me'pukhue' o'epo huaboa'da o'manbatia'pakpo Jesústaj sue'da e'nopoğada o'manmadika'uyate. Kenoka' Aquila Priscilaere on'peedeпо bebahue'yo huata' on'tohua'po. Aya'da Jesús a'kika'uyatenig daka'da Apolostaj o'nonmadika'uyate.

<sup>27</sup> Nogok Acaya huadaribayo Apolos e'huata' o'paknok Jesús en huanigpeika'eria e'tihuapokta' on'pakpo beroba' on'manigmadoya'uyate. Acaya huadari huaknopoe'eri Apolostaj huadakta kan'nigpee'po beroba' on'manigmadoya'po kenbate beroba' on'ta'mona'uyate. Okyedeпо Jesústaj huanigpeika'eritaj o'manmadika'po huakka'da huaknopoe'eritaj o'batihuapokuyate.

<sup>28</sup> Judío aratbut oknopoehue' huae'eritaj Jesús en huadak hua'a 'urunanada o'manbatia'pakonhua'po Jesús Diosen Cristo o'e'uyate. Kurudya' o'ta'mona'uyate. Apagba' o'bona'pakpo Jesús hueretda Diosen Cristo o'uyate o'manopoea'nok judío a nama'da ia' onahue'dik o'nepo atokhue'da o'nuyate.

## 19

*Efeso huakka' jakyo Pablo o'epo Jesús en o'manbatia'pakonhuahua'po o'manmadika'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' Apolos Corinto huakka' jakyo e'unhuahuika'te Pablo Efeso dagte ote'te o'pokonpo Efesoyo okye'uyate. Keyo Jesústaj huaknopoe'eritaj o'bahuhua'yuyate.

<sup>2</sup> O'mana'po:

—Jesústaj huaboa'da moknopoeдепо, Diosen Nokireg menpa' mo'nopo'toe'? —Pabloa o'mana'uyate.

—Diosen Nokiregtaj sigpi' peehue'da o'ikay. —Efeso huaknopoe'eria o'nona'uyate.

<sup>3</sup> —¿Kateta' moknopoeпо bautiza boka'uy? —Pabloa o'mana'nok,

—Juanen e'manmadika' oknopoeenok bautiza mogka'uyne. —Huaknopoe'eria o'nona'uyate.

<sup>4</sup> —Aratbut e'nopo'koreade'te Juananayo bautiza o'magkika'uyate. Bautiza o'magka'депо “Noga' o'tiakde Diosa kentaj kurudya' o'ta'mona'uyate. Kentaj yanoknopoe'.” O'manika'uyate. —Kenda Pabloa huaknopoe'eritaj o'mana'uyate.

<sup>5</sup> Pablotaj daka'da on'peedenok kenpa'ti Jesús Huairi o'paknok bautiza o'magka'uyate.

<sup>6</sup> Kenoka' Pabloa e'batiba'ta'tete Diosen Nokirega huaboa'da o'manopoea'denok nogen hua'ate on'baapakuyate. Kenda Diosen Nokirega huaboa'da o'manopoea'denok on'manbatia'pakuyate.

<sup>7</sup> Doce huabokerek Jesucristotaj o'noknopoe'uyate.

<sup>8</sup> Bapa' puuga' Pablo judío en huaitake' jakyo aya' okmapie'ahuaddik huame'noete o'kudika'po Jesús Huairitaj oknopoe'dik mo'e o'manbatia'pakika'po mididhue'ada o'manika'po daka' o'manopoea'uyate.

<sup>9</sup> Sue'ada Jesústaj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo Jesústaj e'manmadika' huakka'da egkupopakya' dakhuea'da on'batia'pakonhua'uyatenok. Konigepo Pablo o'bakhua'po Tirannoen huamanmadika' jakyo huaknopoe'eritaj o'batohua'uyate. Aya'da huame'noe Jesús Huairien hua'a o'manbatia'pakonhuahuika'uyate.

<sup>10</sup> Ken botta' huabayok Jesús Huairien hua'a o'manbatia'pakonhuahuika'nok aya'da Asia huadaribayo huae'eri Jesús Huairitaj e'manmadika' on'pee'uyate. Judío huae'eri nog aratbutere on'pee'uyate.

<sup>11</sup> Diosa Pablotaj teyda o'ea'nok konig Diosyo'da ka'dik o'enig o'kika'po dakhue'taj o'bayarea'po.

<sup>12</sup> Kena'po yudtata' on'nejpo kenpa'ti yudtaj joktega' on'nejдепо on'tohua'po, aratbut e'digpaktaj kenpa'ti dakhue' ee'taj ke'na on'manejpo on'bayarea'uyate. Kenpa'ti dakhue' toto' nokiregtaj on'makmaoroka'uyate.

<sup>13</sup> Sue'da judío nogyo nogyo huahuae'eri toto'taj huamakmaoroka'eri o'nepo, toto' a'makmaoroka'po Jesús endik dikka'dik o'ene on'nopoeпо,

—Yanorok. Jesústaj Pabloa o'manbatia'pakika'. Jesús a'paknok yanorok. —Kenomeya' toto'taj on'mana'uyate.

<sup>14</sup> Ken konig Escevaen huasi'poa on'da'uyate. Esceva judío sacerdote huairi o'uyate. Ke'nen sietesi'poa kenda on'da'uyate.

<sup>15</sup> Kenpa' e'manade'te,

—Jesústaj okiey. Pablotaj okiey. Opudtaj okiehue' o'ey. ¿Be mo'et? —Toto'a o'mana'uyate.

<sup>16</sup> Kenda o'mana'депо kenbokereka Escevaensi'potaj aya'tada teynanada o'magka'nok jakya' on'mamonpo, jura'bayo' kenpa'ti dakhuea' huaso' egka' on'mamon'uyate.

<sup>17</sup> Kenda aya'ada Efeso huakka' jak huae'eri judío nog aratbutere huakka' on'me'pakpo. Huadakta Jesús Huairi o'e' o'noknopondeпо on'batia'pakuyate.

<sup>18</sup> Kenpa'ti huakka'da Jesústaj huaknopog'e'riomey on'kupopakuyate. Aratbut men'pee'po nogda nogda nama'da ijkikamey on'mana'uyate.

<sup>19</sup> Huakka'mona tidig ogkikame'te. Tidig huaka' huanopog'e'beroba' en'batotiakde'te huakka'ada on'tiahuaypo on'mama'huig'a'uyate. Ken beroba' e'bae'nayo quinientos gramos de oro yokdik o'e.

<sup>20</sup> Ken konig nogya' nogya' huakka'ada Jesús Huairien huadak hua'a huaboa'da o'noknopog'e'uyate. Kenpa'ti 'uru'a'da on'nigpeika'po Diosen on'nigkika'uyate.

<sup>21</sup> Nogok Pablo Jerusalényo e'huata' o'pakpo, "huakkuru Macedonia huadaribayo ijbata'huadunhua'apoy kenpa'ti Acaya huadaribayokon ijbata'huadunhua'apoy. Jerusalénya' Romayo ijhua'apoy." Pabloa oa'uyate.

<sup>22</sup> Macedoniayo Timoteo Erastoere huatihuapokeritaj o'mata'mona'depo nogiti Asiayo Pablo o'un'uyate.

*Efeso aratbut ogkupopakpo digda on'huadiaypo dig'a da o'dokoyonhua'uyate.*

<sup>23</sup> Kenoka' Efesoyo Jesúsen huadak hua'a on'manmadikika'nok huakka' aratbut ogkupopakpo dig'a da on'mahuadiaypo dig'a da o'dokoyonhua'uyate.

<sup>24</sup> Demetrio huabokerek siro jaksi'po diosen jakonig huaka'eri o'uy. Efeso aratbut aya'ada dios Dianataj o'noknopog'e'uyate. Ettone' diostaj o'dikka'uyate Diana. Demetrio huakka' nog huabokerekere Dianataj huakka' siro e'ketka' jaksi'po ogkika'uyate. On'bahuaya'po huakka' huakupe on'bae'ika'uyate.

<sup>25</sup> Huakka' siro jaksi'po huaka'eri nog siro e'ketka' huaka'eri Demetria o'bakupopaka'po,

—Huairiomey, Dianataj siro jaksi'po huakka'da o'kika'ne kenpa'ti siro e'ketka' dios o'kika'ne. Huakka' huakupe o'bae'ikay opuda mo'nopogene.

<sup>26</sup> "Huabokerekada e'ka' siro e'ketka' dios hueretda Dios ehue' o'e." Pabloa nogyo nogyo Asiayo iyo Efesoyokon o'hua'epo kenda huakka'tada o'mana'nok Cristotayo'da huakka'ananada o'noknopogene. Kenda mo'batiahuaydene kenpa'ti mo'matipegedene.

<sup>27</sup> Kenda oro'tehuapa' dakhue'da o'e. Onte'ti oro'en siro e'ketka' jaksi'po kenpa'ti oro'en siro e'ketka' aratbut pakhue'dik o'neapo. Bahuayahue'dikda mo'eapone. Kenpa'ti aratbuta 'uru dios Dianaen jaktone'ta' pakhue' o'neapo. Oy dios Dianataj huakka'ada Asiaya' on'pak kenpa'ti nogbaya' nogbaya' on'pak. Kenomeya' ona'ti dios Dianata' pakhue' o'neapo. —Demetria o'mana'uyate.

<sup>28</sup> Kenda on'pegedepo dig'a da on'mahuadiayonpo,

—Efeso aratbuten dios Diana huadakdapita' huairi o'ika'. —Efeso aratbuta 'utta'da o'dokoyuyate.

<sup>29</sup> Efeso huakka' jakyo huabada aratbut konig o'ka'apoy nopogehue'ada o'nepo dig'a da o'dokoypo Gayotaj Aristarcoeretaj on'bata'koyonpo Efeso aratbuten huaitake' jakyo on'batotokonhua'po nopoyo on'maboa'uyate. Ken Gayo Aristarcotere Pabloa nogyo nogyo o'batohua'ika'uyate. Gayo Aristarcoere Macedonia huadaribayo huag'e'eri o'nuyate.

<sup>30</sup> Huakka' aratbut egkupopakpo Pablo e'kudta' e'paktada Jesúsen huaknopojka'eria Pablota on'toenok kudhue'dik o'uyate.

<sup>31</sup> Kenpa'ti sue'ada Asia huadaribayo huairi Pabloen huadi' o'nepo Pablota ka'none'po o'mata'mona'nok, "Huaitake' jakyo kudhue' yae'." O'nona'uyate.

<sup>32</sup> Huaitake' jakya' nogda huadik nogda huadik 'utta'da o'dapo nopogehuedada 'utta'da oda'po mena'po ogkupopak nopogehue' o'nuy.

<sup>33</sup> Alejandro judío huabokerek o'uy. Ken aratbuta ogkupopaknig Alejandrotaj on'nopoa'depo aratbut nopoyo judío aratbuta Alejandrotaj on'tohua'nok e'manbatia'pakta' o'pakpo Alejandro apakhue' ka'ne'po o'manigba'tenig'a.

<sup>34</sup> Ke'na judío aratbut o'e on'nokotpo dos horas 'utta'da on'basagkia'epo,

—Efeso aratbuten dios Diana huadakdapita' huairi o'e. —'Utta'da on'basagkia'e'uyate.

<sup>35</sup> Ken gobierno huairien huamadoya'eri o'bodpo aratbuttaj o'baa'batika'depo o'mana'po:

—Huairiomey Efeso huag'e'eri 'uru jak dios Dianaen oro' on'tioka'ika' aya'baya'da aratbut on'nopog. Kenpa'ti Diana e'ketka' dios kurudya' o'kotuynig. Oro'a on'tioka'ika' aya'baya'da aratbut on'nopog.

<sup>36</sup> Kenda buttida o'e aya'ada huaa'dik o'ne yan'batik, basagkia ehue' yane'. Nopogehue'ada ahue' yane'. Daka'da yan'nopogepo yagka'.

<sup>37</sup> Kenomey huabokerek bo'totiakdenig dakhuea' kahue' o'ne. Kenpa'ti opudomeyen diostaj dakhuea' huaahue' o'ne.

<sup>38</sup> Demetrioere huabaa'eria betapi' e'huata' e'paknayo daka' huanopojka'eri huairitaj hua'dik o'nika'. Huanopojka'eri huairia me'pee'po huayahua'ya batia'pakdik o'ne.

<sup>39</sup> Nogda e'ka'ta' e'paknayo huakka' jak gobiernu huairi egkupopakya' batia'pakdik mo'epet.

<sup>40</sup> E'kupopakya' 'utta'da o'da'paknok kenpa'ti on'bake'tenok, "Dakhuea'da bo'kame'te." Roma huakhuairi a'dik o'ē. Kateapi' a'tokhue'dik o'ēapet oro'a. —Huairien huamadoya'eria o'mana'uyate.

<sup>41</sup> Kenda o'mana'depo, "yan'bahuati'," o'manan'uyate.

## 20

*Macedonia huadaribayo kenpa'ti Grecia huadaribayo Pablo o'hua'uyate.*

<sup>1</sup> 'Uta'da ea'pak en'batikde'te Pabloa huanigpeika'eritaj a'maboroayonya'po o'bakupopaka'uyate. O'manmadika'depo, "ijhua'dey," o'mana'depo Macedonia huadaribayo o'bakhua'uyate.

<sup>2</sup> Macedonia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po Jesúsaj huanigpeika'eritaj daka'da o'maboroaypo o'manmadikanhua'uyate. Nogoka' Grecia huadaribayo okye'uyate.

<sup>3</sup> Keyo bapa' puug o'mata'unhuahua'po Siria huadaribayo hua'dikda e'ēada kusi'petone'yo huakuddik e'ēada judío aratbut Pablota' a'arakenya'po onokkupobonok Pablo o'nopo'edepo kusi'petone'yo huahue' o'uyate. Konigepo hua'ite onte'ti Macedonia huadaribayo ijhua'apoy, huabo'a'da o'nopo'e'uyate.

<sup>4</sup> Nogda huakka' jakeri kenpa'ti nogda huadaribayo huā'eri Pabloere on'hua'uyate. Sópater Berea jak huā'eri o'hua'uy. Tesalónica jak huā'eri, Aristarco kenpa'ti Segundo on'bahua'po, Derbe jak huā'eri Gayo kenpa'ti Timoteo on'bahua'po Asia huadaribayo huā'eri Tíquico Trófimoere on'tahua'uyate.

<sup>5</sup> Dage huakkuru kenomey on'hua'depo huakka' jak Troasyo oro'taj monige'uyate.

<sup>6</sup> Filipos huakka' jakyo judío'en fiestate oro' o'bape'uy. Kenda fiestate judío aratbut bi-ahue' pan bape'dik o'nika'. Fiesta o'pokandepo kusi'petone'yo o'hua'uy. Cinco huame'noe e'pogte o'hua'unhua'po Troas huakka' jakyo okye'depo Troasyo siete huame'noe o'un'uy.

*Troas huakka' jakyo Pablo o'ta'un'uyate.*

<sup>7</sup> Domingote pan a'bapeya'po konig Jesús en huata'moneri ogkika'uyatenig oro' ogkupopakpo, Pabloa oro' huanigpeika'eritaj monmadikanhua'po. Eme'te ijhua'apoy o'nopo'epo ijhue'da monbatia'pakonhua'po nopote sikyoda monbatia'pakbeduene.

<sup>8</sup> Jak kutaya'nada e'bakariya' o'kupopakuy. Keyoda huakka' huakjeysi'po o'bakpaknok.

<sup>9</sup> Huabo o'epo huaboendik Eutico ventanate o'huadpo ijhue'da Pablo o'manbatia'pakbednok ken huabo diga'da taytaya' oa'po o'tayonpo jak kutaya' o'kotuy. E'bueyon' o'dupaka'po jakyo on'hueda'uy.

<sup>10</sup> Ken Pablo o'huarakdepo huabotaj huikudate o'tihuadato'po o'doko'epo,

—Me'pukhue' yane', huabo o'noe. —Huama'buy huaknopoe'eritaj o'mana'uy.

<sup>11</sup> Ken ona'ti jak kutayo o'behuikonpo pan o'pohuese'a'po o'batobape'depo onte'ti o'manbatia'pakpo o'tokme'uy. O'batikdepo o'bakhua'uy.

<sup>12</sup> Huabotaj e'noe' on'tohua'nok aya'ada durugnanada on'mae'uy.

*Troasya' Mileto huakka' jakyo Pablomey on'hua'uy.*

<sup>13</sup> Oro' huakkuruda o'hua'uy. Asón huakka' jakyo Pablota' a'eya'po kusi'petone'te o'hua'uy. Pablonayo hua'ite e'hua'ta' o'pakuyate.

<sup>14</sup> Asón jakyo Pablota' o'huahuaydepo kusi'petone'yo o'bakudonpo Mitilene huakka' jakyo o'hua'uy.

<sup>15</sup> Keya' o'hua'uy. Eme'te Quío huā'gkuta'mejte o'pokonhua'po adme'ta' Samos huakka' jakyo o'tiakuy. Trogilioyo okmapiahuaduy. Eme'te Mileto huakka' jakyo o'tiakuy.

<sup>16</sup> Efeso huakka' jak Asia huadaribayo o'ē. Jerusalényo Pablo ida e'hua'ta' o'pakpo judío aratbuten fiesta Pentecostéste e'bape'ta' o'pakpo. Konigepo ida e'hua'ta' o'pakpo Asiayo ijhue'da e'ē'ta' pakhue' o'epo Efeso'yo e'hua'ta' pakhue' o'uy.

*Pabloa Efeso huaknopoe'eri huairitone'taj o'manbatia'pakonhua'uy.*

<sup>17</sup> Miletoyo Pablo o'epo, Efeso huanigpeika'eri huairitaj kan'totiake'po o'mata'mona'uy.

<sup>18</sup> Ken huairi en'batikde'te

—Asiayo yokye'depo huakkurutedda huame'noeyte huadakda ijikika'uy. Ta'pota'tion huadakda ijikikamey. Opuda kenda daka' mo'nopoene.

<sup>19</sup> Botbayoka' opudere ijikamey. Huadaknopo'da Diostaj ijnigpeika'po Diosen ijikika'uy. Opud Diostaj daka' kan'nigpeike'po huakka' yonhuikonhua'uy. Judío aratbut do'taj e'arakta' on'pakpo dakhuea'da me'nogkika'uyne opuda Efeso huairi kenda mo'nopo'e.

<sup>20</sup> Daka'da e'manmadika' opudtaj a'tihuapokya'po o'nonmadikika'uyne. Jak kurute huakka' aratbuta e'peete o'nonmadikika'uyne kenpa'ti opuden jakya' o'nonmadikika'uyne.

<sup>21</sup> Dakhuea' e'ka' yan'batik Diostaj yan'nopo'korea', Jesucristo Huairitaj yanoknopoe'. Judiotaj kenpa'ti nog aratbuttaj o'nona'ika'uyne.

<sup>22</sup> Oy Jerusalényo ijhua'apoy. Diosen Nokirega be'ta'mona'nok ijhua'apoy. Keya' menpapi' me'nogka'apone nopoehue'da ijhua'apoy.

<sup>23</sup> Keya' huabakudā' jakyo bo'kudā'apone. Pai'da ijnopo'eapone. Diosen Nokirega mena'ne.

<sup>24</sup> Kenda menogka'apone ijnopoepo mepu'kehue'dikda ijje. Do'huedda huabidda e'noeta' pakhue' ijjeppo kenyo'da durugda Diostaj ijpeppo ke'nenyo'da huadakuapa a'kaya'po kika'dik ijje. Diosen kakike'po me'ta'mona'uynok kenpa'da e'dakea'ta' ij-paki. Diosa di'nanada o'epo Jesús'a mo'nigbuey'uynok aya'ada nopo'korea'dik ya'nepo kenpa'ti dakhuea' e'ka' Diosa o'bakkahuea'apet. Kenda nogyo nogyo durugteda ijmanbatia'pakonhuahuika'poda e'kuhuita' ijpaki, ken.

<sup>25</sup> Ken Dios huairitaj nigpeika'dik mo'e. Kenpa'ti Jesús'taj huadak hua'a opudere ijmanbatia'pakika'mey. Opudomey do'taj onte'ti tiahua'yhue'dik o'neapone.

<sup>26-27</sup> Aya' Diosba' daka'da o'nonmadikikame'ne. Be'api' oknopoehue' ee'nayo "Pabloa Diosba' daka' onmadikahue' mo'ika'ne," ahue'dik o'ne.

<sup>28</sup> Opudada huadaknopo'da yan'toika'. Opudada daka' yan'nopoepo yan'nigpeika'. Huata'da yan'tioka'ika'. Aya'da huaknopoe'eritaj Jesucristo o'manigbuey'uyatenok konigepo Jesús'eny'o o'tamae. Aya'da Cristoen huanigpeika'eritaj daka'da yan'manigtoika'. Diosen Nokirega kenda mona'uyne opudtaj.

<sup>29</sup> Do'hua o'nokhua'apone. Do'hua e'nokhuade'te nama'da huamanmadika'erikon opudere a'eya'po Jesús'en huanigpeika'eritaj Diostaj eknopoebatika'ta' on'eretpakpo yan'batiakapet. Konig dubakuhua ovejataj e'barakta' on'pakpo o'nika' konigti nama'da huamanmadika'eria opudtaj Diostaj e'maknopoebatika'ta' yan'eretpakapet.

<sup>30</sup> Sue'da huanigpeika'eria opud e'huai'kaya'da huaboa'da nama'da huadik monmadika'apet. Jesús'en huaknopoe'eritaj kenda kan'nigpee'po kan'kike'po.

<sup>31</sup> Nama'da huamanmadika'eritaj keyoj, ijjay. Bapa' huabayok huame'noe kenpa'ti sikyo batikhue'da opudtehuapa' Diostaj yonhuikpo Jesús'en huadak hua'a on'maboroayonhuahuika'ne. Aya'tada opudtaj o'nonmadikikame'ne. Kenda okkahuehue' yanikati'.

<sup>32</sup> Ken, opudtehuapa' Diosa daka' kabatiokike'po Diosen di'da hua'a kamanopo'toe'po ken hua'ataj mo'nigpeika'po teyda moknopoeppo, Diosen huanigpeika'eriere mo'noeonhuahuika'apo.

<sup>33</sup> A'nenda opudere ijjunhuahuika'uy. Do'tehuapa' opuden huakupe opuden yudtapi' pakhue' ijkamey.

<sup>34</sup> Do'tehuapa' kenpa'ti doere huamanmadika'eritehuapa' ijbaikamey. Opudā kenda daka' mo'nopoene.

<sup>35</sup> Kenda ijbaika'po pai'da aratbuttaj ijbayokikamey opud konigti yan'baapo pai'da e'nahue'taj yan'bayokikati'. "Katetehue' huabayokeria durugnanada o'nika'. Eyokte huabae'erinayo sue'da durugda o'ne." Kenda Jesús Huairia oa'uyate. —Pabloa Efeso huanigpeika'eri huairitaj o'mana'uyate.

<sup>36</sup> Kenda oa'depo Pabloa huikudate on'bahuadpo aya'da Efeso huanigpeika'eri huairiere o'tiona'pakuyate.

<sup>37</sup> Pablota' aya'ada on'ta'bahuikpo on'doko'epo kenpa'ti konig kenomey ogkika'uynig konigti on'buyuko'uyate.

<sup>38</sup> "Onte'ti do'taj tiahua'yhue' o'neapone," Pabloa o'mana'denok suhue'nanada on'mae'uyate. Kenoka' kusi'petone'te on'tahua'uyate.

## 21

*Jerusalényo Pablo o'hua'onhuahua'uyate.*

<sup>1</sup> Huama'buytaj o'bakhua'depo kusi'petone'yo o'kuduy. Cos huagkuta'mejyo meyopi' bethue'da butukda o'hua'uy. Eme'te huakka' jak Rodasyo o'hua'uy. Keya' huakka' jakyo Pátarayo o'hua'uy.

<sup>2</sup> Pátara nog kusi'petone' Fenicia huadaribayo huahua' o'huahuay'uy. O'kudpo o'hua'uy.

<sup>3</sup> E'hua'te huagkuta'mej Chipre o'tihuay'po opetopen o'hua'po Siria huadariyo o'hua'uy. Tiro huakka' jakyo katapi' o'batatohua'po batabakotandik o'epo o'betuy.



<sup>4</sup> Tiro huakka' jakyo Jesúsén huaknopog'eritaj o'bahuahuyaydepo kenomeyere siete huame'noe o'unhua'uy. Diosen Nokirega huaknopog'eritaj kenda o'manopogea'nok "Jerusalényo huahue' yag'e, Pablo." Huaknopog'eria o'nona'uy.

<sup>5</sup> Ken siete huame'noe o'edepo a'huaya'po o'orok'uy. Huakka' jak kurute aya'ada Jesúsén huaknopog'eri ettone'ere huasi'poere bo'ta'tiakuyne. Kuhuadte huikudate o'bahuadpo Diostaj o'tiona'pakuy.

<sup>6</sup> "Yanhuati," e'mabajbajte mona'uyne. "Yan'maeti," o'mana'depo kusi'petone'yo o'kuduy. Kenomey ke'nen jakyo on'bahua'uyate.

<sup>7</sup> Ken huakka' jak Tiroya' o'bakhua'uy. E'pogyo kusi'petone'yo o'hua'uy. Tole-maida huakka' jakyo o'betuy. Jesúsén huaknopog'eritaj o'bahuahuyaypo nogme'noetida kenomeyere o'mata'eahuaduy.

<sup>8</sup> Eme'te Pablo oro'ere o'hua'uy. Cesarea huakka' jakyo okye'uy. Cesareayo Felipeen jakyo o'hua'uy. Felipe Jesúsén huadak hua'a o'manbatia'pakika'po nogyā' nogyā' o'manbatia'pakika'uyate. A'nenda siete'a huabatihuapokika' on'baktie'ea'uy. Ke'na nogtida o'uy. Kenere o'eonhua'uy.

<sup>9</sup> Felipeen botta' botta' huayo'bu o'tauy. Toepakhuedyo' o'tauyate. Kenomeytaj Diosa o'manopogea'nok kenda on'manika'uyate.

<sup>10</sup> Huakka' huame'noe e'ede'te Diosenba' huamanbatia'pakeri Judeabaya' okye'uy. Ke'nendik Agabo o'uy.

<sup>11</sup> Oro'taj a'ta'huadya'po o'tiakuy. Agabo maka'bij Pablodata jobbijjeato'po huata' o'itinukupo kenpa'ti o'ba'tinukupo o'batia'pakpo,

—Jerusalényo judío huairia Pablota' in konig o'nogka'apo. Kenpa'ti Roma aratbuttaj on'bayokapo. —Diosen Nokirega mename'ne. —Agabo oro'taj mona'uyne.

<sup>12</sup> Kenda o'pegedepo oro' kenpa'ti Cesarea huaknopog'eria Pablota' ona'po, "Jerusalényo huahue' yag'e." Diga'da ona'uyng'a.

<sup>13</sup> Pablonayo mona'po,

—¿Mena'po dota' mo'bahuk? ¿Mena'po pai'da on'nopo'ea'? Do'taj kuda'dik me'nene kenpa'ti Jerusalén huakka' jakyo Jesús Huairien hua'a ijmanbatia'pakika'nok bueydik ijje'po bueydik ijje'y. —Pablo mona'uyne.

<sup>14</sup> Pablo oro'taj nigpeehue' mo'enok,

—Kate Jesús Huairia e'kata' o'pak megke'. —Ona'depo okbatikon'uy oro'.

<sup>15</sup> Ken katepi' e'tag'e kutamayo o'bahue'udpo Jerusalényo o'hua'uy.

<sup>16</sup> Sue'ada Jesús'taj huaknopog'eria Jerusalényo bo'tahua'uy. Mnasónere o'hua'po ke'na Chipreyo huag'eri o'uy. Jesúsén huanigpeika'eri o'ika'uyate. Mnasónen jakyo Jerusalényo bo'tohua'uyne. Keyoda o'ika'uy.

*Pablo Jacobotaj on'ta'huade'uyate.*

<sup>17</sup> Jerusalényo e'tiakde'te Jesucristotaj huaknopog'eri huama'buya durugteda bo'edyune oro'taj.

<sup>18</sup> Jacobotaj a'ta'huadya'po eme'te oro'ere Pablo o'hua'uy. Jacoboere aya'da Jesucristoen huaknopog'eri huairitone' on'mauy.

<sup>19</sup> "Ijtiaki," Pabloa o'manato'depo, Diosa daka' be'tihuapoknok Jesúsén huadak hua'a o'manbatia'paknok huakka'nada nog aratbut huaboa'da on'nopo'korea'po Jesús Huairitaj o'noknopogeme'. Kenda Pabloa o'manbatia'pakuy.

<sup>20</sup> Kenda on'pegedepo, huadakda o'e Dios, 'urua'da o'kadhuahuame'te Diosa, on'batia'pakdepo, Pablota' o'nona'po:

—Huadakda huama'buy. Huakka'nada miles judío huaknopog'eri iyoda e'eda Moisésenkon aya'ada nigpeika'dik oda'ika'.

<sup>21</sup> Judío aratbuttaj nog aratbutenbaya' nama'da Pabloa o'manmadikika'. Kenda Moisésa o'mana'uyate kahue'dik o'ne. Kenpa'ti huabokereksi'po huasi'dak oktegikahue'dik o'ne. Kenpa'ti konig judío aratbut ogkika'uyatenig kikahue'dik o'ne. Kenda i'manmadikika'nig ontaj judío huaknopog'eria mo'tipeeme'te.

<sup>22</sup> ¿Konigepo oro' kate ka'dik o'e? Kenomey judío huaknopog'eri Pablo o'tiakde on'pegedepo kupopakdik o'neapo.

<sup>23</sup> Konig yag'kati' o'nonapone: Oro'en botta' botta' huabokerek mo'ene. Ken konig o'ka'apoy buttida Diostaj o'noname'tenigda. Kenda ka'dik o'ne.

<sup>24</sup> Yan'batohuati'. Kenomeyere Diosen jakte konig Moisésa o'mana'uyatenigda Diostaj yan'bayokti'. Kenomeytaj oveja 'uhua ka'de'po huakupe yabayokti'. Oveja 'uhua Diostaj e'batiarakade'te kusere'na'da kupie'dik mo'maeapet. Kenda eka'nayo judío aratbut huaknopog'eri opudtaj bo'tiahuaypo noga nama'da on'huaa'me'te on'nopo'apo kenpa'ti Moisésenba' o'kika', on'nopo'apo, ken.

<sup>25</sup> Kenpa'ti nog aratbut huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uy. Kenda ka'dik e'huae' o'manigmadoya'uy oroa. Konig judiomey ogkika'nigtaj kikhue'dik ee'tada ken huaen dios e'ketka'taj e'yokde' bapehue'dik yanika'. Kenpa'ti mimipi' bapehue'dik yanika'. Kenpa'ti e'huerenpituduku'te e'buuey bapehue' yanika'. Kenpa'ti nogen huatoe'taj bakdejhue'dik yanika'. Kenyo'da o'manigmadoya'uy. —Jacoboomeya Pablota' o'nona'uy.

*Diosen huamanmadika' jakya' Pablota' on'torokuy.*

<sup>26</sup> Ken Pabla botta' botta' huabokerektaj o'batohua'po eme'te kenomeyere onokteyo' Diostaj 'uru'dikyo' ogka'uyate. Siete huame'noe nige'dik o'nepo kenoka' Diostaj ove-japi' vacapi' o'nigarakapet kenda sacerdotetaj a'na'ya'po Diosen huamanmadika' jakyo on'kudonme'te.

<sup>27</sup> Ken siete huame'noe huapokdikte ee'te sue'da judio aratbut Asia huadaribaya' Diosen jakyo Pablota' on'tiahuaydepo huakka'da aratbut egkupopakke Pablota' dakhuea' on'batia'pakdenok Pablota' on'epo. On'toe'uy. 'Utta'da on'mana'po:

<sup>28</sup> —Bo'tihuapok Israel huabokerek. In huabokerek nogbayo nogbayo o'huae'ika'po, oroen e'manmadika' dakhue'da o'e' o'manmadikika'po, Moisesenba'taj peehue'dik yanika' o'manmadikika', kenpa'ti in Diosen jaktaj dakhuea'da o'huaa'po kenpa'ti nog aratbuttada Diosen jakyo o'bakuda'nok Diostaj t'ahuiriga'da ogkika'po. —Nogbayo judio huabokereka 'utta'da on'mana'uyate. Nama'da on'mana'uyinig'a.

<sup>29</sup> Jerusalenyo 'ikken Pabla Tróximoere judioa on'tiahuayme'te. Diosen jakyo Pabla Tróximo Efeso huae'eritaj o'tokudtaj judiomey nama'da on'nopepo nama'da on'huaa'uyinig'a.

<sup>30</sup> Aya'da Jerusalen jak huae'eri on'peede'po, on'diayonpo, on'huaketonyakpo on'kupopakpo. Pablota' on'toe'po Diosen jak kurute on'torogkonpo. Diosen huamanmadika' jak idada o'nokhuikuy.

<sup>31</sup> Kenoka' Pablota' e'arakta' on'pakpo, aya'da jak huae'eri 'utta'da on'maboya'. Kenda Roma sorotataj huairi o'matipeunde'po,

<sup>32</sup> idada sorotataj sorotataj huairiere ogkupopakonpo aratbut egkupopakyo on'baketonyakuy. Aratbuta huairitaj sorotata'ere on'batiahuaydepo Pablota' e'tuktukada on'batikon'uy.

<sup>33</sup> Sorotataj huairia Pablota' ibodteda o'huatiakdepo o'toeato'po, "Botta' sirobia yan'tinuku'," o'mana'po, Kenta' o'mana'po: "¿Be'a ya'e?" "¿Kate yaka?" o'mana'nig'a.

<sup>34</sup> Huairitaj peehue'ada huakka'da nogda nogda huadik on'mana'po huairia nopogkahue' o'epo kenigda o'mana'uy.

"Oro'en jakyo yan'tohua'." O'mana'uy.

<sup>35</sup> Sorotataen jak huabe'huikyo e'ede'te aratbuta Pablota' dakhuea'da egkata' on'paknok sorotataj Pablota' kutayo huabagkutope'te baktohua'dik o'nuy.

<sup>36</sup> Kenpa'ti

—Yanarak ke'na kabueye'. —Huakka'ada ta'poyen o'dadyakuy.

*Huakka' aratbuttaj Pabla huata' o'mantia'pak'uyate.*

<sup>37</sup> Huakpayo huakuda'dikte ee'te huairitaj Pabla ona'po: "¿Menpa' on'ere batia'pakdik ijje?" Pabla ona'uy.

—¿Griegoen hua'ate menpa' i'nope'?

<sup>38</sup> A'nenda Egiptoyo huae'eri huabokerek Roma huairitaj e'enta' o'pakpo kente aratbut ehue' e'jka'yo cuatro mil huabarakeri o'batohua'uyate. ¿Ke'na ehue' i'e'? —Sorotataj huairia Pablota' ona'uy.

<sup>39</sup> —Do judio aratbut ijje. Cilicia huadaribaya' huaboro'mon Tarso huakka' jak huae'eri ijje. Aratbuttaj e'mana'ta' ijpaki. —Pabla ona'uy.

<sup>40</sup> "Mana'dik i'ene." Sorotataj huairia ona'nok Pabla huabe'huikte o'bopo, o'manigba'tepo. Ken soata' e'ne'te en'batikde'te kenomeyen hua'a hebreo hua'a o'mana'po:

## 22

<sup>1</sup> —Kenda ijkadhuahuikamey o'nontia'pakapone. Daka' men'pee', egomey pogomey. —Pabla huaboa'da o'mana'denok

<sup>2</sup> hebreo hua'a kenomeyen hua'ate Pabla o'mana'nok aratbut on'peede'po nogitinda soata'da o'nenok,

<sup>3</sup> —Judio aratbut ijje. Cilicia huadaribaya' Tarso huakka' jakyo ijsi'poe'uy. Iyo Jerusalenyo ijkerekuy. Huamanmadika'eri Gamaliela me'nonmadika'onhua'ika'uyne. Aya'da adhuea'pane'en e'mana' ogkika'nok daka'da yoknopojka'uy. Kenpa'ti Diosen e'kata' ijeretpakpo ijkika'uy konig opud oy bo'kika'nig.

<sup>4</sup> A'nen Cristoen huaknopoe'eritaj ijbaukikamey. E'barakta' ijpakpo, ijbapeo ijbakudikamey. Huabokerektaj ettone'tabeta' ijkika'uy.

<sup>5</sup> Sacerdote huairi kenpa'ti aya'ada huatone' huairi huakupopakeria do'taj menti-ahuayika'uyne konigti onbatia'pakdik mo'ene. Kenpa'ti Damasco huakka' jakyo judío huama'buytaj kan'batotiake'po men'nigmadoya'uy. Ken beroba' do'taj men'yokuyne. Kenda jitohua'uy. Ayo Cristoen huaknopoe'eritaj a'bauky'a'po ijhua'uy. Jerusalényo a'batotia'ya'po kan'mabitbite'po kan'bakude'po ijhua'uy.

*Konig Jesús Huairitaj ijnopo'korea'uy, Pabla o'batia'pakuy.*  
(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

<sup>6</sup> Ken dagte ijhua'po Damasco huakka' jakyo meyhue'da e'ede'te tokhuad e'huadte idada kurudya' huakjeytone' do'taj be'tita'tenok

<sup>7</sup> sorokte ijhuekon'uy. "¿Mena'po diga' megka'ne, Saulo?" Ijpee'uy.

<sup>8</sup> "¿Be'a i'e, Huairi?" Yona'uy. "Jesús Nazareteri ijje. Kentaj diga' igka'ne." Jesús Huairia mena'uyne.

<sup>9</sup> Kenomey doere on'hua'uynig'a huakjey on'tiahuaypo on'me'pukonpo Jesústaj 'uruda peehue' o'ne'uy.

<sup>10</sup> "¿Kate ka'dik ijje, Huairi?" Yona'uy. "Yabo', Damascoyo yahua'. Keya' kenda ka'dik i'ea'ponig noga mona'apone." Jesús Huairia mena'uyne.

<sup>11</sup> Huaboro' huakjeya bekpohuiukan'uynok. Kenomey doere on'hua'uynig'a do'taj men'ta'koypo men'tohua'uyne. Ken Damascoyo men'tokye'uy.

<sup>12</sup> Ken Damascoyo nogbokerektida o'epo huadik Ananías o'uy. Ke'na Apagba' Moisés e'madoya'ba' daka'da o'nigpeika'uyate. Aya'da judío Damasco huaje'eria Ananías huadakda o'e on'hua'ika'uyate.

<sup>13</sup> Ananías do'taj behuatiakuyate. "Huaboa'da ona'ti tiahuaydik yae'." Mena'uyne. Kenpa' ena'te ona'ti huadakda ijtiahuay'uy. Kentaj ijtiahuay'uy.

<sup>14</sup> Kenpa' mena'po: "Oro'en Apag Dios a'nennada ontaj bektie'ea'uy. Konig Apag Diosa o'paknig kaknopoe'po, Cristo kenpa'da huadak huakika'eritaj on be'tiahuay'epo kenpa'ti Jesús Huairitaj hua'ada me'pee'po Diosa oktie'ea'uyate.

<sup>15</sup> Nogbaya' nogbaya' aya'da i'tiahuaymetnig aya'da i'peemetnig i'batia'pakonhuahuika'apo, Jesucristoen i'manbatia'pakonhuahuika'apo.

<sup>16</sup> ¿Oy mena'po ijhueda i'huad? Yabo'. Bautiza yaka'. Jesucristotaj yaknopoe'po e'tiona'pakte Diosa o'nen dakhuea' e'ka'taj menopo'tihueke'apone. Bekkahuea'apone," Ananías mena'uyne.

*Konig nog aratbutyoda do'taj Diosa me'ta'mona'uy. Pabla o'batia'pakuy.*

<sup>17</sup> Ken, Jerusalényo ijkumejdepo Diosen jakyo ijtiona'pakpo konig e'yorokpa' ijtiahuay'uy.

<sup>18</sup> Huairitaj ijtiahuay'uy. Mename'ne: "Jerusalénya' idada yabakhua' kenda do'taj i'manbatia'paknig iyo aratbut e'peeta' pakhue'da mo'ea'pone."

<sup>19</sup> "Aya'da huaknopoe'erien huaitake' jakyo ijbahuahua'uy. O'nen huaknopoe'eritaj huabakuda' jakyo ijbatohua'po, ijmabitbitdepo ijbakuda'uy. In aratbut kenda on'nope.

<sup>20</sup> O'nen huamanbatia'pakeri Esteban kenoka' en'arakte do kenteda ijbopo Estebantaj huaarakeri huadakda ogka' ijnopo'e'uy kenpa'ti huaarakerien yudtaj ijmata'goepo ijje'uy." Jesús Huairitaj yona'uy.

<sup>21</sup> "Judío ehue'taj nog aratbutte o'ta'mona'apone. Yahuati'." Jesús Huairia mena'uyne. —Kenda Pabla huakka' judío egkupopakte o'mana'uy.

*Pablota' sorotataj huairia o'mektog'uy.*

<sup>22</sup> Kenda ea'te judío aratbuta Pablota' on'peenig'a huaboa'da 'utta'da on'basagkia'uy. —In huabokerek kabueye'. Noikahue'dik ka'e'. —'Utta'da on'basagkia'uy.

<sup>23</sup> Batikhue' on'basagkia'udhua'po kenpa'ti on'huadiaypo yudtaj o'nokhuinhuinpo sorokog' kurudyo o'nene'po

<sup>24</sup> "Sorotataen jakyo yan'kuda'," kenpa'ti "mena'po judío aratbut kentaj 'utta'da on'basagkia'enok kenda e'nope'ta' ijpaki Pablota' yan'bitbit." Sorotataj huairia o'mana'uy.

<sup>25</sup> A'bitbitya'po en'tinuku'ete,  
—Roma huaje'eritaj huairia Roma gobiernoen aratbutta'j peehued e'ead a mabitbithue'dik o'e. Roma huadariyo huaje'eri ijje' do. —Ken capitántaj Pabla ona'uy.

<sup>26</sup> Kenda enade'te capitán sorotataj huairitaj o'hua'po onato'po:

—Keyoj, katea' i'mana'. In huabokerek Roma huadariyo huaje'eri o'e. —Capitána ona'uy.

<sup>27</sup> Huairi Pablota' o'huatiakonpo, ona'po,  
—¿Buttida Roma huadariyo huaje'eri i'e? —Sorotataj huairia ona'nok,  
—E'e'. —Pabla ona'uy.

<sup>28</sup> —Romayo huaje'eri a'eya'po huakka' huakupe ijbayokuy. —Huairia ona'nok,

—Roma huadariyo donayo ijsi'poe'uy. —Pabloa ona'uy.

<sup>29</sup> Kenomeya Pablotaj on'bitbitaynig o'nokbahua'uy. Kenpa'ti huairia Pablo Romayo huage'eri o'e o'nopoedepo o'me'pukpo okhua'uy.

*Judío Sacerdote Huairitaj kenpa'ti judío huairitone'taj Pabloa o'mana'uy.*

<sup>30</sup> Eme'te kate Pabloa yakame'te judío huairia kenda kan'huae'po sorotataj huairia e'nopog'ea' o'pakpo Pabloen sirobij e'tinuku' o'kujpo kenpa'ti judío sacerdote huairitaj kenpa'ti judío huairitone'taj kagkupopake' o'bahuaa'po. Ken on'kupopakdepo kenomey egkupopakyo Pablotaj o'tohua'uy.

## 23

<sup>1</sup> Ken sacerdote huairitaj kenpa'ti judío huatone' huairitaj Pabloa o'batiahuaypo o'mana'po:

—Huadakda ijikika'mey oyda kenpa'ti. Diostaj huadakda ijjeпо durugnopo'da ijikay. —Pabloa o'mana'uy.

<sup>2</sup> Pablo kenda ea'te, “Huakittata' yan'bogbas.” Sacerdote Huairia Ananiasa o'mana'uy. Pablotaj meyhue'da huata'boeritaj e'mana'tada,

<sup>3</sup> —Diosa ontaj o'bogbasapo. On nama'da huanopog'eri i'epo konig Moisésenba'te o'uyatenig do'taj pge'dik o'ene. On'nayo konig Moisésenba' o'mana'ika'nig kenda nigpeehue'ada do'taj yan'bogbas nama'da i'mana'ne. —Pabloa ona'nok.

<sup>4</sup> —Kenpa' Diosen Sacerdote Huairitaj dakhuea' ina'. —Kente meyhue'da huaboeria Pablotaj o'nona'nok.

<sup>5</sup> —Ke'na Sacerdote Huairi o'e nopogehue' ijjeпо ijjay, egomey. Apagba'te oa'po, “Opuden huairitaj dakhuea' ahue'dik mo'ene.” Apagba'a kenpa' oa'. —Pabloa o'mana'uy.

<sup>6-8</sup> Aratbut on'bueydepo ona'ti noyhuadhue' o'neapo kenpa'ti Diosen huata' moneri ehue' o'ne kenpa'ti nokiregpi' ehue' o'e. Kenda saduceo aratbut o'da'ika'. Aratbut on'bueydepo ona'ti on'noyhuadapo, Diosen huata' moneri o'ne, kenpa'ti nokireg o'e. Kenda fariseomey-nayo o'da'ika'.

Sue'da huakka' judío huairitone' saduceo o'nuy. Nogomey sue'da huakka' judío huairitone' fariseo o'nuy. Pablo kenda o'nopondepo 'utta'da o'mana'po:

—Fariseo ijjeй. Do'hued huabetkudakente fariseo o'ne. Aratbut on'bueyika'nig ona'ti on'noyhuadapo yoknopo'ika'nok iyoda opud huairia on'totiakne, do'hued egomey. —Pabloa o'mana'uy.

Kenda eade'te fariseo noyhuaddik o'ne o'da'nok saduceoata noyhuadhue'dik o'ne o'da'nok huayahuaya on'maboy'uy. Kenomeya huayahuaya kenda e'manpeeta' pakhue' o'nuy.

<sup>9</sup> Kena'po huayahuaya 'utta'da on'maboydepo sue'da Apagba' e'mana' huamanmadika'eri fariseo huaknopog'eria on'mana'po:

—In huabokerek dakhuea' kahue' o'ika'. Kentaj nokiregapi' ya'batia'pakuyetpi' kentaj Diosen huata' moneria ya'batia'pakuyetpi'. Diostaj dakhuea' ogkahue' mo'ne. —Fariseo huaknopog'eria on'mana'uy.

<sup>10</sup> Huiyoka'da huayahuaya on'maboynok Pablotaj dakhue'da yanogka'apet sorotataj huairia o'nonponpo diga'da o'tome'pukpo, “Judío huairi nopoyo yanhua'. Pablotaj yan'torokpo sorotataen jakyo yan'tohua'.” Sorotataj o'mata'mona'uy.

<sup>11</sup> Eme'te esik'e'te Pablotaj Jesús Huairi o'tibopo,

—Teyda ya'ika'po me'pukhue' ya'ika'. Iyo Jerusalényo do'taj 'urua'da i'manbatia'pakme'ne huakka' jak Romayakon konigti manbatia'pakdik i'eaпone. —Jesús Huairia Pablotaj ona'uyate.

*Pablotaj mon'arak. Sue'ada judío huayahuaya on'batia'pakuyate.*

<sup>12</sup> Eme'te sue'ada judío aratbuta “Pablotaj mon'arak.” Aya'ada on'nopepo o'da'po:

—Pablotaj arakhued oro' bapehue'dik o'eaпone kenpa'ti mayhue'dikda o'eaпone. E'pe'nayo e'mai'nayo oro' dakhue'da mae'dik o'eaпone. Nogpa'dakon adhue'dik o'ene. —Aya'ada onpayo' o'da'uyate.

<sup>13</sup> Ken konig Pablotaj o'arakapoy nogiti cuarenta e'pok huabokereka on'batia'pakuyate.

<sup>14</sup> Sacerdote huairitaj judío huatone' huairitere on'bahuahua'po on'mana'po:

—Pablotaj arakhued oro' e'hapudhua'nayo oro'taj Diosa dakhuea'da ogka'dik mo'ene, oro' aya'ada kenpa' oa'mey.

<sup>15</sup> Sorotataj huairite yan'mata'mona'. Pablotaj nogiti e'peeta' o'paki. Eme'te oro'taj monigtotiak. Nama'da yanati'. Oro'nayo dagte en'totiake iyo tiakhued dagta' a'arakya'po o'nige'apoy.

<sup>16</sup> Pablotaj on'arakapo judío huabokereka kenda Pabloen huatoa'yo o'mapepo Pablotaj a'batia'pakya'po sorotataen jakyo o'huahua'uyate.

<sup>17</sup> Pablo kenda o'peepo sorotataj Capitántaj ona'po:

—In huabotaj sorotataj huairite yatohua'. Huairitaj e'batia'pakta' o'pak. —Pabloa sorotataj capitántaj ona'uyate.

<sup>18</sup> Sorotataj capitána Pabloen huatoa'yotaj sorotataj huairite o'tohua'depo,

—In huabo ontaj ka'batia'pake'po sorotataj huairitaj yatohua'. Pabloa mena'ne. — Sorotataj capitána ona'uy.

<sup>19</sup> Sorotataj huairia huabotaj o'ta'koyonpo sue'da adyon o'tohua'depo,

—¿Katea' do'taj e'batia'pakta' i'pak? —Pabloen huatoa'yotaj ona'uyate.

<sup>20</sup> —Judío aratbuta konigyo' on'pakpo, “Eme'te judío sacerdote huairitaj judío huatone' huaireretaj Pablota monigtotiak. Nogiti daka'da Pablota e'peeta' o'paki.” Nama'da ontaj mona'apone.

<sup>21</sup> Kenomeytaj manigpeehue' yae'. Cuarenta e'pok huabokereka o'nokmairegiregapo Pablota a'arakya'po on'nigeapo “Pablota arakhued oro' e'bape'nayo Diosa oro'taj dakhuea'da ogka'dik mo'ene.” Aya'ada kenpa' odame'te. Kenpa'ti oyeddapi' eme'tepi' ijta'mona'apoy o'na ea'te on'peepo ekpoe' mo'nigeapone. —Pabloen huatoa'yoa sorotataj huairitaj ona'nok.

<sup>22</sup> “Do'taj kenda huaboda ona'nig be'tapi' manahue' yae'. Kenigda yahuati'.” Sorotataj huairia Pabloen huatoa'yotaj ona'uyate.

*Gobierno huairi Félixte Cesareayo sorotataj huairia Pablota o'ta'mona'uyate.*

<sup>23</sup> Ken huabo e'huade'te sorotataj huairi botta' capitántaj o'manokoypo. E'tiakde'te, “Bisik nuevete Cesare huakka' jakyo a'huaya'po doscientos sorotataj yan'kupopak. Kenpa'ti setenta sorotataj caballote huahua' yan'kupopak kenpa'ti doscientos sorotataj huabarak sirohui'dakbet yan'kupopak.

<sup>24</sup> Kenpa'ti Pablo huahuan caballo yan'nigtotiak. Gobierno huairi Félixte dakda yan'tohuati'. Daka' yan'tiokadhua'po yan'tohuati'.” Sorotataj capitántaj o'mana'uyate.

<sup>25</sup> Sorotatare o'nigta'mona'po beroba' o'nigmadoya'po,

<sup>26</sup> “Judea Gobierno huairi Félix huadakda i'ene. Saludos o'huaa'ne. Do Claudio Lisias o'nigmadoya'ne.

<sup>27</sup> Judío aratbut in huabokerektaj on'ta'koypo a'arakya'po. Roma huae'eri o'e huaboa'da ijnopodepo do'hued sorotatare ijbahuahua'po ijbaktiparatmey.

<sup>28</sup> ¿Kate Pabloa o'ka'? ¿Katea'ti yan'huaapet? e'nopo'e'ta' ijpakpo sacerdote huairitaj judío huatone' huairi egkupopakyo ijtohua'mey.

<sup>29</sup> Judío aratbuten beroba' e'mana'taj Pabloa dakhuea'da o'ka' on'huaame'. Oro'en gobierno beroba' e'mana'taj dakhuea' kahue' o'enek arakhue'dik o'ne. Kenpa'ti huabakuda' jakyopi' kudahue'dik o'e.

<sup>30</sup> Pablota mon'arak. Judío aratbuta oda' huaboa'da ijmatipeepo ontaj ijnigta'monay. Kenpa'ti Pablo dakhuea' o'ka'. Judío huairi kan'huaa'e'po nogok onte ijmata'mona'apoy katepi' Pabloa dakhuea' o'ka' ontaj huaa'dik ya'neapet. Kenpa'da ijjay.” Beroba'te sorotataj huairia o'nigmadoya'uyate.

<sup>31</sup> Ken sorotataj on'nigpeepo Pablota on'toepo sikyo on'tohua'beduyate. Sikyo Antipatrismo o'nokye'uyate.

<sup>32</sup> Eme'te sorotataj hua'ite huahua'eri jakyo on'kume'uyate. Sorotataj caballote huahua'eri Pabloere on'hua'uyate.

<sup>33</sup> Cesareayo o'nokye'depo gobierno huairitaj beroba' on'yokato'po kenpa'ti sorotataj huairitaj Pablota on'yokuyate.

<sup>34</sup> Beroba' huairia o'tiahuaydepo, “¿Meya' i'si'poe'po i'kerekyu?” Pablota ona'uy.

“Cilicia huae'eri ijje.” Pablo jenak huairia o'peepo,

<sup>35</sup> Ona'po,

—On'tiakdepo Judíoa ontaj dakhuea' enhuaa'te ijmapeepoy. —Gobierno huairia Pablota ona'uy. “Herodes huairien jakyo yan'tohua'. Keyo sorotataj kan'toe'.” O'mana'uyate.

## 24

*Pabloa Félix huairitaj kenda ikadhua'uy on'batia'pakuyate.*

<sup>1</sup> Ken cinco huame'noe e'pokde'te sacerdote huairi Ananíasere huatone' huairi kenpa'ti aratbuttaj huairitaj huamanigbatia'pakeri huadik Tértuloere Cesareayo o'nokye'po gobierno huairitaj on'huahua'uy. Pablo dakhuea'da o'kika' e'huaa'ta' on'pakpo.

<sup>2</sup> Pablota en'totiakde'te Pabloa dakhuea'da o'kika' Tértuloa huaboa'da Félixataj o'huaa'po: —Oro'omey daka' o'noikay, me'pukhue' o'epo o'noey. Huakka'da i'nopoepo 'uruu'da i'manika'. Ontaj gobierno huairi dakiti o'ay.

<sup>3</sup> Kenda 'uruu'da oro'taj o'nigkika'ne. Huadakda j'ene, Félix huairi. Nogitinada dakiti huairi.

<sup>4</sup> Sue'da e'batia'pakta' ijipaki. Daka' mepēeti'.

<sup>5</sup> Pablo dakhuea' huakka'eri o'e. Nogbayo nogbayo o'hua'epo judío aratbuttaj o'bapoespake'a'po nogpa'da o'manmadikika' nok nogded judi'otaj o'maknopōēa'. Kenpa'ti Jesús Nazareterien huaknopōē'eri huairi o'e.

<sup>6</sup> Diosen jakyo nog aratbuttada e'batokudta' o'pakpo, Diosen huamanmadika' jaktaj dakhuea'da konig tahuirigda e'kata' o'pakme'te. Konigēpo oro'a Pablotaj o'tōemey. Konig Moisésenba' o'ika' nigda menpa' dakhuea' yakiketpi' e'nopōē'ta' o'pakpo o'tōeme'nig'a  
<sup>7</sup> sorotataj huairi Lisias o'kudonpo huiyokda o'epo bokayonpo boktohuame'ne.

<sup>8</sup> "Pablo dakhuea' o'ka' huaa'eri Félixte yanhuati'." Lisiasa moname'ne. O'nadakon Pablotaj yabatia'pak. Ke'na dakhuea' o'ka' buttida on'batia'pak i'nopōapone. —Kenpa' Tértuloa Félixtaj ona'uy.

<sup>9</sup> Nog judío huairi kenteda on'maepo, "Aya'da Tértulo oa'nig buttida oa'." O'nona'uy.

<sup>10</sup> Pablotaj yabatia'paka' huairia ba'ba' o'nenok,

—Kenda ijikikame'nig durugteda ontaj ijbatia'pakapoy. Indaribayo aratbuttaj huairi j'unhuahuika'nok.

<sup>11</sup> Q'nada yamana'. Jerusalényo yökyeme'nig doce días be'tipokdene. Diostaj 'uruu'da akaya'po ijhua'mey.

<sup>12</sup> Diosen jakya' huaitake' jakya' kenpa'ti nogya' nogya' e'maboyte be'api' huahuayhue' me'nikame'ne. Huakka' aratbuttaj dakhue' e'bahuaa'te be'api' tiahuayhue' me'nikame'ne.

<sup>13</sup> Huadakda ijikika'nok dakhuea' o'ka' be'api' huahue'dik me'nene.

<sup>14</sup> Diostaj ijnigpeikay. Diostaj oro'en huapane'kudak on'nigpeika'uyate. Diostaj huanigmanopo'yarea' huaboda e'manmadika' ijnigpeikay. Kenpa'ti Diosenba' Moisésa o'madoya'uyate kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeriba' yoknopōēpo ijnigpeikay.

<sup>15</sup> Aya'ada onte'ti on'noeapo. Aya' huadak huaka'eria kenpa'ti dakhuea' huaka'eria on'noyhuadpo onte'ti on'noika'apo. Kenda yoknopōikay konigti judío huairia kenda on'nopōika'.

<sup>16</sup> Konigēpo huadakda e'kika'ta' huanopoya' ijjeretpakpo ijikikay. Dioserea huabokereka kenda tiahuaydik me'nika'ne.

<sup>17</sup> Nogbayo nogbayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo huakka' huabayok ijhua'eonhuahuika'depo huaboa'da ona'ti do'huedbayo ijikumejdepō pai'da huama'buytaj nog huaknopōē'eri nog huaknopōē'eri huama'buyen huakupe a'bayokya'po kenpa'ti Diostaj a'yokya'po ijikumejmey.

<sup>18</sup> Kenda e'kade'te sue'ada judío aratbut Asiabaya' Diosen jakyo do'taj menhuahuayme'ne. Dakhuea' e'ka' e'nighuedade'te Diostaj konig oveja 'uhua e'arakde' menhuahuayme'ne. Huakka' aratbut kupopakhue' ēē'te kenpa'ti be'api' dakhuea' oka' huahue' ene'tada.

<sup>19</sup> Ke'na Diosen jakyo, do'taj men'huahuayme'ne dakhuea' do'taj e'batia'pakta' e'paknayo iyo kan'tiake' iya' gobierno huairitaj kan'batia'pake'.

<sup>20</sup> Kenomey tiakhue' ēē'nayo judío huairitone' ogkupopakya' do ēē'teda nama'da do e'ika'nayo ontada mone'.

<sup>21</sup> "Aratbut e'bueyada ona'ti on'noyhuadapo yoknopōika'nok iyōda opud huairia on'totiakne." Kenyo'da huairitone'taj 'utta'da ijmana'mey. —Pabloa Félixtaj ona'uy.

<sup>22</sup> Kenda o'pēēdepo Félix kenda Jesúsēn huanigpeika'eria o'noknopōika'nigtaj huadakda o'nopōēpo nogda Pablotaj e'kata' pakhue' o'epo,

—Lisias sorotataj huairi o'tiakdepo nogiti menbatia'pakapone. Pablotaj nogiti yoknokotapoy. —Félix a'mana'uyate.

<sup>23</sup> "Pablotaj jakyo yatōē' orōkhue'dikda yatōē'. Tinukuhue' yāē'. Jakya' katēpi' e'kata' o'pakpo ka'dik ka'ē kenpa'ti ke'nen huadi'a on'pakpo ta'huade'dik ka'ne' kenpa'ti ayōo bayokika'dik ka'ne'." Capitántaj ona'uyate Félix huairia.

<sup>24</sup> Sue'da huame'noe e'pokde'te Cesarea huakka' jakyo onte'ti Félix huairi okye'uyate huatoēere. Huatoē o'dikka' Drusila. Drusila judío aratbut o'uy. "Jesucristotaj menbatia'pake' Pablotaj monigtotiak." Félix a'mana'uyate.

<sup>25</sup> Aratbut huadaknopōda o'nepo Dioseno'da kika'dik o'ne. Huaso'a katēpi' o'pakika' kahue' yanika'. Kene'huaya' huame'noete oknopōehue' huāē'eritaj dakhuea' ogkika' uynok Diosa castiga o'magka'apo. Kenda Félix o'pēēpo o'me'pukudpo,

—Oyedda kenpa'da ijpeēdey. Yahuati'. Nogok katēpi' kahue' e'huāē'oka' o'nokoypo on'taj o'pēēapone. —Félix ona'uyate.

<sup>26</sup> Kenpa'ti e'orōka'huayak huakupe huāōrōka' Pabloa beyokapet Félix o'nopōēpo nogok nogok a'batia'pakya'po Pablotaj o'nokoyika'uy.

<sup>27</sup> Ken konig o'adhuahuika'po botta' huabayok o'pokpo Félix kenpa'da o'orokuyate. Porcio Festo huabo gobierno huairi o'uyate. Félix judío huairitaj huadi'da ee'ta' o'pakpo konig jakyo Pablota'j orokahuedada Félix okhua'uyate.

## 25

*Huairi Porcio Festoa Pablota'j o'boa'uyate.*

<sup>1</sup> Cesareayokon gobierno huairi a'eya'po Festo okye'uyate. Bapa' huame'noe o'undepo Jerusalényo o'hua'uyate.

<sup>2</sup> Jerusalényo sacerdote huairiere judío huairiere Festotaj: "Pablo dakhuea' o'kika'uyate," nama'da o'nona'po.

<sup>3</sup> Dagta' Pablota'j mon'arak. Huakkuruda judío huairi soatayo' on'batia'pakdepo, "Oro' o'paknok Cesarea huakka' jakya' yata'mona'. Iyo Jerusalényo Pablota'j mo'ngtotiake'." Festotaj judío huairia o'nona'nig'a.

<sup>4</sup> "Keje." Festoa o'mana'po,

—Pablota'j Cesareayo ijtoey a'ti ayo ijhua'apoy.

<sup>5</sup> Opuden huairi Cesareayo doere hua'dik mo'ene. Pablo dakhuea' eka'nayo aya' huaa'dik mo'epone. —Festoa judío aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>6</sup> Jerusalényo ocho diezpi' huame'noe Festo o'edepo ona'ti Cesareayo o'kume'uyate. Eme'te kente egkupopakte gobierno huairi apon huahuadte o'huadpo, "Pablota'j yan'totiak." O'mana'uyate.

<sup>7</sup> Pablo e'kudde'te judío huairi Jerusalénya' on'tiakdepo Pablota'j on'huahua'po, Pablo nogda nogda dakhuea' o'ka'uyate nama'da on'huaa'nig'a buttida huaahue' o'ne huairi o'nopog'uyate.

<sup>8</sup> —Dakhuea' kahue' ijje'uy. Judío en'e'mana' e'madoya'taj dakhuea' kahue' ijje'uy. Diosen jaktaj dakhuea' kahue' ijje'uy. Kenpa'ti Roma gobierno huakhuairitaj dakhuea' kahue' ijje'uy. —Pablo ona'uyate.

<sup>9</sup> Festo huadakda o'e. Judíomeya e'huaa'ta' o'pakpo,

—¿Ontaj daka'da me'tipee'po menpa' Jerusalényo e'huaa'ta' i'pak? —Festoa Pablota'j ona'uy.

<sup>10</sup> —Roma huakhuairien huairitaj ijtibopo iyo kenda menhuaa'nig pee'dik o'ene. Judíomeytaj dakhuea' kahue' ijje'uy. Sigpi' dakhuea' kahue' ijje'uy. Kenda daka' i'nopog.

<sup>11</sup> Doa dakhuea' eka'nayo bueydik ijje'ayetnig'a, kenda judío menhuaa'ne buttida ehue' ee'nayo be'api' kenomeytaj bayokhue'dik me'nene. Roma huakhuairi do'taj pee'dik me'epone. —Pablo Festotaj ona'uyate.

<sup>12</sup> Festoen huanopog'eritaj Festoa o'batia'pakdepo,

—Roma huakhuairi do'taj pee'dik me'epone, ia'nok kentaj i'huaa'apo. —Festoa Pablota'j ona'uyate.

*Agripa nog gobierno huairitaj Pabloa o'tibo'uyate.*

<sup>13</sup> Nogok sue'da huame'noe gobierno huairi Agripaen huaidpo Berenice Agripaere Festotaj a'batia'pakya'po Cesareayo on'huaa'uyate.

<sup>14</sup> Sue'da huakka' huame'noe kenteda o'nunhua'nok Pablota'j Festoa o'tia'pakpo:

—Pablo huabakuda' jakyo Félix huairia okhuame'. Pablo iyo'da o'e.

<sup>15</sup> Jerusalényo do Festo ijjeddenok, "Pablo dakhuea' o'kadhuahua'uyate. Kentaj kadarake'." Judío sacerdote huairi judío huatone' huairiere do'taj moname'ne.

<sup>16</sup> "Be'api' Roma gobierno huairi ida arakhue'dik o'ne. Dakhuea' o'ka' huaso'teda huaa'dik yane'. Ke'na huaso'teda kenda kahue' ijjemey a'dik o'e. Kenda huakkuruda gobierno huairia daka' pee'dik o'e." Judío huairitaj ijmana'mey.

<sup>17</sup> Kena'po judío huairi iyo en'tiakde'te ida eme'te gobierno jakte enkupopakte ijhuadpo huairien apon huahuadte ijhuadmey. "Pablota'j yan'totiak." Ijmana'mey.

<sup>18</sup> O'tiakdenok Pablo dakhuea'da o'kadhuahuame'te judío huairia yanhuaa'apetpi' ijnopopepi' kenda huaahue' o'neme'.

<sup>19</sup> "Konig oro'en adhuea'pane' on'kika'uyatenig Pablo kikahue' o'uyate. Nogpa'da o'kika'uyate. Kenpa'ti Jesús o'bu'uyate onte'ti o'noe'uy. Pabloa o'manmadika'onhuahuika'uyate." Judío huairia me'noname'ne.

<sup>20</sup> Pablota'j kate ijka'apet nopogehue' ijje'po, "¿Judío huairia ontaj dakhuea' bo'huaa'nok do gobierno huairia ontaj me'tipee'po menpa' Jerusalényo e'huata' i'pak?" Pablota'j yona'mey.

<sup>21</sup> "Roma huakhuairi Augustote kahue'po ke'na men'pee'." Pabloa mename'ne. Kena'po Pablota'j ijtoepo nogok Roma huakhuairitaj ta'mona'dik ijje'po ijta'mona'apoy. —Festoa huairia Agripata'j ona'uy.

<sup>22</sup> —Do kenpa'ti Pablota'j e'peeta' ijpak. —Agripa Festotaj ona'uy.

—Eme'te i'pee'apo. —Festoa ona'uy.

<sup>23</sup> Eme'te huairi Agripa Bereniceere 'urua'da yudtaj huairied yudtaj on'otpo enkupopakyo on'kudnok 'urua'da on'bae'uy kenpa'ti on'kudpo sue'da huakka' sorotataj huairi kenpa'ti Cesarea jak huairiere on'kudpo. On'kuddepo, "Pablotaj yan'tokud." Festoa o'mana'uy.

<sup>24</sup> En'tokudde'te Festoa Agripaomeytaj o'mana'po:

—In huabokerektaj yan'tiahuay, Agripaomey. Huakka' judío aratbut kentaj dakhuea'ada on'huaa'po iyō Cesareayo kenpa'ti Jerusalényo "Kabueye" mona'ika'nig'a.

<sup>25</sup> Kenda Pabla o'ka'uyate dakhue' ehue' o'ēnok arakhue'dik mo'ēt ijnopōepo, "Roma huakhuairite e'huata' ijpaki." Pabla oa'nok kente ijta'mona'apoy.

<sup>26</sup> Roma huakhuairitaj beroba' e'ta'mona'ta' ijpaknig'a katēpi' e'timadoya' nopōehue' ijjejo opudtaj ijtotiaki kenpa'ti huairi Agripa ontaj ijtotiaki. Kentaj yan'batia'pakpo kenpa'ti yan'pēē'. Kenda Pabla dakhuea' yakuyetpi' a'ta'monaya'po timadoya'dik ijjeapoy.

<sup>27</sup> Roma huairite Pablotaj e'ta'mona'te dakhue' ya'kiketnig beroba'te ta'monahue' ēē'nayo dakhue'da ē'dik o'ē ijnopōey. —Festoa Agripaomeytaj o'mana'uyate.

## 26

*Pabla huairi Agripataj kenda o'kika'uyate on'batia'pakuyate.*

<sup>1</sup> —Kenda i'kiketnig e'batia'pakta' e'paknayo mona'. —Huairi Agripa Pablotaj ona'uyate.

Pablo huairi Agripataj o'manigba'tepo,

<sup>2</sup> —Dakhuea' o'kadhuahua'uy Judíomeya men'huaa'nok ontaj, huairi Agripa, durugda o'nonbatia'pakapone.

<sup>3</sup> Kenda judío aratbut o'noknopōepo on'kika'. Kenpa'ti kenda kenomeya on'batia'pakika'nig o'na huadakda i'nopōēnok do'taj daka' men'pēē'.

*Pabla Cristotaj nopo'koreahued o'ēpo kenda konig o'kika'uyatenig on'batia'pakuy.*

<sup>4</sup> Huakka' jak kente ijsi'pōē'uy aya'da ijikika'uynig kenpa'ti Jerusalényo isi'poted aya'da ijikika'uynig aya'da judío aratbuta on'nopōē.

<sup>5</sup> Huasi'poted fariseoen huaknopōē'eri ijjunhuahuika'uy. Judío aratbut fariseonayo Apagba' e'mana' on'deretpakpo o'gkika'. Kenda judío on'nopōē kenpa'ti ea'ta' e'paknayo a'dik mo'ene.

<sup>6</sup> "Aratbut e'buelytaj onte'ti ijmanoyhuada'apoy." Oro'en adhuea'pane'taj Apag Diosa o'mana'uyate. Kenda yoknopōēnok gobierno huairia do'taj kan'pēē'po men'totiakne.

<sup>7</sup> Oro'en Israel doce onaratbutyo' kenda o'noknopōē. Aratbut e'buelytaj onte'ti Diosa o'manoyhuada'apo. Kenda oro' judío o'nopōē kēna'po huame'noe kenpa'ti sikyo Diosen o'gkika'po. Kenda do'huakon yoknopōēnok sue'da judío aratbuta dakhuea'da Pablo o'kika' nama'da men'huaa'po, huairi Agripa.

<sup>8</sup> ¿E'buelytada Diosa noyhuada'dik o'ē mena'po opudomeya oknopōēhue'dik mo'ē?

*Konig Pabla a'nenda Cristoen huaknopōē'eritaj o'magkika'uyate.*

<sup>9</sup> Jesús Nazareteritaj huaknopōē'eritaj a'nenda dakhuea'da magkika'dik ijjej ijnopōēdepo

<sup>10</sup> Jerusalénya' ijikika'uy. Judío sacerdote huairia kenda huakka' o'madoya'po be'yoknok huabakuda' jakyo huakka'tada ijbakudika'uy. Jesústaj huaknopōē'eritaj ijbakudika'uy. Kenoka' en'barakde'te 'urua'da o'gka' do kenpa'ti ijnopōē'ika'uy.

<sup>11</sup> Jesucristotaj kanoknopōēbatike'po huakka' kenomeytaj ijmabitbitika'uy. Nogda nogda judíoen huaitake' jakya' ijmabitbitika'uy. Huakka' ijbahuadiaypo nog aratbuten jakyo a'mabitbitiya'po ijbahuahuika'uy.

*Pablo Cristotaj o'no'po'korea'uyatenigkon o'manbatia'pakuy.*

(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

<sup>12</sup> Kēna'po huaknopōē'eritaj bakuda'dik beroba' judío sacerdote huairia bo'yokuyok Damasco huakka' jakyo ijhua'depo.

<sup>13</sup> Dagte e'hua'ete, huairi Agripa, tokhuad e'huadte niokpo huaboro'mon huakjey kuryda' do'taj be'tita'tepo. Kenpa'ti doere nogomeytaere bo'tita'tepo.

<sup>14</sup> Ken oro' aya'da sorokte okmahue'kuy. Hebreoen hua'ate ijpeepo, "¿Do'hued aratbuttaj mena'po i'magka', Saulo? O'na huata'da dakhuea' igka'ne. Diga'da igka'ne." Kenpa' ijpeē'uy.

<sup>15</sup> "¿Be'a'j'e, Huairi?" Yona'uy. "Jesús ijjej. Do'taj diga'da megka'ne.

<sup>16</sup> Yabo', o'na do'hued kakike'po o'tiahuayea'ne kenpa'ti onte'ti do'taj i'tiahuayaponigkon kenda yamanbatia'pakika'.

<sup>17</sup> Ontaj judío aratbut nog aratbutkon egkataj o'tioka'apone kenpa'ti nog aratbutte o'ta'mona'ne.



<sup>18</sup> Kenomeya do'taj konig okpohue'a kanoknopoeneke'po, dakhuea' e'kika'ada kan'nopo'korea'po konig Diosen huakjeyyo kan'hua'epo, onte'ti toto'taj nigpeehue' ka'nike'po, Diostaj kan'nigpeike'po, do'takon kanoknopo'e'po, Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po kenpa'ti Diosen 'uru aratbutere Diosere kan'noeonhuahuike'po kenomeyte o'ta'mona'ne." Jesúsa kurudya' mena'uyne.

*Kenda Pabla o'tiahuay'uyng huaboa'da o'nigpeika'uyate.*

<sup>19</sup> Ken konig Jesúsa mena'uyne ijpe'e'uy huaboa'da ijkika'uy, huairi Agripa.

<sup>20</sup> Huakkuruda Damasco huakka' jak huag'eritaj ijmanmadika'po nogok Jerusalén huag'eritakon kenpa'ti aya' Judea huadaribayo kenpa'ti nog aratbuttaj ijmanmadika'po, Diostaj yan'nopo'korea' onte'ti dakhuea' kahue' yane' onte'ti huadakda yag'kika'. Huadakda boka'nok aratbut opudtaj on'tiahuaypo on'nopo'korea'de on'nopo'eapo. Ken konig ijmanmadikika'uy.

<sup>21</sup> Kena'po Diosen jakyo judío aratbuta men'tog'e'uyne kenpa'ti do'taj e'arakta' men'pakpo.

<sup>22</sup> Diosanayo do'taj mentihuapoknok oyda kenpa'ti daka'da ijmanmadikikay aya'tada huairitaj pai'da aratbutbeta'. Kenpa'da kenda o'eapo Moiséskudak Diosen huamanbatia'pakeriere on'timadoya'uyate kenda ijmanmadika'ikay.

<sup>23</sup> Cristo pai'da nopo'e'dik o'eapo kenpa'ti nogok bueydik o'eapo kenpa'ti huakkuruda Diosa e'buetyada o'noyhuada'apo. O'noyhuaddepo, oro'en judío aratbuttaj nog aratbuttaere Diosa o'manopo'tihueke'apo kenpa'ti onte'ti kurudyo o'manoeanhuahuika'apo, kenda Cristoa o'manbatia'pakapo. Kenda Moisésere Apagba' huamanbatia'pakeria on'timadoya'uyate. Kenda ijmanmadika'onhuahua'uy. —Pabla huairi Agripaomeytaj o'mana'uy.

*Jesucristotaj oknopo'e'dik yag'e' huairi Agripa. Pabla o'pakpo ona'uyate.*

<sup>24</sup> Pablo huata'da e'tia'pakte Festoa o'okoypo:

—Konig huaseg i'epo nama'da ia', Pablo. Huakka'da i'madoya'ika'uyatepo nama'da ia'. —Festoa 'utta'da ona'uy.

<sup>25</sup> —Huasegda ehue'ada nama'da ahue' ijje'y, 'uru huairi Festo. Huadakda ijmanay. Buttida ijmanay.

<sup>26</sup> Agripa huairi iyo o'e. Aya'da ijmanbatia'paknig ke'na huadakda o'nopo'e. Kentaj daka'da ijmanbatia'pakpo me'pukhue' ijje'po ijmanbatia'paknok iregireg kahue'ada kena'po huairi Agripa aya'da o'nopo'e daka' ijnopoey.

<sup>27</sup> ¿Kenda Diosen huamanbatia'pakeria on'mana'uyate menpa' i'nopo'e, Agripa huairi? O'nopo'e ijnopoey. —Pabla o'mana'uyate.

<sup>28</sup> —'Urua'da enapi' oknopo'e'huad ijje'y. —Agripa Pablotaj ona'nok.

<sup>29</sup> —Idamonpi' konig Cristotaj yoknopo'ika'nig o'nakon kenpa'ti nogomey men'peenig yanoknopo'ika' huabakuda' jakyo ehue'ada. —Pabla o'mana'uy.

<sup>30</sup> Pablo kenda e'manade'te Agripa huairi, Festoere Bereniceere kenpa'ti aya'da kente on'bahuadpo on'bopo

<sup>31</sup> nogyon o'nokbahua'uyate. A'batia'pakya'po o'nokbahua'uyate. Huayahua'ya on'batia'pakpo:

—In huabokerek dakhuea' kahue' o'e'uy, bueyahue'dik o'ene. Kenpa'ti kudahue'dik o'ene. —On'batia'pakuy.

<sup>32</sup> —"Roma huairia do'taj me'pee'po ijhua'apoy." Pabla ahue' e'eme'nayo kenpa'da oroka'dik ijje'ayyet. —Agripa Festotaj ona'uy.

## 27

*Romayo Pablotaj o'ta'mona'uy.*

<sup>1</sup> Italia huadaribayo do Lucastaj Pablotere nogomeyeretaj oy mon'mata'mona' huaboa'da on'nopo'e'apo sorotataj huairitaj oro'taj bo'yokuyne. Sorotataj huairien huadik Julio. Kenomey sorotataj Augusto sorotataj o'nuy.

<sup>2</sup> Huaboro' kusi'pe o'epo huakka' jak Adramitio huag'eried o'uyate. Huahua'diktada ee'te o'tiakatodepo o'kuduy. Oro' Aristarcoere o'kuddepo o'hua'uy. Aristarco Tesalónica huakka' jakyo huag'er'i o'uy. Tesalónica Macedoniabayo o'e. Asia huadaribayo hua'dik o'uy.

<sup>3</sup> Eme'te huakka' jak Sidón huaboro' e'pogte o'betuy. Pablotaj huadi'da Julioa o'enok Pablo huadi'enbayo Pablo huahua'dik o'uy. Pablotaj katepi' o'paknok aratbuta yokdik o'ne'uy.

<sup>4</sup> Nogok Sidónya' o'hua'uy kusi'petone'te o'hua'uy. Bapoka bo'huatiakpo Chipre huagkuta'mej op'e'topen okpokuy.

<sup>5</sup> Huadariba Cilicia kenpa'ti Pamfilia o'pokonhua'po, Mira huakka' jakyo o'tiakuy. Mira Liciabayo o'e. Mirayo o'betuy.

<sup>6</sup> Ayo sorotataj huairia nog kusi'petone' o'huahuay'uy. Ken Alejandría kusi'pe Italia huadaribayo o'hua'apopo. Italia huadaribayo a'huaya'po ken kusi'peyo oro'taj bo'kuda'uy.

<sup>7</sup> Sue'da huame'noe ijhue'da o'hua'uy. Ida huahue'dikda nogok Gnido huakka' jak o'pokuy. Huakka' o'bapoknok konig o'huatiaknok nogyon okhua'dik o'epo Creta huagkuta'mej huadariba adpen o'hua'po Salmón huakka' jak o'pokuy.

<sup>8</sup> Creta huagkuta'mejte kusi'peyo o'hua'po, huakka' o'bapoknok daka'da o'hua'po kente o'dikkika' Buenos Puertos o'betuy. Huakka' jak Lasea ibodte o'uy.

<sup>9</sup> E'hua'onhuahuade'te huakka' huame'noe e'pokonhuade'te kenme'noe judío aratbut bapehue'dik fiesta ogkika' e'pokde'te kenok e'pogte diga'da bapokdik o'енок kusi'petone'te huiyokda o'e. Ta'kotdik o'e. Pabla o'nopoepo 'uruda o'manopoea'po:

<sup>10</sup>—Oro' e'pogte o'hua'po dakhue'da o'epo ijnopoe y huairi. Kusi'pe ehue' o'epo, kenda kusi'peyo o'batohua'nig ehue'da o'epo. Kenpa'ti oro'ta'kotdik o'epoy. —Pabla sorotataj huairitaj ona'uynig'a.

<sup>11</sup> Sorotataj huairia kusi'petone' huatae'eritanayo o'nigpee'uy. Kenpa'ti kusi'pe huato-hua' huairitaj o'nigpee'uy Pablotanayo sigpi' peehue' o'nuy.

<sup>12</sup> Kenpa'ti huahujok kusi'pe kente huabeta' dakhue'da o'uy. Hua'dik ee'nayo Fenice huakka' jak Creta huadarioy e'pogte kente sue'da bapoka o'енок Feniceyo huakka'ada e'hua'ta'on'pakuy.

*E'pogte diga'nanada o'bapokonhuahua'uy.*

<sup>13</sup> Ken e'pogya' daka'da o'bapokpo ona'ti hua'dik o'ene on'nopoe'uy. Ken o'hua'po meyhue'da Creta huagkuta'mejyo o'hua'uy.

<sup>14</sup> Ijhuiti ehue' e'pogte e'hua'te huiyokda o'bapokuy. Diga'da o'bapokuy. Ken bapokataj on'dikka'uy Nordeste. Huagkuta'mejyan' o'tiakuy.

<sup>15</sup> Oro'taj teyda monbapoknok e'bapokte huahue'dik o'epo ogkumeonnok bapokada oro'taj montohua'uy.

<sup>16</sup> Huagkuta'mej Claudia adpente e'pokonde'te bapoka sue'pi' o'batikuy. Kusi'pesi'po e'tohuika' diga'da on'baa'po hue'eyya' on'behuika'po huaboro' kusi'peyo on'hueda'uy.

<sup>17</sup> On'behuika'depo e'bijtone' kusi'petone'taj on'tihuiyigepo teyya'da ogka'uy. Kuhuadte e'pog burujda o'jika' kentaj o'dikkika' Sirte. Kusi'petone' kuhuadte o'beta'apo on'mame'pukpo cuperinatone' hueypate e'betika' bapoka' kusi'pe huatohua'on'huaraka'uy. Kenpa'da bapoka kusi'pe o'tohua'uyate.

<sup>18</sup> Eme'te bapoka sue'pi' batikhue' o'енок teyda o'bapokpo kenda kusi'petone' o'tohua'nok katapi' huaboa'da e'pogyo on'maenapo,

<sup>19</sup> adme'ta' kusi'petone'en kuperina e'bijtone'ere nogda nogda e'pogyo o'maena'uy, oro'en huaba'a o'maenapo.

<sup>20</sup> Huakka' huame'noe niokpo kenpa'ti siokpo tiahuahue'da kenpa'ti diga'da o'bapoknok oro'aya'da o'bata'kotapoy o'nopo'e'uy.

<sup>21</sup> Huakka'da huame'noe bapehue' o'енок Pabla o'bopo, o'mana'po:

—¿Mena'po do'taj nigpeehue' mo'eme? ¿Mena'po Creta huakka' jakya' bo'tiakme'? Nama'da o'orokme'ne. Oro' ikken Creta orokhue' ee'nayo oro'taj keypoda ehue' o'eaynig'a kenpa'ti aya'da o'maena'nig maenahue' o'eayyetnig'a.

<sup>22</sup> Oynayo me'pukhue' mo'ene. Kusi'petone'nayo ehue'da o'epo onig'a opudanayo sigpi' buehue' mo'epone.

<sup>23</sup> Do Diosensi'po ijjepe Diosen ijikay. Bisik Diosen huata'moneri do'te o'tiakpo,

<sup>24</sup> “Me'pukhue', Pablo. Roma huairitaj hua'dik i'e kenpa'ti tibo'dik i'e. Ontaj Dios daka'da bo'tioka'nok aya'da in kusi'peyo onere o'nenig mabueyhue' o'neapo.” Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>25</sup> Kena'po yan'manopo'noey'. Dios buttida oa', daka'da ijnopoe'po. Kenda oa'nig kenda o'epo.

<sup>26</sup> Huagkuta'mejyo bapoka bo'tohua'apo kusi'pe o'betpo o'sakapo. —Pabla o'mana'uy.

<sup>27</sup> Botta' semana oro' e'pogte o'hua'po Adria e'pogte o'hua'po bapoka nogyon nogyon oro'taj mon'tohua'uy. Nopote sikyo kusi'pe huatohua'eria huadari akta'bogpe meyhue'da o'ede on'nopoe'uy.

<sup>28</sup> E'pog odda huanigdikaj on'nigdika'depo treinta y seis metros odda o'uy. Nog adyon onte'ti on'nigdikapo veintisiete metros odda o'uy.

<sup>29</sup> Sipana'tone'a e'pogya' kusi'petone' ya'sakapet on'nopoe'po 'uru siro kusi'pe huabeta' e'bijtone' e'tinuku'tada huata'pakta' e'pogyo on'maena'uy. Huata'pakte on'tinukupo on'maena'uy. Botta' botta' on'maena'po on'mame'puke'po eme' o'onmabo'uy.

<sup>30</sup> Kenoka' mehued o'epo kusi'pe huatohua'eria kusi'pesi'pote e'monta' on'pakpo huaboa'da kusi'pesi'po on'huaraka'po konig kusi'pe huaqjate siro kusi'pe huabeta' e'enapa' nama'ogka'po.

<sup>31</sup> —Kusi'pe huatohua'eri kusi'petone'yoda ehue' ee'nayo e'huepa' menpa' ehue'dik mo'ene. —Pabloa sorotataj huairitaj sorotataeretaj o'mana'uy.

<sup>32</sup> Ken sorotataj kusi'pesi'po huatoqe'bij o'noktegpo kusi'pesi'po o'kotnok o'tohua'uy.

<sup>33</sup> Sikyoedda aya'da bape'dik mo'ene. Pabloa o'mana'po:

—Botta' semana mo'eonhuahua'po bapehue' kenpa'ti tayhue' mo'eonhuahua'po.

<sup>34</sup> Sue'pi' yan'bape' o'nona'ne. Huagkuta'mejyo madopi'dik mo'ene nogtatipi' dakhuea' ogkahue' mo'ea'pone. Nogtipi' bueyhue' o'ea'pone. —Pabloa o'mana'uy.

<sup>35</sup> Kenda o'mana'depo pan o'badapdo dakiti Diostaj o'tiona'pakpo. Aya'ada kenteda en'tiahuayte dakiti o'tiona'pakdepo o'posakea'depo huaboa'da pan o'bape'uy.

<sup>36</sup> Kenda on'tiahuaydepo aya'ada on'durugpakpo on'bape'uy.

<sup>37</sup> Kusi'petone'yo huakka'da o'ne'uy. Doscientos setenta y seis o'ne'uy.

<sup>38</sup> Dapoteya' on'bape'depo aypo bapehued e'pogyo on'maena'uy. Kusi'petone' pogkajda ka'e'po on'maena'uy.

*Kusi'petone' o'sakdepo o'ta'kotuy.*

<sup>39</sup> Ome'depo kusi'pe huatoqe'eria huagkuta'mejtaj okjahue'ya e'ea'da konig jako huakud kenpa'ti kuhuadba' on'tiahuaypo menpa' ayo hua'dik o'ey on'nopo'epo kuhuad jakoyo a'betya'po monhua', on'batia'pakpo.

<sup>40</sup> E'bijtone' o'noktega'po kusi'pe siro huatoqe' e'pogyo on'mae'npa kusi'pe huabutuka remo on'kuj huaba'te on'to'epo kenpa'ti kuperina hua'ojpayon hueypate on'betpo huaboa'da bapoka kuhuadbayon kusi'petaj o'tohua'depo.

<sup>41</sup> O'hua'po kente bothue'pura e'pirukpak e'pog burujda o'epo jakoyed kuhuadte kusi'petone' ojpa o'huadato'po. Kenteda o'uy. Menpa' tohuahue'dik o'ne'uy. Huata'pakte huahue'a asakya'po huaboa'da o'saka'depo huata'pakpen.

<sup>42</sup> Titikonhue'dik ka'ne'po sorotataj huabakuda' jakyo hua'e'eritaj e'barakta' on'paknig'a

<sup>43</sup> Pablota'pi' e'arakta' pakhue' o'epo sorotataj huairia, "barakhue' yane'," o'mana'po "kenpa'ti kenomey e'dopie' mo'nopo'e huakkuruda yag'kot e'pogyo kuhuadte kan'hua'epo

<sup>44</sup> nogomey ta'pote kusi'pe huaentej kenpa'ti kusi'pe hueypate yan'betpo kuhuadte ya'nonhua'." Sorotataj huairia o'mana'uy. Ken ta'kothue' o'nepo huagkuta'mejyo aya'da on'bahua'uy.

## 28

*Huagkuta'mej Maltayo Pablo o'unhua'uy.*

<sup>1</sup> Oro' sue'pi' ta'kothue' o'epo kuhuadte o'epo huagkuta'mej o'dikkika' Malta huaboa'da o'nopo'e'uy.

<sup>2</sup> Nog aratbut kenteda o'nika'po oro'taj 'urua'da mo'to'e'uyne. Ehui' kenpa'ti juju'da o'eno'k huaboro ta'ak ogka'depo "ibodte yan'tibo'," mona'uyne.

<sup>3</sup> Ken sue'da ito'pi' e'ay o'be'eadpo ta'akyo o'tibahuedapo Pabloa. Ta'ak jukda o'eno'k bihui o'oro'kpo Pabloen huabata' o'bokpo o'tidteyye'uy.

<sup>4</sup> Huagkuta'mejyo aratbut hua'e'eria Pabloen huaba'taj bihui o'tidteyyepo o'tioronok on'tiahuaydepo,

—Ke'na aratbuttaj huabarakeri ya'etpi' e'pogyo ta'kothue' ee'tada dakhuea' ogka'nok bueydik o'e. —Huayahua'ya on'batia'pakuy.

<sup>5</sup> Pablonayo huaba'a on'huinoka'po bihui ta'akyo o'kotuy. Pablo menpa'pi' ehue'da o'e'uy.

<sup>6</sup> O'iyokapo, o'bueyapopi' on'nopo'epo on'nigunhua'po ijhue'da on'nigunhua'po iyokhue'da kenpa'ti bueyhue'da on'tiahuaypo konogpa'da on'nopo'epo, "ke'na nogtida oro'en dios o'e," huaboa'da on'batia'pakuy.

<sup>7</sup> Huagkuta'mej huairien ta'ba ibodteda o'uy. Huairien huadik Publio o'e. Ke'nen jakyo oro'taj bo'tohua'uyne. Keyo bapa' huame'noe o'ika'po aypo bo'tobapudhua'uyne.

<sup>8</sup> Publioen apag dakhue'da o'epo o'digpakpo kenpa'ti o'me'surukpo onpahueduy. A'tiahuaya'po Pablo o'huahua'po. O'tiona'pakdepo o'tibata'tedepo o'yaread'uy.

<sup>9</sup> Pabloa e'yareadde'te aratbut on'tiahuaydepo nogda huagkuta'mej hua'e'eri dakhue'da o'nepo Pablota'j on'huatiakdenok kenomeytakon o'bayaread'uy.

<sup>10</sup> Katetehue'da huakka'da mo'bayokuyne oro'taj. O'hua'po kusi'petone'yo o'kudpo oro' aya'da katepi' e'tohua'ta' o'paknok mo'bayokuyne.

*Romayo Pablo okye'uy.*

<sup>11</sup> Ken huagkuta'mejyo bapa' puug o'ika'depo kusi'petone'yo o'kuduy. Ken kusi'petone' juju'ok kenteda o'eonhuahua'uy Alejandria huakka' jakya' o'tiakuy. Kusi'petone' hua'ojpate e'ketka' dios Castor kenpa'ti e'ketka' dios Polux o'uy.

<sup>12</sup> Siracusa huakka' jakyo o'tiakuy. Siracusa kusi'pe huabeta' o'uy. Kenteda bapa' huame'noe o'uy.

<sup>13</sup> Ona'ti o'hua'po kubogte meyo'hue'da o'hua'po Regio huakka' jakyo o'tiakuy. Eme'te huata'pakyan o'bapoknok ida o'hua'po eme'te Puteoli huakka' jakyo okye'uy.

<sup>14</sup> Keyoda sue'da huama'buy Cristo huaknopog'eritaj o'huahuaynok. "Oro'eri nogtida semana yanika'." Mona'uyne. Nogok Romayo dagte oro' o'hua'uy.

<sup>15</sup> Pablomey dagte on'tiakpo huaknopog'eri huama'buya Romaya' on'tipeedepo oro'taj dagte a'de'ya'po Romaya' o'norokpo Foro Apio huakka' jakyo sue'da huakka'mon on'tiakuyate. Noga Tres Tabernasyo on'tiakuyate. O'batiahuaydepo Diostaj dakiti oa'uy Pabla kenpa'ti Diostaj o'durugpakuy.

<sup>16</sup> Romayo o'tiakdepo sorotataj huairia huamatojika'eritaj guardia huairitaj o'bayokuy. Pablotanayo bayokhue' o'uy. Nog aratbuten jakyo Pablo ika'dik yae' huairia ona'nok nogtida sorotataj o'tojika'uy.

*Romaya' Pabla o'manmadika'uy.*

<sup>17</sup> E'tiakde'te bapa' huame'noe e'pokde'te, "judío huairitaj yan'batotiak." Pabla o'mana'uy. On'kupopakondepo,

—Judío aratbuttaj dakhuea' kahue' ee'tada kenpa'ti kenda oro'en adhuea'pane' ogkika'uyate dakhue' huaahue' ee'tada judíomey do'taj teyda men'to'epo Roma huairitaj Jerusalényo men'yokuy, egomey.

<sup>18</sup> Roma gobiernoen huairi do'taj o'batia'pakdepo do'a dakhuea' kahue' ijjenok buey-hue'dik ijjenok do'taj e'oroka'ta' e'pakada

<sup>19</sup> Roma gobierno huairitaj "keje', orokahue' yane'," judíoa o'nona'nok, "Huakhuairitaj Romayo be'ta'mona'. Ke'na do'taj me'pee'," yona'uy. Judío aratbuttaj katepi' dakhuea' ogka' ahue' ee'pi' kenpa' yona'uy.

<sup>20</sup> Konigepo opudtaj kan'tiake' onhuua'ne. Opudtaj a'batiahuayya'po a'manbatia'pakya'po kan'tiake' onhuua'ne. Konig oro' judío aratbut oknopogepo o'buayedepo nogok onte'ti o'noeapoy, oknopogey, do'huakon kenda yoknopog'enek jya'kon do'taj sirobia on'tinuku'ika'. —Pabla o'mana'uy.

<sup>21</sup> —Judea huadaribaya' ontaj e'timadoya' beroba' ba'ehue' o'emey kenpa'ti judío aratbut Judeaya' on'tiakme', "Pabla dakhuea' o'ka'," nogatipi' huaahue' mo'eme'ne.

<sup>22</sup> Nogyon nogyon nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo huabada Jesucristoen huaknopog'eritaj dakhue'da o'ne on'bahua'nok kena'po kenda iknopog'enek oro' e'peeta' o'paki. —Judío huairia Pablotaj o'nona'uy.

<sup>23</sup> Nog huame'noete o'tiakapoy, o'nona'po. Ken huame'noe emede'te Pablo e'huae'yo judío on'batia'uy. Sikyoedda huaboda o'manbatia'pakpo bisik o'batikuy. Aratbuta Jesús Huairitaj yan'nigpejika'apet. Moiséskudaka kenpa'ti Apagba' huamanbatia'pakeria Jesússtaj on'timadoya'uyate. Pabla o'mana'uy.

<sup>24</sup> Noga buttida oa' o'noknopog'uy. Nogomeyanayo buttida oa' oknopog'hue' o'nuy.

<sup>25</sup> Onpapayo' nopog'hue' o'nepo huaboda yan'bahua'apet, Pabla o'nopog'epo nogitimon o'mana'po:

—Urua'da Isaías oro'en adhuea'pane'taj o'mana'uyate, Isaías Diosen huamanbatia'pakeritaj Diosen Nokirega' o'nopog'a' nok Isaías a o'mana'po:

<sup>26</sup> Judío aratbutte yahuati' in konig yamanati': Ona'ti ona'ti do'hued hua'a mo'peunhuahuika'aponig'a nophonkahue' mo'ika'apone. Ona'ti ona'ti bo'tiahuayonhuahua'aponig'a nopog'kahue' mo'ika'apone.

<sup>27</sup> Opud eknopog'ta' pakhue' mo'ene. Nigpeehue' mo'ene. Diosen hua'a e'tiahuayta' pakhue' mo'ene. Kena'po tiahuayhue'dik mo'ene, peehue'dik mo'ene nopenkahue'da mo'ene. O'nen dakhuea' e'ka' me'nopo'tihueke'po Diostaj nopo'koreahue' mo'ene. Isaías a o'mana'uyate.

<sup>28</sup> Oy judío ehue' nog aratbuttaj Diosa o'manopo'korea'apo o'manopo'tihueke'apo onte'ti kurudyo o'manoanhuahuika'apo. Kenomeyanayo on'nigpejika'apo. Kenda yan'nopo'jika'. —Pabla judío huairitaj o'mana'uy.

<sup>29</sup> Pablo kenda eade'te judío huayahuaya on'batia'pakonpo on'bahua'uy.

<sup>30</sup> Ken jakyo e'tayhuayyak ke'nen huakupe o'yokika'po o'jika'uy. Botta' huabayok o'jika'uy. Kenomey a'ta huadeya'po en'tiakte yan'kud o'mana'ika'uyate.

<sup>31</sup> Me'pukhue'da o'epo Jesús Huairitaj yan'nigpejika'. O'mana'ika'uyate. Kenpa'ti daka'da Jesucristo Huairitaj huadak hua'a o'manmadikika'uy, urua'da o'manmadika'po. "Kenda manmadikahue'dik yae'." Be'api' onahue' o'nuyate, ken.

## ROMANOS

### Roma huakka' jakya' huaknopōe' eriomeytaj Pabla o' manigmadoya' uyate.

*Roma huaknopōe' eriomeytaj Pabla o' manigmadoya' uyate.*

<sup>1</sup> Do Pabla on 'nigmadoya' ne. Jesucristoen huanaba' ijnigpeikay. Diosen huadak hua'a, Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia' pakike' po Diosa do' taj bektie' po me' ta' mona' uyne.

<sup>2</sup> Huadak hua'a Jesucristotaj a' nennanada Diosa o' manbatia' pakuyate. Jesucristo tiakhued Apag Diosba' te on 'nigmadoya' uyate.

<sup>3</sup> Diosen huadak hua'a Jesucristo Huairi Diosen Huasi' po aratbuten huasō' nigda o' si' poe' uyate. David huairien adhuea' huayayo o' uyate. David Israel aratbuten huairi o' uyate.

<sup>4</sup> Dios teyda o' epo Jesucristotaj kubarakya' o' noyhuada' uyate. Konigepo Diosen Huasi' po o' epo teyda o' epo Diosen Nokirega' mo' manopōe' ika' ne.

<sup>5</sup> Jesucristo oro' en Huairia me' tinepahui' po do' taj huakka' da bo' tihuapokika' ne. Aratbut nogbaya' nogbaya' Jesucristotaj kamaknopōike' po kenpa' ti Diostaj kan' nigpeike' po do' taj Diosa bektie' ea' uyne kenpa' ti me' ta' mona' uyne.

<sup>6</sup> Konigepo nogbaya' nogbaya' Jesucristotaj huakka' nanada o' noknopōedenok. Opudomey Romano huae' erikon Jesucristoen mo' ene.

<sup>7</sup> Opudomey Roma huaknopōe' eritaj Diosa di' mo' maepo "Do' huedyo' yanikati' yag' kikati'." Diosa mona' de' uyne. Oro' omeyen Apag Dios Jesucristo Huairi eriomeytaj kamatinepahui' po daka' kabathuapokike' po kenpa' ti kamanoeyike' po ken konig on' nigtiona' pakika' nig on' nigmadoya' ne.

*Pabla Romayo huaknopōe' eritaj e' bata' huade' deta' o' pakuyate.*

<sup>8</sup> Huakkuruda o' nona' ne. Opudomey Romaya' huaknopōe' eri Diostaj Jesucristotaere daka' moknopōika' nok kenpa' ti mo' nigpeika' nok nogbaya' nog huadaribaya' nogya' nogya' aratbut opudomeytaj mo' tipeedenok konig daka' moknopōika' mo' tinopōedenok. Konigepo Jesucristo kenda o' paknok dakiti Diostaj yonay.

<sup>9</sup> Opudomeytaj ijtiona' pakika' nig Diosapi' kenda buttida me' tinopōene. Diostaj digā' da ijnigpeika' po Diosen Huasi' potaj Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia' pakikay.

<sup>10</sup> Opudomey Romayo huaknopōe' eritaj e' bata' huade' ta' ijpakika' nig a' huahue' dik' jikay. Diosa kahuea' e' tinopōe' nayo ijhua' apoy. Konigepo ijtiona' pakikay.

<sup>11</sup> Opudtaj eta' huadeta' ijpaki. Kenpa' ti opudtaj e' tihuayta' ijpakpo Jesucristoen huadak hua'a nogiti nogiti kanoknopōike' po opudomeytaj e' tihuapokta' ijpaki.

<sup>12</sup> Huayahuaya nogiti nogiti daka' huaknopōika' a' bathuapokeya' po opudtaj e' bata' huade' ta' ijpakikay.

<sup>13</sup> Konig nog aratbuttaj Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia' pakonhua' nok huakka' nada on' manopo' korea' uyepo on' maknopōe' uy. Opudomey konigti Romayo huae' eri sue' da oknopōehue' huae' eritaj a' manopo' koreaya' po Jesucristotaj huaboa' da a' maknopōe' aya' po kenpa' ti opudomey huaknopōe' eritaj nogiti daka' huaknopōe' kenpa' ti nogiti huanigpōe' a' bathuapokikaya' po nogok nogok opudte ijhua' apoy ijnopōe' ika' nig a' huahue' dik' jika' uy. Oydapi' huahue' dikda ijje. Kenda e' manopōe' ta' ijpaki, egomey.

<sup>14</sup> Aya' aratbuttada kenpa' ti aratbut huakka' da en' nopōe' tadapi' kenpa' ti aratbut sue' da en' nopōe' tada Diosa me' ta' mona' uynok Jesucristoen huadak hua'a manbatia' pakdik jikay.

<sup>15</sup> Konigepo opudomey Romayo huae' eritakon Jesucristoen huadak hua'a e' manbatia' pakta' ijeretpaki.

*Jesucristoen huadak hua'a aratbut eknopōe' nayo Diosa dakhuea' e' ka' manopo' yarea' dik o' e'.*

<sup>16</sup> Jesucristoen huadak hua'a e' manbatia' pakte aya' da aratbuta eknopōe' nayo Diosa dakhuea' e' kika' manopo' yarea' dik o' e'. Huakkuruda judio huaknopōe' eritaj o' manopo' yarea'. Onte' ti nog aratbuttaj o' manopo' yarea'. Konigepo Jesucristoen huadak hua' ataj e' manbatia' pak tobirahue' ijje.

<sup>17</sup> Jesucristotaj eknopōeyo' da oro' omeytaj huadaknopō' da e' huae' taj Diosa bo' tinopōepo kenere mo' noeanhuahuika' apone. Kenda Diosen huadak hua'a o' manmadikika'. "Jesucristotaj huaknopōe' eri huadaknopō' da e' huae' taj Diosa o' matinopōepo kurudyo' kenere o' manoeanhuahuika' apo." Apagba' a' oa' uyate.

*Aratbuta Diostaj pakhue' o' nepo kenpa' da dakhuea' nada ogkika'.*

<sup>18</sup> Aya'ada Diostaj e'nigpēeta' pakhue' huāe'eri kenpa'ti buttida hua'a e'nopōe'ta' pakhue' huāe'eria dakhuea' ogkika' nok Diosa huiyoknana dakhuea'da castiga magka'dik o'ēapo o'nopōene.

<sup>19</sup> Kenomeytaj Diosa buttida o'ē Diosa e'manopōeātada Diostaj daka' oknopōe'dik e'ēada,

<sup>20</sup> oro'en huakpoa Diostaj tiahuahue'dik e'e'pi' kenda a'ennenada Diosa o'ka'uyatenig o'tiahuaypo oknopōika'dik o'ene. A'ennenada siokpo niokpo puug huadari aya'tada Diosa o'ka'uyate. A'ennada kenpa'ti oyda kenda Diosa o'ka'uyatenig tiahuaydik o'nepo Dios teynanada o'ē kenpa'ti Dios Huairida o'ika' oknopōe'dik o'nenig'a. "Diostaj oknopōehue'dik ijje," ahue'dikda o'ne dakhuea' huaka'eria.

<sup>21</sup> Kenda Diosa o'ka'uyatenig dakhuea' huaka'eria on'tiahuaypo Diostaj o'noknopoenig'a. "Dios Huairi i'ē. Aya'nada i'ka'uyate. Huadakda i'ene. Dakiti Dios." Ken konig onikahue' o'nika'uyate. Konig huasegda dakhuea'da on'nopōika'po buttida e'nopōe' nopōehue'da o'nika'uyate.

<sup>22</sup> "Huakka'da o'nopōey. Daka' o'nopōey." On'batia'pakuyatenig'a huasegda o'nuyate.

<sup>23</sup> 'Urunanada o'ika' Dios. Kurudyō o'ika'. Teynanada o'ika'po bueyhue'dikda o'noehuahuika'apo. Diostaj o'noknopōebatikpo huaboa'da noehue' e'ketka' dios ogkika'uyate. Ken konig huabokerekada ogkika'uyate. Bakoy e'ketka', bihui e'ketka', ojpai' botta' botta' hua'itakpi' e'ketka' ogkika'uyate. Oro'en dios o'ē nama'da on'nopōika'uyate.

<sup>24</sup> Konigēpo dakhuea'da kan'nopōike' nama'da kan'eretpakike' huayahua dakhuea' kagkike' Diosa o'nopōe'uyate.

<sup>25</sup> Dios Huairitaj onte'ti eknopōe'ta' pakhue' o'nepo e'ketka' diostaj huaboa'da on'eretpakika'uyate. Kenda Diosa o'ka'uyate on'tiahuayika' nig on'eretpakika'uyate. Diosa aya'da o'ka'uyatenigyo'da Diostanayo sigpi' pakhue' o'nika'uyate. Dios aya'da huaka'eritayo'da "Urua'nanada o'ē, dakiti Dios." Aya'ada kan'batadi'kea ike'.

<sup>26</sup> Konigēpo kenpa'da dakhuea' kagkike' Diosa o'nopōepo dakhuea' huaka'eritaj kenpa'da o'maenon'uyate. Konig birae'dik ogkika'po ettone'a huato'e'taj pakhue' o'nepo o'nenpo huabot ettone'a huayahua on'eretpakpo dakhuea'da ogkika'uyate.

<sup>27</sup> Huabokerekakon huato'e'taj o'nenpo huabotbokereka' on'eretpakpo dakhuea'da ogkika'uyate. Ken konig ogkikapo birae'dik o'ne. Dakhuea'nanada ogkika'nok konig Diosen castiga huasō'ada dakhue'nanada o'nepo pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo.

<sup>28</sup> Ken hueretda Diostaj eknopōe'ta' pakhue' o'nenok dakhuea'da kan'nopōike'po dakhuea' kagkike' Diosa o'maknopōepo kenpa'da o'maenon'uyate.

<sup>29</sup> Kenomey kenpa'da dakhue'da e'kika'ta' on'eretpakika'. Huabokerek ettone'ere huayahua dakhuea'nanada ogkika'. Kenda on'eretpakpo nogpa'da dakhuea'da ogkika'. Huakka'nada e'tamaeta' o'deretpakika'. Dakhuea'nada on'nopōika'. Digda on'bahuahuiyika'. On'mahuadiaypo on'barakika'. Huayahua on'maboyika'. Nama'da huamana'eri o'nika'. Diga'da on'mahuadiayika'po dakhuea' ogkika'. Diga'da on'mahuj'ika'.

<sup>30</sup> Nogomeytaj dakhuea'da on'bahuaa'ika'. Diostaj on'huadiayika'. Huabatidike'eri o'nika'. Huata'da huapakeri o'nika'. Nogda nogda dakhue'dikda on'nopōika'. Apagtaj huayetapi' nigpēehue'dik o'nika'.

<sup>31</sup> Katepi' Diosenpi' nopugkahue'da o'nika'. "Do kenda ijka'apoy," ea'ada kahue'ada nogda ogkika'apo. Nogomeytaj huadi'da maehue' o'nika'. E'manoeynoeyta' pakhue' o'nika'. Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'da o'nika'.

<sup>32</sup> Ken konig dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagma'apoy. Kenpa'da bueydik o'neapo. Diosa o'mana'uyate. Kenomey kenda daka' e'nopōe'ada nogiti nogiti dakhuea'da ogkika'po kenpa'ti nogomeya konigti egkika'nayo durugda o'nika'apo.

## 2

*"Dakhuea' o'ka'uy." Betapi' Diosa e'huaa'nayo buttida o'bahuaa'.*

<sup>1</sup> Konigēpo o'na be'api' mo'ēpo "Dakhuea'da o'kame'." Nogatj e'huaa'nayo "kenda donayo kahue' ijjemey." Diostaj onahue'dik mo'ene. Konigti dakhuea' i'kikame'ne Diosa mo'tinopōepo castiga ogka'dik mo'ēapone.

<sup>2</sup> Dakhuea' huaka'eritaj "dakhuea'da ogka'uy," Diosa buttida o'matinopōepo castiga o'magka'apo.

<sup>3</sup> "Nogomeya dakhuea'da ogkika'." O'napi' e'bahuaa'ada konigti dakhuea' e'kika'ada Diosa do'taj castiga ogkahue' me'ēapone nopōehue' mo'ē. Dapi' Diosa castiga mogka'apone.

<sup>4</sup> Diosa di' nanada mo'jka'po ijhue'nanada castiga ogkahue' mo'edenok castiga ogkahue' mo'eapetpi' kenda nama'da nopoehue' yane'. Diosa di'nanada mo'epo mo'tinepahui'nok nopo'korea'dik o'ene. Kenpataj yan'nopo'e'.

<sup>5</sup> Opu domeypi' Diostaj eknopo'e'ta' pakhue' mo'enok Diosa mo'tinepahui'ne mo'peedenig'a nopo'koreahue' mo'epo nogiti nogiti dakhuea' bo'kika'nok nogiti nogiti Diosa castiga ogka'dik mo'eapone. Kene'huaya' huame'noete castiga o'magka'apo.

<sup>6</sup> Be'api' sigda dakhuea' e'kuynayo sigda castiga o'magka'apo. Nogapi' huakka'mon dakhuea' e'kuynayo huakka'mon castiga o'magka'apo Diosa. Kenpa'ti be'api' o'nopo'korea'depo huadakda e'kika'nayo Diosa huadakda o'manigka'apo.

<sup>7</sup> Kenomeya' kirigayo' Diostaj on'nigpeika'po huadakda ogkika'po Diosere kurudyo 'urunanada e'neonhuahuika'ta' on'pakpo "Huadakda bo'kika'," Diosa ena'te e'peeta' on'pakpo Diosere kurudyo on'neonhuahuika'apo.

<sup>8-9</sup> Nogomeynayo huata'da huaeretpakeri Diosen buttida hua'a nigpeehue' huag'eri dakhuea' huaka'eritaj Diosa diga'da o'mahuadiaypo diga'da castiga o'magka'apo. Pai'nanada on'manopo'unhuahuika'apo. Judio dakhuea' huaka'eri huakkuru pai'da on'manopo'unhuahuika'apo. Nog aratbutakon pai'da on'manopo'unhuahuika'apo.

<sup>10</sup> Huadakda huakika'eri Diostaj huanigpeika'eritanayo Diosa o'manoyhuada'apo. Diosere 'urunanada on'neonhuahuika'apo. "Huadakda o'ne." Diosa o'bahuua'apo. Durugnop'o'da o'neonhuahuika'apo. Judio huadak huaka'eritaj huakkuru Diosa 'urua'da o'manigka'apo. Kenpa'ti nog aratbuttaj 'urua'da o'manigka'apo.

<sup>11</sup> Diosa aya' aratbuttada konigti o'batiahuyika' konigti o'manopokie'ika'. Judiotaj kenpa'ti nog aratbuttaj castiga o'magka'apo.

<sup>12</sup> Moisesenba'taj nog aratbut peehued o'nika'po dakhuea' egkika'nayo "Moisesenba'taj nigpeehue' mo'jka' uynok castiga magka'dik ijjej," Diosa kenomeytaj manahue' ee'pi' kenpa'da mabueydik o'neapo. Judio aratbutnayo Moisesenba' e'pegedeada dakhuea' egkika'nayo "Moisesenba' nigpeehue' mo'jka' uynok diga'da castiga magka'dik ijjej," Diosa o'mana'apo.

<sup>13</sup> Kenpa'ti Moisesenba'taj e'peeyo'da huag'eritaj "huadakda o'ne" Diosa bahuua'ue' o'epo kentada huanigpeika'eritanayo "huadakda o'ne" Diosa o'bahuua'apo.

<sup>14-15</sup> Nog aratbuta Moisesenba' ba'toehue' e'eada huanopoya'da on'nopoepo konig Diosa o'paknig egkika'nayo Diosen hua'a huanopoya'da on'nopo'e. Huadak ogka'po on'nopoepo. Dakhuea' ogka'po on'nopoepo.

<sup>16</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'nigda nogok kene'huaya' huame'noete iregiregte aya'da aratbuten dakhuea' e'kika' Dios Jesucristoerea kenda on'manopoea'po castiga on'magka'apo.

*Judio aratbut Moisesenba' e'manmadikika'ada nigpeehue'da o'nika'.*

<sup>17</sup> "Judio aratbut o'ey. Moisesenba' o'nopoey. Oro'omeyen Dios kurudyo o'ika'." Opu domey judiomey mo'batia'pakika'nig'a

<sup>18</sup> Moisesenba' daka' mo'nopoepo kenda Diosa o'pak mo'nopoepo huadakda o'e mo'nopoeng'a.

<sup>19</sup> Kenpa'ti nog aratbut Diostaj oknopoehue' huag'eri o'ne. Konig ekpobig huag'eri o'nika'. "Kentaj Dioste o'batohua'apet." Opu domey judio aratbuta daka' mo'nopoika'nig'a. Kenpa'ti nog aratbut konig sikkiregyo huag'eritaj "Diostaj o'maknopo'e'apoy. Konig Diosen huakjey o'ey." Kenda daka' mo'nopoika'nig'a.

<sup>20</sup> Apagba' buttida hua'a o'e. Buttida huanopoe' o'e. Opu judio aratbut Apagba' mo'nopoepo nopoehue' huag'eritaj kenpa'ti huasi'potaj manmadika'dik o'ey mo'nopoeng'a.

<sup>21</sup> Nog aratbuttaj mo'manmadikika'nig'a mena'po huata'da onmadikahue' mo'e. "Berehue' yane'." Mo'mana'ika'nig'a opudaded mo'berika'ne.

<sup>22</sup> "Nogen huato'e'taj baktejhue' yanika'." Mo'manika'nig'a opudaded nogen huato'e'taj mo'baktejika'ne. Dios e'ketka'taj o'huadiayi boa'ika'nig'a huakupe katapi' bo'eretpakpo dios e'ketka' jakya' mo'berika'ne.

<sup>23</sup> Moisesenba' huakka'da o'paki. Huadakda o'e. Nigpeika'dik mo'ene. E'batia'pakika'ada nigpeehue' mo'jka'nok Dios dakhue'da o'e aratbuta o'noknopo'e.

<sup>24</sup> Opu judio aratbuta Apagba'taj nigpeehue' mo'jka'nok "Dios dakhue'da o'e." Nog aratbuta on'batia'pakika'. Kenpa' Apagba'te oa'.

<sup>25</sup> Opu domey judio aratbut Moisesenba' e'nigpeika'nayo huabokereksi'dak mo'nigoktegika'ne. Diostaj kenda huadakda o'e. Diosen aratbut o'ne aratbuta nopoika'dik o'neapo. Moisesenba' nigpeehue' e'jka'nayo konig okteghue'onig huag'eri mo'ene, konig nog aratbutda mo'ene, konig Diosen aratbut ehue' mo'ene.

<sup>26</sup> Nog aratbut judío ehue' huag'eri huasi'dak nigokteghue' ee'pi' Moisésenba' e'nigpeika'nayo konig judío huanigoktegerionig o'ne. Diosensi'po o'ne. Diosa o'matinopoe.

<sup>27</sup> Opud judío huanigsi'dakoktegeri mo'epo Moisésenba' e'toq'ada nigpeehue' e'nika'nayo nog aratbut huasi'dak okteghue' huag'eri Moisésenba' huanigpeika'eria "Judío huanigoktegerianayo Diostaj dakhuea'da ogkika'," on'huaa'apo.

<sup>28</sup> Judío e'si'poe'nayo kenpa'ti huasi'dak ektegnayo hueretda judío o'epo, Diosensi'po o'e. Diosa noppeh'ue'dik o'e.

<sup>29</sup> Huanopoya'da on'eretpakpo Diostaj huanigpeika'erinayo hueretda judío aratbut o'ne. Diosen aratbut o'ne. Diosa o'matinopoe. "Huadakda o'ne." Aratbutanayo ahue'dik o'ne.

### 3

<sup>1-2</sup> Judío aratbut ee' huadakda o'e. Kenpa'ti huabokereksi'dak e'nigokteg huadakda o'e. Diosa judío aratbutanayo Apagba' kan'toe'po o'bayokuyate. Apagba' kan'nigpeike'po o'bayokuyate.

<sup>3-4</sup> Huakka'mon oro' judío aratbuta Diostaj oknopoe'ue' ee'nayo nigpeehue' ee'nayopi' Diosnayo kenpa'da buttida oa'ika'. Kenda oa'de o'kika'. Aratbut aya'ada da huaa'eri ene'pi' Diosnayo buttida oa'ika'. Davida kenda o'manigmadoya'uyate. Oa'po:

Diosen hua'a buttida o'ika'. Aya'ada a'dik o'nika'apo. Kenpa'ti aya'da Diosa o'kika' huadakda o'e. Aya'ada a'dik o'nika'apo. Apagba'te Davida oa'uyate.

<sup>5</sup> Oro'omey judío aratbut dakhuea' e'kika'te aya'da Diosa o'kika'po huadakyo'da o'kika' aratbuta on'tinopika'po konigepo Diosa oro'omeytaj castiga ogkahue'dik mo'epetpi'. Huakka'mona nama'da mo'nopoe'tpi'.

<sup>6</sup> Diosnayo huadakyo' o'kika'po judío aratbuttaj castiga magka'dik o'epo. Kenpa'ti huadakyo' o'kika'po kene'huaya' huame'noete aya' aratbut dakhuea' huaka'eritaj castiga magka'dik o'epo.

<sup>7</sup> Oro' da e'ika'te Diosata buttida oa'ika'po huadaknana o'ika' aratbuta tinopoe'dik ya'neapet. Oro'taj Diosa castiga ogkahue'dik mo'epetpi'. Kenda huakka'mona nama'da mo'nopoe'tpi'.

<sup>8</sup> Konigepo "Oro' dakhuea' o'kika'nok Dios huadakda o'e. Aratbuta on'nopoe'po dakhuea' mogkika'." Pabla o'manmadika'. Sue'ada judíoa nama'da men'huaa'nok kenomeytaj Diosa castiga o'magka'apo.

*Aya'ada dakhuea' huaka'eri o'ene.*

<sup>9</sup> Oro' judío aratbut huadakda o'ey. Nog aratbut dakhue'da o'ne. Kenpa' Diosa tinopoe'ue' mo'ene. Aya'ada dakhuea' huakika'eri o'maene. Judíopi' nog aratbutkon dakhuea' huakika'eri o'ne. Kenda ija'demey.

<sup>10</sup> Kenpa'ti Diosba'te:

Huadakda aratbut ehue'da o'ne. Aratbut huadak nogtipi' ehue' o'ne.

<sup>11</sup> Aya'ada Diostaj oknopogkahue'da o'nika'. Aya'ada Diostaj pakhue' o'nika'.

<sup>12</sup> Aya'ada o'noknopoe'batikde onte'ti Diosen kikahue' o'nika'. Dakhuea'nada ogkika'. Huadakda e'kika' sigpi' ehue'da o'e. Aya'ada Diostaj nigpeehue'ada dakhuea' ogkika'.

<sup>13</sup> Kenpa'da dakhue'da hua'ayo' on'da'ika'. Da on'da'ika'. On'batidike'ika'. Huasokpa konig kubarak o'nokbetahue'onig konig pagnada o'nika'. Konig bihui e'buay'urua dakhuea' ogkika' nig ken konig ia' on'mahuia'ika'po dakhuea'nanada on'magkika'.

<sup>14</sup> Dakhue'dikda on'bahuua'ika'. Kenpa'ti on'mahuadiaypo on'maboy'ika'.

<sup>15</sup> Diga'da on'bahuahuaypo idada on'barakika'.

<sup>16</sup> Nog aratbuttaj dakhuea' on'magkika'po pai'nada on'manopo'ea'ika'.

<sup>17</sup> Huayahuaya manoeynoeyhue' o'nika'.

<sup>18</sup> Diosa castiga egka'taj okme'pukhue' o'nika'. Diosba'a oa'.

<sup>19</sup> "Diostaj nigpeehue' ijkamey. Dakhuea' ijkika'uy. Diosa castiga ogka'dik me'epone." Judío aya'daribayo huag'eriere kan'nopoe'po Diosa Diosba'te judío aratbuttaj o'mana'ika'. Kenda o'nopoe'ne.

<sup>20</sup> Moisésenba' o'nigpeika'nok "huadak mo'ene." Diosa nogtitapi' onahue' mo'epone. Moisésenba' nigpeikahue'dik o'epo dakhuea' huaka'eri o'ene. Moisésenba'a mo'nopoe'ne.

*"Okkahuea'depo huadakda mo'ene." Jesucristoen huaknopoe'eritayo'da Diosa mana'dik o'e.*

<sup>21-22</sup> Jesucristotaj aya' Diosen huamanbatia'pakeri Moiséserea on'timadoya'uyate. Jesucristo oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Aya' Moisésenba' nigpeikahue' ee'pi' "Okkahuea'depo huadakda mo'ene," aya' Jesucristoen huaknopoe'erimeytaj Diosa ona'dik mo'ene. Judíomeytaj kenpa'ti nog aratbuttaj konigti ona'dik mo'ene.



<sup>23</sup> Nog aratbut oro' judío aratbutpi' aya'ada dakhuea' ogkika'. Konig Diosa bo'tipaknig kahue'da o'énok Diosa kabakkahue'po Jesucristotaj oknopog'e'dik o'ene.

<sup>24-25</sup> Diosa oro' dakhuea' huaka'eritaj huakka' di' mo'epo mo'tinepahui'po Jesucristotaj mo'nigta'mona'uyate. Aratbuta dakhuea' egkikak kamanigbueye'po mo'nigta'mona'uyate. Oro'omeytaj kamanopo'yare'po Diosa o'paknok Jesucristo mo'nigbuey'uyate. Jesúsna mo'nigbuey'uyunok oro'omey huaknopog'eritaj katetehue'da bokkahuea'ika'ne kenpa'ti "huadakda mo'ene," Diosa monika'ne. Kenpa'ti Jesucristo dakhuea' huaka'eritaj mo'nigbuey'uyunok Diosa huadakda o'epo a'neneritaj o'bakkahuea'ika'uy o'nopog'ene.

<sup>26</sup> Konigti Jesucristoa mo'nigbuey'uyatenok oy Jesucristoen huaknopog'eritaj Diosa huadakyo' e'huag'e' mo'ega'po "bokkahuea'depo huadakda mo'ene," ona'dik mo'ene.

<sup>27-28</sup> "Moisésenba' o'nigpeika'nok Diosa mo'manopo'yarea'ne," oro'a ahue'dik o'ene. Jesúsna mo'nigbuey'uyate oknopog'ika'nok Diosa bokkahuea'po "huadakda mo'ene," monika'ne daka' o'nopog'ene.

<sup>29</sup> Judío aratbutayo'da Diosa o'manopo'yarea' sue'ada nama'da yan'nopog'epi'. Kenpa' nopog'hue' yane'. Nog aratbut judío aratbuttere Diosa o'manopo'yarea'ika'.

<sup>30</sup> Dios nogtida o'epo judío huaknopog'eritaj o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'manika'po nog aratbut huaknopog'eritakon o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'manika'.

<sup>31</sup> Jesucristotaj oknopog'epo Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'ene. Sue'ada nama'da yan'nopog'epi'. Jesústaj oknopog'epo Moisésenbapi' huadak o'e' o'nopog'epo Diostaj o'nigpeikay.

## 4

*Abrahama Diostaj oknopog'ika'uyatenok "Abraham huadakda me'tagene." Diosa oa'uyate.*

<sup>1</sup> Abraham Israel aratbuten adhuea'pane'taj mon'diknopog'atu.

<sup>2</sup> Abraham huadak o'kika'nok "huadakda o'e," Diosa ahue'dik o'e. "Huadakda ijky," a'dik ee'pi' Diostanayo kenpa' ahue'dik o'uyate.

<sup>3</sup> Diostaj Abraham oknopog'ika'uyatenok "huadakda o'e," Diosa ona'uyate. Apagba'te kenpa' oa'.

<sup>4</sup> Be'api' huairien e'baa'nayo huairia huakupepi' bayokdik o'nika'. Katetehue' o'yokne ahue'dik o'e. En'baa'te huakupepi' bayokdik o'e.

<sup>5</sup> Moisésenba' oro'omey o'kika'nok "huadakda mo'ene," Diosa onahue'dik ee'tada oro'omey dakhuea' huaka'eri e'egada Jesucristotaj oknopog'enok Diosa bokkahuea'po "huadakda mo'ene," mona'ne.

<sup>6</sup> Aya'ada Moisésenba' ogkika'nok "huadakda mo'ene," Diosa ahue'dik o'ika'. Diostaj o'noknopog'ika'nok dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'ene," Diosa o'manika'nok durugnanada o'nika'. A'ennada Davida Apagba'te o'batia'pakuyate:

<sup>7</sup> Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa e'bakkahueade'te durugnanada o'ne.

<sup>8</sup> "Yokkahuea'dey, castiga magkahue' ijjeapoy." Kenomeytaj Diosa e'manade'te durugnanada o'ne. Kenda Diosba'te Davida oa'uyate.

<sup>9</sup> Judío aratbut huabokereksi'dak ektegtaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'nok durugda o'ne. Nog aratbut judío ehue'taj huabokereksi'dak okteghue' huag'eritaj Diosa o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'nok durugda o'ne. Abraham Diostaj oknopog'ika'nok Diosa okkahuea'po "huadakda j'ene," Abrahamtaj ona'uyate o'nona'dene.

<sup>10</sup> Abraham huabokereksi'dak okteghued ee'ted Diosa Abrahamen dakhuea' e'ka' okkahuea'uy. "Huadakda j'ene," Diosa ona'uyate.

<sup>11</sup> Huakkuruda Diostaj Abraham oknopog'ika'nok "huadakda j'ene," Diosa ona'uyate. Kenyo' aratbut kan'nopog'ike'po huasi'dak yakteg Abrahamtaj Diosa ona'uyate. Konigepo aya' aratbutda huabokereksi'dak okteghue' e'egadapi' Diostaj o'noknopog'enok "huadakda mo'ene," Diosa manika'dik o'e. Abraham kenomeyen apag konig mo'tagene.

<sup>12</sup> Judío huabokerek on'si dakoktegedepo konig Abraham huasi'dak okteghued o'epo Diostaj daka' oknopog'ika'uyatenig konigti o'noknopog'ika'po Abraham kenomeyen Apag konig on'tae.

*Abraham do'taj oknopog'ika'nok "aya' huadari ontaj o'nen huayayotaere ijbayokapoy, Abraham," Diosa ona'uyate.*

<sup>13</sup> Abraham Moisésenba' o'nigpeika'uyunok "aya' huadari on'taj o'nen huayayotaere ijbayokapoy, Abraham," Diosa onahue' e'uyada Abraham Diostaj daka' oknopog'ika'nok "huadakda j'ene," kenpa'ti "aya' huadari ijbayokapoy," Diosa ona'uyate.

14 “Huadakda mo'ene,” Diosa mone'po aratbuta Moisésenba'taj on'nigpeika'nok “huadakda mo'ene,” Diosa onahue' o'maeapo kenpa'ti huadari bayokhue' o'maeapo. Huaknopog'eritayo da o'bayokapo.

15 Moisésenba' en'nigpeika'nayo “huadakda mo'ene,” Diosa mona'apet huakka'mona nama da on'nopog'ni'g'a Moisésenba' nigpeikahue'dik o'nenok Diosa castiga magka'dik o'maeapo. Nogomey Moisésenba'taj pe'ehuueda o'nepo Moisésenba'taj dakhuea' kahue'dik o'nika'.

16 Diosen kahued ee'ted Dios o'pakpo “huadakda mo'ene,” Abrahamen adhuea' huayayo huaknopog'eri aya'tada Diosa o'mana'. Moisésenba' huanigpeika'eritaj kenpa'ti Abrahamonig huaknopog'eritaj “huadakda mo'ene,” Diosa o'mana'. Konig Abraham oknopoi'ka'uyatenig aya'da oro'omey oknopoi'ka'po Abraham konig oro'en apag o'ika'.

17 “Huakka' huadaribayo huae'eria do'taj me'noknopog'apone. O'na meknopoi'ka'nig konigti me'noknopog'apone. Do'huedsi'po o'neapo.” Diosada Abrahamtaj ona'uyate. Abraham Diostaj oknopoi'ka'uyate. Aratbut huakudaka'da en'bueytada Diosa o'manoyhuada'ika'apo kenpa'ti kenda oy ehue' ee'tada Diosayo'da ka'dik o'e.

18 Abraham huatoqere huatone'nanada e'ne'te “huasi'po itoq'apone, huakka'nanada o'nen adhuea' huayayo o'neapo,” Diosa ona'uynok Diostaj daka' oknopog'epo huakka'nanada adhuea' huayayo o'matog'uyate.

19 Abraham a'ti cien años o'toq'aponig'a huatoq Sarakon huatone'nada o'epo konig si'popakhue'dikda o'ika'uyatenigtaj Abraham a'e'nopepi' kenda Diosa ona'uynig daka' oknopog'epo huasi'po itoq'apoy o'nope'uyate.

20-21 Huasi'po Diosa yokhue'dik mo'epone, Abraham a'oknopog'hue' o'uyate. “Dios buttida oa'ika'. Teynanada o'ika'po huasi'po yokdik mo'epone,” daka' oknopog'epo o'tia'pakonhua'uyate.

22 Konigepo Diosa dakhuea' e'ka' okkahuea'depo “huadakda i'ene,” Abrahamtaj ona'uyate.

23-25 “Huadakda i'ene,” Diosa Abrahamtayo'da onahue' o'uyate. Oro'omey Diostaj huaknopog'eritabeta' Diosa kenda o'mana'uyate. “Huadakda mo'ene,” oro'omeytakon Diosa mona'ne. Oro'omey Diostaj nigpeehue'da dakhuea'da o'kika'uynok Dios o'paknok sorotataa Jesús Huairitaj o'darakuyate. Oro'omeytehuapa' mo'nigbuey'uyate. Oro'omeyen dakhuea' e'ka' akkahueaya'po kenpa'ti “Huadakda mo'ene,” a'manaya'po Diosa kubarakya' Jesústaj o'noyhuada'uyate.

## 5

*Diosa mo'tinepahui'po oro'omey huaknopog'eritaj dakhuea' e'ka' bokkahuea'po “huadakda mo'ene,” mona'po mo'durugpakika'ne kenpa'ti nogda nogda huadakda mogkika'ne.*

1 Diostaj oknopog'epok oro'omeyen dakhuea' e'ka' Diosa bokkahuea'depo “huadakda mo'ene,” mona'ne. Kenpa'ti Jesucristo Huairi oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uyapo oro'taj mo'nopo'noeya'ne.

2 Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyatenok Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po “huadakda mo'ene,” mona'ne. Kenda daka' oknopoi'ka'po Diosere 'urunakanada o'epone o'nope'epo durugnanada o'ika'ne.

3 Jesucristotaj oknopoi'ka'po pai da o'nope'epet. Pai da o'nope'epo batikhue'ada Diostaj oknopoeonhuahuika'apone. Kenda o'nope'epo pai da e'nope'epo durugda o'ika'ne.

4 Kenpa'ti batikhue'ada Diostaj oknopoeonhuahuika'nok huadakda mo'ika'ne Diosa moknopog'ene. Diosere durugnanada o'unhuahuika'apoy o'nope'ene.

5 Diosen Nokirega' mo'nopo'toqepo Dios di'nanada mo'ene mo'nopo'epa'ne. Konigepo o'durugpakpo nama'da oknopoi'ka'uy ahue'dik o'epone.

6 A'nenda oro'omey dakhuea' o'kika'po batikhue'dik o'ika'uyne. Kenpa'ti huata'da dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dik o'ika'uyne. Kenoka' Dios o'paknok dakhuea' huaka'eritaj Cristoa' manigbuey'uyate.

7 Nogbokereka bueyhue' kae'po a'nigbueyi' sigpi' be'api' ahue'da o'nika'. Nogtaj huadak-tada nogtiadapi' me'pukhue'ada nigbueydikpi' o'e.

8 Diosanayo di' mo'epo oro'omey dakhuea' huakika'eri e'itipi' Cristo mo'nigbuey'uyatenok Dios di' mo'ene nopo'epo'epo'ika'ne.

9 Cristo oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyok “huadakda mo'ene,” oy Diosa mona'ne. Kenpa'ti Cristo oro'omey huaknopog'eritaj mo'nigbuey'uyok kene'huaya' huame'noete Diosa castiga ogkahue' mo'epone.

10 A'nenda Diostaj nigpeehue' e'ikame'pi' Diosen Huasi'po mo'nigbuey'uyok Diosa mo'nopo'korea'uyne. Dakhuea' e'ka' o'batikpo Diostaj o'pakpo o'nigpeika'ne. Oynayo

Jesús o'noyhuaduynok kenere o'noeonhuahuika'apone. Diosa castiga ogkahue' mo'eapone o'nopoene.

<sup>11</sup> Kenpa'ti Jesucristo Huairia mo'nigbuey'uyppo Diosa mo'nopo'korea'uyne. Diostaj oknopopepo durugnanada o'epo Diostaj o'nigpejka'ne.

*Adán huakkuruda Diostaj nigpeehue' o'uyate. Jesucristoanayo Diostaj o'nigpeepo mo'nopo'yarika'ne.*

<sup>12</sup> Huadariya' nogbokerektida huakkuruera Diostaj nigpeehue' o'epo dakhuea' o'ka'uyate. Konigepo o'buey'uyate. Adán nigpeehue' o'epo dakhuea' o'ka'uynok ke'nensi'po huayayo aya'ada aratbut konigti dakhuea' ogkika'po on'mabueyika'uyate.

<sup>13</sup> Moisésa Diosen hua'a manahued ee'ted huadariya' aya' aratbuta dakhuea' ogkika'uyng'a Moisésenba'taj nigpeehue' mo'enok castiga ogka'dik o'nene Diosa manahue' o'uyate.

<sup>14</sup> Adánen huasi'po huayayo adhuea' huayayo konig Adán dakhuea' o'ka'uyatenig konigti kahue' e'ne'pi' aya'da on'mabuey'uyate. Moisés si'poehued ee'ted nogok nogok on'mabueyika'uyate. Adán nigpeehue' o'uynok aya'da on'mabuey'uyate. Cristonayo o'nigpejka' nok aya'da huaknopoe'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo. Nogokda Cristotaj Diosa o'ta'mona'uyate.

<sup>15</sup> Adán Diostaj nigpeehue' o'epo dakhuea'da e'ka'tada Diosanayo o'matinepahui'po oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'ne. Adán Diostaj nigpeehue' o'uyatenok huakka'nanada on'mabueyika'uyate. Diosanayo aratbuttaj di' mo'epo mo'tinepahui'po konig katetehue' Dios o'pakpo oro'omeytaj nogbokerektida mo'nigta'mona'uyate. Huakka'tada dakhuea' e'ka' a'manopo'yarea'po oro'tehuapa' Jesucristo mo'nigbuey'uyate.

<sup>16</sup> Nogbokerektida Adán Diostaj nigpeehue' o'uyatenok "aya'da mabueyika'dik o'neapo," Diosa oa'uyate. Jesucristo mo'nigbuey'uynok oro'omeyen dakhuea' e'ka' Diosa katetehue' mo'nopo'yarea'nok "huadakda mo'ene," mona'ne.

<sup>17</sup> Nogbokerektida Diostaj nigpeehue' o'uynok aya'da mabueyika'dik ee'pi' oro'omey Jesús taj huaknopoe'eritaj Diosa di' mo'epo mo'tinepahui'po katetehue' bokkahuea'po "huadakda mo'ene," mona'nok nogbokerekeretida Jesucristoere kurudyo durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

<sup>18</sup> Adán nogatida do'taj nigpeehue' me'uynok aya'da mabueydik o'nika'apo Diosa oa'uyate. Kenpa'ti Jesucristo nogtida o'epo aya'tada mo'nigbuey'uynok Diosa bokkahuea'po "huadakda mo'ene," mona'po mo'noeanhahuika'ne.

<sup>19</sup> Nogbokerektida Diostaj nigpeehue' o'uynok aya'ada dakhuea' ogkika'uyate. Kenpa'ti nogbokerektida Diostaj o'nigpejka' nok "huadakda mo'ene," Diosa aya' oro huaknopoe'eritaj monika'ne.

<sup>20</sup> Adán e'bueyde'te nogoknanada judío aratbuttaj Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Aratbuta dakhuea' ogkika'nig daka' kan'nopoe'po o'mana'uyate. Diosen hua'a on'nopopepo nogiti nogiti nigpeehue' o'nika'uyate. Diosanayo nogiti nogiti o'matinepahui'po nogiti nogiti o'bakkahuea'ika'uyate.

<sup>21</sup> Ken konig aratbut dakhuea' ogkika'po mabueydik e'nika'pi' Dios di'da mo'epo mo'tinepahui'po oro'omey huaknopoe'eritaj dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'ene," mona'uy. Jesucristo Huairitaj oknopopepo Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

## 6

*Oro'omey Jesucristotaj huaknopoe'eri konig e'bueyonig dakhuea' kahue'dik o'jika'ne. Jesucristoere o'noika'po huadaky'o' o'kika'ne.*

<sup>1</sup> "Diosa nogiti nogiti oro'taj mo'tinepahui'e'po kenpa'ti oro'taj huakka' dakhuea' e'ka' bokkahue'po onte'ti nogda nogda dakhuea' ka'dik o'jika'ne. Katepi' o'pakpo ka'dik o'jika'ne." Sue'ada opudomey nama'da mo'nopoe'pti'. Kenpa'nayo noppeehue' yanika'. Ken konig ahue' ijikay.

<sup>2</sup> Onte'ti dakhuea' kikhue' mo'nika'. Aratbut on'bueydepo onte'ti dakhuea' kikhue'dik o'ne. Oro'omey huaknopoe'eri Cristoere e'bueyonig dakhuea' kikhue'dik o'ene. Ken konig oro'omey huaknopoe'eri o'nopo'korea'depo onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue' o'jika'ne.

<sup>3</sup> Onte'ti dakhuea' kikhue' ka'nike'po oro'omeytaj Jesús mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopopepo bautiza egka'de'te onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue' o'jika'ne.

<sup>4</sup> Cristo e'bueyte egkubarakka'tada Diosa teyda o'epo o'noyhuada'uyate. Kenda oknopoe'depo bautiza egka'de'te dakhuea' e'kika' o'batikuyne. Konig Jesús taj teynanada o'epo o'noyhuada'uyatenig oro'takon mo'nopo'noyhuada' nok Diosenyo'da 'urua'nanada o'kika'ne.

<sup>5</sup> Cristo e' buey'uyupi' onte'ti o'noyhuaduyate. Konigti oro'omey e'nopo'korea'de'te Diosa mo'nopo'noyhuada'ne. Jesucristotaj daka' o'nigpeika'ne.

<sup>6</sup> A'nenda Jesucristotaj oknopogehued o'epo kenpa'da o'eretpakika'po dakhuea' o'kika'uyne. Oro'taj a'nopo'koreaya'po Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopogepo dakhuea' e'kika' batikdik o'ene.

<sup>7-8</sup> Huabokerek e'bueya onte'ti dakhuea' kahue'dik o'ne. Konigti oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesucristo mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopogepo e'bueyonig o'epo onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue'dik o'epone. Jesúsero durugda o'noeonhuahuika'apone daka' oknopojika'ne.

<sup>9</sup> Kubarakya' Cristotaj Diosa o'noyhuada'uyate. Onte'ti bueyhue'dik o'epo. Dapita' bueyhue'dik o'epo o'nopogene.

<sup>10</sup> Oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Cristoa noga'tida mo'nigbuey'uyate. Oy Diostayo'da a'nigpeikaya'po Cristo o'noeonhuahuika'.

<sup>11</sup> Konigepo oro'omey onte'ti dakhuea' kikhue' mo'nika'. Dioseny'o'da mogkika'. Jesucristo oro'omeyen Huairitaj mo'noknopogepo Diostaj mon'nigpeika'.

<sup>12</sup> Konig oro'enda dakhuea' e'ka'ta' o'pakika'nig'a dakhuea' kikhue' mo'nika'.

<sup>13</sup> Mune bohue' mo'nika'. Bokerekbohue' mo'nika'. Da ahue' mo'nika'. Huadiayhue' mo'nika'. Nogda nogda dakhuea' kikhue' mo'nika'. Diosa mo'nopo'noyhuada'denok mo'nopo'yarea'denok Diostayo'da huadakda mogkika'.

<sup>14</sup> Oro'omeya Moisésenba'taj nigpeikahue'dik e'epi' Diosa mo'tinapahuika'po huadaka' e'kika' bo'tihuapokika'nok Jesústaj oknopogepo onte'ti dakhuea' kikhue' mo'nika'.

*A'nen kenpa'da dakhuea' o'kika'uyunig'a huadaka' kikhue'dik e'epa oynayo Jesucristotaj oknopogepo dakhuea' kikhue' o'epo Jesucristotaj o'nigpeika'ne.*

<sup>15</sup> Diosere kurudy'o a'noeonhuahuikaya'po Moisésen e'mana'taj nigpeikahue'dik o'epo Diosayo'da mo'tinapahui'nok Diosere o'noeonhuahuika'apone. Konigepo katepi' dakhuea' kika'dik o'ey nopogehue' mo'nika'.

<sup>16</sup> E'paknayo dakhuea' ka'dik o'ene. E'paknayo Diostaj nigpeika'dik o'ene. Dakhuea' e'kika'ta' e'paknayo kenpa'da bueydik o'epone. Diosa castiga mogkika'apone. E'paknayo Diostaj nigpeika'dik o'ene. Diosa bokkahuea'depo "Huadakda mo'ene," mona'apone.

<sup>17-18</sup> A'nen kenpa'da dakhuea'da o'kikame'po huadak kikhue'dik o'ika'uyne. Oynayo "Dakiti Dios" oa'po Jesucristoen hua'a oknopogepo dakhuea' kikhue'dik o'epo o'pakpo Jesucristotaj o'nigpeika'po huadaky'o o'kika'ne.

<sup>19</sup> Opuomey daka' kan'nopogegke'po konig aratbut on'nopojika'nig o'nona'ne. A'nenda nogiti nogiti dakhuea' o'kika'uyunig'a oynayo nogiti nogiti Diosen mogkika'. Huadaky'o'da mogkika'po Dioseny'o'da mogkika'.

<sup>20-21</sup> A'nenda dakhuea' o'kika'po huadak kikhue'dik o'ika'uyne. Dakhuea' o'kikame'po durugda ehue' kenpa'da bira'dik kenpa'ti bueydik o'ika'ne.

<sup>22</sup> Oynayo Jesucristotaj oknopogepo dakhuea' kikhue' o'epo Diosen o'kika'ne. Diosen o'kika'po durugda o'epo Dioseny'o'da o'epo Diosere durugda o'noeonhuahuika'apone.

<sup>23</sup> Diostaj nopo'koreahue'da batikhue'da dakhuea' ogkika'po kenpa'da on'mabueyapo. Diosa castiga magka'dik o'epo. Oro'omey Huairi Jesucristotaj huaknopog'eritanayo Diosa mo'tinapahui'po katetehue' kurudy'o Jesúsero mo'noeonhuahuika'apone.

## 7

*Ettone'en huatoe e'bueyde'te nogtaj toepakdik o'epo huabo huatoe'taj nigpeika'dik o'e. Ken konig Jesucristotaj oknopogepo onte'ti Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'epo Jesucristotayo'da o'nigpeika'ne.*

<sup>1</sup> O'noepo Moisésenba'taj nigpeika'dik o'ene. O'bueydepo nigpeehue'dik o'epone. Kenda daka' mo'nopogene do'hued judío egomey.

<sup>2</sup> Ettone'en huatoe e'noe'ted kenpa'da 'enhue'dik yanika'. Moisésenba'a oa'. Huatoe ekbueynayo nogtaj toepakdik yane'.

<sup>3</sup> Huatoe e'tanoe'ted ettone' nogbokerekere ekbakdejnayo Moisésenba'taj nigpeehue' o'epo dakhuea' o'ka'. Huatoe ekbueyde'te nogtaj toepakdik o'e. Onte'ti e'toepaknayo dakhuea' kahue' o'e.

<sup>4</sup> Cristotaj huaknopog'eri mo'epo, egomey, Diosa oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'ene," mone'. A'nen Moisésenba' nigpeika'dik o'uyunig'a oro'tehuapa' Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate oy oknopogepo onte'ti Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'ene. Diosa Cristotaj o'noyhuada'uyatenok Cristoen o'epo 'urua'da Diosen kika'dik o'ika'ne.

<sup>5</sup> A'nenda katepi' o'pakpo o'kika'uyne. Moisésenba'taj o'pepedepo nigpeehue'ada nogiti dakhuea'da o'kika'uyunok bueydik mo'ene Diosa oa'uyate.

<sup>6</sup>A'nenda Diosa bokkahue'po "huadakda mo'ene," mone'po Moisésenba' kika'dik o'ika'ne o'nopoika'uynig'a oynayo Jesucristotaj oknopoika'po Diosen Nokirega bo'tihuapokika'nok Diosen 'urua'nanada o'kika'ne.

*Moisésenba' nigpeikahue'dik o'epo dakhuea' huaka'eri o'ene Moisésenba'a mo'nopoqa'uayne.*

<sup>7</sup>"Moisésenba' dakhue' o'e," ahue'dik o'ene. Moisésenba' e'pegedada dakhuea' o'kika'uayne kenpa'ti dakhuea' huaka'eri o'ene huaboa'da o'nopoqa'uayne. "Nogen katepi' entamae' eretpakhue'yane'," Moisésenba' e'pegedada dakhuea' o'ka'po nogen entamae' o'eretpakuayne.

<sup>8</sup>Moisésenba' e'pegedada dakhuea'da o'edepo huaboa'da o'nopoqa'uayne. Diosa mona'de'uayne. Diosa mona'de'uayne. Aratbut Moisésenba' toqehue' o'nepo nigpeehue'dik o'ne.

<sup>9</sup>A'nenda nogomeyere Moisésenba' nopoqhued o'epo dakhuea' o'kikame'nig. Dakhuea' o'ka'ne nopoqhue' o'kikame'ne. "Huadak o'kikay," o'nopoika'uayne. "Nogen katepi' entamae' eretpakhue'yane'," e'pegedada Diostaj nigpeehue' o'epo dakhuea' o'kika'ne huaboa'da o'nopoqa'uayne. Diosere noeonhuahuikahue'dik o'ene o'nopoqa'uayne.

<sup>10</sup>Diostaj huadaka'da kagkike'po kenpa'ti kan'durugpakike'po Moisésa ena'tada oro'omeynay nigpeikahue'dik o'enek "bueydik mo'epo," Diosa mona'de'uayne.

<sup>11</sup>Moisésenba' e'pegedada daka' nigpeikahue'dik o'epo Diostaj dakhuea' o'ka'uy. Dakhuea' o'ka'nok "castiga ogka'dik mo'epone," Diosa mona'uayne.

<sup>12</sup>Moisésa' Diosenba' o'e. Kenpa'da huadak o'e. Kenpa'da buttida o'e.

<sup>13</sup>Moisésenba' huadakda o'e. Moisésenba'taj e'nigpeika'nayo Diosa castiga ogkahue' mo'epone. Moisésen huadak hua'ataj nigpeikahue'dik o'uynok "castiga ogka'dik o'nene," Diosa mona'uayne. Moisésen huadak hua'a o'pegedepo dakhue'da o'ey, dakhuea'da huaka'eri o'ikay o'nopoqa'uayne.

<sup>14</sup>Moisésenba' huadakda o'ika'. Diosen Nokirega Moisésstaj o'nopoqa'uayate. Donayo dakhuea' huaka'eri ijjepeo dakhuea' ijkika'uy.

<sup>15</sup>Huadak e'kika'ta' e'pakada kahue'dik ijikay. Dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e'pada dakhuea' ijikay. Kenda ijkika'nignayo nopoqhue'da ijjepe.

<sup>16</sup>Ken dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e'pada dakhuea' ijkika'po konigepo Moisésenba' oyda huadak o'e ijnopoey.

<sup>17</sup>Do'ada dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e'pada ijikay. Do'hued huanopoya'da dakhuea' be'kika'ne.

<sup>18-19</sup>Do'huada dakhue'da kahue' ijjepe. Huadak e'kika'ta' e'pakpi' kahue'dikda ijjepe. Dakhuea' e'kika'ta' pakhue' e'pada dakhuea' ijikay.

<sup>20</sup>Kenda dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e'pada eka'nayo do'hued huanopo'api' nama'da me'nopoqa'nok dakhuea' ijikay.

<sup>21</sup>Doere konigti huadak e'ka'ta' e'pakada dakhuea' o'kikay.

<sup>22-23</sup>Diosen hua'a huadakanada o'e o'nopoepo huakka' e'nigpeika'ta' e'pakada huanopo'anayo e'nigpeeta' pakhue' o'epo kenpa'da dakhuea' kika'dik o'ey, o'nopoene.

<sup>24</sup>Nopo'durugpakhue'da ijikay. Huata'da dakhuea' e'ka' batikahue'dik o'ene. Be'a tihuapokdik mo'e. Be'a nopo'yarea'dik mo'e. Batikhue' e'e'nayo kenpa'da o'bueyapoy.

<sup>25</sup>Diostaj e'nigpeika'ta' e'pakada oro'en huanopo'a dakhuea' e'kika'ta' o'pak. Diosanayo dakhuea' e'kika'ta' nopo'yarea'ne. Jesucristo Huairitaj mo'nigta'mona'uyatenok mo'nopo'yarea'ne. "Dakiti Dios" ona'ne.

## 8

*Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosen 'urua'da kika'dik o'ika'apet.*

<sup>1</sup>Aya' Jesucristoen huaknopoe'eri Diosen o'nepo konig huanopo'a o'pakika'nig dakhuea' kikhue' o'nepo kenda Diosen Nokirega o'paknig ogkika'nok "dakhuea' boka'po kenpa'da bueydik mo'epo," Diosa onahue' mo'epone.

<sup>2</sup>Dakhuea' o'kikame'nok "bueydik mo'epo," Diosa ena'tada Jesucristotaj oknopondenok Diosen Nokirega huadaky'o' e'kika' bo'tihuapokika'ne. Ona'ti "bueydik mo'epo," Diosa onahue' mo'epone.

<sup>3-4</sup>Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'uayne. Moisésenba' nopo'yareahue'dik mo'enek kenpa'ti noeanhahuikahue'dik mo'uayne. Konigepo Diosa oro'omeytaj e'manopo'yarea'ta' o'pakpo ke'nen Huasi'poda o'ta'mona'uyate. Oro'omeyen huaso'nigda o'si'poe'uyate. Diosen huasi'ponayo dakhuea' kahue'da o'ika'uyate. Oro'omey dakhuea' o'ka'nok kenpa'da mabueydik mo'epone Moisésenba'te ea'tada oro'omey kenpa'da bueyhue' ka'ne'po Jesús'a oro'tehuapa' mo'nigbuey'uyate.

<sup>5</sup> Huakka'ada konig huanopoya'da on'pakika'nig on'nopoika'po dakhuea' ogkika'nig'a. Oro'omey huaknopoe'erinayo kenda Diosen Nokirega o'pakika'nigyo'da o'mepuke'ika'po Diosen o'kika'ne.

<sup>6-8</sup> Kenpa'da kenda oro'en huanopo'a o'pakika'nig e'mepuke'ika'nayo Diostaj pakhue' o'epo Diosen hua'a nigpeehue'dikda o'ene. Konig oro'en huanopo'a dakhuea' o'paknig e'kika'nayo konig Diosa o'pakika'nig kahue'dik o'ene. Konigepo konig oro'en huanopo'a o'pakika'nig e'nopoika'nayo kenpa'da o'bueyapone. Kennayo Diosen Nokirega o'pakika'nig oro'omey e'nopoika'nayo durugnopoda Diosere o'noeonhuahuika'apone.

<sup>9</sup> Diosen Nokirega opudomeytaj e'nopo'toe'nayo konig huanopo'a o'pakika'nig kikhue' mo'ika'po kenda Diosen Nokirega o'pakika'nig mo'nopoika'po bo'kika'ne. Diosen Nokirega nopo'toehue' ee'nayo Cristoen ehue'da mo'ene.

<sup>10</sup> Cristo opudomeytaj e'nopo'toe'nayo Diosa dakhuea' e'ka' bokkahuea'depo "huadakda mo'ene," mona'denok dakhuea' kikhue' mo'ika'po Diosenyo'da bo'kika'ne.

<sup>11</sup> E'bueyada kubarakya' Diosen Nokirega Jesucristotaj o'noyhuada'uyate. Diosen Nokiregada oro'omeytaj mo'nopo'toenok Diosenyo'da o'pakpo'kika'ne. Kenpa'ti Diosen Nokiregada mo'nopo'toepo oro'omeytaj onte'ti huaboa'kon mo'noeika'apone.

<sup>12</sup> Konigepo oro'omeyen huanopo'a dakhuea' e'kika'ta' o'pakika'nig kahue'dik o'ika'ne. Diosennayo kika'dik o'ika'apone.

<sup>13</sup> Kenda oro'omeyen huanopo'a o'pakika'nig e'kika'nayo kenpa'da o'bueyapone. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok dakhuea' e'kika' e'batiknayo Diosere o'noeonhuahuika'apone, egomey.

<sup>14</sup> Aya'tada Diosen Nokirega e'manopo'otnayo Diosensi'po o'ene.

<sup>15</sup> Oro'omeytaj Diosen Nokirega mo'nopo'toepo Diosen huanaba' ehue'ada Diosensi'po mo'ea'dene. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Moisesen pag'taj me'pukhue' o'ika'apone. Diosensi'po o'epo, "oro'en pag, oro'en pag," Diostaj ona'ika'ne.

<sup>16</sup> Oro' Diosensi'po o'ene Diosen Nokirega oro'omeytaj mo'nopo'ea'ika'ne.

<sup>17</sup> Cristo pai'da o'nopo'e'uyatenig oro'omey konigti pai'da e'nopo'enayo Cristoere Diosensi'po o'epo Cristoere Diosen o'taeapone, Cristoere durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

<sup>18</sup> Oyda suigda pai'da o'nopo'unhua'po nogoknayo Cristoere durugnanada o'unhuahuika'apone. Urua'da o'unhuahuika'apone.

<sup>19</sup> Nogok aya'da Diosensi'potaj Diosa o'manoyhuada'apo. Diosere 'urunanada o'unhuahuika'apone. Aya' Diosa o'ka'uyatenig aya' on'tiahuayika'niga a'batiahuayya'po on'nigonhuahuika'po Diosensi'potaj e'batiahuayta' on'pakika'.

<sup>20-21</sup> Diosa 'uruana'nanada e'ka'tada Adán Diostaj nigpeehue' o'enok "huadari sue'bada o'unhuahuika'apo, aratbutkon dakhue'da o'neapo, on'mabueyapo," Diosa oa'uyatenig'a. Nogoknayo oro'omey Diosensi'po o'noyhuaddepo 'urunanada o'ea'apone. Huadariyo huae'erikon onte'ti parahue' ya'ea'epet, mabueyhue' ya'neapet. Huadakyo'kon ya'bakerekapet. 'Urubada ya'ea'epet.

<sup>22</sup> Oyda kenpa'ti aya' Diosa o'ka'uyateniga konig ettone' on'si'popakpo on'tiripo pai'nanada on'nopo'ika'.

<sup>23</sup> Oro'omeykon pai'nanada o'nopo'ika'ne. Diosen Nokirega oro'omeytaj e'nopo'toepi' Diosensi'po huayahuea' kenpa'ti huaboso' e'huae' o'nigunhuahuika'po pai'nanada o'nopo'ika'ne.

<sup>24</sup> Kurudyo Diosere Diosensi'po o'unhuahuika'apone tiahuayhued e'eaded oknopoenok Diosa mo'nopo'yarea'ne. Tiahuayhue' ee'pi'. Diosere o'unhuahuika'apone o'nopoika'ne.

<sup>25</sup> Diosere Diosensi'po o'unhuahuika'nig'a oynayo tiahuayhue' e'ika'pi' daka' o'nigunhuahuika'ne.

<sup>26</sup> Daka' o'nigunhuahuika'po pai'da e'nopo'ete Diosen Nokirega bo'tihuapokika'ne. Konig Diosa o'pakika'nig nopoehue'da ee'tada Diosen Nokirega oro'tehuapa' Diostaj 'uruana'nanada mo'nigtiona'pakika'ne.

<sup>27</sup> Konig Dios o'paknig oro'omey huaknopoe'eritaj Diosen Nokirega mo'nigtiona'pakika'ne. Diosa huanopoya'da oro'omeytaj daka' moknopojika'po, katepi' o'pakika'nig o'nopoika'po Diosen Nokireg e'tiona'pakte Diosadakon o'nopoika'.

*Pai'nanada e'nopo'unhuahua'pi' Cristoa bo'tihuapokaponok bo'teyya'aponok oknopoe'po batikhue'da Diosen 'uruada o'kika'apone.*

<sup>28</sup> Huakka'tada Dios o'pakpo o'baktie'ea'uyate. Diostaj di'nanada o'nepo pai'da en'nopo'e'nayo Diosa daka' o'batihuapokika'po huadak kagkike'po huadakda ka'nike'po Diosere kan'noeonhuahuike'po Diosa o'batihuapokika'. Kenda o'nopoene.

<sup>29</sup> Kenomeya Cristotaj o'noknopoeapo huakkuruda Diosa o'maknopoe'uyate. Cristo Diosen Huasi'po huaknopoe'ried Huairi kaike'po, "konig do'hued Huasi'po kan'yahue," Diosa huakkuruda oa'uyate.

<sup>30</sup> Huakkuruda Diosa o'baktie'ea'uyate. Kenomeytaj "yan'nopo'korea' Jesucristotaj yanoknopojika," o'mana'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'po kenpa'ti "do'hued huasi'poere mo'noeonhuahuika'apone," Diosa o'mana'uyate.

<sup>31</sup> Dios oro'omeyere o'jika'po bo'tihuapokika'nok be'api' oro'omeytaj dakhuea' ogkahue'dik mo'ene. Me'pukhue'ada Diosen o'kika'ne daka' oknopojika'ne.

<sup>32</sup> Diosa Huasi'po Jesustaj bueyhue' ka'e'po tiokahue' o'uyate. Oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj kamanigbueye'po mo'nigta'mona'uyate. Kenpa'ti Diostaj a'nigpeea'ikaya'po Diosa bo'tihuapokika'apone. Pai'da e'nopo'ete bo'tihuapokika'apone. Mo'noeanhuahuika'apone. O'nopogene.

<sup>33</sup> Diosa oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'depo "huadakda mo'ene," mona'de'uyonok "dakhuea' ogka'," be'api' oro'omey huaknopoe'eritaj huaahue'dik mo'jika'apone.

<sup>34</sup> Oro'omeytaj Cristo mo'nigbuey'uyatenok Diosa huakudaka'da ee'tada o'noyhuada'uyate. Diosere o'epo mo'nigtona'pakika'nok oro'omey huaknopoe'eritaj "dakhuea' ogkika'po kenpa'da bueydik o'ne," be'api' toto'api' huaahue'dik mo'ene.

<sup>35</sup> Oro'omey pai'da e'nopo'epi', ke'poda e'mepu'kepi', oro'omeytaj e'tierikpi', e'tidike'pi', e'huadiaypi', egkapi', aypo toehue' ee'pi', yudtaj toehue' ee'pi', taka'a a'arakya'po e'huatiakpi' e'bueypi' Cristoanayo di'nanada okbatikhue'da mo'jika'ne.

<sup>36</sup> Diosba'a oa'po: Cristoen huaknopoe'eri o'genok oro'omeytaj bo'huadiaypo e'arakta' bo'tipakika'ne. Konig oveja huakka'tehue' on'batirakika'nig oro'omeytakon matinepahuihue' mo'epo e'arakta' bo'tipakika'ne. Apagba'a oa'.

<sup>37</sup> Ken konig e'jika'pi' Cristo huakka' di' mo'jika'nok batikhue'ada nogiti nogiti Cristotaj oknopojika'ne. Diostaj nogiti nogiti daka' o'nigpejika'ne.

<sup>38-39</sup> Diosa di'nanada mo'epo Jesucristo Huairi oro'tehuapa' mo'nigbuey'uyate. Okbatikhue'da di'nanada mo'jika'ne. E'bueypi', e'noepi', Diosen huata'moneria ee'pi', kurud-eria egka'pi', toto' huairia e'magkapi' oy nogokpi' pai'da e'nopo'epi', Diosa okbatikhue'da di'nanada mo'jika'nok oro'omeyakon batikhue'da oknopojika'apone. Kenpa'ti be'api' huairi nokiregapi' kutayapi' soroktoyapi' dubayapi' huahueyapi' Diosya' oktiparathue'dik mo'epapone. Diosa okbatikhue'da di'nanada mo'jika'nok batikhue'da oknopojika'apone. Do daka' ijnopoey.

## 9

### *Israel aratbuttaj Diosa o'baktie'ea'uyate.*

<sup>1-3</sup> Ken do'hued aratbut, Israel aratbut do'hued aratbut e'ead a huakka'ada Diostaj nopo'koreahued o'nepo Cristotaj oknopogehued o'nenok kenomeytaj suhue'nanada ij-makunhuahuikay. Kan'nopo'kore' huakka'da ijmatinopojikay. Cristotaj kanoknopoe' huakka'da ijpakikay. Dakhuea' e'ka' kan'nopo'yare' kenda huakka'da ijpakikay. Do'hued aratbut kan'nopo'kore'po do'hua Cristotaj ekhueytudta' castiga do'taj e'nigogkata' ijpakikay. Do Cristotaj huaknopoe'eri ijjeppo buttida ijjay Diosen Nokirega me'nopoea' nok da ahue' ijjeey.

<sup>4</sup> Israelen adhuea' huayayo Israel aratbut o'ne. Diosa huakka'da o'pakpo konig ke'nensi'potanig o'baepo kenomeytaj o'batohua'udhuahua'po 'urua'nanada o'epo o'matojika'uyate. Kenda do'a on'nigka'apone Diosa nogok nogok o'mana'uyate. Moisesenba' o'bayokuyate. Diosen jakyo konig kika'dik mo'ene o'mana'uyate. Cristo huamanopo'yarea'eri on'nigta'mona'apone o'mana'uyate.

<sup>5</sup> Abraham Isaac Jacobere Israel aratbuten adhuea'pane' o'nuyate. Jesucristokon Israel aratbut osi'poe'uyate. Cristo Dios o'epo aya'enda Huairi o'e. "Cristo 'urunanada Huairi o'jika'," aya'ada mon'batadi'kea'ika'.

<sup>6-8</sup> "Huasi'po i'to'eapone, Abraham," Diosa ona'uyatenok Isaac o'si'poe'uyate. Kenpa'ti "Isaacensi'po o'nen hueretda huayayo o'epo, huayayoensi'po o'nen hueretda adhuea' huayayo o'neapo, Abraham," Diosa ona'uyate. Aya' Israelen huayayo Israel aratbut hueretda ehue' o'ne. Kenyo'da kenomeyda huasi'po i'mato'eapone Diosa enak hueretda huasi'po Diosensi'po o'ne, o'nopogene.

<sup>9</sup> Kenpa'ti, "Nogbayoktida teyda ijhuatiakaponok Sara o'si'popakapo. Huabokereksi'po o'si'poe'apo," Abrahamtaj Diosa ona'uyate.

<sup>10</sup> Kenpa'ti Isaac Abrahamensi'po kenpa'ti oro'omeyen adhuea'pane'a Rebecataj o'to'eapokuyate. Nogtiedda apag e'ead a botsi'poa' huadapoyo o'nuyate.

11-13 Isaacensi'po si'poehued e'ne'ted kenpa'ti dakhuea' kahued e'ne'ted huadakpi' kahued e'ne'ted, "huasuedtaj huatone'ma'buya nigpejka'dik o'ika'apo," Rebecataj Diosa ona'uyate. Kenpa'ti "Jacobtaj di'nanada ijjuj. Esaútaj sue'da di' ijjuj." Apagba' kenpa' oa'. Ken Dios o'pakpo Jacobtaj oktie'uyate. Si'poehued ee'ted dakhuea' huadakpi' kahued ee'ted Diosa o'pakpo oktie'uyate.

14 Esaútaj Diosa dakhuea' ogka'uyate ahue'dik o'ene. Dakhuea' kahue' o'ika' Diosa.

15 "Be'tapi' di' ee'ta' ijpakpo di' ijjeapoy. Be'tapi' e'tinepahui'ta' ijpakpo ijtinepahui'ka'apoy," Moiséstaj Diosa ona'uyate.

16 Oro'omey aratbut huata'da o'paknok Diosa tinepahuihue' mo'ene. Oro'omey diga'da o'baa'nok tinepahuihue' mo'ene. Diosayo'da o'pakpo mo'tinepahui'ka'ne.

17 Apagba'te "Egipto huairi do'hua e'yahuea'uyi' do teynanada aya'tada ka'dik ijikay aya' aratbut aya' huadaribaya'da kanoknopoike'po, do'hued aratbut o'nendariya' ij-makoroka'apoy." Diosa Egipto huairitaj ona'uyate.

18 Egipto huairi nopo'koreahue' ka'e' Diosa o'pakpo o'nopo'e'uyate. Be'api' kenpa'da dakhuea' ka'ne' Diosa o'pakpo o'maknopoika'. Nogomeytaj kan'nopo'kore' o'pakpo o'maknopoika'.

19 "Diosa o'paknok nopo'koreahue'dik o'ejapoy. Nopo'koreahue'dik ee'nayo Diosa castiga menpa' ogkahue'dik mo'ene." Be'api' yadapetpi'.

20 Kenda Diostaj dakhuea' onahue'dik o'ene. Sorokkoso konig o'ene. Dios konig sorokkoso huaka'erionig o'e. Oro konig suhuigkosonig ee'pi' "¿suhuigkosoda mena'po o'nigkame'?" Diostaj onahue'dik o'ene.

21 Sorokkoso huaka'eri konigti sorok mamasot o'toepo 'urua'nanada koso ka'dik o'e. Kenpa'ti e'paknayo huamanhuada' koso ka'dik o'e. Konigti Dios katapi' kenda e'ka'ta' o'pakpo ka'dik o'ika'. Ekkahuea'ta' e'paknayo o'bakkahuea'apo. Castiga e'ka'ta' e'paknayo nogomeytaj castiga o'magka'apo. Ken konig o'ika' Dios.

22 Diosanayo aya'ada en'tiahuayte dakhuea' huakika'eritaj castiga e'magkata' e'pakada kenpa'ti Dios teyda o'ika' e'maknopo'e'ta' o'pakika'po ijhue'nanada o'manigunhuahuika'uyate. Idada castiga magkahue' o'uyate.

23 Onokteteyo' di'nanada o'maika'nig kenpa'ti o'matinepahui'ka'nig e'manopo'e'ta' o'pakpo oro'omeytaj kurudyo mo'noeahuahuike' moknopo'e'ne.

24 Diosa o'pakpo judío aratbuttaj kenpa'ti nog aratbuttaj o'baktie'ea'po o'manopo'yarea'.

25 Kenda Oseasa Diosen huamanbatia'pakeria a'nennada o'manigmadoya'uyate:

Do'hued aratbut ehue' o'nunhuahuika'uynig "do'hued aratbut o'ne," iija'apoy. Di' maehue' ijjunhuahuika'uynig'a di'da ijmaepoy. Diosa oa'uyate.

26 Kendariyo "Diosen aratbut ehue' o'nika'," o'da'ika'nigtaj "Dios huanoeon-huahuika'eriensi'po o'ne." Yan'bahuaa'apet. Oseasa oa'uyate.

27-28 Isaiása Israel aratbuttaj o'bahuaa'uyate: "Israel huayayoen aratbut huakka'nanada o'neapo. Konig kuhuad e'pogte huakka'nanada kuhuad o'ika'nig Israel aratbut konigti huakka'nanada e'ne'pi' konig Diosa oa'uyatenig idada aratbuttaj castiga o'magka'aponok sue'da huakka'mon mabueyhue' o'neapo. Diosere on'noeonhuahuika'apo." Isaiása oa'uyate.

29 Kenpa'ti oa'po:

Sodoma aratbut kenpa'ti Gomorra aratbut dakhuea' huakika'eri o'nenok Dios Huairi teynanada o'epo castiga o'magka'po aya'tada o'mahuiguyate. Oro'omey Israel aratbuttanayo mo'tinepahui'po aya'tada batiarakahue' mo'ejapone. Huakka'mon o'noeonhuahuika'apone. Isaiása o'mana'uyate.

*Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'po Israel aratbuta Jesucristotaj eknopo'e'ta' pakhue' o'nika'.*

30 Nogdakon e'manopo'e'taj ijpaki. Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue' nog aratbut pakhue' e'nikap'i Jesucristotaj o'noknopo'enok Diosa o'bakkahuea'depo "huadakda mo'ene," o'mana'uy.

31-32 Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'po Israel aratbutnayo Jesucristotaj eknopo'e'ta' pakhue' e'e'ada Diosa bokkahue'po "huadaka' mo'ene," mone'po Moisésenba' e'kika'ta' on'paknig'a nigpeikahue'dik o'nenok Diosa manopo'yareahue' o'uyate. Cristo konig e'ituka' huidonig e'bahuedatoka' huidonig o'enok kentaj huakka' judío aratbuta diga' okbira'po oknopo'e'hue' o'nenok Diosa okkahueahue' o'maeapo.

33 Apagba' kenda oa'po:

Jerusalényo nogtatida ijta'mona'apoy. Ke'na konig e'ituka' huidonig o'enok huakka'ada oknopo'e'hue'dik o'nika'apo. Kentaj huaknopo'e'erinayo nama'da yoknopoikay ahue'dik o'neapo.



## 10

<sup>1</sup> Israel aratbuta Cristotaj kanoknopog<sup>o</sup>po kenpa'ti Diosa dakhuea' e'ka' kamanopoyare'po do'hued huanopoya'da huakka'nanada ijpakpo on'nigtiona'pakika'ne, egomey pogomey.

<sup>2</sup> Israel aratbuta Diostaj huakka' e'pakada kenda Diosa o'paknigtaj nopogehue'da o'ne. Kenda e'manopog<sup>o</sup>ta' ijpaki.

<sup>3</sup> Diosa dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po "huadakda mo'ene," Diosa a'manaya'po Israel aratbuta Cristotaj oknopog<sup>o</sup>dik e'gada nopogkahue' o'nika'. Oro'omey huadakda o'ene. Moisesenba' daka' o'nigpeika'nok "huadakda mo'ene," Diosa mona'apone. Israel aratbuta nama'da on'nopika'po Diosen Cristotaj eknopog<sup>o</sup>ta' pakhue' o'nika'.

<sup>4</sup> Moisesen e'mana' hua'a Cristoa aya da o'nigpeika'uyate. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj o'manigbuey'uyate. Moisesenba' konig dakhuapada o'ka'uyatenok oy Cristotaj huaknopog<sup>o</sup>eritaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'ika'.

<sup>5</sup> "Huadakda mo'ene," Diosa kamane'po "Moisesenba' aya da hua'a nigpeika'dik yanika'. Sigpi' dakhuea' kahue'dik yanika'." Moisesa e'madoya'uyate'tada kenda kikhue'dik o'ene.

<sup>6</sup> Diosa dakhuea' e'ka' kabakkahue'po "huadakda mo'ene," kamane'po Cristotaj oknopog<sup>o</sup>po "Cristotaj atotiakya'po kurudyog<sup>o</sup> be'api' behuikdik o'epo" nopogehue' o'ene.

<sup>7</sup> Kenpa'ti, "Soroktoya' Cristotaj a'noyhuadaya'po be'api' hua'dik o'epo," nopogehue' o'ene. Cristo huakudaka'da ee'tada Diosa o'noyhuada'uyate.

<sup>8</sup> "Huadak hua'a mo'pepedepo mo'batia'pakpo huanopoya' mo'nopog<sup>o</sup>de." Apagba'a oa'. Aratbut kanoknopog<sup>o</sup>po kenda huadak hua'a o'manmadikikay

<sup>9</sup> "Jesús oro'en Huairi o'e," aratbuttaj e'mana'nayo kenpa'ti Diosa huakudaka'da ee'tada Jesústaj o'noyhuada'uyate huanopoya'da eknopog<sup>o</sup>nayo Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'apone. Diosere o'noeohuahuika'apone.

<sup>10</sup> Huanopoya'da Cristotaj oknopog<sup>o</sup>enok Diosa dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone. Kenpa'ti Jesucristotaj yoknopog<sup>o</sup> o'mana'nok Diosa mo'nopo'yarea'apone.

<sup>11</sup> "Aya'tada Cristotaj huaknopog<sup>o</sup>eritaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po 'huadakda mo'ene,' o'mana'aponok huaknopog<sup>o</sup>eria nama'da yoknopoi kay nopogehue'dik o'neapo." Apagba'te kenpa' oa'.

<sup>12</sup> Aya' Cristotaj huaknopog<sup>o</sup>eri judío ehue' huaknopog<sup>o</sup>eritaj judío huaknopog<sup>o</sup>erieretaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "Huadakda mo'ene," o'mana'aponok Diostehuaapa' konigti o'ne. Judío huaknopog<sup>o</sup>eri kenpa'ti judío ehue' huaknopog<sup>o</sup>eri konigti o'ne. Dios kenomeyen Huairi o'e. Metinepahui' e'tiona'pakika'nayo Diosa o'matinepahui'po o'bakkahuea'apo.

<sup>13</sup> Kenpa'ti inpa' Apagba'a oa': "Menopo'yarea', dakhuea' e'ka' bekkahuea', Cristo Huairi." Aya'ada e'tiona'pakte Diosa o'mapepedepo o'bakkahuea'apo o'manoeanhuahuika'apo. Apagba'a oa'.

<sup>14</sup> Aratbuta Huairi Cristotaj oknopogehue' ee'nayo "metinepahui', Cristo Huairi," onahue'dikda o'nika'. Kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'a peghuedda ee'nayo Jesucristotaj oknopogehue'dik o'nika'. Jesucristoen huadak hua'a huamanbatia'pakeri ehue' ee'nayo Jesucristoen peghue'dikda o'nika'.

<sup>15</sup> Huamanbatia'pakeri Diosa ta'monahue' ee'nayo Cristoen manbatia'pakhue'dik o'ne. Konigepo huadak hua'a kan'manbatia'pake'po Diosa mo'ta'mona'ika'ne. "Jesucristoen huadak hua'a on'diktotiakpo huamanbatia'pakeri 'urunanada o'ne." Apagba'a oa'.

<sup>16</sup> Jesucristoen huadak hua'a huakka'ananada e'pegada eknopog<sup>o</sup>ta' pakhue'da o'nika'. "Diosen hua'a o'manbatia'pakika'nig sue'ada o'noknopog<sup>o</sup>, Huairi." A'nennanada Isaías a oa'uyate.

<sup>17</sup> Kenpa' e'jika'ada Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte aratbut on'pepedepo oknopog<sup>o</sup>dik ya'neapetpi'.

<sup>18</sup> Jesucristoen huadak hua'a Israel aratbut aya'ada on'pepede o'nona'ne. Apagba'a inpa' oa'uyate:

Huadariyo adtenanada meyopi' aratbut o'nika'po Diosen hua'a on'pepede'uyate.

<sup>19</sup> Diosa nog aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Kenda dapita' Israel aratbuta on'nopog<sup>o</sup>uyate, o'nona'ne.

Opudomey Israel aratbuta do'taj eknopog<sup>o</sup>ta' pakhue' mo'енок nog aratbuttaj ijmatinepahui'apoy. Nog aratbut nopogehue'da hua'eri o'ne opudomey nama'da mo'nopog<sup>o</sup>nig'a nog aratbutnayo huadakda do'taj me'noknopog<sup>o</sup>aponok diga' mo'mahuadiayapet. Moisesa kenpa' Diosen hua'a o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Nog aratbuta do'taj ukhue' ee'pi' me'noknopog<sup>o</sup>apone. Dios konig o'e moknopog<sup>o</sup> Diostaj onahued ee'pi' Diosa o'maknopog<sup>o</sup>apo. Isaías kenda me'pukhue'ada Diosen hua'a o'mana'uyate.

21 Israel aratbuttaj o'tia'pakpo: "In aratbuta do'taj nigpeehue'da mo'ika'ne. Do'taj moknopogebatikuyne. Aya me'noeda yan'nopo'korea', onte'ti do'taj menigpeika' o'manika'uynig'a." Kenda Isaiasa Diosen hua'a oa'uyate.

## 11

*Suhue'tada Israel aratbuttaj a'manopo'yareaya'po a'manoeanhuahuikaya'po Diosa di' o'maepo o'matinepahui'po o'baktie'ea'uyate.*

<sup>1</sup> Diosa ke'nen Israel aratbuttaj kenpa'da maenhue' o'uyate, o'nona'ne. Dokon Israel aratbutda ijje. Abraham o'uyate do'hued adhuea'pane'. Abrahamen huayayo Benjamin aratbutkon ijje. Diosa do'taj enhue' me'uyne.

<sup>2</sup> A'nennada Diosa Israel aratbuttaj o'baktie'ea'uyate. Do'hued aratbut me'taene Diosa o'maknopika'po maenhue'da o'ika'. A'nennada Eliasa Diostaj o'tiona'pakpo Israel aratbuttaj dakhuea' o'bahuua'uyate, Apagba'a oa'uyatenigtaj kenda mo'nopogene.

<sup>3</sup> "Israel aratbuta aya'da o'nen huamanbatia'pakeriomeytaj on'batiaraka'uyate, Huairi. O'nen huid kutopakon kente Diostaj 'uhua on'nigarakika'po on'nigmahuigika'nig ken kutopataj Israel aratbuta o'nenme'te. Diosen huamanbatia'pakeri doyo'da ijnoey. Do'takon e'arakta' mentipak." Kenpa' Eliasa e'tiona'pakte,

<sup>4</sup> "Ehue', onyo'da noehue' j'ene. O'nayo'da do'taj di' ehue' o'ene. Siete mil huabokereka do'taj di' me'nene. Huata' ijmaktogonok e'ketka' dios Baaltaj pakhue' o'nepo Baaltaj huikudate tihuadhue' o'ne." Diosa Eliastaj oatokuyate.

<sup>5</sup> Oy kenpa'ti Israel aratbut huakka'mona Diostaj di' o'nepo Jesucristotaj o'noknopogonok. Kenomeytaj Diosa di' o'maepo o'matinepahui'po Diosere kan'noeonhuahuike'po o'baktie'ea'uyate.

<sup>6</sup> Diosa o'pakpo huaknopog'eritaj o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po o'baepo kurudya' o'manoeanhuahuika'apo. Aratbutada huadaknada egkikak Diosa okkahueahue' o'maepo di' ehue' o'maepo baehue' o'mae. Oro' huadak o'kika'nok konigepo Diosa okkahueahue'dik mo'ene kenpa'ti ehue'dik mo'ene. Kenpa' o'pakpo okkahuea'dik mo'ene. Kenpa' o'pakpo e'dik mo'ene.

<sup>7</sup> Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'po "huadakda mo'ene," Diosa mone'po Israel aratbuta on'pakonhuahuika'uynig'a kenda Diosa o'paknig nopogehue' o'nunhuahuika'uyate. Huakka'montaj Diosa o'baktie'ea'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'uyate. Nogomey Israel aratbuta oknopogehue'ya ka'nike'.

<sup>8</sup> "Israel aratbuttaj Diosa oknopogehue'ya taj o'maene'uyonok Diostaj oknoponkahue' o'nunhuahuika'uyate. Oydakon oknoponkahue'da o'nika'. Diostaj konig ekpobigonig o'nika'po kenpa'ti Diostaj peehue'dik o'nika'apo." Apagba'a oa'.

<sup>9</sup> Davidakon Israel aratbuttaj o'batia'pakpo:

Kirigayo' festate huakka'nanada aygo on'toepo on'hapika'po on'mamayika'po Diostehuapa' huadakda o'ene huata'da nama'da on'tinopika'po idada on'mabueyapo. Huakka'nanada on'tamaika'nok Diosa di' mo'ene nama'da on'nopeenig'a Diosa castiga o'magka'apo.

<sup>10</sup> Konig ekpobig o'nepo Diostaj oknopogehue'dik o'nika'po. Konig nog aratbuten huanaba'nig huata'pite orogda o'nonbahuika'po pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. Davida Diosen hua'ate oa'uyate.

*Nog aratbuttaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po o'manoeanhuahuika'apo.*

<sup>11</sup> Judiomey Jesucristotaj oknopogehue' ene'pi' Diosa kenpa'da maenhue' o'maepo, o'nona'ne. Nogokpi' ya'noknopogepet. Oyda judio huag'eriomey Jesustaj oknopogehue' o'nenok nog aratbutataj oknopog'dik o'ne. Nog aratbut huaknopog'eritaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'po o'manoeanhuahuika'apo. Judio aratbuta nog aratbuttaj on'batiahuaypo konigti Cristotaj eknopog'ta' yan'pakapetpi'.

<sup>12</sup> Judio aratbuta Cristotaj oknopogehue' o'nenok nog aratbutataj huaknopog'eri Diosere durugnanada o'neonhuahuika'apo. Nogok aya' judiomeya Diostaj e'nopo'korea'de'te onte'ti Diosensi'po o'nedepo nogiti huakka'nanada on'madurugpakonhuahuika'apo.

<sup>13</sup> Opud judio ehue' huag'eriomeytaj o'nona'ne. Opudomeytaj ka'maboroayike'po Diosa me'ta'mona'uyonok huakka'nanada ijpakpo opudomeytaj diga'nada on'boroayika'ne.

<sup>14</sup> Opudomey 'urua'nanada Jesucristoen bo'kika'ngitaj huakka'mon do'hued judio aratbut kan'tiahuaypo kenpa'ti kan'nopo'kore'po opudomeytaj diga'da on'boroayika'ne.

<sup>15</sup> Diosa judio aratbut oknopogehue' huag'eriomeytaj o'maen'uyatenok aya'da nog aratbut on'nopo'korea'po Diosensi'po e'dik o'ne. Nogok judiomey on'nopo'korea' depo kenpa'ti Jesucristotaj o'noknopogedepo huadaknada o'eapo. Konig e'buey e'manoyhuadonig ken konig o'neapo.

<sup>16</sup> Abrahamomey judío aratbuten adhuea'pane' Diosen aratbutda o'nepo Diosenyo'da ogkika'uyatenok kenomeyan adhuea' huayayo Diosen aratbut o'nepo Diosenyo'da yag'kika'apet. Kenda konig pan o'ne. O'nonbatia'pakapone. Judíomey pan Diostaj ogka'po huakkuru pan ogka'po Diostaj e'yokde'te huadakyo' Diosen o'e. Aya' kendation pansot nog pan e'kade'te konigti aya'da huadakyo' o'e. Diosen o'e. Ken konig judío aratbut Diosen 'uruyo' ya'neapet. Kenpa'ti hueymey hua'ihuit huadakda ee'nayo aya' hua'opipi' huadakda o'neapo. Konigti Israel adhuea'pane' huadakda o'nuynok adhuea' huayayokon huadakda ya'neapet. Diosenyo'da ya'neapet.

<sup>17</sup> Diosen judío aratbut konig olivo hueymey o'ne. Olivo huatoe'eria hua'opi e'ay o'baktega'po o'maenpo nog ohuey hua'opiada e'bakkudak o'noe. Ken konig huakka' judío aratbut hua'opi ektég konig o'ne. Opudomey nog aratbut huaknopoe'eri konig Diosen aratbutyo e'bakkudeanig mo'ea'po Diosa mo'nopo'noeanhuahuika'ne.

<sup>18</sup> "Oro'omey huaknopoe'eri huadakda o'ene. Judío oknopoe'hue' huae'eri konig hua'opi e'bakteganig dakhue'da o'ne." Kenpa' nopoe'hue' yanikati'. Opudomey nog aratbuta Abrahamomeytaj oknopoe'hue' e'ne'tada Abrahamomey Diostaj daka' o'noknopoi'ka' uynok kenomeyere opudomeyakon moknopoi'ka'po kenda daka' yan'nopoe'.

<sup>19</sup> "Hueretda olivo huatiote oro'omey nog aratbuttaj Diosa a'bakkudea'ya'po judío hua'opitaj Diosa o'baktega'uyate." Opudomey nog aratbuta yadapetpi'.

<sup>20</sup> Dakamon mo'nopoe. Cristotaj oknopoe'hue' o'nenok Diosa judíomeytaj o'maen'uy. Opudomey judío ehue' e'gada kenyo'da Cristotaj moknopoi'ka' nok Diosen mo'ika'. Huadakda o'ey, huata'da tinopoe'hue' yanika'. Daka' yan'nopoi'ka'.

<sup>21</sup> Judío oknopoe'hue' huae'eritaj Diosa matinepahuihue' ee'nayo oro'omeynayo huadakda o'ey opudomey nog aratbuta huata'da e'tinopoi'ka'nayo kenpa'ti eknopoebatiknayo opudomeytakon matinepahuihue' mo'ea'pone.

<sup>22</sup> Diosa di'nanada o'maika'po o'matinepahui'ika' e'matinepahui'ika'pi' oknopoe'hue' huae'eritaj ke'ponada castiga o'magka'apo. Oknopoe'hue' judío huae'erimeytaj o'maen'uy. Opudomey huaknopoe'eritanayo o'matinepahui'ika'de. Huadakda o'ey huata'da tinopoe'hue' e'ika'nayo kenpa'ti Jesústaj eknopoi'ka'nayo Diosa mo'tinepahui'ika'apone. Diostaj eknopoebatiknayo Diosa castiga mogka'apone. Kenda daka' yan'nopoi'ka'.

<sup>23</sup> Diosen judío aratbut en'nopo'korea'nayo huaboa'da Cristotaj e'noknopoe'nayo Diosa o'matinepahui'apo. Teyda o'epo hueretda olivotaj o'bakkudea'apo. Ke'nen aratbut onte'ti o'maea'apo.

<sup>24</sup> Opudomey Cristotaj huaknopoe'eri nog aratbutda mo'epo konig dubayo olivo hua'opi ee'pi' hueretda ta'ba olivoyo Diosa mo'bakkudea'uyne. Opudtapi' e'bakkudea'nayo judío aratbut Diosen hueretda aratbuttaj dapita' Diosa o'bakkudea'apo.

*Israel aratbuttaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po o'manopo'yarea'po o'manoeanhuahuika'apo.*

<sup>25-26</sup> "Konig judío aratbuttaj Diosa o'magka'apo oro'omeya daka' o'nopoe." Opud nog aratbut nama'da nopoe'hue' yanika'. Huakka'da judíomey Jesústaj oy eknopoe'ta' pakhue' e'nunhuahuika'ada nogoknayo aya' huadik nog aratbuta Jesústaj o'noknopoe'denok kenoknayo aya' judíomeya o'noknopoe'apo, kenda huaboa'da e'manopoe'a'ta' o'pakne, egomey. Apagba'a oa'po:

Jerusalénya' Israel adhuea' huayayo huamanopo'yarea'eri o'edeapo. Judío aratbuttaj o'manopo'korea'apo. Dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'apo.

<sup>27</sup> Kenda ijmana'uynig ijmanigka'apoy. Kenomeyan dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Diosa Israel aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>28</sup> Huakka'nanada judío aratbuta Jesucristoen huadak hua'a eknopoe'ta' pakhue' o'nuynok opudomey nog aratbuta Jesústaj oknopoe'dik mo'ika'po Diosensi'po mae'dik mo'ene. Diosanayo judíoen adhuea'pane'taj o'baktie'ea'uyatenok judíotaj di'nanada o'maika'.

<sup>29</sup> Abrahamen adhuea' huayayotaj ijbaktie'ea'depo ijmatinepahui'apoy. Diosa ona'uyate. Nogpa'dakon ahue' o'ea'po.

<sup>30</sup> Opudomey nog aratbutda a'nenda Diostaj nigpeehue' e'nika'uytada oydakon judíomey nigpeehue' o'nika' nok Diosa opudomeytaj mo'tinepahui'ika'ne.

<sup>31</sup> Judíomey oyda Diostaj nigpeehue' e'nika'tada konig Diosa mo'tinepahui'ika'ne nogok judíotakon o'matinepahui'apo.

<sup>32</sup> Aya'tada konigti matinepahui'dik ka'e'po "aya'ada konigti dakhuea' ogkika' aya'ada konigti nigpeikahue' o'nika'," Diosa o'bahuua'uyate.

<sup>33</sup> Diosnayo huakka'nanada o'nopoika'. Huakka'nanada e'ka' o'nopoika'. Konig Diosa o'pakpo castiga o'magkadhuahuika'apo, konig Diosa nogomeytaj o'matinepahui'onhuahuika'apo, Diosa o'kika'nig, nopoehue'dik o'ika'ne oro'omey.

<sup>34</sup> "Kenda Diosa o'nopoika'nig nopoehue'da o'ene. Diosa aya'da o'nopoehue'ararbuta Diostaj onmadikahue'dik o'ene.

<sup>35</sup> Diosa onte'ti mo'bayoke'popi' mo'nigke'popi' sigpi' Diostaj yokhue'dikda o'ene." Diosba'a kenpa'oa'.

<sup>36</sup> Diosa aya'nanada o'ka'uyate, aya'da o'tamaika'. Diosen aya'da o'nika'. "Dios'urunanada o'ika', huaboro'nanada o'ika', huadakkanada o'ika'." Aya'ada kadike'.

## 12

*Diostayo'da mon'nigpeika'po mogkika'.*

<sup>1</sup> Daka'nanada o'nona'ne, egomey pogomey. Diosa di'nanada mo'ika'po mo'tinepahui'ok'okkahuehue' mo'nika'po "Diosenyo'da ijjeonhuahuika'apoy. Diostayo'da ijnigpeika'apoy. Diosenyo'da ijikika'apoy." Huanopoya'da mon'nopoika'.

<sup>2</sup> Konig oknopohue' huag'eria on'nopoika'nig ogkika'nig konigti kikahue' mo'nika'. Nogpa'da mon'nopoika'. Diosa o'pakika'nig mon'nopoika'po mogkika'. Kenda huadaky'o'da, kenda Diosa o'paknig mogkika'.

<sup>3</sup> Jesucristoen huamanmadika'eri ijje'po daka' on'boroayi': Huairi ehue' e'ead' huairi ijje' nama'da nopoehue' yanikati'. Huadakda ehue' e'ead' huadakda ijje' nama'da nopoehue' yanika'. Opu'da daka' yan'nopoika'. Diostaj 'urua'da oknopoka'po Diosen huadakda kika'dik o'ene, daka' nopoika'dik o'ene.

<sup>4</sup> Huaso' nogtida ee'pi' huaba' hua'i huabopi hua'opi huakpo hua'oj huakitta' nogda nogda huaso'a o'toepo nogso'tida e'ead' huaba'a o'baa', hua'ia o'hua'ika'ne, huakpoa o'tiahuayika'ne, huakitta'a oa'pakika'ne.

<sup>5</sup> Ken konig oro'omey huaknopoe'eri huakka'nanada ee'pi' Cristotaj oknopoe'po Cristoen nogso'tida o'ika'ne. Huayahuaya o'baotika'ne. Huayahuaya nogso'tida o'maika'ne.

<sup>6</sup> Diosen Nokirega' mo'nopo'kenpa'ti Diosa mo'nopoehue' nok nogda nogda Diosen kika'dik o'ika'ne. Nog huaknopoe'eri huama'buytaj a'batihuapokya'po nogda nogda nigkika'dik o'ika'ne. Diosen hua'a Diosa oro'taj e'manopoea'nayo Diostaj daka' oknopoe'po daka' mon'manbatia'pakonhuahuika'.

<sup>7</sup> Kan'mantihuapoke'po Diosen Nokirega' e'tihuapoknayo nog aratbuttaj daka' mon'mantihuapokika'. Apagba' kan'manmadikike'po Diosen Nokirega' oro'taj e'tihuapoknayo daka' mon'manmadikika'.

<sup>8</sup> "Yan'no'korea', Diostaj yan'nigpeika'." Aratbuttaj kan'maboroayike'po Diosen Nokirega' e'tihuapoknayo 'urua'da mon'maboroayika'. Huakupepi' e'tae'nayo durugteda pai'da huag'eritaj mon'bayokika'. Huaknopoe'eritaj huabatioka'eri ee'nayo daka' yan'batikika'. Pai'da aratbuttaj e'batihuapoknayo durugteda mon'batihuapokika'.

*Cristotaj oknopoe'po Diosen 'urua'nanada mogkika'.*

<sup>9</sup> Daknopo'da mo'nepo huayahuaya di' mon'maika'. Dakhuea' e'ka' mon'tinosikpo huadaky'o'da mogkika'.

<sup>10</sup> Konig huama'buytanig konig huidpotanig di' o'maika'ne konigti nog huaknopoe'eritaj huayahuaya di'da mon'maika'. Noganayo huadak oa' huadak o'kika' huayahuaya mon'matinopoika'po mon'bahua'ika'.

<sup>11</sup> Batikhue'ada Diosen diga'da mogkika'. Diga'da Diostaj mon'eretpakpo mogkika'.

<sup>12</sup> Durugnanada Diosere' o'neonhuahuika'apone durugteda mon'nopoika'. Pai'da e'nopo'enayo batikhue'da mo'noknopoeonhuahuika'. Batikhue'da mon'tiona'pakonhuahuika'.

<sup>13</sup> Pai'da e'ead' huaknopoe'eri huama'buytaj aypo yudtapi' huakupepi' mon'bayokika'. Nogbaya' huama'buy e'tiaknayo mon'baedpo kan'taye'po aypo a'batobapeya'po mon'baika'.

<sup>14</sup> Oro'omey Cristotaj huaknopoe'eri o'enek huakka'mona bo'huadiaypo dakhuea' mogkika'apone. "Diosa kamatinepahue'po," mon'mationa'pakika'. Kenomeytaj dakhuea' bahuaahue'ada mon'mationa'pakika'.

<sup>15</sup> Cristotaj huaknopoe'eri huama'buy durugda o'nenok kenomeyere mon'durugpakika'. Huama'buy en'huiakte a'manopo'noeyaya'po kenomeytaj mon'manoeynoeyonhua'.

<sup>16</sup> Huayahuaya dig' bahuahuayhue' mo'nika'. Huayahuaya daka' mon'matoika'. "Donayo huadakda ijikay," huata'da tinopoehue' mo'nika'. Pai'da huag'eri huama'buytaj mon'bakika'. "Donayo huakka'da ijnopoe'y," nopoehue' mo'nika'.

<sup>17</sup> Oro'taj be'api' dakhuea' egka'nayo kentaj kenpa'ti dakhuea' ogkahue' mo'nika'. Aya' bakpoteda huadaky'o mogkika'.

<sup>18</sup> Nogtaj nogtaj maboyhue' mo'nika'. Manoeya'dik ee'nayo huayahuaaya yan'manoeynoeyika'.

<sup>19</sup> Be'api' dakhuea' egka'nayo kenpa'ti dakhuea' magkahue' mo'nika', huadi' egomey pogomey. Diosa castiga kamaqke'. "Aratbuta dakhuea' egka'nayo do'huataj castiga ijmagma'apoy," Dios Huairia oa'uyate.

<sup>20</sup> Kenpa'ti "Ontaj dakhuea' huaka'eria aypota' ee'nayo yan'bayokikati'. Maymaya' ea'nayo hue'ey yan'mamaya'ikati'. Ken konig egkika'nayo nama'da dakhuea' yogkamey on'nopepo kokbeda'da on'pakpo on'bira'apo," Apagba'a oa'uyate.

<sup>21</sup> Noga dakhuea'da egka'nayo kentaj mahuadiayhue' mo'nepo huadakda mogkika'.

## 13

<sup>1</sup> Dios Huaboro' Huairi o'ika'po gobierno huairitaj o'baktie'ea'ika' nok gobierno huairitaj nigpeika'dik mo'nika'.

<sup>2</sup> Gobierno huairitaj nigpeehue' ee'nayo kenpa'ti Diostaj nigpeehue' ee'onigti o'ene. Dakhue' o'ka' nok gobierno huairia castiga mogka'apone.

<sup>3-4</sup> Huadakda e'kika'nayo gobiernoen sorotataj me'pukhue'dik o'ika'apone. Dakhuea' eka'nayo huairitaj nigpeehue' ee'nayopi' gobierno huairien sorotataj me'pukdik o'ea'apone. Gobierno huairia oro'omeytaj kan'batiokike'po kan'batihuapokike'po Diosa o'baktie'ea'uyatenok huadakda mogkika'. Huadakda o'kika'po huairitaj me'pukhue' o'ika'apone. "Huadakda boka'ne," huairia monika'apone. Kenpa'ti gobierno huairi dakhuea' huaka'eritaj castiga kan'magkike'po Diosa o'baktie'ea'uyatenok dakhuea' eka'nayo me'pukdik o'ika'apone.

<sup>5</sup> Konigepo castiga ogkahue' mo'epo gobierno huairitaj mon'nigpeika'. Kenpa'ti gobierno huairitaj e'nigpeika' huadakda o'e mon'nopepo mon'nigpeika'.

<sup>6</sup> Gobierno huairi konig Diosen huanaba' Diosa o'paknok aratbuttaj on'batihuapokika'. Konigepo gobierno huairitaj huakupe bayokika'dik o'ene.

<sup>7</sup> Gobierno huairitaj dehuea' ee'nayo mon'bayokika'. Gobiernoen huakupe huatae'eria huakupe beyok ena'nayo mon'yokika'. Huairi huadakda egkika'nayo huadakda o'e mon'tinopepo huadak o'kika' mon'huaa'ika'.

<sup>8</sup> Nogtaj ihue'da dehuehue' mon'maika'. Huayahuaaya di' mon'maika'. Huayahuaaya di' e'maika'nayo aya' konig Diosen hua'a o'nigpeika'ne.

<sup>9</sup> "Nogen huatae'taj bakdejhue' yanika'. Nogtaj barakhue' yanika'. Berehue' yanika'. Nogtaj da bahuaahue' yanika'. Nogen katepi' en'tae' eretpakhue' yanika'." Diosen hua'a o'enok "Huakka' huata'da di' mo'ika'nig konigti huayahuaaya di'da yan'maika'," ken konig e'kika'nayo aya' Diosen hua'a o'kika'pone.

<sup>10</sup> Huayahuaaya di'nanada e'maika'nayo nogomeytaj dakhuea' magkahue' o'ea'apone. Ken konig nogomeytaj di' e'maika'nayo aya' Diosen hua'a o'nigpeika'po dakhuapada o'kuhuitika'ne.

<sup>11</sup> A'ti Cristoa bo'huahuarakdeaponok huayahuaaya di'da mon'maika'. O'tiakdeaponok konig e'tayonig e'jkada mon'maboato'po onte'ti Cristoen diga' mogkika'. Cristoa oro'omeytaj a'batobehukya'po ida bo'huahuarakdeapone.

<sup>12</sup> Oy iyo huadariyo aratbut on'maika'po konig sikkiregya' huakka'nanada dakhuea' egkadhuahukade'te a'ti Cristo o'huarakapopo huame'nonig o'ea'apo. Konig aratbut sikkiregya' dakhuea' ogkika'nig mon'batik. Konig huame'noete huadakda huakika'erionig huadakda mogkika'. Huadak e'kika' konig oro'en huatioka'pegonig onte'ti dakhuea' kikahue' o'ea'apone.

<sup>13</sup> Konig huame'noete aya'ada etiahuayika'te oro'omey Cristotaj huaknopoe'eri huadaka'da mogkika'. Fiesta ee'te diga' bapehue' mo'nika', huakka' huamai' hue' mayhue' mo'nika', okkudahue' mo'nika'. Nogtaj nogtaj bakdejhue' mo'nika'. Dakhuea' kikahue' mo'nika'. Maboyhue' mo'nika'. Kenpa'ti dig mahuanopeehue' mo'nika'.

<sup>14</sup> Huairi Jesucristoa opudomeyen huanopo' mo'nopo'tgenok kenda Jesucristo o'pakika'nig mogkika'. Konig oro'en huanopo'a dakhuea' e'ka'ta' o'eretpakika'nig nopoehue' mo'nika'po kikahue' mo'nika'.

## 14

*Nog huama'buy nogpa'da kika'dik o'ne e'matinope'ada dakhue' ogkika' bahuaahue' mo'nika'.*

<sup>1</sup> Opudomeyere huakka'da huama'buy huaknopog'eri o'nika'. Huakka'mon aya' Jesucristoen huadak hua'a nopogehue' o'nepo nogpa'da Diosen ogkika'. "Nama'da mo'nopogepo," maboyhue' yanika'.

<sup>2</sup> Huakka'da huaknopog'eri aya' aypo huaenpi' bape'dik o'ene on'nopojika'. Nogomeyanayo aya' Cristoen hua'a daka' nopogehued o'nepo aypoyo'da bape'dik o'ene on'nopojika'.

<sup>3</sup> Opudomey huaknopog'eri aypo huaenere bapika'dik o'ene huanopog'eria aypoyo'da huabape'eritaj batibiraehue' yanika'. Kenpa'ti opudomey aypoyo'da huabape'eria aypo huaenere huabape'eritaj "dakhuea' ogka'," bahuaahue' yanika'. Aypo huaenere huabape'eritaj Dios a'bae'ika'. Kenpa'ti aypoyo'da huabape'eritaj Dios a'bae'ika'.

<sup>4</sup> Oro'omey huaknopog'eri konig Diosen huanaba' o'maepo "dakhuea' ogka'," nog Diosen huanaba'taj bahuaahue' mo'nika'. "Dakhuea' ogkika'," "huadakda ogkika'," Diosayo'da bahuaa'dik o'epo kenpa'ti huadak kagkike'po Dios batihuapokika'dik o'mae.

<sup>5</sup> Kenpa'ti sabadote baahue' o'epo tiona'pakika'dik o'ene huakka'mona on'nopojika'. Nogomeynayo judioen fiesta huame'noete e'tiona'pakta' pakhue' o'nika'. Aya'me'noeda konigti o'енок aya'me'noeteda Diostaj tiona'pakdik o'ene on'nopojika'. Sabado baahue'da e'tiona'pakta' e'paknayo kenda yag'kika'. Sabadopi' nog judioen fiesta huame'noete e'baa'ta' e'paknayo kenda yag'kikati'.

<sup>6</sup> Dios Huairi 'urunanada o'jika' aya'ada kanoknopog'po huakka'mona sabadote baahue' o'nika'po on'tiona'pakahuadika'. Kenpa'ti Dios Huairi 'urunanada o'jika' aya'ada kanoknopog'po nogomeynayo sabadotepi' on'baa'po aya'me'noeteda on'tiona'pakika'. Kenpa'ti Dios Huairi 'urunanada o'jika' kanoknopog'po huakka'mona dakiti Dios on'tiona'pakdepo aypo huaenere on'bape'ika'. Dios Huairi 'urunanada o'jika' kanoknopog'po nog huakka'mona dakiti Dios on'tiona'pakdepo aypoyo'da on'bape'ika'.

<sup>7</sup> Diostehuapa' aya'da kika'dik o'ene. Katepi' Dios a'pakika'nig kika'dik o'jika'ne. Katepi' oro'omey huata'da o'pakika'nig kikhue'dik o'jika'ne. Kenpa'ti Dios a'paknok o'bueyapone.

<sup>8</sup> Kenpa'ti oro'omey o'noepo Jesucristo Huairitaj o'nigpejika'ne. Jesucristo Huairi o'paknok o'bueyapone. O'noepo Diosen o'ene. E'bueypi' Diosen o'ene o'nopogene.

<sup>9</sup> Oro'omey e'manoete oro'en Huairi a'jika'po kenpa'ti e'mabueyte oro'en Huairi a'jika'po Cristoa mo'nigbuey'uyate. Onpa'ti Dios a'noyhuada'uyate.

<sup>10</sup> Dakhuea' o'ka' huama'buytaj huaahue' mo'nika'. Huama'buytaj batibiraehue' mo'nika'. Nogok aya'ada Cristotaj tikupobo'dik o'ea'pone. Dakhuea' e'kika'nayo Cristoa kenda mona'apone.

<sup>11</sup> Apagba'a inpa' oa':

Ijnoehnuahukay, buttida ijjay. Do'taj aya'ada huikudate mentibahuadpo "Cristoyo'da Dios Huairi o'e," me'nona'apone. Kendation buttida ijjay. Dios Huairia oa'.

<sup>12</sup> Nogok Dios Huairitaj o'tikupobopo huama'buytaj e'batibira'e'uy'nayo "dakhuea' o'kika'," huama'buytaj e'bahua'uy'nayo kenda Dios Huairitaj ona'dik o'ea'pone.

*Huama'buytaj dakhuea' tokahue' a'eya'po daka' mon'nopogepo huadaky'o' mogkika'.*

<sup>13</sup> Konigepo "dakhuea' o'ka'," Cristotaj huaknopog'eri huama'buytaj huidpotapi' huayahuaya bahuaahue' mo'nika'. Huama'buytaj dakhuea' batokahue' a'eya'po huadaky'o' mogkika'.

<sup>14</sup> Konig Jesucristo Huairitaj huaknopog'eri ijje'po aya'da huaen aypopi' huadak o'енок bapika'dik o'ene doa' e'nopog'etada "huaen huakyaripi' donayo bapehue'dik ijje," nogapi' en'nopog'etada do e'bape'nayo kentehuapa' dakhue'da o'e.

<sup>15</sup> Kenda huaenpi' huama'buya bapehue'dik ijje' on'nopojika'nig oro'omeya e'bapika'nayo huama'buytaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'nakon e'bape'nayo dakhuea' ogka'apo. Konigepo huama'buytaj di' maehue'dik o'ea'pone. Kenomey huaknopog'eri huama'buytakon a'manopo'yareaya'po Jesucristoa o'manigbuey'uyate. Ken huaen huama'buy bapehue'dik o'epo oknopog'ebatikhue' ka'ne'po ken huaen bapehue' mo'nika'.

<sup>16</sup> Dakhuea'da ogka' huaahue' mo'ike'po konig kika'dik o'ene e'nopog'ada kikhue'dik o'jika'ne.

<sup>17</sup> Diosensi'po o'epo Jesucristo Huairitaj oknopojika'po "in huaen bape'dik o'ene," "nog huaen bapehue'dik o'ene," kirigayo' nopogehue' o'jika'ne kenpa'ti "in huamai' mai'dik o'ene," "nog huamai' mayhue'dik o'ene," kirigayo' nopojikahue' o'jika'ne. Diosensi'po o'epo Jesucristo Huairitaj oknopojika'po Diosen 'urua'da e'kika', huadaky'o'da e'kika' kirigayo' mon'nopojika'po mogkika'. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj oknopogepo o'eretdi'pakpo huayahuaya di' mo'maepo mo'manoeyika'. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj oknopog'енок Diosen Nokirega' mo'nopo'durugpakika'ne.

<sup>18</sup> Ken konig Cristotaj o'nigpeikapo Diostaj o'durugpakika'ne. Kenpa'ti "huadakda ogkika'," aratbuta bo'huaikapone.

<sup>19</sup> Huama'buy huayahuaya di' a'maikaya'po huayahuaya a'manoeya'ikaya'po huadakyo' e'kika' mon'eretpakika'. Kenpa'ti huama'buy nogiti nogiti Jesucristo Huairitaj kanoknopojke'po 'urua'nanada e'kikata' mon'pakika'.

<sup>20</sup> Nog huaknopoe'eri huama'buy huaenpi' bapehue'dik o'ene yan'nopeetpi' oro'omeykon bapehue' mo'nika'. Oro' e'pe'nayo oro'taj on'tiahuaypo yan'bapeapetpi' konigepo onte'ti Cristotaj ya'noknopoebatikapetpi'. Konigepo huaen huadakda bape'dik ee'pi' bapehue' mo'nika'. Huama'buytaj dakhuea' batokahue' mo'nika'.

<sup>21</sup> Oro'omey huaen o'pe'nok huamai'hue o'mai'nok katepi' o'ka'nok huama'buyakon dakhuea' eka'nayo eknopoebatiknayopi' dakhue'da o'e. Onte'ti huaen bapehue' mo'nika'. Huamai'hue mayhue' mo'nika'. Nogded manigkahue' mo'nika'.

<sup>22</sup> Aya' huaenda bape'dik o'ene o'nopeetpi'. Katinig mai'dik o'ene o'nopeetpi'. Oro'anayo Diostaj'o'da daka' mo'noknopojka'. Dakhuea' kikahue' o'ene o'nopeedepo durugda o'epone.

<sup>23</sup> Ken huaen bapehue'dik o'ene e'nopeada e'bape'nayo dakhuea' o'kay o'nopeapone. Katepi' e'ka'ta' o'pakpo dakhue' o'e e'nopeada eka'nayo Diostaj dakhuea' o'ka'ne.

## 15

*Huama'buy nogiti kanoknopojke'po mon'batihuapokika'. Oro'enda o'pakpo kikahue' mo'nika'.*

<sup>1</sup> Huakka'mona huama'buy kenda huaen bapehue'dik o'ene on'nopeika'. Oro'omey huaen bape'dik o'ene daka' o'nopepo kenomey nogiti Diostaj kanoknopojke'po mon'batihuapokika'. Oro'tehuapayo'da kikahue' mo'nika'.

<sup>2</sup> Kenomey kenda huaen bapehue' o'nika'nigtaj nogiti huadak kagkike'po, nogiti Cristotaj kan'igpeike'po, kanoknopojke'po mon'batihuapokika'.

<sup>3</sup> Cristo huata'da a'durugpakaya'po kahue' o'ika'uyate. Diosenyo'da e'kika'tada "Aratbut Diostaj on'huadiaypo do'taj bo'tidi'kika'apone" Apagba'te kenpa'oa'.

<sup>4</sup> Oro'omeytaj kan'manmadikike'po Apagba' mo'nigmadoya'uyate. Kenpa'ti Apagba'taj o'peika'po pai'da o'nopo'epo oknopoebatikhue' o'ika'ne. O'nopo'noeypo Cristo e'tiakte ekpoe' o'nigunhuahuika'ne.

<sup>5-6</sup> Oro'omey pai'da e'nope'ete Diosa moknopoea'ika'ne, mo'nopo'noeya'ika'ne, kenpa'ti Jesucristoa o'paknok huayahuaya mo'manoeynoey'ika'ne. Konigepo Jesucristoen Diostaj Jesucristo Huairien Apagtaj oro'omeya onokteteyo' "huadaknanada i'ene," "urunanada i'ene," "dakiti Dios" mo'nonika'.

*"Yan'nope'korea' Cristotaj yanoknopoe'." Pablo Cristoen huata'moneria judio ehue' huag'eritaj o'manbatia'pakika'uyate.*

<sup>7</sup> Konig Jesucristoa oro'omeytaj di'da mo'epo mo'bae'uyne konigti huaknopoe'eri huama'buytaj huayahuaya di'da mo'nepo mon'bae'ika'. "Dios 'uruda o'e. Dios huadakda o'e," huakka'ada kanoknopoe'po huayahuaya di'nada mon'bae'ika'.

<sup>8</sup> "Opudomeytaj kabatihuapokike'po Cristotaj ijanigta'mona'apoy." Diosa judio adhuea'pane'taj o'mana'uyate. Diosen hua'a buttida o'e kamanopojke'po kenpa'ti Diosen hua'a a'kaya'po judiotaj a'batihuapokikaya'po Cristo o'tiakuyate.

<sup>9</sup> Kenpa'ti "Dios huakka'da mo'matinepahui'po Cristotaj oknopogedenok Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne. Dios huadaknanada o'ika'." Judio ehue' huag'eri aratbutakon kan'batia'pakike'po Cristo o'tiakuyate. Apagba'te inpa' o'madoya'uyate:

Judio ehue' huag'eri en'maete "Dios huadakda o'ika'. Diosa o'matinepahuika'," iija'apoy. Diostaj ijabatadi'kea'apoy. Diostaj dakiti iija'apoy. Apagba'te kenpa' Cristoa oa'uyate.

<sup>10</sup> Nog Apagba'te inpa'oa':

Judio aratbutere yan'durugpakika' Diosa nog aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>11</sup> Nogyo Apagba'te inpa'oa':

"Dios 'urua'nanada o'ika'," "Uruda Huairitone' o'ika'," Aya' nog aratbuta aya'baya'da yan'tia'pakikati'.

<sup>12</sup> Isaíasakon inpa' o'madoya'uyate:

Isaien adhuea' huayayo huakka'da o'neapo. Nogtiada Huakhuairi o'epo. Nog aratbutenbeta' Huairi o'epo. Nog aratbut ken'taj huakka' on'pakapo. Kentaj o'noknopojka'apo. Apagba'te kenpa'oa'uyate.

<sup>13</sup> Diosa 'urua'nanada mogkadhuahuika'apo buttida o'ika'nok Diostaj daka'nanada moknopojke', Cristotaj moknopoe'po mo'durugpakike' kenpa'ti mo'noeyjke'. Diosen Nokirega' teyda monopo'toenok Diosa 'urua'nanada bokadhuahuike', nogiti nogiti daka' kanoknopojke'po. Ijtiona'pakikay.

<sup>14</sup> Opudomey Cristotaj huaknopogē'eri konig do'hued huama'buy konig do'hued huidpo mo'ēpo huadaknana mo'ēpo, huayahuaya di' mo'maika'ne. Huakka' Cristotaj moknopogēpo huayahuaya manmadikika'dik mo'ika'ne. Do kenda daka' e'nopogēpi'

<sup>15</sup> Diosa me'ta'mona'nok in beroba'te okkahuehue'da ka'ne'po daka' on'boroaypo on'nigmadoya'ne.

<sup>16</sup> Nog aratbuttaj Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa me'tinepahui'po me'ta'mona'uyne. Nog aratbuta Jesucristotaj o'noknopogēnok Diosen Nokirēga o'manopo'togēpo Diosa bae'dik mo'maeapone.

<sup>17</sup> Jesucristotaj yoknopogēpo Diosen 'urua'nanada ijmanmadikika'nok huakka'ada judío ehue' huaē'eria on'nopo'korea' depo Diostaj on'nigpeika'. Konigepo durugda ijikay.

<sup>18</sup> Cristoa me'nopo'toeonhuahuika'nok Jesúsen huadak hua'a ijmanbatia'pakonhuahuika'uy. Konig Diosayo'da kika'dik o'ēnig 'urua'nanada ijikika'uy nok huakka'ada nog aratbuta Cristotaj o'noknopogēka'po Diostaj on'nigpeika'.

<sup>19</sup> Diosen Nokirēga be'teypaka'nok Diosonig 'urua'nanada ijikika'uy. Ijbayarea'ika'uy. Ken konig Jesucristoen huadak hua'a huabada ijmanbatia'pakonhuahua'po Jerusalénya'kon huaboa'da ijmanbatia'pakonhuahua'po nogbaya' nogbaya' bidteda Ilirico huadaribayo Jesucristoen huadak hua'a daka' ijmanbatia'pakonhuahuika'uy.

<sup>20</sup> Keya' nogomey Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakdenok on'nopo'korea' depo Jesucristotaj o'noknopogēdenok, keya' do'hua Cristoen huadak hua'a manbatia'pakhue' ijjemey. Keya' aratbut Cristoen huadak hua'a peēhued eē'ted ijpakpo ijmanmadikikay.

<sup>21</sup> Kenda Apagba'te oa'nig ijikay.

Aratbuta Cristotaj tipeēhued o'neonhuahuika' depo on'tipeēapo. Cristotaj o'noknopoēnka'apo. Apagba'te kenpa'oa'uyate.

*Romayo ihua'apoy, Pabloa o'nopogē'uyate.*

<sup>22</sup> Romayo opudomeytaj e'mata'unhua'ta' ijpakika'nig'a nog aratbutte huakkuru hua'dik ijje'uy. Jesucristoen huadak hua'a peēhued huaē'eritaj huakkuru hua'dik ijje'uy. Konigepo opudomey Roma huaē'eritaj huahuahue'dik ijjuy.

<sup>23</sup> Oynayo nogbaya' nogbaya' ijmanmadikadhuahuika' depo aya' ijka' depo huakka' huabayok ihue'da opudomeyere e'mata'unhua'ta' ijpakonhuahuika' depo

<sup>24</sup> España'yo ijtiakonhuahua'po opudomeytaj ijmeta'ika'apoy, ijnopoey. Opudomeyere e'durugpakonhuahua'de'te do'taj men'tihuapokpo España'yo menta'mona'.

<sup>25</sup> Oyednayo Jerusalényo ihua'apoy. Pai'da e'e'ada huama'buy huaknopogē'eritaj huakupe ijtohua'apoy.

<sup>26</sup> Macedonia huaknopogē'eria kenpa'ti Acaya huaknopogē'eria Jerusalényo pai'da huaē'eri huama'buytaj huakka' huakupe a'manigta'monaya'po on'eretpakpo on'bayokikame'te.

<sup>27</sup> Jerusalénya' judío huama'buya huakkuruda Jesucristoen huadak hua'a Macedonia huaē'eritaj on'manbatia'pakonhuahuika'uyatenok Macedonia judío ehue' huaknopogē'eria konig dehuea' on'maepo Jerusalényo huama'buytaj on'pakpo huakupe on'bayokikame'te.

<sup>28</sup> Kenda ijkuhitonpo huakupe Jerusalényo pai'da huama'buytaj ijbayokuddepo España'yo ihua'po opudomey Roma huaē'eritaj ontā'unapet.

<sup>29</sup> Opudomeyenbayo e'tiakde'te Cristoa me'nopo'togēnok on'madurugpaka'apone.

<sup>30</sup> Jesucristo Huairitaj moknopogēpo Diosen kakike'po do'taj bo'tihuapokpo Diostaj diga' men'tiona'pakika', egomey. Kenpa'ti Diosen Nokirēga di'da mo'eā'nok diga'da men'tiona'pakika'. Daka' o'nona'ne, egomey.

<sup>31</sup> Judeaya' oknopogēhue' huaē'eritaj Pablotaj yatioka', Dios, men'tiona'pakonhua'. Ken huakupe ijtohua'po ijbayoke'apoy. Huama'buy Jerusalénya' durugteda ka'de'po men'tiona'pakonhua'.

<sup>32</sup> Dios e'pknayo opudomeyenbayo durugteda yokyeapoy. Durugtenanada opudomeytaj on'tiahuayapone. Opudomeyere ijnopo'noeyapoy.

<sup>33</sup> Diosa a'manopo'noeyaya'po opudomeyere kaji'ke'.

## 16

*Saludos o'manigdikta'mona'uyate.*

<sup>1</sup> Oro'omeyen huidpo, Febe, huadakda o'ika'po Cristoen huaknopogē'eritaj o'tihuapokika'po Cencrea huakka' jakya' o'batihuapokika'.

<sup>2</sup> Konig Huairi Cristoa o'paknok Febetaj daka' yade'ika', konig huama'buy huaknopogē'eritaj 'urua'da on'bae'ika'nig konigti kentakon yade'ti. Febe nogomeytaj doeretaj huakka'da bo'tihuapokuy nok katēpi' Febe e'ka'te yan'tihuapokikati'.

<sup>3</sup> Priscila Aquilaere doere Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakika'po o'manmadikika'uy. Priscilataj Aquilataere do'hua saludos ijmanigdikta'monay.



<sup>4</sup> Do'taj on'tioka'po mo'bueyay'uyne. Konigepo kenomeytaj dakitia' ijmanikay. Kenpa'ti aya' judio ehue' huae'eri huama'buya dakiti on'manika'.

<sup>5</sup> Huaknopog'e'eri huama'buya huidpoere Priscila Aquilaereen jakyo Apagba' a'peeya'po ogkupopakika'po kenomey huama'buytaj huidpotaere saludos ijmadikta'monay. Epeneto huabokerek o'epo, Acaya huadaribayo huae'eri o'epo huakkuruda Jesucristotaj o'nopo'korea'po oknopog'uyate. Huadi'da Epenetotakon saludos ijdikta'monay.

<sup>6</sup> Maria opudomeytaj huakka' bo'tihuapokonhuahua'uy. Kentakon saludos ijdikta'monay.

<sup>7</sup> Do'hued aratbut Andrónico Juniastaere saludos ijmadikta'monay. Doere huabakuda' jakyo o'ne'uy. 'Urunanada huaknopog'e'eri o'ne. Cristoen huamata'mona'eria daka' o'matinopogey. Do'hua Jesucristotaj oknopogehued ee'ted huakkuruda Jesucristotaj o'noknopog'uyate.

<sup>8</sup> Ampliastaj saludos ijdikta'monay. Amplias Cristoen huaknopog'eritaj di'da me'taene.

<sup>9</sup> Urbanotaj saludos ijdikta'monay. Urbano oro'ere Jesucristotaj o'nigpeika'po o'manmadikikay. Kenpa'ti di'da Estaquistaj saludos ijdikta'monay.

<sup>10</sup> Apelestaj saludos ijdikta'monay. Apeles huaknopog'e'eri o'epo pai'da e'nopo'eada Cristotaj oknopogebatikhue' o'uy. Kenpa'ti Aristóbuloen huabettaj saludos ijmadikta'monay.

<sup>11</sup> Herodión do'hued aratbut o'e. Herodióntaj saludos ijdikta'monay. Kenpa'ti Narciso ke'nen huabettaere saludos ijmadikta'monay. Huairi Jesucristoen huaknopog'e'eri o'ne.

<sup>12</sup> Ettone' huidpo Trifena Trifosataere saludos ijmadikta'monay. Kenomeya Huairi Jesucristotaj on'ngkika'. Kenpa'ti huadi'da huidpo Pérsidataj saludos ijdikta'monay. Pérsida huakka' Huairi Jesucristoen o'ngkika'uyate.

<sup>13</sup> Rufo huabokerektaj saludos ijdikta'monay. 'Urua'da huaknopog'e'eri o'e. Aya'ada on'tinopoika'. Rufoen huayetaj saludos ijdikta'monay. Ke'na konig do'hued huayeonigti me'tajika'uy.

<sup>14</sup> Asíncritotaj saludos ijdikta'monay. Flegontetaj Hermastaj Patrobastaj Hermestakon saludos ijmadikta'monay. Kenomeyere huaknopog'eritaj saludos ijmadikta'monay.

<sup>15</sup> Filólogotaj, Juliataj, Nereotaj Nereoen huama'buytaj, Olimpastaj huaknopog'e'eri kenomeyeretaj saludos ijdikta'monay.

<sup>16</sup> Huayahuaya di'da yan'mae'po huayahuaya yan'batodurugpakika'. Aya'da huaknopog'ere nog huakka' jak nog huakka' jak huae'eri huaknopog'eria saludos on'madikta'mona'.

<sup>17</sup> Keyoj ijjay. Nama'da huamanmadika'eria opudomeytaj nama'da e'manmadika'ta' on'pakika'. Onte'ti hueretta'da oknopogehue'dik mo'eapetpi', nama'da bokika'apetpi'. Buttida e'manmadika' moknopog'e'uy. Kenomey nama'da on'manmadika'nok yan'bakhua'. Kenomeytaj peehue' yanika'.

<sup>18</sup> Kenomey nama'da huamanmadika'eri oro'omeyen Huairi Jesucristotaj nigpeehue'da o'nika'po kenpa'da huata'da o'deretapakpo ogkika'. Nama'da konig 'uruda huadik on'batia'pakpo on'manmadika'po Cristoen 'uruda huaknopog'eritaj nama'da mona'nok kenomey nama'da huamanmadika'eritaj peehue' yanika'.

<sup>19</sup> Opudomeya Huairi Jesucristotaj 'uruu'da on'nigpeika' aya' huaknopog'eriada no-gya' nogya' mo'tinopogene. Konigepo ijdurugpaki. Opudomey huadakyo' a'kikay daka' mo'nopoika'nok kenda ijpaki. Kenpa'ti dakhuea' a'kay' nopogehue' mo'ika'nok kenda ijjeretpaki.

<sup>20</sup> Dios Huamanoeya'eria bo'tihuapoknok ida toto' nama'da huaa'eria onte'ti engaña ogkahue'dik mo'eapone. Huairi Jesucristoa daka' opudomeytaj mogkike'.

<sup>21</sup> Timoteoa doere huabaa'eri saludos mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti do'hued aratbut Lucio Jasónere Sosípatererea saludos mo'dikta'mona'ne.

<sup>22</sup> Do Tercio in Pabloen beroba'te ijtamadoya'po Jesucristo o'paknok do'huakon saludos on'dikta'mona'ne.

<sup>23</sup> Gayoen jakyo do Pablo ijikay. Gayoen jakyo huaknopog'eria a'batadi'keaya'po on'bakudika'po, Gayoa saludos bo'huaa'ne. Erasto huakka' jakyo huakupe huatog'eria saludos mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti huama'buy Cuartoa saludos bo'huaa'ne.

<sup>24</sup> Aya' opudomey huaknopog'eritaj Huairi Jesucristoa daka' mogkike'.

*Diostaj Jesucristotaere dakiti mo'da'ika' Pabloa oa'uyate.*

<sup>25</sup> Dios 'urunanada o'e. Teynanada o'e. Konig teyda kanoknopojike'po opudomeytaj Diosa bo'tihuapokike'. Jesucristoen huadak hua'a oknopog'dik yanika' kenpa'ti nopo'korea'dik yane' ijmana'ika'uy. Kenpa'ti Jesucristoen huadik ijmanmadikika'uy. Dios huadari kahuedaded Cristotaj ijta'mona'apoy Diosayo'da huanopoya'da o'nopoika'uyate.

<sup>26</sup> Jesucristoen huadak hua'a Apagba' huamanbatia'pakeria on'manbatia'pakika'uyatenig oy Diosa mo'nopog'e'dene. Oy aya'baya'da aratbut nogya'

nogya' on'mape<sup>ee</sup>depo o'noknop<sup>ee</sup>de. Kenda yan'manop<sup>ee</sup>' Diosa o'mana'uyate. Diosnayo o'noe<sup>on</sup>huahuika'. Aya'da aratbut nogbaya' nogbaya' kanoknop<sup>ee</sup>ike' kanigpeike' Diosa Jesucristoen huadak hua'a o'manop<sup>ee</sup>'de.

<sup>27</sup> Dios nogtida Huairi o'e. Diosayo'da aya'nanada o'nop<sup>ee</sup>. Jesucristotaj oknop<sup>ee</sup>epo "Dios 'uruda o'e. Kenpa'da huadaknanada o'e." Mon'batia'pakika'. "Dakiti, Dios," mo'nonika'.

## 1 CORINTIOS

### Pabloa huakkuruda Corinto huakka' jakyo huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.

*Pabloa Corinto huakka' jakyo huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Pablo ijje. Jesucristoen huadak hua'a ka'manbatia'pakike'po Diosa me'ta mona'uyne. Opuđtaj o'nigmadoya'ne. Do huama'buy Sosteneserea on'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Opuđ Corinto huakka' jakyo huage'eri mo'ene. Diosensi'po ka'ne'po Diosa opudtaj boktie'ea'uyate. Jesucristotaj moknopoe'po Diosen mo'ene. Opuđtaj on'nigmadoya'ne. Nogyon nogyon aya'tada Huairi Jesucristotaj huaknopoe'eritaj on'nigmadoya'ne. Jesucristo oro'omeyen kenomeyenera Huairi o'e.

<sup>3</sup> Apag Dios oro'en o'e. Dios, Huairi Jesucristoerea opudtaj huadakda montihuapokike' kenpa'ti opudtaj huadaknopoa'da mogkike'. Mo'nopo'noeyike'.

*Jesucristotaj moknopoenok Diosa opudtaj daka' mogkika'po bo'tihuapokika'ne.*

<sup>4-9</sup> Kenda Diosa o'ika'nig kenda o'kika'apo. Diosen huasi'poere mo'noeohuahuike'po Diosa opudtaj mo'baktie'ea'uyate. Cristo Jesustaj moknopoika'nok Diosa huakka' bo'tihuapokika'ne. Diostaj mo'nigpeenok 'urunanada e'huage' huakka' bo'tihuapokika'ne. Jesucristotaj moknopoenok aya' opuda' Diosen daka' kagkike'po Diosa huakka' bo'tihuapokika'ne. 'Urudayo' kan'batia'pakike'po Diosa bo'tihuapokika'ne. Diosen opuda' kan'nope'po Diosa bo'tihuapokika'ne. Jesucristoen e'manmadika'te kan'pee'po Diosa e'tihuapokok daka'da moknopoika'po mo'nigpeika'. Konigepo Jesucristo onte'ti e'tiakapo'te mo'nigunhuahuika'nok Diosa aya' daka' kagkike'po bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti Jesucristo e'tiakapo'te kene'huaya' huame'noetadakon Diosa mo'nopo'teypaka'ika'apet. Kene'huaya' huame'noete "Dakhuea' ogka'," be'api' huaahue'dik o'neapo. Konigepo Diostaj dakiti yonikay.

*Opuđ bokupopakpo Jesucristoen huaknopoe'eri o'ene, kenpayo'da yan'nopeika'. Nogpa' nogpa' nopehue' yanika'.*

<sup>10</sup> Opuđ huakka'da mo'epo konigyo' aya'ada yan'nopeika'. Konigyo' yan'batia'pakika'. Nogpa' nogpa' batia'pakhue' yanika'. Konigyo' yan'nopeika'. Konig Dios o'pakika'nig yan'nopeika', egomey pogomey. Jesucristo Huairi kenda o'paknok diga'da o'nona'ne.

<sup>11</sup> Huayahuaya nogpa' nogpa' huadik on'batia'pakika'. Cloe'en jak huage'eri kenda mename'ne, egomey pogomey.

<sup>12</sup> "Pabloen huaknopoe'eri ijje." Sue'ada o'da'ika'. "Apolosen huaknopoe'eri ijje." Nogomeya' o'da'ika'. "Pedroen huaknopoe'eri ijje." Nogomeya' o'da'ika'. "Cristoen huaknopoe'eri ijje." Nogomeya' o'da'ika'. Ken konig nogpa' nogpa' opuda' boa'ika'ne.

<sup>13</sup> Cristotaj po'sakeahue' o'nuy. Hueypa cruzte do Pabloa nigbueyhue' o'ne'uyne. Konig do'hued huaknopoe'eri ka'ne'po bautiza ogkahue' o'nuyne.

<sup>14</sup> Botta'tayo'da bautiza ijmagma'uy. Crispotaj Gayotaere bautiza ijmagma'uy. Nogtanayo bautiza magkahue'da ije'uy.

<sup>15</sup> Pabloen huaknopoe'eri kae'po bautiza mogka'uyne be'api' ahue'dik o'ne.

<sup>16</sup> ...Aa' yokkahueate nogtaj bautiza yogka'uy. Estefanas huabeteretaj bautiza yogka'uy. Nogtanayo bautiza magkahue'da ije'uy ijnopoe'y.

<sup>17</sup> Bautiza kamagke'po Cristoa'ta monahue' me'uyne. Jesusen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa me'ta mona'uyne. Aratbuttaj Jesusa o'manigbuey'uyate. Oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po o'manigbuey'uyate. Jesus onte'ti o'noepo aratbuttaj o'manoehuahuike'apo. Kenpa' Jesusa o'ka'uyate kamanbatia'pakike'po me'ta mona'uyne. Do'huedda 'urua'da huadik kamanbatia'pakike'po ta'monahue' me'uyne. 'Urua'da huadik aratbuten huadikda e'manbatia'pakika'nayo Cristotaj oknopoe'hue'dikda ya'neapet. Kenpa'ti Diosa dakhuea' e'ka' bakkahueahue'dik ya'neapet. Kenpa'ti Cristoere noeohuahuhue'dik ya'neapet.

*Onte'ti kan'manounhuahuike'po Jesus o'manigbuey'uyate. Kenda Diosa o'manigka'uyate. Kenda huadak hua'a huakka'da o'noknopedenok Diosa o'manopo'yarea'de.*

<sup>18</sup> Hueypa cruzte Cristo o'buey'uyate o'manmadika'ikay. Kenda hua'a nama'da o'e oknopoe'hue' huage'eria on'nopeika'po kenpa'da bueydik o'nika'apo. Oro'nayo Cristoen huadak hua'a oknopoika'po onte'ti Cristoere o'noeohuahuike'apone. Teyda huadika Dios oro'taj mo'noeohuahuike'apone.

<sup>19</sup> Apagba'te inpa' o'madoya'uyate:

Oknopøehue' huae'eria huakka' katetapi' on'nopoika'nig'a. Nogok nopøehue'da o'neapo. Aratbut huakka' on'nopoenig'a kenda nama'da on'nopoø ijhuua'apoy. A'nennada Diosa oa'uyate.

<sup>20</sup> Huakka' huanopøø'eri 'urua'da huanopøø'eri nama'da on'nopoika'nig'a Diosa o'manopøø'de. Diosyo'da huadaknada o'nopøø.

<sup>21</sup> Dios o'paknok aratbut hua'enda daka' on'nopunhuahuika'po Diostaj oknopøehue'dik o'nika'. Diosa daka' o'nopøøpo Jesús en huadak hua'a huaknopøø'eritaj o'manopo'yarea'ika'. Ken huadak hua'ataj oknopøehue' huae'erianayo on'tierikika'.

<sup>22</sup> Judío aratbuta aknopøøya'po konig Diosayo'da ka'dik o'øenig eaktiahuyenta' on'pakika'. Nogda nogda e'nopøø'ta' nog aratbutada on'pakika'.

<sup>23</sup> Hueypa cruzte Cristo oro'taj mo'nigbuey'uyate. Oro'a o'manbatia'pakikay. Kenda judío aratbut on'pøøpo huakka' o'nokbira'po oknopøehue'dik o'nika'. Jesús hueypa cruzte aratbuttaj o'manigbuey'uyate nog aratbutada on'pøøpo nama'da hua'a o'e on'nopoika'.

<sup>24</sup> Judío aratbut huaknopøø'eri kenpa'ti nog aratbut huaknopøø'eri Jesucristotaj on'nigpøenok kenomeytanayo Diosa o'bakkahuea'po onte'ti Diosere o'manoanhua'huika'apo. Kenda Dios o'nopøøpo 'urua'da o'kika'.

<sup>25</sup> Kamanigbuey'po Diosa kurudya' Jesús taj o'ta'mona'uyate. Dios nopøehue'ada o'ka' teyhue'ada o'ka'uy aratbutada en'nopøø'tada Diosa kenda o'ka'po huakka'nanada o'nopøøpo o'ka'uyate. Teynanada o'ka'uyate.

<sup>26</sup> Opuðomey huaknopøø'eri sue'ada huakka' huanopøø'eri ee'pi' sue'ada teyda huairi ee'pi' sue'ada huairi huairiensi'po ee'pi' Diosa boktie'ea'uyne. Kenda nopøø'dik mo'ene, egomey.

<sup>27</sup> Diosa o'pakpo sue'da huanopøø'eritaj o'baktie'ea'uyate. Huakka' huanopøø'eria kan'bira'e'po Diosa nopøehue' huae'eritaj o'baktie'ea'uyate. Teyda aratbut kan'bira'e'po aratbut sue'da teytaj Diosa o'pakpo o'baktie'ea'uyate.

<sup>28</sup> Aratbuttaj huairi ehue'kon kan'bayahue'po Diosa huairi ehue'takon huanaba'taj pai'da aratbuttaj huatibirae'eritaj o'baktie'ea'uyate.

<sup>29</sup> "Huadakda ijjeý. Huairi ijjeý. Huakka'da ijnopøøy." Dios e'pøøte ahue'dikda ka'nike'po kenda Diosa o'ka'uy.

<sup>30</sup> Diosa o'paknok oro'omey Jesucristotaj oknopøø'eri. Jesucristotaj oknopøøpo Diosa 'urua'da e'kika' mo'nopoika'ne. Jesucristotaj oknopøøpo Diostaj huadaky'o' o'ika'ne. Jesucristotaj oknopøøpo Dioseny'o'da e'kikata' o'pakika'ne. Jesucristotaj oknopøøenok Diosa mo'nopo'tøøpo mo'noanhua'huika'apone.

<sup>31</sup> Konigepo, "Huaboro'da Dios. Huadakda o'e Dios. Huamatinepahui'eri Dios o'e. Huakka'da o'ka'uyate. Kenpa' aratbuta kan'manbatia'pakike'." Ken konig Apagba'a oa'.

## 2

*Jesucristo hueypa cruzte mo'nigbuey'uyate. Kenda huadak hua'a Pabla o'manbatia'pakika'uy.*

<sup>1</sup> A'nenda opudomeytaj ata'huadeya'po on'huahua'uy, egomey. Jesucristoa mo'nigka'uyatenig ijmanbatia'pakika'uy. Diga'da huanopøø'erien hua'a onikahue' o'nika'uyne.

<sup>2</sup> A'nenda opudomeyere ijjunhua'po opudtaj Jesucristotayo'da e'tia'pakika'ta' ijpakuy. Kenpa'ti Cristo hueypa cruzte o'buey'uyate kedayo'da e'manbatia'pakta' ijpakika'uy.

<sup>3</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadika'po konig teyhue'da ijika'po kenpa'ti ijiriga'po ijme'pukika'uy.

<sup>4</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakpo konig huakka' huamanopøø'eria 'urunanada on'manmadika'nig manmadikahue' ijika'uy. Diosen Nokireganayo teyda be'tihuapokika'nok daka' Jesucristoen huadak hua'ayo'da ijmanbatia'pakika'uy.

<sup>5</sup> Huabokereken 'uruda hua'a mo'pøødepo Diostaj moknopøøenig'a Dios kenda pakhue' o'e. Diosen teyda hua'a mo'pøødepo moknopøø'eri. Kenda Dios o'pak.

*Diosen e'nopøø' Diosen Nokirega mo'nopøø'eri'ika'*

<sup>6</sup> Huaknopøø'eri daka'da o'noknopøøonhuahuika'nigtaj Diosen 'urua'da huanopøø' o'manmadikikay. Kenda oknopøøehue' huae'eri on'nopoika'nig manmadikahue' o'ikay. Oy gobierno huairi o'nika'nignayo on'bueyapo kenpa'ti kenomeyen e'nopøø' ehue'da o'eapo. Kenomeyen hua'a manmadikahue' o'ikay.

<sup>7</sup> A'nennada Dios soatayo' o'nopoika'uyatenig aratbuttaj ijmanbatia'pakikay. Huadari kahued oro'taj kurudyo ijbatohua'apoy Diosa soatayo' o'nopøø'uyate. Kenda ijmanbatia'pakikay.

<sup>8</sup> Kenda nogbayo nogbayo huairi nopoenkahue' o'ne'uyate. E'nopoenka'nayo Jesús oro'en 'uruda huairitaj hueypa cruzte arakhue' ya'neay'uyet.

<sup>9</sup> Apagba'a oa'po:

Diostaj di'da huae'eritaj 'urua'da Diosa mo'nigkika'apone. Kenda Dios 'urua'da mo'nigkikaponig aratbuten huakpoa tiahuayhue'dikda o'nika'uy. Kenda peehue'da o'nika'uy. Kenpa'ti kenda Diosa mo'nigkikaponig nopoe'hue'da o'nika'uy.

<sup>10</sup> Kenda Diosa mo'nigkika'aponig oro'taj a'manopoenkaya'po Diosen Nokirega bo'tihuapokuyne. Aya'da Diosa o'nopoe Diosen Nokireg kenpa'ti o'nopoe'po oro'taj mo'nopoe'ayne.

<sup>11</sup> Konig nog aratbuta on'nopoika'nig oro'omeynayo nopoe'hue'dik o'ika'ne. Ke'nen nokiregayo'da kenda on'nopoe. Konigti kenda Dios o'nopoika'nig Diosen Nokiregayo'da o'nopoe.

<sup>12</sup> Konigti kenda Diosa katetehue' mo'nigkika'aponig a'nopoenkaya'po Diosen Nokireg oe'uy. Aratbuten nokireg baehue' o'uyne.

<sup>13</sup> Kenda Diosa oro'taj mo'nigkika'apone Diosen Nokirega mo'nopoe'ayne. Kenda o'manmadikikay. Konig huabokerekada on'nopoika'nig manmadikahue' o'ikay. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosen hua'a oro'a o'manmadikikay.

<sup>14</sup> Aratbuta Diosen Nokireg toehue' o'nepo kenda Diosen Nokirega o'manmadikika'nig peehue'dik o'nika'. Diosen e'manmadika' nama'da o'e on'nopoe'po. Diosen e'manmadika' nopounkahue' o'nika'. Kenomeynayo Diosen Nokirega o'manopo'toenok on'nopoenkika'.

<sup>15</sup> Aratbut Diosen Nokireg on'nopo'toe'po aya'da nopoe'dik o'ne. Huadak ya'etpi' dakhue' ya'etpi' nopoe'dik o'ne. Nogomey Diosen Nokireg toehue' o'nepo "dakhuea' ogka'," oro'omey huaknopoe'eritaj huaahue'dik o'nika'.

<sup>16</sup> "Kenda Dios Huairi o'nopoika'nig be'api' nopoe'hue'dik o'ne. Diostaj onmadikahue'dik o'ne." Apagba'a kenpa' oa'. Oro'nayo Diosen Nokireg o'nopo'toene o'nopoe'y. Konigepo Cristoen e'nopoe' oro'akon o'nopoe'ne.

### 3

*Oro' Diosenyo'da huabaa'eri o'ene.*

<sup>1</sup> Ken konig huabokerek Diosen Nokirega nopo'toehue'da mo'enok opudtaj onbatia'pakdik ijika'uy, egomey, pogomey. Konig huasi'po huaboa'da Cristotaj o'noknopoe'denigtaj onbatia'pakdik ijika'uy.

<sup>2</sup> Konig huasi'potaj on'hue on'yokika' konig sigda sigda daka'da opudtaj o'nonmadikika'uyne. Konig huabokerektaj ijmanmadikikay opudtaj onmadikahue' o'nika'uyne. Huabokerektaj e'manmadika' peehue'dikda mo'ika'uyne oyda kenpa'ti peehue'dik mo'ika'ne.

<sup>3</sup> Aratbutada on'pakpo ogkika'nig opudomeyakon Diosen Nokirega o'pakika'nig kikahue' mo'ika'ne. Nogatj nogtaj dig mo'bahuahuyapo kenpa'ti nogtaj nogtaj mo'maboyika'ne. Konig Diostaj oknopoe'hue' huae'eri ogkika'nig opudomey bokika'ne Diosen Nokiregtaj nigpeehue'da mo'ika'ne.

<sup>4</sup> "Pabloen huaknopoe'eri ijje'y." Noga boa'ne. "Apolosen huaknopoe'eri ijje'y." Noga boika'ne. Konig huabokerek Diosen Nokireg nopo'toehue'nanada huae'eri mo'ika'.

<sup>5</sup> Do Pablo Apolosere Diosen huanaba' o'epo Diosen o'kikay. Jesucristoen huadak hua'a o'nonmadika'uy nok opudomey Jesustaj moknopoe'uy. Konig Diosa mena'uy nignga ijmanmadikika'uy. Konig Diosa Apolostaj ona'uy nignga o'kika'uy.

<sup>6</sup> Do Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuika'uyne. Diosa opudtaj huaboa'da moknopoe'ayne. Apolosa opudtaj monmadikika'uyne. Diosa o'tihuapoknok nogiti nogiti Cristotaj moknopoe'uyate.

<sup>7</sup> Be'api' Cristoen huadak hua'a huamanbatia'pakeri hueretda ehue'da o'ne. Be'api' huamanmadika'eri hueretda ehue'da o'ne. Diosayo'da nogiti nogiti yaknopoe'taj o'batihuapokika'.

<sup>8</sup> Jesucristoen huadak hua'a huamanbatia'pakeri kenpa'ti Diosen huamanmadika'eri konigti huadaknada ogkika'. Kenda noga noga ogkika' Diosa o'nopoe'po dakhua'pa o'bayokapo.

<sup>9</sup> Oro' Diosenyo'da huanigka'eri o'ene. Opudnayo konig Diosen ta'ba mo'ene. Opudtaj 'urua'nanada Diosa mogkika'ne.

Opudomey Jesucristotaj moknopoenok konig Diosen jak mo'ene Diosa o'ka'.

<sup>10</sup> Do konig 'uru jak huaka'eri ijje'po Diosa be'teya'nok jak huanhuad konig 'iddu ijka'uy. Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakikay. Ijmanmadikikay. Diosa be'tihuapokonhuahua'uyne. Jak 'iddu aya' jak huanhuad o'e. Jesucristotaj eknopoe' konig jak iddu o'e. Huaknopoe'eritaj noga Diosen hua'a on'manmadikika'. Jesucristotaj huaknopoe'eritaj kan'manmadikike'po daka' kan'manmadikike'.

<sup>11</sup> Jesucristo konig Diosen jak 'iddu Diosa onhuada' noga jak 'iddu ehue'dikda o'ne.

<sup>12</sup> Jesucristoen huaknopōē'eritaj nogte huamanmadika'eria 'urua'da on'manmadika'apo. Nogomeya sue'da huadakkid huaknopōē'eritaj on'manmadika'apo.

<sup>13</sup> Jesús e'tiakte Diosen kene huaya' huame'noe o'ēapo. Kenoka' aya'da Diosen dakuuapa on'baa'de'ika'nig'a aya'ada on'tiahuayapo. Diosa o'batiahuay'ea'apo. Dios konig ta'ak o'bakpaka'apo. Sue'da huadak en'baa'nayo o'bakpakapo. Sue'da huadak e'manmadika' o'bakpaka'apo. Huadakda e'manmadikika' bakpakahue' o'ēapo.

<sup>14</sup> Konig 'iddute jak ogkadhua'po Diosen huadak hua'a on'manmadikika'uy. Huaknopōē'eritaj daka' on'manmadikika'uy. Huaknopōē'eri daka'da eknopoun-huahuika'nayo batikhue'da e'ika'nayo huamanmadika'eritaj dakuuapa ya'bayokapet Diosa.

<sup>15</sup> Sue'da huadak huamanmadika'erien huaknopōē'eri eknopōē'ada e'batiknayo Diosen hua'a huamanmadika'eria sue'da huadakamon on'manmadikika'nok ehue'da o'ēapo. Huamanmadika'eriyoda konig jak e'bakpaka'ya' o'norokpo Cristoere onte'ti on'noeonhuahuika'apo.

<sup>16</sup> Opuđ Cristoen huaknopōē'eri mo'ēne. Opuđ konig Diosen jak mo'ēpo Diosen Nokireg opudennopo'yo o'ika'.

<sup>17</sup> Diosen jak kenpa'da 'urua'da o'ika'. Diostaj 'urua'da o'ē. Kenpa'ti opud Diosen jak konig mo'ēne. 'Urua'da Diostaj mo'ika'nok. Diosen huaknopōē'eritaj be'api' dakhuea' e'batoka'nayo Diosa kentaj ke'poda castiga o'magka'apo.

<sup>18</sup> Huata'da nama'da onahue' yanika'. "Donayo huakka' ijnopōey." Ahue' yanika'. Arat-butenda e'nopōē' huakka'da ijnopōey bepi' e'nopōē'nayo hueretda e'nopōē' a'nopōēya'po "nopōēhue'da ijjej," kan'nopeike'.

<sup>19</sup> In huadariya' huabokerek huakka'da on'nopeika'. Aratbutada e'nopōē' Diosa pakhue'da o'ika'. "Huakka'da ijnopōey aratbuta ea'ada nama'da ogkika'nok Diosa o'nopōēpo ehue'da o'maea'." Apagba' kenpa' oa'.

<sup>20</sup> "Huakka' huanopōē'erien e'nopōika'taj Diosanayo o'nopōē. Kenomey nama'da on'nopeika'nig Diosa o'nopōē." Kendakon Apagba' oa'.

<sup>21</sup> Konigepo, "Oro'en huamanmadika'erinayo 'urua'da monmadikika'ne," ken konig batia'pakhue' yanika'. Diosanayo opudtaj aya'da bo'yokdeme'ne.

<sup>22</sup> Kan'manmadikike'po opudtaj Diosa Pablo Apolosere Pedrotaere bo'yokuyne. Huadari bo'yokuyne. E'noe' kenpa'ti e'buey bo'yokuyne. Oyda kenpa'ti nogok mo'noeonhuahuika'apone. Kenda aya'da o'puden mo'taene.

<sup>23</sup> Opuđ Cristoen mo'ēne kenpa'ti Cristo Diosen o'ē.

## 4

### *Cristoen huata'moneria konig ogkika'.*

<sup>1</sup> Apolos doere Cristoen huanaba' o'ēpo Jesucristoen buttida hua'a daka' kan'manmadike'po Diosa mo'nopōēa'uyne kenpa'ti mo'ta'mona'uyne. Ken konigda opuda oro'taj mokie'ne.

<sup>2</sup> Huanaba'a huairien o'tamatōēpo daka'da tamatoēdik o'nika'po kenpa'ti ke'nen huair-itaj daka'da kan'nigpeeonhuahuike'.

<sup>3</sup> Pablo huadakda huanaba' Diosen o'kika' do'taj opudomey mo'nopōētpi'. Pablo sue'da huadak huanaba' o'kika' mo'nopōētpi'. Kenda mepu'kehue'dik ijjej. Kenda ijkika'uy huadakpi' dakhue'pi' do kenpa'ti huata'da tome'pukhue'dik ijjej.

<sup>4</sup> Opuđomeyere dakhue' huamanmadika'eri huanaba' ehue' ijika'uy donayo ijnopōey. Konigepo Diostaj huadakda ijjej ahue'dik ijjej. Diosayo'da kenda huaa'dik me'ēne.

<sup>5</sup> Kurudya' Cristo tiakhued e'e'ted. "Cristoen huanaba' huadak o'ka' dakhuea' o'ka'," ahue' yanika'. Cristo e'tiakte katēpi' huanaba' huanopōya'da o'nopōika'nig kenpa'ti katēpi' o'kika'nig konig iregireg o'kika'nig kenda Cristoa o'batiahuay'ea'apo. Aya' Cristoa kenda o'manopōēa'apo. Huabokerek 'urua'da e'kika'nayo, "Huadakda i'kikame'ne." Cristoa o'mana'apo.

<sup>6</sup> Kenda huaboa'da o'nona'dene, egomey, kenda opudtehuapa' on'nigbatia'pakne. Konig Apolos doere Apagba' o'kika'nig opudtaj o'nonmadika'ne. Apagba'tayo'da nigpeika'dik mo'ēne. Diosen huamanmadika'eri noga "Huadakda o'ē. Kentaj ijpa'ki. Noga huamanmadika'eri dakhue'da o'ē." Ken konig ahue' yanika'. Aya'tada konigti yan'bakikika'.

<sup>7</sup> "Oro'nayo huadakda o'ēy. Nogomey sue'da huadak o'ne." Kenpa' nopōēhue'dik mo'ēne. Aya'da mo'matoika'nig kenpa'ti aya'da mo'nopōika'nig Diosa mo'bayokuyne. Konigepo do'huada aya'da ijbae'ika'uy nopōēhue' yanika'.

<sup>8</sup> Huakka'da Diostaj oknopōikay. Aya'da katēpi' o'paknig o'matōey. Opuđ oy mo'nopōēnig'a. Oro' huairi o'ēy, Pablo Sósteneseretaj pakhue' o'ēy opuda' mo'nopōēnig'a.

Opudomey huairi ka'ne' ijjeretpaki. Opud huairi ee'nayo oro' opudere huairi yahue'dik o'eapect.

<sup>9</sup> Jesucristoen huadak hua'a kan'manbatia'pake'po oro'taj Diosa mo'ta'mona'uyne. Diosa o'paknok oro' huairi ehue' o'ey. Huanaba'onig o'ey. Kenda aya'ada bo'tiahuayika'nig buyeidik o'ne. Aratbuta on'batia'pakika'.

<sup>10</sup> Cristoen o'kika'nok huasegda o'nepo ogkika' aratbuta oro'taj mo'tinopo'epo. Oro'nayo Jesucristotaj daka' oknopokay huata'da mo'tinopo'ika'ne. Oro'nayo teyhue'da o'ey. Opudnayo teyda mo'ene. Nopo'ehue'da o'ne. Oro'taj aratbuta mo'tinopo'ika'nok opudomey huadakda o'ne aratbuta mo'tinopo'ike'po.

<sup>11</sup> A'nenda oydakon aypota' o'ikay kenpa'ti maymaya' o'ikay. Kenpa'ti yudtata' pai'da o'ikay. Aratbuta oro'taj dakhuea'da mogkika'ne. Oro' konig nogyon nogyon o'hua'udhuahuikay. Oro'en jak sigpi' ehue'da o'ika'.

<sup>12</sup> Aypotehuapa' yudtatehuapa' huakka'da o'baa'ika'po o'arogikay. Aratbuta oro'taj e'tidi'ke'tada oro'nayo kenomeytaj huadakda hua'a o'baa'tokikay. Kenoka' oro'taj dakhuea' egka'te bahuadiyhue' o'ikay.

<sup>13</sup> Dakhuea'da oro'taj en'huaa'tada oroa kenomeytaj huadakda hua'a o'maboroayikay. A'nenda oydakon oro' konig tajpo o'енок, oro' konig pakhue' o'nika'nig o'енок oro'taj pakhue' mo'epo mo'enne.

<sup>14</sup> Kan'bire'po opudtaj nigmadoyahue' o'nene. Opud konig do'hued huasi'po mo'енок daka'da on'boroaypo on'nigmadoya'ne.

<sup>15</sup> Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eria huakka'da e'to'e'pi' huaknopoe'eri nogtida huaoj mo'toene. Do'taj mo'toene. Konig opuden huaoj ijje'y. Jesucristo Diosen huamanoeanhuahuika'eri o'e opudtaj o'nonbatia'pakika'uynok opud moknopoe'uyne.

<sup>16</sup> Konig do'urua'da ijikika'nig konigtaj yag'kika'. Kenda huakka'da ijpakpo o'nona'ne.

<sup>17</sup> Konigepo opudtaj Timoteotaj on'nigta'moname'ne. Timoteo Jesucristotaj huaknopoe'eri o'epo konig do'hued huasi'po huadi'nanada o'e. Ke'na Diostaj daka' o'nigpe'ika'. Konig Jesucristotaj ijnigpe'ika'nig kenda monbatia'pakapone. Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Jesustaj huaknopoe'eritaj ijmanmadikika'uynig kenda Timoteoa monbatia'pakapone.

<sup>18</sup> Pablo ome'pukpo oro'te tiakhue' ya'eapect sue'ada do huadakda ijje'y huanopoe'eria e'nopo'e'tada,

<sup>19</sup> a'ti opudte ijtiakapoy ijnopoe'y Diosa e'paknayo. Kenoka' do e'tiakte huadakda ijje'y huaa'eri menpa' huadak ka'dik o'neapo ijnopoe'apoy. Oy kenda ondapakika'nig buttida o'e ijnopoe'apoy.

<sup>20</sup> Dios Huairitaj e'nigpe'ika' huakka'dik huapa ehue' o'e Dios Huairitaj e'nigpe'ika'te Diosa oro'taj mo'nopo'toepo Diosen e'ka' montihuapokika'ne.

<sup>21</sup> ¿Kateataj bo'pak opud? A'ti do e'tiakte opudtaj dakhuea'da e'magkapi' di' e'maepi' daka'da e'matog'pi'. ¿Kateataj bo'pak?

## 5

*Huaknopoe'eri e'eqada dakhuea' o'ka'nok yan'maoroka'. Pabloa o'mana'uyate.*

<sup>1</sup> Opudomeyere nogtida huaknopoe'eria ke'nen huaoen huato'e'taj oktog, o'tipeey. Kenda dakhuea'nanada o'e. Ken konig Cristotaj oknopoe'hue' huae'eritipi' kahue' o'nika'.

<sup>2</sup> Oro'omey huadakda o'ey. ¿Mena'po kenpa' opud huata'da mo'tinopo'ika'? Ke'na dakhuea'da o'kika'po suhue'nanada e'dik mo'ika'ne. Opud e'kupopakya' maoroka'dik yanika'.

<sup>3</sup> Do'hued huaso' opudere ehue' ee'pi' do'hued nokiregnayo opudere o'ika'. Ken huabokerek dakhuea'da o'kika' ijhuaa'dey.

<sup>4</sup> Huairi Jesucristo o'paknok yan'kupopak. Do'hued nokireg opudere mo'ea'pone. Kenpa'ti Jesús Huairia opudtaj bo'tihuapokapone. Diosen ka'dik mo'ea'pone.

<sup>5</sup> Ken dakhue' huabokerek ke'nen huaso'taj castiga kagke'po toto'taj yan'yokti'. Nogok Jesús Huairi e'tiakte ke'nen nokireg onte'ti Diosere ka'noeanhuahuike'po toto'taj yan'yokti'.

<sup>6</sup> Dakhuea' huaka'eritaj, "Dakhuea' i'kika'ne. Kenpa'da ya'orokti'." Onahued mo'ene. "Huadakda o'kikay." Opuda nama'da boa'ika'ne. Nogtiada opudya' dakhuea' e'kika'nayo kenpa'ti kentaj orokahue' ee'nayo a'ti aya'adakon dakhuea'da bo'kika'apone.

<sup>7</sup> Opud dakhuea' kahue' mo'ea'petpi' kenpa'ti huadak bo'kika'apetpi' kenpa'ti Cristotaj daka' mo'nigpe'ika'apetpi' ken huabokerek dakhuea' e'ka'taj yanenti'. 'Urunopo'da ka'nike'po Cristo cruzte oro'taj mo'nigbuey'uyate.

<sup>8</sup> Konigepo huadaknopo'da mo'tojika'po kenpa'ti buttidayo' mo'nopoika'po nogiti Cristotaj yanoknopoika' nogiti Cristotaj yan'nigpeika' kenpa'ti nogomeytaj bahuadiayhue' yanika', kenpa'ti nogomeytaj batuktukhue' yanika'.

<sup>9</sup> Huabokerek toepakhued e'ęada ettone'taj en'bakde'ika'nayo dakhue'nanada o'e. Kenomeyere ikahue'dik mo'ene. Kenda a'nenda o'nigmadoya'uyate.

<sup>10</sup> Oknopęehue' huag'eria nogtaj nogtaj on'bakde'ika', kenpa'ti noga e'eretmatęęada nogiti nogiti huakka'da on'pakika', kenpa'ti noga on'berika', kenpa'ti noga e'ketka' diostaj on'deretpakika'. Kenomeyere ikahue'dik yanika' opudtaj onahue' o'nuyne. Kenomeytaj kenpa'da bakhuahue'dik mo'ene.

<sup>11</sup> Aratbut Cristotaj huaknopę'eri huama'buy ijjeý ea'ada nogta nogta ettone'taj on'bakde'ikapi', e'matęęada nogda nogda on'eretpakikapi', e'ketka' diostaj on'pakikapi', nogeria on'tierikikapi', borrachoa' o'ikapi', huabere'eri o'nepi', Kenomeyere ikahue' yanika'. Kemomeyere bapehue' yanika'. Kenda e'mana'ta' ijpakı.

<sup>12-13</sup> Oknopęehue' huag'eritaj dakhuea'da bo'ka'ne. Manahue'dik ijikay. Diosayo'da kenda mana'dik o'e. Opuđomeý huaknopę'eri bo'kupopakika'ne. Be'api dakhuea' e'kika'nayo opuđada maoroka'dik mo'ika'ne. Konigepo ke'na huaknopę'eri ke'nen huaoen huatoę'taj oktoika', kentaj yanen'.

## 6

*Oknopęehue' huag'eri huairite huama'buytaj batohuahue' yanika'.*

<sup>1</sup> Menokapi' o'nen huama'buy huaknopę'eri opudtaj dakhuea' o'ka' mo'nopęepo gobierno huairitaj mo'batohua'ika'nig'a. Gobierno huairi Cristotaj oknopęehue' huag'eri o'e. ¿Mena'po Cristotaj huaknopę'eried huairite batohuahue' mo'ika'? Huadakpi' dakhuea'pi' o'ka' opuden huairia ona'dik mo'ene.

<sup>2</sup> Nogok kene'huąya' huame'noete aya' aratbut katepi' ogkadhuahuika'uyate Jesúsen huaknopę'eria on'mapeędepo, "Dakhuea' on'magkadhuahuika'uyate." On'bahuaa'apo. Kenda mo'nopęene. Opudere huaknopę'eri huama'buya sue'da nama'da dakhuea' eka'nayo opuden huairianayo manoeýika'dik mo'ene.

<sup>3</sup> Diosen huata'moneria nama'da egka'nayo nama'da ogka'oro'a bahuaa'dik o'ęapone. Kenda mo'nopęe. Konigepo oro'en huaknopę'eritaj daka' o'peęepo dakhuea' o'ka' huaa'dik o'ęapone. Yan'manoeynoeypo yan'bakkahuea'.

<sup>4</sup> Huama'buy nog huama'buytaj dakhuea' eka'nayo oknopęehue' huag'eri huairite batohuahue' yanika'.

<sup>5</sup> Kenda mona'nig opud bira'dik mo'ene. Opudere nogtida huaknopę'erıapi' nog huaknopę'erıtaj dakhuea'da egka'nayo opudere nogtida huama'buy huadakda huanoęę'eria menpa'ya'e. Ke'na manoeýnoeyika'dik o'e.

<sup>6</sup> Huama'buya dakhuea' egka'nayo oknopęehue' huag'eri huairite kan'manoey'e'po batohuahue' yanika'.

<sup>7</sup> Kenoka' nog huaknopę'eria opudtaj dakhuea'da mogka'nok kan'manoey'e'po oknopęehue' huag'eri huairite mo'batohua'ika'ne. Kenpa' bo'kika'po dakhue'nanada bo'kika'ne. Nog huaknopę'eria ontaj dakhuea' egka'te sohuata'da ika'dik i'et kenda huadakda o'e. Nog huaknopę'eri ontaj ekbere'nayo kenpa'da kake' nopęetdik i'et kenda huadakda o'e.

<sup>8</sup> Opud huaknopę'eria nog huaknopę'eri huama'buytaj huayahuaya dakhuea'da bo'kika'ne. Kenpa'ti mo'berika'ne. Dakhuea'da bo'kika'ne.

<sup>9-10</sup> Nama'da huaa'erıtaj manpeehue' yanika'. Nogok aya'ada Diostaj nigpeika'dik o'neapo. Dakhuea' huaka'eri Diosere ikahue' o'neapo. Kenpa'ti huatoęere ehue'ada nogtaj nogtaj ettone'taj huabakdejeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti e'ketka' Diosta' huaeretpakeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti nogen huatoę'taj huabakdejeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti huabotbokereka' huabakdejeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti huabereeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti nogen en'tamae' huaeretpakeri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti borrachoa' huakika'eri. Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti huamahujá'eri Diosere ikahue'dikda o'neapo. Kenpa'ti nama'da ia'po huabakbere'eri Diosere ikahue'dikda o'neapo.

<sup>11</sup> Nogte huakka'mona opud kenpa' bo'kika'uynig'a Diosa bokkahuea'uyne kenpa'ti Diosa mo'nopo'tęenok Diosenyo'da bo'kika'ne. Jesús Huairi o'paknok Diosen Nokırega o'paknok "huadakda mo'ene," Diosa mona'uyne.

*Oro'en huąsq' Diosen o'e.*

<sup>12</sup> "Katepi' e'ka'ta' ijpakpo ka'dik ijjeý." Aratbuta on'batia'pakika'. Katepi' kahue' yanika' Diosa manahue' eę'nayo kenda ka'dik eę'pi' kenda kika'dik e'ęada tihuapokhue'dik



mo'ika'ne. Katepi' oro'omey kika'dik e'eada batikhue'dik o'epetpi' o'nopoepo kenda kikhue' mo'nika'.

<sup>13</sup> Huaaypotehuapa Diosa aypo mo'nigka'uyate. Aypotehuapa' Diosa huaaypo bo'ka'uyate. Nogok aypo ehue' o'epo kenpa'ti huaaypo ehue'da o'epone Diosa kenpa' oa'nok. Nogen huatoe'taj kan'bakde'ike'po Diosa oro'en huaso' kahue' o'uyate. Cristotaj huadakdayo' kagkike'po Diosa oro'en huaso' o'kuyate. Kenpa'ti Cristoa daka' mogkika'ne.

<sup>14</sup> Diosa Jesús Huairitaj huakudaka'da ee'tada o'noyhuada'uyatenig konigti kubarakya' Diosa teyda o'epo mo'noyhuada'apone oro'taj.

<sup>15</sup> Oro'en huaso' Cristoen o'taene. Do Cristoenso' ijjeppo huabakdejeritaj sigpi' bakdejhue'dikda ijikay.

<sup>16</sup> Huabokerek huabakdejeritaj e'bakdejnayo botta' e'eada konig nogtida o'ne. Kenda opud mo'nopoetpi'. "Botta' e'bakdeada konig nogtida o'ne." Apagba'a kenpa' oa'.

<sup>17</sup> Aya'da huaknopoe'eri Cristotaj o'noknopoeppo Cristoere konig nogtida huaso' o'ne. Konig Cristo o'pakika'nig kenomey konigti on'pakika'.

<sup>18</sup> Nogen huatoe'a e'bakdejta' e'paknayo yan'makonikati'. Kenpa'ti nogen huatoe'taj on e'bakdejta' e'paknayo ka'e' yan'nopoepo yan'monikati'. Nog ettone'taj huatino e'matie'nayo o'nen huaso'tada dakhuea'da i'ka'ne. Nogda katepi' dakhuea' eka'nayo o'nen huaso'taj dakhue' ogkahue' i'ene.

<sup>19</sup> Oro'en huaso' Diosen jak'o'ene. Oro'omeytaj Diosa ke'nen Nokireg bo'yokuyne. Oro'en huaso'yo o'ika'. Oro'en huaso' Diosen o'tae.

<sup>20</sup> Huakka'teda ee'tada Diosa mo'nigbae'uyne. Diosa oro'taj a'nigbaeya'po Jesustaj mo'nigbueya'uyate. Konigepo oro'en huaso' urua'da mogkika'nok aratbut oro'omeytaj bo'tiahuayo, Dios huadaknana da o'e. On'huaa'ika'apo.

## 7

### *E'toepaktaj Pabla o'manmadika'uyate.*

<sup>1-2</sup> E'toepak menpa' huadak ya'e do'taj on'nigmadoya'uyate. Kenda e'nopoe'ta' bo'pakpo on'nigmadoya'uyate. Huabokerek toepakhue' ee' huadakda o'enig'a nogta' nogta' e'eretpaknayo kan'toepakike'. Kenpa'ti ettone' konigti huatoeyo'da to'e'dik o'ne.

<sup>3</sup> Ettone' e'bakdejta' e'paknayo huatoe'ereda bakdejdik o'e. Konigti huabokerek e'bakdejta' e'paknayo huatoe'ereda bakdejdik o'e.

<sup>4</sup> Huabokerek e'toepakde' huatoeen huaso' on'tajka'. Kenpa'ti ettone'a huatoeen huaso' on'tojka'.

<sup>5</sup> Huatoe' e'paktada "Bakdeahue' ijje," ahue' yanikati'. Kenoka' onpapayo' bo'pakpo sue'da huame'noe bakdejhue' ya'nunhuati'. A'tiona'pakya'po sue'da huame'noe bakdejhue' ya'nunhuati'. Ken ona'ti huatoe'ere yan'huedikati'. Idada onte'ti huatoe'ere e'huednayo konig huanopoda nama'da o'paknok kenpa'ti kenda toto' o'paknok kahue' mo'epone.

<sup>6</sup> "Yan'toepak." Manahue' ijje. E'toepakta' e'paknayo toepakdik mo'ene.

<sup>7</sup> Do huatoe' toehue' ijje. Do ijjenig konig aya'ada ee'nayo kenda do e'paktada nogte kan'toepake'po Diosa o'batihuapokika' kenpa'ti nogte toehue' ka'ne'po Diosa o'batihuapokika'.

<sup>8</sup> Konig do opud toepakhue' e'jka'nayo huadakda o'e. Opud toepakhued huae'eritaj kenpa'ti ayhuataj o'nona'ne.

<sup>9</sup> Huakka'da huatino e'matie'ta' e'paknayo kenpa'ti bakdejdikda mo'epo, yan'toepakti'. E'toepaknayo huadakda o'e. Huatoe' toehue' e'eada e'bakdejta' e'eretpakika'nayo dakhue'da o'e.

<sup>10</sup> Huatoe'taj enhue' yanika'. Ettone' e'toepakde'taj ijmanay. Kenda Jesús Huairia huakkuruda o'mana'uyate.

<sup>11</sup> Ettone'a huatoe'taj e'ennayo nogdakon toepakhue' ka'nike'. Onte'ti huatoe'taj kan'noeyike'. Konigti huabokereka huatoe'taj kenpa'ti enhue'dik ka'nike'.

<sup>12</sup> Huabokerek huaknopoe'eri o'epo ke'nen huatoe' oknopohue' huae'eri e'eada ke'nen huatoe'taj e'enta' pakhue' o'nika'nok huabokereka huatoe'taj enhue' yanika'.

<sup>13</sup> Kenpa'ti ettone' huaknopoe'eri o'epo huatoe' oknopohue' huae'eri e'eada huatoe'taj e'enta' pakhue' o'enok ettone'a huatoe'taj enhue' yanika'.

<sup>14</sup> Cristotaj oknopohue' huae'eri huatoe' e'tae'pi' enhue' e'nika'nayo ettone' huaknopoe'erien huatoe' Diostaj uruda e'dik o'nika'apo. Kenpa'ti huabokerek huaknopoe'erien huatoe' Diostaj uruda e'dik o'nika'apo. Huatoe'taj e'ennayo huasi'po konig oknopohue' huae'eriensi'ponig ya'neapet. Dakhue'da ya'neapet. Huatoe' enhue' ee'nayo huasi'po huadakda o'nika'apo.

<sup>15</sup> Huabokerektapi' ettone'tapi' huatoꝝ oknopꝝehue' huag'eria pakhue' o'epo e'enta' e'paknayo ka'nene'. E'ennayo huabokerektapi' ettoneapi' huaknopꝝeria hua'dik o'ne. Oro'taj e'nopo'noeya'ta' o'pakika' Diosa.

<sup>16</sup> Ettone' o'nen huatoꝝ oknopꝝehue' huag'eritaj enhue' ee'nayo huatoꝝ i'nopo'korea' nok Jesústaj oknopꝝe'dikpi' o'ne. Kenda nopꝝe'dik mo'ene. Huabokerek o'nen huatoꝝ oknopꝝehue' huag'eritaj enhue' ee'nayo huatoꝝ i'nopo'korea' nok oknopꝝe'dikpi' o'ne. Kenda nopꝝe'dik mo'ene. Kenda Cristoa onahue' mo'uynig'a do'huada ijnopꝝepo o'nona'ne.

<sup>17</sup> Konig Diosa mona'uynye, konig Diosa o'pakika'nig yag'kika'. Kenpa'ti nopo'koreahued mo'epo mo'ika'nig konigti yanikati'.

<sup>18</sup> Cristotaj yanopo'korea' kenpa'ti yanoknopꝝe' Diosa ena'te kenoka' huabokerektapi'dak ektegnayo kenpa'da yanikati'. Cristotaj yan'nopo'korea' kenpa'ti yanoknopꝝe' Diosa ena'te kenoka' huabokerektapi'dak okteghue' ee'nayo kenpa'da yanikati'.

<sup>19</sup> Huabokerektapi'dak ektegde' ee'nayo Diostaj huadakda o'e. Kenpa'ti huabokerektapi'dak okteghue' ee'pi' konigti Diostaj huadakda o'e. Oro'omeya' Diostaj 'urua'da e'nigpeika'ta' bo'erettipakne Diosa.

<sup>20</sup> Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopꝝe' Diosa mona'uynye. Kenoka' konig bo'kika'uynig konigti yag'kikati'.

<sup>21</sup> Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopꝝe' Diosa mona'uynye. Kenoka' on nogen huanaba' ee'nayo huanaba' ee'pi' mepu'kehue' yanikati'. "Kenpa'da yahuati'." O'nen huairia ena'nayo yahuati'.

<sup>22</sup> Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopꝝe' Diosa mona'uynye. Kenoka' opud nogen huanaba' ee'pi' oyda Diosention 'uruda kika'dik mo'ika'apone. Kenoka' yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopꝝe' Diosa mona'uynye nogen huanaba' ehue' ee'nayo opud konig Cristoen huanaba'onig katepi' Diosa o'pakika'nig yag'kikati'.

<sup>23</sup> Oro'taj a'manopo'yareaya'po huakka'teda ee'tada bo'yokuyate. Diosa Cristotaj cruzte mo'nigbueya'uyate. Konigepo konig oknopꝝehue' huag'eria nama'da on'nopoika'nig konigti nopꝝikahue' yanika' kenpa'ti konig oknopꝝehue' huag'eria ogkika'nig kakahue' yanika'.

<sup>24</sup> Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopꝝe' Diosa mona'uynye. Kenoka' ken konig mo'ika'uynig huanaba'pi' konigti yanika'. Jesúsa kenpa' onahue' mo'uynig'a do'huada o'nona'ne egomey pogomey.

<sup>25</sup> Ettone' toꝝepakhued huag'eria kate ka'dik ya'ne. Cristoa do'taj onahue' me'uynig'a doada ijnopꝝepo o'nona'ne. Diosa do'taj me'tinepahui'uynok konigepo opuda do'taj men'pee'.

<sup>26</sup> Oyda oknopꝝehue' huag'eria oro'omeytaj dakhuea'da mogkika'nok opudomey huaknopꝝe'eri oyda konig mo'ika'nig konigda yanika'.

<sup>27</sup> Ettone' huatoꝝ e'toꝝenayo enhue' yanika'. Huatoꝝ toꝝehue' e'ika'nayo ettone' a'toꝝepakya'po 'ukhue' yanika'.

<sup>28</sup> E'toꝝepaknayo Diostaj dakhuea' kahue' mo'e. Mune'yo e'toꝝepaknayo Diostaj dakhuea' kahue' o'eni'g'a mo'toꝝepakdepo oyda pai'da nopꝝe'dik mo'etpi' ijnopꝝe'.

<sup>29</sup> Idamon Cristo o'tiakaponok tiona'pakonhuahua'dik yanika' kenpa'ti huayahuaya batihuapokika'dik yanikati'. E'toꝝepakde' konig toꝝepakhued huag'erionig yan'noikati'.

<sup>30</sup> Kenpa'ti on suhue'nada j'epo pai'da ee'nayo ida yabatikpo Diosen yakati' kenpa'ti fiesta ogka'po en'durugpaknayo konig kenomeyere durugpakhue' ee'pi' daka' Diosen yag'kikati'. Kenpa'ti opudomey huakupete e'baikapi' konig toꝝehue' huag'erionig ee'pi' Diosention daka' yag'kikati'.

<sup>31</sup> Indariyo mo'ika'po bo'kika'po katetapi' eretpakhue' ya'nepo daka' yag'kika'. Katetapi' indariyo diga' durugpakhue' yanika'. Ken konig ijpakpo o'nona'ne, egomey.

<sup>32</sup> Katetapi' mepu'kehue' ya'nepo Diosen yag'kikati'. Kenda ijpaki. Huabokerek toꝝepakhued o'epo Diostaj huakka' pakdik o'ika'. Kenpa'ti Diostaj e'durugpaka'ta' o'pak.

<sup>33</sup> Huabokerek e'toꝝepakde' katetapi' mepuke'dik o'nika'. Kenpa'ti huatoꝝe'taj ti-huapokika'dik o'nika'apo.

<sup>34</sup> Mune'yo toꝝehue' o'nepo Diosenyo'da e'kata' pakdik o'nika'. Ke'nen huaso' kenpa'ti ke'nennopo' 'urunanada o'nepo kenpa'da Diostaj e'nigpeika'ta' on'pak. Ettone' e'toꝝepakde' nogta' nogta' o'pak. Jakta' manhuada'dik ijje' on'nopoika'. Kenpa'ti huatoꝝe'ta' durugpaka'dik o'ika'.

<sup>35</sup> Opudtehuapa' kenda 'uruda o'nona'ne. Toꝝepakhue'dikda mo'ene. Nogda nogda kahue'dik mo'ene, onahue' o'nene. Huadak e'ka' kenpa'ti butukda e'ka' kenpa'ti kenda Dios o'pakika'nig yag'kikati'. Yan'eretpakpo Diosen yag'kikati'.

<sup>36</sup> Huabokereken huayobu toëpakhuedaded o'tone'paknok toëpakdik o'ede apag on'tanopoenok kan'toëpakike'. Kenda dakhuea' e'ka' ehue' o'e.

<sup>37</sup> Nogen huayobu toëpakhued e'taeted toëpakhue'dik o'e huaoa daka' oknopoenok toëpakhue'dik o'ne. Kenda huadak o'e.

<sup>38</sup> Konigepo huaoa ke'nen huayobu e'toëpaka'nayo sue'da huadak o'ka'. Toëpakahue' ee'nayo huadakta egka'.

<sup>39</sup> Ettone'en huatoe' e'noe'nayo monhue'dik o'ë'nig'a huatoe' ekbueynayo nogtaj be'erepi' o'pakpo Cristotaj huaknopoe'eritation toëpakdik o'ne.

<sup>40</sup> Ona'ti e'toëpaknayo sue'da durugmon o'nika'apo. Toëpakhue' ee'nayo durugnada o'nika'apo. Ken buttida ijnopoe'y. Kenda Diosen Nokirega' me'nopoea'ne.

## 8

*E'ketka' diostaj huaen e'yokika' o'timadoya'uyate.*

<sup>1</sup> E'ketka' diostaj huaen e'yokde' menpa' bape'dik o'jka'apo oy ijtimadoya'apoy. Kenda huakka'da mo'nopoika'po huadakta ijje'y huadakta nopoika'dik mo'ene. Nogomeytaj oro'di' e'maika'nayo huadakta o'epo nogiti nogiti Diostaj oknopojka'apone.

<sup>2</sup> Aratbut be'api' huakka'da ijnopoe'y e'nopoe'nayo konig daka' nopoe'hued e'eada sue'da on'nopoenig'a

<sup>3</sup> oro'omey Diostaj di' ee'nayo do'huedsi'po o'nea' Diosa mo'tinopoika'ne.

<sup>4</sup> ¿Ayo e'ketka' diostaj e'yokde'taj menpa' oro' bape'dik o'e? Kenda on'nopoea'dene. E'ketka' dios noehue' o'ne. Oro'omey o'nopoe'ne. Kenpa'ti nogtida Dios o'ne.

<sup>5</sup> Kurudyo kenpa'ti huadariyo nogda nogda dios o'nepo dios o'dikka' aratbuta. Huakka' dios kenpa'ti huakka' huairi ee'tada

<sup>6</sup> nogtida Apag Dios oro'nayo o'toene. Apag Diosa aya'nada o'ka'uyate. Kenpa'ti kentayo'da o'nignoika'ne. Kenpa'ti nogtida Jesucristo Huairi o'e. Ke'na katetapi' aya'tada o'matojka'. Kenpa'ti oro'omeytaj mo'tojka'ne.

<sup>7</sup> Aya'ada kenda nopoe'hue' o'ne. Nogte a'nenda e'ketka' diostaj on'pakika'po huaen e'ketka' diostaj e'yokada o'nada on'bakika'. Cristoen huaknopoe'eri e'eada kenda huaen on'bape'po nama'da ij kay on'nopoika'.

<sup>8</sup> Huaen e'bape'nayo nogiti Diostaj huadak ikahue' o'ea'pone. Huaen bapehue' ee'pi' nogiti Diostaj huadak ikahue' o'ea'pone. Huaen e'pe'pi' pehue' ee'pi' Diosa oro'taj konigti di' mo'jka'ne.

<sup>9</sup> Ken huaen bape'dik e'eada huama'buy teyda Diostaj oknopoe'hue' o'nepo on kenda huaen e'pe'te on'tiahuaypo ke'nakon e'bape'nayo dakhuea' ij kay yan' nopoe'apet.

<sup>10</sup> Huaen e'ketka' diostaj e'yokde'taj bape'dik o'e o'napi' i'nopoe'po e'ketka' diosen jakyo e'bape'nayo huama'buy teyda oknopoe'hue' o'epo ken huaen bapehue' dik o'e o'nopoenig'a on'taj be'tiahuaypo ke'nakon ya'bapeapetpi'. Nama'da ij kay e'nopoe'ada o'bape'. Ken dakhue'da o'e.

<sup>11</sup> Huaen e'ketka' diostaj e'yokde' bape'dik o'e i'nopoe'po on e'pe'nayo huama'buy teyda oknopoe'hue' o'epo on'taj be'tiahuaypo e'pe'nayo nama'da ij kay e'nopoe'ada oknopoe'batikpo kenpa'da bueydik o'epo. Kentabeta' Cristo o'nigbuey'uynig'a.

<sup>12</sup> Kenda bo'pakpo huaen mo'bape'nok huama'buy teyda oknopoe'hue' o'nepo opudtaj bo'tiahuaypo nama'da ij kay o'nopoe'po e'pe'nayo opud kenda nama'da mo'nigka'nok Cristotaj dakhuea'da bo'kika'ne.

<sup>13</sup> Huama'buytaj dakhuea' e'manigka'ta' pakhue' ijje'y. Ken huaen do e'pe'nayo do'hued huama'buykon be'tiahuaypo konig pehue'dik ijje'y e'nopoika'ada ya'bapeapetpi' kenda ijtinopoe'po ke'na dakhuea' kahue' ka'ne'po ken huaen bapehue'da ijika'apoy.

## 9

*Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eritaj Diosa o'mata'mona'uyate. Huamanmadika'eria nogda nogda kika'dik o'nika'.*

<sup>1</sup> Jesucristoen huadak hua'a kamanmadike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Jesusen huata'moneri ijje'po nogda nogda kika'dik ijje'y. Jesús Huairitaj ijtiahuay'uy. Jesucristoen huadak hua'a opudtaj o'nonmadika'uynok Diostaj opud mo'nopo'korea'uyne kenpa'ti Diosen bo'kika'ne.

<sup>2</sup> Do Jesucristoen huata'moneri o'e nogte aratbut oknopoe'hue' me'nene. Do Jesucristoen huata'moneri o'e opudnayo mo'nopoe'ne. Do Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte opud Jesús Huairitaj moknopoe'uyate.

<sup>3</sup> Nogda nogda Pabla kakahue'dik o'jka'. Sue'ada on'huaa'ika'ne. Kenomeytaj ijbaa'toki.

<sup>4</sup> Ayo hue'eyere aratbuta e'yokpi' ba'pokika'dik ijje'y.

<sup>5</sup> Aya'ada Jesucristoen huata'moneria huatoꝝ on'tohua'ika'. Kenpa'ti konig Jesús Huairien huama'buy kenpa'ti konig Pedro huaknopꝝeri huatoꝝ on'tohua'ika' dokon e'paknayo huaknopꝝeri huatoꝝ tohua'ika'dik ijjeꝝ. Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo e'hua'te Jesucristoen huadak hua'a a'manmadikaya'po huatoꝝ tohua'ika'dik ijjeꝝ.

<sup>6</sup> Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakikaya'po Bernabé doereꝝda e'baa' batikhue'dik o'ne. Kenpa' nama'da mo'nopoꝝti'.

<sup>7</sup> Sorotataꝝ ta'ba kahue'dik o'nika'. Nog aratbutanayo ta'ba eka'nayo ta'bayo aypo bape'dik o'nika'. Oveja huamatꝝeria oveja on'hue mai'dik o'nika'.

<sup>8</sup> Konig aratbutada on'batia'pakika' kenpa'ti oꝝkika'nig kenda onahue' ijjeꝝ. Moisésenba' konigti oa':

<sup>9</sup> "Vaca 'uhua huakidtaꝝ o'tioꝝkubere'epo e'tikaa'te oꝝpatidokahue'dik kaike'. Vaca sue'pi' bape'dik kaike'." Moisésa Apagba'te o'mana'uyate. Diosa vacata' o'mepu'kenig'a

<sup>10</sup> oro'ta'kon o'mepu'kika'. Kenda oro'tehuapa' Diosa mo'niga'uyate. Konigepo kenomeꝝ on'burupo kenpa'ti o'nogkupaea'po ijbape'deapoy on'nopoꝝka'.

<sup>11</sup> Diosen hua'a Jesúsén huadak hua'akon opudomeꝝtaꝝ o'manmadika'onhuahua'uynok oro'taj dakhuapa yokdik mo'ene, oro'a huaa'dik o'ey.

<sup>12</sup> Nog huamanmadika'eri dakhuapa beyok a'dik e'nepi' dakhuapa nogiti beyok oro'ataꝝ ona'dik e'eada ahue'dik o'ikay.

"Pablomeꝝ huakupeta' on'pakpo Jesucristoen huadak hua'a on'manmadikika'nok oro'omeꝝ oknopꝝehue'dik o'ey." Noga' nopꝝe'dikpi' o'nenok o'baa'ika'po huakupe aypopi' menyok ahue' o'ikay.

<sup>13</sup> Judío aratbuta aypo Diostaj on'nigbatotiakika'. Diosen jakyo o'nigbatotiakika'. Diosen jakya' huabaa'eria ken aypo on'bape'ika'. Kenomeꝝen aypo o'e. Uhua Diostaj on'nigarakpo Diostaj on'nigmahuigika'. Ken e'mey okta'pe on'bape'ika'. Kenda opud mo'nopoꝝene.

<sup>14</sup> Konigti Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eria on'manbatia'pakonhuahuika'nok dakhuapa aypo huakupepi' bae'dik o'nika'. Kenda Jesús Huairia o'mana'uyate.

<sup>15</sup> Huakupete yudtapopi' manmadikahue' ijikay. In heroba'te dakhuapa beyok kenpa'ti nigmadoyahue' o'nika'ne. Katetehue' e'manmadika'ta' huakka' ijpakikay.

<sup>16</sup> Jesucristoen huadak hua'a manmadika'dik ijjeꝝpo ijmanmadika'po "Do huadakda ijjay." Do huata' huaahue' ijikay. Cristotaj manmadikahue' ee'nayo do'tehuapa' dakhue'da e'dik o'e.

<sup>17</sup> Do ijpakpo Jesucristoen huadak hua'a e'manmadikika'nayo Diosa dakhuapa bayokdik me'eaꝝpone. Diosa mena'uynok Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikikay.

<sup>18</sup> Ken Cristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po huakupe baehue' ijika'po ijdurugpaki. Cristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po dakhuapa bae'dik e'eada baehue' ijikay.

<sup>19</sup> Do huanaba' ehue' e'eada konig aya'enda huanaba' iyyahuepo huakka'tada a'manopo'koreaya'po.

<sup>20</sup> Judío aratbut Cristotaj a'nopo'koreaya'po kenoka' judío aratbutere ijjeꝝpo konig judío oꝝkika'nig konigti ijikay. Moisésenba' huanigpeika'eri Cristotaj a'nopo'koreaya'po kenomeꝝere ijmata'ika'po Moisésenba'taj nigpeikahue'dik ee'pi' ijnigpeikay.

<sup>21</sup> Nog aratbut Moisésenba' toꝝehue' huae'eritaj a'manopo'koreaya'po kenomeꝝere ijika'po Moisésenba' kahue' o'nika'nig dokon nigpeehue'dikda ijjeꝝpo Cristotaj Dioseretaj ijnigpeikay.

<sup>22</sup> Diosere onte'ti kan'noeonhuahuike'po a'tihuapokya'po teꝝda oknopꝝehue'da huaknopꝝe'eriere ijika'po kenomeꝝonigti ijyahuihay. Ken nogte a'manopo'yareaya'po konig aratbut o'nika'nig konigti ijbatayahuihay.

<sup>23</sup> Kenpa' ijikika'po aratbut Jesucristotaj kan'peꝝ'po kan'nopo'kore'po Diosere onte'ti kan'noeonhuahuike'po do kenomeꝝere onte'ti a'noeonhuahuikaya'po.

<sup>24</sup> On'bake'tepo nogda nogda on'bake'tenig'a nogtiada aꝝroꝝhue'da o'epo huakkuruda oꝝkyedik o'ne. Opud kenda mo'nopoꝝet. Cristoen e'ka' konig e'bake'te'ikanig o'енок Diosyo kurudyꝝ akyeya'po diga'da Cristoen mogkika'.

<sup>25</sup> Bola huaka'eri aꝝroꝝhue' a'ikaya'po daka'da huata' tiokika'dik o'nika'. Uru e'ba e'bijkioꝝ gana huaka'eritaj on'bayokika'. Ken e'ba huakiok idada o'ayika'. Oro'nayo konig gana huaka'erionig mo'nepo kurudyꝝ Diosere a'noeonhuahuikaya'po Cristotaj daka' mon'igpeika'.

<sup>26-27</sup> Cristoere e'noeonhuahuika'ta' ijjeretpakpo e'ke'tepa' kethue' ijika'po nama'da e'batuktukpa' kikahue' ijika'po konig huanopoa ijpaknig kikahue' ijjeꝝpo konig Cristo o'paknig ijikay. Nogomeꝝtaꝝ e'manmadikikade'te "kurudyꝝ huahue'dik i'ene," nogok Diosa do'taj onahue'dik me'ene.

## 10

*E'ketka' Diosta' pakhue' yanika'. Pabla o'manmadika' uyate.*

<sup>1</sup> In ijanmadika' apoy yan' nopogé, egomey, pogomey. Oro'en judío adhueva' pane' omey Diosen e'sihui'taj on'tahua' ika' uyate. E'pog huabed huanopoda aya'ada Diosa kanok-tege'po o'manigokparatuyate.

<sup>2</sup> Ken Moiséstaj kan'nigpeike'po e'sihui'yo kenpa'ti e'pogyo konig bautiza egka'nigti o'noktegyuate.

<sup>3</sup> Kenpa'ti ken aypo Diosa o'bayokika'uyatenig aya'ada on'bpika'uyate.

<sup>4</sup> Ken hue'ey Cristoada o'bayokika'uyatenig aya'ada on'mai'ika'uyate. Sipanaya'da hue'ey o'manigorokika'uyate. Cristo konig ken sipananig kenomeyere o'hua'ika'po o'batihuapokika'uyate.

<sup>5</sup> Kenomeynayo aya'damon Diostaj e'nigpeeta' pakhue' o'nuyatenok Diosa o'bahuadiay'uyate. Konigepo aratbut ehue' e'ika'ya' huakka'nada on'mabuey'uyate.

<sup>6</sup> Konig kenomey dakhuea' ogkika'uyatenig oro'omey konigti dakhuea' kakahue' ka'nike'po Diosa judío adhueva' pane'taj castiga o'magka'uyate.

<sup>7</sup> Konigepo e'ketka' diosta' pakhue' yanika'. Kenomeya' e'ketka' diospa' ogka'uyate. Ogka'depo "A'bapeya'po kenpa'ti a'mamayya'po on'bahuadpo baile a'eya'po on'bodyate." Apagba'te kenda o'madoya'uyate.

<sup>8</sup> Kenomey adhueva' pane'a huatoe ehue'tada on'bakde'uyate. Kenme'noe veintitrés mil on'mabuey'uyate. Konig kenomeya' dakhuea' ogka'uyate oro'nayo kakahue' mo'nika'.

<sup>9</sup> Huakka'ada Diostaj on'dikdikuyatenok bihuia o'mabokenok huakka'nada on'mabuey'uyate. Konig kenomey ogka'uyatenig konigti kahue' mo'nika'.

<sup>10</sup> "Dakhuea'da Diosa mogkika'ne." Sue'ada Diostaj on'huaa'nok Diosen huata'moneri huabarakeria kenomeytaj o'barakuyate. Konig kenomeya' dakhuea'da ogka'uyatenig kahue' mo'nika'.

<sup>11</sup> Oro'en adhueva' pane'taj ken konig Diosa castiga o'magka'uyate. Kenda Apagba'te oro'tehuapa' mo'nigmadoya'uyate. Oro' o'ba'tiahuaypo in kene'huaya' huame'noete kate'urua'da nigkika'dik o'epo nopogé'dik o'ene.

<sup>12</sup> Huakka'ada Diostaj o'kika'po oknopokay batikhue'dik o'epoy. Kenpapi' mo'nopoket. Keyoj, oknopogebatikdikpi' mo'et daka' yanoknopojika'.

<sup>13</sup> Toto'a aya'tada me'nigpegé'po dakhuea' kagke'po o'madikdikika'. Opu domeytakon konigti mo'dikdikika'. Opu domeytanayo Diosa bo'tihuapokika'nok dakhuea' kahue'dik mo'ika'. Toto'a e'dikdikte Diostaj moknopogepo dakhuea' kahue'dik o'epoy daka' yan' nopogé'.

<sup>14</sup> Kena'po e'ketka' diostaj eretpakhue' yanika', di'da egomey pogomey.

<sup>15</sup> Opu domey daka' mo'nopojika'po kenda ijjay menpa' buttida ya'et opudada daka' nopogé'dik yane'.

<sup>16</sup> Cristotaj a'batadi'keya'po o'kupopakpo vino o'mai'uyatenig Jesús en mimi okkahuehue' ee' vino o'mai'ika'apoy Diostaj dakiti ona'po mai'dik o'ika'apoy. Cristo oro'taj mo'nigbuey'uyatenig okkahuehue' o'epo pan e'posakea' o'bape'ikay.

<sup>17</sup> Huakka'nada ee'pi' Cristotaj oknopojika'po nogso'tida o'ene. Konigti ken pan o'bape'po nogso'tida Cristo en huaso' o'ene.

<sup>18</sup> Israel aratbuttaj yan' nopogepo. Diosen jak huabaa'eria 'uhua e'nigarakde' Diostaj on'yokdepo on'bape'ika'.

<sup>19</sup> E'ketka' dios ehue' o'ene. Noehue'da o'enek huaen e'ketka' diostaj eyokde' dakiti ehue' o'ene. Kenda ea'ta' ijpaki.

<sup>20</sup> Diostaj oknopogehue' huae'eri huaen e'ketka' diostaj on'nokyokpo dakhue' toto'ted on'nokyokika'. Dios kuruderitaj yokhue' o'nika'. Kenda ea'ta' ijpaki. Huaen toto'taj e'yokde' toto'en huaknopogé'eri ere bapehue' yanika'.

<sup>21</sup> Jesús Huairien mimi okkahuehue' ee' vino nogme'noetekon yan'mai'depo toto'en vinokon mayhue'dikda yanika'. Jesús Huairien okkahuehue' ee' aypo yan'bape'depo nogme'noete toto'en aypokon bapehue'dikda yanika'.

<sup>22</sup> Toto'taj aypo e'yokde' e'pe'nayo Jesús Huairia ya'diayapet. Konigepo ken aypo bapehue' mo'nika'. Jesús Huairinayo teyda o'enek okmonhue'dikda o'ene.

*Cristoen huaknopogé'eri Diostaj huadak kika'dik o'ne kenpa'ti di' maika'dik o'ne. Pabla oa'uyate.*

<sup>23</sup> Katepi' o'pakpo ka'dik o'ene. Aratbuta e'da'ika'tada nogomeytaj tihuapokhue' ee'nayo kahue' mo'nika'. Katepi' o'paki kika'dik ee'tada nogomey Diostaj nogiti di' e'ika'taj tihuapokhue' ee'nayo kahue' mo'nika'.

<sup>24</sup> Oro'tehuapayo'da eretpakhue'ada nogomeytakon huadak mon'nigkika'.

<sup>25-26</sup> Huadari oꝓpai' 'uhua, aya'da aypo Diosa o'ka'uyatenok dakhuea'da ij kay nopogehue'ada aypo jakya' huaen mon'baika'po mon'bape'ika'.

<sup>27</sup> Opudtaj "Mon'bape'," nogomey oknopogehue' huae'eria ena'nayo opud e'bape'ta' e'paknayo yan'bpikati'. Aya'da katepi' yan'bpikati'. Huaen bapehue'dikpi' ya'et e'nopog'ta' i'pakpo. "Menpa' e'ketka' diostaj eyokde' ya'e," manahue' mo'nika'.

<sup>28-29</sup> "In huaen e'ketka' diostaj e'yokde' o'e." Be'api' eda'nayo bapehue'yanika'. E'pe'nayo ke'na oa'nig'a nama'da o'bape' mo'tinopogapet. Nama'da o'ka' noga e'tinopogepi' mena'po kenda kahue'dik ij jey. Be'api' do'taj mena'apetpi'.

<sup>30</sup> Do aypotaj Diostaj dakiti ea'nayo "Dakhuea' o'ka'," huaahue' menika'.

<sup>31</sup> Opud e'bape'nayo e'mai'nayo katepi' boka'po 'urua'da Diosen yag'kika'. Aratbut opudomeytaj bo'tiahuaypo 'urua'da Dios o'e on'batia'pakapo.

<sup>32</sup> Daka'da Diosen yag'kikati'. Judio aratbut, nog aratbutda Diosen huabaktie'ea'eria oro'taj bo'tiahuaypo nama'da dakhue' kahue' ya'neapetpi' oknopogebatikhue' ya'neapetpi'.

<sup>33</sup> Aya'ada Jesucristotaj kan'nopo'kore'po aya'tada e'madurugpakata' ij pakpo daka' ij kikyay. Do'tehuapa' e'kika'ta' pakhue' ij jeyo nogtehuapa' huadaka' ij kikyay.

## 11

<sup>1</sup> Konig Jesucristo o'kika'uyate konigti ij kikyay. Konig do ij kikyay konigti yag'kikati'.

*Diosen e'manmadikaya' ettone' kate kika'dik o'ne.*

<sup>2</sup> Do'taj okkahuehue' mo'ika' kenpa'ti do'hued e'manmadika' mo'nigpeika' nok huadakda o'ne opudtaj ij tia'pakpo ij mana'ikay.

<sup>3</sup> In o'nona'ne yan'noopenka'. Cristo aya'da huabokereken huairi o'e. Ettone'en huatoe ke'nen huairi o'ne. Ken konigti Dios Cristoen huairi o'e.

<sup>4</sup> Huaknopog'eri Diostaj ogkupopakpo on'batadi'kea'po huabokerek o'kumootpo e'tiona'paknayo Diosen e'manmadika'nayo bira'e'dik o'ne.

<sup>5</sup> Kumoothue' ee'nayo ettone' o'tiona'pakpopi' Diosen e'nopog' o'manmadika'po kubi-rae'dik o'e. Konig kuserena'da e'kupi'unig o'e. Dakhue'da e'dik o'e.

<sup>6</sup> Huaknopog'eri egkupopakyo ettone' e'kumootta' pakhue' ee'nayo aya'da huakuhij kag'kupi'e'. Aya'da eg'kupi'ete e'kubira'nayo kumootdik ka'nike'.

<sup>7</sup> Dios onigda huabokerektaj o'ka'uyate. Huabokerektaj on'tiahuaypo Dios 'uruda o'e, aya'ada aratbut nopog'dik o'nika'. Konigepo Diostaj ogkupopakpo huabokerek kumoothue'dik o'nika'. Huabokerek 'uruda o'nenok ettone'takon 'uruda aya'ada tiahuaydik o'ne.

<sup>8</sup> Huakkuru huabokerektaj Diosa o'ka'uyate. Diosa huabokerekenpid ettone'taj o'ka'uyate.

<sup>9</sup> Huabokerektehuapa' ettone'taj o'ka'uyate Diosa. Ettone'tehuapa' huabokerektanayo kahue' o'uyate Diosa.

<sup>10</sup> Konigepo ettone' kumootdik yanika'. O'gkumootpo huabokerektaj huanigpee'eri o'nika' aya'ada nopog'dik o'ne. Kenpa'ti Diosen huata'moneria bo'tiahuayika' nok ettone' kumootdik yanika'. Huatoe'taj nigpee'dik yanika'.

<sup>11</sup> Huabokerek ettone'ere Jesucristotaj o'noknopogepo onpayo' huadakda o'ne. Diostaj huabokerek huadak o'e. Ettone'kon Diostaj huadak o'e. Onpayo' Diosen ogkika'po.

<sup>12</sup> Huabokerekenpid ettone' o'ka'uyate. Kenpa'ti huabokerek ettone'endapoya' on'si'popakika'. Huabokerek ettone'eretaj Diosa o'ka'uyate.

<sup>13</sup> Menpa' ettone' kumoothue'ada Diostaj tiona'pakdik ya'ne. Opud Corintoya' huaknopog'eri nopojka'dik mo'ene.

<sup>14</sup> Huabokerek huabidkuhujda o'epo bira'dik o'e. Kenda opuda mo'nopojka'ne.

<sup>15</sup> Ettone'nayo huabidkuhujda huakka' on'pak. Huakuhij konig ettone'en akumoot o'e. Diosa kenda bo'yokuyate.

<sup>16</sup> Jesucristoen huaknopog'eri a'batadi'keaya'po egkupopakyo "Ettone' kumoothue'dik mo'ene," be'api' e'mana'ta' e'paknayo oro' nog huaknopog'eriere kenda manahue'dik o'ene kan'nopog'.

*Jesús e'buye okkahuehue' ee' aypo a'bapeya'po e'kupopakada dakhuea' ogkika'.*

<sup>17</sup> In on'nigmadoya'nig huadakda bo'kika' opudtaj ahue'dik ij jey. Opud Diostaj bo'kupopakpo dakhuea' bo'kika'ne.

<sup>18</sup> A'batadi'keaya'po bo'kupopakpo onyo' eknopog'ta' pakhue' mo'ika'ne. Kenda huakkuru-da on'tipeeme'ne buttida onda' ijnopogey.

<sup>19</sup> Buttida Jesustaj huaknopog'eritaj akieya'po ondikyo' nopogehue'ada mo'epo mo'ika'.

<sup>20</sup> Ondikyo' nopojkahue' mo'epo bo'kupopakpo ken aypo mo'bape'po hueretda Jesús e'buye okkahuehue' ee' aypo bapehue' mo'ene.

<sup>21</sup> Aypo en'batoka'de'te noga huakkuruda huakka' on'bakbape'po. Nogte bapehue' o'nepo aypota' o'nika. Noga huakka'da borrachoa' o'nika'. Dakhuea' bo'kika'.

<sup>22</sup> Mena'po kenpa' bo'kika'. Jakbet mo'ene. Huakka' e'kusitoknayo opuden jakya'da bape'dik mayika'dik mo'ene. Kenpa' bo'kika'po Diosen huabaktie'ea'eritaj dakhuea'da mo'manigkika'ne. Kenda opud bo'kika'po pai'da aratbuttaj mo'mabira'ika'ne. Opud e'kupopakte huadakda bo'kika'ne ahue'dik ijje.

*Jesús e'buey okkahuehue' huaunhuahuika' aypo on'bape'uyate.*

*(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)*

<sup>23-24</sup> Kenda Jesúsá menmadika'uyng o'nonmadika'ne: Ken sikyo Jesústaj taka'taj bahuayahued ee'ted Jesús pan huaba'te o'toepo dakiti. Apag Dios, oa'depo o'posakea'uyate. "In do'hued huaso' o'e. Opudtehuapa' Diosa mo'bayokne. Yan'bape'. Kenoka' Diostaj yan'kupopakika'po pan e'posakea' mo'bape'po do'taj okkahuehue' huae' yag'kikati." Jesúsá o'mana'uyate.

<sup>25</sup> On'bape'depo konigti vino huamai'pu' huaba'te o'toepo, "In vino huamai'pu' konig do'hued mimi ijanigjoy opuden dakhuea' e'ka' yokkahuea'apoy. Menokapi' yan'mayika'po do'taj okkahuehue' yanikati." Jesúsá o'mana'uyate.

<sup>26</sup> Jesús onte'ti tiakhued ee'ted menokapi' in pan mo'bape'ika' kenpa'ti in vino mo'mai'ika' Jesús Huairi mo'nigbuey'uyne opuda mo'manopoea'ika'ne.

*Monig Jesústaj okkahuehue' huae' aypo bape'dik o'ika'.*

<sup>27</sup> Huama'buytaj di' ehue'ada kenpa'ti daka' oknopoehue'ada be'api' Jesústaj okkahuehue' huae' pan e'pe'nayo Jesúsén huaso'taj dakhuea'da o'ka'. Huama'buytaj di' ehue'ada kenpa'ti daka' oknopoehue'ada be'api' Jesústaj okkahuehue' huae' vino adte nama'da e'mai'nayo Jesúsén mimitaj dakhuea'da o'ka'.

<sup>28</sup> Bapehuedaded menpa' Diostaj daka' ijnigpeikay huakkuruda yan'nopoe'. Diostaj huadakda e'kika'nayo ken pan kan'bakipe' ken vino kan'mayike'.

<sup>29</sup> Jesús huaso'da mo'nigbuey'uyate okkahuepo be'api' adte nama'da e'pe'nayo kenpa'ti adte nama'da e'mai'nayo Diosa kentaj castiga o'magka'apo.

<sup>30</sup> Konigepo opud huakka'da dakhue'da mo'ene, huakka'da teyhue'da mo'ene, kenpa'ti sue'da on'bueydeme'.

<sup>31</sup> "Menpa' do huadakda ijkika'," oro'ada daka'da e'nopoika'nayo Dios oro'taj dakhuea' ogkahue'dik mo'epone.

<sup>32</sup> Diosa oro'taj e'nopo'korea'ta' bo'tipakpo sigpi' castiga mogka'ene. Oknopoehue' huae'eritaj Diosa kenpa'da castiga o'magka'apo. Oro' huaknopoe'eritanayo kenpa'da castiga egka'ta' tipakhue' mo'ika'ne.

<sup>33</sup> Ken Jesústaj okkahuehue' ee' aypo a'bapeya'po bo'kupopakpo adte pehue' ya'nepo yan'manige'ika', egomey pogomey.

<sup>34</sup> Diosa castiga kahue'dik kae'po be'api' huakka' aypotaj ee'nayo o'nen jakya'da yan'bakikati'. Do ijtiakdepo nogda o'nonmadika'apone.

## 12

*Diosen Nokirega o'manopo'toenok noga noga nogda nogda Diosen kika'dik o'ne Diosen huaknopoe'eria.*

<sup>1</sup> Diosen Nokirega o'manopo'toenok noga noga nogda nogda Diosen kika'dik o'ne Diosen huaknopoe'eria. Kenda e'manopoea'ta' ijpaki, egomey, pogomey.

<sup>2</sup> A'nenda huaknopoe'eri ehued ee'ted e'ketka' dios apakhue'dikda ee'tada opuda bo'pakika'uy.

<sup>3</sup> Diosen Nokirega o'nopo'toenok "Jesús dakhue'da o'e," be'api' ahue'dikda o'ne. Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue' o'enek "Jesús Huairi o'e," be'api' ahue'dik o'ne. Kenda e'manopoea'ta' ijpaki.

<sup>4</sup> Diosa o'pakpo nogda nogda e'kika' Diosen Nokiregyo'da nogtida e'gada bo'tihuapokika'ne.

<sup>5</sup> Dios Huairitayo'da o'nigpeikapo nogpa' nogpa' e'ka' oro' aratbuttaj o'batihuapokikay.

<sup>6</sup> Noga nogda nogda Diosen kika'dik ka'nike'po Diosada aya'tada o'batihuapokika'.

<sup>7</sup> Aya' huaknopoe'eritada a'tihuapokikaya'po nogta'ti nogta'ti aya'tada huaknopoe'eritaj Diosen Nokirega mo'nopo'toika'po.

<sup>8</sup> Nogte Diosen Nokirega o'batihuapoknok 'urua'da e'ka' e'nopoe' manmadika'dik o'nika'. Nogte Diosen Nokirega o'batihuapoknok Diostaj 'urua'da e'nopoe' on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti e'manmadika' Diosa o'batihuapokika'.

<sup>9</sup> Nogomeytaj Jesústaj huakka' huaknopoe' o'batihuapokika'. Kenpa'ti nogomeytaj konigti Diosen Nokireg o'batihuapoknok dakhue'taj bayarea'dik o'nika'apo.

<sup>10</sup> Nogomeytaj Diosen Nokirega o'batihuapoknok konig Diosayo'da ka'dik o'ika'nig ka'dik o'nika'apo. Nogomeytaj Diosen Nokirega o'manopoea'nok Diosen manbatia'pakika'dik o'nika'apo. Kenpa'ti nogomeytaj huamakie' Diosa o'tihuapokika'. Buttida huamanmadika'eria e'tiakpi' nama'da huamanmadika'eri e'tiakpi' makie'dik o'nika'apo. Nogomeytaj Diosen Nokirega o'batihuapoknok nogen hua'ate manbatia'pakika'dik o'nika'apo. Kenpa'ti nogomey Diosen Nokirega o'nopoea'nok nogen hua'ate o'manpegedepo opuden hua'ate konigti oa'.

<sup>11</sup> Ken koniga' iija'dey nogda nogda ka'dik o'ene Diosen Nokirega o'batihuapokika'nok. Nogtiada Diosen Nokiregayo'da o'batihuapokika'. Diosen Huanokiregada o'pakpo nogda nogda e'ka' nogtaj nogtaj o'batihuapokika'.

*Aya' huaknopoe'eri konig nogso'tida o'nika'.*

<sup>12</sup> Oro'en huaso'a hua'i huaku huaba' nogda nogda e'toeada nogso'tida o'ene. Konigti Cristoen huaso' huakka' e'uada konig nogso'tida o'ene. Oro' huaknopoe'eri konig Cristoen nogso'tida o'ene.

<sup>13</sup> Ken, oro' aya'da nogda nogda aratbutda o'epo judio aratbutpi' griego aratbutpi' huanaba'pi' huanaba' ehue'pi' bautiza egka'de'te Diosen Nokiregayo'da nogtiada mo'nopo'toenok nogtida huaso' o'ene.

<sup>14</sup> Nogtida huaso' nogda nogda o'toe. Huaku o'toe. Hua'i o'toe. Huaba' o'toe.

<sup>15</sup> "Huaba' huaso'en ehue' ijje," hua'ia'pi' ea'pi' aya'enda huaso' o'e.

<sup>16</sup> "Huakpo huaso'en ehue' ijje," huapeokapi' ea'pi' aya'enda huaso'en o'e.

<sup>17</sup> Aya'da huaso' huakpoyo'da ee'nayo sigpi' peehue'dik o'ene. Aya'da huaso' huapeokyo'da ee'nayo sigpi' huirikhue'dikda o'ene.

<sup>18</sup> Konig Diosa o'pakpo huaso' o'ka'uyate. Kente akay' o'nopoe'po huakpo huapeok hua'i huaba' huaku o'ka'uyate.

<sup>19</sup> Huaso' o'epo hua'i huaku nogda nogda to'e'dik o'e.

<sup>20</sup> Kenpa'ti nogda nogda ee'pi' nogtida huaso' o'e.

<sup>21</sup> "Ontaj pakhue' o'ene," a'dik e'uada huaba'taj huakpoa ahue'dik, o'e. "Ontaj pakhue' o'ene," a'dik e'uada hua'itaj huakua ahue'dik o'e.

<sup>22</sup> Ken huaso'en katepi' sue'da huadak ee'pi' kentaj huakka' o'paki.

<sup>23</sup> Ken huaso'en katepi' sue'da 'uruda o'e e'nopoe'pi' 'uruda o'otika'ne. Kenpa'ti nog huaso'en katepi' tiahuyahue'dik o'e o'nopoe'po daka'da o'otika'ne.

<sup>24</sup> Nogta' huaso'ta' othue'dik o'ika'ne. Ken konig kika'dik ka'ne'po oro'en huaso'taj nogda nogda Diosa o'ka'uyate. Katepi' huaso'en dakhue' ee'pi' o'nopoe'po daka'da to'e'dik o'ene. Ken konig huage' Diosa o'ka'uyate.

<sup>25</sup> Huakpopi' huaba'pi' hua'ipi' Diosa 'urua'da o'ka'uyatenok aya'da nogtiada o'kika'ne. Aya' huaso'en tihuapokika'dik o'ene.

<sup>26</sup> Nogta'tipi' huakpopi' hua'ipi' huaba'pi' kateta'pi' dakhue'da ee'nayo aya'da huaso' pai'da nopoe'dik o'e. Nogtiada huaba'a huakpopi' 'urua'da eka'nayo aya'da huaso' durugda e'dik o'ene.

<sup>27</sup> Ken oro'omey Cristoen huaknopoe'eri o'epo Cristoen huaso' o'ene. Nogda nogda huakka'da ee'pi' Cristoen huaso' o'ene.

<sup>28</sup> Cristoen huaknopoe'eritaj kan'batihuapokike'po sue'tada Diosa o'baktie'ea'uyate. Huakkuruda Cristoen huamata'moneritaj o'mata'mona'uyate. Botta'taj Diosen e'nopoe' huamanbatia'pakerikon o'baktie'ea'uyate. Bapa'takon huamanmadika'eritaj o'baktie'ea'uyate. Noga konig tiahuyahued o'neunhuahuika'nig huaka'erikon o'baktie'ea'uyate. Noga dakhue' ee' huabayarea'eri o'baktie'ea'uyate. Huatihuapokeri konig yagka' huamana'erikon o'baktie'ea'uyate. Nogen hua'ate huaapakkon o'baktie'ea'uyate.

<sup>29</sup> Cristoen huaknopoe'eri huakka'da o'ne. Aya'da Cristoen huaknopoe'eri suigda Cristoen huamata'moneri o'ne. Sue'da Diosen e'nopoe' huamanbatia'pakeri o'ne. Sue'da huamanmadika'eri o'ne. Konig tiahuyahued o'neunhuahuika'nig huaka'eri sue'da o'ne.

<sup>30</sup> Dakhue' ee' Diosen huabayarea'eri sue'da o'ne. Nogen hua'ate sue'ada batia'pakdik o'ne. Sue'ada nogen hua'ate opuden hua'ate konigti a'dik o'ne.

<sup>31</sup> 'Urua'da Diosen ogkika'nig yan'pakika'. Kenda huadak ee'pi' nogiti nogiti 'uruda e'kika' on'nigmadoya'ne. Kention aya'ada kika'dik mo'ene.

## 13

*Di' yan'maika'.*

<sup>1</sup> Di' e'maika'taj daknana'da o'e. Aratbuttaj di' maehue' e'ika'nayo nogda nogda nogen nogen hua'a do 'urua'nanada e'batia'pakika'nayo kenpa'ti konig Diosen huata'monerien



hua'anig e'batia'pakika'nayo Diostehuapa' konig tambor e'pobitbitpa' kenpayo'da e'anig e'dik ijyey. Kenpa'ti konig siroenpa e'bitbitte kenpayo'da e'anig e'dik ijyey.

<sup>2</sup> Do Diosen hua'a e'manbatia'pakpi' aya'da Diosen iregireg e'nopo'e do e'nopoepi' kenpa'ti aya'da aratbuten e'nopo'e do e'nopoepi' kenpa'ti do huakka' yoknopoe'po huakupa'taj ta'mona'dik ee'pi' do di' maehue' e'ika'nayo dakhuea'da e'dik ijyey.

<sup>3</sup> Aya'da do'hued katepi' ijmatoe'po pai'da huae'eritaj i'bayokika'po kenpa'ti Cristotaj do'hued huaso' kan'nigbakpake' do'hua ena'nayo di' maehue' e'eada ken konig ea'nayo do'tehuapa' dakhue'da e'dik o'e.

<sup>4</sup> Di' e'maika' konig o'e o'nonmadika'apone. Be'tapi' o'maepo ida bahuadiayhue' monika'po. Be'tapi' di' o'maepo matinepahui'ika'dik o'ika'apone. Be'tapi' di' o'maepo dig huahuayhue' mon'maika'. Di' o'maepo huairi ijyey ahue' monika'.

<sup>5</sup> Di' o'maepo oroayo'da huakka' o'nopoika'ne ahue' monika'. Di' e'maeada dakhuea' bahuaahue' monika'. Di' e'maeada oro'enda pakhue' monika'. Di' o'maepo diayhue' mo'ika'. Dakhue' e'kuyte di' o'maepo bakkahuehue' ehue' monika'.

<sup>6</sup> Noga dakhuea'da eka'nayo di' huamae'eria durugda ehue' o'nika'. Noga buttida e'ika'nayo di' huamae'eria durugda o'nika'.

<sup>7</sup> Di' o'maepo nogomeytaj dakhuea'da ogka' e'bahuaa'ta' pakhue' o'epo di' huamae'eria huadak ogka'niga oa' maknopo'e dik o'ene. Kenpa'ti nogomey a'ti huadaka'da ogkaapopi' di' huamae'eri o'maknopoika'ne. Di' o'maepo katepi' dakhue'da ee'pi' kenpa'da di' o'maepo batikhue' monika'.

<sup>8</sup> Di' e'maika' kenpa'da o'unhuahuika'apo. Nogok Diosen hua'a manbatia'pakikahue'dikda o'neapo. Nogok nogda nogda aratbuten hua'ate batia'pakhue'dikda o'neapo. Kenpa'ti nogok huakka' e'nopo'e ta' mepu'kehue'dik o'neapo.

<sup>9</sup> Ken oyda suhuigda Diosen o'nopo'ene. Suhuigda Diosen hua'a o'manbatia'pakika'ne.

<sup>10</sup> Jesus e'tiakte Diostaj aya' dakhua'pada o'nopo'e'apone. Kenpa'ti konig oy suhuigda o'nopo'e o'kika'nig ona'ti konigiti kahue'dikda o'e'apone.

<sup>11</sup> Do huasi'po e'huag'oka' huasi'poa menpinig ijbattia'pakika'uy. Huasi'poa on'nopoika'nig ijnopoika'uy. Huasi'poa on'pakika'nig ijpakika'uy. Huabokerek ijjedepo huasi'poa ijkika'uynig ijbatikuy.

<sup>12</sup> Konigiti oyda Diosen sue'pi' huadak o'nopoika'ne oro'. Konig huakoktiahuaytone'te sigda huadak o'tiahuayika'nig konig oyda Diosen sue'pi' huadak o'tiahuayika'ne. Nogok-nayo Diosen 'urua'da o'tiahuayika'apone. Oyda suigda ijnopo'e' nogok aya'da ijnopo'e'apoy. Dios do'taj aya'da meknopo'e' aponok aya'da Diosen ijnopo'e'apoy.

<sup>13</sup> Diostaj oknopoeonhuahuika'po. Kenpa'ti konig Diosa oro'tehuapa' o'kika'aponig batikhue' oknopounhuahuika'po. Kenpa'ti batikhue' di' o'maunhuahuika'po. Kenpa'da di' e'maunhuahuika' huakka' Dios o'pak.

## 14

*Diosa mo'nopo'toenok nogen hua'ate tiona'pakdik ee'nayo egkupopakya' kenoka' nogen hua'ate tiona'pakdik mo'et.*

<sup>1</sup> Di' e'maeta' yaderetpakika'. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok nogda nogda Diosenyo'da kika'dik e'huag' yan'pak. Diosen Nokirega o'manopo'e' nok Diosen e'nopo'e' manbatia'pakdik mo'ene yan nopo'epo yan'pakika'.

<sup>2</sup> Kenomey nogen hua'ate ena'nayo Diostaj on'tiona'pakpo aratbuttehuapa' manigahue' o'e. Aratbuten hua'ate ahue' o'nenok manpeehue'da o'nika'. Diosen nokiregayo'da nogen hua'ate o'manopo'e' nok on'batia'pak. Kenda Diosyo'da o'nopoika'nig on'batia'pak.

<sup>3</sup> Nogen hua'ate ea'nayo huaknopo'e'eria nopo'enkahue' o'nepo kenomeyen hua'ateda Diosen e'nopo'e' e'manbatia'paknayo aratbut on'nopo'ena'po nogiti Diostaj o'noknopo'e'apoy nogiti Diosta' on'pakapo kenpa'ti Diostaj on'nopo'duruggakapo.

<sup>4</sup> Be'api' nogen hua'ateda Diostaj on'tiona'pakikapi' ke'nayo'da nogiti nogiti o'noknopoika'apo. Noganayo daka' Diosen e'nopo'e' on'manbatia'pakika' nok Diosen huabaktie'ea'eri Diosaj nogiti nogiti daka' o'noknopoika'apo.

<sup>5</sup> Aya'ada opud nogen hua'ate a'dik ka'ne' kenda sue'da ijpaki. Opudomey aya'ada Diosen e'nopo'e' o'nen hua'ateda manbatia'pakika'dik ka'ne' kenda huakka'da ijpaki. Diosen e'nopo'e' e'manbatia'pakika'nayo nogiti on'maknopo'e'ika'. Nogen hua'ate ea'nayo sue'da huadak o'e. Nogen hua'ate e'manmadika'te noga kenpa' oa' oro'en hua'ate e'ika'nayo huadaka' o'e. Diosen huabaktie'ea'eri nogiti Diostaj daka' oknopoika'dik o'neapo.

<sup>6</sup> Konigepo do nogen hua'ate opudtaj e'manika'nayo Diosen e'kika' nopo'e'ahue'dik o'nene. O'nen hua'ate Diosen e'nopo'e' e'manmadikika'nayo Diosen huakika' nopo'e' dik o'nene. Diosenba' e'manmadikika'nayo Diosen huakika' nopo'e' dik o'nene, egomey pogomey.

<sup>7</sup> Huatoka'pu'a kenpa'ti guitarra daka'da batadi'keahue' ee'nayo katea' ya'et nopoe'dik o'ene. Huatoka'pu' guitarraere noehue' o'nika'.

<sup>8</sup> Sorotataa a'barakya'po yan'huati' huatoka'pu'te 'urua'da ea'nayo onokteteyo' aya'da hua'dik o'ne. Huatoka'pu'a nogpa'da ea'nayo a'barakya'po be'api' huahue'dikda o'ne.

<sup>9</sup> Konigti opud nogen hua'ate e'manmadika'nayo huaknopoe'eri peehue'da o'nepo peunkahue' o'nepo. Nogen hua'ate boa'po kenda bapokatayo'da mona'ne.

<sup>10</sup> Indariyo huakka'nada hua'a o'ne. Aya' aratbutada hua'en hua'ada pee'dik o'ne.

<sup>11</sup> Nogen hua'ata do nopoe'hue' ee'tada be'api do'taj batia'pakdik mo'ika'ne. Konig esoerida mo'epo.

<sup>12</sup> Konigepo nogda nogda Diosen 'urunanada a'kikaya'po Diosen Nokireg e'nopo'toeta' bo'pakika'po Diosen huabaktie'ea'eri nogiti nogiti kanoknopoike'po Diosen Nokiregtaj yan'eretpakika'.

<sup>13</sup> Diosen Nokirega mo'nopo'toenok nogen hua'ate e'manmadika'nayo ken hua'a nopoe'hue' e'gada "Huaknopoe'eritaj kenpa' ijjay huamana'kon be'tihuapok Dios," yan'tiona'pakika'.

<sup>14</sup> Do'hua nogen hua'ate nopoe'hue' e'gada e'tiona'paknayo do'hued nokirega o'tiona'pak. Kenda huadik ijtiona'paknig nopoe'hue' ijjey.

<sup>15</sup> Diosen Nokirega me'nopo'toenok nogen hua'ate ijtiona'pakika'apoy. Kenpa'ti oro'en hua'ate ijtiona'pakika'apoy. Kennayo nopenka'dik o'nika'apo. Diosen Nokirega me'nopo'toenok nogen hua'ate ijbatadi'kika'apoy. Kenpa'ti oro'en hua'atekon ijbatadi'kika'apoy. Aratbuta kennayo nopenka'dik o'nika'apo.

<sup>16</sup> Opudada huakka'mona Diosen Nokirega mo'nopo'toenok nogen hua'ate bo'tiona'pakika'nig'a opudomeyen hua'atekon manahue' ee'nayo nog huaknopoe'eri e'peeada opudere, "Dakiti Dios," tiona'pakhue'dik o'neapo. Opudtaj nopogkahue'dikda o'neapo.

<sup>17</sup> Nogen hua'ate 'urua'da mo'tiona'pakika'nig'a nogomey nopenkahue' o'nika'po nogiti Diostaj oknopoe'hue' o'neapo.

<sup>18</sup> Nogen hua'ate donayo huakka'da tiona'pakika'dik ijjey. Opudomeynayo nogen hua'ate sue'da tiona'pakdik mo'ika'ne. Konigepo Diostaj dakiti ijjikay.

<sup>19</sup> Diostaj a'batadi'keaya'po Diosen huabaktie'ea'eri egkupopakya' huaknopoe'eritaj ijmanmadika'po kan'nopoe'gke'po aratbuten hua'ate huabaniga' huadikyo'da ea'ta' ijpaki. Nog hua'ada aratbut nopenkahue'dik o'nenok huakka' huadik ea'ta' pakhue' ijjey.

<sup>20</sup> Huasi'po sue'da huadak o'nopoika' konig huasi'po nopoe'hue' yanika'. Huasi'po dakhuea' e'kika' nopoe'hue' o'ne. Ken konigyo' yan'nopoika'. Konig huatone' on'nopoika'nig daka' yan'nopoika', egomey pogomey.

<sup>21</sup> "In aratbuttaj nogen hua'ate ijmanbatia'pakapoy. Nog aratbut nogbaya' do ijpaknok on'manbatia'pakaponig'a do'hued aratbuta peehue'da me'neapone." Dios Huairia oa'. Kenpa' Diosba'te o'madoya'uyate.

<sup>22</sup> Diosen Nokirega huakka'montaj mo'nopo'toenok nogen hua'ate e'mana'nayo huaknopoe'eritaj nogiti tihuapokhue' mo'ika'apone. Diosa ke'poda castiga magka'dik o'epo. Oknopoe'hue' huae'eria nopoe'dik o'neapo. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosen e'nopoe' opud huaknopoe'eri en'manbatia'paknayo opud nogiti oknopoe'dik mo'epapone. Oknopoe'hue' huae'erinayo e'peeada Diosa ke'poda castiga magka'dik o'epo oknopoe'hue'da o'nika'.

<sup>23</sup> Ken aya' Diosen huabaktie'ea'eri egkupopakyo nogen hua'ate aya'ada e'tiona'paknayo esoeripi' oknopoe'hue' huae'eripi' e'kudnayo, opudtaj "huaseg o'ne," huaa'dik mo'epapone.

<sup>24</sup> Diosen Nokirega huaknopoe'eritaj mo'nopoea'nok Diosen e'nopoe' aya'ada e'manbatia'paknayo esoeripi' oknopoe'hue' huae'eripi' on'kudpo mo'peepeo nama'da dakhuea' ijkika'mey on'nopoeapo. Aya'da on'tiahuaydepo Apagba'kon on'peepeo nama'da dakhuea' ijkika'mey on'nopoeapo.

<sup>25</sup> Kenomey dakhuea'da ijkika'mey huanopoya'da on'nopoeapo 'urua'da Dios o'e on'batia'pakapo. Kenpa'ti opudere Dios o'ika' on'da'apo.

*Huaknopoe'eri Diostaj yagkupopakpo 'urua'da yag'kikati'.*

<sup>26</sup> In konig bo'kika'ne ijja'apoy, egomey. Bo'kupopakdepo opud sue'ada mo'batadi'kika'ne, noga on'manmadikika', noga Diosen e'nopoe' on'manbatia'pakika', noga nogen hua'ate on'manbatia'pakika' noga koniga' oa' on'mana'ika'. Kenda aya'da bo'kika'po huaknopoe'eria nogiti moknopoika'apone 'urua'da Diosen bo'kika'apone.

<sup>27</sup> Nogen hua'ate e'manbatia'paknayo kenigada botta' bapa'api' a'dik ka'ne'. Nogti nogtiada kan'batia'pake' kenpa'ti noga be'api' koniga' oa' kan'mana'ike'.

<sup>28</sup> Egkupopakya' nogen hua'ate ea'nayo koniga' oa' be'api' mationtaahue'dik ee'nayo nogen hua'ate ahue' yanika'. Nogen hua'ate soatayo' yan'batia'pakika' kenpa'ti Diostaj soatayo' yan'tiona'pakika'.

<sup>29</sup> Diosen Nokirega e'manopoea'nayo botta'a bapa'api' kan'dapake'. Menpa' buttida yadet. Nama'dapi' yadet. Noga daka'da yan'mapeedepo yanda'.

<sup>30</sup> Nog huabokerektaj Diosa huaboa'da e'manopoea'nayo ke'na o'manbatia'pakdenig'a kan'batike'.

<sup>31</sup> Aya'da opudomey Diosen Nokirega mo'manopoea'denok yan'manbatia'pakti'. Nogti nogtiada yan'manbatia'pakika'. Aya'da huaknopoe'eri kan'manopoe'po kenpa'ti Diosen kan'eretpake'po yan'manbatia'pakika'.

<sup>32</sup> Kenomey Diosen Nokirega e'manopoeade'te manbatia'pakdik o'nepo e'paknayo kenpa'ti noga e'manbatia'pakte daka'da nigika'dik o'neapo.

<sup>33</sup> Konigepo e'kupopakya' onokteyo' yan'batia'pakika' Diosanayo manahue' o'e. Nogti nogtiada e'niga'pakta' Diosa o'pak.

Nogya' Diosen huabaktie'ea'eri Diostaj ogkupopakpo ettone'omey batia'pakhue' ka'nike'.

<sup>34</sup> En'batadi'kea'te mogkupopakpo ettone' soatayopi' batia'pakhue' ka'nike'. Konig Apagba'a o'mana'ika'nigda huatoe'taj nigpeika'dik o'ne.

<sup>35</sup> On'batadi'kea'po egkupopakya' ettone' e'batia'paknayo dakhue'da o'e. Konigepo ettone' huatoe'taj katea' yaa' enatuta' e'paknayo hua'en jakyo yan'tiakdepo katea' yaa' ka'nonike'.

<sup>36</sup> Oro'omey Jesucristoen huadak hua'a huakkuruda o'pee'uy nopoghue' yanika'. Oroyo'da huadak hua'a o'nigpeikay nopoghue' yanika'. Nogomey kenpa'ti Diosen hua'a on'e'uyate. Yan'nopoika'.

<sup>37</sup> Diosenba' manmadika'dik ijyey kenpa'ti Diosen Nokirega me'nopogene kenda be'api' e'nopoika'nayo kenda do Pabloa on'nigmadoya'nig Jesúsen hua'a o'e, kan'nopoike'.

<sup>38</sup> Konig do on'nigmadoya'nig kenomey huamanmadika'eria e'nopoe'ta' pakhue' ee'nayo ke'nen hua'a peehue'dik yanikati'.

<sup>39</sup> Diosen e'nopoe' a'manopoeaya'po yaderetpakika'. Noga nogen hua'ate ea'ta' en'paknayo kee' manahue'dik yanika', egomey.

<sup>40</sup> Nogen hua'ate a'dik ee'pi' onokteteyo' ahue' yanika'. Ona'ti ona'ti nogda nogda 'urua'da kika'dik mo'ene. Aya'da huadakayo' kika'dik mo'epone.

## 15

### *Cristo e'bueyada o'noyhuaduyate.*

<sup>1</sup> Kenda yan'diknopoika' oydakon ona'ti o'nona'ne, egomey, pogomey. Opudtaj a'manoeanhuahuikaya'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. O'nona'uynok opuda moknopoe'uy. Kenpa'ti daka'da moknopoika'ne.

<sup>2</sup> Moknopoika'nok Diosa dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne kenpa'ti onte'ti mo'noeanhuahuika'apone daka'da eknopoika'nayo. Daka'da oknopoikahue' ee'nayo onte'ti noeanhuahuikahue'dik mo'epone.

<sup>3</sup> Kenda Diosa me'nopoea'uyunig huakkuruda opudtaj o'nonmadika'uyne. Konig Apagba'te Cristotaj o'timadoya'uyatenig konigti oro' dakhuea' o'kika'nok Cristo mo'nigbuey'uyatenig o'nonmadika'uyne.

<sup>4</sup> Egkubarakka'de'te bapa' huame'noe e'tipokde'te konig Apagba' oa'uyatenigda konigda Diosa Cristotaj o'noyhuada'uyate.

<sup>5</sup> Cristo o'noyhuaddepo Pedrotaj o'huahua'po o'huahuay'ea'uyate. Nogok doce Cristoen huamata'moneritaj Jesús a'o'bahuhuay'ea'uyate.

<sup>6</sup> Nogok onteteyo' quinientos huama'buya Jesús'taj on'tiahuay'uyate. Onen' kenomey huakka'mon bueyhued'ne. Nogte on'mabuey'uyate.

<sup>7</sup> Nogok Jacobotaj Jesús a'huahuay'ea'uyate kenpa'ti aya'da Cristoen huata'moneritaj o'bahuhuay'ea'uyate.

<sup>8</sup> Jesús do'taj kenpa'ti ta'pota'da be'huahuay'uyne. Do nogpa'da ta'pota'da ijnopo'korea'uy.

<sup>9</sup> Nog Cristoen huata'moneri huadakda o'ne. Donayo dakhue'mon ijyey. Kenpa'ti Cristotaj huaknopoe'eritaj dakhuea'da ijmagkika'uynok do'taj Cristoen huata'moneri dikkahue'dik o'nene.

<sup>10</sup> Diosa me'tinepahui'po bekkahuea'uynok Cristoen huata'moneri ijje'uy. Nama'da okkahueahue' me'uyne. Nogomey Diosen sue'da ogkika'uy. Donayo huakka'mon Diosen ijikikay. Do'huada kakahue' ijje'po Diosa do'taj me'nopo'toenok ijikikay.

<sup>11</sup> Nog Cristoen huata' moneria doapi' Cristoen huadak hua'a o' nonbatia' pakuynok opudomey moknopog'e'uy.

*Cristotaj huaknopog'eri en' bueyika' tada nogok Diosa o' manoyhuada' apo.*

<sup>12</sup> Cristo huakudaka'da e' eada o' noyhuaduy. Oro'a o' manbatia' pakikay. "On' bueypo noyhuadhue' o' nika' apo." Mena'po sue'ada kenpa' boa'ika'.

<sup>13</sup> On' bueydepo noyhuadhue' dik e'e' nayo Cristokon noyhuadhue' ya' eay'uyet.

<sup>14</sup> Cristo noyhuadhue' e' uynayo oro' huadak hua'a nama'da o' manbatia' pakikayet kenpa'ti opud Cristotaj nama'da moknopojkayet.

<sup>15</sup> Cristo noyhuadhue' e' uynayo oro' Diosen nama'da huamanbatia' pakeri o'jka'yet. Dios Cristotaj o' noyhuada' uyatenig oro'a o' nonbatia' pakika'uy. Ken en' bueyada noyhuadhue' dik buttida e'e' nayo Cristokon noyhuadhue' ya' eay'uyet.

<sup>16</sup> E' buey noyhuadhue' dik e'e' nayo Cristokon noyhuadhue' ya' eay'uyet.

<sup>17</sup> Cristo noyhuadhue' e'e' nayo nama'da Cristotaj moknopog'eayetnig'a kenpa'ti dakhuea' e'ka' mo' to'eayetnig'a.

<sup>18</sup> Kenpa'ti Cristotaj huaknopog'eri on' bueydepo kenpa'da yan' buey'ayetnig'a.

<sup>19</sup> Oyda o' noepoed oro' Cristotaj nogok noyhuadhue' dikda e'e' nayo pai' nanada o' eayetnig'a.

<sup>20</sup> Cristo e' bueyada o' noyhuaduyate. Buttida ijjay. Cristotaj huaknopog'eri e' mabueyada on' manoyhuada'po. Cristo huakkuruda o' noyhuaduyate.

<sup>21</sup> Nogtida huabokerek Diostaj nigpeehue' o' epo huakkuruda o' buey'uyatenok oy aya'da on' mabueyika'. Konigti nogtida huabokerek huakkuruda o' noyhuaduyatenok aya'da noyhuaddik ya' neapet.

<sup>22</sup> Aya'da aratbut Adanen adhuea' huasi'poen o' nepo on' mabueyika' apo. Kenpa'ti aya'da Cristoen huanigpeika'eri onte'ti Diosere on' noe on' huahuika' apo.

<sup>23</sup> Huakkuruda Cristoa o' noyhuaduyate. Nogok Cristo e' tiakte aya'ada Cristoen huaknopog'eri on' noyhuada'po.

<sup>24</sup> Kenoka' kene' huaya' huame'noe o' e' deapnok gobierno huairitaj, huantopataj, kurud huairitaj Cristoa kenpa'da o' mabatika' deapo. Apag Diostaj aya'da huaknopog'eritaj Cristoa o' bayokapo.

<sup>25</sup> Cristoen taka'taj aya' tada maenhued e'e' ted Cristoa huairi e' dik o'jka' apo.

<sup>26</sup> E' bueyika' Cristoen kene' huaya' taka' o'e. Ta'pota'da e' bueyika' o' batika' apo onte'ti aratbut bueyhue' dik o' nika' apo. On' noe on' huahuika' apo.

<sup>27</sup> Aya'ada Cristotaj nigpeika' dik o' nika' apo. Diosa o' mana'uyate. Aya'ada Cristotaj nigpeika' dik o' nenig'a Diosayo'da nigpeehue' dik o'e. Diosa o' mana'po Diosayo'da Cristotaj nigpeehue' dik o'e.

<sup>28</sup> Do' hued Huasi'poa aya' tada manika' dik o'e. Diosa o' mana'uyate. Kenoka' aya'ada Cristotaj on' nigpe'edepo Cristo Diosen Huasi'po o' epo Diostaj o' nigpeika' apo. Ayedda huairi Dios o'jka' apo.

<sup>29</sup> Nogiti in yan' nopog'e': Sue'ada aratbut e' bueytaj bautiza on' magkika'. ¿Mena'po kenpa' yag'kika'? ¿E' buey noyhuadhue' e'e' nayo mena'po nogomey e' bueytaj bautiza yan' magkika'?

<sup>30</sup> ¿E' buey noyhuadhue' dik ene' nayo mena'po oro'taj kirigayo' e' arakta' bo' tipakika' ne?

<sup>31</sup> Aya'da huame'noe kirigayo' do'taj e' arakta' men' tipakika' ne. Buttida ijjay. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj daka'da moknopojka' nok, durugda ijje, egomey pogomey.

<sup>32</sup> Do' Jesús en huadak hua'a ijanmanmadikika' nok Efeso oknopogehue' huag'e'ria konig ojpai' toyahuehue' dik huag'e'ria diga' me' nogkika' uyne. En' buey noyhuadhue' dik ene' nayo nama'da pai'da ijnopog'eayetnig'a konig o'da'ika' mon' bape' mon' mamai' mon' durugpak eme'te o' bueyapone.

<sup>33</sup> Nog aratbuta nama'da e'da' nayo peehue' yanika'. "Huadakda huaka'eri dakhuea' huaka' eriere e'jka' nayo huadak huaka'eri onte'ti dakhuea'da ogkika' apo."

<sup>34</sup> Yan' nopog'are'. Dakhuea' e'ka' yan' batik. 'Urua'da Diostaj yag'kika'. Opud sue'ada Diostaj oknopogehue' mo'jka' ne. Opud me' pukdik ka' nika' po kenda ijjay.

*¿Monig e' bueyomey yan' noyhuadapet?*

<sup>35</sup> ¿Monig e' buey yan' noyhuadapet? ¿Monigso' ya' neapet? Be' api' yan' da' apet.

<sup>36</sup> Konig a' ay' nopogehue' e' eada yan' da' apet. Huakid e' batuke' onig aratbut huakudaka'da o' nika'. Huakid e' batuke' te huakpi o' tibodepo huakidnayo para' dik o'e.

<sup>37</sup> Ken e' batuke' huakidyo'da o'e, toketkidipi' katekidipi'. Huakpi e' kerekte huakid konigti ehue' o'jka'.

<sup>38</sup> Konig Dios o' pakpo nogti nogti huakidtaj huakiden nogso' dakon o'ka' uyate.

<sup>39</sup> Nogda nogda huaso' Diosa o'ka' uyate. Aya'da huaso' konigti ehue' o'ne. Aratbuten huaso' o'e. Ojpai' nog huaso' da' o'ne. Bakoy nog huaso' da' o'ne. Biig nog huaso' da' o'ne.

<sup>40</sup> Kurudyo huae'erien huaso' on'tojka'. Huadariyo huae'erien huaso' on'tojka'. Kurudyo huae'eri 'urunanada o'ne. Huadariyo huae'eri 'uruda o'nepo nogpa'da o'ne.

<sup>41</sup> Niokpo jeyda o'jka'. Puugnayo sigda jey o'jka'. Siokpo suhuigda jey o'jka'. Nog siokpoa jeymon o'nika'. Nogda nogda siokpo nogpa' nogpa' jeymon o'nika'.

<sup>42</sup> Konigti huaso' on'bueydepo e'kubarakka'de'te para'dik o'ne. Nogpa'da on'noyhuadapo. Onte'ti bueyhue'dik o'nika'apo.

<sup>43</sup> Kenpa'ti huaso' kubarakya' dakhue'da o'ne. 'Urua'nanada Diosa o'manoyhuada'apo. Huaso' kubarakya' teyhue'da o'nika'. E'noyhuada'de'te teyda o'neapo.

<sup>44</sup> Aratbuten huaso'da on'kubarakka'po nokireg huaso'da on'noyhuadapo. Aratbuten huaso'da o'nika'. Kenpa'ti nokireg huaso'dation o'nika'.

<sup>45</sup> "Adán huakkuruda huabokerek o'uyate. Diosa o'noea'nok o'noe'uyate." Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. Cristonayo konig nog Adán huata'poeri o'epo o'manoea'po kenpa'ti onte'ti o'manoeahuahuika'apo.

<sup>46</sup> Huakkuruda oro'en huaso' o'toene. Nogok nokiregda huaso'kon o'tojka'apone.

<sup>47</sup> Huakkuruda huabokerek soroktaj e'ka' o'uyate. Sorokte huai'ka' o'uyate. Nogokda Jesús Huairi kurudya' o'tiakuyate.

<sup>48</sup> Aya'da huabokerek huadrieri konigti Adán o'nika'. Soroktaj e'ka' o'ene. Aya'da Cristoen huaknopoe'eria konig Cristoen huaso' on'toepo. Konig kurudyo huae'erien huaso' on'tojka'apo.

<sup>49</sup> Diosa soroktaj Adántaj o'ka'uyate. Oro' Adánonigti o'ene. Cristo kuruderi o'epo mo'nigtiakuyate. Cristonigti o'epone.

<sup>50</sup> Aratbut huadrieri huaso' huaay'ere jdada on'bueyapo. Konigepo Dios Huairiere ehue'dik o'neonhuahuika'apo, ijjay, egomey, pogomey.

<sup>51</sup> Kenda Diosayo'da sohuatayo' o'nopoika'nig kenda ijmanopoea'apoy. Oro' aya'da bueyhued ee'pi' aya'da nogpa'da o'epone.

<sup>52</sup> Nogok Diosen huatoka'pu' ta'pota'da en'toka'te a'timon konig ekposikatupa' jdada o'manoyhuada'apo. Nogpa'da o'epone. E'buey'uy kenpa'da o'manounhuahuika'apone. Ona'ti bueyhue'dikda o'epone. Oro' aya'da nogpa'da o'epone.

<sup>53</sup> Oro'en huaso'nayo bueydik o'jka'ne. Nogda huaso' toedik o'epone. Konig parahue'dik kenpa'ti bueyhue'dik e'dik o'epone.

<sup>54</sup> Oro'en huaso'nayo bueydik o'jka'ne. Nogok nogda huaso' o'toedeapone. Parahue'dik kenpa'ti bueyhue'dikda o'epone. "Urua'da Diosa o'manoea'nok ona'ti bueyhue'dikda o'epone," Diosba'a kenpa'oa'. Nogok ken konigda o'epo.

<sup>55</sup> Oro' Cristoere o'noeonehuahuika'po pai'da nopo'ehue'dik o'epone. Onte'ti bueyhue'dik o'epoy.

<sup>56</sup> Dakhuea' o'ka'po bueydik o'enig'a, Moisésenba' nigpeikahue'dik o'epo dakhuea' o'kika'uyng'a,

<sup>57</sup> Jesucristo Huairi oro'taj mo'nigbuey'uyatenok 'uruada kika'dik o'jka'ne kenpa'ti kenpa'da bueyhue'dik o'epone. Konigepo "Dakiti Dios," ona'ika'ne.

<sup>58</sup> Konigepo Jesús Huairienyo'da daka' mogkika'. Kirigayo' daka' mogkika'. Nogiti nogiti daka' mogkika'. Batikhueada mogkika'. Jesústaj moknopoe'po Diosen bokika'po nama'da kikhue'dik mo'ene.

## 16

*Pai'da huama'buy huaknopoe'eritaj huakupe a'bayokya'po yan'manigika'.*

<sup>1</sup> Jerusalényo pai'da huama'buy huaknopoe'eritaj huakupe a'bayokya'po yan'manigika'. Konig Galacia huadribayo huaknopoe'eritaj ijmana'uyng' opud konigti yan'manigya'ika'.

<sup>2</sup> Aya' huame'noe ibaa'po huakupe e'ika' domingote suepi' yan'manigya'ika'. Huakka' e'to'e'nayo sue'da huakka' yan'manigya'ika'. Do e'tiakte dakhua'pa huakupe e'manigya'de'ya' e'apet. Onte'ti onte'ti "beyok" manahue'dik mo'jka'apet.

<sup>3</sup> Do e'tiakde'te huakupe kan'tohue'po sue'da huabokerekta' opuda e'baktie'ea'de'te Jerusalényo ijmeta'mona'apoy. Opuderen huakupe mo'manigya'ika'nig on'tohua'apo. Kenpa'ti beroba'te kenda ijmanigmadoya'aponig on'tohua'apo.

<sup>4</sup> Do hua'dik ee'nayo kenomeyere ijhua'apoy.

*Nogyon nogyon ijhua'epoy, Pabla o'a'uyate.*

<sup>5</sup> Ijhua'udhuahua'po Macedoniabayo do a'bata'huadunya'po pokdik ijjeapoy. Nogok Corintoyo huakka' jakyo ijhua'apoy.

<sup>6</sup> Opudere ijhue'da ijika'apetpi'. Uua' huaka'ok ijika'apetpi'. Opudere ijundepo meyopi' ehua'te tihuapokdik o'neapone.

<sup>7</sup> Huapokateda e'tiahuayta' pakhue' o'nene. Diosa e'pknayo opudere ijhue'da ijika'apoy ijnopoe'y.

8-9 Iyo Cristoen huadak hua'a manmadikika'dik ijje. Huakka'ada e'nopo'korea'ta' on'paknok kenpa'ti huakka'ada Cristoen huadak hua'a pakhue' o'nika'nok. Iyoda Efeso yo Pentecostés fiestate ijpokanapoy.

<sup>10</sup> Timoteo opudte e'tiaknayo 'urua'da yan'toeti'. Do e'kapa'ti Diosen o'kika'nok 'urua'da yan'toeti'.

<sup>11</sup> "Timoteo dakhue'da o'e." Huaahue' yaneti'. Do'te Timoteo ehua'te yan'tihuapokti'. Nogma'buyere o'nigey.

<sup>12</sup> "Corinto huaknopog'eritaj a'bata'huadeya'po nogma'buyere yahua'ti." Apolostaj diga'da ena'tada oynayo huahue'dik o'epo. Nogok hua'dik o'epo o'hua'apo.

*Ta'pote kene'huaya' saludo Pabloa o'madikta'mona'uyate.*

<sup>13</sup> Cristo o'tiakaponok daka' ya'nonmabo'ika'. Diostaj daka'da yanoknopojika'. Oknopogebatikhue' yanika'. Huabokerekonig me'pukhue' yanika'po. Diosen teyda yag'kika'.

<sup>14</sup> Aya'da yag'kika'po di'da yan'maepo yag'kika'.

<sup>15</sup> Estéfanas huatoqere huasi'poere Acaya huadaribaya' huakkuruda Cristotaj o'noknopog'uyate. Cristoen huaknopog'eritaj kenpa'da on'batihuapokika'. Oy opudtion kenpa' mo'nopoene.

<sup>16</sup> Estéfanasomeytaj yan'nigpeikati'. Kenpa'ti Estéfanasen huatihuapokeritaj yan'nigpeika'.

<sup>17</sup> Estéfanas Fortunato Acaicoere on'tiakme'nok ijdurugpaki. Opud aya'da tiakhue'dik mo'enok kenomeynayo e'tiakte ijdurugpaki.

<sup>18</sup> Diostaj nogiti eknopog' montihuapokme'ne. Opudtaj konigti bo'tihuapokme'ne. Kenomey huadakda ogkika' yan'maknopojika'.

<sup>19</sup> Asia huadaribaya' Diosen huabaktie'ea'eri huakupopakeria saludos on'dikta'mona'. Aguila Priscilaere kenpa'ti kenomeyen jakyo huakupopakeriere saludos on'dikta'mona'. Jesús Huairia o'paknok saludos on'dikta'mona'.

<sup>20</sup> Aya' huama'buyada saludos on'dikta'mona'. Huayahuaya di'da yan'maepo yan'mabajbajti'.

<sup>21</sup> In saludo hua'a huadik ijdikta'monay. Do Pabloa do'huedba'ada ijmadoyay.

<sup>22</sup> Be'api' Jesucristo Huairitaj di' ehue' ee'nayo Diosa kenpa'da castiga kamagkike'. "Oro'en Huairi katiake'." Ijje.

<sup>23</sup> Jesucristo Huairia opudtaj daka' mo'tojke'.

<sup>24</sup> Cristo Jesús me'nopo'toenok opudtaj di'da o'nika'ne.

## 2 CORINTIOS

### Pabloa onte'ti botta'a' Corinto huakka' jakyo huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.

*Pablo Corinto huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Pablo ijje. Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Huama'buy Timoteoere ijjepon' nigmadoya'ne. Corinto huakka' jakyo Cristoen huaknopoe'eri kenpa'ti Acaya huadaribayo Jesucristoen huaknopoe'eri mo'ene. Diosa boki'te'ea'uyatenok Diosen mo'ene. Opudomeytaj on' nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Dios oro'en Apag o'epo Jesucristo Huairiere opudomeytaj daka' montihuapokike' kenpa'ti opudtaj daknopoa'da mo'nopo'noeyjke'.

*Pablo pai'da o'nopo'unhuahua'uy.*

<sup>3</sup> 'Urua'da o'e Dios. Apag Dios oro'en Huairi Jesucristoen hua'oj o'e. Oro'omey huaknopoe'eritaj mo'tinepahuika'po oro'omey huaknopoe'eritaj mo'noeynoeyjke'.

<sup>4</sup> Menokapi' oro' pai'da e'nopo'ete Diosa mo'nopo'durugpaka'ika'ne. Ken nogomey pai'da e'nopo'enayo nogomeytaj nopo'durugpaka'dik a'eya'po oro' pai'da e'nopo'ete Diosa oro'taj mo'nopo'durugpakika'ne nogomeytakon konigti manopo'durugpaka'dik o'ika'apone.

<sup>5</sup> Cristo huakka' pai'da mo'nignopo'uynok oro'kon konigti Jesucristotaj oknopi'ka'po pai'nanada o'nopo'unhuahuika'ne. Jesucristotaj oknopi'ka'nok Cristoa mo'nopo'to'epo huakka' mo'nopo'durugpaka'ika'ne.

<sup>6</sup> Diosa opudomeytaj kamanopo'durugpaka'ike'po kenpa'ti opudomeytaj Diosere kamanoeanhuahuika'po oro'a pai'da on' nignopo'ika'ne. Oro'a pai'da e'nopo'ete Diosa oro'taj mo'nopo'durugpaka'ika'ne. Konigepo opudomey konigti pai'da e'nopo'enayo konigti Diosa mo'nopo'durugpaka'apone, mo'noeanhuahuika'apone. Diostaj moknopoe'po mo'nigpeika'po oknopoe'batikhue'dik mo'ika'apone.

<sup>7</sup> Konig oro' pai'da o'nopo'ikay opudkon konigti pai'da mo'nopo'enok Diosa opudomeytakon daka' mo'nopo'durugpakika'apone. Oro'a kenpa' daka' o'nopoe'y.

<sup>8</sup> Asia huadaribaya' diga' pai'da o'nopo'unhuahuamey. Kenda yan'nopoe', egomey pogomey. Cristotaj oknopoenok diga'da mogkame'ne. Ehue'da o'epay o'nopogemey.

<sup>9</sup> Oro'taj bo'arakapet nama'da o'nopogeme'nig'a. Diostaj nogiti oknopoe'dik a'eya'po digada pai'da o'nop'emy. Diosanayo e'bueytaj noyhuada'dik o'e. Oro'nayo huata'da noyhuadague'dik o'ene.

<sup>10</sup> E'bueyaytada Diosa bo'tiokame'nok bueyhue' o'emy. Oydation Diosa bo'tioka'ne kenpa'ti bo'tioka'apone. Oro'taj bo'tiokadhuahuika'apone daka' o'nopoe'y.

<sup>11</sup> Pablota'yabatioka', Dios, yan'tiona'pakika'. Kenda opudomey e'nigtona'pakika'nayo Diosa oro'taj daka' bo'tiokika'apone kenpa'ti 'uruu'da mogkika'apone. Kenpa'ti huakka'ada Diostaj dakiti o'nona'apo.

*Corintoyo Pablo ehuata' e'pakada huahue'dik o'uyate.*

<sup>12</sup> Nog aratbutere huadakda jikika'mey. Opuderenayo nogiti huadakda o'kikame'ne. Kenpa'ti sigi' enga'na magkahue'da ijjepon' urua'da o'nigkikame'ne. Kenda do'huednopoya'da ijno'epo durugda ijikay. Diosen Nokirega be'tihuapokika'nok daka' ijikikay. Do'ada ijno'epo kahue' ijikay. Konig Diosa me'no'poo' nok daka' ijikikay.

<sup>13-14</sup> Huakka' huadikda opudtaj on' nigmadoya'uyne. Kenda opudomeya' aya'da huadik tiahuaydik ka'ne'po kenpa'ti nopoenka'dik ka'ne'po opud Corinto huaknopoe'eritaj on' nigmadoya'uyne suhue'ada mo'nopoenkame'ne. Opuda aya'da huadik e'nopoenka'ta' do Pabloa on'tipakne. Ken huame'noe oro'en Huairi Jesús e'tiakapote Pabloa daka' monmadikikame'ne opuda durugteda mo'nopo'epet kenpa'ti opud 'uruu'da Jesustaj moknopi'ka'po mo'nopo'yare'uy, konigepo do opudomeytaj durugda on'to'epone.

<sup>15-16</sup> Kenda daka' ijno'epoy. A'madurugpakaya'po opudtaj botta'a' e'bata'huade'ta' e'pakada Macedoniayo ijhua'po Corintoyo ijpo'kpo opudtaj ij'bata'huadunapoya' ijno'epeme'nig'a kenpa'ti nogok Macedoniaya' ijtiakpo onte'ti opudtaj ij'bata'huadunapoya'. Onte'ti ij'bata'huade'po e'ta'huadunde'te Judea huadaribayo do'taj ta'mona'dik o'neapet. Nama'da ijno'epoy.

<sup>17</sup> Kenda buttida ijno'epoy'nyig'a. Huahuedaded ijno'epo nama'da nopoe'hue' a'ey' ijno'epoy'nyig'a. Konig oknopoe'hue' hua'e'eria nogpa' nogpa' o'da'ika' donayo nogpa' nogpa' ahue'dik ijikay.

<sup>18</sup> Diosa do'taj daka' o'nopi'ka'. Do nogpa' nogpa' ahue'dik ijikay.

<sup>19</sup> Kenpa'ti Jesucristo Diosen Huasi'po nogpa' nogpa' ahue' o'jka'. Buttida oa'ika'. Jesucristoen huadak hua'a Silvano Timoteoere opudtaj o'nonmadikikame'ne.

<sup>20</sup> Ken kenpa' Cristoa o'ka'apo kahued ee'ted Diosa huakkuruda Cristotaj buttida o'huaa'uyate. Konig Diosa buttida o'huaa'uyatenig Cristo o'tiakdepo o'kadhuahuika'uyate. Aya'da Diosen hua'a buttida o'jka' Cristoa o'manopoea'ika'uyate. Konigepo "Dios 'urunanada o'e," Jesucristotaj oknopoe'buttida oa'ikay.

<sup>21-22</sup> Oro'omeya Diostaj daka' eknopoe' oknopoe'batikhue'da ka'ne'po Diosa oro'taj bo'tihuapokika'ne. Diosa bo'tihuapokika' nok daka' Cristotaj oknopoe'ika'ne. Okbatikhue'da oknopoe'ika'ne opudomeyere. Opudtaere Diosen Nokirega mo'nopo'toika'ne. Diosa oro'taj mo'baktie'ea'uyne. Kenda Diosen Nokirega mo'nopoea'ne oro'taj. Kenpa'ti Diosen o'ey, kenda Diosen Nokiregakon mo'nopoea'ne. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosere Diosensi'po oro' o'epo durugnanada o'unhuahuika'apone daka' o'nopoe'ika'ne.

<sup>23</sup> Opud Corinto huaknopoe'eriore dakhuea' huakika'eri o'nepo Diostaj nopo'koreahued o'nika'nok ighua'nanada e'manata' pakhue' ijje'po opudenbayo huahue' ijje'uy. Buttida o'nona'ne. Diosapi' buttida meknopoe'ne.

<sup>24</sup> Opud Diostaj daka' moknopoenok konig opud oknopoe'dik mo'ene e'manata' pakhue' o'nene. Diostaj opuda nogiti kamadurugpake'po opudtaj e'mantihuapokikata' o'paki.

## 2

<sup>1</sup> On'te'ti opudtaj e'ta'huadenhuahua'ta' e'pakada on'te'ti opud pai'da e'dik mo'enek on'te'ti opudenbayo huahue' ijje'apoy ijnopoe'uy.

<sup>2</sup> Doa opudomeytaj e'huatiaknayo huiyokada e'mana'nayo pai'da e'dik mo'enek. Pai'da mo'epo do'taj durugpakahue'dik o'nenok.

<sup>3</sup> A'nenda o'nigmadoyame'ne. Dakhuea' huaka'eritaj yanoroka'de' on'nigmadoyame' nok do'ijtiakdepo huiyokada manahue'dik ijje'apet. Kenpa'ti opud pai'da ehue'dik mo'epet. Opudnayo do'taj durugda me'nea'. Opud Diostaj e'nigpee'nayo durugda ijje'apoy. Do durugda ee'nayo opudkon durugda mo'jka'apone.

<sup>4</sup> Opudomeytaj pai'da nopo'eahue' a'maeya'po on'nigmadoyame'ne. Opudtaj huakka'da di'da mo'ene e'manopoe'taj ijpakpo pai'nanada o'noknopoe'po opudtaj on'nigmadoyame'ne.

*Dakhuea' huaka'eritaj yanokkahueati' Pabloa o'mana'uyate.*

<sup>5</sup> Opudomey huaknopoe'eria nogtiada dakhuea' o'ka'uyok opud suhue' moke'uyok. Do'takon suhue'da me'ea'uyne. Aya'tada opudtanayo suhue' mo'ea'uyne. Ke'na dakhuea' huaka'eria suigpi' pai'da mo'ea'uyne.

<sup>6</sup> Ken dakhuea' huaka'eritaj opud huaknopoe'eriomeya castiga mogka'deme'ne. Kenpa'da moname'ne. Nogiti dakhuea' onahue' yane'.

<sup>7</sup> Ke'na o'nopo'korea'denok oy yanokkahueati' kenpa'ti yan'noeynoeyti'. Kentaj okkahueahue' ee'nayo kenpa'da suhue'da o'unhuahuika'apo.

<sup>8</sup> Konigepo "Di'da o'ene," kentaj on'te'ti ya'nonati'. Kenda diga'da o'nona'ne.

<sup>9</sup> Do'taj menpa' e'nigpe'ikata' yanpakikaapet a'nopoe'ya'po opudtaj on'nigmadoya'uyne.

<sup>10</sup> Be'tapi' opudomeya bokkahuea'de do'huakon ijbakkahueay. Be'api' do'taj dakhuea' egka'nayo kentaj yokkahueay. Opudomey daka' Diostaj kan'nigpe'jke'po kentaj yokkahueay. Cristoen huakpoteda yokkahueay.

<sup>11</sup> Toto' huairia oro'omeytaj engaña e'magkikata' diga' o'eretpakika' o'nopoe'ne. Nama'da kahue' ka'nike'po ken huabokerektaj yokkahuea'demey.

*Pablo Troas huakka' jakyo o'unhua'po o'mepu'kudhua'uyate.*

<sup>12</sup> Cristoen huadak hua'a a'manmadikanhuaya'po Troasyo huakka' jakyo yokyemey. Ikyedepo Cristoen e'manbatia'pakte huakka'ada e'peeta' on'pakme'. Huairi Cristoen huadak hua'a huakka' manbatia' pakdik e'ead

<sup>13</sup> oro'omeyen huama'buy Titotaj huahuayhue' ijje'po ijmepu'kudhua'po, "ijhua'apoy," ijmananpo ijbakhua'mey. Macedonia huadaribayo ijhua'mey.

*Cristotaj oknopoe'ika'po toto' huairitaj sigpi' peehue' o'jka'ne.*

<sup>14</sup> 'Urua'da Cristoa mo'nigkika'uyate oknopoe'po kenpa'ti o'nigpe'ika' nok Diosa bo'tihuapokika' nok toto' huairitaj sigpi' peehue' o'jka'ne. Jesucristotaj oknopoe'po kenpa'ti o'nigpe'ika'po meyopi' ohua'ika'po Jesucristo 'uruda o'e o'manopoe'ika'y. Konig e'huirikonig o'nepo huabada Cristo 'uruda o'e on'nopoe'ika'. 'Uru'huje'da Diosa bo'tihuapokika' nok konigepo "Dakiti Dios" ona'ikay.

<sup>15-16</sup> Cristotaj huaknopoe'eri Diosere on'noenhuahuika'apo. Cristotaj oknopoe'hue' huaje'erinayo kenpa'da on'mabueyapo. Diosere noenhuahuikahue' o'neapo. Diosa o'paknok aya'tada Cristo Diosen 'urunanada huamanopo'yarea'eri o'eng oro'



e'manbatia'pakika'tada sue'da huakka' oknopogehue' o'nepo kenpa'da on'mabueyapo. Diosere noonhuahuikahue' o'neapo.

<sup>17</sup> Huakka' huakupeta' on'pakpo huakka' nogyo nogyo on'hua'epo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Oro'nayo ken konig kahue' o'ikay. Diosa oro'taj mo'ta mona' uynok Jesucristotaj o'nigpeika'po daknopoada Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakikay.

### 3

*O'matinepahui'po Jesucristoa Diostaj o'nigpeepo oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Kenda Diosa huaboa'da o'manopoqa'de'uy.*

<sup>1</sup> Kenda o'nona'denig donayo huadakda ijje y onahue' o'nene. Kenpa'ti "Pablo huadakda o'e. Buttida o'manmadikika'." Be'api' e'nigmadoyaba' opudtaj nigta monahue'dik mo'ene. Kenpa'ti "Pablo huadakda o'e. Buttida o'manmadikika'." Opuda men'nigmadoya' do'a onahue'dik o'nene. Sue'ada ken konig e'nigmadoyaba' beroba' on'pakika'.

<sup>2</sup> Do daka' Jesucristoen huadak hua'a opudomeytaj o'nonbatia'pakonhuahua' uynok opudomeya' Diostaj mo'nopo'korea'depo huaboa'da Jesucristotaj mo'nigpeika'po 'urua'da bo'kika'uy. Aya'ada nogyā' nogyā' opud Corinto huaknopog'eritaj bo'tiahuaydepo Jesucristoen huaknopog'eri o'ne mo'tinopogepo Pabloa buttida o'manmadikika' on'nopogepo.

<sup>3</sup> Oro'a Cristoen huadak hua'a o'manmadika' uynok opuda Cristotaj mo'nopo'korea' uyne. Diosen Nokirega' mo'nopo'toenok 'urua'nada Cristoen bo'kika' nig aya'ada tiahuaydik o'nika'apo.

<sup>4</sup> Opudtaj daka' ijmanmadikika'mey a'dik ijnopoy. Jesucristoa do'taj be'tihuapokika'nok Diostaj daka' yoknopoykay.

<sup>5</sup> Katepi' doada ijnopogepo kahue'dik e'ada Diosa be'teypaka'nok aratbuttaj Jesucristoen huadak hua'a manmadika'dik ijje'po Diostaj manopo'korea'dik ijje'y.

<sup>6</sup> O'matinepahui'po Jesucristoa Diostaj o'nigpeepo oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Kenda Diosa huaboa'da o'manopoqa'de'uy. Ken Diosa bo'tihuapokika'nok kenda manbatia'pakika'dik ijikay. Diosere a'nounhuahuikaya'po Moisésenba' e'nigpeika'ada mo'epo kenpa'da bueydik o'epone. Diosere a'nounhuahuikaya'po Diosen Nokirega' mo'nopo'togepo bo'tihuapokika'apone. Moisésenba' noeanhuahuikahue'dik mo'ene. Diosen Nokireganayo mo'noeanhuahuika'apone.

<sup>7</sup> Moisésenba' huakkuruda huidpentate Diosa o'manigmadoya'uyate. Moisés'taj Diosa hua'a e'yokde'te Dios senognanada 'urunanada o'енок Moisés o'teya' o'bahuahuarakpo ke'nenkok senognanada o'epo israel aratbuta Moisésenkotaj okpodejhue'dik o'nuyate. Koksenognanada e'ada sig sig okta'bitonyakuyate. Ken Moisésenba' huidpentate Diosa o'madoya'uyatenig 'urunanada e'ada kenpa'da mo'mabueya'ika'ne.

<sup>8</sup> Kenda Diosen Nokireganayo mona'ika'nig 'urua'nananada o'e. Noeanhuahuika'dik mo'ika'apone.

<sup>9</sup> Ken Moisésenba' 'urunanada o'epo oro' e'peedeada dakhuea' o'kika'nig o'nopogedepo kenpa'da bueydik o'epoy o'nopogene. Diosa mo'tinepahui'po oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po, huadakda mo'ene, Diosen Nokirega' mo'nopoqa'ne. Diosen Nokireg hua'a 'urunanana o'e.

<sup>10</sup> Konigti Moisésenba' 'uruda o'uyunig'a oynayo konig 'uruda ehue' o'e. Oynayo Diosen Nokirega' 'urua'nananada huanopo' mo'ea'ne.

<sup>11</sup> Moisésenba' huamame'puka' senogda on'ba'e'uyatenig'a jda Moisésenba' ehue'da o'epo. Diosen Nokireganayo 'urua'da Jesucristoen huadak hua'a mo'nopoqa'ne kenpa'da o'eonhuahuika'apone.

<sup>12</sup> Diosen Nokirega' Diosere mo'noeanhuahuika'apone daka' oknopogey. Jesucristoen huadak hua'a buttida o'e daka' oknopogepo me'pukhue'da o'manmadikikay.

<sup>13</sup> Konig Moisésa o'ka'uyatenig konigti kahue' o'ikay. Moisésenkot senogda o'epo daka'da okbatitikpo israel aratbuta okpodejhue'dik o'nenok Moisésa huata' o'kottidoka'uyate.

<sup>14</sup> Kenpa'ti israel aratbut Moisés'taj e'peegada nopoenkahue'da o'nuyate. Oyda kenpa'ti Moisésenba' e'peegada israel aratbut nopoenkahue'dik o'nika'. Cristotaj o'noknopogedepo Moisésenba' nopoenka'dik o'nika'apo.

<sup>15</sup> Kenpa'ti oy Moisésenba' e'peegada israel aratbut nopoenkahue' o'nepo konig e'kottidoka'nig o'nepo nopoenkahue' o'ne.

<sup>16</sup> Jesucristo Huairitaj on'nopo'korea'depo konig e'kottidoka'nig e'ada oktikujdepo huaboa'da Diosen hua'a nopoenka'dik o'ne.

<sup>17</sup> Huairi Jesucristoen Nokireg o'epo Diosere mo'noeanhuahuika'pone. Jesucristoen Nokirega oro'omeytaj mo'nopo'toenok huanopoadi Diostaj e'nigpeika'ta' o'pakika'ne kenpa'ti Diostaj e'durugpaka'ta' o'pakika'ne. Diostaj dakhuea' e'nigkikata' pakhue' o'ene.

<sup>18</sup> Konigepo oro'omey Cristoen huaknopoe'erinayo koktidokahue' o'epo Jesucristotaj nogiti nogiti oknopoenska'po, nogiti nogiti o'nigpeepo nogiti nogiti konig Cristonig 'urunanada o'ea'pone. Jesucristo Huairi Nokireg o'epo oro'omeytaj 'urua'nanada mogkika'ne. Diosa oro'taj Cristonigti 'urua'nanada mogkika'apone.

#### 4

<sup>1</sup> Konigepo Diosa me'tinepahui'po me'ta'mona'uynok Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'po batikhue'da ijikay.

<sup>2</sup> Kan'manopo'kore'po nama'da huadik manbatia'pakhue' ijjeapoy ija'uuy. Nama'da Jesucristoen huadak hua'a manmadikahue' ijje'po Diostaj kenpa'ti aratbuttaj birahue' ijje'po buttida Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikikay.

<sup>3</sup> Jesucristotaj oknopoehue' huae'eriomey kenpa'da Diosbayoa' on'mabueyapo. Kenomeynayo Jesucristoen huadak hua'a nopoenkahue'dik o'nika'.

<sup>4</sup> Jesucristo Diosonigtion o'ika'. Jesucristoen huadak hua'a konig huakjeytone' 'urunanada ee'tada oknopoehue' huae'eri tiahuahue' ka'ne'po nopoenkahue' ka'ne'po toto'a nama'da o'mana'ika'.

<sup>5</sup> Ijmanbatia'pakpo huata'da huaahue' ijikay. Jesucristo Dios Huairi o'e ijmanmadikikay. Jesús o'paknok donayo opudomeyen huanaba'nig ijikay.

<sup>6</sup> Sikkiregya' "Huakjey kata'te," Dios oa'uuyate. Kenpa'ti oro'en huanopoya' konig jeyda Diosa nopo'eyda mo'ea'ne. Dios 'urunanada o'e a'nopo'eyaya'po Diosa huanopoya' jeyda mo'ea'ne. Jesucristo 'urua'nanada o'enenok Dios 'urunanada o'e oro'omey oknopo'e'dik o'ika'ne.

*Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po pai'da ijnopo'ika'po Jesucristo 'urunanada o'e ijmanopo'ey'ikay. Pabloa o'manigmadoya'uuyate.*

<sup>7</sup> Diosensi'po Jesucristo 'urunanada o'e huanopo'ada daka' ijnopo'ikay. Jesucristo Huairi o'epo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate huanopo'ada ijnopo'ikay. Oro'enso'nayo konig sorokkosonig ida sakkid o'ea'ponok Dios teyda o'e, donayo teyhue'da ijje' aratbuta nopo'ika'dik o'nika'.

<sup>8</sup> Aratbuta do'taj dakhuea'da me'nogkadhuahuika'ne. Nogpa' nogpa' dakhuea'da me'nogkadhuahuika'nig'a Cristotaj oknopo'ebatikhue' ijikay. Katia'ta ijka'apet e'nopo'ikada oknopo'ebatikhue' ijikay.

<sup>9</sup> Dakhuea'da me'nogkadhuahuika'nig'a Diosanayo do'taj 'enhue' me'ika'ne. Sorokte do'taj be'api' e'enpi' huabueya'da ehue'dik ijikay.

<sup>10</sup> Konig aratbut Cristotaj dakhuea'da o'nogka'po o'darakuy. Konigti do'takon dakhuea'da me'nogkika'ne. Aratbuta kan'tiahuaypo kan'nopoenke'po meyopi' ijhua'ika'nig Jesús me'nopo'tojika'ne.

<sup>11</sup> Jesús donopoyo o'epo me'tojika'nok aratbuta kenda kan'tiahua'yike'po do Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eri ijnoepo bueyhued ee'ted do'taj nogok nogok e'arakta' men'tipakika'ne.

<sup>12</sup> Donayo pai'da ijnopo'epo ijbuayayikay. Opud Jesucristotaj moknopo'enek Diosa daka'da mo'noeanhuahuika'ne.

<sup>13</sup> "Diostaj yoknopo'epo Diosen huadik ijbatia'pakmey." Apagba'te kenpa' o'manigmadoya'uuyate. Do kenpa'ti Diostaj yoknopo'epo Jesucristoen hua'a ijmanbatia'pakikay.

<sup>14</sup> Jesús e'buaytada Jesús Huairitaj Diosa o'noyhuada'uuyate. Kenda oro'omey o'nopo'ika'nok Diosa oro'takon Jesúseretaj mo'noyhuada'apone. Oro'taj opudomeytere Diosyo bo'tohua'apone. Kenpa'da Jesúsere o'noeohuahuika'apone. Kenda daka' o'nopo'ika'ne.

<sup>15</sup> Opudomey Cristotaj daka' kanoknopoe' kenpa'ti Diostaj daka' kan'nigpeike' huakka' pai'da ijnopo'enhua'huikay. Kenpa'ti Diosa mo'matinepahui'nok opudomeyere huakka'ada daka' o'noknopo'epo "Dakiti Dios" huakka'ada o'nona'ika'apo. Kenpa'ti Dios 'urunanada o'e o'noknopo'epo o'nona'ika'apo.

<sup>16</sup> Konigepo Diosen hua'ataj ijmanbatia'pakpo batikhue'dik ijikay. Do'huedso' nogok nogoka' ijtone'pakpo e'arogpi' aya'me'noeda Diosa be'teypaka'ika'ne. Do'hued nokirega nogiti nogiti Diostaj yoknopo'ikay.

<sup>17</sup> Oknopo'ehue huae'eria Cristotaj on'huadiaypo oro'taj dakhuea'da mogkadhuahuika'nig'a oro' konig sigda huakka' pai'da o'nopo'epo a'ti onte'ti pai'da

nopo'ikahue' dik o'eapoy. Jesucristoere Diosere 'urua'nanada o'noeonhuahuika'apone. Durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

<sup>18</sup> Katetapi' oyda o'tiahuayika'nignayo ona'ti tiahuahue' o'ika'apone. Kennayo o'tiahuayika'nig o'eapo. Katetapi' oyda o'tiahuayika'nig pakhue' o'ika'apone. Katepi' Diosen kurudyō tiahuahue' o'unhuahuika'nignayo kenpa' da o'nunhuahuika'apo.

## 5

<sup>1</sup> Oro'omey e'bueyde'te huaboso' oro'en o'eapo. Huabokerekada kahue' ee'tada Diosa o'ka'depo kurudyō Diosere o'unhuahuika'apone.

<sup>2</sup> Oro'omey huaknopō'eri oro'en huaso'taj o'tinosikdepo kurudyō Diosere ehua'ta' o'pakika'ne. Diosa huaboso' egka'deta' o'pakika'ne.

<sup>3</sup> O'bueydepo huaso' ehue'da e'ēada huaboso' oro'omey en o'eapo.

<sup>4</sup> Oro'enso' o'noepo pai'da o'nopo'unhuahuika'po e'bueyta' pakhue' e'ēada Diosa huaboso' egka'deta' o'pakpoeyopo Diosere e'noeonhuahuika'ta' o'pakika'ne.

<sup>5</sup> Diosa huaboso' daka' monigka'denok nogok Diosere o'noeonhuahuika'apone. Kenda oro' daka' kan'nope'ike'po Diosa ke'nen Nokirēg bo'yokuyne.

<sup>6</sup> Konigepo Diostaj daka' oknopō'epo kirigayo' durugda o'ikay. Oro'omey huaknopō'eri kenigapi' huabayok in huadariyo o'noika'po Jesús Huairiyo huahued o'ēpo kurudyō Jesús Huairiere ehued o'ene.

<sup>7</sup> Kurudyō Diosere monig o'eapet nopō'ehued o'ēpo Jesucristotaj oknopō'epo o'nigpe'ika'po o'noika'ne.

<sup>8</sup> Daka' Diostaj oknopō'epo oro'en huaso' e'endeta' o'pakpo Jesús Huairiere e'ika'ta' o'pakne. Kenerenayo huadaknanada o'ika'apone o'nope'ne.

<sup>9</sup> Oro' e'noepi' e'bueypi' Jesús Huairitaj e'durugpaka'ta' o'pakika'ne.

<sup>10</sup> Aya'ada huaknopō'eria Cristotaj kurudyō huahua'dik o'eapone. Cristote e'koka' nigmabodik o'eapone. Aya'da katepi' oro'omey o'kadhuahua'uy huadak e'ka' dakhuea' e'kapi'. Kenda Cristoa mo'tinopō'epone. In o'noika'nig'a oro' huadak e'kika'uy nayo Diosa katepi' huadak ee' mo'nigkadhuahuika'apone. Oro'taj mo'durugpakika'apone. In o'noika'nig'a oro' daka' kahue' e'kika'uy nayo Diosa katepi' huadak ee' nighkahue'dik mo'ika'apone. Oro'taj durugpakahue' mo'ika'pone. Konigepo oy Jesús Huairitaj mon'durugpaka'ika'.

*Diosa oro' huaknopō'eriomeytaj mo'nopo'noey'uyate. Pabloa o'manbatia'pakuyate.*

<sup>11</sup> Do Diostaj yokme'pukpo nigpe'ika'dik ijika'po Diostaj nopo'korea'dik yane' aratbuttaj ijmanikay. Kenpa'ti Diostaj ijmaknopō'ey. Konig daknopo'da ijikay. Buttida ijmanikay. Diosa me'tinopō'ene. Daknopo'da ijika'po buttida o'nonika'po opudtaj e'manopō'ēa'ta' ijpakikay.

<sup>12</sup> Do'huada ijpakpo huata' doda huadak ijikay. Ahue' e'ika'tada do'taj daka' mentinopō' o'nona'nok huamanmadika'eri opudere "Judío ijjei." "Bokerekeni'dak ekteg ijjei." "Urua'da ijtiona'pakikay." "Huaitake' jakyo ijkudikay," on'batia'pakika'nig'a huanopoya' dakhuea'da on'nope'ika'nig kenomeytaj Pabloa buttida o'batia'pakika' huaa'dik mo'eapet.

<sup>13</sup> Do ijjeretpakpo Diostaj ijnigpe'ika'nok "Pablo huasegda o'ika'," aratbuta huaa'dik me'nene. Opudomeytaj a'batihuapokya'po Diostaj ijjeretpakpo ijnigpe'ikay.

<sup>14</sup> Cristoa oro'taj di'da mo'enok oknopō'epo kenpa'da Diostaj e'nigpe'ika'ta' pakika'dik o'ene. Aya'ada oknopō'ika'dik me'nike'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Oro'en dakhuea' e'kika'te Jesucristoa mo'nigbuey'uyate.

<sup>15</sup> Aya'ada on'noepo Cristotaj o'noknopō'epo kenomey kenpa'da ontehuapa'da nignoi kahue' ka'nike'po Cristotayo'da nignoi ka'dik ka'nike'po aya'tada Cristoa mo'nigbuey'uyate. Huaknopō'erien dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po Cristoa mo'nigbuey'uyate kenpa'ti oro'taj 'urunopo'da a'magkaya'po Diosa huakudaka'da e'bueytada mo'nignoyhuada'uyate.

<sup>16</sup> Oro'mey aratbuttaj o'batiahuaypo konig o'ne, konig huadakpi' dakhue'pi' oynayo matinopō'ehue' o'ene. ¿Be'a ke'nen huaoj? ¿Kate aratbut ya'e? ¿Kate yakiket? Ken konig oyda matinopō'ehue' o'ika'ne. A'nennayo be ya'et Cristotaj o'tinopō'ēka'uy niga', ¿Be'a ke'nen huaoj? ¿Kate aratbut ya'e? ¿Kate yakika'? Ken konig o'tinopō'ēuy niga' oynayo kenda konig Cristotaj tinopō'ehue' o'ika'ne. Diosen Huasi'po o'e' o'nopo'ika'ne.

<sup>17</sup> Oro'omey Cristotaj oknopō'epo Diostaj o'nopo'korea'depo Cristoeno'da o'ēdepo huabonopo'dakon o'ene. Konig a'nenda oknopō'ehue' o'ikame'ne ona'ti nopō'ehue' o'ene. Konig a'nenda katetapi' diga'da o'eretpakikame'nig'a ona'ti pakhue' o'ēpo a'nenda nama'da o'kikame'nig'a onte'ti kikhue' o'ene. Konig Diosa o'paknok huaboa'da o'nopō'epo, o'pakpo, o'kika'po. Oynayo huabonopo'da o'ēpo o'noika'ne.

18-19 Kenda aya'da Diosa mo'nigka'po Cristoa Diosensi'po hueypa cruzte mo'nigbuey'uyatenok oro'taj mo'noeya'ne, oro'en dakhuea' e'ka' bokkahueame'ne. Dios Cristoere o'epo aratbuten dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po onte'ti "dakhuea' boka'ne," onahue' mo'ea'pone. Kenpa'da bokkahuea'uyne. Kenda Cristo mo'nigka'uynok, Diosa aratbuttaj o'manoeya' kenpa'ti o'bakkahuea' kamanbatia'pakike'po Diosa do'taj me'ta'mona'uyne.

20 Konigepo Cristoa be'ta'mona'nok nogbayo nogbayo ijhuaudhuahuika'po Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakikay. Diostaj nopo'koreahued ee'nayopi' Diosen eretpakhue' ee'nayopi', "yan'nopo'korea' Diostaj yan'noeya'." Jesucristoere ighua'da o'nonika'ne.

21 Jesucristoa aya' Diosa e'huapak o'nigpeepo o'kika'uyate. Dakhuea' kahue'da o'ika'uyate. Cristotaj konig dakhuea' huaka'erinigtaj Diosa pai'da mo'nignopo'ea'po mo'nigbueya'uyate. Cristo oro'taj mo'nigbuey'uynok Diosa oro' huaknopoe'eritaj konig 'urunopo'da ka'nike' tinopoe'dik mo'ika'ne.

## 6

1 Ken Timoteo doere Diostaj o'nigpeika'po Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakika'po kenpa'ti o'manmadikika'po opud Corinto huaknopoe'eritaj ighua'da o'nona'ne. Konig Dios opudtaj di' o'maepo opuden dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Kenda okkahuehue' yanika'. Daka' yan'nigpeika'. Ighua'da o'nona'ne.

2 Kenoka' opudtaj doa on'tinepahui'po "Dakhuea' e'ka' menopo'yarea'." Opuda e'nona'te on'nigpeeyuy. Enade'te on'tihuapokpo dakhuea' e'ka' on'nopo'yarea'uyne. Kenda Diosa oa'uyate.

Yan'pee'. Oyda yan'nopo'korea'. Diosa mo'tinepahui'po opudtaj e'manopo'yarea'ta' o'pak.

3 "Pablomey huadak kikahue' o'nenok Jesucristotaj oknopoe'ghue' ijjeapoy." Aratbuta kenda ahue' ka'ne'po sigpi' dakhuea' kikahue' o'ikay.

4 Oro' pai'da o'nopo'unhuahuikay oro'taj aratbut dakhuea'da mogkika'pone, pai'da o'ika'pone, oknopoe'batikhue' o'epo. Diosen daka' o'kika'nok opudomeytakon mo'nopoea'ika'ne.

5 Huabokereka menhuadiaypo ke'poda do'taj menbitituayne, huabakuda' jakyo nogok nogok mekgudika'ne, huakka' aratbut ogkupopakpo huiyokda men'huadiaypo men'boy'uyne, huakka' ijbai'ka'po, sikyoereda ijbaa'bedika'po sue'da ijta'y'ikay. Nogok nogok bapehue' ijika'po sigda ijbapikay.

6 Diosen huadak hua'a huamanbatia'pakikeri ijjeey. Kenda opudtaj a'manopoe'aya'po huadakyo' ijkikay. Dakhuea' kahue' ijika'po. Diosen buttida hua'a huakka'da ijnopojikay. Jesucristo o'manigbuey'uyate kenpa'ti o'noyhuaduyate daka'da ijnopojikay. Aratbuta be'api' do'taj dakhuea'da egka'tada diayhue' ijikay. Huadaknopo'da di'da ijjeepo huadakda ijkikay. Diosen Nokirega me'nopo'toepo be'tihuapokika'ne. Daka'da di'da ijmaikay.

7 Buttida huadik ijmanikay. Kenpa'ti Dios teyda o'epo be'tihuapokika'nok Diosen ijkikay. Diostaj daka' ijnigpeika'po toto' huairitaj yogkikay. Kenpa'ti Diosa be'tihuapokika'po toto'taj be'tiokika'ne.

8 "Pablo 'uruda o'kika'." Aratbuta on'da'ika'. Nogok "Pablo dakhuea'da o'ka'." Nog aratbuta on'batia'pakika'. "Nama'da huaa'eri i'ene," me'nonika'ne. Kenpa'ti nogomeya' "buttida huaa'eri i'ene," me'nonika'ne.

9 "Pablota'j nigpeehue' dik o'ey." Sue'ada do'taj men'tinopoika'ne. "Pablota'j nigpeedik o'ey." Nogomeya' men'tinopoika'ne. "Pablo o'bueydeapo." Nogomeya' nama'da on'nopoika'. Do'taj dakhuea' huaka'eria castiga egkika'ada huabueyya'da arakhue' me'neme'ne.

10 Huakka'mon Jesustaj oknopoe'ghue' o'nenok suhue'da e'eda Diostaj yoknopoe'po durugda ijikay. Pai'da ijmanigepo katepi' to'ehue' ijjeepo Diostaj kanoknopoe'po huakka'tada ijbatihuapokikay. Katepi' sigpi' to'ehue' ee'pi' Diosa aya'da beyokika'ne. Ken konig ijika'po Diosen huadakda huakika'eri ijika'nig kenda aya'ada nopoe'dik o'ne.

11 Opud Corinto huaknopoe'eritaj daka' e'manbatia'pakta' ijpakpo daka' o'nona'ika'ne. Opudomeytaj di'nanada o'nene, egomey pogomey.

12 Do'taj sigda di' o'nika'nig'a opudtanayo di'nanada o'nika'ne.

13 Opudtaj konig do'huedsi'potanig 'urua'da o'nonika'ne. "Konig opudtaj di'nanada o'nika'ne. Do'taj konigti di'da menika'." Daka' o'nona'ne.

*Dios o'noehuaahuika'. Oro'enso' konig Diosen jakonig o'enek Diosen Nokirega mo'nopo'toika'ne.*

14 Oknopoe'ghue' huae'eriere ehue' yanika'. Huadak huaka'eriere dakhuea' huaka'eriere ehue'dik o'ika'. Konig oknopoe'ghue' huae'eritaj to'epakhue' yanika'. Kenere e'to'epaknayo

oknopogehue' huae'eri huadak huaka'eri ere hue'dik o'nepo nogpa'da e'kika'ta'on'pakika'. Huakjeyere sikkireg ehue'dik o'e o'nopogene.

<sup>15</sup> Konigti Cristoere toto' huairiere onyo' nopogehue'dik o'nika'. Oro'omey o'nopogene. Kenpa'ti huaknopogehue'eri ere oknopogehue' huae'eri konigti pakhue' o'nika'apo.

<sup>16</sup> E'ketka' dios hueretda Dios ehue' o'e. Diosen jakyo e'ketka' dios ehue'dik o'ika' o'nopogene. Diosen Nokirega mo'nopo'toika'po oro'omey huaknopogehue'eri konig Diosen jakonig o'ika'ne.

"Kenomeyere ijika'apoy. Kenomeyere ijhua'ika'apoy. Kenomeyen Dios ijmanigika'apoy. Kenomey do'hued aratbut o'nika'apo." Diosa oa'uyate.

<sup>17</sup> Kenpa'ti Diosa inpa' oa'uyate: "Oknopogehue' huae'eri ere mo'ika'uyne. Kenomeytaj yan'bakhua'po kenomeyere ikahue' yanika'. Kenomeytaj toepakhue' yanika'. Konig dakhuea' ogkika' konigti sigpi' kahue' yanika'. Kenda egkika'te opudtaj durugteda e'dik o'neapone.

<sup>18</sup> Opuden huaoj ijjeapoy. Opud do'huedsi'po mo'epone." Diosa o'mana'uyate. Dios Huairi teynanada o'epo o'mana'uyate.

## 7

<sup>1</sup> Kenda Diosa on'nigka'apone o'mana'uyate, huadi'da egomey pogomey. Konigepo oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'korea'po onte'ti 'urua'da mogkika'. Kenpa'ti Diostaj mo'nokme'pukpo Diosen hua'ayo'da mon'pakpo Diostayo'da mon'nigpeika'.

*Corinto huaknopogehue'eriomeya nama'da dakhuea' o'kikay on'nopogedeпо on'nopo'korea'uyate.*

<sup>2</sup> Do'taj Pablotaj di' menika'. Opudomeytaj do'hua be'tapi' dakhuea' ogkahue' o'ne'uyne. Opudomeytaj do'hua nogtatipi' nama'da onahue' o'ne'uyne.

<sup>3</sup> "Dakhuea' bokame'ne," onahue' o'nene. Kenda konig o'nona'depo, "di'da o'nene." Oy di'da o'nene. Nogoktion di'da o'nika'apone.

<sup>4</sup> Huadak bo'kika'nok daka' o'noknopogene. Opudomey Jesucristotaj daka' moknopogepo Diostaj mo'nigpeika'nok durugda ijje. Do pai'da e'nopo'ika'pi' opudomeytaj huakka' ijdurugpaki. Opudomey Diostaj daka' moknopogehue' huakka' ijdurugpaki.

<sup>5</sup> Macedonia huadaribayo ijtiakdeme'po do pai'da ijnopo'eunhuahuika'po batikhue'da pai'da ijnopo'eunhuahuikay Meyopi' ijhua'ika'mey do'taj ke'poda diga'da o'nogkikame'ne. Huaknopogehue'eritaj kenpa'ti Cristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte dakhuea' on'bahua'aika'po kenpa'ti huaknopogehue'eritaj on'magkika'nok huaknopogehue'eri daka' yanoknopogehue'kapet onte'ti oknopogehue' batikhue' ya'neapet ijnopoepo ijme'puke'ika'uy.

<sup>6</sup> Suhue'da o'nepo pai'da ene'te Diosa o'madurugpaka'ika'. Diosada do'takon me'durugpakame'ne. Do'taj Titotaj Diosa me'nigtotiakpo do'taj me'durugpakame'ne.

<sup>7</sup> Titoa be'huatiakme'nok ijdurugpakmey kenpa'ti opudomeya Titotaj mo'durugpakame'nok doakon on'tipeepo durugnanada ijjemey. Do'taj huakka' eta'huadeta' bo'pakika'ne. Do'taj suhue'da mo'ika'po kenpa'ti do'taj mo'mepu'kudhuahuame'te Titoa kenda mename'nok nogitinada huakka'da ijdurugpakmey.

<sup>8</sup> Beroba' on'nigmadoya'uyne. Bo'tiahuaydepo sue'me'noeda suhue' e'uyupi' nogpa'da ijmanigmadoya'uy nopogehue' ijje'uy.

<sup>9</sup> Oyda durugda ijje. Suhue' moe'uy nok do kenpa'ti durugda ehue' ijje'uy. Suhue' mo'epo Diostaj mo'nopo'korea'uyne. Diosa o'pakpo mo'nopo'korea'uyne. Konigepo ijdurugpaki on'nigmadoya'uyne dakhuea'da nigkahue' o'ne'uyne.

<sup>10</sup> Suhue' mo'epo dakhuea' e'kika' Diostaj mo'nopo'korea'po onte'ti Diostaj mo'nigpeika'nok Dios durugda o'epo dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'po Diosere mo'noeahuahuika'apone. Onte'ti suhue' ikahue' mo'epone. Oknopogehue' huae'erinayo suhue' e'eadada nopo'koreahue' o'nika'po kenpa'de on'mabueyapo.

<sup>11</sup> Opud suhue' mo'unhua'uyne. Suhue' mo'ika' deпо Diostaj diga'da e'nigpeeta' bo'pakuynok. Kenbokerektaj castiga ogkahued Diostaj bo'eretpakpo mo'en'uy. Onte'ti dakyo'da e'likata' be'pakika'uy. Nogok do'taj eta'huadeta' bo'pakuynok. Castiga mogka'uy nok dakhuea' ogka'uy opudtaj be'api' huaahue'dik mo'ene.

<sup>12</sup> A'nenda opudtaj on'nigmadoya'po kenbokerek dakhuea' huakika' eritaj kenpa'ti ke'na o'birae'uy nigtaj kenomeytaj sue'pi' ijme'pu'kepo on'nigmadoya'ne. Diosa bo'tiahuayika'po oro'taj huakka' di' mo'ene kenpa'ti oro'taj huakka' mo'timepu'kepo opudada kenda kan'nopogepo on'nigmadoya'uyne.

<sup>13</sup> Oro'taj huakka' di' mo'enek onte'ti mepu'kehue' o'edepo durugda o'ey.

Durugda o'edepo Tito opudenbaya' behuatiakdepo durugnanada o'enek oro'omeykon nogiti durugnanada o'ey. Tito opudere ee'te daka' bo'kika'nok durugda o'ika'uy.

<sup>14</sup> Opud Corinto huag'erienbayo Tito huahued ee'ted "huadakda huaknopog'eri o'nepo Diostaj on'nigpeika'." Titotaj buttida yona'mey. Nama'da onahue' ijjepe birahue'dik ijje. Tito opudere o'edepo aya'da opudtaj onhuua'po buttida onhuua'uynok kenda bo'tiahuay'uy.

<sup>15</sup> Titotaj konig huairitanig bo'eme'po mokme'pukme'ne kenpa'ti kentaj mo'nigpeikame'ne. Kenda oy Tito okkahuehue' o'ika'po nogiti nogiti di' mo'ika'ne.

<sup>16</sup> Diostaj kenpa'ti do'taj mo'nigpeika'nok do Pabla daka'da on'tinopogepo durugnada ijikay.

## 8

*Huaknopog'eri pai'da huag'eritaj huakka'da on'bayokuyate.*

<sup>1</sup> Macedonia huadaribayo huaknopog'eritaj 'uru'nopoda o'magkame'te Diosa. Oy kenda opudtaj e'manbatia'pakta' ijpaki, do'hued egomey pogomey.

<sup>2</sup> Macedonia huaknopog'eri pai'nanada en'nopo'eonhuahuapi' oknopogebatikhue'ada huanopo'ada durugda o'nika'po. Kenpa'ti pai'da ee'pi' sonnopo'da Jerusalén pai'da huaknopog'eritaj huakka'mon on'bayokuyate.

<sup>3</sup> Huakka' e'yokta' on'pakpo on'bayokika'uy. Kenda bahuaa'dik ijje. Konigda bayokdik o'nika'po huakupe on'bayokika'uy. Kenpa'ti on'pakpo nogitida huakka'da on'bayokika'uy.

<sup>4</sup> Jesucristotaj huaknopog'eritaj durugteda e'bayokta' on'pakpo, "Jerusalényo huaknopog'eritaj oro'en huakupe yan manigtohua'." Oro'taj ighua'da mona'uyne.

<sup>5</sup> Huakupeyo'da on'manigta'mona'apo ijnopog'uyng'a huakkuru Diostaj a'nigpeikaya'po ke'nen huaso'kon on'yokuy, nogok Diosa o'paknok oro'takon nigpeika'dik o'nuy.

<sup>6</sup> A'nenda e'manige'ika'uyada Titotaj opuden huakupe katetehue' bo'yokika'uy kenda e'manige'ika'da aya' manige'hued o'epo. Konigepo "Corinto huaknopog'eritaj onte'ti yabahuahuati'. Jerusalényo huaknopog'eritaj dakhuapa huakupe a'manigbaeya'po yahuati'." Titotaj yona'uy.

<sup>7</sup> Ken opud Corinto huaknopog'eri Diostehuapa' katepi' huakka'da nogda nogda 'urudayo' bo'kika'ne. Jesucristotaj daka' diga' moknopojka'ne. Diosen eknopog' daka' mo'manmadikika'ne. Diosen huakka' mo'nopogene. Diostaj e'nigpeika'ta' huakka' bo'pakika'ne. Kenpa'ti oro'taj huakka' di'da mo'ika'ne. Konigepo kenpa'ti huakka'da bo'pakpo pai'da huaknopog'eri huama'buytaj yan'bayokikati'.

<sup>8</sup> Yan'bayokika' onahue' o'nene. Nog huaknopog'eria huakka'da on'pakpo on'bayokikame'tenig opudomeytaj e'manopogea'ta' ijpaknok opudomeya' di'nada on'maika' nogomeya' kan'nopog'po daka' yan'bayokikati'.

<sup>9</sup> Huairi Jesucristoa huakka' mo'tinepahui'po di'da mo'ene. Mo'nopogene. Diosere Jesucristo o'ika'po aya'tada o'matog'ika'uyate. Opudomeytaj huakka' di' mo'epo kurdyo aya'da o'maeandepo pai'da o'manigyahue'uyate. Opudomey Diosere durugnada kan'manoonhuahuik'e'po Jesúsapa'pai'da o'manigyahue'uyate. Konigepo Jesucristonig di'da yan'maepo nogomeytaj yan'bayokika'.

<sup>10</sup> Opudtehuapa' dakda ka'nike'po on'boroayne. Do'taj daka' yan'pee'. A'nen nogbayok pai'da huaknopog'eri Jerusalényo huakupe a'ta'monaya'po opudomey huaboa'da bo'yokika'uy. Kenda huakka' bo'pakpo bo'yokika'uy.

<sup>11</sup> Oydakon huakupe nogda yan'bayokonhuahua'po kenpa'ti aya'da yan'dakeati'. Konig a'nen huakka' e'bayokta' bo'pakuy oydakon konigti huakka' yan'pakpo yan'bayokikati'. Huakka' e'tahuaga huakka' yan'bayokikati' Sue'da e'tahuaga sue'da yan'bayokikati'.

<sup>12</sup> Be'api' e'yokta' e'paknayo suepi' e'tahuaga sue'da e'yoknayo Diosa durugda o'epo. Huakka'mon e'tahuaga huakka'mon e'yoknayo Diosa durugda o'epo. Sue'da e'tahuaga huakka' yan'bayokti'. Diosa ahue'dik o'e.

<sup>13</sup> Ken Jerusalén huaknopog'eri huakka'da huakupe kan'matog' opudomeynayo pai'da e'dik ka'ne' kenda doa pakhue' e'ead

<sup>14</sup> opud kenomeyere onigonigayo' huakupe yan'tojkati'. Oyda Jerusalénya' huaknopog'eri pai'da o'nenok opudomey Corinto huaknopog'eria bayokdik mo'ika'ne. Nogok Jerusalén huaknopog'eri huakka' huakupe en'tog'nayo opud pai'da ee'nayo opudtaj huakupe bayokika'dik mo'epone. Ken konigti opudomey kenpa'ti kenomey ke'nigati tojka'dik mo'ene.

<sup>15</sup> "Ke'na huakka' aypo e'tojka'ada huakkiti toghue' o'ika'. Ke'na sue'da e'tojka'ada pai'da ehue' o'ika'." Diosenba'a oa'. Huayahuaya on'bayokika'po aya'ada dakhuapa aypo on'tojka'apo.

*Titoere botta' nog huaknopog'eriere huakupe kan'bae'po Corinto huaknopog'eritaj Pabla o'mata'mona'apo.*

<sup>16</sup> Doa opudtaj huakka' di'da o'nepo huakka' ijme'pukikay. Diosa Titotaj o'nopo'toenok konigti Tito opudtaj huakka' di'nada mo'epo o'mepu'kika'. Opudtaj huakka'nada e'tihuapokta' o'pakika'. Konigepo dakiti Dios, yonikay.

<sup>17</sup> "Corinto huaknopog'erite yahuati," Titotaj ena'te "Doada ijpakpo ijhua'apoy," do'taj mena'po opudtaj huakka'da o'pak kenpa'ti e'batihuapokta' o'pakika' Titoa.

<sup>18</sup> Tитоere nog huaknopog'eri huama'buyere ijmata'mona'apoy. "Ke'na Cristotaj huaknopog'eri o'epo Cristoen huadakta hua'a 'urua'da o'manbatia'pakika'." Nogya' nogya' Jesucristoen huabaktie'ea'eria on'huaa'ika'.

<sup>19</sup> Kenpa'ti ke'na oro'ere kahua'ike' oro'omeyere Jerusalényo pai'da huaknopog'eritaj huakupe o'bae'ika'po ke'na boktihuapokike'po Cristoen huaknopog'eri kentaj boktie'ea'uyate. Huairi Jesús huadakta o'e aratbuta kan'nopog'po kenpa'ti pai'da huaknopog'eritaj opud Corinto huaknopog'eri e'bayokta' huakka' bo'eretpaknig oro'a aratbuttaj o'maknopogea'ikay.

<sup>20</sup> Jerusalényo huaknopog'eritaj huakupe a'bayokya'po huakka' huakupe o'bae'ikay. Onokteteyo' o'hua'ika'po daka' o'manigtoika'nok Pablomeya on'berika' aratbuta huaahue'dikda mo'ene.

<sup>21</sup> Diosa aratbutereada e'tiahuayte daknopo'da 'urua'dayo' e'kika'ta' o'pakikay.

<sup>22</sup> Titomeyere nog huama'buytaj o'ta'mona'apoy. Ke'na Diostaj huakka' e'nigpeika'ta' o'pakika'po kenpa'ti nog aratbuttaj e'batihuapokta' o'eretpakika'. O'tiahuaymey. Oynayo opud Jerusalényo pai'da huaknopog'eritaj e'bayokta' bo'paknok kenda daka' o'nopoepo Tитоere opudtaj e'hua'ta' huakka' o'eretpak.

<sup>23</sup> Titonayo doere huag'eri o'ika' doere opudtaj o'batihuapokikay. Nog botta'akon opudte on'hua'apo. Nog Cristotaj huaknopog'erimeya opudtaj mo'nigta'moname'te. Huadakta ogkika'nok kenomeytaj aratbuta on'batiahuaydepo "Dios 'urunanada o'e," on'batia'pakika'apo.

<sup>24</sup> Di'nanada mo'nika'ne kenpa'ti huadakanada ogkika'nig ijbahuaa'ika'nok konigepo huaknopog'eri huakupakeria tinopoi'ka'dik ka'ne'po Titomaytaj daka' yan'baepo di'nanada yan'maika'.

## 9

### *Jerusalényo pai'da huaknopog'eritaj huakupe bayokdik o'neapo.*

<sup>1-2</sup> Jerusalényo pai'da huaknopog'eritaj huakupe e'bayokta' huakka' bo'pakika'nig kenda ijnopogepo Macedonia huaknopog'eritaj durugteda ijmanbatia'pakmey. Huabayok o'pokme'nig kenoka'da opud Acaya huaknopog'eria huakupe en'bayokta' on'pakuynig ijmanbatia'pakme'nok, "oro'omeykon e'bayokta' o'paki." Macedonia huaknopog'eria mona'uyne.

<sup>3</sup> Opuda huakka' huakupe e'yokta' on'pakika' kenda ijmanbatia'pakme'nok opuden huakupe yan'tounhuahua'po Titomeytaj a'bayokya'po opudte nog huama'buy Titomeytere ijta'mona'apoy. Huakupe en'yokde'te Pablaa nama'da oa'ika' be'api' ahue'dik ka'nike'.

<sup>4</sup> Sue'da Macedonia huabokerek doere opudenbayo nogok e'tiakde'te opuda huakupe Jerusalén huaknopog'eritehuapa' bayokhue'dik ee'nayo oro' huakka'da birae'dik o'ea'poy. Huakka' huakupe on'bayokapo a'nen daka' ijnopogemey. Yokhue' ee'nayo huakka'da birae'dik ijjeapoy. Opudakon birae'dik mo'ene.

<sup>5</sup> Konigepo huakkuruda Tитоere nog botta' huama'buyere opudte mata'mona'dik ijjeapoy ijnopogey. A'nenda "Huakka' huakupe o'bayokika'apoy." Boa'uyne. Titomeya huakupe o'bae' opudomeytaj bo'tihuapokapone. Ken opuden huakupe opudada e'bayokta' bo'paknok on'manigbae'apo. Doa yan'bayokti' enakta bayokhue'dik mo'ene.

<sup>6</sup> Konig ta'ba huabatuke'eri sue'da huakid e'batuke'nayo sue'da o'kere'kpo. Sue'da aypo o'ea'poy. Noga ta'ba ogka'depo huakka' e'batuke'nayo huakka'da o'kere'kpo huakka'da aypo o'ea'poy. Konigti sue'da huakupepi' pai'da aratbuttaj e'bayoknayo sue'dation mo'matog'epo. Huakka' e'bayoknayo huakka'nada mo'matog'epo.

<sup>7</sup> Durugteda huabayokeritaj Diosa di' mo'maika'ne. Huanopoya'da e'bayokta' yan'eretpakpo yan'bayokikati'. Pakhue' ee'nayo yokhue' yan'maika'. Be'api' yayok enapi' yokhue'dik yanika'.

<sup>8</sup> Opudtaj katapi' huakka'da bayokika'dik mo'ene Diosa. Nogda nogda huakka'da bayokika'dik mo'ene. Aya'da bo'pakika'nig bayokdik mo'ene. Ken aya'da bo'pakika'nig togedik mo'ene kenpa'ti opud nogomeytaj batihuapokika'dik mo'epo kenpa'ti bayokika'dik mo'ika'apo.

<sup>9</sup> Apagba'te

Pai'da huag'eri aratbuttaj be'api' huakka' e'bayokika'nayo aratbuta kentaj okkahuehue' o'neonhuahuika'apo. Apagba'a kenpa' oa'.

Opudomey sonnopo'da mo'epo e'bayokika'nayo Diosa okkahuehue' mo'eapo.

<sup>10</sup> Batuke'dik ka'nike'po Diosa huakid o'bayokika'. Kenpa'ti aypo o'bakereka'ika'po o'bayokika'. Huakka' o'bayokika'nok ken nogtaj nogtaj bayokika'dik mo'epo kenpa'ti nogtehuapa' huadaka'da manigkika'dik mo'ene. Pai'da huag'eri aratbuttaj huakka' bayokika'dik mo'ika'ne.

<sup>11</sup> Huakka' a'bayokikaya'po huakka'da mo'matojika'apone. Huakka' huakupe mo'bayokaponok pai'da Jerusalenyō huag'eria o'nen huakupe on'baedepo durugda o'nepo Diostaj dakiti o'nona'apo.

<sup>12</sup> Konigepo Jerusalenyō huag'eri huama'buytaj huakupe e'bayokde'te aypobayo' o'nepopi' bae'dik o'neapo kenpa'ti nogiti nogiti nogda nogda Diostaj dakitia' o'nona'onhuahua'apo.

<sup>13</sup> Jerusalenyō huag'eritaj kenpa'ti nogomeytaj opudomey huakka' e'bayokde'te aya'ada on'tiahuaydepo Jesucristoen huadak hua'a opudā moknopōepo Diostaj daka' mo'nigpejika'nig mo'tinopōepone. Dios huaboro'da o'epo aya'da ka'dik o'ika'. Dios 'urunanada o'e. Kenomeya huakka'ada on'batia'pakapo.

<sup>14</sup> Kenpa'ti opudomeytaj Diosa di'nanada mo'epo 'urua'nanada mogkika'ne, kenpa'ti Diosa mo'tinopahui'po huadak e'kika' bo'tihuapokika'ne. Jerusalen huaknopōepo'eria kenda on'nopōepo opudtaj di'nanada mo'eapone. Opudtaj kenpa'ti mo'tiona'pakika'apone.

<sup>15</sup> Diosa ke'nen di'nanada e'tae'tada nogsi'potida bo'yokuyate. 'Urunanada bo'yokuyate. Konigepo "dakiti Dios," mo'nona'ika'.

## 10

*Pablo Jesús en huata'moneri o'epo Diosen hua'a daka' o'manmadikika'nok huaknopōepo'eria nigpejika'dik o'nika'.*

<sup>1</sup> Cristoa aratbuttaj daka' o'mana'ika'uyate. Kenpa'ti huiyoka manahue' o'ika'uyate. Cristo o'matinepahui'po o'mana'ika'uy. Do konig Cristonig ijjepe o'nona'ne. Huakka' opudtaj ijpakpo o'nona'ne. Do Pablo opudere ijjika'po huiyoka' onahue' o'nika'ne. Bidteda o'epoa'ta Pablo huiyoka' beroba'te oa'ika'. Sue'ada kenpa' on'huaa'ika'.

<sup>2</sup> Do huabokerekyo'da ijjepe Diosen Nokireg toehue' ijjepe ijkika'nig ijmana'ika'nig sue'ada huabokereka' do'taj nama'da menhuaa'po. Opudte e'tiakde'te do'taj dakhuea' huahuaa'eritaj huiyokada manahue'dik ka'e'po huiokda onenhue'dik me'ne'po do'taj mentihuapok.

<sup>3</sup> Huabokerektion ijjepe indariyo nogbokerekere ijjika'po do'taj nama'da huaa'eritaj makme'pukhue' ijjika'po toto'taj kenpa'ti toto'en huanaba'taj yogka'ikay.

<sup>4</sup> Aratbut piya'a kumejte taka'taj on'barakika' ken konig donayo kahue' ijjikay. Diosen teyda hua'a ijmanbatia'pakika'po huakka'tada Diostehuapa' ijmanopo'korea'ikay.

<sup>5</sup> Ken be'api' huabokereka nama'da e'batia'paknayo "Diostaj oknopōehue'dik yanika'. Cristotaj oknopōehue'dik yanika'." Kenpa' e'mana'nayo Diosa be'tihuapokne nama'da on'mana'ika'nig aya'tada ijmanopōepa'apoy. Aratbuta nama'da Diostaj o'noknopōepo kan'nopo'kore'po onte'ti Diostaj 'urua'da kanoknopōepo'po kenpa'ti Cristotaj daka' kan'nigpejike'po Diosa be'tihuapokika'nok ijmana'ika'apoy.

<sup>6</sup> Noga Cristotaj daka' bo'pakpo dakhuaapada mo'nigpejika' opudomey noga nopo'korehue' ee'nayopi' kan'nopo'kore'po castiga ijmagma'apoy.

<sup>7</sup> Daka' yan'tiahuaypo kenpa'ti daka' yan'nopōepo. Cristoen huamanbatia'pakera' ijjepe huakka'mona mo'nopoika'. Dokon Cristoen huamanbatia'pakera' o'e yan'nopōika'.

<sup>8</sup> Opudomey nogiti nogiti Diostaj yanoknopōika' nogiti daka' yan'nigpejika' kamanmadikike'po Cristoa me'ta'mona'uyne. Diosen hua'a o'nonika'ne. Do'taj nigpeedik me'nika' nogiti nogiti dig'a'da o'nonika'ne. Kenda kirigayo' o'nonika'po birahue' ijjikay.

<sup>9</sup> Huiyokda huadik do'hua opudtaj on'nigmadoya'nok opudtaj e'mamepu'keadta' pakhue' ijjepe.

<sup>10</sup> "Pablo nogya' o'madoya'poa'ta huakka'dikda o'madoya'ika'. Huiyoka' o'madoya'ika'nig'a iyo oro'ere o'epo huiyokda ehue' o'epo kenpa'ti oro'ere o'epo sue'da huadak mona'ika'ne." Sue'ada opudomeya do'taj on'huaa'ika'ne.

<sup>11</sup> Bidteda o'nokepo konigda ijnigmadoya'ika'po opudte ijtiakdepo konigti ijmanmadikikay. Kenpa' huaa'eritaj yan'manopōepa'.

<sup>12</sup> Opudomeya noga huata'da huadak ihuey on'tinopōika'. Kenomey huadak o'ne do konigti huadak ahue' ijjikay. Kenomeya nogta nogta on'batiahuayika'po, "Ken sue'da huadak o'e, donayo huadagnada ijjepe." Kenda nama'da on'batia'pakika'. Konig huasegda o'nepo sigipi' nopōehue'da o'nepo o'dika'.



<sup>13</sup> Nogda nogda huadakda ijkikamey nama'da ahue' ijjeapoy. Kenyo'da kenda menigkika' Diosa mena'uynig ijkikay. Opuďte Corintoyo yahuati' Diosa mena'uyn.

<sup>14</sup> Keyo yahuati' Diosa mena'uynok ijhua'ika'uy. Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakya'po ijhua'ika'uy. Opuďte Corintoyo Jesucristoen huadak hua'a opudtaj huakkuruda o'non'batia'pakuyn. Do tiakhued ee'ted noga onbatia'pakhue' mo'uy.

<sup>15</sup> Keyo Diosa ta'monahue' me'uyn kenpa'ti keyo nogbokerekomey on'manmadikika'deme'te. Keyoti huadakda ijkika'mey. Donayo ahue' ijikay. Opuďte nogiti daka' Jesucristotaj kanoknopoike'po opudtaj nogiti nogiti e'manmadika'ta' ijpaki.

<sup>16</sup> Opuđtaj nogiti nogiti o'nonmadikanhuahua'depo nogbayo opudenba adpen bahuahua'dik ijjeapoy. Kenteda nogomeya Cristoen huadak hua'a manbatia'pakhued e'nahue'yo keyo e'hua'ta' ijpaki. Keya' noga on'manmadikame'te doakon e'hua'nayo keya' doyo'da Cristoen huadak hua'a ijmanmadika'mey ahue'dik ihuey.

<sup>17</sup> "Huadakda ijjey." Kenpa'ti "Huadak ijkikay." Huata'da tinopogehue' yanika'. "Dios Huairiyo'da huadakda o'ika'." Kenpa'ti "Dios Huairi huadakda o'kika'." Yan'nopojka'po yada'ikati'.

<sup>18</sup> "Huadakda ijjey." Kenpa'ti "Huadakda ijkikay," be'api' huata'da e'huaika'nayo e'tinopojka'nayopi'. Kennayo Diostehuapa' dakhue'da o'epi'. "Huadakda o'e." "Huadakda o'kika'." Be'tapi' Diosada e'huana'nyo kennayo huadak o'e.

## 11

*Corinto huaknopog'eria nama'da huamanmadika'eritaj on'bae'po on'peika'nig'a Pabla Corinto huaknopog'eriere 'uruana'nada o'kika'nok ke'nen e'mamadika'teyo'da nigpeika'dik o'nika'apo.*

<sup>1</sup> Sue'da konig huaseg eapa' e'nonbatia'pakpi' do'taj daka' men'pe'e'.

<sup>2</sup> Diosa o'paknok opudomeytaj huakka'nada ijpakikay. Huakka'da di'da o'nika'ne. Opudomeytaj Cristotaj on'yokapone. Konig mune'yo toepakhued dakhuea' kikhuedonig nobokerektida e'toepakonig opudomey Corinto huaknopog'eri Cristotaj e'yokta' ijpakikay. Opudomeya dakhuea' kikhue' mo'epo kenpa'ti Diostaj mo'nigpeika'nok Cristotaj e'yokta' ijpaki.

<sup>3</sup> Konig bihuia Evataj nama'da ona'uyatenok Eva Diostaj nigpeehue' o'uyate. Konigti opudomeya nama'da huamanmadika'eritaj mo'nigpeepetpi' onte'ti Cristotaj daka' di' ehue' mo'epat kenpa'ti 'urunopohue'ada nigpeehue' mo'epat. Kenda on'time'puken.

<sup>4</sup> Opuđ huaknopog'erite nama'da huamanmadika'eriomeya enhuatiakde'te Jesucristoen huadak hua'a nogpa'da on'nopopo nama'da monmadikapet. Jesucristoen huadak hua'a oro'omeynayo buttida o'manmadikikay konig oro' kenomeya buttida manmadikahue' o'nepo. Kenomeya en'tiakde'te opuda bo'pakpo mo'manigpeepetpi' ijnopopo ijme'pukey. Kenpa'ti nog nokireg Diosen Nokireg ehue'ta' bo'pakapet ijnopopo ijme'pukey. Konig dakhuea' e'ka' kan'manopo'yare'po o'nonmadikikame'ne on'peenede nogpa'da e'manmadika' e'nigpeeta' bo'pakapet ijnopopo on'tome'pukne.

<sup>5</sup> Kenomey huabokerek Jesucristoen huata'mona'eri o'ey nama'da on'nopopo 'urunanada o'ey huata'da on'tinopopo. Huadakda o'nepi'. Dokonpi' huadak ijjey.

<sup>6</sup> Do sue'da huadak huamanbatia'pakeri ijenig'a kenda ijmanmadikikay daka' ijnopoy. Diosen hua'a daka' ijnopoy. Kenda opudnayo daka'da mo'nopone. Onte'ti onte'ti kenda opudtaj on'nopoea'uyne.

<sup>7</sup> Jesucristoa oro'taj a'manopo'yareaya'po mo'nigbuey'uyne. Kenda ijhue'da o'nonbatia'pakonhuahua'uyne kenpa'ti o'nonmadika'onhuahua'uyne. Katetehue' opudtaj o'nonmadika'onhuahua'uyne. Kenda ogkika'po nama'da nigkahue' o'nyune. Opudomey Diostaj daka' eknopojkata' on'tipakuyn. Opuďte huadakda mo'e on'nopoea'uyne. Do sue'da ijje'po on'nopoea'ika'uyne.

<sup>8</sup> Opudomeytaj katetehue' a'manmadikikaya'po nog huaknopog'eria huakupe menyokika'uyne. Opuđtehuapa' kenomeytaj konig e'baktiparatpa' o'nikika'uyne.

<sup>9</sup> Do opudere o'ikame'ne kenpa'ti menokapi' aypobayo' huakupebayo' ijjedepo "Beyok," opudomeytaj onahue' o'nikame'ne. Macedonia huaknopog'eri huama'buy e'tiakde'te aypoere huakupeere do'taj beyokika'uynok. Aypopi' huakupepi' opudomeytaj beyok onahue' o'nikame'ne. Kenpa'ti beyok onahue' o'nika'apone.

<sup>10</sup> Jesucristoen hua'a buttida o'e ijnopopo Cristoen huadak hua'a opudtaj o'nonbatia'pakika'po huakupepi' aypopi' beyok onahue' o'nika'ne. Aya'da huabada Acaya huadaribayo aypo huakupepi' beyok onahue'dik o'nika'apone. Konigepo durugda ijikay.

<sup>11</sup> Opuđtaj huakka' di' o'nepo opuden huakupe bakbaehue' o'nikame'po "Pabla oro'taj di' ehue' mo'ene," ahue' yane'. Huakka'da do'a di' o'nene. Diospi' o'nopog'e.

12 “Konig Pabla o’kika’ oro’ konigti o’kikay.” Kenomeya nama’da huamanbatia’pakeria nama’da on’batia’paknig’a kenpa’tion kahue’dik o’nika’. Onte’ti nama’da manbatia’pakhue’dik ka’ne’po huakupe menyok ahue’ ijika’apoy.

13 “Jesucristoen huamata’mona’eri o’ey.” Kenomeya huabokerek nama’da o’da’nig’a Jesucristoen huamata’mona’eri ehue’ o’ne. Nama’da huamanmadika’eri o’nika’po “Oro’ Jesucristoen huamata’mona’eri o’ey,” nama’da e’manopoea’ta’ on’pakika’.

14 Kenomeya nama’da huamanmadika’eria nama’da on’manika’nigtaj do’taj okme’pukehue’ me’nene. Konigti toto’ huairi huadakkanada ijyey nama’da o’mana’ika’. Konig Diosen jeyda huata’mona’eri ijyey toto’a nama’da o’mana’ika’.

15 Konigepo oro’ huadakda o’ey kenpa’ti huadakda o’kikay. Nama’da huamanmadika’erimeya toto’ huairien huanaba’ o’nepo nama’da e’manopoea’ikata’ on’pakika’. Nama’da huamanopoea’eri o’nenok Diosa castiga o’magka’apo.

*Pablo Jesucristoen huata’mona’eri o’epo pai’da o’nopo’unhuahua’uyate.*

16 Onte’ti o’nona’pone. Pablo huasegda o’e opuda oknopogehue’ mene’. Huaseg o’epi’ eknopopepi’ huata’da ijtia’pakapoy kenda do’taj me’nigpee’. Konig huasegonig ijyepo do huata’da ijtia’pakapoy. Huadakda ijyepo huadaka’ ijkikay huata’ ijtia’pakapoy. Opudomeya me’noknopo’e’po kenpa’ sue’pi’ huata’ ijtia’pakapoy.

17 Cristoa onahue’tada ijyay. Konig huaseg e’e’adapi’ huadakda ijyepo huadaka’ ijkikay huata’da ijtia’paki.

18 Huakka’ nogomey huadakda ijyepo huadaka’ ijkikay opudtaj bo’huaa’ika’. Dokon konigti huadak ijyey huata’ ijtia’pakapoy. Huadakda ijyepo huadaka’ ijkikay huata’ ijtia’pakapoy.

19 Oro’ huakka’da o’nopoy opud huata’da mo’tinopopeo huasegtataj durugteda mo’mapejka’.

20 “Do’taj mentihuapokika’.” Nama’da huamanmadika’eria opudtaj mona’ika’. Beyok huakupe nama’da huamanmadika’eria mona’ika’. Opudtaj nama’da ogkika’. Dakhue’da mo’e. Opudtaj mona’ika’ne. Opudtaj bo’pebasika’. “Ogkika’nig kenpa’da yan’batik.” Nama’da huamanmadika’eritaj opuda manahue’ mo’e.

21 Ijme’pukpo ken konig opudtaj ogkahue’ ijikamey. Ijbira’po opudtaj o’nona’ne.

Huadakda ijyey kenomey nama’da huamanmadika’eria huata’da on’tia’pakika’. Dokon konigti huadak ijyey a’dik ijjenig’a konig huasegonig ijyepo o’nona’apone.

22 Kenomey nama’da huamanmadika’eri hebreo hua’ate huaa’pakeri ya’nepi’. Do kenpa’ti hebreo hua’ate huaa’pakeri ijyey. Israel aratbut ya’nepi’. Do kenpa’ti Israel aratbut ijyey. Abrahamen huayayo ya’nepi’. Dokon Abrahamen huayayo ijyey.

23 Kenomey Cristoen huanaba’ ya’nepi’. Sue’da huadak huanaba’ o’nenig’a donayo Cristoen huanaba’ ijyepo huadakda ijyey. In ija’po konig huaseg eapa’ ijyay. Nama’da huamanmadika’erinyo sue’da ogkadhuahuame’, donayo huakka’da ijkadhuahuamey. Kenomeytaj suhuigdapi’ e’pidbianig on’mabitbitonhuame’te. Do’taj huakka’da e’pidbianig mo’bitbitonhuame’ne. Huabakuda’ jakyo sue’da on’bakudame’. Do’tanayo huakka’da me’gkudikame’ne. Nogok nogok donayo huakka’da huabueydikte ijika’uy.

24 Nogok nogok huabanigaa’ judio aratbuta me’bitbitme’ne. Treinta y nuevea’ me’bitbitme’ne.

25 Bapaa’ hugyapa’ menbitbitme’ne. Nogme’noetida huida’ menpaea’uyne. E’pogte kusi’petone’te ehua’te kusi’petone’a’ menta’kotuyne. Bapaa’ menta’kotuyne. E’pogtone’yo ija’kotaymey. Nogtia’ eksik nogtia’ huame’noe kusi’pe e’ta’kotde’te kusi’peente ijbetonhuamey. Ijkubodhuamey.

26 Cristotaj ijnigpeonhuahua’ika’po nogda nogda huakka’ jakyo ijhua’udhuahuikamey. Keya’ ta’koldikda nogda nogda huayokhua’da huahue’ yoktegonhuamey. Dagte keyo huabereeri e’nika’yo do’taj okberediktada ijhua’udhuahuikamey. Nogyo nogyo huayokda judio aratbutyo do’hued aratbutyo ijjunhuahuikamey. Keyokon nog aratbut huayokda e’ne’tada ijjunhuahuikamey. Huakka’ jakyo aratbutpi’ do’taj dakhuea’ ogka’dikpi’ e’ne’tada ijjunhuahuikamey, kenteda jakbahue’yo do’taj huayokda ogka’dikpi’ e’ne’tada ijjunhuahuikamey, huayokda e’pog ta’koldik ee’tada yoktegiukamey, kenpa’ti huama’buy hueretda ehue’ do’taj ogka’dikpi’ e’ne’tada ijjunhuahuika’mey.

27 Cristotaj ijnigpeika’po huakka’a’da ijnigbaadhuahuamey. Kenpa’ti sikyotion ijkadhuahuikamey. Sue’pi’ ijtayikamey. Nogya’ nogya’ ijkusitokonhuahuamey kenpa’ti maymaya’ ijjadhuahuamey. Nogok nogok a’tiona’paka’po bapehue’ ijikamey. Nogok nogok ijjuju’pakonhuahuamey. Sue’da yudtaj ijtoikamey.

28 Kenda kenpa’ti nogda nogda pai’da ijnopo’unhuahua’po kenpa’ti aya’da Cristoen huaknopoe’eritaj ijmaitimepu’kikay. Menpa’ti daka’ Jesucristotaj yan’nigpeikapet aya’me’noetida ijnopo’epo ijmaitimepu’kikay.

<sup>29</sup> Opuḍ be'api' sue'da eknopogē'nayo nama'da eka'nayopi' kenomeytaj ijmatinepahui'po. Kenoka' be'api' opud huaknopogē'eritaj dakhuea' e'toka'nayo ijhuadiaypo kenpa'ti ijtibira'apoy.

<sup>30</sup> Do huadakda ijyey huata'da tinopogē'dik eē'nayo tey ehue' ijyepo, Diostaj pai'da ijnignopo'epo ijtia'pakapoy.

<sup>31</sup> Dios Huairi Jesucristoen huaoj huadakda o'epo kenpa'da huadakda o'kika'. Aratbuta kenpa'tia'pakika'dik o'ne. Diosa buttida oa' me'tinopogene.

<sup>32</sup> Damasco huakka' jakyo do e'uyte sorotataj do'taj huabakuda' jakyo a'tohuaya'po huairi Aretasen gobernador huairia sorotataj do'taj Pablotaj ka'duke'po o'mata'mona'uyate. Huakka' jak kuru huid jekbirik huakbogpete Pablotaj ka'duke'po o'mata'mona'uyate. Pablo a'monya'po jekbirik huakbogpete e'oroknayo sorotataa tohua'dik o'nenig'a

<sup>33</sup> huakka' jakya' jekbirik ventanaya' kusogtone'te do'taj jekbirik kurupen me'nonhuaraka'uyne. Huakka' jak jekbirik kurupen e'nonhuaraka'de'te ijmakmon'uy.

## 12

*Kurudyō Diosenbayo Pabla o'tiahuay'uyate. Diosa Pablotaj 'urunanada o'nopogē'uyate.*

<sup>1</sup> Huadakda ijyey be'api' huata'da e'tia'paknayo huadak ehue' e'eāda huadakda ijyey donayo huata'da tia'pakdik ijyey. Kurudyō Dios o'ika'po be'tiahuaya'uyne kenpa'ti Dios Huairia 'urunanada me'nopogē'uyne.

<sup>2-3</sup> A'nenda catorce huabayok kurudyō kente Dios o'ika'po Diosen Nokirega be'tobehuikeyne. Cristotaj yoknopojika'uynok be'tobehuikeyne. Huaso'dapi' nokiregpi' kurudyō be'tobehuikeyte nopogē'uy ijyey. Diosanayo o'nopogē'.

<sup>4</sup> Paraíso 'urubayo kurudyō kente Diosere aya'da Diosen huabaktie'ea'eria duruganada o'neonhuahuika'apo. Keyō Diosa be'tobehuikeyne. Keyā'da Diosen hua'a ijmapeē'uy. Kendikti nogomeytaj manahue' yanikati'.

<sup>5</sup> Paraíso ijhua'uyyo huadakda ijyey tia'pakdik e'eāda huadakda ijyey tia'pakhue' ijyepo tey ehue' ijjenigtaj ijtia'pakapoy.

<sup>6</sup> Huadakda ijyey kenpa'ti daka' ijkikay huata'da e'tia'pakta' e'paknayo huata' tia'pakdik ijyey. Nama'da tia'pakhue' ijyepo huata'da buttida ijtia'pakikay. Huadakda ijyey. Daka' ijkikay tia'pakdik e'eāda kenpa'tia'pakhue' ijyey. Huadakda ijyey. Huadakda ijkikay. Aratbuta tinopogē'hue' me'ne'po manahue' ijyey. Kenyo'da kenda do'taj men'tiahuaypo kenpa'ti men'peēpo kenda men'tinopogē'.

<sup>7</sup> Kurudyō kenda ijtiahuay'uynigtaj kenpa'ti ijpeē'uynigtaj 'urunanada o'uynok huadakda do ijyey do huata'da tinopogē'hue' a'eya'po pai'da nopogē'dik ijkikay. Konig e'pida e'tiokhuedpa' huanopoya' ijkikay. Kenda kake'po Diosa o'pakme'nok toto'en huata'mona'eria behuatiakme'ne.

<sup>8</sup> "Huakka' pai'da ijnopo'unhuahuika'po do'taj be'yare'po toto'en huata'mona'eritaj mekmaena'." Jesús Huairitaj bapaa' huata'da ijnigtiona'pakme'nig'a

<sup>9</sup> "Ontaj di' o'ike'ne. Kenpa'da di' o'epo nog pakhue'dik o'enok aratbut tey ehue' eē'nayo doa teyda ijyepo batiahuaya'dik ijkikay." Jesús Huairia mena'uynok ken tey ehue' ijyepo durugda ijyepo Dios teynanada o'ika' batiahuaya'dik ijkikay.

<sup>10</sup> Konigepo tey ehue' ijyepo durugda ijyey. Aratbuta dakhuea' do'taj en'tidike'te durugda ijyey. Sue'da aypo ijtoepo e'kusitokpi' durugda ijyey. Jesucristotaj ijnigpejka'nok aratbuta dakhuea'da menogka'nok durugda ijyey. Jesucristotaj yoknopogēpo pai'da ijnignopo'epo durugda ijyey. Konigepo kenoka' tey ehue' ijjenok Diosa be'teypaka'ne kenpa'ti be'tiahuapokne.

*Corinto Jesucristoen huabaktie'ea'eritaj Pabla o'matimepu'ke'uy*

<sup>11</sup> Do'taj huadakda tia'pakdik e'ne'tada konig tia'pakhue' o'neme'nok konig opudere huadakda ijkika'uy huasegonig huata'da opudtaj madoya'dik ijyey. Dopī' sigda huadak eē'pi' inomey 'urunanada huamanmadika'eri huadak o'ne mo'tinopogē'pi' dokon huadak ijyey yan'nopogē'.

<sup>12</sup> Diosa be'teya'nok opudere 'urua'da on'nigkadhuahuika'uyne. Konig Diosayo'da ka'dik o'enok ijkika'uy. Ijbayarea'uy. Konig aratbuta tiahuayhued o'nika'nig doa on'nigka'uyne. E'ka'te, "ka'tihuay" opudomeya on'da'uy. Do Jesucristoen huamata'mona'eri ijyey. Kenda opudomey kan'nopogē'po konig Dios e'ka'pa' 'urua'da o'nigkika'uyne. Opuḍ Corinto huaknopogē'eriere ijyepo kenda on'nigkadhuahuika'uyne.

<sup>13</sup> Nog huakka' jakyo nog Jesucristoen huaknopogē'eritaj Jesucristoen huadak hua'a daka' ijmamadikika'uy. Opuḍtakon konigti daka' on'manmadikika'uyne. Kenomeya

huakupe bo'yokika'uy. Opudtanayo "Huakupe yokhue' mene'," o'nona'uyne. Opudomeytaj nama'da ena'nayo do'taj bekkahuea'.

<sup>14</sup> Onte'ti opudtaj a'bata'huadunhuahuaya'po ijhuahua'apoy. Bapaa' ijhuahua'apoy. En'mandikayo'da huakupepi' beyok onahue'ada o'nokeapone. Opuden huakupe pakhue' ijjepe Jesucristotaj opuda' daka' eknopoe' kenpa'ti do'taj daka' e'peeta' kenyo'da ijpaki. Doa huakkuruda Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakpo o'noknopoea'uyne. Konigepo do konig opud huaknopoe'erien huaojonig on'taene. "Huakupe beyok, do'huedsi'po," onahue' o'nika'ne konigepo huaojomeyapi' huasi'potaj on'bayokika'. Huasi'poanayo huaojomeytaj bayokhue'dik o'nika'.

<sup>15</sup> Do konig opudomeyen huaojonig ijjepe opudomeytaj huakka'nanada on'pakne. Ijpakpo opudtaj katetehue' on'manmadikanhuahua'apone kenpa'ti on'tihuapokonhuahua'apone. Nogiti nogiti Jesucristotaj kanoknopoe'po Diosere kan'neonhuahuike'po on'tihuapokonhuahua'apone. Opudtaj nogiti nogiti di' o'nika'nig'a do'taj di' o'nenok nogiti nogiti di' ehue' menika', ijnopoepo.

<sup>16</sup> "Pabloa oro'en huakupe okbaehue' mo'uyne." Opudomey be'api' yan'batia'pakapetnig'a "Pabloa nogpa'da oro'taj dakhuea' mogka'po konig nama'da mogka'uyne." Yan'batia'pakapetpi'.

<sup>17</sup> Kan'manmadike'po huabokerektaj opudte ijnigmata'mona'uy. Opudomeytaj nama'da kamagke'po bata'monahue' o'nyune. Opuden huakupe pakhue' o'nepo okbaehue' o'nuy.

<sup>18</sup> "Corintoyo huaknopoe'eritaj yan'bahuhuati'." Titotaj nog huaknopoe'erieretaj ijmana'uy. Titoa nama'da magkahue' mo'mae'uy. Tito doere konigti o'nopoikay kenpa'ti konigti o'kikay.

<sup>19</sup> "Pablo huadakda o'e." Opudomeya do'taj kan'tia'pake'po huata'da daka' o'batia'pak opudomeya nama'da on'tinopoetpi'. Kenpa' tinopogehue' mene'. Diosa be'tiahuayika'ne Jesucristotaj yoknopoe'po opudtaj on'nigmadoya'ne kenpa'ti konigepo opudomey Diostaj nogiti nogiti kanoknopoe'po Jesucristotaj yoknopoe'po on'nigmadoya'ne, huadi'da egomey pogomey.

<sup>20</sup> Opudtaj ijhuahua'apoy. On'huatiakdepo kenda opudomeya bo'kika'nok do'hua pakhue'dikpi' o'neapet ijme'puki. Kenpa'ti do'hua on'huatiakdepo kenda do'hua o'nogka'apetnij opudomeykon kenda pakhue' mo'eapet. Kenda on'tomepu'kene Do'hua en'huatiakatode'te opuda' nogtaj nogtaj ighua'da mo'mana'pakapetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te opuda' dig mo'mahuanopoe'apetnok on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te opuda' dig mo'mahuanopoe'apetnok on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te huata'da huakka' bo'eretpakikapetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te aya'da on'peepo huayahuaya dakhuea'da mo'bahuaa'apetnokpi' on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te nogtaj nogtaj mo'manmahui'apetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te opudomeya huata'da huakka' di'nanada ijjepe mo'nopoepet on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te aratbuta onteteyo' dakhuea'da yan'magka'apet ijnopoepo opudtaj on'tomepu'kene.

<sup>21</sup> Kenpa'ti opudomeyte onte'ti en'huatiakatode'te opuda' sue'da a'nen dakhuea'da bo'kika'depo nopo'koreahued mo'epo kenpa'ti nogomeya e'bokerekbo ogka'po e'mune'bo' ogka'po nogtaj nogtaj on'bakdepo Diostaj dakhuea'da ogkika'po do en'huatiakde'te opudomeytaj diga'da okbira'dik ijjeapetpi', huakka'da huikdik ijjeapetpi'. Kenda ijme'puki.

## 13

*Daka'yag'kikati' Pabloa o'maboroaypo kenpa'ti saludos o'manigdikta'mona'uyate.*

<sup>1</sup> Onte'ti opudtaj ijhuahua'apoy. Bapaa' ijbahuahua'apoy. A'bata'huadunhuayapo ijbahuahua'apoy. Huaknopoe'eri dakhuea' eka'nayo castiga ijmagka'apoy. Huaknopoe'eri dakhuea' e'ka'de'te kentaj castiga kagke'po dakhuea' o'ka' bapapi' bottapi' bahuaa'dik o'ne.

<sup>2</sup> Opudomeya nogte dakhuea'da boka'uy. Diostaj nigpeehue'ada dakhuea'da boka'uy. "Yan'nopo'korea", dakhuea' e'ka' yan'batik," o'nona'uy. Bottaa' opudtaj on'ta'huadunhuahua'po "Yan'nopo'korea" dakhuea' e'ka' yan'batik," o'nona'uyne. Oy opudtaj ta'huadehued ijjepe onte'ti konigti o'nona'ne. Do onte'ti en'huatiakde'te kenomeyerea nogomeyerea nopo'koreahue' ee'nayo kenpa'ti dakhuea' e'ka' batikhue' ee'nayo castiga o'nogka'apone.

<sup>3</sup> Cristoa mena'nok ijmaboroayikay kenda e'nopoe'ta' bo'paknok dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga egkade'te mo'nopoepo. Cristoa opudtaj egka'te teynanada o'epo mo'nopo'tojika'.

<sup>4</sup> Huabokereka Cristotaj hueypa cruzte e'arakte konig teyhue' ee'tada oynayo Dios teynanada o'epo Cristotaj o'noeahuahuika'. Konig Cristo teyhue' o'uyate. Oro' kenpa'ti

teyhue'da o'ikay. Opuđtaj a'tihuapokya'po kenpa'ti a'manmadikaya'po Cristotaj daka' oknopoenok Diosa mo'nopo'toepo mo'nopo'teypaka'nok 'urunanada o'noikay.

<sup>5</sup>“¿Menpa' do daka' Jesucristotaj yoknopoe?” Daka' o'nada yan'nopoe'. “¿Menpa' Cristota' daka' ijnigpeika'?” Daka' onda yan'nopoe'. “¿Menpa' hueretda Diosen huabaktie'ea'eri ijje?” Daka' onda yan'nopoe'. Daka' eknopoe'nayo Cristoa opudennopo' o'nopo'toepo hueretda Cristoen o'ey nopoe'dik mo'e.

<sup>6</sup> Cristotaj yoknopoikay kenpa'ti Cristoa me'nopo'toika'ne. Buttida ijjay. Kenda opudomeya eknokotta' ijpaki.

<sup>7</sup> Opudomey dakhuea' kahue' ka'nike'po ijmanigtiona'pakikay. Cristotaj yoknopoe'po buttida ijjay kan'nopoe'po konigepo kenpa' nigtiona'pakhue' ijje. Opuđ dakhuea' kahue' e'nika'ta' ijpaki. Pabla' uruda oknopoika'po kenpa'ti huadakda o'ika' do'taj kan'batia'pake'po manigtiona'pakikahue' ijje.

<sup>8</sup> Cristotaj mo'nigpeika'po buttida e'huaa'nayo castiga ogkahue'dik ijje. Cristotaj nigpeehue' mo'epo buttida e'huaa'nayo castiga ogka'dik ijje.

<sup>9</sup> Castiga ogkahue'dikonig ijje'po konig huiyok ehue' ijje kenpa'ti opudomey Diostaj daka' mo'nigpeika'po konig Diostaj teyda mo'enok menokiti durugda ijika'apoy. Opudomey nogiti nogiti 'uruana'nanada ka'nigpeike'po ijmanigtiona'pakikay.

<sup>10</sup> Dakhuea' huaka'eritaj huiyoka' maboroaydik i'e, castiga ogka'dik i'e Jesús Huairia mena'u'ne. Do yokyedepo huiyoka' maboroayhue' a'eya'po huahued ijje'poed daka' ijmanigmadoyay. Opuđa nogiti nogiti kanoknopoe'po kenpa'ti okbatikhue' ka'ne'po Jesús Huairia mena'u'ne.

<sup>11</sup> Kenyo'da on'nigmadoya'ne, egomey, pogomey. Yan'durugpak, dakhuea' eka'nayo yan'nopo'korea', nogiti nogiti Jesucristotaj yan'nigpeika'. Do'takon mennigpeika'. Nogtaj nogtaj bahuadiayhue' yanika'. Nogtaj nogtaj yan'manopo'noeya'. Dios di' o'maika'po huamanoeya'ika'eri o'epo opudere ka'nike'.

<sup>12</sup> Nogtaj nogtaj di' da yan'maepo huayahuaya yan'mabajbaj.

<sup>13</sup> Aya' huaknopoe'eri huama'buya saludos on'manigdikta'mona'.

<sup>14</sup> Jesucristo Huairia opuđtaj daka' bo'tihuapokike'. Diosa di' mo'maika'. Diosen Nokirega opuđtaj kamanopo'toike'.

## GÁLATAS

### Galacia huaknopog<sub>e</sub> eritaj Pabla o'manigmadoya'uyate.

*Galacia huadaribayo huaknopog<sub>e</sub> eritaj Pabla o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1-2</sup> Do Pablo ijjej. Opud Galacia huadaribayo huaknopog<sub>e</sub> eri mo'epo Diostaj a'tiona'pakya'po bo'kupopakika'nok opudomeytaj on'nigmadoya'ne. Aya'da huaknopog<sub>e</sub> eri huama'buy doere o'nepo on'nigmadoya'ne. Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Jesucristoa Apag Dioserea men'ta'mona'uyne. Diosa Jesucristotaj kubarakya' o'noyhuada'uyate. Huakudaka'da e'bueytada o'noyhuada'uyate. Huabokereka do'taj ta'monahue' me'nyune.

<sup>3</sup> Apag Diosa oro'en Huairi Jesucristoerea opudomeytaj daka' mo'matinepahui'po mon-tihuapokike' mo'madurugpakike' kenpa'ti mo'manoike'.

<sup>4</sup> Aya' huadaribaya' aya' aratbut dakhuea'da ogkika'. Konigti dakhuea' kikhue' ka'nike'po Jesucristoa o'pakpo oro'en dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uyate. Oro'en Apag Diosa o'paknok Jesúsa mo'nigbuey'uyate.

<sup>5</sup> "Dios huadagnada o'e." "Urunanada o'e Dios." Oro' kirigayo' okbatikhue'ada mon'batia'pakika'. Dios huadagnada o'ika'nok mon'batia'pakika'.

*Kan'nopo'kore'po nogda e'manmadika' hua'a ehue' o'e.*

<sup>6</sup> Diosa di' me'e'po, "yan'nopo'korea'po me'noknopog<sub>e</sub>po do'taj men'nigpeikati," mona'uyne. Opudomey moknopog<sub>e</sub>po mo'nigpeg<sub>e</sub>uynig'a oy ida Jesucristoen hueretda e'manmadika' mo'dikendepo nog e'manmadika'kon moknopog<sub>e</sub>depo. Konig nog e'noeanhuahuika' e'manmadika' moknopog<sub>e</sub>denig'a. Kenda nog e'manmadika'nayo noeanhuahuikahue'dik mo'ene. Konigepo dig<sub>a</sub>da ijme'pu'key.

<sup>7</sup> Nog e'manmadika' Diosere e'manoeanhuahuika' hua'a ehue' ee'tada suhue'ada huabokereka nama'da opudomeytaj monmadika'nig'a nogpa'ded e'noeanhuahuika' hua'a nama'da monmadikika'ne.

<sup>8</sup> A'nounhuahuikaya'po kate ka'dik mo'e. O'nona'uyne do'a. A'nounhuahuikaya'po Jesucristotaj oknopog<sub>e</sub>dik mo'ene. Hueretda huadik o'nona'uyne. Be'api' do'api' Diosen huata'moneriapi' nogded e'noeanhuahuika' hua'a nama'da e'manmadika'nayo Diosa kenta' castiga dig<sub>a</sub>da ogka'dik o'epo.

<sup>9</sup> Konig huaboa'da o'nona'ne on'nigmadoya'po ona'ti o'nona'ne. Jesucristoen e'noeanhuahuika' hua'a o'nonmadika'uyne opudomeya' mo'peg<sub>e</sub>depo moknopog<sub>e</sub>uyne. Nogded e'nounhuahuika' hua'a be'api' e'manmadika'nayo Diosa castiga dig<sub>a</sub>da ogka'dik o'maeapo, ijjay.

<sup>10</sup> Kenpa' ijmana'po aratbuttaj e'madurugpaka'ta' pakhue' ijjej. Kenpa'ti "Pablota'j ijpak," aratbuta e'huaa'ta' pakhue' ijjej. Diostayo'da e'durugpakata' ijpakpo Cristoenyo'da ijikika'po kenda huaboa'da ijjay.

*Cristotaj huadak hua'a nogyo nogyo kamanmadikike'po Diosa Pablota'j o'manigta'mona'uyate.*

<sup>11-12</sup> Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a nogyo nogyo aratbuttaj ijmanmadikika'uy. Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a huabokerekapi' onahue' me'nyune kenpa'ti onmadikahue' me'nyune. Jesucristoayo'da me'nopog<sub>e</sub>a'uyne. Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a me'nopog<sub>e</sub>a'uyne. Kenda yan'nopoika', egomey, pogomey.

<sup>13</sup> Konig judío aratbut o'noknopog<sub>e</sub>ika'po ogkika'nig do'huakon konigti ijikika'uy. Cristoen huaknopog<sub>e</sub>eritaj dig<sub>a</sub>da ijmagkika'uy. Huabakuda' jakyo ijbakudika'uy kenpa'ti kan'barake' ijja'po ijmeta'monika'uy. Kenda opud Galacia huaknopog<sub>e</sub> eri on'tipeika'uyne.

<sup>14</sup> Konig oro'en judío adhuea'pane' Diostaj ogkika'uyatenig kenpa'ti o'noknopog<sub>e</sub>ika'uyatenig dokon huakka' ijjeretpakpo daka' ijikika'uy. Judío huabokerek do konigok o'nepo suhue'da on'nopog<sub>e</sub>po suhue'da ogkika'uy. Donayo huakka'da ijnopog<sub>e</sub>po huakka' ijikika'uy.

<sup>15</sup> Do si'poghued ee'ted Diosa bektie'ea'uyate. Huakka' di' me'epo "Saulo, Saulo, do'taj oyda menigpeikati," mena'uyne. Ken Diosa o'pakpo

<sup>16</sup> Jesucristo ke'nensi'potaj meknopog<sub>e</sub>a'uyne. Judío aratbut ehue' e'huag<sub>e</sub>'taj Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pake'po kenpa'ti yan'nopo'korea' yanoknopog<sub>e</sub>' kenpa'ti yan'nounhuahuika' kamanike'po Diosa Jesucristotaj meknopog<sub>e</sub>a'uyne. Kenoka' kenda Diosa meknopog<sub>e</sub>a'de'uyne aratbuttaj batia'pakhue' ijje'uy. Jesucristotayo'da yoknopog<sub>e</sub>po be'tapi' batia'pakhue'dik ijje'uy.

<sup>17</sup> Kenpa'ti Jerusalényo huakkurueri Jesúsen huamata'moneritaj a'mapeeaya'po kenoka' huahue' ijjepe aratbut ehue' e'ika'yo Arabia huadaribayo ijhua'uy. Diosayo'da buttida hua'a Jesucristotaj meknopoea'uyne. Nogok Damasco huakka' jakyo ijkume'uy.

<sup>18</sup> Bapa' huabayok e'pokde'te Pedrotaj a'ta'eya'po Jerusalényo ijhua'uy. Botta' semana ijtae'uy Pedrotaj.

<sup>19</sup> Nog Jesúsen huamata'moneritaj tiahuahue' ijje'uyng'a Jacobotayo'da ijtiahuay'uy. Jacobo Jesús Huairien huama'buy o'e.

<sup>20</sup> In on'nigmadoya'nig buttida ijjay. Diosa buttida meknopoetane.

<sup>21</sup> Nogok Siria huadaribayo kenpa'ti Cilicia huadaribayo Cristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'uy.

<sup>22</sup> Huama'buy Cristotaj huaknopoe'eri Judea huadaribayo nogyo nogyo ogkupopakika' do'taj okiehued o'nuy.

<sup>23</sup> Kenyo'da do'taj on'tipeepo, "A'nenda Pablo diga'da mogkika'uyne oro'taj. Oy nogyo nogyo o'hua'po, Cristoen huadak hua'a o'manbatia'pakpo Cristotaj oknopoe'dik mo'e. O'mana'ika'. A'nenda Cristoen huaknopoe'eritaj e'madakea'ta' o'pakika'uyate." On'tipee'uyate.

<sup>24</sup> Pablo o'nopo'korea'po Cristotayo'da oknopoe'uy. Konigepo "Dakiti Dios, huadakda j'ene." Cristoen huaknopoe'eria o'nona'onhuahua'uyate.

## 2

*Nog Jesúsen huamata'moneria Pablota' o'de'uy. Pablo Jesúsen huamata'moneri o'ede'uyatenok o'de'uy.*

<sup>1</sup> Catorce huabayok e'pokde'te Jerusalényo onte'ti ijhua'uy. Bernabéere Titotaj o'tohua'uy.

<sup>2</sup> Jerusalényo hua'dik j'e. Diosa me'nopoea'uynok ijhua'uy. "Pablo Jesúsen huamata'moneri ehue' o'e. Nama'da o'manmadika'." Judío huaknopoe'eri huairia onahue' me'ne'po. Jerusalényo Cristotaj huaknopoe'eri huairitayo'da ijmanbatia'pakuy. Jesucristo Diosen Huasi'po o'epo mo'nigbuey'uyate. O'noyhuad'uyate. Kentaj aya'ada oknopoe'dik kenpa'ti nigpeika'dik ya'ne. O'noknopoe'epo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Nog aratbut-taj judío aratbut ehue'taj ijmanmadika'ikay. Kenda judío huairitaj ijmanbatia'pakuy.

<sup>3</sup> Kenpa'ti Tito doere o'epo Tito judío aratbut ehue' ee'pi "Huabokerek j'epo huasi'dak oktegdik j'e." Huaknopoe'eri huairia Titotaj onahue' o'nuy.

<sup>4</sup> "Titoensi'dak oktegdik o'e." Nama'da huaknopoe'eria huama'buya ona'uyng'a. Iregireg oro'omeyere ogkupopakpo kenpa'ti "Jesústaj o'noknopoe'epo huabokereksi'dak okteghue'dik o'ne." Oro'a ea'te a'peeya'po ogkupopakuy. Pablo nama'da oa' enata' onpakpo kenpa'ti, "Judío ehue' huag'e'eri huabokereksi'dak oktegdik o'ne yan'manmadika' kenpa'ti Moisésen e'mana' nigpeika'dik ka'ne', yan'manmadika'." Nama'da huaknopoe'eria oro'taj enata' on'pakuyng'a.

<sup>5</sup> Nama'da huaknopoe'eri huama'buytaj sigpi' manpeehue' o'uy. Jesucristotaj meknopoenok Diosere mo'noeahuahuika'apo buttida hua'a o'e yan'nopoe' kenpa'ti Diosere a'nounhuahuaya'po huasi'dak bakteghue'dik mo'epo kenpa'ti Moisésen e'mana' hua'ataj nigpeikahue'dik mo'ene. Ken buttida o'e oknopoe'dik mo'ika'ne.

<sup>6</sup> Jesucristoen huadak hua'a daka' ijnopoe'epo ijmanmadikika'denok Jerusalényo Cristotaj huaknopoe'erien huairia do'taj nog e'manmadika' manmadika'dik ya'e onahue' me'nuyne. Huairi ee'pi huairi ehuepi' Dios e'nopoe'ta' pakhue' o'ika'. Do'huakon kenpa' e'nopoe'ta' pakhue' ijje'y.

<sup>7</sup> Nogdikda yamanmadika' hueretda judío huaknopoe'eri huairia onahue' me'nuyne. Judío aratbut ehue' e'huag'e'taj Jesúsen huadak hua'a kamanbatia'pake'po Diosa do Pablota' o'ta'mona'uyate on'nokotuyate. Konigti judío aratbuttaj Jesúsen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa Pedrotaj o'ta'mona'uyate. Judío huaknopoe'eri huairia on'nopoe'uyate.

<sup>8</sup> Ken Diosa judío aratbuttaj o'ta'mona'uyate Pedrotaj. Konigti kenda Dios judío aratbut ehue' e'huag'e'taj do'taj me'ta'mona'uyne. Jesúsen huadak hua'a huakka' aratbuttaj kamanbatia'pakike'po me'ta'mona'uyne.

<sup>9</sup> Konigepo Jacobo Pedroere Juanere huaknopoe'erien hueretda huairi o'nepo Diosa Pablota' o'ta'mona'uy kenpa'ti huakka'tada kamanopo'kore'po Diosa be'tihuapokuyne Jacoboomey on'noepenka'depo "Jesucristotaj oknopoe'epo, huama'buy o'ey kenpa'ti oro'takon Diosa mo'ta'mona'uyne." Do'taj Bernabétere mona'po kenpa'ti "Nog aratbuttaj judío ehue' e'huag'e'taj Jesucristotaj yanoknopoe' kenpa'ti yan'no'korea' yan'mana'. Oro'omey judío aratbuttaj konigti o'mana'apoy." Oro'taj mona'po,

<sup>10</sup> "Aratbut pai'da e'ika'taj bayokika'dik yane'. Kenpa'ti nog aratbuttaj yan'mana'." Jacoboomeya mona'uyne. Kenda huakka' e'kika'ta' ijpakikay.

*Antioquía huakka' jakya' "Nama'da i'kame'ne, Pedro." Pabla ona'uy.*

<sup>11</sup> Nogok Antioquíayo Pedro o'tiakdepo dakhuea'da o'ka'uy nok, "Nama'da i'kame'ne, Pedro." Huakpoteda ona'uyne.

<sup>12</sup> Sue'da judío huabokerektaj Jacoboa Pedrote o'mata'mona'uyate. Huabokerek tiakhue' o'nepo Pedro judío ehue' huaknopoe'eri ere e'bape'ika'uyate. Enhuatiakde'te judío ehue' huaknopoe'eri ere Pedro sigda sigda e'bape'ada o'bakbatikonhua'po. Judío huabokerek onhuatiakdepo huabokereksi'dak baktega'dik o'ne on'manopoika'uy. Kenomeytaj Pedro o'makme'pukpo judío ehue' huaknopoe'eri ere e'bape'ada o'bakbatikuy.

<sup>13</sup> Pedroa huadakda ijkikay nama'da huata'da o'tinopoepo nama'da o'ka'uy. Antioquíaya' nog judío huaknopoe'eri Pedrotaj on'tiahuayonhua'po konigti ogka'po huadak o'kikay nama'da huata'da on'tinopoepo'ni g' kenomeya konigti nama'da ogka'uy. Bernabékon o'tiahuayonhua'po kenpa'ti nama'da o'nopoepo'ni g' judío ehue' huaknopoe'eri ere o'bape'po o'bakbatikuy.

<sup>14</sup> Jesucristoen buttida hua'a Pedroomey o'noknopoenig'a nama'da ogkikame'nigtaj do'hua yoknokotdepo aya' huaknopoe'eritaj "Judío e'gada konig judío ehue' huage'eri i'kikame'. Konig Diosere a'noeanhuahukaya'po Moisésen hua'a kikahue' j'eme'. Diosere a'noeanhuahukaya'po Moisésen hua'a kika'dik mo'e. ¿Judío ehue' aratbuttaj mena'po i'maname'? Nama'da i'kame'." Pedrotaj yona'uy.

*Judío konigti nog aratbut Jesucristotaj oknopoe'dik o'ne. Jesucristotaj eknopoe'nayo Diosa dakhuea' e'ka'taj o'bakkahuea'po Diosere o'manoeanhuahuika'apo.*

<sup>15</sup> Oro'omey judío huage'eri o'epo judío e'huageya' o'si'poe'uy. Huadakda o'kika'po Moisésen hua'a kikahue' o'nepo dakhuea'da ogkika' o'nopoepo.

<sup>16</sup> Moisésen hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene ijnopoe'po." Kenda Diosa onahue' mo'epone. Kenyo'da Jesucristotaj e'noknopoe'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, ijnopoe'po." Diosa mona'apone. Konigepo "Dakhuea' nigkahue' me'nene ijnopoe'po." Diosa mone'po oro' judío huage'eri kenpa'ti Jesucristotaj oknopoe'dik o'ene. Moisésen hua'ataj o'kika'nok "Dakhuea' nigkahue' me'nene, ijnopoe'po." Diosa onahue'dik mo'epone. Konigepo be'api' Moisésen hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene ijnopoe'po," Diosa onahue'dik o'epo.

<sup>17</sup> Ken "Dakhuea' nigkahue' me'nene, ijnopoe'po." Diosa mone' oro' Cristotaj oknopoe'denok konig judío ehue' huage'eri Moisésen hua'ataj nigpeehue' o'nika'po oro'omey dakhue' huaka'erionig Cristoa mogka'ne be'api' sigpi' ahue'dik o'ne.

<sup>18</sup> Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, Diosa ka'nopoepo Moisésen hua'ataj nigpeehue'dik mo'ika'ne, do'a e'mana'nayo kenpa'ti nogok konig dakhuea' nigkahue' me'nene, Dios ka'nopoepo Moisésen hua'ataj nigpeedik mo'ika'apone doa nogpa'dakon e'mana'nayo dakhuea' i'ka'ne Diosa ona'dik me'ene.

<sup>19</sup> "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, me'tinopoepo." Diosa mene'po Moisésen hua'ataj nigpeikahue'dik ijika'po konig Moisésen hua'ataj konig e'bueyonig ijje'po Moisésen hua'ataj menpa' nigpeikahue'dik ijje'uy'ni g' Jesucristotayo'da yoknopoika'po Diosen 'uru'nanada kika'dik ijjey.

<sup>20</sup> Jesucristo huaypa cruzte o'buey'uyate. Do Diostaj e'nopo'koreade'te konig Jesúsere cruzte e'bueyonig ijje'po onte'ti dakhuea' kikahue' ijeonhuahukay. Do'huada katepi' ijpakpo kikahue' ijika'po Jesucristoen Nokirega' me'nopo'toenok Diosenyo'da ijkikay. Huaso'ada ijnoepo Diosensi'potaj yoknopoe'po ijnigpeika'po Diosen ijkikay. Diosensi'po do'taj huakka' di'nada me'epo me'nigbuey'uyate.

<sup>21</sup> Diosa huakka' di'nanada mo'epo oro'tehuapa' Jesucristoa mo'nigbuey'uyne, Diosere 'ururanada a'noeanhuahukaya'po Jesústayo'da oknopoe'dik o'ene. "Dakhuea' nigkahue' o'ene me'tinopoepo." Diosa menayet Moisésen hua'ataj do nigpeika'dik ee'nayo Cristo nama'da mo'nigbueya'uyet. Konigepo Moisésen hua'ataj nigpeikahue' ijika'apoy. Jesucristotayo'da yoknopoika'apoy.

### 3

*Moisésen hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopoepo." Kennayo Diosa onahue'dik mo'epone. Cristotaj eknopoe'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopoepo." Kennayo Diosa mona'apone.*

<sup>1</sup> Opu'd Galacia huaknopoe'eri konig nopoekahue' huage'eri mo'ene. Nogomeya nama'da mon'mandika'nok opudomey ida mo'peedeme'nig'a, Jesústaj buttida e'manmadika' nigpeehue'dik yane', nama'da mo'nopoepo'ne. Jesucristoa oro'taj huaypa cruzte mo'nigbuey'uyate opudtaj huakpoteda daka' o'nonbatia'pak'uy nok opuda' daka' mo'peepo moknopoek'a'uyne.



<sup>2</sup> Moisésen hua'a mo'nigpeika'uynok Diosen Nokirega opudtaj nopo'toehue' mo'uyne. Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate onte'ti o'noyhuad'uyyo kurudyo Diosere o'noeonhuahuika'. Kenda mo'peedepo moknopog'e'uynok Diosen Nokirega opudtaj mo'nopo'tojka'ne.

<sup>3</sup> A'nenmon huaboa'da Jesucristotaj moknopogede'uynok Diosen Nokirega mo'nopo'tojka'ne Diostaj daka' mo'nigpeika'uyne. Oy 'uru'nopoa'da megke'po nogda nogda ka'dik o'ene, konig huabokereksi'dak oktegdik o'ene kenpa'nayo nama'da mo'nopoika'nig'a Diosennayo nopounkahue'da mo'jka'ne.

<sup>4</sup> Jesucristotaj moknopogepo huakka'da pai'da mo'nopo'eonhuahua'deme'ne. Nama'da pai'da nopo'ehue' mo'unhuahuame'ne ijnopoy do'hua. Jesucristotaj buttia'da moknopogene, oknopogebatikhue' mo'epone ijnopoy.

<sup>5</sup> Moisésen hua'a mo'nigpeika'nok Diosen Nokirega nopo'toehue' mo'jka'ne kenpa'ti opudomeytaj bayareahue' mo'jka'ne. Jesucristotaj huadak hua'a mo'peedepo moknopog'e'uynok Diosen Nokirega mo'nopo'tojka'ne kenpa'ti opudomeytaj mo'bayarika'ne.

<sup>6</sup> Ken, a'nennada Diosen hua'ataj Abraham aknopog'e'uynok "Konig dakhuea' nigkahue' me'ene, o'tinopogepo." Diosa Abrahamtaj ona'uyate.

<sup>7</sup> Konigepo huabokerek Diosen hua'ataj daka' o'noknopogepo konigti Abrahamen hueretda huayayonig o'nepo kenda nopoenka'dik mo'ene.

<sup>8</sup> "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopogepo." Judío ehue' huag'eri huaknopog'eritaj ijmana'apoy, Diosa a'nennada o'nopogepo Abrahamtaj "Meknopog'enok kenpa'ti menigpeika'nok, konigepo huakka' judío ehue' huag'eria konigti e'noknopogede'te 'Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopogepo,' kenomeytaj ijmana'apoy." A'nenda Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Apagba'te kenda oa'uyunig Moisésa o'timadoya'uyate.

<sup>9</sup> Ken Diosen hua'ataj Abraham oknopog'e'uyate. Aya'da huabokerek konigti o'noknopog'enok kenomeytaj Abrahamtaere "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopogepo." Diosa o'mana'ika'apo.

<sup>10</sup> "Aya' huadik Moisésa o'nigmadoya'uyate aya'ada nigpeika'dik o'nepo nogdiktida nigpeehue' ee'nayo 'Dakhuea' boka'ne.' Diosa o'mana'po castiga o'magka'apo." Apagba'a oa'uyatenok. Moisésen hua'a do e'nigpeika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, me'tinopogepo." Diosa mena'apet. Aya'ada kenpa' en'nopoika'nayo "Dakhuea' boka'ne." Diosa mona'po castiga mogka'apone.

<sup>11</sup> "Diostehuapa' huadak huakika'eri Jesucristotaj o'noknopogepo Diosere on'noeonhuahuika'apo." Diosa oa'uyunok Moisésenba' huakika'eritaj "dakhuea' nigkahue' men'ene," Diosa onahue'dik o'epo.

<sup>12</sup> "Dakhuea' nigkahue' me'ene, me'tinopogepo." Diosa mone'po Diostaj oknopog'e'dik mo'ene. Moisésen hua'anayo kenpa' onahue' mo'ene. "Diosere a'nounhuahuikaya'po aya'nada Moisésen hua'a nigpeika'dik mo'e." Kenpa' Moisésen hua'a ena'tada aya'nada nigpeikahue'dik mo'jka'ne.

<sup>13</sup> "Pai'nanada kan'nopo'unhue'po dakhuea'nanada huakika'eritaj hueypa cruzte on'betika'." Apagba'a kenpa' oa'. Oro'tehuapa' Cristo hueypa cruzte mo'nigbuey'uyatenok oro'omey Cristoen huaknopog'eritaj castiga ogkahue'dik mo'epone. Kenpa'da bueyhue'dik o'epone.

<sup>14</sup> "Q'nen adhuea'si'potaj ijmanopo'toepoy." Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Nog aratbut huaknopog'eritakon Diosen Nokirega kamatojike'po Jesucristo mo'nigbuey'uyate.

*Moisésen hua'a konig o'e kenpa'ti kenda Abrahamtaj ijnigka'apoy Diosa ona'uyate.*

<sup>15</sup> Konig o'jika'nig ijmanbatia'pakapoy, egomey, pogomey. "A'ti o'nigka'apone." Be'api o'madoya'depo ke'nen huadik o'madoya'depo nogda kahue'dik o'epo kenpa'ti kenda oktihuekehue'dik o'epo.

<sup>16</sup> O'nigka'apone Diosa Abrahamtaj nogok nogok ona'ika'uyate. O'nen huayayotaj ijnigka'apoy Diosa ona'uyate. Kenda Abrahamen aya' huayayotaj ijmanigka'apoy onahue' o'uyate. Kenda Abrahamen noghuayayotatida ijnigka'apoy, ona'uyate. Kenda Cristotaj o'tia'pakuyate.

<sup>17</sup> Onte'ti daka' o'nonapone. Huakkuruda Diosa Abrahamtaj ona'uyate. O'nen huayayotaj 'uruda ijnigka'apoy Diosa ona'uyate. Diosa kenda enade'te cuatrocientos treinta huabayok e'pokde'te judío aratbuttaj Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Kenda Diosa huakkuruda Abrahamtaj ona'uyatenigda kenpa'da Diosa o'ka'apo. Kenda Moisésa o'mana'uyatenig Abrahamtaj Diosa ena' dikenhue'dik o'epo kenda o'ka'apo.

<sup>18</sup> Moisésen hua'a o'nen adhuea' huayayo en'nigpeika'nayo ijmanoeanhuahuika'apoy Diosa Abrahamtaj onahue' o'uyate. "Ijnoeanhuahuika'apoy," Abrahamtaj Diosa ona'uyatepo katetehue' manoeanhuahuika'dik o'maika'apone.

<sup>19</sup> Moisésenba'taj aratbuta nigpeikahue'dik o'nepo dakhuea'da ogkika'nig kamanopogkike'po judío aratbuttaj Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Konig Diosa Abrahamtaj ona'uyatenig adhuea' huayayo Jesucristo o'tiakapo. Tiakhued ee'ted Moisésen hua'a aratbut nigpeika'dik yane' o'mana'uyate. Cristo e'tiakde'uyte onte'ti Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'neapo. Diosen huata'moneria Moisés'taj o'nopogea'uyate. Diosa kenda o'paknok Moisésa aratbuttaj o'mana'uyate.

<sup>20</sup> Diosen huata'moneri Moisésere judío aratbuttaj on'mana'uyate. Diosayo'da huayayo i'ta'apone Abrahamtaj ona'po, Jesucristotaj o'ta'mona'uyate.

*Aya'ada dakhuea' huaka'eri o'edene, Moisésenba' mo'nopogea'ne. Kenpa'ti Cristo tiakhued ee'ted Moisésen hua'a oro'omeytaj konig huamatog'erioniga mo'toika'uyne.*

<sup>21</sup> Diosa Abrahamtaj huayayo o'yokapone ona'uyate. Moisésenba' Abrahamtaj hua'a en'hue'dik o'ge. Abrahamtaj hua'a kenpa'ti Moisésen hua'a huadknada e'eda Moisésenba'nayo manoeanhuahuikahue'dik o'epo kenpa'ti 'urunopo' kahue'dik o'ika'.

<sup>22</sup> Aya'ada dakhuea'da ogkika'depo batikhue'da dakhuea'da ogkika'apo. Kenpa' Diosba'a oa'uyatenig'a konig Diosa Abrahamtaj ona'uyatenig Jesucristotaj huaknopog'eriomeytaj Diosa mo'manopo'korea'po mo'noeanhuahuika'apone.

<sup>23</sup> Cristoen huadak hua'a peehued o'epo Jesucristotaj oknopogehued o'epo oro'kenyo'da Moisésenba'taj nigpeika'dik o'uyunig'a. Cristo e'tiakde'te Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yare'po Cristotaj oknopog'uy ora.

<sup>24</sup> Cristo tiakhued ee'ted Moisésenbaa konig oro'en huamatog'erionig mo'toika'uyne. Jesucristo e'tiakde'te kentaj oknopogedenok "dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopogedepo," Diosa mona'uyne.

<sup>25</sup> Cristo o'tiakdeuynok oynayo kentaj oknopojka'nok Moisésenbaa oro'taj togehue' o'ika'. Oynayo Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'ika'ne.

<sup>26</sup> Oyda Jesucristotaj moknopogepo Diosensi'po mo'ene. Aya'ada moknopogepo Jesucristoere Diosensi'poda mo'ene.

<sup>27</sup> Opuomey Jesucristotaj moknopogedenok bautiza mogka'de'uyne. Cristoa mo'nopo'toika' nok Jesucristonig mo'ika'po Diosensi'po mo'ika'ne.

<sup>28</sup> Oro' Jesucristotaj huaknopog'eri o'epo Diostaj konig nogaratbuttida o'ene. Judío aratbut ee'pi', griego aratbut ee'pi', huanaba' ee'pi', huanaba' ehue' ee'pi', huabokerek ee'pi', ettone' ee'pi', oro'omey huaknopog'eri Diostaj nogaratbuttida o'ene.

<sup>29</sup> Abrahamtehuapa' ijnigka'apoy Diosa ona'uyatenig konigti opudomey huaknopog'eritakon Diosa mogka'apopo mo'noeanhuahuika'apone.

## 4

<sup>1-2</sup> Nogiti daka'da o'nona'apone. Huasi'po kerekhued ee'ted huaoen e'tamae' huabae'eri ee'pi' konig huanaba' o'epo huaoen huatamatog'eritaj nigpeika'dik o'ne. Kenoka' bae'dik huaoa o'dikka'uyatenok aya'da huaojjudaken o'tabaeapo.

<sup>3</sup> Oro' konigti o'ika'uy. Cristo tiakhued ee'ted oro' konig huasi'po o'epo konig huabokerek ehued o'uy. Oro'en adhuea'pane'en e'manmadika'taj konig huanaba' o'nigpeika'uyne.

<sup>4</sup> Kenme'noete Diosa o'pakpo ke'nen huasi'po o'ta'mona'uyate. Ettone'a Diosen Huasi'po o'si'popakuyate. Huasi'po judío aratbutda o'si'poepo Moisésenba'taj nigpeika'dik o'ika'uyate.

<sup>5</sup> Oro' judío huag'eriomey huanaba'onig o'epo Moisésenba'taj nigpeika'dik o'ika'uyate. Moisésenba'taj a'bakkayya'po osi'pog'uyate. Kenpa'ti oro'omey Diosensi'po ka'nike'po osi'pog'uyate.

<sup>6</sup> Oro'omey huaknopog'eri Diosensi'po o'edenok Diosa oro'omeytaj Huasi'poen Nokirega mo'nopo'togene, "Do'hued Apag" Diostaj Cristoen Nokirega oro'ennopoya' o'okuy.

<sup>7</sup> Ken Diosensi'po o'edepo Moisésenba'taj nigpeika'dik huag'erihuanaba' ehue' o'edepo Jesucristotaj moknopog'enok. "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopogepo," Diosa mona'po mo'noeanhuahuika'apone.

*Galacia huaknopog'eritaj Pabloa o'matinepahui'po o'matimepu'ke'uyate.*

<sup>8</sup> A nenda hueretta'da Diostaj oknopogehued ee'ted toto'taj mo'me'pukika'uyate.

<sup>9</sup> Oynayo Diostaj moknopogedene kenpa'ti Diosa mo'baktie'ea'de'uyne. Konig judío adhuea'pane' ogkika'uyunig mena'po konig huanaba' onte'ti e'kika'ta' bo'paknig'a. Ken konig e'kika'nayo nopo'yareahue'dik mo'ika'apone.

<sup>10</sup> Diosa mo'nopo'yare'po mena'po aya' Moisésenba' fiesta bo'kika'nig'a huame'noe fiesta, sábado fiesta, puug fiesta huabayok fiesta kenpa' bo'kika'nig'a, Diosa me'nopo'yare'po nama'da bo'kika'ne.

<sup>11</sup> Konigepo opudtaj on'matinepahui'po on'tomepu'kene, huakka'a'da nama'da opudtaj o'nonmadika'onhuahua'uyne.

<sup>12</sup> Ken “Dakhuea’ nigkahue’ me’nene, mo’tinopoëpo.” Diosa mone’po Moisésenba’ nigpeika’dik mo’ëne. Judío aratbuta nama’da mona’ika’nig’a. Konig judíomey ogkika’nig opud konig kikahue’ mo’uyné. Opudonigti ijjeipo oy kenda judíomey on’mana’ika’ kahue’ ijikay. Konig do ijikika’nig konigti yag’kikati’. Kenda ijjeretpakpo o’nona’ne, egomey pogomey. A’nenda opudere ee’té do’taj di’nada o’nepo daka’ on’tóe’uyné.

<sup>13</sup> A’nenda opudere dakhue’da ijjeipo Jesucristotaj huaknopóe’eri Diosere on’noeonhuahuika’apo kenda huakkuruda opudtaj o’nonbatia’pakonhua’uyné.

<sup>14</sup> Do dakhue’da ee’pi’ konig pai’da e’nopo’etepi’ do’taj dig huahuayhue’ o’nuyné kenpa’ti tibirahue’ o’nuyné. Konig Diosen huata’moneritaj egkapa’ do’taj o’de’uyné. Konig Jesucristotanig do’taj o’de’uyné.

<sup>15</sup> A’nenda Jesucristoen huadak hua’a o’nonmadika’onhuahua’uyné. Do’hua e’nonmadika’onhuahua’te durugnada mo’uyné. Do’taj durugnada mo’uyné. Oy mena’po do’taj durugda ehue’ mo’ë. A’nenda katepi’ ijpakika’uynok on’yokika’uyné. Do’a opuden huakpo e’pakunayo opuda okpotokdik ee’nayo opuden huakpo on’yokay’uyet. Oyda menpa’ do’taj e’nigpeeta’pakhue’ mo’ëne.

<sup>16</sup> Oy buttida o’nonmadika’po opudomeytaj me’huadiayne, menpa’ mo’nopoë.

<sup>17</sup> Judío nama’da huamanmadika’eríomey konig judío aratbut Moisésenba’ ogkika’nig opudomey konigti kagkike’po nama’da bo’pakné. Kenpa’ti kenomey opudtaj huakka’ on’eretpakpo opudomeya onte’ti do’taj nigpeehue’ ka’nike’po kenda on’pak.

<sup>18</sup> Be’api’ opudtaj huadak e’kika’ta’ e’paknayo opudtaj e’tihuapokta’ e’paknayopi’ kenda huadakda o’ë. Do opudere ee’té opudere ehue’ ee’tépi’ huadak e’kika’ta’ e’paknayo kenda huadakda o’ë.

<sup>19</sup> Do’hua Jesucristoen huadak hua’a opudtaj a’nen e’manmadika’onhuahua’de’té moknopóe’uynok do’hued huasi’ponig mo’ëne. Oy onte’ti opudtaj diga’ on’tinepahui’po on’tomepu’kéné. Cristoa onte’ti daka’ mo’manopo’tóe’deapet opudtaj huakka’ on’tinepahui’ka’ne.

<sup>20</sup> Huakka’ opudtaj on’tinepahui’po ayó opudere huakka’ ee’ta’ ijpaki. Nogpa’da ’urua’dakon opudtaj e’manata’ ijpaki. Monig moet opudomeytaj tinopoëhue’ ijjeip.

*Agarkudak konig o’kika’uyate kenpa’ti Sarakudak konig o’kika’uyate Pabla o’manbatia’pakpo, o’manmadika’uyate.*

<sup>21</sup> “Dakhuea’ nigkahue’ mo’ëne mo’tinopoëpo.” Diosa mone’. Opudomeya sue’ada Moisésenba’taj e’nigpeikata’ bo’pakika’nig’a Moisésenba’taj nopenkahue’da mo’ëne.

<sup>22</sup> Moisésenba’ sigpi’ e’manopeeta’ta’ ijpaki. Abraham botta’si’po o’tóe’uyate. Agarkudak ettne’ huanaba’ o’ëpo nogsi’potida Abrahamensi’po o’si’popakuyate. Abrahamen hueretda huatóe Sarakudak o’ëpo huanaba’ ehue’ o’ëpo nogsi’potida o’si’popakuyate. Apagba’té kenpa’ o’madoya’uyate.

<sup>23</sup> Saraen huanaba’ ettne’a’ o’si’popakuyate. Konig aya’ ettne’ on’si’popakika’nig Agar konigti o’si’popakuyate. “Huasi’po i’tóe’apone.” Diosa Abrahamtaj ona’uyatenok Abrahamen hueretda huatóenayo konig huanaba’ ehue’ e’ëada o’si’popakuyate. “Huasi’po i’tóe’apone.” Diosa ona’nok o’si’popakuy.

<sup>24-25</sup> Abrahamen botta’ huatóe konig botta’ Diosen hua’a o’ne. Ote’ Sinaíte Arabia huadaribayo Diosa Moiséstaj ona’uyate. Konig Agar huasi’poere huanaba’ o’nika’nig aya’ Moisésenba’ huanigpeika’eri konigti huanaba’ o’nika’. Kenpa’ti Jerusalényo huaika’eri a’noeonhuahuikaya’po Moisésenba’ on’nigpeika’nig’a huanaba’nig o’nika’.

<sup>26</sup> Oro’omey huaknopóe’erinayo Diosen jak kurudyo huae’eri o’jka’po Diosensi’po o’ëne. A’nounhuahuikaya’po Jesucristotayo’da oknopoika’ne. Moisésenba’taj nigpeikahue’dik o’jka’ne.

<sup>27</sup> Si’popakhue’dik i’ëpo huasi’po toëhue’ i’ëpo yadurugpak, ettne’. Si’popakhue’ i’ëpo diga’ noehue’ i’ëpo nogok huakka’ huasi’po i’táëapo. Huakka’ huaknopóe’eri huasi’po i’matóe’apone. Nog ettne’ huatóebet e’ëada sue’da huasi’po o’tóe’apo. Apagba’a kenpa’ oa’. Saraen huakka’nada adhuae’si’po o’táë. Agaren sue’da o’tóe’.

<sup>28</sup> Ken oro’omey Jesucristoen huaknopóe’eri konig Diosensi’po o’ëne. “Huasi’po i’táëapo.” Diosa Abrahamtaj ona’uyatenok, Abraham Isaaci’po o’táë’uyate. Oro’omey konig Saraensi’po Isaac o’ëne. Ken Diosa Abrahamtaj ona’uyatenok oro’kon huaknopóe’eri Diosensi’po o’ëne egomey pogomey.

<sup>29</sup> Ken konig aya’da isi’po on’si’popakika’nig konigti a’ennada Ishmael Agarensi’po o’si’popakuyate. Abrahamen Saraenere nogsi’potida Isaactaj Ishmaela dakhuea’ o’kika’uyate. “Huasi’po i’táëapo.” Diosen Nokirega Abrahamtaj o’nuynok Isaac o’si’poë’uyate. Oy konigti o’ë. Cristotaj oknopoëhue’ huae’eríomeya oro’taj dakhuea’ mogkika’ne. Oro’ huaknopóe’eri Diosensi’po o’ënok dakhuea’ mogkika’ne.

<sup>30</sup> “Ettone’ huanaba’ensi’potaj pakhue’ ijjeпо noeanhuahuikahue’ ijmaepoy.” Diosa oa’uynok Apagba’te, “Do’hued ettone’ huanaba’ yaen. Do’huedsi’poere Diosere noeanhuahuikahue’dik o’neapo.” Sara Abrahamtaj ona’uyate.

<sup>31</sup> Oro’omey huaknopoe’eri konig Saraensi’po o’ene. Huanaba’ensi’po ehue’ o’epo a’nopo’koreaya’po Moisésenba’taj nigpeikahue’dik o’ene.

## 5

*Oro’omey onte’ti konig huanaba’nig ehue’ o’epo “Dakhuea’ nigkahue’ mo’ene mo’tinopoeпо.” Diosa mone’po onte’ti Moisésenba’taj kikhue’dik o’ene.*

<sup>1</sup> Jesucristotaj oknopoenok Diosa dakhuea’ e’ka’ mo’nopo’yarea’ne. A’nopo’yareaya’po Moisésenba’ onte’ti nigpeikahue’dik o’ene. A’nopo’yareaya’po Moisésenba’ nigpeikahue’ yanika’.

<sup>2</sup> Men’pee’. Do Pabla o’puđtaj o’nona’ne men’nigpee’. “Dakhuea’ nigkahue’ me’nene, mo’tinopoeпо.” Diosa mone’. “Do’hued bokereksi’dak bekteg.” Opuđa ena’nayo opudtehuapa’ Cristoa hueypa cruzte mo’nigbuey’uyatenig’a opudtaj dakhuea’ e’ka’ nopo’yareahue’dik mo’eaпone.

<sup>3</sup> “Dakhuea’ nigkahue’ me’nene mo’tinopoeпо.” Diosa mone’po aya’da huabokereka bokereksi’dak e’noktegnayo aya’ Moisésenba’taj kenpa’da nigpeika’dik o’neonhuahuika’apo. Onte’ti opudtaj o’nona’ne.

<sup>4</sup> “Dakhuea’ nigkahue’ me’nene, mo’tinopoeпо.” Diosa mone’po opudomeypi’ Moisésenba’taj mo’nigpeika’nok konig onte’ti Diosensi’po ehue’ mo’edepo Cristoen ehue’ mo’edepo Diosa opudomeytaj matinepahuihue’ mo’edeaпone. “Dakhuea’ nigkahue’ me’ene mo’tinopoeпо.” Diosa onahue’dik mo’eaпone.

<sup>5</sup> Oro’tanayo Diosensi’potaj kan’nigike’po Diosen Nokirega bo’tihuapokika’ne. Kenpa’ti daka’ Jesucristotaj oknopoenok “Dakhuea’ nigkahue’ me’nene mo’tinopoeпо.” Diosa mona’apone. Kenda oroa oknopojka’po Diostaj o’nigika’ne.

<sup>6</sup> Oro’omey Cristotaj daka’ e’maknopoe’de’te Cristoen o’edene. Huabokereksi’dak e’noktegi’ huabokereksi’dak okteghue’ ee’pi’ Diostaj konigti huadak o’nigene. Oroa Jesucristotaj eknopojkata’ Diosa huakka’ o’pak. Cristotaj oro’ oknopoeпо aya’tada di’ o’maika’ne.

<sup>7</sup> Daka’ Cristotaj moknopojka’uynе kenpa’ti Jesucristoen buttida hua’a daka’ mo’nigpeika’uynig’a menpa’ nama’da huamanmadika’eritaj mo’peepo Cristoen buttida hua’ataj eknopoe’ bokkahue’deme’ne.

<sup>8</sup> “Moisésenba’taj nigpeika’dik mo’e.” Diosa oro’taj onahue’ mo’uynе. “Cristotaj oknopoe’dik mo’ene.” Diosa mona’uynе.

<sup>9</sup> Sue’ada nama’da huamanmadika’eria e’manmadika’nayo ida huakka’da nama’da o’noknopoeпо, nama’da ogkika’apo. Kenda okkahuehue’ yanika’.

<sup>10</sup> Opuđ Galacia huaknopoe’eri nogpa’da oknopoe’hue’ mo’eaпone do Jesucristo Huairitaj yoknopoeпо kenda on’tinopoeне. Kenpa’ti be’api’ nama’da monmadikika’ne kentaj Diosa castiga kamagke’.

<sup>11</sup> O’nen judío aratbuta dakhuea’ mogkika’ne. “Diosa dakhuea’ e’ka’ mo’nopo’yare’po huabokereksi’dak oktegdik mo’e.” Pabla o’manmadikika’. Sue’ada nama’da do’taj men’huaa’ne. Kenpa’ do manmadikahue’ ijikay. Kenpa’ Jesucristoen huadak hua’aere e’manmadika’nayo do’taj dakhuea’ ogkikahue’ ya’neayet.

<sup>12</sup> Opuđ Jesucristotaj huaknopoe’eritaj eknopoe’batika’ta’ o’deretpakpo opudtaj nama’da monmadikika’. Kenpa’da kan’bahue’ onte’ti opudere kupopakhue’ ka’nike’. Kenda ijipaki.

<sup>13</sup> Diosa mo’baktie’ea’uynok Moisésenba’taj konig huanaba’ ehue’ mo’epo nigpeikahue’dik mo’ene. Kenpa’ti konig judío ogkika’nig konigti kikhue’dik mo’ene. Cristotayo’da yanoknopojka’. Diosa o’mana’uyate. Konigepo “Moisésba’taj konig huanaba’ ehue’ ijjeпо katepi’ ijipkpo kika’dik ijjej,” nopoe’hue’ yanika’. Diosa di’ mo’enok huayahuaya yan’batihuapokikati’.

<sup>14</sup> “Konig opud huata’da di’da mo’jka’nig konigti nog aratbuttakon huakka’da di’da yan’maika’.” Diosba’a o’mana’nok kenda o’nigpeika’po konigti aya’ Diosen hua’ataj o’nigpeika’ne.

<sup>15</sup> Opuđomey huayahuaya dig e’bahuadiayika’nayo, dig e’bahuahuaynayo, huayahuaya e’mamahui’ia’nayopi’, keyoj, o’nona’ne. Ken konig kikhue’ yanika’. E’kika’nayo Cristoen huaknopoe’eri ehue’ mo’eaпone.

*Konig dakhuea’ e’ka’ta’ o’eretpakika’uynig konigti kikhue’ o’epo konig Diosen Nokirega o’paknigda mogkika’.*

<sup>16</sup> Diosen Nokirega o’paknigda mogkika’. Kenda oro’ nama’da o’eretpakika’nig ken konig kikhue’ mo’ne.

<sup>17</sup> Oro'ennopoda dakhuea' e'ka'ta' o'eretpakika' konigti Diosen Nokirega konig e'nigkata' pakhue' o'ika'. Kenda Diosen Nokirega o'pak konig oro'ennopoda e'ka'ta' pakhue' o'ika'ne. Konigepo kenda o'pakika'nig menpa' kikhue'dik o'ene.

<sup>18</sup> Diosen Nokirega e'nopo'to'e'nayo Moisésenba' nigpeikahue'dik o'ika'ne. Ken konig o'nona'ne, egomey, pogomey.

<sup>19</sup> Diosen Nokirega nopo'toehue' ee'nayo konig oro'nopoda o'pakpo dakhuea' kika'dik o'ene, daka' o'nopo'ene. Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue'da ee'nayo oro'ada o'pakpo nogen huato'e'taj on'bakde'ika', huabokerekere nog ettone'ere dakhuea'da ka'dik o'ika'ne. Kenpa'ti nogen huato'e'taj e'bokerekbo' nogen huato'e'taj ettone'akon e'mune'bo'.

<sup>20</sup> Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue'da ee'nayo e'ketka' diostaj eretpakdik o'ika'ne. Kenpa'ti tidig eretpakdik o'ene. Kenpa'ti huayahuaya maboyika'dik o'ene. Nogtaj nogtaj dig bahuahuaydik o'ene. Nogomeytaj bahuadiaydik o'ene. Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue' ee'nayo huata'da o'eretpakika'ne. Nogpa'da o'pakpo o'kika'po maundik o'ene.

<sup>21</sup> Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue'da ee'nayo o'pakpo nogen katepi' en'ta'e' bati-huadiaye'dik o'ene. Kenpa'ti nogomeytaj o'huadiaypo, barakdik o'ene, kenpa'ti fiestate diga'da borracho e'dik o'ika'ne. Kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toehue'da ee'nayo o'pakpo nogda nogda dakhuea' kika'dik o'ene. Ken konig e'kika'nayo Dios oro'en huairi toehue' o'ea'pone. Kenpa'ti Diosensi'po ehue'dik o'ea'pone. Diosere ehue'dik o'ea'pone. Kenda a'nenda on'boroay'uyne konigti onte'ti on'boroayne.

<sup>22</sup> Diosen Nokirega mo'nopo'toedenok nog aratbuttaj di' o'maika'apone, durugnada o'unhuahuika'apone, o'nopo'noeyne, oynayo nog aratbuttaj huadiayhue' o'maene, nogomeya oro'omeytaj dakhuea' ena'te ida bahuadiayhue' o'ene, nogomeytaj daka' o'batihuapokika'ne, huadak katepi' nogomeytaj o'bayokika'ne, katepi' "Ijka'apoy," ena'nayo kenda o'ka'apoy.

<sup>23</sup> Diosen Nokirega mo'nopo'toedenok oro'taj dakhuea' egka'nayo bahuadiayhue' o'ika'apone. Oro'ennopo'a dakhuea' e'kata' e'paknayo kikhue' o'ea'pone. Diosen Nokirega mo'nopo'to'enok huadaky'o'nada kika'dik o'ika'apone. Ken konig o'kika'po Diosen hua'a aya' o'kika'ne.

<sup>24</sup> Kenpa'ti oro'omey Jesucristotaj oknopopo Diosen Nokirega mo'nopo'to'enok onte'ti konig oro'omeyennopo' dakhuea' e'ka'ta' o'eretpakika'uy'nyig'a konig cruzte Jesúsere o'bu'ey'uy onte'ti kenda oro' o'eretpakika'uy'nyig kahue' o'ika'apone.

<sup>25</sup> Ken Diosen Nokirega oro'taj Diosen e'kika' bo'tihuapokika'ne. Diostaj ekno'pika'taj bo'tihuapokika'ne. Diosen Nokirega mo'nopo'to'enok aya'da Dios a'paknig mogkika'.

<sup>26</sup> Ken, "Donayo huadaknada ijje'y," nopo'ehue'dik mo'nika'. Huata'da eretpakhue' mo'nika'. Huata'da e'eretpaknayo huayahuaya dig o'bahuahuayapetpi' kenpa'ti huayahuaya dig o'mahuanopo'ea'petpi'.

## 6

*Diostaj daka' yan'nigpeika'po huayahuaya yan'batihuapokikati'.*

<sup>1</sup> Opudere Cristoen huaknopog'eri nogtiada nama'da dakhuea' eka'nayo Diostaj nigpe'ehue' ee'nayo, egomey, Diosen Nokirega mo'nopo'to'enok opudomey kenda Dios a'paknig bo'kika'po dakhuea' huaka'eri kanopo'kore'po daka' yan'tihuapokti'. Onte'ti Diostaj kanigpeike'po yan'tihuapokikati', yan'tinepahui'po daka' ya'nonati'. Opudnayo daka' yag'kikati'. Keyoj konigti dakhuea' kahue' yaneti'.

<sup>2</sup> Diostaj kan'nigpeike'po huayahuaya yan'batihuapokikati'. Kenpa'ti dakhuea' kahue' ka'nike'po yan'batihuapokikati'. Ken konig mo'batihuapokika'po di'nada yan'maikati'. Kenda Cristo a'mana'uyate.

<sup>3</sup> "Huadakda ijikay, dakhuea' kahue' a'eya'po men'tihuapok ahue'dik ijje'y." Be'api' kenda e'nopo'e'nayo nama'da o'nopo'enyig'a nama'dapi' kika'dik o'neapo. Huata'da nama'da kenpa' on'tinopo'epo.

<sup>4</sup> Kenda ijikika'nig menpa' huadak ya'etpi' dakhue' ya'etpi' oro'a aya'ada nogti nogtiada nopo'e'dik o'ene. Huadaka' e'kika'nayo Cristotaj e'nigpeika'nayo durugda e'dik o'ene. "Nogomeya dakhuea' ogkika'nig'a donayo huadak ijikay." Nopo'ehue'dik o'ene.

<sup>5</sup> Ken oro'enyoda dakhuea' e'ka'taj aya' nogti nogtiada nopo'korea'dik o'ene kenpa'ti "do'taj dakhuea' e'ka' bekkahuea', Dios," tiona'pakika'dik o'ene.

<sup>6</sup> Opudomeyen huadak hua'a huamanmadika'eritaj katepi' aypo huakupepi' yan'bayokikati'.

<sup>7</sup> Huata'da nama'da tinopo'ehue' yanika'. Kenpa'ti Diostaj da huaahue'dik o'ene. Oro' huadak e'kika'nayo huamanmadika'eritaj e'bayokika'nayo Dios a'oro'taj huadakda

mo'nigka'apone. Dakhuea' e'kika'nayo bayokhue' ee'nayo Dios konigti huadaka' ogkahue' mo'ea'pone.

<sup>8</sup> Kenpa'ti konig oro'ennopo' o'pakpo e'kika'nayo nogok ke'poda o'ea'po, kenpa'da bueydik o'ea'pone. Oy kenda Diosen Nokirega o'paknig e'kika'nayo nogok Diosen Nokirega mo'noeahuahuika'apone.

<sup>9</sup> Ken nogomeytaj mon'batihuapokonhuahuika' huadaka'da mon'batihuapokonhuahuika'. Arohue'ada huadaka'da mon'nigkadhuahuika'. Batikhue'da huadak e'kika'nayo Diosa oro'taj huadakda mo'nigkika'apone durugda o'unhuahuika'apone.

<sup>10</sup> Konigepo menokapi' ka'dik o'edepo aya' aratbuttaj be'tapi' huadakda mon'batihuapokika'. Huakkuruda huaknopoe'eri huama'buytaj daka' mon'batihuapokika'po huadaknada mogkika'.

*Ta'pota' Pabla o'maboroaypo saludos o'dikta'mona'uyate.*

<sup>11</sup> Huaboa'da do'hued huaba'a on'nigmadoya'ne. Do'hued huaba'a huaboro'dika'da on'nigmadoya'ne. Yan'tiahuayti'.

<sup>12</sup> Huabokereksi'dak oktegdik mo'ene, huamanmadika'eria on'mana'ika'nok judiomeya diga' ogkahue' mo'ea'pone on'nopepo kenpa'ti "Huamanmadika'eri huadakda o'ne." Kenpa' arabutata e'huaa'ta' on'pakika'. "Kamanopo'yare' kamanoeanhuahuike' Jesucristo hueypa cruzte mo'nigbuey'uyate." Kenyo'da e'manmadika'nayo judio arabutata oro'taj diga' mogka'apet on'nopepo.

<sup>13</sup> Kenomey huabokereka huabokereksi'dak ektegada aya' Moisesen hua'ataj nigpeghue' ee'ada opuden huabokereksi'dak ektega' huakka' o'deretpakika'. Opuden huabokereksi'dak o'noktege e'manbatia'pakta' on'eretpak.

<sup>14</sup> Oro'en Huairia Jesucristo hueypa cruzte pai'da mo'nignopo'epo mo'nigbuey'uyate. Oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Donayo kenyo'da yoknopoe'po e'manbatia'pakika'ta' ijpaki. Konigepo Jesucristo cruzte mo'nigbuey'uyate yoknopoe'po ken konigti indariyo arabut dakhuea' ogkika'nig, o'deretpakika'nig, kenpa'ti on'batia'pakika'nig donayo onte'ti e'kika'ta' pakhue' ijikay. Cristoenyo'da ijikay.

<sup>15</sup> Huabokereksi'dak ekteg ee'pi' okteghue' ee'pi' konigti huadak o'e. Konigti Diosa o'pakika'. Diosen Nokirega oro'taj mo'nopo'toenok kenpa'da Diostaj e'nigpeika'ta' o'paki. Kenpa'da huadaka'da e'kika'ta' o'paki.

<sup>16</sup> Jesucristotaj moknopojika'nok Diosen Nokirega mo'nopo'toe'po daka' Diostaj mo'nigpeika'nigtaj Diosa opudomeytaj kenpa'ti aya' Diosen aratbuttaj kamanopo'noeyanhuahuike'po kenpa'ti kamatinepahuionhuahuike'.

<sup>17</sup> Jesucristoen hueretda huata'moneri ehue' o'e oyda kenpa'ti nogok be'api' huaahue' menikati'. Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po huakka' pai'da ijnopo'eonhuahua'depo, do'huedso'ta' konig e'tipaybahued. Jesusen hueretda huanaba' ijje' aya'ada tiahuaydik me'nene.

<sup>18</sup> Opud huaknopoe'eritaj Huairi Jesucristoa kamatinepahuionhuahuike' di'da kamaike' ijtiona'pakikay, egomey, pogomey.

## EFESIOS

### Efeso huaknopoe'eritaj Pabla o'manigmadoya'uyate.

*Efeso huaknopoe'eritaj Pabla o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Pablo ijjeý. Jesucristoen kamanbatia'pakike'po Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne. Opudomey Jesucristotaj huaknopoe'eri mo'ene. Diosen mo'ene. Opudomey Efeso huakka' jak huae'eritaj on'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Oro'omeyen Apag Dios, Jesucristo Huairiere opudomeytaj daka' mogkika'po mo'nopo'noeyike'.

*Cristotaj moknopoika'nok Diosa nogda nogda daka' mogkika'ne.*

<sup>3</sup> Dios Jesucristo Huairien Apag 'urua'nanada o'ika'. Oro'omeya mo'da'ika'. Cristotaj oknopoenk Diosa kurudya' oro'omeyen huanopota'jak' mogkika'ne. Mo'nopo'yarea'ika'ne, mo'nopo'noeya'ika'ne kenpa'ti mo'noeahuahuika'apone.

<sup>4</sup> A'ennada huadari kuruderetaj Diosa kahued o'epoed aratbut Jesucristotaj o'noknopoeapo Diosa o'nopoeapo oro'omeytaj mo'baktie'ea'uyate. Oro' kenpa'da Diosen a'eaya'po kentayo'da men'nigpeike'po kenpa'ti oro'omey huadaknopo'da a'eaya'po Diosa oro'omeytaj mo'baktie'ea'uyate.

<sup>5</sup> Oro'omeytaj diga'da di'nada mo'epo, do'huedsi'po o'neapo konig do'huedsi'po oro'omeytaj ijbae'apoy Diosa o'nopoe'uyate. Kenda Diosa a'kaya'po hua'ensi'poda Jesucristoa kamanigbueye'po o'ta'mona'uyate. Diosa o'pakpo o'ka'uyate.

<sup>6</sup> Oro' Diosen huadi'da Huasi'potaj huaknopoe'eritaj Diosa di'nanada mo'epo boe'uynok "Dios 'urunanada o'ika'," o'huaa'ika'ne.

<sup>7</sup> Diosa di'nada mo'epo oro'taj a'manopo'yareaya'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po hua'ensi'poda mo'nigbueya'uyate. Ke'nen mimi mo'nigmimihua'uyate. Ken konig Diosa di'nada mo'epo dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne.

<sup>8</sup> Diosa di'nanada mo'epo huakka' mo'matinepahui'po oro'omeytaj mo'manopoea'uyne. Nogiti nogiti mo'manopoea'ika'ne.

<sup>9</sup> Oro'omeytaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po a'bakkahueaya'po do'hued Huasi'po ijta'mona'apoy Diosa kenda soatayo' o'nopoe'uyate. Kenda Diosa e'ka'ta' o'pakpo o'nopoe'uyate. Kenda mo'nopoea'uyne.

<sup>10</sup> Kenda Diosa e'ka'ta' o'pakpo o'nopoe'uyate. Nogok kenme'noe Diosa o'pakpo aya'tada o'bakupopaka'apo. Aya'tada kurudyo huae'eritaj aya'tada huadariyo huae'eritaj o'bakupopaka'apo. Cristoere ka'nike'po o'bakupopaka'apo. Aya'enda huairi Cristo o'epo. Cristotaj aya'ada on'nigpeika'apo.

<sup>11</sup> Diosa o'pakpo a'ennada oro'omey huaknopoe'eritaj mo'baktie'ea'uyate. Katepi' Diosen Huasi'poa o'bae'aponig oro'omeya Cristotaj huaknopoe'eriakon o'baepone. Aya'da huadakda o'e Diosa o'nopoeapo kenda o'pakpo o'kika'.

<sup>12</sup> Konigepo oro' judio aratbut huakkuruda Cristotaj oknopoede'uy 'urua'da o'noepo 'urua'da o'kika'nok aratbut oro'taj bo'tiahuaypo Dios 'uruda o'e, on'huaa'ika'apo.

<sup>13</sup> Jesucristoen buttida hua'a nopo'yarea'dik hua'a opudomeykon mo'pepedepo moknopoe'uyne. Kenpa'ti Diosensi'po o'ey Diosen Nokirega daka' mo'nopoea'uyne. "Do'hued Nokireg on'yokapone." A'ennada Diosa oa'uyate.

<sup>14</sup> Diosen Nokirega oro'omeytaj mo'nopo'toeapo Diosere durugnanada o'epapone 'urunanada Diosa mogkika'apone Diosen Nokirega mo'nopoea'ika'ne. Kenoka' aya'da Diosen aratbut e'manopo'koreade'te Diosa kenda mo'nigkika'apone. Kenda Diosen Nokirega oro'omeytaj daka' mo'nopoea'ika'ne. "Dios 'urua'da o'e. Dios huairitone' o'e." Aya'ada on'huaa'ika'apo.

*"Huaknopoe'eritaj daka' e'ka'yamanopoea', Dios." Pabla o'mationa'pakuyate.*

<sup>15</sup> Jesús Huairitaj moknopoika'uy kenpa'ti Diosen aratbuttaj aya'tada di' mo'ika'nok on'tipeika'po

<sup>16</sup> Diostaj okkahuehue'da dakiti kirigayo' ijika'po opudomeytaj ijmanigtiona'pakikay.

<sup>17</sup> Dios Jesucristo Huairien Apagtaj ijmanigtiona'pakikay. Ken 'urua'nanada Apag Diostaj ijmanigtiona'pakikay. Jesucristotaj 'urua'da kanoknopoike' kenpa'ti Cristoen e'manmadika' kanoknopoike' Diosa kamanopoe'po kenpa' ijtiona'pakikay. Diosen Huasi'po Jesucristotaj nogiti nogiti kanoknopoenke' kenpa'ti Diostaj nogiti nogiti kanoknopoenkike'. Opudtehuapa' ijtiona'pakikay.

<sup>18</sup> Kurudya' kenda Diosa on'nigka'apone, Diosa mona'uyne. Opudomey daka' kanoknopoike', ijtiona'paki. Opudomey Diosen mo'enok Diosa dakhuea' e'ka'

mo'nopo'yarea'po kenpa'ti Jesús 'urua'da o'edenig 'urua'da bo'kika'apone kenpa'ti kenere kurudyō durugda mo'noeahuahuika'apone. Kenda kanoknopoi'ke' on'nigtiona'pakika'ne.

<sup>19</sup> Diosnayo teynanada o'ika'. Kentaj oknopoi'ka'nok oro'omeytaj teynanada bo'teypakika'ne. Oro'omey teyda o'edepo Diostaj nigpei'ka'dik o'eapone huadakda kika'dik o'eapone. Kenpa' kanoknopoi'ke'po ijtiona'pakikay. Ken teynanada Diosa o'ka'uyatenig aratbuttaj o'batiahuay'ea'uy.

<sup>20</sup> Diosa teynanada o'epo kubarakya' Cristotaj o'noyhuada'po kurudyō o'tobehaikuyate. Ke'nen huada'kopen o'huada'uyate. Kente Cristotaj aya'ada nigpei'ka'dik o'neapo.

<sup>21</sup> Kurudyō Cristo huakkuruda huag'eri huairi kenpa'ti huadariyo huakkurueri huairi o'e. Aya'ada gobierno huairi Cristotaj nigpei'ka'dik o'nika'apo. Oy nigpei'ka'dik o'ne. Nogokkon nigpei'ka'dik o'neapo.

<sup>22</sup> Aya'da Diosa o'ka'uyatenig aya'ada Cristotaj nigpei'ka'dik o'ne. Aya'ada kuruderia aya'ada huadariaeria Cristotaj nigpei'ka'dik o'ne. Apag Diosa oa'uyate. Konig huaso'a huanopo'taj o'nigpei'ka', Cristo aya' huaknopog'erien huanopo' o'enok aya'ada Cristotaj nigpei'ka'dik o'ne. Diosa oa'uyate.

<sup>23</sup> Aya' huaknopog'eria konig Cristoenso' o'ne. Cristo oro'omeytaj mo'manopo'toika'nok oro'omey huaknopog'eri aya'ada Cristoen nogtida huaso' o'ene. Cristo aya'bayoda o'ika'po aya'tada daka' o'mat'ika'.

## 2

*Dios di' mo'epo oro'omeytaj mo'nopo'korea'ne.*

<sup>1</sup> Dios Cristoere mo'nopo'korea'po mo'nopo'noea'uyne. A'nenda Diostaj nigpeikahue' mo'ika'uyne. Dakhuea' bo'kika'uyne. Diostaj e'bueyonig mo'ika'uyne.

<sup>2</sup> Kenpa'da dakhuea' bo'kika'po Diostaj nigpeehue'da mo'ika'uyne. Konig noga ogkika'nig opudomey konigti bo'kika'uyne. Konig noga on'nopei'ka'nig konigti mo'nopoika'uyne. Toto' huairitaj mo'nigpei'ka'uyne. Toto' kurudyō huag'eri o'epo nama'da aya'tada o'mana'ika'po Diostaj nigpeehue' hua'ika'eritaj o'mana'ika'.

<sup>3</sup> Oro'omey judio huag'eri judio ehue' huag'eriere a'nenda Diostaj nigpeehue' o'ika'uyne. Ken oro'en huaso'a katepi' o'eretpakpo o'kika'uyne. Katepi' oro'en huanopo' o'pakpo, katepi' oro'ada o'pakpo, dakhueapi' o'pakpo kenda o'kika'uyne. Konigti nogomeytaj Diosa castiga ogka'dik o'maepo kenpa'ti Diosa oro'omeytaj castiga ogka'dik mo'eayetnig'a.

<sup>4-5</sup> Diosnayo huakka'da mo'tinepahui'po oro'omey Diostaj nigpeehue' e'ika'te ken konig Diostaj noehue' o'epo Diostehupa' konig e'bueyonig o'mauyne kenoka' Diosa mo'tinepahui'po huakka'da di' moe'uyne. Diosa di' mo'epo Cristo e'bueyde'te kubarakya' mo'nignoyhuada'uyate. Oro'omeytakon mo'noea'uyne. Diosa di' mo'epo kenpa'ti o'pakpo opudomeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne kenpa'ti mo'noea'uyne kenpa'ti mo'nopo'korea'uyne.

<sup>6</sup> Kenpa'ti Cristotaj moknopog'eri Diosa mo'noea'ne. Huabo'a'da Diostaj o'nigpei'ka'po Cristoere Diostaj o'noika'ne. Cristoere kurudyō o'noika'ne. Cristoere 'uruda o'ika'ne kenpa'ti durugda o'ika'ne.

<sup>7</sup> Jesucristotaj mo'nigta'mona'uyne Diosa oro'omeytaj huakka'da di' mo'maepo oro'omeytaj mo'noea'uyne. Huakka' mo'tinepahui'po mo'noea'uyne. Ken nogok aya'tada a'manopoi'kaya'po Diosa kenda mo'nigka'uyne.

<sup>8</sup> Oro'omey dakhuea' huaka'eritaj Diosa mo'tinepahui'po di' mo'epo mo'nopo'korea'uyne. Oro'omey Cristotaj o'nopo'korea'po oknopog'eri Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne. Huata'da dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dikda o'ika'ne. Diosa katetehue' dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne.

<sup>9</sup> Oro' huadaka'da o'nigkika'nok oro'omeytaj Diosa nopo'yareahue'dik mo'ika'apone. "Urua'da ijkika'nok Diosa me'nopo'yarea'ne." Oro'omeya ahue'dik o'ene.

<sup>10</sup> Oro'omey huaknopog'eritaj Diosa 'urua'da mo'nopo'ka'uyne. Huadakkanada kan'nopei'ke'po huadakda hua'a kan'batia'pakike'po, huadakda kan'kike'po, Diostaj kan'nigpei'ke'po, nogomeytaj di' kan'ma'ike'po Diosa a'nennada o'pakpo 'urua'da mo'nopo'ka'uyne. Cristo Jesustaj oknopog'eri Diosa 'urua'da mo'nopog'ika'ne.

*Cristotaj moknopog'eri Diosa mo'manopo'noeya'ne. Diostaj mo'manoeya'uyne.*

<sup>11</sup> Opudomey judio aratbut ehue' mo'ika'uy. Judio aratbut huabokerekeni'dak o'noktegi'ka'. Judio aratbuttaj huaktegeri on'bahuu'ika'. Opudomey okteghue' huag'eri bo'huaa'ika'ne. Kenda okkahuehue' yanika'.

<sup>12</sup> A'nenda Cristotaj oknopog'eri mo'ika'uyne. Cristoere ehue' mo'ika'uyne. Diosen aratbut ehue' mo'ika'uyne. Israel aratbut ehue'da mo'ika'uyne. Israel aratbutyo'da Diosen aratbut o'nika'uy. Israel aratbuttaj 'urua'da ijanigkika'apoy Diosa o'mana'uyate.



Opudomey kenda nopogehue' mo'ika'uyne. Diosa nopo'korea'dik kenpa'ti Diosere noun-huahuika'dik o'ey oknopogehue' mo'ika'uyne. In huadariyo mo'noika'nig'a Diostaj oknopogehue' mo'ika'uyne.

<sup>13</sup> A'nen Diostaj konig bidteda e'uonig mo'ika'uyne. Oynayo Jesucristotaj moknopogedepo Diosen aratbut mo'ika'ne. Cristo mo'nigbuey'uyunok judío aratbutere Diosen aratbut mo'edene.

<sup>14</sup> Oro' judío aratbuttaj kenpa'ti judío ehue' aratbuttaj mo'manoeynoey'uyne Cristoa. A'nen huayahuaaya o'bahuadiayika'uy. Konig taka' o'ika'uy. Jesucristoa mo'manoeya'depo nogaratbuttida bo'ka'uyate.

<sup>15</sup> Jesús cruzte o'manigbueypo Moisésenba' e'nigpeika' o'dakea'uyate. O'manigbueypo nogtida huaboa' aratbuta' o'ka'uyate. Judío aratbut nog aratbut e'e'ada nogtida huabo aratbuta' o'ka'uyate. Ken konig o'ka'po judío nog aratbuttakon o'manoeya'uyate.

<sup>16</sup> Ken Cristo cruzte mo'nigbuey'uyunok judío aratbut judío aratbut ehue' e'huag'e'taj huayahuaaya e'bahuadiayika'tada Jesús kenpa'da o'mabatika'uyate, kenpa'ti o'manoeya'uyate. Diostehuapakon o'manoeya'uyate. Kenpa'ti botta' aratbut ee'tada konig nogtida aratbut o'ka'uyate.

<sup>17</sup> Cristo o'tiakdepo, Diostaj yanoknopogepo yan'nopo'noey', Cristoa o'mana'ika'uyate. Judío aratbut ehue' huag'eritaj o'mana'ika'uyate. Kenpa'ti judío aratbuttaj konigti o'mana'ika'uyate.

<sup>18</sup> Cristoa mo'nigbuey'uyatenok Apag Diostaj huahua'dik o'ika'ne. Oro' aya'ada judío kenpa'ti judío ehue' huag'eri Apag Diostaj huahua'dik o'ika'ne. Diosen Nokirega bo'tihuapokika'nok Diostaj huahua'dik o'ika'ne.

<sup>19</sup> Konigepo opudomey judío ehue' huag'eri konig nog aratbutenbayo huag'eri ehue' mo'ika'ne. Diosen aratbutere opudomeykon Diosenbayo huag'eri mo'epo Diosen aratbut mo'ika'ne.

<sup>20</sup> Opudomey Jesucristotaj huaknopog'eri konig huaboro' jakonig mo'ika'ne. Jesús en huamanbatia'pakeri kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri opudomeytaj monmadikika'po konig jak huaka'erionig one'uy. Kenpa'ti Jesucristotaj moknopogepo Jesucristo konig huidtone'teonig aya' huaboro' jaktone'onig daka' o'huadika'.

<sup>21</sup> Cristotaj moknopogepo konig jak hueypa nogtaj nogtaj daka' on'tinukuika'nig konig onteteyo' moknopogepo konig jak Diosa o'dakea'depo konig Diosen jak mo'epo konig onpapayo' Diosenyo'da nogiti nogiti o'kika'ne.

<sup>22</sup> Ken opudomeykon Jesucristotaj moknopojka'po nog huaknopog'eriere moknopojka'ne Diosen Nokirega mo'nopo'tojka'nok konig Diosen jak mo'ika'ne.

### 3

*Nog aratbuttada Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Pablota' Diosa*

*o'ta'mona'uyate.*

<sup>1</sup> Konigepo do Pabla opudomeytehuapa' on'nigionapakika'ne. Jesucristotaj ijnigpeika'po kenpa'ti opudomey judío ehue' huag'eritaj Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakika'nok konigepo huabakuda' jakyo ijjeunhuahui kay.

<sup>2</sup> Opudtehuapa' Jesucristoen huadak hua'a kamanmadikike'po Diosa mo'tinepahui'po o'ta'mona'uy. Kenda mo'nopoene ijnopogey.

<sup>3</sup> Jesucristotaj eknokot soatayo' Diosayo'da o'nopojka'uyate. Kenda Diosa do'takon me'nopoega'uyne. Kenda suhuigda on'nigmadoya'uyne.

<sup>4</sup> Cristotaj konig iregiregte eknopog' ijnopogey. In beroba' o'nigmadoya'nok opudomey bo'tiahuaydepo mo'nokotapet.

<sup>5-6</sup> Nog aratbut a'nenda Diosen aratbut ehue' e'e'ada oyda nog aratbut huaknopog'eri Diosen aratbut o'ne. Judío aratbutere konig nogtida aratbut o'nika'. Kenda judíomeytaj ijka'apoy Diosa oa'uyatenig konigti nog aratbut huaknopog'eritaj o'manigka'apo. Jesucristoen huadak hua'a on'pe'edepo o'noknopog'. A'nenda kenda nopogehue' o'nika'uyate. Oynayo Jesucristoen huadak hua'a moneritaj kenpa'ti huamanbatia'pakeritaj Diosen Nokirega o'manopog'ika'uyate.

<sup>7</sup> Doda huadakda ijka'ika'nok Diosa ta'monahue' me'uyne. Diosa o'pakpo Cristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa teyda o'epo me'ta'mona'uyne.

<sup>8</sup> Nog huaknopog'eriat huadagnada o'nepo huadagnada ogkika'nig donayo dakhuea'da e'kika'tada Diosa me'tinepahui'po bekkahuea'po nog aratbuttaj Cristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po me'tamona'uyne.

<sup>9</sup> Diosa ijka'apoy o'nopog'uyngda kenda Diosa a'nennada aya'da o'ka'uyate. Judío ehue' huag'eri aratbut Cristotaj o'noknopog'epo kenpa'ti judío ehue' huag'eri aratbuttaj Diosa

o'manopo'korea'apo. Kenda Diosa a'nennada soatayo' o'nopoika'uyate. Kenda aratbuttaj kamanopoike'po Diosa do'taj bee'uyne.

<sup>10</sup> Judío ehue' huae'eri aratbut judío aratbutere Jesucristotaj o'noknopoe'po konig nogaratbuttida o'nika'. Kenda Kuruderi Huairi kenpa'ti Kuruderi Huata'mona'eria kan'nope'po kenpa'ti Diosa 'urua'da o'nope'po kenpa'da huadaknada o'kika' kan'nope'po, aya'ada Jesucristotaj huaknopoe'eria kenda o'manopoie'dene.

<sup>11</sup> Dios kenda e'ka'ta' o'pakonhuahuika'uyate. Jesucristo oro'omeyen Huairitaj o'ta'mona'depo Diosa huadakda o'kika'nig kenpa'ti 'urua'da o'nopoika'nig o'manopoie'uyate.

<sup>12</sup> Jesucristotaj oknopoe'po, me'pukhue' o'epo, Diostaj tiona'pakdik o'ikay, daka' o'nope'ne.

<sup>13</sup> Do Pabloa opudtehuapa' pai'da on'nignopo'epo huabakuda' jakyo ijje'po kenda e'tipe'pi' Cristotaj oknopoe'batikhue' yanikati'. Pabloa opudomeytaj pai'da on'nignopo'epo opudomey huadakda o'ne aratbut nope'dik o'neapo.

*Cristoa aratbuttaj huakka'da di'nada mo'epo.*

<sup>14</sup> Konigepo Huairi Jesucristoen Apag Diostaj huikudate ijthiadpo opudtehuapa' on'nigtiona'pakne.

<sup>15</sup> Kurudyo huae'eri kenpa'ti huadari huae'eri Apag Diosen huabet o'ne.

<sup>16</sup> Apag Dios huadaknada o'e. Huakka'da o'matinepahui'ika'. Opudomeyen huanopo'taj daka' yamanopo'teypakika'. Diosen Nokirega opud huaknopoe'eritaj teya'nada kamanopo'teypakike'. Kenda on'nigtiona'pakne.

<sup>17</sup> Diostaj moknopoenok Cristoa opudtaj huanopo'yo kamata'ike'po, on'nigtiona'pakne. Diostaj kenpa'ti nog aratbuttaj batikhue'da di' kan'ma'ike'. Kenpakon on'nigtiona'pakne.

<sup>18-19</sup> Jesucristoa huakka'da di' o'maenhuahuika'. Huakka'nanada di' o'maenok Cristoa di' huakka'da o'maika'nig oro'omey nopoenkahue'dik o'ene. Konig Cristo huakka'nanada di' o'maika'nig opudomey aya'da huaknopoe'eriere nogiti nogiti kan'nope'po kenpa'ti konig Cristo huakka'nanada di' o'mae nogiti nogiti kanoknopoe' on'tiona'pakne. Konig Dios o'ika'nig opudomey huanopo'yo kan'nope'po. Diosayo'da opudomeytaj kamanopo'to'ike'. Diosa 'urua'da o'noika'po opudomeytaj kenpa'da kamanopo'to'ike'. Konig Diosen e'noe' kan'nopo'to'ike'. Kendakon on'tiona'pakne.

<sup>20</sup> Oyda "Urua'da o'e Dios. Dakiti Dios," a'dik o'ika'ne. Diosnayo teynanada o'epo katepi' o'tiona'pakika'ne nogda nogda huakka'nanada oro'tehuapa'ogkika'dik mo'ika'ne. Ken konig oro'nayo nope'pohue'dikda o'ene. Dios teynanada o'epo huakka'nanada ti-huapokika'dik mo'ene.

<sup>21</sup> "Dios 'urua'da o'e." "Dakiti Dios." Jesucristo Jesucristoen huaknopoe'eriere kada'onhuahuike' oy kenpa'ti nogok kada'onhuahuike'.

## 4

*Aya' Cristoen huaknopoe'eritaj Diosen Nokirega o'manopo'toenok onpapayo' on'pakpo Diostaj e'nigpeika'ta' on'pakika'.*

<sup>1</sup> Konigepo Jesucristotaj ijnigpeika'po Jesucristoen huadak hua'a ijanbati'pakikame'nok huabakuda' jakyo do ijikay. Do Pabloa opudomeytaj daka' o'nona'ne. Opudomey daka' kan'nopo'kore'po 'urua'da kan'nigpeike'po Diosa opudomeytaj mo'baktie'ea'uyne. Konigepo Diosen 'urua'da yag'kika', kenpa'ti Diostaj yan'nigpeika'.

<sup>2</sup> "Huadakda ijikay." "Kenpa'da huadak ijikay." "Huairi ijjey," nope'pohue' mo'nika'. "Nogomeynayo huadakda o'ne," mon'nope'po. Pai'da aratbuttaj daka' mon'mato'ika'. Nogtaj nogtaj di' mon'maika'. Nog aratbuttaj huadiayhue' mo'nika'. Nogomey dakhuea' egkapi' konigti pakhue' mo'nika'po di' mon'maika'. Dig mahuanope'pohue' mo'nika'.

<sup>3</sup> Opudomey huaknopoe'eri Diosen Nokirega huatihuapokeriere onpapayo' batikhue'ada Diostaj di'nanada mo'ika'po yan'nigpeika'. Kenpa'ti huayahua'ya yan'manoeya'ika'.

<sup>4</sup> Oro'omey Jesucristotaj konigti oknopoe'po konig nogso'tida o'ene. Konig Jesucristo nogso'tida o'eni'oro' huaknopoe'eri konigti nogso'tida o'ene. Diosen Nokiregkon nogtida o'e. "Kurudyo Diosere mo'noenhuahuika'apone." Diosa mona'uyne. Kenda onpapayo' oknopoe'ne.

<sup>5</sup> Nogtida Dios Huairi o'e. Oro'omeya konigdayo' Diostaj oknopoe'ne. Nogtiedda Cristoen huadikte huaknopoe'eritaj bautiza o'magkika'ne.

<sup>6</sup> Oro'omey huaknopoe'eri nogtida Apag Dios mo'ta'ene. Kentayo'da aya'ada o'nigpeika'ne. Apag Diosa aya'oro'omeytaj bo'tihuapokpo o'kika'. Kenpa'ti oro'omeyere o'ika'.

<sup>7</sup> Cristonayo aya'da o'nopoe aya'da ka'dik o'epo nogta nogta oro'omeytaj huaknopoe'eritaj nogda nogda kika'dik mo'nopoea'ne.

<sup>8</sup> Konigepo kenpa' Diosba'a Cristotaj o'tia'pakuyate:

O'noyhuaddepo ke'nen taka'taj kenpa'da huayakhue' o'magka'depo kurudyo o'tobehukuyate. Aratbuttaj katetehue' konig nogda nogda kika'dik nogta nogta o'manopoea'uyate. Kenda Apagba'a oa'uyate.

<sup>9</sup> "Kurudyo o'behukuyate." Apagba'te Diosa oa'uy. In kenpa' oa'nigda: Huakkuruda Cristo kurudya' o'huarakuyate.

<sup>10</sup> Ke'na o'huarakuyate onte'ti o'behukuyate. Kurudyo kutayonanada o'behukuyate. Aya'bayoda a'ikaya'po o'behukuyate.

<sup>11</sup> Konig nogda nogda e'ka' huanopoete o'manopoea'uyate. Doce huamata'moneritaj doeretakon konig Cristo o'e kenpa'ti kenda Jesusa' o'ka'uyate, huamanbatia'pakika'te mo'manopoea'uyne Cristoa. Diosen hua'a 'urua'da mana'dik ka'nike'po Cristoa nogomeytaj o'manopoea'uy. Nogomeykon nogbayo nogbayo hua'dik o'nepo, "Cristotaj yan'noknopoeo yan'nopo'korea." 'Urua'da mana'dik ka'nike'po Cristoa nogomeytakon o'manopoea'uy. Cristotaj manmadika'dik ka'nike'po nogomeytakon o'manopoea'uy Cristoa. Huaknopoe'eri egkupopakika'te huamatqe'eritaj Cristoa o'manopoea'uy.

<sup>12</sup> Cristoa ken konig o'manopoea'uy nok aya' huaknopoe'eri Diostaj nigpeika'dik o'nika'po kenpa'ti nogiti nogiti teyda yan'noknopoka'apet.

<sup>13</sup> Kenda on'manmadika'onhuahua'nok kenpa'ti Jesucristoen on'mabatia'pakonhuahua'nok kenpa'ti huaknopoe'eritaj on'mantihuapokonhuahua'nok aya'da oro'omey huaknopoe'eria konigti Cristotaj kaknopojke'po. Oro'omey huaknopoe'eri konigti oknopoeo konig nogiti nogiti oknopoka'apone, nogiti nogiti o'nigpeika'apone. Kenda Diosa o'paknok o'kika'apone. Ken nogiti nogiti konig Cristo o'ika'nig oro'omeykon konigti o'ika'apone. Kenpa'ti nogiti nogiti konig Cristo o'kika'uyatenig oro'omeyakon konigti o'kika'apone.

<sup>14</sup> Konig isi'po e'ikapa' ehue' mo'nika'. Isi'po nogda nogda e'manmadika'taj on'mapeika'. Kenpa'ti nama'da e'manmadika'tada on'manigpeunkika'. Ken konig isi'po ee'pa' ehue' mo'nika'. Oro'nayo nogd e'manmadika' oknopogehue' o'ika'ne. Sue'ada huamanmadika'eria nama'da on'manmadika'apo. Kenomeytaj peehue'dik o'ene.

<sup>15</sup> Di' mon'maepo Diosen buttida hua'a mon'batia'pakika'. Cristotaj nogiti nogiti mo'noknopoka'. Konig Cristoa o'kika'uyatenig konigti nogiti nogiti mogkika'. Oro'omey huaknopoe'eri konig Cristoen huaso' o'ene. Cristo konig oro'omeyen huanopo' o'e.

<sup>16</sup> Cristo oro'omeyen huanopo' o'enok aya'ada onpapayo' Cristotaj o'nigpeika'ne. Huayahuaya Cristotaj aknopokaya'po o'batihuapokika'ne. Konig Cristenso' Cristotaj nogiti nogiti oknopoeo konig e'kerekonig o'ika'ne. Onpapayo' Cristoen daka' o'kika'ne. Kenpa'ti nogiti nogiti, huayahuaya di' o'maika'apone.

*Cristotaj oknopoeo konig huabonopo'da Diosen 'urua'da mogkika'.*

<sup>17</sup> Kenda Cristo Huairia mena'uy nig opudomeytaj o'nona'ne. Konig oknopogehue' huae'eri ogkika' konigti opudomey bo'kika'uy. Oynayo konig oknopogehue' huae'eri ogkika'nig konigti kakahue' yanika'. Kenomeynayo nama'da on'nopeika'po nama'da ogkika'po

<sup>18</sup> oknopogehue' huae'eri Cristotaj eknopoe'ta' pakhue' o'nika'. Konig ekpobig o'nepo Diostaj oknoponkahue'da o'nika'. Huadak e'ka' noponkahue' o'nepo konig sikkiregyonig o'nepo Diostaj oknopogehue'dik o'nika'. Konig Dios o'kika'nig kenomey kakahue'dik o'nika'. Konigepo Diostaj oknopogehue' huae'eritaj 'urua'da manoeanhuahuikahue'dik o'maika'apo.

<sup>19</sup> Dakhuea' e'kika'ada oynayo dakhuea' kahue' jijey nama'da on'nopeo birahue'da o'nika'. "Katepi' ijakpo ija'apoy." On'nopeika'po. Nogtaj nogtaj ettone'pi' huabok-erekapi' e'bakdejta' on'eretpakika'. Nogda nogda dakhuea' e'kika'ta' en'eretpakika'tada.

<sup>20</sup> Ken konig huakika' Cristonayo onmadikahue' moe'uyne.

<sup>21-22</sup> Jesucristoen huadak hua'a e'peenayo kenpa'ti Jesustaj buttida e'manmadika'taj e'nigpee'nayo konig a'nen huanopoya'da dakhuea'nanada mo'nopeika'po dakhuea'da e'kika'ta' bo'eretpakika'po konig dakhuea' bokika'nig kenpa'da yan'batikti'.

<sup>23</sup> Nogpa'da konig huabonopo'da huaboa'da yan'nopeika'po yan'eretpakpo huadaky'nanada yag'kikati'.

<sup>24</sup> Konig Dios o'paknig huabonopo'da 'uruda yan'nopo'tojka'. Konig Diosenopo' yan'nopo'tojka'. Diosa e'tihuapokte daka' yan'nigpeika'. Diosenyo'da daka' yag'kika'. Konig Diosa huadakda o'kika'nig konigti yag'kikati'.

<sup>25</sup> Konigepo da ahue' yanika'. Oro'omey Cristotaj oknopoeo konig nogso'tida o'enok huayahuaya buttida moda'ika'.

<sup>26</sup> E'huadiaynayo dakhuea' kahue' yane'. Dakhuea' onahue' yane'. Ida e'diay yan'batik. Kenme'noeteda yan'batik.

<sup>27</sup> Opuda kan'diaye' kenpa'ti dakhuea' kagke' toto' huairia o'pakika'. Kentaj nigpeehue' yanika'. Ida e'diay yan'batikika'. Dakhuea' kahue' yanika'.

<sup>28</sup> Opudomey sue'ada huabereeri mo'ika'uy. Kenpa'da yan'batik onte'ti berehue' yanika'. Berehue'ada huadakda yan'baa'ika'. Daka' yan'baa'po katepi' pai'da aratbuttaj bayokika'dik mo'ea'pone.

<sup>29</sup> Hua'a dakhue'dik ahue' yanika'. Hua'a huadakdik e'huae' yan'mana'ika'. Ken hua'a huadakdik aratbuttaj nogiti nogiti yan'maknopoea'ika' kenda yan'mana'ikati'. Ken hua'a huadakdik aratbuttaj yan'madurugpaka' kenda yan'mana'ika'.

<sup>30</sup> Dakhue'dik hua'a e'mana'nayo Diosen Nokiregtaj suhue' o'ea'nok dakhue'dik hua'a ahue' yanika'. Diosen o'ey Diosen Nokirega oro'omeytaj mo'nopoea'ika'ne. Ken huame'noe nogok Cristo e'tiakde'te kurudyo Diosere ka'nike'po a'tohuaya'po kenoka' Diosen o'ey Diosen Nokirega mo'nopoeanhuahua'apone.

<sup>31</sup> Dig nopogehue' yanika'. Sigpi' bahuadiayhue' yanika'. Yan'diaypo 'utta'da maboyhue' yanika'. Matidi'kehue' yanika'. Kenpa'ti nogomeytaj dakhuea' kahue' yanika'.

<sup>32</sup> Nogpa'dakon 'uru'ada yag'kika'. Huayahuaya di'da yan'maika'po huadakda yag'kika'. Huadakda yan'batia'pakika'. Huayahuaya yan'matinepahui'po. Huayahuaya yan'bakkahuea'ika' Cristotaj moknopoenok Diosa opudomeytaj bokkahuea'uyne konigti noga nama'da egka'nayo ya'nokkahuea'ika'.

## 5

*Diosensi'po mo'epo sigpi' dakhuea' kahue' ya'nepo huadakyo' yanikati'.*

<sup>1</sup> Opudomey Diosensi'po mo'enek Diosa huakka' di' mo'ika'ne. Konig Dios o'ika'nig konigti opud a'eya' yan'nopeika'po konig Diosa o'kika'nig konigti yag'kikati'.

<sup>2</sup> Huayahuaya di' yan'maika'. Konig Cristoa di' mo'ika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'. Cristoa di' mo'maepo oro'taj o'paknok huabokereka on'tohua'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' o'toenok Cristotaj mo'nigarakuyate. Konig 'uru ovejataj on'arakika'po Diostaj on'yokika'po, ken konig ogkika'po konig 'uru'huieda Diosa durugda o'huirjukuy. Ken konig Cristoa di' mo'maepo mo'nigbuey'uyatenok huayahuaya di' yan'mae'ika'.

<sup>3</sup> Diostaj moknopoepe Diosensi'po mo'edepo nogen huatoe'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'ti toepakhuedada nogtaj nogtaj bakdejhue' yanika'. Nogda katepi' dakhue'da ee'nayo kahue' yanika'. Katetapi' nogenpi' eretpakhue' yanika'. Opudomeytaj dakhuea' o'ka' huaahue'dik ka'nike'.

<sup>4</sup> Konig dakhue'dik manahue' yanika'. Konig nama'da huasegeapa' batia'pakhue' yanika'. Kan'erike'po dakhue'dik manbatia'pakhue' yanika'. Ken konig e'ika'nayo dakhue'da o'e. Dios huadakda o'e yan'huaa'ika'. Kentaj dakiti ya'nona'ika'.

<sup>5</sup> Aratbut nogen huatoe'taj en'batohuedika'nayo, nogtaj nogtaj dakhuea'da e'kika'nayo aratbut nogenta' e'eretpakika'nayo Cristoere kenpa'ti Diosere noeonhuahuikahue' o'neapo. Kenomey konig Diosensi'po ehue' o'neapo. Kenda opudomey daka' mo'nopoe'ne. Nogenta' e'eretpak konigti e'ketka' diostaj e'eretpakonig o'e.

<sup>6</sup> "Katepi' bo'pakpo ka'dik mo'ene dakhuea' e'ka' ehue' o'e." Sue'ada nama'da mona'apetpi'. Ken nama'da e'mana' o'e. Peehue' yanikati'. Aratbut ken konig dakhuea' ogkika'po Diostaj nigpeehue' huae'eritaj Diosa o'bahuadiaypo diga' castiga o'magka'apo.

<sup>7</sup> Kenomey Diostaj nigpeehue' huae'eriore dakhuea' kahue' yanika'.

<sup>8-9</sup> A'nenda Diostaj oknopoehue' mo'ika'uy. Konig sikkiregya' dakhuea' bokika'uynig'a oyda Jesucristo Huairitaj moknopoepe huakjeyyo mo'ika'ne. Aratbut Cristotaj o'noknopoepe huakjeyyo on'noika'po huadakda o'nika', Diostaj on'nigpeika'. Buttida hua'a on'peika'. Buttida on'batia'pakika'. Oyda Jesús Huairitaj moknopoepe. Huakjeyyo yanika'po, huadakda yan'kika'po, Diostaj yan'nigpeika'. Kenpa'ti buttida yan'batia'pakika'.

<sup>10</sup> Kenda Jesús Huairi o'pakika'nig a'nopoeya'po nogiti nogiti yan'pakpo yan'nopeika'.

<sup>11</sup> Diostaj oknopoehue' huae'eri konig sikkiregyo o'nika'po dakhuea'da ogkika'po nama'da ogkika'nig. Kenomeyere konig ogkika' konigti kakahue' yanika'. Opudomey-nayo Cristotaj moknopoepe, mo'nigpeika'po huadakda bo'kika'nok kenomey dakhuea' huakika'eri ijje'ya' huata' ya'noknopoe'petpi'.

<sup>12</sup> Oknopoehue' huae'eriomey konig sikkiregyo o'nika'po konig iregireg dakhuea'nanada ogkika'. Kenda ogkika'nig batia'pakhue'dik, o'ene. Kenda e'batia'paknayo bira'dik o'ea'pone. Kenda ogkika'nig dakhue'nanada o'enek.

<sup>13</sup> Opudomeynayo huadakda bo'kika'po Cristo Huairitaj mo'nigpeika'po konig huakjey mo'ene. Huakjeyya' katinig tiahuaaydik o'neaponok, opudomeytaj on'tiahuaaydepo dakhuea'da o'kikay huata' yan'tinopopapet.

<sup>14</sup> Konigepo,  
Dakhuea'da bo'kika'po e'bueyong konig e'tai'onig mo'ene. Yan'mabo' yan'nopo'korea'. Cristoa o'nen huakjey o'epo. Kenpa' on'batadi'kea'ika'.

<sup>15</sup> Daka' yan'nopopeo yag'kika'. Konig Diosenba'taj nopog'hue' huag'eri ogkika' konigti kikahue' yanika'. Konig aratbut Diosen buttida hua'a on'nopopeo 'urua'da ogkika' konigti 'urua'da yag'kikati'.

<sup>16</sup> Aya' huame'noete menokapi' huadak ka'dik ya'nepo huadakda yag'kikati'. Be'tapi' daka' yan'batihuapokikati'.

<sup>17</sup> Huasegonig ehue' yanika'po kenda Jesús Huairia o'pakika'nig daka' yanoknopopeo yag'kika'.

<sup>18</sup> Borracho kikahue' yanika'. Be'api' borracho e'kika'nayo dakhuea'nada kika'dik ya'neapet. Dakhuea' mana'pakdik yanika'apet kenpa'ti Diostaj Jesucristotere oknopokikahue' ya'neapet. Konigepo borracho opud ehue' mo'enok opudomeyennopo'taj Diosa kamanopo'tojke'. Diosen Nokirega' mo'nopo'durugpakika'apone.

<sup>19</sup> Diosa mo'nopo'toenok, "Dios huadakda o'e." "Jesucristo Huairi 'urua'da o'e." Huayahuaaya yan'manbatia'pakika'po yan'batadi'kika'. Jesucristo Huairitaj yan'batadi'kika'. Huanopoya'da durugda ya'nepo yan'batadi'kika'.

<sup>20</sup> Apag Diostaj dakiti ya'nona'ika'. Aya'da katepi' huadakpi' dakhue' ee'pi' dakiti ya'nona'ika'. Oro'omeyen Jesucristo Huairi kenda o'paknok dakiti ya'nona'ika'.

*Huabokereka huatoe'taj di' e'dik yanika'. Ettone'a huatoe'taj nigpeika'dik yanika'.*

<sup>21</sup> Diostaj yan'nigpeika'po huayahuaaya di' yan'maika'. Huayahuaaya yan'manigpeika'. Yan'batihuapokika'.

<sup>22</sup> Opudomey ettone' konig Jesús Huairitaj mo'nigpeika' konigti huatoe'taj yan'nigpeika'.

<sup>23</sup> Konigepo ettone'en huatoe' ke'nen huairi o'e. Huabokerek huatoe'taj di' o'epo, o'tiokika'po, kenpa'ti o'tihuapokika'. Konigti Cristoen huaknopog'erien huairi o'e. Huaknopog'eritaj o'bakkahuea'po, o'manoeanhuahuika'po, o'batiokika'. Huaknopog'eri konig Cristoen huaso' o'ne. Cristo konig huaknopog'erien huanopo' o'e.

<sup>24</sup> Konig aya' huaknopog'eri Cristotaj o'noknopopeo on'nigpeika'. Konigti ettone'a huatoe'taj nigpeika'dik yanika'.

<sup>25</sup> Konig Cristo aya' huaknopog'eritaj di' mo'epo mo'nigbuey'uyate. Konigti opudomey huabokereka huatoe'taj di'nada yanika'.

<sup>26</sup> Huaknopog'eritaj 'uruda huanopo' ka'nike'po kenpa'ti Diosenyo'da ka'nike'po Cristo di'da mo'epo mo'nigbuey'uyate. Aya' huaknopog'eritaj di'da mo'epo mo'nigbuey'uyate. Konig huag'eya bautiza egka' kenpa'ti Cristotaj huadak hua'a on'nigpeika'po Cristoa huaknopog'eritaj mo'manopo'tihueka'uyate.

<sup>27</sup> 'Urua'da huaknopog'eritaj kurudyog' Cristote e'batohuata' Diosa o'pak. Huaknopog'eri 'urunopo'da on'toenok dakhuea' kahue'da diayhue'da ken konig huaknopog'eritaj Cristote e'batohuata' Diosa o'pak. Kurudya' e'baeta' o'pak. Cristo kenda o'pakpo oro'omey huaknopog'eritaj mo'nigbuey'uyate.

<sup>28</sup> Ken huabokerekpi' konig huata'da di'da o'ika'nig konigti huatoe'taj di'nada yanika'. Konigepo huabokerek huatoe'ere konig nogtida o'epo huatoe'taj di' o'epo konigti huata'da di' ee'onigti o'e.

<sup>29-30</sup> Be'api' huata' huadiayhue' o'nika'. Huata' on'pakpo on'bape'ika', daka' on'oo'ika', kenpa'ti yudtaj on'otika'. Kenpa'ti konig Jesucristo aya' huaknopog'eritaj di' o'maepo daka' mo'matog'ika'ne. Huaknopog'eri ke'nen huaso' konig o'nenok.

<sup>31</sup> "A'toepakya'po huabokerekpi' huaojtaj huayetere o'makkeypo o'toepakdepo, botta' e'eda konig nogso'tida o'ne." Kenda Apagba'a oa'.

<sup>32</sup> Konigti Cristo oro'omeyere o'e. Oro'omey aya'ada huaknopog'eri oknopopeo o'nigpeika'po konig Cristoenso' o'ene. Kenere nogso'tida o'ene. Kenda iregireg o'ika'uyniga oynayo o'nopoene. Ijjay.

<sup>33</sup> Onte'ti o'nonapone. Opudomey huabokerek aya'ada o'nen huatoe'taj di'da ika'dik mo'ene. Konig huata' di'da mo'ika' konigti huatoe'taj di'da yanika'. Opudomey ettone' o'nen huatoe' huadakda me'tene yan'nopojka'po yan'nigpeika'.

## 6

<sup>1</sup> Huasi'po Jesús Huairitaj moknopopeo opuden huaojtaj huayetere yan'nigpeika'. Kenda huadakda o'enok kenda kika'dik mo'ene.

<sup>2-3</sup> Opuđen huaoj huayere huadakda me'taene yan'nopoika'po yan'manigpeika'. "Apag huayetere huadakda me'taene e'nopoika'nayo kenpa'ti e'manigpeika'nayo Diosa mo'durugpakika'apone kenpa'ti huakka'da huabayok mo'noeahuahuika'apone in huadariyo." Ken konigyo'da huakkuruteda Apagba'te Diosa oa'uyate.

<sup>4</sup> Opuđ huaoa o'nensi'potaj yan'mahuadiaypo diga'da mabitbithue' yanika'. Diga'da e'mabitbitnayo huasi'poa bo'huadiayapone. Huasi'po nigpeehue' ee'nayo sue'dapi' castiga yan'magkika'. Huasi'potaj yan'manmadikika'po Jesús Huairitaj daka' eknopoe' nogiti nogiti eknopoe' yan'manmadikika'. Jesús Huairitaj nogiti nogiti e'nigpeika' daka' yan'manmadikika'.

<sup>5</sup> Opuđomey huanaba'a o'nen huairitaj yan'nigpeika'. Daka' yan'nopopeo yan'nigpeika'. Yan'makme'pukpo yan'nigpeika'. Konig Cristotaj mo'nigpeika' konigti o'nen huairitaj daka' yan'nigpeika'.

<sup>6</sup> O'nen huairia e'tiahuayteyo'da daka' kahue' yanika'. Huairia tiahuahue' ee'pi' huadaka'da yag'kika'. Konig Cristoen huanaba' Diostaj a'durugpakaya'po yan'pakpo daka' yag'kika'.

<sup>7</sup> Huabokerek huairitaj mo'baa'po mo'nigpeepo, "Huabokerektayo'da ijnigkay." Nopopehue' ya'nepo, "Dios Huairitakon ijnigbaay." Yan'nopopeo durugnopo'da huadakda yan'baa'ika'.

<sup>8</sup> Huanaba'pi' huanaba' ehuepi' noga'ti katepi' huadak e'kika'nayo Jesús Huairiakon konigti huadak mo'nigkika'apone. Kenda mo'nopogene.

<sup>9</sup> Opuđomey huairi mo'epo huanaba' mo'topeo daknopo'da huanaba'taj yan'matoika'. "Huakka'da baahue' ee'nayo castiga ogka'apone." Huanaba'tajighua'da manahue' yanika'. Opuđomey huairi huanaba'ere Jesucristo Huairien huanaba' mo'ene. Okkahuehue' yanika'. Jesucristo kurudyo o'jika'. Jesucristo Huairi aya' huabokerektaj konigti o'pak. Huairitaj konigti o'pak. Huanaba'taj konigti o'pak.

*Oro'omeya Cristotaj oknopoenok toto' huairia oro'taj e'batikata' bo'tipakika'ne. Toto'taj daka' yan'tioka'ika'. Pabla monmadika'uyne.*

<sup>10</sup> Oydakon o'nonapone, egomey. Jesucristo Huairi teynanada o'e. Kentaj oknopoka' nok teyda toto'taj mo'nokika'.

<sup>11</sup> Taka'taj huatioka' Romano sorotataj siro akumoot on'otika'po, baka'bijtone' on'otika'po siropeg huakgkate on'beta'po teyda hua'iot on'otpo siropeg huatioka' on'bapadpo, kenpa'ti huabid siro on'bapadika'. Huašo' aya'da ke'na be'tioke'po on'otpo. Opuđomeyen taka' toto' huairi o'ne. Opuđomey dakhuea' kagkike'po toto'a nama'da monika'ne. Diostaj eknopojika' e'batikata' huakka' bo'tipakika'nok Diostaj daka' aknopojikaya'po oknopobatikhue' a'eya'po Diosen huatioka' yan'otika'. Diosa opuđomeytaj kabatiokike'.

<sup>12</sup> Konigepo oro'omeyen taka' aratbuten huašo'nig ehue' o'ne. Oro'omeyen taka'taj tiahuahue'dik o'ene. Ken oro'omeyen taka' toto' huairi o'ne. Huiyokda o'ne. Teyda o'ne. Huakka'nanada aratbata toto'taj on'nigpeika'po dakhuea'da ogkika'. Sikkiregya' toto' dakhuea' huaka'eri o'ne. Aya'yoda huabada toto'a dakhuea' on'mana'ika'.

<sup>13</sup> Kenoka' toto' huiyoknanada e'manata' o'eretpakika'nok, kenoka' da e'manata' o'eretpakika'nok nama'da kahue' a'eya'po oknopobatikhue' a'eya'po Diosen teyda huatioka' daka' mon'otika'.

<sup>14</sup> Diostaj buttida e'manmadika' o'nigpeika'po konig bo'tioka'nok toto'taj peehue' mo'nika'. Suigpi' dakhuea' kahue' mo'nika'. Suigpi' da ahue' mo'nika'. Kenpa'ti buttida mo'da'ika'. Kenda buttida huamanmadikika' konig baka'bijtone' bo'tioke'po mon'otika'. Huadakda mogkika'. Diostaj mon'nigpeika'. Ken konig o'kika'po konig Romano sorotataj sironokbeta huakgkaka' on'tioka'ika'nig. Ken konig Diostaj mon'nigpeika'po toto' huairitaj mon'nopo'tiokika'.

<sup>15</sup> Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakya'po nogiti nogiti Cristotaj yanoknopojika'. Konig Romano sorotataj a'huaya'po hua'i teyda on'iotika'. Ken konig yan'otika'.

<sup>16</sup> Oro'omeyen huanapo' huanapo'korea'eritaj Jesucristotaj daka' mo'noknopojika'. Ken konig oknopojika'po konig Romano sorotataen siropeg huatioka' on'tojika'po taka'en piya'taj on'tioka'ika'. Toto' oro'omeyen taka' oro'omeytaj engaña egkika'ta' o'eretpakpo konig piya' e'bakpaka oro'omeytaj e'tinajdajonig o'e. Cristotaj daka' oknopojika'po konig huatioka' o'e. Tooten piya' e'bakpaka huekhue'dik mo'ene. Dakhuea' kakahue' o'epone.

<sup>17</sup> Diosa oro'omeytaj mo'nopo'kore'po Jesucristotaj daka' mo'noknopojika' ken konig Romano sorotataen siro akumoot on'taepo huakuta' be'tioke'po on'kumootika'. Apagba' mon'tiahueyika'po mon'mana'ika'. Apagba' mon'nopojika'po mo'noknopojika'. Apagba' konig Diosen Nokiregen huabid sironig toto'taj huatioka' o'jika'.

<sup>18</sup> Kenda mogkika'po Diostaj mon'tiona'pakika'. Kenda Diosa o'paknok mon'tiona'pakika'. Diosen Nokirega bo'tihuapoknok mon'tiona'pakika'. Taytaya' ahue'ada mon'tiona'pakika'. Batikhue'ada mon'tiona'pakika'. Aya' Cristotaj huaknopog'eritaj mon'tiona'pakika'.

<sup>19</sup> Do'takon men'tiona'pakika'. Do e'manmadika'te Dios do'taj ke'nen hua'a me'nopoenke'po Cristoen huamanopo'korea' hua'a do'hua me'pukhue'ada kamanbatia'pakike'po men'tiona'pakika'. A'nenda Cristoen huamanopo'korea' hua'a Diosayo'da o'nopojika'uyate.

<sup>20</sup> Cristoen huadak hua'a nog aratbuttaj judío ehue' e'huag'taj kamanbatia'pake'po Dios huairia me'ta'mona'uyne. Huadak hua'a ijmanbatia'pakikame'po huabakuda' jakyo'ijjikay. Me'pukhue'da Cristoen huadak hua'a manbatia'pakdik ijjika'nok do'taj men'tiona'pakika'.

*Kene'huag' Pabla saludos o'dikta'mona'uy.*

<sup>21</sup> Tiquico huaknopog'eri huama'buy huadi'da mo'taene. Jesús Huairien huadak hua'a doere batikhue'ada o'manbatia'pakika'. Do konig ijjika'nig opudtaj monbatia'pakapet. Kenda ijikika'nig monbatia'pakapet.

<sup>22</sup> Konigepo opudomeyte Tiquicotaj on'nigta'mona'ne. Iyo konig o'maika'nig monbatia'pakpo opudomeytaj mo'manopo'durugpake'.

<sup>23</sup> Apag Dios Jesucristoerea huama'buy huaknopog'eritaj mo'manoeyike', huayahuaya di' mo'maike', kenpa'ti daka' yanoknopojikati'.

<sup>24</sup> Aya'da Jesucristo Huairitaj batikhue'da di' o'nenok kenomeytaj Diosa mo'madurugpakike' kenpa'ti mo'matinepahuike'. Kenegda ijjay.

## FILIPENSES

### Pablo Filipos huakka' jakya' huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.

*Pablo huabakuda' jakya'da Filipos huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Pablo ijjeпо Timoteoere Jesucristoen huakka'eri o'epo opud Filipos huaknopoe'eritaj on'nigmadoy'ne. Huaknopoe'eritaj huamatoe'eri huairi kenpa'ti huaknopoe'eritaj huati-huapokeri huairitaj on'nigmadoya'ne. Opudomey Jesucristotaj moknopojka'po Diostaj 'uruda mo'nigpejka'ne.

<sup>2</sup> Apag Dios Jesucristo Huairierea di'da mo'epo daka' bo'tihuapokohue' mo'matinepahuionhue' mo'nopo'noeyanhue'.

*Pablo Filipos huaknopoe'eritaj o'mationa'pakuyate.*

<sup>3-4</sup> Kirigayo' kenda opudtaj ijdiknopoeпо durugda Diostaj ijtiona'pakika'po do'hued Diostaj dakiti yonikay. Opud aya'tada dakiti yonikay.

<sup>5</sup> Jesucristoa dakhuea' e'ka'taj o'manopo'yarea' ijanbatia'pakika'uy. Opudomey huakkuruda moknopoe'yupo nogok nogokkon oy kenpa'ti do'taj on'tihuapokika'ne. Doere huadak hua'a mo'batia'pakika'. Konigepo Diostaj dakiti yonikay.

<sup>6</sup> Kenpa'ti a'nenda Diosa opudtaj mo'matinepahui'yupo huaboa'da mo'nopo'korea'uyne. Oy kenpa'ti nogok nogok Jesús e'tiakte Jesucristotaj mo'nigpejka'po Diosa mo'tihuapokika'nok nogiti nogiti 'urunopo'da mo'jka'apone. Jesús e'tiakte 'urunanada Diosen bo'kika'apone daka' ijnopoey.

<sup>7</sup> Cristotaj daka' yoknopoeпо di'da o'nene. Konigepo kenda daka' ijnopoey. Do huabakuda' jakya' pai'da e'nopo'ete do'taj Apag Diosa be'tihuapokika'ne. Kenpa'ti huadak hua'a ijmana'nok buttida hua'a o'e oknopoe'dik mo'ene. Diosa di'nanada me'epo be'tinepahui'po me'nopoteypaka'ne. Diosa opuderetaj doeretaj mo'tinepahui'po bo'tihuapokika'ne.

<sup>8</sup> Konig Jesucristo di'nanada mo'ene konigti do'huakon aya' opudomeytaj di'nanada o'nene. Kenda Diosapi' o'nopoey.

<sup>9</sup> Opudtehuapa' Apag Diostaj ijtiona'paknok nogiti nogiti di' mo'maeapone opud kenpa'ti huayahua'ya di' mo'maeapone. 'Urunanada mo'nopoeyapone kenpa'ti Diosen huakika' daka' mo'nopoeyapone.

<sup>10</sup> Opudomey huadak e'ka' kan'nopojke'po Cristo e'tiakte Diostaj 'urunopo'da huadaky'o'da kagkike'po huakka' ijpakpo ijtiona'pakikay.

<sup>11</sup> Ken Jesucristoa bo'tihuapokika'nok 'urua'da bo'kika'apo. 'Urua'nada bo'kika'nok Dios 'uruda o'e aya'ada on'nopoeyapo kenpa'ti dakiti Dios aya'ada odika'apo. Kenda ijpakpo ijtiona'pakikay.

*Do Cristoen ijnoenok aratbut oknopojka'dik ya'neapet.*

<sup>12</sup> Do'taj huabakuda' jakyo megkuda'yunok Jesucristo cruzte aya'tada mo'nigbuey'uyate huakka'ada on'peede.

<sup>13</sup> Ken Cristotaj yoknopoeпо huadak hua'a ijanbatia'pakika'nok huabakuda' jakyo megkuda'uyne. Kenda aya' gobierno huairien jak sorotataa nogomeypi' on'nopoey.

<sup>14</sup> Ken do huabakuda' jakyo ijika'nok konigepo huakka'da huaknopoe'eria on'nopoeyo Jesucristoen huadak hua'a e'mana'ta' on'erepakika'. Me'pukhue'ada e'mana'ta' on'pakika'. Kenpa'ti 'urua'da Jesús Huairitaj o'noknopojka'. Kenda opudomeytakon e'nopoeyata' ijpaki, egomey.

<sup>15-17</sup> Nogomeya menhuadiaypo Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika' kenpa'ti 'uruda huamanbatia'pakikeri o'ne e'huaa'ta' on'pakpo Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Hua'enda on'pakpo Cristoen huadak hua'a e'manbatia'pakada daknopo' ehueada on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti do nogiti pai'da ka'nopo'epo on'pakpo Cristoen on'manbatia'pakika'. Nogomeynayo daknopo'da do'taj on'pakpo Diostakon on'pakpo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'.

Jesucristoen huadak hua'a kenpa'da buttida hua'a o'e. Aya'ada oknopoe'dik o'ne. Kenda kenpa'da yamanmadikika', Dios Huairia Pablotaj ona'uyate on'nopoey.

<sup>18</sup> Kenda 'urunopo' ehueadapi' Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Daknopoda Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Konigepo ijdurugpaki.

Nogiti nogiti ijdurugpakapoy.

<sup>19</sup> Do'tehuapa' opuda on'tiona'pakika'nok. Kenpa'ti Jesucristoen Nokirega be'tihuapokika'nok do pai'da ijnopo'epo kenda do'tehuapa' huadakda o'eyapo ijnopoey.



<sup>20</sup> Ken Diosen Jesucristoenera 'urua'da e'kika'ta' ijjeretpaki. 'Urunanada e'manbatiapakika'ta' huakka' ijpaki. Okbirahue'dik ijjeapoy. Okbirahue'da Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakika'ta' ijjeretpaki. Oy konigti nogok nogok aratbut do'taj bo'tiahuaypo mo'peepo Jesucristo 'urua'nanada o'e on'nopeapo. Do e'noe'pi' e'bueypi' Cristo 'urunanada o'e on'nopeapo. Kenda ijpaki huakka'.

<sup>21</sup> Cristo 'urunanada o'e aya'ada kanoknopoe'po Cristo me'nopo'toenok kenyo'da Cristoenyo'da ijikikay. Kenpa'ti ijbueydepo do'tehuapa' huadakda o'e kurudyo Diosere durugnanada ijika'apoy.

<sup>22</sup> Do e'noenayo Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikadhua'apoy huakka'ada on'nope'korea'po, huakka' nogiti nogiti daka' on'nigpeika'apo. E'bueypi' e'noe'pi' katea'ta ijpaki nopoe'hue' ijje.

<sup>23</sup> ¿Kate ijka'apet? E'bueyta' ijpakpo Cristoere e'ika'ta' ijpakpo durugnanada ijjunhuahuika'apoy.

<sup>24</sup> Opudtehuapa' a'manmadikikaya'po noedik ijjeapoy.

<sup>25</sup> Bueyhue' ijje'po ijnoeika'apoy daka' ijnopoe'y. Opudomey nogiti nogiti kanoknopoe'po durugda ka'ne'po a'tihuapokya'po ijnoeapoy.

<sup>26</sup> Ken onte'ti opudere ijika'aponok Jesucristotaj moknopoe'po durugnanada mo'ika'apone.

<sup>27-28</sup> Kenyo'da Jesucristoenyo'da huadak hua'a 'urua'nanada yag'kikati'. Opudte ijhua'apetpi' huahue'pi' ijjeapet opudomeya aya'da onpayo' Jesucristotaj daka' o'noknopoe' e'tipeeta' ijpaki. Onpapayo' Jesucristoen huadak hua'a on'batia'pakika'po oknopoe'hue' huahuadiayeritaj mididhue'ada on'batia'pakika' e'tipeeta' ijpaki. Me'pukhue' mo'epo huadknada bo'kika'nok oknopoe'hue'ada huadiayeria "kenpa'da o'mabueyapoy," nopoe'dik ya'neapet. Kenpa'ti opudomey huaknopoe'eri Jesucristoere durugda o'noehuahuiika'apoy nopoe'a'dik mo'epone Diosa.

<sup>29</sup> Diosa o'paknok Cristotaj moknopoe'po kenpa'ti Cristotehuapa' pai'da nopo'e'dik mo'ene.

<sup>30</sup> Jesucristotaj ijmanbatia'pakika'nok do'taj diga'da menogkika'ne. Konigti opudomey-taj diga' mogkika'ne. Do'taj diga'da menogka'uyne opuda on'tiahuay'uyne kenpa'ti oy-dakon diga'da menogka'ne on'tipeene.

## 2

*Diosere Cristo dakteyda 'urunanada Huairi e'eadada indariyo o'si'poepo oro'tehuapa' cruzte o'manigbuey'uy. Oy onte'ti Diosere dakteyda 'uru Huairitone' o'ika'.*

<sup>1-2</sup> Cristoa mo'nopo'yarea'po mo'nopo'durugpaka'po kenpa'ti Cristoen nokirega mo'nopo'toenok konigepo huayahuaya di' e'mae'nayo e'matinepahui'nayo opudomey aya'ada konigti yan'nopepo konigti huayahuaya di' yan'maika'po kenpa'da Diosenyo'da e'nigpeika'ta' yan'pakpo ken konig bo'kika'nok do'taj durugnanada o'nika'apone.

<sup>3</sup> Hua'enda e'pakada sigpi' kahue' yanika'. "Huadakda o'ne." Aratbuta mo'tinopoe' nopoe'hue' yanika'. Donayo dakteyda ehue' ijje huata'da yan'tinopoe'po yan'kika'. Nogomey hudaknada o'ne, donayo sue'da huadak ijje, yan'nopeika'.

<sup>4</sup> Kenpa'da hua'enda pakhue' yanika'po nogomeyen e'hua'e'taj yan'pakika'.

<sup>5</sup> Kenpa'da dakteyda huairi ijje Cristo Jesús nopoe'hue' o'uyunig konigti opudada yan'nopeika'.

<sup>6</sup> Cristo Jesús ke'na Dios o'ika'uyate. Dios e'eadada kenpa'da Dios Huairida e'ika'ta' pakhue' o'uyate.

<sup>7</sup> Ke'na 'Uru Huairi ee' Diosyo o'ea'uy konig huabokerek huanaba'nig o'si'poe'uyate.

<sup>8</sup> Huabokerek o'edepopi' nogiti huairi ehue'da o'unhua'uy. Apag Diostaj o'nigpeepo o'buey'uyate. Konig dakhuea' huaka'erionig hueypa cruzte o'buey'uyate.

<sup>9-11</sup> Konigepo Diosa o'noyhuada'po o'tobehuikeyate. Jesustaj o'tobehuikeyate kurudyo. Dios Huairi huadik 'uru'diknada o'dikka'uyate Diosa. Aya'ada Jesustaj nigpe'e'dik o'nika'apo. "Jesús Diosen huakhuairi o'e. 'Urunanada o'ika'. Kenpa'da Apag Dios 'urunanada o'ika'." Kenpa' aya'ada kurudyo hua'e'eria, aya'ada huadariyo hua'e'eria, aya'ada kubarakyo hua'e'eria huikudate on'tibahuadpo o'nona'apo. Apag Dios 'urunanada o'e. Aya'ada on'nopeapo.

*Cristotaj huanigpeika'eri konig huakjey 'urunanada o'nika'nok nogomey on'tiahuaypo onpeepo oknopoe'dik ya'neapet.*

<sup>12-13</sup> Diosa mo'manopo'toenok Diosen e'ka'ta' bo'eretpakpo kenpa'ti Diosen e'ka' bo'tihuapokika'nok Diosta' yan'me'puke'ika'po oknopoe'batikhue'da konig kurudyo huahua'eri 'urunopo'da Diosen huadaka'da yag'kikati'. Opudere do'ee'te do'taj

on'nigpeika'uyne, oy huey'yoda ee'pi' nogiti nogiti men'nigpeika', huadi'da egomey, huadi'da pogomey.

<sup>14</sup> Maboyhue'ada ayada Diostaj daka' yag'kika'.

<sup>15-16</sup> Nogiti nogiti 'urua'da Diosen bo'kika'nok nog aratbuta dakhuea' huaahue'dik mo'ene. Diosensi'po 'urua'da mo'noika'po nog aratbutere da huaa'eriere dakhuea' huaka'eriere mo'noika'po huadak hua'a e'noanhuaHuika' hua'a mo'manbatia'pakika'po konig 'urunanada huakjey bo'eypakika'. Jesucristo castiga a'magkaya'po e'tiakde'te opudomeytaj durugda ijjeapoy. Opudtaj nama'da manbatia'pakonhuahuahue' ijkamey ijnopoeapoy.

<sup>17</sup> Diostaj daka' yan'durugpakpo huadak moknopoiika'po mo'nigpeika'po huakka' bo'yokika'po opudtehuapa' dokon Diostaj bueydik ee'pi' opudere durugda ijjejey.

<sup>18</sup> Opud daka' kanoknopoiike'po do bueydik ee'pi' doere mon'durugpak.

*Timoteo Epafroditoeretaj o'batia'pak.*

<sup>19</sup> Jesús Huairia e'paknayo opudomeyte Timoteotaj idada ijta'mona'apoy, bo'tahuade'po ijta'mona'apoy. Onte'ti e'tiakde'te opudtaj kenda ijtipede'po e'durugpakta' ijpaki.

<sup>20</sup> Doere Timoteoereyo'da opudomeytaj huakka' o'pakpo o'me'puke'po nogomeynayo konigti ehue' o'ne.

<sup>21</sup> Nogomey hua'enda on'pakpo Jesucristoen pakhue' o'nepo kahue' o'ne.

<sup>22</sup> Timoteonayo doere 'urua'nada Jesucristoen huadak hua'a o'manmadikika'uy mo'nopode. Konig huasi'poa huaojtaj o'tihuapokika' konigti be'tihuapokika'po doere huadak hua'a o'manmadikika'uy.

<sup>23</sup> Kenda huairia menogka'apone ijnopode'po opudte Timoteotaj ijta'mona'apoy.

<sup>24</sup> Jesús Huairia me'roka'apone ijnopode'po opudte doadakon jda ijhua'apoy.

<sup>25</sup> Kenpa'ti opudte Epafroditotaj ta'mona'dik ijjejey ijnopoejey. A'nen do'taj katihuapoke'po on'nigta'mona'uyne. Doere Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakonhuahua'uy. Doere Diosen diga'da teyda ee'tada o'kika'uy.

<sup>26</sup> Opudomeyte e'huata' o'pakpo hua'dik o'e. Iyo dakhue'da o'eme' bo'tipeeme'nok mo'me'pukeme'nok.

<sup>27</sup> Dapita' ke'poda o'epo huabueydikte o'eme'. Buttida ijjay. Diosanayo o'tinepahui'po o'yareame'. Do'takon o'tinepahui'nok nogiti pai'da ehue'dik ijjejey.

<sup>28</sup> Konigepo oy huakka' e'ta'mona'ta' ijpaki. Onte'ti bo'tiahuaydepo opud kan'durugpake'po do kenpa'ti nogiti mepukehue'dik ijjeapoy.

<sup>29</sup> Dakiti Jesús Huairi yan'nopoe'po konig huama'buy durugteda yadeti' Epafroditoetaj. Konig Epafrodito nog huaknopoe'eria huadak egkika'nayo "Huadakda o'nika'," yan'maknopoiika'.

<sup>30</sup> Ke'na Cristoen o'ka'po be'tihuapokpo o'buayame'. Opudomeynayo bidteda e'eqok do'taj tihuapokhue'dik ee'tada ke'na iyoda o'epo be'tihuapokikame'ne.

### 3

*Huereta'da huaknopoe'eri.*

<sup>1</sup> Nogiti o'nona'ne, egomey pogomey, Jesús Huairitaj moknopoe'po yan'durugpakika'. A'nen o'nonmadikame'ne. Kenda e'batihuapok ijnopoe'po aroghue'ada onte'ti o'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Nama'da huamanmadika'eri o'ne. Dakhuea'da huaka'eri o'ne. ¡Keyoj! Peghue' yaneti'. A'nopo'yareaya'po huabokerek si'dakoktegdik mo'ene. Nama'da on'manmadika'ika'.

<sup>3</sup> Oro'omeynayo huereta'da huaknopoe'eri o'ene. Diosensi'po o'ene o'nopoe'po Diosen Nokirega mo'no'po'epo Diostaj durugda o'epo "dakiti Dios" o'tiona'pakika'ne. Do'taj on'si'dakoktegdienok huadakda ijjejey nopoe'poe'eri o'ne.

<sup>4</sup> Huadakda ijkika'po Diosensi'po ijjejey nopoe'poe'eri o'ne. Huadakda ijkika'po Diosensi'po ijjejey huakka'mona nama'da on'nopoe'pi donayo huadakkanada ijjejey nopoe'poe'eri o'ne.

<sup>5</sup> Do e'si'poe' ocho huame'noe e'ede'te men'si'dakokte'uyne. Israel aratbut ijsi'poe'uy. Benjamín aratbut ijjejey. Do'hued hua'oj huayeere hebreo hua'a hua'aeri o'nuy. Hebreo aratbut ijjejey. Konig fariseo hua'e'eri Moisésen hua'a on'manmadika'ika' dokon konigti yoknopoiika'uy.

<sup>6</sup> Kenpa'ti Moisésen hua'a diga'da ijjeretpakpo Jesucristoen huaknopoe'eritaj dakhuea'da ijmagkika'uy. Moisésen hua'a aya'da ijkika'uy. Pablo dakhuea' o'ka' be'api' huaahue'dik menika'uyne.

<sup>7</sup> A'nenda ken konig ijkika'uy, huadakda ijkikay ijnopoe'po nama'da ijnopoiika'uyate. Oynayo Jesucristotaj yoknopoe'po kenyo'da huadak o'e ijnopoe'jey.

<sup>8</sup> Jesucristo do'hued Huairitaj eknoḡe' huadaknanada ee'tada kenda ijje'uy kenpa'ti kenda ijikika'uy do'tehuapa' konig tajpo o'e ijnoḡe. Cristotaj yoknoḡe kenda ijikika'uy tajponig ijmaen'uy. Do ijikika'uy konig tajpo ee'tada Cristotaj eknoḡe'nayo 'urunanada o'enok kendayo'da ijipaki.

<sup>9</sup> Kenpa'ti Jesucristotaj yoknoḡe'nok ke'nen ijjeḡo Diostaj huadakda ijjeḡo. Moisésena' ijnigpeika'nok "Huadakda o'e," Diosa do'taj onahue' ee'tada Jesucristotaj eknoḡotaj "Huadakda o'e," Diosa mena'po Jesucristo Diosensi'potaj huaknoḡe'eritaj "Huadakda o'ne," Diosa oa'ika'.

<sup>10</sup> Kentayo'da Cristotaj eknoḡe'ta' ijjeretpakikay. Konig Dios teyda o'epo Jesucristotaj e'bueytada o'noyhuada'uyate konigti teyda o'epo huanigpeika' do'takon be'tihuapokike'po kenpa'ti huadakyo e'kika' do'takon teyda be'tihuapokike'. Konig Cristo Diostaj o'nigpeika'po pai'da o'nopo'epo o'bueypo o'noyhuaduyate. Konig Jesús do'huakon Diostaj e'nigpeika'te pai'da ijnopo'epo ijbueyapoy.

<sup>11</sup> Cristoen huaknoḡe'eri huabueyere ijnoyhuadapoy ijnoḡikay.

*Nogiti nogiti Diostaj a'durugpakaya'po katepi' oro' o'ka'ne nogiti nogiti daka' mon'origpeika'.*

<sup>12</sup> Kenda ee'ta' ijipaki kenpa'ti kenda e'ka'ta' ijipaki kahued ijjeḡo. Kenpa'ti 'urunanada e'huae' Diosa o'pakika'nig donayo ehuedda ijjeḡo. Jesucristo me'nopo'toenok konig 'urunanada konig Diosa o'pakika'nig huakka' ee'ta' ijipaki kenpa'ti e'kika'ta' ijipaki.

<sup>13</sup> Kenyu'da 'urunanada konig Dios o'pakika'nig ehuedda ijjeḡo ijnoḡe' kenda ijkad-huahuika'uy kenpa'da yokkahuuddey. Cristoenyo'da e'kika'ta' ijjeretpaki.

<sup>14</sup> Apag Dios kenda o'pakika'nig kenyo'da huakka' e'kika'ta' ijipaki. Jesucristotaj yoknoḡe'po ijnigpeika'po Diosa huadak be'toene kenpa'ti Cristo Dioste be'tohua'apone.

<sup>15</sup> Opudpi' aya'da daka' Jesucristotaj moknopounhuahua'depo konig do ijikame'nig yokkahuuddey Cristoenyo'da ijipako ijikay ken konig yan'pakpo yag'kikati'. Nogded e'nopo'e'nayo kanopo'e'po Diosa mo'nopo'e'apone.

<sup>16</sup> Ken konigda moknoḡe'epo dakuapa yag'kadhuahuikati'.

<sup>17</sup> Do'taj mentiahuayika'po konig daka' ijikay kenpa'ti konigti yag'kikati'. Kenpa'ti nogomey oro'taj on'tiahuaypo huadakda ogkika'. Kenomeytakon yan'batiahuaypo konigti yag'kikati', egomey pogomey.

<sup>18</sup> Huakka'mona Cristoen huaknoḡe'eri ijjeḡo ea'ada huadakda kakahue' o'ne. Konig Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate oknoḡehue' huae'eri ogkika' kenomeyakon konigti ogkika'. Kenda a'nenda kirigayo' o'nona'ikame'ne. Onte'ti suhwe'nada ijjeḡo o'nona'ne.

<sup>19</sup> Kene'huaya' huame'noete Diosa castiga o'magka'apo, ehue'da o'neapo. Diostaj pakhue' o'nepo kenpa'da aypo huamai'huepi' o'deretpakika'. Nama'da ogkika'po huadakda ijky e'noḡada bira'dik o'ne. Kenpa'ti katetapi' on'tiahuayika'nig on'eretpakika'.

<sup>20</sup> Oro'omeynayo kurudyo huae'eri o'ene. Oro'en Jesucristo Huairi, oro'en huanopo'yarea'eri oro'taj mo'nigtiakaponok o'nigika'ne.

<sup>21</sup> Oro'omeyen pai'da huaso'taj o'maso'te'epo huaboso'a' mogka'apone. Konig Cristoen 'urua'nanada huaso' konigti mogka'apone. Konig Cristo teynanada o'epo aya'tada o'mate'epo, ken konig teyda o'epo huaboso'a' mogka'apone.

## 4

*Jesús Huairitaj yanoknoḡe'po kirigayo' yan'durugpakika'.*

<sup>1</sup> Konigepo Jesús Huairitaj daka'da yanoknoḡe'po batikhue'da yanoknoḡe'ka', huadi'da egomey pogomey. Jesústaj daka' mo'nigpeika'nok durugda ijjeḡo konig do'hued gana huaka'eri mo'ene. Opudomeytaj huakka'da ijipako e'tiahuayta' ijipaki, huadi'da egomey pogomey.

<sup>2</sup> Evodia kenpa'ti Sintique huaknoḡe'eri huaidpo mo'enok yan'nopo'noeypo konigti yan'nopo'ika', ijjay.

<sup>3</sup> O'nakon hueretda huaknoḡe'eri huama'buy o'manmadikika'uy, inomey botta' et-tone'taj kan'nopo'noey'epo yabatihuapok. Kenomey doere Clementeere nogomeyere huadak hua'a on'manbatia'pakika'uy. Kenomeyen huadik Diosen huanoeonhuahuika' beroba'te Diosa o'timadoya'depo Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>4</sup> Jesús Huairitaj yanoknoḡe'po kirigayo' yan'durugpakika'. Onte'ti ijjay.

<sup>5</sup> Jesús Huairi o'tiakdeaponok opud huadakda o'nepo huayahuaya bahuadiayhue' huae'eri o'ne aya'ada kan'nopo'ike'.

<sup>6</sup> Katetapi' mepukehue' ya'nepo Diostaj yan'tiona'pakika'. Menpa' egkapi' yan'tiona'pakpo dakiti yada'ika'. Katepi' bopakpo yan'tiona'pakika'.

<sup>7</sup> Diosa 'urua'nada mo'nopo'noeya'apone. Oro'omeynayo huata'da nopo'e noeyahue'dik o'ene. Jesucristotaj moknopoꝑnok Diosa daka' mo'nopo'noeya'ika'apone.

*Katepi' huadakda e'huqe', katepi' uruda e'kika' yan'nopoika'.*

<sup>8</sup> Kene'huaya' o'nona'ne egomey, pogomey, buttida hua'a, buttida e'noꝑoyo'da yan'nopoika'po, huadakda huakika' yan'nopoika'po, nogomeytaj butukdikyo' yama-knopoika'po, 'uru'nopoyo' e'kika' yan'nopoika'po, di' e'maika' yan'nopoika'po, katetapi' huadakda o'e on'batia'pakika'nig yan'nopoikati'.

<sup>9</sup> Opudomeytaj ijmanmadikadhuahuika'uy daka' on'peonhuahuika'uyne kenda yag'kikati'. Kenpa'ti aya'da ijnika'uyng bo'tiahuayonhuahua'uy, kenda yag'kikati'. Ken konig bo'kika'po Apag Dios huamanopo'noeya'eri opudere mo'ika'apone.

*Plabotehuapa' huakupe Diostaj on'yokika'uyate Filipos huaknopoꝑeria.*

<sup>10</sup> Do'taj onte'ti okkahuehue' o'nika'nok Jesús Huairitaj huakka' ijdurugpaki. Do'taj e'tihuapokta' e'pakada kahue'dik moe'uyne.

<sup>11</sup> Pai'da ijje' ahue' ijikay. Konig ijika'po katepi' toꝑhue' ee'pi' kenda Diosa o'pakng ijnopoꝑo durugda ijikay.

<sup>12</sup> Nogok pai'da ijje'uy. A'nenda huakka' ijtoꝑuy. Pai'da ijje'po durugda e'dik ijje' ijnopoꝑe'oyda kenpa'ti huakka'da ijtoꝑo durugda e'dik ijje' ijnopoꝑe'oyda.

<sup>13</sup> Jesucristo be'teypaka'nok katepi' Diosa o'pak kenda ka'dik ijje'.

<sup>14</sup> Kenpa' ea'pi' do pai'da e'nopo'ete on'tinepahui'po on'tihuapokuyne. Huadaka'da bo'ka'uyne ijnopoꝑe'.

<sup>15</sup> Opudenbayo huaboa'da Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakonhuahua'te Macedonia huadaribaya' e'huade'te opud Filipenses huaknopoꝑ'eriayo'da huakupe on'yokuyne. Huadak hua'a mo'peꝑe'po durugda mo'epo on'yokuyne.

<sup>16</sup> Kenpa'ti Tesalónica huakka' jakyo ee'te huahued ee'te do'taj a'tihuapokya'po nogok nogok huakupe on'nigta'monika'uyne.

<sup>17</sup> Huakupe do'tehuapa' Diostaj bo'yokika'nignayo sue'da ijpaki. Do'tehuapa' bo'yokpo Diostaj huakka' mo'durugpaka'nok Diosa 'urunanada mo'nigkadhuahuika'apone. Kenda huakka' ijpaki.

<sup>18</sup> Epafrodito opuden huakupe me'nigtotiakme'ne. Dakhuapa kenpa'ti nogitida ijbaede-mey. Huakka'da ijtoꝑe'. Kenda do'taj on'yokme'ne konig Diostaj e'yok 'uru'huiꝑonigda durugda o'bae'.

<sup>19</sup> Dios Jesucristoere huakka'nanada on'toꝑo di'nanada mo'epo opudomeytaj daka' tihuapokdik mo'ene. Katetapi' pai'da ee'nayo Diosa bo'yokapone.

<sup>20</sup> Apag Dios 'urua'nanada o'unhuahuika', 'Urua'nanada Dios, mon'tiona'pakika'.

*Nogiti kene'huaya' Pabloa huaknopoꝑ'eritaj o'madikta'mona'po o'manigmadoya'uyate.*

<sup>21</sup> Aya' Jesucristoen huabaktie'ea'eritaj yan'madikta'mona'. Ken huama'buy doere o'nepo mo'dikta'mona'ne.

<sup>22</sup> Aya'da Jesucristotaj huaknopoꝑ'eria mo'dikta'mona'ne. Roma huairien jakyo huaknopoꝑ'erikon huakka' on'pakpo mo'dikta'mona'ne.

<sup>23</sup> Jesucristo oro'omeyen Huairia opudomeytaj mo'tinepahui'po bo'tihuapokike'. Kenpa' ijtiona'pakikay, do Pablo.

## COLOSENSES

### Pabloa Colosas huakka' jak huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.

*Pabloa Colosas huaknopoe'eritaj o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Pablo ijje. Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Huama'buy Timoteoere o'epo

<sup>2</sup> Cristoen huaknopoe'eri huama'buy mo'ene. Diosensi'po mo'ene. Huakka' jak Colosasyo mo'ika'ne. Do Pabloa on'nigmadoya'ne. Opudomeytaj Apag Diosa kamatinepahuie'po di' kamae' kamanopo'noeye'.

*Pabloa huaknopoe'eritaj o'mationa'pakika'uyate.*

<sup>3-5</sup> Jesucristotaj daka' moknopojka'po mo'nigpeika'po aya' nog Jesustaj huaknopoe'eriomeytaj di' mo'maika'ne. Kenpa'ti kurudyo Diosere durugnanada o'unhuahuika'apoy mo'nopopepo mo'nigika'. Kenda on'tipeedepo o'tiona'pakpo Apag Diostaj Jesucristoen Apagtaj dakiti ona'ikay. Jesucristoen huadak hua'a, buttida hua'a Diosere durugda huanoeanhuahuika' hua'a mo'peedepo Diosere durugnanada o'unhuahuika'apoy mo'nopojka'ne.

<sup>6</sup> Nogbayo nogbayo huabada meyopi' aratbut o'nika'nig Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'paknok huakka'amon huaboa'da o'noknopopepo on'nopo'korea'po Diostaj on'nigpeika'. Kenpa'ti buttida hua'a Dios di'nanada mo'epo mo'tinepahu'po konigti opudomeya' mo'peedepo buttida hua'a o'e mo'nopopepo mo'nigpeika'uyne.

<sup>7</sup> Jesucristoen huadak hua'a Epafrasa opudomey Colosenses aratbuttaj monmadika'uyne. Ke'na oro'ere Cristoen huadak hua'a o'manmadikanhuamey. Oro' o'pakuynok opudomeytaj daka' monmadikika'uy.

<sup>8</sup> Opudomeytaj Diosen Nokirega' mo'nopo'tojka'nok di' mo'maika'ne. Kenda Epafrasa oro'taj monbatia'pakme'ne.

<sup>9-10</sup> Jesús Huairitaj moknopopepo kenpa'ti nog huaknopoe'eritaj di' mo'maika'. Kenme'noete kenda on'tipeedepo huaboa'da opudomeytaj on'nigtiona'pakika'po, konig Dios Huairien Huasi'po 'urua'da o'kika'uyate opudomey konigti yag'kikati' kenpa'ti konig Diosa o'paknig nogiti nogiti yag'kikati', kenpa'ti nog aratbut pai'dapi' ene'nayo yan'bayokikati', yan'tihuapokikati' kenpa'ti nogiti nogiti Diostaj yanoknopoe'. Kenda Diosa o'paknig opudomeytaj Diosa kamanopoe'. Kenda on'nigtiona'pakika'ne. Kenpa'ti huadak dakhueapi' e'ka' kan'nopoe' kenpa'ti 'urua'da kan'noepenke' Diosen Nokirega' opudtaj kabatihuapokike'. Kenpa' on'nigtiona'pakika'ne.

<sup>11</sup> Dios 'urua'da o'epo konig huakjey o'epo teyanada o'epo opudennopo'taj mo'manopo'teypakike' teyanada mo'maika'. Kenpa' opudomeytaj on'tiona'pakika'ne. Ken e'manopo'teypakde'te aratbut opudomeytaj dakhuea' egka'te pai'da e'nopo'eada batikhue'ada moknopopepo huadiayhue'ada durugda mo'ika'apone. On'tiona'pakika'ne.

<sup>12</sup> Kenpa'ti Apag Diostaj dakiti ka'nona'ike' on'tiona'pakika'ne. Oro'omey huakjeyyo Diosere nog huaknopoe'eriere a'noeanhuahuikaya'po oro'en dakhuea' e'ka' Apag Diosa bokkahuea'uyne kenpa'ti oro'taj dakhuea' e'ka' mo'manopo'yarea'uyne. Konigepo, dakiti Dios, ona'ika'dik o'ene.

<sup>13</sup> Oro'omey Diostaj nigpeehue' o'ika'uyne. Konig huanaba' o'epo toto' huairitaj o'nigpeika'uyne. Konig sikkiregyo o'noika'po, oroada dakhuea' e'kika' batikhue'dik o'ika'uyne. Apag Diosa bo'tihuapokuynok dakhuea' e'ka' o'mabatikuyne. Diosa huasi'potaj di'nanada o'ika'po oro'omeytakon ke'nensi'po bo'yahuea'dene.

<sup>14</sup> Jesús Diosen Huasi'poa mo'nigbuey'uyyo oro'omeytaj e'manopo'koreade'te oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'uyne.

*Opudomey Diostaj nigpeehue' o'ika'po dakhuea'da o'kika'po konig Diosen taka' o'ika'uyne. Cristo mo'nigbuey'uyyo Diostaj mo'manopo'noeyq'uyne.*

<sup>15</sup> Apag Diostaj tiahuyhue'dik o'ene. Diosen Huasi'po Jesucristo Diosonigti' o'epo o'tiakuyyo Dios konig o'enig oro'taj mo'manopoea'uyne. Diosen Huasi'po Cristo Diosere huakkuruda o'noika'uyate. Aya'da o'tiahuyika'nig konig huadari, huadariyo huae'eri, siokpo, niokpo, puug, aratbut, aya'da huae'eri kahued Cristo o'noika'uyate. Cristo huakkuruda o'ika'uyate.

<sup>16</sup> Dios o'paknok Diosen Huasi'poa aya'da o'ka'uyate. Katepi' o'ika'nig kurudyo aya'da o'ka'uyate. Katepi' huadariyo aya'da o'ka'uyate. Katepi' tiahuydik o'ika'nig aya'da o'ka'uyate. Kenpa'ti aya'da katepi' tiahuyhue'dik o'ika'nig o'ka'uyate. Diosen Huasi'poa

kurudyo nokireg huairi huage'diktaj o'ka'uyate. Diosen huata'moneri huairi huage'diktakon o'ka'uyate. Huata'da o'nigka'uyate.

<sup>17</sup> Indari, kurudyo huage'erikon katepi' ehued ee'ted Cristonayo o'noe'ika'uyate. Aya'da katepi' kahued ee'ted kennayo o'noe'ika'uyate. Ke'na teynananada o'epo aya'da o'matojika'nok aya'da o'maunhuahuika'apo.

<sup>18</sup> Aya' huaknopoe'erien huairi Cristo o'e. Huaknopoe'eria Cristotaj on'nigpeika', Cristoa aya'tada o'manoea'ika'. Cristo huakkuruda kubarakya' o'noyhuaduyate. Huakkurueri o'epo aya'enda huairi o'e.

<sup>19</sup> Konig Dios o'enig Diosa o'pakpo konigti Cristo o'e. Cristo konig Dios o'e.

<sup>20</sup> Diosa aya'tada kamanoeye'po cruzte Cristo o'buey'uy. Huadariyo huage'eritaj kenpa'ti kurudyo huage'eritaj aya'tada Diosa e'manoeya'ta' o'pakpo, Cristo cruzte o'buey'uy.

<sup>21</sup> Opuomey a'nenda nog aratbutda Diosen ehue' mo'jika'uyne. Konig Diosen taka' mo'epo Diostaj nigpeikahue' mo'epo dakhuea' bo'kika'uyng'a oynayo Diosa opudtaj mo'manopo'noeya'dene. Oy Diosen huadi' mo'jika'ne.

<sup>22</sup> Cristo huaso'ada pai'da o'nopo'epo mo'nigbuey'po Diostaj mo'manopo'noeya'uyne. Daknopo'da kenpa'da Diosenyo'da mo'jika'po kentayo'da mo'nigpeika'ne. Konig dakhuea' da ahue' mo'enig, "Dakhuea' ogka'." Huaahue'dik mo'eapet. Ken konig opudomeytaj Diostaj kabayo'ke'po Cristo pai'da mo'nignopo'epo mo'nigbuey'uyne.

<sup>23</sup> Konigepo daka' Jesucristotaj yanoknopoeonhuahuika'. Oknopoebatikhue'ada yanoknopoeonhuahuika'. Oro'en dakhuea' e'ka'taj Cristo mo'nigbuey'uyne. Oro'taj a'manopo'yareaya'po mo'nigbuey'uyne kenpa'ti kenere mo'noeonhuahuika'apo. Kenda mo'peedeika'nig, moknopoeonhuahuika'po batikhue' yane', "Oro'en dakhuea' e'ka'taj Cristo mo'nigbuey'uyne. Oro'taj a'manopo'yareaya'po mo'nigbuey'uyne kenpa'ti kenere mo'noeonhuahuika'apo." Aya' huadariyo huage'eri aratbuttaj on'manbatia'pakuyate. Doa Pabloakon konigti ijmanbatia'pakikay.

*Cristoen huaknopoe'eritaj yamanmadikikati'. Diosa Pablotaj ona'uyate.*

<sup>24</sup> Oy durugda ijepo opudomeytehuapa' pai'da on'nignopo'ene. Aya' Cristoen huaknopoe'eritaj Cristo pai'da o'manignopo'e'uy. Opu huaknopoe'eritehuapa' Jesucristoen aya' a'dakeaya'po do'huakon huaso'da pai'da on'nignopo'unhuahuika'ne. Aya' huaknopoe'erimey Cristoen huaso' konigti o'ne.

<sup>25</sup> Opu'dtehuapa' nog huaknopoe'eritere aya'da Diosen hua'a kamanmadikadhuahue'po Diosa me'ta'mona'uyne.

<sup>26-27</sup> Opu judio ehue' huage'eritaj 'urunanada o'magkika'po Cristoen Nokirega mo'nopo'tojika'. Diosere durugnanada mo'noeonhuahuika'apo Diosa mo'nopoea'dene. A'nennada kenda ijka'apoy Dios e'nopoika'ada judio aratbuttaj manopoeahue' o'jika'uyate. Judio ehue' huage'eritaj 'urunanada ijmagka'apoy manopoeahue' o'jika'uyate. Oynayo ke'nen huaknopoe'eritaj o'manopoea'de.

<sup>28</sup> Aya' huaknopoe'eri Cristotaj daka' kanoknopoi'ke' kenpa'ti Cristotaj daka' kan'nigpeike', konig huaknopoe'eri nogiti nogiti kanoknopoi'ke'po Cristoen huadak hua'a o'manmadikikay. "Diostaj yan'pee'." "Diostaj yan'nigpee'." "Diostaj yan'no'korea'." Aya'tada o'maboroyikay. Daka'kan'noepenke'po aya'tada daka' o'manmadikikay.

<sup>29</sup> Kenda diga'da ijikikay. Teyda ijikikay. Kenda kakike'po Diosa be'teypakika'ne.

## 2

<sup>1</sup> Opuomeya Laodiceameya nogomeyakon do'taj tiahuahued o'nene. Opuomeytaj kenomey huaknopoe'eritere huakka'da ijme'pu'ke'ika'po on'nigtiona'pakika'ne.

<sup>2</sup> Opuomey nogiti nogiti Diostaj yan'pakika'apet kenpa'ti huayahua'ya di'da yan'maika'apet, Cristotaj huakka'da yanoknopoi'ka'apet. Cristotaj moknopoe'epo Diostaj daka'da yanoknopo'enka'apet. Kenpa'ti Cristotaj huaknopoe' Diosa o'ireganhuahuika'uyng'kendakon kanoknopoe'po, do'hua diga' on'tiona'pakika'ne.

<sup>3</sup> Cristo Diosen aya'da o'nopoika'. Cristotaj daka' eknopoe'nayo 'urua'da e'ka' mo'nopoika'apone kenpa'ti huakka'nada mo'nopoenkika'apone. Cristo Diostere moknopo'enka'apone.

<sup>4</sup> Nog aratbuta 'urua'da e'manmadika'te engaña ogkahue'dik ya'neapet. Kenda opudomeytaj o'nona'ne.

<sup>5</sup> Opu'denbayo opudere ehue' e'eada opudomeytaj huakka'da ijipaki. Opuomey Cristotaj daka' moknopoi'ka'nok kenpa'ti oknopoebatikhue' mo'jika'nok do'a durugda ijikay.

<sup>6</sup> Huairi Jesucristotaj konig huaboa'da moknopoe'de'uyng'kenpa'ti huaboa'da durugda mo'nopo'korea'de'uyng'konigti daka' yanoknopoi'ka'po yan'nigpeika'.

<sup>7</sup> Konig hueymey hua'ihuit sorokyo o'epo o'kere'kpo o'meybia'po, teyda o'epo. Konigti kenpa'da Cristoen yan'pakika'po daka' yanoknopoi'ka'po, nogiti nogiti yanoknopoi'ka'.

Cristotaj a'nenda monmadika'onhuahuika'uynigtaj nogiti nogiti yanoknopojika'po Diostaj dakiti ya'nonikati'.

*Cristotaj oknopogehue Cristotere Diosa mo'noeanhuahuika'ne.*

<sup>8</sup> Keyoj o'nona'ne. Opudomeyere nama'da huamanmadika'eri o'nepo engaña egkata'on'pakpo konig aratbutada nama'da on'nojika'nig opudomeytaj enmadikata'bo'tipakne. Daka' Cristotayo'da yanoknopogepo kenomeytanayo manigpeehue' yanikati'. Konig adhuae'pane' ogkika'uyatenig kenpa'ti on'nojikuyatenig nama'da monmadikapetnig manigpeehue' yanikati'. Kenda Cristo o'manmadika'uyatenig ken konig onmadikahue' mo'eapet.

<sup>9</sup> Aya'tehuapa'da Dios o'e konigti Cristodation o'e.

<sup>10</sup> Opudomey Cristotaj moknopogepo Diosen Nokirega mo'nopo'toepo, opudomeytaj mo'noea'ika'ne. Cristo aya' huairien huairi o'e. Cristoa aya'tada kuruderi huairitaj mata'mona'dik o'maika'. Aya'ada Cristotaj nigpejka'dik o'nika'.

<sup>11</sup> Judío huabokerekertaj on'si'dakoktegika'po. Opudomeynayo Cristotayo'da moknopogepo Diosensi'po hueretda mo'ene. Konig bo'eretpakika'po dakhuea'e' kikameada onte'ti kikhue' mo'ene.

<sup>12</sup> Kenpa'ti Jesucristo e'bueyde'te egkubarakka'uytada Diosa teyda o'epo o'noyhuada'uyate. Opudomey kenda moknopogepo bautiza mogka'po konigti Cristoere e'kubarakka'nig Cristoere Diosa mo'nopo'noea'uyne.

<sup>13</sup> A'nen Diostaj okjehued mo'epo dakhuea'da bo'kika'po Diostaj nigpeehue' mo'ika'uy. Huabokereksi'dak okteghue' huaje'eri mo'epo Diosensi'po ehue' mo'uyne. Diostaj oknopogehue'da mo'uyne. Oynayo aya' dakhuea' bo'ka'uyatenigtaj Diosa bokkahuea'depo Cristoere mo'noeanhuahuika'ne.

<sup>14</sup> Diosen hua'a Moisésa o'manigmadoya'uyate. Opudomey kenda nigpeehue'ada dakhuea' bo'kika'uyne. Moisésenba'taj nigpeehue' huaje'eritaj castiga magka'dik o'e. Oro'omeya dakhuea' o'kika'nok Cristotaj hueypa cruzte mo'nigbeta'uyne siropia mo'nigbeta'uynok mo'bakkahuea'uyne.

<sup>15</sup> Aratbuta en'tiahuaya'te Cristo cruzte o'bueydepo toto' huairitaj okbiraepo o'teyhue'paka'uyatenok. Konigepo oro'omey huaknopog'eri dakhuea' ogka' toto' huairia onte'ti huaahue'dik mo'eapone.

*Kenda Cristo kurudyo o'pakika'nigtaj yan'pakpo yag'kika'.*

<sup>16</sup> Oynayo Cristotaj moknopogepo "Ken aypo mo'bape'po pehue'dik mo'ene." Be'api' ena'nayo manigpeehue' yanikati'. "Ken huamai' mayhue'dik mo'ne." Be'api' ena'nayo manigpeehue' yanikati'. Huabayok judío'en Diostaj e'durugpak fiestate huahue' ee'nayo, huabo puug judío'en Diostaj e'durugpak fiestate huahue' ee'nayo judío'en Diostaj e'durugpak okmapie'ahuaddik fiestate huahue' ee'nayo "Hua'dik mo'ne." Be'api' ena'nayo manigpeehue' yanikati'.

<sup>17</sup> Kenda fiestate aypote huamai'takon judío'a on'mana'ika'po ogkika'uyng'a Cristo cruzte e'bueyde'te onte'ti kikhue'dik mo'ene. Cristoen hueretda hua'a o'enenok Cristotayo'da yan'nigpejkat'i.

<sup>18</sup> Hua'ikudate yan'huadpo Diosen huata'moneritaj tiona'pakdik yanikati'. Sue'ada nama'da huamanmadika'eria on'mana'nig'a tiahuyahuedada nama'da on'nojogepo on'mana'nig'a. "Kenda o'nona'nig nigpeehue' ee'nayo nama'da boka'. Diosensi'po ehue' mo'ene." Kenomeya ena'nayo peehue'dik yanikati'. Konig aratbut Diostaj oknopogehue' huaje'eri o'nepo nama'da on'nojika'po. Huadakta ijje, huadaknada ijkikay nama'da on'nojika'po.

<sup>19</sup> Cristotaj daka' oknopogehue' o'nika'. Cristo konig huaknopog'erien huanopo' o'e. Huaknopog'eri konig Cristoen huaso' o'ne. Huaknopog'erinayo Cristotayo'da on'nigpejka'. Nama'da huaa'eri Cristotaj nigpeehue' o'nika'. Oro'omey huaknopog'eri konig Cristoen huaso' o'ene. Konig nogso'tida o'epo nogiti nogiti moknopogea'ne Cristoa. Nogiti nogiti o'nigpejka'ne. Kenpa'ti konig nogso'tida konigti Cristotaj moknopogea'ne Diosa.

<sup>20</sup> Cristoa oro'omeytaj mo'nigbuey'uyatenok opudomey a'nopo'yareaya'po moknopogedepo konig Cristoere mo'bueydepo konig oknopogehue' huaje'eria nama'da on'nojika'nig onte'ti nopogehue' yanikati'. Konig oknopogehue' huaje'eria nama'da on'nojogepo on'mana'ika'nig manigpeehue' yanika'. A'nopo'yareaya'po kenda peehue'dik yane'. Konig oknopogehue' huaje'eriomey nogen e'manmadika' ogkika' kenda kahue' yanika'.

<sup>21</sup> "In nejhue' yanikati'." "Ken aypo pehue' yanikati'." "Kentaj huaba'api' toeahue' yanika'." Ken konig on'mana'ika'nig manigpeehue'dik yanikati'.

<sup>22</sup> Nejhue'dik, pehue'dik, bapadhue'dik huabokerekayo'da on'mana'ika'nig kenda on'mana'ika'nig ehue' o'epo.

<sup>23</sup> Kenda on'manika'nig 'urua'da e'nopo'e'onig aratbuta nama'da on'nopo'epo. Aratbuta on'manigpejka'po nama'da hua'ikudate onhuadpo Diosen huata'moneritaj on'tiona'pakika'po, Diostaj on'tiona'pakika'po, sue'da ijje'y huairihue' ijje'y nama'da on'nopo'ika'po, kenpa'ti nama'da Diosta' pai'da on'nopo'epo. Kenda ogkika'po huadakda o'ey aratbuta nama'da on'nopo'epo kenpa'da dakhuea' e'ka'ta' on'eretpakika'. Kenda huabokereka nama'da on'mana'ika'nig kenpa'ti nama'da on'kika'nig'a dakhuea' bo'kika'nigtaj batikhue'dik o'nika'.

### 3

<sup>1</sup> Ken, Cristo e'bueytada kubarakya' Diosa o'noyhuada'po onte'ti o'noea'uyate. Cristoere Diosa opudomeytaj mo'noea'uyne. Konig Diosen 'urunanada huaknopoe'eri mo'noea'uyne. Konigepo kenda Cristo kurudya' o'pakika'nig mon'pakpo mogkika'. Cristo kurudyo Diosere teynanada 'urunanada o'ika'nok ke'nenyo'da moderetpakika'.

<sup>2</sup> Kurudyo Dios o'noika'po Cristoere o'noika'. Kenda Cristo o'paknig konigti mon'pakika'. Konig Cristo o'epo o'kika'nig mon'nopo'ika'. Katepi' indariyo o'ika'nig kenpa'ti katepi' aratbuta ogkika'nig nopo'ikahue' mo'nika'.

<sup>3</sup> Cristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate oro'omeya' o'nopo'edepo konig aratbut kubarakya' katetapi' onte'ti dakhuea' kahue' o'nenig, oro'omeyakon onte'ti dakhuea' kahue' mo'nika'. Oy huaboa'da oknopoe'epo Cristoere Diosyo o'noika'ne. Diosa daka' mo'nopo'toenok Cristoere o'noeonhuahuika'apone.

<sup>4</sup> Ken Cristo oro'en huamanoeahuahuika'eri o'e. Ke'na onte'ti kurudya' e'tiakte kenoka' oro'omey huaknopoe'eri Cristoere 'urunanada o'eonhuahuika'apone.

*A'nenda Cristotaj oknopoe'hued mo'epo dakhuea'da bo'kikame'nig'a. Oynayo Cristotaj moknopoe'depo huadakda yag'kika'. Dioseno'da yag'kika'.*

<sup>5</sup> Katepi' dakhuea'da e'ka'ta' e'paknayo Jesucristotaj yoknopoe'epo Cristoere do'huedso' o'bueyde, do'hued e'nopo'e' o'bueyde, onte'ti dakhuea' kahuea'dik ijje'y, yan'nopo'ikati'. Ken konig mo'nopo'epo, nogen huato'e'taj bakdejhue' yanika'. Huabokerek nogtaj nogtaj ettone'taj bakdejhue' yanika'. Ettone' nogtaj nogtaj huabokereka' bakdejhue' yanikati'. Katepi' dakhuea'da konig oro'enso' o'pakika', onte'ti pakhue' yanika' kenpa'ti kahue' yanika'. Kenpa'ti katetapi' e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Katetapi' e'eretpaknayo konig e'ketka' diostaj e'pak o'e. Dakhue'da o'e.

<sup>6</sup> Aratbut ken konig dakhuea'da ogkika'po Diostaj nigpe'e'hue' o'nika'nok Diosa diga'nada castiga o'magka'apo.

<sup>7</sup> Kenda dakhuea'da ogkika'nig opudomeya' bo'kika'uynig'a konig Cristotaj oknopoe'hued mo'epo bo'kika'uynig'a.

<sup>8</sup> Oy Cristoere mo'noedepo aya' in konig onte'ti kahue' yanika': Nogomeytaj bahuadiayahue' yanika'. Maboyhue' yanika'. Mahui'jahue' yanika'. Batidi'kehue' yanika'. Dakhuea'da bahuaa'pakhue' yanika'.

<sup>9</sup> Huayahuaya da bahuaahue' yanika'. A'nenda Cristotaj oknopoe'hued mo'epo nama'da mo'nopo'ika'po dakhuea'da bo'kika'uyate. Oynayo Cristotaj moknopoe'depo onte'ti konigti dakhuea' kikhue' mo'ika'ne.

<sup>10</sup> Oy konig huabonopo' mo'edepo konig Diosa o'nopo'ika'nig huaboa'da mo'nopo'ika'po. Konig Diosa o'paknig nogiti nogiti bo'pakpo mo'nopo'ika'ne. Diosa aratbuttaj huamamea'eri o'eno'k nogiti nogiti daka' moknopoe'apone.

<sup>11</sup> Ken konig Cristoere o'noepo huaboa'da o'nopo'epo ken konig huaboa'da o'kikay, "Judío ehue' ijje'y." Ahue' o'ene. "Judío ijje'y." Ahue' o'ene. "Do'huedsi'dak okte'guy." Ahue' o'ene. "Do'huedsi'dak okte'guy." Ahue' o'ene. "Nog aratbut ijje'y." Ahue' o'ene. "Esoeri ijje'y." Ahue' o'ene. "Huanaba' ijje'y." Ahue' o'ene. "Huanaba' ehue' ijje'y." Ahue' o'ene. "Kenyo'da Cristoen ijje'y. Kenyo'da Cristotaj ijpa'ki. Kenyo'da Cristotaj e'nigpe'ika'ta' ijpa'ki." Kenda aya'ada a'dik o'ene.

<sup>12</sup> Diosa opudomeytaj di' mo'epo mo'baktie'ea'uynok Dioseno'da mo'ene. Konigepo aya'tada yan'matinepahuika'po. Daknopo'da huadaka'da yan'manigkika'. Donayo huairi ehue' ijje'y, yan'nopo'ika'. Nogomeytaj daka' yan'manigpe'ika'. Nogomeya' dakhuea' egka'nayo bahuadiayahue' yanika'.

<sup>13</sup> Nogomeytaj dig mahuanopoe'hue' yanika'. Noga dakhuea' egka'nayo kentaj yan'bakkahuea'po huadiayahue' yanika'. Konig Cristo Huairi oro'taj bokkahuea'uynig konigti nogomeytaj yan'bakkahuea'ika'.

<sup>14</sup> Huakka' di' yan'maika'. Huayahuaya di' yan'maika'. Kenda Diosa huakka' o'pak. Di'nada e'maika'nayo konig onpapayo' mo'ika'po konigti Diostaj bo'pakika'po aya'da 'urunanada bo'kika'apone.



<sup>15</sup> Opudomeyennopo'taj Diosa kamanopo'noeye'. Kenda Diosa o'pak. Aya'ada konigti yan'nopoika'. Konigti yan'pakika'. Konigti yag'kikati'. Ken konig nogso'tida ka'ne'po Diosa mo'baktie'ea'uayne. Kenpa'ti Diostaj dakiti ya'nonika'.

<sup>16</sup> Aya'da Cristo o'manmadika'uyatenigtaj yan'nopoika'po, huanopoya'da yan'diktoikati'. Kenda nogtaj nogtaj yan'manmadikika'. Kenpa'ti Cristoen e'manmadika'taj yan'nigpeika'. Nogomeyere huayahuaya yan'manikati'. Diosen e'manmadika' urua'da yan'nopoepo huayahuaya yan'mandikika'. Diostaj dakiti mona'po daknopo'da Diostaj yan'batadi'kea'ika'. Huanopoya'da dakiti ya'nona'po yan'batadi'kea'ikati'. Dios Jesucristoere 'urua'da mo'toika'ne yan'batadi'kika'.

<sup>17</sup> Katepi' bo'kika'nig katia'pi' boa' kenda Huairi Jesús o'pakika'nig yadika'po yag'kika'. Jesústaj moknopoepo Diostaj dakitia' yan'tiona'pakikati'.

*Konig Cristoen huaknopo'e'ria huayahuaya Cristotaj 'urua'da nigka'dik o'ne.*

<sup>18</sup> Ettone'a Jesús Huairitaj eknopo'e'nayo Huairi Jesús en mo'epo, Jesús o'pakika'nigda opuden huato'e'taj yan'nigpeika'.

<sup>19</sup> Huabokereka opuden huato'e'taj di'da yanika'. Huato'e'taj huadiayhue' yanika'. Kenpa'ti huiyoka'da onahue' yanika'.

<sup>20</sup> Apag Diosa o'paknok huasi'poa opudomeyen huaojtaj huayetere yan'manigpeika'. Huaojtaj huayetere e'nigpeika'nayo Diosa durugda o'ika'apo.

<sup>21</sup> Huaoa huasi'potaj diga'da barakhue' yanika'. Huasi'potaj diga'da e'bitbitnayo huasi'po pai'da ya'neapetpi'. Onte'ti daka' nigpeehue' ya'neapetpi'.

<sup>22</sup> Opudomey huanaba' mo'epo opuden huairitaj yan'nigpeika'. Huairia e'tiahuayteyo'da daka' nigpeehue' yane'. Huairia e'tiahuayte kenpa'ti huairia tiahuahue' ee'tepi' daka' yan'nigpeika'. 'Urunopo'da Diostaj daka' yanoknopoepo daka' yan'nigpeika'.

<sup>23</sup> Katepi' bo'kika'nig daka' yag'kika'. Jesústehuapa' ij kay yan'nopoepo 'urua'nanada yag'kika'. Huabokerektayo'da ijanngikay nopoehue' yanika'.

<sup>24</sup> Cristo opuden Huairi o'enok kentayo'da yan'nigpeika'. Diosen Huasi'poere mo'noeonhuahuika'apo. Kenda mo'nopoene.

<sup>25</sup> Be'api' dakhuea' egka'nayo pai'da on'nopo'epo. Be'api' huairi huanaba'pi' dakhuea' egka'nayo Diosa castiga diga'da ya'magka'apet.

#### 4

<sup>1</sup> Huairia huanaba'taj mo'matoika'po daka' yan'matoika'. Dakhuapa yan'bayokika'. Huairi mo'tajka'nok okkahuehue' yanika'.

<sup>2</sup> Kirigayo' yan'tiona'pakika'. Tayhue'ada daka' yan'tiona'pakika'. Dakiti Dios, yan'tiona'pakika'.

<sup>3</sup> Kenpa'ti oro'taj motiona'pakika'. Cristoen huadak hua'a a'nenda Diosa soatayo' e'nopo'e'ada manopoehue' o'uyate. Oy Cristoen huadak hua'a oro'a e'manbatia'pakta' o'paki. Oroa kan'manbatia'pake'po Jesús Huairia oro'taj bo'tihuapokike'po yan'tiona'pakika'. Cristoen huadak hua'a ijanbatia'pakikame'nok huabakuda' jakyo mekgudame'ne. Huabakuda' jakyo ij jey.

<sup>4</sup> Pabla Cristoen huadak hua'a aratbuttaj 'urua'da kamanopo'e'ike'po do'taj men'tiona'pakikati'.

<sup>5</sup> Daka' yan'nopoika'po yag'kika'. Ken oknopoehue' huag'eri opudomeyere o'nika'po opudomeytaj bo'tiahuayika'nok daka' yan'nopoepo yag'kikati'. Nogomeytaj kirigayo' yan'mantihuapokika'.

<sup>6</sup> 'Urua'da yan'batia'pakika'. Nogomeytaj a'batihuapokya'po huadakda yan'batia'pakika'. Daka' yan'nopoepo dakteynopoda nogomeytaj daka' yan'manbatia'pakatokika'.

*Saludos on'manigdikta'mona'uyate.*

<sup>7</sup> Tiquico oro'omeyen huadi'da huama'buy o'e. Do'taj daka' be'tihuapokika'uyne. Doere Jesús Huairitaj o'nigpeika'uy. Do konig o'ea' montia'pakapone.

<sup>8</sup> Konigepo Tiquicotaj opudomeytaj on'nigta'mona'ne. Konig o'ea' do'taj be'huae'po kenpa'ti nogiti nogiti Cristotaj kanoknopo'e'po on'nigta'mona'ne.

<sup>9</sup> Kenere Onésimoeretaj on'nigta'mona'ne. Onésimo oro'omeyen huama'buytion o'e. Di'da mo'taene. Diostayo'da o'nigpeika'. Opudomeyen aratbut o'e. Ke'na Tiquicoere monbatia'pakapone. Iyoda aya'da huaknopo'e'eria ogkika'nig kenda opudomeytaj monbatia'pakapone.

<sup>10</sup> Aristarco doere huabakuda' jakyo o'epo, opudomeytaj saludos mo'nigdikta'mona'ne. Marcosakon saludos mo'nigdikta'mona'ne. Marcos Bernabéen huama'buy o'e. Marcos huadaktion huaknopo'e'eri o'enok kenpa'ti opudomeyte ehua'te daka'yadeti'.

<sup>11</sup> Kenpa'ti Jesús Justoa saludos mo'nigdikta'mona'ne. Aristarco Marcosere Jesús Justoere judío huaknopōē'eri o'ne. Kenomeyyo'da judío huaknopōē'eri doerea on'manmadikika'po, "Yan'nopo'korea'po Jesucristo Huairitaj yan'noknopōēpo yan'nigpeika'." Doerea on'mana'ika'nok do'taj on'durugpakanhuame'ne.

<sup>12</sup> Epafras saludos mo'nigdikta'mona'ne. Konig Cristoen huanaba' Cristoenyo'da o'kika'po opudomeyen aratbut o'e. Opudomeytaj huakka'da mo'tiona'pakika'ne. Opudomey Diostaj daka' moknopōika'po batikhue'da yanoknopōika'. Aya'da Diosa o'pak daka'da moknopōika'po aya'da bo'kika'apo. Kenda Epafra mo'tiona'pakika'ne.

<sup>13</sup> Epafras opudomeytaj mo'timepukepo diga'da mo'tiona'pakika'ne. Kenpa'ti Laodicea huaknopōē'eritaj kenpa'ti Hierápolis huaknopōē'eritaj o'matimepukepo o'manigtona'pakika'. Kenda ijtiahuayika'po opudomeytaj o'nona'ne.

<sup>14</sup> Lucas huamadakka'eri o'e. Di'da mo'ene. Opudomeytaj saludos mo'nigdikta'mona'ne. Demasakan saludos mo'nigdikta'mona'ne.

<sup>15</sup> Laodicea huama'buytaj saludos ijmanigdikta'monay. Ninfastakon saludos ijmanigdikta'monay. Kenpa'ti Cristoen huaknopōē'eri Ninfasen jakyo ogkupopakika'nigtaj saludos ijmanigdikta'monay.

<sup>16</sup> In beroba' ijnigmadoya'dey opuda yan'mona'pakdepo Laodicea huaknopōē'eritaj yan'bata'mona'. Nogda beroba' Laodicea huaknopōē'eritaj ijnigmadoya'po ijta'mona'mey e'mokyede'te yan'mona'pakti'.

<sup>17</sup> "Huairi Jesús aya'da ona'uyate, Arquipo, 'uruda yanopōēpo daka' yakadhuahuika'." Kenda Arquipotaj ya'nonati'.

<sup>18</sup> In saludo huadik on'nigta'mona'ne do'hued huaba'a on'nigmadoya'ne. Huabakuda' jakyo ijjeonhuahuikay. Do'taj okkahuehue' menika'. Dios opudomeytaj daka' mo'tōike', ken.

## 1 TESALONICENSES

### Tesalónicaya' huaknopōē'eritaj Pabla huakkuruda o'manigmadoya'uyate.

*Tesalónicaya' Jesucristotaj huaknopōē'eri huakupopakika'eritaj Pabla nogerea o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Huadi'da huama'buy huadi'da huidpo o'maene. Apag Diostaj Jesucristo Huairitaere moknopōēpo. Tesalónica jakyo bokupopakika'. A'batadi'keaya'po bo'kupopakika'. Do Pabla on'nigmadoya'ne. Doere Silvano kenpa'ti Timoteoere o'ey. Apag Diosa Jesucristo Huairierea daka' 'urua'da mo'tounhue', bo'tihuapoknhue' mo'nopo'noeyanhue'po ijtiona'paki.

*Tesalónica jak huaknopōē'erimey Jesucristotaj daka' o'noknopōēpo 'urua'nanada ogkika'. Pabla ona'ti o'matinopōēpo Diostaj dakiti ona'uyate.*

<sup>2-3</sup> Jesucristotaj daka' moknopōēpo nogomeytaj huadakda bokika'. Kenpa'ti Diostaj di' mo'ēpo nogomeytakon daka' mo'matihupokika'ne. Kenpa'ti moknopōēpo batikhue'da Jesucristo Huairi e'tiaktaj mon'maboika'. Kenda durugda on'tinopōēpo Apag Diostaj "Tesalónica huaknopōē'eritaj dakiti Dios," kirigayo' o'tiona'pakikay.

<sup>4</sup> Diosa di'nanada mo'ēne. Ke'nensi'po huagē' mo'baktie'ea'uyne o'nopoēne, egomey, pogomey.

<sup>5</sup> A'nenda opudomeyere o'ika'po Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuame'ne. Ijja'poda onbatia'pakhue' o'neme'ne. Diosen hua'a o'nonbatia'pakikame'ne. Kenda huadak hua'a buttida o'e Diosen Nokirega mo'nopoēame'ne. Diostaj eknopōē' a'tihuapokya'po Diostaj o'nigpeikay. Huadakda opudere o'ika'mey opud kenda mo'nopoēt.

<sup>6</sup> Jesucristoa Diostaj o'nigpeika'po pai'nanada o'nopo'e'uyate. Oro'akon Diostaj o'nigpeika'po pai'nanada o'nopo'ikay. Opuḍ konigti Jesucristoen huadak hua'a durugnanada mo'pēē'uy. Diosen Nokirega mo'durugpaka'uyne. Moknopōika'nok pai'nanada mo'nopo'e'ika'.

<sup>7</sup> Macedoniabayo Acayabayo aya'ada Jesucristotaj huaknopōē'eria kenda mo'tipeēdepo opudomeyonig Jesucristotaj eknopōē'ta' on'pakika'.

<sup>8</sup> Huakka' aratbuttaj nogyon nogyon Jesucristoen huadak hua'a mo'manbatia'pakonhuame'ne. Macedonia huadaribayo huagē'eria Acaya huadaribayo huagē'eria nogbaya' nogbaya' huagē'eria huadak hua'a on'pēēdepo kenpa'ti Diostaj daka' moknopōē on'tipeēde. Konigēpo Diostaj moknopōēnok kenda nogya' nogya' batia'pakhue'dik o'ey.

<sup>9</sup> Opuḍ Tesalónica huaknopōē'eria Jesucristotaj daka' o'noknopōika'. Kenda nogya' nogya' bo'huaika'ne. "Tesalónica huaknopōē'eria Pablomeytaj durugteda on'baedpo on'manigpēē'uyate. Kenpa'ti on'nopo'korea'depo ke'nen e'ketka' diostaj on'maenondepo huaboa'da hueretda Diostaj o'noknopōika'." Kenda nogya' nogya' bo'huaika'ne.

<sup>10</sup> Kenpa'ti Diosensi'po Jesústaj e'bueytada Diosa o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti Diosa ke'ponananada castiga o'magka'apo. Jesúsa oro'tanayo huaknopōē'eritaj daka' bo'tioka'apone. Ken Jesucristo kurudya' o'tiakapo. Jesucristotaj daka' o'noknopōēpo o'nonmabo'ika'. Kenda nogba nogbaya' bo'huaika'ne.

## 2

*Tesalónica aratbuttaj Diosen Jesucristoenere 'urua'da o'manmadika'uyate Pabla.*

<sup>1</sup> A'nenda opudtaj ijmatā'unhua'po Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhua'po daknopoada o'nonbatia'pakonhua'nok mo'nopo'korea'po daka' Jesucristotaj moknopōē'uy. Nama'da ijjeḍpo tā'unhuahuahue' o'ne'uy, kenda mo'nopoēt egomey.

<sup>2</sup> A'nenda Filipos huakka' jakyo ijeonhua'po Jesucristoen huadak hua'a ijanbatia'pakonhua'depo diga' do'taj mentidi'kudhua'po kenpa'ti dakhuea' menogkadhua'uyne. A'ti o'nen jakyokon opudtaj ijtiakpo huadak hua'a e'manbatia'pakte huakka' mona pakhue' e'ne'tada kenda nopōēhue'ada kenpa'ti me'pukhue'ada Diosa be'tihuapoknhok teynopo'da Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhua'uyne. Kenda mo'nopoēt.

<sup>3</sup> Huadak hua'a nama'da manbatia'pakhue' ijjunhua'po aratbuttaj nama'da huaknopōē' nama'da e'mana' manmadikahue' ijikay. Aratbuttaj buttida huaknopōē' daknopo'da buttida hua'a ijanmanmadikikay.

<sup>4</sup> Huadak hua'a Pablo daka' o'manbatia'pakika' Diosa o'nopoꝑenok "Aya'tada huadak hua'a yamanbatia'pakika'," Diosa mena'uyne. Konigepo huadak hua'a 'uruda ijmanbatia'pakikay. "Huadakda o'manbatia'pakika'." Kenpa' aratbuta e'huaa'taj pakhue' e'eada "Huadakda o'manmadika'ika', do'huedyo'da o'kika'," Diosayo'da e'huaa'ta' ijpakpo. Diosa oro'en e'nopoꝑe' o'nopoꝑe'ika'.

<sup>5</sup> Do'taj me'nonpejike'po "Huadakda mo'ene, huadakda bo'kika'," kenda nama'da onahue' o'nika'uyne. O'nen huakupe a'bakaya'po nama'da onahue' o'nika'uyne.

<sup>6</sup> "Pablomey huadakda o'ene." Yan'batia'pakonhua'. Oro'anayo onahue' o'nika'uyne. "Oro' Cristoen huata'moneri o'ey. Oro'taj nigpejika'dik mo'ene." Kenda ona'dik o'nenig'a onahue' o'nika'uyne.

<sup>7</sup> Daka' on'tojika'ne. Do'tayo'da me'nigpejike'po ighua' onahue' o'nika'ne. Konig huayey yobedtaj di' o'nika' daka' on'tojika', ken konigti opudtaj di' o'nika'ne.

<sup>8</sup> Huakka' di' o'nepo Jesucristoen huadak hua'a e'manmadikika'ta' ijpakpo kenpa'ti Jesucristotaj kanoknopoꝑe'po kenpa'ti kan'nigpejike'po opudomeytaj o'tihuapokta' ijpakika'uy.

<sup>9</sup> "Diosen hua'a o'nonmadikika'nig kente huakupe men'yok." E'mana'ta' pakhue' ijjepeo huadak hua'ayo'da kenpa'da e'manmadikika'ta' ijpakpo o'nonmadikika'ne. Huadak hua'a o'nonmadikendepo do'hueddakan aypotehuapa' diga' ijbaa'ika'uy. Huame'noe sikyoere diga' ijbaa'ika'uy. Kenda mo'nopoꝑe'.

<sup>10</sup> Opud huaknopoꝑe'eriere ijika'uy. Do'taj bo'tiahuayikame'ne on'peikame'ne. Diostaj daka' yoknopoika'uy, kenpa'ti huadakda ijikika'uy kenda on'tinopoꝑene kenpa'ti Diosa me'tinopoꝑene. Dakhuea' o'ka'uy be'api' huaahue'dik me'nene.

<sup>11-12</sup> Konig be'api' huaoa huasi'potaj daka' o'manmadikika' ken konig Diostaj daka' yan'nigpejika' daka' o'nonmadikikame'ne opudtaj. Diosen mo'ene. Konig Diosensi'po mo'ene. Diosere 'urunanada mo'noeonhuahuika'apone. Diosensi'po ya'nepo huadak yag'kika'. Kenda aya'tada o'nona'ika'ne.

<sup>13</sup> Diosen hua'a o'nonbatia'pakonhua'uyunig mo'nigpeꝑepo moknopoꝑe'uyne. Konig huabokereken e'manmadika' o'ne nopoꝑehue'ada mo'peꝑepo, moknopoꝑe'uyne. Diosen buttida e'manmadika' o'e mo'nopoꝑepo mo'nigpeꝑe'uy. Konigepo opud Tesalónica huaknopoꝑe'eritaj "dakiti Dios," yona'ikay.

<sup>14</sup> Jesucristotaj moknopoika'nok onyoyo' huaꝑe'eria bo'tierikonhuame'ne. Dakhuea'nanada mogkadhuahuame'ne, egomey pogomey. Konigti Judea huadaribayo judío huaknopoꝑe'erien onyoyo' huaꝑe'eria dakhuea' on'magka'ika'. Judío huaknopoꝑe'eritaj on'magka'ika'.

<sup>15</sup> A'ennada judío aratbuten adhuae'pane' Diosen huamanbatia'pakeritaj on'batiarakikame'te. Kenpa'ti judioa Jesús Huairitaj on'arakuyate. Do'takon dakhuea' mogkika'po do'taj me'nen'uyne. Kenpa'da dakhuea' ogkika'po Diostaj durugpakahue' o'nika'. Aratbuta huadak hua'a peꝑehue'dik ka'nike'po dakhuea'da on'kadhuahuika'.

<sup>16</sup> Dios judío ehue'taj dakhuea' e'ka' kamanopo'kore'po Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'uy. Judío aratbuta mo'manmadika'batika'uyne. Ken konig ogkika'nig'a Diostaj nogiti nogiti dakhuea'da ogkika'. Oynayo Diosa diga' o'bahuadiaydepo ke'ponanada castiga o'magka'apo.

*Tesalónica jak huaknopoꝑe'eritaj onte'ti e'bata'huadunhua'ta' o'pak Pabloa.*

<sup>17</sup> Opudtaj o'nokhua'depo nogyoða adteda o'nokika'po opudtaj huakka' ijnopoꝑikay. Kenpa'ti e'ta'huadunhua'ta' huakka' ijpakikamey.

<sup>18</sup> Opudtaj a'bata'huadey e'nopoika'tada toto' huairia menokboe'ikame'ne.

<sup>19-20</sup> A'timon Jesucristo Huairia onte'ti bo'huatiaakapone. E'huatiaakde'te do'hua e'manmadika' Jesucristoen daka' moknopounhua'po 'urua'da mo'nigpeunhua'nok Jesucristo Huairia e'bahuahuayde'te durugnanada ijdurugpakapoy. Kenpa'ti huadakda moknopounhua'nok kenpa'ti Jesucristo Huairitaj daka' monigpejika'nok "dakiti Dios" yona'ika'apoy, egomey.

### 3

<sup>1</sup> Konigepo Atenas jakyo ijika'po opudomeytaj tipeꝑhued ijjepeo "Tesalónica huaknopoꝑe'eri monig yanoknopoꝑe' monig Diostaj yan'nigpejiket," ijnopoꝑe, "Iyo Atenas jakyo Silvanoere botta'yo'da a'ikaya'po.

<sup>2</sup> Timoteotaj oro'en huama'buy opudtaj a'manigta'monay'." Ijnopoꝑe'uy. Diosa Timoteotaj oktie'ea'uy, huadak hua'a kamanbatia'pakike'po kamanmadikike'po oktie'ea'uy. Doere huadak hua'a daka' o'manbatia'pakika'uy. Opudomeytaj nogiti nogiti eknopounhuahuika' kabatihuaꝑoke'po on'nigta'mona'uyne. Kenpa'ti nogiti nogiti e'nigpejika' kabatihuaꝑoke'po on'nigta'mona'uyne Timoteotaj.

<sup>3</sup> Kenpa'ti aratbua opudtaj en'tieriktada kenpa'ti dakhuea' egka'tada moknopogepo batikhue' ka'ne'po on'nighta'mona'uyne. Jesucristo moknopogonok aratbua bo'tierekonhua'apone, bo'tidi' kudhua'apone, dakhuea' mogkadhua'apone mo'nopogot.

<sup>4</sup> Kenpa'ti opudtaj on'ta'huadunhua'po, "Jesústaj oknopogehue' huae'eria oro' huaknopog'eritaj mo'batierikapone kenpa'ti dakhuea' mogka'apone." Kenda o'nona'uyne. Kenda opudtaj mogka' depo kenpa'ti oro'takon mogka'uy mo'nopogot.

<sup>5</sup> Konigepo "Menpa' opudtaj toto' huairia kenda yanoknopogebatik nama'da ya'manetpi'. Kenpa'ti yanoknopogebatikdetpi'. Huadak hua'a o'nonmadika' uynig'a." Ijnopogepo ijme'pukuy. Kenpa' ijnopogepo Timoteotaj on'nighta'mona'uyne. "Jesucristotaj monig moknopojika'. Monig monigpeika'." Yamanati'. Timoteotaj yona'uy, ken.

<sup>6</sup> Oynayo Timoteo bo'ta'huadunhua'depo do'tekon o'kumejdeme'. Huadakda Diostaj o'noknopojika'te kenpa'ti huayahua'ya di'da on'maika'te menbatia'pakato'me'ne. Oro'taj di'da moknopojika'po kenpa'ti e'tiakta' on'tipaknok konigti opudtaj e'tiatikta' o'paki.

<sup>7</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'nok aratbua menhuadiayika'ne kenpa'ti dakhuea' me'nogkika'ne. Opudomeynayo Jesucristotaj daka' moknopojika'tenok on'tipe'edepo durugnanada o'nea'ne do'taj.

<sup>8</sup> Oy opudomey Jesucristotaj oknopogebatikhue'da moknopojika'po daka' mo'nigpeika'po oro'omeya kenda o'nopogepo durugnanada o'noe'nhuahui'kay.

<sup>9</sup> Kenpa'ti opuda daka' moknopojika'nok durugnanada o'epo dakiti Dios ona'ikay.

<sup>10</sup> "Tesalónica huaknopog'eritaj Jesucristoen nogiti nogiti kan'manmadike'po, nogiti nogiti eknopog'e' nogiti nogiti e'nigpeika' kan'mantihuapoke'po mota'mona'." Sikyo huame'noere Diostaj o'tiona'pakikay.

<sup>11</sup> "Tesalónica huaknopog'eriedbayo betohua', Apag Dios, Jesús Huairi.

<sup>12</sup> Konig Tesalónica huaknopog'eritaj oro'a di'nanada o'maikay. Konigti Tesalónica huaknopog'eria huayahua'ya di' e'maika' kenpa'ti aya'tada di' e'maika' yabatihuapokika', Jesús Huairi.

<sup>13</sup> Kenpa'ti huaknopojika' yamanopo'teypaka', Dios. Kenpa'da huadagnada huamae', dakhuea' kahue' kan'maika'po Diosa yabatihuapokika'. Jesús Huairiere huaknopog'eriyoy' en'tiakte 'uruda e'noknopojika'te, kenpa'da huadakda en'maika'te yabahuahua'ytii'." Kenpa' Diostaj o'tiona'pakikay.

## 4

*Kenda Diosa o'pakika' nogiti nogiti yag'kikati'.*

<sup>1</sup> Oyedda, egomey pogomey, Jesús Huairia kenda o'paknok ihua'da ona'ne. Daka' men'peg' do'taj. Diostaj a'duruggakaya'po monig kika'dik o'ey a'nenda o'nonmadika'uyne. Kenda nogiti nogiti yag'kikati'.

<sup>2</sup> Jesús Huairia kenda o'paknok kika'dik mo'ene o'nona'uyne. Kenda o'nona' uynig mo'nopogot.

<sup>3</sup> Huadakda yanika'. Dioseno'da daka' yag'kika'. Kenda Diosa huakka' o'pak. Nog huabokerekere bakdejhue' yanika'. O'nen hua'og'ehue'tada bakdejhue' yanika'.

<sup>4</sup> Hua'og'taj daka' yan'matojika'. Konig Diosa o'pak daka'da yan'manika'.

<sup>5</sup> Diostaj oknopogehue' huae'eria on'to'epakpo daka' matogehue' o'nepo hua'og'eda o'deretpakpo kenpa'da on'bakdejika'. Kenomey ogkika' konigti kahue' yanika'.

<sup>6</sup> Dakhuea' kahue' yane'. Huaknopog'eri huama'buyen hua'og'taj bakdejhue' yane'. Kenpa' huaka'eritaj Jesús Huairia castiga o'magka'apo. Kenpa' daka' a'nenda o'nona'uyne.

<sup>7</sup> Huadagnanada kagkike'po kenpa'ti Diostayo'da kan'duruggakike'po Diosa bo'baea'uyne. Dakhuea' kagke'po Diosa baehue' mo'uyne.

<sup>8</sup> Be'api' oro'taj e'peeta' pakhue' ee'nayo Diostaj peg'hue' o'ne. Diosen Nokirega mo'nopoto'ene. Oro'omey Diostayo'da o'nigpeikay.

<sup>9</sup> Kenda Diosa mon'madika' uynok huayahua'ya di' yan'maika'. Nogiti do'akon ahue' o'nene egomey.

<sup>10</sup> Huabada nogyon nogyon Macedonia huadaribayo huaknopog'eri huama'buytaj di' mo'maika'. Nogiti nogiti di'nada yan'maika', o'nona'ne.

<sup>11</sup> Huakka' bo'pakpo daka' yanika'. Nogatj dakhue'da bahuaahue' yanika'po o'nenda yag'kika'. Kenda a'nenda o'nona'uyne.

<sup>12</sup> Ken konig bo'kika'nok oknopogehue' huae'eria daka' moknokotdepo mana'dik mo'ene. Konig aya'da e'teonigti e'dik mo'epone. Kusitokhue'dik mo'epone.

*Jesucristo o'tiakpo huaknopog'eritaj o'batobehuikapo.*

<sup>13</sup> Oknopogehue' huae'eri on'bueydepo onte'ti noyhuadhue' o'neaponok kenomeyen huabeta dig'a da on'tabahuikika'. Huaknopog'eria ekbueyde'te suhue' ehue'dik o'ene kenpa'ti

oro'nayo huikhue'dik o'ene, egomey. Huaknopqe'erinayo noyhuaddik o'neapo. Kenda e'manopoqa'ta' o'paki.

<sup>14</sup> Jesús o'buey'uyate. E'bueyada o'noyhuaduyate o'nopoene. Kenpa'ti aya' hua-knopqe'eri e'buey'uytaj Jesús kenoka' e'tiakte Diosa o'manoyhuada'apo. Jesúsere kurudyo o'batobehaikapo o'nopqene.

<sup>15</sup> Kenda Jesús Huairi mo'nopoqa'uynig kenda o'nonmadika'apone. Jesús Huairi e'huatiakte Jesúsén huaknopqe'eri on'mabueyde'uy ke'na noyhuadhued oro'omeytaj huakkuru tohuahue'dik mo'ea'pone. Onokteteyo' bo'tohua'apone e'buey'uytaere hua-noe'eriere mo'batobehaikapone.

<sup>16</sup> Ken kurudya' Jesús Huairi o'huarakapo. Utta'da o'okoypo o'huarakapo. Konig Diosen huata'moneri huairi 'utta'da o'okoyapo, Diosen huatoka' trompeta' utta'nada ea'te Jesús Huairi o'huarakapo. Huaknopqe'eri e'buey'uytaj huakkuruda o'manoyhuadapo.

<sup>17</sup> Kenta' oro'omey bueyhued huaq'eritaj kenomeyere kurudyo e'sihui'yo Diosa bo'tobehaikapone. Kurudyo onokteyo' Jesús Huairitaj o'huahuayapone. Jesús Huairiere kenpa'da o'manoehuahuika'apone.

<sup>18</sup> Konigepo kenda mon'batia'pakika'po huayahuaya mon'madurugpakika', ken.

## 5

<sup>1</sup> Keniga huabayok Jesús Huairi o'tiakapo kenpa'ti kenoka' Jesús Huairi o'tiakapo nig-madoyahue'dik o'nene, egomey.

<sup>2</sup> Castiga a'magkaya'po Jesús Huairi o'tiakapo. Kenme'noete kenoka' onmabohue' ee'te idapi' o'tiakapo. Konig sikyopi' nopqehue' ee'te huabereeri on'tiakika'. Ken konig nopqehue' ee'te Jesús Huairi'ida o'tiakapo. Castiga a'magkaya'po'ida o'tiakapo. Kenda oyda mo'nopoqet.

<sup>3</sup> "Daka'da o'maene. Be'api' oro'taj ogkahue'dik mo'ea'pone." Oknopqehue' huaq'eria kenpa' e'batia'pakte idada Diosa castiga o'magka'apo. Konig ettone' bogdakhue' o'nepo asi'popakya'po idada diga' on'tiri'ika'. Ken konig idada castiga o'magka'apo. Be'api' monhue'dik o'neapo.

<sup>4-5</sup> Opudnayo Diosen mo'epo konig huakjeyyo mo'ika'po huadakda bo'kika'. Huadak bo'kika'po konig huame'noeteda mo'ika'. Konig sikkiregyo huaq'eri dakhuea' ogkika' ken konig, dakhuea' kahue' yanika'. Konig huabereeria aratbuttaj pai'da o'manopo'eanika', ken konig Jesús Huairi o'tiakpo opudomeytaj pai'da nopo'eahue' mo'ea'pone, egomey.

<sup>6</sup> Nogomey sue'da on'nigpeepo Jesús Huairitaj onmabohue' o'nika'. Konig kenomey ogka' kahue' yanet opud. Ya'nonmabo'ika'. Jesús Huairitaj ya'nonmabo'ika'. Daka'da mo'nopoqepo huadakda bo'kika'po Jesús e'tiakte ya'nonmabo'ika'.

<sup>7</sup> Sikyo on'batayika'. Kenpa'ti sikyokon on'mamayika'. O'nokkudika'.

<sup>8</sup> Oro'omeynayo Diosensi'po o'epo konig huame'noete huaq'eri o'epo, huadakda o'kika'ne. Okkudahue' mo'nepo daka' mon'opoika'. Toto' huairia oro'taj nama'da ena'ta' bo'tipakika'ne. Kentaj mo'noktioka'. Sorotataj huaq'taj on'tioka'ika'. Huakutaj on'tioka'ika'. Ken konig daka' Diostaj mo'noknopoika'po kenpa'ti di' huayahuaya mon'maika'po mo'noktioka'ika'. Konig huakutaj e'tioka'nig a'eya'po Diosa mo'nopo'yare'po oknopoikay.

<sup>9</sup> Diosa castiga e'magka'ta' pakhue' o'epo e'manopo'yarea'ta' o'pakika'. Oro'omeytaj a'manopo'yareaya'po oro'en Jesucristo Huairia mo'nigbuey'uyate.

<sup>10</sup> Jesucristoa a'manoehuahuiakaya'po mo'nigbuey'uyne. Jesús e'tiakapotada oro' e'buey'uytayopi' e'noenayopi' konigti Jesúsere o'manoehuahuiaka'apone.

<sup>11</sup> Konigepo huayahuaya daka' yan'batia'pakika'. 'Uruda yanoknopqe'. Daka' yan'nigpeika'. Huayahuaya yan'batia'pakika'. Konig oy Diosen daka' bo'kika'konigti nogiti nogiti daka' yag'kikati'.

*Pabloa huaknopqe'eritaj o'maboroay.*

<sup>12-13</sup> Opuden huaknopqe'eri huairi o'nepo Jesucristoen mo'manmadikika'ne kenpa'ti Diostaj daka' yan'nigpeika' mona'ika'ne. Kenomeytaj daka' yan'matinopoika'po, yan'manigpeika'po, kenpa'ti di' yan'maika'. Kenda ijpakpo konig ighua'da o'ona'ne, egomey pogomey. Kenpa'ti huayahuaya bahuadiayikahue' yanikati'.

<sup>14</sup> Huakka'ahuiti baahue' o'nika'. "Yan'baa'." Yan'manika'. Nogomeypi' nopo'durugpakhue' o'nika'. "Yan'nopo'korea'po yan'nopo'durugpak." Yan'manati'. Nogomeypi' sue'da on'nigpeika'. "Nogiti nogiti yan'noknopoepo yan'nigpeika'." Yan'manikati'. Aya'tada bahuadiayhue'da ya'neonhuahuika'.

<sup>15</sup> Be'api' dakhuea' egka'nayo kenpa'ti ogkahue' yane'. Huayahuaya 'urunanada yan'matoika'. Aya'tada huadakda yanika'.

<sup>16</sup> Diostaj daka' yanoknopoika'po yan'durugpakikati'.

<sup>17</sup> Kenpa' da yan'tiona' pakonhuahuikati' Diostaj.

<sup>18</sup> Ke'poda e'eadapi' dakhue'da e'eadapi' huadakda e'eadapi' kenpa'da Diostaj dakiti ya'nona'ika'. Jesucristoen huaknopog'eri mo'enok kenpa'ti Dios o'paknok dakiti yan'tiona'pakikati'.

<sup>19</sup> Diosen Nokirega opudtaj mon'madikika'ne mo'nopo'tojika'ne kenpa'ti bo'tihuapokika'ne. Diosen Nokirega kenda egkika'te "keje" ahue'yane'. Diosen Nokiregtaj "keje" ahue'dik yane'.

<sup>20</sup> Huamanmadika'eritaj Diosa daka' o'manopog' nok kenomeytaj yan'manigpeika'.

<sup>21</sup> Sue'ada huamanmadika'eri buttida on'nopog'epo buttida hua'a on'manmadikika'. Nomeynayo nama'da on'manmadika'. Daka' yan'maknopog'epo, menpa' buttida onda', nama'dapi' e'manmadika' o'e, daka' yan'maknopog'epo buttida huadik en'manmadika'nayo daka' yan'maknopog'epo yan'manigpeika'.

<sup>22</sup> Dakhuea' e'ka' yan'maenonpo onte'ti dakhue' e'ka'ta' pakhue' yanikati'.

<sup>23</sup> Diosa 'urunopoa'da mo'manopo'eanhue', huadak e'nopoika' bo'tihuapokonhue', dakhuea' e'nopoika'te bo'tihuapokonhue', Diostaj huadak huakika' mo'tihuapokonhue'. Jesucristo onte'ti etiakde'te opudada huadakda kagkike'po kan'nopoike'po kenpa' on'tiona'pakika'ne.

<sup>24</sup> Diosa boktie'ea'uayne. Da onahue' moika'ne. Aya'tada huadak e'kika' bo'tihuapokika'apone.

*Ta'pota' e'tiona'pak o'manigdika'mona'.*

<sup>25</sup> Oro'takon motiona'pakika' egomey.

<sup>26</sup> Huama'buytaj keyoda yan'manigdika'mona'.

<sup>27</sup> In beroba' o'nigmadoya'nig aya' huama'buytaj yan'manati'. Jesús Huairiera doereada o'nona'ne.

<sup>28</sup> Jesucristo Huairia di' yamaika'. Kenpa'ti yamatinepahui'ika', opudomeytaj ijmatiana-pakikay, ken.

## 2 TESALONICENSES

### Tesalónica huaknopø'eritaj Pabla bottaa' o'manigmadoya'uyate.

*Tesalónicaya' Jesucristotaj huaknopø'eri huakupopakika'eritaj Pabla nogerea o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Tesalónica huag'eri huama'buey huidpoere huadi'da on'taene. Jesucristo Huairitaj kenpa'ti Apag Diostaj huaknopø'eri mo'epo bo'kupopakika'. Do Pabla on'nigmadoya'ne. Do Silvano Timoteomeya on'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Oro'omeyen Apag Dios Jesucristo Huairierea 'urua'da motounhuahuike' bo'tihuapokonhuahuike' mo'manopo'noeyike' opudomeytaj.

*Jesucristo e'tiakte Diosa castiga o'magka'apo. Dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'apo.*

<sup>3</sup> Nogiti nogiti Diostaj 'urunanada moknopøenok kenpa'ti huayahuaya nogiti nogiti di' mo'maika'nok opudomeytaj on'tinopøepo dakiti, Dios o'tiona'pakikay. Kenpa' ea' huadakda o'enok, egomey pogomey.

<sup>4</sup> Oknopøehue' huag'eria bo'tierikika'ne. Dakhuea' mogkika'ne. Pai'da e'nopo'unhuada Jesucristotaj oknopøebatikhue' mo'unhua'po daka' moknopounhuahuika'nok kenda durugteda Jesucristoen huaknopø'eritaj nogyo nogyo egkupopakika'te o'manbatia'pakonhua'po daka' o'noknopounhuahuika' oro'ada o'manbatia'pakonhuay.

<sup>5</sup> Konigepo kenoka' opudtaj diga' mo'huanopøepo kenpa'ti diga' mogka'nig'a opuda daka' moknopøe batikhue'da moknopoeonhuahuika'nok Diosa opudtaj daka' me'noknopøika'ne. Buttida Diosa o'batia'pakapo. Jesucristo kurudya' e'tiakte, "Konigepo opud daka' moknopøika'nok opudtaj diga' mogkika'ne. Do'huedsi'po mo'ene." Diosa mona'apone.

<sup>6</sup> Opudtaj pai'da huamanopo'ea'eritaj Diosa daka' o'matinopøepo kenomaytataj pai'nanada o'manopo'ea'apo.

<sup>7</sup> Nogok Jesús Huairi kurudya' e'tiakte castiga a'magkaya'po e'tiakte oro'omey pai'da huanopo'unhuahuika'eritaj durugda mo'manopo'tounhuahua'apone, Diosere durugda monopo'unhuahuika'apone. Jesús Huairi Diosya' kurudya' o'huarakpo e'bakpaknopoya' teyda Diosen huata'monierie o'huarakapo.

<sup>8</sup> Diostaj oknopøehue' huag'eritaj kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'ataj nigpøehue' huag'eritaj Jesucristoa o'tiakdepo castiga o'magka'apo.

<sup>9</sup> Jesús Huairia castiga o'magkadhuahuika'apo. Jesús Huairi jeynananada kenpa'ti teynanada o'ika'po kenpa'nada keyoda Diosa o'maenapo.

<sup>10</sup> Jesús Huairi e'tiakte aya'ada huaknopø'eria opudomeyere on'me'puke'po 'urua'nanada o'e aya'ada konigti o'huaa'apone. Jesucristoen huadak hua'a opudomeya oro'taj mo'pøe'uy nok Jesucristo e'tiakte kenere mo'unhuahuika'apone.

<sup>11</sup> Opudomeytaj o'nigtiona'pakika'po ke'nen 'urusiponig e'mae' opudtaj mo'bayahue', opudtaj mo'madurugpake', huadak e'kika' bo'paknok bo'tihuapokike', teyda o'epo bo'tihuapokike' kenpa'ti huaknopøika' huanigpøika' teyda bo'tihuapokike', kenpa' o'nigtiona'pakika'ne.

<sup>12</sup> Kenpa' o'nigtiona'pakika'nok 'urunanada bo'kika', daka' moknopøika', kenda nogomeya bo'tiahuayika'po Jesús Huairi 'urunanada o'e o'noknopøepo on'batia'pakika'apo. Opudomeykon Jesús Huairien mo'enok huadakda o'nika' aya'ada moknopøepo. Diosere Jesucristo Huairiere di' mo'maepo mo'matinepahui'po 'urunanada monigkika'apone.

## 2

*Dakhuea'da huaka'eri huairi o'epo.*

<sup>1</sup> Oro'en Huairi Jesucristo o'tiakapo. Kenere o'kupopakapoy. Jesúsere Diosa oro'taj bo'kupopakapa'apone. Kenda e'batia'pakta' o'paki, egomey pogomey.

<sup>2</sup> Sue'ada nama'da on'batia'pakpo nama'da mo'nigmadoya'po, do'a Pabla on'nigmadoya'ne nama'da on'batia'pakapo. Jesucristo Huairi onte'ti o'tiakdeme' nama'da on'batia'pakapo. Jesucristo Huairi onte'ti o'tiakdeme' e'pøe'ada ida me'pu'kudhue' yane'.

<sup>3</sup> "Jesucristo Huairi o'tiakdeme'." Nama'da mona'apone. Kenda manpøehue' yane'. Nogok Jesús Huairi o'tiakapo. Tiakhued e'ged huakkuru aratbut Diostaj on'huadiayapo kenpa'ti huabokerek dakhuea'da huaka'eri huairi o'epo. Kentaj Diosa castiga o'gkadhuahuika'apo.



<sup>4</sup> Ke'na dakhuea' huaka'eria Diostaj digá' o'huadiayapo. Dios e'ketka'takon o'bahuadiayapo. Donayo huadaknada ijjeý o'batia'pakapo. Diosen jakyo o'huadpo "Dios ijjeý," "Do'taj men' nigpeika'," nama'da oa'ika'apo.

<sup>5</sup> Kenda opudomeyere ijjeýoed o'nonbatia'pakuýne. Menpa' bokkahuepi'.

<sup>6</sup> Oy nogtiada o'paknok dakhuea' huaka'eri huairi tiakhueddik o'ë. Nogok o'paknok tiakdik o'ëapo. Kenda mo'nopoet.

<sup>7</sup> Konig iregíreg dakhuea' o'ka' depo oy dakhuea' huaka'eritaj Diosa o'toepo a'ti nogok o'enonapo.

<sup>8-11</sup> Kenoka' dakhuea' huaka'eri huairi o'tiakapo. Toto' huairia o'tihuapoknok teyda o'ëpo o'tiakapo. Nama'de a'maknopoeaya'po 'urua'nanada o'kika'apo. Konig tiahuaýhue' o'nunhuahuika' kenda o'ka'apo. Nama'da o'mana'apo. Oknopoehue' huag'eritaj kenpa'da huabueyeritaj dakhuea'da o'nopoepo nama'da o'manopoea'apo. Kenpa'da on'mabueyapo a'nopo'yareaya'po Jesucristoen buttida hua'a pakhue' o'nenok. Konigepo "Nama'da kanoknopoe'," Diosa oa'. Kenpa'ti ke'na dakhuea' huaka'eritaj Jesús Huairia o'tipojpo o'arakapo. Kenpa'ti Jesús Huairi 'urunanada jeýnanada o'tiakpo dakhuea' huaka'eritaj kenpa'da o'batikanapo.

<sup>12</sup> Ken konig o'ka'po aya' buttida hua'a oknopoehue' huag'eritaj aya' dakhuea' e'ka' huapakeritaj kenpa'da castiga o'magka'apo.

*Tesalónica huaknopoe'eritaj a'manopo'yareaya'po Diosa o'baktie'ea'uyate.*

<sup>13</sup> Diosa a'manopo'yareaya'po huakkuruednanada mo'bae'ea'uyatenok "Dakiti Dios" tiona'pakika'dik o'ene, egomey pogomey. Jesús Huairied huadi' mo'ene. Diosen Nokirega' mo'nopo'toepo 'urunopoa'da mogkika'ne kenpa'ti Jesucristoen buttida hua'a moknopoenok Diosa mo'nopo'yarea'ika'ne.

<sup>14</sup> Diosa o'paknok Jesucristoen huadak hua'a o'nonmabatia'pakuynok moknopoe'uyne. Jesucristo Huairiere 'urunanada kan'manounhuahuike'po.

<sup>15</sup> Opudtaj on'ta'unhua'po daka' o'nonmadikadhuahua'po kenpa'ti huamanmadika' beroba'te on'nigmadoyadhua'uyne. Kenda okbatikhue'da okkahuehue' ya'nepo daka' yanoknopounhuahuika', egomey.

<sup>16</sup> Oro'en Jesucristo Huairi kenpa'ti oro'en Apag Dios o'pakpo oro'omeytaj di' mo'ëpo mo'nopo'duruggpakanhuahuika'apone kenpa'ti 'urua'nanada mogkadhuahuika'apone oro'taj mo'nopoëa'ne.

<sup>17</sup> Ken Diosa 'uruda huanopoeýo' mo'nopo'toëonhuahuike' kenpa'ti huadakda huamanbatia'pakika' huadak huakika' mon'tihuapokonhue', ken.

### 3

*Oro'taj motiona'pakika'.*

<sup>1</sup> Kene'huaya' o'nona'pone egomey pogomey oro'taj yan'tiona'pakika'. Jesús Huairien e'manmadika' ijhuiti ehue' manbatia'pakdik ijjeapoypi'. Nogyo nogyo manbatia'pakdik ijjeapoy. Kenpa'ti konig opudomey daka' mo'pee'uy. Konigti huakka'ada kan'nigpee'po ken konig yan'tiona'pakika'.

<sup>2</sup> Aya'da huaknopoe'eri ehue' o'nepo huakka'ahuiti dakhuea' huaka'eri oro'taj dakhuea' e'magka'ta' on'pakika'ngita daka' yabatioka' Diostaj motiona'pakikati'.

<sup>3</sup> Jesucristo Huairia kenda ijka'apoy oa'po kenda o'kika'. Kentayo'da daka' oknopojika'dik o'ene. Opudomeya daka' Diostaj huaknopojika' daka' huanipejika' bo'tihuapokapone. Kenpa'ti toto'en nama'da huanopoe'taj bo'tioka'ika'apone.

<sup>4</sup> Kenpa'ti kenda o'noname'ne bo'kika' kenpa'ti bo'kadhuahuika'apo Jesucristo Huairitaj oknopoeýo daka' o'tinopoeý.

<sup>5</sup> Diosa di' o'maika'. Diostaj nogiti di' huajka' Jesús Huairia bo'tihuapokike'. Kenpa'ti konig Jesucristo pai'da e'nopo'uyada batikhue'ada daka' o'nigpejika'. Konigti opudomeykon batikhue'ada daka' huaknopojika' Jesucristo Huairia bo'tihuapokike'.

*Aypo huabae'yan'baa'ika'.*

<sup>6</sup> Sue'ada huama'buy aypo huabae' e'baa'ta' pakhue' o'ne. Kenda o'nonmadika'uyng nigpeikahue' o'nika'. Kenomeytaj huata' yan'makikati'. Jesucristo Huairi kenda o'paknok o'nona'ne, egomey.

<sup>7</sup> Opudere o'jka'po bakahue' huag'eri ehue' o'jka'ne. Aypo huabae' o'baa'ika'ne. Konigti kika'dik o'ene mo'nopoet.

<sup>8</sup> Be'tapi' aypote huakupe o'bayokika'ne. Aypo katetehue' be'api' yokhue'dik mo'enok sikyoe'ta' o'baa'ika'ne kenpa'ti huame'noe o'baa'ika'ne. Huakupe aypotehuapa' o'bae'ika'ne.

<sup>9</sup> Jesucristoen huadak hua'a o'nonmadikanhua'po katetehue' aypo boyok ona'dik o'neay'uynig'a kenpa' onahue' o'nika'ne. Aypotehuapa' o'baa'ika'po opuda on'tiahuaypo kenpa'ti e'baa'ta' bo'pakapet.

<sup>10</sup> Opudere e'huage'oka' "be'api' baahue' e'nika'nayo bapehue'dik ka'ne'," o'nona'uayne.

<sup>11</sup> Opudere sue'ada sigpi' baahue' o'nika'po on'manmahujika' o'peey.

<sup>12</sup> Baahue' huage'eritaj ijmanay, "Soata'da aypote yan'baa'ika'." Oro'en Jesucristo Huairi kenda o'paknok o'nona'ne.

<sup>13</sup> Nogomey sue'da huadak egkika'nayo opudomeynayo 'urunanada yag'kika', batikhue'da huadagnada yag'kika', egomey pogomey.

<sup>14</sup> In beroba' on'nigmadoya'ne be'api' e'nigpeeta' pakhue' ee'nayo kentaj daka' yanokja'. Kabire'po kentaj tiahuayahue'dik yanika'.

<sup>15</sup> Takanig oknopogehue' ya'nepo konig huama'buytaj enapa' "yanopo'korea'," daka' yan'manikati'.

*Ta'pote kene'huaya' Pabloa o'mationa'pakuyate.*

<sup>16</sup> Jesucristo Huairi huamanopo'noeya'eri o'epo opudomeytaj kamanopo'noeyike', menokapi' kamanopo'noeyike', opudere kajike', on'tiona'pakika'ne.

<sup>17</sup> Do Pablo ijje'po ijdikta'mona'po do'hued huaba'a ijmadoya'po konigti aya' beroba'te ijmadoya'ikay.

<sup>18</sup> Oro'en Jesucristo huairi opudomey aya'tada daka' kamanigkike'po ijtiona'pakikay, ken.

## 1 TIMOTEO

### Huakkuruda Pabla Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.

*Pabla Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.*

<sup>1-2</sup> Do Pabla o'nigmadoya'ne, huadi'da Timoteo. Diosa Jesucristoerea me'ta'mona'uyne. Huadak hua'a kamanbatia'pake'po me'ta'mona'uyne. Diosa oro'omeytaj o'manoeahuahui'ka'. Jesucristotaj oro'omey ekpoe' o'nigika'ne. Jesucristoen huata'mona'eri iijenok, Jesucristotaj iknopodenok konig do'hued hueretda huaknopoe'eri huasi'po o'taene, Timoteo. Oro'en Apag Dios Jesucristo Huairiera 'ururanada megkadhuahuike' metinepahuiodhue' menopo'noeyanhue'.

*Nama'da en'manmadika'taj yan'batik yamana', Pabla ona'uyate.*

<sup>3-4</sup> Macedonia huadaribayo huaboa'da akhua'deya'po nogiti daka' o'boroayonpo Efeso huakka' jakyo yai'ka'po. Efeso huaknopoe'eri sue'da huakka'ahuiti nama'da on'manmadika'ika' kenpa'ti adhuea'pane'endik batikhue'ada on'batia'pakonhuahuika'. Kenda manmadikahue' yane', yamana'. Daka'da oname'ne. Adhuea'pane'endik e'batia'pakonhuahuika'nayo onpapayo' maboi'dik o'ene. Kenda ea'nayo Diostaj eknopoe' Diostaj e'nigpeika' tihuapokhue'dik mo'ene. Akhua'deya'po o'boroayon'uyne.

<sup>5</sup> Kenda o'boroayon'uynok ona'po 'urunopo'da kenpa'ti buttida mon'nopeika'po daka' Diostaj mo'noknopoika'po aratbuttaj di'nanada mon'maika'.

<sup>6</sup> Huakkitihue' huamanmadika'eri huadakda e'mandika' nopoekahue' o'nepo nama'da on'batia'pakika'po on'maboi'ika'.

<sup>7</sup> Moisésen e'mana' e'manmadika'ta' e'pakada Moisésen e'mana' nopoehue'ada o'nepo kenomeyen e'manmadika'kon nopoekahue'da o'nepo.

<sup>8</sup> Ken Moisésen e'manmadika' huadakda o'e o'nopoene. Oro'nayo dakhuea' o'kikay nopo'e'dik o'ene.

<sup>9-10</sup> Huanigpeika'eritaj kenpa'ti huadak huakika'eritaj Moisésa manahue' o'uyate. Dakhuea' huaka'eritaj manigpeehue' huaka'eritaj Diosa o'paknok Moisésa o'mana'uyate. Dakhuea' e'ka' kan'nokote'po kenpa'ti kan'nopo'kore'po o'mana'uyate. Diostaj pakhue' huag'eritaj Diosen hua'a huanigpeehue' huag'eritaj dakhuea' huaka'eritaj Diostaj oknopoehue' huag'eritaj Diostaj tiona'pakhue' huag'eritaj huaotaj huayetapi' huarakeritaj idiaypo huabarakeritaj nogen huatoe' huabakdejeritaj nog huabotbokereka' huabakdejeritaj huabakbereeritaj da huaa'eritaj buttida ijjay nama'da huaa'eritaj Diosa o'paknok Moisésa o'mana'uyate. Kenpa'ti nogomey huadak e'manmadika'taj nigpeehue' ee'nayo kan'nopo'kore'po Moisésa o'mana'uyate.

<sup>11</sup> Kenda Jesucristoen huadak hua'a daka' o'manmadika'ikay. Jesucristoen huadak hua'a kamanmadike'po Diosa huadak hua'a yamanmadika' mena'po me'ta'mona'uyne do'taj.

*Jesucristoa di' o'epo Pablota' o'tinepahui' uynok konigepo dakiti Jesucristotaj ona'uyate.*

<sup>12</sup> Diostaj do'a daka' o'nigpeika'apo Jesucristo Huairia meknopoenok huadak hua'a huamanbatia'pakonhuahuika' Jesucristoa bektie'ea'uyne kenpa'ti teyanada kamanmadike'po be'tihuapokika'ne. Konigepo "dakiti" yona'ikay.

<sup>13</sup> A'nenda Jesucristoendiktaj ijtidike'ika'uy. Jesucristoen huaknopoe'eritaj dakhuea'nada ijmagkika'uy kenpa'ti ijabatidike'ika'uy. Kenda e'kika'tada Diosa me'tinepahui'po dakhuea' e'ka' bekkahuea'uyne. Diosensi'po Jesucristotaj oknopoehued ijjepo kenpa'ti nopoehue' ijjepo dakhuea' ijkika'uynok Diosa bekkahuea'uyne.

<sup>14</sup> Kenpa'ti oro'omeyen Huairia 'urua'nanada megka'nok Jesucristotaj yoknopoepo di' o'maey.

<sup>15</sup> Dakhuea' huaka'eritaj a'bakkaheaya'po a'manopo'yareaya'po Jesucristo Diosya' kurudya' bo'huatiakuyate. Kenda buttida o'da'ika'. Daka' oknopoe'dik o'ene. Nogomey sue'da dakhuea' egkika'tada donayo dakhuea'nanada ijkadhuaui'ka'uy.

<sup>16</sup> Dakhuea'nanada e'kika'tada Diosa di' me'epo me'tinepahui'po me'nopo'korea'uyne. Aratbuttaj diga'nanada o'matinepahui'udhuahuika'po Diosa. Kenda kamanopoeanhuahuike'po bekkahuea'uyne. Do'taj dakhuea'nanada huaka'eri ee'tada bekkahuea'uyne. Aratbut on'tipeepo Diosere noehuaui'ka'dik kanoknopoe'po Diosa menopo'yarea'uyne.

<sup>17</sup> Konigepo "Dios Huairia aya'tada o'mananhuahuika', bueyhue' o'ika', kentaj tiahuyhue'dik o'ey, kenyo'da hueretda Dios o'e, aya'nanada o'nopo'e, huadkanada 'urua'nanada o'ika'." Mon'batia'pakika'.

<sup>18</sup> Konig do'huedi'po o'taene, Timoteo. "Diosa be'tihuapokika'apone, yaknopoika'po yanigpeika'po Diosen hua'a yamanmadika'," Diosen huamanbatia'pakera' mona'uyne.

Okkahuehue' ya'e. Yanopuenka'po daka' yaknopøøpo, 'urunopo'da yanopøøpo huadakda yakika'po, me'pukhue'da buttida hua'a yamanmadikika'. Nama'da huamanmadika'eritaj "nama'da manmadikahue' yane'," yamana'. Ona'ne, sion.

<sup>19</sup> Huakka' ahuiti huadak ijkay nama'da e'nopøøada dakhuea' ogka'uy. Onte'ti Jesucristo-taj oknopøøehue' o'nepo nama'da o'noknopøø'uy.

<sup>20</sup> Himeneo Ojandroere huabokerek o'nepo ken konig ogka'uyate. Huadak ijkay e'nopøøada dakhuea' ogka'uy. Diostaj dakhuea' onahue'dik huaboa'da kanopøøtpake'po castiga kamagke'po toto' huairitaj ijbayok'uy.

## 2

*Konig e'tiona'pak Pabla o'manmadika'uyate.*

<sup>1</sup> Huaknuru huakka' ijpakpo ijmanay. Yan'mationa'pakika' ijmanay. Aya' aratbuttaj "yamatinepahui'po," "yabatihuapokika', Dios" "dakiti, Dios" mon'mationa'pakika'.

<sup>2</sup> Gobierno huairia oro'omeytaj huadiayhue' mo'e'po, kenpa'ti oro'omey' uruda a'eya'po, oro'omeya' a'manopo'noeyaya'po, Diosenyo'da a'kikaya'po, huadak a'kikaya'po, gobierno huakhuairitaj mon'mationa'pakika' kenpa'ti aya' huairitada mon'mationa'pakika'.

<sup>3</sup> Ken konig e'mationa'pakika' huadakda o'e. Diosa kenda o'pak. Diosa oro'en huamanopo'yarea'eri o'epo kenda o'pak.

<sup>4</sup> Aya'tada e'manopo'yarea'ta' o'pak kenpa'ti buttida hua'a Jesucristotaj aya'da eknopøø'ta' bo'tipakika'ne.

<sup>5</sup> Diosyo'da huadakda o'ika'. Jesucristo nogbokerektida o'epo, huamanopo'noeya'eri o'epo ke'nayo'da Diostaj manopo'noeya'dik mo'ene.

<sup>6</sup> Ken Jesucristo huabokerek o'epo aya'tada dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po kenpa'ti castiga e'ka'taj a'batiokaya'po o'pakpo mo'nigbuey'uyate. Kenoka' Diosa o'pakdepo kenda moknopøøa'uy.

<sup>7</sup> Kenda a'manbatia'pakya'po Diosa bektie'ea'uyne kenpa'ti me'ta'mona'uyne. Nog aratbutte Diosa me'ta'mona'uyne. Nog aratbut kanoknopøø'po Jesucristotaj buttida hua'a yamanmadika' mena'uyne. Jesucristotaj yoknopøøpo buttida ijjay. Da ahue' ijjey.

<sup>8</sup> Konigepo meyopi' aratbut ogkupopakpo Diostaj a'batadi'keaya'po ogkupopakpo huabokerek yan'tiona'pakika'. 'Urunopo'da konig dakhuea' kikahue' ya'nepo yan'tiona'pakika'. Kenpa'ti huadiayhue' ya'nepo, maboyhue' ya'nepo Diostaj yan'tiona'pakika', kenda ijpakpo ijjay.

<sup>9-10</sup> Kenpa'ti ettone' huaknopøø'eriere egkupopakya' daka' kanotike'po, sue'da huadak yudtaj kanotike'po. 'Uru yudtaj huabokereka me'notiahuaayye'po othue' ka'nike'. Diosen o'nenok huadakanada kan'kike'po. 'Urua'nanada huakuhuij a'eya'po ijhue'da kumoretkadhuahuikahue' ka'ne'. Kenpa'ti siro oro huaka' kenpa'ti sakbij huakka'tenanada ee'tada kenpa'ti yudtaj huakka'tenanada ee'tada othue' ka'nike'po ijjay.

<sup>11</sup> Ogkupopakpo ettone' soata' ka'ne'po huadak hua'ataj daka' kan'pøe'po huaknopøø'eri huairitaj kan'nigpøe'.

<sup>12</sup> Egkupopakte ettone'a huabokerektaj manmadikahue' ka'ne'. Konig huairia manahue' ka'ne'. Utaka' ka'ne'. Ijjay.

<sup>13</sup> Konigepo huakkuruda Adántaj o'ka'uyate Diosa. Ta'pota' Evataj o'ka'uyate.

<sup>14</sup> Toto'a da ena'te Adán dakhuea' kahue' o'uyate. Toto'a da ena'te ettone'nayo o'nigpøøpo dakhuea' o'ka'uyate. Diostaj nigpøøehue' o'epo dakhuea' o'ka'uyate.

<sup>15</sup> Ettone' Diostaj o'noknopøøpo onsi'popakpo Diosen durugda o'neonhuahuika'apo. Nogomeytaj di' o'nepo, Diosen daka' ogkika'po, daka' on'nopøøpo daka' ogkika'po, Diostaj daka' o'noknoponhuahuika'po Diosere durugda o'neonhuahuika'apo.

## 3

*Huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi konig e'dik o'ne.*

<sup>1</sup> Huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi ee'ta' e'paknayo be'api' huadak e'dik o'e. Huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi huadik o'ne obispo. Huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi 'urunanada ogkika' o'nopøøy. Kenda buttida o'e.

<sup>2</sup> Konigepo huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi huadakda e'dik o'ne. Huadak o'nenok huaknopøø'eria dakhuea' huaahue'dik o'nika'. Nogtida ettone' huatoe' to'e'dik o'ne. Sue'da katetapi' huapakeri e'dik o'ne. Huakka' huamai'hue mayhue'dik o'ne kenpa'ti katepi' o'ka'po daka' o'nopøøpo kadhua'dik o'ne. 'Uruda kika'dik o'ne. Huadakda o'ne nogomeya on'maknopøøika'. Huaknopøø'eritaj huamatøø'eri huairi eseri huaknopøø'eritaj batokudika'dik o'ne jakyo. Apagba' 'uruda manmadika'dik o'ne.

<sup>3</sup> Huamai'huē okkudahue' ika'dik o'ne. Huabatuktukeri ehue'dik o'ne. Huamanoey-noeyeri e'dik o'ne. Huakupe engaña e'magka'ta' eretpakhue'dik o'ne. Sonno'po'da e'dik o'ne.

<sup>4</sup> Huaknopog'eritaj huamatog'eri huairi ke'nen huabettaj ke'nen huatog'taj huasi'poeretaj daka' matojika'dik o'ne. Daka' manika'dik o'ne. Ke'nensi'poa daka' nigpeika'dik o'nepo huaojtaj daka' oknopogehue' onika'dik o'ne.

<sup>5</sup> Huabokereki' huatog'taj huasi'poeretaj daka' matogehue'dik ee'nayo kenpa'ti huaknopog'eritaj daka' matogehue'dik ya'neapet.

<sup>6</sup> Jesucristotaj huaboa'da eknopog'nayo ke'na hueretda huaknopog'eritaj huamatog'eri huairi ehue'dik o'ne. Konig a'nennanada toto' huiri nama'da o'nopog'uyate. 'Urunanada ijje' nama'da o'nopog'uyate, konigepo Diosa castiga o'magka'po tototaj o'maen'uyate. Kenpa'ti hueretda huaknopog'eri huamatog'eri huairi huaboa'da eknopog'ada nama'da huadakda ijje' nayo dik o'neapo. Dakhue'api' ka'diki' o'neapo.

<sup>7</sup> Kenpa'ti huadakda o'kika' oknopogehue' hua'eria oknopog'dik o'ne. Kenpa' oknopogehue' ee'nayo huairitaj dakhuea' hua'adik o'ne. Kenpa'ti toto' huairia engaña ka'dik o'maeapo.

*Huaknopog'erien huatihuapokeri huairi konig e'dik o'ne.*

<sup>8</sup> Jesucristotaj huaknopog'erien huatihuapokeri huairi, diáconos o'nepo 'uruda kika'dik o'ne. 'Uruda daka' nopojika'dik o'ne. Nogpa' nogpa' huaa'eri ehue'dik o'ne. Huakka' huamai'huē mayhue' o'nika'. Huakupe engaña e'magka' eretpakhue'dik o'ne.

<sup>9</sup> Jesucristotaj buttida hua'a Diosa mo'nopog'ayne. Oro'a oknopog' huaknopog'erien huatihuapokeri huairikon daka' oknopog'dik o'ne. 'Uruno'po'ada oknopog'dik o'ne.

<sup>10</sup> Diáconostaj oktie'ea' hued kenomeytaj daka' yan'batiahuayonhua'po yan'matinopog'epo huadakda e'ne'nayo huaknopog'erien huatihuapokeri ka'ne'po.

<sup>11</sup> Kenomeyen huatog'ekon 'uruda kika'dik o'ne. Ettone'en huanopo'a daka'da o'noknopog'epo kika'dik o'ne. Huamahujá'eri ehue'dik o'ne. Huamai'huē huapakeri ehue'dik o'ne. Daka' huanopog'eri e'dik o'ne. Nama'da ahue'da ke'nen hua'a kenda huakika'eri e'dik o'ne.

<sup>12</sup> Huaknopog'erien huatihuapokeri huairi nogtida ettone' huatog' tog'dik o'ne. Huatog' huasi'poeretaj daka' matojika'dik o'ne.

<sup>13</sup> Jesucristoen huaknopog'erien huatihuapokeri huairi 'uruda en'tihuapokika'nayo huadakda o'ne aratbuta on'tinopog'epo. Kenpa'ti nogiti daka' on'nopog'epo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakapo.

*Buttida hua'a Diosa moknopog'ayne 'urunanada o'e.*

<sup>14</sup> Onte jda ijhuahua'apetdapi' Timoteo. In o'nigmadoya'nig

<sup>15</sup> ijhue'tada e'huahua'nayopi' Jesucristotaj huaknopog'eri huairi be'ya'neapet huabaktie'ea' kenda a'nopog'aya'po ontaj o'nigmadoya'ne. Oro'omey Diosen aratbut o'ey. Ken Dios o'noeonhuahuika'po kenpa'ti buttida hua'a daka' mo'tounhuahuike'. Kenpa'ti buttida hua'a a daka' bo'tioka'ika'ne.

<sup>16</sup> Buttida Jesucristoen hua'a Diosa moknopog'ayne 'urua'nanada o'e. A'nenda nopogehue' o'ika'uyne.

Kurudya' Dios o'si'pog'uyate aratbutenso'nigda. Jesucristo kenpa'da huadak o'ika'po kenyo'da buttida oa'ika'. Diosen Nokirega mo'nopog'ayne. Diosen huata'moneria on'tiahuayika'po daka' on'tihuapokonhuahuika'uyate. Jesucristoen huadak hua'a aya' aratbuttaj aya' huadaribaya' on'manbatia'pakonhuahua'de. Nogbaya' nogbaya' nogdari nogdaribaya' aratbut Jesucristotaj o'noknopounhuahuika'de. Kurudyo onte'ti o'hua'uyate.

## 4

*Nogok huaknopog'eri hueretda eknopog' o'noknopog'batikapo. Nama'da eknopog'kon on'pakapo.*

<sup>1</sup> Nogok Jesucristotaj hueretda eknopog' huakka'ahuiti o'noknopogedenig'a o'noknopog'batikapo. Onte'ti Jesucristotaj oknopogehue' o'neapo. Da huaa'eri toto' nokiregtaj on'pejika'apo. Toto'en nama'da huamanmadika'eritaj on'nigpeonhuahuika'apo. Diosen Nokirega kenda daka' mona'uyne.

<sup>2</sup> Da huaa'ika'eri da ijaya' nopogehue' o'epo nama'da on'manmadika'apo. Huakka'ahuiti on'manigpeonhuahuika'apo.

<sup>3</sup> "Toepakhue'dik yane'." Nama'da on'mana'ika'. Kenpa'ti "nogda nogda ojpai' aypopi' bapehue' yanika'," on'mana'apo. Kenda nama'da on'mana'apo. Diosa ken ojpai' aypoere o'ka'uyatenok Jesucristotaj huaknopog'eri buttida huaknopog'eri o'nepo Diostaj dakiti o'nona'depo aypo ojpai'eritaj kan'bape'ike'.

<sup>4-5</sup> Kena'po Diosa aya'tada o'ka'uyatenok aya'da huadakda o'e. "Huadak o'e." Diosa oa'uyate. Kenpa'ti dakiti Dios mon'tiona'pakdepo mon'bape'. Bapokhue' ehue'dik o'ene.

*Jesucristoen huamanmadika'eri daka' nopoika'dik o'ne. Huadak oknopoika'dik o'ne. Huadakda kika'dik o'ne.*

<sup>6</sup> Efeso jak huaknopoe'eri huama'buytaj kenda daka' yamanmadika'. I'manmadika'po Jesucristoen 'uruda i'nigpeepo huadak hua'a iknopoe'po Diostaj nogiti teynopo'da i'ea'po. Kenpa'ti buttida eknopoe' daka' iknopoe'po Diostaj 'urunopo'da i'ika'apo.

<sup>7</sup> Sue'da huamanmadika'eriomey nama'da on'manbatia'pakonhuahua'. Konig judio adhuea'pane' on'manbatia'pakonhuahua'. Kenomeytaj manigpeehue' yae'. Diostaj yamati'ona'pakika'. Dioseny'o'da yakikati'.

<sup>8</sup> Huaso' a'teypakya'po e'kete'nayo sue'da huadak mo'ea'ne. Diostaj o'nigpeika'po huadaknanada mo'ea'ne. Diostaj o'nigpeika'nok oy Diosa bo'tihuapokne. Durugda o'ikay kenpa'ti nogok Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apoy.

<sup>9</sup> Kenda buttida o'e. Aya'ada oknopoe'dik mo'ene.

<sup>10</sup> Konigepo Diosen diga'da o'kikay kenpa'ti oro'taj e'tidi'kudhua'te diayahue' o'epo daka' o'nigikay. Kena'po Dios huanoeonhuahuika'eri o'e daka' oknopoe'y. Aya' hueretda huaknopoe'eritaj Diosa o'manopo'toeonhuahuika'po o'nopo'noeonhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Kenda yamana'ika' kenpa'ti yamanmadikika'.

<sup>12</sup> 'Urudikyo' yabatia'pakika'. Huaknopoe'eria ontaj bo'tiahuaypo konigti huadadikyo' batia'pakdik o'neapo. Huadakyo' yakika'. Ontaj bo'tiahuaypo konigti huadakyo' kika'dik o'neapo. Diostaj aratbuttere di' yamaika'. Ontaj bo'tiahuaypo konigti di' on'maeapo. Cristoen nokirega 'urunopo'da yaika' kenpa'ti daka' yaknopoika'. Ontaj bo'tiahuaypo 'urunopo'da o'nika'apo kenpa'ti daka' o'noknopoika'apo. Sue'da huatone'mon ee'pi' ontaj nigpeedik o'neapo.

<sup>13</sup> A'ti ijhuahua'apoy. Ontaj huatiakhued ee'te huaknopoe'eri egkupopakte Apag Diosba' yamanika', yamaboroay'ika', yamanmadikika'.

<sup>14</sup> Diosen Nokirega huaknopoe'eri huairitaj o'manopoe'a'nok "Diosa be'tihuapokika'apone, e'maboroay', e'manmadika', e'matog' kenda be'tihuapokapone." Huairia bo'tibata'te'po mona'uyne. Kenda okkahuehue' yae'po mepu'kehue' i'epo daka' yamaboroay'ika'.

<sup>15</sup> Kenda huairia mona'uyne kenda yanopoika'po daka' yakika'. Nogiti nogiti 'uruda Diosen i'kika'nok aya'ada tiahuydik me'ne'po.

<sup>16</sup> Dakhuea'pi' ijkay huata' yatinopoika'. Menpa' nama'dapi' ijmanmadikay huata'da yatinopoikati'. Daka' yanopoe'po 'urunanada Diosen hua'a yamanmadikika'. Kenda e'kika'nayo Diosere durugda i'noeonhuahuika'apo. Ontaj huanigpeika'erikon Diosere durugda on'noeonhuahuika'apo.

## 5

*Huaknopoe'eritaj monig magka'dik o'ene.*

<sup>1</sup> Huaknopoe'eritone'taj i'ghua' onahue' yae'po konig huadi' huaojtaj enapa' daka' yamaboroay. Huabokerek sue'da huatone'mon huae'eri konig huama'buytaj enapa' 'uruda yamaboroay'ika'.

<sup>2</sup> Ettone'tone'taj konig o'nen huayetaj enapa' daka' yamaboroay'ika'. Kenpa'ti mune'yotaj konig huaidpotaj bokerekbohue' yae'po daka' yamaboroay.

<sup>3</sup> Ayhuatone'en huabet ehue'da o'tae'nok konig pai'da ee'ok ayhuatone'taj katepi' kan'bayokike' huaknopoe'eria.

<sup>4</sup> Bepi' ayhuaen huasi'po e'kere'kde' huayobupi' e'kere'kde' e'tamaenayo huasi'po huayobupi' huaojen huayereen a'nen mo'nigbae'ika'uyng huakka'da dehuea' o'ne. Huajotone'taj huayetone'tapi' kan'tihuapokike' Diosa kenda o'paknok kan'bayokike'.

<sup>5</sup> Ken ayhua huabet toehue'da konig pai'da o'nepo Diosa be'tihuapokapone on'nopoe'po, kenpa'ti huame'noe sikyore Diostaj on'tiona'pakika'. Kenomey hueretda ayhua o'ne. Kenomeytaj huaknopoe'eria kan'batihuapokike'.

<sup>6</sup> Nog ayhuanayo hua'enda diga'da o'deretpakika', huakka'da o'deretpakika', kenomey-nayo konig nopo'noeyhue' o'ne. Hueretda ayhua ehue' o'nenok batihuapokhue' ka'nike'.

<sup>7</sup> Kenda huaknopoe'eritaj yamana'. Ayhuaensi'poapi' huayayoapi' katepi' aypopi' yan'bayokika'. Yamana'. E'bayokika'nayo be'api' dakhuea' bahuaahue'dik o'neapo.

<sup>8</sup> Huabet konig pai'da huapane'tone'pi' huamamatone'pi' kenpa'ti huaye ayhuapi' pai'da e'taetada be'api' daka' matogehue' ee'nayo kennayo dakhue'nanada o'e. Kenomey nama'da Diostaj o'noknopoeng'a konig oknopoehue' huae'eri nogitinada dakhuea'nada o'ne.

<sup>9-10</sup> ¿Huaknopoe'eria be' ayhuatataj aypo yudtapi' bayokika'dik ya'ne? Pai'da ayhua huatone'nada konig sesenta nogitipi' huabayok ee'nayo, nogtida huatoe

e'toꝝuynayo, “huadakda o'kika',” aratbuta en'batia'paknayo, ke'nensi'potaj daka' e'matoꝝika'uynayo, esoeri huaknopꝝeritaj jakyo e'batokudika'nayo, pai'da huaknopꝝeritaj e'tihuapokika'nayo, dakhue'taj e'matinoikame'nayo, kenpa'ti katepi' nogda nogda huadak e'kikame'nayo kenomey ayhuataj aypo yudtapi' huaknopꝝeria kan'bayokike'.

<sup>11</sup> Ayhua sesenta huabayok ehued eꝝ'taj aypopi' katetapi' bayokhue' kan'maike' huaknopꝝeria. “Onte'ti toꝝpakhue' ijjeꝝo Jesucristotayo'da ijnigꝝeika'apoy,” ea'ada huabokerektaj e'mune'bo' o'nepo Cristotaj o'nendepo onte'ti e'toꝝepakta' yan'pakapetpi'.

<sup>12</sup> Ke'nada on'dikjenonpo dakhuea'da ogka'. Aya'ada on'tipeꝝapo dakhuea'da o'ka', bahuaa'dik o'neapo.

<sup>13</sup> Kenpa'ti kenomey ayhuataj e'bayokika'nayo katepi' kahue'dikda o'neapo. Nog jak nog jakyo on'hua'epo, on'mahui'ia'po nogtaj nogtaj nama'da on'bahuaa'apo.

<sup>14</sup> Konigepo ayhua huatone' ehued eꝝ'ted kan'toꝝepakpo kansipopakpo ta'ba jakeretaj daka' kan'matoꝝe'. Huadakda ogkika'nok oknopꝝehue' huaꝝ'erimeya sigpi' dakhuea' bahuaahue'dik o'neapo ijnopoꝝey.

<sup>15</sup> Toto' engaña egkak huakka'ahuiti ayhua Jesucristotaj e'nigꝝeika'ada o'nokbatikpo toto'takon on'nigꝝeꝝdepo. Cristotaj o'noknopꝝebatikme'te.

<sup>16</sup> Huabokerek ettone'pi' huaknopꝝeri o'nepo pai'da ayhua huabeta en'taꝝ'nayo yudtaji kenpa'ti aypo kan'bayokike', huaknopꝝeri huakupopakerianayo aya'ada bayokhue'dik ka'nike'. Nog huerettayo'da ayhuataj bayokika'dik ka'ne'.

<sup>17</sup> Huaknopꝝerien huairi huadakda huaknopꝝeritaj huadak hua'a e'mana'ika'nayo dakuhaꝝa kan'bayokike'po huaknopꝝeria kenpa'ti huadak o'ne kan'matinopoꝝike'. E'manbatia'pakika'nayo kenpa'ti e'manmadikika'nayo nogiti dakuhaꝝa kan'bayokike'.

<sup>18</sup> “Vacapi' huakidtaj trigokidpi' on'tioꝝgkubere'epo on'tikaa'ika', huaꝝopataj tinukuhue'dik ka'ne'. Vacaa sue'pi' huakid bapika'dik ka'ne'.” Kenpa'ti “Huanaba'taj dakuhaꝝa bayokika'dik ka'ne'.” Kenda Apagba'a o'mana'nok konigti huairitaj dakuhaꝝa kan'bayokike'po huaknopꝝeria.

<sup>19</sup> Huaknopꝝerien huairitaj “Dakhuea' o'ka',” nogtiadapi' e'huaa'nayo ꝝeꝝhue'dik ka'ne'. “Dakhuea' o'ka',” botta'a bapa'api' en'huaakda ꝝeꝝdik ka'ne'.

<sup>20</sup> Huairia dakhuea' ogka'nok batikhue'da ogka'nok aya' huaknopꝝeria onꝝeꝝdepo “Nama'da boka'. Yan'nopo'korea'po onte'ti huadakda yag'kika'.” O'na iꝝhua' yamana'. Aya'ada mo'ꝝeꝝpo onme'pukpo dakhuea' e'ka'ta' pakhue' o'neapo.

<sup>21</sup> Diosa men'tiahuayne, Jesucristoa men'tiahuayne. Diosen huata'moneria kurudya' bo'tiahuayne, iꝝhua'da yonay. Kenda huaboa'da o'nigmadoya'ne huadakda yanopoꝝepo, yakikati'. Huaꝝ'enda yapakpo kikhue' yaꝝe'. O'nen huadi'taj matinepahuihue' yaꝝepo yaka'. Aya'tada konigti yakikati'.

<sup>22</sup> Daka' ya'nakꝝienpo huaknopꝝerien huairi huaꝝ' bae'dik yaꝝe'ika'. Ida makieꝝhuedada baehue' yaika'. Idada makieꝝhuae'ada e'bae'nayo dakhuea' ka'dikpi' ya'net kenpa'ti nama'da o'baey nogomeya mo'tinopoꝝeꝝpet. Huadakda oꝝe' yatinopoeonhuahuika'po nama'da kikhue' yaꝝe'. Dakhue'en kikhue' yaꝝe'. Huadaky'o' yakika'.

<sup>23</sup> Nogok nogok o'nen huadapo dakhue' i'jika'nok kenpa' i'jika'nok hue'ey sue'da vinoere yakmayikati'.

<sup>24</sup> Aratbuta en'tiahuaytada sue'da huakka'a dakhuea' ogkika'. Dakhuea' ogkika' aya'ada on'matinopoꝝe'. Dakhue'da ogkika' e'tinopoꝝe'nayo konig huaknopꝝerien huairi huaꝝ' baehue'dik yaꝝe'. Aratbuta tiahuayhue' eꝝ'te nogomey konig iregireꝝ dakhuea' ogkika'nok menpa' dakhuea' ogkikapi' menpa' huadak ogkikapi' daka' yamaknopꝝepo. Daka' yabati-ahuayika'. Dakhuea' ogkika' e'matinopoꝝe'nayo kentaj huairi huaꝝ' baehue' yaꝝe'.

<sup>25</sup> Kenpa'ti aratbuta en'tiahuaytada huabokerekpi' huadakda ogkika'. Kenda aya'da on'tinopoꝝepo huairi huaꝝ' bae'dik yaꝝe'. Soatayo' huadakda egkikapi' nogok huadakda ogkika' aya' on'matinokotdepo huaknopꝝerien huairi huaꝝ' bae'dik yaꝝe'.

## 6

<sup>1</sup> Huakka'ahuiti huairien huanaba' huaknopꝝeri o'ne. Aya'ada huanaba' huairitaj 'uruda kan'manigkike'. Huairi oknopꝝehue' huaꝝ'eri o'epi' daka' kan'tinopoꝝike' huadiayhue' ka'nike', daka' kan'nigꝝeike'. Ken konig egkika'nayo aratbuta huanaba'taj on'batiahuaypo Diosendiktaj tidikehue' o'neapo kenpa'ti Jesuꝝtaj huadak hua'a tierikikahue' o'neapo.

<sup>2</sup> Huairi huaknopꝝeri eꝝ'nayo “Do'ed huama'buy huairi sue'da huadak tinopoꝝe'dik ijjeꝝo kenpa'ti sue'da nigꝝeꝝdik ijjeꝝy,” huanaba'a ahue' ka'ne'. Diosa huairitaj di' o'taꝝnok kenpa'ti huairi huaknopꝝeri huama'buy o'ꝝnok nogiti nogiti huadak kan'tihuapokike' kan'nigꝝeike'. Kenda yamanmadika' kenpa'ti yamana'. Huaknopꝝeritaj yamana'.

*Diostaj e'nigpeika' huadakda o'енок durugno'po da o'neonhuahuika'apo.*

<sup>3</sup> Sue'mon huamanmadika'eri Jesucristo Huairitaj buttida e'manmadika'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepi' kenpa'ti Diosen huamanmadika' pakhue' o'nepi' nogpa'da e'manmadika'ta' e'paknayo kenomey konig o'ne on'batia'pakapone.

<sup>4</sup> Kenomey huakka'da ijnopoey nama'da on'nopeñig'a nopogehue' o'ne. Dakhue'nopoada nogpa' nogpa' nama'da e'batia'pakta' o'deretpak. Huadiktaj e'batia'pakta' o'deretpaknok kenomeytaj on'peepo on'bahuadiayogka'apo, huayahuaya dakhuea' on'mana'apo, on'mahu'i'ja'apo nama'da huayahuaya on'matinopogepo.

<sup>5</sup> Kenpa'ti nama'da huamanmadika'eria huayahuaya on'maboyika'apo. Nama'da huanopog'eritaj kenpa'ti buttida hua'a nopogehue' huae'eritaj on'maboyika'apo. Diosen eka'nayo huakka'da katepi' ijmatogepoy nama'da on'nopog. Kenomeytaj yabakhuati'.

<sup>6</sup> Huakka' katepi' e'matog'e'ta' pakhue' o'epo Diosen e'kika'nayo durugnanada o'unhuahuika'apone.

<sup>7</sup> Ken e'si'poe'te katepi' matogehue'da o'uyne kenpa'ti o'bueydepo sigpi' tohuahue'dik o'epone.

<sup>8</sup> Huakka'da katepi' matogehue' e'edada aypo yudtaereyo'da o'togepo durugnada e'dik o'epone.

<sup>9</sup> Nogomeynayo huakka'nada e'matog'e'ta' o'deretpaknig'a nama'da nogda nogda bae'dik ya'neapet. Toto'taj nama'da yan'nigpeepetpi'. Kenpa'ti nogta' nogta' yan'deretpakpo dakhuea' yagka'apetpi'. Diosa castiga o'magka'po kenpa'da o'maenapo.

<sup>10</sup> Be'api' huakupeta' on'eretpakpo nogda nogda dakhuea' ogkika'apo. Huakka'ahuiti huakupe o'deretpakpo nama'da ogka'depo Jesucristotaj o'noknopogedenig'a o'nokbatikdepo pai'nanada on'nopo'unhuahua'.

*Jesucristotaj daka' yanigpeika'po yaknopoika'.*

<sup>11</sup> Onnayo Diosen huanigpeika'eri i'енок, Timoteo, kenda huaboa'da ona'ne kahue' yae', dakhuea' kahue' yaika'. Huakka' yapakpo huadakda yakika', Diostaj di' yaepo daka' yanigpeika', Diostaj daka' yaknopounhuahuika', aya'tada di' yamaika', huaknopog'eritapi' dakhuea' egka'nayo huadiayhue' yaepo daka' yaknopogepo yamana'.

<sup>12</sup> Oknopogehue' huae'eria e'tieriknayo, batikhue' yae'. Dakhuea' e'ka'ta' e'paknayo kahue' yae'. Jesucristotaj daka' yaknopounhuahuika'po Diostaj yanigpeika'. Diosere durugda ijnoeonhuahuika'apoy diga' yaknopoika'. Huakka' aratbut on'peepo "Ijnopo'kore'uyyo Jesucristotaj yoknopoikay," o'na daka' e'mana'te "Doere yanoeonhuahuika'." Kenpa' Diosa menuyne.

<sup>13-14</sup> Diosa aya'tada o'manoa'ika'. Poncio Pilatotaj Jesucristoa me'pukhue'ada "Judioen Huairi ijjej," buttida ona'ne. Diosen hua'a yanigpeika'. Aya'da ona'denig daka' yakika'. "Dakhuea' i'ka'," be'api' onahue'dik mo'ene. Jesucristo Huairi tiakhued e'e'ted huadaknada yakika'.

<sup>15</sup> Nogok Diosa o'pakdepo o'ta'mona'apo Jesucristotaj o'batiahuay'ea'apo. Dios huamadurugpaka'eri o'epo kenyo'da huamananhua' huairitone' o'jika'nok. Kenpa'ti tey-nanada o'jika'. Aya' gobiernoen huairi o'e. Huamata'mona'erien huairi o'e. Diosnayo huaboro' huairida o'jika'.

<sup>16</sup> Diosyo'da bueyhue'dik o'epo o'noeonhuahuika'. Huakjeyyo o'noeonhuahuika'. Keyo be'api' huahuahue'dik o'ene. Kenpa'ti Diostaj nogtiapi' aratbuta tiahuayhue'da o'nika'. Oy-dapi' tiahuayhue'dik o'nika'. Ke'nayo'da huadaknada o'jika' aya'ada kan'batia'pakike'. Kentaj kan'nigpeike' aya'tada Diosa kamananhuauike'po.

<sup>17</sup> Huakka'da huamatog'eri huairitaj yamanati'. "Huakka' ijmatogey, huairi ijjej, huadak ijjej," Huata'da tinopogehue' yane', yamanati'. "Huakka' ijmatogey katetapi' me'pukehue'dik ijjej," nopogehue' yane', yamanikati'. Menokapi' kenda matogehue'dikda ya'neapet. "Oro'taj bo'tihuapokika'po Diosa dakhuapa bo'yokika'ne. Diosa dakhuapa beyokika'apone," yanoknopoika'. Yamana'.

<sup>18</sup> "Nogomeytaj huadakda yag'kika', yan'batihuapokikati', daknopo'da ya'nepo yan'bayokikati'." Kenda yamanika'.

<sup>19</sup> Ken konig egkika'nayo Diosa 'urua'nanada o'matoka'apo kenpa'ti Diosere durugnanada on'noeonhuahuika'apo.

*Ta'pote kenpa'da Timoteotaj ona'uyate.*

<sup>20</sup> Diosa 'urudikda huakka' me'nopog'e'uyne. Daka' yadiktojika'. Daka' yanigpeika'. Daka' yamanmadikika'. Nogomey nama'da en'manbatia'pakonhua'te peehue' yamaika'. 'Urunanada o'nopogey nama'da on'batia'pakika'.

<sup>21</sup> Kenomey 'urunanada ijnopoey on'nopeñig'a onte'ti Diosen hueretda eknopog'e' onkopogehue' o'ne. Kenomeytaj peehue' yamaika', Timoteo.

Ontaj Diosa daka' me'tounhue'.



## 2 TIMOTEO

### Onte'ti Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.

*Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.*

1-2 Huadi'da Timoteo, do Pablo o'nigmadoya'ne, sion. Ontaj Jesucristoen huadak hua'a o'nigbatia'pakme'ne. Iknopoepo o'nigpeeme'nok konig do'huedsi'po o'taene. "Jesucristotaj aya'ada o'noknopoepo aya'ada on'nigpeepo Diosere on'noeonhuahuika'apo." Diosa be'pakpo do'taj bektie'ea'uyne, "Jesucristo huadak hua'a aya'tada yamanbatia'pakika'." Mena'po nogbayo nogbayo nog aratbuttaj Diosa me'ta'mona'uyne. Ontaj sion ijtiona'pakikay. "Apag Dios Huairia Jesucristoere 'urunanada katiokike'po, katinepahuike'po, kenpa'ti kanopo'noeyike'po," o'tiona'pakika'ne, sion.

*Jesucristoen huadak hua'a yamanbatia'pakika'.*

<sup>3</sup> Diostaj do'hued adhuea'pane' on'nigpeika'uyate. Konigti Diostaj ijnigpeika'po dknopo'da ijjepe on'ijnigpeikay. Diostaj o'tiona'pakika'ne. "Timoteo daka' oknopoepo o'nigpeika', dakiti Dios. Daka' yatihuapokika' yanopo'teypakika'," o'tiona'pakika'ne.

<sup>4</sup> Kenpa'ti a'nenda ontaj yokhua'denok suhue' i'epo i'huikon'uy. I'huikuynok kenda oknopoika'ne. Konigepo ontaj e'huahua'ta' ijpaki. E'ta'huadunhua'ta' ijpaki. A'durugpakya'po e'ta'huadunhua'ta' ijpaki.

<sup>5</sup> Diostaj daka' iknopoika' yoknopoenkikay O'nen huamama Loida huaye Euniceere huakkuruda Jesucristotaj o'noknopo'uyate. Oy o'nakon Jesucristotaj iknopoika' daka' ijnopoey.

<sup>6</sup> Konigepo Diosen Nokirega nogiti nogiti ontaj menopo'teypake'po betihuapokike'. Nogiti nogiti Diosen yakika'. Jesucristoen huadak hua'a yamanbatia'pakika'. Huakka' yamanmadika'. "Yan'no'porea', Jesucristotaj yanoknopo'." Yamana'ika'. A'nennada o'tibata'tepo kenpa'ti o'tiona'pakuy. E'tiona'pakde'te Diosa menopo'toe'uyne. Huaboa'da o'tihuapokpo o'nopo'teypakuy. Huadak hua'a e'manbatia'pak kenpa'ti e'manmadika' Diosen Nokirega betihuapokika'ne. Konigepo nogiti nogiti Diosen huadak hua'a yamanbatia'pakika'po yamanmadikika'.

<sup>7</sup> Diosen Nokirega mo'nopo'toenok me'pukhue' o'epo teynopo'da Diostaj nigpeika'dik o'ene, Huayahua'ya di' o'maika'ne, kenpa'ti huadaky'o' huaka' o'nopoepo o'kika'ne.

<sup>8</sup> Konigepo me'pukhue'ada Huairi Jesucristoen yamanbatia'pakika'. Kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'nok huabakuda' jakyo ijikay. Huabakuda' jakyo ee'pi' do'taj okbirahue' o'ene. Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakonhua'te mo'huadiayapone bo'tidi'keapone dakhuea'da mogka'apone. Pai'da e'nopo'gada okbatihue'ada nogiti nogiti huadak hua'a yamanbatia'pakika'. Diosa menopo'teypakapone.

<sup>9</sup> Oro' dakhuea' huaka'eritaj Diosa mo'manopo'korea'po mo'nopo'yare'uynok kenpa'da bueyhue'dik o'ea'pone. "Huadak yag'kika' kenpa'ti do'huedyo'da yag'kika'. On'tihuapokika'apone." Diosa mona'ne. Diosere o'noeonhuahuika'apoy. Oro'ada huadakanada o'kika'nok Diosa nopo'yareahue' mo'ene. Diosada di'nanada mo'epo kenpa'ti bo'pakpo oro'en dakhuea' e'ka bokkahuea'po mo'nopo'yare'ne. A'nennada huadari kahued siokpoere kahued Diosa oa'po, "Aratbut dakhuea' huaka'eritaj a'manopo'yareaya'po do'huedsi'po ijmanigta'mona'apoy." Diosa a'nennanada oa'uyate.

<sup>10</sup> Ken oynayo Diosa di' mo'ene oknopo'edik o'ene. Kenpa'po oro'en huamanopo'yare'eri Jesucristo o'si'poepo, o'kerekepo o'manmadika'po, o'batihuapokika'po, aya'tada o'manigbuey'uyate. E'bueytada Diosa o'noyhuada'po kurudy'o' o'tohua'uyate. Dios di' mo'epo kenda mo'nigka'uyne oro'taj. Kenda huadak hua'a o'e, oknopoey. Oknopoepo kenpa'da bueyhue'dik o'epo Diosere o'noeonhuahuika'apoy.

<sup>11</sup> Huadak hua'a kamanbatia'pake'po, Jesucristoen huadak hua'a kamanmadike'po. Diosa me'ta'mona'uyne. "Judio ehue' e'huage'taj yamanmadika'." Diosa mena'uyne.

<sup>12</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'nok aratbuta dakhuea' me'nogkika'ne. Huabakuda' jakyo e'kuda'tada birahue' ijje. Pai'da e'nopo'gada birahue' ijje. Huadakda o'e Dios. Teynanada o'e. "Huadak hua'a yamanbatia'pakika'." Mena'uynok Jesús nogok e'tiakde'te do'taj be'tihuapokika'apone be'to'ika'ne daka' yoknopoey.

<sup>13</sup> Diostaj kenpa'ti Jesucristotaj buttida hua'a on'madikika'ne. O'peonhuahuika'ne, Timoteo. Do'hua buttida e'manmadika'taj yanopoeonhuahua'. Okkahuehue' yag'. Jesucristotaj daka' yaknopoika'po, Diostaj di' yaika', kenpa'ti aya' Jesucristoen huaknopo'eriomeytaj di' yamaika'.

<sup>14</sup> Diosen Nokirega mo' nopo'toene. Diosen Nokirega be'tihuapokpo Diosen buttida hua'a me'nopo'ea'ne daka' yaknopoika'po daka' yamanmadika'. Batikhue'da yaknopoika'po yamanmadikika'.

<sup>15</sup> Huakka' Asia huadaribayo huaknopo'eria do'taj me'nokhuame'ne. Kenda i'nope. Figelo Hermógenesere me'nokhuame'ne.

<sup>16-18</sup> Onesiforonayo kirigayo' be'ta'huadikame'ne. Me'nopo'noeyagkikame'ne. Do'te huabakudá jakyo behuatiakikame'ne. Do'taj o'tiahuaypo okbirahue' me'ika'uayne. Roma huakka' jakyo huaboa'da o'tiakdepo be'ukonhua'po be'ukpo be'huahuayme'ne. Kenpa'ti a'nenda Efesoyo oro'omeytaj huakka' bo'tihuapokika'uayne i'nope. "Onesiforotaj yatinepahui'po dakhuea' e'ka' yakkahuea'. Ke'nen huabettaj yamatinepahui'po yabakkahuea'. Jesucristo onte'ti e'tiakte Onesiforotaj katinepahuie'po," ijtiona'paki.

## 2

*Jesucristoen huadak sorotataj yaika'.*

<sup>1</sup> Konig do'huetsi'po o'taene, sion. Jesucristotaj daka' iknopoika'nok Diosa daka' menopo'teypakike'. Huadak hua'a kamanbatia'pakike' Dios be'tihuapoke'po.

<sup>2</sup> A'nenda Jesucristoen huadak hua'a ijanmadikanhua'po huakka'tada ijanmadikika'uy. Do'hua e'manmadika' me'peika'uayne. Do'hua e'manmadika' nogomey huaknopo'eritakon daka' yamanmadika'. Ken huabokerekomey daka' Jesucristotaj yan'igpeika'apet okbatikhue' ya'neapet kenpa'ti nogomeytaj manmadikika'dik ya'neapet, kenomeytaj yamanmadikanhuati'.

<sup>3</sup> Sorotataj menokanig pai'da o'nopo'ika'. Huadak sorotatanayo pai'nanada e'nopo'ika'ada monhue' o'ne. Konig huadak sorotataj yaika', Timoteo. Jesucristotaj iknopo'eronok kenpa'ti i'igpeika'nok aratbuta dakhuea' egka'te kenpa'ti pai'da e'nopo'epi' oknopo'ebatikhue' ya'e'. Monhue' ya'e'.

<sup>4</sup> Kenpa'ti sorotatanayo huakupete bahuayikahue'dik o'ne, huakupete katepi' sigpi' kakahue'dik o'ne, ta'bapi' kakahue'dik o'ne. Sorotataj ke'nen huairitayo'da nigpeika'dik o'ne. Oro'omeykon konig sorotataj o'epo oro'en huairi Jesucristotaj mon'igpeika'.

<sup>5</sup> Kenpa'ti huake'te'eri nog huake'te'eriere o'ketpo huakkuruda jakokyeya'po ida okketpo. Gana agkaya'po e'ke'te' huairitaj nigpeika'dik o'e. Oro' konigti Diosen 'uruu'da e'kika'ta' e'paknayo daka' Jesucristotaj nigpeika'dik o'ene. "Huadakta i'kika'uy. Doere i'noeonhuahuika'apone." Diosa mona'apone.

<sup>6</sup> Kenpa'ti oro' Cristoen huamanmadika'eri konig ta'ba huaka'eri o'ene. Huairitaj ta'ba huanigka'eri ogkika'po huakkuru aypo e'boyogte bape'dik o'nika'. Oro' konig ta'ba huaka'eri ee'nayo Diosa oro'takon huakkuruda 'uruu'nanada mo'ea'apone.

<sup>7</sup> Kenda huaboa'da ona'ne daka' yanoponhua'. Jesucristo Huairia aya'da menopoenka'apone.

<sup>8</sup> Jesucristotaj yanopo'epo Jesucristo David Huairien adhuea' huayayo o'epo e'bueytada Diosa o'noyhuada'uyate. Kenda huadak hua'a aya'tada ijanbatia'pakikay. Aratbuta Jesucristotaj o'noknopo'epo on'no'okorenok Diosa o'manopo'yarea'ika'.

<sup>9</sup> Jesucristoen huadak hua'a ijanbatia'pakika'nok huakka'mon do'taj menhuadiayne. Dakhuea' menogkika'ne, huabakudá jakyo megkudika'ne. Dakhuea' huaka'erionig pai'da ijnopo'ey. Unayo huabakudá jakyo ee'pi' nogya' nogya' huabada nog huaknopo'eria Jesucristoen huadak hua'anayo on'manbatia'pakika'.

<sup>10</sup> Huakka'tada Diosa o'baktie'ea'uyate. Jesucristotaj huaknopo'e' kenpa'ti huanopo'korea' huanopo'yare' o'baktie'ea'uyate. Huakka' Jesucristotaj kanoknopo'e'po kan'no'okore'po kan'no'opoyare'po Diosere kan'noeonhuahuike'po pai'nada e'nopo'unhuahua'ada Diostaj batikhue'yoknopo'epo batikhue'ijjikay.

<sup>11</sup> In buttida huadik o'da'ika' aratbuta: Oro' Jesucristotaj oknopoika'po pai'da o'nopo'epo e'bueynayo kenere o'noeonhuahuika'apoy.

<sup>12</sup> Cristotaj oknopo'epo pai'da o'manopo'epo batikhue' ee'nayo Cristoere huairi o'epoy. "Jesucristotaj oknopo'ehue' ijjejey." Oro' ea'nayo Cristotaj oknopo'ehue'da huae'eritaj "Do'huetsi'po ehue'da mo'ene." Oro'taj mona'apone Diosa.

<sup>13</sup> Jesucristotaj eknopo'ebatikpi' kenda Cristoa mona'uynig o'ka'apo. Kenda oa'uypa o'ka'apo. Nogpa'da adhue'dik o'epo o'ka'apo.

*Huaknopo'eritaj daka' yamana'ika'. Diostaj daka' yanigpeika'. Daka' e'nigpeika'te, "Daka' o'nigpeika'ne." Diosa mana'apone.*

<sup>14</sup> Jesucristotaj huaknopo'eria o'noknopo'epo on'bueydepo Cristoere on'noeonhuahuika'apo. Cristotaj mo'noknopo'epo batikhue' mo'ne. "Cristotaj oknopo'ehue' ijjejey," ahue'dik o'ene. Kenda Cristo oa'uy o'ka'apo. Kention huaknopo'eritaj onte'ti onte'ti yamanika'. Kenpa'ti adhuea'pane'en hua'a maboyikahue'dik mo'ne.

Kenda hua'a e'maboi'ika' 'urunopoa' ogkikahue'dik mo'ene. Kenda hua'a be'api' on'pei'ka'po Jesucristotaj eknopoi'ka'ada batikdikpi' onte'ti dakhuea' kika'dikpi' o'neapo. Huaknopog'eria 'uruana'nanada kan'batia'pakike'po Diosa o'pak.

<sup>15</sup> Diostaj daka' yanigpei'ka'po Diosen buttida hua'a butuknanada yamanmadikika'. Diosen daka' i'manmadikika'po "Huadakda i'manmadikika'uy." Diosa mena'apone okbirahue' i'epo Diostaj.

<sup>16</sup> Keyoda i'ika'nig keya' nama'da huamanmadika'eri o'nika'po dakhue'da on'batia'pakika'. Manigpeehue'ada konigti batia'pakhue' yae'. Nama'da huamanmadika'eria nama'da on'batia'paknok Jesustaj huaknopog'eri sig sig o'noknopog'ebatikonhua'apo nogiti nogiti dakhuea' ogkika'apo.

<sup>17</sup> Nama'da on'manmadika'nok nogya' nogya' huakka'ada on'nigpeepo Jesustaj eknopog' sig sig o'noknopog'ebatikonhua'apo. Himeneo Filetoere nama'da huamanmadika'eri o'nepo

<sup>18</sup> Jesucristotaj buttida huadik o'noknopog'ebatikdepo huaboa'da nama'da on'manmadika'de. "Jesucristoen huaknopog'eri e'bueyde' kurudyo Diosyo on'mabehuikde'uyate kenpa'da o'ene." Kenda nama'da on'manmadikika'. Huakka'ada on'peede'po onte'ti Jesustaj oknopog'hue' o'ne.

<sup>19</sup> Diosen buttida hua'a o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'epo. Kenpa'ti hueretda huaknopog'eri okbatikhue'ada o'noknopounhuahuika'apo. "Diosen hueretda huaknopog'eritaj Diosa o'makje'." Diosba' kenpa' oa'. "Aya'ada Jesucristotaj huaknopog'eri dakhuea' onte'ti kahue' ka'ne'po," Diosa oa'.

<sup>20</sup> Huakka'mon Jesusen huaknopog'eri e'nopo'korede'te 'urunopo'da Apag Diostaj daka' on'nigpei'ka'po Diostaj on'durugpaka'ika'. Kenomey konig huairien 'uru plato' o'ne. Konig huairien oro huakupe plato' konig o'ne. Nog huairi en'batiate on'batobape'po 'uru oro plato' huag'te on'bage'ika'. Nog huaknopog'eria Jesusen sue'da o'noknopog' dakiti nigpeehue' o'nenok Diosa batodurugpakhue' o'mae. Konig sorok koso o'nepo konig huakka'tehue' o'nepo konig oktig tajpo konig huaena' o'ne, be'api' pakhue'dik o'ne.

<sup>21</sup> Diosen 'urunada e'ka'ta' e'paknayo 'urunopo'da i'ka'dik o'ene huadaknada nopoi'ka'dik o'ene, huadakda kika'dik o'ene, "Do'taj bekkahuea'," tiona'pakika'dik o'ene, kenyo'da huadakda o'kika'po 'uru'da Diostaj o'nigpei'ka'po Diosenyo'da o'epo, Diosa oro'taj durugnanada mo'epone.

<sup>22</sup> Huaboa dakhuea' e'ka'ta' huakka' on'nopoi'ka'po dakhuea' e'ka' o'deretpakika'. Ken konig pakhue' yae'. Dakhuea' e'ka' nopog'hue' yae'. Huadak e'ka kenpa'ti kenda Diosa o'pak kenyo'da yanopog'epo yaeretpakika'. Huakka' yapakpo Diostaj daka' yaknopoi'ka'po yanigpei'ka'. Huakka' yapakpo aratbuttaj di' yamaika'. Huakka' ya'pakpo huaknopog'eri aya'tada yamanoeynoeyika'. Nog huaknopog'eri 'urunopo'da Diostaj daka' on'nigpei'ka' daka' on'tiona'pakika' kenomeyere 'uru'da yag'kika'.

<sup>23</sup> Sue'da huaknopog'eri o'nika' kenteda i'ika'ne. Huakka'dikda on'batia'pakika'nig'a nama'da on'batia'pakika'. Ida huayahuaya on'bahuadiaypo on'batoare'ika'. Kenomeytaj manpeehue' yae'.

<sup>24</sup> Oro' Jesucristoen huanigpei'ka'eri o'epo Diosen huadak hua'a huamanmadika'eri e'ead a'odiaypo batoare'ikahue'dik o'epo aya'tada daka'da manbatia'pakdik o'ika'po daka' manmadika'dik o'ene. Nogomey dakhuea' egka'te bahuadiayonhue'dik o'ene.

<sup>25</sup> Hueretda huaknopog'eriere sue'ada nama'da o'noknopog'epo Diosen buttida hua'a e'peeta' pakhue' o'nika'. Nopoenkahue' o'nepo toto'taj on'nigpei'ka'. Dakteynopo'da yaepo buttida hua'ayo' daka' yamanmadika'. Daka' i'manmadika'po kirigayo' yamana'pakpo Diosa kamanopo'kore'po buttida hua'a ka'noknopog'epo.

<sup>26</sup> E'nopo'korede'te onte'ti toto'taj nigpei'kahue' o'nepo Diostaj huaboa'da on'nigpei'ka'apo.

### 3

*Nogok kene'huaya' huame'noete Jesucristo tiakhued ee'te aratbut dakhue'yo' on'nopoi'ka'po dakhuea'da ogkika'apo.*

<sup>1</sup> Nogok kene'huaya' huame'noete Jesucristo tiakhued ee'te aratbut dakhuea'nanada ogkika'apo. Ke'poda o'epo. Kenoka' aya'ada Diostaj oknopounhuahuahue'dik o'neapo.

<sup>2</sup> Huata'da di'nanada o'neapo. Huakupe huakka' o'deretpakika'apo. 'Uruda ijje' kenpa'da on'nopoi'ka'apo. Huadaknanada ijikikay nama'da on'nopoi'ka'apo. Huadaknanada ijikikay nama'da on'nopoi'ka'apo. Diostaj on'tibirae'ika'apo. Huaojtaj huayeeretaj manigpei'kahue' o'neapo. Nogomeya huadak on'manigkika'nig'a "Dakiti" manahue' o'nika'apo. Diostaj pakhue' o'neapo.

<sup>3</sup> Nogomeytaj di' maehue' o'neapo. Matinepahuihue'da o'neapo. Manoeynoeyhue' o'neapo. Bakkahueahue' o'neapo. Dakhuea' on'mahu'ja'apo. Katetapi' o'deretpakika'apo. Matinepahuihue'da dakhuea' on'magka'apo. Huadak huaka'eriomeytaj on'bahuadiayapo

<sup>4</sup> Huadi'da on'taene e'mana'ada dakhuea' on'magka'apo. Daka' oknopogehue'ada dakhuea' on'magka'apo. "Huairi ijjej." "Huadakanada ijjej." "Huakka' ijnopogey." Nama'da on'manbatia'pakapo. Diostaj pakhue'da o'nepo huamai'hue' e'mamayika'ta' o'deretpakapo, baile o'deretpakika'apo, kenpa'da e'durugpakta' o'deretpakika'apo.

<sup>5</sup> Onere yan'batadi'kea'apetpi'. Onere yan'tiona'pakapetpi'. Ontaj mon'madika'apetpi', kenda e'ka'ada "Dios teyhue' o'e. Aratbuttaj batihuapokhue'dik o'e. Dakhue'taj yareahue'dik, e'bueytaj noyhuadqhue'dik o'e Dios." Aratbuttaj mana'dik o'neapo.

Kenomeytaj yamakika'.

<sup>6</sup> Sue'damon nama'da huamanmadika'eri o'nepo Diostaj nama'da e'manmadika' on'manmadikika'. Nama'da on'manika'po nogen jakyo on'kudika'po ettone'taj nama'da on'batia'pakpo engaña ogkika'. Kenomey ettone'a jda nama'da e'manmadika' o'noknopojka'po nama'da on'nojka'po dakhuea'da ogkika'.

<sup>7</sup> Kenpa'ti inomey ettone' huabodik e'manmadika'taj en'peika'ada Jesucristoen buttida hua'a nopoekahue'dik o'nika'.

<sup>8</sup> A'nennanada botta' tidig huaka'eri o'nika'uyate. Janes Jambresere o'nika'uyate. Egipto gobierno huaria Moiséstaj nigpeehue'kae'po tidig ogka'uyate. Ken konig nama'da huamanmadika'eri ogkika'po. Jesucristoen buttida hua'a oknopogehue' yane' nama'da on'manika'apo. Nama'dayo' on'nojka'po buttida hua'a o'manmadikikay e'mana'ada Diosen nama'nada on'manmadika'apo.

<sup>9</sup> Sue'da huakka'mona on'manigpeepo. Idada nama'da on'manmadikanhua' aya'ada on'maknokotpo on'manigpeebatikapo. Konigti a'nennanada Janes Jambresere nama'da on'batia'pak'uyate. Aratbuta jda on'maknokotpo on'manigpeebatik'uyate.

*Kene'huaya' Timoteotaj ona'uyate Pabloa.*

<sup>10</sup> Diosen Jesucristoenere buttida hua'a o'manmadikika' daka' o'tinopogene, sion. Diostaj o'nigpeika' o'tinopogene. Kenda Diosa o'pak o'kika' o'tinopogene. Diostaj o'durugpakika' o'tinopogene. Diostaj Jesucristoeretaj daka' oknopojka' o'tinopogene. Be'api' oknopogehue' o'neonhuahuika' kenomeytaj jdada bahuadiayonhue' o'jka' o'tinopogene. Do'taj dakhuea' e'nogka'tada diayhue' o'jka' o'tinopogene. Aratbuttaj di' o'maika' o'tinopogene. Pai'da e'nopo'unhuahuada oknopogebatikhue' o'jka' o'tinopogene.

<sup>11</sup> Huabokereka dakhuea'da me'nogkame'ne. Pai'nanada ijnopo'enhuahua'mey. Antioquia huakka' jakyo kenpa'ti Iconio huakka' jakyo kenpa'ti Listra huakka' jakyo huabokereka dakhuea'nada menogkame'ne. Huakka' pai'nanada en'nopo'eanhua'ada tada Diosa be'tihuapokonhuahuame'ne. Kenda aya' o'tinopogene, sion.

<sup>12</sup> Kenpa'ti aya'da Jesucristotayo'da huanigpeika'eritaj oknopogehue' huage'eriomeya dakhuea' on'magka'apo kenpa'ti pai'da on'manopo'ea'apo.

<sup>13</sup> Huabokerekomey eknopog'ta' pakhue' o'nepo dakhue'da o'nepo da huaa'eri o'nepo nogiti nogiti dakhue'ada on'nopogepo. Nogiti nogiti dakhuea' on'magka'apo. Da on'mana'ika'apo kenpa'ti nogtakon nama'da on'maknopogepo.

<sup>14</sup> Kirigayo' dakhuea' egkika'tada do'a on'mandikanhuame'ne kenda batikhue'da yaknopojka'. Jesucristoen buttida hua'a on'madikanhuame'nek kenda daka' yaknopoeonhuahuika'.

<sup>15</sup> On huasi'poedada Diosen hua'ataj i'peika'uy. Diosen hua'a i'peepo Diostaj Jesucristoeretaj iknopog'uy. Jesucristotaj iknopog'ek Diosa o'nopo'korea'po o'nopo'yarea' kenpa'ti Diostaj kirigayo' e'nigpeika' huadak huakika' Diosa be'tihuapokika'ne.

<sup>16</sup> A'nennanada Diosen huamanbatia'pakeria mo'nigmadoya'uyate. Nogok nogok Diosenba' mo'nigmadoya'uyate. Diosa o'manopogea'nok mo'nigmadoya'uyate. Nogomeytaj Diosen buttida hua'a huamanmadika' Diosenba'a bo'tihuapokika'ne. Diosen hua'a boktibutukea'ika'ne. Dakhuea' o'kika'nig ke'na mo'nopogea'ne. Huadak e'kika' kenpa'ti Diostaj e'nigpeika' Diosenba'a mo'manopogea'ika'ne.

<sup>17</sup> Ken aya'ada Diosen huakadhua' Diosenba'a daka' mo'nopogea'ika'ne. Aya' huadak huakadhua' Diosenba'a bo'tihuapokika'ne.

## 4

<sup>1</sup> On te'ti Jesucristo Huairi o'tiakapo. Aya'tehuapa'da huakhuairi o'epo o'tiakapo. Aya'ada on'nigpeika'apo. Aratbut e'noetaj e'bueytakon dakhuea' e'kika'nayo Jesucristoa kenpa'da dakhuea' mogka'apone. Ken Jesucristo Dioserea me'peg'po' urua'da ona'ne, sion.

<sup>2</sup> Menokapi' aratbut egkupopakte Diosen huadak hua'a yamanmadikika'. E'peeta' en'paknayo e'peeta' pakhue' e'ne'tadapi' Diosen huadak hua'a yamanmadikika'.

Batikhue'da kirigayo' yamana'ika'. "Dakhuea' bo'kika'nig nopo'korea'dik mo'ene. Jesucristotaj oknopog'dik mo'ene." Kirigayo' yamana'ika'. "Dakhuea' bo'kika'nig yan'batik yan'nopo'korea' huadakyo'da yag'kika'po Diostayo'da yan'nigpeika'." Huaknopog'eritaj kirigayo' yamana'ika'. Kirigayo' yamanmadikika'.

<sup>3</sup> Nogok huakka' huaknopog'eri buttida e'manmadika'taj pakhue' o'neapo. Huama-noeanhua'diktaj pakhue' o'neapo. Huadakda huaka' e'manmadika' pakhue' o'neapo. Nama'da huamanmadika'yo'da on'eretpakapo.

<sup>4</sup> Buttida e'manmadika'taj onte'ti pēghue' o'neapo. Adhuea'pane'en en'batia'paktaj huakka' on'peika'apo.

<sup>5</sup> Onnayo, daka' yanopoika'po huadakyo' yakika'. Pai'da e'nopo'epi' daka' Jesucristotaj yaknopōika'. Jesucristoen huadak hua'a batikhue'ada yamanbatia'pakika'. Katepi' ka'dik i'epo kenda yakikati'. Ken daka'da ona'ne, Timoteo.

<sup>6</sup> Diostaj daka' yoknopōika'nok jda huabokerekomeya do'taj men'arakaponok jda bueydik ijjeapoy.

<sup>7</sup> Batikhue'ada 'urua'da Diostaj ijnigpeonhuahuikay. Diosen hua'a batikhue'da ijmanmadikanhuahuikay. Toto'taj nigpēghue' ijikay. Aya' Diosa mena'uynig kenda ijkadhuahuikay.

<sup>8</sup> Konigepo konig "premio" kurudya' Diosa me'noeanhuahuika'apone. Jesucristo Huairi e'tiakde'te kurudya' me'noeanhuahuika'apone. Oro' huadakda e'kika'nayo Jesucristoa huadaknanada mogkika'apone oro'taj. Konig "premio" e'yok Jesús Huairi huadakda huamanoeynoeyeria huakka'tada o'manoeanhuahuika'apo kurudya'. Aya' Jesucristotaj on'maboika'po aya'tada o'manoeanhuahuika'apo kurudya' Diosere.

*Timoteotehuapa'yo'da o'batia'pak Pabla.*

<sup>9</sup> Idamon behuatiak, sion.

<sup>10</sup> Demas doere o'jka'nig'a do'taj e'tihuapokika'ada katetapi' o'batiahuayika'nig kenda huakka' o'pakpo bekhuame'ne Tesalónica huakka' jakyo. Kenpa'ti Crescente Titoere doere o'nika'nig'a e'tihuapokika'da Crescente Galacia huadaribayo bekhuame'ne kenpa'ti Titoa bekhua'po Dalmacia huadaribayo o'huame'.

<sup>11</sup> Lucasyo'da doere o'jka'. Marcostaj yaukpo yahuahuayo iyōda onere yan'tiak. Ke'nanayo e'manmadika'te tihuapokdik me'ēapone.

<sup>12</sup> Efeso huakka' jakyo Tiquicotaj ijta'mona'mey.

<sup>13</sup> Kenoka' yatiakpo do'hued yudtaj be'tatotiak. Troas huakka' jak Carpoen jakyo ijjeanmey. Kenpa'ti do'hued beroba' be'tatotiak.

<sup>14</sup> Alejandro sirosot huaka'eri o'ē. Do'taj ke'na dakhuea' megkame'ne. Dakhuea' o'kame'nok oro'en Jesús Huairia castiga ogka'apo.

<sup>15</sup> Keyoj ontakon dakhuea' megka'apetpi'. Jesús en huadak hua'a o'manmadikika'nig kennayo pakhue'nanada o'e.

<sup>16</sup> A'nennada huakkuruda Romayo huakka' jakyo huairitaj ijbahuahua'po dakhuea' kahue' ijikay. Ijmana'po Jesucristoen huadak hua'ayo'da ijmanmadikikay. Kenda huadak hua'ayo'da nogyo nogyo ijmanmadikikay. Roma huairitaj ijmana'mey. Roma huairitaj e'mana'te nogtiapi' ehue' doere men'tobome'ne. Be'api' tihuapokhue' me'neme'ne. Aya'da me'nokhuame'ne. Diosa kabakkahue'po castiga magkahue' kamae'po. Kenda ijpaki.

<sup>17</sup> Roma huairitaj e'mana'pakte Jesús Huairia be'tihuapokme'ne. Diosa be'tihuapokika'nok aya' judío ehue' aratbuta kan'mapee'po Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikanhuamey. Sue'ada do'taj diga' men'huadiayme'ne. E'arakta' en'tipaktada Diosa be'tiokame'nok arakhue' me'neme'ne.

<sup>18</sup> Dakhuea' egka'ta' Diosa be'tiokika'apone. Diosere kanoonhuahuike'po me'tojka'ne "Dios'uruda o'jka'." Mon'batia'pakonhuahuika'.

*Pabla o'kuhuitdepo kene'huayq' o'dikta'mona'po.*

<sup>19</sup> Priscataj Aquilataj kenpa'ti Onesiforoen huabettaj ijmanigdikta'monay.

<sup>20</sup> Erasto Corintoyo o'yahueme'. Trófilo dakhue' o'eme'nok Melito huakka' jakyo ijjeanmey.

<sup>21</sup> Huahujōk tiakhued eē'te tiakdik eē'nayo do'taj yatiakti'. Huakka'a mo'dikta'mona'ne, Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, aya' huaknopog'eri huama'buya mo'nigdikta'mona'ne.

<sup>22</sup> Ontaj Jesucristo Huairia kanopo'teypakike'po kenpa'ti aya' Efeso huaknopog'eriomeytaj daka' kamatoike'po ijtiona'paki. Kenda do Pabla ona'ne, ken.

## TITO Pablo Titotaj o'nigmadoya'uyate.

*Pablo Titotaj o'nigmadoya'uyate.*

<sup>1-2</sup> Pablo do ijjej. Diosen ijjejo Diosen huanaba' Diosenyo'da ijkikay. Jesucristoa me'ta'mona'uyne. Diosen huabaktie'ea'eritaj buttida hua'a kamaknopog'e'po nogiti nogiti buttida hua'a kamaknopog'e'po kenpa'ti kagkike'po Jesucristoa me'ta'mona'uyne. Diosen huabaktie'ea'eri Diosere kurudyo on'noeonhuahuika'apo. Kenda Diosen huabaktie'ea'eritaj daka' kamanopog'e'po Jesucristoa me'ta'mona'uyne. Diosere huaknopog'e'eri on'noeonhuahuika'apo Diosa oa'uyate. Huadari kuruderetaj kahued Diosa kenda oa'uyate. Diosnayo da ahue'dik o'e.

<sup>3</sup> Oyda Diosa e'manoeanhuahuika' hua'a e'manopogea'ta' o'pakpo, Diosen buttida hua'a yamanbatia'pak. Diosa mena'uyne. Dios oro'omeyen dakhuea' e'ka' huanopo'yarea'eri mo'taene.

<sup>4</sup> In beroba' o'nigmadoya'ne, Tito. Do'a Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte iknopog'e'uypo do'huedsi'po konig'iene. Onere Jesucristotaj oknopog'ene. Apag Dios kenpa'ti Huairi Jesucristoere on'taj metinepahuie' menopo'durugpake'. Jesucristo oro'omeyen dakhuea' e'ka' huanopo'yarea'eri mo'taene.

*Creta huagkuta'mejyo huaknopog'eritaj yamaboroayti' yabatihuapok. Pablo Titotaj ona'uyate.*

<sup>5</sup> Creta huagkuta'mejyo nogyo nogyo huaknopog'e'eri ogkupopakika'po a'tiona'pakya'po a'batadi'keaya'po Apagba' a'peeya'po ogkupopakika'. Kenda do'hua kahue' ijje'uyunig yadakeati' kenpa'ti Cretayo huaknopog'eritaj aya' huairitone'taj oktie'ea'hued o'nenok nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo nogbaya' nogbaya' Cristotaj huaknopog'e'eri huatone' huairi huamanmadika'eri yabaktie'eat' konigepo Cretayo ontaj o'ean'uyne.

<sup>6</sup> Be'api' huatone' huairi huamanmadika'eri a'eya'po dakyo' kika'dik ka'nike'. Huadakda o'e aratbuta tinopoika'dik o'nika'. Dakhuea' ogka'. Be'api' kenomeytaj bahuaahue'dik o'ne. Nogtida huatoe tojka'dik ka'ne'. Kenomeyensi'pokon Cristotaj huaknopog'e' ka'nike'. Huatone' huairiensi'po huadakda ogkika'nok dakhuea' ogka', aratbuta bahuaahue'dik o'ne. Kenpa'ti huasi'poa huaojtaj huayetere on'nigpejka'nig onig.

<sup>7</sup> Huaknopog'e'erien huatioka'eri huairi Diosen o'nepo Diosen kika'dik o'ne. Huadakda kika'dik o'ne. Hua'enda e'nopog'e'ta' pakhue' o'nika'. Kenomeynayo diayhue' o'nika'. Borracho ehue' o'nika'. Huabatuktukeri ehue' o'nika'. Huakupe huapakeri konig engafia huaka'eri ehue' o'nika'.

<sup>8</sup> Esoeritaj jakyo kan'taye'po e'bae'ta' on'pakika'. Kenpa'ti huadak ee'ta' on'pakika'. Huadakda e'kika'ta' on'pakika'. Daka' on'nopog'epo daka'ogkika'. Diosenbat'aj on'nigpejka'. Daka' on'nopojka'po huadakyo' ogkika'.

<sup>9</sup> Buttida e'manmadika' daka' on'peedejo oknopojka'dik o'ne. O'noknopog'epo okbatikhue'dik o'ne. Nog huaknopog'e'eri daka' kagkike' urudikda manmadikika'dik o'ne. Nogte nama'da o'noknopojka'ngitaj huatioka' huairia on'manmadika'po nopo'korea'dik ya'neapetpi'. Ken konig huaknopog'e'erien huatioka' huairi e'huag'e' yabaktie'ea'.

<sup>10</sup> Huakka'da huamanmadika'eri o'nepo huakka'mon judio aratbuttion huamanmadika'eri o'nenig'a buttida e'manmadika' e'nigpeeta' pakhue' o'nika'. Nama'da on'batia'pakika'. Aratbuttaj nama'da engafia on'magka'po on'manmadikika'.

<sup>11</sup> Onte'ti nama'da manmadikahue' ka'nike'po ighua'da yamana'. Huakka' huakupe men'yoke'po nama'da e'manmadikapa' on'manmadikika'po huaoj huaye huasi'popi' Cristotaj jeknopog'e' on'batikdeme'te.

<sup>12</sup> Creta huagkuta'mejyo huag'e'eri huabokerek o'uyate. Huamanbatia'pakeri o'epo, "Creta aratbut da huaa'eri o'nika'. Dakhuea' magkika'dik o'nepo dakhuea' huaka'eri o'ne. Kenpa'da eretbapeta' on'pakpo e'baa'ta' pakhue' o'nika'." Oa'uyate.

<sup>13</sup> Buttida oa'uyate. Konigepo Cristotaj huaknopog'eritaj ighua'da yamanika'. Onte'ti daka' Cristotaj kanoknopojke'po ighua'da yamanikati'.

<sup>14</sup> Judio aratbuten adhuea'pane'taj nama'da e'tia'pakonhuahua' kentaj nigpeehue' ka'ne'po oknopogehue' ka'nike'. Kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj pakhue' huag'e'eritaj nigpeeahue' ka'nike'.

<sup>15</sup> Keneri aratbuttaj Diosa o'bakkahuea'nok daknopo' on'nopotog'epo, 'urunopo' on'tog'epo, katepi' on'nopog'epo huadakda on'nopog'epo, huadakda ogkika'apo. Katepi' aypo huaenpi' bape'dik o'nepo, aya'da e'bape' huadakda o'e. Nogomeynayo dakhue'da

o'nepo oknopøehue' huae'eri o'nepo, dakhue'da o'gkika' dakhue'da on'nopoika' kenpa'ti katepi' huadak dakhue'pi' o'ea' nopoenkahue'da o'nika'.

<sup>16</sup> "Diostaj yoknopøey." Nama'da o'nona'nig'a dakhuea' o'gkika'po Diostaj oknopøehue' o'nenigtaj aratbuta matinopø'dik o'nika'. Konig dakhue'da tahuirigda on'makepo dakhue'da o'nika' nog aratbuta matinopø'dik o'nika'. Diosba'taj nigpøehue'da o'nika'po katepi' huadak kahue'dik o'nika'.

## 2

*Buttida e'manmadika' daka' oknopø'dik o'nika'.*

<sup>1</sup> Huaknopø'eri huadakda kagkike' Diostaj durugpaka'dik ka'ne' Diosen buttida hua'a yamanmadikika'.

<sup>2</sup> Tone'bokerek huakka' huamai'hue mayhue' yanika'. Daka' yag'kika'. Huadakda yag'kika', daka' yannopoika', 'urua'da yag'kika', Cristotaj daka' yanoknopøika', Diostaj di' yanika'. Aya'tada di' yanika'. Aratbuta dakhuea' egka'nayo ida diayhue' yane'. Tone'bokerektaj yamaboroay.

<sup>3-5</sup> Ettone' huaøø'taj di' kan'maike'po, huasi'potaj di' kan'maike'po, daka' kan'nopoike'po, huakka'da eretpakhue' ka'nike'po, 'urunopo' kan'nopotoike'po, jak huasi'poere daka' kan'toike'po, huaøø'taj kan'nigpeike'po ettone'tone'a konigda Diosa o'paknok daka' kika'dik o'ne, mahujahue'dik o'ne, huakka' huamai'hue mayhue'dik o'ne. Ken konig ettone'taj daka' yamaboroay. Ken konig ettone' e'kika'nayo Diosba'taj dakhue' huaahue'dik o'neapo, kenpa'ti Diosen Huasi'po Jesucristotaj dakhue' huaahue'dik o'neapo.

<sup>6</sup> Tone'huabo dakteynopo'da yana'. Katetapi' e'toeta' eretpakhue' yanika'. Daka' yan'nopoika', yamaboroay'ika'.

<sup>7</sup> Aya' ika'po, huadakda yakika'. Daka' i'kika'nok huabokerek ontaj on'tiahuayika'po konigti huadakda o'gkika'apo. Yamanmadika'po buttida yamanmadika', huadakda yamanmadika', daka' yamanmadika'.

<sup>8</sup> Ontaj dakhuea' huaahue'dik me'ne'po daka' yamanmadika', aya'da i'mana', huadakda yamana'. Ken kenomey ontaj pakhue' o'nepo, ontaj on'tibira'apo dakhuea' huaahue'dik mo'ea'pone. Aya'da huadakda i'manmadika'nok dakhuea' huaahue'dik mo'ea'pone.

<sup>9</sup> Huanaba'a huairitaj yan'nigpeika' yamana'. Huairia aya'da ena'te kenda yag'kika', yamana'. Kenda huairi o'paknig kagkike'. Huairitaj keje' onahue'ada yan'nigpeika', yamana'.

<sup>10</sup> Huairitaj okbrehue' yanika' yamana'. Huanaba' katepi' huairien on'tamatoepo daka'nada yan'tamatoika' yamana'. Huanaba' huaknopø'eri huairien daka' egkika'nayo Dios oro'omeyen huamanoehua'huika'erien e'manmadika' hua'a huadakda o'ea' aya'ada on'nopoepo.

<sup>11</sup> Aya'tada Diosa o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'po Diosa oro'omeytaj mo'nopoøa'uyne.

<sup>12</sup> Kenda o'nopoepo dakhuea' kahue'dik o'ey o'nopoene. Kenpa'ti nogta' nogta' katepi' eretpakikahue'dik o'ey o'nopoene. Oy huadakda noika'dik o'ey o'nopoene Diostaj o'pakno nigpeika'dik o'ey o'nopoene.

<sup>13</sup> Diostaj o'nigpeepo oro'omeyen huaboro' Diostaj oro'en huamanopo'yarea'eri Jesucristotaj oro'omeya' ekpøe' o'nigika'po. E'tiakte durugda o'ea'pone. Diosa bo'huatiakapone mona'uyne.

<sup>14</sup> Aya' oro'omeyen dakhuea' e'ka' abakkahueaya'po a'manopo'yareaya'po Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate. Oro'omey Diosen huabetonig a'matoeya'po Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate. Huadakda e'ka' kan'eretpake'po Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate.

<sup>15</sup> Kenda yamanmadikika'. Huaknopø'eri huadak kagkike' ighua'da yamanika'. Jesucristo o'paknok ighua'da yamanika'. Kenomey nama'da egka'nayo "Yan'nopo'korea' Diostaj yan'nigpee'," utta'da yamana'. Daka' uruda e'huae' yamanmadikika' yamana'. Be'api' dakhuea' oa' tinopøehue'dik mo'ea'pone.

## 3

*Kenda Creta huaknopø'eri kika'dik yanika'.*

<sup>1</sup> Gobierno huairitaj yan'nigpeika'po okkahuehue' yane', yamana'. Huakka' jakyo huae'eri huairitaj yan'nigpeika'po okkahuehue' yane', yamana'. Katepi' huadakda e'huae' yag'kika'po okkahuehue' yane', yamana'.

<sup>2</sup> Be'tapi' gobierno huairitapi' dakhuea' bahuaa'pakhue' ya'nepo okkahuehue' yane', yamana'. Yan'manoeya'ika'po okkahuehue' yane', yamana'. Huayahuaya di' yan'maika'po

okkahuehue' yane', yamana'. Aya'tada daka'nada yan'matinopogē'. Creta huaknopogē'eritaj bakkahuehue' yane', yamana'.

<sup>3</sup> Konigepo a'nenda Cristotaj oknopogēhued eē'ted oro'omey konig Diostaj nopoenkahue' huagē'eri o'uyne. Diostaj nigpogēhue' o'ika'uyne. Nama'da huamanmadika'eritaj nama'da o'nigpeika'uyne. Konig katetapi' o'eretpakika'po dakhuea' o'kika'uyne. Nogomeytaj dig o'bahuahuayika'uyne. Huayahuaya o'bahuadiayika'uyne. A'nenda dakhuea'da o'kika'uyne.

<sup>4,5</sup> Nogoknayo Dios huadakda o'epo oro'omeyen huatioka'eri oro'omeyen dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'epo di' mo'ene. Konig huakka' di' mo'ene. Mo'nopogē'apo mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne. "Konig huadak mo'ene," Diosa mona'uyne. Katepi' huadak o'kika'nok Diosa nopo'yareahue' e'ēada mo'tinepahui'po dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeyennopo' mo'nopo'koyoa'uyne. Konig onte'ti huaboa'da e'si'pogē' Diosa ke'nen Nokireg boyo'ke'uynek oro'omeytaj kamanopo'toike'po boyo'ke'uyne. Ken konig huabonopo' o'epo Diostaj noeonhuahuika'dik o'ēapone.

<sup>6</sup> Oro'omeyen dakhuea' e'ka' Huamanopo'yarea'eri Jesucristo mo'nigbuey'uynek kenpa'ti mo'nigtiona'pakika'nok Diosa oro'omeytaj mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeytaj ke'nen Nokireg dakhuaa boyo'ke'uyne.

<sup>7</sup> Dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "Huadak mo'ene," mone'po Diosa huakka' di' mo'uyne. Huakka' mo'matinepahui'uyne. Konigepo Diosere o'noeonhuahuika'apone oro'omey ekpogē' o'nigika'ne.

<sup>8</sup> Kenda ona'nig buttida o'e. Buttida o'e daka' yanopogēpo huaknopogē'eritaj daka' yamanika'. Huaknopogē'eri daka' o'noknopogēpo huadaknanada kagkike' ighua'da yamanika'. Kenda huadakda ogkika'po aya'tada huadakda o'neapo kenpa'ti aya'tada on'batihuapokapo.

<sup>9</sup> Nama'da batia'pakhue' ka'nike', konig huasegada eapa' batia'pakhue' ka'nike', adhuea'pane'taj batia'pakonhuahuikahue' ka'nike', Moisésen hua'ataj dakhuea' tia'pakhue' ka'nike'. Kennayo dakhue'nada o'e.

<sup>10</sup> Be'api' nama'da e'manmadika'nayo huaknopogē'eritaj ya'bapoespaka'po "Onte'ti nama'da manmadikahue' yagē'. Huaknopogē'eritaj poespakahue' yae'," yana'. Batikhue' eē'nayo onte'ti "Yabatik," yana'. Batikhue' eē'nayo kentaj yaenpo ke'na onte'ti huaknopogē'eriere kupopakhue' kagē'.

<sup>11</sup> Konigepo nama'da oknopogēpo Diostaj dakhuea' o'ka' i'tinopogē'.

*Pabloa Titotayo da ona'uyate.*

<sup>12</sup> Onte Artemastaj Tiquicotapi' ijta'mona'apoy. Ekyede'te Nicópolis huakka' jakyo yatiakti', do'te yatiakti'. Ayo Nicópolis juju' huagē'ok ijika'apoy.

<sup>13</sup> Apolostaj kenpa'ti gobiernoen hua'a huanopogē'eri Zenastaj huakka' yabatihuapok. Kanhua'udhuahue'po kenomeytaj aypopi' huakupepi' katepi' on'pak yabayokti'.

<sup>14</sup> Nog huaknopogē'erien katepi' aypopi' taēhue' eē'nayo huaknopogē'eri huama'buy huadak kanigkike' kenpa'ti kan'bayokike'. Daka' yamanopogē'ika'.

*Saludos o'manigta'mona'uy Diosa daka' kamagkike' ona'uyate.*

<sup>15</sup> Ayada iyo doere o'nepo saludos o'manigdikta'mona'ne. Oro'omeyen huadi'da huaknopogē'eritaj saludos yamana'. Diosa aya' opudomeytaj daka' kamagkike', ken.



## FILEMÓN

### Filemóntaj Pabla o'nigmadoya'uyate.

*Filemóntaj Pabla o'nigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Pablo ijjeý. Cristo Jesústaj ijnigpeika'po Roma aratbuten huabakuda' jakyo ijikay. Do'hued huama'buy Timoteoere ijjeýo o'nigmadoya'ne. O'na Filemón huadi'da o'ene, oro'omeyere huadak hua'a huamanbatia'pakera i'ene.

<sup>2</sup> Kenpa'ti Cristotaj huaknopoe'eri o'nen jakyo ogkupopakika', kenomeytaere o'nigmadoya'ne. Kenpa'ti oro'omeyen huaidpo Apiataj Arquipotakon o'nigmadoya'ne. Arquipo konig Cristoen huanaba' oro'ere huadak hua'a o'manbatia'pakika'.

<sup>3</sup> Oro'omeyen Apag Diosere Huairi Jesucristoerea opudomeytaj o'matinepahui'po mo'nopo'durugpake'po mo'nopo'noeye'po.

*Huaknopoe'eritaj Filemóna di' o'maika'po Huairi Jesústaj daka' oknopoika'ne.*

<sup>4-5</sup> Diostaj huaknopoe'eri aya'tada on Filemón di' i'maika' kenpa'ti Huairi Jesústaj daka' iknopoika' o'tipee'uyyo Diostaj ijtiona'pakpo do'hued Diostaj dakiti yona'ikay.

<sup>6</sup> Huairi Jesústaj daka' iknopoika'nok aratbuta 'urua'nanada o'noknopoika' kenpa'ti Cristotaj on'eretpakpo daka' on'nigpeika'. Cristo Jesústaj o'noknopoe'po durugda o'neonhuahuika'apo kenpa'ti Diosa daka' mo'nigkika'apone kan'nope'po ijmanigtiona'pakikay.

<sup>7</sup> Huakka' huaknopoe'eritaj di' i'maepo i'batihuapokika'nok nogiti nogiti daka' Diostaj o'noknopoe'. Kenda ijtepedepo Diostaj nogiti durugda ijjeý kenpa'ti nogiti Diosen e'kika'ta' ijpaki.

*Konig do'taj oe'wynig, konigti o'nen huanaba' Onésimotaj daka' yae'ti' Pabla Filemóntaj ona'uyate.*

<sup>8</sup> Cristoen huata'mona'eri ijjeýo "Onésimotaj daka' yae'," ona'dik ee'pi' o'enig'a

<sup>9</sup> di' i'maika'nok "E'paknayo Onésimotaj daka' yae'," ona'ne. Do Pablo ijjeý. Tone'bokerek ijjeýo Jesucristotaj huadak hua'a ijmanmadikika'po oyda huabakuda' jakyo ijikay.

<sup>10</sup> "Onésimotaj 'urua'da yae'." Kenda huakka' ijpakpo ona'ne. Iyo huabakuda' jakyo ijjeýo Jesucristotaj do'hua e'manmadika'te oknopoe'wynok Onésimo konig do'huedsponig o'e konig ke'nen huaojonig ijnig'wynok.

<sup>11</sup> A'nenda Onésimo o'nen huanaba'a ontaj nigpeehue' e'eada oynayo ontaj kenpa'ti do'taj e'nigpeeta' o'pakika'. Oy Cristotaj huaknopoe'eri o'epo ontaj e'nigpeeta' o'pak.

<sup>12</sup> Onte kahue'po ijta'monay. Onésimotaj 'uruteda yaeti'. Konig do'huednopo' o'nigta'mona'nigtaj di'nanada Onésimotaj yae'.

<sup>13</sup> Jesucristo en huadak hua'a ijmanbatia'pakika'wynok bokudame'nok huabakuda' jakyo ijjunhuay. On iyo ee'nayo do'taj o'tihuapokika'ayetnig'a iyo ehue' i'enek ontehuapa' o'nen huanaba' Onésimo do'taj be'tihuapokike' do'hua e'pakada

<sup>14</sup> "Kathuapoke'po me'tatog'," onahue' o'wynok kenpa'ti kenta' i'paketpi' onte ijnigta'mona'apoy. Katepi' do'taj nigka'dik me'ene ena'ta' pakhue' o'ene.

<sup>15</sup> Diosa o'paknok oy kenpa'ti nogok nogok onere onte'ti Onésimo o'unhuahuika'apo konigepopi' ontaj sue'da huapuugte o'bakhua'uyate.

<sup>16</sup> O'nen huanaba' i'taonhuahuika'aponig'a huanaba'yo'da ehue'dik i'taeapo. Konig o'nen huadi'nanada huama'bueykon i'taeapo. Do'hued huama'buy konig ijtaepo huakka' di' ijjeý. O'nanayo Onésimotaj nogiti di' yae'. Ken o'nen huanaba' i'tae nogiti di' yae'. Ken Huairi Jesucristotaj huaknopoe'eri huama'buy o'enek nogiti di' yae'.

<sup>17</sup> Ken Jesucristotaj oro' onokteyo' oknopoe'po konig do'taj daka' be'ika'nig konigti Onésimotaj daka' yae'.

<sup>18</sup> Ontaj a'nenda Onésimo dakhuea' eka'nayo dehuea' ee'nayopi' do'hua o'yokapone.

<sup>19</sup> Do Pabla huaba'a o'nigmadoya'ne. Kenda Onésimo dehuea' o'epo ontaj o'yokapone. Jesucristo en huadak hua'a ontaj ona'wynok iknopoe'po Diosere i'neonhuahuika'apo. Konigepo do'taj dehuea' o'ene. Kenda on i'nopoika'nok onahue'dik o'ene.

<sup>20</sup> Ee', eg' do Huairi Jesústaj yoknopoe'po do kanopo'durugpake'po huaknopoe'eri huama'buy i'epo Onésimotaj daka' yade'ti'.

<sup>21</sup> Kenda ona'nig i'nigpeepone daka' ijnopoe'po o'nigmadoya'ne. Kenpa'ti nogiti menigka' ena'nayo o'nigka'apone daka' ijnopoe'y.

<sup>22</sup> Onésimotaj ee'te kenpa'ti do'taj o'nen jakyo adkorepen huatay daka' menigkati'. Do'tehuapa' on'tiona'pakika'nok Diosa me'orokapetpi'. Ijrorokpo opudomeytaj huahua'dik ijjeapetpi'.

*Saludos on'manigdikta'mona'po kenpa'ti Huairi Jesucristo daka' kan'maike'po.*

<sup>23</sup> Epafraſ Cristo Jeſúſtaj oknopōenok kenpa'ti o'nigpeika'nok doere huabakuda' jakyo o'epo opudomeytaj ſaludos o'manigdikta'mona'.

<sup>24</sup> Marcos Ariſtarcoere Demasere Lucasere doere huadak hua'a on'manbatia'pakika' ſaludos o'manigdikta'mona'.

<sup>25</sup> Oro'omeyen Huairi Jesucristoa opudomeytaj daka' kamanike', ken.

## LA CARTA A LOS HEBREOS

### Hebreo aratbut huaknopōēritaj o'manigmadoya'uyate.

*Diosa Huasi'potaj mo'mata'mona'po oro'omeytaj mona'uyne.*

<sup>1</sup> A'nennada oro'omey Israel aratbuten adhuea'pane' o'nuyate. Diosen huamanbatia'pakeri Israel aratbut o'nepo adhuea'pane'taj on'manbatia'pakika'po onte'ti onte'ti Diosen hua'a on'manbatia'pakika'uyate. Huamanbatia'pakeritaj Diosa o'manopōēa'po nogda nogda o'manopōēa'po konig e'bayorokte o'manopōēa'po Diosen huata'moneria o'manopōēa'po Diosen Nokirēga o'manopōēa'uyate.

<sup>2</sup> Oynayo kene'huaya' huame'noe o'ē. Oro'omeytaj Diosen Huasi'poa Diosen hua'a Diosa o'paknok mo'nigbatia'pakuayne. Diosa o'paknok Diosen Huasi'poa aya'da o'ka'po huadari, niokpo, siokpo, puug, aratbutkon aya'da o'ka'uyate. Huasi'potaj kamatojike'po aya'da Diosa o'yokuyate.

<sup>3</sup> Dios huakjeytone'onig o'ēpo 'urua'nanada o'ē. Diosen Huasi'po konig Dios ey-nanada senognanada o'ēpo, konig Dios o'ika' o'manopōēa'ika'. Diosen Huasi'po aya'tada o'manika'nok aya'ada niokpo siokpo puug aratbut nigpejka'dik o'ne. Teya'da o'matojka. Ken Diosen Huasi'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' kabakkahue'po hueyppa cruzte o'manigbueydepo kurudyo Diosere Dios huahuadte o'huadika'po, Diosere aya'tada o'mana'ika'.

*Diosen huata'moneritaj sue'da o'pakika'. Ke'nen huasi'potanayo digā'nanada o'pakika'.*

<sup>4</sup> Ke'nen Huasi'potaj Diosa digā'nanada di' o'ika'. Diosere o'huadika'. Do'hued Huasi'po 'uru'dikka o'ika' Diosa oa'uyate. Diosen huata'moneritanayo digiti pakhue' o'ē.

<sup>5</sup> Do'hued Huasi'po i'enok e'bueyte oyda ijnoyhuaday. Diosen huata'moneritaj Diosa kenpa' manahue' o'uyate. Diosen Huasi'potanayo kenda ona'uyate. Ke'nen Apag'ijjey. Ken do'hued Huasi'po o'ē.

Diosen huata'moneritaj Diosa kenpa' tia'pakhue' o'uyate. Diosen Huasi'potanayo kenda Diosa o'tia'pakuyate.

<sup>6</sup> Nogok Diosen Huasi'potaj in huadariyo aratbutte e'totiakuyte

Diosen Huakkuruerisi'po huadakda o'ē. 'Urunanada o'ē. Kenda aya' Diosen huata'moneria kan'batia'pakike'. Diosa o'mana'uyate.

<sup>7</sup> Diosen huata'moneritaj Diosa o'tia'pakpo:

Do'hued huata'moneri ida huahua'eri o'ne. Konig bapoka ida o'hua'ika'nig konigti ida on'hua'ika'. Konig ojbēd ida o'kotika'nig konigti huata'moneri huanaba' idada on'hua'ika'. Diosa oa'uy.

<sup>8</sup> Diosen Huasi'potanayo o'tia'pakpo:

Konig gobierno huairia i'mata'mona'ika'apo, Dios. Huairi i'unhuahuika'po batikhue'da i'unhuahuika'apone. Gobierno huairi i'ika'po buttida i'manika'.

<sup>9</sup> Huadak e'kikata' i'pakika'nig kenpa'ti huadakda ijika'nig huakka'da i'pak. Dakhuea' e'ka' pakhue' ijika'nig o'nakon pakhue' i'ika'. Konigepo ontaj huakka'da ijdurugpakay. O'nen huadi'taj sue'pi' durugda i'jadurugpakay. Kenda Huasi'potaj Diosa ona'uyate.

<sup>10</sup> Onte'ti Huasi'potaj Diosa ona'po:

O'na Huairi i'ika'po, huadari i'ka'uyate. A'nennanada huakkuru huadari i'ka'uyate. Kurud huag'erikon i'ka'uyate. Puug, niokpo siokpo aya'da i'ka'uyate.

<sup>11</sup> Huadari, puug, niokpo, siokpo ehue'da o'ēapo. O'na do'hued Huasi'ponayo kenpa'da bueyhue' i'ēpo i'noeonhuahuika'apo. Huadari, puug, niokpo, siokpo o'tone'pakapo. Konig yudtaj o'tone'pak. Konigti huadari kurudyo huag'eri o'tone'pakapo.

<sup>12</sup> Konig yudta'tone' o'maenika'po huabo yudtaj o'bae'ika'. Konigti huadari kurudere e'tone'pakde'te o'maenapo. Huabo o'baeapo. Onnayo tone'pakhue' i'ēpo kenpa'da bueyhue' i'ēpo i'noeonhuahuika'apo.

Diosa Huasi'potaj ona'po, a'nennada Apagba'te ona'uyate.

<sup>13</sup> Doere da'kopēn be'huad. Doere mo'manika'. Ontaj oknopōehue' huag'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eri konig o'nen taka' huamagkika'eri onte'ti on'taj nigpejka'dik o'neapo.

Diosen huata'moneritaj kenpa' Diosa manahue' o'ē'uyng'a ke'nen Huasi'potayo'da ona'uyate.

<sup>14</sup> Diosen huata'moneri aya'ada Diosen huanaba' o'ne. Konig nokirēg o'ne. Katepi' Diosa o'paknok o'nigkika'. Cristoen huaknopōēritaj huabatihuapokika'eri o'ne. Kan'batihuapokike'po Diosa o'mata'mona'ika'. Cristoen huaknopōēritaj Diosa o'manopo'yarea'ika'po o'manoeanhuahuika'nok huaknopōēritomeytaj Diosen

huata'moneria on'batihuapokika'. Ken Diosen huata'moneria sue'da tey o'nepo, sue'da huadak o'ne. Diosen Huasi'ponayo teynanada aya'da o'matojika'po 'urunanada o'ika'.

## 2

*Aya'tada kamanopo'yare'po kamanoeanhuahuike'po Diosen Huasi'poa kurudya' mo'nighuarakuyate, mo'nigbuey'uyate, mo'nignoyhuaduyate. Konigepo batikhue'ada daka' mo'noknopoika' daka' mon'nigpeika'.*

<sup>1</sup> Cristo Diosen Huasi'po o'енок huaboro' huairitone' o'енок teyda huairitone' o'енок konigepo Cristoen huadak hua'a daka' peika'dik o'ene. Oro'omey huaknopoe'eri nogiti nogiti nigpeika'dik o'ene. Daka' oknopoika'dik o'ene. Huakka'da nogiti nogiti oknopoika'dik o'ene. Jesucristotaj moknopoe'epo sigda sigpi' okbatikhue' mo'ne. Kenpa'ti mo'nigpeika'po sigda sigda okbatikhue' mo'ne. Mo'deretpakpo Cristoen huadak hua'a nogiti nogiti mon'nigpeika'.

<sup>2</sup> Diosen huata'moneria Diosen buttida hua'a on'manika'uyate. Aya' aratbuta bepi' nigpeehue' o'nenok castiga o'magkika'uyate Diosa. Nigpeehue' huage'eritaj Diosa castiga ogka'dik o'epo o'magkika'uyate.

<sup>3</sup> Oro'omeytaj Diosa castiga ogkahue' moke'po Diosen Huasi'po pai'da o'nopo'epo mo'nigbuey'uyate. Konigepo oro'omeyen dakhuea' e'ka' okkahuea'dik mo'epo, nopo'yarea'dik mo'epo, Diosere noeanhuahuika'dik mo'ene. Huairi Jesucristo huakkuru kenda huadak hua'a o'mana'uyate. Nogomey on'peede'po buttida oa' daka' on'nopo'epo buttida hua'a oro'omeytaj mona'uyne. Konigepo kenda Diosa mo'nigka'uyate, okkahuehue'dik mo'epo, Jesucristotaj oknopo'epo okbatikhue'dik mo'nika'.

<sup>4</sup> Jesucristoa a'manopo'yareaya'po mo'nigbuey'uyate, mo'nignoyhuaduyate kurudyo Diosere o'neonhuahuika'apo. Diosa o'pakpo o'manopoe'a'uyate. Kenda huadak hua'a Jesucristotaj buttida hua'a e'manopoe'a'ta' o'pakpo Diosa 'urua'da o'kika'uyate, konig Diosayo'da ka'tepi' ka'dik o'epo o'ka'uyate. Kenpa'ti buttida hua'a o'e kan'manopoe'po Diosa dakhue'taj o'bayarea'uyate. E'bueytakon o'manoyhuada'uyate. Kenpa'ti buttida hua'a o'e kan'manopoe'po, Diosa o'pakpo huaknopoe'eritaj o'manopo'toe'po Diosen Nokirega o'manopo'toe'uyate. Konigepo ken huadak hua'a buttida hua'a o'ea' oro'omey huaknopoe'eri o'nopoe'ne. Konigepo kenda Diosa mo'nigka'po, huadak hua'ataj okkahuehue'dik oro'omey o'epo, huakka' bo'pakpo Huairi Jesucristotaj moknopoe'epo mon'nigpeika'.

*Diosen Huasi'po kurudyo o'ika'po nogok huabokerek Diosa o'si'poka'uyate Jesús.*

<sup>5</sup> Nogok monig o'eapo o'nona'apoy. Huabokerek konig huairia aya'tada on'mana'ika'apo. In huadariyo Diosen huata'monerinayo konig huairia manahue' o'neapo.

<sup>6</sup> Huabokereka aya'tada on'mana'apo, konig huairia aya'tada on'mana'apo. Kenda Apagba'te Davida Diostaj ona'po:

Oro'omey aratbut suhuigda ee'pi' konig ehue'da ee'pi' oro'taj Dios mo'tinopoika'po, bo'tihuapokika'ne. Oro'omeynayo bueydik ee'pi' oro'omeytaj mo'timepu'kepo 'urua'da mogkika'ne.

<sup>7</sup> Sue'da huabayok e'unhuahuika'te huabokereka toteda huadariyo o'nedepo, kenoka' Diosen huata'monerinayo bueyhue'dik o'nepo, kurudyo Diosere o'nika'. Nogok aratbuttaj 'urua'da mogka'apo, Diosa. Aratbut Diosere 'urunanada o'neonhuahuika'apo.

<sup>8</sup> O'na Dios i'paknok aratbut huairi o'neapo. Aya'tada on'mana'apo. Diostaj Davida ona'uyate. Diosbate ona'uyate.

Dapita' aya'ada nigpeika'dik o'neapo. Huabokerektaj aya'ada manigpeika'dik o'neapo. Oynayo huabokerektaj aya'ada nigpeikahued o'ne.

<sup>9</sup> Sue'da huabayoktemon huabokerek Diosa o'si'poe'a'uyate. Kuruderi e'eadat aratbutada Jesús o'si'poe'uyate. Diosa o'paknok sue'da huabayoktemon huaso'da Jesús o'noikame'po kenoka' sue'pi' huairimon o'unhuahua'po Diosen huata'monerinayo teymon o'nuyate. Apag Dios aya' aratbuttaj di' mo'maepo mo'matinepahui'po Diosa o'paknok Jesús pai'da o'nopo'epo aya'tada aratbuttaj o'manigbuey'uyate. Konigepo konig 'urunanada Huairi Diosa Jesús'taj kurudyo o'tobehuikpo Diosyo o'tobehuikuyate. 'Urunanada Dios Huairi o'ea'.

<sup>10</sup> Diosa aya'da o'ka'uyate. Aya'ada Diostehuapa' o'nigunhuahuika'apo. Aya'tada Diosa o'matoe'neonhuahuika'po. Huakka' aratbuttaj kamanopo'yare'po Jesús pai'da nignopoe'dik o'eapo, Diosa o'nopoe'uyate. Konigepo Jesús aya'tada pai'da o'manignopo'edepo aya' Diosa ena' o'ka' depo o'kuhuituy. Konigepo Jesús huakkurueri huamanopo'yarea'eri huakka'tada dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea' nok Diosensi'po o'nepo Diosere on'neonhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Oro'omeyen Huairi Jesucristoa pai'da o'manignopo'epo o'manigbuey'uyapo oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'ne. Kenpa'ti huadak e'kika' bo'tihuapokika'ne.

Kenpa'ti Diostayo'da e'nigpeikataj bo'tihuapokika'ne. Konigepo "Do'hued huama'buy mo'taene." "Do'hued huaidpo mo'taene." Huairi Jesucristoa birahue'ada ona'dik mo'ene.

<sup>12</sup> Diosba'te Jesucristoa oa'po:

Ontaj Dios do'hued huama'buytaj ijbaknopoea'apoy. Huaknopoe'eri egkupopakte do'hued huama'buyere o'batadi'keapoy. Dios 'uruda o'e o'batadi'keapoy. Jesucristoa ona'uyate.

<sup>13</sup> Kenpa'ti oa'po:

Diostaj daka' yoknopoe. Jesucristoa huama'buyere oa'.

Onte'ti oa'po:

Diosensi'po huaknopoe'eri kamatoe'po Diosa me'bayokuynne. Ijmatojka'po huama'buyere ijje. Jesucristoa oa'uyate.

Ken "Huaknopoe'eri do'hued huama'buy me'taene." Jesusa birahue'ada ona'dik mo'ene. O'nopoe.

<sup>14</sup> Oro'omey huaknopoe'eri Diosensi'poda huaenere mimiere o'toene. Jesus konigti huaso'da o'epo huaenere mimiere o'tuyate. A'manigbueyya'po huaso'da o'si'poe'uyate. Jesusa o'manigbuey'uyyo huabueyada toto' huabatirakeritaj ogka'nok onte'ti barakhue'dik o'epo.

<sup>15-16</sup> Be'api' aratbut e'bueytaj o'nokme'pukonhuahuika'. Jesusa o'manigbuey'uyyok aya'ada e'bueytaj okme'pukhue'dik o'neapo. Abrahamkudaken huayayo huaknopoe'eriomeya e'bueytaj okme'pukhue'dik o'neapo. Abrahamen huayayo huaknopoe'eriomeytaj dakhuea' e'ka' kamanopo'yare'po Jesucristo kurudya' o'tiakuyate. Diosen huata' moneritaj kabatihuapoke'po Jesucristo tiakhue' o'uyate.

<sup>17</sup> Abrahamen huayayo Israel aratbut o'nika'po Jesuskon Israel aratbuten 'uru sacerdote huanigtiona'pakika'eri a'eaya'po konigso'ti o'uyate. Konig Diostaj 'urua'da huanigpeika'eri sacerdote huairi o'ea'uyate. Konig aratbuttaj 'urua'da huamatinepahui'eri sacerdote huairi o'ea'uyate. Kenpa'ti aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesus konigti Israel aratbut e'dik o'uyate.

<sup>18</sup> Diostaj nigpeehue' yae' toto'a nama'da enae'ted Jesus pai'da o'nope'uyate. Diostaj Jesusa o'nigpeika'uyate. Konigepo oy aya' oro'omeytaj huadak e'kika' tihuapokdik mo'ika'ne. "Dakhuea' yaka'. Diostaj oknopoe' yae'. Nigpeehue' yae'." Toto'a oro'omeytaj nama'da ena'te Jesusa dakhuea' kahue' ka'ne'po bo'tihuapokapone. Onte'ti Diostaj nigpe'e'dik o'epone.

### 3

*Jesus 'urunanada o'e. Huakhuairi o'e. Diosa Jesustaj huakka'da o'pakika'. Moisesnayo sue'da huairi o'uyate. Moiestaj sue'da o'pak Diosa.*

<sup>1</sup> Kurudya' Apag Diosa Jesucristotaj mo'nigta'mona'uyate. Jesus oro'omeyen sacerdote huairi huanigtiona'pakika'eritaj mo'nigta'mona'uyate. Kenda mo'nopepo Jesustaj daka' yanoknopojka', egomey. Opudomeytaj Diosa mo'baktie'ea'uyyok Diosenyo'da mo'ika'po Diostayo'da mo'nigpeika'.

<sup>2</sup> Jesus Diostaj daka' o'nigpeika'uyate. Konig Diosen huanigtiona'pakika'eri huairi Diosa oktie'ea'uyatenok Diostaj o'nigpeika'uyate Jesusa. Moisesakon Diostaj o'nigpeika'po Diosen aratbuttaj daka' o'manmadikika'uyate.

<sup>3-4</sup> Apag Diosa aya'tada o'ka'uyate. Jesucristoerea aya'tada o'ka'uyate. Jesusnayo 'urunanada o'e. Diosen aya'tada o'ka'uyate. Huakhuairida o'e. 'Urunanada o'e, tia'pakdik o'ika'ne. Moisesnayo sue'da huairi o'uyate oknopojka'ne. Jesusen huaknopoe'eritaj Jesusa dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'ika'po aratbut Diosensi'po o'kika'. Moisesnayo aratbutda o'epo Diosen huanaba'da o'uyate.

<sup>5</sup> Moises Diosen huanaba' o'uyate. Diosen aratbuttaj daka' o'mana'ika'uyate. Kenda Diosa aratbuttaj ya'manapet Moisesa o'mana'ika'uyate.

<sup>6</sup> Jesucristonayo Diosen Huasi'po o'epo aya'tada Diosen aratbuttaj huamatoe'eri o'epo, daka' o'manika'. Oro'omey hueretda Diosensi'po o'epo daka' Jesucristotaj oknopojka'po oknopoebatikhue'da oknopojka'ne. Diosyo kurudyo ahuy' o'nopepo o'durupgaki.

*Diosen aratbut Diostaj daka' e'noknopojka'nayo akma'pie'onhuahuaya'po Diosenbayo kuddik o'neapo. Diosa o'mana'uyate.*

<sup>7</sup> In Apagba'te Diosen Nokirega oa'po:

Oyda Diostaj daka' yan'peika'.

<sup>8</sup> A'nenda sue'da aratbut e'ika'yo judio aratbuta onte'ti e'nigpeikata' pakhue' o'nuyate. Huanopoya'da Diostaj pakhue' o'nuyate. Diosa castiga ogkahue' mo'epone nama'da on'nope'uyate. Konig ogkika'uyyng kahue' yanika'.

<sup>9</sup> Huadaribatone'yo aratbut bahue'yo cuarenta huabayok e'unhuahuika'te opudomeyen adhuea'pane' o'nunhuahuika'uyate. Kenomeytaj ijbatohua'ika'uy. Ijbatihuapokika'uy. Aypo ijbayokonhuahuika'uy. Kenda ijkadhuahuika'uy adhuea'pane' nama'da en'tiahuayonhuahuika'uyipi' do'taj nigpeehue' o'nunhuahuika'uyate. Diosa castiga ogkahue' mo'epet nama'da on'nopoika'po dakhuea' mogkika'uyate.

<sup>10</sup> Konigepo adhuea'pane'taj diga'da ijbahuadiay'uy. Kenomeytaj "Nama'da mo'nopoika'ne. Do'taj oknopoehue' mo'unhuahuika'ne. Do'taj e'nigpeeta' pakhue' mo'ika'ne." A'nennada ijmana'uy.

<sup>11</sup> "Doere akma'pie'unhuahuikaya'po do'hued huadaribayo bakudhue' ya'neapet." Opudomeyen adhuea'pane'taj ijbahuadiaypo buttida ijay ijmana'uy. Apagba'te Diosen Nokirega'oa'uyate.

<sup>12</sup> Keyoj keyoj, egomey pogomey. Huanopoda dakhuea' nopoehue' yanika'. Dios o'noika'. Diostaj moknopoe'po batikhue'da yanika'. Daka' yanoknopoeonhuahuika'.

<sup>13</sup> Aya'me'noeda huayahuaya yan'maboroay. "Dios huadakda o'enok daka' yanoknopoi'ka'. Huadakada yag'kika'po yan'nigpeonhuahuika'." Huayahuaya yan'maboroayikati'. Be'api' dakhuea' kahue' ka'ne'. Be'api' o'noknopoi'ka'nig okbatikhue' ka'ne'. Huayahuaya daka' yan'maboroayikati'.

<sup>14</sup> Jesucristotaj huakkurudamon' oknopoe'uy'po daka' oknopoi'ka'uy. Kene'huaya' huame'noete Jesucristotaj daka' oknopoeonhuahuika'po Jesucristoere durugda o'noeonhuahuika'apoy.

<sup>15</sup> Ken Apagba'oa'po:

Oyda Diostaj yan'pee'. "Ontaj nigpeehue' ijjeapoy, Dios." Onahue' yanika'. "Diostaj oknopoehue' ijjeapoy." Huanopoya' nopoehue' yanika'. Opudomeyen adhuea'pane' Israel aratbutda o'nepo do'taj Diostaj moknopoe'batikuyate. Onte'ti onte'ti adhuea'pane' do'taj Diostaj nigpeehue' o'nika'po dakhue' ogkika'uyate. Konig kenomey ogkika' uynig konigti kikahue' yanika'. Diosa oa'uyate.

<sup>16</sup> Huakka'ada adhuea'pane'a' nama'da Diostaj on'pee'uyate. O'noknopoe'batikuyate. Diostaj nigpeehue' o'nika'uyate. Israel aratbut o'nuyate. A'nenda Egipto huadaribayo Egipto aratbuten huanaba' o'nika'uyate. Pai'nanada o'nika'uyate. Moisesa Diostaj o'nigpeepo o'makmatorokuyate. Aya'tada o'bakbatohua'uyate.

<sup>17</sup> Kenomey Israel aratbut cuarenta huabayok huadaribayo ohueybahue'yo o'neonhuahuika'po, Diostaj nigpeehue' o'neonhuahuika'po, dakhuea' ogkadhuahuika' uynok Diosa cuarenta huabayok o'bahuadiayika'po kenomey Israel aratbuttaj o'bahuadiayika' uynok huadariba sereny'a'da on'mabuey'uyate.

<sup>18</sup> Huanigpeehue' huai'ka'eritaj "Do'hued huadaribayo Canán huadaribayo huahue' mo'ikapone." Diosa buttida ijay o'mana'uyate. Konigepo huadariba sereny'a'da on'mabuey'uyate.

<sup>19</sup> Israel aratbut Diostaj oknopoehue' o'nika'uy'po Canán huadaribayo huahue'dik o'nuyate. Canányo akma'pie'unhuahuikaya'po huahue'dik o'nuyate.

## 4

<sup>1</sup> Ken "Do'hued aratbut do'taj huaknopoe'eri o'nepo doere o'nokma'pie'anhuahuika'apone. Doere on'noeonhuahuika'apone." Diosa mona' uynig oytion konigti mona'ne. Sue'da huaknopoe'eripi' nama'da yagka'apetpi' Diostaj o'noknopoe'batikapetpi' Diosyo huahue' o'neapo. Oro'omey aya'ada Diosere akma'pie'unhuahuikaya'po kenpa'ti a'noeonhuahuikaya'po 'urua'da mo'noknopoi'ka'. Daka' mon' nigpeika'. Oknopoi'ka'po okbatikhue'dik mo'ne.

<sup>2</sup> Huadak hua'a Diosere kurudyo mo'noeonhuahuika'apone. Durugda mo'eonhuahuika'apone. Oro'omeytakon Diosa mona'uyne. Israel aratbutnayo huadak hua'ataj e'pee'ada nigpeehue' o'nika'uyate. Konigepo on'mabuey'po Diosenbayo Canányo huahue' o'nuyate.

<sup>3-6</sup> Oro'omey huaknopoe'eri kurudyo Diosere durugda o'neonhuahuika'apoy. Adhuea'pane'nayo oknopoehue' o'nepo Diosyo huahue'dik o'neapo.

Do'hued huadaribayo Canán huadaribayo doere jakmapie'onhuahuikaya'po huahue' mo'ika'apone. Buttida ijay. Diosa o'bahuadiaypo o'mana'uyate. Adhuea'pane' oknopoehue' huag'eritaj o'mana'uyate.

Diosanayo a'nennada aya'da o'ka'uydepo huadari kurudere o'ka'uydepo onte'ti kahue' o'epo durugnanada okmapie'onhuahua'uyate.

Aya'da o'ka'uydepo siete huame'noete okmapie'uyate. Diosba'a oa'po, kenpa'ti nogkorepen doere okmapie'onhuahuikahue' o'neapo. Diosa oa'uyate.

Israel adhuea'pane' a'nennada Diosen huadak hua'a on'peenig'a, nogok nogok on'peebatikpo nigpeehue' o'nika'uyate. Konigepo Diosere okmapiehue' o'nuyate. Oro'omeytanayo kenpa'ti nogomeytanayo Diosere ekmapionhuahuika'ta' Diosa o'pak.

<sup>7</sup> Konigepo, oyme'noete men'peede': Oyme'noete men'nigpee', ekmapionhuahukata' ijpaki. Diosa oro'taj mona'ne:

Oyme'noe Diosen hua'ataj e'pee'nayo "Diostaj nigpeehue' ijjeapoy. Diostaj oknopohue' ijjeapoy," huanopoda ahue' yane'.

Nogok huakka' huabayok o'pokonhuahuika'po Davida Apagba'te oa'uyate.

<sup>8</sup> Josué a'nennada o'epo David si'poehued o'uy. Huairi o'epo Israel aratbuttaj Diosenbayo Canánbayo o'batohua'uyng'a Israel aratbut Diostaj nigpeehue' o'nika'po okmapionhuahuahu' o'nuyate. Konigepo "nogok doere do' hued aratbut durugteda o'nokmapionhuahuika'apo." Diosa nogomeytaj o'mana'uyate.

<sup>9</sup> Konigepo Diosere Diosen aratbut durugteda o'nokmapionhuahuika'apo.

<sup>10</sup> Diosa aya'da o'ka'depo durugteda okmapieonhuahuika'. Konigti Diostaj huaknopoe'eri on'nigpeepo Diosen ogkika'depo Diosere durugteda o'nokma'piunhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Konigepo Diosere durugteda akmapionhuahuikaya'po huakka' mo'deretpakpo Diosenba'taj daka' mo'noknopojka'po mon'nigpeonhuahuika'. Batikhue'da daka' mon'nigpeonhuahuika'. Konig Israel aratbut oknopohue' o'nika'uyng konigti kakahue' mo'ne.

<sup>12</sup> Dios teynanada o'epo o'noika'po Diosen hua'akon teynanada o'epo manoeanhuahuika'dik o'e. Oy Diosa ighua'da mona'nok nigpeika'dik mo'ne. Diosen hua'a konig siro igku'etnanada o'epo oktegdik mo'ene. Diosen hua'a konig siro igku'etnanada huanopoya'da a'dik mo'ika'po nama'da e'nopoe'nayo Diosen hua'a mo'nopoea'ika'ne. Nama'da e'eretpaknayo mo'nopoea'ika'ne.

<sup>13</sup> Diosere durugda a'noeonhuahuikaya'po Diostaj mo'deretpakika' mon'nigpeika' Diostaj enga'ña ka'dik o'ey, nopohue' mo'nika'. Oro'omey huanopoya'da o'nopojka'ng aya'da Diosa moknokotika'ne. Oro'omey katetapi' e'eretpaknayopi' Diosa moknopoe'ne. Diosa huamanoea'eri o'epo aya'da o'nopojka'. Konigepo Diostaj mo'deretpakpo daka' mon'nigpeika'.

*Sacerdote Huairitone' Huamanigtiona'pakika'eri Jesús o'e.*

<sup>14</sup> Jesús Diosen Huasi'po o'e. Oro'omeyen sacerdote huairitone' huamanigtiona'pakika'eri Jesús o'e. Huairitone' oro'omeyen o'e. Diosyo o'hua'uyate. Diosere o'jka'. Konigepo Jesústaj daka' mo'noknopojka'. Batikhue'ada 'urua'da mo'noknopojka'.

<sup>15</sup> Oro'omey huaso' o'epo dakhue' e'dik o'ene. Kenpa'ti dakhuea' ka'dik o'ene. Jesús oro'omeyen sacerdote huairitone' konigti huaso' o'epo toto'a dakhuea' yaka' enika'tada dakhuea' kahue' o'ika'uyate. Konigepo Jesús oro'omeytaj mo'tinepahuika'po dakhuea' kakahue' ka'nike'po bo'tihuapokika'ne.

<sup>16</sup> Jesús a mo'tinepahuika' nok kenpa'ti e'tihuapokta' bo'pakika' nok me'pukhue' mo'nepo Dios Huairitaj daka' mon'tiona'pakika'. Oro'taj mo'tinepahui'po oro' e'tiona'pakte Diosa bo'tihuapokapone.

## 5

<sup>1</sup> Aya'da sacerdote huairi huamanigtiona'pakeritaj Diosa o'baktie'ea'ika'uyate. Huabokerektayo' o'baktie'ea'uyate. Aratbuttaj kan'manigtiona'pake'po o'baktie'ea'uyate. Kenpa'ti aratbuten dakhuea' e'ka' castiga magkahue' kamae'po 'uhua kan'nigbatiarakike'po sacerdote huairitaj Diosa o'baktie'ea'ika'uyate.

<sup>2</sup> Konig aratbut dakhuea' ogkika' sacerdote kenpa'ti dakhuea' kika'dik o'nika'uy. Konigepo nopohue' dakhuea' huaka'eritaj 'uhua nigbatiarakika'dik o'nika'uy.

<sup>3</sup> Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa castiga magkahue' kamae'po 'uhuatat manigbatiarakika'dik o'nika'uyate. Sacerdote kenpa'ti dakhuea' ogkika'po huata'da dakhuea' e'ka' 'uhuatat nigarakdik o'nika'uyate.

<sup>4</sup> Be'api' sacerdote huairi e'yahueta' e'pakada yahuehue'dik o'ne. Diosa ektie'ea'nayo sacerdote huairi e'dik o'nika'. Aarón Israel aratbuten huakkuruda sacerdote huairi o'uyate. Konigti Diosa Aaróntaj oktie'ea'uyate.

<sup>5</sup> Kenpa'ti Jesucristo huata'da e'pakada sacerdote huairi yahuehue'da o'uyate. Diosa o'pakpo Jesucristo sacerdote huairi oktie'ea'uyate.

Do'hued Huasi'po i'ene. Oyda ijnoyhuada'po. Doere Huairitone' o'yahueapone.

Diosa Huasi'potaj ona'uyate.

<sup>6</sup> Nogyo Apagba'te,

A'ennada Melquisedec huairi o'uyate. Diosa sacerdote o'yahuea'uynok Melquisedec Diosen sacerdote o'eonhuahuika'. Ontaj konigti sacerdote ka'e'po oktie'ea'ne. Sacerdote j'eonhuahuika'apo, sion.

Diosa Huasi'potaj ona'uyate. Apagba'te ona'uyate.

<sup>7</sup> Jesucristo indariyo o'noika'po Diostaj o'tiona'pakpo, "Pai'da i'nopo'epo bueyhue'dik yaeti', sion. Do'taj e'paknayo menati', Dios. Do konig ijpaknignayo kahue' ijjeapoy. Konig on i'paknig ijka'apoy, pag." Jesusa 'utta'da o'okoypo o'tiona'pakuyate. Huakka'da o'huikpo o'tiona'pakuyate. Diostaj o'nigpeika'nok Diosa Jesustaj o'pee'uyate.

<sup>8</sup> Hueretda Diosen Huasi'po e'eada pai'nanada o'nopo'epo nogiti nogiti Diostaj o'nigpeika'uyate.

<sup>9</sup> Diostaj aya'da o'nigpeika'depo kurudyo o'hua'depo huanigpeika'erien dakhuea'e'ka' huamanopo'yarea'eri o'yahuepo o'eonhuahuika'apo. Huanigpeika'eritaj o'manopo'yarika'apo.

<sup>10</sup> Huamanopo'yarea'eri o'enok Jesús sacerdote huairi ka'e'po oktie'ea'uyate Diosa. Konig Melquisedec Diosen sacerdote huairi huamanigtona'pakika'eri o'eonhuahuika'uynig. Jesucristo sacerdote huamanigtona'pakika'eri huairi konigti o'eonhuahuika'apo.

*Jesucristotaj eknopoebatiknayo pai'da mo'ea'pone.*

<sup>11</sup> Jesucristo Diostaj huamanigtona'pakika'eri konig o'jika' huakka' e'manmadika'ta' ijpaknig'a opudomeynayo ijhue'ta'nada mo'nopoenka'nok daka'nanada manmadika'dik ijjej.

<sup>12-13</sup> A'ennada huaboa'da mo'nopo'koreapo Jesucristotaj moknopoe'uyate. Huakka' huabayok Jesusen huadak hua'a mo'peunhuahua'de'uynig'a sigdamon mo'nopogene. Konig huamanmadika'eri e'dik e'eada ehue' mo'ene. Sigdamon mo'nopogene. Opudomeytaj konig huakkuru Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika' onte'ti manmadika'dik o'ey. Nog Diosen 'urua'da e'manmadika' oknopoekahue'dik mo'ene. Opudomey konig yobed huaknopoe'eri mo'ene. Yobed aypo bapehue'dik o'jika'. On'hueyo'da on'minogika'. Opudomey konig yobed huaminogonhuahuika'eri mo'ene. On'hue konig Jesucristoen huadak hua'a huakkuru huamanmadika' o'e. Kenyo'da moknoposedene. Sigda moknoposedene. Konig yobedonig huaknopoe'eri mo'jika'. Nogda nogda Cristoen huamanmadika' nopoe'hue' mo'ene. Huadakta e'kika' nopoe'hue' mo'ene.

<sup>14</sup> Aratbut og'kere'kdepo aypo kenpa'ti huaen on'bakipa'. Konigti Cristotaj huaknopoe'eri nogiti nogiti eknopoe'ata' nayo, nogiti nogiti huadak e'kika'nayo, kenpa'ti nogiti nogiti dakhuea' kikhue' ee'nayo nogiti nogiti huadak huamanmadika' daka' nopoenka'dik o'nika'apo.

## 6

<sup>1</sup> Konigepo Jesucristotaj nogiti nogiti e'manmadika'ta' on'tipakne. Opudomey nogiti nogiti eknopoe'ata' on'tipakne. Nogiti nogiti Diostaj e'nigpeia'jkata' on'tipakne. Huakkuru'da e'manmadika' mo'nopoe'depo, "Dakhuea' e'kika'taj Diostaj nopo'korea'dik mo'ene." "Jesustaj oknopoika'dik mo'ene." Kenda moknoposedenek onte'ti manmadikahue'dik o'neapone.

<sup>2</sup> Kenpa'ti "Jesucristotaj moknopoe'depo bautiza ogka'dik mo'ene." "Huaknopoe'erien huairi ka'e'po yan'tibata'tepo yan'tiona'pak." "Nogok aya' e'bueyte Diosa o'manoyhuada'apo." "Dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magkadhuahuika'apo." Kenda e'manmadika' moknoposedenek onte'ti konigti manmadikahue'dik o'neapone.

<sup>3</sup> Konigepo Jesucristoen huadak hua'a nogiti nogiti e'manmadika'ta' o'pakne. Opudomey nogiti nogiti Jesucristotaj e'nigoknopoe'ta' on'tipakne. Kenpa'ti opudomeya nogiti nogiti e'nigpeikata' on'tipakne.

<sup>4-6</sup> Be'omeyapi' Jesucristoen huadak hua'a daka' o'noknopoe'epo durugteda o'noknopoenkadhuahua'depo, kenpa'ti Diosen Nokirega' o'manopo'te'onhuahua'depo, Diosen buttida hua'a 'uruda o'e o'noknopounhuahuika'depo, kenpa'ti konig Dios teyda o'epo 'urua'nanada o'kadhuahuika' nigtaj o'noknopoe'onhuahuika'depo, nogokpi' Diosen hua'a kenpa'da e'ennayo onte'ti menpa' nopo'korehue'dik o'neapo. Jesucristotaj kenpa'da eknopoebatiknayo konigti Diosen Huasi'potaj onte'ti cruze o'darak. Diosen hua'a kenpa'da eknopoebatiknayo Diosen huasi'potaj tierikdik ya'neapet. Aya'ada on'tiahuaypo yan'tierikapetpi'. Kena'po onte'ti menpa' nopo'korehue'dik o'neapo.

<sup>7</sup> Diosen 'uruda huaknopoe'eri o'nenig konigti ijbata'pakapoy. Konig dakdarionig o'ne. Nogok nogok ehui' sorokyo o'hue'kud. Huadakbua'da o'tipakboa'po, Diosa 'urua'da mo'nigtipakboa'ne. Konigti 'uruda huaknopoe'eritaj Diosa o'batihuapokika'nok 'urua'da ogkika'.



<sup>8</sup> Diosen hua'a kenpa'da oknopōebatiknayo konig o'ne ijbatia'pakapoy. Konig dakhue'darionig o'ne. Nogok nogok dakhue'dariya' e'pidbada o'tipakboika'. Huadari huatoq'eria o'mahuigapo. Konigti Diosen hua'a huaknopōebatikertaj castiga o'magka'apo. Konigepo Diosen hua'a oknopōebatikhue'ada daka' yan'nigpeonhuahuika'.

*Diosere mo'noeonhuahuika'apone Diosa buttida mona'uynok daka' mo'noknopounhuahuika'.*

<sup>9</sup> Huiyokdika' edapi' opudomeytaj Diosa 'urua'da mo'manopo'yarea'nok nogiti nogiti huadakda bo'kika'apone, daka' ijnopoey, huadi'da egomey pogomey.

<sup>10</sup> Diostaj daka' moknopōepo Cristotaj huaknopōe'eri huama'buytaj 'uruda okbatikhue'da bo'tihuapokikame'ne. Di' mo'epo bo'tihuapokikame'ne. Nogiti nogiti bo'tihuapokikame'ne. Diosa kenda okkahuehue'dik mo'ēapone. Dios buttida huanopōe'eri o'epo huadak bo'kika'nok okkahuehue'dik mo'ēapone.

<sup>11</sup> Opudomey bo'eretpakpo 'urua'da bo'kadhuahuika'depo, Diosen bo'kadhuahuika'depo, Jesucristo onte'ti e'tiakde'te konigti bo'eretpakpo Diosen aratbuttaj di' mo'epo yan'batihuapokika'. Ken konig e'kika'nayo Diosere durugda mo'noeonhuahuika'apo.

<sup>12</sup> Jesústaj oknopōepo tinosikhue' mo'nepo, oknopōepo sigda sigda okbatikhue' mo'ne. E'peeta' pakhue' ihuey nopōehue' yane'. Huakka'mon a'neneri aratbuta Diostaj 'urua'da o'noknopoeonhuahuika'po daka' on'nigonhuahuika'uy. Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konigti yag'kika'. 'Urua'da yanoknopoeonhuahuika'. Daka' yan'nigonhuahuika'. Kenda ijpakpo o'nona'ne.

<sup>13-14</sup> "Ontaj huakka' o'tihuapokapone. Huasi'po kenpa'ti huakka' huayayo o'bayokapone. Buttida ijjay. Dios ijjepo da ahue'dik ijje." Abrahamtaj ona'uyate.

<sup>15</sup> Ken Abraham Diostaj oknopōepo o'nigonhuahua'depo huasi'po huayayokon o'matōe'uyate.

<sup>16</sup> "Buttida ijjay Diosa me'peene." Judío aratbuta ena'nayo e'maboy batikdik o'ne. Buttida oa' aya'ada on'nopōe. Da ea'nayo Diosa castiga megka'apet on'nopōe.

<sup>17</sup> "Diosere durugnanada mo'noeonhuahuika'apone." Israel adhuea'pane' huanigpeika'eritaj kenpa'ti aya' huaknopōe'eritaj Diosa o'mana'uyate. Kenda Diosa o'mana'uyate, dapita' o'ka'apo. Nogpa'da kahue' o'ēapo. Kenpa'ti nogpa'da manahue' o'ēapo. Kenda oro'omey huaknopōe'eri daka' aknopōeya'po "Dios ijjepo da ahue'dik ijjay." Diosa mona'uyate.

<sup>18</sup> "Diosere durugnanada mo'noeonhuahuika'apone." Diosa kenda mona'uyate. Kenpa'ti "Dios ijjepo da ahue' ijjay." Diosa kendakon mona'uyate. Kenpa'ti Diosa nama'da ahue'dik o'jka'nok oro'omey oknopōepo o'nopo'durugpakika'ne. Jesucristo oro'omeytaj bokkahuea'nok daka' oknopōika'ne. Kenpa'ti Jesucristo oro'omeytaj mo'nopo'yarea'dene oknopōedene. Diosen buttida hua'a batikhue'da o'ēapo oknopōene. Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apone daka' oknopōika'ne.

<sup>19-20</sup> Diosere durugda o'noeonhuahuika'apone. Okbatikhue'da oknopōene. Diosere kurudyō konig oro'omeyen huamanigtiona'pakera huakkuruda Jesús o'behuikuyate. Daka' oknopōene. Oro'omeytehuapa' mo'nigbehuikuyate. Kurudyō Diosere Sacerdote Huairi o'ēdepo mo'nigbehuikdepo o'eonhuahuika'apo. Konig Melquisedec Sacerdote Huairi o'eonhuahuika'uyatenig Jesucristo konigti Sacerdote Huairi huamanigtiona'pakika'eri mo'nigonhuahuika'apone.

## 7

*Melquisedec konig sacerdote huairi huamanigtiona'pakika'eri o'eonhuahuika'uyate. Jesús konigti sacerdote huairi o'eonhuahuika'apo.*

<sup>1</sup> A'nennada Melquisedec Salem huakka' jak huairi o'uyate. Teyda Diosen sacerdote Melquisedec huamanigtiona'pakika'eri o'eonhuahuika'uyate. Kenoka' cinco huakka' jak huairitaj Abrahamomeya huayakhue' on'magka'uyate Abraham e'kumejde'te Melquisedeca Abrahamtaj o'dejpakpo Diosa Abrahamtaj daka' me'toijke'po o'nigtiona'pakuyate.

<sup>2</sup> Abrahamomey cinco huakka' jak huairitaj huayakhue' on'magka'po huairien en'tamae' huakka'tada on'bakbatiparatpo on'batotiakuyate. Melquisedec Diosen sacerdote o'ēnok Melquisedectaj sue'da huakka' o'yokuyate. Konig diezcupoa' o'posakposakpo Melquisedectaj nogkupotida o'yokuyate. Melquisedecdika 'uruda huakika'eri huairi o'e. Kenpa'ti Melquisedec Salem huakka' jak huairi o'epo huamanomeya'eri huairi o'uyate.

<sup>3</sup> Melquisedecen huaojdik nopōehue' o'ene. Huaye'dik nopōehue' o'ene. Adhuae'pane'endik nopōehue' o'ene. Kenok osi'po'e'uyate nopōehue'

o'ene. Kenok o'buey'uyate nopqehue' o'ene. Cristo Diosen Huasi'po o'epo o'manigtiona'pakonhuahuika'apo konigti Melquisedec o'noeonhuahuika'po o'manigtiona'pakonhuahuika'apo.

<sup>4</sup> Melquisedec huairitone' o'uyate, yanoknopqe'. Abraham oro'omeyen adhuea'pane' cinco huakka' jak huairitaj huayakhue' on'magka'po o'bakbatiparatpo Melquisedectaj sue'da huakka'mon o'yokuyate. Konig diezkupoa' o'posakposakpo nogkupertida o'yokuyate. Melquisedectaj o'yokuyate. Konigepo Melquisedec huakhuairi o'ika'uyng o'nopqene.

<sup>5</sup> Abrahamen huayayo huakka'nada o'nepo sue'da huayayo Leví aratbut o'ne. Sue'da Leví huqe'eri sacerdote o'nepo Diostaj on'manigtiona'pakika'. Moisés Diosen hua'a o'mana'nok aratbut on'baa'po on'baika' konig diezkupoa' o'posaka'po nogkupertida Leví huqe'eri sacerdotetaj bayokdik o'nika'. Aratbut Abrahamen huayayo ee'pi' Leví huqe'eri sacerdotetaj bayokdiktion o'nika'.

<sup>6-7</sup> Melquisedec Levien huayayo ehue' ee'pi' Abrahamen diezkupoa' on'posakposakpo nogkupertida Melquisedeca o'bae'uyate. Melquisedec huairitone' o'epo "Abrahamtaj daka' yatihuapokika'. Daka' yakika', Dios." Diostaj o'nigtiona'pakuyate. Abrahamtaj daka' o'ka'nok Melquisedec huaboro' huairi o'ika'uyng o'nopqene. Abraham sue'da huairi o'ika'uy o'nopqene. Abrahamtaj "Q'nen huayayo huakka'da o'nitakapo." Diosa ona'uyate.

<sup>8</sup> Abrahamen huayayo Leví aratbut sacerdote o'nepo sue'damon on'bae'ika'. Leví aratbut bueydik o'nepo sue'damon on'bae'ika'. Melquisedecnayo bueyhue'dik o'epo o'noeonhuahuika'apo.

<sup>9-10</sup> Leví huqe'eri sacerdote o'nepo sue'damon on'bae'ika'nig'a Abrahamen huayayo Leví si'poqhued ee'ada Abrahamere Melquisedectaj huakka'mon o'yokuyate. Konigepo Melquisedec huaboro' huairi o'ika'uyng o'nopqene. Abrahamnayo sue'da huairi o'uyatenig o'nopqene.

<sup>11</sup> Abrahamen huayayo sue'da Leví huqe'eri o'nepo, Aarón Leví aratbut kenpa'ti o'epo huakkuru Levíeri sacerdote huairi o'uyate. Aarónen huayayo nogok nogok sacerdote huamanigtiona'pakeri o'nepo Moisésenba' Diosen hua'a Israel aratbuttaj on'mana'ika'nig'a 'urunopo'da kahue'dik o'nika'uyate. Nopo'yareahue'dik o'nika'uyate. Konigepo Diosa nog sacerdote konig Melquisedec tamona'dik o'uyate. Jesucristotaj o'ta'mona'uyate.

<sup>12</sup> Leví huqe'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri o'nika'po Moisésenba' on'mana'ika'uyate. Nog huabokerek Leví huqe'eri ehue' e'huqe'taj sacerdote o'yahuea'depo Diosa nog hua'ada mana'dik o'uy.

<sup>13</sup> Jesucristo Leví huqe'eri ehue' e'ika'pi' sacerdote kayahue'po Diosa o'ta'mona'uyate. Jesús nog aratbut o'epo Judá aratbut o'epo Judáeri sacerdote ehue' o'nika'uyate.

<sup>14</sup> Oro'omeyen Huairi Jesucristo Judá aratbut o'uyate. Daka' o'nopqene. Judá aratbut sacerdote o'nika'. Moisésa manahue' o'ika'uyate.

<sup>15</sup> Diosa nogda o'pakpo Jesucristo sacerdote o'yahuea'uyate. Melquisedec sacerdote batikhue'da o'eonhuahuika'uyate. Konigti Melquisedec Jesucristo sacerdote o'edepo batikhue'da o'eonhuahuika'apo.

<sup>16</sup> Moisésa o'mana'uyng Leví huqe'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri o'nika'uy. Diosa Jesústaj o'noyhuada'uyng Jesús sacerdote huamanigtiona'pakeri o'eonhuahuika'apo. Jesús onte'ti bueyhue'dik o'eonhuahuika'apo. Konigepo oro'omeytaj sacerdote mo'eonhuahuika'apone.

<sup>17</sup> Do ijpaknok Melquisedec huamanigtiona'pakeri huairi o'unhuahuika'uyate. Melquisedeconigti o'nakon, sion, huamanigtiona'pakeri huairi j'unhuahuika'apo. Diosa huasi'potaj ona'uyate. Apagba'te ona'uyate.

<sup>18-19</sup> Ken a'nennada Leví huqe'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri ka'nike'po Moisésa o'mana'uyate. Moisésen e'mana'taj on'nigpeika'uyng'a 'urunopo' ehue'dik o'nika'uyate. Kenpa'ti dakhuea' e'ka' bakkahueahue'dik o'nika'uyate. Kenpa'ti dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dik o'nika'uyate. Konigepo Leví aratbut sacerdote ka'nike'po Diosa onte'ti manahue' q'e. Jesucristo oro'omeyen sacerdote Diosere o'eonhuahuika'apo daka' oknopqene. Jesucristoanayo 'urunopo' mo'ika'nok Diostaj tiona'pakdik o'ika'apone.

<sup>20-21</sup> Leví aratbut sacerdote huamanigtiona'pakeri o'nuynok konigepo huasi'poakon sacerdote on'yahue'ika'uyate. Sacerdote j'e, buttida ijjay, Diosa onahue'tada huasi'po sacerdote on'yahue'ika'uyate.

Sacerdote j'unhuahuika'apo. Konig Melquisedec j'unhuahuika'apo. Buttida yonay. Jesucristotayo'da Diosa ona'uyate. Nogpa'da onahue' o'epo Diosa. Apagba'te oa'uyate.

<sup>22</sup> Diosa kenpa' ona'nok Jesúsnyayo oro'tehuapa' 'ururanada sacerdote huairi mo'unhuahuika'apone. (Kentaj oknopqe'dik o'unhuahuika'apone.)

<sup>23</sup> Leví bueydik aratbut o'nepo sacerdote ehue' o'neonhuahuika'apo. Konigepo nogok nogok huakka'da o'neonhuahuika'uyate.

<sup>24</sup> Jesucristonayo onte'ti bueyhue' o'epo o'noeonhuahuika'apo konigepo sacerdote o'unhuahuika'apo. Nogda sacerdote ehue'dik o'neapo.

<sup>25</sup> Jesús o'noeonhuahuika'po sacerdote o'epo o'manigtiona'pakonhuahuika'po, ke'nen huaknopog'eritaj Jesús dakhuea' e'ka' manopo'yarea'dik o'maepo o'manoanhuahuika'apo.

<sup>26</sup> Ken Jesús 'urua'nanada sacerdote huamanigtiona'pakeri huairi o'unhuahuika'aponok kenta' oknopjka'dik mo'nika'. Diosen hua'ayo'da Jesús a'o'kika'. Huadakda o'jka'. Kenpa'da huadakda o'kika'. Dakhuea' e'ka' nopogehue' o'jka'. Kenpa'ti dakhuea' kahue' o'jka'. Konig dakhuea' huaka'eri ogkika' konigti Jesús'nayo kahue' o'jka'. Diosa Jesústaj 'urua'nanada o'taenok kurudyo hua' enbayoda o'tobehuikuyate.

<sup>27</sup> Aya'me'noeteda Leví huag'eri sacerdote huairi Diostaj 'uhua on'nigbatiarakika'uyate. Diosa castiga ogkahue' kamae'po on'nigbatiarakika'uyate. Diostaj on'nighuigika'uyate. Kenomeyen dakhuea' e'ka'taj kenpa'ti aratbuten dakhuea' e'ka'taj on'manigbatiarakika'uy. Ken konig Jesús'nayo kakahue' o'uyate. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj aya'tada nogti'a'da o'manigbuey'uyate. Aratbuttehuapa' Jesús o'pakpo o'manigbuey'uyate.

<sup>28</sup> Leví aratbut dakhuea' huakka'eri o'nenig'a sacerdote huamanigtiona'pakeri huairi ka'ne'po Moisésa Diosen hua'ate o'mana'uyate. Nogok "Do'hued Huasi'po sacerdote huairi o'unhuahuika'apo. Dios ijje'po buttida ijjay." Diosa oa'uyate. Diosen Huasi'po Jesús'nayo huadakda sacerdote huairi o'unhuahuika'apo.

## 8

### *Judío aratbuttaj Diosen huabo hua'a Diosa o'mana'uyate.*

<sup>1-2</sup> Ken konig 'urua'da sacerdote huairi mo'taene. 'Urua'nanada huamanigtiona'pakeri mo'taene. Jesucristo o'e. Judío aratbutere Diosen hua'a huehuea' o'ka'depo, o'kuhuitdepo kurudyo o'hua'depo Diosere o'eonhuahuika'apo. Dios Huairitone' o'epo Diosere o'eonhuahuika'apo Diosen jakyo Diosere kurudyo mo'nigtiona'pakonhuahuika'ne. Kenda Diosa o'pakuyate. Aratbutanayo konigjak kahue'dik o'nuyate. Kenda ea'ta' ijpakpo o'nona'ne.

<sup>3</sup> Aratbut dakhuea' ogkika'nok sacerdote Diostaj 'uhua kan'nigbatiarakike' aya' sacerdoten huairitaj Moisésen hua'a o'mana'uyate. Konigepo aratbuten dakhuea' e'ka'taj kabakkahue'po cruzte Jesucristoa o'manigbuey'uyate.

<sup>4</sup> Jesucristo kurudyo Diosere sacerdote huairi e'dik o'jka'. Huadariyo Leví sacerdote huairi o'nepo Moisésen e'mana'taj on'nigpejka'po 'uhua on'nigbatiarakika'nok. Jesús huadariyo sacerdote huairi ehue'dik o'jka'.

<sup>5</sup> Kurudyo Diosen hueretda jak o'taē. Konig Jesucristo kurudyo Diosen jakyo o'kika'nig huadariyo Diosen carpa huasi'dakakyo sacerdote huairi sue'da konig Diosen ogkika'. Moisésa jak ka'dikte Moisés'taj "Ote'te konig o'tiahuay'eame'ne huasi'daka e'akka' konigti yakati." Moisés'taj Diosa ona'uyate.

<sup>6</sup> Huaboa'da Diosa 'urua'da mona'uyne. E'no'porea'nayo Jesústaj eknopog'e'nayo dakhuea' e'ka' on'bakkahuea'apone. On'manopo'yarea'apone. Diosa 'urua'da mona'uyne Jesús kurudya' orotehuapa' 'urua'da mo'nigkika'po mo'nigtiona'pakika'ne. Mo'nignopo'yarea'ika'ne. Moisésenba'taj e'nigpejka'nayo nopo'yareahue' mo'ene.

<sup>7</sup> Diosen hua'a a'ennada Moisésa o'mana'uyate. Israel aratbut nigpeehue'dik o'nika'uyate. Kena'po konig huaboa'da Diosa 'urua'da hua'a mona'uyne. Konig huaboa'da moknopogea'uyne.

<sup>8</sup> Do'hued Israel aratbuta nigpeehue' mo'ika'uyne Diosa o'nopogepo kenpa' huaojba'te o'tia'pakpo:

Nogok Israel aratbuttaj kenpa'ti Judá aratbuttaj huabo hua'a ijmana'apoy. Dios Huairia o'mana'uyate.

<sup>9</sup> A'ennada Israel adhuea'pane'taj ijbakbatotiakuy. Egiptodaribayo huanaba' pai'da o'nenok Egiptodaribaya' ijbatihuapokpo ijbakbatotiakuy. Do konig ke'nen huaojonig ijanigepo huasi'potemagkapa' huabata' e'otaku' ijbakbatotiakuy. Egiptoya' on'tiakdepo do'hued hua'a nigpeehue'da o'nika'uyate. Nigpeehue' o'nenok kena'po kenomeytaj onte'ti batihuapokhue' ijmae'uy. Dios Huairia oa'uyate.

<sup>10</sup> Nogok huakka' huabayok Israel aratbuttaj nogda huabo hua'a ijanopogea'po ijmana'apoy. Do'hued hua'a huanopoya'da on'nopogepo. Huanopoya'da e'nigpeeta' on'pakika'apo. Do kenomeyen Huairi ijje'apoy. Do'huedsi'po o'neapo.

<sup>11</sup> Aya'ada do'taj moknopogepone. Huairiomeya huanaba'omeyerea moknopogepone. Do'taj moknopogepo do'taj Dios Huairitaj kanoknopogepo nogtaj nogtaj

manmadikahue'dik o'neapo. Kenpa'ti huama'buytaj manmadikahue'dik o'neapo. Aya'ada do'taj moknopoeaponok.

<sup>12</sup> Kenomeytaj di' ijmaepo kenomeyen dakhuea' e'ka' castiga magkahue' ijjeapoy. Dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Diosa o'mana'uyate.

<sup>13</sup> Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Do'hued aratbua nigpuehue' mo'ikame'ne. Huatone' hua'anayou' urunopoa'da mayahue'dik o'uyate, Diosa o'maknopoe'po huabo hua'akon ijmana'apoy. Diosa o'uyate. Moisésen hua'a konig yudta'tone' e'enonig o'eapo.

## 9

*Huasi'dakakyo huakka'ada Levíeri sacerdote en'nigkika'uytada Jesucristo mo'nigbueydepo Diosyo o'hua'uyate. Diostaj mo'nigtiona'pakika'ne.*

<sup>1</sup> Ken konig sacerdote Diostaj nigkika'dik o'ne. Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Kenpa'ti huasi'dakak menigka'ne. Diosa o'mana'uyate. Huasi'dakakya' sacerdote huanigka'eri Diostaj on'nigkika'uyate.

<sup>2</sup> Huasi'dakak e'nigka'de'te huasi'dakakkiregya' ibodpen sacerdote Diostaj on'nigkika'po kenteda oro siropate huakjey huakpaka' o'taika'uy. Kenpa'ti kenteda oro e'tihuit kutopate pan on'nighueda'ika'uy. Diosa katiahuaye'po on'nighueda'ika'uy.

<sup>3</sup> Nopoya' yudta'tone'a e'tiokpaka' adyonda Diosa ata'huadeya'po o'tiakika'uyate.

<sup>4</sup> Yakudpen nogkutopasi'po o'huadika'uy. Oroa e'tihuit kutopasi'po e'huadikaya' ken kutapen huasihuaj 'uru'huieda o'bakpakika'. Adpen 'uru huajen manpotone' o'huedika'uy. Nogpen nogpen oroa e'tihuit o'uyate. Manpotone' Diosen hua'a e'mana' huatojka' o'uy. Manpotone' kiregyo oropu' o'tapu'huadika'uyate. Oropu' kiregyo maná aypo o'taika'uyate. Judío aratbut Egipto huadaribaya' e'bakhuade'te bahuayte en'hua'udhuahuika'te Diosa maná aypo o'bayokonhuahuika'uyate. Kenpa'ti manpotone' kiregyo Aarónen hueypa o'teypa o'tahuedika'uyate. Aarónen hueypa o'tipakboe'uyate. Huidpente Diosen e'mana' hua'a Diosa o'madoya'uyate. Manpotone' kiregyo o'tahuedika'uyate.

<sup>5</sup> Manpotone'ojkte botta' querubines Diosen huata'monerionig oroso'ada e'ketka' on'bo'ika'uyate. E'kok e'koka' on'bo'ika'uyate. Diosonig eynanada o'jka'uyate. Manpotone' huanokbeta' 'uhuamimia' o'tibahuuidhuidika'uyate. Diosa aratbuten dakhuea' e'ka'taj o'matinepahui'ika'uyate. Diosen huata'moneri oroso'da e'ketka' e'okajpebakde. Ken konig Diosen huasi'dakak o'uyate. Oyda huasi'dakaktaj nogti manbatia'pakhue' ijjej.

<sup>6</sup> Diosen huasi'dakak ibodyonkorepen sacerdote huanigkika'eri on'kudika'uyate. Diostaj a'nigkikaya'po on'kudika'.

<sup>7</sup> Adkorepen Diosa ata'huadya'po o'tiakika', adkorepen sacerdote huairiyo'da o'kudika'. Nogbayoktida nogme'noetida o'kudika'. Ke'nenda dakhuea' e'ka' 'uhua mimi adkorepen o'tokudika'. Adkorepen manpotone' huanokbette mimia onhuikhujkika'. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj mimia o'manigonhuikhujkika'.

<sup>8</sup> Huasi'dakak men'nigka'. Jakya'da men'nigkika'. Diosa o'mana'uyate. Diostaj on'nigpejka'depo huasi'dakakya' sacerdote on'nigkika'po, adkorepennayo kirigayo' kudhue'dik o'nuy. Dios e'huaje'yo kudhue'dik o'nuy. Diosen Nokirega mo'manopoea'ne.

<sup>9</sup> Huasi'dak jakya' Diostaj sacerdote on'nigkika'nig'a. Huasi'dak jakya' Diostaj on'bayokika'po kenpa'ti jakkurute 'uhua on'batiarakika'nig'a 'urunopoa'da kahue'dik o'nika'. Nopo'yareahue'dik o'nika'.

<sup>10</sup> Kena'po Moisésen hua'ataj on'nigpejka'po nogda nogda 'uhua huaen bapehue'dik o'nika'. Nogda nogda huamai'hue mayhue'dik o'nika'. Kenpa'ti ationa'pakya'po ba'koyo'dik o'nika'. Moisésa o'mana'uyate. Ken konig ogkika'po 'urunopoa'da kahue'dik o'jka'. Jesucristo e'tiakde'te kenda ogkika'nig'a batikdik o'nede.

<sup>11</sup> Ken Jesucristo o'tiakde'uyate, oynayo oknopoe. Oy oro'omeyen sacerdote huamanigtiona'pakeri huairi Jesucristo mo'taene. Oro'omeytaj 'uru'nanada bo'tihuapokika'ne. Kurudyo Diosere konig jak o'taepo keyo oro'omeyen sacerdote huairi mo'taika'po mo'nigtiona'pakika'ne. Ke'nen jak kurudyo hueretda o'taepo kurudya' Jesucristoa oro'omeytaj 'urunopoa' mogkika'ne. Ke'nen jak kurudyo aratbua kahue' o'nuyate. Diosanayo o'ka'uyate. Diosen jak kurudyo kenpa'da o'unhuahuika'apo.

<sup>12</sup> Jesucristo adkorepen nogtia'ada o'kudpo kurudyo Dioste o'kuduyate. Konig Leví sacerdote huairi ogkika'po 'uhuataj on'nigarakpo mimi huasi'dakakyo on'tokudika' konigti Jesús'nayo 'uhua mimi tohuahue'ada kurudyo o'kuduyate. Jesucristonayo ke'nen mimi-ada o'tita'huarakondepo nogtia'ada kurudyo o'hua'po oro'omeytaj mo'manopo'yarea'po mo'noeahuahuika'apone.

<sup>13</sup> Be'api' judío aratbut dakhue' ee'nayo Diosen jak kurute a'tiona'pakya'po kudhue'dik ya'nika'. Moisésa o'mana'uyate. Kenomey dakhue' ee'nayo sacerdote 'uhua toropi' nigarakdik o'nepo mimia dakhue' ene'te tionhuikhujka'dik o'ne. 'Uhua cabritopi' nigarakdik

o'nepo mimia dakhue' ene'te tionhuikhuijka'dik o'ne. Kenpa'ti 'uhua becerra huaso' bak-paka'dik o'nepo ken parokupoa hue'eyere dakhue' ene'te tionhuikhuijka'dik o'ne. Kenda ogka'depo Diosen jak kurute kuddik o'ne. Moisésa o'mana'uyate.

<sup>14</sup> Jesucristo 'urua'da o'jka'uyate. Diostaj o'nigpeika'uyate. Dakhuea' kahue' o'jka'uyate. Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa castiga magkahue' kamae'po Jesucristoa o'manigbuey'uyate. Dios o'paknok mo'nigbuey'uyate. Diosen Nokirega o'tihuapoknok mo'nigbuey'uyate. Cristo Diosen Huasi'po o'epo mimikon o'tita'huarakpo oro'omeyen dakhuea' e'ka' Diosa nopo'tihueke'dik mo'ene. 'Urua'nanada okkahuea'dik mo'ene. Diosa 'urunopo'da e'magka'de'te Diostaj durugnopo'da nigpeika'dik o'eonhuahuika'apone.

<sup>15</sup> Cristoa oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uyate. Moisésen hua'ataj nigpeehue' o'epo oro'omey dakhuea' o'kika'uyne. Oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj Cristoa mo'nigbuey'uyate. Konigepo Diosen huabo hua'a Cristo oro'omeytaj konig huanigtiona'pakeri mo'nigika'ne. Huabaktie'ea'eri Diosere kan'manoeonhuahuike'po Diosen huabo hua'a Cristo huanigtiona'pakeri mo'nigika'ne.

<sup>16-17</sup> "Do e'bueyde'te huasi'potaj men'tabayoketi." Judío aratbuta on'madoya'ika'. Hua'oj e'tano'e'tednayo bayokhue'dik o'nika'. E'bueyde'teataj huasi'poa hua'ojen matog'dik o'neapo. Kena'po Jesucristoa mo'nigbueyde'uynok ke'nen huabo hua'a nigpee'dik o'epo. Cristotaj oknopogepo Diosere o'noeonhuahuika'apone.

<sup>18</sup> Konigepo a'nennada Moisésen hua'a nigpee'dik ka'ne'po huakkuru 'uhua on'nigarakpo mimi o'tasurukuyate.

<sup>19</sup> A'nennada aya' judío aratbut egkupopakke Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Moisésenba' hua'a o'manmadika'po o'mana'uyate. 'Uhuataj on'darakdepo mimiere hue'eyere kosoyo on'tioктаoy'uyate. Ken Moisésa hisopo huakpitaj ovejahuij kutajbibedada o'tidukupo mimiere hue'eyyo o'ta'buta'depo Diosenba' hua'ataj o'tionhuikhuijka'uyate. Kenpa'ti aya' aratbuttaj o'mationhuikhuijka'uyate.

<sup>20</sup> Moisésen hua'ataj mimia o'tionhuikhuijka'depo, "Diosen hua'ataj mimia ijtionhuikhuijka'denok oy aya'ada nigpee'dik mo'jka'apo." Moisésa o'mana'uyate.

<sup>21</sup> Moisésa Diosen huasi'dakaktaj mimia o'tionhuikhuijka'uyate. Kenpa'ti huakjey huabakpaka'taj pan huadope kutopataj 'uru'huieda huabakpaka' kutopataj manpotone'takon mimia o'tionhuikhuijka'uyate.

<sup>22</sup> Aya'da Diostehuapa' 'uruda kamanigke'po Diostaj 'uhua nigarakdik mo'epo mimi-hua'dik ya'eapet. 'Uhuabueymimi mimihuahue' ee'nayo dakhuea' e'ka'taj Diosa okkahueahue'dik mo'eapone. E'mimihua'nayo okkahuea'dik mo'eapone. Ken konig Moisésenba'a o'mana'uyate.

*Jesusa oro'en dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uynok Diosa bakkahuea'dik mo'ene.*

<sup>23</sup> Moisésa carpa si'dakak o'nigka'uyate. Jaky o'aya'da e'tamae'kon o'nigka'uyate. Konig Diosenbayo o'jka'nig o'nigka'uyate. Jaky o'aya'da e'tamaetaj mimia onhuikhuijka'uyate. 'Uhua mimia onhuikhuijka'uy Diostehuapa' sue'da huadak o'uyate. Diosen 'urusi'poda Jesucristoanayo 'urua'nanada mo'nigka'uyate. Dakhuea' e'ka'taj a'manopo'yareaya'po cruzte mo'nigbuey'uyate. Ke'nen 'urumimi mo'nigtita'huarakuyate.

<sup>24</sup> Diostaj huasi'dakaka' yan'nigka' Moisésa o'mana'uyate. Judío aratbuta on'nigka'uyate. Konigtimon Diosen jak kurudyo o'uyate. Leví huag'eri sacerdoté huanigtiona'pakeri Diostaj huasi'dakakyo on'nigkudika'uyate. Jesucristonayo huasi'dakakyo kudhue' o'uyate. Dios e'jka'yo kurudyo o'hua'uyate. Oro'omeyen sacerdoté huairi a'nigikaya'po o'behuikuyate. Oro'tehuapa' a'manigtiona'pakhuaya'po o'hua'uyate. A'batihuapokhuaya'po o'behuikuyate.

<sup>25</sup> Leví sacerdoté huairi aya' huabayok noga'tida 'uru'uhua o'nigbatiaraka'depo 'uhua mimi huasi'dakakyo o'tokudika'po adkorepen manpotone' ojute o'tionhuikhuijka'uy. Cristonayo onte'ti onte'ti oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj cruzte nigbueyhue' mo'uyate. Noga'tida cruzte mo'nigbueypo kurudyo Diosyo o'behuikuyate.

<sup>26</sup> Cristoa huadari o'ka'uyate. A'nennada e'ka'de'te Jesucristo nogok nogok aratbuten dakhuea' e'ka'taj kirigayo' nigbueyhue'dik mo'jka'uyate. Oynayo kene'huaya' huame'noete Jesucristo Diosya' noga'tida o'tiakuyate. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po noga'tida mo'nigbuey'uyate.

<sup>27</sup> Ken konig aya'ada noga'tida bueydik o'neapo, kenpa'ti Diosen castigataj pai'da nopog'dik o'neapo. Huaknopog'erinayo Diosere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>28</sup> Diosa o'paknok Jesucristo o'manigbuey'uyate. Cruzte pai'da mo'nignopo'epo o'manigbuey'uyate. Huakka' aratbuten dakhuea' e'ka'taj noga'tida o'manigbuey'uyate. A'bakkahueaya'po o'manigbuey'uyate. Onte'ti bo'huatiakapone. Onte'ti dakhuea' e'ka'taj nigbueyhue' o'maeapo. Cristotaj ekpog'e huanige'eritaj Diosyo o'batohua'apo. Durugnanada mo'noeahuahuika'apone.

## 10

<sup>1</sup> Ken konig judío aratbuttaj Diosa o'manigkika'apo Moisésen hua'a sue'da huadakmon o'epo sue'da o'manopoea'uyate. Nogbayok nogbayok 'uru'uhuataj sacerdote on'nigbatiarakika'po Moisésen hua'ataj on'nigpeika'po on'nigbatiarakika'po huamotiona'pakeritaj 'urunopo' magkahue'dik o'maika'.

<sup>2</sup> Moisésen hua'ataj on'nigpeepo 'urunopo' eka'nayo onte'ti Diostaj 'urunopo'da ijje on'nopoe'po 'uru'uhua nigbatiarakahue'dik ya'nika'apet.

<sup>3-4</sup> Moisésaj on'nigpeika'po nogbayok nogbayokok Leví sacerdote 'uru'uhuataj e'nigbatiaraka'de'te dakhuea' huaka'eri ijje onte'ti onte'ti okkahuehue' o'nika'. 'Uhuataj on'nigbatiaraka'po 'urunopo'da ehue' e'neada 'uhua'en mimianayo dakhuea' e'ka'taj bakkahueahue'dik o'nika'.

<sup>5</sup> Jesucristoa huadariyo e'tiakte Diostaj ona'po: Aratbutomeya' ontaj mo'nigpeike' kenyo'da i'pakika'ne. 'Uhuataj e'nigbatiarakika'ta' pakhue' i'ene. Ontaj kanigpeike'po do'taj o'si'poea'uyne.

<sup>6</sup> Judío aratbuta ontaj 'uru'uhua on'nigmahuatiakuy, kenpa'ti dakhuea' e'ka'taj kabakkahue'po 'uru'uhuataj on'batiarakika'. Ken konig pakhue' i'ene, Dios. Cristoa ona'uyate.

<sup>7</sup> Onte'ti, "On'taj a'nigpeikaya'po ijbahuatiakuy. Aratbuttaj ijbahuatiakuy, Dios. Konig o'nen hua'ate mentimadoya'uy, konigti a'nigpeikaya'po ijbahuatiakuy, Dios." Cristoa ona'uyate.

<sup>8</sup> Judío aratbuta dakhuea' ogkika'nok 'uhua batiaraka'dik mo'ika'. Kenpa'ti nigmahuigdik mo'ika'. Moisésa e'manapi' Diosnayo ken konig pakhue' o'e. Kenpa' Cristoa ona'uyate.

<sup>9</sup> Onte'ti "Ontaj a'nigpeikaya'po huadariyo ijbahuatiakuy, Dios." Cristoa ona'uyate. Oynayo Jesucristoa oro'omeytehuapa' mo'nigbuey'uyate moknopoenok oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj Diosa kabakkahue'po onte'ti 'uru'uhua batiarakahue'dik o'ene.

<sup>10</sup> Kenpa'ti Diosa o'paknok Jesús a o'nigpeepo cruze mo'nigbuey'uyate. Noga'tida mo'nigbuey'uyate. Mo'nigbuey'uyunok oro'en dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yarea'po 'urunopoa' mogkika'ne. Onte'ti Diosenyo'da 'urua'da o'kika'apone.

<sup>11</sup> Ken aya' judío sacerdotea 'uru'uhua on'nigbatiarakika'. Aya' huame'noeda on'nigbatiarakika'. Batikhue'da en'nigbatiarakika'tada dakhuea' e'ka' bakkahueahue'dikda o'e.

<sup>12-14</sup> Jesucristonayo aya'enda dakhuea' e'ka'taj noga'tida mo'nigbuey'uyate. Dakhua-pada o'dakea'uy. Noga'tida mo'nigbuey'uyyo aya' huaknopoe'eritaj dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po 'urunopoa'da o'magkika'. O'ka'depo Dioste kurudyo o'hua'uyate. Kurudyo Diosere o'ika'. Diosere o'nigunhuahua'apo. Jesucristotaj pakhue' huae'eri Diosen taka' o'nepo Diosa o'paknok Diosensi'po Jesucristo Huairitone'taj nigpeika'dik o'neapo. Kenokayo' Jesucristo Diosere o'nigunhuahua'apo.

<sup>15</sup> Aya'enda dakhuea' e'ka' kabakkahue'po Jesucristoa noga'tida mo'nigbuey'uyate. Diosen Nokiregakon konigti mona'po:

<sup>16</sup> Nogok Israel aratbuttaj huabo hua'a ijmanopoea'po ijmana'apoy. Do'hued hua'a huanopoya'da on'nopoeapo. Huanopoya'da e'nigpeikata' on'pakika'apo. Diosen Nokirega o'mana'uyate.

<sup>17</sup> Nogbayokkon mona'po: Kenomeyen dakhuea' ogkika'uyunig ijbakkahuea'apoy onte'ti castiga magkahue' ijjeapoy. Diosen Nokirega o'mana'uyate.

<sup>18</sup> Oro'omeyen dakhuea' e'kika' Diosa bokkahuea'denok dakhuea' e'ka' onte'ti 'uru'uhua batiarakahue'dik o'epone.

*'Urunopo'da Diostaj daka' mo'noknopojika'po mon'tiona'pakika'.*

<sup>19</sup> Konigepo Jesucristo oro'omeytaj a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyunok 'urunopo'ada daka' oknopoe'po kurudyo Diostaj tiona'pakika'dik o'ene, egomey, pogomey.

<sup>20</sup> A'nennada Leví sacerdote huairiyo'da huabayok noga'tida huasidakakyon yudtaj e'tiokpaka' adkorepen o'kudika'uy. Adkorepen Diosa o'huatiakika' oro'omeyanayo kud-hue'dik o'ika'uyne. Oyedda Jesucristo mo'nigbueydepo, o'noyhuaddepo, kurudyo Dioste o'hua'denok oro'omeyakon Diostaj nigpeika'dik o'epo tiona'pakdik o'ene.

<sup>21-22</sup> Aya' huanigpeika'erien sacerdote huairi Jesucristo o'epo oro'omeyen sacerdote huamangitiona'pakeri huairi o'enok 'urunopo'da Diostaj mo'noknopojika', daka' oknopojika'po Diostaj mon'tiona'pakika'. Jesucristo mo'nigbuey'uyyo, bokkahuea'po, oro'omeytaj 'urunopoa' mogka'uyne. Kenpa'ti hue'eyya' bautiza mogka'nok 'urunopo'da o'ene.

<sup>23</sup> Do'taj e'nopo'korea'nayo eknopoeonhuahuika'nayo kurudyo doere mo'nounhuahuika'apone. Diosa buttida o'mana'po dapita' mo'nigka'aponok sigpi' okbatikhue'da Diostaj daka' mo'noknopounhuahuika'.

<sup>24</sup> Oro'omeyan huaknopog'eri huama'buy huidpoere huayahuaya di'da kan'maike'po kenpa'ti huayahuaya daka' kan'batihuapokike'po oro'omey huakka' huayahuaya di' mon'maika' kenpa'ti huayahuaya daka' mon'mantihuapokika'. Kenpa'ti huayahuaya mon'maboroayika'.

<sup>25</sup> Sue'da huaknopog'eri a'batadi'keaya'po kupopakhue' e'nika'tada oro'omeynayo a'batadi'keaya'po mon'kupopakika'. Kenpa'ti huayahuaya di' kan'mae'po daka' kan'batihuapokike'po Diostaj kan'nigpeike'po huayahuaya mon'maboroay. A'ti onte'ti Jesús o'tiakdeaponok nogiti nogiti di' mon'maika'. Nogiti nogiti mon'mantihuapokika'. Huayahuaya mon'maboroayika'.

<sup>26</sup> Cristoen huadak hua'a oknopogedepo do'hued dakhuea' e'ka' Diosa bekkahuea'dene o'nopogedepo oro' o'pakpo dakhuea' e'kika'nayo oro'tehuapa' Cristo mo'nigbuey'uynig'a Diosa okkahuehue' mo'eapone.

<sup>27</sup> Kenpa'da Diosa huiyoknanada castiga mogkadhuahuika'apone. Kenpa'ti Diosen taka'taj ta'akyo o'mahuigapo. Oro'omeytere mo'mahuigapone. Cristotaj kenpa'da eknopogebatiknayo mo'mahuigapone, ken.

<sup>28</sup> A'nennada Moisésenba'taj be'api' nigpeehue' o'epo dakhuea' eka'nayo botta' papapi' on'tiahuayo "dakhuea' o'ka," en'huaa'nayo matinepahuihue'ada castiga ogka'po arakdik o'nika'uyate.

<sup>29</sup> Be'api' Diosen Huasi'potaj daka' eknopogedeada kenpa'da e'nennayo Jesucristotaj onte'ti oknopogehue' ee'nayo dakhuea'da ogka'. Kenomeytaj Diosa diga'da castiga o'magka'apo. Jesucristoen mimia o'bakkahuea'depo, 'urunopo' o'magka'deme'. Kenomeya Jesús en mimitaj e'tidike'nayo dakhuea'da ogka'po kenpa'ti Diosen Nokireg huatinepahui'eritaj dakhuea' on'huaa'. Diosa nogiti diga'da castiga o'magka'apo.

<sup>30</sup> "Do castiga huamagka'eri ijjepe dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy." Dios Huairia o'mana'uyate. Kenda o'nopogone. "Diosa ke'nen aratbuttaj castiga o'magka'apo. Dakhuea' egka'nayo castiga o'magka'apo." Diosba'a oa'.

<sup>31</sup> Dios o'noehuaahuika'apo. Jesucristoen huadak hua'a huaknopog'eri onte'ti huadak hua'a kenpa'da e'nennayo Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Diga'nanada me'pukdik o'ene. Konigepo 'urua'da Diosensi'potaj mo'noknopoika'. Enhue'da daka' mo'noknopoika'.

<sup>32</sup> A'nenda Jesucristoen huadak hua'ataj huaboa'da mo'peedepo o'pudomey mo'peedepo moknopog'uy. Moknopogedenok oknopogehue' huag'eriomeya dakhuea'da opudomeytaj mogkika'uyne. Jesucristotaj moknopogepo oknopogebatikhue' mo'ika'uyne. Nogiti dakhuea'da egkika'uyte pai'da mo'nopo'ika'po Jesucristotaj oknopogebatikhue' mo'ika'uy.

<sup>33</sup> Aratbutokpoteda opudomey huaknopog'erotaj mo'tidi'kikame'ne kenpa'ti diga'da mogkikame'ne. Nogok nogomey huaknopog'erotaj e'batidike'de'te e'magka'de'te mo'tinepahui'uy. Opudomeynayo moknopogedepo oknopogebatikhue' mo'ika'uyne.

<sup>34</sup> Kenpa'ti nog huaknopog'erotaj on'bahuadiaypo huabakuda' jakyo en'bakudade'te me'pukhue'ada bo'ta'huademe'ne. Mo'tinepahui'po bo'ta'huademe'ne. Kenpa'ti moknopog'erotaj katepi' e'tamae' e'bakbakayde'te mo'durugpakonme'po, kurudyo Diosere durugda o'unhuahuika'apoy mo'nopounme'ne.

<sup>35</sup> Okbatikhue'da Jesucristotaj daka' yanoknopounhuahuika'. Moknopounhuahuika'depo Diosere durugda mo'eunhuahuika'apone.

<sup>36</sup> Jesucristotaj daka' yanoknopounhuahuika'. Moknopounhuahuika'po Diostaj mo'nigpeonhuahuika'apone. Kenpa'ti kenda Diosa mona'uyate konigti mo'nigka'apone.

<sup>37-38</sup> Kenpa'ti Apagba'a oa'po:  
A'ti Cristo onte'ti o'tiakapo. Idada o'tiakaponok daka' do'taj yanoknopounhuahuika'po yan'nigpeonhuahuika'. Daka' eknopoika'nayo "huadakda mo'ene," o'nona'apone. Do'taj eknopogebatiknayo pakhue' o'neapone. Diosa o'mana'uyate.

<sup>39</sup> Sue'da Jesucristotaj e'noknopoehuaahuika'ada pai'da on'nopo'edepo on'me'pukpo Jesucristoen hua'ataj huakka' o'pakika'ne. Okbatikhue' o'epo daka' moknopounhuahuika'po Diosere durugda o'unhuahuika'apone.

## 11

*Diosen buttida hua'ataj moknopounhuahuika'po daka' Diostaj mo'nigpeunhuahuika'ne.*

<sup>1</sup> Diostaj tiahuyhue'dik ee'pi' kennayo kenpa'da o'noika'. Diosa buttida mo'nika'uyne daka' mo'noknopounhuahuika'. "Opudomeytaj daka' on'tihuapokapone. On'manopo'yarea'apone. Kurudyo do'te mo'behuikapone." Diosa buttida mona'uyne daka' mo'noknopounhuahuika'. Konig Diosa mona'uyne konigti mogka'apone. Mo'noknopounhuahuika'po o'nigunhuahuika'apone.

2-3 A'nennanada katepi' ehue' o'uyate. Diosyo'da o'jka'uyate. Huadari kae'. Niokpo puug siokpo duba huahue kae'. Diosa o'mana'uyate. Kenpa' o'mana'depo kenokda o'maea'uyate. Aya'da Diosa o'ka'uyate oknopogene. Diosa buttida mona'uyne oro'omeyen adhuea'pane' huaknopog'eriomey daka' o'noknopojka'uyate. "Do'taj daka' me'noknopounhuahuika'nok, konigepo ijabatidurugpaki." Diosa oa'uyate.

4 A'nennada Abela 'uru'uhuatada Diostaj o'nigpepo o'arakuyate. Oknopopo o'arakpo o'yokuyate. Diosa oe'uyate. Cainnayo oknopogehue'ada aypo e'yoktada Diosa onba'pokhue' o'uyate. "Abel huadakda menigpeene. Meknopopo 'uru'uhuatada menigarakne." Diosa oa'uyate. Abel a'nennada o'buey'uyate. Diostaj 'urua' oknopog'uyate oro'omeyakon o'tipepedepo konigti 'urua'da mo'noknopojka'.

5 Enoc judio adhuea'pane' o'epo Diostaj 'urua'da oknopojka'uyate. 'Urua'da o'nigpejka'po Diostaj o'durugpaka'uyate. Apagba'a oa'. Diostaj o'durugpaka'nok bueyhued ee'ted kurudyo Diosa o'tohua'uyate. Onte'ti Enoctaj huahuayhue' o'nyuayate.

6 Kenpa'ti Diostaj oknopogehue' ee'nayo Diostaj durugpakahue'dik o'ene. Kena'po Diostaj a'tiona'pakya'po Dios o'noika' nopog'dik o'ene kenpa'ti Diostaj huaertpakeritaj Diosa o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'apo nopog'dik o'ene.

7 Noe' adhuea'pane'kon nogoknada o'uyate. Diostaj 'urua'da oknopojka'uyate. "Dakhuea' huaka'eritaj castiga a'magkaya'po huekurutone' ijta'monapoy. Aya' huakupa ijtiokma'huayapoy. Aya'da dakhuea' huaka'eri on'bata'kotapo. Onere huabetere huabatokud kusi'petone' yakati." A'nennanada Noetaj Diosa ona'uyate. Noe' huekuru tiahuyahued e'ead a o'nigpepo huaboro'nanada kusi'petone' o'ka'uyate. O'kuhuitdepo Noere huabetere on'bakuduyate. Huekurutone' o'tiakpo aya'da on'bata'kotuyate. Noenayo huabetere ta'kothue' o'nyuayate. Konigepo Diostaj oknopojka'po ta'kothue' o'nyuayate. Dakhuea' huaka'eriomeynayo oknopogehue' o'nepo on'mabuey'uyate. Kena'po Noe' Diostaj daka' oknopojka'nok "Huadakda o'e." Noetaj Diosa o'huaa'uyate.

8 Nogoknanada Abrahamkon adhuea'pane' o'epo Diostaj 'uruda oknopojka'uyate. "Nogda huadari o'yokapone. Kendariyo yahuati." Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Abraham Diosen hua'ataj oknopopo o'nigpe'uyate. O'nigpepedepo kendariyo o'hua'uyate. Kendari tiahuyahued e'ead a o'nigpepo o'hua'uyate.

9 Diosa bo'yokaponok Abraham kendariyo Diosen hua'ataj oknopopo o'jka'uyate. Abraham esoerionig nog aratbuen huadariyo o'jka'uyate. Yudtaj ba'akyo o'jka'uyate. Konigti ke'nensi'po Isaac yudtaj ba'akyo o'jka'uyate. Kenpa'ti ke'nen huayayo Jacob yudtaj ba'akyo o'jka'uyate. "Isaactere Jacobtere kenpa'ti indariba bo'yokapone." Diosa ona'uyne.

10 Diosen jakyo ijjeapoy Abraham o'nopopo huadak huid jak kahue' o'uyate. Diosen jak Diosa o'ka'po o'unhuahuika'apo.

11 Sara Abrahamen huatone' o'nyuayate. Abrahamereda Sara huatone'da o'nepo Sara si'popakhue'dik ee'pi' Diosen hua'ataj oknopog'ok Sara kasi'popake'po Diosa o'tihuapokuyate. Sara isi'popakapo Diosa mename'nok ijsi'popakapoy Saraa oknopopo Abrahamensi'po o'si'popakuyate.

12 Abrahamkon huatone'nanada o'epo Sarataj onsi'pokahue'dik ee'pi' Diosa o'tihuapokuyok huasi'po o'tog'uyate. Isaacsi'potaj o'tog'uyate. Kenpa'ti huayayo'en huayayo huakka'nanada o'nyuayate. Konig siokpo huakka'nanada o'jka' konigti Abrahamen huayayo huakka'nanada o'ne'uyate. Konig kuhuad huakka'nanada o'jka' konigti Abrahamen huayayo huakka'nanada o'nyuayate. Be'a dikkahue'dikda o'nyuayate.

13 Abrahamomey, huasi'po, huayayo huayayo'ensi'po o'nepo Diosen buttida hua'ataj o'noknopopo on'mabuey'uyate. Huadari on'yokapone, Diosa o'mana'uyate. Huadari togehue' o'nepo on'mabuey'uyate. Kenda Diosa bo'yokapone o'tog'apoy huanopoya'da on'nopopo on'durugpakuyate. Esoerionig o'jka'ne Abrahamen huayayomeya on'batia'pakika'uyate.

14 Esoerionig o'jka'ne on'batia'pakpo Diosere kurudyo huag'eri o'jka'apoy on'nopog'uyate.

15 Abrahamomey Abrahamen huaoen jakya' o'norokon'uyate. Onte'ti e'kumejta' pakhue' o'nyuayate.

16 'Uruda huadari on'pakuyate. 'Uruda jak on'pakuyate. Diosere e'noeunhuahuikata' on'pakuyate. "Doere e'ikata' on'paknok ijdurugpaki. Kenomeyen Dios ijjey." Birahue'ada Diosa o'mana'po 'urua'nanada huakka' jaka'da o'nigka'nede.

17-18 "Q'nen huasi'po Isaac o'epo Isaacen huasi'poen adhuea' huayayomey huakka'nanada o'nitakapo." Diosa Abrahamtaj enapi' nogok, menpa' Abrahama do'taj buttia'da meknopog' Diosa o'nopopo. "Q'nensi'po Isaactaj yaarak." Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Ken Abraham buttia'da oknopounpo Diostaj o'nigpeunpo a'nigarakya'po Isaacsi'potaj ote'yo o'tobehuikuyate.



<sup>19</sup> Dios teyda o'epo huakudaka'da e'bueytada manoyhuada'dik o'e. Abrahamia buttia' oknopounpo Isaacsip'otaj a'arakya'po o'tobehuikuyate. Abrahamia o'arakaynig'a konig e'arakayada onte'ti huasi'potaj oe'uyate.

<sup>20</sup> "Isaacen huasi'poen adhuea' huayayomey huakka'nanada o'nitakapo." Diosa ona'uyate. Isaaca daka' oknopoe'po, "Diosa bo'tihuapokapone. Mo'itakapone." Ke'nen huasi'potaj Jacoberetaj Esaüeretaj ona'uyate. Diostaj daka' oknopoe'po Isaaca ona'uyate.

<sup>21</sup> Diosen hua'a daka' oknopoe'po Jacob huabueydikte oteypate onta'deypo, "Diosa daka' megka'apone." Diostaj huakka' o'pakpo, ke'nen huayayo Josénsi'potaj nogti nogtitaj Jacoba o'nigtiona'pakuyate.

<sup>22</sup> Diosen hua'a daka' oknopoe'po Josékon huabueydikte o'epo o'mana'po: "Egipto huadaribaya' opudomeyen adhuea' huayayo o'norokapo. Kendari Abrahamtaj Diosa o'yokuy keyo do'hueday kan'ngitohue'po." José Israelen huayayotaj o'mana'uyate.

<sup>23</sup> Nogoknanada Jacobed adhuea' huayayo huakka' o'nitakdepo Israel aratbut Egiptodaribayo o'nepo pai'nanada on'no'pounhuahuika'po huabokerekyobedtaj arakdik o'nika'uyate. Kenda Egipto gobierno huairia o'mana'uyate. Kenoka' Moisés o'si'poe'uyate. Moisésen hua'oj huayere Diostaj daka' o'noknopoe'uyate. 'Uruda huasi'po o'e, on'nopoe'po Diostaj o'noknopoe'po gobierno huairitaj me'pukhue' o'nepo jakyo bapa' puug o'nireganhuahua'uyate. Ken konig Moisésen hua'oj huayere Diostaj o'noknopoe'uyate.

<sup>24</sup> Moisés o'kere'kdepo Diostaj daka' oknopoe'uyate. Israel aratbuttaj Egiptodaribaya' e'atorokta' Diosa do'taj be'tipakne. Moisésa oknopoe'uyate. Huasi'potada Egipto huairien huayobu Moisés'taj e'tounhuahua'ika'uytada "Huairien huayobu'ensi'po ehue' ijje." Oa'uyate.

<sup>25</sup> "Egipto huairi ee'ta' pakhue' ijje. Egiptoeri ettone' pakhue' ijje. Egipto huairien 'uru aypota' pakhue' ijje. Do'hued aratbutere Israel aratbutere pai'da e'nopo'ikata' ijpaki," Moisésa Diostaj oknopoe'po oa'uyate.

<sup>26</sup> "Diosen Cristo o'tiakapo yoknopoe'po pai'da nopo'unhuahuika'dik ee'nayo kenpa'ti aratbuta do'taj tidike'dik e'ne'nayo Diosa me'durugpakanhuahuika'apone, yoknopoe'y. Do Egipto huadaribayo huairitone' ee'nayo sue'da durugda ijje'apet." Moisésa o'nopoe'uyate.

<sup>27</sup> Egipto huadaribaya' Moisésa o'hua'uyate. Diostaj oknopoe'po o'hua'uyate. Diostaj oknopoe'po Egipto huairia e'huadiayte okme'pukhue' o'epo okhua'uyate. Diostaj tiahua'yhue' e'cada oknopoe'po nogdaribayo o'hua'uyate.

<sup>28</sup> Okkahuehue' o'nepo fiesta a'kaya'po "Uru'uhua yabatiaraka', 'uhua mimia akbog-peta' yan'tionhuikhujkati". Diosa mona'nok yan'ngipee'." Moisésa buttida oknopoe'po Israel aratbutomeytaj o'mana'uyate. Kenoka' Diosen huata'moneria Egipto aratbuten huakkuru huabokereksi'potaj o'mabueya'uyate. Israel aratbuten huakkuru huabokereksi'potaj mabueyahue' ka'ne'po Israel aratbuta Moisés'taj on'ngipee'po, 'uru'uhuataj on'batiarakanpo mimia akbogpete on'tionhuikhujka'uyate.

<sup>29</sup> Moisésere Israel aratbutere Diostaj o'noknopoe'po epog huabed Diosa ea'itandagte o'nokteg'uyate. Dag sorokjayda o'uyate. Egipto huairien sorotataj e'batahuada on'bata kotuyate.

<sup>30</sup> Nogoknanada Diosen buttida hua'ataj Israel aratbuta o'noknopoe'po Jericó huakka' jak huida' ekbirik kurute huationpia' on'hua'epo on'pijkubere'uyate. Siete huame'noeyo'da on'pijkubere'uyate. O'noknopoenok e'pijkuberede'te Diosa huida' ekbirik o'saka'uyate. E'sakde'te a'barakya'po on'kuduyate.

<sup>31</sup> Jericó aratbut Israel aratbuten Diostaj pakhue' o'nepo nigpeehue' o'nika'uyate. Rahab ettone' Jericóyo huae'eri o'epo huamune'boeri o'uyate. Rahabnayo Israel aratbuten Diostaj oknopoe'po botta' Israel huabatiahuayeritaj o'batioka'po o'makirega'uyate. Nogok Jericóyo Diostaj nigpeehue' huae'eriomeytaj Israel sorotataj on'barakpo Rahabtanayo arakhue' o'nuyate.

<sup>32</sup> Katea' nogda o'nonapet. Huaknopoe'eritaj aya'tada nogiti nigmadoyahue'dik ijje'apoy. Gedeón Diostaj huadakda oknopojka'uyate. Barac Sansón Jefe David Samuel Diosen huamanbatia' pakerikon huadakda o'noknopojka'uyate. Kenomeytaj aya'tada nigmadoyahue'dik ijje'apoy.

<sup>33</sup> Kenomey huaknopoe'eri huairia Diostaj o'noknopoe'po sorotataere nogbayo huae'eri sorotataj on'barakonhua'po nogdari huairitaj gana ogka'uyate. Nogbayo huae'eritaj 'urua'da on'manika'uyate. "Do'hua on'ta'ka'apone," Diosa o'mana'uynok o'noknopoenok Diosa o'bata'ka'uyate. Diostaj huadakda o'noknopoenok leóna mabokhue'da o'uyate.

<sup>34</sup> Bapa' 'urunanada huaknopoe'eritaj huaboro' ta'akyo juknananada ee'yo on'ma'en'uyng'a bueyhue' o'nuyate. Diostaj o'noknopoe'po meyhue' o'nuyate. Nogomeytaj oknopoe'hue' huae'aria siroenpia e'barakta' e'pakada Diosa o'batihuapoknok on'mon'uyate. Nogomey huaknopoe'eritaj so'arogtada o'maso'teypaka'uyate.

O'maso'teypaka'denok kenomeyen taka'taj on'barakuyate. Diostaj o'noknopoika'po gana on'magka'uyate.

<sup>35</sup> Botta' ettone'a Diostaj daka' o'noknopoika'nok kenomeyensi'po e'bueyde'te Diosa o'matinepahui'po o'manignoyhuada'uyate.

Nogomey Diostaj daka' o'noknopoika'nok Diostaj eknopog' kan'batike'po pai'da ee'tada huakupen on'tidukupo kenpa'ti hua'itakpipen on'tidukupo on'batotoke'po, pai'da ee'tada on'mabitbituyate. Kenomey huaknopog'eri o'noknopoipo okbatikhue' o'nuyate. Diosere durugnanada e'noeonhuahuika'ta' on'pakpo o'noknopoipo okbatikhue' o'nuyate. Pai'da on'nopo'epo on'buey'uyate.

<sup>36</sup> Nogomey Diostaj huaknopog'eritaj on'tibirae'uyate. Kenpa'ti huiyokbiada o'batibithita'uyate. Kenpa'ti sirobia huamata'koypita' o'batiduku'uyate. Kenpa'ti hua'ita'pota' o'batiduku'uyate. Kenpa'ti huabakuda' jakyo on'bakuda'uyate.

<sup>37</sup> Kenpa'ti huaknopog'eritaj on'bapa'ea'uyate. Kenpa'ti huanopota' on'bakteg'uyate. Menpa' yanokbatikapetpi' a'nopogeya'po siroenpia on'barakuyate. Konig pai'da huae'eri yudtabayo' o'nepo'uhuasi'dak on'otika'po nogyo nogyo on'huae'uyate. Pai'da on'nopo'epo on'huae'uyate. Kenpa'ti huaknopog'eritaj dakhuea'da on'magka'uyate.

<sup>38</sup> Kenomey huaknopog'eri 'urua'da ogkika'uynok oknopogehue' huae'eri huaknopog'eritaj dakhuea' on'bahuaa'ika'uyate. Diosanayo huadakda o'ne o'maknopoika'. Diostaj o'noknopoika'po aratbut ehue' e'ika'yo huae'dik o'nika'uyate. Ote' huakupate on'huae'ika'uyate. Sorokjeyyo on'tayika'uyate.

<sup>39</sup> "Doere durugnanada mo'noeonhuahuika'apone." Kenomeyen adhuae'pane'taj Diosa o'mana'uyate. Kenomey aya'ada Diostaj buttida o'noknopoika'uyate. Kenomeynayo Diosyo huahued on'mabuey'uyate.

<sup>40</sup> Kenomeytere oro'omeytere Diosa 'urua'nanada mogka'apone o'nopog'uyate. Oro'omeytaj kenomeytere 'urunopo'da mogka'apone. Onokteteyo' dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yareapone.

## 12

*Jesústayo'da daka' mo'noknopoieonhuahuika'.*

<sup>1</sup> Ken a'nennanada nogok nogok noga Diostaj buttida o'noknopoipo on'nigpeika'uyate. Kenomey 'urua'da o'noknopoika'uyate mon'matinopog. Oro'omey konigti huadakda aknopoikaya'po huakka'da kateta'pi' eretpakhue' mo'nika'. Diostaj huadakda aknopoikaya'po kateta'pi' mepu'kehue' mo'nika'. Dakhuea' e'ka'ta' pakhue' mo'nika'. Diostaj huadakda aknopoikaya'po dakhuea' e'ka' mon'batik. Diostaj huakka' mon'deretpakpo huadakda mo'noknopoika'. Nogok nogok mo'noknopoika'. Batikhue'ada mo'noknopoika'.

<sup>2</sup> Jesúsa huakkuru huamaknopogea'eri oro'omeytaj mo'manopogea'uyne. Kenpa'ti Jesúsa huamaknopogea' nogiti nogiti dakuapa mo'manopogea'ika'ne. Dakhuea'da huaka'eritaj cruzte konig castiga ogka'po gobierno sorotataa o'darakika'uyate. Diosa o'paknok Jesús cruzte pai'da o'nopo'epo, cruzte o'betpo bira'dik ee'pi' mepu'kehue' o'uyate. Diosere durugda ijjeapoy Jesúsa o'nopog'uyate. O'bueydepo kurudyo Diosyo o'behuikuyate. Diosere Huairitone' o'epo o'mata'mona'ika'.

<sup>3</sup> Opudomey Jesucristotaj moknopoipo suhue'da pai'da mo'nopo'ika'. Jesús nayo diga'nanada pai'nananada o'nopo'uyate. Dakhuea' huaka'eriomeya diga'da on'huadiaypo cruzte on'beta'uyate. Kenda mo'tinopoika'po Jesústaj oknopogebatikhue' ya'nika'. Pai'da mo'nopo'epo oknopogebatikhue' ya'nika'. Jesústaj daka' yanoknopoika'.

<sup>4</sup> Jesús Diostaj oknopogepo pai'nanada o'nopo'epo o'buey'uyate. Opudomeynayo Diostaj moknopoika'po bueyhued mo'ene.

<sup>5</sup> Oro'omey konig ke'nensi'potanig Diosa 'urua'da mo'boroay'uyne. Menpa' okkahuehue' moet.

Opudomey huaknopog'eri konig do'huedsi'po on'taene. Do'taj men'nigpeike'po nama'da eka'nayo konig isi'potaj egkapa' castiga ogka'apone. Do'taj men'nigpeike'po castiga ogkika'apone. Kenpa'ti do'hua castiga egka'de'te do'taj oknopogebatikhue' ya'nika'.

<sup>6</sup> Kena'po Huairi Dios di' mo'epo oro' nama'da e'ka'te 'urua'da mo'manmadikegka'ne. Oro'omeytaj konig ke'nensi'po mo'taene. Dakhue' e'ka'te konig isi'potaj castiga mogka'ne. Apagba'a oa'.

<sup>7</sup> Opud kan'nigpeike'po Diosa castiga egka'nayo okbatikhue'da Diostaj yanoknopoika'. Konig huaoa isi'potaj 'urua'da o'manmadikika', konigti Apag Diosa opudomeytaj 'urua'da mo'manmadikegkika'ne. Isi'po huaojtaj kanigpeike'po huaoa daka' castiga o'magkika'. Konigti Diosa opudomeytaj mo'manmadikegkika'po daka' castiga o'magkika'.

<sup>8</sup> Aya'tada Diosen isi'potaj Diosa 'urua'da o'manmadikegkika'po suhue'da castiga o'magkika'. Opudomeytaj Diosa castiga ogkahue' ee'nayo Diosensi'po hueretda ehue' mo'ene.

<sup>9</sup> Kenpa'ti a'nennada oro'omey huasi'poted oro'omeyen huaoen jakyo o'ika'uyne. Huaoen hua'a ka'nigpee'po oro'omeyen huaoa suhue'da castiga mogkika'uyne. Oro'omeytaj castiga e'magka'de'te onte'ti daka' o'kika'uyne. Huaojtaj huadiyahue' o'uyne. Apag Diostanayo bo'eretpakpo nogiti nogiti mon'nigpeika'. Oro'omeytaj suhue'da castiga egka'nayo ida mon'nopo'korea'. Ida onte'ti Apag Diostaj mon'nigpeika'po Diosere mon'noeonhuahuika'.

<sup>10</sup> Oro'omey huasi'poted, "Do'huedsi'potaj huadakda ijmanmadikay." Oro'omeyen huaoa konig on'pakpo a'manigpee'aya'po suhue'da castiga mogkika'uyne. Suhue'da huabayok oro' e'kerekte'te castiga mogkika'uyne. Oro'omey huadakkanada kagkike'po Diosanayo huadakkanada bota'ka'ne. Konig Dios huadakkanada o'e, oro'omey konigti ka'nike'po Diosa suhue'da castiga mogkika'nok Diosen 'urua'nanada kika'dik o'ika'apone.

<sup>11</sup> Oro'omeytaj Diosa a'manmadikegkikaya'po suhue'da castiga e'magka'te oro'omey pakhue' o'epo pai'nanada o'nopo'etuyyo nogokda Diosa oro'omeytaj suhue'da castiga egka'de'te kirigayo' huadakkanada o'kika'apone, onte'ti Diostaj kirigayo' o'nigpeika'apone. Kenpa'ti Diostaj o'nopo'durugpakonhuahuika'apone.

*Diosa ena'te kaeya' onahue' yanika'. Yanoknopopepo, yan'nigpeikati'.*

<sup>12</sup> Kenpa'ti Diostaj mo'nigpeonhuahuika'depo onte'ti huadakda kakahue'dik moet, suhue'da oknopog'dik moetpi', Diostaj nogiti nogiti yan'nigpee'. Onte'ti daka' yanoknopojika'. Diostaj daka' yan'nigpeika'.

<sup>13</sup> Jesucristoen butukdag yan'dukpo yan'huati'. Jesucristoen hua'a daka' yag'kikati'. Opud Diosen hua'a 'urunanada bo'kika'nok nogomeya sigda eknopogeda opudtaj on'tiahuaydepo okbatikhue' o'nepo nogiti daka' o'noknopopepo. Nogiti daka' on'nigpeika'apo.

<sup>14</sup> Aya'tada bahuadiyahue' yanika'. Aya'tada e'maboyta' pakhue' yanika'. Aya'tada e'manoeya'ta' yan'pakika'. Diostayo'da e'nigpeikata' yan'deretpakikati' Diosenyo'da huadakkananada e'kikata' yan'deretpakikati'. Diosenyo'da huadakkanada kakahue' ee'nayo Huairi Jesucristoere noeonhuahuikahue' mo'epone.

<sup>15</sup> Opudomey huaknopog'eritaj aya'tada Diosa e'tihuapokta' bo'tipakika'ne. Aya'tada 'urunopoa' egkata' bo'tipakika'ne. Opudomeyere sue'da huaknopog'eri ekbatikta' on'pakpo nama'da ogkika'. Diostaj yan'nopo'korea' yan'maboroayika'. Kenpa'ti nogtipi' huaknopog'eri nama'da e'kika'nayo nama'da e'manmadika'nayopi' ke'na konig pai'nada huymeihue' o'e. Nog huaknopog'eri on'tiahuaypo on'peepo onte'ti Diostaj oknopogehue'dik yanikapet. Nama'da huamanmadika'eritaj yan'boroay. Onte'ti Diostaj ya'nigpeika'. Nama'da manmadikahue' yag' yan'maboroay.

<sup>16</sup> Be'api' nogen huatogetaj bakdejhue' yanika' huayahuaya yan'maboroayti'. Kenpa'ti be'api' Diosen hua'ataj pakhue' ee'nayo nogiti nogiti Diosen hua'ataj yan'pakti', huayahuaya yan'manikati'. Konig Esaú Isaacen huakkuru huasi'po o'ka'uyate konigti kahue' yane'. Huayahuaya yan'manati'. Huakkurueri isi'potaj Diosa 'urua'da o'ta'kika'uyate. Esaú huama'buyen aypota' o'pakpo, Diosen e'ta'kika'ta' pakhue' o'epo huama'buytaj o'yokuyate. Aypotehuapa' o'yokuyate. Huama'buyen aypo o'bape'uyate.

<sup>17</sup> Nogok Esaúen huama'buytaj Diosa huaboa'da huadakkanada o'ta'kika'uyate. Esaútanayo ta'kahue'da o'uyate. Diosa huadakkanada be'ta'ke'po e'eretpaktada ta'kahue' o'enok o'huikuynig'a, Esaú diga'da o'huikuyate.

<sup>18</sup> Konig opudomeyen adhuea'pane'taj Israel aratbuttaj Diosa o'mana'uyate. Konigti opudomeytaj manahue' mo'ene. A'nennada Egipto huadaribaya' o'norokondepo nog huadaribayo o'nedepo Dioste ote'yo on'huahua'uyate. Moisésayo'da Diosen hua'ataj a'eya'po ote'yo o'huabehui'uyate. Dios o'te'te o'epo huiyoknanada o'uyate. Diga'nanada e'bakpak on'tiahuayuyate. Sikkiregnanada ee' on'tiahuayuyate, konig e'sihu' sikyo on'tiahuayuyate. Huiyoknanada o'epo, diga'nanada e'bakpak on'tiahuayuyate.

<sup>19</sup> Trompeta 'utta'nanada ea'te on'pee'uyate. Kenoka' Diosen hua'a huiyoka'nanada o'uyok adhuea'pane'a on'peede'po, "Onte'ti onahue' moe'." Diostaj o'nona'uyate.

<sup>20</sup> "Aratbut 'uhuapi' huatota'poya' ote'te e'behuiknayo kabueye'po huida' yan'pa'ea'ti'." Diosa o'mana'uyatenok. Diosen hua'ataj nigpeehue'dik o'nyuate.

<sup>21</sup> Diostaj o'tiahuaypo, "Ijme'pukpo ijirigamey." Moisésada oa'uyate.

<sup>22</sup> Oro'omeynayo Jesucristotaj oknopopepo Diosen ote' Síonyo o'huahua'depo, kenpa'ti Dios huanoonhuahuika'erien jakyo o'huahua'depo Diosen jak Jerusalén kurudyo o'huahua'depo. Diosen huata'moneri Diostaj a'batadi'keya'po egkupopakyo o'huahua'depo.

<sup>23</sup> Kenpa'ti huakka'da huaknopog'eri Diosensi'po o'nepo ogkupopakpo kenomeyendik Diosa kurudya' o'manigmadoya'uyate. Kurudyo on'hua'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo. Kenomey Diosen 'uru huaknopog'eritaj oro'omey konig o'bahuahua'depo. Kenpa'ti Diostaj oknopog'epo konig o'huahua'depo. Dios huairi o'epo dakhuea' huaka'eritaj kenpa'da castiga o'magka'apo. Huaknopog'eritaj o'manoeahuahuika'apo. Kenpa'ti huaknopog'erikudak kurudyo Diosere huadakda o'ne Diosa 'urunopoa'da o'magka'depo. Kenomey taj oro'omey o'bahuahua'depo.

<sup>24</sup> Jesúsa a'manopo'yareaya'po mo'nigbueypo mimia mo'nig'gita'huarakuyate. Jesúsa huabo hua'a konig dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea' hua'a o'mana'uyate. Jesústaj kenpa'ti Jesúsen mimitaj oknopog'epo Jesúsen mimia oro'en dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik o'e oknopog'ene. A'neneri Abel Diostaj 'uhua o'nigarakpo o'mimihua'uyate. Ken mimianayo dakhuea' e'ka' okkahueahue'dik o'e o'nopog'ene. Ken konig oknopog'epo Diostaj meyo'hue'da o'tiikay.

<sup>25</sup> Konigepo Diosen e'mana' hua'ataj oknopog'epo nigpeg'dik o'ika'ne. A'nennada ote'kupata' Israel aratbuttaj Diosa o'mana'uyate. Israel aratbutnayo e'nigpeeta' pakhue' o'nuyate. Diosa castiga egka'te okmonhue'dik o'nuyate. Castiga o'magka'uyate. Oynayo kurudya' Diosa mona'ne. Oknopog'epo nigpeedik o'ika'ne. Buttida o'nona'ne. Nigpeehue' ee'nayo dapita' castiga mogka'apone. Okmonhue'dik o'epone.

<sup>26</sup> A'nennada ote'kupata' Diosa o'mana'uyate. Diosa e'mana'te huadari o'iyeg'uyate. "A'ti onte'ti huadaritaj ijiyega'apoy. Kurudtakon ijiyega'apoy." Oynayo Diosa o'manade'uyate.

<sup>27</sup> "Onte'ti ijiyega'apoy." Diosa oa'uyate. Konigepo aya'da Diosa o'ka'uyatenig o'iyega'apo. Nogtipi' yahuehue'da o'epo. Dios, Jesucristoere, Diosen aratbutere Diosen huata'moneriere batikhue'da on'noeonhuahuika'apo o'nopog'ene.

<sup>28</sup> Dios oro'omey huairia moknopog'eyne. Oro'omey Diosensi'po o'ma'uyne. Diosere o'noeonhuahuika'apone. Kenpa'da bueyhue'dik o'eonhuahuika'apone. Konigepo "Huadakda i'kika'. Huadakda i'ika'." Diostaj mo'nona'ika'. Diostaj mon'mepu'kepo mo'noknopog'epo mo'nigpeika'apo

<sup>29</sup> Dios konig huamahug' ta'akonig huiyokda o'epo oknopog'ehue' huae'eriomeytaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

## 13

*Diostaj a'durugpakaya'po 'urua'da nigkika'dik o'ene.*

<sup>1</sup> Ken bakbatikhue'ada huayahua'ya di' yan'maika'. Konig huama'buytaj di' mo'maika'nig konigti huayahua'ya di' mon'maika'.

<sup>2</sup> Bepi' en'tiaknayo di' yan'maepo jakyo yan'bakudati'. Bakkahuehue' ya'nepo yan'bakudati'. Suhue'ada Diosen huata'moneritaj okjehue' e'eda on'bakuda'po on'tobape'uyate.

<sup>3</sup> Jesucristotaj huaknopog'eri huabakuda' jakyo e'ne'te kenomeytaj bakkahuehue' ya'nepo yan'matinepahui'po yan'tahuadepo aypopi' yan'bayokikati'. Nog huaknopog'eritaj dakhuea' e'magka'nayo pai'da en'nopog'nayo pai'da huae'eritaj yan'matinepahui'po kenpa'ti opudpi' pai'da nopog'dik mo'epet.

<sup>4</sup> E'togepakde' ee'nayo daka' yan'tojka'. Kenpa'ti nogen huato'ej taj bakdejhue' yanika'. Nogen huato'ej taj e'bakdejnyo dakhuea' da boka'nok Diosa castiga mogka'apone. Huato'ebet e'eanayo huaboerepi' mune'yogerepi' bakdejhue' yanika'. Nogtaj e'bakdejnyo dakhuea' da boka'nok Diosa castiga mogka'apone.

<sup>5</sup> Huakupeta' eretpakhue' yanika'. Katepi' mo'tamaenigyo'da kentaj yan'todurugpak. Huakka' e'tamaeta' pakhue' yanika'. Kena'po "Opudtaj on'matounhuahuika'apone. Opudere o'ika'apone. Okeyahue'dik o'ika'apone." Apag Diosa mona'uyate.

<sup>6</sup> Be'api' huabokereka do'taj dakhueapi' ogka'dikpi' menet. Do me'pukhue' ijiikay. Dios Huairia mentihuapokika'nok ijnopog'ey. Kenda daka' o'nopog'epo a'dik o'ika'ne.

<sup>7</sup> Opudomey huakkuru huairikudak Jesucristotaj 'urua'nanada o'noknopojka'uy. Opudomeytaj Diosen hua'a mon'madikika'uyne. Diosen 'urua'da on'kika'uy. Konig kenomey ogkika'uy daka' yan'nopojka'po konigti yag'kikati'.

<sup>8</sup> A'nennada Jesucristo Diosen Huasi'po o'epo 'urua'nanada o'ikame'uyate. Oytion Diosen Huasi'po o'epo 'urua'nanada o'ika'. Nogok nogok Jesucristo Diosen Huasi'po o'epo konigti 'urua'nanada o'eonhuahuika'apo.

<sup>9</sup> Jesucristo 'urua'nanada o'ika'nok Jesústaj 'urua'da e'manmadika' mo'peg'uyne konigti daka' yanoknopojka'. Nogda nogda huamanmadika'eri opudomeyere en'tiaknayo nogpa'da en'manmadika'nayo kenomeytaj nigpeehue' yanika'. Nogda aypo bape'dik mo'ene. Nogdanayo bapehue'dik mo'ene. Nogda huan bape'dik mo'ene. Nogda huaennayo bapehue'dik mo'ene. Suhue'ada huamanmadika'eri nama'da mona'apetpi'.

Kenomeytaj e'nigpee'nayo Diostaj 'urunopo'da nighue'dik mo'eapone. Diostanayo Jesucristoeretanayo oknopoe'nok Diosa mo'tinepahui'po 'urunopoa' mogkika'apone.

<sup>10</sup> Jesucristoa cruzte mo'nighbuey'uyate. Oro'omeytaj huamanopo'yarea' cruzte mo'nighbuey'uyate. Cruzte mo'nighbuey'uyate oknopoi'ka' nok Diosa mo'nopo'yareadhuahuika'ne. Judío sacerdote huasi'dakak huakudika'erianayo 'uhua on'batiarakika'po on'mahuigika'. Aya' kenpayo'da o'noknopoe'po Jesús cruzte mo'nighbuey'uyate oknopoe'hue' o'nenok Diosa dakhuea' e'ka' manopo'yareahue' o'maeapo.

<sup>11</sup> Judío sacerdote huairi Moisésen hua'ataj on'peepo ogkika'. Jesucristotaj oknopoe'hue' o'nepo 'uhuatay on'batiarakika'. Diosa dakhuea' e'ka' kabakkahue'po 'uhuatay on'batiarakika'po Diosen 'uru huid jakyo adkorepen mimi on'tohua'ika'. Diosen manpotone'taj on'tionhuikhuika'ika'. On'tionhuikhuika'depo huakka' jakya' adteda 'uhua huaso' on'tohua'po adyoda on'mahuigika'.

<sup>12</sup> Jesústaj kenpa'ti huakka' jakya' adyonda on'tohua'depo o'darakuyate. Jesús en mimi-anayo konig dakhuea' e'ka' kabakkahue'po Diostaj 'urunopoa' kamagke'po Jesús pai'da mo'nignopo'epo o'manighbuey'uyate. Huakka' jakya' adyenda o'manighbuey'uyate.

<sup>13</sup> Konig judío aratbut nama'da ogkika'po Diosen kahue' o'nika'. Konig ogkika'nig'a konigti kahue' mo'ne. Jesucristotayo'da mo'noknopoi'ka'. Jesústaj oknopoi'ka' nok oro'omeytaj bo'tierikapet, bo'huadiaypo dakhuea' bo'huaa'apetpi'. Konig Jesústaj dakhuea' on'huaa'uyate konigti oro'omeytaj dakhuea' bo'huaa'apetpi'. Moisésen hua'a huakika'erite mo'nokhua'. Jesucristoen huaknopoe'eri ijyey huaa'eriere mo'nika'.

<sup>14</sup> Indariyo aratbut noeonhuahuikahue' o'neapo. Diosen aratbutnayo kurudyo on'noeonhuahuika'apo. Kurudyo Diosen aratbutere e'noeonhuahuika'ta' o'pakne. Oro'omeytaj e'tieriknayo dakhuea' e'huaa'nayopi' kenpa'da kade'.

<sup>15</sup> Jesucristotaj oknopoe'po, o'nigpeepo, "Dakiti Dios, 'urua'nanada mo'nigka'uyate, huadakda mogkika'ne. 'Uruda i'ika'ne Apag Dios," mon'tiona'pakika'. "Dios 'uruda o'ika'. Huadakda megkika'ne." Nogomeytaj mon'manbatia'pakika'.

<sup>16</sup> Okkahuehue' ya'nepo huadakda yan'mantihuapokika' kenpa'ti okkahuehue' ya'nepo katepi' mo'tamaenig yan'mabayokika'. Pai'da huae'eritaj yan'mabayokika'. Kenda e'kika'nayo Dios durugda o'eapo.

<sup>17</sup> Opu domeyere suhue'ada Jesucristotaj o'noknopoe'po Diosen 'urua'da ogkika'po huaknopoe'eritaj huamatoe'eri huairi o'ne. Kenomeytaj yan'nigpei'ka'. Opu domeyen huabatihuapokeri o'nepo daka' moknopoi'ke'po tihuapokika'dik mo'ene. Cristo onte'ti e'tiakte "Huaknopoe'eritaj huadakda ijbatihuapokikamey." A'dik o'neapo. Opu domeytaj e'batihuapokte huadakda e'nigpee'nayo durugda o'neapo. Daka' nignpee'hue' ee'nayo suhue' o'neapo kenpa'ti pai'da o'neapo.

<sup>18</sup> Do'taj men'ngitiona'pakika'. Huadakada ijkikaya', ijnopoe'y. Aya'da katepi' 'urua'da e'kikata' ijpaki.

<sup>19</sup> Opu domeytaj e'nigkumejta' e'pakada menpa' kumejhue'dik ijyede'y. Ida kumejdikada ijjeapet mentiona'pakti'.

*Huaknopoe'eritaj Diosa daka' kamagkike'po o'manigtiona'pakpo huadik on'manigdika'mona'uyate.*

<sup>20</sup> Opu domeytaj ijmanigtiona'pakpo, "Diosa huamanoeya'eria mo'matoge'ne. Huabueya'da ee'tada Huairi Jesucristotaj i'noyhuada'uyate, Dios. Oro'omey huaknopoe'eri konig Jesús en oveja o'ene. Jesús oro'omeyen huamatoe'eri o'ge. Oro'omeytaj a'manopo'yareaya'po kenpa'ti a'manoeanhuahuikaya'po mo'nighbuey'uyate. Jesús mo'nighbuey'uyatenok oro'omeytaj mo'nopo'yarea'apone daka' oknopoe'dik o'ene.

<sup>21</sup> Ontaj kan'nigpei'ke'po 'urunopoa' Jesucristoen huaknopoe'eritaj yamagkikati'. Konig o'na yapakpo yamagkikati'. Jesucristo o'nen Huasi'potaj o'noknopoe'po 'urua'nanada kika'dik o'neonhuahuika'apo. Cristo 'urua'nanada o'ika'." Diostaj ijmanigtiona'paki.

<sup>22</sup> Sue'da ijnigmadoya'depo opudomeytaj mo'maboroayne. Daka' yan'nigpei'ka', egomey, pogomey.

<sup>23</sup> Timoteo oro'omeyen huama'buytaj huabakuda' jakya' o'noroka'deme'te, yan'nopoe'. Ida e'tiaknayo opudyo ijtohua'apoy.

<sup>24</sup> Aya' huaknopoe'eri huairitaj oro'en huadik yan'madikta'mona'. Aya' huaknopoe'eri huama'buyeretaj huaidpoeretaj huadik yan'madikta'mona'. Italiayo huae'erio mey huama'buyakon huadik on'madikta'mona'.

<sup>25</sup> Opu domey huaknopoe'eritaj Diosa daka' mo'nigkike'.

## SANTIAGO Santiagoa o'manigmadoya'uyate.

*Judío huaknopōe'eritaj o'manigmadoya'uyate Santiagoa.*

<sup>1</sup> Do Santiago ijjej. Diosen Huairi Jesucristoener huanaba' ijjej. Opud Israel huanopōe'eritaj o'nigmadoya'ne. Nog aratbutenbayo nogbayo nogbayo mo'ika'ne. Saludos on'dikta'mona'ne.

*Diosa daka' mo'nopōe'a' nok huadakda kika'dik o'ene.*

<sup>2</sup> Kenoka' pai'da e'nopo'epi' dakhue' ee'pi' pai'da ee'pi' mon'durugpakika'.

<sup>3</sup> Oro' oknopōebatikdikpi' ka'ne'po e'dikdikpi' nogiti nogiti Diostaj daka' mo'noknopōika' Diostaj mo'noknopoeonhuahuika'po batikhue' mo'nika'.

<sup>4</sup> Nogiti nogiti oknopōika'nayo dakhuea' e'ka' kikhahue'dik o'ene kenpa'ti kenda Diosa o'pakika'nig nogiti nogiti kika'dik o'eonhuahuika'apone. Dakhuapa Dios Huairitaj monopoeonhuahuika'apone.

<sup>5</sup> Opudomeytaj nogda nogda dakhuea' kagke'po e'dikdikpi' katepi' e'ka' nopōehue'da ee'nayo Diostaj yan'tiona'pakikati'. Do'taj konigyo'da daka' e'kika' menopōe'a', yan'tiona'pakikati'. Diosa bo'tihuapokpo daka' e'kika' mo'nopōe'a'apone. Diosa sue'nopo ehue' o'epo e'tihuapokta' o'pakpo daka' e'kika' mo'nopōe'a'ika'apone.

<sup>6</sup> "Daka' e'ka' menopōe'a', Dios." Yan'tiona'pak. Diosa mo'nopōe'a'apone. Daka' yan'nopōika'. Diostaj daka' oknopōehue' ee'nayo tihuapokhue'dik mo'ika'apone.

<sup>7-8</sup> Be'api' nogpa' nogpa' o'nopōe konig oy Diostaj oknopōepo eme'te oknopōehue' o'epo kentaj Diosa tihuapokhue' o'ika'apo. Daka' huakika' nopōe'ahue' o'epo.

<sup>9</sup> On pai'da huāe'eri ee'pi', eg', Cristotaj iknopōepo yan'durugpakika'po Diosensi'po i'ene. <sup>10</sup> Nogiti huakhuen i'da o'aypo okhuenkahua'ika' konigti huakka'da huamatōe'eri a'ti on'mabueyikaponok konigepo Diostaj kanoknopōe'po kan'durugpakike'.

<sup>11</sup> Kenoka' niokpo o'behuikdepo diga'da o'ta'tepo huakhuen i'da okhuenaya'ika' huehuela'da o'kotika'. Ona'ti 'uruda ehue' o'epo. Huabokerek huakka' on'matoika' konig huakhuen o'nepo, e'baa'ika'pi' i'da on'buey.

*Kenoka' dakhuea' kagke'po e'dikdikte dakhuea' kahue' yanika'.*

<sup>12</sup> Opudā dakhuea'da kagke'po e'dikdikta dakhuea' kahue' e'ika'nayo durugda mo'ika'apone. Nogok nogok dakhuea' kagkike'po e'dikdikte kahue' e'ika'nayo:

—“Huadakda bo'kika'po dakhuea' kagkike'po e'dikdikte dakhuea' kikhahue' mo'ika'nok huairi mo'epo do'hued jakyo doere yan'noeonhuahuika'.” Do'hua o'nona'apone. —Kenda Diosa huadi' huāe'eritaj o'mana'uyate.

<sup>13</sup> Kenokapi' dakhuea' kake'po Diosa medikdikne nopōehue'dik yanika'. Dios kenpa'da huadaknopo'da o'ika'. Dakhuea' kake'po Diosa madikdikhue'dik o'e kenpa'ti dakhuea' kagke'po Diosa oro'taj dikdikhue'dik mo'ika'ne.

<sup>14</sup> Huakkuru oro'en e'pakika'a dakhuea' e'ka' huanopoya'da o'eretpakpo

<sup>15</sup> nogok diga'da o'eretpakpo huaboa'da dakhuea'nada o'kika'ne. Ken dakhuea'da e'kika'nayo kenpa'da o'bueyapone. Diosere ehue'dikda o'ika'apone.

<sup>16</sup> Huata'da nama'da nopōe'ahue' mo'nika', huadi'da egomey pogomey.

<sup>17</sup> Katepi' Diosa mo'nigkika'ne kenpa'ti bo'tihuapokika'ne kenpa'da huadakda o'ika'. Diosya' kurudya' kenpa'da huadaky'o'da bo'yokika'ne. Niokpo puugere aya'da siokpoere Diosa o'kuyate. Niokpo sikyo ta'tehue' o'ika'. Siokpo puugere huame'noe ta'tehue' o'ika'. Diosnayo huakjey huaka'eri huadak o'ika'. Diosnayo nogok nogok konigti huadak o'ika' kenpa'ti nogok nogok konigti huadak o'kika'. Nogpa' nogpa' manahue'dik o'ika'.

<sup>18</sup> Dios o'pakpo ke'nen buttida hua'aa mo'nopo'noika'ne. Konig Diosen huakkurueri huasi'po konig 'urusi'po Diosa e'bae'po mo'nopo'noe'anhua'huika'ne.

*Nama'da Diostaj kikhahue' mo'nepo 'urunopoda 'urua'da mogkika'.*

<sup>19</sup> Konigepo do'hued huadi'da egomey pogomey Diosbata' e'pēeta' yaderetpakika'. Daka' yan'nigpeika'. Daka' nopōehue'ada i'da e'manmadika'ta' pakhue' yane'. Daka'da e'peepi'diayhue' yanika'.

<sup>20</sup> Kena'po oro' o'diaypo kenda Diosa o'paknig kikhahue'dik o'ene. O'diaypo Diostaj durugpakahue'dik o'ene.

<sup>21</sup> Kenpa'ti aya'da dakhuea' e'nopōe' aya' dakhuea' e'kika' kenpa'da mon'batik. Apagba' o'peedeme'ne kenpa'ti huaboa'da o'peepo huanopoya'da daka'da mon'nigpeika'. Apagba' 'urua'da ogka'dik mo'ene. Oro'taj Diosere onte'ti noe'anhua'huika'dik mo'epone.

<sup>22</sup> Diosenba'taj daka'da mon'nigpeika'po mogkika'. E'peeada kikhue' ee'nayo nama'da on'pee.

<sup>23-24</sup> Be'api' huabokerek Apagba'taj o'peepo kate kika'dik ijyey huaboa'da o'nopoëni'g'a kikhue' ee'nayo ken konig huabokereksi' sigda o'koktiahuayatupo konig huakok o'ëni'g huaboa'da o'nopoëni'g'a ida okkahue'ika'.

<sup>25</sup> Diosen huadak hua'a 'urunanada o'ënok e'nigpeikata' o'pakpo Diosen huadak hua'a okkahuehue' mo'nepo mon'nigpeika'po mogkika'. Diosen huadak hua'a o'nigpeika'po durugnanada o'jka'apone.

<sup>26</sup> Be'api' Diosen ijkkikay e'nopoëada dakhue' o'adhuauika'po batikhue'dik e'ëada Diosen ijkkikay nama'da o'nopoëni'g'a Diosen kahue'dik o'jka'.

<sup>27</sup> Diostaj e'batadi'kea'ta' e'paknayo Diosen e'kika'ta' e'paknayo kenpa'ti Apag Diostaj e'durugpaka'ta' e'paknayo pai'da ayhuayotaj ayhuaeretaj di' yan'maepo yan'tihuapokika'. Konig nog aratbut dakhuea'da on'kika'nig konig kikhue' yanika'. Kenda Diosa o'pakika'.

## 2

*Huakka' huatamae'eritaj e'pakada pai'da huae'eritaj pakhue' ee' nopoëhue' mo'nika'.*

<sup>1</sup> Do'hued huaknopoe'eri egomey pogomey, Jesucristo Huairitaj daka' mo'noknopoika'po be'edpi' huakka'da o'tamaenok huadakda o'e nopoëhue'dik mo'nika'. Noga pai'da ee'te kennayo dakhue'da o'e nopoëhue'dik mo'nika'.

<sup>2</sup> Opu'd e'kupopakaya' Diostaj e'batadi'kea'yo huairi e'kudnayo oro huabapiokot o'matöepo 'uruu'da yudtaj o'otpo kenpa'ti pai'da huae'eri e'kudnayo yudtatone'da o'otpo.

<sup>3</sup> 'Uruu'da yudtaj e'huatöaj bo'tihuapokpo, "In 'uru huahuadte yahuaud." Ea'ada pai'da huae'eritaj "Ayopi' yabo". Sorokte yahuaud," ena'nayo

<sup>4</sup> dakhuea'da ka'dik mo'ëne. Opu'dpi' aya'da konigti huadak mo'ëne. Huairinayo huadak o'ne. Pai'da huae'eri dakhue'da o'ne. Nama'da mo'nopoëni'g'a dakhuea'da mo'nopoëne. Ken konig dakhue' o'e.

<sup>5</sup> Yan'pee', huadi'da egomey pogomey. Diosa huakka' pai'da huae'eritaj o'bae'ika'. Kenomeya Jesucristotaj daka'da o'noknopoika'po Diosere Jesucristo huairiere durugda on'neonhuahuika'apo. Aya'ada Diostaj huadi'da o'nepo Diosere o'neonhuahuika'apo. Diosa kenpa'oa'uyate.

<sup>6</sup> Pai'da aratbuttaj dakhuea'da mo'manika'nok on'bira'ika'. Huairitaj huadakda bo'kika'nig'a huakka'da huamatöe'eria opudtaj dakhuea'da mo'nika'ne kenpa'ti opudtaj dakhuea' a'huaya'po gobierno huairite bo'tohua'ika'ne.

<sup>7</sup> Huairi huakka' huamatöe'eria Jesucristoen huadiktaj dakhuea'da on'huaa'ika'. Ke'nen 'uru huadik opud mo'diktoika'ne.

<sup>8</sup> Konig o'na huata'da huakka' i'pakika'nig nog aratbuttakon konigti huakka' di' yan'maika'. Kenda Dios Huairia Apagba'te o'mana'ika'. Kenda e'kika'nayo huadakna da bo'kika'ne.

<sup>9</sup> Huakka' huamatöe'eritaj di'da e'maika'ada pai'da aratbuttaj dakhuea'da e'kika'nayo Diosen e'mana'taj nigpeehue' mo'jka'po dakhuea'da bo'kika'.

<sup>10</sup> Diosa huakka'da huadik oro'taj mona'uyate. Moisésenba'taj aya'da nigpeika'dik o'ëne. Oro' nog aya'da e'nigpeëada nogdiktida nigpeehue' ee'nayo Diostaj dakhue'da o'e. Konigti Diostaj nigpeehue' ee' o'e. Dakhuea'da o'e.

<sup>11</sup> "Nogen huatöe'taj bakdejhue' yanika'." Diosa o'mana'uyate. "Nogtaj yadiaypo arakhue' yanika'." Kenpa'ti nogdakon Diosa o'mana'uyate. Nogen huatöe'taj bakdejhue' e'ika'ada nogtaj e'araknayo aya' Moisésenba'taj nigpeehue'da i'ëne. Dakhuea'da i'ka'ne.

<sup>12</sup> Jesúsén huadak hua'a o'pakpo o'nigpeika'ne. Oro' e'nigpeika'nayo Diosa di' mo'ëpo, "Huadakda bo'kika'uy." Mona'apone. Konigepo nogomeytaj di' mon'maepo 'uruu'da mo'da'ika' kenpa'ti huadakda mogkika'.

<sup>13</sup> Oro'a pai'da huae'eritaj kan'matinepahuike' Diosa kenda o'pak. Oro' nogomeytaj matinepahuihue' ee'nayo Diosa oro'taj tinepahuihue' mo'ëapone. Oro' pai'da huae'eritaj e'matinepahui'nayo Diosa bo'tiahuaypo oro'taj mo'tinepahui'po dakhuea' bo'kika'ne on-ahue' mo'ëapone.

*Diostaj eknopoe'nayo 'urudayo' yag'kikati'.*

<sup>14</sup> Diostaj Jesúseretaj yoknopöey. Opuda ea'ada pai'da aratbuttaj tihuapokhue' e'ika'nayo "Diostaj yoknopöey," nama'da boa'nig'a Diostaj nama'da moknopöëni'g'a Diosa dakhuea' e'ka' nopo'yareahue' mo'ëapone.

<sup>15</sup> Huaknopoe'eri huama'buy huidpopi' pai'da ee'nayo yudtaj toëhue' ee'nayo aypopi' toëhue' ee'tada

16 “Urua’da yahuati’, yudtaj yatōē, Diosa mebayoke’. Aypo yabape’, Diosa mebayoke’.” Opud Jesúsen huaknopōē’eria ea’ada yudtaj yokhue’ eē’nayo aypo yokhue’ eē’nayo kenda nama’da ea’ dakhue’da o’ē.

17 Q’na Cristotaj yoknopōē ea’nayo nogomeytaj daka’da tihuapokika’dik i’ēne. Ti-huapokhue’ eē’nayo nama’da Cristotaj iknopōene, do’hued huama’buy.

18 Sue’dada Diostaj yoknopōey kenpa’da o’da’ika’. Noga kenpa’da huadak o’gkika’. Huadak kikahue’ eē’nayo Cristoen huaknopōē’eri o’ē do oknopōehue’dik o’ēne. Nogomeytaj doa e’ tihuapokika’nayo Cristoen huaknopōē’eri o’ē nopōē’dik mo’ēne.

19 Nogtida Dios o’jka’ mo’nopoika’ne. Kenda huadak eē’pi’ huadak kikahue’ eē’nayo onte’ti Diosere noehue’ mo’jka’apone. Toto’ kenpa’ti Diosen huadik eknopōada diga’ o’nokme’pukika’.

20 Diostaj ijnopōepoyo’da dakhuaapa o’ē mo’nopōepo huadak kikahue’ eē’nayo kenda Diostaj eknopōē’ dakhuaapa ehue’ o’ē.

21 Menpa’ bokkahue’de. A’ennada Diosa oro’en adhuae’pane’ Abrahamkudaktaj “Q’nensi’po menigararak,” ona’uyatenig. Kenoka’ Diosa Abrahamtaj ena’te Abraham Diostaj o’nigpeika’po huasi’po Isaactaj a’nigarakya’po ote’yo o’tohua’uyate. “Huadakda i’ēne.” Diosa Abrahamtaj ona’uyate.

22 Ken Abraham Diostaj oknopōepo Diostaj konig dakhuaapa o’nigpeē’uyate nopōē’dik mo’ēne. Diostaj eknopōika’ e’nigpeika’ere Diosa o’pakika’.

23 Apagba’ oa’uyatenigda Abraham o’nigka’uyate. Do’taj meknopōika’nok “Huadakda i’ēne, Abraham.” Diosa ona’uyate. Kenpa’ti Dios Abrahamtaj huadi’nada o’tajka’uyate.

24 Diostaj meknopōenok kenpa’ti mo’nigpeika’nok “Huadakda mo’ēne.” Diosa ona’dik mo’ēapone. Eknopōeyo’da dakhuaapa ehue’ o’ē.

25 Konigti Rahab huakupete huabakdejeri e’ēada botta’ Diosen aratbuttaj o’batihuapoknok, “Huadakda i’ēne.” Diosa ona’uyate. Judio aratbut huata’mona’eritaj Rahab ke’nen jakyo sorotataj a’batihuapokya’po o’bakudā’uy kenpa’ti nogdagpen o’mata’mona’uyate.

26 Konig aratbut e’bueyde’ huaso’yo huanokjreg toehue’ o’nika’. Konigti be’api’ Diostaj eknopōeada Diostaj daka’ nigpeehue’ o’nepo Diostaj oknopoenig’a konig e’bueyong oknopōika’.

### 3

#### *Huakitta’a konig oa’ika’.*

1 Huakka’da Diostaj huamanmadika’eri yahuehue’ yanika’, do’hued egomey. Diosa aya’ huamanmadika’eritaj daka’da o’mapeika’. Nama’da e’manmadika’nayo diga’ castiga mogka’apone.

2 Oro’omey huakka’da nama’da o’kika’ne. Be’api’ o’batia’pakpo nama’da ahue’ e’jka’nayo huadagnada o’ēpo aya’da katapi’ o’ka’po huadakda kika’dik o’jka’apo.

3 Caballo oro’taj me’nigpeē’po tioroe’dik caballo huakitta’yo siropasi’po o’kudika’ne. Meyopi’ ehuaata’ o’paknok bo’tohua’ika’. Huakittaya’ siropasi’po caballo huaso’eta’ tioroika’dik o’ēne.

4 Kenpa’ti huaboro’ barcotone’ o’nepo kuperinatone’ e’oroa’ bapoka’ o’tohua’ika’. Huata’pobeta’eri huanokhuayaga’si’po o’bapadpo o’tionbahue’epo keyōda ehuaata’ o’pakpo ojpaendik o’jka’.

5 Kenpa’ti oro’en huaso’ huaboro’da eē’pi’ huakitta’ suhuigda o’ēpo huiyokda ika’dik o’ē. Huakitta’a a’dik o’ē. Kenpa’ti oro’en huakitta’ konig pai’pasi’ponig eē’pi’ huaboro’da bakpakdik o’ē. Konigti oro’ nama’da ea’nayo huakka’da dakhuea’ ka’dik o’jka’ne.

6 Oro’en huakitta’ konig ta’ak e’bakpakonig dakhuea’da ka’dik o’ē. Oro’ huata’da dakhuea’ o’gka’dik o’ēne. Toto’ on’paknok aratbut dakhuea’da o’da’pakika’. O’noepo oro’en huakitta’ konig ta’ak e’bakpakonig o’ēpo dakhuea’da kika’dik o’eonhuahuika’ne.

7 Aya’da dubayo huagē’eri toyahue’dik o’ne. Aya’da bakoy, barakte huagē’eri, huahueyo huagē’eri toyahue’dik o’ē.

8 Aratbutnayo huakitta’ toyahuehue’dik o’ne. Daka’ toehue’dik o’nika’. Konig bihui e’buey’uru huakitta’ o’tōepo mabueya’dikonig o’ēpo. Oro’en huakitta’ dakhuea’da kika’dik o’ē.

9 Oro’en Apag Diostaj “Huadakda i’ēne,” ona’ika’ne oro’en huakitta’a. Dios konig o’enigda huabokerektaj o’ka’uyate. Huabokerektaj dakhuea’da e’huaa’nayo oro’en huakitta’a, “Dios dakhue’da o’ē,” o’huaika’ne.

10 Nogtida huakitta’ o’tōepo Diostaj “Huadakda i’ēne,” oa’po kenpa’ti huabokerektaj dakhuea’da o’huaa’ne. Ken konig o’ika’ne dakhue’da o’ē, do’hued egomey pogomey.

11 Uruda huē’ey pai’ere nogtida jenuhūpo’ onyayo’ orokhue’dik o’ē.



<sup>12</sup> Menpa' mangote kumehui' dapakdik ya'e. Ehue' dapakhue'dik o'e. Apoarete menpa' jo dapakdik ya'e. Ehue' dapakhue'dik o'e. Kenpa'ti hue'eypai' jenuhupo' uruda hue'eyere orokhue'dik o'e. Huadadikyo'da moda'ika'.

*Diosa 'uruda e'kika' mo'nopoqa'ne.*

<sup>13</sup> Opu domeyere huakka'mon 'uruda e'kika' daka' mo'nopoqa. 'Urua'da ijkikay nopoqehue'ada huaknopoe'eri kan'tiahuaye'po huadakda kagkike'.

<sup>14</sup> On dig e'matioknponka'nayo kenpa'ti huakka'da huata' e'eretpaknayo "Huakka' ijnopoqepo huadakyo' ijkikay." Ahue' yae'. Dapi' a'dik i'et.

<sup>15</sup> Dig e'matioknponka' kenpa'ti huata'da e'eretpak Diosa kenda nopoqeahue' mo'ene. Ken konig eka'nayo nama'da bo'kika'apone. Dakhue'nopo'da mo'енок kenda ka'dik mo'ene. Toto' huairia mo'nopoqa' nok kenda bo'kika'apet.

<sup>16</sup> Dig e'huahuayika'nayo kenpa'ti huata'da e'eretpakika'nayo diga'da e'maboyika'nayo nogtaj nogtaj dakhuea' on'mana'pakika'apo kenpa'ti nogda nogda dakhuea'da on'magkika'apo.

<sup>17</sup> Diosa oro'tanayo 'uruada e'ka' mo'nopoqa' nok onte'ti dakhuea' kikahue' mo'ne. Diostaj 'uruada mogkika'. Nogomeytaj mon'noeynoeyika'. Huadiayhue' mo'nika'. Daka'da mon'nopoqepo nog aratbuttaj daka' mon'batia'pakika'. Nogomeytaj huadakda mon'mapeika'. Nog aratbuttaj mon'matinepahui'po mon'tihuapokika'. Nogtaj nogtaj huadakda mogkika'. Daka' mon'nopoqepo mon'batihuapokika'.

<sup>18</sup> Oro'nayo o'manoeya'po kenpa'ti nogomeytakon o'manoeynoeyika' nok nogomeykon huadakda yag'kika'apet.

## 4

*Indariyo nogta' nogta' e'eretpakada mon'nopo'korea'po Diosenyo'da mon'eretpakika'.*

<sup>1</sup> Nogte opuda huayahuaya diga'da mo'bahuadiayika'ne kenpa'ti mo'magkika'ne. Huakka'da bo'eretpakika'ne. Nogpa' nogpa' dakhue'dikyo bo'eretpakika'.

<sup>2</sup> Katetapi' huakka'da bo'eretpakpo toehue' mo'epo noga o'toenok aktoeya'po kentaj bo'arakika'. "Beyok, Dios," onahue' mo'ika'po toehue' mo'ika'ne.

<sup>3</sup> "Beyok," Diostaj ena'tada Dios ontaj yokhue' mo'енок Diostaj nama'da i'pakpo ina'nig'a o'nada i'pakpo nama'da Diostaj i'tiona'paknig'a konig Diosa o'paknig tiona'pakhue' mo'енок Diosa yokhue' mo'ika'ne.

<sup>4</sup> Huatoe e'toqada nogtaj nogtaj o'pakika'nig konig mo'ika'ne. Huakka'da bo'pakika'. Kenpa'da katetapi' e'eretpakika'nayo Diosen taka'onig mo'ene.

<sup>5</sup> "Diosen Nokireg oro'taj mo'nopo'toqepo huakka'nada bo'pakika'ne." Menpa' Apagba' kenpa' nama'da yaa'.

<sup>6</sup> Diostaj men'nigpeike'po Diosa mo'tinepahui'po bo'tihuapokika'ne. "Huata'tada huapakeritaj Diosa pakhue' e'qada pai'da ijje'y huanopoq'eritaj o'matinepahui'po o'manopo'korea'ika." Apagba'te kenpa' oa'ika'.

<sup>7</sup> "Ontaj me'nigpeike'po be'tihuapok, Dios," yan'tiona'pakika'po toto'taj nigpeehue' yanika'. Toto'taj nigpeehue' mo'ika' nok bokhua'apone.

<sup>8</sup> Diostaj nogiti nogiti yan'pakika'po yan'tiona'pakika'. Diostaj e'tiona'pakika'te Dios oro'ere meyhue' o'epo bo'tihuapokika'apone. Nama'da e'kika'nayo Diostaj yan'nopo'korea'. Dioseretaj katetapi' e'eretpakika'nayo yan'nopo'korea'po Diostayo'da onte'ti yan'pakika'.

<sup>9</sup> Diostaj dakhuea'da bo'kika'po pai'da ya'nepo yan'huik. Diostaj nigpeehue' mo'ika'po yan'erikbatik. Yan'durugpakbatikpo yan'huik. Nama'da ijkikamey yan'nopoqepo yan'huik. Huadaritaj durugpakikahue' yanika'.

<sup>10</sup> Dakhuea' ijkikamey'po Diosensi'po ehue'dik ijje'apet, Huairi. Yan'tiona'pakika'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosensi'po mo'yahuea'apone.

*Cristotaj huaknopoe'eri huama'buytaj dakhuea' huaahue' yanika'.*

<sup>11</sup> Huayahuaya dakhuea' bahuaahue' yanika', egomey pogomey. Huama'buytaj dakhuea' e'huaa'nayo di' ehue' mo'epo Cristoen hua'atakon dakhuea' bo'huaa'. Huanigpeq'eri ehue' mo'epo dakhuea' huaa'eri mo'ene.

<sup>12</sup> Diosayo'da huadak huakika' hua'a o'mana'uyate kenpa'ti Diosayo'da aratbuttaj dakhuea'da ogka' huaa'dik o'e. Diosa oro'taj noeahuahuika'dik mo'eqapet kenpa'ti Dios oro'taj e'pogtone' ta'akyo en'dik mo'eqapet.

*Eme'te kate o'ka'apetnig Diosayo'da o'nopoqa.*

<sup>13</sup> "Oy eme'tepi' adyonda huakka' jakyo oro' o'hua'apone. Nogbayoktida o'ika'apone. Kenteda o'baadhuahuapone. Huakka' huakupe o'baeyapone." Opu denda bo'anig e'batia'pakta' ijpaki.

<sup>14</sup> Inpa' ia'nig'a monig eme'te o'ēapetnig nopogehue' o'ēne. Eme'te menpa' noe'dik o'et nopogehue' o'ēne. Menokpi' oro' bueydik o'ēne.

<sup>15</sup> “Dios oro'en Huairi e'paknayo oro' o'noeapone. Dios Huairi e'paknayo inpapi' nogpa'dapi' o'ka'apoy.” Kenpa' ika'dik o'ēne.

<sup>16</sup> Opudnayo do'huada ijpakpo ijka'apoy boa'ika'nig'a kenda dakhue'da o'ē.

<sup>17</sup> Kenda Diosa o'pakika' mo'nopogene. Opuda kenda kahue' e'ika'nayo dakhuea'da mo'ēne.

## 5

*Huakka'da huamatog'eritaj, ¡Keyoj! Santiagoa o'maboroay'uyate.*

<sup>1</sup> Yan'pee', opud huakka'da e'matog'nayo huakka'da e'eretpaknayo pai'nada mo'nopo'epo huakka' bo'huikapone. Huakka'da basagkae'dik mo'ēapone. Opud dakhuea'da mo'eonhuahua'apone.

<sup>2</sup> Huakka'da mo'matog'enig'a o'babara'de. Huithuit o'nen 'uru yudtataj o'bape'de. Dakhue'da o'ēde.

<sup>3</sup> O'nen oro huakupe o'nen plata huakupe huakka'da e'matog'ika'pi' ehue' mo'ēapone. Huakka'da e'togeda pai'da aratbuttaj bayokhue' mo'ika'nok dakhuea' ogka' on'huaa'aponok kene'huaya' huame'noete Diosa castiga mogka'apone.

<sup>4</sup> O'nen ta'bate huakka'da aratbut on'baadhua'uyate. Huakka'da e'taetada dakuapa bayokhue' mo'mae'uynok “Oyda huakupe beyok,” 'utta'da beyok e'nona'te Dios kurudyo sorotataj huairia o'mapegedepo castiga mogka'apone.

<sup>5</sup> Indariyo mo'noepo huakka'da mo'matog'ika'po huakka'da mo'durugpakika'po konig 'uhua huasihuada aradik mo'ika'nig konigti huaboa'da kenpa'da bueydik mo'ēapone.

<sup>6</sup> Huadak e'e'pi' “Bueydik o'ēne,” mona'ika'ne. Opud huakka' huamatog'eria mo'mana'po kenomeytaj mo'barakika'ne. Opudtaj be'a tiokahue'dik mo'ēnok bo'arakika'ne.

*Cristo e'tiaktaj daka'da yan'nigunhuahuika'. Dakhue' e'taj yan'tiona'pakunhuahuikati'.*

<sup>7</sup> Konigepo Jesús Huairitaj e'tiaktaj daka'da yan'nigunhuahuika'. Ta'ba huaka'eria daka'da on'nigepo on'batukepo e'takerekte on'nigunhuahua'. E'boyogtaj daka'da on'nigika'. Nogok nogok e'hui'te on'nigunhuahuika'. E'taboyogde'te 'uruda ayyo jakyo on'totiakika'.

<sup>8</sup> Konig ta'ba huaka'eri daka'da o'nigika' konigti Jesús Huairitaj daka'da yan'nigikati'. Daka'da yanoknopo'ika' Diostaj. Jesús Huairi ida o'tiakaponok batikhue' yanika'.

<sup>9</sup> Huama'buytaj huayahua dakhuea'da huahue' yanika', egomey pogomey. Kenpa' e'huaa'ika'nayo “Dakhuea'da boka'ne.” Diosakon a'dik ya'ēapet. Jesús 'ibodteda o'ēde a'timon o'tiakapo.

<sup>10</sup> Sue'ada Diosen huamanbatia'pakeri Dios Huairien hua'a on'manbatia'pakika'uynok dakhuea' huakeri kenomeytaj dakhuea'da on'magkika'uyate. On'bahuadiaypo dakhuea'da on'magkika'uynig'a kenomey Diosen huamanbatia'pakeri batikhue'da onte'ti Dios Huairien hua'a o'manika'uyate. Kenda huadak ogkika'uyatenig yan'nopo'epo konigti yag'kika'. Diosen yag'kika'po batikhue' yanika', egomey pogomey.

<sup>11</sup> Kenomey Diosen huamanbatia'pakeri pai'da e'nopo'epi' Diosen e'ka' batikhue'da ogkika'uyate. Diosen ogkika'po durugda o'nika'uyate, oro' o'nopogene. Job o'basetpo dakhue'da e'e'pi' Diostaj daka'da oknopoeonhuahua'po oknopogebatikhue' o'uyate. Nogok Diosa Jobtaj ona'ti huadakda o'ēa'uyate. Diosa o'tinepahui'uyate. Konigti Jesús en huaknopog'eritakon di'da o'maepo o'matinepahui'ika'.

<sup>12</sup> Daka' o'nonay. Daka' men'pee', egomey pogomey. Kenpa'da buttida yada'ika'. Diosa castiga kahue' ka'e'po “e'e', ijka'apoy,” ea'nayo kenda yakati'. “Keje,” ea'nayo kahue' ya'eti'. “Ijka'apoy Diosapi' kurudya' be'tiahuayne.” Ahue' yanika'. “Ijka'apoy huadariapi' kenda me'tinopogene.” Ken konig ahue' yanika'.

<sup>13</sup> Be'api' pai'da e'nopo'ete Diostaj yan'tiona'pakika'. Diosa be'tihuapokikapone. On durugda be'api' ya'nepo Diostaj yan'batadi'kea'ika'.

<sup>14</sup> Be'api' dakhue' e'e'nayo Diostaj huaknopog'eri huamatog'eri huairitone'taj kan'tiake'po yan'mata'monika'. Kenomey on'tiakdepo sue'da huasihuaj e'kutioyde'te Diosa kayare'po kan'nigtona'pakike'.

<sup>15</sup> Diostaj daka' o'noknopo'ika'po on'tiona'paknok dakhue'taj Diosa o'yarea'apo. Ona'ti huadakda o'ēapo. Dakhuea' eka'nayo Diosa bekkahuea'apone.

<sup>16</sup> Konigepo nogtaj dakhuea'da eka'nayo kentaj yahuahua'po, “Nama'da ogka'ne, bekkahuea',” ya'dika'. Ken konig huayahua ya'dika'. Kenpa'ti nogda dakhue' e'huaj'taj nog dakhue' e'huaj'taj yan'mationa'pakika'. Diosa ya'bayarea'apet Diosa o'pepo o'yarea'apo.

<sup>17</sup>Diosen huamanbatia'pakeri Elías oronigtion o'uyate. "Huihue' kaunhuahue'." Kenoka' Diostaj diga'da enade'te bapa' huabayok seis puug e'pok huihue' o'unhuahua'uyate.

<sup>18</sup>"Kahuie'." Nogok Elías enade'te ona'ti o'hui'ika'uyate. Ta bayo aypo o'bakerekuyate.

<sup>19</sup>Opuđ nogtiada Diosen buttida e'manmadika'taj eknopoika'ada dakhuea' eka'nayo nog huaknope'eria o'tihuapokpo onte'ti Diostaj e'nopo'korea'nayo huadakda o'ka'apo.

<sup>20</sup>Ke'na Diosen buttida e'manmadikataj ona'ti nigpe'ehue' o'edepo dakhuea'da o'ka'nok. Be'api' kentaj Diosba'te o'boroaypo dakhuea' e'ka'taj o'nopo'korea'po ona'ti dakhuea' kahue' o'e'apo. Kenpa'da Diosa enhue' o'e'apo. Diosere o'noenhuahuika'apo. Huakka' dakhuea' e'kika'ta' Diosa o'bakkahuea'apo. Kenda yan'nopoika'.

## 1 PEDRO Pedroa huakkuruda o' manigmadoya' ate.

*Pedroa huaknopoe'eritaj nogyon nogyon o' manigmadoya' uyate.*

<sup>1</sup> Do Pedro ijjeпо on'nigmadoya'ne. Jesucristotaj a'manbatia'pakikaya'po Dios Jesucristoere me'ta mona'uyne. Jesucristoen huanigpeika'eri mo'enok o'nenbaya' mo'bakmon'uyate. Nogenbayo mo'ika'po Ponto huadaribayo Galacia huadaribayo Capadocia huadaribayo Asia huadaribayo Bitinia huadaribayo mo'ika'ne.

<sup>2</sup> A'nenda Apag Dios o'pakpo opudtaj bokbatie'ea'uyate. Oy Jesucristotaj moknopoe kenda Dios o'nopoi'ka'uyate. 'Urunopo' yan'nopo'toika'po Jesucristoenyo'da yan'nigpeika'po Diosen Nokirega mo'nopo'toika'ne. Kenpa'ti opudomeytaj bokkahue'po Jesús mo'nigbueypo mimia mo'nopo'tihueke'po. Ken Dios 'urua'da botihuapokike' kenpa'ti mo'nopo'noeyike'po, ijtiona'paki ken.

*Diosere 'uruda o'noeonhuahuika'apoy kenda oknopoi'kay.*

<sup>3</sup> Dios Jesucristoen Apag 'urunanada o'e mon'batia'pakika'. Oro'omeytaj mo'matinepahue'po Diosen Nokirega mo'nopo'toedepo Diosensi'poa' o'yahuedepo kenpa'ti Dios Jesucristo e'bueytada o'noyhuada'uyunok oro'takon mo'manoyhuada'apone Diosere o'noeonhuahuika'apone oknopounhuahuika'ne.

<sup>4</sup> Kurudyo Dios 'urunanada mo'nigkadhuahuika'depo daka' mo'matounhuahuika'po kenda Dios o'ka' huadakda o'unhuahuika'apo batitikhue'dik o'eaponok durugda o'unhuahuika'apone.

<sup>5</sup> Diostaj oknopoenok teyda bo'tiokika'po mo'tounhuahuika'po nogok kene'huaya' huame'noete kurudyo bo'tohua'apone.

<sup>6</sup> Konigepo durugnanada mo'ene. Oypi' ihue' ehue' pai'da e'nopo'epi' sue'da dakhuea' e'ka'ta' e'pakpi' daka' moknopoeпо durugnanada mo'ene.

<sup>7</sup> Diostaj opuden eknopoe' Diosa huakka' o'pak. Eknopoe' konig huakka'teda o'unhuahuika'. Oro sirokupenayo huakka'teda ee'tada nogok ehue'da o'eapo. Kenpa'ti oro menpa'ti oroyo' yaet a'nopoeya'po huatihue' ta'aka e'ika'yo on'tihuepo. Opudomeynayo hueretda moknopounhuahuika' Diosa mo'tinopoe'po pai'da mo'nopo'epo batikhue' moknopounhuahuika'po nogok Jesucristo e'tiakte "'Uruda mo'ene.'" "Huadakda ogkika'." Diosa bo'hua'apone. 'Uruda o'ne aya'ada mo'tinopoe'apone.

<sup>8</sup> Jesucristotaj tihuayhue'pi' e'ika'da di' mo'ene. Kenpa'ti oy tihuayhue' e'eada moknopoeпо diga'da mo'madurugpak.

<sup>9</sup> Moknopoeonhuahuika'nok dakhuea' e'ka' Diosa bokkahuea'apopo mo'manopo'yarea'apopo konig Diosensi'po Jesúsere kurudyo mo'noeanhuahuika'apone.

<sup>10</sup> "Opudomeytaj mo'matinepahui'apone Diosa kenpa'ti dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone, onte'ti mo'noeanhuahuika'apone." A'nennada Diosen huamanbatia'pakeria kenda o'mana'uyate. "Monig kenda Diosa mo'nigka'apone." E'nopoe'ta' onpakpo on'batia'pakuyate.

<sup>11</sup> Cristo pai'da o'nopo'epo o'bueyapo o'noyhuadapo huairi o'epo Diosere onte'ti o'mana'apo, onte'ti huiyokda o'mana'apo. Ken Diosen huamanbatia'pakeria a'nennada on'manigmadoya'uyate. Cristoen Nokirega o'manopoe'a'nok kenda on'manigmadoya'uyate. Jesús si'poehued on'manigmadoya'uyate. Nopoenkahue'ada on'manigmadoya'po be'a pai'da o'nopo'epo mo'nigbueyapo kenpa'ti menoka' o'manigbueyapo diga' e'nopoe'ta' on'pakuyiniga'.

<sup>12</sup> Ontehuapa'da madoyahu'e' e'eada oro'omeytaj mo'nigmadoya'uyate. Kenda Diosa o'manopoe'a'uyate mo'nigmadoya'uyate. Oy huabokerek Diosen Nokirega o'manopo'toenok huadak hua'a mon'batia'pakdepo oro'omeytaj dakhuea' e'ka' kan'nopo'yare'po Jesús o'si'poe'po pai'da o'nopo'epo mo'nigbueypo mo'nignoyhuadpo kenda on'manbatia'pakuyate. Kenda Diosen huata'moneriakon kurudya' e'nopoe'ta' on'pak.

*Dios kenyo'da huadaknanada o'ika'. Oro'omey konigti huadaknanada mogkika'ne.*

<sup>13</sup> Konigepo katepi' mogka'po daka' mon'nopoeпо mogkika'. Jesucristo e'tiakte Diosa mo'matinepahui'apone. 'Urua'nanada mogka'apone. Daka' mo'nonmaboika'po huadak mogkika'.

<sup>14</sup> A'nenda Diostaj oknopoe'hue' ee'te nogtaj nogtaj o'eretpakika'uyne. Dakhuea' e'ka' o'eretpakika'uyne. Oynayo Diosensi'po o'epo dakhuea' e'ka' pakhue' mo'ne.

<sup>15</sup> Dios kenyo'da huadakda o'ika'po kenpa'da 'urua'nanada o'kika'nok oro'omeykon Diosensi'po o'epo 'urua'nanada mogkika'.

<sup>16</sup> Apagba' o'mana'po, "Dios kenpa'da huadak o'kika'nok. Diosenyo'da 'urua'da yag'kika'." Apagba'te kenpa' mo'nigmadoya'uyate.

<sup>17</sup> Kenda katepi' o'kika'nok Apag Diosa aya'tada konigti diga' magka'dik mo'eapone. Dakhuea' eka'nayo diga' ogka'dik mo'eapone. Diostaj "Pag" be'api' ena'nayo okme'pukdik o'jka'pone.

<sup>18-19</sup> Oro'omeyen adhuea'pane' Diostaj nigpeehue'ada nama'da ogkika'uyate. A'nen oro' konigti nama'da o'kika'uyunig'a mo'nopo'yarepo Diosere mo'noanhuahuike'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Jesús konig oveja 'uruso'da o'epo mo'nigbueypo mimi o'hua'uyate. Orokupe sirokupepi' oro'omeytaj kan'nopo'yare'po Diosa yokhue' o'uyate.

<sup>20</sup> Huadari niokpo siokpo aya' o'tiahuayika'nig Diosa kahued "Aratbuttaj kamanigbueye'po huadariyo i'si'poe'apo." Diosa ona'uyate. Huaboa'da o'si'poe'podepo bo'huahuaya'uyne oro'omeytaj.

<sup>21</sup> Jesús e'bueytada Diosa o'noyhuada'po kurudyo o'tobehuikpo 'urunanada o'yahue'uyate. Jesucristotaj oknopoe'po Diostakon oknopoe'ne. Diosa' mo'noanhuahuika'apone oknopoe'ne.

<sup>22</sup> Kenpa'ti oy Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosen buttida hua'a o'nigpeeonhua'depo 'urunopo' o'nopo'toedepo huama'buy huidpoeretaj di' mon'maika'. Huayahuaya di' mon'maika'po huanopoabeta' mon'eretpakpo di' mon'maika'. Diga' di' mon'maika'.

<sup>23</sup> Huaoj huaygere on'mabueyika'nig ke'nanayo oro'taj noeanhuahuikahue'dik e'eada Diosba'taj oknopoenok Diosa mo'si'poea'uyne. Diosba'a mo'noanhuahuika'nok oro'omeya' oknopoe'po o'noe'nohuahuika'apone.

<sup>24</sup> Kenpa' Apagba'te o'manigmadoya'uyate oa'po, Toket huakpi ida o'ay. Aratbut konigti ida o'tone'pakpo o'buey. Kenpa'ti huakhuen 'urunanada e'eada ida o'kot. E'hue'da o'eapo. Aratbut konigti 'urunanada e'eada on'bueyapo. 'Urunanada katepi' e'ka'ada ehue'da o'neapo

<sup>25</sup> Dios Huairien hua'anayo o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'eapo. Kenpa'da o'unhuahuika'apo. Kenda Apagba' oa'uyate.

Ken hua'a Jesucristoen huadak hua'a Cristoen huamata'mona'eria mon'batia'pakonhua'uyne opudomeytaj.

## 2

<sup>1</sup> Konigepo dakhuea' e'ka' kenpa'da ya'nenpo yan'batik. Onte'ti dakhuea' kahue' yane'. Nama'da onahue' yane'. Dakhue'da e'eada "huadakda ijjej," batia'pakhue' yane'. Kenpa'ti dig bahuahuayhue' yane'. Kenpa'ti bahua'ehue' yane'.

<sup>2</sup> A'kereky'a'po yobed diga'da e'mi'nogta on'pak. Opud huaboa'da huaknopoe'eri mo'epo konig Diosen yobed mo'epo Diosensi'po mo'epo Diosen hua'a yaderetpakika'. Diostaj daka' aknopokaya'po Diosen hua'a yan'nopojka'po yan'nigpeika'. Nogiti nogiti Diostaj yanoknopoe'.

<sup>3</sup> Jesús Huairia mo'matinepahui'nok nogiti bo'eretpakpo nogiti yanoknopoe'.

*Jesucristo konig jak huaka' huid o'e. Oro' huaknopoe'eri konig jak huaka' huidsi'po o'ene. Konig Diosen jak o'epo Jesucristo mo'noanhuahuika'ne.*

<sup>4</sup> Jesucristo Huairi konig jak iddu enta'poeda' huid o'epo aya' jak huid on'tihuedika'nig. Aratbutanayo Jesús Huairita' pakhue' ee'tada Diosnayo huakka' o'pakpo konig huamanoea' huid oktie'ea'uyate. Jesucristo Huairi huamanoeanhuahuika'eritaj daka' yanoknopoe'.

<sup>5</sup> Opudnayo konig Diosen huid huakpa mo'epo mo'nigpeika'po Diosen Nokirega mo'nopo'toepo Diostaj mo'noe'nohuahuika'po Diostayo'da yan'nigpeika'. Nogomey nogomeytaj yan'maknopoe'po Diosa kamanopo'yare'po yan'manigtiona'pakika'. Kenpa'ti Jesucristotaj moknopoe'po huadaky'o' yag'kikati'. Huayahuaya di' yan'maika'. Dakiti Dios ya'nona'ika'. Kenda Diosa o'pak.

<sup>6</sup> Kenpa'ti a'nenda Apagba' oa'po, Jesucristotaj o'batia'pakpo, Keyo Jerusalén jakyo, ken judío aratbutenbayo ijta'mona'apopo ke'na konig do'hued jak enta'poeda' huid ijhuada'apoy. Kentaj yoktie'ea'po huakka' ijpaki. Aya'ada kentaj o'noknopoe'po durugda o'neapo. Birahue' o'neapo.

<sup>7</sup> Opudomey Jesucristotaj moknopoe'po huakka'da bo'pakika'ne. Oknopoe'hue' huae'eritaj Apagba' o'batia'pakpo,

Jak huaka'eriomey 'uru jak enta'poeda' huid on'tiahuaypo pakhue' e'ne'tada ke'na konig Diosen 'uru jak enta'poeda' huid o'e. Apagba' oa'.

<sup>8</sup> Kenpa'ti

Ke'na konig dagte huid e'huedte o'epo aratbut on'pakpo konig tiahuayhue' o'nepo on'tikudepo on'huedato'.

Kenda Cristotaj o'batia'pakuy, aratbut huadak hua'a Jesucristotaj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo dakhuea' ogka'po kenpa'da ehue'da o'neapo. Kenda a'nenda Diosa o'nopo'e'uyate.

*Diosen aratbut o'maene.*

<sup>9</sup> Oro'omeynayo Jesucristotaj o'pakpo oknopoənok Diosa mo'baktie'ea'uyne. Kenpa'ti Dios Huairien huamanigtiona'pakeri o'ene. 'Urunopo' monopo'ka'po Diosenyoda 'urua'nada kika'dik o'ene. Diosen aratbut o'maene. A'nenda oknopoəhue' o'epo dakhuea' o'kika'uyne konig sikkiregyo o'ika'uyne oro'omey. Diosa mo'tinepahui'po mo'nopo'yarea'po konig Diosen huakjeyyo mo'bakuda'uyne. "Urua'nada Diosa mogka'ne. 'Urunanada Dios o'epo o'kika'. Dakiti Dios." Oy batia'pakdik o'ene. Kenda Diosa o'pak.

<sup>10</sup> A'nennayo Diosen aratbut ehue' e'eda oynayo Diosen aratbut o'ene. A'nenda Dios mo'tinepahui'uyne oknopoəhued o'uyiniga oynayo mo'tinepahui'ne oknopoəpo Diosensi'po o'ene oro'omey.

*Diosenyoda yag'kika'po 'urua'nada yag'kikati'.*

<sup>11</sup> Nogda e'mana'ta ijjeretpaki, huadi'da egomey. Jesucristo huaknopo'e'eri mo'epo Diosensi'po mo'epo iyo indariyo konig esoeri mo'enok konig huanopo'a nama'da o'eretpakika' kahue' yanika'. Dakhuea' kikhue' yane'. Toto' Diostaj e'baktiparatta' bo'eretpakika'ne.

<sup>12</sup> Huakka'ada Diostaj oknopoəhue' o'ne. "Dakhue'da mo'ene," nama'da opudomeytaj e'huaa'pi' urunanada yag'kika'. Huadakda yag'kika'. Kenda bo'tiahuayapone. Kenme'noe Dios e'tiakte "Dakiti Dios." "Dios 'uruda o'ka'." On'huaa'pakapo.

<sup>13</sup> Jesús Huairi o'paknok aya'ada gobierno huairitaj yan'nigpeika'. Presidente huairitaj yan'nigpeika'.

<sup>14</sup> Kenpa'ti Presidenteen huairi ka'yahue' teniente gobernadortaj sorotatataj yan'nigpeika'. Ken huairi dakhuea' huaka'eritaj castiga on'magka'ika'. Huadak huaka'eritaj "Huadak ogkika'," on'bahuaa'ika'.

<sup>15</sup> Huadakda e'kika'te oknopoəhue' huag'e'eri nama'da bahuahue'dik o'ne. Kenda Diosa o'pak.

<sup>16</sup> Jesucristotaj moknopoəpo oy toto'en huanaba' ehue'da mo'epo katapi' bo'pakpo kika'dik mo'e. Katapi' huadak e'huag' kika'dik mo'e. "Katapi' ijpakpo ka'dik ijjejey. Dakhuea' ka'dik ijjejey." Nopoəhue'ada Diostaj yan'nigpeika'.

<sup>17</sup> Aya'tada huadakda yan'maknopoika'. Jesucristoen huaknopo'e'eritaj di' yan'maika'. Diosa dakhuea' huaka'eritaj huiyoknanada o'magka'apo kenpa'ti huadkananada o'ika'. Diostaj daka' yanoknopoika'. Gobierno huakhuairitaj huadakda yan'maknopoika'.

*Jesucristo o'bueypo pai'da o'nopo'epo bahuadiayhue'ada o'buey'uyate. Oknopoəhue' huag'eria dakhuea' egka'te pai'da yan'nopo'epo Jesucristonig bahuadiayhue' yanika'.*

<sup>18</sup> Huanaba' ee'nayo o'nen huairitaj huadakda yanoknopoika'po yan'nigpeika'. Huadak e'huag'e'taj yan'nigpeika'. Dakhuea' huaa'eri huairitakon yan'nigpeika'.

<sup>19</sup> Diostaj mo'nigpeika'po huadakda e'kika'te ontaj noga nama'da dakhuea' egkayo bahuadiayhue' yane'. Bahuadiayhue' ee'nayo Diosa durugda mo'toəapone.

<sup>20</sup> Opu dakhuea' eka'nayo kena'po castiga egka'te diayhue' ee'nayo "Huadak i'e," Diosa onahue'dik ee'tada huadak e'ka'tada huairia castiga egka'nayo, huadiayhue' ee'nayo "Huadak i'e," Diosa ona'apo.

<sup>21</sup> Huadak e'kika'te dakhue' egka'nayo huadiayhue' yane'. Kenda Diosa o'pak. Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Pai'da mo'nignopo'e'uyate. Kentaj monoknopoəpo pai'da mon'nopo'epo huadiayhue' mo'neunhua'.

<sup>22</sup> Jesúsnao dakhuea' kahue' o'ika'uyate. Sigpi' nama'da ahue' o'ika'uyate.

<sup>23</sup> Dakhuea' ena'tepi' madeahue' o'uyate. Pai'da e'nopo'ea'te bahuadiayhue' o'uyate. Apag Diosa daka' me'toika'ne oknopoika'po Dios buttida o'nopoika'po daka' o'matinopoəpo castiga o'magka'apo Jesúsnao oknopo'e'uyate.

<sup>24</sup> Oro'en dakhuea' e'ka' a'batikaya'po onte'ti huadkdakon akikaya'po huaso' oro'en dakhuea' e'ka' o'toəpo huəypa cruzte mo'nigbuey'uyate. Oro'taj mo'nopo'yarea'po mo'nigenhuaduyate.

<sup>25</sup> Oro' konig oveja o'ika'uyne. Ovejaomey ida o'yoyahue'. Dag meyon ya'e nopoəhue' o'ne. Oro' konigti Diosendagya' diga'da o'yoyahue'ika'po dakhuea' e'kika'tada oynayo Jesucristo oro'en huairitaj o'kumejdene. Oro'omeytaj bo'tiokika'ne.

## 3

*In konig huatoq'taj kika'dik mo'ne.*

<sup>1-2</sup> Ettone' huatoq'taj yan'nigpeika'. Huakka'iti Jesucristoen huadak hua'a oknopogehued ee'nayo kanoknopogepi' daka' yan'nigpeika'. Daka' yan'baa'ika'. Daka' yan'manhuada'ika'. Nogbokerektaj mune'bohue' yane'. Madi'pakhue' yane'. Kenpa'da Diostaj yan'pakpo huadak yag'kika'. Huatoqea' bo'tiahuaypo apakhue'da Diostaj yanoknopogepetpi'.

<sup>3</sup> Sue'ada ettone' hua'enda kenpa'da 'urunanada ee'ta' o'deretpakika'. Huakuhuij 'urunanada e'kika'ta' o'deretpak. Huakka' oro sabbij e'mathuakta' o'deretpakika'. Huakka'teda e'huae' huaok e'baotta' o'deretpakika'. Ken konig pakhue' yane'. Ken konigti me'pukehue' yane'.

<sup>4</sup> Kenyo'da 'urunopo'da yan'pakika'. 'Urunopo'da o'unhuahuika'apo. Batikhue' o'epo. Daka' o'nopoika'po diayhue' o'e. Kenpa'ti yan'nopo'noey'. Kenda Diosa o'pak.

<sup>5</sup> Konigti a'nenda a'neneri ettone' Diostaj huaknopog'eri ogkika'uyate. 'Urunopo'da Diosen huadakda ogkika'po huatoq'taj on'nigpeika'uyate.

<sup>6</sup> Sarakon Abrahamen huatoq' o'nigpeika'uyate. "Do'hued huairi" ona'po o'nigpeika'uyate. Konigti huadak e'kika'nayo kenpa'ti me'pukhue'da huatoq'taj e'nigpeika'nayo konig Sara j'epo. Diosa daka' bo'kika'apone.

<sup>7</sup> Huabokerekkon huatoq'eere daka' yanikati'. Daka' yan'tinopopepo yan'toika'. Ettone' sue'da tey o'enok daka' yan'toika'. Huatoq'eere moknopopepo Diosere mo'noehhuahuika'apo. E'tiona'pakte Diosa mo'pee'po huatoq'taj 'urua'da yan'toika'.

<sup>8</sup> Kenpa'ti opudomeytaj ijmana'apoy. Konigti noga noga yan'nopoika'. Huayahuaya yan'matinepahuika'po huaknopog'eri huayahuaya di' yan'maika'. Huayahuaya daka' yan'matoika'. "Donayo huadakda ijjej," huata'da tinopogehue' yane'.

<sup>9</sup> Be'api' dakhuea' egka'nayo konigti e'ka'tino ehue' yane'. Kentaj dakhuea' kahue' yane'. Noga e'tidike'nayo kentaj dakhuea' huaahue' yaepo huadaka'da yanati'. Kenpa'ti kentaj daka' yationa'pakikati'. Diosa daka' yagka' yationa'pakikati'. Kenda Dios o'pakpo oro'takon huadak mogka'apone.

<sup>10</sup> Konigti Apagba' oa'po,

Durugda e'noika'ta' e'paknayo dakhuea' ahue' yane' kenpa'ti da ahue' yane'.

<sup>11</sup> Dakhuea' e'ka' yan'nopo'korea'po huadakda yag'kikati'. Aya'tada yan'manoeynoeypo huadiayhue' yane'.

<sup>12</sup> Jesús Huairi huadak huaka'eritaj daka' o'matoika'nok huadak huaka'erien e'tiona'paktaj o'peika'. Dakhuea' huaka'eritaj mapeehue' o'ika'. Kenda Apagba' oa'.

*Huadak ogkika'depo huaknopog'eri o'nenok pai'da on'nopo'epo. Oknopogehue' huag'eria on'huadiaypo dakhuea' o'magka'po pai'da on'manopo'ea'apo.*

<sup>13</sup> Huadakda e'kika'nayo dakhuea' ogkahue' mo'epetpi'.

<sup>14</sup> Huadak i'ka'po Jesucristotaj iknopog'eri be'api' dakhuea' egka'nayo pai'da e'nopo'ea'nayopi' durugda yane'. Mididhue' yane' kenpa'ti me'pukhue' yane'.

<sup>15</sup> Jesucristo Huairitaj daka' yanoknopopepo konig do'hued huakhuairi mo'taene huanopoya'da daka' yanoknopojika'. "¿Mena'po Jesucristotaj moknopog'eri?" Be'api' ena'te daka' yan'nopopepo buttida huadik yan'madea'. Diostaj daka' yanoknopopepo 'uruda yan'madea' kenpa'ti huata'da 'huadakda ijjej' tinopogehue'ada yan'madea'.

<sup>16</sup> Diayhue' mo'epo huadak yan'madea'po huadaky'o' yag'kika'po birahue'dik mo'epo. Jesucristotaj moknopog'eri en'tidike'nayo nama'da ijjay on'nopopepo yan'bira'apetpi'.

<sup>17</sup> Huadaknada e'ka'ada. Diosa e'paknayo pai'da nopo'e'dikpi' kenda huadakda o'e. Dakhue' i'ka'po pai'da e'nopo'enayo kennayo dakhue'nanada o'e.

<sup>18</sup> Jesucristo kenpa'da huadakda e'jika'tada oro'nayo dakhuea'nanada o'kika'po Diostaj nigpeehue' o'jika'uynig'a oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uy. Diosere a'manoehhuahuikaya'po mo'nigbuey'uyate. Noga'tida o'buey'uyate. Huas'o'nayo e'bueyada Jesús en Nokireg o'noehhuahuika'apo.

<sup>19-20</sup> A'nenda Noé e'noe'oka' kusi'petone' e'kadhuahuika'te Diosa o'manigunhuahuika'po huakka'da Diosen hua'ataj en'peunhuahua'tada nigpeehue'da on'ba'takotpo on'mabuey'uyate. Nokiregomey huanokireg huakudbayo e'nika'yo Jesús Nokireg o'hua'depo huadak hua'a o'manbatia'pokonhua'uyate. Huanokiregtaj o'manbatia'pokonhua'uyate. Kusi'petone'yo Noéere ocho aratbu bata'kothue' o'nepo. Diosa o'matog'eri hue'eyya' bueyhue' o'nuyate.

<sup>21</sup> Konigti oy Diosa oro'omeytaj mo'nopotopepo mo'nopo'yarea'ne. Hue'eya bautiza egka'te Diosa 'urunopo' mogka'ne. Bautiza egka'so'koyoahue' e'eda konig e'nopo'tihueke' o'e. Oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'yareaya'po Jesucristo o'noyhuaduyate.

<sup>22</sup> Kurudyo o'hua'depo Diosere o'jka'. Diosa Jesucristo huairi o'yahuea'nok aya'tada huiyoka o'mana'ika'. Aya'ada Jesucristotaj nigpejka'dik o'ne Diosen huata'moneri, nog huairiomey. Aya'da on'nigpejka' Jesucristotaj.

## 4

*Konig Diosa mo'nopoqa'ne Diosen yag'kadhuahuikati'.*

<sup>1</sup> Hueypa cruzte Jesucristo pai'da o'nopo'e'uyatenok Dios e'paknayo oro'omeykon pai'da nopo'e'dik o'ene. Pai'da e'nopo'ede' onte'ti dakhuea' kahue' o'ea'pone.

<sup>2</sup> In huadariyo e'noeonhuahuikade'te kenyo'da katepi' hua'enda bo'eretpakika'nig nopoehue'ada kenda Dios o'pak yan'nopoika'po yag'kikati'.

<sup>3</sup> Konig Diostaj oknopohue' hua'e'eri o'deretpakpo ogkika'po dakhuea' ogkika'nig opudomeykon konigti bo'kika'uy a'nenda. Nogen huato'etaj nogtaj nogtaj mo'baktohuedika'po sinea mo'bakkuda'ika'po, mo'batuktukika'po kenpa'ti e'ketka' diostaj nama'de bo'eretpakika'uyate. Kenpa'da konig bo'kika'uyate.

<sup>4</sup> Oynayo Diosen bo'kika'nok "Kenpihuay, mena'po inomey huaknopoe'eri oro'ere may-hue' o'ne, mena'po oro'ere bokerekbohue' o'ne. Dakhue'da o'ne." Oknopohue' hua'e'eria on'huaa'po opudtaj mo'batidike'po.

<sup>5</sup> Kenomeytaj peehue' yane'. Nogok Diosa castiga o'magka'apo. Huanoe'eri e'bueytaeri katepi' dakhuea' ogka'uy. Nogda nogda ogka'uy. Buttida o'bahuaa'depo Diosa castiga o'magka'apo.

<sup>6</sup> Konigepo kan'manopo'kore'po Jesucristo huadak hua'a aya'tada on'manbatia'pakuyate. A'nen aratbutkudaktakon huadak hua'a o'manbatia'pakuyate Jesusa. E'bueya o'noknopodepo nokiregyo'da Diosere durugda on'noeonhuahuika'apo.

<sup>7</sup> Indariyo aya' Diosa katepi' e'ka'ta' o'pakpo o'kaynig'a a'ti o'dakea'apo. A'ti kene'huaya' huame'noe o'ea'po. Konigepo daka' yan'nopo'epo nogta nogta eretpakhue' ya'nika'po daka' Diostayo'da yan'tiona'pakika'.

<sup>8</sup> Diga'da yan'pakpo huayahuaya di' yan'maika'. Kenda Diosa o'pak. Di' e'maika'nayo nogomeytaj mo'manoeya'apo. Nogen dakhuea' e'ka' okkahuea'dik mo'jka'apone.

<sup>9</sup> Durugda huanopoya'da ya'nepo esoeri huaknopoe'eritaj huayahuaya o'nen jakyo yan'batokudika'po aypo yan'batobapika'.

<sup>10</sup> Nogpa' nogpa' ka'dik ka'ne'po Diosa bo'tihuapokika'ne. Diostaj moknopojka'po konig Diosen huadak huamanigtihuapokeri mo'matinepahui'po huayahuaya yan'batihuapoke'.

<sup>11</sup> Huaknopoe'eritaj be'api' e'manmadika'nayo konig Apagba' o'ika'nig konigda kan'manmadikike'. Huaknopoe'eritaj e'tihuapoknayo Diosa bo'teypaka'nok mon'batihuapokika'. Ken konig 'urunanada bo'kika'nok huakka'ada Jesucristotaj o'noknopoe'apo on'batia'pakpo, "Urua'da o'e Dios." "Diga'da bo'tihuapokika'." "Teynanada Huairi o'e." Huakka'ada on'batia'pakika'apo.

*Jesucristotaj moknopoenok konig Jesucristo pai'da o'nopo'e'uy konigti pai'da mo'nopo'ea'po.*

<sup>12</sup> Ken, diga'da mogka'aponig'a me'pukehue' mo'ne. Menpa'ti Jesucristotaj hueretda huaknopoe'eri ya'neta'po diga' mogka'apone, huadi'da egomey.

<sup>13</sup> Pai'da mo'nopo'edepo mepu'kehue' ya'nepo yan'durugpakti'. Jesucristo cruzte pai'nanada o'nopo'e'uyate. Ken Jesucristoere pai'da e'nopo'enayo durugda mo'ea'po. Jesucristo 'urunanada o'epo teynanada o'epo o'tiakapo. E'tiakde'te durugnanada mo'ea'po.

<sup>14</sup> Jesucristoen huanigpejka'eri mo'enok opudtaj en'tidike'nayo durugda mo'e, Diosen 'uru Nokirego mo'nopo'oenok durugda mo'ne. Kenomey Jesucristotaj dakhuea'da en'batia'paktada opudnayo huadakda yan'batia'pakika'.

<sup>15</sup> Yan'huadiaypo barakhue' yaneti'. Nogen en'tamae' berehue' yane'. Nogomeytaj dakhuea' kahue' yaneti'. Kenda dakhue'da o'e. Ken konig eka'nayo pai'da nopo'edik mo'ene.

<sup>16</sup> Jesucristotaj moknopoenok dakhuea' egka'nayo bakbira' ehue' ya'nepo, "Dakiti Dios, huadakda i'kika'." Yan'tiona'pakikati'.

<sup>17</sup> Oyda Diosa castiga o'magka'depo huakkuruda Diosen huaknopoe'eritaj kan'no'etpake'po sue'da castiga o'magka'depo. Oro'omeytaj castiga e'magka'nayo oknopohue' hua'e'eriataj diga'da castiga o'magka'apo pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo.

<sup>18</sup> Huadak huakika'eri pai'da e'nopo'unhuahuika'pi' daka' oknopojka'po Diosere durugda on'noeonhuahuika'apo. Dakhuea' huaka'erinayo kenpa'da pai'da on'nopo'unhuahuika'apo.



<sup>19</sup> Konigepo kenda Dios o'paknok pai'da e'nopo'unhua'nayo huadakyo'da mogkika'po, "Daka' bo'tioka', huadak mo'nopo'to'e'," Diostaj daka' monoknopoe'po mon'tiona'pakika'. Diosa aya'da o'ka'uyate. Kenda katepi' oa' o'ka'apo daka' oknopoe'dik o'ene.

## 5

*Pedroa huaknopoe'eri huairitaj aya' huaknopoe'eritakon o'maboroayuy.*

<sup>1</sup> Jesucristotaj huaknopoe'erien huairitaj o'maboroayne. Dokon huaknopoe'eri huairi ijje'po Jesucristo cruzte pai'da e'bueyte ijtiahuayuy. Onte'ti 'urua'nanada e'tiakde'te kenere huairi ijje'apoy. Kena'po huaknopoe'erien huairitaj ijmana'po,

<sup>2</sup> Diostaj huaknopoe'eri opudere egkupopakika'te daka' yan'matojka'po yan'manmadikika'po 'uruda yan'maboroayika'. Diosa huamaboroay bo'yokuyne. Kamatojke'po mo'bayokuyne. Manmadikahue' ahue'ada manmadikahue' yane'. Huanopoya'da yan'eretpakpo yan'manmadika'. Kenda Dios o'pak. Huakka' huakupe pakhue' ya'nepo yan'manmadika'.

<sup>3</sup> Huiyokda manahue'ada huaknopoe'eritaj daka' yan'manmadika'. 'Urunanada Diosen bo'kika'nok huaknopoe'eri bo'tiahuayika'po konigti 'uruda kika'dik o'neapo.

<sup>4</sup> Jesucristo oro' huaknopoe'erien huamatoe'eri Huairi e'tiakte opud Jesucristoen huaknopoe'erien huairitaj 'urunanada mo'nigkadhuahuika'apone. Batikhue'da mo'nigkadhuahuika'apone.

<sup>5</sup> Jesucristoen huaknopoe'eri huairitaj yan'nigpejka'. Nogomey huadakda o'nepo don-ayo sue'da huadak ijje'y, huayahuaya yan'matinopoe'po huayahuaya yan'batihuapokika'. Konigepo,

'Uruda ijje'y huanopoe'eritaj Dios pakhue' ee'tada. Sue'da huadak ijje'y huanopoe'eritaj Diosa o'matinepahui'ika'. Apagba'a oa'.

<sup>6</sup> Pai'da e'nopo'enayo Diostaj huadiayhue' yane'. Diosnayo teynanada o'jka'. Daka' yan'nigpejka'. Nogok 'uruda mo'nigka'apone. 'Urunanada mo'eapo.

<sup>7</sup> Katetapi' me'pukehue' ya'nepo Diosa mo'tinepahui'po bo'tihuapokapone yanoknopoe'.

<sup>8</sup> Daka' yanoknopojka'. Toto' oro'en taka'da ea'ta' bo'tipakika'ne. Engaña egka'ta' bo'eretpakika'ne. Konig huiyokda apetpet o'jka'. A'barakya'po o'huae'ika'a. Konigti toto'a aratbut huaknopoe'eritaj o'ka'po huaknopoe'eritaj e'batika'ta' bo'tipakika'ne. Konigepo Apagba' daka' yag'kikati'. Daka' yanonmaboika'po 'uruda yanoknopojka'.

<sup>9</sup> Toto'taj nigpeehue' yanika'. Jesucristotayo'da yan'nigpejka'po daka' yanoknopojka'. Jesucristotaj moknopoenok pai'da mo'nopo'eapopi'. Do'tayo'da dakhuea' megka'ne. Doyo'da pai'da ijnopo'ey, nopoe'hue' yane'. Konigti nogbaya' nogbaya' huaknopoe'eritaj konigti diga'da on'magka'. Huaknopoe'eri pai'da on'nopo'jka' yan'nopoe'.

<sup>10</sup> Oro'taj di'da mo'ene Diosa. O'matinepahui'nok ijhue'mon pai'da o'nopo'eonhua'depo oro'taj mo'nopo'teypakapone. Daka' eknopoe' bo'tihuapokapone. Jesucristotaj oknopoenok kurudyo' bo'tohua'apone. Jesucristoere mo'noehnuahuika'apone.

<sup>11</sup> Diosyo'da teynanada o'epo aya'tada o'mana'onhuahuika'. Aya'ada Diostaj nigpejka'dik o'ne.

*O'dikta'mona'po dakuuapa o'manigmadoya'uy.*

<sup>12</sup> Silvano daka' huaknopoe'eri huama'buy o'e ijnopoe'y. Ke'na be'tihuapokpo in ber-oba'te mo'nigmadoya'ne. Opudomeytaj sue'da o'nigmadoya'ne. Diosen hua'a nogiti eknopoe' on'maboroayne. Kenpa'ti Dios diga' di' mo'maika'po mo'matinepahui'ne. Mo'matinepahui'po durugnanada mogka'ne. Buttida ijjay. Daka' mo'noknopoe'po batikhue'yaneti'.

<sup>13</sup> Babilonia huakka' jakya' huaknopoe'eri Diosa o'baktie'ea'uyate. Opudere o'baktie'ea'uyate. Opudomeytaj di' o'nepo on'dikta'mona'ne. Marcos do'huedsi'ponig o'epo mo'dikta'mona'ne.

<sup>14</sup> Di'da yan'maepo huayahuaya yan'mabajbaj.

Daka' moknopojke'po me'pukehue'da daka' mo'manopo'noeynoeyike', ken.

## 2 PEDRO

### Pedroa onte'ti o'manigmadoya'uyate.

*Huaknopog'eritaj Pedroa o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Simón Pedro ijjepe on'nigmadoya'ne, huadi'da huaknopog'eri huama'buy. Jesucristoen huanigpeika'eri ijjepe. Jesucristoen kamanbatia'pakike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Opud konigti oro' Diostaj kenpa'ti Jesucristotaj moknopogene. Dios kenpa'da huadakda o'epo Jesucristotaj oknopogonok oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'ne. Huadakda mo'ene mona'ne.

<sup>2</sup> Diostaj Jesús Huairitaere nogiti nogiti moknopogonok Diosa nogiti mo'tinepahui'po 'urunopo'da mo'manopo'tojike' kenpa'ti daka' mo'manoeye'. Kenda on'nigtiona'pakika'ne.

*Jesucristotaj huaknopog'eri nogiti nogiti 'urua'nanada nopojika'dik mo'e.*

<sup>3</sup> Teynanada o'e Dios. Teyda o'epo 'urua'nanada e'ka'taj bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti daka' kan'nigpeike'po bo'tihuapokika'ne. Diostaj oknopogonok nogiti nogiti 'urunanada Diosen kika'dik o'ene. Kenpa'ti Dios 'urunanada o'epo huadaknanada o'kika'po oro'taj mo'baktie'ea'uyne konig ke'nensi'po huag' mo'baktie'ea'uyne.

<sup>4</sup> Dios o'pakpo kenpa'ti teynanada o'epo, "Katetapi' bo'eretpakika'uy kan'batike'po on'tihuapokapone. Dakhuea' bo'kika'uy kan'batike'po on'tihuapokapone. Kenpa'ti konig Diosen 'urunopo' kan'nopo'tojike'po on'tihuapokapone." Diosa o'pakpo mona'uyne.

<sup>5</sup> Konigepo Diostaj mo'noknopogepo huakka' mo'deretpakpo 'urua'nanada mogkika'. Kenpa'ti Diosen nogiti nogiti mon'nojika'.

<sup>6</sup> Kenpa'ti katetapi' e'eretpakpi' keje' a'dik mo'nepo nogiti nogiti huadakyo'da ijka'apoy mon'nojogepo huadak mogkika'. Dakhuea' kahue' mo'ne. Kenpa'ti pai'da e'nopo'enayo diayhue'ada Diostaj daka' mo'noknopounhuahua'po batikhue' mo'ne. Kenpa'ti Diosda e'epa'tij huakka' mon'pakpo kenpa'da Diosenyo'da mon'pakpo mogkika'.

<sup>7</sup> Diosenyo'da yag'kika'po konig huama'buytaj di' ee'pa' aya'tada di' mon'mae. Oknopogehue' huag'eritakon di' mon'mae.

<sup>8</sup> Kenda konig nogiti nogiti e'kika'nayo nama'da kikahue' o'eapone kenpa'ti nogiti nogiti 'uruda Jesucristo Huairitaj oknopogepone.

<sup>9</sup> Ken konig kikahue' ee'nayo konig ikpobig konig ikpohuiok o'ene. Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne ida okkahuedene.

<sup>10</sup> Diosa konig huasi'po a'matogeya'po mo'baktie'ea'uynok nogiti nogiti Diosen mogkika'po nogiti nogiti mo'noknopojika'po mo'noknopogepo batikhue' mo'eapo.

<sup>11</sup> Diosen 'urunanada o'kika'nok Jesucristo Huairi o'pakpo durugteda kurudyo bo'tohua'apone. Jesucristo huamanopo'yarea'eria mo'noeahuahuika'apone. Diosensi'po o'noeahuahuika'apo.

<sup>12</sup> Kenda o'nona'dene mo'nopogedet kenpa'ti buttida hua'a daka' moknopojika'det okkahuehue' ka'ne'po onte'ti on'manopogea'ika'ne.

<sup>13-14</sup> A'ti ijbueyapoy Jesucristo Huairia menopogea'dene. Do bueyhued ijjepe ona'ti on'manopogea'ne. 'Urunopo'da daka' yan'nigpeika'. Diostaj 'urunanada yanigpeika'. Ona'ti on'manopogea'ne.

<sup>15</sup> In on'nigmadoya'nig do e'bueyde'te yan'nopounhuahuika'apet.

*Cristotaj Pedro nogomeyere on'tiahuay'uyate. 'Urua'nanada senogda o'uyate.*

<sup>16</sup> Jesucristo huaboro' huairi o'epo teynanada o'e. 'Urunanada o'epo o'tiakapo. 'Urunanada kenpa'ti senogda o'tiahuay'uy. Da onahue' o'nene. Ijtiahuay'uyyo buttida o'nona'ne.

<sup>17-18</sup> Ken Jesúsere ote'te o'epo, nog huanigpeika'eri doere o'epo, konig Dios o'ika' ey-nanada keregnada senognanada o'ea'nok Apag Diosa o'eypaka'uy. Kenpa'ti "In do'hued Huasi'po huadi'da me'ta'ene. Kentaj ijtodurugpaki." Kurudya' hua'ayo'da o'pee'uy. Jeyya'da Diosya' o'pee'uy.

<sup>19</sup> A'nennada Diosen huamanbatia'pakeria Cristotaj on'timadoya'uyate. Apagba'te daka' on'timadoya'uyate. Apagba' mon'togepo buttida o'e mon'nojogepo nigpeedik mo'ne. Huakjey o'bakpakpo jeyda o'enok 'uruda tiahuaydik o'ene. Konigti Apagba' o'tiahuaypo Jesucristotaj moknopogea'ne. Kenpa'ti Jesucristo e'tiakte mo'nopo'togepo 'urunanada moknopogepo. Konig jeyda siokpo huano'pojaj e'ta'te huadaknada moknopogepo.

<sup>20-21</sup> Diosen huamanbatia'pakeria Apagba' on'manigmadoya'uyate. Cristotaj buttida on'timadoya'uyate. Hua'enda on'nojogepo madoyahue'ada Diosen Nokirega' o'manopo'togepo o'manopogeanok Diosen hua'a on'batia'pakpo kenpa'ti on'manigmadoya'uyate. Kenda daka' yan'nopoeti', ijjay.

## 2

*Nama da huamanmadika'eritaj konig o'ne e'tia'pak.*

*(Jud. 4-13)*

<sup>1</sup> A'ennada Israel arathbuttaj Diosen hueretda huamanbatia'pakeria 'uruda on'mana'ika'uyate. Buttida on'manmadikika'uyate. Kenpa'ti nama da huamanbatia'pakeria nama da on'manmadika'uyate. Oy konigti opudomeyere nama da huamanmadika'eri o'neapo. "Diostaj buttida o'manmadikay," on'batia'pakpo da on'manmadika'apo. Kenomeytaj Cristo hueypa cruzte o'manigbuey'uyng'a "Jesucristotaj oknopogehue'dik mo'e." Nama da on'batia'pakaponok Diosa ida castiga o'magka'apo.

<sup>2</sup> O'deretpakpo dakhuea da ogkika'apo. Nama da on'manmadika'po nama da ogkika'apo. Huakka' huaknopog'eria on'peedepo konigti dakhuea da ogkika'apo. Jesucristoen buttida hua'ataj on'tierikapo.

<sup>3</sup> Opuden huakupe on'pakpo nama da mo'manmadika'apone. "Huakupe beyok," mona'apo. A'nenda "Dakhuea' huaka'eritaj kenpa'ti nama da huamanmadika'eritaj castiga diga' ijmagka'apoy." Diosa oa'uyate. A'ti castiga o'magka'apo.

<sup>4</sup> A'ennada sue da Diosen huata'moneri kurudyo Diosere o'nepo Diostaj nigpeehue da o'nepo dakhuea da ogka'uyate. Diosa matinepahuihue da castiga o'magka'po sikkiregyo pai da kan'nopo'unhuahuike'po o'maen'uyate. Diosen castiga diga' egka'te sikkiregyo on'maunhuahua'.

<sup>5</sup> Kenpa'ti a'ennada e'pogtone' tiakhued Noéere huakka'nanada arathbut o'nuyate. Arathbut dakhuea'nanada ogkika'uyate. "Yan'nopo'korea', yan'nopo'korea', Diostaj yan'nigpejka', onte'ti huadak yag'kika'." Noéa o'mananhuaahuika'uyng'a peehue' o'nika'uyatenok Diosa matinepahuihue' o'epo e'pogtone' o'ta'mona'uyate. Aya da on'bata'kot'uyate. Noétaj sietetakon kusi'petone'yo Diosa o'batioka'nok ta'kothue' o'nuyate.

<sup>6</sup> Kenpa'ti a'ennanada Sodoma huakka' jak hua'e'eri kenpa'ti Gomorra huakka' jakyo hua'e'eri o'nepo dakhuea da ogkika'po nopo'koreahue' o'nenok Diosa castiga o'magka'po aya'tada jakbeta' o'bakpaka'uyate. Aya da on'mabuey'uyate. Parokupoyo da o'uyate. Diosa aya' dakhuea' huaka'eritaj diga' castiga o'magka'apo a'manopog'eya'po Sodoma Gomorraeretaj o'bakpaka'uyate.

<sup>7-8</sup> Lotnayo huadaka da o'uyate. Sodomayo o'jika'uyate. Jaktaj Diosa bakpakahued arathbut dakhuea da ogkika'uyate. Arathbut dakhuea'nanada ogkika'nok Lot kenda o'batiahuayika'po suhue da o'makepo kenpa'ti pai da o'maknopo'unhuahua'uyate. Ken Sodoma jaktaj Diosa bakpakahued ee'te Lottaj o'toepo o'torokuyate.

<sup>9</sup> Ken oro'takon Diosa dakhuea' e'ka' nopo'tiokika'dik mo'ene. Diosenyo da e'kika'ta' e'paknayo toto' engaña e'nika'tada Diosa bo'tiokika'apone. Dakhuea' huaka'eritanayo pai da on'nopo'unhuahua'po Diosa o'matounhuahuika'po nogok kene'huaya' huame'noete "Dakhuea' boka'uy." Diosa o'mana'apo. Castiga o'magka'apo.

<sup>10</sup> Kenomey nama da huamanmadika'eri hua'enda o'deretpakpo Diostaj me'pukhue' o'nepo Jesús Huairitaj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo Diosen 'urunanada huairitaj dakhuea' on'bahuua'po. Me'pukhue' da kenpa'ti huiyoka on'bahuua'po. Diosa castiga o'magka'apo.

<sup>11</sup> Diosen huata'monerinayo teynanada ee'pi' ighua da manahue'dik o'nepo Diosen 'urunanada huairi "dakhuea' ogka'," huahue' o'ne Diostaj.

<sup>12</sup> Inomey nama da huamanmadika'eri nopogehue'ada dakhuea' on da'ika'. Diosa castiga o'magka'apo. On'mabueyapo. Konig 'uhuanig o'nepo. 'Uhuanyo nopogehue'ada o'pakpo o'ka'. Huape' on'batiaraka'ika'.

<sup>13</sup> Nama da huamanmadika'eri dakhuea' ogkika'nok pai'nanada on'nopo'epo. Kenpa' da e'durugpakta' on'deretpakika'. "Hueretda huaknopog'eri o'ey." Nama da on'batia'pakpo opudere ogkupopakpo on'batadi'kea'po durugteda on'batobape'po. Engaña ijmagkay on'nopoepo durugda o'ne. Nama da huamanmadika'eritaj bakbira'dik mo'ene.

<sup>14</sup> Nama da huamanmadika'eri ettone' on'tiahuaypo diga' o'deretpakika'po dakhuea' ogka'po sue da huaknopog'eritaj, "Durugteda dakhuea' mogka'." Nama da on'manika'po kenpa'ti huakka' da katepi' e'tamaeta' o'deretpakika'. "Dakhue' da o'ne," Diosa oa'de.

<sup>15</sup> Kenpa'ti inomey huamanmadika'eri buttida hua'ataj on'batikdepo konig Diosya' ekyoyahue' nama da ogkika'po. Konig Balaam o'ka'uyate inomey ogkika'. A'ennada Balaam Diosen huamanbatia'pakeri o'epo Beorensi'po o'uyate. Huakka' huakupeta' o'eretpakpo Diostaj nigpeehue' da o'epo dakhuea' da o'ka'uyate.

<sup>16</sup> Diostaj nigpeehue'ada e'hua'te Balaamen burra 'uhua'a arathbuten hua'a ona'po "Huakupeta' i'pakpo Diostaj nigpeehue'ada dakhuea' i'ka'ne. Kenda kahue' yag'." Burra 'uhua'a ona' nok o'kore'uyate.

<sup>17</sup> Konig hue'ey okposagyo ehue' ee'yo nama'da huamanmadika'eri konig o'ne. Hue'ey okposagyo ehue' ee'yo bohua'nig'a ehue' o'e. Nama'da huamanmadika'eriyo bohua'nig'a daka' manmadikahue' o'ne. Kenpa'ti konig e'sihui' huihued bapoka o'tohua' konigti kenomey o'ne. E'hui'ta' bo'paknig'a huihue' o'e. 'Uruda e'manmadika' e'peeta' bo'paknig'a peehue' mo'e. Nama'da on'manmadika'nok Diosa castiga o'magka'apo. Sikkiregyonanada on'noeonhuahuika'apo.

<sup>18</sup> "Dakhuea' e'ka'tada. Katepi' o'pakpo e'kika'tada. Diosa castiga ogkahue' mo'ika'ne." Da on'mana'po, "Yan'tiak, oro'ere dakhuea' mogka'." Nama'da on'mana'po huabok-erek huaboa'da e'noknopode'te huaboa'da Diosta e'nigpeede' kenomeytaj nama'da on'mana'po.

<sup>19</sup> "Katepi' bo'pakpo kika'dik mo'ene." Huaboa'da huaknopoe'eritaj nama'da e'mana'tada nama'da huamanmadika'eria huadak kikhue'dik o'nepo dakhuea' ogkika'. Konig toto'en huanaba' o'nepo dakhuea' ogkika'po batikhue'dik o'ne.

<sup>20</sup> Sue'da aratbut dakhuea' ogka'apo depu huaboa'da Jesucristo Huairitaj o'noknopode'epo, Jesucristo huamanopo'yarea'eritaj on'no'okorea'depo onte'ti Diosenyo'da ogkika'apo nogok ona'ti dakhuea' egkika'nayo kenomeytaj ke'poda e'dik o'neapo. Dakhue'nanada e'dik o'neapo.

<sup>21</sup> Oknopohue' huae'eria sue'da dakhue'mon e'eada Diosen huadak hua'a on'pe'epo o'noknopode'epo nogok eknopodeada e'batiknayo onte'ti dakhuea' eka'nayo dakhue'nanada o'ne.

<sup>22</sup> Eknopode'te onte'ti dakhuea' egkika'nayo konig kuhua o'ne kenpa'ti konig huakyari' o'ne. "Kuhua hua'enda e'okpi' onte'ti on'minika'. Huakyari' huaboa'da e'oo'deada onte'ti samibiy o'huedika'." Kenda aratbut buttida oa'ika'.

### 3

#### *Jesucristo Huairi onte'ti o'tiakapo.*

<sup>1</sup> A'nenda on'nigmadoya'uyne. Onte'ti on'nigmadoya'ne, huadi'. Onte'ti e'manopoea'ta' on'tipakne. Onte'ti e'maboroay'ta' ijpaki.

<sup>2</sup> Diosen huamanbatia'pakeri on'mana'uyate. Kenda Diosa o'ka'apo kenpa'ti konig o'eapo on'manbatia'pakuyate. Onte'ti onte'ti on'no'poeanhua'apone. Kenpa'ti Jesucristo oro'en huairi kenpa'ti oro'en dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'erien e'mana' Cristoen huata'mona'eria mona'uyne. Onte'ti onte'ti on'no'poeanhua'apone.

<sup>3</sup> In ijbata'pakaponig yan'no'poe'. Nogok Jesucristo tiakhued kene'huaya' huame'noete huakka' oknopohue' huae'eri o'neapo. Katepi' dakhue'da hua'enda on'pakpo ogkika'apo. Diostaj on'tierikapo.

<sup>4</sup> "Onte'ti ijtiaikapoy." Jesusa oa'uyatenig'a, menpa' nama'da oa'uyate. Ehue' tiakhue' o'eapo. A'nenda huadari e'ka'te oro'en adhuea'pane' on'mabuey'uyate oy kenpa'ti huadari konigti o'e. Oknopohue' huae'eria on'batia'pakaponig'a.

<sup>5</sup> A'nennada Diosa oa'uyunok huaboa'da kurud siokpoere niokpokon puug nog o'uyate. Kenpa'ti hue'ey o'uyate. Diosa onte'ti oa'uyunok hue'eyya' huadari o'te'ere o'oroka'uyate. Huadariere e'pog huahueere o'uyate. Kenda oknopohue' huae'eria eknopoe'ta' pakhue' o'ne.

<sup>6</sup> Kenpa'ti a'nenda Noe' e'noete aratbut dakhuea'da ogkika'uyunok Diosa castiga a'magkaya'po e'pogtone' o'matita'mona'po aya'da on'mabuey'uyate.

<sup>7</sup> "Kurud huadariere aya'da bo'tiahuayika'nig aya'da mahuidgik o'eapo." Diosa kenpa'ti oa'po oy ta'aka huamey o'nigika'ne. Nogok "Dakhuea' boka'nok castiga ogka'dik o'nene." Diosa o'mana'apo castiga o'magka'apo kenpa'ti kurud huadariere o'mahuijapo.

<sup>8</sup> Kenpa'ti mil huabayok ijhue'nananada o'pokonhuahua' oro'nayo o'no'poe'y. Diosnayo konig oro' no'pohue' o'e. Mil huabayok ijhue'nanada o'unhuahua' no'pohue' o'epo idada o'pok o'no'poe' Diosnayo. Mil huabayok ee'pi' nogme'noetida Diosanayo o'tonopojka', huadi'da egomey.

<sup>9</sup> Kenpa'ti "Ijtiaikapoy." Jesus Huairi mona'uyne. Tiakhued o'epo ijhue'nada o'epo o'tiak sue'da huakka'a nama'da on'no'poe'nig'a aratbuttaj o'matinepahui'po castiga e'magka'ta' pakhue' o'epo dakhuea' huae'eritaj e'manopo'korea'ta' o'manigunhuahua'po castiga e'magka'ta' pakhue' o'epo aya'tada e'manopo'korea'ta' o'pak.

<sup>10</sup> Dapita' Jesus Huairi o'tiakapo. Kentaj ekpoe' nighue' ee'te o'tiakapo. Kenoka' aratbut no'pohue' ee'te huabereeri on'tiak. Konigti Jesus o'tiakapo. E'tiakte kurud 'utta'nanada oa'nig ehue'da o'eapo. Aya'da o'mamey'apo. Huadaritaj kenpa'ti aya'da katepi' o'jika'nig o'mahuijapo. Ehue'nanada o'eapo.

<sup>11</sup> Ken aya'da o'tiahuayika'nig o'mameydepo ehue'da o'eapo. Kenda mon'nopoepo mon'nopo'korea'. Onte'ti dakhuea' kahue' mo'ne. Diosenyo'da mogkika'. 'Urua'nanada mogkika'. Diostayo'da mon'nigpeika'.

<sup>12</sup> Dios tiakdik o'enok mon'nigunhuahua'ika'. Kenpa'ti Dios Huairi e'tiakte daka' mo'nonmabodhuahua'. Ida katiake'po daka' Diosen mogkika'. E'tiakte kurudyo aya' o'tiahuayika'nig o'mahuigapo. Ehue'da o'eapo.

<sup>13</sup> Huabo kurud huabo huadariere o'eapo. Diosa oa'uyatenok huabo kurud huabodaritakon o'nigunhuahuika'ne oro'omey. Huabokurudyo huabodariya' aya'da huadakda o'eapo. Aya'da huadak ogkika'apo.

<sup>14</sup> Jesucristo o'tiakaponok huabo kurud huabodari o'eaponok Jesucristo e'tiakte huadak mogkika' kenpa'ti huayahuaya mo'manoeynoey'ika'. Kahuahuae'po kenpa'ti opudomeytaj kamaduruggake'po bo'eretpakpo digada Diosen yag'kika'. 'Urunanada yag'kika', huadi'da huama'buy.

<sup>15</sup> Oro'omeytaj a'manopo'koreaya'po kenpa'ti Jesucristotaj kanoknopoe'po kenpa'ti nogomeytaj a'manopo'yareaya'po Jesus Huairia o'matinepahui'po mo'nigunhuahuika'ne yan'nope'. Konigti huadi'da huama'buy Pabla mo'nigmadoya'uyate. Diosa Pablota'j o'nopea' nok Pabla mo'nigmadoya'uyate.

<sup>16</sup> Jesucristo o'tiakdeapo kenpa'ti Diosen 'uru'nanada yag'kika' Pabla o'manigmadoya'ika'. Pabloen hua'a nogdik nogdik e'manigmadoya' dakuapa be'api' nopenkahue'dik o'ne. Nopoe'hue' huag'eri kenpa'ti e'nope'ta' pakhue' huag'eri nama'da nogpa'da Pabloen e'manigmadoya' on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti Apagba'taj nama'da nogpa'da on'batia'paknok Diosa o'maenapo.

<sup>17</sup> Inomey Diostaj nigpeehue' huag'eri inomey nama'da huaa'eri inomey Diostaj nopenkahue'da huag'eri konig o'ne, on'nokota'ne, huadi'da egomey. Nama'da manmadikahued e'ne'ted opudomeytaj on'nopea'ne. Kenpa'ti moknopoe'po okbatikhue' ya'ne on'nokota'ne.

<sup>18</sup> Jesucristo Huairi oro'en dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eritaj nogiti nogiti yanoknopoe'. Kenpa'ti konig Jesus di' mo'epo mo'nigbuey'uyate konigti nogiti nogiti di' yan'mae'ikati'. Jesucristo Huairi kenpa'da huadaknanada o'ika' mon'batia'pakika'. 'Urunanada o'e mon'batia'pakika'. Ken.

## 1 JUAN

### Juana huakkuruda o'nigmadoya'uyate.

*Cristo Diosen Huasi'po oro'taj onte'ti o'manoeanhuahuika'apo.*

<sup>1</sup> Opudomeytaj o'nigmadoya'ne. A'nennada Cristo o'noika'uyate. Huadari kurudere kahued ee'te o'uyate.

Ke'na e'manmadika'te o'pee'uy. Kentaj o'tiahuay'uy. Kentaj huaso'teda huaba'a oroa o'tibata'te'e'uy. Ke'na oro'taj onte'ti mo'noeanhuahuika'apone.

<sup>2</sup> Cristo Diosen huamanoeanhuahuika'eri o'si'poe'uyate. E'kerekte'te oroa o'tiahuay'uy. Ke'na Diosen Huasi'po o'e buttida o'nona'ne. O'noeonhuahuika'po Apag Diosere o'jika'uyate. Diosa Cristotaj bo'tiahuay'ea'uyne.

<sup>3</sup> Oro' Diostaj Jesucristotaere oknopojika'nig oro'ere konigti Diostaj moknopojike'po kenpa'ti oro'ere konigti Diosen Huasi'po Jesustaj moknopojike'po kenda o'tiahuayika'uynig kenda o'pejika'uynig o'nonbatia'pakne.

<sup>4</sup> Kenpa' Jesustaj on'timadoya'ne doere huakka' mon'durugpakika'.

*Dios jeynada o'jika'.*

<sup>5</sup> Dios jeynada o'epo huadakda o'e. Diosa sigpi' dakhuea' kahue' o'jika'. Kenda Diosen Huasi'po Jesucristoa monmadika'uyne o'peepo, opudomeytaj o'nonbatia'pakne.

<sup>6</sup> Oro'omey dakhuea'da e'kika'nayo "Diostaj oknopoe'po Jesusen huadi' o'ey," ea'nayo, da oa'po, dakhuea' o'kay.

<sup>7</sup> Konig Dios huakjeyonig o'epo huadakda o'kika'nig oro' kenpa'ti Diosen huadakda e'kika'nayo nogere nogere durugnada Diostaj oro' oknopojika'po o'ene. Kenpa'ti Cristo Diosen Huasi'po mo'nigbuey'uyatenok aya'da dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihuekea'ne oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihuekea'ne.

<sup>8</sup> "Do dakhuea' kahue' ijje," oro' ea'nayo huata'da nama'da o'huaa'po oay. Cristotaj oknopoe'hue' o'ey.

<sup>9</sup> "Dakhuea' ijkamey. Bekkahuea', Apag Dios." Oro' e'tiona'pakika'nayo Dios huadakda o'epo buttida huaa'eri o'epo mo'nopo'tihueke'apone oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone.

<sup>10</sup> "Do dakhuea' kahue' ijjemey." Oroapi' ea'nayo Dios da huaa'eri o'e o'huaa'po Diosen hua'a hueretda okje'hued o'ene.

## 2

*Cristo oro'en huamanopo'tihueke'eri mo'taene.*

<sup>1</sup> Dakhuea' kakahue' ka'nike'po opudomeytaj on'nigmadoya'ne, sion. Dakhuea' eka'nayo Jesucristo huadakda o'epo Diostaj nigtona'pakdik mo'epo dakhuea' e'ka' yanopo'tihueke' mo'nigtona'pakapone.

<sup>2</sup> Oro'en dakhuea' e'ka'taj Jesucristoa mo'nigbuey'uypo mo'nopo'tihueke'ne. Cristo oro'en dakhuea' e'ka'taj kenpa'ti aya'enda dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'tihueke'ne.

<sup>3</sup> Diosen hua'a oro' e'nigpejika'nayo Diostaj oknopoe'po Diosensi'po o'ey daka' o'nopone.

<sup>4</sup> "Diostaj yoknopoey." Be'api' ea'nayo Cristoen hua'a nigpeehue' e'cada da huaa'eri o'epo Diosen hua'a nopoe'hue' o'e.

<sup>5</sup> Be'api' Cristoen hua'a o'nigpejika'po, o'kika'po, Diostaj nogiti nogiti di' o'ene. Kenpa'ti Diosensi'po o'ey o'nopone.

<sup>6</sup> "Diosensi'po ijje." Oro'omeya' ea'nayo konig Jesucristo o'kika'uynig konigti mog'kika'.

*Di' yan'maika' Juana huaboa'da o'mana'.*

<sup>7</sup> A'nenda di' yan'maika' Cristoa o'mana'uyatenok mo'pee'uy. Konig a'nenda o'mana'uyate konigti o'nona'po o'nigmadoya'ne, egomey, pogomey.

<sup>8</sup> Huayahuaya di' yan'maika' onte'ti o'nona'ne. Cristo aratbuttaj di' o'maika'uyate kenpa'ti oro'omey huayahuaya di' mon'maika'. A'nenda konig sikkiregya' nopoe'hue' mo'epo dakhuea' bokika'uyatenig'a oynayo konig huakjeyyo huaboa'da Cristotaj moknopoe'po huadakda bokika'.

<sup>9</sup> "Huakjeyyo ijje'po Cristotaj yoknopoe'po huadakda ijkikay," be'api' ea'pi' nog huaknopoe'eritaj o'diaypo nama'da oa'nig'a Cristotaj oknopoe'hue' o'epo sikkiregyo o'e.

<sup>10</sup> Be'api' nog huaknopoe'eritaj huadi'da o'epo huadak o'kika'. Nama'da kakahue' o'epo. Diostaj huadakda o'kika'apo.

<sup>11</sup> Be'api' huaknopoe'eritaj o'huadiaypo dakhue'da o'epo konig sikkiregya' dakhuea'da o'kika'. Nama'da o'kika'po konig ekpobigonig o'epo Diosen hua'a nopogkahue' o'e.

<sup>12</sup> Opud Cristoen huaknopog<sup>o</sup>eri dakhuea' e'ka'taj Jesucristoa mo'nigbuey'uypo mo'manopo'tihuekea'deme'nok opudtaj on'nigmadoya'ne.

<sup>13</sup> Cristo a'nennada o'noika'uyate. Aya'da o'tiahuayika'nig o'ka'uyate. Opudomey tone'bokerek Jesucristoen huaknopog<sup>o</sup>eritaj on'nigmadoya'ne. Toto'taj nigp<sup>o</sup>ehue' mo'ika'po dakhuea' kikhue' mo'ika'nok opudomey huabokerek ettone'eretaj on'nigmadoya'ne. Apag Diostaj moknopog<sup>o</sup>enok opudtaj on'nigmadoya'ne, sion.

<sup>14</sup> Cristo huakkurueri huanoeonhuahuika'eritaj opud huaknopog<sup>o</sup>eritone' moknopog<sup>o</sup>ene, do'hued huaojonigtaj on'nigmadoya'ne, pag. Opudomey huabo huaknopog<sup>o</sup>eri Diosen hua'a huanopoya' moknopog<sup>o</sup>ika'po teyda mo'epo toto'taj nigp<sup>o</sup>ehue' mo'ika'ne. Opudomeytaj on'nigmadoya'ne.

<sup>15</sup> Konig aratbut oknopog<sup>o</sup>ehue' huag<sup>o</sup>eri dakhue'da o'nika'nig konigti ehue' yanika'. Konigti pakhue' yanika'. Konig nama'da ogkika'nig kahue' yanika'. Konig nama'da on'nopog<sup>o</sup>ika'nig nopog<sup>o</sup>ehue' yanika'. Konig nogomey katetapi' on'eretpakika'nig eretpakhue' yanika'. E'eretpakika'nayo Apag Diostaj pakhue'dik mo'ene.

<sup>16</sup> Kenda aratbut oknopog<sup>o</sup>ehue' huag<sup>o</sup>eri on'nopog<sup>o</sup>epo ogkika'nigtaj Dios kenpa' pakhue' o'e. Huakka' dakhuea' e'ka'ta' o'deretpakika'. Katetapi' huakpoa o'tiahuaypo o'deretpakika'. Huata'da di'nada o'nika'. Ayada dakhuea'da on'nopog<sup>o</sup>epo ogkika'.

<sup>17</sup> Aya'da katetapi' nama'da ogkika'po, aya'da nama'da on'nopog<sup>o</sup>epo ken konig ehue' o'epo. Aya'ada dakhuea' e'kata' o'deretpakika'nig ehue' o'neapo. Diostaj huanigp<sup>o</sup>ika'erinayo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Okbatikhue' on'noeonhuahuika'apo.

*Jesúsen hueretda huaknopog<sup>o</sup>eri buttida hua'a on'nopog<sup>o</sup>ika'. Jesús ehue' o'e Diosen Cristo. Da huaa'eria kenda nama'da on'manmadikika'.*

<sup>18</sup> Kene'huaya' huame'noe o'edeapo. A'ti Cristo o'tiakapo. Cristoen taka' huairi o'tiakapo mo'tipeeme'ne. Ken Cristoen taka' huakka'da on'tiakdeme'. Kena'po kene'huaya' huame'noe o'epo a'ti Cristo o'tiakapo o'nopog<sup>o</sup>ene.

<sup>19</sup> Cristoen taka' huamanmadika'eri a'nenda oro'omeyere e'nika'ada konig oro' Cristotaj oknopog<sup>o</sup>epo kenomey oknopog<sup>o</sup>ehue' o'nika'po on'bakuame'. A'nenda kenomey konig oro' eknopog<sup>o</sup>ika'nayo oro'ere o'nika'po bakhuahue' mo'eaymet. Kenomey on'bakuame' kena'po konig Cristotaj o'nigp<sup>o</sup>ehue'nig oro', kenomey nigp<sup>o</sup>ehue' o'ne, o'nopog<sup>o</sup>ene, sion.

<sup>20</sup> Opudomeytanayo Cristoa Diosen Nokireg bo'yokuynok Diosen buttida hua'a mo'nopog<sup>o</sup>ene.

<sup>21</sup> Kena'po buttida hua'a nopog<sup>o</sup>ehue' mo'enok onahue'dik ijjej. Buttida hua'a opud mo'nopog<sup>o</sup>enok on'nigmadoya'ne. Be'api' da ea'nayo buttida hua'a ehue' o'e.

<sup>22</sup> Konig da huaa'eri o'ne o'nona'apone. Jesús Diosen Huasi'po ehue' o'e ea'nayo da huaa'eri o'ne. Cristoen taka' o'ne. Apag Diostaj oknopog<sup>o</sup>ehue' o'ne. Diosen Huasi'potaj oknopog<sup>o</sup>ehue' o'ne.

<sup>23</sup> Jesús Diosen Huasi'po ehue' o'e. Aya'ada kenda ea'nayo Apag Diostaj oknopog<sup>o</sup>ehue' o'ne. Jesús Diosen Huasi'po o'e. Aya'ada ea'nayo Diostaj o'noknopog<sup>o</sup>.

<sup>24</sup> Kenda a'nenda huakkuruda Jesucristoen huadak hua'a mo'peonhua'uynigtaj daka' ya'noknopounhuahuika'. Kenda huakkuruda mo'peonhua'uyate eknopounhuahuika'nayo Diosen Huasi'potaj mo'nopo'toeonhuahuika'po kenpa'ti Apag Diostaj moknopog<sup>o</sup>eonhuahuika'.

<sup>25</sup> Kenpa'ti Cristoa mo'noeanhuahuika'apone Cristoa mona'uyene.

<sup>26</sup> Opudomeytaj da huamanmadika'eritaj on'nigmadoya'dene.

<sup>27</sup> Jesús Diosen Nokireg bo'yoke'uynok mo'nopo'tepo buttida hua'a okie'dik mo'ika'ne. Diosen Nokirega aya'da mo'nopog<sup>o</sup>ehue'ika'ne. Buttida hua'ayo'da mo'nopog<sup>o</sup>ehue'po da nopog<sup>o</sup>ehue' mo'ene. Konig mo'nopog<sup>o</sup>ehue'ika'nigtaj Cristotaj daka' ya'noknopog<sup>o</sup>ika'.

<sup>28</sup> Oy Cristotaj daka' yanoknopog<sup>o</sup>ika'po Cristo e'tiakte daka' moknopog<sup>o</sup>epo me'pukhue' mo'epet kenpa'ti birahue' mo'epet, sion.

<sup>29</sup> Cristo huadakda o'ika'po Diosen hua'a o'nigp<sup>o</sup>ehue'ika'po sigpi' dakhuea' kahue' o'ika'. Kenda opud mo'nopog<sup>o</sup>ene. Kenpa'ti aya'ada huadakda ogkika'po Diosen hua'ataj on'nigp<sup>o</sup>ehue'ika'po Diosensi'po o'ne mo'nopog<sup>o</sup>ene.

### 3

*Diosensi'po o'ene.*

<sup>1</sup> Apag Diosa oro'omeytaj huakka'da di' mo'ene. Huakka' di' mo'epo, "do'huedsi'po mo'ene," mona'ne. Huakka'ada Diostaj oknopog<sup>o</sup>ehue' o'nepo oro' Diosensi'po o'enis sigpi' okie'hue' mo'ene.

<sup>2</sup> Oyedda Diosensi'po o'ene. Monig o'epet nopog<sup>o</sup>ehue' o'ene. Jesucristo e'tiakde'te oro'a o'tiahuaydepo konigti o'epone, huadi'da egomey.

<sup>3</sup> Cristonigton e'dik ijjeapoy, aya'ada kenda on'nopepo konig Cristo Diosen hua'a o'kika'uynig, huadakyo' o'kika'uynig dakhuea' kahue' o'ika'uynig konigti kagkike'.

<sup>4</sup> Aya'ada dakhuea' ogkika'po Diostaj nigpeehue'da o'ne. Dakhuea' e'kika'konigti Diostaj nigpeehue' ee' o'e.

<sup>5</sup> Aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesucristo aratbutte o'tiakuyate, mo'nopege. Diostaj o'nigpeika'uyate. Jesusa sigpi' dakhuea' kahue' o'uyate mo'nopege.

<sup>6</sup> Aya'ada Jesucristotaj o'noknopepo on'nigpeika'po Diostaj dakhuea' kahue' o'nika'. Aya'da Diostaj nigpeehue' huage'erinayo Cristotaj okijehue' o'nepo kenpa'ti Cristotaj nopgehue'da o'ne.

<sup>7</sup> Nama'da da huamanmadika'eritaj peehue' yanika', do'hued sionomey. Konig Cristo Diostehuapa' huadak o'eneg konigti aya'ada Diostaj on'nigpeika'po Cristonigda huadakda o'ne.

<sup>8</sup> A'nennada huakkurutedda toto' nama'da huamana'eri o'epo huaboa'dakon Diostaj nigpeehue' o'eonhuahuika'nok aya'da Diostaj nigpeehue' huage'eria toto' huairien huana'aba' o'ne. Toto'a dakhuea' o'bakika'nigtaj da o'manika'nigtaj a'batikaya'po Diosen Huasi'po o'tiakuyate.

<sup>9</sup> Aya'da Diosensi'po Diosa o'nopo'tojka'nok Diostaj dakhuea' kahue' o'nika'. Diosensi'po o'nepo nigpeehue' ehue'dik o'nika'.

<sup>10</sup> Diostaj nigpeehue' huajka'eri Diosensi'po ehue'da o'ne. Nog aratbuttaj di' ehue' huage'eri Diosensi'po ehue'da o'ne. Kenda o'nopepo Diosensi'potaj makija'dik o'ene oro'. Aratbut toto' nama'da huaa'eriensi'po o'ne makija'dik o'ene oro'.

*Huayahuaya di' da mon'maika'po huadak e'kika' mon'batihuapokika'.*

<sup>11</sup> Huayahuaya di' mon'maika'. Kenda hua'a oro'a a'nennada o'peunhuahuika'uyne.

<sup>12</sup> Konig Cain kikhue'dik o'ene. Cain toto'en o'epo toto'taj o'nigpeepo huama'buytaj o'huadiapoy o'arakuyate. Diostaj nigpeehue' o'epo dakhuea' o'ka'uyate. Ke'nen huama'buy huadakda o'ka'po Diostaj o'nigpeenok Caïna o'arakuyate. Konig Caïn kikhue' mo'nika'.

<sup>13</sup> Opuda Diostaj mo'nigpeika'nok Diostaj pakhue' huage'eria opudtaj e'huadiaynayo mepukehue' yanika', do'hued egomey.

<sup>14</sup> Oro' toto'en e'kika'tada Diosa mo'nope'noeame'nok oy Diosen o'ene. Nog huaknope'erotaj di' o'epo kenda o'nopeene. Kenomey nog aratbuttaj di' maehue' o'nika'po toto'en ogkika'po Diosen ehue'da o'ne.

<sup>15</sup> Aya'ada nog aratbuttaj huabahuadiayeri konig huabarakeri o'ne. Huabarakeri Diosere onte'ti noeonhuahuikahue'dik o'neapo.

<sup>16</sup> Jesucristo huakka' oro'taj di'nanada mo'epo a'nopo'yareaya'po o'pakpo mo'nigbuey'uyne o'nopeene. Kena'po oro'en huama'buy huaknope'erotaj huakka' di' mo'nepo huadakyo' e'kika' mantihuapokika'dik o'ene. Konig Jesús huakka' di' mo'ene konigti huama'buytaj diga'da di'nada ika'dik o'ene.

<sup>17</sup> Oro'omeyapi' aypo o'toepo nog huaknope'eri huama'buy aypobayo' ee'te e'tiahuayada sue'nopo'da o'epo sigpi' yokhue' ee'nayo Diostaj di' ehue'dikda o'ene.

<sup>18</sup> "Nogtaj di' mon'mae," oro'a ea'nayo hueretda di' o'maepo mon'batihuapokika', aypopi' mon'bayokika'.

*Diosen hua'a e'kika'nayo Diosensi'po o'ene daka' nopojika'dik o'ene.*

<sup>19</sup> Oro' nog aratbuttaj di' o'ika'po buttida hua'a o'nigpeika'po Diosensi'po o'ene nopoe'dik o'ene.

<sup>20</sup> Nama'da ij kay huanopoya'da oro' e'nope'nyayo Dios huahuakda o'epo aya'da o'nopepo okkahuea'dik mo'ene.

<sup>21</sup> Diostaj o'nigpeikay oro' huanopoya'da e'nope'nyayo Diosensi'po o'ey daka' nopojika'dik o'ene.

<sup>22</sup> Diosen hua'a o'nigpeika'po kenpa'ti Dios o'paknigda o'kika'nok oro' e'tiona'pakte Diosa oro'taj mo'nigpeika'ne, huadi'da egomey pogomey.

<sup>23</sup> Jesucristo Diosen Huasi'po o'e. Kenda oknope'dik mo'ene. Diosen hua'a kenpa' oa'. Huayahuaya di' mae'dik mo'ene. Diosa kenpa' oa'.

<sup>24</sup> Diosen hua'a aya'ada ogkika'po Diosyo o'nika' kenpa'ti Diosa kenomeyennopo'yo o'ika'. Diosen Nokireg oro'taj bo'yokuyyo Dios oro'ere o'ika' o'nopeene.

## 4

*Nama'da huamanmadika'eri kenpa'ti Diosen huamanmadika'eri o'ne.*

<sup>1</sup> Huakka'da nama'da huamanmadika'eri o'nepo buttida hua'a Diosa me'nopega'nok buttida hua'a ijanmadikikay onda'ika'nok menpa' buttida huamanmadika'eri yaneta'po yan'bata'huahuayti'. Menpa'ti Diosen Nokirega ya'manopo'toet yan'bata'huahuayti'.



<sup>2</sup> Jesús Diosen Huasi'po o'epo kurudya' o'tiakuyate. Huaşo'da o'si'po'e uyate huabokerek. Aya' huamanmadika'eria kenda o'manmadikika'po Diosen Nokirega o'manopo'toepo kenpa'ti Diosen hueretda huamanmadika'eri o'ne nopog'e dik o'ene.

<sup>3</sup> Jesús Diosen Huasi'po ehue' o'e. Kurudya' tiakhue' o'uyate. Aya'da huamanmadika'eri kenda on'manmadikika'po, Diostaj oknopogehue'ya o'ne. Diosen Nokireg togehue' o'ne. Cristoen taka' nokireg on'tog. Cristoen taka' nokireg o'tiakapo mo'tipeikame nig, indariyo aratbutere o'ede, huadi'da egomey pogomey.

<sup>4</sup> Diosensi'po mo'epo Diosen Nokirega mo'nopo'toenok nama'da huamanmadika'eritaj manigpeehue' mo'ika'ne. Diosen Nokireg teyda o'epo huadak e'kika' huakka' ti-huapokika'dik mo'ene. Cristoen taka' nokiregnayo teyhue'da o'enok nigpeikahue'dik mo'ene, huadi'da sionomey.

<sup>5</sup> Nama'da huamanmadika'eri Cristotaj nigpeehue' o'nika'po aratbutada on'eretpakika'nig on'manbatia'pakika'. Aratbut Diostaj oknopogehue' o'nepo nama'da huamanmadika'eritaj on'pakon on'mapeika'.

<sup>6</sup> Oro'omeynayo Diosensi'po o'ene. Diostaj huaknopog'e eri oro'taj daka' mo'nigpeika'ne. Nogomey Diostaj oknopogehue' o'nepo oro'taj nigpeehue' mo'ika'ne. Oro'taj huanigpe'e eri Diosen Nokireg huanopo'tog'eritaj makje'dik o'ene kenpa'ti nama'da huamanmadika'eritaj makje'dik o'ene.

*Dios oro'taj di' mo'enok oro'kon huayahuaya di' mon'maika'.*

<sup>7</sup> Dios oro'taj di' mo'enok oro' huayahuaya di' mon'maika'. Aya'tada di' huamae'eri Diosensi'po o'nepo Diostaj o'noknopog'e.

<sup>8</sup> Dios di'nada e'maika'tada be'api di' ehue' e'mae'nayo Diostaj oknopogehue' o'ne.

<sup>9</sup> Oro'omeytaj kamanoeanhuahuika'po Diosa di' mo'epo ke'nen nogsi'potida indariyo o'ta'mona'uyatenok Dios di' mo'ene nopog'e dik o'ika'ne.

<sup>10</sup> Dios oro'taj di' mo'epo ke'nensi'po oro'en dakhuea' e'ka' kamanopo'tihueke'po o'ta'mona'uyate. Kenda o'ka'uynig Diosa huakka'nada di' mo'ene o'nopog'ene. Oro'anayo Diostaj sue'da di' o'ene.

<sup>11</sup> Diosa huakka'da oro'taj di' mo'uyunok huayahuaya di' mae'dik o'ika'ne.

<sup>12</sup> Oro' aratbuta be'api Diostaj tiahuahue' e'ika'ada huayahuaya di' e'maika'nayo Dios oro'omeytaj mo'nopo'toika'ne. Diosa di' mo'ika'po mo'nopo'toenok huayahuaya nogitida di' o'maika'ne, huadi'da egomey pogomey.

<sup>13</sup> Oro'ennopo'yo Diosa ke'nen Nokireg bo'yokuynok Diosere o'noika'ne kenpa'ti oro'yo Dios o'ika' daka' nopog'e dik o'ene.

<sup>14</sup> Dakhuea' huaka'eritaj kamanopo'yare'po Apag Diosa Huasi'po o'ta'mona'uyate. Oro'ada Diosen Huasi'potaj o'tiahuahue'uy o'huaa'ikay.

<sup>15</sup> "Jesús Diosen Huasi'po o'e." Aya'ada o'noknopog'epo on'huaa'ika'po Dios kenomeyyo o'ika'. Kenpa'ti kenomey Diosyo o'nika'.

<sup>16</sup> Oro'taj huakka' di' mo'ika'ne Diosa. Daka' o'nopog'ene. Dios di' mo'enok nogomeytaj di' o'maika'po Diosere o'noika'ne kenpa'ti Dios oro'omeyyo o'noika'.

<sup>17</sup> Oro' Diosere o'noika'po oro'yo Dios o'noika'po nogiti huakka' Diostaj di' o'epo nogok kene'huaya' huame'noete Diosa castiga e'magka'te oro' mididhue' o'eapone. Konig Diosen Huasi'po Jesús oro'omeykon di' o'maika'po me'pukhue'dik o'eapone.

<sup>18</sup> Kenda huayahuaya di' o'maika'po me'pukhue'dik o'ene. Kenoka' di' o'maika'po huadakda o'kika'nig o'nopog'epo castiga egka'taj okme'pukhue'dik o'ene. E'me'puknayo sigda di' o'maika'nig nokotdik o'ene.

<sup>19</sup> Diosa huakkuruda oro'taj di' mo'uyunok kenpa'ti Diostaj di' o'ene.

<sup>20</sup> "Diostaj di' ijje'y." Oro'api' ea'ada nogomeytaj e'huadiaynayo da huaa'eri o'ey. Diostaj tiahuahue'dik o'epo huama'buytaj e'tiahuahuada di' ehue' ee'nayo Diostaj sigpi' di' ehue'dik o'ey.

<sup>21</sup> Diostaj di' mo'epo nog aratbuttakon di' yan'maika'. Diosa mona'uyate.

## 5

*Jesús Diosen Cristo o'etaj oknopog'epo Diosen Huasi'potaj di' da o'ika'po huama'buytaj di' o'maika'po katetapi' eretpakhue' o'ika'po dakhuea' kikahue' o'ika'ne.*

<sup>1</sup> Jesús Diosen Huasi'po o'e, Jesús Diosen Cristo o'epo kurudya' o'tiakuyate. Aya'ada kenda o'noknopog'epo Apag Diosensi'po o'ne. Aya'ada Apag Diostaj di' o'nepo, Diosensi'potakon di' on'maika'.

<sup>2</sup> Oro' Diostaj di' o'epo Diosen hua'a o'nigpeika'po kenoka' Diosensi'po huaknopog'eritaj di' o'maey o'nopog'ene.

<sup>3</sup> Diostaj di' o'epo Diosen hua'a o'nigpeika'ne. Diostaj di' o'epo Diosen hua'a daka' nigkika'dik o'ene.

<sup>4</sup> Aya'ada Jesústaj o'noknopöepo Diosensi'po ö'ne. Jesústaj o'noknopöepo katetapi' eretpakhue' ö'nika'po dakhuea' kikhue' ö'nika'. Diosenyö'da on'pakpo ogkika'.

<sup>5</sup> Jesús Diosen Huasi'po ö'e. Aya'ada o'noknopöepo dakhuea' kikhue' ö'ne. Huakpoa on'tiahuaypo eretpakhue'dik ö'ne. Diosenyö'da ogkika'.

*Jesús Diosen Huasi'po ö'e.*

<sup>6</sup> Jesústaj bautiza egka'te "In do'hued huadi'da huasi'po ö'e." Diosa oa'uyatenok kenpa'ti Jesús e'bueyte mimi o'mimihua'uyatenok Jesús Diosya' o'tiakuy oknopöe'dik ö'ene. Diosen Nokireg buttida huaa'eri ö'epo "Jesús Diosya' o'tiakuyate," o'huaa'nok Jesús Diosen Huasi'po ö'e oknopöe'dik ö'ene.

<sup>7</sup> "Jesús Diosen Huasi'po ö'e," Diosen Nokirega huanopoya'da oa', Diosa oa', kenpa'ti Diosen hua'a oa'. Bapa'a konigti oa'. "Jesús Diosen Huasi'po ö'e," oa'.

<sup>8</sup> Kenpa'ti indariya' "Jesús Diosen Huasi'po ö'e." Diosa bautiza egka'te oa'uyate. Diosen Huasi'po ö'epo Jesús o'buey'uy. "Jesús Diosen Huasi'po ö'e," Diosen Nokirega oa'uyate. "Jesús Diosen Huasi'po ö'e," Bapa'a konigti oa'uyate.

<sup>9</sup> Bapa' huabokereka konigti en'huaa'nayo oro' pee'dik e'eda Diosa buttida o'manika'nok oro' nogiti pee'dik ö'ika'ne. Jesús do'hued Huasi'po ö'e. Diosa oa'nok oknopöika'dik ö'ene.

<sup>10</sup> Jesús Diosen Huasi'po ö'e aya'ada o'noknopöepo buttida hua'a ö'e huanopoya'da daka' on'nopöe. "Jesús do'hued huasi'po ö'e." Diosa oa'uyng aya'ada oknopöehue' huæ'eria "Dios da huaa'eri ö'e," on'huaa'ika'.

<sup>11</sup> Diosa ke'nen Huasi'po oro'taj bo'yokpo huadakda mo'noeanhuahuika'ne. Onte'ti mo'noeanhuahuika'apone.

<sup>12</sup> Aya'ada Diosen Huasi'potaj o'noknopöepo Diosere on'noeanhuahuika'apo. Aya'ada oknopöehue' ö'nepo Diosere noehue' ö'nika'apo.

*Juana mo'nigmadoya' de po mo'boroayne.*

<sup>13</sup> Diosen Huasi'potaj moknopöepo onte'ti Jesúsere mo'noeanhuahuika' kan'nopöe'po opudomeytaj on'nigmadoya'ne.

<sup>14</sup> Konig Diosa o'paknig oro'a konigti o'pakpo o'tiona'pakpo Diosa mo'peene daka' o'nopöene.

<sup>15</sup> Diostaj o'tiona'pakpo oro'taj mo'peene daka' o'nopöene. Konig o'tiona'paknigda kenda Diosa mo'nigka'apone. Daka' o'nopöene.

<sup>16</sup> Huaknopöe'eri huama'buya dakhuea' e'kika'nayo Diostaj kenpa'da oknopöebatikhue'da e'kika'nayo kentaj mon'tiona'paknok Diosa o'noeanhuahuika'apo. Huama'buy kenpa'da oknopöebatikdepo kenpa'da o'bueyapo. Kentaj tiona'pakhue'dik ö'ene, ijjay.

<sup>17</sup> Dakhuea' e'ka' konig Diostaj nigpeehue' ö'enig dakhuea'da ö'e. Aratbut Diostaj nigpeehue' ee'nayo onte'ti e'nopo'korea'nayo kenpa'da bueyhue' ö'neapo.

<sup>18</sup> Aya'ada Jesucristotaj o'noknopöepo Diosensi'po ö'nepo dakhuea' kikhue' ö'neonhuahuika'. Jesús Diosen Huasi'poa o'matinoea'ika'. Toto' huairia kenomeytaj engaña magkahue'dik ö'e. Kenda oro'omey o'nopöene.

<sup>19</sup> Oro' Diosensi'po ö'ene o'nopöene. Aya'da Cristotaj oknopöehue' huæ'eria toto' huairitaj on'nigpeika' o'nopöene.

<sup>20</sup> Dios kurudyo hueretda Dios ö'e. Kenda oro'taj kanopöe'po Diosen Huasi'po o'tiakuyate o'nopöene. Diosen Huasi'po Jesucristotaj oro' oknopöika'ne. Jesús hueretda Dios ö'epo oro'taj mo'noeanhuahuika'ne o'nopöene.

<sup>21</sup> Katetapi' eretpakhue' yanika'. Konig dios e'ketkatapi' pakhue' yanikati', sionomey.

## 2 JUAN

### Juana botta'a' o'manigmadoya'uyate.

*Buttida hua'a oknopopepo huayahuaya di' mon'maika'.*

<sup>1</sup> Do Juan huaknopog'eritaj huamanmadika'eri ijjepon nigmadoya'ne. Huidpo Cristoen huaktie'ea'eritaj o'nigmadoya'ne. Q'nen huasi'po huaknopog'eritaj ijmanigmadoyay. Buttida hua'a yoknopopepo daka' di' on'maene. Aya' buttida hua'a huaknopog'eria di'erea mo'ene.

<sup>2</sup> Kena'po Jesucristoen buttida hua'a oro'omeyen huanopoya' oknopojika'ne. Buttida hua'a oknopounhuahuika'po di' o'nene.

<sup>3</sup> Jesucristo Huairi Diosen Huasi'po o'epo Apag Diosere oro'taj daka' kamatinooke'. Oro'taj kamatinepahuie'po kenpa'ti kanopo'noeye'. Diosa kenda mo'nigkikapone buttida hua'a oknopopepo huayahuaya di' mon'maika'.

<sup>4</sup> Huakka'mon huaknopog'eri huasi'potaj ijbatiahuaypo Apag Diosen buttida hua'a daka' on'nigpeika'po ogkika'nok ijdurugpakmey.

<sup>5</sup> Oy ijjeretpakpo o'nona'ne, huayahuaya di' yan'maika'. A'nennada kenda Diosa o'mana'uyate. Onte'ti do'huakon o'nona'ne.

<sup>6</sup> Diostaj di' o'epo ke'nen hua'a o'nigpeepo o'kika'ne. Huayahuaya di' yan'maika'. Ken Diosen hua'a a'nennada o'pee'uyne.

<sup>7</sup> Huakka'da da huamanmadika'eri aratbutere o'nika'. Oro'tehuapa' Diosya' Jesús tiakhue' o'uyate. Jesús hueretda huabokerek ehue' o'uyate. Nama'da on'manmadikika'. Jesucristotaj pakhue' o'ne.

<sup>8</sup> Diosen 'uruda bo'kika'depo Diosya' huadakuapa a'baeya'po da huamanmadika'eritaj peehue' yanika'. Kenomeytaj peehue' mo'jika'po huadakuapa mo'bae'apone.

<sup>9</sup> Cristoen e'manmadika'taj aya'ada e'peeunhua'de'ada on'batikpo Diostaj oknopogehue' o'ne. Cristoen e'manmadika'taj aya'ada on'nigpeeonhuahuika'po Apag Diostaj Diosen Huasi'poeretaj daka' o'noknopojika'.

<sup>10</sup> Cristoen hueretda e'manmadika' manmadikahue' e'jika'nayo o'nen jakyo en'tiaknayo o'nen jakyo bakudahue' yan'maika'. "Bo'tiak," manahue' yanika'.

<sup>11</sup> "Bo'tiak," opuda e'mana'nayo nama'da huamanmadika'eriere dakhuea' bokika'apone.

*Juana kene'huaya' hua'a o'nigmadoya'uyate.*

<sup>12</sup> Huakka'da e'nona'ta' ijpaknig'a oy beroba'te nigmadoyahue'dik o'nene. A'ti opudte e'huata' ijpaki. Oro'omey huakka' a'durugpakya'po opudtaj e'ta'huadeta' ijpaki.

<sup>13</sup> Q'nen huama'bueyen huasi'po huabaktie'ea'eria saludos mo'nigta'mona'ne.

## 3 JUAN

### Juana bapa'a' o'nigmadoya'uyate.

*Gayotaj Juana huadak o'timadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Do Juan huaknopoe'eritaj huamanmadika'eri ijjeppo Gayotaj o'nigmadoya'ne. Buttida hua'a iknopoe'nok di'da o'ene.

<sup>2</sup> Aya'da katapi' i'kika' huadakda kae'. Kenpa'ti huadaknopo' kae'. Ontehuaapa' ijnig-tona'pakikay. Diostaj durugda o'nigpeika' ijnopoe'po, huadi'da eg'.

<sup>3</sup> Jesucristotaj huaknopoe'eri sue'da o'nokyepo iyo. "Gayo Jesucristoen buttida hua'a oknopoe'po huadaky'o' o'kika'." Bo'huaa'nok huakka' ijdurugpakmey.

<sup>4</sup> Do'hued huaknopoe'eri huasi'po Cristoen buttida hua'a o'noknopoe'po on'nigpeika'nigtaj jipteepo huakka'nada ijdurugpakmi.

<sup>5</sup> Cristoen huadak hua'a huamanmadika'eri en'tiakde'te daka' i'matoika'. Kenpa'ti sue'da huaknopoe'eritaj nogbaya' i'matoika'. Kenda i'ka'po Diosen hua'a daka' i'kika'po, huadi'da eg'.

<sup>6</sup> Gayoa di' mo'ika'ne mo'matoika'ne. Cristotaj huaknopoe'eri egkupopakya' bo'tia'pakme'ne. Huadak huamanmadika'eri onte'ti en'hua'te yabatihuapok. Aypopi' yabayokti'. Diosa betiahuaypo o'durugpakapo.

<sup>7</sup> Cristotaj on'nigpeika'po Cristoen hua'a a'manmadikaya'po on'hua'udhuahua'po oknopoe'hue' huae'ried katapi' bakehue'da o'nika'.

<sup>8</sup> Kena'po oro' huaknopoe'eriayo'da bayokika'dik o'ene. Oro' o'batihuapoknok kenomey buttida hua'a manmadikika'dik o'nika'.

*Diótrefes dakhuea' o'kika'.*

<sup>9</sup> Cristoen huaknopoe'eri o'nenbayo egkupopakika'yo beroba' ijnigmadoya'po ijnigta'moname'nig'a Diótrefes huabokerek opudya' o'nada huairi ee'ta' o'pakpo do'taj nigpeehue' o'eme'.

<sup>10</sup> Do ijtiakdepo aya'da kenda dakhuea' o'kika'nig ijhuua'apoy. Do'taj dakhue'dika'da be'huaa'po da be'huaame'ne. Nog kenpa'ti dakhue' o'ka'po Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eritaj totayhue' o'ika'. Jaky'o kenpa'ti nogomeya' e'batotayta' en'pakte "keje'," o'manika'. Kenomeya' on'batotaynok Cristoen huaknopoe'eri egkupopakya' o'maenika'.

<sup>11</sup> Konig dakhuea' huakika'eri ogkika'nig konigti kikhue' yaika'. Huadakda huakika'eri konig huadak ogkika'nig konigti yakika'. Kenomey huadak ogkika'po Diosensi'po o'ne. Kenomey nama'da ogkika'po Diostaj oknopoe'hue' o'ne, ontaj ona'ne, huadi'da eg'.

*Demetrio huadaka'da o'kika'.*

<sup>12</sup> Demetrio huadakhokerek o'e. Huadakda o'kika'. Aya'ada on'huaa'. Diosen buttida hua'a o'kika'. Huadakda o'e oro'akon o'huaay. Buttida o'dika' opudā mo'nopoe'ne.

*Juana ta'pote kene'huqya'kon o'nigmadoya'uyate.*

<sup>13</sup> Huakka' nogiti enata' e'pakada e'nigmadoya'ta' pakhue' ijje'y.

<sup>14</sup> A'ti eta'huadeta' ijpaki. Kenoka' huaso'teda me'batia'pak.

<sup>15</sup> Diosa menopo'noeye'. Huadi'da aratbut iya'da saludos mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti do'hued huadi' keyoda saludos ijmadi'ka'monay.

## SAN JUDAS

### Judasa o'manigmadoya'uyate.

*Diosen huabaktie'ea'eriomeytaj Judasa o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Judas Jacoboen huama'buy ijjeý. Jesucristoen huanaba' ijjeýo ijnigkikay. Diosa mo'baktie'ea'uynok Apag Diosensi'po mo'epo mo'nigpejka'ne. Apag Diosa di' mo'ika'ne. Jesucristoere mo'nounhuahuike'po, Apag Diosa daka' mo'matojka'ne. Opudomeytaj on'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Opudomeytaj Diosa nogiti nogiti mo'matinepahui'po, nogiti nogiti mo'manoeye'po, nogiti nogiti di'da mo'maike'.

*Opudomey nogq nama'da huamanmadika'eri o'ne.*

(2 Pe. 2.1-17)

<sup>3</sup> Konig Diosa oro'omeytaj mo'bakkahuea'ne, mo'manopo'yarea'ne, mo'manoeanhuahuika'ne e'nigmadoya'ta' e'pakada Dios Jesucristotaere buttida hua'aya'ada Diosen huaknoppe'eritaj kenyo'da oro'omey o'manmadikika'uynig daka' moknopojka'po manika'dik mo'ene. Opudomeytaj nigmadoya'dik o'nene.

<sup>4</sup> Sue'da huamanmadika'eriomey nama'da o'noknoppe. Hueretda huaknoppe'eri ijjeý nama'da e'ada Diostaj nigpeehue' o'nika'. Opudomeyere on'kudpo a'manmadikaya'po on'kudika'nok kenomeytaj sigpi' manpeehue' yanika'. Diostaj pakhue' o'nepo, nama'dayo' on'batia'pakika'. Diosa di'da o'epo dakhuea' eka'nayo bekkahuea'aponok ettone'taj diga'da bakdejdik mo'ene. Nama'da on'manmadikika'. Huairi Diostaj oknoppehue' o'nepo nigpeehue' o'nika'. Huairi Jesucristotaj oknoppehue' o'ne. Kenomeytaj Diosa castiga o'magka'apo a'nennada Diosba'te kenpa' o'madoya'uyate.

<sup>5</sup> Diosa Israel aratbut oknoppehue' huape'eritaj castiga o'magka'uyate. Kenpa'ti Diosen huata'moneri nigpeehue' huape'eritaj castiga o'magka'uyate. Kenpa'ti huakka' jak Sodomataj Gomorraeretaj castiga o'magka'uyate. Kenda opud e'nopopepi' onte'ti on'nopoeanhua'ne. Diosen Israel aratbut Egipto huadaribayo o'neonhuahuika'uyate. Egipto aratbuten huanaba' o'neonhuahuika'po, pai'nanada o'neonhuahuika'po, pai'da on'nopo'eonhuahuika'po Diosa teyda o'epo o'batihuapokpo o'matqrokuyate. Egipto huadaribaya' o'matqrokuyate. Nogok Israel aratbut eknoppe' o'noknoppebatikuyate. On'te'ti Diostaj pakhue' o'nepo huakka'ada oknoppehue' o'nuyate. Diosa castiga o'magka'nok oknoppehue' huape'eriyo' on'mabuey'uyate.

<sup>6</sup> Kenpa'ti a'nennada Diosen huata'moneri sue'da kurudyo Diosere o'nepo Diostaj on'nigpejka'depo konig huairi o'nedepo huata'da on'pakpo Diostaj o'nokbahua'uyate. Nogokda kene'huaya' castiga huamagka' huame'noete castiga o'magka'apo. Kenomey dakhue'da huata'moneritaj Diosa sikkiregyo o'matoeonhuahuika'po keyoda huaunhuahuika'te bijteyanada o'matinuku'ika'.

<sup>7</sup> Kenpa'ti jak Sodoma Gomorraere kenpa'ti meyo'hue'da huahuaderiomey dakhuea' ogkika'uyate. Konig sue'da Diosen huata'moneria dakhuea' ogka'uyatenig kenomeykon dakhuea'da ogkika'uyate. Sodoma nog huabotbokereka' o'deretpakpo on'mabakdejpo dakhuea'nanada ogkika'uyatenok Sodoma jaktaj Gomorra jaktakon Diosa castiga o'magka'po o'bakpaka'uyate. Aya'ada noppe'dik ya'neapet, Diosa dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po o'mabakpakanhuahuika'apo. Ken dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo. Kenpa'ti nama'da huamanmadika'eritaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

<sup>8</sup> Kenda nama'da huamanmadika'eri nama'da on'noppepo Diosa castiga magkahue' ya'eapet opudomeyere o'nepo nama'da e'yorokya' on'noppepo kenpa'ti ettone'taj on'bokerekbo'ika'po. Huairi Jesucristotaj e'nigpeeta' pakhue' o'nika'po. Diosen huata'moneritaj on'tidikkika'.

<sup>9</sup> Miguel Diosen huata'moneri huairi huadakda o'epo huadakda o'kika'uyate. Toto' huairitaj o'batia'pakpo Moisesense'bueytaj toto'a e'tohua'ta' o'pakuynok, "Dakhuea'da i'ka'." Miguela o'nada toto'taj huiyoka onahue' o'epo. "Dakhuea' i'ka'. Dios Huairia kae'po." Miguela ona'uyate.

<sup>10</sup> Inomey nama'da huamanmadika'erinayo Diostaj kenpa'ti Diosen huata'moneritaj noppehue'ada dakhuea'da on'bahuaa'pakpo, dakhue'da on'batidikkika'po. Konig dubayo huape'eri katepi' on'pakpo ogkika' konigti nama'da huamanmadika'eriomey on'eretpakpo ogkika'. Dakhuea'da ogkika'. Konigepo Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Konig Caina o'ka'uyate konigti ogkika'. Cain Diostaj nigpeehue' o'uyate. Inomey huamanmadika'erikon Diostaj nigpeehue' o'nika'po pai'da on'nopo'eonhuahuika'apo.

Kenpa'ti Balaam huakupeta' o'eretpakpo Diosen aratbuttaj nama'da o'manmadika'uyate. Inomey konig Balaam huakupeta' o'eretpakpo huakupete nama'da on'manmadikika'. Pai'da on'nopo'eapo. Kenpa'ti a'nennada konig Coré Dios huairitaj nigpeehue' o'ikame'tepo o'bu'euyate. Konigti nama'da huamanmadika'eri nigpeehue' e'ika'te Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo.

<sup>12</sup> Nogok nogok opudomey huaknopoe'eriomey a'bapeya'po bo'kupopakika'po huayahuaya di'da mo'maepo mo'bape'ika'. Ontatayo' mo'bape'po kenomey nama'da huamanmadika'eri opudomeyere ogkupopakika'. On'bape'po, huata'da on'pakpo dakhuea'da ogkika'. Nama'da on'batia'pakpo, huata'da on'pakpo durugda onyo'da huakka' on'bape'po opudomeytaj yokhue' mo'ika'. Birahue'da ogkika'. Kenomey huamanmadika'eri huata'da daka' on'toika'po nama'da opudomeytaj bo'huatiakika'. Kenomey konig o'nika'nig ijbatia'pakapoy. Kenomey konig e'sihui' o'nenigtaj iija'apoy. E'sihui' o'tiahuaypo o'hui'apo nama'da o'nopoe'po bapoka o'tohua'nok sigpi' huihue'dik o'e. Kenomey nama'da huamanmadika'eri konig huymey o'nepo, huadapakok e'gada dapakhue' o'ika'. Nama'da huada o'nonmabo'ika'. Konigti nama'da huamanmadika'eri o'nepo 'uruda manmadikahue' o'nika'. Nama'da mo'peene. Konig huymey o'aynok on'uruj. E'urujde'te kenpa'da o'para'apo. Konigti kenomey nama'da huamanmadika'eri o'nepo sigpi' huadaka' kahue' o'nika'.

<sup>13</sup> Konig e'pogtone'te diga'da e'bapokte kuhuadbate huiyokda o'bosakika'po konig sorokda huekuru kutaj huudbate on'bosakika'. Inomey nama'da huamanmadika'eri konigti dakhuea'da ogkika'nok aya'ada batibira'dik o'nika'nig'a birahue' o'nika'. Kenomey nama'da huamanmadika'eri konig siokpo e'kotonig dakhue'da o'ne. Sikkiregyo o'neonhuahuika'apo. Kenomey huamanmadika'eriomey Diosen buttida hua'a manmadikahue' o'nika'po nama'da on'manmadikika'nok kenomeytaj manigpeehue' yanika'.

<sup>14-15</sup> A'nennada Adánen huasi'po huayayo huayayoensi'po ke'nensi'po ke'nensi'po ke'nensi'po sietea Enoc o'uyate. Enoca inomey nama'da huamanmadika'eritaj o'bahuua'po inomey nama'da huamanmadika'eritaj Diosa castiga o'magka'apo Enoca o'bahuua'uyate. Oa'po, "Kenpihuay, aya'tada dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'apo. Dakhuea'da ogkika'uyate. Dakhuea'da hua'a Diostaj on'huaa'ika'uynok Diosa castiga o'magka'apo. Diosere Diosen huakka'ada huata'moneri on'batia'kapo. Castiga on'magka'apo." Enoca a'nennada o'mana'uyate.

<sup>16</sup> Nama'da huamanmadika'eriomey dakhueyo' onda'ika'po huairitaj dakhuea' on'bahuua'ika'po gobierno huairitaj dakhuea' on'bahuua'ika'po katetapi' nama'da on'eretpakika'po durugnopo' ehue' o'nika'. Katetapi' on'deretpakpo ogkika'. Kenpa'da on'deretpakpo ogkika'. Nama'da 'utta'da on'mana'ika'. Engaña e'magka'ta' on'pakpo "huadakda o'ika'ne," "di'da o'ika'ne," on'mana'ika'. Nama'da huamanmadika'eriomeya ken konig ogkika'.

*Keyoj, huabatidike'eritaj keyoj ijjay. Diostaj daka' yanoknopoe'po 'urua'da yag'kikati'. Judasa huaknopoe'eritaj daka' o'maboroay'uyate.*

<sup>17-18</sup> "Nogok huabokerek o'neapo. Diosen 'uruda hua'ataj on'tibira'eapo. Huaknopoe'eritaj on'batibira'eapo, dakhuea'da e'ka'ta' o'deretpakpo dakhuea'da ogkika'apo. Ken konigti o'neapo." Kenda Huairi Jesucristoen huata'mona'eriomeya on'mana'uyate, onte'ti kenda yanoknopoe'ika', huadi'da egomey pogomey.

<sup>19</sup> Kenomey dakhuea'da huabokerek nama'da on'manmadika'po sue'da opudomey nogpa' nogpa' yan'nopoe'apetpi' onte'ti konigti hueretda oknopoe'hue' mo'eapetpi', konigti pakhue' mo'eapetpi'. Nama'da on'manmadikika'nok. Kenomeykon konig on'pakpo ogkika'. Dakhuea' ogkika'. Diosen Nokirega manopo'gehue' o'mae. Konig kenomeya ogkika' konigti kikahue' mo'nika'. Kenomeytaj manigpeehue' yanika'.

<sup>20</sup> Opudomeynayo nogiti nogiti Diostaj 'urua'nanada yan'nigpeika'po ya'noknopoika', huadi'da egomey. Diosen 'uruda hua'a daka' yanoknopoika'. Diosen Nokirega teyda be'tihuapoke'po Diostaj yan'tiona'pakika'.

<sup>21</sup> Diosen di' e'maika' 'urua'da yag'kika'. Onte'ti dakhuea' kahue' yanika'. Diostaj daka' yan'nigpeika'. Diosa castiga ogkahue' me'e'po huadakda yag'kika'. Huairi Jesucristoa me'tinepahuie'po ekpoe' mo'nigika'. Huairi Jesucristo mo'matinepahui' nok onte'ti Diosere durugda mo'neonhuahuika'apone.

<sup>22</sup> Nama'da huamanmadika'eritaj sue'da huaknopoe'eria on'peenig'a kenpa'ti nogomey yan'peeapetpi'. Opudtaj e'peeta' en'paknayo yan'matinepahui'po daka' kanoknopoe'po Diosen buttida hua'a daka' yan'manopoe'ati'.

<sup>23</sup> Nama'da huamanmadika'eritaj huaknopoe'eri sue'adamon yan'peeapetpi'. Oknopoe'batikhue' ka'ne'po daka' yan'mana'. Konig ta'ak e'bakpakyanig yan'batotokpo

yan'manopo'korea'. Nogomey dakhuea' huakika'eri ke'poda ogkika'depo yudtakon dakhuea'da on'tajika'. Kenomeytaj e'matinepahuipi' konig ogkika', keyoj, konigti kikhue' yanika'.

*'Urunanada o'ika' Dios teynanada o'ika'. Diostaj mon'huaa'ika'. Judasa mo'nigmadoya'uyate.*

<sup>24-25</sup> Dios nogtida o'ika'. Ke'nayo'da aya'da o'nopoika'. Oro'omeytaj dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'ne. Mo'noeahuahuiika'ne. Dakhuea' kahue' ka'ne'po matojika'dik mo'eapone. 'Urunopo'da konig dakhuea' kahue' kurudyo oro'omeytaj hua'embayo a'matoeya'po Diosa bae'dik mo'eapone. Bo'edenok diga'da o'nopo'durugpakapone. Dios 'urunanada konig eyda konig senogda kenere o'nopo'durugpakapone. Jesucristoere Dios 'urunanada o'ika', teynanada o'ika'po ighua' o'mana'ika', a'ennada, oyda, nogok batikhue'da Dios 'urunanada o'ika'apo.

## EL APOCALIPSIS

### Kenda Diosa o'ka'apo kurudya huadaritere o'ka'apo. Diosa Juantaj o'nopoea uyate.

*Kenda Diosa o'ka'apo Jesucristoa o'nopoea uyate.*

<sup>1</sup> Kenda Diosa ida o'ka'apo Diosa Jesucristotaj o'nopoea uyate. Jesusen huaknopoe'eritaj kenda kamanopoe'po Jesucristotaj o'nopoea uyate. Do'taj Jesucristoa Diosen huata'moneri me'nigta'moname'ne. Do Juan Jesusen huanigpeika'eri huanaba' ijje. Kenda Diosa ida o'ka'apo Diosen huata'moneria me'nopoeame'ne. Kenda opudomeytaj on'nigmadoya'ne.

<sup>2</sup> Diosa me'nopoeame'ne buttida ijjay. Aya' Jesucristoa me'nopoeame'ne buttida ijjay. Aya'da ijtiahuaymey buttida ijjay.

<sup>3</sup> Kenda Diosa o'ka'apo me'nopoea'deme'ne. In beroba'te on'nigmadoya'ne. Ke'na on'mona'pakika'apo durugda o'nika'apo. Huaknopoe'eri egkupopakite in e'madoya'taj on'peepo on'nigpeika'po durugnada o'nika'apo. Kene huaya' huame'noe meyo'hue'da o'e.

*Siete huabata'dikea' jakeritaj Juana o'manigmadoya' uyate.*

<sup>4</sup> Asia huadaribayo nogyo nogyo opudomey Cristoen huaknopoe'eri Apagba'taj a'peeya'po bo'kupopakika'. Siete huabata'dikea' jakeritaj on'nigmadoya'ne. Dios oy o'ika'. A'nennada o'ika'uy. Kenpa'ti nogok bo'huatiakapone. Diosa opudomeytaj daka' mo'nigkike'po mo'tinepahui'po kenpa'ti opudomey huaknopoe'eritaj mo'manopo'noeyike'. Siete Diosen Nokirega Diosyo o'nika'po konigti opudomeytaj daka' mo'nigkike'po mo'matinepahui'po kenpa'ti mo'manopo'noeyike'.

<sup>5</sup> Opudomeytaj Jesucristoakon daka' mo'nigkike'po mo'matinepahui'po mo'manopo'noeyike'. Jesucristoa Diostaj buttida o'huaa'ika'uyate. Konig huakkureritaj Diosa Jesucristotaj kubarakaya' o'noyhuada'uyate. Diosere o'eonhuahuika'po. Huakkureri huairi o'ika'. Aya' huadaribaya'da gobierno huairia Jesucristotaj nigpeika'dik o'ne. Jesucristoa oro'omeytaj di'da mo'ene. Oro'omeytaj mo'nigbueydepo ke'nen mimia oro'omeyennopo'taj mo'nopo'tihueke'po oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'bakkahuea'uyne.

<sup>6</sup> Oro'omeytaj konig huairionig bo'yahuea'uyne. Konig Cristoen huamanig-tiona'pakika'erionig sacerdote bo'yahuea'uyne. "Dakiti Dios." "Diosnayo huadakda o'e." Tiona'pakika'dik o'ika'ne. Kenpa'ti Diostayo'da nigpeika'dik o'ene. Dios Jesucristoen apag o'e. Jesucristo hueretda Huairi o'e. Kenpa'da huadakda o'ika'. Kenyo'da 'urua'da kenpa'ti teyanada o'ika'. Aya'ada kenda kan'batia'pakike'. Aya'tada teyda kamanike'. Kenpa'ti aya'ada Jesucristotaj kan'nigpeike'. Kenyo'da kake'.

<sup>7</sup> Yan'tiahuayti', Cristo 'urunanada o'epo konig e'sihui'yo e'huarakte aya'ada bo'tiahuayapone. Kenomeyakon on'pidtuka'uyatenig'a Cristotaj on'tiahuayapo. Nogbaya' nogbaya' nog aratbut nog aratbut aya'bayoda huag'eri aya'ada yan'tiahuayapet. Pai'nanada o'nepo yan'bahuikapet. Huakka' on'mepukpo yan'bahuikapet. Ken konigda o'epo.

<sup>8</sup> "Do Dios ijje huakkuru huag'eri ijje. Konig la letra A huakkuru letra o'ika'nig do huakkuru huag'eri ijje. Ijjeonhuahukay. Kenpa'ti kene'huaya' huag'eri ijje konig la letra Z kene'huaya' letra o'ika'nig do kene'huaya' huag'eri ijje, ijjeonhuahuika'apoy." Huairi Diosa oa'uyate. Kenyo'da teyda o'epo aya'da ka'dik o'e. Oy o'ika'. A'nennada o'ika'uyate. Nogok mo'nigtiakapone.

*Cristo 'urunanada o'enig Diosa Juantaj o'tiahuay'ea'uyate.*

<sup>9</sup> Juan ijje Cristotaj huaknopoe'eri ijje opuden huama'buyonig ijje. Opudomey Jesucristotaj moknopoe'po pai'da mo'nopo'ede. Opudomeyere dokon pai'da ijnopo'eonhuahuay. Opudomeyere Diosen Huairi Jesucristotaj oknopoka'po o'nigpeika'ne. Opudomeyere Cristo bo'tihuapoke'po Diostaj oknopoka'po o'nigpeika'po batikhue' o'ika'ne. Diosen Huadak Hua'a ijmanbatia'pakikame'nok kenpa'ti Jesucristotaj ijmanbatia'pakikame'nok huagkuta'mejoy Patmosyo huabokereka bo'tohua'uyne.

<sup>10</sup> Patmosyo domingote, Huairi Jesucristotaj e'tiona'pakikame'noete Diosen Nokirega me'nopo'toeonhua'depo ta'poyen do'taj be'api' Jesucristoapi' utta'da menokoy'uyne. Konig trompetatone'a eapa' urua'da mena'uyne. Kentaj ijje'uy.

<sup>11</sup>—Do konig la letra A ijje, huakkuru huag'eri ijje ijnoeonhuahukay. Kenpa'ti konig la letra Z kene'huaya' huag'eri ijje. Kenda i'tiahuaydenig beroba'te yamanigmadoya'. Asia huadariyo huaknopoe'eritaj yamanigba'ta'mona'. Huakka' jakyo huaknopoe'erien jakyo egkupopakika', Efeso huakka' jakyo huaknopoe'eritaj yamanigba'ta'mona'. Esmirna



huakka' jakyo huaknopoe'eritaj yamanigba'ta'mona' kenpa'ti Pérgamo huaknopoe'eritaj, Tiatira huaknopoe'eritaj, Sardis huaknopoe'eritaj, Filadelfia huaknopoe'eritaj, Laodiceaya' huaknopoe'eritaj yamanigba'ta'mona'. —Mena'uyne.

<sup>12</sup> Be'api' ijnopoe'po tanya' ijkorudpo oro huaka' siete huabid huakjey huakpaka' ijtiahuay'uy.

<sup>13</sup> Ke'na konig Diosen Huasi'po Diosa o'ta'mona'uyate, huabokerek hua'ite o'bopo oro huakjey huakpaka' nopoyo ijtiahuay'uy. Huabokerek e'bo'te ijtiahuay'uy. Konig huairitone' 'urua'da o'dot'ika'nig yudtaj huabidokda e'ot ijtiahuay'uy. Huabidokda o'otpo, huakagkate e'tje' orobijtone' o'otuy.

<sup>14</sup> Huakuhuij yerenanada konig kutajmenonig konig huakupakuno'te yerenanada o'jka' ken konig huakuhuij o'epo, huakpo konig ta'ak diga'da e'bakpakonig eyda o'epo,

<sup>15</sup> hua'ikon 'urunanada o'epo konig siroeyonig eynanada konig senognada o'epo ken konig hua'i 'urunanada o'epo, 'utta'nanada oa'po konig huahuetone' eapa' 'utta'nanada o'ika' konigti ke'na 'utta'nanada oa'po.

<sup>16</sup> Ke'nenba' huada'kopen siete siokpo o'eme'. Teyda o'epo o'toeme'. Diosen hua'a ighua'da o'mana'ika'nig konig ke'nen huakittaya' siro o'orokme'. Siro botpenpenda igku'etda o'epo, ke'nenkok konig niokpo eynanada o'ta'teika'. Ke'nenkok niokponig eynanada o'eme'. Kentaj ijtiahuay'uy.

<sup>17</sup> Huairi Jesucristotaj ijtiahuaydepo e'bueyonig ke'nen'ita'pote ijhukon'uy. Konig huakka'nanada ijme'pukpo ijhukon'uy. Huada'kopen be'tibata'tepo,

—Me'pukhue' yae'. Do huakkuruda huae'eri ijje' kenpa'ti kene'huaya' huae'eri ijje'.

<sup>18</sup> Doyo'da ijnoeonhuahua'apoy. Do ijbuey'uy'nig'a onte'ti ijnoyhuadpo batikhue'ada ijnoeonhuahuika'apoy. Aratbut bueydik o'neapo mana'dik ijje' kenpa'ti aratbutkudaktaj matojka'dik ijje'.

<sup>19</sup> Kenda i'tiahuaydenig yamanigmadoya'. Kenda konig oyda o'e kenpa'ti konig o'ea'ponig yamanigmadoya'.

<sup>20</sup> Siete siokponig ke'na o'ne. Kenpa'ti oro huaka' siete huakjey huakpaka' ke'na o'ne Diosa soata'yo o'nopoika'uyate. Diosa manopoe'ahue' o'unhuahuika'uy'nig'a oyda ijmanopoe'a'apoy. Ken siete siokponig siete huakka' jakyo huaknopoe'erien huamatoe'eri huairi o'ne. Siete huakjey huakpaka' siete huakka' jak huaknopoe'eriomey kenda o'ne. —Huairi Jesucristoa kurudya' me'ame'ne.

## 2

*Huaknopoe'eri siete huakka' jakya' egkupopakika'yo yamanigmadoya' Cristoa ona'uyate. Efeso huakka' jakyo huaknopoe'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Efeso huakka' jakyo huaknopoe'eri huamatoe'eri huairitaj yamanigmadoya'. In ona'nigda yamanigmadoya': "Do Huairi Jesucristo ijje'po do'hued huada'ko huaba' siete siokpo ijmatojkay. Siete oro huaka' huakjey huakpaka'te ijhua'ikay. Huaknopoe'eriere ijikay.

<sup>2</sup> Aya'da huaknopoe'eri ogkika' ijmaknopoe'y. Opudomey Efeso huaknopoe'eri diga'da Diosen bo'kika'nig kenda o'noknopoe'ne. Do'taj mo'nigpeika'po huakka'da bo'kika'depo batikhue'ada bo'kika'nig o'noknopoe'ne. Huabokerek opudomeyere o'nepo dakhuea' ogkika'nok onte'ti oro'omeyere kupopakhue'dik mo'ene, mo'mana'ika'uy. Kenda o'noknopoe'ne. Kenpa'ti nogomey huamanmadika'eri opudomeyere o'nepo, 'Diosa huata'mona'eri huamanmadika'eri o'ey.' Nama'da mona'uyne. Kenomeytaj daka' mo'batiahuaydepo mo'peepo da huaa'eri o'ne, mo'nokotuy.

<sup>3</sup> Do'taj moknopoe'po daka' moknopoe'po paif'da mo'nopo'eonhuahuika'po okbatikhue'ada moknopoeonhuahuika'po do'taj huakka'da bo'kika'po arohue'ada bo'kika'uyate.

<sup>4</sup> Huakkuruda do'taj o'noknopoe'po do'taj huakka' di'da o'nika'uy. Kenpa'ti huayahuaya huakka' di' mo'maika'uy. Oynayo suhuigda di' on'maika'ne. Kenda dakhue'da o'enek konig pakhue' ijje'.

<sup>5</sup> Konig huakkuruda huayahuaya di'da mo'maika'uy kenpa'ti do'taj huakka'da di'da o'nuyne, kenda okkahuehue' yanika'. Yan'nopo'korea'. Konig huakkuruda huakka'da di' o'nuyne onte'ti di'da me'nika'. Nopo'koreahue' ee'nayo opudomeytaj on'huahua'apone. Castiga a'magkaya'po on'huahua'apone. Nopo'koreahue' ee'nayo konig huakjey e'bakkay'onig opudenbaya' onte'ti do'taj oknopoe'hue' o'neapone.

<sup>6</sup> Opudomeyanayo huadakda boka'po nicolaítas nama'da en'manmadika'taj bo'huadiayne. Dokon nicolaítas nama'da en'manmadika'taj ijbahadiay.

<sup>7</sup> Diosen Nokirega huaknopoe'eritaj o'mana'nigda daka' aya'ada kan'pee': Opudomey daka' o'noknopoika'ne on'nigpeika'po okbatikhue'ada on'nigpeika'po konig dakhuea'

kikahue' mo'epo gana huaka'eri mo'epo. Kurudyo Apag Diosere durugnanada mo'eonhuahuika'apo. Efeso huaknopog'eritaj yamanigmadoya.'" Jesucristoa do'taj Juantaj kenpa' mename'ne.

*Esmirna huakka' jakyo huaknopog'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>8</sup> Esmirna huakka' jakyo huaknopog'eri huairitaj yamanigmadoya'. In ona'nig yamanigmadoya': "Do huakkuruda huae'eri ijje. Do kene'huaya' huae'eri ijje. Ijbuey'uyunig'a onte'ti kubarakya' ijnoyhuadpo onte'ti ijnoeonhuahuikay. Opudomey huaknopog'eritaj o'nona'po:

<sup>9</sup> Aya'da bo'kika'nig aya' pai'da mo'nopoika'nig kenda ijnopogey. Opudomey katepi' matoghue' mo'epo pai'da mo'epo Diostaj moknopoika'po Diosen huakka'da mo'matoika'ne. Kenda ijnopogey. Judio aratbuta opudomeytaj mo'huamahui'ika'nig. Kenda ijnopogey. Oro' judio huae'eri o'ey. Diosen aratbut o'ey. Nama'da mona'po toto'taj on'nigpeika'po toto'en o'nika'.

<sup>10</sup> Opudomey huaknopog'eritaj dakhuea'da mogka'aponig'a me'pukhue'da yane'ti. Toto'a kenda o'pakpo menpa'ti Diostaj oknopogebatikhue'da e'dik ya'eta'po a'nopogeya'po suhue'da opudomeytaj huabakuda' jakyo bo'kuda'apone. Diez huame'noe pai'da mo'nopo'epo. Pai'da huabueydikteda e'eda do'taj okbatikhue'da menoknopogepo menigpeika'nok dakhuapa bo'yokapone, Diosere mo'noeonhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Diosen Nokirega opudomey huaknopog'eritaj mona'nig daka' aya'ada yan'pee'. Opudomey huaknopog'eri okbatikhue'da eknopoeonhuahuika'nayo konig gana huaka'eri mo'epo e'bueyde'te ta'akyo maenhue' mo'epet.'" Esmirna huaknopog'eritaj kenpa' yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

*Pergamo huakka' jakyo huaknopog'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>12</sup> Pergamo huakka' jakyo huaknopog'eri huairitaj yamanigmadoya'. In ona'nig yamanigmadoya': "Do Diosen hua'a huamana'eria o'nona'ne. Diosen hua'a konig siro botpenpenda igku'etda o'ika'nig o'nona'ne:

<sup>13</sup> Aya'da bo'kika'nig ken do'a ijnopogey. Huakka' jakyo kente opudomey mo'noika' aya'ada toto'taj e'nigpeika'ta' on'pakika'. Opudomeyen huakka' jakyo toto' konig huairi ee'pi' opudomeynayo do'tayo'da e'nigpeeta' bo'pakika'. Do'taj moknopoeonhuahuika'po batikhue' mo'ene. Keyo o'nen huakka' jakyo kente toto' o'ika' Antipasa hueretda huadik o'mana'ika'po, Jesucristotaj yanoknopog' o'mana'ika'uy. Antipasa meknopoika'nok nog huabokereka o'darakuyate. Kentaj e'darakde'te opudomey do'taj o'noknopogepo batikhue'ada do'taj o'noknopogene.

<sup>14</sup> Opudomey huaknopog'eri Pergamoya' suhue'ada nama'da bo'kika'po opudomeyere suhue'ada nama'da huaknopog' o'noknopoika'. Konig a'nennada Balaam nama'da o'manmadika'uyate. Dios e'ketka'taj 'uhua on'arakpo e'nigmahuigde' Israel aratbut ken huaen kan'bapike' kenpa'ti Israel aratbut nogen huatoe'taj nogtaj nogtaj kan'bakde'ike' Diostaj dakhuea' kagkike'. Kenda Israel aratbuttaj yamana'. Balaama Balac gobierno huairitaj nama'da kamanike'po ona'uyate.

<sup>15</sup> Opudomeyerekon suhue'ada kenda nicolaítas aratbut nama'da on'manmadikika'uyate. Kenda o'noknopogepo on'manmadikika'. Kenda nicolaítas on'manmadikika'uyatenigtaj pakhue'nada ijje'po ijdiayikay.

<sup>16</sup> Konigepo yan'nopo'koreati'. Nama'da huaknopog'eritaj yan'maenti'. Nopo'koreahue' ee'nayo castiga a'magkaya'po opudomeytaj ijhuatiakapoy. Konig siro huiyokda do'huedkittaya' o'orokpo nama'da huaknopog'eritaj ighua'da ijmana'apoy.

<sup>17</sup> Diosen Nokirega me'nopo'toenok o'nona'ne. Opudomey huaknopog'eritaj do'hua o'nona'nig aya'ada daka' yan'pee'. Opudomey huaknopog'eri oknopogebatikhue' ee'nayo konig toto'taj huayakhue' huaka'eri mo'epo. Konig Diosa maná aypo Israel aratbuttaj o'bayokika'uyate opudtaj mo'noeahuahuika'apone. Kenpa'ti huabodik on'dikka'apone. Huidyereye huabodik on'nigmadoya'ne. Ken huid huatoe'eriayo'da huabodik on'nopo'epo.'" Kenda Pergamo huaknopog'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

*Tiatira huakka' jakyo huaknopog'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>18</sup> Tiatira huakka' jakyo huaknopog'eri huairitaj yamanigmadoya': "Opudomeytaj o'nona'po Apag Diosen Huasi'po ijje'po do'hued huakpo konig ta'akonig o'epo aya'da bo'kika' kenda on'tiahuayika'ne. Kenpa'ti aya'da huanopoya' mo'nopoika'nig kenda ijnopoikay. Do'hued'i konig siro jeynanada o'epo kenda Dios o'ika'. Dokon konigti ijikay. Konigti iija'ikay. Nogpa' nogpa' ahue' ijikay.

<sup>19</sup> Aya'da bo'kika'nig ijnopogey. Nogomeytaj di' mo'maika'ne. Diostaj doeretaj moknopoika'ne, pai'da aratbut huae'eritaj bo'tihuapokika'. Kenoka' pai'da

mo'nopo'eonhuahua'po oknopoebatikhue'ada moknopoeonhuahuika'. Kenda ijnopoey. Huakkuruda do'taj moknopoe'uyate. Oynayo huakka'da moknopoe.

<sup>20</sup> Nogda nogtiada dakhuea' boka'po opudere ettone' Jezabel o'ika'po opudtaj monmadikika'ne. Nama'da monmadikika'nig'a keje', oro'omeytaj onmadikahue'yae', onahued mo'ene. Diosen huamanbatia'pakeri ijje, Jezabel ea'ada do'hued huanigpeika'eritaj engaña e'magka'da nama'da o'manmadikika'. Nogen huato'e'taj bakdejdik mo'ene, nama'da o'manmadikika'. Kenpa'ti 'uhua dios e'ketka'taj o'nigarakdepo e'nigmahujgde' ken huaen bape'dik mo'ene, nama'da Jezabel do'hued huanigpeika'eriomeytaj o'manmadikika'. Kenda dakhuea'da o'kika'.

<sup>21</sup> Yanopo'korea', yanopo'korea'. Nogok nogok ijhue'da Jezabeltaj ena'ika'tada e'nopo'korea'ta' pakhue' o'uyate. Nogtaj nogtaj huabokerektaj e'bakdejta' o'eretpakpo e'batikta' pakhue' o'uyate.

<sup>22</sup> Oynayo Jezabeltaj castiga yogka'apoy. Huatai'yo dakhuee' onpahuedpo pai'da o'nopo'eapo. Kenpa'ti kenomeya Jezabeltaj on'nigpeika'po konigti dakhuea'ogkika'po nopo'koreahue' e'ne'nayo kenomeytakon castiga ijmagka'apoy. Huakka' pai'da on'nopo'eapo.

<sup>23</sup> Kenomey konig Jezabelensi'ponig Jezabeltaj huanigpeika'eri o'nepo dakhuea'ogkika'nok, kenpa'da ijarakapoy. Kenda huanopoya' mo'nopoika' kenpa'ti bo'pakika' doa ijnopoey. Kenpa'ti opudomey huadak e'kika'nayo huadakda o'nogka'apone. Dakhuea' eka'nayo castiga o'nogka'apone. Kenoka' huaknopoe'eri aya'ada do'taj yan'nopounapet.

<sup>24</sup> Opudnayo suhue'da Tiatira huaknopoe'eri Jezabelen e'manmadika'taj nigpeehue'mo'e kenpa'ti toto'en e'ireg e'manmadika' konig Jezabela o'manmadikika'nig opudomey oknopohue' mo'ene. Nogiti nogiti nogda kika'dik mo'ene. Onahue' ijjeapoy.

<sup>25</sup> Opudomeyte do tiakhued ee'ted kenda oy huadakda bo'kika'po nogiti nogiti nogok nogok batikhue'da huadakda yag'kikati'.

<sup>26</sup> Opudomey huaknopoe'eri konig huayakhue' huaka'eri mo'epo kenda do konig ijpaki e'kika'nayo kenpa'da bo'kadhuahuika'po nogok doere aya' aratbut aya' huadaribayo nogyo nogyo aya'tada ighua'da o'mana'apone.

<sup>27</sup> Konig do'hued Apag Dios mena'po, be'teypaka'uyne, opudomeykon doere teyda o'eapone. Ighua'da mo'mana'apo. Diosen taka'taj barakdik mo'eapone. Konig siropa'a sorokkosotaj sakdik o'e konigti Diosen taka'taj magka'dik mo'eapone.

<sup>28</sup> Kenpa'ti Diosa siokpo magkesionig jeyda o'enis konigti jeynanada ijjenok do'taj 'urunanada o'noknopoeapone.

<sup>29</sup> Diosen Nokirega me'nopo'toepo opudomey huaknopoe'eritaj do'hua o'nona'nok aya'daka' yan'pee'. Kenda Tiatira huaknopoe'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juan-taj mena'uyne.

### 3

*Sardis huakka' jakyo huaknopoe'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Sardis huakka' jakyo huaknopoe'eri huairitaj yamanigmadoya': "Opudomeytaj o'nona'po Diosen siete Nokirega me'nopo'toene. Kenpa'ti siete siokpo ijtoepo: Opudomey Sardis huaknopoe'eri aya'da bo'kika'nig kenda ijnopoey. Diostaj o'noknopoeapo Diostaj on'nignoe aratbuta opudomeytaj nama'da bo'huaa'nig'a Diostaj e'bueyonig mo'epo Diostaj eknopoe' mo'batikay'uynig'a.

<sup>2</sup> Yan'opo'korea'. Diostaj ya'nonmabo'ika'. Onte'ti nogiti nogiti do'taj menoknopoe'. Konig mo'bueyaypo konig Diosa o'paknok suhue'da bo'kadhua'uy. Ken konig bo'kika'nig Diosnayo pakhue' o'e, ijnopoey.

<sup>3</sup> Huakkuruedda Diosen huadak hua'a e'manmadikade'te mo'peedeipo moknopoe'uyate kenpa'ti daka' mo'nigpeika'uyate. Konig a'ennada do'taj daka' moknopojka'uyatenig okkahuehue'yanika'. Oyda suhuigda moknopodepo onte'ti yan'opo'korea', onte'ti daka' yanoknopoeapo yan'nigpeonhuahuika'. Nopo'koreahue' ee'nayo ekpoe' nighue' ee'te opudomeytaj on'huatiakapone. Castiga a'magkaya'po on'huatiakapone. Konig ekpoe' nighue' ee'te huabereeri on'tiakika'. Konigti do'taj ekpoe' nighue' ee'te on'huatiakapone.

<sup>4</sup> Sardis huakka' jakyo opudomey huaknopoe'eria suhue'ada dakhuea' kahue' mo'ika'uy. Do'taj moknopojka'depo okbatikhue'ada daka' mo'nigpeika'nok yerenanada bo'otika'po konig 'uru'nopo'da doere on'noeonhuahuika'apo.

<sup>5</sup> Kenomey do'taj moknopoeonhuahuika'po okbatikhue'ada moknopoeonhuahuika'po kenpa'ti okbatikhue'ada do'taj mo'nigpeonhuahuika'po konig huayakhue' huaka'eri mo'epo doere yereda yudtaj bo'otika'apo doere mo'noeonhuahuika'apo. Opudomeyendik Diosen huanoeonhuahuika'ba'te e'timadoya'de' o'epo Diosa diktihuekehue' o'eapo.

Kenpa'ti Diosa e'pēete Diosen huata'moneri en'pēete 'Inomey do'hued huaknopōe'eri o'ne.' Ijbatia'pakapoy.

<sup>6</sup> Diosen Nokirega me'nopo'tōenok opudomey huaknopōe'eritaj do Cristoa o'nona'nig aya'ada daka' yan'pēe'." Kenda Sardis huaknopōe'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

*Filadelfia huakka' jakyo huaknopōe'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>7</sup> Filadelfia huakka' jakyo huaknopōe'eri huairitaj yamanigmadoya': "Opudomeytaj o'nona'po, do Diosenyo'da ijnignokay, Diostayo'da ijnigpeikay. Hueretda Diosen Huasi'po ijje. Konig David huairi o'uyatenig konigti huairi ijje. Teyda mana'dik ijikay. Diosyo yagkud. Dios Huairiensi'po mo'ene. Suhue'tada ona'dik o'nene. Do'hua enade'te Diosyo bakuddik mo'ēapone. Nogomeytaj; Tokudhue'dik o'nene. Diosensi'po ehue' mo'ene. Ona'dik o'nene. Do'hua kenpa' enade'te kudhue'dikda o'neapo.

<sup>8</sup> Aya'da opud bo'kika'nig ijnopoey. Do'taj menhuatiakop do'taj me'noknopōepo Diosensi'po yaneti'. Opudomeytaj o'nona'uyne. Diosyo kudhue' yane'. Be'api' opudomeytaj onahue'dik mo'ene. Suhue'da tey eē'pi' do'taj kenpa'ti do'hued huadak hua'ataj mo'nigpeika'. Kenpa'ti Jesucristotaj yoknopōey. Mo'batia'pakika'ne.

<sup>9</sup> Diosen aratbut o'ey. Suhue'ada nama'da o'da'ika'. Diosen hueret huag'eri ehue' o'ne. Kenomey konig toto'en huanaba' o'nepo toto'taj on'nigpeika'po do'taj eknopōe'ta' pakhue' o'nepo opudomey huaknopōe'eritaj diga'on'tierikika'. Nogoknayo do'ijpaknok kenomeya opudomeytaj konig huairitaj hua'ikudate bo'tihuadapone kenpa'ti opudomeytaj di'ijmaika'nig ijmanopōe'apoy.

<sup>10</sup> Do'taj daka' men'nigepo mennigpeonhuahuika'. O'nona'uynek opudomey daka' mo'nigpeika'dene. Konigepo kenoka' aratbut huabada pai'nanada on'nopo'eonhuahua'depo opudomeytaj on'batioka'apone kenpa'ti on'tihuapokapone. Menpa'ti huereta'da huaknopōe'eri ya'neta'po huereta'da huaknopōe'eri ehuepi' ya'neta'po aya'tada pai'nanada on'nopo'eanhuahua'apone.

<sup>11</sup> Onte'ti idada ijtiakapoy. Buttida hua'a daka' oynayo moknopōepo do'taj di' mo'epo mo'nigpeika'ne. Okbatikhue'ada daka' menoknopōe'. Do'taj o'noknopōepo okbatikhue'ada do'taj di' menika'. Kenpa'ti okbatikhue'ada menigpeika'. Kenda e'kika'nayo be'api' o'nen e'noeonhuahuika'taj oktiparathue'dik me'neapone.

<sup>12</sup> Aya'ada do'taj me'noknopo'eonhuahuika'po okbatikhue'ada me'noknopo'eonhuahuika'po konig toto'taj huayakhue' huaka'eri mo'ēapone. Diosere ijmanoeonhuahuika'apoy. Kenpa'da durugnanada Diosere o'neonhuahuika'apo. Diosya' be'api' okbatohuahue'dik o'neapo. Diosensi'po o'nika' aya'ada on'nopeapo. Huabo Jerusalén Diosen huakka' jak kurudya' o'huarakapo. Kenomey toto'taj huayakhue' huaka'eri Diosen huabo jakyo Jerusalényo o'nika' aya'ada on'nopeapo.

<sup>13</sup> Diosen Nokirega me'nopo'tōepo o'nona'po opudomey huaknopōe'eritaj do'hua o'nona'nok aya'ada daka' yan'pēe'." Kenda Filadelfia huaknopōe'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

*Laodicea huakka' jakyo huaknopōe'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.*

<sup>14</sup> Laodicea huakka' jakyo huaknopōe'eri huairitaj yamanigmadoya': "Kenda ia'nig ijka'apoy. Diosen hua'a buttida ijmana'ikay. A'nennanada Diosere ijjedepo aya'da bo'tiahuyayika'nig ijka'uy. Opudomeytaj kenda o'nona'apone.

<sup>15-16</sup> Aya'da bo'kika'nig do'hua ijnopoey. Jesucristotaj daka' ijnigpeikay nama'da boa'ika'nig'a 'urunanada nigpeehue' mo'ika'po suhuignanada bo'pakpo do'taj suhuigda on'nigpeika'ne konigepo opudomeytaj e'ok ekenpa' e'ka'ta' ijpaknig'a.

<sup>17</sup> Huakka'da o'matōey. Huakka'da o'bae'uy. Nogiti pakhue' o'ey. Kenpa'ti 'uruda o'ey. Nama'da mo'nopepo boa'ika'nig'a. Diostaj dakteynopo' ehue' mo'ēnok opudomeytaj be'api' matinepahui'dik o'nepo Diosen e'nopoika'nayo pai'nanada mo'ika'po opudomey ekpobigonig mo'epo Diostaj oknopoenkahue' mo'ika'ne. Kenpa'ti konig Diosa opudomeytaj e'nigkika'ta' o'pakika' kendakon oknopoenkahue' mo'ika'po kenpa'ti Diostaj konig 'uruda yudtaj nigbaothue' e'ika'nig Diostaj 'urunopo' ehue' mo'ika'ne.

<sup>18</sup> Do'taj daka' menoknopōepo dakteynopo'da yag'kika'. Konig oroyeretaj diga'da e'tihuede'te 'uruda oroyo' o'ika'. Konigti opud do'taj yan'no'korea' onte'ti nama'da nopōehue' yanika'. Daknopo'da yag'kika'. Onte'ti daknopo'da do'taj menoknopōika'. Do'taj durugnanada mo'ēapone. Konig yudtaj e'manbasa' keregda o'ika' konigti 'urunopo'da yag'kika'. 'Urunopo'da boka'po Diostaj okbirahue' mo'ēapone. Kenpa'ti konig ekpotasedapa' onte'ti Diosen daka' bo'tiahuayapone. Kenda Dios e'nigka'ta' o'pakpo 'urunanada moknopōe'apone.

<sup>19</sup> 'Dakhuea' boka'ne,' aya'tada di' ijmaepo ijmanikay. Kenpa'ti kenomey kan'nopo'kore'po castiga ijmagkikay. Konigepo diga' yan'deretpakpo do'taj yan'nopo'korea'.

<sup>20</sup> Ken konig opudomey huanopoya'da do'taj e'dik o'nene ijbata'pakapoy. Men'pee'. Konig huabokerekapi' opudomeyen jakyo on'tiakdepo 'Ijtiaki,' eade'te kentaj mo'pee'po mo'nigokhuike'po mo'bakuda'ika'. Ken konig e'nopo'tojka'ta' ijpaknok do'taj me'de'ika'. Opudomeyere ijika'apoy.

<sup>21</sup> Okbatikhue'ada opudomey do'taj moknopoeonhuahuika'po konig toto'taj huayakhue' huagka'eri mo'eapone. Doere kurudyō Diosen huahuadte bo'huadikapone. Keyō 'urua'nanada mo'eapone. Do Diostaj ijnigpeika'uy toto'taj huayakhue' huagka'eri ijje'uynok Diosa kurudyō me'behuika'uyne. Kenere huairi ijje'po ijhuadikay. Konigti opudomey toto'taj huayakhue' huaka'eriomey doere huairi kurudyō bo'huadikapone.

<sup>22</sup> Diosen Nokirega' me'nopo'toenok opudomeytaj o'nona'po opudomey huaknopō'eritaj do'hua o'nona'nok aya'ada daka' yan'pee'ika'." Kenda Laodicea huaknopō'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

## 4

*Kurudyā' Diostaj "Dios huadakda o'ē. Aya'da o'ka'uyate." Huikudate on'tihuadpo veinticuatro huairitone' a on'batia'pakika'uyate. Kenda Juana o'pee'uyate.*

<sup>1</sup> Nogoka' kurudyō do ijmabopo akbogpe ekhuike' ijtiahuay'uy. A'nennada konig 'urua'nada trompeta Cristoa 'utta'da do'taj Juantaj mena'uyne. Onte'ti konigti mena'po:

—Iyo do'te behuatiak. Nogoknanada konigti o'ē'apo o'tiahuay'ea'apone. —Mena'uyne.

<sup>2</sup> Ijhuiti ehue' Diosen Nokirega' me'nopo'tōē'uyne. Kurudyō konig huairitone'en huahuad ijtiahuaymey. Apag Dios kenteda o'huadika'.

<sup>3</sup> Apag Dios senogda konig jaspe 'uruda huid kenpa'ti konig cornalina huidbed senogda o'ē, Apag Dios konig senognanada o'ika'. Nogyō nogyō huahuad huaneg 'urunanada togke' o'ē. Togke' senognanada konig esmeralda huid senognada o'ē.

<sup>4</sup> Kenpa'ti Dios huairien huahuad huatiokpe huaneg veinticuatro huairitone' on'bahuadika'. Huairien huahuadte huairitone' on'bahuadika'. Yereda yudtaj on'otika'po oro huakupetada e'ka' huakuot on'kuotika'.

<sup>5</sup> Diosen huahuadya' o'jbed o'hua'ika' kenpa'ti 'utta'da konig kurud ea' doa Juana ijpee'uy. Diosen huakkurupen Diosen siete Nokireg o'nika'po siete huakjeytone'onig o'nokpakika'.

<sup>6</sup> Dios Huairien kuruteda konig huaduyda konig vidrionig irida ijtiahuay'uy.

Kenpa'ti Apag Dios huahuad huaneg cuatro huanoeonhuahuika'eri o'nepo, huaso' huaneg huakpo on'tojka'.

<sup>7</sup> Huakkuruda huanoeonhuahuika'eri konig apetpetonig o'ē'uy. Bottaa'te konig vacanig o'ē'uy. Bapaa'te konig huabokerekkokonig o'ē'uy. Onte'ti botta' bottaa'tea' konig huatoposig e'yorepa' o'ē'uy.

<sup>8</sup> Kenomey cuatro huanoeonhuahuika'eri okajpe on'tōē. Nogtia nogtia huanoeonhuahuika'erien seis okajpe on'tojka'. Huaso' huaneg huakpo on'tojka'. Huanopo'yobeta' huakpo on'tojka'. Apag Diostaj o'nona'ika'po:

Onnayo kenpa'da huadak ijika', kenpa'da 'uruda ijika', Apag Dios. Onnayo kenpa'da huadak ijika', Apag Dios. Onnayo kenpa'da 'urunanada ijika', Apag Dios. Dios Huairi i'ē. Teynanada i'ika', Dios. Aya'nanada ka'dik i'ē. A'nennada i'noeonhuahuika'uy. Kenpa'ti oy i'noeonhuahuika'po. Nogoknadakon i'noeonhuahuika'apo, Apag Dios. Kenda cuatro huanoeonhuahuika'eria o'nona'ika'po, batikhue'da huame'noe sikyoere o'nona'ika'.

<sup>9-10</sup> 'Urunanada i'ene, Dios. Dakiti, Dios, o'na Dios Huairi i'ene, i'noeonhuahuika', Dios. Kenda onte'ti onte'ti onpayo' e'nonade'te veinticuatro huairitone' huikudate on'tibahuadpo Dios Huairi huanegte huikudate on'tibahuadpo oro huakupetada e'ka' huakuot Diostaj on'yokpo, Diostaj on'batadi'kea'po,

<sup>11</sup> Dios Huairi i'epo kenpa'da huadakkanada kenpa'da 'urunanada i'epo, onyo'da teyananada i'ē. Aya'ada kada'ike'. Konigepo aya'tada i'ka'uyate. Konigepo i'paknok aya'da o'ika', kenpa'ti i'pakpo aya'tada i'ka'uyate. Kenda veinticuatro huairitone' Huairi Diostaj o'nona'ika'.

## 5

*Beroba' kenpa'ti ovejasi'po Juana o'tiahuay'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' beroba' e'korig Dios Huairien huada'koba'pen o'tōepo beroba'tiojpen kenpa'ti huakiregpen e'madoya' ee' ijtiahuay'uy. Beroba'te sieteta' e'tiondapike' o'enok okkujhue'dik o'uy.

<sup>2</sup> Diosen huata' moneritaj ijtiahuay'uy. Teynanada o'jka'po,  
—¿Be'a huadaknopo'nada ya'e. Beroba' sieteta' e'tiondapike' okkujdik ya'ne? ¿Beroba'taj kan'tiahuaye'po be'a okkujdik ya'e? —Diosen huata'moneria' utta'da o'mana'uy.

<sup>3</sup> Ken beroba' be'api' nogtiapi' okkujhue'dikda o'nuy. Kuruderi, huadarieri soroktoeripi' en'uktada kan'tiahuaye'po be'api' okkujhue'dik o'nuy. Nogtiapi' okkujhue'dik o'nuy.

<sup>4</sup> Konigepo be'api' huadaknopo'nada yanetpi' ijnopoepo beroba'taj okkujdikpi' tiahuay-dikpi' bahuahuyhue'da ijjepe huakka'da ijhui'kuy.

<sup>5</sup> —Nogiti huikhue' ya'e. Judá aratbut nogtida teyda huairi o'epo konig León o'epo Huairi Daviden adhuea' huayayo o'epo cruzte huayakhue' mo'nigka'uyate. Kenpa'ti e'bueyada o'noyhuadpo huayakhue' mo'nigka'uyate. Konigepo sieteta' e'tiondapike' okkujdik o'e. Beroba'taj tikujdik o'e. —Nogtiada huairitone'a mena'uyne.

<sup>6</sup> Onpapayo' Diosere kenpa'ti cuatro huanoeonhuahuika'eri eretnopoyoda kenpa'ti huairitone' eretnopoyo ovejasi'ponig Jesús hua'ite o'boika'. Kentaj ijtiahuay'uy. Oro'tehuapa' o'nigarakuyate. Siroa e'tukka'en e'en' okjogde' o'epo ovejasi'po huakute siete huakupi kenpa'ti siete huakpo o'jka'. Siete huakpo Diosen Nokireg o'ne. Diosen Nokireg huabada huadaribayo ohua'e'ika'. Keyo aya'tada Diosa o'tiahuaypo o'nopoika'.

<sup>7</sup> Ovejasi'po Diostaj o'huahua'depo ken beroba' Diosen huada'koba'pen o'bae'uy.

<sup>8</sup> Beroba' e'ma'toede'te cuatro huanoeonhuahuika'eri veinticuatro huairitone'ere Ovejasi'potaj huikudate on'tihuadpo aya'ada huairitone'a arpa on'beta'po oro siropu' copa on'toepo, copate kenda 'uru'huje'da o'epo Diostaj huaknopoe'eria en'tiona'pakika' kenda Diostehuapa' huje'da o'jka'.

<sup>9-10</sup> Huabodikda on'batadi'kea'po:

Jesucristo i'e. Dakhuea' huaka'eria bo'arakuynok o'nen mimia o'nigoro'kpo huakka' aratbuttaj dakhuea' e'ka' i'manopo'yarea'po o'bae'uy. Nogda nogda aratbut, nogda nog hua'a huaa'eri, nogda nogda huakka' jak huaje'eri, nogda nogda huadaribayo huaje'eritaj o'baepo kenomeytaj Diosen huairi kenpa'ti Diosen sacerdote bo'yahuea'depo. Aya'tada huadariyo on'mana'ika'apo kenpa'ti on'ta'mona'ika'apo. On'batadi'kea'uy.

<sup>11-12</sup> Dios e'huaje'yo cuatro huanoeonhuahuika'eriere, huairitone'ere huakka'nada mil-lones Diosen huata'moneri ijbatiahuaypo kenpa'ti ijmape'emey,

Diosen Ovejasi'potaj on'nigarakuyatenok ke'na huairi teyda kae'po, aya'tada ta'mona'dik kaje'po, aya'da ke'neno'da kabae'po aya'da kanopoe'po, aya'tada teyda ka'dik kae'po, ke'nayo'da huadaknana'da o'e kan'manbatia'pakike'po, 'uru'nanada o'e. Aya'ada batia'pakdik o'nika'apo. Aya'ada huata'moneria' utta'da o'da'nok kenda ijje'e'uy.

<sup>13</sup> Dios Ovejasi'poere kenpa'da huadakda o'nika'. Dakiti. Ya'nona'ika'. 'Urunanada mo'ene. Teynanada mo'ene. Ya'nona'ika'.

Diostaj kenpa'ti Ovejasi'potaj nogok nogok yan'batia'pakonhuahuika'. Kenda aya'da en'da'te, aya' Diosa o'ka'uyatenig'a aya' kurudyo huaje'eria en'da'te, aya' huadariyo huaje'eria en'da'te, aya' soroktoyo huaje'eria en'da'te, aya' huahueyo huaje'eria en'da'te, do'hua ijje'e'uy.

<sup>14</sup> —Kenda kaje'. —Cuatro huanoeonhuahuika'eria o'da'uy.

Kenpa'ti veinticuatro huairitone' huikudate on'tihuadpo, "Dios 'uru'nanada o'e. Kenpa'da huadaknana'da o'kika'. Dios huanoeonhuahuika'eri o'e." O'da'uy. Kenda veinticuatro huairitone'a o'da'uy. Diostaj o'da'uy.

## 6

*Sieteta' e'tiondapike' Ovejasi'poa okku'uy.*

<sup>1</sup> Diosen Ovejasi'poa nogtida e'tiondapik ekkujted ijtiahuay'uy. Kenpa'ti:  
—Yatiak. Yatiahuay'. Cuatro huanoeonhuahuika'eria onokteteyo' utta'da eda'te konig kurud eapa' utta'da ena'te ijje'e'uy.

<sup>2</sup> Yereda caballotaj ijtiahuaypo ke'na caballote o'huadpo kumej o'toepo. Huayakhue' huaka'eri huakuot o'edepo huayakhue' e'ka'ta' o'pakpo nogtaj Diosen taka'taj huayakhue' ya'magkadhuahuika'apet. Kenda ijtiahuay'uy.

<sup>3</sup> Diosen Ovejasi'poa bottaa' e'tiondapik ekkujde'te

—Yatiak. Yatiahuay'. Bottaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te ijje'e'uy.

<sup>4</sup> Nogda caballo huabedte o'hua'. Ke'na caballote on'huadpo huaboro' siroda o'epo huadariere aratbut huayahuaya en'manoeyanhuahuika'te huayahuaya kan'barakike'po caballo huabedte huahaderitaj Diosa teyda ya'ea'apet.

<sup>5</sup> Diosen Ovejasi'poa bapaa' e'tiondapik ekkujde'te,

—Yatiak. Yatiahuay'. Bapaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te ijje'e'uy.

Caballo huasik ijtiahuay'uy. Ke'na caballote on'huadpo huata'huahuay'ea' huaba'a e'tog'e ijtiahuay'uy.

<sup>6</sup> Botta' botta' huanoeonhuahuika'eriomeyen huanopoya' ea'te ijpeepo,  
—Nogok sue'da aypo o'epo. Trigo nogkilotida huakka'teda ee'te nogme'noetida e'baa'huapa o'енок. Bapa' kilos cebadakid aypo huakka'teda ee'te nogme'noetida e'baa'huapa o'енок. Hueymey olivotaj okteghue' yane'. Kenpa'ti uva hueymeytaj okteghue' yane'. Ijpe'e'uy. Olivo huada konig huasihuaj huaka' o'e. Uva huada konig vino huaka' o'e.

<sup>7</sup> Diosen Ovejasi'poa botta' bottaa' e'tiondapik ekkujde'te,

—Yatiak. Yatiahuay'. Botta' bottaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te ijpe'e'uy.

<sup>8</sup> Caballo huayekon ijtiahuay'uy. Ke'na caballote en'huadte on'dikka'uy Huam-abueyika'apoeri. Ke'nenta'poyen konig kubarakonig ijtiahuay'uy. Ke'na o'paknok huakka'tada barakika'dik ya'neapet. Aratbut nogtaj nogtaj huayahuaya on'bahuadiaypo yan'barakonhuahua'po huakka'da yan'mabueyikapet. Kenpa'ti aypota' yan'kusitokpo yan'mabueyikapet, huakka' on'madigpakpo huakka'nada yan'mabueyikapet. Kenpa'ti toyahuehue'dikda huae'eria huakka'tada ya'mabatiarakikapet.

<sup>9</sup> Diosen Ovejasi'poa huabaniga' e'tiondapik ekkujde'te aratbutkudaken nokiregtaj ijbatiahuay'uy. Diostaj 'uhua e'nigbarakika' kutopa o'ika'. Kutopatoyo aratbut nokiregtaj ijbatiahuay'uy. Kenomeya Diosen hua'a on'manmadikika'uyng kenpa'ti Diosensi'po Jesucristotaj yoknopoe on'batia'pakika' nok kenomeytaj oknopohue' huae'eria on'barakuyate. Kenomey huaknopoe'erien nokiregtaj ijbatiahuay'uy.

<sup>10</sup> —Kenpa'da huadakkanada i'ika', Dios Huairi. Kenda ijka'apoy ea'nayo i'kika'ne. ¿Huadariya' oknopohue' huae'eria oro'omeytaj bo'arakuene. Kenomeytaj menokata castiga magka'dik ya'epo? —'Utta'da huaknopoe'erikudaken nokirega Diostaj o'nona'uy.

<sup>11</sup> Ken yereda yudtaj huaok Diosa o'bayokuy. Huaknopoe'erikudaktaj o'bayokuy. "Nogjitimon yan'nigika'. Nogok nogomey huaknopoe'eri huama'buy Jesucristotaj huanigpeika'eritaj huehuea' dakhuaapa kanakbarakene' daka'da yan'nigunhua'." Diosa o'mana'uy.

<sup>12</sup> Diosen Ovejasi'poa nogba'yo e'ayhua' e'tiondapik ekkujte doa e'tiahuayde'te huadari diga'da o'yegaponig, konig sikda yudtanig niokpo o'sikpakaponig, konig mimia'da puug o'bedpakaponig kenda ijtiahuaymey.

<sup>13</sup> Kenpa'ti konig huakka'da e'bapokte higuera huada burada diga'da on'dakotika', huakka'da on'dakotika' ken konigti huakka' siokpo kurudya' huadariyo o'bakotapetnig kenda ijtiahuaymey.

<sup>14</sup> Kenpa'ti beroba' o'korigonpo onte'ti tiahuayhue'dik o'ika' konigti kurud o'korigonpo onte'ti tiahuayhue'dik ya'epetnig kenda ijtiahuaymey. Kenpa'ti aya' huakupa nogyondakon yan'hua'apetnig, aya' huagkuta'mej nogyondakon yan'hua'apetnig kenda ijtiahuaymey.

<sup>15</sup> Aya'ada Diostaj on'me'pukpo huata' a'tiakaya'po huakogyo yan'iregapat kenpa'ti sipana'kupatoyo yan'iregapat. Gobierno huairi, huakupe huairi, sorotataj huairi, huamata'moneri huairi, huanaba'ere aya'ada yan'iregapat. Huakupataj huidtone'taj ona'po:

<sup>16</sup> —Oro'omeytaj bo'tibuka' huidtone'. Diostaj mokirega'. Ovejasi'poa castiga e'magka' mokirega'. —Huakupataj huidtone'eretaj ya'nona'apet. Kenda ijpeemey kenpa'ti ijtiahuaymey.

<sup>17</sup> Oy aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa kenpa'da castiga ya'magka'apet. Diostaj be'api okmonhue'dik o'ne.

## 7

*Israel aratbuttaj o'batimadoya'uy. Diosen aratbut o'ne kan'matinopijke'po o'batimadoya'uy.*

<sup>1</sup> Nogok botta' botta' Diosen huata'moneritaj do Juan ijbatiahuaymey. Huadariyo adyon nogyon nogyon en'bote ijbatiahuaymey. Bapoka huadarite bapokhue' yae', e'pogte bapokhue' yae', kenpa'ti ohueyte bapokhue' yae' Diosen huata'moneria e'bapoktaj ya'nona'apet.

<sup>2</sup> Nog Diosen huata'moneritaj ijtiahuaymey. Keya' niokpo orokika'yen o'tiakpo "In Diosensi'po o'e," huatimadoya' o'totiak. Huatimadoya' Dios huanoeonhuahuika'erien huadik huaka' o'e. Ke'na huata'moneria 'utta'da ya'mana'apet. Botta' botta' Diosen huata'moneri ene'te 'utta'da ya'mana'apet. Botta' botta' Diosen huata'moneritaj Diosa o'bateypaka'denok ke'poda ogka'dik ka'nike'po, huadaritaj e'pogeretaj ke'poda ogka'dik ka'nike'po, kenomeytaj 'utta'da o'mana'po,

<sup>3</sup> —Huanoyte Diosen huanigpeika'eritaj "In Diosensi'po o'e," timadoyahued ee'ted ke'poda ogkahue' yane'. Huadaritaj e'pogtaj ohueytapi' ke'poda ogkahue' yane'. —Botta' botta' Diosen huata'moneritaj 'utta'da ya'mana'apet.

<sup>4</sup> Huanoyte "In Diosensi'po o'e," e'timadoya'de' inega' o'batimadoya'e'uyatenig huadik ijpee'uy. Ciento cuarenta y cuatro mil aya'tada Israel aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.

<sup>5</sup> Doce mil Judá aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Rubén aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Gad aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.

<sup>6</sup> Doce mil Aser aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Neftalí aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Manasés aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.

<sup>7</sup> Doce mil Simeón aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Leví aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Isacar aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.

<sup>8</sup> Doce mil Zabulón aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil José aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Benjamín aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Kenda ijpee'uy.

*Dios e'huage' huanegte huakka'ada ogkupopakpo on'bopo yere yudtaj yan'otapet.*

<sup>9</sup> Nogok kurudyō Dios e'huage' huanegte huakka'nada aratbuttaj ijbatiahuaymey. Kenomey aya' huadarierida huage'eri o'neme', aya' aratbutda nogerida o'neme', aya' nogpa'da huaa'pakeri o'neme', aya'ada Dioste Ovejasi'pote huakkurupen yan'batoboapetnig ijtiahuaymey. Huakka'nada o'nenok madikahue'dik ya'neapet. Yudtaj yereyo' on'otpo konig yan'matōeapet.

<sup>10</sup> Aya'ada 'utta'da o'dapo:

Oro'omeyen Dios o'epo Dios Huairitaj aya'ada nigpeika'dik o'ne. Dakhuea' e'ka' huananopo'yarea'eri o'epo Ovejasi'poerea huamanoanhuahuika'eri o'e. Ke'nayo'da dakhuea' huaka'eritaj o'manopo'yarea'ika'. 'Uta'da yada'apetnig.

<sup>11</sup> Dios Huairi e'huage' huanegte cuatro huanoeonhuahuika'eri kenpa'ti huairitone' o'nika'po. Huairitone' e'nahuika' huaneg aya'ada Diosen huata'moneria on'tibopo Diostaj o'deretpakpo on'tihuedpo sorokyo ogkokbetpo yada'apet:

<sup>12</sup> Kenda, Dios huadakanada o'ika'. Ka'nonike'. Diosnayo 'urua'nanada o'ika'. Ka'nonike'. Diosnayo aya'da i'nopogene. Ka'nonike'. Dakiti, Dios. Ka'nonike'. Diosnayo huadakanada o'ika'. Kanonike'. Diosnayo teyda o'epo aya'da ka'dik o'ika'. Ka'nonike'. Kenpa' ka'kike'. Yada'apetnig ijtiahuaymey.

<sup>13</sup> —¿Inomey yudtaj yereda e'baot o'nenig be'a ya'ne? ¿Meya' yan'tiakpo ya'ne? Huairitone'a nogtiada do'taj mename'ne. Do'taj Juantaj mename'ne.

<sup>14</sup> —On i'nopogene, Huairi. —Yona'mey.

—Inomey Diostaj moknopōepo pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'uy. Moknopōepo okbatikhue' o'nepo pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'uy. Diosensi'po konig ovejasi'po o'manigbuey'uynok kenomeyen dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'uyate. Dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'uyate. 'Urunopoa' o'magka'uyate.

<sup>15</sup> Konigepo Diosyo o'nika'po, huame'noe sikyoeere okbatikhue'ada on'nigpeika'po Diosen jakyo kente Dios o'ika' on'nigpeika'. Dios kenomeyere o'ika'po o'batioka'ika'.

<sup>16</sup> Onte'ti pai'da kusitokhue'da o'neonhuahuika'apo. Onte'ti "Diga' maymaya' ij-jay." Ahue' o'neonhuahuika'apo. Onte'ti niokpoa kenomeytaj diga'da batita'tehue' o'neonhuahuika'apo. Onte'ti diga'da 'ukpakhue' o'neonhuahuika'apo.

<sup>17</sup> Diosen Ovejasi'po Jesúsas Diosere onteteyo' kenomeytaj daka' o'batiokadhuahuika'po konig ovejasi'potaj o'matōe'onhuahuika'po konig e'manoanhuahuika' hue'ey sipajyo o'batohua'ika'. Kenpa'ti Diosa kenomeyen huakpota'hue' o'baktihueyke'apo. Onte'ti suhue' ehue'da o'neonhuahuika'apo. —Huairitone'a nogtiada mename'ne.

## 8

*Sietea' e'tiondapik ekkujde'te oro siropuya' e'bapak 'uru'huje'da Diostajo'tibehuiukuyate.*

<sup>1</sup> Ovejasi'poa beroba' sietea' e'tiondapik ekkujde'te konig ijhue'mon konig una hora pokhue' sigpi' a'pakhue'da o'nepo kurudyō Diosya'.

<sup>2</sup> Siete Diosen huata'moneri Diosere o'nepo Diosen huakkurute en'mabote ijbatiahuaymey. Diosa siete trompeta ya'bayokapetnig.

<sup>3</sup> Kenta' nogtida Diosen huata'moneri ya'tiakapet. 'Uhua Diostaj huanigmahuiga' kutopate o'tibopo oro sirobaeg huakka' 'uru'huje'da huasihuaj e'nigbakpaka' o'edepo ya'tohua'apet. Nog oro kutopate Dios huakkurute 'uru'huje'da Diostaj ya'nigbakpakapet. Diosen huaknopōe'eriomey e'nigtiona'pakte kenokti 'uru'huje'da ya'nigbakpakapet.

<sup>4</sup> Ken oro sirobaeg Diosen huata'moneri o'bapadpo, 'uru'huje'da o'nigbakpaka'po 'uru'huje'da e'sihui' Diosyo ya'nigbehuikika'apet. Diosen huaknopōe'eri on'tiona'pakpo konig 'uru'huje'da Diosyo e'tiona'pakhuje'kon ya'nigbehuikika'apet.



<sup>5</sup> Nogok Diosen huata'moneri oro sirobaeg o'toqpo 'uhua huanigarak kutopaya' ta'ak e'nigbakpak o'etupo oro sirobaeg o'tihueda'po huadariyo keya' castiga huamagka' ta'ak ya'enapet. 'Utta'da kurud yaa'apet. 'Utta'da bapoka eapa' yaa'apet. Kenpa'ti diga'da ya'ojbedapet. Huadariakon ya'jyigapet. Kenda ijtiahuaymey.

*Siete trompeta yaa'apet.*

<sup>6</sup> Ken siete Diosen huata'moneri siete trompeta on'hapadpo huabogte a'toka'deya'po on'toqpo.

<sup>7</sup> Diosen nogtia'da huata'moneri trompetate e'mogde'te huadarite huabada ore'okda ya'batikotapet. Huadarite huabada ta'ak e'bakpak mimionokpared kurudya' ya'batikotapet. Huadaritaj huakka'tada ya'bakpakapet, huakhuaraka' huadari ya'meyapet. Kenpa'ti huakhuaraka'tion ohueytaj ya'meyapet. Kenpa'ti huakhuaraka' mirebakon ya'meyapet.

<sup>8</sup> Diosen huata'moneri nogakon botaa' trompetate e'mogde'te huakupatone'a o'bakpakpo e'pogtone'taj e'tienpa' ya'tikotapet. E'tikotde'te bapaa'tea' e'pog hue'ey mimida ya'eapet.

<sup>9</sup> E'pogyo huae'eri huakka'nanada bapaa'tea' ya'mabueyapet. Huakka'nanada bapaa'tea' barcotone' ya'batakotapet.

<sup>10</sup> Diosen huata'moneri nogakon bapaa'tea' trompetate e'mogde'te huaboro' siokpoada kurudya' ya'batikotapet. Diga'da o'bakpakpo huadarite ya'batikotapet. Nogyo nogyo nog huahue' nog huahueyo ya'batikotapet. Konig bapaa'tea' huahuete hue'ey enhuipoika'yo ya'batikotapet.

<sup>11</sup> Kenda huaboro' siokpo o'dikka' Ajenjo. Ajenjo pai'nanada huaean o'e. Huakka'da huahue' kenpa'ti poso hue'ey pai'da o'eandenok huakka'da aratbut yan'mabueyapet.

<sup>12</sup> Diosen huata'moneri nogakon botta' bottaa'kon trompetate e'mogde'te huakhuaraka' niokpotaj puugtaj siokpotaj dakhuea' ogka'nok huakhuaraka' puug huakhuaraka' siokpo huakhuaraka' niokpo yasikon'apet. Konigepo huame'noe sikkiregmon sue'da ya'ta'tika'apet. Sikkiregmon sikyokon ya'eapet. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>13</sup> Kurudyo eretnopoyo konig e'yore'te nog Diosen huata'moneritaj ijtiahuaypo kenpa'ti ijpeemey. 'Utta'da oa'po:

—Ee'... dakhuea' huaka'eri pai'nanada ya'neapet. Dakhuea'da o'manigeapo. Nog bapa' Diosen huata'moneria a'ti trompetate e'mogde'te diga'da pai'nanada yan'nopo'eapet. Diosen huata'moneria 'utta'da oame'.

## 9

<sup>1</sup> Nogakon huabanigaa' Diosen huata'moneri trompetate e'mogde'te Diosen huata'moneri siokponig huadariyo e'kotte ijtiahuaymey. Sorokkogyo adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo huakhuike' llave ya'eapet.

<sup>2</sup> Sorokkogyo dakhuea' huaka'erikudakenbayo yakhuike'apet. Ekhuikedete huakka' e'sihui'sikda o'orokika'po, konig huaboro'nanada ta'ak huakka'da e'sihui'sikda o'epo kurudtaj sikkiregnada ya'ea'apet. Niokpotakon sikkiregmon sue'da ya'ta'teapet.

<sup>3</sup> E'sihuiya' tegkeresonig diga'da o'bahua'po huadaribayo nogyon nogyon yan'bahua'apet. Kenpa'ti tegkeres konig to'tid diga'da o'bahuekika' konigtikon tegkeres yan'bahuekapet.

<sup>4</sup> “Huadarite miretaj huakpiburataj ohueytapi' dakhuea' ogkahue' yane'ti'. Diosen o'e e'timadoya' ehue' e'huae'tayo'da diga' yamagkati'.” Tegkerestaj Diosen huata'moneria ya'mana'apet.

<sup>5</sup> Huabaniga' puuga' tiriodhuahuika'dik ya'neonhuahuika'apet. Mabueyahue'dikada yaka'apet. Konig to'tid diga'da o'bahuekika' konigti kenomey tegkeresa diga'da yan'bahuekonhuahuika'apet. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>6</sup> Kenoka' tegkeresa konig to'tid diga'da o'bahuekpo e'bahuekonhuahua'te aratbut e'bueyta' e'eretpakada bueyhue'dik o'neapo.

<sup>7</sup> Tegkeresonigtaj ijtiahuaymey. Konig ya'eapetnig ijmanbatia'pakapoy. Konig caballos taka'taj a'bahuahua'deya'po daka' yabakka'apet. Konig a'barakya'po o'bahuahua'po ken huatioka' on'otpo konig oro huakuot o'kuotpo, tegkeres e'eda aratbutkokonig o'epo

<sup>8</sup> tegkeresenukuhij konig ettone'kuhujonig o'epo, kenpa'ti hua'id apetpetidonig o'epo, <sup>9</sup> huaso'taj o'tiokka'po, siropeg o'beta'po okaa' 'utta'da oa'. Konig carro caballoa o'oroapo o'totokpo taka'taj a'barakya'po idada o'huahua'po carro'ia' 'utta'da oa', konigti tegkeres okaa' 'utta'da yaa'apet.

<sup>10</sup> Konig to'tid huasig'a diga'da bahuekdik o'epo aratbuttaj diga'da maya'dik o'epo huabaniga' puug diga'da mayanhuahua'dik ya'eapet.

<sup>11</sup> Sorokkogyo dakhuea' huaka'erikudaken huata'moneri huairi tegkeresen huairikon o'epo, Hebreoen hua'a o'dikka' Abadón. Griegoen hua'a o'dikka' Apolión. Ke'na huabarak-eri o'jka'.

<sup>12</sup> Huakkuruda dakhuea' huaka'eri pai'nanada on'manopo'edepo, onte'ti botaa' pai'nanada yan'manopo'eapet. Ijtiahuaymey.

<sup>13</sup> Ken, Diosen huata'moneri nogbayo e'ayhua' trompetate o'mog'uy. Oro kutopa Dios e'huag'e'yo o'huadpo botta' botta' huakupi ehua'nopoya' ea'pak ijpeemey.

<sup>14</sup> —Huaboro'huēda Eufrateste botta' botta' Diosen huata'moneritaj e'matinukue'taj kan'hua'epo yabatikuj. —Nogbayo e'ayhua' huata'moneritaj Diosa ona'uy. Nogbayo e'ayhua'a huata'moneria trompeta o'tog'uy.

<sup>15</sup> Ken botta' botta' Diosen huata'moneri huakka'tada huadariyo aratbuttaj huakhuaraka' kan'barake'po ya'batikujde'apet. E'barak horataj, e'barak huame'noetaj, e'barak puugtaj, e'barak huabayoktaj on'nige'onhuahua'de'uyate.

<sup>16</sup> Botta' botta' Diosen huata'monerien sorotataj caballote on'bahuadpo huakka'nanada ya'neapet. Sorotataj caballote on'bahuadpo doscientos millones ya'neapet, kenda ijpeemey.

<sup>17</sup> Huakka'nanada caballote sorotataj en'bahuadte ijbatiahuaymey. Konig o'eme'nig o'nonbatia'pakapone: Sorotataj caballote on'bahuadpo sirokusibega huakagkata' on'tiokika'po, sirokusibeg nogpa' nogpa' e'tihuit huabeda kihuea eyakon o'eme'. Caballoenku konig apetpetkuonig o'epo caballokittaya' ta'akonig ya'orokapet. E'sihui'ere ya'orokapet. Kenpa'ti a'matihuitog'onig juknanada ya'orokapet.

<sup>18</sup> Konig castiga o'magka'po caballokittaya' ta'akonig o'orokpo o'mameypo, e'sihui'ere a'matihuitog'ereanig aratbuttaj castiga o'magka'po huakka'nanada on'mameypo yan'mabueyapet. Aratbut huadariyo huakhuaraka' yan'mabueyapet.

<sup>19</sup> Caballokittaa barakdik ya'neapet. Caballo huahuepaakon barakdik ya'neapet. Huahuepa bihuonig o'epo huakua huabueya'da diga' maboke'dik ya'neapet.

<sup>20</sup> Nogomeytajnayo caballoa barakhue' ee'tada Diostaj e'nopo'korea'ta' pakhue'da ya'neapet. Kenpa'da dakhuea' ogkika'po batikhue' ya'neapet. Toto'taj diga'da on'pakika'po batikhue' ya'neapet. Oro diosa' e'ketka' o'deretpakika'po batikhue' ya'neapet. Kenpa'ti nog dios e'ketka' plata e'ka', siro eytada e'ka', 'uru huid dios e'ketka', hueymey'en dios e'ketka' nama'da o'deretpakika'nig'a dios e'ketka' noehue' ee'tada tiahuahue'dik ee'tada peehue'dik ee'tada hua'ehue'dikpi' ee'tada yan'pakika'apet.

<sup>21</sup> Kenpa'ti kenomeyakon on'huadiaypo on'barakika'po e'nopo'korea'ta' pakhue' o'nepo. Kenpa'ti tidig e'magka'ta' o'deretpakpo batikhue' ya'neapet. Nogta nogta e'bakdejta' o'deretpakpo batikhue' ya'neapet. Kenpa'ti yan'bereika'apet. Kenda ijtiahuaymey.

## 10

*Diosen huata'moneria beroba'si'po ya'bapadapet. Kenda Juana o'tiahuayuyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' nog Diosen huata'moneritaj ijtiahuaymey. Teynanada o'epo kurudya' o'huarakpo, konig 'uru e'sihui'a e'otonig o'epo kenpa'ti ke'nenkute togke' o'bopo. Konig niokpo ke'nenkok eynanada ya'eapet. Kenpa'ti ke'nen huabopi konig ta'ak e'bakpak oknonig ya'eapet. Ken konig Diosen huata'moneria ee'te ijtiahuaymey.

<sup>2</sup> Beroba'si'po e'bokhuike' o'bapadpo, huada'ko'ipen e'pogte o'bopo, ope'to'ipen huadarite ya'boapet.

<sup>3</sup> Diosen huata'moneria 'utta'nanada o'okoy'uy. Konig apetpet 'utta'nanada e'huikpa' ke'na ya'okoy'apet. E'okoyde'te sietea' kuruda 'utta'nanada yaa'apet.

<sup>4</sup> Kenoka' sietea' kurud ea'te huaboa'da a'madoyay' e'nopoete kurudya' Diostaj ijpeemey:

—Kenda sietea' kuruda ea'te soatayo' yadiktog' madoyahue' yag'. —Diosa mename'ne.

<sup>5</sup> Kenpa' enade'te ke'na Diosen huata'moneri e'pogte huadarite o'ibopo kurudyo Diostaj huada'kopen o'ba'tepo

<sup>6</sup> buttida ijjay. Diosa do'taj me'peene. Dios o'noeonhuahuika'apo. Diosa aya'tada o'ka'uyate. Kurudtaj huadaritaj e'pogtaj o'ka'uyate. Aya'da kurudyo huag' Diosa o'ka'uyate. Aya'da huadariyo huag' Diosa o'ka'uyate. E'pogyo aya' huag' o'ka'uyate. Buttida ijjay. Diosa kenda o'nopoē.

—Nogiti ijhue' ngehue'dik mo'eapone. Ida o'eapo.

<sup>7</sup> A'ti sietea' Diosen huata'moneri huaboa' trompetate e'mogde'te kenda ijka'apoy Diosen huanigpeika'eri e'eada huamanbatia'pakeritaj Diosa o'mana'uyatenig kenda Diosa ijka'deapoy. Konig soatayo' Diosa e'nopoē' kenda nopoēhue' o'nika'uyunig. Kenda a'ti Diosa o'ka'deapo. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>8</sup> Kurudya' Diosa ena'te onte'ti ijpeepo,

—Diosen huata'moneri ken e'pogte huadaritere o'ibonigtaj yahuahua'. Ke'nenba'te beroba' e'bokhuike' o'toenig yabae'. —Mename'ne.

<sup>9</sup> Diosen huata'moneritaj ijhuahua'po, “Beroba'si'po beyok,” yona'mey.

—Ine yabape'. Huakittaya' setda konig ay'moro'noea' i'nounapone. Dakda o'ea' i'nopeapone. Hua'aypoya'nayo pai'da o'epo. Diosen castigaba' o'e i'nopeapone. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>10</sup> Ken, beroba'si'po ijba'epo ijapemey. Huakittaya' setda konig ay'moro'noea' ijnounmey. Ijyekdepo hua'aypoya' pai'nada ijnoeatomey.

<sup>11</sup> —Huakka'nada aratbut, nogda nogda huadaribayo huage'eri, nogda nogda hua'a huaa'pakeri, huadaribayo gobierno huairikon konig o'epo onte'ti manbatia'paktik i'ne. —Diosen huata'moneria mename'ne.

## 11

*Diosen botta' huamanbatia'pakeritaj o'manigmadoya'uyate.*

<sup>1</sup> Kenoka' jak huadik hueypi menpiyokme'.

—Yahuahua'. Diosen jakyo huahuahua'. Diosen jaktaj yadikti'. Kenpa'ti kutopataj yadikti'. Jakyo meniga' Diostaj on'ngtiona'pakika'yamadikati'.

<sup>2</sup> Jak kurute nog aratbut ika'dik o'neapo. Kenta' kurutenayo tidikahue' yae'. Esoeria Diosen huakka' jak Jerusaléntaj on'barakonhuahua'apo. Dakhuea' on'magkadhuahua'apo. Cuarenta y dos puug aya' me'noeda on'magkadhuahua'apo.

<sup>3</sup> Do'taj Diostaj mentia'pake'po botta' huamanbatia'pakeri ijmata'mona'apoy. Jerusalén huage'eritaj ijmata'mona'apoy. Mil doscientos sesenta huame'noe do'taj botta' huamanbatia'pakeria mentia'pakonhue'po ijmata'mona'apoy. Konig pai'da huage'erien yudtaj konig sako yudtaj on'otonhuahua'apo. —Diosa mename'ne.

<sup>4</sup> Inomey botta' huamanbatia'pakeri konig botta' olivo hueymey o'ne. Konig botta' huakjey Diosen on'manopoeanhuahuika'po. Inomey botta' huamanbatia'pakeritaj Diosen Nokirega' o'manopo'toepo Dios Huairitaj on'manbatia'pakonhuahuika'apo.

<sup>5</sup> Kenomey Diosen botta' huamanbatia'pakeritaj be'api' dakhuea' e'magka'ta' e'paknayo dahuea' a'magkaya'po huage'eritaj on'mahuigapo. Huamanbatia'pakeri huakittaya' ta'ak o'oroka'po kenomeyen taka'taj kenpa'da on'mahuigapo. Ken koniga yan'mabueyapet.

<sup>6</sup> Kenoka' Diostaj on'manbatia'pakonhuahua'po, Diosa botta' huamanbatia'pakeritaj o'bateypaka'ika'apo Diostaj en'manbatia'pakonhuahua'te kurudtaj yakhuik ena'nayo huihue'dik o'unhuahua'apo. Kenpa'ti e'paknayo huage'eytaj mimiakon yahuea'dik o'nea'apo. Kenpa'ti huadrieri aratbuttaj nogda nogda pai'da manopo'e'ika'dik o'nea'apo. Ke'poda castiga magka'dik o'neapo. Menokapi' on'pakpo magkika'dik o'neapo.

<sup>7</sup> Ken on'manbatia'pakonhuahua'depo en'kuhuitde'te. Ke'na toyahuugkahue' huage'erionig huiyokda o'epo sorokkogy'a' adteda dakhuea' huaka'erikudakenbaya' o'matiorokdepo. Botta' Diosen huamanbatia'pakeritaj a'barakya'po o'magka'po o'barakapo.

<sup>8</sup> Jerusalényo huakka' jakyo dagte Diosen huamanbatia'pakeri e'bueyso' on'huedonhua'apo. Kenda huakka' jakyo aratbut dakhuea' huakka'eri o'nika'po, Diostaj pakhue' o'nepo konigti Sodoma huakka' jakyo dakhuea' huakka'eri o'nyuate. Kenpa'ti konigti Egiptobayo dakhuea' huakka'eri o'nuyate. Keyo Jerusalényo e'bueyso' on'huedonhua'apo. Ken konigti huakka' jakya'tion oro'omeyen Huairia cruzte mo'nigbuey'uyate.

<sup>9</sup> Botta' huamanbatia'pakeritaj e'barakde'te bapa' huame'noe nogme'noe okta'pete huakka'nanada aratbut e'bueyso'taj on'so'tiahuayonhua'po nogbayo nogbayo huage'eri nog hua'a nog hua'a huatoe'eri huakka'nanada on'so'tiahuayonhua'apo. “Bakubarakkahue'yane'.” On'mana'apo.

<sup>10</sup> Botta' Diosen huamanbatia'pakeritaj huakka' aratbut e'peeta' pakhue' o'nika'po. Botta'a bueyhued o'nepoed Diostaj on'manbatia'pakika'po aratbuttaj pai'da on'manopo'egkika'nok nogok en'bueyde'te dakhuea' huakka'eria huakka'da on'durugpakatu'apo. Huayahuaya katetehue' on'bayokeapo.

<sup>11</sup> Bapa' huame'noe nogme'noe okta'pete e'bueyso' en'huedonhua'de'te Diosen Nokirega' o'manopo'toepo o'manoyhuada'apo. Hua'ite on'boapo. Kentaj huakka'nanada on'tiahuayapo. On'tiahuaydepo huakka'nanada on'mamididapo.

<sup>12</sup> Nogok kenomeya' botta' huamanbatia'pakeria kurudya' on'peepo,

—Iyo yan'tiak. Kutayo yan'behuik. Ena'te on'peepo.

Ken on'peepo kurudyo e'sihuiyo en'behuikte kenomeyen taka'a yan'batiahuaya'apet.

<sup>13</sup> En'behuikte huadari diga'da o'iyegapo. Jerusalényo huakka' judio aratbut sorok jakyo ene'te o'mahuekpo o'manbetapo. Sorok jak huakka' konig nog huakhuaraka' diez jaktion o'mahuekpo. E'iyegte siete mil aratbut huakka' jakyo huage'eri yan'mabueyapet.

Nogomeya huakka'ada on'me'pukpo "Dios kurudyo huag'eri huadakda o'e. Teynanada o'e." On'batia'pakapo.

<sup>14</sup> Botaa'tea' dakhuea' huaka'eri pai'nanada on'nopo'ede a'timon bapaa'tea'kon pai'nanada on'nopo'epo.

*Siete'a trompetate o'mogapo.*

<sup>15</sup> Siete'a Diosen huata'moneria trompetate e'moge'te ijpeemey. 'Utta'da kurudya' ea' ijpeepo:

Oro'omeyen Dios Huairi ke'nen Cristoere huakhuairi o'nedepo Diosayo'da kenpa'da huairi o'eonhuahuika'po o'mana'onhuahuika'apo. Kenda ijpeemey.

<sup>16</sup> Diosen huakkurute huairi huahuadte on'huadika'po veinticuatro huatone' huairia on'huadika'po Diostaj on'tihuedpo o'deretpakpo

<sup>17</sup> o'nona'po,

Dakiti Dios Huairi. Teyda i'ene, Dios. Aya'da ka'dik i'ene. Aya'enda huairi i'ika'. A'nennada i'ika'uyate. Oyda kenpa'ti i'ika'. Nogokkon i'ika'apo. Huaboa'da konig teynada i'epo aya'tada teyda i'manika'apo.

<sup>18</sup> Ontaj diga' bo'huadiayika'uyne. Huakka'ada nogbaya' nogbaya' huag'eria diga' bo'huadiay'uyng'a oynayo on Dios i'epo dakhuea' huaka'eriomeytaj diga' i'bahuadiaypo e'bueyomeyeretaj castiga i'magka'apone. Kenpa'ti oynayo o'nen huanigpeika'eri, kenomey o'nen hua'a daka' on'manbatia'pakika'uy, kenomeytaj 'urua'da dakuapa i'bayokapone. Kenpa'ti kenomey ontayo'da aya'da on'nigpeepo ogkika'uy. Kenpa'ti o'nendiktaj huakka' on'pakuynok 'urua'da dakuapa i'bayokapone. Huasi'potaj huatone'eretaj huanaba'taj huairitaj 'urua'da dakuapa i'bayokapone. Kenpa'ti huaboa'da aratbuttaj dakhuea'da huaka'eriomeytaj kenpa'da i'barakapone.

<sup>19</sup> Kenoka' kurudyo Diosen jak okhuikepo, "Kenda do'hued Israel aratbuttaj ijka'apoy," Diosa o'mana'uyng kenda e'madoyade' huaenokteg caja'poyo Diosen jakyo on'tiahuaypo ken en'tiahuayde'te o'ojbedpo, kuruda ya'aapet kenokti huadari ya'iyegapet kenpa'ti ore' ya'kotapet. Kenda ijtiahuaymey.

## 12

*Ettone'taj kenpa'ti huamayuekeri bihuitone'taj kurudyo Juana o'tiahuay'uyate.*

<sup>1</sup> Kurudyo ka'tihuay: Ettone' eyda konig niokpo o'epo, konig puugte o'bopo, doce siokpo konig huakuot ya'kuotapet.

<sup>2</sup> Bogdakhue' o'epo o'si'popakpo pai'da o'nopo'epo ya'sagkia'eapet.

<sup>3</sup> Kurudyo onte'ti ka'tihuay: Huabed huamayuekeri bihuitone' ya'eapet. Sieteku diez huakupi ya'eapet. Sietekute siete huairi huakuot ya'kuotapet.

<sup>4</sup> Huahuepa'a kurudya' huakka'tada siokpotaj o'batotokpo siokpo huakhuaraka' o'batotokpo huadaryo ya'maenapet. Ettone'kokpen huamayuekeri bihuitonea yakboapet. E'yobedete yobedtaj a'yueky'a'po yakboapet.

<sup>5</sup> Ken ettone'a huabokereksi'po yasi'popakapet. Ke'na huasi'poa aratbuttaj nogba nogbayo aratbut huairitaj aya'tada teyda ya'mana'ika'apet. Konig siropa o'badapdo teya'nanada ya'mananhua'huika'apet. Huasi'potaj o'etupo Diosyo ya'tobehuiakapet.

<sup>6</sup> Ta'ba bahue' ee'yo kenpa'ti aratbut bahue' ee'yo kenteyo ettone'a yakhua'apet. Keyo aypopi' hug'eypi' katapi' kabae'po Diosa huakkuruteda ya'nigka'apet. Keyo mil doscientos sesenta huame'noe aypo ya'beyokika'apet.

<sup>7</sup> Kenoka' kurudya' on'barakpo, Diosen huata'moneri huairi Miguel o'epo Miguelen huata'moneriere diga'da on'barakpo huamayuekeri bihuitone'taj diga'da on'barakpo, huamayuekeri bihuitone'en huata'moneritakon yan'barakapetnig kenda ijtiahuaymey.

<sup>8</sup> Huamayuekeri bihuitonea menpa' huayakhue' magkahue'dik o'maepo kurudya' ok-bahua'dik ya'neapet.

<sup>9</sup> Ken konig huamayuekeri bihuitone'taj yan'maenapet. Kurudya' yan'maenapet. Ke'na a'neneri bihuitone' konogda o'dikka' toto' kenpa'ti Satanás. Ke'na huadariere aratbuttaj aya'tada dakhuea' kagke'po nama'da o'manika'. Ke'nen huata'moneritaj kenpa'ti kentaj huadaryo yan'maenapet. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>10</sup> A'timon kurudya' 'utta'da ea' ijpeemey:

—"Dakhuea'da ogkika'." Oro'omeyen huama'buy noga huaknopog'eritaj o'batia'pakpo toto'a Diostaj o'bahuua'ika'. Huame'noe kenpa'ti sikyo o'bahuua'ika'. Kurudya' kentaj o'nendenok oy aya'ada huaknopog'erimey Diostaj on'nopo'yaredepo, oy Diosa teynanada o'epo ke'nen taka'tone'taj diga' o'magka'depo, oy Dios Huairiyo'da ke'nen Cristoere aya' huag'eritaj o'mana'ika'apo. Kenpa'ti oro'omey huaknopog'eri Diosensi'po o'ene.

<sup>11</sup> Huakka'ada Jesucristoen huaknopog'eri e'bueyta' me'pukhue' o'nika'. Diosa e'paknayo bueydik o'ey, on'nopo'epo kenpa'ti konigepo Jesucristo Diosen Ovejasi'poa

o'manigbuey'uyate, ke'nen mimi mo'nighua'uy, o'noknopog'e'nok kenpa'ti "Jesucristoen huaknopog'eri o'ey." On'batia'pakika'po nama'da huaa'eri toto'taj huayakhue'ogkika'.

<sup>12</sup> Kurud kenpa'ti kuruderi kan'durugpakike'. Huadariyo kenpa'ti e'pogyo huag'eri ke'poda pai'da mo'nopo'eonhuahuika'aponok toto'a opudomeytaj digada magkadhuahua'apone. Opudomeytaj on'huahuarakdenok sue'da ijhue'mon magkadhua'dik ijje'apoy o'nopogpo diga'nanada bo'huadiyapet. Kenda ijje'emey.

<sup>13</sup> "Kurudya' me'endene." Huamayuekeri bihuitone'a o'nopog'edepo ettone'taj ya'tahua'apet. Ke'na ettone' o'si'popakuynigtaj ya'tahua'apet.

<sup>14</sup> Bihuitone'taj bidteda okmondik ka'e' konig aratbut bahue' e'ika'yo ta'ba ehue' e'ika'yo kabode'po konig hua'dik ka'e'po ettone'taj sigtone' botta' okajpetone' ya'yokapet. Keya' ayo o'baudhuahua'apo. Bapa' huabayok e'tionpok ayo o'baudhuahua'apo.

<sup>15</sup> Huekuruu ettone'taj kaoye'po kata'kotepo bihuitone'a konig huekurutone' huakittaya' ya'hue'ogka'apet.

<sup>16</sup> Ettone'taj soroka o'tihuapokpo konig sorok okhuikepo ettone'taj ta'kotahue' ka'e'po huekurutone' sorokyo yakhuekudapet.

<sup>17-18</sup> Konigepo huamayuekeri bihuitone'a ettone'taj diga'da o'huadiaypo nog huasi'po ettone'en huayayotaj ya'bahuahua'apet. A'barakya'po ya'bahuahua'apet. Kenomey ettone'en huayayo Diosen hua'a on'nigpeika'po kenpa'ti Jesucristotaj o'noknopog'epo, "Jesucristo Diosen Huasi'po o'e." On'batia'pakika'. Kenomeytaj toto'a a'barakya'po ya'bahuahua'apet.

## 13

### *Botta' monstuo huiyoknanada huag'eritone'taj ijtiahuaymey.*

<sup>1</sup> E'pog kuhuadte do Juan ijbopo huiyoknanada huag'eritone' e'pogya' e'orokte ijti-ahuaymey. Siete huaku kenpa'ti diez huakupi o'epo, aya' huakupi konig gobierno huairien huakuot o'otpo kenpa'ti huakute Diostaj tahuirigdika'da e'timadoya' o'eme'.

<sup>2</sup> Ke'na huiyoknanada huag'eritone' konig apetpettone'onig o'epo hua'i konig ahua- tone'ionig o'epo kenpa'ti huakitta' konig león teynanada o'eme'. Ijtiahuaymey. Huamayuekeri bihuitone' toto' o'epo ke'na huiyoknanada huag'eritone'taj o'teypaka'po ken- taj gobierno huairitone'onig ya'ea'apet. Kenpa'ti huiyokda huamana'eri kaike'po huamayuekeria bihuitone'a ya'ea'apet.

<sup>3</sup> Huiyoknanada huag'eritone' nogkutida e'kuhuek o'eme' e'bueyayada ya'yareapet. Huiyoknanada huag'eritone' o'yarenok "kenpihuay" aya'ada nogbaya' nogbaya' huag'eria yada'apet. Huiyoknanada huag'eritone'taj yan'nigpeika'apet.

<sup>4</sup> Huamayuekeri bihuitone'a huiyoknanada huag'eritone'taj huairi ka'e'po o'teypaka'pok huadariyo huabada aya'ada huamayuekeri bihuitone'taj ya'deretpakapet. Kenpa'ti huiyoknanada huag'eritone'taj o'deretpakpo,

—In huiyoknanada huag'eritone' bepi' konigti ehue'dik o'epo teynanada o'e. Kentaj be'api' huayakhue'ogkahue'dik o'ne. —Kenda aya'ada ya'da'apet.

<sup>5</sup> Huamayuekeri bihuitone'a o'paknok huiyoknanada huag'eritone'a Diostaj dakhuea'da ya'huaa'apet. Huakhuairida ijjey, Diosda ijjey, o'mana'po Diostaj ya'tidi'keapet. Kenpa'ti huamayuekeri bihuitone'a o'paknok cuarenta y dos puugte aya'tada teyda mana'dik ya'ika'apet.

<sup>6</sup> Kenda yaa'apet kenpa'ti yaka'apet. Diostaj dakhuea'da o'huaa'po Diosen huadiktaj o'tidi'kepo Diosenba kurudyo ehue'da o'e, kenpa'ti Diosere aratbuttaj dakhue'da o'ne, ya'bahuaa'apet.

<sup>7</sup> Diosen aratbut huaknopog'eritaj diga' magka'dik ya'ea'apet. Huayakhue' yamagka'apet. Kenpa'ti aya'tada aratbuttaj aya'tada huadaribayo huag'eritaj, aya'tada nogda nogda hua'a huaa'eritaj kenpa'ti aya'tada huadaribayo huairitaj teyda mana'dik ya'ea'apet.

<sup>8</sup> A'nennada Dios o'ika'uyate. Huadari kahued ee'te aya' Diostaj huaknopog'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo. Dios o'manopog'edepo kenomeyendik Diosen huanoen- huahuikaba'te o'manigmadoya'uyate. Kenomey huanoenhuahuika'eria Jesucristotaj huaknopog'eria huiyoknanada huag'eritaj pakhue' o'nepo. Kentaj nigpeehue' ya'neapet. Nogomey, aya'ada nogyo nogyo huadariya' huiyoknanada huag'eritaj huakka'da on'pakpo yan'nigpeea'apet.

<sup>9</sup> Kenda opudomeytaj o'nona'apone, kenda daka' yan'pee'.

<sup>10</sup> Be'api' a'bakudaya'po opudomeytaj e'batohua'nayo kenpa'ti nogok kentakon a'bakudaya'po on'batohua'apo. Nogok siroa opudomeytaj e'araknayo kenpa'ti nogok kentakon siroation on'barakika'apo. Konigepo opudomey Diostaj moknopog'epo, Diosen mo'epo, opudomeyen taka'taj Diosa castiga ya'magka'apet. Opudomeyanayo castiga

magkahue'dik mo'ika'ne. Diostaj daka' ekpog' yan'nigunhuahuika' kenpa'ti daka' yanoknopounhuahuika'.

<sup>11</sup> Nogok nog huiyoknanada huag'eritone'taj ijtiahuaymey. Sorokya' ya'orokapet. Konig ovejasi'po botta' huakupi o'ika'nig konig huamayekeri bihuitone' huiyokada eapa'tion yaa'apet.

<sup>12</sup> Huakkuruda huiyoknanada huag'eritone' meyhue'da o'epo konig huakkuru huiyoknanada huag'eritone' huiyokda mana'dik ya'ika'apet. Ke'na konigti kenpa'ti huiyokda manika'dik ya'eapet. O'mana'po, "Ken huakkuru huiyoknanada huag'eritone' e'kuhuek o'epo bueydik e'eada ya'noyhuadapet. Kentaj eretpakdik ya'nepo yan'nigpeika'." Aya'tada huadari huag'eritaj huiyokda ya'mana'apet.

<sup>13</sup> Kenpa'ti kenda konig aratbuta kahue'dik o'nika'nig yaka'apet. Aratbut kentaj kanoknopog'po konig 'urua'da konig tiahuahued o'nika'uy ya'manigkika'apet. Aratbut en'tiahuate huiyoknanada huag'eritone'a kurudya' ta'ak e'bakpaktone' ya'manigkoteapet.

<sup>14</sup> Huakkuru huiyoknanada huag'eritone' e'tiahuyada kenda aratbuta kahue'dik o'nika'nig 'urunanada o'ka'po aratbuttaj engafia ya'magka'apet. Huakkuru huiyoknanada huag'eritone'taj konigsoa'tion dios yagketka'. Ya'mana'apet. Kenda huakkuru huiyoknanada huag'eritone'taj siro e'kuhuek o'epo bueydik e'eada ya'noyhuadapet.

<sup>15</sup> Huakkuru huiyoknanada huag'eritone'a nog huiyoknanada huag'eritone'taj yateypaka'apetnok e'ketka'taj ya'noea'apet. E'ketka'taj pakhue' huag'eritaj ke'nada ya'barakapet.

<sup>16</sup> Huaba' da'kobapen huanoytapi' aratbut aya'tada ontojyo' ee'pi' huaboro' ee'pi' huakka' huamatog'eri ee'pi' pai'da huag'eri ee'pi' huanaba' ee'pi' huanaba' ehue' ee'pi' aya'tada yabatidoyae'ti ya'mana'apet.

<sup>17</sup> Aya'ada huaba'tapi' huanoytapi' huiyoknanada huag'eritone'endik en'tidoya'nayo katepi' bae'dik ya'neapet kenpa'ti katepi' bayokdik ya'neapet. Huiyoknanada huag'eritone'dik tidoyahue' ee'nayo katepi' baehue'dik ya'neapet kenpa'ti katepi' bayokhue'dik ya'neapet.

<sup>18</sup> Daka' yan'nopog'. E'nopoenka'ta' e'paknayo huiyoknanada huag'eritone'en numerodiktaj daka' yan'nopepo. Huabokerekdikonig o'e. Seiscientos sesenta y seis huadik o'ika'.

## 14

### *Ciento cuarenta y cuatro mil aratbuta yan'batadi'kea'apet.*

<sup>1</sup> Nogok onte'ti ijmabopo, ote' Siónte Diosen Ovejasi'po o'bopo kenere ciento cuarenta y cuatro mil aratbut Cristoen huaknopog'eri o'nepo aya'ada huanoyte Ovejasi'poen huadik kenpa'ti Huaojendikere e'timadoya' kenda ya'eapetnig ijtiahuaymey.

<sup>2</sup> Kenoka' a'ti kurudya' konig ea' ijpeemey. Konig huakka' huahue huekuru utta'da eapa', konig kurud 'utta'da eapa' kenpa'ti 'urua'da konig huakka' arpas 'urua'da música egka' ijpeemey.

<sup>3</sup> Dios eretnopote ee'te, cuatro huag'eri Dios e'ika' huanegte ene'te, veinticuatro huairitone' e'nika' huaneg huakkurute o'nepo huakkurute ciento cuarenta y cuatro mil aratbuta on'batadi'kea'po kenomeyayo'da kenda e'batadi'kea' nopog'dik ya'neapet. Huadariari aratbut e'ne'tada kenomeytaj Diosa dakhuea' e'ka' yamanopo'yarea'apet.

<sup>4</sup> Inomey ciento cuarenta y cuatro mil Jesucristoen 'uruyo' huaknopog'eri o'nepo konig nogen huatog'taj bakdejhue' huag'eri o'nepo konig oknopog'hue' huag'eri ogkika' konig kahue' o'nika'po huadakanada o'nika'po katepi' Diosen Ovejasi'po o'manika' kenda on'nigpeika'po. Huakkuruda Diosa kenomeytaj o'baeapo, konig huakkurueri Diosen o'tamaeapo kenpa'ti Ovejasi'poen o'tamaeapo. Dakhuea' huaka'eriomey e'ne'tada o'manopo'yarea'uyate.

<sup>5</sup> Da ahue' o'nika'uyate. Diostaj daka' on'nigpeika'po Diostaj 'uru'nopo'da on'nigkika'uyate.

### *Diosen bapa' huata'monerien hua'a Juana o'mape'uyate.*

<sup>6</sup> Kurudnopoyo nog Diosen huata'moneritaj okajte e'bodte ijtiahuaymey. Huadari nogyo nogyo huag'eritaj kenpa'ti nogbayo nogbayo gobierno huag'eritaj, nogda nogda aratbuttaj, nogda nogda hua'a huaa'pakeritaj, nogda nogda huakka' jakyo huag'eritaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po huadak hua'a a'manaya'po yabahuahua'apet.

<sup>7</sup> —Diostaj yanokme'pukpo yan'nigpeika' "Hueretda Dios i'ene." "Teynanada Huairi i'ene, Dios." Ya'nona'ika'. Konigepo oy Diosa huadaka' huaka'eritaj o'baktie'ea'apo kenpa'ti castiga a'magkaya'po dakhuea' huaka'eritaj huata' o'baktie'ea'apo. Diosa aya'tada o'ka'uyate. Kurudtaj huadaritaj e'pogtakon o'ka'uyate. 'Urua'da hue'ey sipataj

sorokya' o'orokika'nig kenpa'ti 'uruda hu'e'ey o'ka'uyate. Kentaj Diostaj yaderetpakika' kenpa'ti dakiti yan'tiona'pakika'. —Ke'na huakkuruda Diosen huata'moneria 'utta'da ya'mana'apet.

<sup>8</sup> Nog huata'moneria kente'ti o'tatiakpo,

—Babilonia huakka' jakmon o'epo huakka'nanada aratbut o'nepo nog aratbut nogbayo nogbayo huabada aya'tada nama'da e'ka' yan'manopoea'ika'apet. Huaso'ada e'eretpak kika'dik mo'ene. Nogtaj nogtaj bakdeika'dik mo'ene. Nama'da kenda yan'manopoea'ika'apet. Konigepo huaboro' Babilonia kenpa'da o'mahuigde Diosen castiga e'magka' o'mahuigde. —Ke'na Diosen huata'moneria yaa'apet.

<sup>9</sup> Konogadakon Diosen huata'moneri kente'ti o'tatiakdepo,

—Huiyoknanada huae'eritone'taj be'api' en'pakika'nayo huiyoknanada huae'eritone' e'ketka'taj en'pakika'nayo huiyoknanada huae'eritone'dik huanoyte huaba'tepi' "be'tidoya'," ena'nayo

<sup>10</sup> Diosen huata'moneri on'tiahuaypo kenpa'ti Diosen Ovejasi'po o'tiahuaypo Diosa huiyoknanada huae'eritone'en huaeretpakeritaj diga' o'bahuadiaypo diga'da castiga o'magkadhuahuika'apo konig ta'ak azufreere o'mabakpakadhuahuika'apo.

<sup>11</sup> Nogok nogok batikhue'ada pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'apo. Sigpi' yareatuhue' o'neonhuahuika'apo, kenpa'da pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'apo, huame'noe sikyoeere pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet. Kenomey huiyoknanada huae'eritone'taj o'deretpakpo kenpa'ti huiyoknanada huae'eritone' e'ketka'taj o'deretpakpo kenpa'ti ke'nendik huanoyte huaba'tepi' e'tidoya'de' o'nepo pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet.

<sup>12</sup> Konigepo Diosen aratbut Diostaj on'nigpejika'po Jesustaj o'noknopoika'po daka' kan'nigunhuahuika'po. —Bapa'tea' Diosen huata'moneria 'utta'da yaa'apet.

<sup>13</sup> Ken kurudya' do'taj ena'te ijpeemey.

—“Oy kenpa'ti nogok aya'ada Huairi Jesucristotaj o'noknopoepo on'bueydepo durugda ya'neapet.” Yamadoya'. “Dapita' Diostaj huanigkadhuahuika'eriomey ya'nokmapie'onhuahuika'apet. Kenda Diostaj on'nigkadhuahuika'ngitaj Diosa okkahuehue' o'maeapo.” Diosen Nokirega ea'te ijpeemey.

*Ta'baya' aypo e'taboyogte on'totiakika' konigti huadariya' Diosa ke'nen huabaktie'ea'eritaj o'baeapo. Kenpa'ti konig aratbut uvas e'boyogte sirosi'poa o'nogkukupoktegika' kenpa'ti uva huada on'sapaika' konigti huadariyo Diosa aya' dakhuea' huaka'eritaj castiga ya'magka'apet.*

<sup>14</sup> Onte'ti ijtiahuaypo yereda e'sihuite ya'huadapetnig. Huabokerek konig Diosen Huasi'po ya'huadapet. Oro sirotaj e'ka' huairied huakuot e'kuotte kenpa'ti igku'etda siroenpi e'babapde ijtiahuaymey.

<sup>15</sup> Dios huana'pak jakya' nog Diosen huata'moneri o'orokdepo “Siroenpia ta'bayo aypotaj yagkupoktega'po yamagkupaya'. Huadariyo aypo konig o'boyogdenok.” Ken huata'moneria 'utta'da yana'apet. Diosen Huasi'po e'sihuite e'huadte yana'apet.

<sup>16</sup> Ken Diosen Huasi'po konig siroenpia aypotaj ogkupoktega'po o'baea'po huadariyo ke'nen huabaktie'ea'eri e'huae'taj ya'bae'apet.

<sup>17</sup> Ken, nog Diosen huata'moneri Dios huana'pak jakya' o'orokkonpo ke'nakon igku'etda siroenpi o'toepo.

<sup>18</sup> Diostaj e'nigmahuig kutopaya' noga Diosen huata'moneri o'orokkonpo. Ke'na huamamey ta'ak huairia ona'po,

—Uva e'boyog o'енок siroenpia uvas huadariyo yamagkupoktega'. —'Utta'da yana'apet. Nog Diosen huata'moneria siroenpi e'toetaj yana'apet.

<sup>19</sup> In konig huadari huae'eri dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga o'magka'apo. Uvas konig dakhuea' huaka'eri o'ne. Diosa huadariyo aya'da uvas o'magkupoktega'apo. O'magkupoktega'depo huaboro'kogyo on'togpo kenta' o'batuga'apo. Konig aratbuta uva on'tuga'ika' konigti dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga ya'magka'apet.

<sup>20</sup> Huakka' jak adpen ken konig ya'batuga'apet. Castiga o'magka'apo. Huakka'nanada on'mabueyapo huakka'nanada mimi ya'eapet, odnanada konig caballo eakittae'te mimia odnanada ya'eapet. Kenpa'ti bidteda konig huahue mimi ya'huehua'apet, konig trescientos kilómetros ya'huehua'apet.

## 15

*Siete Diosen huata'moneria sietea kene'huayya' ke'poda castiga yan'magka'apetnig Juana o'tiahuayme'.*

<sup>1</sup> Onte'ti kurudyo 'uruda o'ënok ijtomepu'kepo ijtiahuaymey. Diosen huata'moneria kene'huaya' sietea' nogpa' nogpa' ke'poda castiga e'magkapo'te ijtiahuaymey. Diosa diga' o'bahuadiaypo castiga o'magka'depo aya'da ya'dakea'apet.

<sup>2</sup> Nogdakon ijtiahuaymey. Konig 'urunanada e'pog irinada konig vidrionigere ta'akonigere ijtiahuaymey. Huiyoknanada huaë'eritone'taj kenpa'ti ke'nen e'ketka'taj huakka'ada, nigpeëhue' o'nika'po kenpa'ti ke'ëndik timadoyahue' o'nepo irinada e'pog okta'bogpeirite on'mabopo arpas on'toëpo Diostaj yan'batadi'kea'apet. Diosen arpas Diosa e'bayok yan'toëapet.

<sup>3</sup> Diosen huanigpeika'eri Moisésen e'batadi'kea' kenpa'ti Ovejasi'poen e'batadi'kea' on'batadi'kea'po:

Kenpihuay, 'urua'nanada i'ka'uyate, Dios. Konig huaboroa'da i'ka'uyate. Aya'da i'ka'uyatenig 'urua'nanada o'e, Dios Huairi. Dios Huairia aya'da ka'dik i'epo teynanada i'e. O'nen hua'a buttida o'ika'. O'nen hua'a butukda o'ika', Dios Huairi. Nogbayo nogbayo huaë'erien Huairi i'eonhuahuika'.

<sup>4</sup> Dapita' aya'anada ontaj okme'pukdik mo'ëne, Huairi. Dapi' Dios huadakkanada o'e aya'ada ontaj tia'pakdik mo'ëne, Huairi. Onyo'da huadaknada i'ika'ne. Onyo'da kenpa'da 'urunanada i'ika'ne. Konigepo nogba nogbayo huaë'eri yan'batia'apet. Diostaj huikudate on'tibahuadpo o'deretpakpo 'uruda Dios i'unhuahuika', ya'nona'apet. Huakka'ada e'pog oktabogpete on'mabopo yan'batadi'kea'apetnig ijtiahuaymey.

<sup>5</sup> Nogdakon ijtiahuaypo kurudyo Dios kente e'ika' konig Diosen jakyo adkorepen Moisésen huidpegta' diez hua'a e'mana' o'ika' konig ekhuike'te jakyoda ijtiahuaymey.

<sup>6</sup> Keya' jakya' siete Diosen huata'moneri sietea' nogpa' nogpa' ke'poda castiga yan'magka'deapet. 'Uru yudtaj on'otpo yereda kenpa'ti senogda yudtaj on'otpo kenpa'ti orobijso' daktone'tada e'ka' huakagkate e'tie' on'otpo.

<sup>7</sup> Botta' botta' huanoe'eri Diosere onteteyo' o'nika'po nogtiada ya'bayokeapet. Siete Diosen huata'moneritaj copa orotada e'ka' ya'bayoke'apet. Siete copa orotada e'ka' ya'bayoke'apet. Siete copa dakuuapa dakhuea' ogka'deika'nigtaj Dios huanoeon-huahuika'eria diga'da o'bahuadiaypo castiga diga'da ya'magka'apet.

<sup>8</sup> Dios eynanada o'epo senognanada o'epo teynanada o'epo Diosen jak kurudyo Dios o'ika'nok konig huakka' e'sihui' o'ënok aratbutpi' be'api' kudhue'dik ya'neapet. Diosen sietea huata'moneri nogpa' nogpa' ke'poda castiga dakuuapa magkahued e'ne'ted Diosen jakyo be'api' kudhue'dik ya'neapet.

## 16

*Siete copa orotada e'ka' dakuuapa dakhuea' ogka'deika'nigtaj Diosa diga'da o'bahuadiaynok sietea Diosen huata'moneria dakhuea' huaka'eritaj castiga ya'magka'apet.*

<sup>1</sup> Diosen jakya' 'utta'da ea' ijpeemey. Diosen siete huata'moneritaj o'mana'po, —Konig huadariyo siete copa dakuuapa castiga e'magka' yanoypo do'hued hua'ate castiga yan'magka'. —Diosa ya'mana'apetnig ijpeemey.

<sup>2</sup> Diosen huata'moneri huakkuruda o'hua'po huadariyo copate yadoyapet. Huadariyo Diosen hua'ate castiga ya'magka'apet. Aratbut huiyoknanada huaë'eritone'dik e'tidoya'de' kenpa'ti huiyoknanada huaë'eritone' e'ketka'taj o'deretpakika'nok huasi'dak diga'da on'setpo, dignada yan'batiriapet kenpa'ti pagda ya'neapet.

<sup>3</sup> Diosen huata'moneria kenta' nogakon e'pogyo copate odoypo, e'pogyo konig Diosen hua'ate castiga o'magka'po, e'pog hue'ey e'buuyen mimida yan'mae'neapet. Aya'da e'pogyo hua'ueyo huanoe'eri yan'mabueyapet.

<sup>4</sup> Diosen huata'moneri nogakon bapaa' hua'ueyo kenpa'ti kente hue'ey sorokya' en-hui'poika'yo copate odoypo hua'ue kenpa'ti hue'ey mimida yan'mae'neapet.

<sup>5</sup> Kenokati nog Diosen huata'moneritaj ijpeepo, ke'na hua'ueyo hua'atog'eri o'ika'uyate. —Castiga i'magka'po kenda castiga magka'dik i'ika'po, huadakda i'ka'ne, Huairi. Dios Huairi i'epo, kenpa'da huadakkanada i'epo, oy i'ika'po, kenpa'ti a'nennada i'ika'uyate.

<sup>6</sup> O'nen huanigpeika'eritaj on'barakuyatenok kenpa'ti o'nen buttida hua'a huamanbatia'pakeritaj on'barakuyatenok kenomeytaj siroa yan'baarapet. Dakhuea'da on'magka'nok mimi huakka' on'oro'kpo yan'mabueyapet. —Diosen huata'moneria kenda yaa'apetnig ijpeemey.

<sup>7</sup> Diostaj huanigmahuig kutopaya' ea'te ijpeemey: —Teynanada Dios i'ëne. Aya'da ka'dik i'ëne, Dios Huairi. Buttida i'mana'ika'po, butuknanada i'kika'po castiga i'magka'dene. Kenda Diosen huanigmahuig kutopaya' ea' ijpeemey.

<sup>8</sup> Diosen huata'moneri nogakon botta' botta'a niokpote castiga copate odoypo niokpotaj Diosa ukda ya'eanapetnok aratbuttaj diga'da kabatita'te'po mameydik kajepo



<sup>9</sup> aya'tada o'batita'tepo huaso' e'mameytada nopo'koreahue' o'nepo, "Uruda i'ene." Diostaj onahue' ya'neapet. Diostaj yan'tidike'apet. Ken Diosa sietea'a' ke'poda castiga magka'dik ya'eapet.

<sup>10</sup> Diosen huata'moneri nogadakon huabaniga'a' huiyoknanada huag'eritone'yo copate yan'doyapet. Dios Huairia ka'poda castiga o'magka'po, huiyoknanada huag'eritone'en huanigpeika'eriomey sikkiregyo o'nepo pai'nanada on'nope'epo huakka'nanada diga'da e'tiriada

<sup>11</sup> nopo'koreahue' o'nepo huadig dakhuea'da yag'kika'apet. Diga'da on'tiripo kenpa'ti huasi'dak on'basetpo Diostaj on'huadiaypo yan'tidike'apet.

<sup>12</sup> Nog Diosen huata'moneriakon seisa Eufrates huaboro' huahueyo copate yandoyapet. Niokpo e'orokyen gobierno huairi yan'batiakapet. Sorotataere yan'batiakapet. Huaboro' huahue kanoktege'po ya'manigaitapet. Konig dag ee'te oktegdik ya'neapet.

<sup>13</sup> Ken, huamayuekeri bihuitone' huakittaya' dakhue' nokiregda ya'orokapet. Huiyoknanada huag'eritone' huakittaya' nog dakhue' nokiregda ya'orokapet. Nama'da huamanbatia'pakerien huakittaya' dakhue' nokiregda ya'orokapet. Bapa' dakhue' nokireg konig huahuanig o'norokpo ke'na engaña huamagka' yan'huapet. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>14</sup> Dakhue' nokireg konig toto' nokireya' engaña a'magkaya'po 'urua' yag'kika'apet yan'bayarea'apet. Nogyon nogyon on'bahua'po kan'batiarake'po gobierno huairi sorotataere yan'bakupopaka'apet. Diosnayo teynanada o'epo aya'da ka'dik o'ika'. Kenme'noe Diosenme'noete aya'nada yan'batiaraka'apet.

<sup>15</sup> "Yan'pee'. Ekpoe' nighue' ee'te huabereeri a'bereya'po on'tiakika'. Konigti aratbuta ekpoe' nighue' ee'te ijtiakapoy. Ke'na ekpoe' on'nigika' durugnada ya'neapet. Kenpa'ti konig yudtaj daka'da mo'toika'nig konigti do'taj moknopoe'po mo'nigpeika'po okbatikhue'da moknopoe'po do'a e'huatiakte durugda mo'eapet. Do e'tiakde'te yudtaj othue' e'eonig mo'epo ehue' o'neapone. Kenpa'ti okbirahue'dik o'neapone." Jesucristoa o'uyate.

<sup>16</sup> Ken Armagedónyo gobierno huairitaj yan'bakupopaka'apet. Kan'batiarake'po dakhue' nokirega yan'bakupopaka'apet. Armagedón hebreoen hua'adik o'e.

<sup>17</sup> Kene'huaya' Diosen huata'moneri sietea' copate kurudya' yadoyapet. —Aya'da kenda o'dakea'de. —Hua'enbaya'da Diosa 'utta'da yaa'apet.

<sup>18</sup> Ken huakka' o'jbed o'epo, 'utta'da o'adpo, kenpa'ti kurudakon yaa'apet. Menoka' huag'huepa' huadari diga'da o'iyegpo, 'utta'da ya'iyegapet.

<sup>19</sup> Huakka' jak huaboro'nanada ee'tada bapata' ya'posaka'apet. Nogyo nogyo nog huadaribayo nog huadaribayo huakka' jak o'mahuekpo ya'basakapet. Kenpa'ti huakka' jak Babilonia, huaboro'nanada Babilonia, huakka'da dakhuea' huaka'eri on'maetaj Diosa o'nononpo diga'da o'bahuadiaypo diga'da castiga ya'magka'apet.

<sup>20</sup> Kenpa'ti diga' castiga o'magka'po e'pogte huagkuta'mej e'ikada ya'titikonapet. Kenpa'ti castiga egkade'te huakupa e'ikada yatitikonapet.

<sup>21</sup> Kurudya' huaboro'da ore' ya'bahahua'apet. Orognanada o'epo nogtida cuarenta kilos ya'eapet. Aratbut ee'yo o'batikotnok aratbuta Diostaj yan'tidike'apet. Ke'ponadakon Diosa castiga ya'magka'apetnig kenda ijtiahuaymey.

## 17

*Ettone' huabakdejeri huairi ee'tada kentaj castiga ya'magka'apet.*

<sup>1</sup> Diosen huata'moneri siete o'nepo, siete copa on'toe'po, do'taj nogtida behuatiakpo, —Yatiak. Diosa ettone' huabakdejeri huairitaj castiga e'magka' o'tiahuayay'. Ettone' huabakdejeri huairi Babilonia huakka' jak konig e'pogte e'huadonig konig huairitone' o'nika'.

<sup>2</sup> Ken ettone' huabakdejeri huairi huakka' huadaribayo gobierno huairiere konig on'bakdejika'nig dakhuea' ogkika'po, konigti aya'ada huadaribayo huag'eria diga'da on'bakdejika'nig e'anig dakhuea'da ogkika'. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>3</sup> Ken Diosen Nokirega me'nopo'toe'po Diosen huata'moneria be'tohuame'ne. Aratbut bahue' e'ika'yo be'tohuame'ne. Diosen Nokirega ettone'taj be'tiahuayame'ne. Huiyoknanada huag'eritone' huabedte e'huadte ijtiahuaymey. Huabed huiyoknanada huag'eritone' sieteku o'epo diez huakupi o'epo Diostaj tahuirigdikyo o'huaa'ika'.

<sup>4</sup> Ayagda yudtaj kenpa'ti bedda yudtaj ettone'a o'otpo oro 'uru huids'po kenpa'ti 'uru perlas sabbij yudtate o'mabetika'. Copa orotada e'ka' o'papadpo, kenda dakhuea'da o'kika' eapa' Diostaj pagda o'nigepo konig copayo e'kika' hueda'da o'epo ke'na aya'tada diga'da dakhuea' o'kika'.

<sup>5</sup> Ettone'noyta' huadik e'timadoya' ee'te kendik aya'ada nopogehue'da o'nika'. Ken huadik: "Babilonia huakka' jak huairi ijje. Ettone' huabakdejeri nagonig ijje po aya' huadariyo aratbuttaj dakhuea' huaka'eri ijje." Kenda ijthiahuaydepo ijnopounmey.

<sup>6</sup> Diostaj huaknopog'eritaj ettone'a o'barakpo kenomeyen mimi huakka' on'mimihua'po kenpa'ti Jesustaj huamanbatia'pakeritaj o'barakpo kenomeyen mimi huakka' on'mimihua'po diga' o'pakpo o'magkika'. Kenda ijthiahuaydepo diga' da ijme'pu'kemey.

<sup>7</sup> —Me'pukhue' yae'. Ken huabed huiyoknanada huag'eritone' ke'na ettone'taj o'tohua'ika'. Sieteku kenpa'ti diez huakupi o'ika'. Ken be'a ya'e. E'tiokhue e'ika'tada ontaj o'nopogea'apone.

<sup>8</sup> Ke'na huiyoknanada huag'eritone' i'tiahuaydenig o'noika'uy oynayo e'bueyonigti o'ede. Nogok soroktoya' dakhuea' huaka'erikudak nokiregbaya' o'orokpo kente pai'da o'nopo'unhuahuika'apopo o'bueyapo. Aratbut huadariyo huag'eri Diosen huanoehhuahuika'ba'te ke'nendik timadoyahue' o'nepo Jesusen huaknopog'eri ehue' o'nepo a'nennada Dios huadari e'ka'te huanoehhuahuika'ba'te ke'nendik timadoyahue' o'nuyate kenomey huiyoknanada huag'eritone'taj on'tiahuaydepo on'mame'pu'kepo on'nigpeika'apo konigepo ke'na a'nennada o'noe'uyate, oynayo e'bueyonigti o'e, onte'ti a'ti o'orokapo.

<sup>9</sup> In kenda e'nopogea'ta' ijpaki. Be'api' pee'dik ee'nayo men'pee': Huiyoknanada huag'eritone'en siete huaku o'eng siete huakupa o'e. Kente siete huakupate huakka' jak Babilonia o'ika'.

<sup>10</sup> Siete huaku o'eng siete gobierno huairi o'ne. Huabaniga' huairi a'nenda nogok nogok huairi o'nikame'te aratbuta on'nigpeikame'te. Kenomey on'bueyde'uyate. Nogtida oyedda gobierno huairi o'edenok aratbuta on'nigpeika'. Nogakon gobierno huairi ehued o'e. A'timon o'epo aratbuta on'nigpeika'apet. Ke'na ijhuiti huairi ikahue' ya'epet.

<sup>11</sup> Ke'na huabed huiyoknanada huag'eritone' o'noika'uyate. Oynayo e'bueyonig o'e. Siete gobierno huairi e'eda ke'na ocho gobierno huairi ee'pi' ke'na huiyoknanada huag'eritone' kenpa'da ya'bueyapet.

<sup>12</sup> Kenpa'ti diez huakupi i'tiahuaydenig diez gobierno huairi ya'neapet. Konig gobierno huairi teyda manahued o'ne. Sue'da puug teyda mana'dik o'nedepo. Huiyoknanada huag'eritone'ere sue'da puug teyda mana'dik o'nedepo.

<sup>13</sup> Inomey diez gobierno huairi konigti on'pakpo huiyoknanada huag'eritone'taj huiyoka'da kamane'po on'teypaka'apo.

<sup>14</sup> Diosen Ovejasi'potaj dakhuea' o'nogka'aponig'a Ovejasi'ponayo huayakhue' ya'magka'apetnok Diosen Ovejasi'po aratbut huairien Huairi o'e kenpa'ti gobierno huairien gobierno Huairi o'e. Kenere Diosen e'baktie'ea' huag'eri o'nepo okbatikhue' o'noknopoeonhuahuika'apo. —Kenda Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>15</sup> —Ken huaboro' e'pogyonig ettone' huabakdejeri huairi o'huadika'nig. Kenda i'tiahuaydenig o'nopogea'ne. Huaboro' e'pog konig huakka' jak o'ne, nogda nogda huadaribayo huag'eri, kenpa'ti nog hua'a nog hua'a huaa'pakeri konig e'pog o'ne.

<sup>16</sup> Diez huakupi i'tiahuaydenig o'nopogea'apone. Diez gobierno huairi o'nepo ettone' huabakdejeri huairitaj diga'da on'huadiaypo, ettone' huabakdejeri huairitaj diga'da castiga ya'nogka'po yan'biradapet. Ta'akyo yan'huigapet.

<sup>17</sup> Diosa o'paknok diez gobierno huairia huiyoknanada huag'eritone'taj yan'nigpeepet. Huiyoknanada huag'eritone'a ettone'taj castiga yagka'apet.

<sup>18</sup> Kentaj ettone' huabakdejeri huairitaj i'tiahuaydenig ke'na huakka' jakda o'e. Ken jaktaj aya'ada gobierno huairi nogbaya' nogbaya' on'nigpeika'po. —Diosen huata'moneria kendakon mename'ne.

## 18

*Huakka' jak Babiloniataj castiga Diosa o'magka'po o'mahuigapo.*

<sup>1</sup> Kenta' a'timon nog Diosen huata'moneri kurudya' o'huarakpo teynanada ihua'nanada mana'dik o'epo aya'tata mana'dik o'epo eynanada o'epo kenpa'ti senognanada o'epo huadariyo nogbaya' nogbaya' huabada eynanada ee'te ijthiahuaymey.

<sup>2</sup> Utta'nanada o'okoyapo,

—Huakka'nanada jak Babilonia ehue' o'ede oynayo toto'enbayo o'ika'po, keyoda aya' dakhue' nokireg o'nika'apo kenpa'ti aya' dakhue' bakoy huayorerere'eri'pi' konig matuk paga'da e'huie' keyoti o'ika'apo.

<sup>3</sup> Babilonia huag'eria huakka'nanada on'tamaika'nok aya'ada nogbaya' nogbaya' aratbuttaj huakka' katetapi' on'baeretpaka'uyunok nogbaya' nogbaya' huag'eri huakka'tada on'baeretpakika'. Kenpa'ti aya' huadaribayo huairi Diostaj o'nokkahuepo Babiloniaen en'tamae diga'nanada o'deretpakika'po on'bae'ika'. Konig e'bakde'ikanig kenpa'da kate-tapi' o'deretpakika'. Kenpa'ti huadaribayo noga noga huabahuaya'eriomey Babilonia

huaḡ'erien huakka'da on'bae'ika'po huakka'nanada on'tamaika'nok. Kenda Diosen huata'uta'uta' o'uy. Kenda ijpeemey.

<sup>4</sup> Ken kurudya' noga ea' ijpeedepo,

—Ken Babilonia huakka' jakyo huaḡ'eritaj yan'bakhua', do'hued aratbut. Kenomeyere konigti dakhuea' kahue' a'eya'po kenomeytaj yan'bakhua'. Kenpa'ti castiga kenomeytaj Diosa o'magka'apo opudomeytaj castiga ogkahue' me'e'po yan'bakhua'.

<sup>5</sup> Kenomeya dakhuea'da ogkika'uy. Huakka'nanada dakhuea' e'ka' o'tihueddenok konig huakupanig kurudnejneja' o'edenok kenda dakhuea' ogkika'nok Diosa okkahuehue' o'epo castiga o'magka'apo.

<sup>6</sup> Kenomey huakka' jak huaḡ'eria nogomeytaj dakhuea'da on'bakika'uyatenok kenomeytaj castiga diga'da kamagke'. Botaa' castiga e'magkapa' kamagke'. Nogomeytaj huakka' pai'da on'manopo'ea'uyate. Nogomeytakon huakka'tada dakhuea'da on'batokika'uyatenok huakka' castiga konig botaa' ee'pa'pai'da kan'manopo'e'.

<sup>7</sup> 'Urua'da ijpepo ijikikay nama'da on'nopoika'po kenpa'ti konig kenomeya huakka'nanada on'eretpakpo on'tamaika'nok kenomeyakon pai'nanada kan'manopo'ike'. "Iyo konig ettone' gobierno huairi ijje. Ayhua ehue' ijje. Pai'da ehue' ijjeapoy. Pai'da nopo'ehue' ijjeapoy," huanopoya'da nama'da on'nopoika'.

<sup>8</sup> Konigepo nogme'noetida Diosa castiga kenomeytaj ya'magka'apet. Huakka'nanada yan'mabueyapet. Huakka'nanada pai'nanada yan'nopo'epet. Huakka'nada yan'bakusitokapet. Kenda Babilonia huakka' jaktaj ta'aka ya'mameyapet. Dios Huairi teynanada o'epo kenomeya dakhuea' ogkika'uy nok pai'da nopo'edik o'neapo. Diosa castiga magka'dik o'maepo. Kenda kurudya' ena'te ijpeemey.

<sup>9</sup> Nog huadariyo nog huadariyo gobierno huairi nogyo nogyo huaḡ'eri ken huakka' jak Babilonia huaḡ'eriere katetapi' huakka'tada o'deretpakika'uyate. Huakka'nanada on'tamae'ika'uyate. Diosa Babiloniataj castiga o'magka'apo o'mahuigpo. Gobierno huairia e'mahuigte on'tiahuaydepo yan'bahuikapet. Suhue'nada o'nepo yan'bahuikapet.

<sup>10</sup> Diga'da on'mame'pukpo castiga e'magkade'te huakka' jak e'meyte adteda on'mabopo, —Aaj, kenpihuay, pai'nanada mo'nopo'e, Babilonia huaḡ'eri. Hueretnada huairi i'ika'nig'a teynanada i'ika'nig'a noghoratida ontaj Diosa castiga mogka'denok ehue'da mo'ene. —Huakka' gobierno huairia Babiloniataj ya'da'apet.

<sup>11</sup> Kenpa'ti huadariyo nogbaya' nogbaya' huabahuaya'erioy on'bahuikonhuahua'po kenomeyen huabahuaya' e'tamaika' ken be'taj bahuayahue'dik o'nepo.

<sup>12</sup> Kenomeyen oro, kenomeyen 'uru siro plata, kenomeyen 'urunanada huidsipo huakka'teda kenomeyen perlas sakbij huaka', 'uru tela lino e'ka', 'uru tela seda e'ka', tela ayagda, tela bedda, kenomeyen 'uru huijeda o'hueyen, katepi' elefanteidtaj e'ka', nog 'uruda o'hueyen huakka'teda, bronce siro, hierro siro, 'uru mármol huid, kenomey e'bahuaya'ta' en'paktada

<sup>13</sup> kenpa'ti canela, huasihuaj 'uru huijeda, 'uru huijeda huabakpaka', kenpa'ti 'uru huijeda mirra, 'uru huijeda perfume, vino, huasihuaj aypo huamayaka', harina 'uruda, trigo, huabatohua'eri konig mula, oveja, caballo, konig carro caballo huatotok, aratbut huanaba'pi' e'bahuaya'ta' on'pakika'nig'a Babilonia huairi ehue'da o'nenok meyo bahuayahue'dikda o'ne.

<sup>14</sup> Ken huakka' jak Babilonia huaḡ'eritaj:

—Nogda nogda 'uruda e'huaḡ' huada bo'eretpakika'nig oynayo ehue'nanada mo'taene. Onte'ti baehue'dikda mo'ene. Kenpa'ti katepi' 'uruda mo'tamae'ika'uyne. Katepi' huadakanada mo'tamaika'uyngi kenpa'da oynayo matogehue'da mo'ea'pone. Onte'ti maehue'da mo'ta'apone. —Huabahuaya'eria yan'mana'apet.

<sup>15</sup> Nogya' nogya' huabahuaya'eria Babilonia huakka' jakya' huakka'nanada gana ogkika'uyate. Babiloniataj castiga e'magka'te on'tiahuaydepo on'me'pukpo adta'da on'tiahuaypo, suhue'da o'nepo yan'bahuikapet.

<sup>16</sup> —Aaj, kenpihuay, huakka' jak Babilonia huaḡ'eria pai'nanada o'ne. Babilonia huakka' jak konig ettone' 'uru'da o'otika', 'uru lino tela yudtaj, 'uru ayagda yudtaj, 'uru huabed yudtaj, yudtaj oro sakbij o'betika', 'uru huidsipo o'betika', perla sakbijkon o'mabetika'. Ken konig Babilonia 'urunanada o'ika'uyate.

<sup>17</sup> Ida konig nogminutotida aya'da ehue'nada on'ta'ey. —Huabahuaya'eria yan'mana'apet.

Barco capitán, huabatohua'eriere marineroere e'pogya' huakjene'erioyere huakka' jak Babilonia bidteda ya'neapet.

<sup>18</sup> Huakka' jak e'bakpakte on'tiahuaydepo,

—Ken jak huaboro' o'epo huakka'nanada on'matojika'po nog konigti huakka' jak ehue'da o'e. —'Utta'nanada yada'apet.

<sup>19</sup> Suhue'nada o'nepo soroka huata' ogkusorokka'po on'bahuikpo:

—Aaj, menpa' ken huaboro' huakka' jak pai'nanada o'nede. Ken huakka' jakya' huakka'da o'matoika'nok kusi'pe barco huatae'erition gana ogkika'po ke'na huairionig-tion o'nika'po. Ijhuiti ehue' konig nogminutotida o'bakmamey'denok huakka' jak ehue'da o'ede. —Utta'da ya'da'apet.

<sup>20</sup> Kurudyo huaje'eritaj, huaknopoe'eritaj, Cristoen huata'mona'eritaj kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj ken huaboro' jak huaje'erimeya dakhuea'da on'magkika'uy nok Diosa castiga o'magka'denok yan'durugpakti'.

<sup>21</sup> Kenoka' Diosen huata'moneri nogtida o'epo teyda o'epo kate'kidpi' huatarua' huid-tone'taj o'toepo e'pogtone'yo o'huidenpo, o'okoypo,

—Ken konig huaboro' huakka' jak Babiloniataj ke'poda ya'magka'apet. Ehue'da ya'eapet. Onte'ti tiahuahue'dikda ya'neapet.

<sup>22</sup> Babilonia jak kurute dagta' arpa musica, flauta musica, trompeta musicakon onte'ti peehue'da ya'neapet. Onte'ti Babiloniayo katepi' baahue' ya'nika'apet. Katekidpi' huatarua' huidtone'ya' e'tarua' onte'ti peehue' ya'nika'apet.

<sup>23</sup> Huakjeypi' onte'ti ey ikahue'dik ya'ika'apet. E'toepak fiestapi' onte'ti musica peehue' ya'nika'apet. Babilonia huabahuaya'erimey konig huabada huadaribayo adteda konig huairitone' o'nuyniga'. Nama'da tidig e'magkapa' engaña on'magkika'uyate. Diosen huata'moneria kenpa' ea'te ijpeemey.

<sup>24</sup> Ken, Diosen huamanbatia'pakeritaj on'barakika'uyate. Diostaj huaknopoe'eritaj on'barakika'uyate. Nogbayo nogbayo on'barakika'uyate. Babilonia huaje'erimeya on'magka'uyatenok Dios Huairia castiga o'magka'apo. Kenda Diosen huata'moneria e'okoyte ijpeemey.

## 19

<sup>1</sup> Onte'ti kurudya' huakka'nanada 'utta'nanada ea'te ijpeemey:

'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Dios Huairi oro'en Dios huadakananada mo'tajka'ne. Dios Huairiayo'da dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'ika'. Huabatioka'eri mo'tajka'ne. Dios Huairiyo'da 'urua'nanada i'ika'. Eynanada i'ika'. Teynanada i'ika'ne.

<sup>2</sup> Diosayo'da buttida o'maknokotpo castiga magka'dik ya'ika'apet. Ettone' huabakdeje-ria nogda nogda huadariyo aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopoea'ika'uyate. Kenpa'ti huakka'tada e'eretpakika' o'manopoea'ika'uyate. Ke'nakon Diosen huanigpeika'eritaj o'barakika'uyate. Konigepo ettone' huabakdejeritaj Diosa castiga ya'magka'apet. Kurudya' 'utta'nanada ea'te ijpeemey.

<sup>3</sup> Onte'ti ea'te ijpeepo,

—'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Dios Huairi oro'en Dios huadakananada o'ika'. Ettone' huabakdejeritaj Diosa castiga o'magka'po o'mahuigika'. Esihui'kon kurudyo ya'behuikonhuahuika'apet. Batikhue' ya'eonhuahuika'apet. Kenpa' kurudya' ijpeemey.

<sup>4</sup> Ken Diosyo veinticuatro huairitone' cuatro huanoeonhuahuika'eriere Dios e'huahuadte on'eretpakpo okkubuka' on'tibahuedpo,

—Amén. 'Urunanada i'ene, Dios Huairi. —Diostaj ya'nona'apet.

<sup>5</sup> Dios e'huahuadya' onte'ti ijpeemey:

Oro'en Apag Dios huaboro'da i'ene. Huadakananada i'ene. Teynanada i'ene mo'nona'ika'. Diostaj huanigpeika'eri kenpa'ti Diostaj huakme'pukeriapi' huairiapi', huanaba'api' mo'nona'ika'.

Kenda Dios e'huahuadya' ea'te ijpeemey.

*Diosen Ovejasi'poen e'toepak fiesta ya'eapet.*

<sup>6</sup> Konig huakka'nanada aratbuta en'batia'pakte, konig huakka'nada huəkuru eapa' 'utta'da ea', konig kurud 'utta'nanada eapa' ea'te ijpeemey:

'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Oro'en Dios Huairi teynanada o'epo o'mana'ika'de. Aya' huadaria huairiapi' kentaj peika'dik o'nede.

<sup>7</sup> Mon'madurugpak. Kentaj dakiti mo'nona'ika'. Huadakananada i'ene, mo'nonika'. Jesúsa aya' huaknopoe'eritaj Diosen huabo jakyo o'matohua'depo Diosere Jesucristoere 'urua'nanada o'neonhuahuika'apo. Ken konig Diosen Ovejasi'po o'toepakdepo, oro' ke'nen huatoeonig 'urunopo'nanada o'tedepo 'urunanada o'baotdene.

<sup>8</sup> Yudtaj 'uru lino tela otdik o'ika'ne. Keregnanada senogda otdik o'ika'ne.

Oro'omey Diosen huaknopoe'eri huatoeonig o'taepo o'nigpeika'po huadakda o'kika'po ken konig 'uru lino yudtaj o'otika'ne. Kenda kurudya' eda'te ijpeemey.

<sup>9</sup> Kenda inpa' Diosen huata'moneria do'taj mename'ne:

—Do'hued jakyo yan'tiakpo yan'kudti'. Do'huedsi'poed e'toepak fiestate yan'tiakti'. Kenda yan'peepo durugada ya'neapet. Kenda yamadoya'. Kenda Diosa buttida mena'ne. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>10</sup> Kenta' Diosen huata'moneritaj a'eretpakya'po huikudate ijtihuadme'nig'a,  
 –Do'taj huikudate tihuadhue' mee'. Onere Diosen huanigpeika'erition ijjeý. Kenpa'ti  
 o'nen huaknopge'eri huama'buyere Diosen huanigpeika'erition ijjeý. Kenomeý  
 Jesústaj daka' o'noknopojka'po Jesúsen hua'ataj daka' o'noknopojka'. Kenomeýere  
 huanigpeika'erition ijjeý. Diostayo'da huikudate yatihuadpo Diostaj yaeretpakikati'.  
 –Diosen huata'moneria mename'ne.

Kenda Jesúsa buttida o'manmadika'onhuahua'uyng Diosen huamanbatia'pakeritaj  
 o'manopogea'ika'.

*Yereda caballota'píte Cristo e'huadte Juana o'tiahuayme'te.*

<sup>11</sup> Kenoka' kurud ekhuike'te yereda caballotaj ijtiahuaymeý. Caballota'píte Cristo  
 o'huadpo Diostaj okbatikhue'da daka' o'nigpeika'. Buttida huaa'ika'eri o'e. Ke'na  
 huadakda o'ka'po, castiga o'magka'po konig Diosen taka'taj o'barakika'po huadakda  
 o'kika'.

<sup>12</sup> Ke'nen huakpo konig ta'ak e'bakpakonig o'epo ken huakpoa aya'da tiahuaydik o'e.  
 Huakute gobierno huairien huakka' uru huakuot o'ku'otpo aya' huadarien huairien  
 huairi o'énok aya'ada kentaj nigpeika'dik o'ne. Ke'nen huadik e'timadoya'de' ee'  
 ke'nayo'da o'nopog.

<sup>13</sup> Ke'nen yudtaj huaok o'otpo mimia e'tibahuidbahuid o'eme'. Jesúsen huadik "Diosen  
 Hua'a" o'e.

<sup>14</sup> Huakka'nanada kurudyó huae'eria Diosen sorotataa on'ta'hua'po 'uruda lino yudtaj  
 yereda on'baotpo yere caballota'píte on'bahuadpo on'ta'huame'.

<sup>15</sup> Ke'nen ighua'da hua'a huakittaya' konig siroenpi igku'etda o'orokpo nogbayo nogbayo  
 huakka' oknopogehue' huae'eritaj e'batituktukapa' ke'nen taka'taj e'batituktukapa'  
 huiyokda ya'manika'apet. Konig vino huaka'eria uvadataj e'basapaa'pa' Diosa  
 o'mahuadiayondenok Cristoa huiyokda castiga ya'magka'apet. Diosnayo teýnanada  
 o'epo aya'da ka'dik o'ika'.

<sup>16</sup> "Aratbuten huairien Huairi o'e. Gobiernomeýen huiri Huairi o'e." Kenda huaokte  
 e'timadoya' o'eme'. Huakutipotekon e'timadoya' o'eme'. Kenda kurudyó ijtiahuaymeý.

<sup>17</sup> Diosen huata'moneri niokpote o'bopo kurudte huayorereritaj:

–Diosa castiga o'magka'po huakka'nanada on'mabueyapo. A'bapeya'po yan'batik.

<sup>18</sup> Dakhuea' huaka'eri on'mabueyapo. Gobierno huairi on'mabueyapo, capitán huairi  
 on'mabueyapo. Nogda nogda huairi on'mabueyapo. Caballo on'mabueyapo. Ca-  
 ballota'píte huahuaderi on'mabueyapo. Diosa castiga o'magka'nok aya'da aratbut  
 on'mabueyapo. Huanaba' kenpa'ti huanaba' ehuepi' on'mabueyapo. Kenpa'ti noyehuepi'  
 tone'yahuepi' on'mabueyapo. Yan'kupopakpo e'bueýenso' yan'bape'. –Huayorereritaj  
 Diosen huata'mona'eria 'utta'nada ya'manokoyapetnig. Kenda ijtiahuaymeý.

<sup>19</sup> Nogdakon ijtiahuaymeý. Huiyoknanada huae'eritone'ere huadaribayo nogyo no-  
 gyó gobierno huairi sorotataere a'barakya'po ogkupopakdepote kentaj yere caballota'píte  
 o'huadnigtaj ke'nen sorotataaj a'barakya'po yagkupopakpetnig ijtiahuaymeý.

<sup>20</sup> Diosa huiyoknanada huae'eritone'taj teýda o'toepo, nama'da huamanba-  
 tia'pakerieretaj teýda o'matoepo, huaboro' e'pogtone' ta'akyo ya'maenapet.  
 Huiyoknanada huae'eritone'a e'tiahuayteda kenda aratbuta tiahuayhued o'nika'nig  
 nama'da huamanbatia'pakeria o'manigkika'uy. Engaña a'magkaya'po 'urua'da nama'da  
 o'manigkika'uy. Engaña o'magka'nok aratbuttaj huiyoknanada huae'eritone'endik  
 huaso'ta' on'timadoya'uy kenpa'ti huiyoknanada huae'eritone'en e'ketka'taj  
 on'eretpakika'uy. Huae'eritone'taj nama'da huamanbatia'pakerieretaj teýda o'matoepo  
 nohueý huaboro' e'pogtone' ta'akyo ya'maenapet. Ta'ak azufreere diga'da o'bakpakika'.

<sup>21</sup> Nogomeý huiyoknanada huae'eritone'en huadaribayo huairitaj sorotataere siro  
 o'barakuy. Ken siro huakittaya' o'orokpo ke'na caballota'píte o'huadpo kenkittaya' siro  
 o'orokpo aya'tada o'barakuy. Aya' e'barakde'te kenomeýen huaso'taj huayorerereria  
 dapoteya'da kenomeýen huaso' ya'bapepet. Kenda ijtiahuaymeý.

## 20

*Mil añosta o'tia'pak.*

<sup>1</sup> Nogdakon ijtiahuaymeý. Kurudyá' Diosen huata'moneri noýtida o'huarakpo, sorokko-  
 gyó adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo huakhuik llave o'toepo sirobi cadenatone'  
 o'toepo,

<sup>2</sup> huamayuekeri bihuitone'taj teýda o'toepo sirobía o'tinukupo mil años tiokhuikheue'  
 ya'unhuahuika'apet. Huamayuekeri bihuitone'taj o'dikka'uyate Satanás diablo toto'.

<sup>3</sup> Kentaj sorokkogyó adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo o'endepo o'tinokhuikpo  
 teýda yatiokkasapet mil huabayok e'unhuahuika'te huadaribayo aratbuttaj engaña

kahue'dik kaunhuahuike'po. Mil huabayok e'tipokde'te sue'da huabayok kaunhue'po hua'dik o'енок o'roka'dik ya'eapet. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>4</sup> Kenokti huakka' huairi on'bahuadpo huaboa'da dakhuea' huaka'eritaj castiga magka'dik ya'neapetnig ijtiahuaymey. Kenpa'ti huakka' aratbut Jesucristotaj on'tia'pakika'uyatenok kenpa'ti Apag Diosba' on'tia'pakika'uyatenok, oknopogehue' huae'eria on'bakuokeg'uyate. Kenomey huaknopog'eri huiyoknanada huae'eritone'taj eretpakhue' o'nika'uyate. Huiyoknanada huae'eritone' e'ketka'ta' eretpakhue' o'nika'uyate. Huanoytapi' huaba'tapi' huiyoknanada huae'eritone'dik timadoyahue' mee' o'nona'ika'uyate. Kenomeytaj ijbatiahuaymey kenomey kubarakya' on'noyhuadpo Cristoere o'neonhuahuika'po mil huabayok Cristoere huairia yan'mana'onhuahuika'apet.

<sup>5</sup> Kenomeya huakkuruda manoyhuaddik ya'neapet. Nog aratbutkudaknayo kubarakya' o'neonhuahua'po mil huabayok e'pokte yan'noyhuadapet.

<sup>6</sup> Aratbut huakkuruda on'manoyhuadpo durugnanada o'neonhuahuika'apo. Diosenyo'da o'neonhuahuika'apo. Kenpa'ti 'urunopo'nanada o'neonhuahuika'apo. Onte'ti mabueyhue'dik o'neonhuahuika'apo. Kenomeynayo Diosenere Cristoenere konig sacerdote huamanigntionapakika'eri o'neonhuahuika'apo. Mil huabayok Cristo huairiere on'mana'onhuahuika'apo. Kenda ijtiahuaymey.

<sup>7</sup> Ken mil huabayok e'pokde'te Diosen huata'moneria Satanástaj yanokhuikeapet. Sorokkoga' ya'orokapet.

<sup>8</sup> Huadaribayo nogyo nogyo aya'tada engaña a'magkaya'po ya'orokdeapet. Gog aratbuttaj Magog aratbuttaj engaña a'magkaya'po ya'bahuahua'apet. (Dioštaj pakhue' huae'eri o'nenok) Diosen aratbuttaj kan'barake'po Gog sorotataj Magog sorotataeretaj ya'bakupopakapet. Huakka'nanada ya'neapet. Konig kuhuadonig huakka'nanada o'nepo sorotatayo' huakka'nanada ya'neapet.

<sup>9</sup> Huadariya' aya'baya'da yan'batiakapet. Diosen huadi' aratbuttaj yan'bahuatiakapet. Diosen aratbuttaj kenpa'ti Diosen di' huakka' jak kurute yagkupopakapet. Diosa kurudya' ta'aka aya'tada ya'mahuigapet.

<sup>10</sup> Diabloa engaña huaka'eritaj huaboro' e'pog ta'akyo e'bakpakyo ya'enapet. Huaboro' ta'ak konig e'pogtone' uknanada ya'bakpakonhuahuika'apet, azufreere uknanada ya'bakpakonhuahuika'apet. Keyotion ta'akyo huiyoknanada huae'eritone'taj nama'da huamanbatia'pakerieretakon huakkuruda o'maendej. Keyo kenpa'da ya'neonhuahuika'apet. Keyo castiga o'magka'nok pai'da yan'nopo'eonhuahuika'apet. Huame'noeere sikyo'eta' pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet.

*Aya' e'bueykudak oknopogehue' huae'eritaj Dios Huairia castiga o'magka'apo.*

<sup>11</sup> Huaboro' yereda huairien huahuadta'j ijtiahuaymey. Kente e'huadte Dioštaj ijtiahuaymey. Diosya' huadari kurudere o'titikonme'. Onte'ti be'api' huahuayhue'da ya'neapet.

<sup>12</sup> Dioste huakokpen e'bueykudaka on'tikupobopo aya'ada huairiere huanaba'ere aya'ada on'tikupobome'. Beroba' e'ba'korig a'batiahuaya'po o'ba'tikujme'. Nog beroba' e'neonhuahuika'ba'kon o'ba'tikujme'. E'bueykudak katepi' egkadhuahuika'uyde'te beroba'te e'timadoya'de' o'енок huadakpi' dakhuea' e'ka'pi' Diosa beroba'taj o'tiahuaydepo castiga ya'magka'apet.

<sup>13</sup> Aratbut huahueyapi' e'pogyapi' nogyo nogyo huadaritapi' on'mabueyika'uyatenig ke'na Dioste on'hua'depo on'tikupobonok beroba'te kenda egkadhuahuika'uyde'te e'timadoya'de' o'енок huadakpi' dakhuea' e'ka'pi' o'tiahuaydepo castiga ya'magka'apet.

<sup>14</sup> E'bueyika' kenpa'da a'dakia'po a'batikaya'po kenpa'ti e'bueykudakenba a'dakia'po a'batikaya'po huaboro' e'mahuig ta'akyo ya'maenapet. Ken huaboro' e'mahuig ta'ak bottaa'tea' kene'huaga'da huabuey o'e.

<sup>15</sup> Ayo huaboro' ta'akyo a'mahuigikaya'po ya'maenapet. Huadik e'neonhuahuika' beroba'te timadoyahue' e'huag'tanayo ya'maenapet. Huaboro' e'pog ta'akyo ya'maenapet. Kenda aya'da ijtiahuaymey.

## 21

*Huabo kurud huabo huadari Juana o'tiahuay'uyate.*

<sup>1</sup> Nogok huabo kurud huabo huadari ijtiahuaymey. Huakkuruda kurud a'nennada o'jka'uyinig kennayo ehue'nada ee'te kenpa'ti huakkuruda huadari a'nennada o'jka'uyinig kennayo ehue'da ee'te kenpa'ti e'pogpi' ehue'nada ee'te ijtiahuaymey.

<sup>2</sup> Huabo Jerusalén Diosen huakka' jak kurudya' Diosya' e'huarakte do Juana ijtiahuaymey. Jak 'urunanada ijtiahuaymey. Konig ettone' huaboa'da a'togpakya'po huatoe'taj 'urunanada yudtaj onotika' konigti Diosen huabo jak 'urunanada ya'eapet.

<sup>3</sup> Utta'da hua'a kurudya' Diosenbaya' ijpeemey:

—Yan'pee'. Oyda aratbutere Dios o'noika'. Aratbutere o'noika'apo. Ke'nen aratbuter o'neapo. Aratbuten Dios a'eya'po aratbutere o'ika'apo.

<sup>4</sup> Diosa o'manopo'yarea'denok onte'ti suhue' ikahue'dikda ya'neapet, onte'ti buey-hue'dikda ya'neapet, onte'ti huikhue'dikpi' ya'neapet onte'ti bahuikikahue'dik ya'neapet, onte'ti digpi' ikahue'dikda ya'neapet. Konig a'nen o'ika'uynig konigti oynayo ehue'da ya'eapet. Kenpa' kurudya' ea'te ijpeemey.

<sup>5</sup> —Yan'pee'. Aya'da huaboa' ijka'nig. —Diosa kurudya' mename'ne. Kenpa'ti, —In huadik ona'nig buttida huadik o'енок yamadoya'. In do'hued huadik oknopoika'dik me'neapone. —Diosa mename'ne.

<sup>6</sup> —Aya'da ijka'po ijkuhuitdey. Do huakkurueri jijkay. Kene'huaya' huae'eri jijkay. Konig la letra A huakkuruda letra o'e. Konigti do huakkurueri jijkay. Konig la letra Z kene'huaya' letra o'e. Konigti do kene'huaya' huae'eri jijkay. Maymaya' huaa'eria huae'ey huakka' on'pakika'. Konigti do'taj huakka' e'paknayo konig katetehue' mo'manounhuahuika'apone.

<sup>7</sup> Aya'ada do'taj daka' mognopoika'po okbatikhue'ada o'nepo konig huayakhue' huaka'eri o'nepo aya'da do'hued yan'bae'apet kenpa'ti do'huedsi'po ya'neapet kenpa'ti kenomeyen Apag Dios ijjeapoy.

<sup>8</sup> Dakhuea' huaka'eri kenpa'ti huamidideri Cristotaj eknope'taj huame'pukeri, oknopoehue' huae'eri, dakhuea' huahuaa'eri, imahuadiaypo huabarakeri, ieretpakpo huabakdejeri, tidig huaka'eri, dios e'ketka'ta' huaeretpakeri, da huaa'eritakon huaboro' e'pog ta'ak huamahuigyo yan'mahuigonhuahuika'apet. Azufreere yan'mahuigonhuahuika'apet. Pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet. Kenda bottaa'tea' huabuey o'e. Dios kurudya' ena'te ijpeemey.

*Huabo Jerusalén Juana o'tiahuay'uyate.*

<sup>9</sup> Diosen huata'moneri siete copa huatoe'eria o'nepo Diosen castiga huamagka'eri siete e'ęada nogtiada do'taj mena'po,

—Yatiak. Diosen Huasi'poen huatoeen jak ontaj o'totiahuayi'. Keyo huaknope'eri yan'noeonhuahuika'apet Diosere. —Do'taj mename'ne.

<sup>10</sup> Diosen Nokirega do'taj a'tiahuayaya'po Diosen huata'moneria be'tohuame'ne. Huabidkupayoda be'tohuame'ne. Kurudya' Diosen Jerusalén huakka' jak e'huarakte be'totiahuayme'ne.

<sup>11</sup> Konig Dios eyanada o'ępo konig senogda o'eme'. Diosen jakkon eyanada senogda o'ępo konig 'uru huids'i'po senogda o'ępo, konig huid jaspe 'uruda o'ępo, konig vidrionig irida o'ępo Diosen jak 'urunanada o'eme'.

<sup>12</sup> Jak kuru huanigte huaboro'da ekbiriktone' o'ępo, huabidda o'ępo ekbirikyo doce akbogpe o'ępo, Diosen huata'moneri nogti nogtia' aya' akbogpete o'bopo, doce Israel aratbutdik doce nogendik nogendik e'timadoyae' o'eme'.

<sup>13</sup> Niokpo e'orokyen' bapa' akbogpea' o'ępo, niokpo e'sikpen bapa' akbogpeation o'ępo, kenpa'ti e'dea' norteyon bapa' akbogpeation o'ępo, nog e'dea' suryon bapa' akbogpeation o'ępo.

<sup>14</sup> Jak kuru ekbiriktone' doce huid huaboro'a enhuada' o'ępo Ovejasi'poen doce huamata'mona'eridik nogdik nogdiki doce huidtone' enhuada'te e'timadoya' o'eme'. Kenda ijtiahuaydepo nogdakon ijtiahuaymey.

<sup>15</sup> Ken Diosen huata'moneria do'taj menbatia'pakpo orotada e'ka' siropi jak huatidika' o'tępo Diosen huakka' jaktaj a'tidikaya'po, ekbiriktaj a'tidikaya'po, ekbirik akbogpekon a'tidikaya'po oro siropi jak huatidika' o'tęme'.

<sup>16</sup> Diosen huakka' jak huabidnanada o'ępo huabidda konigti huabidda e'dea'. Diosen huata'moneria huakka' jaktaj o'tidika'po oro siropi huatidika' o'tidika'po, dos mil doscientos kilómetros huabidda o'eme', konigti huabidda e'dea', kutayo konigti o'ęme'.

<sup>17</sup> A'timon ekbiriktone'taj o'tidikame'. Ojkuya' e'dea' sesenta y cuatro metros Diosen huata'moneria o'tidikame'.

<sup>18</sup> Huakka' jak ekbirik jaspe 'uru'huidtada e'ka' o'eme'. Diosen huakka' jak oroyo' e'ka' o'ęme'. 'Uruda konig vidrionig o'ęme'.

<sup>19</sup> Ekbirik huid huaboro'a enhuadhuede 'uru'huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Nogda nogda 'uru'huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Huakkuru enhuada'ta' jaspe 'uru'huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Burada o'ęme'. Bottaa' enhuada'ta' 'uru zafiro huids'i'poa burada e'timabeta' o'ęme'. Bapaa'ta' enhuada'ta' 'uru ágata huids'i'poa e'timabeta' o'ęme', botta' botta' enhuada'ta' 'uru esmeralda kihuey huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'.

<sup>20</sup> Huabaniga' enhuada'ta' 'uru ónice bedda huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Seista' enhuada'ta' 'uru cornalina bedda huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Sieteta' enhuada'ta' 'uru crisólito nog kihueyada huids'i'poa e'timabeta' o'ęme'. Ochota' enhuada'ta' 'uru kihueyada

berilo huidsi'poa e'timabeta' o'eme'. Nueveta' enhuada'ta' 'uru jeyda topacio huidsi'poa e'timabeta' o'eme'. Diezta' enhuada'ta' 'uru burada crisoprasa huidsi'poa e'timabeta' o'eme'. Onceta' enhuada'ta' 'uru bed jacinto huidsi'poa e'timabeta' o'eme'. Doceta' enhuada'ta' 'uru ayagda amatista huidsi'poa e'timabeta' o'eme'.

<sup>21</sup> Ekbirik doce akbogpete nogti nogtia e'beta' perla o'eme'. Huakka' jak dag eretnopoyo dagtaj 'uru orotada e'ka' o'epo 'urunanada o'eme'.

<sup>22</sup> Diosen e'huai'ka' jak tiahuayhue' ijjemey. Teyda Dios Huairi kenpa'ti Diosen Ovejasi'po aya' jakyoda o'nika'.

<sup>23</sup> Niokpoa eyda nighue'dik mo'ene kenpa'ti puugapi' ey nighue'dik mo'ene. Dios keyoda o'ika'po eyda o'ika'nok. Kenpa'ti Diosen Ovejasi'poa aya' jakyoda huakjey o'e.

<sup>24</sup> Nog huadari nog huadari aratbut Diosen dakhuea' e'ka' huamanopo'korea'eri huaboda huakka' jak huakjeyyo on'noeonhuahuika'apo. Huadari gobierno huairia huakka' jaktaj 'urunanada o'e on'huai'ka'apo. Diostaj 'uru' da on'nigkika'apo.

<sup>25</sup> Ekbirik akbogpe okhuikhue' o'ika'apo. Huame'noe okhuikhue' o'ika'apo. Sikhue'dik o'ika'apo.

<sup>26</sup> Kenda Diosen huakka' jak kenpa'da huadakkanada o'e. 'Urunanada o'e. Huakka' aratbut nog huadariyo nog huadariya' huag'eria on'daika'apo.

<sup>27</sup> Aya' dakhuea' huaka'eri, aya' Diostaj pakhue' huag'eri, aya' nogtaj nogtaj huadiayeri aya' Diostaj nigpeehue' huag'eri aya'da nama'da huai'erikon Diosen jakyo kudhue'dik ya'neapet. Ovejasi'poen huanoeonhuahuika'ba'te kenomeyen huadik e'timadoya' o'nepo oro'omey huaknopoe'eri oro'omeyyo'da Diosen huakka' jakyo kuddik ya'neapet. Kenda ijtiahuaymey.

## 22

<sup>1</sup> Ken Diosen huata'moneria nogdakon be'totiahuayme'ne. 'Uru'hueyda be'totiahuayme'ne. Hueirida konig vidrionig o'epo. Kenhuey'a Diosen aratbuttaj o'manoeanhuahuika'. Dios huahuadya' Ovejasi'po huahuadya' 'uru'hueyda o'orokonhuahuika'apo.

<sup>2</sup> Huakka' jak dagnopoyo o'huehua'ika'po, huahuete botpenpenda akta'bogpepen huanoeonhuahuika' hueymey o'bakerekika'po, ken hueymey nog huabayoktida aya' pugda o'dapakika'. Ken huaba'a aratbuttaj o'bayarea'ika'.

<sup>3</sup> Katepi' dakhuea' e'ka' kenpa'ti dakhuea' huaka'eri keyo Diosen huakka' jakyo ehue'da ya'neapet. Dios Ovejasi'poere huakka' jakyo o'nika'aponok Diosen huanigpeika'eria Diostaj on'eretpakonhuahuika'po Diostaj on'nigpeika'.

<sup>4</sup> Diosenkotaj yan'tiahuayonhuahuika'apet. Diosendik huanoyte e'timadoya' ya'nunhuahuika'apet.

<sup>5</sup> Huakka' jakya' sikhue'dikda ya'eapet. Jakyo huag'eria onte'ti huakjey huakpakata' pakhue' ya'neapet. Niokpoa e'nigta'teta pakhue' ya'neapet. Dios Huairiada huanigpeika'eritehuapa' huakjey o'eonhuahuika'apo. Huanigpeika'eriomeya' Diosere konig gobierno huairi ya'neonhuahuika'apet.

*Jesucristo ida o'tiakapo.*

<sup>6</sup> Diosen huata'moneria do'taj mename'ne:

—In hua'a buttida o'e. Daka'da oknopoika'dik ka'nike'. Dios Huairien Nokirega Diosen huamanbatia'pakeritaj o'manopoea'ika'uyate. Diosa ke'nen huata'moneritaj o'mata'mona'de'uy. Diosen huanigpeika'eritaj kamane'po o'mata'mona'de'nok. Ken konigda o'eapo, kenda Diosa o'ka'aponig kamane'po mo'ta'mona'ne. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>7</sup> —Idada ijtiakapoy. —Huairi Jesucristoa oa'uyate. In beroba'taj aya'ada e'nigpeika'nayo durugda ya'nika'apet.

<sup>8</sup> Do Juan ijjepe kenda aya'da ijpeemey aya'da ijtiahuaymey. E'peede'te e'tiahuayde'te Diosen huata'moneri'ite kentaj a'eretpakayo'po huikudate e'tihuadtada

<sup>9</sup> kennayo do'taj

—Keje'. Kenda kahue' yae'. Do'taj huikudate tihuadhue' mee'. On onigtion Diostaj huanigpeika'eri ijje. Kenpa'ti konig Diosen huamanbatia'paken o'nen huama'buy huanigpee'eri onigti ijje. Kenpa'ti in beroba'taj aya'ada huanigpeika'erionigti Diosen huanigpeika'erionigti ijje. Diostayo'da diga'da yaeretpakika'. Diostayo'da huikudate yatihuadika'. —Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>10</sup> —In beroba'te huabodik yamadoya'po konig iregireg matohue' yaeti'. Ken i'tiahuaydepo i'madoya'denig a'ti kenda Diosa o'ka'apo.

<sup>11</sup> Oynayo kenpa'da dakhuea' huaka'eria nogiti nogiti dakhuea' ogkika'apo. Kenpa'ti dakhuea' huai'eri nogiti nogiti dakhuea' on'bahuaa'ika'nok Diosa castiga ya'magka'apet.



Kenpa'ti huadaka' huaka'eriomeynayo batikhue'ada huadaka' kagkike'. Nogiti nogiti huadakanada kagkike'. Diosenyo'da huaka'eria Diosenyo'da nogiti nogiti kagkike'. — Diosen huata'moneria mename'ne.

<sup>12</sup> —Yanpee'. Ida ijtiakapoy. Ijtiakdepo dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy. Huadak huaka'eritaj huadaka'nada ijmanigkadhuahuika'apoy. Ijmanoeanhuahuika'apoy.

<sup>13</sup> Do konig la letra A ijjepe, huakkurueri ijjepe. Kenpa'ti konig la letra Z ijjepe, huata'pote kene'huaya' huae'eri ijjepe. —Jesús Huairia oa'uy.

<sup>14</sup> Aratbuta on'manopo'korea'po Cristotaj o'noknopoika'po Jesús a o'manigbueypo dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'po o'bakkahuea'nok Diosere on'noeonhuahuika'apo kenpa'ti huaboda jak Jerusalényo kuddik o'nika'apo. Durugnanada o'nika'apo.

<sup>15</sup> Jak kurute o'nepo konig kudhue'dik o'nepo, dakhuea' huaka'eriomey, tidig huaka'eriomey, nogtaj nogtaj huabakdejeriomey, o'huadiaypo huabarakeriomey, dios e'ketka'taj huaeretpakeriomey, kenpa'ti da huaa'eriomey Diosen huaboda Jerusalén jak kurute o'nepo, kudhue'dik ya'neapet.

<sup>16</sup> —Do Jesús ijjepe Cristoen huaknopoe'eritaj aya'da Juan i'madoya'denig buttida o'e kamanopoeanhue'po do'hued huata'moneritaj o'nigta'mona'ne. Do Davidkudaken ad-huea'pane' ijjepe. Oyda do'huakon Daviden huayayo ijjepe. Konig siokpo magkesi eyda o'ika'nig ken eyda konig 'ururanada ijjenok do'taj 'urua'nanada o'noknopoika'pone. — Jesús a oa'uy.

<sup>17</sup> —Yan'tiak, Cristotaj yanoknopoe'. —Diosen Nokirega o'mana'. Kenpa'ti Ovejasi'poen huatoea, Cristoen huaknopoe'eria on'mana'. Be'api' kenda e'peenayo yan'tiak.

Kenomey Diostaj on'pakpo Jesucristotaj kanoknopoike' Diosere yan'noeonhuahuika'apet. Konigti hue'eyta' maymaya' eapa' kada'po Cristotaj kan'huahue', kenpa'ti Cristotaj kanoknopoe'. Konig Diosen huanoeanhuahuika' hue'ey kan'maye'. Katetehue' kan'maye'.

<sup>18-19</sup> In beroba'te Diosen hua'a ijnigmadoya'denig be'omeyapi' in hua'a inberoba'te e'tiahuayika'ada nogpa'da on'mana'po nogda e'manmadika'nayo konigda Diosa castiga ya'magka'apet. In beroba'te oa'ika' konigda kenomeytaj Diosa castiga ya'magka'apet. In beroba'te Diosen hua'a be'omeyapi' e'tiahuayika'ada eknopoe' pakhue' o'nepo manmadikahue' o'nika'nok kenomeytaj Diosen e'manoeonhuahuika'ba'yo kenomeyendik yabaktihuekeapet kenpa'ti Diosen huaboda huakka' jakyo kudhue'dikda ya'neapet. Diosen e'manoeonhuahuika'ba'taj kenpa'ti Diosen huabo huakka' jaktaj in beroba'te ijtimadoya'dey. Aya' Diosen hua'a in beroba'te huapee'eritaj daka' ijmaboroay.

<sup>20</sup> Kenda aya'da en'manade'te,

—Dapita' idada ijtiakapoy. —Huairi Jesús a oa'uy.

Kenda ia'nig ida yatiak, Huairi Jesús. Do Juana yona'mey.

<sup>21</sup> Opudomeytaj aya'tada oro'en Huairi Jesucristoa daka' mogkike', ken.